ANALELE

ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMULŬ XIV.

1891—1892

PARTEA ADMINISTRATIVĂ ŞI DESBATERILE

BUCURESCI
LITO-TIPOGRAFIA CAROL GÖBL, STRADA DOAMNEI 16
1893.

PARTEA I

PROCESELE VERBALE ALE ȘEDINȚELORŬ ORDINARE

DE LA

3 MAIŬ 1891 PÂNĂ LA 28 FEBRUARIŬ 1892

ACADEMIA ROMANA

SUMARELE ŞEDINŢELORŬ ORDINARE DIN ANULŬ 1891-92.

ŞEDINŢA DIN 3 MAIŬ 1891.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se cetesce telegrama prin care d-lŭ *Ion Ghica* mulţumesce pentru alegerea sa de Preşedinte alŭ Academieĭ pe anulŭ 1891-92.

Se cetescŭ scrisorile d-lorŭ Dr. Felix Bamberg şi Prof. O. Schrader, prin carĭ mulţumescŭ Academieĭ pentru alegerea lorŭ de membri corespondenţĭ.

Se dă cetire scrisoreĭ prin care d-na Anastasia Vlastò dela Craiova înscinţéză că dăruesce Academieĭ biblioteca medicală rĕmasă de la rĕposatulŭ sĕŭ soţŭ, Dr. Vlastò.
Se cetesce raportulŭ d-luĭ Cr. G. Cuţiana, ajutorŭ de bibliotecarŭ alŭ Academieĭ, prin care arată că a adusŭ de la Craiova tóte cărţile câte ĭ-aŭ fostŭ predate de d-na Vlastò pentru Academie.
— Se decide a se exprima d-neĭ Vlastò mulţumirile Academieĭ pentru preţiosulŭ darŭ.

Se cetesce adresa d-luĭ Agentŭ diplomaticŭ alŭ ţĕreĭ la Sofia, care trimete Vol. IV din «*Culegerea de folk-lore, de sciinţă şi de literatură*» publicată şi dăruită de Ministeriulŭ bulgarŭ alŭ Instrucţiuneĭ publice.

Se primesce de la d-lŭ C. Mărăcineanu o colecţiune completă din «Lettre-journal de Paris», care s'a tipăritŭ în timpulŭ asediuluĭ Parisuluĭ de la 1870 şi s'a expediatŭ prin balonŭ.

Se cetesce adresa d-loră fraţĭ Şaraga, librarĭ-anticarĭ în Iaşĭ, pe lângă care trimetŭ pentru colecţiunile Academieĭ 10 exemplare din medalia comemorativă bătută de dînşiĭ pentru jubileulŭ de 25 anĭ dela înălţarea pe tronŭ a M. S. Regeluĭ Carol I, care se va serba la 10 Maiŭ 1891.

D-lŭ *N. Ionescu* aduce aminte că viitórea şedinţă este a se ţiné în ḑiua de 10 Maiŭ, când se va serba jubileulŭ de 25 anĭ dela înălţarea pe tronŭ a M. S. Regeluĭ. D-sa cere ca să se hotărască modulŭ în care Academia va lua parte la acéstă serbare.

D-lŭ *I. Negruzzi* ḑice că trebue ca Academia să mérgă la Palatŭ *in corpore* la ora indicată în programulŭ publicatŭ, şi — în lipsa d-luĭ Preşedinte — unulŭ dintre Vice-Preşedinţĭ să presinte Regeluĭ felicitările Academieĭ pentru 10 Maiŭ.

D-lŭ *V. Maniu* ḑice că Comisiunea, care a întocmitŭ programa serbărilorŭ, a dispusŭ de Academie fără să o consulte şi ĭ-a destinatŭ unŭ locŭ în recepţiunĭ pe care ea nu'lŭ póte primi. Delegaţiunea să bine-voiască a interven spre a nu se aduce scădere prestigiuluĭ Academieĭ şi a fi pusă în posiţiune a-şĭ face datoria cu sânţenie.

D-lŭ *N. Ionescu* stăruesce ca Academia să facă o presentare demnă de dînsa, mergêndŭ *in corpore* şi adresândŭ Regeluĭ cuvinte de felicitare.

D-lŭ *Gr. Ştefănescu* propune să mérgă numaĭ membriĭ Delegaţiuneĭ, care este biuroulŭ representativŭ alŭ Academieĭ.

D-lŭ *V. A. Urechiă* stăruesce ca Academia să se presinte *in corpore* şi Preşedintele să facă o cuvîntare de felicitare.

D-lŭ *N. Ionescu* ḑice că trebue să se ţină în cursulŭ săptămâniĭ o şedinţă extraordinară, în care să se iea cunoscinţă, împreună cu Preşedintele, despre textulŭ cuvîntăriĭ care se va rosti în numele Academieĭ.

— Se decide a se ţiné o şedinţă extraordinară, pe care o va anunţa Delegaţiunea.

ȘEDINȚA DIN 17 MAIŬ 1891.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *D. Sturdza* amintesce că marele patriotŭ Ioanŭ C. Brătianu, Membru onorarŭ alŭ Academieĭ, a încetatŭ din viață la Florica, în ȡiua de 4 Maiŭ a. c. Din partea Academieĭ s'a depusŭ o corónă pe mormîntulŭ ilustruluĭ rĕposatŭ.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică apoĭ că, neluându-se de Academie nicĭ o decisiune privitóre la felicitările ce eraŭ a se aduce M. S. Regeluĭ cu ocasiunea jubileuluĭ serbatŭ la 10 Maiŭ, pentru împlinirea a 25 anĭ dela înălțarea M. Sale pre tronulŭ Românieĭ, d-sa a mersŭ la Gherganĭ spre a lua înțelegere cu d-lŭ Președinte Ion Ghica, și că amêndoĭ aŭ adresatŭ M. S. Regeluĭ următórea telegramă:

«Numĕrându-ne și noĭ între ceĭ carĭ aŭ lucratŭ cu credință la fun-«darea mareluĭ edificiŭ alŭ Statuluĭ românŭ și alŭ măririĭ némuluĭ «românescŭ, venimŭ cu celŭ maĭ profundŭ respectŭ să depunemŭ în «acéstă ȡi solemnă la piciórele tronuluĭ Maiestățiĭ Vóstre, Augustuluĭ «Protectorŭ alŭ Academieĭ Române, felicitările cele maĭ sincerŭ simțite «pentru prosperitatea și întărirea Regatuluĭ și a Dinastieĭ.»

M. S. Regele a binevoitŭ a trimete următorulŭ rĕspunsŭ:

«Cu prilejulŭ aniversăriĭ celuĭ de alŭ 25-lea anŭ alŭ domnieĭ Mele, «felicitările pline de însuflețire ce-Mĭ face Academia prin glasulŭ vene-«rabiluluĭ sĕŭ Președinte și însoțitŭ de neobosítulŭ Secretarŭ alŭ acesteĭ «însemnate instituțiunĭ, mărescŭ bucuria Mea și Mĕ îndémnă neîncetatŭ «să-Mĭ fie scumpŭ acestŭ isvorŭ de viață națională.»

P. S. S. Ep. Mechisedec presintă, din partea d-luĭ Dr. N. Calinderu, Membru corespondentŭ alŭ Academieĭ, o copie de pe unŭ manuscriptŭ cuprinȡêndŭ «Soma luĭ Șerbanŭ logofĕtulŭ pentru cheltuiala caseĭ dumi-sale Ioanŭ Cantacuzino, biv vel vistierŭ, pe anulŭ acesta, precum arată anume înăuntru. Létulŭ 1777 Ianuarie 1.» P. S. Sa ȡice că aceste socotelĭ casnice a uneĭ marĭ case boerescĭ sunt prețióse, fiindŭ

că daŭ o icónă despre traiulŭ casnicŭ alŭ boierilorŭ înainte de unŭ secolŭ.

P. S. Sa adaugă că d-lŭ Dr. Calinderu ĭ-a maĭ datŭ, spre a dărui Academieĭ, copia de pe unŭ documentŭ dintr'o carte istorică armenéscă din biblioteca călugărilorŭ Mechitariştĭ dela Veneţia, privitóre la persecuţiunea urmată în Moldova în contra Armenilorŭ sub domnia luĭ Stefăniţă Vodă.

D-lŭ *Dr. I. Felix* presintă scrierea sa «Raportŭ generalŭ asupra higieneĭ publice şi asupra serviciuluĭ sanitarŭ alŭ Capitaleĭ pe anulŭ 1890.»

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* presintă a 4-a fasciculă din publicaţiunea sa «Neue Inschriften aus der Dobrudscha,» Viena 1891.

D-lŭ *D. Sturdza* presintă, din partea d-luĭ Ioanŭ Bogdanŭ, lucrarea sa «Ein Beitrag zur bulgarischen und serbischen Geschichtsschreibung,» estrasă din «Archiv für slavische Philologie.»

De la Em. Sa Cardinalulŭ L. Haynald, membru onorarŭ alŭ Academieĭ, s'a primitŭ «Monumenta Vaticana historiam Regni Hungariae illustrantia,» Seria prima, Tomus VI.

D-lŭ *A. Papadopol-Calimachŭ* presintă în darŭ, din partea d-luĭ Preşedinte *Ion Ghica*, cartea: «Journey from Moscow to Constantinople in the years 1817, 1818. By William Macmichael.» London 1819.

D-lŭ *D. Sturdza* presintă broşura «Das Datum auf den Philippinen von J. von Benko», Viena 1891.

Se cetesce scrisórea d-luĭ I. Popŭ-Reteganu, care trimete câte-va poesiĭ poporale spre a se adauge la colecţiunea cedată de d-sa Academieĭ, şi cere a i se trimete continuarea publicaţiunilorŭ.

Se cetesce adresa prin care d-lŭ Directorŭ alŭ Liceuluĭ Lazărŭ din Capitală mulţămesce pentru publicaţiunile Academieĭ dăruite biblioteceĭ aceluĭ liceŭ.

ŞEDINŢA DIN 24 MAIŬ 1891.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ*.

Se dă cetire scrisoreĭ prin care d-lŭ Emanoilŭ Ghedeonŭ de la Constantinopolŭ mulţumesce pentru alegerea sa de Membru Corespondentŭ alŭ Academieĭ.

Se cetesce scrisórea prin care d-lŭ G. I. Ascoli, membru onorarŭ alŭ Academieĭ, regretândŭ că la epoca, când i s'a anunţatŭ serbarea aniversăreĭ, nu se afla la Milano, face urărĭ pentru prosperitatea Academieĭ.

ŞEDINŢA DIN 31 MAIŬ 1891.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se dă cetire scrisoreĭ prin care d-lŭ K. de Szily, secretarŭ generalŭ alŭ Academieĭ ungare de sciinţe, face cunoscutŭ că d-lŭ Victorŭ Janka, membru corespondentŭ alŭ Academieĭ Române, a încetatŭ din viéţă la 9 Augustŭ 1890, şi dă informaţiunĭ asupra vieţeĭ şi activităţiĭ sciinţifice a rĕposatuluĭ botanistŭ.

Se cetesce adresa prin care Direcţiunea liceuluĭ Mateiŭ Basarabŭ din Capitală cere a se da bibliotecei sale publicaţiunile Academieĭ.
— Cererea se recomandă Delegaţiuniĭ spre satisfacere.

ŞEDINŢA DIN 7 IUNIE 1891.

Preşedinţa d-luĭ *N. Ionescu.*

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* cetesce memoriulŭ sĕŭ despre istoria vechilorŭ oraşe grecescĭ (Callatis) Mangalia şi Istropolis din Dobrogea.
— Se decide a se publica în *Anale.*

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *D. Sturdza* presintă, din partea d-neĭ vĕduve Alecsandri, unŭ pachetŭ de manuscripte de ale rĕposatuluĭ V. Alecsandri, spre a se adauge la colecţiunea dată maĭ înainte.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *D. Sturdza* presintă, spre publicare în *Anale*, unŭ studiŭ de d-lŭ Ioanŭ Bogdanŭ sub titlulŭ «*Cronicele moldovenescĭ*

înaintea luĭ Urechiă.» Studiulŭ acesta cuprinde textele maĭ multorŭ cronice în limba slavă, dintre carĭ două cunoscute, iar treĭ găsite acuma în Rusia, tóte dinainte de Urechiă; textele sunt însoţite de traducerĭ, de note fórte amĕnunţite şi de unŭ studiŭ asupra fie-căreĭ cronice în parte şi asupra raportuluĭ tuturorŭ cu cronica luĭ Urechiă. Importanţa acestuĭ studiŭ este că presentă pentru prima óră cronicele moldovenescĭ în limba în care aŭ fostŭ scrise, adică în limba mediobulgară, şi dă posibilitatea de a completa, îndrepta şi verifica o sumă de date păstrate în cronica luĭ Urechiă. Se lămuresce afară de acésta cestiunea izvórelorŭ luĭ Urechiă şi aprópe întréga desvoltare a literatureĭ istoriografice moldovenescĭ în epoca bizantino-slavonă, saŭ în epoca până la Urechiă.

D-lŭ *D. Sturdza* dăruesce pentru colecţiunile Academieĭ:

Charta fruntarielorŭ Munteniеĭ de Căpitanulŭ Begenau. Manuscriptŭ.

Charta fruntarieĭ de la Dunăre a Munteniеĭ. Manuscriptŭ din 1819.

Max Wirth, Allgemeine Beschreibung und Statistik der Schweiz, Zürich 1871—1875. 3 vol.

ŞEDINŢA DIN 14 IUNIE 1891.

Preşedinţa D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se dă cetire adreseĭ Ministeriuluĭ Afacerilorŭ Străine cu No. 9.470, pe lângă care trimete publicaţiunea: *Missale glagoliticum Hervoiae Ducis Spalatensis, recensuerunt V. Jagić, L. Thallóczy, F. Wickhoff,* Vindobonae 1891. Acéstă însemnată publicaţiune, făcută în 110 exemplare, a fostŭ trimisă pentru Academie de către Guvernulŭ Imperialŭ austro-ungarŭ.

Se citesce scrisórea Comiteluĭ Tiburtius Károlyi, care trimete publicaţiunea «*Codex diplomaticus Comitum Károlyi de Nagy-Károly, 1253—1700,* Budapesta 1883—1887, în 4 volume.

ȘEDINȚA DIN 21 IUNIE 1891.

Președința D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ Vice-Președinte *B. P. Hasdeŭ* aduce la cunoscință că marele românŭ d-lŭ *M. Kogălniceanu,* fostŭ de maĭ multe orĭ Președinte alŭ Academieĭ, a încetatŭ din viéță.

Academia, care simte cea maĭ vie durere pentru perderea ilustruluĭ bărbatŭ, va lua și cea maĭ mare parte la trista ceremonie a înmormîntăriĭ.

D-lŭ *D. Sturdza* ḑice că ţéra și Academia a suferitŭ o mare perdere prin trecerea mareluĭ bărbatŭ dintre ceĭ viĭ. D-sa propune ca Academia să róge pe d-lŭ Hasdeŭ să ţină, în numele eĭ, cuvîntarea funebră la înmormîntare.

— Academia primesce propunerea d-luĭ Sturdza și d-lŭ Hasdeŭ declară că primesce însărcinarea ce i se face.

ȘEDINȚA DIN 28 IUNIE 1891.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* face cunoscutŭ că nu póte primì însărcinarea dată de Academie de a ţiné o cuvîntare funebră la înmormîntarea d-luĭ M. Kogălniceanu.

— Academia rógă pe d-lŭ D. A. Sturdza, Secretarulŭ generalŭ, a se însărcina d-sa cu facerea cuvîntăriĭ în loculŭ d-luĭ Hasdeŭ.

D-lŭ *D. Sturdza* declară că primesce.

ȘEDINȚA DIN 5 IULIE 1891.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *D. Sturdza* cetesce următórea cuvîntare, pre care a rostit'o, în numele Academieĭ, la înmormîntarea rĕposatuluĭ eĭ membru M. Kogălniceanu:

«*Frațilorŭ,*

«Legea fireĭ omenescĭ e mórtea, și fericițĭ sunt aceĭ, carĭ trăindŭ, aŭ sciutŭ să se pregătéscă pentru acea óră, tainicŭ ascunsă, a sfîrșituluĭ pămîntescŭ, în care sufletulŭ se înalță spre sferele necunoscute ale veciniciei, lăsândŭ celorŭ ce rĕmânŭ în traiulŭ celŭ trecĕtorŭ amintirea faptelorŭ desĕvêrșite.

«Nu a trecutŭ unŭ anŭ și de treĭ orĭ s'a reînnoitŭ în inima întreguluĭ poporŭ românescŭ durerea cea sfâșietóre, de a duce la mormîntŭ treĭ din ceĭ de frunte fruntașĭ aĭ mareĭ generațiunĭ, care a fundatŭ Statulŭ românŭ modernŭ: Alecsandri, cântărețulŭ némuluĭ românescŭ reînviatŭ, — Brătianu, întemeiătorulŭ Regatuluĭ, — Kogălniceanu, luptătorulŭ celŭ înfocatŭ și neobositŭ în tóte direcțiunile activitățiĭ poporuluĭ românescŭ.

«De multŭ aŭ începutŭ a se rări rîndurile bĕtrânilorŭ, carĭ, cu unŭ eroismŭ neasemĕnatŭ, aŭ împinsŭ patria spre renascerea eĭ. Din ceĭ 10 membri aĭ comitetuluĭ Unireĭ din Iașĭ din primăvéra anuluĭ 1857, Kogălniceanu era până maĭ deunădĭ singurulŭ care maĭ rĕmăsese în viață. Acum și elŭ s'a dusŭ dintre noĭ, lăsândŭ în urmă-ĭ unŭ mare golŭ. Triștĭ suntemŭ! Dar când pipăimŭ în jurulŭ nostru resultatele aceleĭ muncĭ gigantice, care a scosŭ pe poporulŭ românescŭ din lanțurile sclavieĭ, când ne dămŭ sémă de faptele desĕvêrșite, — Regatulŭ eșindŭ din douĕ țĕrĭ maltratate și nenorocite și unŭ poporŭ liberŭ din glóte asuprite și fără drepturĭ: inima nóstră tresare și trebue să binecuvîntămŭ memoria acelorŭ bărbațĭ agerĭ, neobosițĭ și patrioțĭ în tótă puterea cuvîntuluĭ, carĭ sunt fundatoriĭ acesteĭ ere — adevĕratŭ nouĕ.

«Intre aceștĭ bărbațĭ strălucea Kogălniceanu prin spiritulŭ sĕŭ, prin activitatea sa, prin cunoscințele sale, prin condeiulŭ sĕŭ celŭ viŭ, prin vorba sa cea fermecătóre.

«Dintre tineriĭ, carĭ aŭ intratŭ pe la 1835 în lupta cea mare a renasceriĭ némuluĭ românescŭ, Kogălniceanu a fostŭ unulŭ dintre ceĭ maĭ bine pregătițĭ prin studiĭ seriόse și relațiunĭ cu bărbațiĭ luminațĭ.

«Ca tînĕrŭ, de douĕ-decĭ de anĭ, elŭ tipări după îndemnulŭ luĭ Alexandru de Humboldt, remarcabilulŭ sĕŭ memoriŭ asupra țiganilorŭ, pe atuncĭ robĭ în

România. Puţinŭ după acésta elŭ dete la lumină o parte din istoria poporuluĭ românŭ, arĕtândŭ astŭ-felŭ direcţiunea principală a activităţiĭ sale. Pe basa istorică s'a desvoltatŭ bărbatulŭ de statŭ impetuosŭ, care a avutŭ o parte atâtŭ de largă şi de frumósă în resultatele dobândite pentru poporŭ şi patrie.

«Când ne transportămŭ în timpurile în carĭ începe munca luĭ Kogălniceanu, nu putemŭ îndestulŭ admira energia şi perseveranţa, cu carĭ elŭ a intratŭ în luptă. Treĭ publicaţiunĭ importante, tóte istorice, ilustréză acéstă periódă: Dacia literară, Archiva românéscă şi Letopiseţele Moldoveĭ. Profesorulŭ de istorie se pregătia pe sine, pe generaţia sa şi pe generaţia cea tînĕră de atuncĭ, pentru activitatea politică, care în urmă ĭ-a umplutŭ viéţa.

«Greŭ este a despărţi în Kogălniceanu pe bărbatulŭ de litere de bărbatulŭ de statŭ, căcĭ în amêndouĕ direcţiunile elŭ s'a mişcatŭ necontenitŭ. Intre paginele cele maĭ admirabile, carĭ aŭ eşitŭ din a sa pană măiastră se va numĕra, fără îndoială, memoriulŭ cetitŭ în şedinţa solemnă, în care Academia a serbatŭ douĕ-ḑecĭ şi cincĭ de anĭ aĭ existenţeĭ sale, memoriŭ în care Kogălniceanu descrie cele treĭ marĭ acte politice, pe carĭ elŭ le-a vĕḑutŭ, desĕvêrşindu-se şi la carĭ elŭ singurŭ a luatŭ o parte activă şi largă: desrobirea Ţiganilorŭ, desfiinţarea privilegiilorŭ de clase, împămîntenirea ţĕranilorŭ. Acéstă ultimă scriere a luĭ Kogălniceanu este unŭ monumentŭ literarŭ neperitorŭ, ce însuşĭ elŭ şi l'a ridicatŭ cu treĭ lunĭ înainte de mórtea sa.

«Scriitorŭ eminentŭ pe tĕrîmulŭ istoricŭ ca şi pe tĕrîmulŭ politicŭ,— oratorŭ înfocatŭ, mişcândŭ auditorulŭ sĕŭ până în adâncurile cele maĭ nemĕsurate ale inimeĭ omenescĭ, — ḑiaristŭ neîntrecutŭ în vioiciunea expuneriĭ, — bărbatŭ de Statŭ consumatŭ, lucrândŭ la dărîmarea putregaiuluĭ, care pretindea că represintă edificiulŭ Statuluĭ românŭ, şi la aşternerea baselorŭ pe carĭ trebuia să se rădice noua clădire a Românieĭ libere şi neatârnate: Kogălniceanu va rĕmâné una din figurile cele marĭ ale generaţiuneĭ, pe care istoria românéscă a numit'o şi va numi-o — generaţiunea de la 1848.

«Gloria acesteĭ generaţiunĭ, ca şi gloria neperitóre a luĭ Kogălniceanu, este că a priceputŭ şi a înţelesŭ pe deplinŭ şi în tóte amĕnuntele geniulŭ némuluĭ românescŭ, nevoile şi trebuinţele luĭ; că a lucratŭ fără pregetŭ, cu devotamentŭ şi cu entusiasmŭ a da Românilorŭ o patrie, care să fie a lorŭ. Munca acesteĭ generaţiunĭ, limpede şi depărtată de pornirĭ egoistice, a avutŭ unŭ resultatŭ miraculosŭ, căcĭ acéstă generaţiune nu numaĭ şĭ-a vĕḑutŭ îndeplinite tóte visurile tinereţelorŭ, ci ea le-a vĕḑutŭ întrecute. Independinţa şi situaţiunea creată de Regatŭ nu intra în calculele luptătorilorŭ de la 1848. Acésta este binecuvîntarea ceréscă, care a fostŭ în plinŭ revĕrsată asupra munceĭ acestorŭ bărbaţĭ marĭ şi generoşĭ aĭ némuluĭ nostru.

«Kogălniceanu a fostŭ membru alŭ AcademieĭRomâne. Acésta era unŭ ce firescŭ. Elŭ, care fundase douĕ Universităţĭ, era chiar de dreptŭ membru alŭ

celeĭ maĭ înalte instituțiunĭ culturale a némuluĭ. Imbrățișândŭ totŭ-d'auna cu căldură lucrările Academieĭ, maĭ alesŭ cele istorice, Kogălniceanu a fostŭ o ilustrațiune a eĭ. Ultima luĭ lucrare a fostŭ pentru dînsa.

«Kogălniceanu va rĕmâné tipulŭ uneĭ activitățĭ necurmate, a uneĭ energiĭ neîntrerupte. Numele luĭ vecinicŭ va figurà între numele marilorŭ bărbațĭ aĭ némuluĭ nostru, între acele nume, la audulŭ cărora inima și mintea poporuluĭ românŭ se vorŭ oțeli tot-d'auna spre fapte marĭ, întăritóre de patrie și némŭ.

«Inchidemŭ astădĭ mormîntulŭ acestuĭ mare dascălŭ și conducĕtorŭ alŭ némuluĭ nostru, cu inimile pline de durere și de întristare, dar cu convicțiunea că rodnică a fostŭ activitatea acestuĭ bărbatŭ; că faptele la carĭ a luatŭ o parte atâtŭ de plină vorŭ fi și ele purtătóre de róde în viitorŭ; că Statulŭ Românŭ este o operă, la a căreia întărire și înălțare vorŭ lucra cu acelașĭ devotamentŭ și iubire și generațiunile viitóre, căcĭ ele aŭ dinainte-le pe cine să imiteze.

«Astŭ-felŭ, vie, în vecĭnicie vie, va rĕmâné și va trăi memoria luĭ Kogălniceanu în némulŭ romănescŭ.»

Se comunică înscințarea că membrulŭ onorarŭ alŭ Academieĭ, Cardinalulŭ Ludovic Haynald, Archiepiscopŭ de Kalocsa, a încetatŭ din viéță la 4 Iulie st. n. a. c.

D-lŭ *D. Sturdza* dăruesce unŭ chrisovŭ de la Stefanŭ Voevodulŭ Moldoveĭ, datŭ la Suceava în 1520 (7028) Iulie 16.

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* aduce la cunoscința Academieĭ că d-lŭ procesorŭ Bendorff dela Viena ĭ-a comunicatŭ, că unŭ numismatŭ dela Zürich a descoperitŭ douĕ monede inedite ale orașuluĭ Tomi, din epoca luĭ Traianŭ, pe carĭ se află representatŭ monumentulŭ dela Adam-Clissi.

D-lŭ *Hasdeŭ* se îndoesce.

D-lŭ *Tocilescu* presintă extractulŭ din «Bulletino dell' Imp. Istituto Archeologico Germanico» dela Roma, în care se cuprinde resumatulŭ comunicațiuniĭ făcute de d-sa la 23 Ianuarie 1891 despre monumentulŭ triumfalŭ alŭ Impĕratuluĭ Traianŭ dela Adam-Clissi în Dobrogea.

D-lŭ *Tocilescu* presintă asemenea scrierea: «J. Toutain, Une nouvelle inscription de Troesmis (Iglitza),» Rome 1891.

Se primesce dela d-lŭ Alexandru Czołowski scrierea sa «Sprawy wołoskie w Polsce do r. 1412» (Fapte romănescĭ în Polonia până la a. 1412.)

ȘEDINȚA DIN 12 IULIE 1891.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se cetesce scrisórea d-neĭ Maria Peretz, prin care dăruesce pentru Biblioteca Academieĭ 4 volume legate și 3 nelegate din «Buciumulŭ» și «Trompeta Carpațilorŭ,» carĭ aŭ aparținutŭ chiar fundatoruluĭ și directoruluĭ lorŭ, Cesarŭ Bolliac.

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* rógă pe Academie să trămiță d-luĭ Eugène Rolland, directorulŭ revisteĭ folkloristice «Mélusine,» câte unŭ esemplarŭ din Nunta la Românĭ de d-ra E. Sevastos, Etymologicum magnum și Nunta la Românĭ de S. Fl. Marianŭ.

— Se decide a se trimete.

ȘEDINȚA DIN 16 AUGUSTŬ 1891.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Ministeriulŭ Instrucțiuneĭ publice, cu adresa No. 7.349 Seria A, înaintéză în copie ordonanța, prin care Direcțiunea Bibliotecеĭ Imperiale și Regale din Viena a fostŭ autorisată a da cu împrumutŭ cărțĭ și manuscrise bibliotecelorŭ publice din străinĕtate și acelora carĭ sunt sub privegherea Statuluĭ.

Ministeriulŭ Afacerilorŭ Străine, cu adresa No. 2.661 din 25 Iulie a. c., trimite din partea Comitetuluĭ internaționalŭ de mĕsurĭ și greutățĭ din Sèvres, treĭ volume din publicațiunile sale:

Travaux et mémoires du Bureau international des poids et mesures. Tome VII.

Comptes-rendus des séances de la première conférence générale des poids et mesures réunie à Paris en 1889.

Treizième rapport aux gouvernements signataires de la convention du mètre sur l'exercice de 1889.

Același Ministeriŭ, cu adresa No. 13.075 din 25 Iulie a. c., trimite maĭ multe publicațiunĭ de ale Biurouluĭ centralŭ meteorologicŭ din Francia, ale Societățiĭ de etnografie din Paris, ale Societățiĭ Academice Indo-Chineze din

Francia, ale Academieĭ de sciinţe, de arte şi frumóse litere din Aix-en-Provence, ale Institutuluĭ Franciel, remise tóte Legaţiuneĭ nóstre din Paris pentru Academie.

Ministeriulŭ Cultelorŭ şi alŭ Instrucţiuneĭ publice, cu adresa No. 7.507 seria A, din 5 Augustŭ a. c., inaintéză o copie după adresa Ministeriuluĭ Afacerilorŭ Străine cu No. 10.943 din 22 Iulie a. c., în care se spune că unŭ incendiŭ a distrusŭ în ḑiua de 27 Maiŭ mănăstirea Simonŭ Petra din muntele Atos, în care se aflaŭ o mulţime de documente şi obiecte de la Domniĭ noştri pămîntenĭ.

ŞEDINŢA DIN 6 SEPTEMBRE 1891.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ Vice-Preşedinte *B. P. Hasdeŭ* comunică cu cea maĭ vie durere încetarea din viaţă a ilustruluĭ membru alŭ Academieĭ *Em. Bacaloglo,* întîmplată la 30 Augustŭ a. c., şi tot odată comunică următórea telegramă primită de la Preşedintele nostru d-lŭ *Ion Ghica:*

«Cu durere aflu încetarea din viaţă a iubituluĭ nostru colegŭ Bacaloglo, omulŭ datorieĭ şi alŭ sciinţeĭ. Rogŭ presentaţĭ complimentele mele de condoleanţă familieĭ rĕposatuluĭ.»

— In semnŭ de doliŭ se ridică şedinţa.

ŞEDINŢA DIN 27 SEPTEMBRE 1891.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se primesce de la Ministeriulŭ Afacerilorŭ Străine nota Agenţieĭ diplomatice din Sofia, pe lângă care se trimete Academieĭ Tomulŭ V din *Culegere de folk-lore, de sciinţă şi de literatură*, publicată de Ministeriulŭ Instrucţiuneĭ publice alŭ Bulgarieĭ.

ȘEDINȚA DIN 4 OCTOBRE 1891.

Președința d-luĭ *St. Fălcoianu.*

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* comunică resultatulŭ explorărilorŭ sale archeologice făcute în vara anuluĭ 1891 la castrulŭ romanŭ de lângă Adam-Clissi.

Dupe ce prin săpăturile întreprinse anulŭ trecutŭ la turnulŭ Adam-Clissi s'a ajunsŭ până la plat-formă, s'a curățitŭ basa și totŭ terenulŭ dimprejur și s'aŭ regăsitŭ tóte elementele necesare pentru restaurarea monumentuluĭ; rĕmânea de executatŭ cercetarea castruluĭ romanŭ din apropiere.

In scopulŭ acesta, dela 25 Maiŭ până la 1 Iunie 1891, d-sa a studiatŭ partea topografică a localitățeĭ, și dupe maĭ multe sondage, a constatatŭ că ruinele represintă o cetate romană (castrum stativum), de formă poligonală cu o lățime de 300 metri și lungime de 400 metri, avêndŭ în partea SE o altă fortăréță adiacentă cu o lățime de 90 metri și o lungime de 115 metri. Cetatea éra în părțile dintre N și V multŭ maĭ bine întărită decât în cele-lalte, numĕrândŭ spre laturea vestică ḑece turnurĭ, dintre carĭ 9 de formă ovală, iar unulŭ pătratŭ cu architectură bine cunoscută a fortificațiilorŭ romane.

Fie-care turnŭ avea o eșire de pietre pătrate destulŭ de întărită. La NNV se află unŭ turnŭ, chiar în colțŭ, iar la N 6 turnurĭ.

Partea estică pare a nu fi avutŭ verĭ-unŭ turnŭ, fiind simplă cu treĭ eșirĭ, din carĭ cele douĕ din margine pentru persóne, ĭar cea din mijlocŭ pentru cară.

In partea SE se întinde fortăréța adiacentă, care avea o intrare deosebită pe cósta déluluĭ și se afla la unŭ nivelŭ maĭ jósŭ decât corpulŭ principalŭ alŭ cetățeĭ.

De jurŭ împrejurŭ cetatea era fortificată cu întărirĭ naturale și artificiale.

In interiorulŭ cetățeĭ se recunoscŭ încă urmele zidurilorŭ, unele la nivelulŭ terenuluĭ, altele maĭ josŭ, representândŭ numeróse edificiurĭ de mărimĭ și forme diferite.

Săpăturile aŭ începutŭ în ḑiua de 1 Iunie cu 40 soldațĭ, pușĭ la

dispositiune de către d-lŭ generalŭ Lahovari, Ministru de răsboiŭ.

După câte-va sondage, făcute în diferite părți ale cetății, s'a descoperitŭ în partea NE, pórta principală a castruluĭ așezată între două turnurĭ, s'aŭ desgropatŭ marginile turnurilorŭ la drépta și la stânga, precum și marginile porții, și s'a constatatŭ că pórta principală are o lățime de 3 m.,40 și o lungime de 4m.,15; că bolta porții era formată din pietre marĭ cioplite, avêndŭ la mijlocŭ o rótă cu 8 spițe. Intrarea este așternută cu lespeḑĭ marĭ de piatră, late până la 1m., 60, pe carĭ se recunoscŭ urmele adâncĭ ale roțilorŭ de cară și ale uneĭ circulațiunĭ fórte active.. Marea cantitate de ferŭ oxidatŭ indică loculŭ unde a fostŭ pórta cea mare de ferŭ și póte și altă pórtă maĭ mică.

Intre pietrele întrebuințate la construirea porții, unele sunt sculptate cu diferite ornamente, spirale, bucranii; ele provinŭ de sigurŭ dela alte edificiurĭ, fiindŭ aci utilisate ca materialŭ de construcțiune.

Una din aceste pietre (anexa No. 1) pórtă chiar pe dînsa o inscripțiune a unuĭ *Nevius Palmas Theotimianus* pentru împērații Dioclețianŭ și Maximianŭ și pentru Caesariĭ Constantius și Maximianus (a. 293—300), o probă că lagărulŭ a fostŭ reconstruitŭ maĭ târḑiŭ, probabilŭ de către împēratulŭ Justinianŭ.

Altă piatră, găsită dinaintea porții maĭ în interiorŭ (anexa No. 2), este unŭ altarŭ ridicatŭ de unŭ centurionŭ alŭ legiuneĭ I Italice în onórea lăcașuluĭ dumneḑeescŭ, Sóreluĭ neînvinsŭ [IN · HON · D · D · SOLI · INVICTO SACRVM], dovadă că la acéstă epocă o parte din legiunea I Italică staționa aci.

O sculptură representândŭ Victoria saŭ altă divinitate cu o corónă în mână, o basă pe care se vēdŭ labele a 4 leĭ, diferite obiecte de metalŭ și arme, monede, o cărămidă cu jocŭ de țintarŭ pe dînsa și maĭ multe schelete omenescĭ, alcătuescŭ obiectele desgropate la intrarea principală.

S'aŭ curățitŭ apoĭ intrările altorŭ treĭ turnurĭ, din carĭ unulŭ pătratŭ, situate în aceeașĭ direcțiune vestică. In partea opusă, spre rĕsăritŭ, s'a desgropatŭ pórta corespunḑĕtóre porții principale a cetății, care se deschidea spre orașŭ, însă fórte deteriorată, așa că abia câte-va pietre pătrate aŭ maĭ rĕmasŭ la loculŭ lorŭ; pórta are 2m.,60 lățime și 4m.,15 lungime.

Intre ruinele zidului s'aŭ găsitŭ diferite obiecte de ferŭ, de bronzŭ, lutŭ și sticlă, precum și 16 monete imperiale și bizantine.

Săpăturile din interiorulŭ cetăţii aŭ datŭ la ivélă:

1. In partea estică lângă *via principalis*: zidurile uneĭ basilice creștine, avêndŭ o lungime de 33$^{m.}$ și lăţime de 15$^{m.}$,50 și a unuĭ numĕrŭ de construcţiunĭ adiacente. Zidulŭ bisericeĭ are o grosime de la 1$^{m.}$—1$^{m.}$,40; păreţiĭ eraŭ văruiţĭ și împodobiţĭ de ambele feţe cu niște liniĭ în formă de § cuprinse între două chenare paralele, ornamentare cu totulŭ simplă din primiĭ secolĭ aĭ creștinismuluĭ. Se constată basele colónelorŭ ce susţineaŭ edificiulŭ, din carĭ unŭ fragmentŭ cu cruce pe dînsulŭ s'a aflatŭ în interiorŭ; altŭ fragmentŭ de marmură cu o cruce mare bizantină, candele în formă de cruce și două monete ale împĕratuluĭ Constantinŭ sunt găsite totŭ aci.

2. La mică distanţă de zidurile basiliceĭ s'a datŭ peste unŭ mare edificiŭ construitŭ din pietre pătrate, care, după întinderea sa și după înălţimea colónelorŭ (2^{m},70), se presupune a fi palatulŭ pretorianŭ (praetorium).

3. Unŭ edificiŭ totŭ așa de întinsŭ a începutŭ să se desgrópe în faţa porţiĭ căieĭ principale: cincĭ camere aŭ eșitŭ până acum la lumină, din carĭ o sală mare cu colóne. O copită de calŭ în marmură arată existenţa uneĭ statue marĭ equestre.

Intre pietrele întrebuinţate în construcţiune, două din ele pórtă pe dînsele inscripţiunĭ.

Una (anexa No. 3 și 4) lungă de 2$^{m.}$,23 și lată de 1$^{m.}$, conţine în partea stângă epitafulŭ *Iulieĭ Surilla* (anexa No. 4); iar în drépta alŭ *Iulieĭ Valentina,* fica luĭ *Julius Valentinus bis duumvir[alis]* **Munic[ipii] Trop[aei]**, adică fostŭ în două rîndurĭ duumvir alŭ municipiuluĭ Tropaeum (anexa No. 3).

4. In partea NNE s'a aflatŭ unŭ fragmentŭ de altarŭ închinatŭ luĭ *Deo Sancto Apollini* (anexa No. 5); iar în ḑiua de 15 Iulie s'a găsitŭ în colţulŭ unuĭ zidŭ, nu departe de pretoriŭ, o piatră cu inscripţiune (anexa No. 6) ridicată de către *orășeniĭ* **Traianenses Tropaeenses** *în onórea împĕratuluĭ Traianŭ, în anulŭ 115—116 d. Chr., fiindŭ*

guvernatorŭ alŭ Mesieĭ inferióre Q. Roscius Murena Coelius Pompeius Falco.

Afară din castru, în partea NW, s'a aflatŭ unŭ fragmentŭ de inscripțiune latină (anexa No. 7) și două fragmente dintr'o diplomă militară de bronzŭ (tabula honestae missionis) (anexa No. 8*a* și 8*b*), carĭ, judecândŭ după numele cohortelorŭ auxiliare menționate în ele și după începutulŭ numeluĭ guvernatoruluĭ provincieĭ Mesieĭ Inferióre: P. CAL[purnius Macer Rufus], sunt fragmentele uneĭ diplome a împĕratuluĭ Traianŭ din anulŭ 112—115 d. Chr.

La 25 Augustŭ săpăturile aŭ încetatŭ, din causă că soldațiĭ fură rechemațĭ.

După acéstă expunere, d-lŭ Tocilescu trece la conclusiunile, ce se potŭ trage din monumentele epigrafice descoperite: ele vinŭ ca să confirme opiniunea emisă de d-sa în sînulŭ Institutuluĭ Archeologicŭ din Roma (ședința din 11/23 Ian. 1891), la Societatea Archeologică și Filologică din Viena (ședința din 12/24 Febr. acelașĭ anŭ), cum și în ședința Academieĭ Române dela 15 Aprilie 1891, că la Adam-Clissi a trebuitŭ să existe unŭ vechiŭ orașŭ și că acestŭ orașŭ a avutŭ numele de *Tropaeum*.

Părerea acésta o sprijinea pe o inscripțiune (anexa No. 9) găsită lângă Adam-Clissi și publicată încă din 1882, în care se cetesce: ORDO SPLENDIDISSIMA MVN. TROP., adică: *Mun[icipii] Trop*[aei]. Pe lângă acéstă dovadă epigrafică d-sa maĭ invocă atuncĭ autoritatea scriitoruluĭ bizantinŭ Hierocles, care în opera sa *Synecdemos* [Veterum Romanorum itineraria, ed. Weseling p. 637], enumĕră între orașele provincieĭ *Scythieĭ* [adică Dobrogeĭ], orașulŭ Τροπαῖος.

Acum alte două pietre vinŭ să întăréscă opiniunea sa: una (anexa No. 3) care vorbesce de unŭ duumviralŭ alŭ Municipiuluĭ Tropaeum [Municipium Tropaeum], cea-laltă (anexa No. 6), care constată existența orașuluĭ *Tropaeum Trajanum* deja la a. 115—116 d. Chr., și prin acésta ridică orĭ-ce îndoială ce ar maĭ puté avé cine-va asupra caracteruluĭ monumentuluĭ circularŭ dela Adam-Clissi și maĭ alesŭ asupra epoceĭ sale: *Acestŭ monumentŭ circularŭ este unŭ trofeŭ; elŭ a fostŭ înălțatŭ de împĕratulŭ Traianŭ, după cucerirea Dacieĭ,*

în anulŭ 108—109; viculŭ ce începuse să se formeze în préjma monumentuluĭ a luatŭ numele însușĭ alŭ monumentuluĭ: **Tropaeum Trajanum,** *acésta deja în epoca luĭ Traianŭ,* și curând dupe aceea din *vicus* elŭ a devenitŭ *municipium,* cum ne apare pe cele două inscripțiunĭ sus menționate.

Cu acéstă ocasiune d-lŭ Tocilescu atinge și cestiunea, dacă monumentulŭ Adam-Clissi figuréză pe monetele din timpulŭ luĭ Traianŭ D-lŭ Pick, cunoscutulŭ numismatŭ din Zürich, a atrasŭ atențiunea specialiștilorŭ asupra uneĭ monete bătute de orașulŭ Tomis, în care pe avers

Moneta orașuluĭ Tomis.

se vede bustulŭ luĭ Traianŭ cu titulatura împěratuluĭ în casulŭ dativŭ «Împěratuluĭ Caesar Nerva Traianŭ augustulŭ, germaniculŭ, daciculŭ.» **AYT. KAIC. NEPOYA TPAIANΩ CЄB ΓΕΡ ΔΑΚ,** iar pe revers se află unŭ *tropaion* compusŭ din cască, lorică, scuturĭ și *ocreae* și înălțatŭ pe o *basă,* avêndŭ legenda **TOMITΩN**.

In acestŭ *trofeŭ cu basă* trebue recunoscutŭ monumentulŭ dela Adam-Clissi și anume: nu trofeulŭ propriŭ ḑisŭ cu basa sa sexagonală de d'asupra coperișuluĭ, nu partea adică superióră a monumentuluĭ circularŭ, ci însěșĭ basa cilindrică a monumentuluĭ cu trofeulŭ de d'asupra fără basa sexagonală.

In sprijinulŭ acesteĭ părerĭ d-lŭ Tocilescu invócă împrejurarea, că pe exemplarulŭ ce posedă Musěulŭ din Bucurescĭ din acéstă monetă, ca și pe celŭ din Milan, basa trofeuluĭ nu este *óblă,* ci *lucrată,* cea-ce denotă intențiunea artistuluĭ de a representa: nu o față a sexagonuluĭ, saŭ a baseĭ propriŭ ḑise, care era óblă, ci partea inferióră a monumentuluĭ circularŭ cu îmbrăcămintea sa, compusă dintr'unŭ șirŭ de bas-reliefurĭ alternândŭ cu colóne între două frise.

Obiecțiunea, că pe moneta în cestiune basa este maĭ mică în înăl-

ţime decât trofeulŭ şi aprópe egală cu dînsulŭ în lăţime, se póte în lătura, admiţêndŭ neexperienţa gravoruluĭ.

Dar şi într'unŭ casŭ şi într'altulŭ, aflarea unuĭ trofeŭ cu basă pe o monetă bătută de oraşulŭ Tomis avêndŭ pe aversŭ bustulŭ luĭ Traianŭ şi titulatura împĕratuluĭ în casulŭ dativŭ, ca o dedicaţiune, este o preţiósă dovadă sincronică pentru existenţa unuĭ monumentŭ triumfalŭ în Dobrogea, şi acestŭ monumentŭ nu póte fi altulŭ decât ***tropaeum*** alŭ luĭ Traianŭ dela Adam-Clissi.

D-lŭ Tocilescu încheiă comunicaţiunea sa cu o observaţiune a naturalistuluĭ Agassiz, citată de d-lŭ Hasdeŭ în ***Istoria critică a Românilorŭ***: «De câte orĭ sciinţa constată unŭ faptŭ noŭ, vulgulŭ strigă în primele momente că nu este adevĕratŭ; apoĭ maĭ târḑiŭ, că nu e conformŭ cu teologia; în fine, la urma urmelorŭ, ca să-şĭ împace consciinţa, ḑice că nu este ceva noŭ.»

A N E X E

No. 1.

O lespede de pétră de varŭ, din care se păstrézā numaĭ o bucată stricată cu ciocanulŭ spre a fi pusă în zidire.

Cele dintâĭ treĭ rîndurĭ ale inscripţiuneĭ săpate strâmbŭ şi neregulatŭ se întrerupŭ printr'o corónă, ce ocupă jumĕtate lespedea.

Literele puţin săpate sunt pe alocurea şterse.

Monumentulŭ nu e încă transportatŭ la Museŭ.

//O L B I O P O L T
//V T I A D *coróna impp. D.*
I O C L E T I A N I E T *maximiani augg. et constant-*
I I . E T M A X I M I A N I · N O B I L I S S I M *orum caesa-*
RVM NEVIVS PALMAS THEOTIMIANVs

No. 2

Altarŭ de pétră de varŭ cu inscripţiune rĕŭ săpată şi maĭ multŭ ştérsă. Nu e încă adusŭ la Musĕŭ.

IN·HON·D·D
SOLI·INVICTO
SACRVM
Q·LVCILIVS
PIS//NVS·7
LEG·I·ITAL
V·S·L·M

In hon(orem) d(omus) d(ivinae) Soli invicto sacrum, Q(uintus) Lucilius Pis[ci]nus centurio leg(ionis) primae Ital(icae), v(otum s(olvit) l(ibens) m(erito).

adică:

«Altarŭ consacratŭ în onórea lăcaşuluĭ dumnedeescŭ, Sóreluĭ neînvinsŭ, Q. Lucilius Piscinus, centurionele legiuneĭ prime Italice, a îndeplinitŭ voiosŭ pietosulŭ jurămîntŭ celuĭ ce a bine-meritatŭ.»

Legiunea I Italică avea lagărulŭ sĕŭ principalŭ în cursulŭ secoluluĭ alŭ II şi alŭ III la *Novae* (astădĭ Steklen lângă Şiştov), unde o indică şi *Notitia Dignitatum* (ed. Otto Seeck pag. 90), pe lângă Sexaginta-prista (adĭ Rusciuc). Pe temeiulŭ înscripţiuneĭ de maĭ sus, trebue să admitemŭ, că pe la finele secoluluĭ alŭ III-lea, dacă nu şi maĭ înainte, unŭ detaşamentŭ alŭ acesteĭ legiunĭ se găsea în lagărulŭ de la Adam-Clissi.

No. 3 şi 4

Lespede de pétră de varŭ avêndŭ 1 m. de înălţime, 2 m. 23 lăţime şi 0 m. 32 grosime, spartă în maĭ multe bucăţĭ. Se păstréză în Musĕulŭ naţionalŭ din Bucurescĭ.

Pe acestŭ monumentŭ se află două inscripţiunĭ: una (No. 3) săpată în partea dréptă maĭ cu multă îngrijire, este maĭ vechiă decât cea din stânga (No. 4).

Prima este epitafulŭ Iulieĭ Valentina, fiica luĭ Iulius Valentinus şi nepóta Iulieĭ Surilla. A doua este epitafulŭ acesteĭ Iulia Surilla, care a muritŭ în urma nepóteĭ sale Iulia Valentina.

No. 3.

D M
IVLIAVALENTINAQVE
VIXANN XI DIESLVIIII
IVLVALENTINVSBIS
IIVIRALMVNICTROP
PATEREIVSCVMIVLIA
SVRILLAAVIAEIVS
POSVITNEQVIPOSHOC
APERVERITDABETFIS
CO✱DVOMILQVINCENTOS

D(is) M(anibus, Iulia Valentina quae vix(it) ann(is) XI dies LVIIII, Iul(ius) Valentinus bis duumviral(is) munic(ipii) Trop(aei), pater eius, cum Iulia Surilla avia eius posuit; ne qui(s) pos(tea) hoc aperuerit, dabet (sic) *fisco denarios duomil(ia) quingentos.*

Adică:

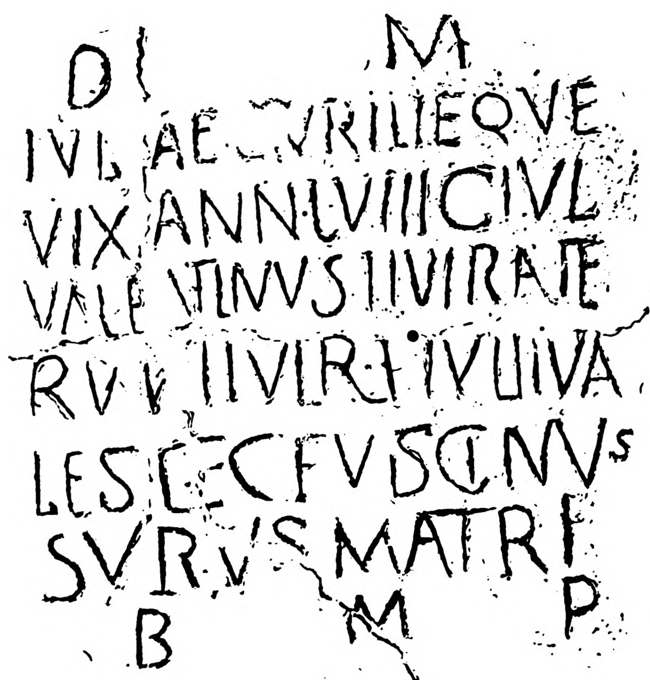
«Sfinteloră umbre, Iulia Valentina care a trăită anĭ 11, ḑile 59; Iulius Valentinus, fostŭ în două rêndurĭ duumviralŭ alŭ municipiuluĭ Tropaeum, tatălŭ eĭ împreună cu Iulia Surilla bunica eĭ, a pusŭ (epitafulŭ). Pentru ca nu cine-va în urmă să deschidă acestŭ (mormîntŭ), va plăti fisculuĭ 2.500 denarĭ.»

Duumvirales se numiaŭ foştiĭ *duumviri*, adică magistrațiĭ municipalĭ ceĭ maĭ înalțĭ, carĭ se alegeaŭ în fie-care anŭ. In calitate de *duumvirales* saŭ *duumviralicii*, eĭ făceaŭ parte din Senatulŭ municipiilorŭ saŭ coloniilorŭ, venindŭ în rangŭ dupe *quinquennalicii* saŭ *duumviri quinquennales*, ce eraŭ însărcinațĭ cu facerea censuluĭ.

Iulius Valentinus fusese de două orĭ duumvir în municipiulŭ Tropaeum, cea-ce se considera ca o însemnată onóre.

Pentru ca mormînturile să fie respectate, să nu se înstrăineze și să nu se violeze, era obiceiŭ a se prescrie diverse penalitățĭ în banĭ, în favórea fiscului, a municipielorŭ saŭ a colegielorŭ sacerdotale. Cf. indicele volumelorŭ din *Corpus Inscriptionum Latinarum;* între altele vol. IX, No. 1010: «*si quis eum aperberit, fisco dabit sestertios D.;*» No. 5860: «*contra quae si quis fecerit, dabit fisco denarios X milia.*» Idem, Wilmanns, *Exempla inscriptionum latinarum, index.*

No. 4.

D(is) m(anibus) Iul[i]ae [S]urill(a)e, qu(a)e vix(it) ann(os) LVIII; C(aius) Iul(ius) Vale[n]tinus duumviral(is), iteru[m] duumvir [e]t Iulii Vales et C(aius) Fuscinus Surus, matri b(ene) m(erenti) p(osuerunt).

Adică:

«Sfintelorŭ umbre ale Ilieĭ Surilla, care a trăitŭ 58 anĭ; Caius Iulius Valentinus duumviralŭ, de două orĭ duumvir, și Iuliiĭ Vales și Caius Fuscinus Surus, puseră (monumentulŭ) mumeĭ lorŭ, care a bine-meritatŭ.»

Este decĭ vorba despre Iulia Surilla, ce figuréză în inscripţia precedentă (No. 3) şi care era mama luĭ Caius Iulius Valentinus, a luĭ Iulius Vales şi Caius Iulius Fuscinus Surus.

Judecândŭ dupe forma literelorŭ, ambele inscripţiunĭ datéză de pe la finele seculuĭ alŭ III-lea.

No. 5.

Altarŭ de pétră de varŭ sfărămatŭ în maĭ multe bucăţĭ şi cu inscripţiunea stricată, din care se maĭ vĕdŭ următórele:

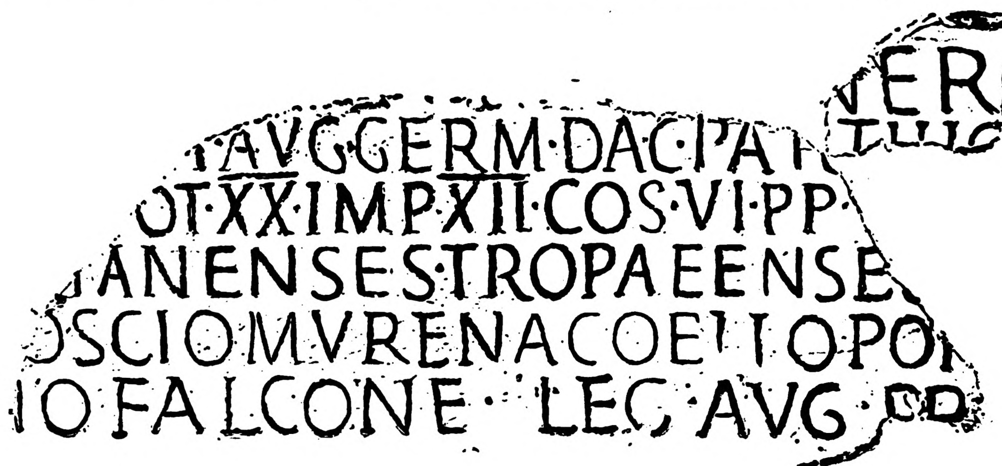
D E O
S A N C T O
A P O L L I N I
I I I I I I I I I
I I I I A L D I
I I I I I I I I

Deo Sancto Apollini . . . . .
adică:
«Ḑeuluĭ celuĭ Sântŭ Apolline . . . .»

No. 6.

Basă de pétră de varŭ, înaltă de 0 m. 65, lată 0,95 şi grósă 0,80, avêndŭ în partea superióră o scobitură largă 0 m. 46 şi lungă 0,63.

S'a aflatŭ într'o zidire din interiorulŭ lagăruluĭ, fiindŭ întrebuinţată ca materialŭ de construcţiune. Se păstréză în Museulŭ naţionalŭ de anticităţĭ.

[Imp(eratori) Caes(ari), divi Nervae f(ilio), N]er[vae Traiano op]t(imo) aug(usto), Germ(anico), Dac(ico), Parthic(o), [p(ontifici) m]aximo), [trib(unicia p]ot(estate XX, imp(eratori) XII, co(n)s(uli) VI, p(atri) p(atriae); [Tra] ianenses Tropaeense[s Q. R] oscio Murena Coelio Po[mpe] io Falcone leg(ato) aug(usti) pr(o) [pr(aetore)».

Traducerea:

«Impĕratuluĭ Cesar, fiuluĭ divinuluĭ Nerva, luĭ Nerva Traianŭ, celuĭ prea bunŭ augustŭ, germaniculuĭ, daciculuĭ, parthiculuĭ, pontificeluĭ maximŭ, avêndŭ puterea tribuniciană a XX, fiindŭ (aclamatŭ) împĕratŭ de 12 orĭ, fiindŭ consulŭ de 6 orĭ, părinteluĭ patrieĭ, Traianeniĭ Tropaeenĭ (ridică monumentulŭ), Q. Roscius Murena Coelius Pompejus Falco, fiindŭ guvernatorŭ alŭ provincieĭ».

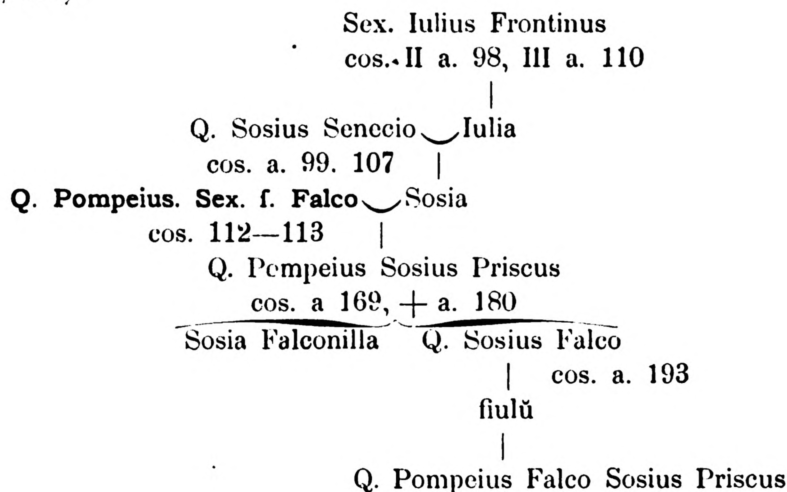
A XX-a putere tribuniciană a luĭ Traianŭ corespunde anuluĭ 115/116 dupe Christosŭ; deci acésta este data monumentuluĭ nostru.

Traianenses Tropaeenses nu potŭ fi decât locuitoriĭ așezămintelorŭ ce se stabilise în préjma Tropaeuluĭ luĭ Traianŭ, așezăminte carĭ probabilŭ la epoca acésta nu eraŭ, din punctulŭ de vedere politicŭ, decât unŭ *vicus* (satŭ) cu numele *Tropaeum Traianum*, ceea-ce și explică de ce numele *Traianenses Tropaeenses* stă în casulŭ nominativŭ. Puținŭ maĭ târdiŭ acestŭ *vicus* a căpĕtatŭ dreptulŭ de *cetate* și anume *municipiŭ*, cum figurézä în inscripțiunea de maĭ susŭ (No. 3) și în cea de maĭ la vale (No. 9) cu numele *Municipium Tropaeum.*

Guvernatorulŭ Moesieĭ inferióre *Q. Roscius Pompejus Falco* ne este cunoscutŭ din alte inscripțiunĭ și mărturiĭ antice. Elŭ era unŭ bunŭ amicŭ alŭ luĭ Pliniŭ celŭ tînĕrŭ, care-ĭ adresézä maĭ multe scrisorĭ (I, 23, IV, 27, VII, 22, IX, 15), din care se vede că în anulŭ 98 Falco a fostŭ tribunŭ alŭ poporuluĭ. O marmură, ce se păstrézä în museulŭ din Vaticanŭ la Roma, (C. I. L. X, 6321) înșiră tóte funcțiunile și demnitățile ce a ocupatŭ. Elŭ a comandatŭ Legiunea V Macedonică în primulŭ rĕsboiŭ alŭ luĭ Traianŭ cu Daciĭ (anulŭ 101—103 d. Chr.) și s'a distinsŭ prin vitejia sa, dobândindŭ decorațiunĭ militărescĭ; a guvernatŭ provincia Licia și Pamphylia probabilŭ de la 103—106, apoĭ provincia Judeia, de la 106—109, când comanda și Legiunea X Fretensis (Cf. Plinius, VII, 22); în anulŭ 109 s'a întorsŭ la Roma și a fostŭ numitŭ curatorŭ alŭ șoseliĭ Traiane (*curator viae Traianae*). Dupe aceea a devenitŭ consulŭ, probabilŭ între aniĭ 112 și 113, și dupe eșirea din consulatŭ, Traianŭ l'a trimisŭ guvernatorŭ în Moesia Inferiórĕ. Epoca legațiuneĭ sale în acéstă provincie o putemŭ determina cu deplină siguranță; căcĭ dintr'o altă inscripțiune găsită de noĭ în orașulŭ Constanța și publicată în revista vienesă *Archäol.-epigr. Mittheilungen aus Oesterreich, Vol. VI, pag. 12 No. 20* (= suplementulŭ volumuluĭ III din Corpus Inscript. Latinarum, No. 7.537), resultă că Falco era încă guvernatorŭ alŭ Moesieĭ inferióre în anulŭ 116/117. Pe la

începutulŭ domniei împĕratuluĭ Hadrianŭ (Augustŭ 117) elŭ fusese numitŭ guvernatorŭ alŭ Britanieĭ. Guvernămintulŭ uneĭ provinciĭ durândŭ obicĭnuitŭ treĭ anĭ, urméză deci că Pompeius Falco a guvernatŭ Moesia inferióră dela 114/115—116/117, succedândŭ, precum vomŭ dovedi maĭ la vale, luĭ P. Calpurnius Macer Rufus. După legaţiunea din Britania elŭ ajunse la proconsulatulŭ Asieĭ (C. I. L. X, 6321 şi C. I. Gr., 2968 c), cea maĭ înaltă şi însemnată demnitate din cariera senatorială, şi care nu se putea dobêndi decât celŭ puţinŭ 10 anĭ după ocuparea consulatuluĭ. Dintr'o scrisóre a împĕratuluĭ Marcu Aureliŭ către Frontone (II, 11 ed. Naber) se vede că Falco era încă în viaţă în anulŭ 140, primindŭ în acestŭ anŭ în casa sa dela ţéră pe împĕratulŭ Antoninŭ Piulŭ. Elŭ a ocupatŭ şi funcţiunĭ sacerdotale, făcêndŭ parte din colegiulŭ celorŭ *XV viri sacris faciundis*, care între altele avea privegherea supremă asupra cultelorŭ străine.

Eacă genealogia familieĭ sale alcătuită după monumente contimporane (C. I. L. VIII, 7066, X, 6321, 6322, VI, 1490, 1491. cf. Borghesi, *Oeuvres complètes*, VIII, 365):

Cunóscemŭ şi unŭ libertŭ alŭ luĭ Falco, mortŭ la Ghigen (vechiulŭ Oescus, pe malulŭ dreptŭ alŭ Dunăreĭ, în faţa Celeiuluĭ), cum se citesce pe epitafulŭ aflatŭ la unŭ ţĕranŭ din acelŭ satŭ. (Supplementum voluminis tertii C. I. L. No. 7.433:

D M
Q · P O M P E I O
E V T Y C I · L I B
Q · P O M P E I
F A L C O N I S

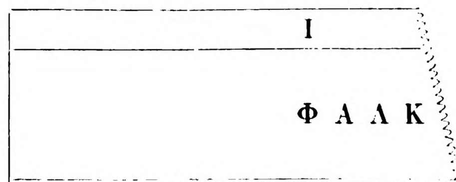
D(is) m(anibus), Q(uinto) Pompeio Eutyci lib(erto) Q(uinti) Pompei Falconis.

Adică :

«Sfintelorŭ umbre, luĭ Quintus Pompeius Eutycus, libertulŭ (iertatulŭ de robie) luĭ Quintus Pompeius Falco.»

Se înţelege uşorŭ interesulŭ ce Falco purta monumentuluĭ luĭ Traianŭ dela Adam-Clissi şi locuitorilorŭ dimprejurŭ *Traianenses Tropaeenses*, dacă acum cunóscemŭ, că dênsulŭ luase parte la rĕsboiulŭ dacicŭ alŭ luĭ Traianŭ, pentru eternisarea căruia în a. 108/109 se înălţase în acelŭ locŭ giganticulŭ troteŭ cu bas-reliefurĭ representândŭ scene din acestŭ rĕsboiŭ, cum şi pe ceĭ 36 principĭ dacĭ legaţĭ cotŭ la cotŭ, fie-care de câte unŭ arbore.

De altmintrelea, totŭ în timpulŭ legaţiuneĭ sale, oraşulŭ Tomis se împodobesce cu edificiĭ publice însemnate : deosebitŭ de inscripţiunea sus menţionată (Arch.-epigr. Mitth. VI, nr. 20), care figuréză pe o architravă, unŭ altŭ fragmentŭ architectonicŭ de marmură albă, găsitŭ cu ocasiunea construireĭ gărеĭ din Constanţa, pórtă pe dînsulŭ inscripţiunea grecéscă :

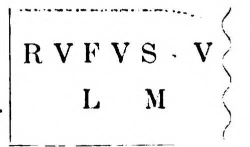

în care credemŭ a recunósce numele guvernatoruluĭ nostru Q. Pompeius Falco.

No. 7.

Fragmentŭ dintr'unŭ altarŭ de pétră de varŭ, din care se păstréză partea numaĭ de josŭ.

Se află în Museulŭ de anticităţĭ.

...Rufus v(otum) [s(olvit) l(ibens) m(erito).

Adică:

«Rufus a îndeplinitŭ cu bucurie pietosulŭ jurămîntŭ (ḑeuluĭ) care a bine meritatŭ.»

Votum solvit libens merito (V. S. L. M.) este formula sacramentală, care constată pe de o parte, că celŭ ce a ridicatŭ monumentulŭ, saŭ a făcutŭ darulŭ, s'a achitatŭ fără părere de rĕŭ de făgăduiala prin jurămîntŭ ce făcuse vre-unuĭ ḑeŭ când se găsia la nevoe, iar pe de alta, că ḑeulŭ a meritatŭ rĕsplata ce primesce acum. Cum se vede, actulŭ religiosŭ devine unŭ actŭ juridicŭ, unŭ contractŭ în care ambele părţĭ contractante s'aŭ ţinutŭ de angajamente: ḑeulŭ ajutândŭ pe celŭ în nenorocire, când ĭ-a cerutŭ ajutorulŭ, acesta îndeplinindŭ promisiunea dată ḑeuluĭ ca să-lŭ ajute.

După forma literelorŭ, monumentulŭ póte fi datatŭ cam în a doua jumĕtate a seculuĭ alŭ II-lea.

No. 8.

Două fragmente de bronzŭ dintr'o diplomă militară (*tabula honestae missionis*) găsite lângă unŭ moşoroiŭ de şobolanŭ, fiindŭ de sigurŭ scóse din pămîntŭ de către şóreci. Se păstréză în Museulŭ naţionalŭ.

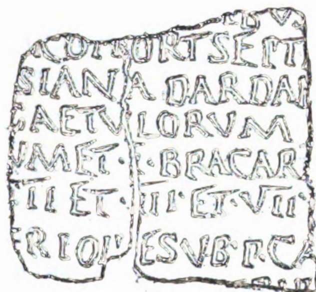
Ambele bucăţĭ alcătuescŭ o parte din prima tablă a diplomeĭ, de óre-ce se scie că tóte diplomele milităresci se compuneaŭ din două table scrise pe câteşĭ patru feţele.

Faţa externă a primeĭ table conţinea textulŭ legiĭ care acordase drepturile cetăţenescĭ soldaţilorŭ din cohortele şi escadrónele de auxiliarĭ notate acolo; pe faţa a doua a tableĭ celeĭ-lalte se săpa numele a 7 martorĭ, carĭ certificaŭ esactitatea copieĭ întocmaĭ cu originalulŭ.

Acelaşĭ textŭ de lege se repeta în latŭ pe faţa a doua a primeĭ table şi pe prima faţă a tableĭ a doua, împreună cu numele acelorașĭ martorĭ şi cu sigiliile lorŭ. Ambele table suprapunĕndu-se, se legaŭ apoĭ cu sîrmă la mijlocŭ şi la extremităţĭ, şi numaĭ când se tăgăduiaŭ drepturile cetăţenescĭ ale soldatuluĭ trecutŭ în acea diplomă, judecătorulŭ avea dreptulŭ să rupă legăturile de sîrmă, ca să verifice dacă textulŭ şi martoriĭ din lăuntru corespundŭ esactŭ cu textulŭ şi cu martoriĭ de pe cele două feţe externe ale tablelorŭ, şi dacă peceţile martorilorŭ sunt intacte.

No. 8*a*

Fața externă a primeĭ table

Ținêndŭ sémă de numele corpurilorŭ auxiliare din textulŭ de maĭ sus și din celŭ de pe a doua față a aceleiașĭ table (No. 8 *b*) și maĭ cu sémă de cele treĭ litere P. CA (fața externă, rîndulŭ VII), carĭ presupunemŭ că trebuescŭ citite și completate astŭ-felŭ: P (ublio) Ca [lpurnio Rufo], restituimŭ diploma în chipulŭ următorŭ, tipărindŭ cu litere deosebite partea textuluĭ care lipsesce:

Fața externă.

IMP · CAESAR · DIVI · NERVAE F · NERVA · TRAIANVS
AVGVSTVS · GERMANICVS · DACICVS · PONTIF · MAX
TRIBVN · POTEST · XVI · IMP · VI · COS · VI · P · P
EQVITIBVS · ET · PEDITIBVS · QVI · MILITANT · INALIS
TRIBVS · ET **COHORT SEPT** EM · QVAE · APPELLANTVR
I · VESPA **SIANA DARDA**NORVM · ET I · PANNONIOR ET
I · FLAVIA · **GAETVLORVM** ET · LEPIDIANAE · PEDIT
ET · VBIOR**VM · ET · I · BRACAR** · AVGVSTANORVM · ET · II · LV
CENSIVM · ET **II** · **ET** · **III** · **ET** · **VII** · GALLORVM · ET · SVNT · IN
MOESIA · **INFERIORE SVB** · **P** · **CA**LPVRNIO · RVFO · QVI
NIS · ET · VICENIS PLVRIBVSVE STIPENDIS EME
RITIS DIMISSIS HONESTA MISSIONE QVORVM NO
MINA SVBSCRIPTA SVNT IPSIS LIBERIS POSTE
RISQVE EORVM CIVITATEM DEDIT ET · CONVBIVM
CVM VXORIBVS QVAS TVNC HABVISSENT CVM EST CI
VITAS IIS DATA AVT SIQVI CAELIBES ESSENT
CVM IIS QVAS POSTEA DVXISSENT DVM TA
XAT SINGVLI SINGVLAS . . . .

(Urméză ḑiua și luna, cum și numele celorŭ doĭ consulĭ din anulŭ când s'a datŭ legea, numele cohorteĭ saŭ escadronuluĭ din care făcea parte soldatulŭ, căruia se liberéză extractulŭ de pe acea lege (diploma), numele comandantuluĭ cohorteĭ saŭ escadronuluĭ și în fine numele soldatuluĭ, alŭ patrieĭ sale, alŭ soțieĭ și alŭ copiilorŭ luĭ, dacă avea copiĭ).

DESCRIPTVM ET RECOGNITUM EX TABVLA AE
NEA QVAE FIXA EST ROMAE IN MVRO POST
TEMPLVM DIVI AVG. AD. MINERVAM

[Imp(erator) Caesar, divi Nervae f(ilius), Nerva Traianus augustus, Germanicus, Dacicus, pontif(ex) max(imus), tribun(icia) potest(ate) XVI vel XVII, imp(erator) VI, Co(n)s(ul) VI, p(ater) p(atriae), equitibus et pedit]ibus, [qui militant in alis tribus e] t cohort(ibus) sept[em, quae appellantur (1) I. Vespa]siana Dardan[orum et (2) I Pannonior(um) et (3) I Flavia] Gaetulorum [et (1) Lepidianae pedit(atae) et (2) Ubior]um et (3) I Bracar [augustanorum et (4) II Lucensium e]t (5) II et (6) III et (7) VII [Gallorum, et sunt in Moesia inf]eriore sub P(ublio) Ca[lpurnio Rufo, quinis et vicenis plu]rib[usve stipendis emeritis dimissis honesta missione, quorum nomina subscripta sunt, ipsis liberis posterisque eorum civitatem dedit et conubium cum uxoribus, quas tunc habuissent, cum est civitas iis data, aut, siqui caelibes essent, cum iis, quas postea duxissent dum taxat singuli singulas.

«*Descriptum et recognitum ex tabula aenea, quae fixa est Romae in muro post templum divi Aug(usti) ad Minervam.*»

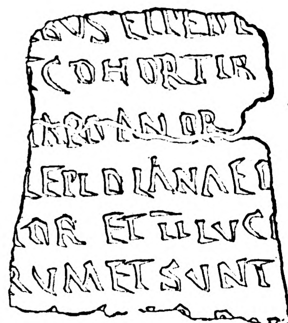
Traducerea:

«Impĕratulŭ Caesar, fiulŭ divinuluĭ Nerva, Nerva Traianŭ Augustulŭ, Germaniculŭ, Daciculŭ, pontificele maximŭ, avêndŭ puterea tribuniciană a XVI saŭ a XVII, fiindŭ aclamatŭ împĕratŭ de șése orĭ, fiindŭ consulŭ de șése orĭ, părinte alŭ patrieĭ, călăreților și pedestrașilorŭ carĭ servescŭ în treĭ escadróne și în șépte cohorte, ce se numescŭ: (1) I Vespasiana a Dardanilorŭ și (2) I a Pannonilorŭ și (3) I Flavia a Getulilorŭ și (1) a Lepidianeĭ pedestre și (2) a Ubienilorŭ și (3) I a Bracaugustanilorŭ și (4) II a Lucensilorŭ și (5) II și (6) a III și (7) a VII a Gallilorŭ, și sunt în Moesia Inferióră sub Publius Calpurnius Rufus, după unŭ serviciŭ de 25 și maĭ bine de anĭ, fiindŭ concediațĭ onorabilŭ, ale cărora nume sunt scrise maĭ jos, le-a datŭ lorŭ înșișĭ, copiilorŭ și urmașilorŭ lorŭ cetățenia și dreptulŭ de căsătorie legitimă cu nevestele, ce avusese atuncĭ, când li s'a datŭ cetățenia, saŭ, dacă vre-uniĭ aŭ fostŭ neînsurațĭ, cu acelea, ce le vorŭ fi luatŭ după aceea în căsătorie, însă numaĭ fie-care în parte și cu una singură (adică cu femeea cea dintâiŭ). . .

«Copiatŭ și colaționatŭ de pe tabla de bronzŭ, care este fixată la Roma pe zidulŭ de pe templulŭ divinuluĭ Augustŭ, la Minerva.»

No. 8-*b*.

Fața internă a primeĭ table.

Fiindŭ acelașĭ textŭ ca pe fața externă a tableĭ, însă altŭ-felŭ repărțitŭ, completămŭ numaĭ cele șépte rîndurĭ ale fragmentelorŭ:

EQVITIBVS **ET PEDI**TIBVS · QVI · MILITANT · IN ALIS · TRI
BVS ET **COHORTIB** · SEPTEM · QVAE · APPELLANTVR · I · VESPASI
ANA · **DARDANOR** ET · I · PANNONIOR · ET · I · FLAVIA GAETULOR
ET **LEPIDIANAE P**EDITATAE ET VBIORVM · ET · I · BRACAVGV
STA**NOR ET II LV**CENSIVM · ET · II · ET · III · ET · VII GAL
LO**RVM ET SVNT** IN MOESIA INFERIORE · SVB · P · CAL
PV**RNIO R**VFO QVINIS · ET · VICENIS PLVRIBVSVE · STI
PENDIS etc.

Tabla a doua a diplomeĭ conținea pe fața primă continuarea textuluĭ legiĭ și numele celorŭ șépte marturĭ cu pecetea în céră a fie-căruia aplicată pe firulŭ metalicŭ, cu care eraŭ legate cele douĕ table ale diplomeĭ. Constatarea păstrăreĭ intacte a acestorŭ pecețĭ era pentru judecătorŭ o dovadă de nealterare a textuluĭ. Aceiașĭ martorĭ figuraŭ și pe fața a doua (fața externă) a tableĭ a doua; eĭ fusese presențĭ la facerea extractuluĭ (diplomeĭ) din legea ce se păstra în archivulŭ din Roma; de aceia îșĭ treceaŭ numele lorŭ și aplicaŭ pecețiile după formele în usŭ ale autentificăreĭ actelorŭ.

Să încercămŭ acum a determina, celŭ puținŭ cu aproximațiune, data diplomeĭ.

Daca admitemŭ, dupe tótă probabilitatea, că în fragmentulŭ 8 ***a*** trebue să cetimŭ: [et sunt in Moesia Inf]*eriore sub P. Ca[lpurnio Rufo]*, avemŭ unŭ

punctŭ chronologicŭ sigurŭ, de óre-ce se scie când P. Calpurnius Macer Rufus a guvernatŭ Moesia Inferióră.

Prinţulŭ Dimitrie Cantemirŭ, vorbindŭ în opera sa *Descriptio Moldaviae* (ed. Papiŭ, 13) despre ruinele dela Gherghina (saŭ Ţiglina, lângă Galaţĭ) aduce o piatră cu inscripţiune latină, găsită acolo în timpulŭ sĕŭ, incastrată apoĭ în palatulŭ administrativŭ din Iaşĭ şi astăḑĭ pierdută.

Reproducemŭ textulŭ eĭ cu corecţiunile făcute de Th. Mommsen (C. I. L. III No. 777):

IMP· CAES· DIV*i* FIL
NERVAE· TRAIANO
AVg· GER· DACICO
PONT· MAX· triB· POT
XVI· IMP· VI· COS· V*i*· P· P
P· CALPVRNIO· MACRO
CAVLIO· RVFO· LEG· AVG· PRO· P*r*

«*Imp(eratori) Caes(ari), div[i] fil(io), Nervae Traiano Au[g(usto), Ger(manico), Dacico, pont(ifici) max(imo) [tri]b(unicia) pot(estatis) XVI, imp(eratori) VI. co(n)s)uli) VI. p(atri) p(atriae), P(ublio) Calpurnio Macro Caulio Rufo leg(ato) aug(usti) pro p[r]aetore.*»

Adică:

«Impĕratuluĭ Caesar, fiuluĭ divinuluĭ (Nerva), luĭ Nerva Traianŭ Augustuluĭ, germaniculuĭ, daciculuĭ, pontificeluĭ maximŭ, avêndŭ puterea tribuniciană a 16, fiindŭ aclamatŭ împĕratŭ de 6 orĭ, fiindŭ consulŭ de 6 orĭ, părinteluĭ patrieĭ, sub Publius Calpurnius Macer Caulius Rufus, guvernatorulŭ provincieĭ.»

Puterea tribuniciană a XVI a împĕratuluĭ Traianŭ corespunde anuluĭ 111/112. Prin urmare în acestŭ anŭ guverna Moesia Inferióră P. Calpurnius Macer Rufus. Durata legaţiuneĭ provinciale fiindŭ de treĭ anĭ, resultă că P. Calpurnius Macer Rufus putea fi în $^{111}/_{112}$, în primulŭ, în alŭ doilea saŭ în alŭ treilea anŭ alŭ legaţiuneĭ sale; dovadă că se găsia în primulŭ, iar nu în ultimulŭ anŭ, sunt maĭ multe scrisorĭ ale luĭ Pliniŭ celŭ tînĕrŭ către Traianŭ şi o scrisóre a acestuia către Pliniŭ celŭ tînĕrŭ, pe când Pliniŭ administra Bithynia. In acéstă scrisóre (V, 42) Traianŭ îĭ scrie: «*poteris a Calpurnio Macro petere libratorem,*» adică «aĭ putea cere luĭ Calpurnius Macer unŭ nivelatorŭ» iar Pliniŭ îĭ rĕspunde (61): «Calpurnio Macro clarissimo viro auctore te scripsi, ut libratorem mitteret,» adică «am scrisŭ din ordinulŭ tĕŭ luĭ Calpurnius Macer, bărbatŭ prea strălucitŭ, ca să trimită unŭ nivelatorŭ» şi (77): «praecepisti Calpurnio Macro clarissimo viro, ut legionarium centurionem Byzantium mitteret;» adică: «aĭ ordonatŭ luĭ Calpurnius Macer, bărbatŭ prea strălucitŭ, ca să trămită la

Byzanțiŭ unŭ centurione legionarŭ.» Din aceste scrisorĭ se constată, că pe când Plinius se află guvernatorŭ în Bithynia, Calpurnius Macer guverna o provincie vecină și comanda legiunile dintr'însa. Acéstă provincie nu putea fi decât Moesia inferióră. Plinius însă a fostŭ trimisŭ de Traianŭ în Bithynia în a, 112 saŭ 113 (Cf. Mommsen, *Hermes*. III, 56, 96; Borghesi, *Oeuvres complètes*. IV, 120; V, 22), și a statŭ aci doĭ saŭ 3 anĭ. Urméză decĭ că legațiunea luĭ Calpurniu Macer Rufus a avutŭ locŭ de la a. $^{111}/_{112}$—$^{114}/_{115}$, când a fostŭ înlocuitŭ cu Q. Pompeius Falco (vedĭ maĭ sus No. 6.)

Prin urmare data diplomeĭ luĭ Traianŭ găsită la Adam-Clissi póte fi unulŭ din aceștĭ treĭ anĭ.

Din cele treĭ escadróne de cavalerie și șépte cohorte de pedestrașĭ, la care se referă diploma, cincĭ și anume:

ala I Vespasiana Dardanorum
ala I Flavia Gaetulorum
cohors Lepidiana peditata
cohors I Bracaraugustanorum și
cohors II Lucensium

sunt pe deplinŭ sigure, întru cât numele lorŭ se cetescŭ într'unulŭ saŭ altulŭ din cele două fragmente ale diplomeĭ.

La acestea maĭ putemŭ adăogi cu unŭ mare gradŭ de probabilitate: *cohors II, III și VII* **Gallorum**, de óre-ce în textulŭ 8*a*, se află: *et* II et III et VII......., și aceste treĭ cohorte cu numerile II, III și VII nu le găsimŭ în Moesia inferióră decât cu numele *Gallorum* (C. I. L. III, diploma No. XX, și Archaeol.-epigr. Mittheil., XI, p. 11); altă probă o găsimŭ în textulŭ 8*b*, unde înainte de ET SVNT se află partea finală a unuĭ cuvîntŭ... RVM, decĭ *Gallo*RVM.

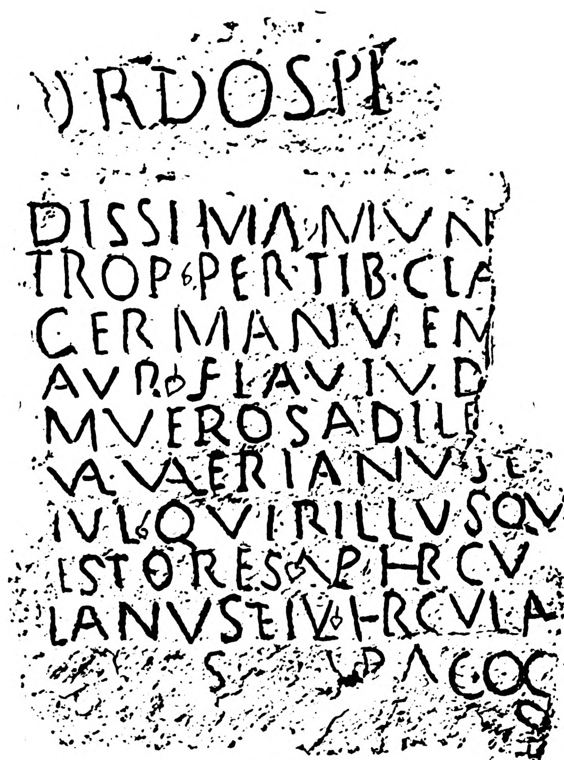
Cât pentru:

ala I Pannoniorum și
cohors Ubiorum

ce amŭ întrodusŭ în restituirea diplomeĭ, ne-amŭ basatŭ pe faptulŭ, că ele figuréză în diplomele militare ale luĭ Traianŭ din anulŭ 100 (diploma No. XX din C. I. L. III și diploma dela Oltina Arch.-epigr. Mitth. XI), și că numele lorŭ ocupă tocmaĭ spațiulŭ care rĕmâne golŭ în textulŭ diplomeĭ.

No. 9

Altarŭ de pétră de varŭ, înălțime 0 m.75, lățime 0 m. 40, găsitŭ în a. 1882, într'unŭ cimitirŭ turcescŭ de lângă satulŭ Cherem-Cuiusŭ, plasa Medgidie, nu departe de Adam-Clissi. Se află în Museulŭ naționalŭ.

«*Ordo spl[endi]dissima* (sic) *mun[ic](ipii) Trop(aei), per Tib(erium) Cla[ud](ium) Germanu(m) e(t) M(arcum) Aur(elium) Flaviu(m) d[uu]mveros a(e)dile[s], Val(erius) Valerianus e[t] Iul(ius) Quirillus qu(a)estores, Ulp(ius) H(e)rculanus et Iul(ius) H(e)rcula[nu]s [ma]g(istros) pag(i) Oc.....[po]s(uit).*»

Adică:

«Prea strălucitulŭ Senatŭ alŭ Municipiuluĭ Tropaeum, prin Tiberius Claudius Germanus și Marcus Aurelius Flavius duumviriĭ ediliĭ, Valerius Valerianus și Iulius Quirillus questorĭ, Ulpius Herculanus și Julius Herculanus, prin magistriĭ paguluĭ Oc...... a pusŭ (monumentulŭ).»

In 1882, publicândŭ acéstă inscripțiune în *Archaeol.-epigr. Mittheilungen* din Viena (vol. VI, p. 16, No. 29, de unde s'a reprodusŭ în Supplementum Vol. III din C. I. L. No. 7484), propuneamŭ a se ceti primele doue rîndurĭ astŭ-felŭ: *ordo spl[endi]dissima mun(icipii) [Tom(orum) me]trop(olis)*, cugetândŭ la orașulŭ Tomis, singurulŭ din tótă Moesia Inferióră, care a fostŭ

onoratŭ cu titlulŭ de *Metropolă*. Acéstă restituire oferea însă două dificultățĭ: nu era locŭ pentru săparea atâtorŭ cuvinte și apoĭ monumentulŭ se aflase prea departe de Tomis saŭ Constanța.

Cu ocasiunea mergereĭ nóstre la Roma, în luna Ianuarie 1891, studiindŭ monumentulŭ luĭ Augustŭ dela *Turbia* (lângă Monaco), am venitŭ la ideea, că precum trofeulŭ luĭ Augustŭ, ridicatŭ de acestŭ împĕratŭ cu ocasiunea învingereĭ popórelorŭ Alpine, a datŭ nascere în jurulŭ sĕŭ unuĭ orașŭ, care și-a trasŭ numele dela monumentŭ: *Tropaea-Augusti* (la Ptolemeŭ: Τρόπαια Σεβαστοῦ), de unde derivă numirea de adĭ: *la Torbia* saŭ *Turbia;* totŭ asemenea în Dobrogea, trofeulŭ luĭ Traianŭ, înălțatŭ pentru eternisarea supunereĭ poporuluĭ dacŭ, a trebuitŭ să dea nascere în vecinătatea sa unuĭ orașŭ cu numele de *Tropaeum Trajani,* saŭ numaĭ *Tropaeum*. Acéstă analogie am confirmat'o apoĭ cu inscripțiunea de maĭ sus, în care, în locŭ de *Municipium Tomorum metropolis*, am propusŭ să se citéscă purŭ și simplu: *Municipium Tropaeum*, ceea-ce și spațiulŭ și loculŭ provenienţeĭ monumentuluĭ permitŭ cu siguranță. Ipotesa mea, emisă într'o ședință publică a Institutuluĭ Archeologicŭ din Roma (la $^{11}/_{23}$ Ianuarie 1891), am repetat'o în sînulŭ Societățeĭ Archeologice și filologice din Viena (ședința din $^{12}/_{24}$ Februarie acelașĭ anŭ), ca și în ședința publică dela 15 Aprilie 1891 a Academieĭ Române. Ea a fostŭ pe deplinŭ și în chipŭ fericitŭ confirmată prin săpăturile din vara anuluĭ trecutŭ, întreprinse în castrulŭ dela Adam-Clissi, anume prin descoperirea în ḑiua de 15 Iulie a pietreĭ cu inscripțiunea dedicată împĕratuluĭ Traianŭ de către locuitoriĭ *Trajanenses Tropaeenses* în anulŭ $^{115}/_{116}$, și a alteĭ pietre, găsită câte-va sĕptĕmânĭ maĭ în urmă, cu numele unuĭ *duumviralis Munic(ipii) Trop(aei)*.

Existența acestuĭ municipium este acum pe deplinŭ sigură. Monumentulŭ reprodusŭ maĭ sus (No. 9) arată, prin forma stricată a literelorŭ sale, finea secoluluĭ alŭ treilea, începutulŭ chiar alŭ secoluluĭ următorŭ. Elŭ constată dar că în acestŭ timpŭ orașulŭ încă se bucura de prosperitate și de instituțiunile sale municipale; senatulŭ sĕŭ se mândrea cu titlulŭ — deși exprimatŭ într'o barbară latinéscă—de *ordo splendidissima* (în locŭ de splendidissimus); precum la *Roma* praetorele se considera ca unŭ *collega minor consulum* (colegŭ maĭ micŭ alŭ consulilorŭ), totŭ astŭ-felŭ la *Tropaeum*, aediliĭ (aediles), ceĭ însărcinațĭ adică cu poliția pieţeĭ, a stradelorŭ, băilorŭ și edificiilorŭ, se socoteaŭ colegĭ maĭ micĭ (collegae minores) aĭ duumvirilorŭ (corespunḑĕtorĭ cu ceĭ doĭ consulĭ la Roma), numindu-se: *duumviri aediles* și formândŭ cu aceștia colegiulŭ celorŭ quatuorviri; afară de eĭ maĭ eraŭ încă doĭ *quaestores,* însărcinațĭ cu administrarea financelorŭ; că în fine, lângă *Tropaeum* exista unŭ pagus, alŭ căruĭ nume *Oc*. . . . . nu-lŭ putemŭ completa, dar pe teritoriulŭ căruia s'a ridicatŭ piatra cu inscripțiunea ce comentămŭ.

Analele maĭ departe ale *Tropaeuluĭ* dobrogeanŭ staŭ îngropate sub ruinele seculare ale lagăruluĭ de lângă satulŭ Adam-Clissi. Ele vorŭ veni să adaoge noue și interesante pagine la istoria epoceĭ imperiale a statuluĭ romanŭ, și în specialŭ la istoria provinciilorŭ dunărene.

Până atuncĭ să notămŭ încă, că într'o inscripţiune grecéscă găsită în Lydia (C. I. Gr. No. 3.497), unŭ T. Antonius Claudius Alfenus Arignotus, care trăia sub Caracalla, se numesce între altele *curator* saŭ λογιστής alŭ orașuluĭ *Tropesios* (Τροπήσοις), care póte fi *Tropaeum* din Dobrogea, și că geografulŭ bizantinŭ Hierocles, în opera sa *Synecdemos* (Veterum Romanorum itineraria ed. Wesseling, p. 637), vorbindŭ de orașele Scythieĭ (Dobrogea), le enumeră astŭ-felŭ:

Nume grecescĭ	Nume latinescĭ	Nume moderne corespondente
1. Τόμις	Tomis	Constanţa.
2. Διονυσόπολις	Dionysopolis	Balcik.
3. Ἄκραι	Acrae	Akrania.
4. Καλλατίς	Callatis	Mangalia.
5. Ἴστρος	Istrus	Karanasib și Kasapkioi.
6. Κωνσταντίανα . . .	Constantiana	Constanţa.
7. Ζέλδεπα	Zeldepa	X.
8. Τρόπαιος	*Tropaeum*	*Adam-Clissi*.
9. Ἀξιούπολις	Axiupolis	Hinok (lângă Cerna-vodă).
10. Καπίδαβα	Capidava	Ceatalorman.
11. Κάρσος	Carsum	Hîrșova.
12. Τρόσμις	Troesmis	Iglitza.
13. Νοβιόδουνος	Noviodunum	Isakcea.
14. Αἴγισσος	Aegissus	Tulcea.
15. Ἁλμυρίς	Halmyris	Lângă Iezero Razelum.

Din aceste 15 orașe, cele șése dintâiŭ sunt situate pe ţĕrmulŭ Măreĭ Negre, urméză apoĭ *Zeldepa* și *Tropaeum*, ce trebuescŭ căutate în interiorulŭ ţĕreĭ, și în fine alte 7 situate pe malulŭ dreptŭ alŭ Dunăreĭ.

Τρόπαιος corespunde decĭ situaţiuneĭ geografice a ruinelorŭ de lângă monumentulŭ Adam-Clissi.

Cât pentru *Zeldepa*, putemŭ deja anunţa, că suntemŭ pe drumulŭ de a-ĭ determina cu precisiune situaţiunea. Acestŭ orașŭ nu a fostŭ departe de Adam-Clissi, și pare a fi avutŭ o mare întindere, judecândŭ după ruinele însemnate ce a lăsatŭ.

Dar despre acésta, — cu altă ocasiune.

ȘEDINȚA DIN 11 OCTOBRE 1891.

Președința d-luĭ *B. P Hasdeŭ.*

Se primescŭ de la d-lŭ Baronŭ Guillaume, consilierŭ alŭ Legațiuneĭ Belgieĭ din Haga, maĭ multe publicațiunĭ privitóre la istoria militară a Belgieĭ, scrise de tatălŭ sĕŭ, generalulŭ Guillaume.

D-lŭ *Gr. Stefănescu*, cu ocasiunea comunicăriĭ d-luĭ Gr. G. Tocilescu din ședința precedentă, observă că este bine ca conformŭ regulamentuluĭ, de câte orĭ unŭ membru face o comunicare Academieĭ, să se facă în procesulŭ verbalŭ alŭ ședințeĭ unŭ câtŭ de micŭ resumatŭ alŭ aceleĭ comunicărĭ și că acelŭ resumatŭ, cum se face și în alte Academiĭ, să se facă de însușĭ autorulŭ comunicăriĭ.

ȘEDINȚA DIN 25 OCTOBRE 1891.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se dă citire scrisoreĭ prin care «Société Académique Indo-Chinoise de France» anunță că a expediatŭ Academieĭ publicațiunile sale și cere schimbulŭ. — Se decide a i se trimete *Analele* și *Etymologicum magnum Romaniae.*

ȘEDINȚA DIN 1 NOVEMBRE 1891.

Președința d-luĭ *Nicolae Ionescu.*

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* face o relațiune despre cetățile și castrele romane din Oltenia și din județele de munte ale Țĕreĭ-Româneseĭ.

ȘEDINȚA DIN 8 NOVEMBRE 1891.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se cetesce adresa Ministeriuluĭ de Finance, cu No. 46.716, pe lângă care trimite 5 exemplare de bronzŭ din medalia bătută cu ocasiunea serbăriĭ jubileuluĭ de 25 anĭ aĭ domnieĭ M. S. Regeluĭ.

— Se decide a se mulțumi, cerêndu-se și 5 exemplare de argintŭ.

Societatea Politechnică din România trimete pentru colecțiunile Academieĭ unŭ exemplarŭ de argintŭ din medalia bătută de dînsa în onórea membruluĭ sĕŭ ingineruluĭ Anghelŭ Saligny.

— Se decide a se mulțumi, cerêndu-se și unŭ exemplarŭ de bronzŭ.

D-lŭ *D. A. Sturdza* dăruesce o culegere de documente istorice românescĭ din secoliĭ XVII—XIX, 1 chrisovŭ originalŭ de la Stefanŭ celŭ Mare din 1495 (7003) 17 Ianuarie, 4 volume micĭ manuscrise din secoliĭ XVII și XIX, 4 foĭ volante tipărite din aniĭ 1820 — 1851, maĭ multe volume de cărțĭ românescĭ tipărite în secoliĭ XVIII și XIX, pe carĭ Biblioteca Academieĭ nu le are.

D-lŭ Ingineră Sc. C. Vârnavŭ dăruesce pentru colecțiunile Academieĭ 30 vechĭ documente românescĭ privitóre la moșia Silișeulŭ de josŭ din ținutulŭ Dorohoiŭ.

Se dă cetire scrisoreĭ următóre primită de la d-lŭ N. Hodoș, funcționarŭ în serviciulŭ Bibliotecеĭ Academieĭ:

«*Domnule Președinte,*

«Incă de la începutulŭ mișcăriĭ Românilorŭ din Ardélŭ din aniĭ 1848 și 1849, doĭ din foștiĭ membri aĭ Academieĭ Române, Alexandru Papiu Ilarianŭ și Iosifŭ Hodosiu, simțindŭ însemnătatea evenimentelorŭ, carĭ aveaŭ să se desfășure sub ochiĭ lorŭ și la carĭ aveaŭ să ia și dînșiĭ parte, se apucară să adune documente, proclamațiĭ, jurnale și orĭ-ce hârtiĭ carĭ presentaŭ unŭ interesŭ istoricŭ.

«După aceste documente avea să scrie maĭ târḍiŭ Al. Papiu Ilarianŭ «Istoria Românilorŭ din Dacia superióră.» Nu ajunse însă să publice decât primele două volume.

«In prefața volumuluĭ alŭ doilea, care a fostŭ de altŭ-felŭ confiscatŭ în Austria, elŭ anunță că va publica unŭ alŭ treilea volumŭ, care avea să trateze întâmplările după adunarea din $^{3}/_{15}$ Maiŭ până la constituirea Comitetuluĭ Românŭ

în Octobre 1848; apoĭ unŭ alŭ patrulea, cuprinḑêndŭ evenimentele petrecute până la retragerea oştirilorŭ împĕrătescĭ în Martie 1849; unŭ alŭ cincilea volumŭ avea să descrie luptele ce le-aŭ susţinutŭ Româniĭ singurĭ, neajutaţĭ de nimenĭ, în contra Ungurilorŭ; şi în fine volumulŭ VI şi cele următóre aveaŭ să cuprindă întîmplările de la sfîrşitulŭ răsboiuluĭ civilŭ înainte.

«Totŭ în prefaţa acestuĭ alŭ doilea volumŭ, Al. Papiu Ilarianŭ mulţumesce câtorŭ-va bunĭ Românĭ, carĭ l'aŭ ajutatŭ în deslușirĭ asupra unorŭ fapte speciale saŭ i-aŭ comunicatŭ documente de mare preţŭ şi relaţiunĭ amĕnunţite despre întîmplările la carĭ luaseră parte. Maĭ face apoĭ unŭ apelŭ către toţĭ câţĭ arŭ avé documente saŭ arŭ avé cunoscinţă despre unele fapte istorice, recunoscute îndestulŭ, să i le comunice.

«Rugăciunea acésta a fostŭ ascultată şi de pretutindenĭ sosiaŭ relaţiunĭ, documente originale saŭ în copie, jurnalele timpuluĭ, proclamaţiunĭ, broşurĭ şi altele. Astfelŭ s'a adunatŭ unŭ materialŭ care, împreună cu cele adunate de maĭ înainte, trece peste 600 de numere, în mare parte originale, fără care cu greŭ s'ar puté scrie o istorie completă a revoluţieĭ române din Ardélŭ.

«Alexandru Papiu Ilarianŭ a scrisŭ întréga istorie a mişcăriĭ; însă în fie-care ḑi numĕrulŭ izvórelorŭ crescêndŭ, elŭ se hotărî să-ĭ dea o desvoltare maĭ mare.

«O crudă bólă însă, pe care o cunóscețĭ, l'a împedecatŭ să-şĭ ducă lucrarea la capĕtŭ.

«Bogata colecţie, după mórtea sa durerósă, a rĕmasŭ tatăluĭ meŭ Iosifŭ Hodosiu, care avea să continue opera începută de vĕrulŭ sĕŭ.

«Mórtea nemilósă însă nu-ĭ îngădui.

«Familia Iosifŭ Hodosiu crede, că nu póte aduce unŭ maĭ meritatŭ omagiŭ memorieĭ acestorŭ doĭ bărbaţĭ şi o dovadă maĭ mare de admiraţiune pentru Academia Română, înainte mergătórea desvoltăriĭ intelectuale a némuluĭ românescŭ, decât depunêndŭ în păstrarea eĭ acéstă nepreţuită colecţie, adunată o viaţă întrégă de doĭ din membriĭ eĭ.

«De aceea, am onóre, Domnule Preşedinte, de a înainta odată cu acésta:

«1) Ḑece pachete (cincĭ legate şi cincĭ nelegate) cuprinḑêndŭ peste 600 documente în mare parte originale;

«2) Unŭ indice detaliatŭ alŭ acestorŭ documente de Al. Papiu Ilarianŭ;

«3) Jurnalulŭ Dieteĭ unguresci din oraşulŭ Pojon din aniĭ 1847—48;

«4) O copie după: Vera historia Transilvanica ab anno MDCLXI incipiendo elaborata per Michaëlem Tserei; şi în fine

«5) Manuscrisulŭ istorieĭ revoluţieĭ române din Ardélŭ din aniĭ 1848—49.»

— Se decide a se exprima dómneĭ vĕduve Hodosiu şi d-luĭ N. Hodoş mulţumirile Academieĭ pentru acestŭ darŭ preţiosŭ.

D-lŭ *M. Stroescu*, funcţionarŭ în serviciulŭ Bibliotecei Academieĭ, dăruesce unŭ volumŭ manuscriptŭ grecescŭ intitulatŭ: Ὁ τῆς ἀπάτης ἀπαλαγεῖς ἢ τὸ κριτικὸν βλάστας Γρατιάνου μεταφρασθὲν ἐκ τῆς γαλλικῆς φωνῆς παρὰ Ἰωάννου Ράλη πρώην μεγάλου Στολνικοῦ τοῦ ἐκ Μιτυλήνης. Τόμος πρῶτος. Ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαβίας. ͵αψνδʹ (1754).

Se cetesce testamentulŭ rĕposatuluĭ Membru şi Preşedinte alŭ Academieĭ, M. Kogălniceanu. Testamentulŭ este scrisŭ la Paris la $^{16}/_{28}$ Iunie 1891. Elŭ este urmatŭ de unŭ codicilŭ scrisŭ în aceiaşĭ ḑi. In acestŭ codicilŭ se află următórele două aliniate privitóre la Academie:

«In lada cea mare de ferŭ, ce am în casele mele de la Bucurescĭ, sunt «păstrate două plicurĭ în limba chinezéscă, carĭ coprindŭ corespondenţa îm-«pĕrăteseĭ Regente a Chineĭ şi a Ministrilorŭ sĕĭ, ţinută cu mine, când mĕ «aflamŭ Ministru alŭ Românieĭ la Paris: sunt a se da Academieĭ Române căreia «le-am şi dăruitŭ de multŭ.

«Asemenea se vorŭ da Academieĭ Române, însă cu inventarŭ descriptivŭ, tóte «actele, depeşele, corespondenţa cu d-niĭ Ion Ghica şi Dimitrie Sturdza, pre-«cum şi patentele şi decretele numireĭ mele şi a luĭ Ioanŭ Brătianu ca delegaţĭ «la Congresulŭ din Berlin, tóte acestea privitóre la *pierderea Basarabieĭ.*»

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică că d-lŭ C. Cogălniceanu, fiulŭ maĭ mare alŭ rĕposatuluĭ, a şi depusŭ la Academie unŭ plicŭ cuprinḑêndŭ hârtiile chinezescĭ despre carĭ vorbesce testamentulŭ şi carĭ fusese dăruite la 3 Martie 1887. Cele-lalte hârtiĭ testate Academieĭ se vorŭ preda în curêndŭ.

Se cetesce scrisórea d-luĭ advocatŭ C. I. Stoicescu, care arată că rĕposata marchisă de l'Aubespine-Sully născută Ghica, în testamentulŭ sĕŭ, scrisŭ în Bucurescĭ la $^{12}/_{24}$ Decembre 1887, a înscrisŭ următórele aliniate privitóre la Academie:

«O sumă de *Una-suta miĭ leĭ noĭ* se va plasa în valorĭ garantate de Statŭ «la Cassa de Depunerĭ şi Consemnaţiunĭ din România şi va forma unŭ fondŭ, «ale căruĭ veniturĭ anuale vorŭ servi de a se ajuta doĭ studenţĭ românĭ sĕracĭ, «după alegerea legataruluĭ meŭ universalŭ şi a executoruluĭ meŭ testamentarŭ, «pentru terminarea studiilorŭ lorŭ în străinătate. Aceste două burse vorŭ fi «plătite la fie-care şése lunĭ şi fondulŭ va purta numele de «Fondulŭ de ajutorŭ «alŭ marchiseĭ Luxandra de l'Aubespine-Sully.

«Acestŭ fondŭ va trebui să se perpetueze, capitalulŭ neputêndŭ fi nicĭ odată «întrebuinţatŭ.

«La mórtea legataruluĭ meŭ universalŭ saŭ a executoruluĭ meŭ testamen-«tarŭ, supravieţuitorulŭ va fi ţinutŭ de a se conforma tuturorŭ condiţiunilorŭ «de maĭ sus. La mórtea celuĭ din urmă supravieţuitorŭ, grija de a se continua

«gestiunea ḑisuluĭ fondŭ, va reveni de dreptŭ Preşedinteluĭ Academieĭ Române, «residentŭ în Bucurescĭ, carele nu va puté nicĭ odată şi sub nicĭ unŭ cuvîntŭ «schimba destinaţiunea menţionatuluĭ fondŭ de una-sută-miĭ leĭ noĭ, care face «obiectulŭ ḑisuluĭ primŭ legatŭ.»

Ca legatarŭ universalŭ a fostŭ instituitŭ prin acestŭ testamentŭ d-lŭ Michailŭ Maca, iar ca esecutorŭ testamentarŭ d-lŭ Constantinŭ I. Stoicescu, advocatŭ.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ arată că rĕposata a făcutŭ unŭ altŭ testamentŭ la Viena la 30 Decembre 1890, în care nu se face nicĭ o menţiune despre Academie şi că unŭ procesŭ s'a deschisŭ la Tribunalulŭ de Ilfovŭ pentru acéstă succesiune.

— Academia decide a se abţiné dela orĭ-ce amestecŭ în acestŭ procesŭ, lăsândŭ ca după resolvirea luĭ să iea mĕsurile ce vorŭ fi necesare.

Se dă citire adreseĭ (No. 10.529) prin care d-lŭ Em. Grădişteanu, Preşedintele Inalteĭ Curţĭ de Compturĭ, cere a se da publicaţiunile Academieĭ pentru biblioteca aceleĭ Inalte Curţĭ.

— Cererea se aprobă.

ŞEDINŢA DIN 15 NOVEMBRE 1891.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se primesce de la d-lŭ Stefanŭ M. Gane unŭ chrisovŭ originalŭ (fără subscrierea domnéscă) de la Grigorie Ioanŭ Calimachŭ Voevodŭ Mold. din 1768 despre hotarele moşieĭ Antilesciĭ din ţinutulŭ Suceveĭ, după documentele eĭ începêndŭ dela anulŭ 1474.

ŞEDINŢA DIN 22 NOVEMBRE 1891.

Preşedinţa d-luĭ *N. Ionescu.*

Se primescŭ în darŭ de la d-lŭ Stefanŭ M. Gane manuscriptele şi documentele următóre:

1. «Sama căpitanuluĭ Adreĭ Vat. (Vist.?) ot (dela) Roșioriĭ 1790 April.» (Socotelĭ de administrarea moșieĭ.)

2. Insemnărĭ geografice și istorice despre maĭ multe țĕrĭ și orașe din lume, scrise de *Enacache Gane* (mortŭ la 1843). Incepe cu «stăpânirea Engliterei în rĕsfirată țĕră Ostŭ-Indieĭ» și termină cu unŭ capitolŭ despre Justinianŭ.

3. «Istoria Țarigraduluĭ» scrisă de Aga Ioanŭ Gane. 4°.

4. 1634—1653. Zapisŭ de la Egumenulŭ mânăstireĭ Pobrata. Iașĭ *în dilele luĭ Vasile Voevodŭ* Ianuarie 15. *(Falsŭ?)*

5. *Circa* 1660. Zapisŭ de la Vasile Nanulŭ Medelnicerŭ.

6. 1760 (7268) Aprile 30. Carte de judecată între Vasile Sîrbulŭ din Popițeanĭ și Constandinŭ Buciumanŭ postelniculŭ.

7. 1780 Sept. 20. Zapisŭ de vîndare dela Irina fata Lariĭ Cârpoĭ.

8. 1820—1830(?). Scrisórea Spătaruluĭ Canta către Spătarulŭ Enacache Gane pentru o țigancă. Fără dată.

9. 1852 Decembre 20. Jurnalulŭ divanuluĭ apelativŭ din Iașĭ despre moșia Popițeanĭ.

10. 1846 Ian. 28—1852 Ian. 7. Dosarulŭ hotărnicieĭ moșieĭ Cristeștiĭ a Spătaruluĭ Teodorŭ Vasiliŭ.

D-lŭ *V. A. Urechiă* dăruesce traducerile și copiile moderne de pe o corespondență urmată între Micotea și Stoze la 1497 și de pe alta urmată pe la 1600(?) între căpitanulŭ Manole Decuséră și hotnogulŭ dela grajdurĭ. Originalele se află la mănăstirea Némțuluĭ.

ȘEDINȚA DIN 29 NOVEMBRE 1891.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *Gr. Stefănescu* presintă publicațiunea: «Congrès géologique international. Compte rendu de la 4-ème session, Londres 1888. Londres 1891.»

D-lŭ *V. A. Urechiă* presintă unŭ articolŭ din diarulŭ *Le Temps* din Paris, dela 5 Ianuarie 1887, în care d-lŭ Paul Passy presintă o nouă ortografie simplificată, fonetică, pentru scrierea limbeĭ francese.

ȘEDINȚA DIN 6 DECEMBRE 1891.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se cetesce următórea scrisóre primită de la d-lŭ Președinte alŭ Senatuluĭ

«*Domnule Preșcdinte*,

«Cunoscêndŭ viulŭ interesŭ ce onorata Academie are pentru istoria acesteĭ țĕrĭ și rîvna cu care ea adună documentele vechĭ, carĭ aŭ raportŭ cu diferitele fase, fie de suferință, fie de bărbăție, prin carĭ a trecutŭ scumpa România,— subsemnatulŭ îșĭ face o deosebită plăcere de a trămite spre păstrare în archivele învĕțatuluĭ corpŭ, o colecție de acte vechĭ, proprietatea d-șóreĭ Acrivița Herĕscu, care le-a produsŭ întru susținerea drepturilorŭ sale la obținerea uneĭ pensiunĭ viagere, care s'a și votatŭ de Corpurile legiuitóre. D-șóra Herĕscu, după îndemnulŭ d-luĭ Academicŭ și Vice-Președinte alŭ Senatuluĭ, V. A. Urechiă, a declaratŭ că le face danie onorateĭ Academiĭ.

«In alăturare pe lângă acésta se înaintéză d-v. aceste documente în numĕrŭ de douĕ-ḑecĭ și unulŭ precum și declarația în scrisŭ a d-șóreĭ Herĕscu, prin care îșĭ exprimă a sa voință, rugându-vĕ, Domnule Președinte, să binevoițĭ a ne onora cu rĕspunsulŭ Domnieĭ Vóstre:»

1. 1821 Martie 30. Cartea boerilorŭ Divanuluĭ Moldoveĭ, către locuitoriĭ țĕriĭ în privința împrejurărilorŭ din 1821.
2. 1821 Aprile 26. Adresa boerilorŭ Divanuluĭ Moldoveĭ, către Medelnicerulŭ N. Mandre și Diĭaculŭ Scarlatŭ Herĕscu.
3. 1822 Septembre 15. Atestatulŭ maĭ multorŭ boerĭ din Tecuciŭ, pentru slujbele luĭ Scarlatŭ Herescu Diĭacu.
4. 1822 Octobre. Ioanŭ Sandu Sturdza VV. Mold. scutesce pe Scarlatŭ Herescu Diĭaculŭ de tóte dăjdiile visterieĭ.
5. 1824 Aprile 24. Ioanŭ Sandu Sturdza VV. Mold. orânduesce pe Scarlatŭ Herescu biv vel clucerŭ, cu căutarea slujbeĭ ciumeĭ.
6. 1825 Februare 25. Porunca visterieĭ către isprăvnicia Tecuciuluĭ și către Clucerulŭ Scarlatŭ Herĕscu, pentru ciumă.
7. 1825 Dec. 2. Adresa isprăvnicieĭ Tecuciuluĭ. pentru pariĭ de lésă a Salhatuluĭ Ibrăileĭ.
8. 1825 Dec. 14. Ioanŭ Sandu Sturdza VV. Mold. pentru facerea cheresteleĭ tarsanaliĭ împĕrătescĭ.
9. 1826 Iulie 25. Porunca visterieĭ, prin care orînduesce pe Scarlatŭ Herescu cercetătorŭ la ținutulŭ Tecuciuluĭ.

10. 1827 Febr. 1. Ioanŭ Sandu Sturdza VV. Mold. cătrе Scarlatŭ Herescu, pentru bóla ciumeĭ din satulŭ Blănésa dela Tecuciŭ.

11. 1828 Maiŭ 5. Porunca isprăvniciеĭ Tecuciuluĭ pentru morile din ocolulŭ aceluĭ tĕrgŭ.

12. 1828 Aug. 25. Adresa Comisieĭ de îndestulare a oştirilorŭ, în privinţa fînuluĭ din ţinutulŭ Tecuciuluĭ.

13. 1829 Febr. 9. Porunca Divanuluĭ împlinitorŭ alŭ Cnejieĭ Moldoveĭ, pentru ţinerea în bună stare a poduluĭ de pe Siretŭ din dreptulŭ Şerbeştilorŭ.

14. 1829 Febr. 21. Porunca Divanuluĭ împlinitorŭ alŭ Cnejieĭ Moldoveĭ, pentru podulŭ de peste Siretŭ.

15. 1829 Martie 1. Adresa Divanuluĭ împlinitorŭ alŭ Cnejieĭ Moldoveĭ către Scarlatŭ Herescu Căminarulŭ, în privinţa slujbeĭ sale.

16. 1829 Iulie. Porunca Divanuluĭ împlinitorŭ alŭ Cnejieĭ Moldoveĭ, pentru statisticeştile sciinţe.

17. 1831 Aprilie 24. Adresa Divanuluĭ împlinitorŭ alŭ Cnejieĭ Moldoveĭ către Scarlatŭ Herescu Căminarulŭ, pentru străjuirile dela ţinutulŭ Tecuciuluĭ.

18. 1831 Iulie 29. Adresa Divanuluĭ împlinitorŭ alŭ Cnejieĭ Moldoveĭ, orînduindŭ pe Căminarulŭ Scarlatŭ Herescu deputatŭ în comisia catagrafieĭ ţinutuluĭ Tecuciŭ.

19. 1833 Ianuarie 25. Atestatulŭ de slujba ce a sĕvĕrşitŭ Căminarulŭ Scarlatŭ Herescu la Trib. Putna.

20. 1844 Maiŭ 24. Michailŭ Grigoriŭ Sturdza VV. Mold. numesce pe Căminarulŭ Scarlatŭ Herescu, cĭlen (membru) la judecătoria ţinutuluĭ Iaşĭ.

21. 1844 Maiŭ 25. Adresa logofeţieĭ dreptăţeĭ către Căminarulŭ Scarlatŭ Herescu, comunicându-ĭ numirea sa la judecătoria judeţuluĭ Iaşĭ.

D-lŭ *G. Sion* aduce la cunoscinţa Academieĭ că d-na vĕduvă Alecsandri va dărui unŭ portretŭ alŭ mareluĭ poetŭ şi repausatulŭ sĕŭ soţŭ.

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* expune comunicaţiunea sa privitóre la domnia luĭ Mircea Vodă celŭ Bĕtrânŭ.

Ca introducere, arată însemnătatea secoluluĭ alŭ XIV pentru istoria română, fiindŭ-că în acestŭ secolŭ némulŭ românŭ ajunge la consciinţa individualităţiĭ sale, întemeiază cele două state, carĭ alcătuescŭ regatulŭ Românieĭ de astădĭ şi, printr'unŭ şirŭ de principĭ înţelepţĭ şi vitejĭ, aceste două state se găsiaŭ atâtŭ de puternice, ca să pună în respectŭ regate de vécurĭ întemeiate şi să-şĭ susţină independenţa. Amintesce

luptele și faptele maĭ însemnate ale Basarabilorŭ, în specialŭ ale luĭ Mircea celŭ Bĕtrânŭ, a căruia figură o presintă în mijloculŭ contimporanilorŭ sĕĭ, ca a unuĭ mare diplomatŭ, mare vitézŭ și piosŭ creștinŭ.

După aceea trece în revistă diferitele izvóre ce aŭ ajunsŭ până la noĭ asupra domnieĭ luĭ Mircea celŭ Bĕtrânŭ: cronice interne și externe, documente, diptice și inscripțiunĭ; constată că cele maĭ multe sunt încă nepublicate, cronicele date la lumină încă nestudiate; și conchide că lipsa materialelorŭ istorice nu este așa de mare, cum s'ar puté crede, pentru ca secolulŭ alŭ XIV din istoria română să fie lăsatŭ a zăcé încă în așa adâncŭ întunericŭ.

In urmă expune contradicerile cronologice și de fapte ce există în operele scriitorilorŭ modernĭ asupra luĭ Mircea celŭ Bĕtrânŭ, și cum aceștĭ scriitorĭ, neținêndŭ sémă de isvórele autentice saŭ necunoscêndu-le în de ajunsŭ, aŭ lucratŭ maĭ multŭ cu imaginațiunea, dându-ne dreptŭ fapte reale, productulŭ proprieĭ lorŭ fantasiĭ.

Singurulŭ mijlocŭ de a eși din acestŭ văgașŭ rătăcitŭ, este a ne întórce la izvórele originale, a le analisà cu amĕnuntulŭ și a stabili și aci ceea-ce este sigurŭ, ceea-ce este probabilŭ, ceea-ce este posibilŭ.

In scopulŭ acesta d-lŭ Tocilescu îșĭ propune a întreține învĕțata companie cu o serie de cestiunĭ privitóre la Mircea celŭ Bĕtrânŭ, consacrândŭ comunicațiunea de astădĭ numaĭ la douĕ din aceste cestiunĭ: relațiunile luĭ Mircea cu fratele sĕŭ Danŭ și sfîrșitulŭ tragicŭ alŭ acestuia, bătălia luĭ Baiezid dela Rovine lângă Craiova, și expedițiunea regeluĭ Ungarieĭ Sigismund din a. 1395.

Pentru lămurirea acestorŭ douĕ cestiunĭ, d-lŭ Tocilescu se servă cu o cronică românéscă încă nepublicată și necunoscută, cu cronice italiene, ungurescĭ, turce, bizantine, serbe și bulgare, din carĭ unele descoperite de curêndŭ la Kiev, cu documentele luĭ Danŭ și Mircea din archivulŭ statuluĭ și din colecțiunea sa proprie, precum și cu cântece populare sêrbescĭ și bulgărescĭ despre ceĭ 2 principĭ. Conclusiunile la carĭ ajunge, după o amĕnunțită expunere, sunt:

1. Intre Danŭ Vodă și Mircea celŭ Bĕtrânŭ aŭ fostŭ marĭ lupte pentru ocuparea tronuluĭ, Danŭ Vodă fiindŭ ajutatŭ de Turcĭ, iar Mircea de Ungurĭ;

2. Danŭ Vodă e ucisŭ de Șișmanŭ, craiulŭ bulgărescŭ la 1386—87, iar nu în 1393, după cum se indică într'o glosă la cronica serbo-bulgară de la Kiev;

3. Aŭ fostŭ două bătălii cu numele Rovine, din carĭ una cu Sultanulŭ Baiezid la 10 Octobre 1394, pe rîulŭ Argeșŭ, iar alta maĭ târḑiŭ la Rovine din jud. Ialomița cu Sultanulŭ Mohamed;

4. După prima bătălie dela Rovine, Mircea se retrage în Transilvania, face tractatŭ de alianță cu Sigismund, și amêndoĭ vinŭ asupra Nicopoleĭ-micĭ (Turnu-Măgurele), batŭ pe Turcii și Românii carí se închisese cu domnulŭ numitŭ de Turcĭ în loculŭ luĭ Mircea (adică cu Danŭ, nepotulŭ de frate alŭ luĭ Mircea); și apoĭ Sigismund e silitŭ să se întórcă înapoĭ, venindu-ĭ veste despre bóla soțieĭ sale. Astŭ-felŭ privilegiulŭ din a. 1395 alŭ acestuĭ rege pentru alŭ sĕŭ ***magister ianitorum*** și comite alŭ Secuilorŭ, Stefanŭ de Kanisa (apud Fejér, X, 2, 273 și Engel, Geschichte der Walachei, p. 159), nu este apocrifŭ, cum admite d-lŭ Xenopol (Istoria Românilorŭ, 2, p. 98 notă), ci pe deplinŭ autenticŭ, de óre-ce faptulŭ se confirmă și din alte privilegiĭ ale aceluiașĭ rege din 1404 pentru Ioanŭ de Maroth (ap. Fejér IV, 295 seq.) și din 1406 și 1408 pentru Gara (ap. Fejér, X, 4. 667.)

Cu acéstă ocasiune d-lŭ Tocilescu analiséză cronica română inedită de curêndŭ descoperită și constată însemnătatea eĭ pentru istoria secoluluĭ alŭ XIV, comunicândŭ și unŭ documentŭ ungurescŭ ineditŭ alŭ luĭ Mircea Vodă celŭ Bĕtrânŭ pentru satulŭ Mândra din Transilvania, cu data 1410, ce se află în posesiunea d-sale.

ȘEDINȚA DIN 13 DECEMBRE 1891.

Preșdința d-luĭ *N. Ionescu.*

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *D. Sturdza* presintă ḑece diferite scrierĭ de ale membruluĭ onorarŭ alŭ Academieĭ W. Fröhner dăruite de autorŭ.

Se primescŭ asemenea 47 publicațiunĭ italiane istorice și literare, trimise

în darŭ Academieĭ, de d-lŭ C. Soranzo, dela Biblioteca S. Marco din Veneţia.

D-lŭ *Iacobŭ Negruzzi* presintă din partea autoruluĭ, publicaţiunea: *Culturhistorische und ethnographische Skizzen über die Romänen der Bucovina von Constantin Morariu.* Partea I.

D-lŭ *V. A. Urechiă* dăruesce, pentru colecţiunile Academieĭ, semnătura rĕposatuluĭ membru Kogălniceanu săpată în aramă. I-a fostŭ încredinţată pe când rĕposatulŭ era preşedinte alŭ Comitetuluĭ pentru rădicarea statueĭ luĭ Mironŭ Costinŭ. D-lŭ Urechiă adaugă că în viitórea şedinţă va dăruì Academieĭ maĭ multe scrisorĭ de ale ilustruluĭ bărbatŭ şi o colecţiune de articolĭ scrişĭ de dînsulŭ în diferite ḑiare în timpulŭ luptelorŭ pentru Unirea Principatelorŭ.

— Academia exprimă mulţumirĭ d-luĭ Urechiă pentru aceste preţióse darurĭ.

ŞEDINŢA DIN 20 DECEMBRE 1891.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se dă cetire scrisoreĭ prin care d-lŭ Dr. I. Crişianu, directorulŭ Şcóleĭ de fete din Sibiiŭ, cere a se da publicaţiunile Academieĭ pentru biblioteca aceleĭ şcóle.

D-lŭ *V. A. Urechiă* propune ca să se dea prin decisiune deplină autorisare Delegaţiuneĭ, de a da publicaţiunile la tóte şcólele românescĭ de peste graniţă, carĭ le vorŭ cere.

D-lŭ *D. Sturdza* observă că Academia nu a refusatŭ nicĭ odată asemenea cererĭ. Nu se face nicĭ o întârḑiere cu aceea că cererile se trecŭ prin şedinţă; din contră d-sa crede că este bine ca Academia să iea cunoscinţă în şedinţă despre aceste cererĭ.

— Se decide a se urma în viitorŭ ca şi până acuma şi a se trimete şcóleĭ dela Sibiiŭ publicaţiunile cerute.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *D. Sturdza* aduce la cunoscinţa Academieĭ că în cursulŭ acesteĭ sĕptĕmânĭ aŭ încetatŭ din viaţă doĭ dintre ceĭ maĭ ilustri şi venerabilĭ membri onorarĭ, Ioanŭ Ionescu şi Sir W. A. White.

Rĕposatulŭ Ioanŭ Ionescu a fostŭ decanulŭ agricultorilorŭ noştri;

elŭ a adusŭ ţĕreĭ marĭ serviciĭ atâtŭ prin scrierile sale de agricultură cât şi prin rĕspândirea prin şcólă a cunoscinţelorŭ agricole.

Sir W. A. White, încetatŭ din viéţă ca ambasadorŭ alŭ Angliei la Constantinopolŭ, a petrecutŭ maĭ mulţĭ anĭ în Capitala nóstră ca ministru plenipotenţiarŭ alŭ ţĕreĭ sale. Toţĭ sciŭ cu câtă căldură a iubitŭ acestŭ bărbatŭ ţéra nóstră; puţinĭ cunoscŭ însă până acuma cât de multŭ a lucratŭ elŭ ca să ajute pe Românĭ în vremurĭ grele şi ca să rĕspândéscă în ţéra luĭ o cunóscere favorabilă despre România.

— Se decide ca Delegaţiunea să exprime telegraficŭ familielorŭ condoleanţe pentru pierderea acestorŭ doĭ ilustri membri onorarĭ aĭ sĕĭ.

D-lŭ generalŭ *Fălcoianu* face o expunere orală despre raportulŭ între cele două calendare Iulianŭ şi Gregorianŭ, şi arată motivele şi necesitatea ca să adoptămŭ şi noĭ calendarulŭ Gregorianŭ.

— D-lŭ Fălcoianu este rugatŭ să facă unŭ memoriŭ asupra acesteĭ însemnate cestiunĭ.

ŞEDINŢA DIN 10 IANUARIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Agenţia diplomatică a Românieĭ în Sofia trimete alŭ VI-lea volumŭ din publicaţiunea făcută de Guvernulŭ Bulgarŭ cu titlulŭ ***Culegere de literatură, de sciinţă şi de folk-lore.***

D-lŭ Membru corespondentŭ Dr. C. I. Istrati presintă publicaţiunea ***Cercetărĭ asupra păcurilorŭ din România***, de A. O. Saligny, N. Cucu şi Dr. C. I. Istrati, Bucurescĭ 1891.

Se primescŭ în darŭ de la d-lŭ B. Iorgulescu, directorulŭ gimnasiuluĭ din Buzĕŭ, următórele 12 documente istorice:

1. 1674 (7182) — Zapisŭ dela Voico Portariulŭ.
2. 1705 (7213) Iunie 29. — Zapisŭ dela Datco din Soreştĭ.
3. 1705 (7213) Iulie 15. — Zapisŭ dela Datco, feciorulŭ luĭ Chiriţă Călugărulŭ din Grăbovĭ.

4. 1706 (7214) Martie 12. — Zapisŭ dela Datco, feciorulŭ luĭ Chiriţă Călugărulŭ.
5. 1706 (7215) Decemvrie 12. – Zapisŭ dela Datco, fiulŭ luĭ Chiriţă din Sorescĭ.
6. 1708 (7217) Novembre 30. — Zapisŭ dela Maria.
7. 1709 (7217) Martie 15. — Zapisŭ dela Stanciulŭ Colibă.
8. 1709 (7218) Decemvrie 20. — Zapisŭ dela Lefterŭ, fiulŭ luĭ Pârvulŭ de Măgură.
9. 1712 (7220) Febr. 10.—Zapisŭ dela Lupulŭ, fiulŭ luĭ Lupulŭ din Măgură.
10. 1713 (7221) Maiŭ 11. — Zapisŭ dela Dragomirŭ, feciorulŭ Raduluĭ din Măgură.
11. 1737 (7245) Febr. 15. — Zapisŭ dela Ianache Zel Popiĭ Neculaĭ.
12. 1772 Iunie 17. — Zapisŭ dela Ioanŭ Măgureanulŭ.

D-lŭ membru corespondentu şi bibliotecarŭ I. Bianu presintă Academieĭ în darŭ dela d-lŭ Vasile Mangra, profesorŭ la Aradŭ, unŭ exemplarŭ din *Psaltirea* tipărită în limba română de diaconulŭ Coresi la Braşovŭ în anulŭ 1570 (7078). D-lŭ Bianu atrage atenţiunea Academieĭ asupra mareluĭ preţŭ alŭ aceste̊ĭ cărţĭ, despre care nu se scia până acum nicĭ că a existatŭ şi din care acestŭ exemplarŭ este întâiulŭ şi singurulŭ cunoscutŭ. D-lŭ Profesorŭ Mangra a găsitŭ acéstă carte, împreună cu câte-va manuscripte în biserica din comuna Lazurĭ lângă Oradea-Mare. D-sa a făcutŭ despre ea o descriere publicată în ḑiarulŭ *Tribuna* dela Sibiiŭ din 24 Novembre 1890. Exemplarulŭ găsitŭ şi dăruitŭ de d-lŭ Mangra este fórte stricatŭ, multe foĭ sunt pierdute, din unele aŭ rĕmasŭ numaĭ bucăţĭ. Bine este însă că s'a păstratŭ fóia din urmă pe care se află unŭ epilogŭ cu tóte indicaţiunile bibliografice ca şi celŭ de la *Psaltirea slavo-română* din 1577. Formatulŭ este acelaşĭ în 4° micŭ.

D-lŭ Bianu amintesce apoĭ că Academia posedă până acum câte unŭ exemplarŭ din următórele cărţĭ românescĭ tipărite de Coresi între aniĭ 1560—1581, carĭ sunt fórte rare:

Tetravanghelulŭ tipăritŭ la 1560 în Braşovŭ, dăruitŭ de d-lŭ Profesorŭ C. Erbiceanu;

Psaltirea românéscă tipărită la 1570 în Braşovŭ, dăruită acum de d-lŭ Profesorŭ V. Mangra;

Psaltirea slavo-română, tipărită la 1577, venită din cărţile Episcopuluĭ Dionisie dela Buzĕŭ; (Unŭ exmplarŭ maĭ puţină stricatŭ decât alŭ Academieĭ se află la Museulŭ Naţionalŭ de anticităţĭ din Capitală);

Evaghelia cu învĕţătură tipărită la 1580—1581 în Braşovŭ.

In Museulŭ de anticităţĭ se află uniculŭ exemplarŭ cunoscutŭ (necompletŭ) din *Praxiulŭ* saŭ Faptele Apostolilorŭ tipărite probabilŭ pe la 1570 totŭ de Coresi şi totŭ la Braşovŭ.

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* ḑice că acéstă descoperire este de cea maĭ mare însemnătate şi că darulŭ d-luĭ Mangra are unŭ fórte mare preţŭ; de aceea propune ca să se trimétă deocamdată d-luĭ Mangra pe lângă mulţumirĭ şi o colecţiune de publicaţiunile Academieĭ.

— Propunerea d-luĭ Hasdeŭ se primesce.

ŞEDINŢA DIN 17 IANUARIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ*.

Se cetesce scrisórea d-luĭ Ioanŭ Crişanŭ, care trâmite o lucrare în manuscriptŭ intitulată «Incercare critică asupra luĭ Mihnea alŭ III-a şi timpulŭ sĕŭ» făcută de rĕposatulŭ sĕŭ fiŭ Constantinŭ Crişanŭ, fostŭ magistratŭ.

— Se decide a se recomanda Secţiuneĭ istorice.

Se cetesce adresa Ministeriuluĭ Instrucţiuneĭ publice (Seria A, No. 743 dela 14 Ianuarie), prin care cere a se da publicaţiunile Academieĭ pentru biblioteca gimnasiuluĭ din Romanŭ.

— Se decide ca Delegaţiunea să trămită din publicaţiunile pe carĭ le va crede potrivite şi din carĭ se află esemplare disponibile.

Se cetesce scrisórea prin care d-na Cathérine White mulţumesce pentru telegrama care i s'a adresatŭ cu ocasiunea încetăriĭ din viéţă a soţuluĭ sĕŭ Sir W. A. White, membru onorarŭ alŭ Academieĭ.

D-lŭ *V. A. Urechiă* dăruesce douĕ scrisorĭ autografe ale luĭ G. Asachi din 1866 cu unŭ rĕspunsŭ autografŭ de C. A. Rosetti, o notiţă biografică despre

Asachi scrisă de Vasile Erinovŭ, fostŭ primarŭ la Herţia, două procese-verbale din anulŭ 1888 despre luarea óselorŭ luĭ Mironŭ Costinŭ din biserica comuneĭ Brăniştenii (Bărboşiĭ) şi ducerea lorŭ la Iaşĭ spre a fi aşezate sub statua rădicată acolo.

ŞEDINŢA DIN 24 IANUARIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ Ioanŭ Paraschivescu dăruesce 15 acte (1 românescŭ, 4 rusescĭ, 10 turcescĭ) din timpulŭ răsboiuluĭ din 1877—78 rĕmase dela tatălŭ sĕŭ Maiorulŭ Alexandru Paraschivescu, comandantŭ alŭ regimentuluĭ 5 de dorobanţĭ, care a fostŭ numitŭ ***pretorŭ*** în Vidinŭ în timpulŭ ocupaţiuneĭ acestuĭ oraşŭ de oştirea românéscă.

Direcţiunea gimnasiuluĭ din Pitescĭ trimite regulamentulŭ pentru înfiinţarea şi administrarea biblioteceĭ aceluĭ gimnasiŭ, şi cere a i se trimite publicaţiunile Academieĭ.

— Se decide ca Delegaţiunea să trimétă publicaţiunile potrivite pentru acea bibliotecă.

ŞEDINŢA DIN 7 FEBRUARIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* cetesce o comunicare a sa despre câte-va noue inscripţiunĭ descoperite în Dobrogea.

ȘEDINȚA DIN 14 FEBRUARIE 1892.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *V. A. Urechiă* arată că la biserica S-tu Haralambie din Galați, în mijloculŭ bisericeĭ, a aflatŭ o lespede de marmură cu o inscripțiune latină. E vorba de unŭ medicŭ alŭ unuĭ Domnitorŭ alŭ Moldoveĭ din secolulŭ alŭ XVII-lea. Marmura a fostŭ luată de pe mormîntulŭ care se afla pe malulŭ Dunăreĭ și care s'a mâncatŭ de valurile fluviuluĭ. Inscripțiunea a fostŭ descoperită de d-lŭ colegŭ Tocilescu, pe cât sciŭ, și deci va puté fi comunicată Academieĭ. D-lŭ Urechiă doresce să se ia mĕsurĭ de conservare, că inscripțiunea se șterge pe tótă diua de picióre1e ómenilorŭ.

ȘEDINȚA DIN 21 FEBRUARIE 1892.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ membru corespondentŭ C. Esarcu, Ministru alŭ țĕreĭ la Roma, trimete copiĭ de pe șése epistole adresate de Papa Clementŭ VIII luĭ Michaiŭ Vitézulŭ în aniĭ 1597—1601.

— Se decide a se mulțumi d-luĭ Esarcu, și a se publica scrisorile în colecțiunea Hurmuzaki.

ȘEDINȚA DIN 28 FEBRUARIE 1892.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *D. Sturdza* presintă în darŭ din partea d-luĭ membru corespondentŭ Dr. F. Bamberg publicațiunea: «Homer nach Antiken gezeichnet von H. W. Tischbein, mit Erläuterungen von Chr. G. Heyne, Göttingen 1801.»

D-lŭ *D. Sturdza* dăruesce pentru colecţiunile Academieĭ următórele manuscripte şi documente:

1. *Condica de moşiĭ a caseĭ dumné-luĭ Ianculuĭ Pală,* Moşia Vişina, moşia Jugurenĭĭ.

2. *Charta Moldoveĭ lucrată de Ioane Giurescu.* 1854.

3. *Adunare de versurĭ scrise de Ianache Macri* pitaru în anulŭ 1852 Maiŭ 18, în Bucurescĭ.

4. Vocabularŭ de vorbe străine (de Eliade).

5. Istoria fostuluĭ Prinţŭ alŭ ţěreĭ românescĭ A. Ghica, scrisă în anulŭ 1843. (Compunere dramatică).

6. Chrisovŭ de la Gheorghe Ştefanŭ Voevodŭ, din anulŭ 1657 (7165) Martie 4, pentru satulŭ Măţcaniĭ, care a fostŭ alŭ luĭ Vasile Vodă Lupulŭ şi apoĭ alŭ luĭ Dabija Vodă.

7. Cartea Mitropolituluĭ, Episcopilorŭ şi boerilorŭ Moldoveĭ dela 1662 (7171) Septembre 12, prin care se arată drepturile luĭ Dabija Vodă asupra satuluĭ Măţcaniĭ.

Se cetesce scrisórea d-luĭ Ioanŭ Popŭ Reteganulŭ, învěţătorŭ în Rodna-Veche în Transilvania, pre lângă care trimete o culegere de datine şi credinţe poporale adunate de d-sa, propunêndŭ ca să fie publicate de Academie şi să se dea autoruluĭ o gratificare.

— Se recomandă spre cercetare Secţiuneĭ literare.

D-lŭ *V. A. Urechiă* aduce la cunoscinţa Academieĭ că scrierea sa *Analele cultureĭ române,* care a fostŭ premiată în 1890 cu premiulŭ Eliade-Rădulescu, se tipăresce în tipografia Statuluĭ şi că tomulŭ I va apare în curêndŭ.

PARTEA II

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANULŬ 1892.

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANULŬ 1892.

ŞEDINŢA DIN 3 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ Vice-Preşedinte *B. P. Hasdeŭ* deschide şedinţa, anunţândŭ că d-lŭ Preşedinte *Ion Ghica,* împedecatŭ de bólă, nu póte lua parte la deschiderea sesiuniĭ.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *D. Sturdza* cetesce următorulŭ raportŭ asupra lucrărilorŭ făcute de Academie în cursulŭ anuluĭ 1891 — 92, presentândŭ totŭ odată expunerea d-luĭ Cassierŭ-comptabilŭ asupra operaţiunilorŭ financiare şi asupra stăreĭ fondurilorŭ Academieĭ în exerciţiulŭ 1891—92:

A.—Raportŭ asupra lucrărilorŭ făcute în anulŭ 1891—92.

«*Domnilorŭ Colegĭ,*

«De cât-va timpŭ fie-care anŭ ne lasă o tristă şi durerósă amintire prin încetarea din viéţă a unora dintre fruntaşiĭ Academieĭ.

«In anulŭ acesta perderile nóstre aŭ fostŭ maĭ dureróse şi maĭ simţitóre, căcĭ ne-amŭ despărţitŭ pentru vecie de unŭ şirŭ întregŭ de bărbaţĭ ilustri, carĭ fie-care ocupaŭ cu o rară vrednicie loculŭ ce provedinţa le-a însemnatŭ în desvoltarea naţiuniĭ române. Aceştĭ bărbaţĭ sunt: membriĭ activĭ Michailŭ Kogălniceanu şi Emanoilŭ Bacaloglo, şi membriĭ onorarĭ Ioanŭ C. Brătianu, Ioanŭ Ionescu, Grigorie Grădişteanu, William A. White şi Cardinalulŭ Ludovicŭ Haynald.

«*Michailŭ Kogălniceanu* a încetatŭ din viéță la 20 Iunie, în vîrstă de 74 de anĭ. Elŭ a fostŭ, fără îndoială, tipulŭ uneĭ activitățĭ neobosite și continue dela anulŭ 1837 și până la mórtea sa. Kogălniceanu e însă totŭ-odată unulŭ din ceĭ maĭ ilustri membri aĭ gloriósei generațiunĭ, care póte dice despre sine «nimicŭ din trebile românescĭ nu mi-a fostŭ «străinŭ.» Elŭ, ca și confrațiĭ sĕĭ de muncă, în timpŭ de o jumĕtate de secolŭ a lucratŭ cu o energie extraordinară, în totŭ loculŭ și în totŭ timpulŭ, la înălțarea némuluĭ românescŭ. Dotatŭ de natură cu o inteligență rară, înfrumusețată și consolidată de cunoscințe întinse și de o cultură alésă, Kogălniceanu ar fi fostŭ unŭ bărbatŭ eminentŭ în orĭ-ce țéră. Elŭ a strălucitŭ ca scriitorŭ, ca istoricŭ, ca oratorŭ, ca bărbatŭ de statŭ. Studiile istorice aŭ fostŭ din tinerețe obiectulŭ principalŭ alŭ activitățiĭ literare a luĭ Kogălniceanu.

«La 1837 elŭ a începutŭ cu douĕ scrierĭ în limba francesă, cu «Is-«toria Dacieĭ și a Munteniei» și cu «Schița despre istoria, obiceiurile «și limba Țiganilorŭ» și la 1891 a sfîrșitŭ cu frumosulŭ discursŭ din ședința solemnă a Academieĭ despre «Desrobirea Țiganilorŭ, ștergerea «privilegiilorŭ boerescĭ, emanciparea țĕranilorŭ.» Intre aceste scrierĭ Kogălniceanu a desvoltatŭ o lungă și rodnică activitate literară. ***Dacia literară*** din 1840, ***Archiva românéscă*** din 1841—45, și maĭ pre sus de tóte publicarea pentru întâia óră, în aniĭ 1844—1852, a vechilorŭ ***Cronice ale Moldoveĭ,*** sunt lucrărĭ carĭ aŭ făcutŭ epocă în desvoltarea nóstră națională. Aceste publicațiunĭ arată pe bărbatulŭ pregătitŭ pentru a munci cu sporŭ și cu temeiŭ la o mare lucrare, aceea a redeșteptăriĭ, a reînvieriĭ, a renasceriĭ uneĭ națiunĭ. Orĭ-unde vorŭ trăi Românĭ, inimele lorŭ vorŭ fi totŭ-deauna încăldite de minunatulŭ ***Cuvîntŭ introductivŭ*** alŭ luĭ Kogălniceanu despre istoria națională, rostitŭ la 24 Novembre 1843 în Academia Michăileană dela Iașĭ.

«Dela 1852 încóce luptele politice, carĭ aŭ absorbitŭ tóte forțele națiuneĭ, aŭ depărtatŭ și pe Kogălniceanu întru cât-va dela lucrările istorice. Cu tóte acestea elŭ ne-a datŭ încă o a doua edițiune a cronicarilorŭ Moldoveĭ și a urmăritŭ neîncetatŭ și cu celŭ maĭ mare interesŭ progresulŭ studiilorŭ istorice, cu carĭ inaugurase activitatea sa. Ca membru alŭ Academieĭ și ca Președinte alŭ eĭ, Kogălniceanu privea

cu mare dragoste publicaţiunile nóstre istorice, aşezate şi înaintate în mare parte sub poveţele şi impulsiunea luĭ.

«Alŭ doilea colegŭ pre care l'amŭ perdutŭ în anulŭ trecutŭ a fostŭ *Emanoilŭ Bacaloglo,* încetatŭ din viéţă la 30 Augustŭ. Tótă viéţa luĭ a fostŭ ocupată numaĭ şi numaĭ cu sciinţa şi cu învĕţămîntulŭ eĭ. Bacaloglo a fostŭ exclusivŭ omulŭ sciinţeĭ şi alŭ şcóleĭ. Elŭ ocupă unŭ locŭ onorabilŭ în sciinţele fisice. Principala sa scriere *Elemente de fisică* a fostŭ premiată de Academie cu premiulŭ Lazărŭ. Esactitatea absolută în îndeplinirea datoriilorŭ sale, imparţialitatea în judecarea lucrărilorŭ altora aŭ caracterisatŭ tótă activitatea liniştită a colegului nostru în cariera sa profesorală şi în Academie.

«Dintre membriĭ sĕĭ onorarĭ Academia a perdutŭ pe unulŭ din mariĭ bărbaţĭ aĭ némuluĭ românescŭ. Fie-care din noĭ simte, că aci e vorba de *Ioanŭ Brătianu,* de acelŭ bărbatŭ, care întrunea în sine patriotismulŭ celŭ fără prihană cu o rară pătrundere a lucrurilorŭ omenescĭ, înţelegerea matură a tuturorŭ aspiraţiunilorŭ némuluĭ românescŭ, cu o putere de acţiune care prefăcea convingerile sale în convingerile tuturorŭ; din aceste cause chiar elŭ a statŭ în fruntea acelora, pe carĭ cu dreptŭ cuvîntŭ istoria îĭ va numi fundatoriĭ Statuluĭ românŭ modernŭ. Activitatea întregeĭ luĭ vieţĭ a fostŭ absorbită de luptele, din carĭ a eşitŭ naţiunea română victoriósă şi Statulŭ românŭ independentŭ şi cu rostŭ printre cele-lalte state. Puţinĭ bărbaţĭ însă aŭ fostŭ atâtŭ de bine pregătiţĭ ca elŭ pentru îndeplinirea uneĭ marĭ misiunĭ, şi pregătirea luĭ a fostŭ maĭ alesŭ pe terenulŭ istoricŭ. Elŭ sciù, ca nime altulŭ, să lege viéţa şi desvoltarea némuluĭ nostru de viéţa şi desvoltarea omenireĭ; şi de aceea cu unŭ ochiŭ maĭ agerŭ decât orĭ-cine elŭ a pătrunsŭ momentulŭ, în care Româniĭ trebuiaŭ să arate că sunt încă plinĭ de viéţă şi de energie, că n'aŭ uitatŭ nicĭ originea, nicĭ trecutulŭ lorŭ, şi că potŭ străbate în viitorŭ. Ioanŭ Brătianu a contribuitŭ multŭ la consolidarea Academieĭ Române, lucrândŭ pentru a-ĭ da puterea şi autoritatea necesară prin înălţarea eĭ la posiţiunea unuĭ institutŭ de statŭ.

«Viéța luĭ s'a stinsŭ la 4 Maiŭ 1891, și întrégа națiune a fostŭ sguduită de durere pentru perderea celuĭ maĭ mare alŭ eĭ cetățénŭ.

«*Ioanŭ Ionescu* a încetatŭ din viéță la 17 (29) Decembre. Elŭ a fostŭ decanulŭ agronomilorŭ noștri. Elŭ a desvoltatŭ o îndelungată și neobosită activitate pe tĕrêmulŭ sciințelorŭ economice, dar nu a fostŭ maĭ puținŭ unŭ patriotŭ înfocatŭ. Scrierile sale sunt fórte numerόse și importante. Ele aŭ cursŭ neîntreruptŭ dela 1845 până în ultimiĭ anĭ aĭ vieții sale; ele s'aŭ întinsŭ asupra celorŭ maĭ variĭ materiĭ, aŭ îmbrățișatŭ nu numaĭ teoria, dar și practica, și s'aŭ adresatŭ nu numaĭ la bărbațĭ învĕțațĭ ci și la copiĭ de școlă. Scrierile luĭ agronomice și cercetările luĭ statistice vorŭ străluci tot-dea-una în literatura nόstră. Preocupațiunea luĭ constantă a fostŭ de a rĕspândi între Românĭ cunoscințe seriόse despre agricultură, ca celŭ maĭ mare izvorŭ alŭ bogățieĭ naționale și ca una din pietrele fundamentale ale înălțăriĭ poporuluĭ.

«In aceeașĭ lună Decembre trecutŭ, la 16 (28), a încetatŭ din viéță membrulŭ onorarŭ *Sir William A. White*, cetățénŭ alŭ Mareĭ Britanie și unulŭ din diplomațiĭ ceĭ maĭ agerĭ aĭ acestuĭ mare imperiŭ. Sir William White a îmbrățișatŭ desvoltarea națiuneĭ române cu unŭ viŭ interesŭ și cu o căldură sinceră. Elŭ a petrecutŭ mulțĭ anĭ printre noĭ ca representantŭ alŭ M. S. Regineĭ Anglieĭ, Impĕrătésă a Indiilorŭ, tocmaĭ în timpulŭ formațiuneĭ Regatuluĭ nostru, și unià cu o cunoscință profundă a trebilorŭ românescĭ simpatiĭ reale pentru desvoltarea nόstră. Raportulŭ generalŭ asupra Regatuluĭ Românieĭ, publicatŭ în 1884, este o dovadă manifestă de acestŭ simțemîntŭ.

«*Grigorie Grădișteanu*, încetatŭ din viéță la 28 Februarie, a fostŭ unulŭ dintre aceĭ carĭ aŭ participatŭ la luptele din marea mișcare națională dela 1848. A fostŭ unŭ bărbatŭ cultŭ și iubitorŭ de sciință. Elŭ a urmăritŭ tot-deauna lucrările Academieĭ cu unŭ viŭ interesŭ.

«Cardinalulŭ *Ludovicŭ Haynald*, Archiepiscopŭ de Kalocsa, încetatŭ din vétă la 4 (16) Iulie, a fostŭ unŭ botanistŭ distinsŭ și unŭ bărbatŭ iubitorŭ de sciință. Sub protecțiunea luĭ s'a începutŭ marea pu-

blicaţiune istorică «Monumenta Vaticana Hungariae,» din care o mulţime de documente atingŭ istoria nóstră naţională.

«Membrulŭ corespondentŭ alŭ Academieĭ *Victorŭ Janka* a încetatŭ din viéţă la 9 Augustŭ 1890, dar însciinţare despre acésta s'a primitŭ numaĭ la 30 Maiŭ trecutŭ. Rĕposatulŭ a fostŭ unŭ distinsŭ botanistŭ şi a lucratŭ în secţiunea botanică a Museuluĭ naţionalŭ dela Budapesta. Elŭ a publicatŭ maĭ multe scrierĭ botanice în publicaţiunile Academieĭ Unguresci şi în «Oesterreichische Botanische Zeitschrift.»

«I. Şedinţele de peste anŭ.

«Şedinţele nóstre sĕptĕmânale aŭ fostŭ în mare parte ocupate de preţiósele comunicărĭ ale colegulul nostru Gr. G. Tocilescu, care, fără a obosi şi cu puterĭ reînnoite, desvĕlesce şi trage la lumină monumentele trecutuluĭ némuluĭ românescŭ. D-sa a presentatŭ o serie de comunicărĭ despre resultatele explorărilorŭ archeologice făcute în Dobrogea.

«Academia póte înregistra cu vie satisfacţiune, nu numaĭ darea la ivélă de numeróse şi importante inscripţiunĭ carĭ îmbogăţescŭ cunoscinţele nóstre despre aşezarea şi viéţa coloniilorŭ romane în Dacia, ci şi douĕ descoperirĭ de întâia ordine: a monumentuluĭ dela Adam-Clissi, care dimpreună cu Columna luĭ Traianŭ din Roma reamintescŭ după secolĭ faptele mareluĭ Impĕratŭ şi fundatorŭ alŭ némuluĭ românescŭ, şi aceea a uneĭ cetăţĭ nouĕ şi până acum necunoscute, a cetăţeĭ Tropaeum Trajani.

«La 7 Iunie d-lŭ Tocilescu a cetitŭ unŭ memoriŭ despre istoria vechilorŭ oraşe grecescĭ din Dobrogea de astădĭ: Callatis (Mangalia) şi Istropolis (Igliţa).

«In şedinţa dela 1 Novembre d-lŭ Tocilescu a expusŭ resultatele cercetărilorŭ sale despre maĭ multe cetăţĭ şi castre romane din Oltenia şi din judeţele de munte ale Ţĕreĭ Românescĭ.

«La 6 Decembre acelaşĭ d-nŭ colegŭ a făcutŭ o comunicare despre domnia luĭ Mircea-Vodă celŭ bĕtrânŭ.

«Colegulŭ nostru d-lŭ generalŭ Fălcoianu, constatândŭ că din noŭ

s'a ivitŭ prin diare discuţiunea asupra calendaruluĭ, a arĕtatŭ, în şedinţa din 20 Decembre, raporturile dintre calendarulŭ iulianŭ şi gregorianŭ şi necesitatea ca să se adopteze şi la noĭ calendarulŭ gregorianŭ, celŭ maĭ apropiatŭ de calculele astronomice şi chiar de cerinţele biscriceĭ creştine.

«*II. Publicaţiunile Academieĭ.*

«In cursulŭ anuluĭ s'aŭ făcutŭ publicaţiunile următóre:

«1. Din *Anale* s'aŭ tipăritŭ:

«a) *Tomulŭ XIII*, partea administrativă şi desbaterile din anulŭ 1890—91.

«Din acestŭ volumŭ s'aŭ tipăritŭ separatŭ cuvîntările, memoriile şi actele carĭ s'aŭ cetitŭ în şedinţă solemnă la *Serbarea aniversară dela 1 (13) Aprilie 1891* pentru împlinirea a 25 anĭ dela înfiinţarea Academieĭ.

«S'a tipăritŭ asemenea separatŭ discursulŭ rostitŭ în aceeaşĭ şedinţă de rĕposatulŭ nostru colegŭ Kogălniceanu despre *Desrobirea Ţiganilorŭ, Ştergerea privilegiilorŭ boerescĭ, Emanciparea ţĕranilorŭ.*

«b) In *Tomulŭ XII*, partea cu *Memoriile Secţiuneĭ istorice*, s'a continuatŭ tipărirea *Memoriuluĭ asupra periódeĭ din istoria Românilorŭ dela 1774—1786* de d-lŭ colegŭ V. A. Urechiă. Sunt tipărite 40 cóle din acestŭ memoriŭ şi acuma se tipărescŭ numerósele documente anexate la elŭ.

«2. Din Istoria luĭ Herodotŭ, în traducerea premiată a d-luĭ D. I. Ghica, s'aŭ tipăritŭ cólele 18 şi 19, ajungêndŭ la cap. 171 din Cartea I.

«3. Din colecţiunea discursurilorŭ şi alocuţiunilorŭ rostite de M. S. Regele în cursulŭ celorŭ 25 anĭ de domnie (1866—1891), conformŭ decisiuneĭ luate în sesiunea din 1890, s'aŭ tipăritŭ până acum 10 cóle. Lucrarea va continua şi sperămŭ să fie terminată în anulŭ viitorŭ

«4. Aŭ rĕmasŭ a se tipări în anulŭ viitorŭ:

«a) Ţĕranulŭ românŭ de d-lŭ Gr. G. Tocilescu, lucrare premiată la 1882.

«b) «Catalogulŭ monumentelorŭ epigrafice și sculpturale din Museulŭ naționalŭ de anticități, de d-lŭ Gr. G. Tocilescu.

«c) Flora Dobrogeĭ de d-lŭ Dr. D. Brândză, lucrare premiată la 1887.

«d) Tomulŭ II din *Psaltirea publicată romănesce la 1577 de diaconulŭ Coresi*, din care colegulŭ nostru d-lŭ B. P. Hasdeŭ, însărcinatŭ cu acéstă edițiune, a tipăritŭ primele 4 cóle.

«5. Din *Etymologicum magnum Romaniae* colegulŭ nostru d-lŭ B. P. Hasdeŭ este în ajunŭ de a termina litera A, una din literele cele maĭ întinse, și care formândŭ tocmaĭ începutulŭ aceleĭ monumentale lucrărĭ, a presentatŭ și dificultățile cele maĭ marĭ.

«6. D-lŭ colegŭ V. A. Urechiă a însciințatŭ că a începutŭ a tipări în tipografia Statuluĭ scrierea sa *Analele cultureĭ române* premiată de Academie cu premiulŭ Eliade-Rădulescu în anulŭ 1890. Tomulŭ I alŭ acesteĭ marĭ lucrărĭ este gata și fără întârḑiere va fi datŭ publiculuĭ.

«7. *Darurĭ și schimbŭ de publicațiunĭ.* — După cererile primite s'a decisŭ a se dărui publicațiunile Academieĭ următórelorŭ instituțiunĭ române de cultură:

Biblioteceĭ Liceuluĭ Mateiŭ Basarabŭ, în Bucurescĭ.
Inalteĭ Curțĭ de Compturĭ, în Bucurescĭ.
Șcóleĭ civile de fete din Sibiiŭ.
Biblioteceĭ Gimnasiuluĭ din Romanŭ.
Biblioteceĭ Gimnasiuluĭ din Pitescĭ.

«Noue relațiunĭ de schimbulŭ publicațiunilorŭ s'aŭ stabilitŭ cu următórele instituțiunĭ sciințifice străine:

Société Académique Indo-Chinoise de France, în Paris.
Biblioteca Națională din Sofia.

«*III. Publicațiunile Hurmuzaki și cercetărĭ istorice.*

«Lucrările istorice s'aŭ continuatŭ și în anulŭ trecutŭ după programulŭ stabilitŭ prin decisiunile luate de comisiunea specială la 1884 și 1889. Lucrările executate în anulŭ trecutŭ sunt următórele:

«1. S'a tipăritŭ *Tomulŭ II partea III* din *Documente,* formatŭ de documente din anii 1510—1530 privitóre la istoria Românilorŭ, adunate din diferite publicaţiunĭ străine şi coordonate de d-lŭ Nic. Densuşianu. Acestŭ volumŭ de 93 cóle cuprinde 462 documente. La finele volumuluĭ s'a adausŭ, ca şi la alte volume, unŭ apendice de documente slavone însoţite de traducerĭ latine tipărite sub îngrijirea d-luĭ membru corespondentŭ Dr. E. Kałuźniacki, profesorŭ la Universitatea din Cernăuţĭ.

«2. Colecţiunea de documente procurate din archivele de Statŭ dela Veneţia şi din alte archive străine a fostŭ pusă în ordine de d-lŭ Ioanŭ Slavicĭ, şi tipărirea lorŭ s'a începutŭ. Ele vorŭ forma două volume, carĭ vorŭ fi alŭ VIII şi IX din publicaţiune, continuândŭ astŭ-felŭ a completa şi îmbogăţi colecţiunea Hurmuzaki. S'aŭ tipăritŭ până acum 7 cóle, începêndŭ cu anulŭ 1376.

«3. Documentele procurate din bibliotecele şi archivele polone formézá acum unŭ fórte bogatŭ isvorŭ de cunoscinţe pentru desele şi însemnatele relaţiunĭ pe carĭ vechile Principate române le-aŭ avutŭ cu puterniculŭ regatŭ alŭ Polonieĭ maĭ alesŭ în secoliĭ XVI şi XVII. Aceste documente, dintre carĭ cele scrise polonesce aŭ fostŭ tóte traduse în limba francesă, sunt acum coordonate şi tipărirea lorŭ s'a începutŭ sub îngrijirea d-lorŭ Ioanŭ Bogdanŭ şi J. Skupiewski. Ele vorŭ forma celŭ puţinŭ două volume.

«4. Copiarea de documente din archivele de'a Constantinopole se continuă. Prin cercetările, carĭ se facŭ pentru Academie, se deschide unŭ noŭ câmpŭ pentru studiile nóstre istorice asupra relaţiunilorŭ atâtŭ de intime, carĭ aŭ legatŭ ţĕrile românescĭ în trecutŭ de Constantinopole, de Patriarchia de acolo şi de cele-lalte instituţiunĭ creştine grece de sub stăpânirea Turcieĭ. O fórte mare parte din istoria culturală şi politică a Românilorŭ, maĭ alesŭ în secoliĭ XVII şi XVIII, se va lumina prin bogata colecţiune de documente care ni se procură.

«5. Sunt de multŭ cunoscute relaţiunile maĭ alesŭ comerciale dese şi seculare pe carĭ vechile Principate le aveaŭ cu oraşele ardelene Braşovulŭ şi Sibiiulŭ, carĭ pentru Moldova şi Muntenia eraŭ cheile Europeĭ occidentale. Publicaţiunea unorŭ registre de vamă şi de chel-

tuelĭ, făcută în aniĭ trecuțĭ de primăriile acelorŭ orașe, aŭ arĕtatŭ că relațiunile Românilorŭ cu ele eraŭ ḑilnice. Până acum însă s'aŭ publicatŭ fórte puține documente diplomatice, scrisorĭ, învoelĭ și alte acte oficiale și private, carĭ aŭ fostŭ necesitate de acele relațiunĭ, carĭ aŭ duratŭ fără întrerupere din secolulŭ XIV până acuma. La 27 Aprilie 1890 d-lŭ Ioanŭ Slavicĭ a atrasŭ atențiunea Academieĭ asupra acestorŭ documente, carĭ se află în archiva orașuluĭ Sibiiŭ.

«In anulŭ trecutŭ Delegațiunea a intratŭ în relațiunĭ cu d-lŭ archivarŭ Fr. Ziemmermann de la Sibiiŭ, care a binevoitŭ a face să se copieze sub a sa îngrijire 74 documente nepublicate din aniĭ 1358 — 1530. Sperămŭ că lucrarea se va continua și în anulŭ viitorŭ.

«6. In biblioteca S. Marco din Veneția, d-lŭ C. Soranzo continuă a cerceta și decopia documente, extracte din cronice vechĭ inedite și alte informațiunĭ istorice de interesŭ pentru trecutulŭ nostru.

«7. Starea actuală a publicațiunilorŭ istorice Hurmuzaki este următórea:

a) Din *Documente privitóre la Istoria Românilorŭ* s'aŭ tipăritŭ în 4°.

Volumulŭ			Aniĭ	Cóle tipărite	Documente	Adunate de Hurmuzaki	Adaose de Academie
I	p.	1.	1199—1345	92	553	—	553
I	p.	2.	1346—1450	117	691	—	691
II	p.	1.	1451—1575	105	722	722	—
II	p.	2.	1451—1510	85	517	—	517
II	p.	3.	1510—1530	93	462	—	462
III	p.	1.	1576—1599	79	443	341	102
III	p.	2.	1576—1600	76	563	—	563
IV	p.	1.	1600—1649	93	629	629	—
IV	p.	2.	1576—1650	91	732	—	732
V	p.	1.	1650—1699	72	362	362	—
V	p.	2.	1650—1699	54	475	—	475
VI			1700—1750	90	355	355	—
VII			1750—1818	76	308	308	—
VIII			1376— ?	7	73	—	73 (sub presă)
Suplem. I			1518—1780	135	1.414	—	1.414
II			1781—1814	101	988	—	988
III			1709—1812	77	203	—	203
IV			1802—1849	78	415	—	415
Volume 18				1.521	9.905	2.717	7.188

«*b*) Din *Fragmente* a rĕmasŭ a se tipări volumulŭ VI în limba germană, care este a se forma din note separate și diferite extracte de documente făcute de rĕposatulŭ Hurmuzaki.

«Se va traduce românesce și se va tipări în anulŭ viitorŭ tomulŭ II, conformŭ dispositiunilorŭ luate în anii trecuți.

«*IV. Concursurile.*

«In sesiunea acestuĭ anŭ Academia are a acorda următórele premiĭ:

«1. *Premiulŭ Năsturelŭ-Herĕscu* din seria B. de 4.000 leĭ, destinatŭ celeĭ maĭ bune cărțĭ în limba română, cu conținutŭ de orĭ-ce natură, tipărită dela 1 Ianuarie până la 31 Decembre 1891.

«2. *Premiulŭ Statuluĭ Lazărŭ* de 5.000 leĭ, destinatŭ uneĭ cărțĭ scrise în limba română, cu conținutŭ sciințificŭ, saŭ celeĭ maĭ importante invențiunĭ sciințifice, care se va judeca maĭ meritorie printre cele publicate dela 1 Ianuarie 1890, până la 31 Decembre 1891.

«La concursulŭ acestorŭ două premiĭ s'aŭ presentatŭ următórele publicațiunĭ:

N. G. Rădulescu-Niger, Jertfă—Gelosie. Bucurescĭ 1890. 1 vol 8°.
Dr. C. I. Istrati, Cursŭ elementarŭ de chimie. Bucurescĭ 1891. 1 vol. 8°.
Simionŭ Stoica, Tratatulŭ bólelorŭ acute-infectătóre. Sibiiŭ 1891. 1 vol. 8°.
Rădulescu-Niger, *N. Țincu*, Dómna Kiajna, dramă istorică în 5 acte. Bucurescĭ 1891. 1 vol. 8°.
Petru Rășcanu, Cursŭ completŭ de Istoria Universală, prelucratŭ pentru Liceulŭ superiorŭ: I. Istoria Orientuluĭ, II. Istoria Grecilorŭ, III. Istoria Romanilorŭ. Iașĭ, 1890, 1891. 3. vol. 8°.
Mihaiŭ Bonacchi, Poesiĭ. Bucurescĭ 1891. 1 vol. 16°.
» » Despre talpa țĕreĭ — Nuvele sătescĭ. Bucurescĭ 1891. 1 vol. 16°.
» » Psyche, traducere din Lucius Apulejus. Bucurescĭ 1891. 1 br. 8°.
T. Speranția, Alte anecdote populare. Vol. II-lea. Bucurescĭ. 1 vol. 8°.
M. N. Pacu, Cartea județuluĭ Covurluĭ. Partea I, II și III. Bucurescĭ, Galațĭ 1891. 2 vol. 8°.
I. P. Florantin, Noțiunĭ de Psihologie. Ed. II-a. Galațĭ. 1 vol. 8°.
» » » Avram Iancu. Romanŭ istoricŭ. Bucurescĭ 1891. 1 vol. 8°.

D. C. Ollănescu, Q. H. Flaccus, Ode, Epode, Carmen saeculare. Traducţiune în versurĭ. Vol. I. Bucurescĭ 1891. 1 vol. 8°.
» » » Q. H. Flaccus, Ad Pisones (Ars Poetica). Traducţiune în versurĭ. Ed. I. Bucurescĭ 1891. 1 br. 8°.
G. I. Ionnescu-Gion, Din istoria Fanarioţilorŭ. Studiĭ şi cercetărĭ. Bucurescĭ 1891. 1 vol. 8°.
I. Olescu, Recunóscerea numerelorŭ prime absolute, independentŭ de orĭ-ce tablă de astŭ-felŭ de numere. (Litografiată).
I. Paraschivescu, Unŭ instrumentŭ pentru liniaturĭ.

«3. La concursulŭ *Premiuluĭ Asociaţiuneĭ Craiovene pentru desvoltarea învĕţămîntuluĭ publicŭ*, de 1500 leĭ, destinatŭ celeĭ maĭ bune cărţĭ didactice în limba română, tipărită dela 1 Ianuarie 1890 până la 31 Decembrie 1891, s'aŭ presentatŭ următórele publicaţiunĭ:

Constantin Tincu, Noţiunĭ elementare de geografie generală. România fără continente. Pentru clasa III-a primară. Ed. IV-a. Iaşĭ 1891. 1. vol. 8.
» » Noţiunĭ elementare de geografie generală. Continentele fără România. Pentru clasa IV-a primară. Ed. IV-a. Iaşĭ 1891. 1 vol. 8°.
Dimitrie Cunţanu, Cântările bisericescĭ după melodiile celorŭ optŭ glasurĭ ale sfintei bisericĭ ortodoxe. Sibiiŭ. 1 vol. 4°.
G. Dem. Teodorescu, Istoria literatureĭ latine. Bucurescĭ 1891. 1 vol. 8°.
Sofia I. Stoenescu, Gramatica limbeĭ române. Etimologia. Ed. III-a. Bucurescĭ 1891. 1 vol. 8°.

«4. La concursulŭ *Premiuluĭ Statuluĭ Eliade-Rădulescu* de 5.000 leĭ, pentru care a fostŭ publicatŭ subiectulŭ: *Nascerea şi înmormîntarea la Românĭ, Datine şi credinţe*, s'aŭ presentatŭ două manuscripte cu următórele devise:

1. «*Légănulŭ e imnulŭ fericireĭ rare.*
«*La cosciugulŭ jalnicŭ plângemŭ cu 'ntristare.*»

S. I. Suciu

2. «*Cine a vĕdutŭ sórele vede şi mórtea.*»

«Tóte publicaţiunile şi manuscriptele presentate la concursurĭ în terminulŭ hotărîtŭ şi publicatŭ de Academie, aŭ fostŭ trimise la timpŭ spre studiare comisiunilorŭ alese pentru acestŭ scopŭ în sesiunea trecută.»

B. — Dare de sémă asupra operaţiunilorŭ Casseĭ şi asupra stăreĭ fondurilorŭ Academieĭ Române în anulŭ 1891—92.

I.

«Am onóre a vĕ presenta situaţia provisorie a Comptabilităţiĭ şi a Casseĭ pe eserciţiulŭ 1891—92 până la 29 Februarie, avêndŭ cea definitivă a o presenta la încheerea acestuĭ anŭ budgetarŭ:

«*A. Din veniturile însemnate* în budgetŭ de	L. 138.713,40
s'a incassatŭ până acum suma de	» 113.613,95
şi aŭ rĕmasŭ veniturĭ neîncassate de	L. 25.099,45
şi anume:	
«1. *Dotaţiunea M. S. Regeluĭ* pe anulŭ curentŭ de . . .	L. 9.000,—
«2. *Dela fondulŭ Năsturelŭ-Herĕscu* arenda a 2 moşiĭ pe semestrulŭ alŭ doilea de	» 14.977,50
«3. *Dela fondulŭ Ioanŭ Fĕtu* unŭ restŭ din arenda grădineĭ dela móra cu vaporŭ de	» 710,—
«4. *Dela fondulŭ Economiilorŭ* suma de	» 411,95
ce derivă ca de ordinarŭ în fie-care anŭ din vîndare de publicaţiunĭ maĭ puţinŭ decât prevederea budgetară. Acéstă sumă fiindŭ pentru anulŭ acesta neîncassabilă, trebue scădută din comptulŭ escedentŭ, cum se va vedé maĭ josŭ sub C.	
Suma ca sus . . .	L. 25.099,45

«*B. Situația budgetuluĭ de cheltuelĭ* este cum urméză:

		Votată		Cheltuită		Rĕmasă
Litera a	L.	19.500,—	L.	17.760,—	L.	1.740,—
» b	»	9.820,—	»	8.580,—	»	1.240,—
» c	»	1.000,—	»	1.000,—	»	—,—
» d	»	2.400,—	»	2.200,—	»	200,—
» e	»	3.300,—	»	3.300,—	»	—,—
» f	»	24.720,—	»	22.660,—	»	2.060,—
» g	»	4.500,—	»	4.499,75	»	—,25
» h	»	550,—	»	316,50	»	233,50
» i	»	400,—	»	400,—	»	—,—
» j	»	200,—	»	200,—	»	—,—
» k	»	50,—	»	49,65	»	—,35
» l	»	50,—	»	50,—	»	—,—
» m	»	600,—	»	591,80	»	8,20
» n	»	1.800,—	»	1.798,65	»	1,35
» o	»	5.000,—	»	5.000,—	»	—,—
» p	»	4.000,—	»	4.000,—	»	—,—
» q	»	1.765,—	»	1.740,—	»	25,—
» r	»	5.000.—	»	3.878,—	»	1.122,—
» s	»	6.000.—	»	3.000,—	»	3.000,—
» t	»	7.500,—	»	7.500,—	»	—,—
» u	»	1.000,—	»	—,—	»	1.000,—
» v	»	3.324,25	»	—,—	»	3.324,25
» w	»	1.530,—	»	—,—	»	1.530,—
» x	»	1.822,65	»	1.822,65	»	—,—
» y	»	456,—	»	456,—	»	—,—
» z	»	3.000,—	»	1.260,—	»	1.740,—
» aa.	»	500,—	»	500,—	»	—,—
» bb.	»	4.156,85	»	4.156,85	»	—,—
» cc.	»	3.000,—	»	3.000,—	»	—,—
» dd.	»	4.000,—	»	3.908,40	»	91,60
Totalŭ .	. L.	120.944,75	L.	103.628,25	L.	17.316,50

«Prin urmare sporulŭ din budgetulŭ cheltuelelorŭ se arată de L. 17.316,50

«*C. Comptulŭ excedentŭ este următorulŭ:*

«Budgetulŭ pe 1891 — 92 se închide cu unŭ escedentŭ de	L.	100,-
«Se adaugă sporulŭ din *budgetulŭ cheltuelilorŭ* sus arĕtatŭ.	»	17.316,50
Suma	L.	17.416,50
«De aicĭ se scade:		
dela *fondulŭ Economiilorŭ* suma neîncassabilă arĕtată de . .	L.	411,95
«Astŭ-felŭ escedentulŭ curatŭ astădĭ este de	L.	17.004,55

«De óre-ce însă, până la închiderea compturilorŭ definitive, se vorŭ maĭ face plățĭ din acestŭ budgetŭ, adevĕratulŭ excedentŭ se va arĕta în raportulŭ finalŭ.

«*D. Fondurile Academieĭ în efecte* depuse la Cassa de Depunerĭ aŭ sporitŭ în anulŭ curentŭ numaĭ cu capitalisarea procentelorŭ fondurilorŭ Cuza, Hagi-Vasile, Neuschotz, A. Fĕtu, San-Marinŭ și Bodescu, de L. 5.000.

«Iată situațiunea fondurilorŭ:

«*1. Fondulŭ Zappa.*

		nominală		peste nominală
59 titl. rentă amortis. de 5% à L. 5.000,—	L.	295.000,—		
4 » » » » 5% » » 500,—	»	2.000,—		
11 acț. de Banca Națională » » 500,—	»	5.500,—	L.	9.866,80
Totalŭ	L.	302.500,—	L.	9.866,80

«*2. Fondulŭ Cuza.*

6 titl. rentă amortis. de 5% à L. 5.000,—	L.	30.000,—
17 obl. municipale » 5% » » 500,—	»	8.500,—
1 scris. func. ruralŭ » 5% » » 1.000,—	»	1.000,—
2 » » » » 5% » » 100,—	»	200,—
Totalŭ	L.	39.700,—

«*3. Fondulŭ Economiilorŭ.*

18 titl. rentă amortis. de 5% à L. 5.000,—	L.	90.000,—		
3 » » » » 5% » » 500,—	»	1.500,—		
46 obligaț. municipale » 5% » » 500,—	»	23.000,—		
1 acț. de Banca Națională . . . » » 500,—	»	500,—	L.	600,—
Totalŭ	L.	115.000,—	L.	600,—

«4. Fondulŭ Năsturelŭ-Herĕscu.

2 titl. rentă amortis. .	de 5%	à L.	5.000,—	L. 10.000,—		
4 » » »	» 5%	» »	500,—	» 2.000,—		
30 oblig. municipale. .	» 5%	» »	500,—	» 15.000,—		
10 acţ. de Banca Naţională . .		» »	500,—	» 5.000,—	L.	9.031,65
Totalŭ				L. 32.000,—	L.	9.031,65

«5. Fondulŭ Chiţu.

1 acţ. de Banca Naţională. . . .	à L. 500,—	L. 500,—	L.	912,50
Totalŭ		» 500,—	»	912,50

«6. Fondulŭ Danielŭ.

28 oblig. de statŭ.	de 6%	à L.	500	L. 14.000,—
2 » municipale . . .	» 5%	» »	500	» 1.000,—
Totalŭ				» 15.000,—

«7. Fondulŭ A. Fĕtu.

2 titl. rentă amortis . .	de 5%	à L.	5.000,—	L. 10.000,—
10 oblig. municipale . .	» 5%	» »	500,—	» 5.000,—
Totalŭ				L. 15.000,—

«8. Fondulŭ G. Lazărŭ.

6 scris. funciare rurale	de 5%	à L.	1.000,—	L. 6.000,—
60 oblig. municipale . .	» 5%	» »	500,—	» 30.000,—
Totalŭ				L. 36.000,—

«9. Fondulŭ Eliade-Rădulescu.

				nominală		peste nominală
6 scris. funciare rurale de	5%	à L.	1.000,—	L. 6.000,—		
23 oblig. municipale de . .	5%	» »	500,—	» 11.500,—		
2 acţ. de Banca Naţională . .		» »	500,—	» 1.000,—	L.	1.200,—
Totalŭ				L. 18.500,—	L.	1.200,—

«*10. Fondulŭ G. San-Marinŭ.*

2 titl. rentă amortisab. . de 5%	à L. 5.000,—	L.	10.000,—		
4 oblig. municipale . . . » 5%	» » 500,—	»	2.000,—		
Totalŭ		L.	12.000,—		

«*11. Fondulŭ D. Hagi-Vasile.*

46 oblig. municipale . . de 5%	à L. 500.—	L.	23.000,—		
Totalŭ		L.	23.000,—		

«*12. Fondulŭ Neuschotz.*

50 oblig. municipale . . de 5%	à L. 500,—	L.	25.000,—		
Totalŭ		L.	25.000,—		

«*13. Fondulŭ Bodescu.*

13 oblig. municipale . . de 5%	à L. 500.—	L.	6.500,—		
Totalŭ		L.	6.500,—		

«*14. Fondulŭ Ioanŭ Fĕtu.*

35 oblig. municipale . . de 5%	à L. 500,—	L.	17.500,—		
86 acţ. de Banca Naţională . .	» » 500,—	»	43.000,—	L.	47.533,80
Totalŭ		L.	60.500,—	L.	47.533,80

«*Resumatulŭ fondurilorŭ aicĭ notate:*

					nominală		peste nominală		totală
1.	*Fond. Zappa*	efecte	de	L.	302.500,—	L.	9.866,80	L.	312.366,80
2.	» *Cuza*	»	»	»	39.700,—	»	—,—	»	39.700,—
3.	» *Economiilorŭ*	»	»	»	115.000,—	»	600,—	»	115.600,—
4.	» *Năst.-Herĕscu*	»	»	»	32.000,—	»	9.031,65	»	41.031,65
5.	» *Chiţu*	»	»	»	500,—	»	912,50	»	1.412,50
6.	» *Daniel* . . .	»	»	»	15.000,—	»	—,—	»	15.000,—
7.	» *A. Fĕtu* . . .	»	»	»	15.000,—	»	—,—	»	15.000,—
8.	» *G. Lazărŭ* . .	»	»	»	36.000,—	»	—,—	»	36.000,—
9.	» *El. Rădulescu*	»	»	»	18.500,—	»	1.200,—	»	19.700,—
10.	» *G. San-Marin*	»	»	»	12.000,—	»	—,—	»	12.000,—
11.	» *D. Hagi-Vasile*	»	»	»	23.000,—	»	—,—	»	23.000,—
12.	» *Neuschotz* . .	»	»	»	25.000,—	»	—,—	»	25.000,—
13.	» *Bodescu*. . .	»	»	»	6.500,—	»	—,—	»	6.500,—
14.	» *Ioanŭ Fĕtu* .	»	»	»	60.500,—	»	47.533,80	»	108.033,80
	Totalulŭ efectelorŭ . . .			»	701.200,—	»	69.144,75	»	770.344,75

«*Academia posedă astădĭ următórele efecte dela 14 fondurĭ:*

			nominală	peste nominală	totală
89 titl. rent. amor. de 5%	à L. 5.000,—	L.	445.000,— L.	—,—	L. 445.000,—
11 » » »	» 5% » »	500,— »	5.500,— »	—,—	» 5.500,—
28 oblig. de Statŭ	» 6% » »	500,— »	14.000,— »	—,—	» 14.000,—
13 scris. func. rur.	» 5% » »	1.000,— »	13.000,— »	—,—	» 13.000,—
2 » » »	» 5% » »	100,— »	200,— »	—,—	» 200,—
336 oblig. municip.	» 5% » »	500,— »	168.000,— »	—,—	» 168.000,—
111 acţ. Banca Naţională	» »	500,— »	55.500,— »	69.144,75	» 124.644,75
	Suma de sus . .	L.	701.200,—	L. 69.144,75	L. 770.344,75

«*In anulŭ trecutŭ aceste 14 fondurĭ aŭ avutŭ următórele efecte*:

			nominală	peste nominală	totală
89 titl. rentă amor. de 5%	à L. 5.000,—	L.	445 000,— L.	—,—	L. 445.000,-
11 » » »	» 5% » »	500,— »	5.500,— »	—,—	» 5.500,—
30 oblig. de Statŭ	» 6% » »	500,— »	15.000,— »	—,—	» 15.000,—
13scris. func. rur.	» 5% » »	1.000,— »	13.000,— »	—,—	» 13.000,—
2 » » »	» 5% » »	100,— »	200,— »	—,—	» 200,—
324 oblig. munic.	» 5% » »	500,— »	162.000,— »	—,—	» 162.000,—
111 acţ. de Ban. Naţion.	» »	500,— »	55.500,— »	69.144,75	» 124 644,75
	In totalŭ		L. 696.200,—	L. 69.144,75	L. 765.344,75
A crescutŭ prin adăogirile sus arĕtate de			» 5.000,— »	—,—	» 5.000,—
dândŭ astŭ-felŭ suma de maĭ sus de			L. 701.200,—	L. 69.144,75	L. 770.344,75

Acéstă crescere de. . . . . . . L. 5.000,— se înscrie la următórele fondurĭ:

1. *La fondulŭ Cuza*	L.	1.500,—
2. » » *A. Fĕtu*	»	500,—
3. » » *G. San-Marin*	»	500,—
4. » » *D. Hagi-Vasilie*.	»	1.000,—
5. » » *Neuschotz*	»	1.000,—
6. » » *Bodescu*	»	500,—
Suma cresceriĭ la începutŭ arĕtată de.	L.	5.000,—

«*E. Afară de efectele acestorŭ 14 fondurĭ,* fondurile cu nuda proprietate sunt următórele:

«*1. Fondulŭ Obedenaru.*

constă adĭ din următórele efecte:

				nominală	peste nominală	totală
2	scris. func. rur. de 5%	à L.	5.000,—	L. 10.000,—	L. —,—	L. 10.000,—
1	» » » » 5%	» »	1.000,—	» 1.000,—	» —,—	» 1.000,—
74	oblig. munic. » 5%	» »	500,—	» 37.000,—	» —,—	» 37.000,—
112	» de statŭ » 6%	» »	500,—	» 56.000,—	» —,—	» 56.000,—
5	» » » » 6%	» »	100,—	» 500,—	» —,—	» 500,—
40	acţ. de Banca Naţ.	» »	500,—	» 20.000,—	» 32.548,60	» 52.548,60
	Suma			L. 124.500.—	L. 32.548,60	L. 157.048,60

şi venitulŭ moşieĭ Obedenĭ ca în aniĭ trecuţĭ . . . . L. 12.000,—

«*In anulŭ trecutŭ* acestŭ fondŭ a fostŭ cum urméză:

				nominală	peste nominală	totală
2	scris. func. rur. de 5%	à L.	5.000	L. 10.000,—	L. —,—	L. 10.000,—
1	» » » » 5%	» »	1.000	» 1.000,—	» —,—	» 1.000,—
69	obl. municipale » 5%	» »	500	» 34.500,—	» —,—	» 34.500,—
116	» de statŭ . » 6%	» »	500	» 58.000,—	» —,—	» 58.000,—
5	» » » » 6%	» »	100	» 500,—	» —,—	» 500,—
40	acţ. de Banca Naţion.	» »	500	» 20.000,—	» 32.548,60	» 52.548,60
				L. 124.000,—	L. 32.548,60	L. 156.548,60

şi venitulŭ moşieĭ Obedenĭ de . . . . L. 12.000,—

La efecte este unŭ sporŭ de . . . . L. 500,—

care vine din încassarea a L. 2.000, obl. de statŭ de 6%, eşite la sorţĭ şi prefăcute în L. 2.500 municipale de 5%, cum se vede maĭ sus.

«*2. Fondulŭ Princeseĭ Alina Stirbeiŭ.*

«Acestŭ fondŭ cu nuda proprietate există neschimbatŭ ca în anulŭ trecutŭ în efectele următóre:

3	titl. rentă română de 5%	à L.	2.000,—	L. 6.000,—
188	» » » » 5%	» »	500,—	» 94.000,—
5	» » amortisab. » 5%	» »	20.000,—	» 100.000,—
			In totalŭ	L. 200.000,—

«*F. Fondulŭ Societăţiĭ Craiovene pentru înaintarea învĕţămîntuluĭ publicŭ*, ca fondŭ specialŭ, este depusŭ în efecte după cum urméză:

		nominalŭ		peste nominalŭ		totalŭ
10 titl. rentă amor. de 5% à L. 500,—	L.	5.000,—	L.	—,—	L.	5.000,—
2 obl. municip. » 5% » » 500,—	»	1.000,—	»	—,—	»	1.000,—
2 acț. de Banca Națion. » » 500,—	»	1.000,—	»	1.200,—	»	2.200,—
Suma	L.	7.000,—	L.	1.200,—	»	8.200,—

iar saldulŭ din anulŭ trecutŭ de	L.	1.323,80		
a crescutŭ prin încassarea cuponuluĭ de. . . .	»	476,90		
în anulŭ curentŭ la	L.	1.800,70		
de aicĭ se scade 15% prelevațĭ	»	69,90		
rĕmâne saldulŭ de			L.	1.730,80
iar în totalŭ de			L.	9.930,80

«*G. Fondulŭ Ioanŭ Fĕtu* a fostŭ înregistratŭ în budgetulŭ 1891—92 la încassărĭ cu

«I. No. 1. 86 cupóne de Banca Națională à L. 83,—	L.	7.138,—		
» 2. 35 » municip. de 5% à L. 25 (2 sem.)	»	875,—		
» 3. arenda terenuluĭ grădineĭ pe 1 anŭ . .	»	1.300,—		
» 4. chiria caselorŭ pe 1 anŭ	»	350,—		
Venitŭ budgetarŭ în totalŭ . . .			L.	9.663,—
«II. Saldulŭ din anulŭ trecutŭ:				
«Unŭ restŭ din arenda grădineĭ de			L.	500,—
Totalulŭ sumelorŭ de încassatŭ . . .			L.	10.163,—

«*S'a încassatŭ:*

1. Saldulŭ de venitŭ din anulŭ trecutŭ . . .	L.	500,—		
2. 86 cup. de Banca Națională à L. 88,45 . .	»	7.606,70		
3. 35 » municip. à L. 25 (2 semestre) . .	»	875,—		
4. Două acompturĭ din arenda terenuluĭ . . .	»	590,—		
5. Chiria caselorŭ pe 1 anŭ	»	350,—		
6. Produsulŭ vinderiĭ a 10.885 Kg. fontă veche (dela cărămidăria părăsită) à L. 6=100 Kg.	»	653,10		
Totalulŭ încassărilorŭ . .	L.	10.574,80	L.	10.574,80

«*De aicĭ se arată că s'a încassatŭ:*

maĭ multŭ cu	L.	411,80
lângă care se maĭ adaogă și restulŭ de încassatŭ din arenda grădineĭ (care sumă se va trece ca saldŭ pe anulŭ 1892—93) de	»	710,—
Ese sporulŭ de	L.	1.121,80

«*Acestŭ escedentŭ* vine dela următórele 2 beneficiurĭ:

1. *Sporulŭ peste prevederea budgetară* de L. 5,45 la 86 cup. de Banca Naţională . . L. 468,70
2. *Produsulŭ vinderiĭ a 10.885 Kg. fontă* veche à L. 6 = 100 Kg. . . . . » 653,10

Prin urmare întocmaĭ ca sus . . . . L. 1.121,80

«Acestŭ escedentŭ de venitŭ se va adăoga la escedentulŭ fonduluĭ Ioanŭ Fĕtu, cum se va arĕta maĭ jos.

«*Veniturile fonduluĭ Ioanŭ Fĕtu pe 1892—93* vorŭ fi:

86 cupóne de Banca Naţională à L. 88,45 (ca acum). . . .	L.	7.606,70
35 cupóne municipale de 5% à L. 25 (2 semestre)	»	875,—
arenda terenuluĭ grădineĭ pe unŭ anŭ	»	1.300,—
chiria caselorŭ pe unŭ anŭ.	»	350,—
deci în totalŭ	L.	10.131,70

în locŭ de *L. 9.663*, cum a fostŭ în anulŭ curentŭ.

«*H. Comptulŭ Escedentuluĭ fonduluĭ Ioanŭ Fĕtu.*

A începutŭ anulŭ curentŭ cu unŭ saldŭ de	L.	5.594,60
Se adaugă:		
1. sporulŭ venituluĭ extrabudgetarŭ de sus.	L.	1.121,80
2. rĕmăşiţa necheltuită în anulŭ 1891—92 de	L.	51,90
Deci rĕmâne escedentulŭ pe anulŭ 1892—93 de	L.	6.768,30

«*I. Fondulŭ Macinca* este şi acum, ca în anulŭ trecutŭ, cu chiriile caseĭ din Craiova . . . . L. 4.350,—

«*J. Saldulŭ din dotaţiunea M. S. Regeluĭ*, pentru *Magnum Etymologicum*, rĕmasŭ din 1890—91 de. . . . . L. 240,25

este întocmaĭ.

«*K. Suma încas. din vîndarea Etimologiculuĭ* în 1890—91 de L. 84,—

care se va trece ca saldŭ.

«*L. Fondulŭ publicăriĭ Documentelorŭ istorice Hurmuzaki* a începutŭ anulŭ curentŭ cu unŭ saldŭ de . . . . L. 924,70

A intratŭ: dela Cassieria Centrală	L.	33.000,—
din vîndarea publicaţiuneĭ.	»	430,50
în totalŭ	L.	34.355,20

S'aŭ cheltuitŭ:

Tipografuluĭ		L. 19.893,60	
Pentru copierĭ de documente:			
din Italia (Veneția)	L. 300,—		
» Constantinopole	» 1.509,—		
» Sibiiŭ	» 756,—	L. 2.565,—	
Pentru remunerare de corectură		» 878,—	
» reproducerĭ în fac-simile		» 100,—	
Remunerare pentru căutare de documente pe 11 lunĭ à L. 350		» 3.850,—	
Secretaruluĭ comisiuneĭ pe 11 lunĭ à L. 350		» 3.850,—	
Cheltuelĭ de expediție și altele		» 1.352,25	» 32.488,85
Rĕmâne saldulŭ astădĭ			L. 1.866,35

«Fiindŭ a se maĭ cheltui în cursulŭ sesiuneĭ actuale din suma de L. 1.866,25, reportulŭ finalŭ va arĕta adevĕratulŭ saldŭ, care va rĕmâné la încheerea anuluĭ budgetarŭ curentŭ.

«*M. Recapitulândŭ situațiunea*, *Academia* are în acestŭ anŭ în efecte, proprietățĭ și saldurĭ, afară de fondulŭ Hurmuzaki (care este separatŭ):

Sub.	c.	Excedentŭ pe 1892—93	L. 17.004,55
»	d.	Efecte la 14 fondurĭ	» 770.344,75
»	e.	Efectele fonduluĭ Obedenaru	» 157.048,60
»	e.	Moșia Obedenĭ evaluată după venitulŭ	» 240.000,—
»	e.	Efectele fondulŭ Principeseĭ Alina Știrbeĭ	» 200.000,—
»	f.	» fonduluĭ Craiovénŭ	» 8.200,—
»	f.	Numerariulŭ fonduluĭ Craiovénŭ	» 1.730,80
»	g.	Móra cu vaporŭ (I. Fĕtu) — aproximativŭ	» 80.000,—
»	g.	Cassa decedatuluĭ Ioanŭ Fĕtu — aproximativŭ	» 70.000,—
»	h.	Excedentulŭ fonduluĭ Ioanŭ Fĕtu	» 6.768,30
»	i.	Casele decedatuluĭ Macinca din Craiova — aprox.	» 80.000,—
»	j.	Saldulŭ din dotațiunea M. S. Regeluĭ	» 240,25
»	k.	» » vinderea Etimologiculuĭ	» 84,—
		în totalŭ	L. 1.631.421,25

«Numerariulŭ Casseĭ la 29 Februarie 1892, a fostŭ de . . L. 12.403,15

«1 Martie 1892.»

II.

«*Conformŭ arĕtăriĭ din întâiulŭ raportŭ* alŭ Casseĭ şi alŭ comptabilităţiĭ din 1 Martie 1892, am onóre a presenta acum situaţiunea finală cu încheerea anuluĭ budgetarŭ 1891—92.

«*A. Veniturĭ.* Din veniturile arĕtate neîncassate s'a încassatŭ:

«*I. Din dotaţiunea M. S. Regeluĭ* arĕtată în suma de . . L. 9.000,—
s'a încassatŭ numaĭ suma de . . . . » 6.000,—
iar restulŭ pentru tipăritŭ de . . . . » 3.000,—
se scade din escedentulŭ realŭ, cum se va vedé maĭ jos.

«*II. Din arenda moşiilorŭ (fond. Năsturelŭ-Herĕscu)* arĕtată în întâiulŭ raportŭ în sumă de . . . . L. 14.977,50
s'a încassatŭ unŭ acomptŭ de . . . . L. 5.527,50
şi alŭ doilea » . . . . » 4.400,—
în totalŭ . . . . . L. 9.927,50
Restulŭ ce rĕmâne de încassatŭ de . . . . L. 5.050,—
se va saldà pe anulŭ viitorŭ 1892—93.

«*III. Saldulŭ arĕtatŭ la fond. I. Fĕtu*, restulŭ rĕmasŭ din arenda terenuluĭ dela móra de vaporŭ în sumă de . . . . L. 710,—
neplătindu-se până astădĭ, încă se va soldà pe anulŭ viitorŭ 1892—93.

«*B. Din Comptulŭ Excedentŭ* arĕtatŭ în primulŭ raportŭ în sumă de . . . . L. 17.004,55
s'a plătitŭ în cursulŭ sesiuniĭ actuale
1. Remuner. d-luĭ Secretarŭ generalŭ pe Martie L. 200,—
2. Funcţionariĭ pe Martie . . . . » 2.060,—
3. Legatulŭ de cărţĭ . . . . » 1.122,—
4. Restŭ rĕmasŭ dela tipărirea Etimologiculuĭ . » 3.000,—L. 6.382.—
rĕmâne suma de . . . . L. 10.622,55

«De aicĭ se maĭ scade:
1. Suma rĕmasă neîncassată pentru tipărirea Mareluĭ Etimologicŭ (ca sus) . . . . L. 3.000,—
2. Saldulŭ rĕmasŭ din dotaţiunea M. S. Regeluĭ din anulŭ 1890—91 şi adĭ încă necheltuitŭ . . » 240,25
3. Saldulŭ rĕmasŭ din vinderea Etimologiculuĭ din 1890—91, necheltuitŭ . . . . » 84,— » 3.324,25

«Decĭ astădĭ Excedentulŭ curatŭ este de . . . . » 7.298,30
care se va înscrie în budgetulŭ pe 1892—93.

«*C. In raportulŭ precedentŭ efectele Academieĭ* la 14 fondurĭ sunt înscrise

	nominalŭ	peste nominalŭ	totalŭ
cu . . .	L. 701.200,—	L. 69.144,75	L. 770.344,75
«S'aŭ maĭ capitalisatŭ la fondulŭ G. Lazărŭ premiulŭ de L. 5.000, nedatŭ în sesiunea 1891, în 11 oblig. munic. de 5% nom. L. 500 . . .	» 5.500,—	» —,—	» 5.500,—
«Aceste fondurĭ sunt adĭ de . .	L. 706.700,—	» 69.144,75	» 775.844,75

«*D. Fondulŭ publicăriĭ Documentelorŭ istorice Hurmuzaki* este înscrisŭ în 1-ulŭ raportŭ cu unŭ saldŭ de . . . . L. 1.866,35

S'a cheltuitŭ în cursulŭ sesiuneĭ:

Remun. Secretar. comisiuneĭ pe Martie . . . . L.	350,—	
» pentru căutare de docum. pe Martie . . »	350,—	
» pentru traducerea de documente polone »	115,—	
» facerea indiceluĭ alfabeticŭ . . . . »	100,—	
» copiare de documente (la Sibiiŭ) . . . »	774,90	
» copiĭ fotografice . . . . »	21,60 »	1.711,50
Rĕmâne saldŭ pe anulŭ 1892—93 . . . L.		154,85

«Cassa la 20 Martie 1892 a fostŭ de . . . . L. 15.183,10

«21 Martie 1892.»

D-lŭ Secretarŭ generalŭ cetesce:

Programa lucrărilorŭ sesiuneĭ generale a Academieĭ în 1892.

1. Raportulŭ Secretaruluĭ generalŭ despre activitatea Academieĭ în 1891—92.

2. Alegerea Comisiuneĭ pentru esaminarea lucrărilorŭ făcute în 1891—92.

3. Alegerea Comisiuneĭ financiare pentru cercetarea compturilorŭ pe 1891—92 și pentru formarea budgetuluĭ pe 1892—93.

4. Raportulŭ Comisiuneĭ însărcinate cu împărțirea cărțilorŭ didactice din fondulŭ Ioanŭ Fĕtu, în 1891.

5. Alegerea Comisiuneĭ însărcinate cu distribuirea gratuită a cărților didactice din fondulŭ Ioanŭ Fĕtu în 1892.

6. Raportulŭ Comisiuneĭ permanente a Biblioteceĭ, pentru 1891—92.

7. Raportulŭ Comisiuneĭ însărcinate cu cercetarea publicaţiunilorŭ presentate la concursulŭ premielorŭ *Năsturelŭ-Herĕscu* de 4.000 leĭ şi *Lazărŭ* de 5.000 leĭ, pentru 1892.

8. Raportulŭ Comisiuneĭ însărcinate cu cercetarea lucrărilorŭ presentate la concursulŭ *Premiuluĭ Eliade-Rădulescu* de 5 000 leĭ, asupra subiectuluĭ: *Nascerea şi înmormîntarea la Românĭ.*

9. Raportulŭ Comisiuneĭ pentru cercetarea publicaţiunilorŭ presentate la concursulŭ *Premiuluĭ Asociaţiuneĭ Craiovene,* de 1.500 leĭ, pentru 1892.

10. Determinarea subiectuluĭ pentru concursulŭ *Premiuluĭ Eliade-Rădulescu* de 5.000 leĭ pentru 1896.

11. Raportulŭ Comisiuneĭ financiare asupra compturilorŭ pe 1891—92.

12. Raportulŭ Comisiuneĭ însărcinate cu examinarea lucrărilorŭ făcute în 1891—92.

13. Cestiunea ortografieĭ. Scrierea luĭ *u* mutŭ finalŭ.

14. Discursurile de recepţiune ale d-lorŭ membri *Gr. G. Tocilescu* şi *Iosifŭ Vulcanŭ,* cu rĕspunsurile lorŭ.

15. Alegerea Comisiuneĭ de 9 membri pentru cercetarea publicaţiunilorŭ carĭ se vorŭ presenta la concursulŭ *Mareluĭ Premiŭ Năsturelŭ* de 12.000 leĭ şi alŭ premiuluĭ *Eliade-Rădulescu* de 5.000 leĭ, pentru anulŭ 1893.

16. Alegerea Comisiuneĭ care va examina lucrările ce se vorŭ presenta la concursulŭ *Premiuluĭ Lazărŭ* de 5.000 leĭ din 1893, asupra subiectuluĭ: *Studiulŭ vinurilorŭ din România.*

17. Alegerea Comisiuneĭ care va examina lucrările ce se vorŭ presenta la concursulŭ premiuluĭ *G. San-Marinŭ* de 1.500 leĭ: *Consideraţiunĭ asupra comerciuluĭ Românieĭ.*

18. Alegerea Comisiuneĭ care va examina lucrările ce se vorŭ presenta la concursulŭ premiuluĭ *Neuschotz* de 1.500 leĭ: *Compendiŭ istoricŭ asupra desvoltăreĭ industriale la Românĭ până la 1875.*

19. Formarea budgetuluĭ pentru anulŭ 1892—93.

20. Alegerea de treĭ membri aĭ Academieĭ în locurile rĕmase vacante.

21. Alegerĭ de membri onorarĭ şi corespondenţĭ.

22. Alegerea Preşedinţilorŭ şi Vice-Preşedinţilorŭ Secţiunilorŭ.
23. Alegerea Delegaţiuneĭ pentru 1892—93.
24. Raportulŭ Secretaruluĭ generalŭ asupra lucrărilorŭ sesiuneĭ generale din 1892.

D-lŭ Preşedinte aduce la cunoscinţă că Maiestatea Sa Regele, prin d-lŭ Secretarŭ generalŭ, a anunţatŭ că doresce a asista Vinerĭ la şedinţa Academieĭ, şi a asculta lectura unorŭ articole din partea nepublicată încă a Mareluĭ Etimologicŭ.

D-lŭ *V. A. Urechiă* comunică o invitare primită dela d-lŭ Angelo de Gubernatis ca Academia să participe la serbarea ce se va face în Italia în onórea luĭ Cristofor Columb pentru alŭ 4-lea centenarŭ dela descoperirea Americeĭ. Acéstă participare să constea din trimiterea unuĭ textŭ subscrisŭ de membriĭ Academieĭ, care să se reproducă în albumulŭ de autografe ce se va publica cu acéstă ocasiune.

—In urma observaţiunilorŭ făcute de d-niĭ N. Ionescu şi D. Sturdza, Academia primesce propunerea d-luĭ Urechiă.

Se procede la alegerea Comisiuneĭ pentru examinarea lucrărilorŭ făcute în 1891—92.

Sunt aleşĭ d-niĭ: *Dr. I. Felix, G. Bariţiŭ,* şi *A. Papadopol-Calimachŭ.*

ŞEDINŢA DIN 4 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *V. Babeşŭ* anunţă că din causă de bólă nu-ĭ este cu putinţă a lua parte la lucrările dela începutulŭ sesiuneĭ; va veni însă maĭ târḑiŭ.

D-lŭ *I. Sbiera* anunţă că nu va puté lua parte la lucrările acesteĭ sesiunĭ.

Se comunică trista scire primită dela Sibiiŭ că d-lŭ membru corespondentŭ Ioanŭ Popescu a rĕposatŭ.

D-lŭ I. D. Petrescu, profesorŭ din Tĕrgoviște, trimete în darŭ 7 diferite monede vechĭ și unŭ ciocanŭ de piatră.

— Se decide a se mulțumi, a se trimete donatoruluĭ volumulŭ publicatŭ de Academie pentru serbarea Aniversăreĭ din anulŭ trecutŭ, a se cere d-luĭ Petrescu informațiunĭ despre loculŭ unde s'a găsitŭ ciocanulŭ de piatră. Tóte obiectele dăruite se vorŭ trimite Museuluĭ de anticităţĭ.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ dă cetire proiectuluĭ de textŭ ce este a se scrie pe pergamentulŭ din albumulŭ pentru serbarea centenaruluĭ alŭ 4-lea dela descoperirea Americeĭ de către Cristofor Columb, proiectŭ alcătuitŭ de d-lŭ Hasdeŭ.

In urma discuțiuneĭ, la care ieaŭ parte d-niĭ Ionescu, Sion, Maniu, Tocilescu, Ștefănescu, și Sturdza, se primesce proiectulŭ propusŭ în următórea redacțiune:

«Coloniĭ dela Dunăre aĭ mareluĭ Impĕratŭ Traianŭ, represintațĭ pe «acéstă fóie de Academia Română, salută a patra-sută aniversare a luĭ «Cristofor Columb, unulŭ din geniurile cele maĭ sublime, și uréză ginteĭ «latine de a rodi în toțĭ timpiĭ mulțĭ Columbĭ, ca să aștérnă nouĕ căĭ «de fericire și de lumină pentru némulŭ omenescŭ.»

ȘEDINȚA DIN 5 MARTIE 1892.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se cetesce o scrisóre primită dela d-lŭ David Almășanu, fostŭ profesorŭ în Brașovŭ, care trimete Academieĭ o salutare în versurĭ latine și române pentru împlinirea a 25 anĭ dela înființarea eĭ.

— Se recomandă Secțiuneĭ literare.

Se cetesce raportulŭ Comisiuneĭ însărcinate cu distribuirea gratuită de cărțĭ didactice din fondulŭ Ioanŭ Fĕtu pentru anulŭ 1891.

— Se iea actŭ.

Se cetesce raportulŭ Comisiuneĭ biblioteceĭ pentru anulŭ 1891—92.

D-lŭ *I. Negruzzi* amintesce că s'aŭ primitŭ în anulŭ trecutŭ ma-

nuscrisele luĭ Alecsandri lăsate Academieĭ. Cere ca aceste manuscrise să fie catalogate spre a se vedé dacă sunt între ele scrierĭ saŭ scrisorĭ inedite carĭ arŭ trebui să se publice.

D-lŭ *Gr. Stefănescu*, membru alŭ Comisiuneĭ, observă că sunt și alte multe manuscripte și documente în colecțiunile Academieĭ, carĭ nu s'aŭ pututŭ cataloga, din causă că personalulŭ bibliotecei este nesuficientŭ și nu póte ține catalogarea colecțiunilorŭ la ḑi.

D-lŭ *Sturdza* constată asemenea că crescerea colecțiunilorŭ este fórte îmbucurătóre, iar personalulŭ este prea puținŭ numerosŭ spre a puté cataloga tóte diversele colecțiunĭ. Este decĭ necesarŭ ca, în marginele mijlócelorŭ financiare, să se înmulțéscă personalulŭ bibliotecei.

— Raportulŭ Comisiuneĭ bibliotecei se iea spre sciință și se recomandă Delegațiuneĭ și Comisiuneĭ financiare, ca să prevadă în budgetŭ înmulțirea personaluluĭ.

Se procede la alegerea Comisiuniĭ financiare și se alegŭ d-niĭ: *V. Babeș, P. Poni* și *Gr. Tocilescu*.

Se procede la alegerea Comisiuneĭ pentru împărțirea cărțilorŭ didactice din fondulŭ Ioanŭ Fĕtu pe anulŭ 1892. Sunt aleșĭ d-niĭ *P. S. Aurelian, D. A. Sturdza* și *Gr. Stefănescu*.

Se dă cetire procesuluĭ verbalŭ alŭ Secțiuneĭ istorice pentru ședința dela 4 Martie, în care secțiunea a discutatŭ propunerea de a se tipări în *Anale* studiulŭ «Incercare critică asupra luĭ Mihnea III și timpulŭ sĕŭ» de Ioanŭ Crișanŭ, precum și o comunicare făcută Secțiuneĭ de d-lŭ V. Maniŭ din partea d-luĭ membru corespondentŭ P. Broșteanu, despre documente istorice din Banatŭ, carĭ s'aŭ descoperitŭ în archivele dela München și asupra cărora ĭ-a atrasŭ atențiunea d-lŭ Chr. Haentle, directorulŭ acelorŭ Archive. — Secțiunea propune ca Academia să însărcineze pe d-lŭ Broșteanu să procure copiĭ de pe acele documente, carĭ vorŭ avé în adevĕrŭ însemnătate pentru istoria Românilorŭ.

— Se amână decisiunea pentru publicarea scriereĭ luĭ Ioanŭ Cri-

şanŭ, şi se decide ca Academia să intre în relaţiunĭ cu d-lŭ P. Broşteanu pentru urmărirea documentelorŭ dela München şi procurarea de copiĭ de pe ele. Tot de o dată propunerea se recomandă Comisiuneĭ financiare.

ŞEDINŢA SOLEMNĂ DIN 6 MARTIE 1892.

Sub Preşedinţa **Maiestăţeĭ Sale Regeluĭ** însoţitŭ de **A. S. R. Principele Ferdinand.**

Maiestatea Sa Regele binevoesce a deschide şedinţa, rostindŭ următórele cuvinte:

«Salutŭ cu vie plăcere pentru întâia óră, în noulŭ sĕŭ locaşŭ, Aca-
«demia Română, a căreĭ desvoltare este aşa de strânsŭ legată cu Dom-
«nia Mea. In acestŭ din urmă anŭ, Academia a fostŭ durerosŭ încercată
«prin perderea unora din Membriĭ sĕĭ ceĭ maĭ însemnaţĭ, de carĭ ţéra
«era mândră. Faptele lorŭ aparţinŭ astădĭ istorieĭ naţionale; numele
«lorŭ sunt întipărite în inimile nóstre; munca şi energia lorŭ însă vorŭ
«rĕmâné ca o pildă frumósă şi unŭ îndemnŭ puternicŭ pentru Acade-
«mie, care trebue să iea acum unŭ sborŭ încă maĭ mare spre a puté
«deveni în alŭ doilea pătrarŭ de secolŭ alŭ întemeiereĭ sale, celŭ
«dintâĭ institutŭ de cultură alŭ Rĕsărituluĭ.

«Acésta este dorinţa Mea cea maĭ ardĕtóre, pe care sunt sigurŭ că
«Academia o va împlini prin sîrguinţa sa, putêndu-se rezema totŭ-
«deauna pe sprijinulŭ Meŭ celŭ maĭ statornicŭ »

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *D Sturdza* adreséză Maiestăţeĭ Sale următórele cuvinte:

«*Sire,*

«Desvoltarea némuluĭ românescŭ a trecutŭ prin grele şi dese furtune. Numaĭ credinţa nestrămutată în viitorulŭ sĕŭ i-a datŭ putinţa

de a strĕbate nenumĕratele stavile ale timpurilorŭ de restrişte şi de încercare. De aceea tóte sforţările Românilorŭ, în orĭ-ce direcţiune a activităţiĭ omenescĭ, aŭ fostŭ necontenitŭ îndreptate spre idea naţională.

«In alte ţĕrĭ maĭ bĕtrâne, carĭ aŭ isbutitŭ a-şĭ asigura temeinicŭ esistenţa şi traiulŭ, Academiile represintă maĭ multŭ conlucrarea înfrăţită a celorŭ maĭ învĕţaţĭ aĭ naţiuneĭ pe întinsulŭ terenŭ alŭ sciinţelorŭ. La noĭ, Academia are maĭ multŭ unŭ caracterŭ naţionalŭ. Limba şi istoria sunt principalele eĭ ocupaţiunĭ, căcĭ limba şi istoria ni se contestaŭ şi ni se contestă neîncetatŭ.

«Nu aŭ trecutŭ cincĭ-ḑecĭ de anĭ, de când s'aŭ făcutŭ în Bucurescĭ şi Iaşĭ încercărĭ serióse de a expulsa din şcolĭ limba românéscă, precum ea maĭ fusese expulsată în nefastulŭ secolŭ alŭ Fanarioţilorŭ. Dar chiar astăḑĭ, după constituirea Regatuluĭ românŭ, aceĭ carĭ aŭ întreruptŭ firulŭ desvoltăreĭ nóstre naţionale, se încércă a întuneca aşezămîntulŭ şi rostulŭ némuluĭ nostru. Unŭ învĕţatŭ alŭ Eladeĭ, într'o scriere tipărită cu multŭ luxŭ în anulŭ curentŭ şi destinată a fi fórte multŭ rĕspândită, pretinde că numirea de Fanariotŭ se înalţă peste naţionalităţile orientuluĭ europeanŭ şi cuprinde în sine pe Românĭ ca şi pe Grecĭ, — caută să contopéscă familiĭ vechĭ românescĭ cu familiĭ fanariote, — şi merge până a declara, că domnia luĭ Alexandru Ipsilante, dela finele secoluluĭ trecutŭ, a fostŭ «timpulŭ de aurŭ» alŭ ţĕrilorŭ românescĭ.

«Poporulŭ românŭ a căpĕtatŭ, ce e dreptŭ, unŭ aşezămîntŭ puternicŭ în timpurile nóstre, dar elŭ simte, la mişcările inamicilorŭ luĭ, că furtunele s'aŭ alinatŭ numaĭ şi că nouĕ încercărĭ îlŭ aştéptă. Acésta este causa că elŭ s'a obicĭnuitŭ a privi Academia ca o cetăţuie naţională.

«Acésta e causa, că şi Maiestatea Vóstră, chiar din întâiulŭ anŭ alŭ Domnieĭ, aţĭ îmbrăţişatŭ cu căldură instituţiunea Academieĭ, aţĭ privitŭ cu plăcere însemnatele eĭ publicaţiunĭ istorice şi aţĭ datŭ o puternică impulsiune desvoltăreĭ limbeĭ prin fundarea Mareluĭ Etimologicŭ alŭ limbeĭ române. Maiestatea Vóstră veţĭ asculta astăḑĭ încheierea primeĭ litere a alfabetuluĭ, cea maĭ grea dintre tóte, şi pentru că cuprinde cele maĭ multe vorbe, şi pentru că se începea cu dînsa o lucrare independentă şi originală asupra limbeĭ nóstre.

«Interesulŭ totŭ-deauna viŭ alŭ Maiestăţeĭ Vóstre pentru Academie se manifestă în fie-care anŭ prin presenţa Vóstră şi a Moştenitoruluĭ Tronuluĭ în mijloculŭ nostru.

«Ea este unŭ îndemnŭ noŭ şi puternicŭ ca Academia să rĕmâe vecĭnicŭ focarulŭ nestinsŭ alŭ ideeĭ naţionale, purificate şi întărite de sciinţă. Cu durere privimŭ numaĭ, că astă dată nu vomŭ puté audi rĕsunândŭ în noulŭ nostru localŭ vocea cea blândă şi dulce a ilustreĭ nóstre Carmen Sylva.

«Unimŭ ale nóstre urărĭ cu acele ale naţiuneĭ, ca Suverana nóstră să se întăréscă şi să se învioşeze la cerulŭ seninŭ şi la sórele căldurosŭ alŭ patrieĭ de origine a némuluĭ românescŭ.»

M. S. Regele binevoesce a da cuvîntulŭ d-luĭ B. P. Hasdeŭ.

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* cetesce din «Marele Etimologicŭ alŭ Românieĭ,» articolele despre cuvintele *avan, atîrn,* sufixulŭ *atec atecă,* şi despre vocala obscură *â î ă* în limba română.

M. S. Regele suspendă şedinţa pentru 10 minute.

Redeschiḑêndŭ şedinţa **M. S. Regele** binevosce a dărui pentru biblioteca Academieĭ o colecţiune de patru reproducerĭ în colorĭ dintr'unŭ «Stammbuch» din întâia jumĕtate a seculuhuĭ XVII, care a aparţinutŭ luĭ Valentin Franck, Comes alŭ naţiuneĭ săsescĭ din Transilvania. In acestŭ album sunt reproduse două steme ale Ţĕreĭ Românescĭ dela 1616 şi două tipurĭ de ţĕranĭ românĭ din Ardealŭ.

M. S. Regele binevoesce a da cuvîntulŭ d-luĭ V. A. Urechiă.

D-lŭ *V. A. Urechiă* dă cetire comunicăreĭ sale despre nouele informaţiunĭ asupra vieţeĭ luĭ Nicolae Milescu, găsite în aniĭ din urmă în archivele dela Gotha.

M. S. Regele dă în urmă cuvîntulŭ d-luĭ Gr. Stefănescu.

D-lŭ *Gr. Stefănescu* cetesce comunicarea sa despre cataracta dela Niagara.

M. S. Regele rădică ședința și apoĭ visitéză biblioteca Academieĭ instalată în noulŭ localŭ.

ȘEDINȚA DIN 7 MARTIE 1892.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ*.

D-lŭ membru alŭ Academieĭ *S. Fl. Marianŭ* anunță că nu va puté veni să iea parte la lucrările sesiuneĭ generale.

Se cetesce adresa pe lângă care d-lŭ Președinte alŭ Adunăriĭ deputaților trămite 26 esemplare din publicațiunea *Analele parlamentare ale Românieĭ*, tomulŭ II, spre a se împărți membrilorŭ Academieĭ.
— Se decide a se esprima mulțumirĭ.

Se primesce dela E. S. d-lŭ Stoian Bochkovitsch, ministru plenipotențiarŭ alŭ Serbieĭ, publicațiunea *L'Épopée serbe par Auguste Dozon* (Paris 1888).
— Se decide a se exprima mulțumirĭ.

Se dă cetire procesuluĭ verbalŭ alŭ Secțiuneĭ istorice pentru ședința dela 5 Martie. Secțiunea propune ca manuscriptulŭ studiuluĭ criticŭ despre Mihnea III de C. Crișanŭ să se păstreze în colecțiunile Academieĭ, mulțumindu-i-se d-luĭ Ioanŭ Crișanŭ, părintele rĕposatuluĭ autorŭ, pentru comunicarea acestuĭ manuscriptŭ.
— Academia aprobă propunerea Secțiuneĭ.

ȘEDINȚA DIN 9 MARTIE 1892.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ*.

Se cetesce adresa prin care d-lŭ Ministru alŭ Afacerilorŭ strĕine comunică că d-lŭ Președinte alŭ Consiliuluĭ și Ministru de externe

alŭ Italieĭ a însărcinatŭ Legaţiunea Română din Roma să transmită Academieĭ mulţumirile *A. S. R. Principeluĭ de Neapole* pentru publicaţiunile carĭ I s'aŭ trimesŭ ca membru onorarŭ alŭ Academieĭ.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ comunică Academieĭ telegramele prin carĭ d-lŭ A. Teodoreanu şi Prefectulŭ poliţieĭ din Iaşĭ anunţă că d-lŭ Vasile Adamachi, decedatŭ în acelŭ oraşŭ Duminecă diminéţa, 8 Martie, a lăsatŭ averea sa Academieĭ şi cerŭ ca Academia să triméta o delegaţiune spre a asista la înmormîntare şi o persónă cu depline puterĭ spre a lua mĕsurĭ în privinţa avereĭ lăsate Academieĭ.

— In urma discuţiuneĭ, la care ieaŭ parte d-niĭ *Maniu*, *Urechiă*, *Sturdza*, *Negruzzi*, se decide a se delega d-niĭ *N. Ionescu*, *I. Vulcan* şi *D. Sturdza* ca să asiste la înmormîntare; a se da d-luĭ *D. Sturdza* o procură spre a puté lua, în numele Academieĭ, mĕsurĭ de conservarea avereĭ şi cunoscinţă de cuprinsulŭ testamentuluĭ.

ŞEDINŢA PUBLICĂ DIN 13 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ*.

D-lŭ membru corespondentŭ T. D. Speranţia dă cetire uneĭ părţĭ din opera sa despre fabulă, şi anume fabuliştiĭ românĭ morţĭ, sub raportulŭ subiectuluĭ şi alŭ formeĭ.

ŞEDINŢA DIN 14 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ*.

Se cetesce scrisórea pe lângă care P. S. S. Ep. *Melchisedec* trimete traducerea esactă a unuĭ poemŭ armenescŭ din secolulŭ XVI intitulatŭ «Lamentaţiunĭ asupra Armenilorŭ din Valachia scrise de dia-

conulŭ Minas din Tocat.» Textulŭ armenescŭ a fostŭ copiatŭ de pe unŭ vechiŭ manuscriptŭ din mănăstirea St. Lazărŭ a Mechitariştilorŭ dela Veneţia şi a fostŭ dăruitŭ Academieĭ de d-lŭ Dr. N. Kalinderu dimpreună cu o traducere francesă neesactă. Traducerea română a fostŭ făcută pentru P. S. Sa de Luca Sarmacaş, fostŭ profesorŭ la şcóla arménă din Iaşĭ.

— Se recomandă Secţiuneĭ istorice.

Se primesce dela d-lŭ A. D. Xenopol volumulŭ V din scrierea sa *Istoria Românilorŭ din Dacia Traiană*, cuprindêndŭ «Epoca Fanarioţilorŭ.»

Dela d-lŭ G. Murnu se primescŭ pentru bibliotecă: unŭ volumŭ manuscriptŭ în 16 întitulatŭ *Rogàtariu saŭ Karte de Rogàciune .. în limba kurată Dako-Macedo-Romàneascà lucrat*, scrisŭ pe la 1820; «*Utersuchungen über die Romanier... von G. C. Roza* (Pesta 1808).

Se cetesce scrisórea prin care d-lŭ I. Totanŭ Tomescu, învĕţătorŭ în judeţulŭ Argeşŭ, cere ajutorŭ pentru tipărirea maĭ multorŭ scrierĭ ale sale destinate cetireĭ poporuluĭ.

— Se recomandă spre cercetare Secţiuneĭ literare.

Se cetesce scrisórea d-luĭ Al. Vassiliu, doctorandŭ în Medicină şi institutorŭ în Iaşĭ, prin care supune la apreciarea Academieĭ o invenţiune sciinţifică a sa despre «Aplicaţiunea prismelorŭ conice.»

— Se recomandă spre cercetare Secţiuneĭ sciinţifice.

Se cetesce procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuneĭ literare pentru şedinţa dela 7 Martie, când Secţiunea a hotărîtŭ ca manuscriptulŭ colecţiuneĭ despre «Credinţe şi datine populare» presentatŭ de d-lŭ I. Popŭ Reteganu să fie cercetatŭ de d-niĭ Sion, Caragiani, Vulcanŭ şi Quintescu.

— Se iea actŭ.

Se cetesce procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuneĭ literare pentru şedinţa, în care s'a decisŭ a se ceti în şedinţă publică o parte din lucrarea d-luĭ T. Speranţia despre fabulă.

— Lectura fiindŭ făcută în şedinţa publică de erĭ, se iea actŭ de decisiunea Secţiuneĭ.

D-lŭ *Iosifŭ Vulcanŭ* presintă discursulŭ sĕŭ de recepţiune despre D. Ţichindealŭ şi activitatea sa literară.

— Se decide a se recomanda Secţiuneĭ literare şi a se însărcina d-lŭ *V. A. Urechiă* să facă rĕspunsulŭ la acestŭ discursŭ.

ŞEDINŢA DIN 16 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se cetesce procesulŭ verbalŭ alŭ Secţiuneĭ literare pentru şedinţa dela 14 Martie. Secţiunea propune a se publica la concursulŭ premiuluĭ Eliade-Rădulescu pentru anulŭ 1896 subiectulŭ: *Botanica populară română din punctulŭ de vedere alŭ credinţelorŭ, datinelorŭ şi literatureĭ populare, avêndu-se în vedere adunarea cât se póte maĭ bogată a materialuluĭ.*

— Propunerea Secţiuneĭ se aprobă.

D-lŭ *D. Sturdza* dă cetire următoruluĭ sĕŭ raportŭ privitorŭ la misiunea delegaţiuneĭ însărcinate de Academie a asista la înmormîntarea rĕposatuluĭ Vasile Adamachi la Iaşĭ şi la deschiderea testamentuluĭ:

«*Domnule Preşedinte,*

«Insărcinatŭ, prin decisiunea Academieĭ din 9/21 Martie 1891, de a o represinta la înmormîntarea rĕposatuluĭ Vasile Adamachi, dimpreună cu colegiĭ meĭ Nicolae Ionescu, Vice-Preşedinte alŭ Academieĭ, şi Iosifŭ Vulcanŭ,—şi prin procura autentică a Delegaţiuneĭ Academieĭ din aceeaşĭ ḑi de a lua tóte mĕsurile de conservare a avereĭ rĕmase în urma rĕposatuluĭ,— subscrisulŭ vinŭ a da relaţiunea cuvenită despre modulŭ îndeplinireĭ acesteĭ misiunĭ.

«Indată după sosirea nóstră la Iaşĭ, Marţĭ în 10 Martie, ne-amŭ dusŭ tustreĭ la casa rĕposatuluĭ, însoţiţĭ de d-lŭ A. Teodoreanu, executo-

rulŭ testamentarŭ, pentru a depune pe sicriŭ o cunună de florĭ, ca semnŭ alŭ respectuluĭ și alŭ recunoscințeĭ datorite memorieĭ patriotuluĭ generosŭ și sincerŭ.

«După dispozițiunile luate de esecutorulŭ testamentarŭ, ḑiua înmormîntăriĭ se fixase a fi Mercurĭ în 11 Martie, iar membriĭ Academieĭ și esecutorulŭ testamentarŭ aŭ decisŭ, în comunŭ acordŭ, că spesele înmormîntăriĭ se vorŭ face, avêndu-se în privire averea rĕposatuluĭ și posițiunea sa de cetățeanŭ cunoscutŭ de toțĭ în a doua capitală a Regatuluĭ.

«Serviciulŭ bisericescŭ s'a oficiatŭ la sfânta Mitropolie de Prea Sfinţiţiĭ Archiereĭ Ieremia Gălățeanulŭ și Dosoteiŭ Botoșăneanu'ŭ, înconjurațĭ de clerulŭ Iașilorŭ. Inmormîntarea s'a desăvêrșitŭ la cimitirulŭ Eternitatea în loculŭ pregătitŭ de maĭ nainte de esecutorulŭ testamentarŭ. Impărțirile usitate la săracĭ s'aŭ făcutŭ cu îndestulare și în cea maĭ mare rênduială, și potŭ afirma că tóte datoriile sufletescĭ s'aŭ îndeplinitŭ cu demnitate și spre satisfacerea tuturorŭ. Maĭ în deosebĭ se datoresce acésta stăruințeĭ neobosite depuse de d-lŭ A. Teodoreanu, de Părintele Stubeiŭ și de d-lŭ Constantinŭ Cuparencu.

«Cuvîntările ținute de d-lŭ Iosifŭ Vulcanŭ și de mine la sfînta Mitropolie și de d-lŭ Nicolae Ionescu la mormîntŭ sunt alăturate la acéstă dare de sémă.

«A doua ḑi după înmormîntare, Joĭ în 12 Martie, esecutorulŭ testamentarŭ a cerutŭ dela Tribunalulŭ de Iașĭ, Secțiunea III, deschiderea testamentuluĭ misticŭ alŭ luĭ Vasile Adamachi, depusŭ acolo din ḑiua de 25 Fevruarie 1892. Maĭ multe rude ale rĕposatuluĭ opuindu-se la deschiderea testamentuluĭ în acea ḑi, Tribunalulŭ a fixatŭ spre acestŭ sfârșitŭ ḑiua de Sâmbătă, 14 Martie a. c., când Președintele Tribunaluluĭ, în presența esecutoruluĭ testamentarŭ, în presența mea și a maĭ multorŭ rude ale rĕposatuluĭ, a deschisŭ ultima voință a luĭ Vasile Adamachi și a cetitŭ în auḑulŭ tuturora testamentulŭ din 25 Fevruarie 1892 și codicilulŭ din 28 Fevruarie 1892. Președintele Tribunaluluĭ a consemnatŭ în urmă cele petrecute într'unŭ procesŭ verbalŭ, în care am semnatŭ și eŭ ca representantŭ alŭ Academieĭ.

«Presintŭ Academieĭ în copie autentică Testamentulŭ și Codicilulŭ.

«Dispositiunile acestorŭ acte sunt următórele:

«I. Averea consistă din bunurile maĭ jos însemnate:

1.764.000	efecte publice.
220.000	moșia Roșioriĭ din județulŭ Sucéva.
120.000	moșia Călimănesciĭ din județulŭ Tutova.
70.000	casa din Iașĭ.
6.000	via dela Copoŭ.
2.180.000	capitalŭ, după evaluarea donatoruluĭ, representândŭ unŭ venitŭ actualŭ de aprópe 110.000 Leĭ.

«II. Academia este rênduită legatară universală cu anume sarcine, de îndeplinitŭ.

«III. Legaturile particulare sunt:

2.000	Leĭ	d-luĭ Teodorŭ Istrati.
2.000	»	« Neculae Istrati.
2.000	»	d-neĭ Elisa Roșu.
2.000	»	« Ecaterina Gherghel.
4.000	»	la două fiice ale d-neĭ Ecaterina Gherghel.
50.000	»	d-luĭ Alexandru A. Teodoreanu.
12 000	»	d-neĭ Catinca Pavlov.
15.000	«	d-luĭ George Assaky.
10.000	«	d-șóreĭ Virginia Urechiă.
99.000	Leĭ	totalulŭ legaturilorŭ particulare.

«IV. Universitățiĭ de Iașĭ i se lasă biblioteca și tóte obiectele sciințifice.

«V. Insărcinările puse Academieĭ sunt:

a) premiĭ periodice acelora din scriitoriĭ românĭ, carĭ s'ar distinge în scrierĭ morale;

b) trimiterea și întreținerea la studiŭ a tinerilorŭ, carĭ s'arŭ hotărî pentru sciințele esacte, saŭ pentru studiulŭ sciințelorŭ positive, ca să servéscă la înființarea de fabrice și industrieĭ naționale.

«VI. Esecutorĭ testamentarĭ sunt rînduițĭ: d-lŭ A. Teodoreanu, procurorŭ generalŭ la Curtea de Apelŭ din Iașĭ, prin testamentŭ; și d-lŭ Dr. Gheorghe Assaky, profesorŭ la Universitatea din Bucurescĭ, prin odicilŭ.

«Administraţiunea locală a datŭ totŭ ajutorulŭ pentru a se pune sub bună pază averea mobiliară a rĕposatuluĭ, care se află tótă în casa sa. Acum rĕmâne numaĭ, ca Academia să iea decisiunile eĭ : pentru a intra în posesiunea şi administraţiunea avereĭ legate eĭ, şi pentru a face cunoscutŭ tuturora, iar maĭ alesŭ Iaşilorŭ, unde Vasile Adamachi a trăitŭ, principiele după carĭ Academia va esecuta voinţa cetăţénuluĭ patriotŭ, modestŭ în tótă viéţa sa, dar ilustru după mórte prin generositatea cugetărilorŭ sale pentru naţiune şi patrie.

«In acéstă privire subscrisulŭ supune respectuosŭ Academieĭ următórele propunerĭ:

1. Academia să iea decisiunea, că primesce dispositiunile testamentare ale rĕposatuluĭ Vasile Adamachi.

2. Academia să céră autorisaţiunea Regală pentru a primi legatulŭ Vasile Adamachi.

3. Academia să céră, în virtutea decretuluĭ Regalŭ de autorisare şi a testamentuluĭ, punerea sa în posesiunea averiĭ rĕposatuluĭ Vasile Adamachi, facerea inventaruluĭ, şi luarea tuturorŭ mĕsurilorŭ de conservare şi de administrare a averiĭ mobile şi immobile lăsate în urma rĕposatuluĭ.

4. Academia să autorise cheltuelele făcute şi a se face : pentru căutarea rĕposatuluĭ donatorŭ înainte de mórtea sa, pentru înmormîntare şi grijile sufletescĭ, pentru împărţirea de mile la săraciĭ Iaşilorŭ, tóte acestea până la unŭ *maximum* de 25.000 Leĭ, supuindu-se naturalmente Academieĭ compturile şi chitanţele în regulă.

5. Academia să autorise a se rĕspunde celorŭ în dreptŭ legaturile hotărîte de testamentŭ şi de codicilŭ.

6. Academia să autorise predarea biblioteceĭ şi a obiectelorŭ de sciinţă Universităţiĭ de Iaşĭ.

7. Academia să autorise arendarea moşielorŭ şi închirierea caselorŭ.

8. Academia să autorise a se face reparaţiunile absolutŭ indispensabile la casele din Iaşĭ.

9. Academia să autorise a se lua de Delegaţiune mĕsurile necesare pentru a se erige pe mormîntulŭ luĭ Vasile Adamachi unŭ monumentŭ demnŭ de memoria rĕposatuluĭ, a i se face bustulŭ pentru sala şe-

dințelorŭ Academieĭ, și treĭ portrete fotografice pentru școla Adamachi din Iașĭ și pentru fie-care din esecutoriĭ testamentarĭ.

10. Academia să decidă, ca Delegațiunea să presinte în sesiunea generală viitóre din 1893, regulamentulŭ necesarŭ pentru esecutarea ultimeĭ voințe a luĭ Vasile Adamachi pe basele următóre:

«Acestŭ legatŭ să se administreze separatŭ sub denumirea de ***Fundațiunea Adamachi***, iar veniturile acesteĭ fundațiunĭ să se întrebuințeze cum maĭ jos se arată:

40% pentru întreținerea de tinerĭ carĭ se vorŭ deda «la studiulŭ sciințelorŭ esacte și positive.» Pentru $^3/_4$ aceștĭ tinerĭ vorŭ fi luațĭ din județele vecheĭ Moldoveĭ, reservându-se unŭ locŭ specialŭ pentru tinerĭ rude ale rĕposatuluĭ donatorŭ, Universitatea de Iașĭ presidândŭ și hotărîndŭ definitivŭ concursurile ce vorŭ fi a se face în acéstă privire. Pentru restulŭ de $^1/_4$ vorŭ fi luațĭ tinerĭ absolvențĭ de Universitate saŭ de înalte școlĭ speciale din totŭ cuprinsulŭ Românieĭ, cărora Academia le va încredința misiunĭ sciințifice speciale.

10% pentru premiarea periodică de scrierĭ morale.

15% pentru cheltuelele anuale ale Academieĭ conformŭ Statutelorŭ.

5% pentru înavuțirea bibliotecеĭ și colecțiunilorŭ Academieĭ.

10% pentru publicarea lucrărilorŭ anuale ale Academieĭ.

20% pentru economiĭ anuale destinate a mări fondulŭ.

«Economiile fundațiuneĭ Adamachi să se capitaliseze pentru acestŭ fondŭ.

«Nu potŭ să sfârșescŭ acéstă dare de sémă fără a atrage deosebita luare aminte a Academieĭ asupra îmbrățișeriĭ sincere și căldurόse, cu care Fundațiunea Adamachi a fostŭ întîmpinată din partea d-luĭ esecutorŭ testamentarŭ A Teodoreanu, ale căruia vederĭ patriotice și naționale mi-aŭ umplutŭ inima de veselie și de încredere în viitorulŭ nostru.»

După acésta d-lŭ Secretarŭ generalŭ a datŭ cetire Testamentuluĭ și Codiciluluĭ rĕposatuluĭ Adamachi în următórea cuprindere:

«*Testamentŭ.*

«Subsemnatulŭ Vasile Adamachi, proprietarŭ, domiciliatŭ în Iașĭ, despărțirea I, dispunŭ pentru casulŭ de mórte dupe cum urméză:

«Averea mea se compune:

«I. Din unŭ milionŭ șépte sute șése-ḑecĭ și patru miĭ leĭ în bonurĭ, aflătóre în cassa mea de ferŭ, după cum constată unŭ anume inventarŭ făcutŭ la începutulŭ luneĭ Ianuarie a. c.

«II. Din moșia Roșiorii din județulŭ Sucéva, pe care o evaluezŭ la două sute două ḑecĭ miĭ leĭ.

«III. Din moșia Călimănescii din județulŭ Tutova, pe care o evaluezŭ la una sută două ḑecĭ miĭ leĭ;

«IV. Casa din Iașĭ, desp. I, în care locuescŭ, pe care o evaluezŭ la șépte ḑecĭ miĭ leĭ;

«V. Via dela Copoŭ, județulŭ Iașĭ, pe care o evaluezŭ la șése miĭ leĭ.

«VI. Mobilele aflătóre în casele mele, carĭ rĕmânŭ a se evalua la timpŭ.

«De acestŭ avutŭ dispunŭ precum urméză pentru casulŭ de mórte:

«1. Nepoțilorŭ meĭ: Teodorŭ Istrati, Nicolae Istrati, Ecaterina Istrati, Elisa Roșu, Catinca Gherghel și la două fice ale sale, lasŭ de fiecare câte două miĭ leĭ;

«2. Finuluĭ meŭ Alexandru A. Teodoreanu, fiulŭ d-luĭ Alex. Teodoreanu, procurorŭ generalŭ la Curtea de Apelŭ din Iașĭ, îĭ lasŭ cincĭḑecĭ miĭ leĭ;

«3. Femeeĭ Catinca Pavlov, menagera caseĭ mele, îĭ lasŭ două-spreḑece miĭ leĭ și tóte mobilele aflătóre în casa mea de locuință;

«4. Biblioteca mea, cu totŭ ce aparține științeĭ, o lasŭ Universitățeĭ din Iașĭ.

«Tóte legatele maĭ sus enumerate în banĭ se vorŭ plăti din baniĭ în bonurĭ aflătóre în cassa mea.

«5. Asupra restuluĭ avereĭ compusă din mobile și immobile, instituĭ legatarŭ universalŭ pe Academia Română, cu însărcinarea, ca veniturile avereĭ legate, să fie întrebuințate:

«1. In dare de premiĭ periodice acelora din scriitoriĭ românĭ, carĭ s'arŭ distinge în scrierĭ morale, și

«2. In trimetere și întreținere la studiŭ a tinerilorŭ carĭ s'arŭ hotărî pentru sciințele esacte, precum și acelora carĭ s'arŭ hotărî pentru studiulŭ sciințelorŭ positive pentru a servì la înființarea și perfecționarea fabricelorŭ și a industrieĭ naționale.

«Cu esecutarea acestorŭ dispoșițiunĭ rogŭ și însărcinezŭ pe scumpulŭ meŭ amicŭ Alexandru Teodoreanu, procurorŭ generalŭ la Curtea de Apelŭ din Iașĭ, cu dreptŭ a se substitui în acéstă sarcină, după cum va crede d-sa de cuviință.

«Acestŭ testamentŭ este scrisŭ de alțiĭ și subscrisŭ de mine, rĕmâindŭ a i se da forma mistică prin Tribunalulŭ de Iașĭ, Secția III-a.

«Făcutŭ în Iașĭ, adĭ, 25 Februarie 1892.

«*V. Adamachi.*»

«*Codicilŭ.*

«Legŭ nepotuluĭ meŭ Georges Assaky, somitate medicală, îndeplinirea testamentuluĭ misticŭ alŭ meŭ. Recunoscŭ nepotuluĭ meŭ Assaky poziția principală și premiată și-lŭ rogŭ din inimă a nu permite insinuare de fluctuațiunĭ politice în templulŭ sciințelorŭ și alŭ Muselorŭ. Via dela Copoŭ o lasŭ menajereĭ Catinca Pavlov pe viață numaĭ. Catinca va rĕmâné petrecêndŭ la casele mele unŭ anŭ, locuindŭ în două camere ce-șĭ va alege.

«Luĭ Georges Assaky îĭ lasŭ acŭ 15 miĭ leĭ din cupónele de 1 Iulie 1892. Copileĭ Virginia Ureche, fina mea, lasŭ după mórte 10 miĭ leĭ din cupónele de 1 Iulie 1892.

«Iașĭ 28 Fevruarie, 1892.

«*V. Adamachi.*»

In urma propunerilorŭ cuprinse în raportulŭ d-luĭ *D. Sturdza*, se ieaŭ următórele decisiunĭ de unanimitatea membrilorŭ presențĭ:

1. Academia primesce dispoșițiunile testamentare ale rĕposatuluĭ Vasile Adamachi. (Art. 7 lit. n. Statute).

2. Delegațiunea să céră de urgență autorisațiunea Regală pentru primirea legatuluĭ Vasile Adamachi.

3. Academia va cere, în virtutea decretuluĭ Regalŭ de autorisare și a testamentuluĭ: punerea sa în posesiunea avereĭ rĕposatuluĭ Vasile Adamachi, facerea inventariuluĭ, și luarea tuturorŭ mĕsurilorŭ de conservarea și de administrarea avereĭ mobile și immobile lăsate în urma rĕposatuluĭ.

4. Academia autorisă cheltuelile făcute și a se face: pentru căutarea rĕposatuluĭ donatorŭ înainte de mórtea sa, pentru înmormîntare și grijile sufletescĭ, pentru împărțirea de mile la sĕraciĭ Iașilorŭ; tóte aceste până la unŭ *maximum* de 25.000 leĭ, supuindu-se Academieĭ compturile și chitanțele în regulă.

5. Academia autorisă a se rĕspunde celorŭ în dreptŭ legaturile hotărîte de testamentŭ și de codicilŭ.

6. Academia autorisă predarea bibliotecei și a obiectelorŭ de sciințe Universitățiĭ din Iașĭ.

D-lŭ *N. Ionescu* dice că cele-lalte propunerĭ din raportulŭ d-luĭ D. Sturdza să fie cercetate de o comisiune înainte de a fi puse în discuțiunea Academieĭ.

— Se decide a se numi o Comisiune de cincĭ membri.

— Sunt aleșĭ d-niĭ *B. P. Hasdeŭ, N. Ionescu, G. Barițiŭ, Gr. Ștefănescu* și *D. Sturdza*

Se cetesce scrisórea d-luĭ G. M. Tătăranu, care dăruesce Academieĭ portretulŭ luĭ Nicolae Bălcescu făcutŭ de d-sa de pe natură la Paris în anulŭ 1851.

— Se vorŭ exprima mulțămirĭ.

D-lŭ *Dr. I. Felix* presintă din partea d-luĭ membru corespondentŭ Dr. Gr. Romniceanu, volumulŭ II de *Lecțiunĭ clinice asupra bólelorŭ chirurgicale ale copiilorŭ (Bucurescĭ 1892).*

Se decide a se da d-luĭ *D. Sturdza* procură pentru punerea în posesiune, facerea inventariuluĭ și luarea mĕsurilorŭ de conservarea avereĭ legate Academieĭ de rĕposatulŭ Vasile Adamachi.

In urma propunereĭ d-luĭ *D. Sturdza*, se decide a se da d-luĭ A. Teodoreanu, procurorŭ generalŭ la Curtea de Apelŭ din Iașĭ, unŭ exemplarŭ din tóte publicațiunile Academieĭ.

Cuvîntările rostite la înmormîntarea rĕposatuluĭ Vasile Adamachi la 11 Martie 1892.

A. Cuvîntarea d-luĭ Dimitrie A. Sturdza.

Fraţiloră,

«Fericitŭ bărbatulŭ care în legea Domnuluĭ cugetă ḑiua şi nóptea.» Frumóse şi mângâetóre sunt aceste cuvinte, carĭ arată, cu o simplicitate rară şi pe înţelesulŭ tuturorŭ, calea spre fericirea cea reală şi desĕvîrşită.

Scriptura însă nu se opresce aci. Psalmistulŭ ne arată de ce trebue să ne ferimŭ spre a ajunge a cugeta neîncetatŭ în Legea Domnuluĭ. Să nu umbli în sfatulŭ necredincioşilorŭ, să nu staĭ în calea pĕcătoşilorŭ, să nu şeḑĭ în scaunulŭ perḑĕtorilorŭ. Iar Christosŭ desluşesce care e Legea Domnuluĭ, când ne ḑice: In două poruncĭ stă tótă Legea şi Prorociĭ: să iubescĭ pe Domnulŭ Dumneḑeulŭ tĕŭ din tótă inima ta, din totŭ sufletulŭ tĕŭ, din totŭ cugetulŭ tĕŭ; să iubescĭ pe aprópele tĕŭ ca însuţĭ pe tine.

Óre aceste cuvinte nu sunt astăḑĭ viĭ dinaintea nóstră în faţa trupuluĭ fără suflare alŭ luĭ Vasile Adamachi?

Elŭ a fostŭ unŭ bărbatŭ modestŭ şi simplu în tótă viaţa luĭ. Elŭ nu a făcutŭ nimuluĭ vre unŭ rĕŭ, nu a zavistuitŭ pe nime, nu a statŭ nimuluĭ în cale, nu a umblatŭ după onorurĭ şi posiţiunĭ înalte, cu tóte că era în situaţiune a puté aspira la dînsele prin învĕţătura sa, prin aptitudinile sale, prin averea sa, prin probitatea sa. Elŭ a preferitŭ să cugete şi să făptuéscă binele, şi nu a statŭ nicĭ odată la vorbă nicĭ cu necredincioşiĭ, nicĭ cu pĕcătoşiĭ, nicĭ cu perḑĕtoriĭ. De aceea inima luĭ a fostŭ plină de iubirea aprópeluĭ sĕŭ. De aceea ul-

tima luĭ cugetare a fostŭ, ca agoniséla vieţiĭ luĭ să serve a rĕspândi lumină în poporulŭ din care a eşitŭ şi cu care a trăitŭ.

Fericitŭ dar Adamachi, a căruia ultima cugetare a fostŭ pentru fraţiĭ sĕĭ.

Fericitŭ dar Adamachi, a căruia ultima cugetare se revarsă în iubirea binefăcĕtóre pentru naţiunea sa.

Fericitŭ dar Adamachi, a căruia ultimă cugetare e unŭ semnŭ de credinţă către patria sa.

Fericitŭ a fostŭ Vasile Adamachi! Fericitŭ în sensulŭ înaltŭ alŭ Psalmistuluĭ, căcĭ sfîrşitulŭ luĭ lasă o neştérsă amintire, că elŭ a cugetatŭ ḑiua şi nóptea în Legea Domnuluĭ.

Ierĭ cetăţénŭ simplu şi modestŭ alŭ Iaşilorŭ, astăḑĭ Vasile Adamachi s'a înălţatŭ pe sineşĭ la o ilustritate neperitóre a némuluĭ românescŭ.

Numele luĭ Adamachi se va pronunţa de astăḑĭ înainte în fie-care anŭ cu respectŭ şi iubire nu numaĭ de Academia Română, dar încă de toţĭ aceĭ, carĭ muncescŭ pentru mărirea poporuluĭ românescŭ, toţĭ aceĭ carĭ vorŭ datora generosităţiĭ luĭ putinţa de a deveni utilĭ némuluĭ românescŭ.

Astŭ-felŭ memoria luĭ Vasile Adamachi nu va fi trecĕtóre, ci va fi eternă şi binecuvîntată din generaţiune în generaţiune.

B. Cuvîntarea d-luĭ Nicolae Ionescu.

Prea-sfinţĭ părinţĭ,
Venerabilŭ clerŭ iaşanŭ,
şi d-vóstre toţĭ concetăţenĭ aĭ noştri din Iaşĭ,

Daţi-mĭ voe să vĕ ḑicŭ că, aruncândŭ acestŭ pumnŭ de ţĕrînă asupra rĕmăşiţelorŭ mortale ale prietenuluĭ nostru Vasile Adamachi, nu l'amŭ îngropatŭ aicĭ de vecie: din contra, cu sufletulŭ luĭ celŭ bunŭ, cu spiritulŭ luĭ celŭ luminatŭ, elŭ astăḑĭ, elŭ chiar de astăḑĭ începe a trăi maĭ vîrtosŭ pentru patria sa.

Intr'o viéţă îndelungată elŭ a trăitŭ pentru ochiĭ lumeĭ, ca unŭ adevĕratŭ burghezŭ, viéţă de muncitorŭ neobositŭ, ca şi cum nu ĭ-ar fi

statŭ în putinţă de a se rĕsfăţa în bunătăţile lumeĭ. Dar adineaorĭ, audiĭ din mulţime fericindu-lŭ uniĭ şi dicêndŭ de elŭ că putea să i se înfăşóre corpulŭ numaĭ în bonurĭ... Amŭ fi depusŭ atuncĭ în pămîntŭ o mumie împodobită bogatŭ, şi nimicŭ alta. Astădĭ însă, scumpĭ ieşenĭ, o eternă lumină s'a resfrântŭ asupra vieţeĭ luĭ Vasile Adamachi, căcĭ astădĭ cu toţiĭ amŭ înţelesŭ că elŭ a fostŭ avarŭ pentru sine în scopŭ de a fi neţĕrmuritŭ de darnicŭ pentru patrie.

Vasile Adamachi a dăruitŭ Academieĭ Române douĕ milióne de leĭ, tótă averea sa; iar acestŭ institutŭ de înaltă cultură românéscă ne-a trimesŭ aicĭ ca să-ĭ împletimŭ cunună de laude..... Şi cea maĭ mare laudă este facerea tesauruluĭ sĕŭ şi scopulŭ sublimŭ ce elŭ însuşĭ ĭ-a destinatŭ.

Iacă ce nóŭ darŭ maĭ ducemŭ încă la Bucurescĭ din partea generosuluĭ nostru concetăţeanŭ ieşanŭ. O! Iaşulŭ, Iaşulŭ nostru iubitŭ, de treĭ-decĭ de anĭ şi maĭ bine, mereŭ totŭ dă Românieĭ întregĭ totŭ ce acéstă provincie românéscă a avutŭ maĭ scumpŭ în sînulŭ sĕŭ: şi ca scaunulŭ Domnieĭ, şi ca centru de viéţă naţională, şi ca focarŭ de progresŭ, şi ca cuibŭ de patrioţĭ înfocaţĭ pentru înălţarea şi mărirea némuluĭ românescŭ.

Dar Academia este templulŭ cultureĭ némuluĭ nostru, căcĭ ea este visteria graiuluĭ românescŭ. Tóte provinciile române, câte se află sub sceptrurĭ strĕine, dela noĭ din România aşteptă fructele cultureĭ minţeĭ şi a limbeĭ românescĭ. Preşedintele onorarŭ alŭ Academieĭ este însuşĭ Suveranulŭ Românieĭ libere şi independente. Nu maĭ departe decât Vinerea trecută Elŭ dicea că anulŭ trecutŭ, când s'a serbatŭ jubileulŭ de douĕ-decĭ şi cincĭ de anĭ de domnie, eraŭ rĕposaţĭ doĭ marĭ compatrioţĭ, Alecsandri şi Kogălniceanu, şi că de aci înainte avemŭ să ne punemŭ cu tóte forţele minţeĭ şi ale inimeĭ să continuămŭ opera deşteptăreĭ naţionale, sporindŭ mereŭ tesaurulŭ nostru moralŭ.

Eĭ bine! iacă unŭ modestŭ fiŭ alŭ Iaşuluĭ, carele dă totŭ, maĭ totŭ tesaurulŭ sĕŭ, pentru realisarea înaltelorŭ scopurĭ ale înaltuluĭ institutŭ de cultură a limbeĭ românescĭ.

Decĭ să nu ne lăsămŭ a rĕmâne nemângăiaţĭ, fiindŭ-că Vasile Adamachi a datŭ, şi elŭ, totŭ la Bucurescĭ. Póte să se amăgéscă uniĭ a

crede că Iașulŭ a perdutŭ ceva, scăpândŭ din mânile sale acestŭ tesaurŭ. Eĭ bine, nu! Noĭ, Ieșeniĭ, să fimŭ mândri că amŭ câștigatŭ.... unŭ titlu maĭ multŭ la recunoscința Românieĭ întregĭ. Mormîntulŭ acestuĭ darnicŭ patriotŭ va sta aicĭ ca unŭ monumentŭ maĭ multŭ de ce sacrificiĭ sciŭ să facă compatrioțiĭ noștri Ieșanĭ pentru întărirea și glorificarea Patrieĭ comune.

Eternă să-ĭ fie pomenirea luĭ Vasile Adamachi, căcĭ a cugetatŭ să dea Iașuluĭ acestŭ noŭ titlu la recunoscința Românieĭ!

Elŭ s'a gânditŭ la generațiunea nouă, la tinerimea sĕrmană dar harnică, și a instituitŭ stipendiĭ pentru continuarea și perfecționarea studiilorŭ eĭ.

Darulŭ făcutŭ Academieĭ este o dovadă puternică că acestŭ mare și neobositŭ muncitorŭ îșĭ consacrase viéța întrégă pentru unŭ scopŭ mărețŭ, pentru a da tuturorŭ avuțilorŭ din țéră unŭ exemplu de o frumusețe neperitóre.

Dispozițiunile voințeĭ sale din urmă aŭ confirmatŭ în întregimea luĭ legatulŭ universalŭ lăsatŭ Academieĭ, fără a uita ajutórele binefăcĕtóre pentru studențiĭ sĕrmanĭ din școlele ieșene.

Aceĭ ce l'aŭ vĕḑutŭ cu câtă iubire venia, când și când, la cursurile nóstre dela Universitate, aceia vorŭ ḑice, cu dreptŭ cuvîntŭ, că acéstă școlă înaltă, scumpă nouĕ, de astăḑĭ înainte póte chema la dînsa pe fiiĭ poporuluĭ, din cele maĭ profunde straturĭ sociale, carĭ aŭ câștigatŭ unŭ titlu la solicitudinea Academieĭ române din Bucurescĭ. Școlariĭ noștri vorŭ găsi de astăḑĭ înainte punga luĭ Adamachi deschisă, largŭ deschisă, pentru a continua studiile săvîrșite în universitatea nóstră provincială.

Acum vomŭ pricepe maĭ bine îndemnulŭ moralŭ, moralitatea uneĭ îndelungate viețĭ consacrată unorŭ scopurĭ marĭ de înălțarea mințeĭ romănescĭ din cele maĭ de jos straturĭ sociale.

Acestŭ capitalistŭ șĭ-a impusŭ șieșĭ crutare și sporire de avuție pentru a da unŭ tesaurŭ de liberalitățĭ copiilorŭ sĕrmanĭ aĭ Iașuluĭ, pentru ca și eĭ la rêndulŭ lorŭ, să fie făcĕtorĭ de lumină și luptătorĭ contra nesciințeĭ și a sĕrăcieĭ.

Modulŭ chiar cum daŭ provincialiĭ noștri Moldovenĭ, face ca da-

rurile lorŭ să fie, nu sciŭ cum, tot-dea-una maĭ dulcĭ. Pare că și grâulŭ și vinulŭ și mierea din Moldo-România sunt maĭ dulcĭ decât de pe aiurelea.

Póte unde se daŭ de totŭ și din tótă inima!

Adamachi nu dădea de pomană și de sufletulŭ sĕŭ, pentru ca să-lŭ știe lumea și să-lŭ fericéscă, căcĭ elŭ avea ascunsŭ în cugetulŭ sĕŭ unŭ ţelŭ maĭ adâncŭ și maĭ înaltŭ, de a lăsa generaţiunilorŭ viitóre o comóră de ajutóre pentru a se puté hultui cu virtute și cu sciinţă lăstarele némuluĭ românescŭ.

Avarŭ cu sine și cu aĭ sĕĭ, Adamachi a fostŭ cu desăvîrșire darnicŭ cu Patria sa.

Trăiască în eternŭ amintirea luĭ Vasile Adamachi între noĭ Româniĭ, și numele luĭ lăudatŭ fie în eternŭ.

Cuvîntarea d-luĭ Iosifŭ Vulcanŭ.

Fraţilorŭ,

După ilustrulŭ bărbatŭ alŭ Românieĭ și membru vechiŭ și distinsŭ alŭ Academieĭ Române, s'ar păré că este o lipsă de modestie să ieaŭ cuvîntulŭ și eŭ, celŭ din urmă alesŭ în supremulŭ nostru areopagŭ literarŭ.

Și cu tóte acestea, am și eŭ titlulŭ, care nu numaĭ îmĭ dă dreptulŭ, dar totŭ odată îmĭ ordónă să vorbescŭ; titlulŭ acesta este, că în delegaţiunea academică trimisă aicĭ eŭ am onórea a represента cartea românéscă de peste munţĭ.

Când cine-va îndeplinesce unŭ actŭ pentru rĕspândirea cultureĭ nóstre, stârnesce bucurie în tótă suflarea românéscă, căcĭ cultura naţională e paladiulŭ existenţeĭ nóstre.

Rĕposatulŭ Vasile Adamachi, la a căruĭ înmormîntare asistămŭ acum și care a lăsatŭ aprópe totŭ avutulŭ sĕŭ pentru scopurile culturale ale Academieĭ nóstre, șĭ-a creatŭ unŭ titlu vecĭnicŭ la stima tuturorŭ Românilorŭ.

Faptulŭ sĕŭ fără păreche în analele civilisaţiuniĭ nóstre, pornitŭ de aicĭ de pe malurile Prutuluĭ, străbate Carpaţiĭ, încăldesce tóte inimile românescĭ din munţiĭ și văile Oltuluĭ, Mureșuluĭ, Someșuluĭ și Crișurilorŭ; inspiră curagiŭ și entusiasmŭ în toţĭ ceĭ ce ţinŭ acolo stindardulŭ cultureĭ naţionale.

Dreptŭ espresiune a acestorŭ simţirĭ, sunt datorŭ să aducŭ umbreĭ mareluĭ şi nemuritoruluĭ testatorŭ, omagiele devotamentuluĭ respectuosŭ.

In eternŭ amintirea luĭ!

ŞEDINŢA DIN 17 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se cetesce cererea adresată de d-lŭ Iuliŭ Vuia, vice-preşedintele reuniuneĭ invĕţătorilorŭ românĭ din Banatŭ-Comloşuluĭ, de a se da publicaţiunile Academieĭ pentru biblioteca aceleĭ reuniunĭ.

— Se decide a se trimete *Analele* şi alte publicaţiunĭ, potrivite cu trebuinţele reuniuneĭ după alegerea Delegaţiuneĭ.

D-lŭ *T. Maiorescu* dăruesce reproducerea în mărimea originaluluĭ de pe două picturĭ murale (Domnulŭ Christosŭ şi Ioanŭ Botezătorulŭ) din biserica episcopală dela Curtea de Argeşŭ.

— Se primescŭ cu mulţumirĭ.

ŞEDINŢA DIN 18 MARTIE 1892.

Preşedinţa D-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se primesce în darŭ dela d-lŭ Sava Şomănescu, proprietarŭ în Craiova, prin d-lŭ deputatŭ Michailŭ Seulescu, unŭ chrisovŭ scrisŭ slavonesce pe pergamentŭ dela Mihnea Voevodŭ din anulŭ 1581 (7089) Maiŭ 9, pentru 5 moşiĭ ale fraţilorŭ Radu, Preda şi Stroe, fiiĭ luĭ Radu Buzea Armaşu şi ale altorŭ boerĭ.

Se comunică adresa Ministeriuluĭ Instrucţiuneĭ publice cu No. 1.642 dela 17 curentŭ, pe lângă care se trimete copia decretuluĭ Regalŭ, prin care Academia este autorisată a primì legatulŭ făcutŭ eĭ de rĕposatulŭ Vasile Adamachi.

ȘEDINȚA DIN 19 MARȚIE 1892.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se dă cetire procesuluĭ verbalŭ alŭ Secțiuneĭ literare pentru ședința dela 17 Martie. In acea ședință d-lŭ Gr. Tocilescu a exprimatŭ dorința de a se permuta din Secțiunea literară în cea istorică. Secțiunea literară a aprobatŭ acéstă cerere, rĕmânĕndŭ ca ea să fie primită și de Secțiunea istorică și de plenulŭ Academieĭ.

Secțiunea literară propune a se alege membru alŭ Academieĭ, în loculŭ vacantŭ în acea Secțiune, d-lŭ membru corespondentŭ Antonŭ Naum dela Iașĭ.

— Se decide ca cestiunea permutăreĭ d-luĭ Gr. Tocilescu să fie recomandată Secțiuneĭ istorice, iar propunerea de alegere a nouluĭ membru să se pună la ordinea ḑileĭ, când se vorŭ presenta propunerile de aceeașĭ natură și dela cele-lalte Secțiunĭ.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 20 MARTIE 1892.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *V. A. Urechiă* presintă din partea autoruluĭ scrierea «*Idealulŭ armateĭ române*» (Bucurescĭ 1891), de căpitanŭ Dimolescu.

D-lŭ membru corespondentŭ Dr. V. Babeș presintă *Analele Institutuluĭ de patologie și de bactereologie*, Anulŭ I, 1888—89, Partea II, publicate de d-sa. In acestŭ volumŭ, ḑice d-lŭ Babeș, se cuprindŭ resultatele cercetărilorŭ originale asupra natureĭ maĭ multorŭ bóle.

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* cetesce studiulŭ sĕŭ despre Nicolae Alexandru Basarabŭ, domnulŭ Munteniei, mortŭ la anulŭ 1364.

ŞEDINŢA DIN 21 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *V. A. Urechiă* presintă Tomulŭ I din publicaţiunea sa «*Istoria Şcólelorŭ dela 1800—1864*», căreia Academia i-a acordatŭ, în 1890, premiulŭ Eliade-Rădulescu.

Se cetesce cererea primită dela Directorulŭ gimnasiuluĭ Văcărescu din Tĕrgovişte de a se da pentru biblioteca sa publicaţiunile Academieĭ.

— Se decide a se recomanda Delegaţiuneĭ spre satisfacere, după cum s'a procedatŭ cu alte cererĭ analóge.

Se cetesce scrisórea d-luĭ capitanŭ Dimolescu dela Târgovişte, pe lângă care trimete publicaţiunea sa «*Idealulŭ armateĭ române,*» cerêndŭ a i se da autorisarea de a o ceti într'o şedinţă a Academieĭ.

— Se recomandă Secţiuneĭ sciinţifice.

D-lŭ *I. Vulcanŭ* cere ca să se dea revisteĭ «Romänische Revue» publicaţiunile Academieĭ.

D-lŭ Preşedinte observă că până acum nu s'aŭ datŭ publicaţiunile niciĭ uneĭ reviste saŭ ḑiarŭ.

D-lŭ *I. Negruzzi* ḑice că acéstă revistă are de scopŭ a aduce la cunoscinţa străinătăţiĭ activitatea politică, literară şi sciinţifică care se face la Românĭ; este decĭ de interesŭ ca redacţiunea eĭ să cunóscă şi activitatea Academieĭ.

— Se decide a se trimete publicaţiunile Academieĭ.

ŞEDINŢA DIN 23 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se dă cetire cerereĭ d-luĭ Teodorŭ T. Burada de a i se înlesni mijlócele şi spesele de călătorie spre a merge în Asia mică şi în specialŭ la Brusa, ca să cerceteze şi studieze poporaţiunea românéscă care se află acolo.

D-lŭ *I. Caragiani* ḑice că d-lŭ Burada a făcutŭ importante scrierĭ

despre Românii Macedoneni cu informaţiunile culese în călătoriile făcute de d-sa acolo. In Asia minoră sunt Români, carî trăescŭ ca ciobani în munţiî din împrejurimile Bruseĭ. Ar fi interesantŭ a se cunósce maĭ de aprópe aceştĭ Românĭ, numĕrulŭ şi starea lorŭ. D-sa este decĭ de părere a se da d-luĭ Burada unŭ ajutorŭ pentru a face acéstă călătorie.

-- Academia hotăresce că este oportunŭ a se da unŭ ajutorŭ d-luĭ Burada pentru acestŭ scopŭ, dacă budgetulŭ va permite. Cererea se recomandă Comisiuneĭ financiare.

Se cetesce următorulŭ raportŭ alŭ Comisiuneĭ însărcinate cu cercetarea lucrărilorŭ făcute în cursulŭ anuluĭ trecutŭ:

«*Domnilorŭ Colegĭ,*

«Comisiunea d-vóstre compusă din subscrişiĭ treĭ membri, însărcinată, conformŭ paragrafuluĭ 2 din programa lucrărilorŭ nóstre, cu esaminarea acestora din anulŭ 1891—92 până la deschiderea sesiuneĭ presente, se vede în anulŭ acesta ca şi altă dată pusă în faţă cu alte comisiunĭ, carĭ aŭ misiunea de a esamina totŭ lucrărĭ de ale Academieĭ şi a-şĭ da părerea asupra lorŭ. Aşa sunt între altele: Comisiunea financiară, Comisiunea permanentă a bibliotecеĭ, Comisiunea pentru distribuirea cărţilorŭ didactice din fondulŭ Ioanŭ Fĕtu, ş. a. Parte mare din activitatea Academieĭ descrisă în raportulŭ d-luĭ Secretarŭ generalŭ este relevată în rapórtele acelorŭ Comisiunĭ speciale. Unŭ resumatŭ alŭ acelora credemŭ că ar fi astă dată de prisosŭ tocmaĭ acum, când publiculŭ românŭ are sub ochiĭ sĕĭ memorabilulŭ raportŭ generalŭ compusŭ pe unŭ periodŭ de 25 de anĭ cu pĕtrunderea şi diligenţa cerută de importanţa acestuĭ institutŭ. Acelŭ raportŭ (tipăritŭ în *Anale,* Seria II, tomulŭ XIII, 1890—91 pe 29 de pagine, 4°) lasă prea puţinŭ de suplinitŭ despre activitatea ultimelorŭ 10 lunĭ ale anuluĭ 1891—92.

«Aceea ce a pironitŭ îndată dela începutŭ atenţiunea nóstră a fostŭ partea de doliŭ a raportuluĭ, cu a căruĭ cetire d-lŭ Secretarŭ generalŭ a întîmpinatŭ pe membriĭ Academieĭ. In adevĕrŭ unŭ şirŭ în-

tregŭ de bărbaţĭ ilustri, cărora Provedinţa le asemnase locurĭ eminente în desvoltarea naţiuneĭ nóstre, s'aŭ mutatŭ de aicĭ într'o lume maĭ fericită, şi nouĕ nu ne rĕmâne decât să rugămŭ pe Dumnedeulŭ părinţilorŭ noştri ca să ajute patrieĭ şi naţiuneĭ a împlini golulŭ greŭ simţitŭ cu bărbaţĭ demnĭ de renumele celorŭ carĭ ne-aŭ lăsatŭ.

«Resultatele şedinţelorŭ sĕptĕmânale ţinute în decursulŭ anuluĭ, maĭ alesŭ cele relative la nouele descoperirĭ făcute în Dobrogea de către d-lŭ colegŭ Gr. Tocilescu, arŭ merita ca să fie cunoscute în cercurĭ multŭ maĭ întinse şi anume la cele competente în materie.

«Disertaţiunea colegului nostru în Academie, d-lŭ generalŭ Fălcoianu, relativă la calendariulŭ iulianŭ şi gregorianŭ, ne revócă în memorie studiulŭ colegului Bacaloglo pronunţatŭ şi publicatŭ asupra acelaşĭ cestiunĭ, la care apoĭ la unŭ anŭ a rĕspunsŭ Prea S. Sa Episcopulŭ Melchisedec.

«Prin o coincidenţă, care sémĕnă a purcede din natura cestiuneĭ, Congresulŭ bisericeĭ române greco-orientale cu reşedinţa la Sibiiŭ, în sesiunnea deschisă la Octobre din 1891, fusese invitatŭ de către însuşĭ Preşedintele sĕŭ Archiepiscopŭ şi Mitropolitŭ, ca să iea în desbatere aceeaşĭ cestiune, anume din punctŭ de vedere alŭ sciinţeĭ, prin urmare şi alŭ vieţeĭ practice. Majoritatea membrilorŭ sinoduluĭ a declinatŭ dela sine propunerea făcută. Nu e nicĭ o mirare. Momente grave confesionale, maĭ vîrtosŭ însă politice şi chiar naţionale, maĭ aŭ influenţă decisivă asupra spiritelorŭ şi chiar asupra calculelorŭ matematice, pentru ca d. e: 2 + 2 să nu fie 4, ci de es. 5 saŭ orĭ-care altulŭ.

«Trecêndŭ la partea raportuluĭ generalŭ care ne dă informaţiunĭ despre ***publicaţiunile Academieĭ,*** Comisiunea d-vóstre se simte obligată a reflecta şi dînsa la justele dorinţe manifestate de către d-lŭ colegŭ Quintescu în sesiunea din anulŭ trecutŭ şi adoptate de către plenulŭ Academieĭ. Sîmburele acelorŭ opiniunĭ a fostŭ, ca să nu se maĭ încépă tipărirea nicĭ unuĭ opŭ destinatŭ a se publica cu spesele Academieĭ, până când autorulŭ, respective traducĕtorulŭ, nu a depusŭ manuscriptulŭ întregŭ la biuroulŭ Academieĭ şi până când nu se va fi convinsŭ însăşĭ Delegaţiunea Academieĭ despre întregimea manuscriptelorŭ.

«Preste totŭ publiculŭ românŭ, celŭ *competentŭ în ale literaturei naționale*, s'a săturatŭ de atâtea opurĭ anunțate, începute a se tipări, apoĭ curmate pe câte o serie de anĭ. Particulariĭ potŭ face cu manuscriptele lorŭ orĭ ce le place. Cu totulŭ altmintrelea sunt a se tracta manuscriptele carĭ intră în posesiunea Academieĭ, premiate saŭ nu, dar aflate demne de a se da la tiparŭ. A curma tipărirea acestora pe câte 7—8 anĭ și apoĭ iară a o continua, însemnéză întârḑiere din partea autorilorŭ.

«Din raportulŭ generalŭ vedemŭ că Academia continuă a dărui cu multă liberalitate publicațiunĭ de ale sale la maĭ multe institute românescĭ, despre carĭ ne place a crede că sciŭ să prețuéscă și să conserve darurile primite.

«Se ḑice că numĕrulŭ cărțilorŭ dăruite ḑiselorŭ institute ar fi relativŭ prea considerabilŭ. Registrele carĭ se pórtă asupra acelorŭ darurĭ ne potŭ da informațiunea dorită, care însă cade în resortulŭ comptabilitățiĭ. Totŭ din cărțile de comptabilitate ale Academieĭ se potŭ afla și vînḑările de cărțĭ și alte publicațiunĭ făcute cu spesele sale.

«Unŭ conspectŭ scosŭ pe ceĭ 12 anĭ din urmă, adică de când acestŭ institutŭ a fostŭ declaratŭ institutŭ naționalŭ cu denumirea *Academia Română,* ne presintă cifre, carĭ, considerate din punctŭ de vedere maĭ alesŭ alŭ iubireĭ de lectură sănătósă, alŭ cultureĭ sciințifice superióre, alŭ urmărireĭ celorŭ maĭ înalte scopurĭ naționale și patriotice, fără care nu este mântuire, după opiniunea Comisiuneĭ nu prea sunt apte ca să ne mândrimŭ cu acelea. In primiĭ doĭ anĭ budgetarĭ aĭ Academieĭ, adică între 1880—1882 s'aŭ vîndutŭ din magasine numaĭ publicațiunĭ devenite proprietate a Academieĭ. Dela 1883 înainte aŭ începutŭ a se pune în vînḑare și Documente din colecțiunea Hurmuzaki, după cum volumele vedeaŭ lumina unele după altele.

«Generațiunea cea bĕtrână, prea puțină cât maĭ este astăḑĭ în viéță, nu a pututŭ uita, cu câtă insistență cerea tinerimea cea de înainte cu 20—25 de anĭ, ca să i se dea materialŭ câtŭ maĭ bogatŭ pentru istoria patrieĭ și a națiuneĭ, pentru că, ḑiceaŭ eĭ pe tóte tonurile, Româniĭ încă nu aŭ istoria lorŭ națională; iară alțiĭ pretindeaŭ ca să li se dea traducerĭ bune din autoriĭ clasicĭ latinĭ și elenĭ. Cunoscute

sunt încercările făcute încă şi în acéstă ramură a culturei sciinţifice, maĭ alesŭ de către fósta Societate Academică; totŭ aşa însă sunt cunoscute şi puţinele lorŭ resultate.

«Sunt cunoscute sumele carĭ intră pe fie-care anŭ din fondurile venite dela atâţĭ donatorĭ generoşĭ, tot aşa este sciută şi subvenţiunea Statuluĭ Românieĭ, iar bilanţulŭ fie-căruĭ anŭ ne arată regulatŭ sumele votate pentru publicaţiunĭ academice. Acele cifre sumate la unŭ locŭ, fie şi numaĭ pe 12 anĭ din urmă, se urcă la sute de miĭ. Faţă cu acele spese fórte considerabile, are orĭ cine dreptŭ să întrebe, dacă publicaţiunile Academieĭ află şi publicŭ cetitorŭ. Conspectulŭ maĭ sus citatŭ ne dă unŭ rĕspunsŭ limpede şi categoricŭ.

«Sumele intrate din vîndare de cărţĭ, computate în leĭ noĭ, despărţite în treĭ rubrice, grupate după aniĭ budgetarĭ, sunt acestea:

ANII	Publicaţiunile Academieĭ		Documentele Hurmuzaki		Etymologicum magnum	
1880—81	545	—	—	—	—	—
1881—82	1.187	28	—	—	—	—
1882—83	1.200	75	596	25	—	—
1883—84	26	—	—	—	—	—
1884—85	255	50	315	—	—	—
1885—86	1.979	82	4.630	10	—	—
1886—87	864	60	527	80	—	—
1887—88	574	70	1.168	45	—	—
1888—89	706	65	1.128	75	409	20
1889—90	588	40	407	90	72	—
1890—91	332	25	610	80	84	—
1891—92	388	55	430	50	—	—
Totalŭ . . .	8.649	50	9.815	50	565	20

«Aşa din enormele spese făcute pentru câştigarea de manuscripte, pentru traducerĭ, corecturĭ, tipărirĭ, legăturĭ de cărţĭ şi alte spese eventuale, Academia a încassatŭ în 12 anĭ numaĭ treĭ sume fórte neînsem-

nate, carĭ în nicĭ unŭ casŭ nu potŭ representa pe unŭ publicŭ cetitorŭ eșitŭ din milióne de Românĭ ca națiune. Și să nu trecemŭ cu vederea nicĭ împrejurarea, că anume din documentele Hurmuzaki s'aŭ comandatŭ maĭ multe esemplare pentru cetitorĭ din țĕrĭ și din popóre străine.

«Acéstă stare a lucruluĭ ne inspiră dorința de a vedé unŭ inventariŭ noŭ de tóte publicațiunile, câte sunt adevĕrata proprietate a Academieĭ sub orĭ-ce titlu arŭ fi ajunsŭ în posesiunea eĭ.

«In strîmtórea de spațiŭ, în care necăjise Academia până în anulŭ trecutŭ, ținerea în ordine a registrelorŭ și compunerea unuĭ inventarŭ eraŭ împreunate cu marĭ greutățĭ, carĭ cresceaŭ cu cât strămutările dela unŭ magasinŭ într'altulŭ eraŭ maĭ dese și împreunate cu maĭ multe spese.

«Relativŭ la publicațiunile Hurmuzaki și la cercetărĭ istorice atâtŭ de necesare din tóte punctele de vedere, Comisiunea d-vóstre află că trebue să se oprescă puținŭ la punctulŭ 5, care cuprinde informațiunile relative la documentele grămădite din vécurĭ în archivele cetățilorŭ Sibiiŭ și Brașovŭ și cu atât maĭ importante în archivele națiuneĭ săsescĭ, despre carĭ se ḑice că d-lŭ Ioanŭ Slavicĭ a atrasŭ atențiunea asupra acelorŭ documente din Sibiiŭ și că 74 de documente dintre aniĭ 1358—1530 s'aŭ și decopiatŭ.

«Este prea adevĕratŭ, că numitele archive săsescĭ ascundŭ în sînulŭ lorŭ multe documente de valóre istorică relative și la istoria Românilorŭ și a țĕrilorŭ locuite de Românĭ; este însă totŭ așa cunoscutŭ, că de când vechile privilegiĭ feudale aŭ fostŭ delăturate, de atuncĭ nicĭ archivele Sașilorŭ din Transilvania nu maĭ sunt nestrăbătute, și tocmaĭ ḑilele acestea ne veni la mână publicațiunea titulată: ***Date istorice privitóre la familiile nobile române, culese de Ioanŭ cav. de Pușcariŭ,*** publicate sub auspiciile Asociațiuneĭ transilvane pentru literatura și cultura poporuluĭ românŭ, Sibiiŭ 1892.

«In precuvîntarea editoruluĭ aceleĭ colecțiunĭ cetimŭ la pag. VI între altele: «Intr'aceea înavuțindu-mi-se colecțiunile mele cu vre o 1500 «copiĭ, estracte și facsimile după documentele din archivele națiuneĭ să- «sescĭ și a magistratuluĭ din Sibiiŭ, privitóre la istoria patrieĭ, — pe «acelea legate frumosŭ în treĭ volume, încă la anulŭ 1882, le-am dă-

«ruitŭ Academieĭ Române, în speranţa că acésta va fi în posiţiune de «a le şi publica la timpulŭ sĕŭ, etc.»

«Cea-laltă colecţiune a d-luĭ I. Puşcariŭ, la a căreĭ câştigare şi punere în ordine d-sa a lucratŭ în totŭ timpulŭ de 40 de anĭ în ore rĕmase libere dela afacerile oficióse, se tipăresce tocmaĭ acum, şi partea I este gata.

«Daca tragemŭ atenţiunea d-lorŭ colegĭ asupra citatelorŭ colecţiunĭ, causa este, că ceĭ carĭ vorŭ să maĭ exploreze numitele archive din punctŭ de vedere românescŭ, aŭ să cerceteze şi să se convingă maĭ întâĭ nu cum-va documentele pe carĭ voescŭ a le decopia aŭ fostŭ aflate şi folosite multŭ maĭ nainte de către alţiĭ, şi anume în aniĭ maĭ dincóce de către d-lŭ Puşcariŭ, iară altele multe decopiate de către paleografĭ s'aŭ publicatŭ succesivŭ în colecţiunea cunoscută sub titlulŭ *Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde.*

«Numĕrulŭ documentelorŭ privitóre la istoria Românilorŭ, aşa cum se presintă acela în lista din raportulŭ generalŭ, şi necurmata sporire a lorŭ este unŭ criteriŭ, după care se póte cunósce grija ce pórtă. Delegaţiunea şi perseveranţa de ferŭ a Secretariatuluĭ generalŭ, precum şi patrioticulŭ avêntŭ, pe care a începutŭ a-lŭ lua o parte din inteligenţa superióră, care concurge cu donaţiunile sale la înmulţirea tesaurelorŭ istorice naţionale.

«Bucurescĭ, Martie 1892.»

Membriĭ Comisiuneĭ: *A. Papadopol-Calimachŭ*, *Dr. I. Felix.*
Raportorŭ: *G. Bariţiu.*

Raportulŭ, necuprindêndŭ nicĭ o propunere de votatŭ, de cuprinsulŭ luĭ se iea actŭ.

D-lŭ *G. Sion* presintă Academieĭ portretulŭ rĕposatuluĭ Vasile Alecsandri făcutŭ de pictorulŭ G. D. Stahi dela Iaşĭ şi dăruitŭ de d-na vĕduvă Alecsandri.

D-lŭ *V. A. Urechiă* propune ca Academia să dispună a se face pentru sala şedinţelorŭ unŭ portretŭ alŭ ilustruluĭ rĕposatŭ în formatulŭ portretelorŭ celorŭ-lalţĭ membri decedaţĭ.

— Propunerea d-luĭ Urechiă se aprobă; iar d-neĭ Alecsandri să i se esprime mulţumirĭ pentru portretulŭ dăruitŭ.

D-lŭ *A. Romanŭ* aduce la cunoscința Academieĭ că de maĭ multe orĭ a auḑitŭ plângerĭ că publicațiunile Academieĭ sunt prea scumpe, și de aceea crede d-sa că se vîndŭ atâtŭ de puține exemplare. Propune să se examineze dacă nu ar fi bine a se pune prețurĭ maĭ micĭ.

D-lŭ *D. Sturdza* ḑice că publicațiunile nu aŭ de locŭ unŭ prețŭ prea mare și că nu prețulŭ este causa că ele nu se vîndŭ maĭ multŭ. Una din cause este că multe esemplare se daŭ gratis (membrilorŭ, școlilorŭ secundare); dar causa pricipală este că publiculŭ nostru de astăḑĭ nu cetesce cărțĭ și scrierĭ serióse. Lectura este formată aprópe numaĭ de romane, maĭ alesŭ francese saŭ traduse din limba francesă.

D-lŭ *N. Ionescu* observă că Academia nu face comerciŭ de cărțĭ; ea trebue să tipărescă câtŭ maĭ multŭ îĭ permitŭ mijlócele și să caute a rĕspândi în publicŭ cărțĭ bune, fără a se preocupa prea multŭ dacă cheltuelile făcute se scotŭ din vînḑare. D-sa propune ca acéstă cestiune să fie amânată spre a se discuta la facerea budgetuluĭ.

— Se primesce propunerea d-luĭ N. Ionescu de a se amâna discuțiunea ridicată de d-lŭ Romanŭ.

ȘEDINȚA DIN 24 MARTE 1892.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se procede la alegerea Comisiunilorŭ, carĭ vorŭ cerceta publicațiunile și manuscrisele ce se vorŭ presenta la concursurile premielorŭ pentru viitórea sesiune generală din 1893.

In Comisiunea de 9 membri pentru publicațiunile, carĭ se vorŭ presenta la concursulŭ Mareluĭ Premiŭ Năsturelŭ și alŭ premiuluĭ Eliade-Rădulescu pe 1893, sunt aleșĭ d-niĭ *B. P. Hasdeŭ, V. Maniu, I. Negruzzi, N. Quintescu, V. Babeș, N. Ionescu, P. Poni, P. S. Aurelianŭ, Generalŭ St. Fălcoianu.*

In Comisiunea pentru examinarea lucrărilorŭ, carĭ se vorŭ presenta la concursulŭ Premiuluĭ Lazărŭ, *Studiŭ asupra vinurilorŭ din România*, sunt aleșĭ d-niĭ *P. S. Aurelianŭ, P. Poni, Dr. D. Brândză.*

In Comisiunea pentru examinarea lucrărilorŭ, carĭ se vorŭ presenta la concursulŭ premiuluĭ G. San-Marinŭ, *Considerațiunĭ asupra comer-*

ciuluĭ Românieĭ, sunt aleșĭ d-niĭ *P. S. Aurelianŭ, V. A. Urechiă, I. Negruzzi.*

In Comisiunea pentru examinarea lucrărilorŭ, carĭ se vorŭ presenta la concursulŭ premiuluĭ Neuschotz, *Compendiŭ istoricŭ asupra desvoltăriĭ industriale la Românĭ până la 1875*, sunt aleșĭ d-niĭ *P. S. Aurelianŭ, D. Sturdza, Gr. G. Tocilescu.*

ȘEDINȚA DIN 25 MARTIE 1892.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se cetesce raportulŭ Comisiuniĭ speciale asupra manuscriselorŭ presentate la concursulŭ premiuluĭ Eliade-Rădulescu despre subiectulŭ: «*Nascerea și înmormîntarea la Românĭ, datine și credințe*». Comisiunea propune să se acorde premiulŭ manuscriptuluĭ cu devisa:

«*Légănulŭ e imnulŭ fericireĭ rare,*
«*La cosciugulŭ jalnicŭ plângemŭ cu 'ntristare.*

«*I. I. Suciu.*»

Se pune la votŭ propunerea Comisiuneĭ și se primesce cu 14 voturĭ pentru, fiindŭ 4 contra din 18 votanțĭ.

D-lŭ Președinte deschide pliculŭ cu numele autoruluĭ opereĭ premiate, și se constată că autorulŭ este d-lŭ *Simeonŭ Fl. Marianŭ*, profesorŭ în Suceava, membru alŭ Academieĭ.

D-lŭ *A. Papadopol-Calimachŭ* observă că la 15 Aprilie anulŭ trecutŭ Academia a luatŭ decisiunea că membriĭ eĭ nu vorŭ puté presenta nicĭ o operă a lorŭ pentru premiare. In urma acesteĭ decisiunĭ d-luĭ Marianŭ nu i se póte acorda premiulŭ, care s'a votatŭ acum pentru scrierea sa.

D-lŭ *V. Maniu* ḑice că Academia s'ar contraḑice, dacă ar da premiulŭ, ne ținêndŭ sémă de decisiunea regulamentară pe care ea în-

săşĭ a luat'o în anulŭ trecutŭ. Orĭ-ce laudă se póte face scriereĭ d-luĭ Marianŭ şi i se póte da orĭ-ce ajutorŭ; premiulŭ însă nu i se póte da, căcĭ Academia s'ar desḑice, ceea-ce cu dreptŭ cuvîntŭ ar face o tristă impresiune în publicŭ.

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* se unesce cu părerile exprimate şi ḑice că se póte recunósce în modulŭ celŭ maĭ strălucitŭ valórea scriereĭ d-luĭ Marianŭ; scrierea se póte tipări de Academie; premiulŭ însă nu i se póte da, pentru că Academia ar fi judecată rĕŭ şi s'ar puté ḑice că a înlăturatŭ propriele eĭ decisiunĭ pentru a favorisa pe unŭ membru.

D-lŭ *Generalŭ Fălcoianu* stabilesce marea deosebire între concursurile la carĭ se presintă cărţĭ tipărite cu numele autoruluĭ deschisŭ şi între lucrările carĭ se presintă în manuscriptŭ asupra unorŭ subiecte fixate de Academie, cu numele autorilorŭ închisŭ şi nesciutŭ de nimenĭ. Decisiunea din anulŭ trecutŭ a fostŭ luată pentru întâia categorie a acestorŭ concursurĭ. Nu a pututŭ fi intenţiunea Academieĭ ca să opréscă pe membriĭ de a lua parte la concursurile în carĭ numele autorilorŭ este necunoscutŭ şi prin urmare nu póte influenţa asupra hotărîrilorŭ carĭ s'arŭ lua asupra lorŭ. D-sa crede că nu se póte refusa d-luĭ Marianŭ premiulŭ, care s'a acordatŭ prin votŭ scriereĭ sale, înainte de a se sci că d-sa este autorulŭ. Daca însă Academia voesce a întinde restricţiunea chiar şi asupra concursurilorŭ anonime, se va puté da unŭ votŭ care să spună acésta, dar d-sa va fi în contra uneĭ asemenea mĕsurĭ.

D-lŭ *N. Quintescu* ḑice că disposiţiunea luată în anulŭ trecutŭ a fostŭ celŭ puţinŭ neoportună, în starea actuală a mişcăreĭ nóstre literare şi sciinţifice. Acea mĕsură s'a luatŭ însă spre a se înlătura bănuelile că membriĭ Academieĭ îşĭ acordă uniĭ altora premiĭ prin favóre colegială. Bănuiala de părtinire nu maĭ póte fi însă când numele este închisŭ, de aceea d-sa este convinsŭ că acesta a fostŭ înţelesulŭ votuluĭ din anulŭ trecutŭ. Propune decĭ să se dea d-luĭ Marianŭ premiulŭ votatŭ şi să se scie şi pentru viitorŭ că disposiţiunea luată nu se întinde asupra concursurilorŭ de acéstă natură.

D-lŭ *G. Sion* se pronunţă asemenea pentru părerea susţinută de d-niĭ Fălcoianu şi Quintescu.

D-lŭ *A. Papadopol-Calimachŭ* amintesce, că hotărîrea din anulŭ trecutŭ a fostŭ motivată de susceptibilitatea, că Academia ar fi bănuită de părtinire pentru membriĭ eĭ la acordarea premielorŭ; de aceea, spre a se înlătura putința acesteĭ bănuelĭ, s'a hotărîtŭ ca membriĭ să nu vină la concursulŭ nicĭ unuĭ premiŭ și sub nicĭ o formă. Membriĭ Academieĭ potŭ face lucrărĭ, pe carĭ Academia le póte tipări și remunera, dar nu le potŭ presenta la nicĭ unŭ concursŭ de premiŭ. Hotărîrea luată este o oprire absolută și ea nu sufere interpretărĭ ca acea pe care uniĭ voescŭ a o da.

D-lŭ *Gr. Stefănescu* ḑice că discuțiunea este inutilă, căcĭ votulŭ din anulŭ trecutŭ nu póte fi înțelesŭ într'altŭ felŭ decât ca o oprire absolută de premiare a membrilorŭ. Când decisiunea ḑice că membriĭ nu vorŭ puté presenta *nicĭ* o operă pentru premiare, nu maĭ încape nicĭ unŭ felŭ de îndoială despre înțelesulŭ eĭ. Premiulŭ, despre care se discută, nu se póte acorda colegululuĭ nostru Marianŭ, ci trebue să fie trecutŭ la economiĭ.

D-lŭ *V. A. Urechiă* a votatŭ contra propunereĭ de anŭ, pentru că a fostŭ convinsŭ că nu este bine a se esclude dela lucrărĭ tocmaĭ aceia carĭ arŭ fi în stare să le facă. Dacă se opresce membrilorŭ Academieĭ de a se presenta chiar și la concursurile premiilorŭ cu lucrărĭ anonime, atuncĭ multora li se face cu neputință publicarea lucrărilorŭ lorŭ. D-sa este de părere să se dea d-luĭ Marianŭ premiulŭ votatŭ și să se explice în acestŭ sensŭ hotărîrea din anulŭ trecutŭ.

D-lŭ *P. S. Aurelianŭ* observă că secretulŭ anonimelorŭ nu se póte păstra. D-sa este contra sistemuluĭ de interpretare care se propune a se face decisiuneĭ din anulŭ trecutŭ, și ḑice că acésta nu ar fi de demnitatea Academieĭ. Dacă se crede că decisiunea luată în anulŭ trecutŭ este rea, atuncĭ să se desființeze prin procedură regulată, iar nu să se înlăture prin interpretărĭ.

D-lŭ *A. Romanŭ* ḑice că nu are să discute astă dată dacă premiulŭ propusŭ de comisiune să se dea saŭ nu d-luĭ membru Marianŭ, ci se mărginesce numaĭ a releva împrejurarea, care a îndemnatŭ Academia a lua conclusulŭ prin care se escludŭ dela concursŭ membriĭ eĭ: eraŭ adecă animositățile iscate în anulŭ trecutŭ. Care a fostŭ

însă intenţiunea Academieĭ? A fostŭ negreşitŭ dorinţa de a se ferì de imputările de a fi membriĭ eĭ *partium studiosi* din consideraţiunĭ de colegialitate. Conclusulŭ s'a luatŭ în pripă, fără a fi bine precisatŭ, pentru că ar fi, după părerea sa, unŭ inconvenientŭ a se esclude în modŭ absolutŭ dela concursŭ chiar ceĭ chemaţĭ în prima linie. Intrândŭ la concursŭ lucrărĭ de ale membrilorŭ, scrise cu mână străină şi cu devisa cuprindêndŭ numele sub sigiliŭ alŭ autoruluĭ, adecă necunoscêndu-se maĭ dinainte numele autoruluĭ, crede că nu e bine a se esclude şi în acestŭ casŭ membriĭ Academieĭ. Maĭ e o împrejurare prin care conclusulŭ de escludere se póte elude prin faptulŭ ce se póte întîmpla, ca unŭ membru alŭ Academieĭ să presinte o lucrare scrisă cu mână străină şi chiar sub nume străinŭ, după înţelegerea avută între autorŭ şi celŭ ce i-a împrumutatŭ scrisórea şi numele. Academia, găsindŭ lucrarea meritósă, o premiéză şi liberéză premiulŭ celuĭ cu devisa. Eacă membrulŭ Academieĭ premiatŭ fără a se sci acésta. Prin urmare d-lŭ Romanŭ crede, că ar fi bine a se precisa maĭ bine conclusulŭ de escluderea absolută.

D-lŭ *V. A. Urechiă* declară că dela nimenĭ absolutŭ din membriĭ Academieĭ până astădĭ nu a audîtŭ că cine-va avea măcarŭ bănuială, că manuscriptulŭ premiatŭ era sciutŭ că este de unŭ membru din Academie. D-lŭ Urechiă este convinsŭ şi de aceea că nimenĭ dintre membriĭ comisiuneĭ n'a avutŭ asemenea sciinţă.

D-lŭ *N. Ionescu* dice că decisiunea trecută nu are nevoe de interpretare, şi acésta nu ar fi de demnitatea Academieĭ. Consideraţiunea care a făcutŭ să se voteze propunerea din anulŭ trecutŭ a fostŭ că s'a presumatŭ că membriĭ Academieĭ sunt maĭ pe sus şi afară de concursŭ, ca să se lase cu atâtŭ maĭ multă libertate străinilorŭ, iar membriĭ Academieĭ să-şĭ reserve dreptulŭ de judecătorĭ înalţĭ şi imparţialĭ Lucrarea colegului Marianŭ să se încuragieze cât maĭ multŭ se va puté, dar să nu i se dea premiulŭ. Academia trebue să fie conseçuentă în tóte lucrările eĭ şi maĭ alesŭ în executarea unorŭ hotărîrĭ atâtŭ de delicate, cum sunt cele privitóre la premiĭ. Numaĭ acésta îĭ póte da înălţarea demnităţeĭ, îĭ póte cresce şi întări autoritatea. Dispoziţiunea votată în anulŭ trecutŭ nu se potrivesce la art. 61 din Re-

gulamentŭ, ci trebue pusă într'altă parte; totuşĭ este bine că ea s'a votatŭ spre a se arăta publiculuĭ că membriĭ sunt desinteresaţĭ. D-sa propune să se iea cele maĭ bune decisiunĭ pentru scrierea d-luĭ Marianŭ, dar premiulŭ să se capitaliseze.

Discuţiunea se închide.

D-lŭ Preşedinte dă cetire următórelorŭ două propunerĭ presentate, una de d-lŭ *Gr. Stefănescu*, cea-laltă de d-niĭ *Fălcoianu*, *Quintescu*, *Urechiă*, *Hasdeŭ*, *Romanŭ*:

«Sub-semnatulŭ, în urma discuţiuneĭ urmate şi în vederea propu-«neriĭ regulamentare votată în sesiunea de anŭ, prin care membriĭ Aca-«demieĭ se escludŭ dela premiele eĭ, este de părere că, recunoscêndŭ «meritele lucrăriĭ colegului nostru d-lŭ Marianŭ, nu i se póte da pre-«miulŭ pentru care s'a presentatŭ.

«*Gr. Stefănescu.*»

«Suntemŭ de opiniune că, casulŭ d-luĭ Marianŭ nu cade în prevede-«rile regulamentuluĭ şi este dreptŭ a i se acorda premiulŭ.

«*St. Fălcoianu*, *N. Quintescu*, *V. A. Urechiă*,
«*B. P. Hasdeŭ*, *A. Romanŭ*.»

— Se decide a se pune la votŭ propunerile într'o viitóre şedinţă.

ŞEDINŢA DIN 26 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *B. P. Hasdeŭ*.

Se comunică scrisórea d-luĭ Generalŭ-adjutantŭ Barozzi, şefulŭ caseĭ militare a Maiestăţeĭ Sale Regeluĭ, care anunţă că Maiestatea Sa Regele va binevoi a asista la şedinţa Academieĭ de Vinerĭ, 27 curentŭ.

Se procede la alegerea Comisiuneĭ, care, conformŭ art. 63 din Regulamentŭ, va trebui să revisuéscă discursulŭ de recepţiune alŭ d-luĭ Ios. Vulcanŭ şi rĕspunsulŭ d-luĭ V. A. Urechiă.

— Sunt aleşĭ d-niĭ: *B. P. Hasdeŭ*, *A. Romanŭ* şi *A. Papadopol-Calimachŭ*.

ȘEDINȚA SOLEMNĂ DIN 27 MARTIE 1892.

Președința **M. S. Regeluĭ**.

M. S. Regele binevoesce a da cuvîntulŭ d-luĭ *B. P. Hasdeŭ*.

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* cetesce memoriulŭ sĕŭ despre: Genealogia popórelorŭ balcanice.

ȘEDINȚA DIN 28 MARTIE 1892.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ*.

D-lŭ *N. Ionescu* presintă publicațiunea: «*Atti e memorie della R. Deputazione di Storia patria per le Provincie di Romagna*» (Seria III, vol. IX, fasc. 4—6), și cere a se recomanda Secțiuneĭ istorice spre a lua cunoscință de cuprinsulŭ eĭ.

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* propune a se trimete în schimbŭ publicațiunile istorice ale Academieĭ.

— Propunerea se aprobă.

Se cetescŭ douĕ procese verbale ale Secțiuneĭ sciințifice, prin carĭ se arată că în ședința dela 24 Martie Secțiunea a hotărîtŭ a propune să se alégă membru alŭ Academieĭ în acea Secțiune d-lŭ *Spiru Haretŭ* și să se alégă membriĭ corespondențĭ românĭ d-niĭ A. Saligny ingинerŭ, și Constantinŭ Climescu, profesorŭ la Universitatea din Iașĭ.

D-lŭ Președinte dice că propunerile Secțiuneĭ se vorŭ pune la ordinea dileĭ de o dată cu acele carĭ se vorŭ primi și dela cele-lalte Secțiunĭ.

Se cetesce procesulŭ-verbalŭ alŭ Secțiuneĭ istorice pentru ședința dela 23 Martie. Secțiunea face următórele propunerĭ:

1. A se amâna publicarea poemuluĭ armenescŭ intitulatŭ «Lamen-

tațiunĭ asupra persecuțiunilorŭ la carĭ aŭ fostŭ supușĭ Armeniĭ în Valachia» până când P. S. S. Ep. Melchisedec va termina studiulŭ sĕŭ asupra acestorŭ persecuțiunĭ, spre a se publica împreună.

— Propunerea Secțiuneĭ se aprobă.

2. Secțiunea înscciințéză că șĭ-a constituitŭ biuroulŭ, alegêndŭ pe d-lŭ *V. A. Urechiă* președinte și pe d-lŭ *A. Papadopol-Calimachŭ* vicepreședinte.

— Academia iea actŭ.

3. Asupra dorințeĭ exprimate de d-lŭ Gr. G. Tocilescu de a se transfera din Secțiunea literară în cea istorică, acéstă Secțiune propune amânarea alegereĭ de membru în loculŭ vacantŭ până la viitórea sesiune generală, când să se iea decisiune și asupra dorințeĭ d-luĭ Tocilescu.

4. Secțiunea propune a se alege membru corespondentŭ românŭ d-lŭ Ioanŭ Bogdanŭ.

Asupra propunereĭ de a se transfera d-lŭ Tocilescu din Secțiunea literară în cea istorică se deschide discuțiunea.

D-lŭ *N. Ionescu* dice că în casulŭ de față nu este cestiune de a se face o nouă alegere de membru, ci numaĭ de a se strămuta unŭ membru alesŭ dintr'o Secțiune în alta. Acéstă strămutare este de competința plenuluĭ. După organisarea Academieĭ (art. 26 Statute) unŭ membru póte lua parte la lucrările orĭ-căreĭ Secțiunĭ, dar d-lŭ Tocilescu voesce maĭ multŭ, să părăséscă situațiunea sa de membru în Secțiunea literară, pentru care a fostŭ alesŭ, și să trécă cu totulŭ în cea istorică. Plenulŭ este singurŭ competentŭ a hotărî asupra acestuĭ casŭ.

D-lŭ *Gr. Stefănescu* propune a se amâna acéstă discuțiune spre a se face când va fi la ordinea dileĭ alegerea membrilorŭ pentru locurile vacante.

D-lŭ *V. Maniu* observă că, din causa acesteĭ cererĭ de strămutare, Secțiunea nu a făcutŭ încă propunere de alegere; trebue deci ca plenulŭ să se pronunțe asupra acesteĭ cestiunĭ, pentru ca Secțiunea istorică să scie dacă trebue să presinte unŭ candidatŭ pentru loculŭ vacantŭ saŭ nu.

D-lŭ *P. Poni* ḑice că cestiunea este regulată prin Statutele și Regulamentulŭ Academieĭ. D-lŭ Tocilescu, membru în Secțiunea literară, cere acum să fie alesŭ în Secțiunea istorică. Transferarea dintr'o Secțiune în alta nu există în Statute. Statutele, la art. 22, spunŭ că locurĭ vacante se facŭ numaĭ prin încetarea din viéță a membrilorŭ. Dorința d-luĭ Tocilescu se póte satisface de Secțiunea istorică conformŭ art. 26 din Statute. D-sa însă, fiindŭ alesŭ membru în Secțiunea literară, numaĭ prin mórte se póte despărți de acéstă Secțiune. Nu este posibilŭ nicĭ ca d-sa să demisioneze, ca să fie alesŭ în Secțiunea istorică. Dacă acéstă Secțiune voesce a avé în lucrările sale pe d-lŭ Tocilescu, nu are decât să-lŭ cheme conformŭ art. 26, prin votulŭ majorităţeĭ membrilorŭ eĭ, fără nicĭ unŭ votŭ alŭ plenuluĭ. Posițiunea d-luĭ Tocilescu în Secțiunea care îlŭ chémă este determinată prin art. 64 din Regulamentŭ. Cestiunea decĭ trebue trimisă înapoĭ la Sectiunea istorică, care singură póte satisface cererea d-luĭ Tocilescu; iar loculŭ vacantŭ rĕmâne vacantŭ, și Secțiunea să fie rugată a propune unŭ candidatŭ pentru alegere.

D-lŭ *A. Papadopol-Calimachŭ* ḑice că Secțiunea istorică propune amânarea alegereĭ unuĭ membru în loculŭ rĕmasŭ vacantŭ prin mórtea luĭ Kogălniceanu. Secțiunea este singură în dreptŭ să alégă pe d-lŭ Tocilescu, dar ea nu a făcutŭ nicĭ o propunere de candidatŭ, ci cere numaĭ amânarea alegereĭ pentru viitórea sesiune ca semnŭ de deferență și venerațiune către memoria mareluĭ bărbatŭ alŭ căruĭ locŭ este vacantŭ. D-sa stăruesce decĭ să se amâne alegerea.

D-lŭ *Gr. Stefănescu* cetesce desbaterile carĭ s'aŭ urmatŭ la 1879, când s'a votatŭ art. 26 din Statute, și arată că ele dovedescŭ că adevĕratulŭ înțelesŭ alŭ aceluĭ articolŭ este celŭ datŭ de d-lŭ Poni. Secțiunea istorică póte chema în sînulŭ sĕŭ pe d-lŭ Tocilescu, dar plenulŭ nu póte să impue acésta Secțiuneĭ. Trebue dar ca, pentru ocuparea loculuĭ vacantŭ, Secțiunea să propună unŭ candidatŭ, și dacă voesce, prin votulŭ sĕŭ, să cheme în sînulŭ eĭ pe d-lŭ Tocilescu.

D-lŭ *N. Ionescu* ḑice că Secțiunea istorică a primitŭ cererea d-luĭ Tocilescu, majoritatea Secțiuneĭ nu a respins'o, minoritatea a primit'o; decĭ Secțiunea nu s'a opusŭ la satisfacerea acesteĭ dorințe, ci a venitŭ

să céră asupra eĭ avisulŭ plenuluĭ. In casulŭ de faţă este evidentŭ că nu e locŭ de alegere, pentrucă d-lŭ Tocilescu este membru alŭ Academieĭ, şi d-sa póte fi consideratŭ prin chiar hotărîrea luată ca chematŭ în Secţiunea istorică, conformŭ Statutelorŭ. Nu este decĭ nimicŭ de amânatŭ, căcĭ acéstă chemare nu are a face cu alegerea unuĭ noŭ membru în loculŭ vacantŭ. Plenulŭ are a se pronunţa asupra casuluĭ, că d-lŭ Tocilescu are dreptŭ să funcţioneze şi în Secţiunea istorică. D-sa s'a ocupatŭ cu istoria, cu epigrafia, cu documentele vechĭ; şi pe basa acestorŭ ocupaţiunĭ are dreptŭ să vie şi să reclame unŭ locŭ în Secţiunea istorică. Academia trebue să i-lŭ acorde.

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* ḑice că cestiunea nu este prevĕḑută în Statute şi Regulamentŭ. Statutele prevĕdŭ numaĭ alegerea şi chemarea unuĭ membru la o secţiune. Alegerea este pe viéţă, însă în calitate de membru alŭ Academieĭ nu alŭ uneĭ secţiunĭ. Chemarea este unŭ dreptŭ alŭ Secţiuneĭ, care-lŭ esercită după trebuinţele eĭ. Este însă şi unŭ alŭ treilea casŭ, care nu e nicĭ alegere nicĭ chemare, ci transferare, şi care nu este prevĕḑutŭ în Statute. Transferarea depinde de decisiunea plenuluĭ, iar nu de voinţa Secţiuneĭ. In casulŭ de faţă transferarea este o trebuinţă imperiósă, pentrucă d-lŭ Tocilescu este specialŭ în lucrărĭ istorice; d-sa nicĭ odată nu s'a ocupatŭ de literatură; dacă a fostŭ totuşĭ alesŭ în Secţiunea literară, acésta s'a făcutŭ, pentru că alegerea sa se impunea Academieĭ, care trebuia să cheme pe d-lŭ Tocilescu în sînulŭ sĕŭ în celŭ dintâiŭ locŭ vacantŭ. D-sa l'ar fi alesŭ chiar în Secţiunea sciinţifică, dacă n'ar fi fostŭ locŭ vacantŭ într'alta. In literatură d-lŭ Tocilescu nu s'a distinsŭ nicĭ odată, dar în sciinţele istorice este o ilustraţiune, şi şĭ-a făcutŭ unŭ nume europeanŭ, maĭ alesŭ prin studiile sale asupra monumentuluĭ dela Adam-Clissi. D-sa nu vede nicĭ o pedecă la decisiunea plenuluĭ pentru transferarea d-luĭ Tocilescu din Secţiunea literară în cea istorică.

D-lŭ *V. Babeş* ḑice că pentru prima dată se presintă casulŭ ca unŭ membru să trécă dintr'o Secţiune în alta. Este deosebire mare între transferarea acésta şi între chemarea unuĭ membru să participe la lucrările alteĭ Secţiunĭ. Chemarea este determinată de Statute; Regulamentulŭ nu determină însă, dacă membrulŭ chematŭ are tóte

drepturile în Secţiunea care-lŭ chémă. In acestŭ casŭ Secţiunea ar avé maĭ mulţĭ membri decât 12, ceca ce este contra Statutelorŭ; pe de altă parte membrulŭ chematŭ ar avé îndoite drepturĭ, ceea ce iarăşĭ nu se póte. D-sa crede că plenulŭ nu póte hotărî transferarea, pentrucă nu se póte ca Secţiuneĭ să i se impună unŭ membru fără voinţa eĭ.

D-lŭ *A. Romanŭ* ḑice că transferarea nu este prevĕḑută în Statute. Discuţiunea în fondŭ asupra acesteĭ cestiunĭ nu se póte face fără a se avé de basă o propunere venită dela Secţiunea istorică.

D-lŭ *N. Kretzulescu* constată asemenea că situaţiunea d-luĭ Tocilescu nu este prevĕḑută în Statute. Secţiunea istorică nicĭ nu face în privinţa sa nicĭ o propunere, ci ea propune numaĭ ca să se amâne alegerea; decĭ asupra acesteĭ propunerĭ de amânare trebue să se discute şi decidă.

D-lŭ *I. Negruzzi* ḑice că, deşi transferarea nu este prevĕḑută, plenulŭ totuşĭ o póte face numaĭ după propunerea majorităţeĭ Secţiuneĭ. Secţiunea propune însă amânarea alegereĭ, nu transferarea.

D-lŭ *N. Quintescu* este în contra amânăreĭ propuse de Secţiune, pentrucă ea este oprită de art. 22 din Statute, care impune categoricŭ alegerea. Amânarea alegeriĭ nu are nicĭ o legătură cu gloria luĭ Kogălniceanu. Stăruesce a nu se primi propunerea de amânare, ci să se invite Secţiunea a presenta unŭ candidatŭ pentru alegere în loculŭ vacantŭ.

D-lŭ *A. Papadopol-Calimachŭ* cere ca alegerea să se amâne şi pentru Kogălniceanu, cum s'a făcutŭ şi pentru Alecsandri.

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* observă că alegerea în loculŭ luĭ Alecsandri s'a amânatŭ, pentrucă nu era candidatŭ care să-lŭ pótă înlocui cu demnitate; pe când Kogălniceanu póte fi înlocuitŭ prin d-lŭ Tocilescu, pentru ale căruĭ lucrărĭ avea multŭ interesŭ şi iubire, şi, dacă ar fi fostŭ unŭ locŭ vacantŭ pe când era în viéţă, singurŭ ar fi stăruitŭ să fie alesŭ în Secţiunea istorică.

Se pune la votŭ propunerea Secţiuneĭ istorice de a se amâna alegerea pentru sesiunea viitóre.

— D-lŭ Preşedinte constată că sunt exprimate numaĭ 17 voturĭ, decĭ votulŭ este nulŭ, nefiindŭ membriĭ în numĕrŭ.

ȘEDINȚA SOLEMNĂ DIN 29 MARTIE 1892.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

D-lŭ *Iosifŭ Vulcanŭ* dă cetire discursuluĭ sĕŭ de recepțiune despre fabulistulŭ Dimitrie Țichindealŭ.

D-lŭ *V. A. Urechiă* cetesce rĕspunsulŭ la discursulŭ de recepțiune alŭ d-luĭ *Iosifŭ Vulcanŭ.*

ȘEDINȚA DIN 30 MARTIE 1892.

Președința d-luĭ *B. P. Hasdeŭ.*

Se dă cetire petițiuneĭ d-luĭ Gavrielŭ Andreiașŭ, care presintă esemplare din scrierea sa «Amintirĭ din rĕsboiulŭ austro-germanŭ dela 1866», și cere a i se da unŭ ajutorŭ materialŭ spre a face cercetărĭ asupra istorieĭ militare a Românilorŭ din Austro-Ungaria.

— Cererea se recomandă Secțiuneĭ istorice.

D-lŭ *G. Sion* presintă, din partea d-luĭ Dumitru Danŭ, scrierile sale despre Armeniĭ orientalĭ și Lipovanĭ din Bucovina.

D-lŭ *N. Ionescu* presintă, din partea d-luĭ Gavrilŭ Musicescu, profesor de musică la Iașĭ, publicațiunile sale de musică bisericéscă: Anastasimatariŭ și Rânduiala Liturghieĭ sf. Ioanŭ Chrisostomŭ.

Se dă cetire procesuluĭ-verbalŭ alŭ Secțiuneĭ istorice pentru ședința dela 26 Martie, în care se arată că Secțiunea a amânatŭ atâtŭ studiulŭ asupra stemeĭ Munteniei cuprinsă în albumulŭ dăruitŭ de M. S. Regele cât și lectura memoriuluĭ d-luĭ N. Ionescu asupra graiuluĭ Romancilorŭ.

— Se iea actŭ.

Se cetesce procesulŭ-verbalŭ alŭ Secțiuneĭ literare pentru ședința dela 27 Martie, în care se arată că Secțiunea a luatŭ următórele decisiunĭ, carĭ se propunŭ plenuluĭ spre aprobare:

1. Secţiunea şĭ-a constituitŭ biuroulŭ pentru anulŭ 1892—93, alegêndŭ preşedinte pe d-lŭ *G. Sion* şi vice-preşedinte pe d lŭ *T. Maiorescu.*

— Se iea actŭ.

2. Secţiunea propune a se alege membru corespondentŭ străinŭ d-lŭ Dr. Gustav Weigand şi membru corespondentŭ românŭ d-lŭ D. C. Ollănescu în loculŭ vacantŭ alŭ d-luĭ Dr. I. U Jarnik, din eróre trecutŭ în lista membrilorŭ românĭ.

— Se decide a se pune la ordinea ḑileĭ deodată cu cele-lalte propunerĭ de alegerĭ de membri.

3. Secţiunea propune a se da d-luĭ I. Popŭ-Reteganu o recompensă de 500 leĭ pentru manuscriptulŭ de Datine şi Credinţe populare adunate de d-sa, rĕmânêndŭ colecţiunea proprietatea Academieĭ, care va dispune publicarea în modulŭ ce va crede maĭ potrivitŭ.

— Academia aprobă în principiŭ propunerea, recomandându-o Comisiuneĭ financiare.

4. Secţiunea propune a nu se acorda ajutorulŭ cerutŭ de învĕţătorulŭ Ioanŭ Totanŭ Tomescu pentru scrierile sale poporale.

— Propunerea se aprobă.

5. Secţiunea propune a se publica în *Anale* versurile latine de d-lŭ Danielŭ Almăşanulŭ, făcute pentru serbarea aniversăreĭ Academieĭ.

— Propunerea se aprobă.

La ordinea ḑileĭ se pune raportulŭ Comisiuneĭ pentru cărţile presentate la concursulŭ premiuluĭ craioveanŭ.

Se cetesce raportulŭ d-luĭ *N. Ionescu,* care arată că Comisiunea nu a fostŭ de acordŭ spre a presenta propunerĭ din partea tuturorŭ membrilorŭ, ci fie-care presintă unŭ raportŭ deosebitŭ cu propunerĭ personale.

D-lŭ *V. A. Urechiă* ḑice că Comisiunea trebue să presinte propunerĭ hotărîte cu majoritatea membrilorŭ; numaĭ o asemenea propunere póte fi discutată şi supusă la votulŭ plenuluĭ.

D-lŭ *Gr. Stefănescu* ḑice că raportulŭ d-luĭ N. Ionescu este raportulŭ generalŭ alŭ Comisiuneĭ; trebue să se asculte rapórtele particulare ale

membrilorŭ și a se supune apoĭ la votulŭ plenuluĭ diferitele propunerĭ.

D-lŭ *P S. Aurelianŭ* ḑice că nu se póte discuta și vota fără unŭ raportŭ alŭ Comisiuneĭ cu conclusiunile la carĭ ea a ajunsŭ. Propune ca rapórtele presentate să se înapoieze Comisiuneĭ, cerêndŭ să presinte raportŭ generalŭ, cu propunerĭ carĭ să se pună la votulŭ plenuluĭ.

— Propunerea d-luĭ Aurelianŭ se primesce.

La ordinea ḑileĭ se punŭ propunerile presentate la 25 Martie cu privire la acordarea premiuluĭ Eliade-Rădulescu d-luĭ S. Fl. Marianŭ pentru scrierea sa «*Nascerea și înmormîntarea la Românĭ*».

D-lŭ Președinte atrage atențiunea Academieĭ asupra faptuluĭ, că concursulŭ la care este presentată scrierea d-luĭ Marianŭ a fostŭ hotărîtŭ și publicatŭ de Academie la 1888, iar decisiunea care opresce pe membri a se presenta la concursurĭ s'a luatŭ numaĭ în 1891; decĭ cestiunea este dacă decisiunea acésta se póte aplica și la premiulŭ publicatŭ cu treĭ anĭ înainte.

Se pune la votŭ propunerea d-lorŭ Fălcoianu, etc. că, casulŭ d-luĭ Marianŭ nu cade în prevederile Regulamentuluĭ și este dreptŭ a i se acorda premiulŭ votatŭ.

— Resultatulŭ votuluĭ este : 21 votanțĭ, 7 voturĭ pentru, 2 contra și 12 abțínerĭ.

D-lŭ Președinte anunță că propunerea s'a respinsŭ.

Se procede la votŭ asupra propuneriĭ Secțiuniĭ istorice de a se amâna pentru viitórea sesiune alegerea unuĭ membru în loculŭ vacantŭ, asupra căreĭ propunerĭ votulŭ datŭ în ședința dela 28 curentŭ a fostŭ nulŭ.

— Resultatulŭ votuluĭ este: 13 pentru, 6 contra și 2 abțínerĭ.

D-lŭ Președinte anunță că propunerea Secțiuneĭ s'a primitŭ.

D-lŭ *B. P. Hasdeŭ* presintă procesulŭ verbalŭ alŭ Comisiuneĭ de 9 pentru premiele anuale, prin care se arată, că Comisiunea în una-

nimitate propune a se acorda premiulŭ Lazărŭ d-luĭ Dr. C. Istrati pentru scrierea sa «Cursŭ elementarŭ de Chimie.»

Se dă cetire raportuluĭ d-luĭ Dr. *I. Felix* asupra cărţiĭ d-luĭ Dr. Istrati.

Se pune la votŭ propunerea Comisiuniĭ.

— Resultatulŭ votuluĭ este: 15 pentru şi 4 contra.

D-lŭ Preşedinte anunţă resultatulŭ votuluĭ şi proclamă premiată cartea d-luĭ Dr C. Istrati cu premiulŭ Lazărŭ.

D-lŭ *V. Babeş* dă cetire următoruluĭ raportŭ alŭ Comisiuneĭ financiare asupra administrăreĭ Casseĭ şi asupra stăreĭ fondurilorŭ Academieĭ pe anulŭ 1891—92:

«*Domnilorŭ Colegĭ,*

«Comisiunea financiară a d-vóstre, avêndŭ în vedere budgetulŭ votatŭ în sesiunea de anŭ precum şi constatările comisionale d'atuncĭ, pe basa raporturilorŭ d-luĭ Cassierŭ-Comptabilŭ, a esaminatŭ întrégă situaţiunea financiară, a visitatŭ cassa, a cercetatŭ cărţile şi documentele justificative, obţinêndŭ următórele resultate:

I. Din prevederile budgetare la veniturĭ, în sumă de Leĭ	138.713,40
s'aŭ încassatŭ . . . . »	129.541,45
Aŭ rĕmasŭ neîncassaţĭ:	
1. Din arenda moşiilorŭ Năsturelŭ-Herĕscu . . . »	5.050,—
2. Din dotaţiunea M. S. Regeluĭ pentru Etymologicum	3.000,—
3. Din arenda grădineĭ la móra Ioanŭ Fĕtu . . . . »	710,—
4. Din vîndarea publicaţiunilorŭ Academieĭ . . . . »	411,95
In totalŭ . . . . . . Leĭ	9.171,95

«Sumele de sub 1 şi 3, la olaltă Leĭ *5.760*, se trecŭ ca saldŭ în budgetulŭ anuluĭ următorŭ. Suma de 3 000, ca nerecerută pentru tiparŭ, încetéză; iar suma de Leĭ 411,95, ca neincassabilă la publicaţiunile Academieĭ, vĕ rugămŭ a încuviinţa printr'unŭ votŭ ca să se ştérgă.

«II. Din prevederile la cheltuelĭ în budgetŭ, în sumă de Leĭ 120.944,75, s'aŭ datŭ destinaţiuneĭ Leĭ 110.010,25.

«Aŭ rĕmasŭ necheltuiţĭ Leĭ 10.934,50.

«Din acéstă sumă se scadŭ: 1. Cele 3.000 Leĭ necheltuiţĭ pentru tipărirea Etimologiculuĭ din dotaţiunea M. S. Regeluĭ pe 1891—92; 2. Unŭ restŭ de Leĭ 240,25, totŭ din asemenea dotaţiune încă din anulŭ 1890—91; 3. Unŭ saldŭ de Leĭ 84, totŭ din acelŭ anŭ din vîndarea Etimologiculuĭ; la olaltă Leĭ 3.324,25; rĕmânêndŭ astŭ-felŭ escedentulŭ adevĕratŭ de Leĭ *7.298,30*, care se esplică din netipărirea opurilorŭ *Flora Dobrogeĭ* şi *Herodotŭ*, precum şi din unele sporurĭ la alţĭ articolĭ.

«Arĕtatulŭ escedentŭ se va înscrie în budgetulŭ anuluĭ 1892—93.

«III. Fondurile Academieĭ în efecte depuse la Cassa de depunerĭ, care anŭ, împreună cu cele 5 de nudă proprietate şi respective cu destinaţiune specială, ni se presentară în valóre nominală şi peste nominală de Leĭ 1.130.093,35, astădĭ sunt constatate cu Leĭ 1.141.093,35, adecă sporite cu Leĭ 11.000, care sporŭ provine din prefacerea în efecte publice a premiuluĭ G. Lazărŭ neacordatŭ în sesiunea de anŭ, de asemenea a unorŭ obligaţiunĭ eşite la sorţĭ din fondulŭ Obedenaru, şi a procentelorŭ capitalisate la fondurile *Cuza, A. Fĕtu, Neuschotz, Hagi-Vasile, Bodescu* şi *San-Marinŭ*.

«Cu ocasiunea visităriĭ Casseĭ Academieĭ s'a constatatŭ, în 83 de recepise ale Casseĭ de depunerĭ, realitatea efectelorŭ şi esactitatea valoreĭ lorŭ.

«Totŭ cu acéstă ocasiune amŭ găsitŭ în Cassă păstrate şi recipisele despre garanţia d-luĭ Cassierŭ-Comptabilŭ.

«IV. Avutulŭ Academieĭ în immobile în decursulŭ anuluĭ nu s'a schimbatŭ, dar arenda moşiilorŭ Năsturelŭ-Herĕscu s'a urcatŭ considerabilŭ, precum se arată acésta în proiectulŭ de budgetŭ la veniturĭ.

«V. La fondulŭ publicaţiunilorŭ de documente istorice (Hurmuzaki) din suma de Leĭ 34.355,20 s'aŭ cheltuitŭ leĭ 34 200,35; iar restulŭ de Leĭ 154,85, trece ca saldŭ la acestaşĭ fondŭ.

«Numerariulŭ Casseĭ ni s'a arătatŭ şi doveditŭ cu suma de Leĭ 15.183,10.

«Cu ocasiunea cercetării cărților de comptabilitate amŭ aflatŭ că escedentulŭ dela fondulŭ Ioanŭ Fĕtu, care în primulŭ raportŭ alŭ d-luĭ Cassierŭ-Comptabilŭ ni se arată cu suma de Leĭ 6.768,30, provenindŭ acela din venitulŭ primuluĭ anŭ, când nu se putea da destinațiuneĭ sale, acum se propune a se capitalisa, prin care capitalisare venitulŭ anualŭ se sporesce.

«Comisiunea d-vóstre este de acordŭ cu Delegațiunea și vĕ rógă a încuviința prin votulŭ d-vóstre acéstă capitalisare.

«In fine, vĕ rógă să bine-voițĭ a lua actŭ de acéstă constatată situațiune financiară.

«Proiectulŭ de budgetŭ pe anulŭ 1892—93 se alătură acestuĭ raportŭ cu rugare de a-lŭ pune la ordinea ḑileĭ.»

Membriĭ Comisiuneĭ: *P. Poni*, *Gr. G. Tocilescu.*
Raportorŭ: *V. Babeș.*

Se punŭ la votŭ conclusiunile raportuluĭ și se aprobă cu unanimitate.

ȘEDINȚA DIN 31 MARTIE 1892.

Președința d-luĭ Generalŭ *St. Fălcăianu.*

Se presintă, din partea d-luĭ C. Diaconovich, revista *Romänische Revue* pe 1891 și treĭ broșurĭ publicate de redacțiunea aceleĭ reviste.

D-lŭ *D. Sturdza* face relațiune verbală despre luarea în posesiune a avereĭ lăsate Academieĭ de rĕposatulŭ Adamachi.

— Se iea spre cunoscință și se recomandă Comisiuneĭ însărcinate cu studiarea diferitelorŭ cestiunĭ privitóre la acestŭ legatŭ.

D-lŭ *Gr. Stefănescu* dă cetire raportuluĭ Comisiuneĭ asupra cărților presentate la premiulŭ didacticŭ craioveanŭ, a căruĭ conclusiune este, că se propune spre premiare scrierea *Istoria literatureĭ latine* de G. Dem. Teodorescu.

D-lŭ *N. Ionescu*, membru alŭ Comisiuneĭ, a constatatŭ că tóte cărţile presentate sunt slabe şi că aŭ maĭ alesŭ defectulŭ de a fi lipsite de metodă. Comisiunea nu s'a învoitŭ a propune pentru premiare nicĭ una din ele; acum însă d-niĭ membri aĭ Comisiuneĭ Ştefănescu şi Sion s'aŭ unitŭ şi propunŭ a se da premiulŭ cărţeĭ d-luĭ Teodorescu. Acéstă carte este numaĭ o adunare de notiţe, fără legătură între ele, fără sistemă; numaĭ nisce note biografice descusute asupra scriitorilorŭ. Cartea nu rĕspunde scopuluĭ, nicĭ ca concepţiune de carte didactică, nicĭ ca metodŭ. Iĭ lipsescŭ cu totulŭ noţiunĭ despre originea şi formarea limbeĭ latine, carĭ trebuiaŭ să se găséscă într'însa. Manualulŭ de gramatică presentatŭ de d-na Sofia Stoenescu avea maĭ multe merite, pentrucă cuprinde materialulŭ gramaticalŭ, dar are defectulŭ de a fi lipsitŭ de metodă. In acordarea premielorŭ Academia trebue să aibă o normă bine stabilită, ca să se premieze numaĭ cărţile carĭ aŭ merite reale.

D-lŭ *Gr. Stefănescu* observă că cartea d-luĭ Teodorescu are merite, carĭ aŭ făcutŭ pe Comisiune a propune să se premieze. Noţiunile de istoria limbeĭ, a cărorŭ lipsă o constată d-lŭ Ionescu, în realitate se cuprindŭ în carte, numaĭ cât sunt făcute la diferitele epoce nu într'unŭ singurŭ locŭ. Despre autorĭ nu se daŭ numaĭ notiţe biografice ci şi caracterisarea şi apreciarea scrierilorŭ lorŭ. Intrégа scriere este fórte metodică.

D-lŭ *V. A. Urechiă* nu se unesce cu conclusiunile d-luĭ Nicolae Ionescu. Amintesce că până astădĭ nu se află în literatura nóstră didactică unŭ manualŭ de felulŭ cărţeĭ d-luĭ Teodorescu. Eleviĭ se servescŭ de manuscrise, carĭ presintă adese-orĭ multe greşelĭ, cea ce îngreuiază studiulŭ. Era absolută trebuinţă de unŭ asemenea manualŭ; să se ţină decĭ sémă de golulŭ pe care acéstă carte îlŭ umple la noĭ; să se dea autoruluĭ premiulŭ şi când se va presenta una maĭ bună, aceea va putea fi şi ea premiată.

D-lŭ *N. Quintescu* dice că obiecţiunea d-luĭ Ionescu, care contestă cărţeĭ concepţiunea şi metoda, este neîntemeiată. Metodulŭ întrebuinţatŭ în acéstă carte este celŭ obicĭnuitŭ în multe şi bune scrierĭ de acelaşĭ cuprinsŭ făcute de specialiştĭ ilustri. Cartea cuprinde într'adevĕrŭ

erorĭ, cum este la pag. 35, pasagiulŭ despre Luciliu; aceste erorĭ însă se potŭ îndrepta şi cartea póte deveni fórte bună. Să nu se respingă de la premiŭ acéstă carte, care este întâia de felulŭ eĭ şi aduce fórte marĭ serviciĭ învĕţămîntuluĭ în licee.

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* nu împărtăşesce părerile d-lorŭ Ştefănescu şi Quintescu. Premiulŭ nu i se póte da, pentrucă cartea are erorĭ şi defecte. Cere a se respinge propunerea de premiare a Comisiuneĭ.

Se pune la votŭ propunerea Comisiuneĭ.

— Resultatulŭ votuluĭ este: 10 pentru, 11 contra.

D-lŭ Preşedinte anunţă că propunerea de premiare s'a respinsŭ

Se procede la alegerea membrilorŭ activĭ şi corespondenţĭ propuşĭ.

D-lŭ Antonŭ Naum, propusŭ a fi alesŭ membru alŭ Academieĭ în Secţiunea literară, a întrunitŭ 8 voturĭ pentru şi 13 contra.

D-lŭ Preşedinte anunţă că propunerea s'a respinsŭ.

D-lŭ Spiru Haretŭ, propusŭ a fi alesŭ membru alŭ Academieĭ în Secţiunea sciinţifică, întrunesce 15 voturĭ pentru, 6 contra.

D-lŭ Preşedinte proclamă pe d-lŭ *Spiru Haretŭ* ales membru alŭ Academieĭ în Secţiunea sciinţifică.

D-lŭ Gustav Weigand, propusŭ de Secţiunea literară a fi alesŭ membru corespondentŭ strĕinŭ, întrunesce 20 voturĭ pentru.

D-lŭ Preşedinte proclamă pe d-lŭ G. Weigand alesŭ membru corespondentŭ strĕinŭ alŭ Academieĭ pentru Secţiunea literară.

D-lŭ D. C. Ollănescu, propusŭ de Secţiunea literară a fi alesŭ membru corespondentŭ românŭ, întrunesce 18 voturĭ pentru, 2 contra.

D-lŭ Preşedinte proclamă pe d-lŭ D. C. Ollănescu alesŭ membru corespondentŭ pentru Secţiunea literară.

D-lŭ Ioanŭ Bogdanŭ, propusŭ de Secţiunea istorică a fi alesŭ membru corespondentŭ românŭ, întrunesce 19 voturĭ pentru.

D-lŭ Preşedinte proclamă pe d-lŭ I. Bogdanŭ alesŭ membru corespondentŭ pentru Secţiunea istorică.

ŞEDINŢA DIN 31 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *Generalŭ St. Fălcoianu.*

Se pune la votŭ alegerea membrilorŭ corespondenţĭ propuşĭ de Secţiunea sciinţifică.

D-lŭ Anghelŭ Saligny, inginerŭ, întrunesce 16 voturĭ pentru şi 2 contra.

D-lŭ Preşedinte proclamă pe d-lŭ A. Saligny alesŭ membru corespondentŭ românŭ pentru Secţiunea sciinţifică.

D-lŭ C. Climescu, profesorŭ la Universitatea din Iaşĭ, întrunesce 17 voturĭ pentru şi 2 contra.

D-lŭ Preşedinte proclamă pe d-lŭ C. Climescu alesŭ membru corespondentŭ românŭ pentru Secţiunea sciinţifică.

La ordinea ḑileĭ se pune raportulŭ Comisiuneĭ premielorŭ anuale.

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* dă cetire raportuluĭ generalŭ asupra lucrărilorŭ Comisiuneĭ, care propune:

1. A se acorda d-luĭ D. C. Ollănescu premiulŭ Năsturelŭ-Herescu pentru operele luĭ Horaţiŭ traduse de d-sa în versurĭ românescĭ.

2. A se acorda d-luĭ Petru Răşcanu premiulŭ didacticŭ alŭ Asociaţiuneĭ Craiovene, pentru cartea sa Istoria Universală.

Asupra propunereĭ întâie d-lŭ *I. Negruzzi* dă cetire raportuluĭ sĕŭ despre lucrarea d-luĭ Ollănescu.

D-lŭ *V. A. Urechiă* arată că Comisiunea de 9 presintă două propunerĭ: una de a se premia cartea d-luĭ Ollănescu şi alta ca să se dea premiulŭ Craiovénŭ d-luĭ Răşcanu, a căruĭ scriere este de cuprinsŭ didacticŭ, şi ar fi trebuitŭ ca dela începutŭ Delegaţiunea să o trimétă la Comisiunea premiuluĭ didacticŭ, iar nu la cea de 9.

D-lŭ *N. Quintescu* ḑice că traducerea d-luĭ Ollănescu este unŭ monumentŭ literarŭ românescŭ; limba curată, eleganţa versurilorŭ în carĭ d-lŭ Ollănescu a redatŭ românesce scrierile atâtŭ de greŭ de tradusŭ ale luĭ Horaţiŭ, constituescŭ merite pe carĭ Academia este datóre să le recompenseze prin premiulŭ eĭ.

D-lŭ *A. Romanŭ* s'a convinsŭ asemenea pe deplinŭ de esactitatea

traducereĭ d luĭ Ollănescu. Nicĭ una din traducerile germane, pe carĭ d-sa le cunósce, nu sunt așa bine făcute ca acésta româněscă.

Se pune la votŭ propunerea Comisiuneĭ de a se acorda d-luĭ D. C. Ollănescu premiulŭ Năsturelŭ-Herescu.

— Resultatulŭ votuluĭ este 17 voturĭ pentru și 2 contra.

D-lŭ Președinte proclamă votulŭ, prin care s'a acordatŭ premiulŭ d-luĭ Ollănescu.

La propunerea Comisiuneĭ de a se da d-luĭ Petru Rășcanu premiulŭ Craiovénŭ:

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* dă cetire raportuluĭ sĕŭ asupra cărțeĭ presentate la concursŭ de d-lŭ Rășcanu.

D-lŭ *N. Ionescu* ḑice că critica făcută de d-lŭ Tocilescu asupra cărțiĭ d-luĭ Rășcanu este aspră și greșită. Lucrarea d-luĭ Rășcanu este originală, este resultatulŭ unorŭ cugetărĭ adâncĭ asupra desvoltăreĭ istorieĭ culturale a omenireĭ. Unŭ meritŭ alŭ sĕŭ este că privesce India ca aurora cultureĭ omenireĭ. La noĭ nimenea până la dînsulŭ n'a publicatŭ unŭ manualŭ de istorie atâtŭ de bine cugetatŭ, cu atâta metodă întocmitŭ; de aceea Academia acordându-ĭ premiulŭ ar încuragia metóda cea bună, care se vede aplicată în lucrarea d-luĭ Rășcanu.

D-lŭ *D. Sturdza*, fără să se pronunțe asupra meritelorŭ saŭ defectelorŭ cărțiĭ d-luĭ Rășcanu, observă numaĭ că este necesarŭ ca pe viitorŭ concurențiĭ să fie obligațĭ a indica anume premiulŭ la care se presintă, pentru că sunt comisiunĭ diferite; și nu este cu putință o lucrare regulată, dacă nu se va scì tot-deauna căreĭ Comisiunĭ să se trimétă fie-care lucrare. D-sa propune a se lua pentru viitorŭ o decisiune în acestŭ sensŭ. In casulŭ de acum crede că nu se póte acorda premiulŭ Craiovénŭ, care are o Comisiune deosebită de acea de 9, care recomandă la premiare cartea d-luĭ Rășcanu. Comisiunea specială a aceluĭ premiŭ și-a presentatŭ raportulŭ; asupra luĭ s'a luatŭ decisiune; și d-sa nu crede că este bine ca altă Comisiune să vină acum să dispună de acestŭ premiŭ.

D-lŭ *Gr. G. Tocilescu* ḑice că d-sa n'a tăgăduitŭ meritele incontestabile ale opereĭ d-luĭ Rășcanu, dovadă este însușĭ raportulŭ d-sale,

prin care a propusŭ Comisiuneĭ de 9 să acorde autoruluĭ premiulŭ Năsturelŭ-Herescu de 4.000 leĭ, ca o vrednică rĕsplată a uneĭ muncĭ rodnice şi consciinţióse. Dacă a semnalatŭ câte-va lacune, ca de es.: lipsa uneĭ introducerĭ în studiulŭ istorieĭ, o atenţiune maĭ mare pentru isvórele istorice în genere şi în specialŭ pentru isvórele istorieĭ ebraice; acésta nu póte fi calificatŭ de «o critică aspră şi greşită.» De asemenea crede că e întemeiată observarea d-sale, că pentru o carte destinată claseĭ a V-a de liceŭ nu s'a păstratŭ o dréptă proporţiune, când se consacră pentru istoria Orientuluĭ peste 280 pagine, iar pentru istoria grécă 250 pagine; pe când se scie că în învĕţământulŭ licealŭ istoria Elenilorŭ şi Romanilorŭ trebue să formeze obiectulŭ de căpetenie, iar istoria popórelorŭ orientale numaĭ întru câtŭ ea ajută la priceperea civilisaţiuneĭ greco-romane. De aceea d-sa crede că istoria poporuluĭ Indianŭ n'ar trebui să ocupe unŭ locŭ aşa de mare în istoria vechiă, întru câtŭ relaţiunĭ politice saŭ vre-o înrîurire óre-care n'a existatŭ în anticitate între India şi cerculŭ popórelorŭ mediterane. Aceste neînsemnate lacune nu scadŭ în ceva valórea opereĭ d-luĭ Răşcanu; acéstă operă vine să umple unŭ golŭ de multŭ simţitŭ în literatura nóstră didactică. De aceea rógă pe Academie să-ĭ acorde celŭ puţinŭ premiulŭ didacticŭ de 1500 leĭ, nu ca rĕsplată materială a munceĭ sale, ci ca dovadă că acestŭ înaltŭ corpŭ sciinţificŭ preţuesce lucrărĭ de valórea *Compendiuluĭ de Istorie* alŭ d-luĭ Răşcanu.

D-lŭ *P. Poni* dice că publicaţiunile premielorŭ de până acum nu obligă pe concurentŭ a indica premiulŭ pentru care se presentă. D-lŭ Răşcanu a presentatŭ cartea sa, dicêndŭ în adresă că o presentă pentru orĭ-care premiŭ. Delegaţiunea o ar fi pututŭ trimete Comisiuneĭ premiuluĭ didacticŭ, din causă că este o carte didactică, fără a ţiné socotélă de numĕrulŭ esemplarelorŭ.

D-lŭ *D. Sturdza* rĕspunde că biuroulŭ nu putea proceda cum dice d-lŭ Poni, pentru că în publicaţiunile concursurilorŭ se spune că concurenţiĭ la premiile anuale Năsturelŭ şi Lazărŭ trebue să presinte 12 esemplare, pe când la premiulŭ didacticŭ Craiovénŭ se cerŭ numaĭ 6 esemplare. Apoĭ chiar în testamentulŭ Năsturelŭ se prevede că la concursulŭ acestuĭ premiŭ se potŭ presenta şi cărţĭ didactice. Orĭ-care

ar fi decisiunea Academieĭ asupra casuluĭ de faţă, d-sa propune ca pentru viitorŭ să se iea decisiunea ca concurenţiĭ să determine anume premiulŭ la care voescŭ a concura.

Se pune la votŭ propunerea d-luĭ D. Sturdza, ca în publicaţiunile premiilorŭ să se spună că concurenţiĭ sunt obligaţĭ a arĕta premiulŭ la care concurézǎ.

—Propunerea se primesce cu unanimitate.

Se pune la votŭ propunerea Comisiuneĭ premielorŭ de a se acorda d-luĭ Răşcanu premiulŭ didacticŭ Craiovénŭ pentru cartea sa Istoria Universală.

— Resultatulŭ votuluĭ este: 18 pentru şi 1 abţinere.

D-lŭ Preşedinte proclamă votulŭ, anunţândŭ că s'a acordatŭ d-luĭ Răşcanu premiulŭ didacticŭ Craiovénŭ de 1.500 leĭ.

Se procede la alegerea Delegaţiuniĭ pentru anulŭ 1892—93.

— Preşedinte alŭ Academieĭ se alege d-lŭ *Ion Ghica* cu 17 voturĭ din 19 votanţĭ.

— Vice-preşedinţĭ se alegŭ d-niĭ *I. Negruzzi* cu 18 voturĭ, *V. A. Urechiă* cu 18 voturĭ, *Dr. D. Brândză* cu 17 voturĭ, din 18 votanţĭ.

ŞEDINŢA DIN 1 APRILIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *I. Negruzzi*.

Se dă cetire procesuluĭ-verbalŭ alŭ Secţiuneĭ sciinţifice pentru şedinţa dela 30 Martie, prin care se arată că Secţiunea a respinsŭ cererea d-luĭ căpitanŭ Dimolescu de a ceti în şedinţa Academieĭ scrierea sa «Idealulŭ armateĭ române.»

— Decisiunea Secţiuneĭ se aprobă.

Se cetesce procesulŭ-verbalŭ alŭ Secţiuneĭ sciinţifice pentru şedinţa dela 1 Aprilie, prin care se arată că Secţiunea şi-a constituitŭ biuroulŭ,

alegêndŭ Președinte pe d-lŭ *N. Kretzulescu* și Vice-Președinte pe d-lŭ *P. S. Aurelianŭ*.

— Academia iea actŭ.

D-lŭ *Gr. Ștefănescu* presintă nota sa despre existența Dinoteriuluĭ în România, presentată Congresuluĭ geologicŭ dela Washington și tipărită în Buletinulŭ aceluĭ Congresŭ.

D-lŭ *V. Babeșŭ* dă cetire următoruluĭ raportŭ alŭ Comisiuneĭ financiare, pre lângă care presintă proiectulŭ de budgetŭ alŭ Academieĭ pentru anulŭ 1892-93:

«*Raportulŭ Comisiuneĭ budgetare:* 1. Asupra propuneriĭ d-luĭ P. Broșteanu, membru corespondentŭ alŭ Academieĭ, pentru procurarea de documente din Archivele dela München; 2. Asupra cereriĭ Epitropieĭ dela S-ta Vinerĭ pentru acordarea, respective urcarea, sumeĭ de indemnisare dela 400 la 1.500 leĭ anualŭ; 3. Asupra cereriĭ d-luĭ T. Burada, pentru înlesnirea călětorieĭ sale la Brussa în scopulŭ de a studia situațiunea Românilorŭ, carĭ s'arŭ găsì așezațĭ în acele părțĭ ale Asieĭ micĭ; 4. Asupra propuneriĭ Secțiuneĭ literare pentru remunerarea munceĭ d-luĭ Pop-Reteganu, care a presentatŭ Academieĭ, sub titlulŭ «Datine și credințe populare», o colecțiune bogată și importantă.

«*Domnilorŭ Colegĭ*,

«Comisiunea budgetară, esaminândŭ aceste propunerĭ și respective cererĭ, este de opiniunea:

«Ad. 1. Că, de óre-ce Secțiunea istorică a recunoscutŭ de importantă și meritorie propunerea d-luĭ P. Broșteanu și că dela plenŭ cere autorisațiunea, ca «*la timpulŭ sĕŭ*» să însărcineze pe propunĕtorŭ, în condițiunĭ câtŭ maĭ economice, cu copiarea documentelorŭ de sub întrebare; iar după cuprinsulŭ discuțiunilorŭ din Secțiunea istorică, sub «*timpulŭ sĕŭ*» trebue să se înțelégă acela, când printr'o corespondență cu persónele ce staŭ în fruntea Archivelorŭ indicate din München se vorŭ fi luatŭ cunoscințe positive despre esistența și calitatea saŭ va-

lórea acelorŭ documente, care corespondenţă cade în competinţa şi datoria Delegaţiunii. Delegaţiunea să fie însărcinată a împlini acéstă prealabilă condiţiune şi, conformŭ resultatuluĭ ce va obţiné, a procede în conlucrare cu Secţiunea, remânêndŭ totŭ de acestŭ resultatŭ pendinte cestiunea speselorŭ cu tótă economia, carĭ spese vorŭ fi a se lua din fondulŭ pentru colectarea şi publicarea de documente istorice.

«Ad. 2. Comisiunea budgetară, neavêndŭ motive nicĭ de *dreptŭ* nicĭ de *echitate:* de dreptŭ nu, căcĭ prin testamentulŭ regulatorŭ Academieĭ nu se impune nicĭ cea maĭ mică sarcină în favorulŭ administraţiuneĭ avereĭ rĕmase după fericitulŭ Herescu; de echitate nu, căcĭ prin urcarea considerabilă a veniturilorŭ după moşiile administrate s'a urcatŭ în asemenea mĕsură şi partea Bisericeĭ S-teĭ Vinerĭ şi s'a sporitŭ şi retribuţiunea percentuală a d-lorŭ Epitropĭ; nu póte dar să propună luarea în consideraţiune a cerereĭ, şi acésta cu atâtŭ maĭ vêrtosŭ, căcĭ prin încuviinţarea cerereĭ s'ar crea unŭ precedentŭ, care ar puté să fie prejudiciosŭ pentru Academie.

«Ad. 3. Pentru înlesnirea călĕtorieĭ d-luĭ T. T. Burada la Brussa, în scopulŭ d'a căuta şi descrie starea în care se află poporulŭ românŭ prin acele părţĭ ale Asieĭ, s'a prevĕḑutŭ în budgetulŭ ce vi se supune esaminăriĭ, o sumă de leĭ 400.

«Ad. 4. Comisiunea a pusŭ în budgetŭ la cheltuelĭ suma de leĭ 500, conformŭ votuluĭ Secţiuneĭ.»

D-lŭ *V. Maniu* ḑice că raportulŭ Comisiuneĭ financiare spune, că Comisiunea nu a prevĕḑutŭ suma necesară pentru a se da d-luĭ P. Broşteanu pentru procurarea copielorŭ de documente din Archiva dela München, privitóre la istoria Banatuluĭ, pe când a pututŭ prevedé o sumă pentru o călĕtorie cu scopŭ de a căuta Românĭ în Asia mică. Academia a hotărîtŭ să prevadă acea sumă în budgetŭ şi Comisiunea nu s'a conformatŭ decisiuneĭ luate, care impunea Comisiuneĭ să prevaḑă o sumă pentru d-lŭ Broşteanu.

D-lŭ *D. Sturdza* cetesce decisiunea Academieĭ despre procurarea documentelorŭ dela München, care era, ca Academia să iea maĭ în-

tăĭ informaţiunĭ despre natura acelorŭ documente şi numaĭ după aceea să se iea mĕsurĭ pentru procurarea de copiĭ de pe ele.

D-lŭ *V. Babeşŭ* dă cetire capitoluluĭ de Veniturĭ alŭ budgetuluĭ în sumă de leĭ 142.346,15 banĭ.

— Academia aprobă acestŭ capitolŭ.

D-lŭ *V. Babeşŭ* dă cetire capitoluluĭ de Cheltuelĭ în sumă de leĭ 141.923,95 banĭ, presentândŭ unŭ excedentŭ de leĭ 422.20 banĭ.

— Tóte articolele se aprobă cu unanimitate.

Se pune la votŭ proiectulŭ de budgetŭ pe anulŭ 1892—93 şi se primesce cu unanimitate.

D-lŭ *D. Sturdza* presintă raportŭ despre luarea în posesiune a avereĭ lăsate Academieĭ de rĕposatulŭ V. Adamachi, despre inventariulŭ legalŭ făcutŭ asupra acesteĭ averĭ şi despre actuala situaţiune juridică a succesiuneĭ.

— Academia autorisă Delegaţiunea ca să priméscă veniturile, să administreze tótă averea, luândŭ totŭ-odată disposiţiunĭ pentru definitiva regulare a acesteĭ succesiunĭ.

ŞEDINŢA DIN 1 APRILIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *I. Negruzzi.*

Se dă cetire următóreĭ telegrame primite dela d-lŭ Preşedinte *Ion Ghica.*

«Fiţi, mĕ rogŭ, interpretulŭ mândreĭ mele recunoscinţe pe lângă colegiĭ noştri pentru marele onorŭ ce mi-aŭ făcutŭ. Să trăiască Academia Română, stîlpulŭ celŭ maĭ neclintitŭ alŭ naţionalităţiĭ nóstre.»

D-lŭ *D. Sturdza* dăruesce, din partea d-luĭ ingínerŭ Zane, o preţiósă colecţiune de documente istorice şi scrisorĭ din diferite epoce.

Dela d-lŭ Radu Rosetti se primescŭ în darŭ două documente istorice:

chrisovŭ dela Evstratie Dabija Voevodŭ Mold. (fragmentŭ fără dată) şi carte de judecată dată de Şoltuzulŭ de Bârladŭ la 1632 (7141) Novembre 20, cu pecetea Bârladuluĭ.

D-lŭ Secretarŭ generalŭ *D. Sturdza* dă cetire următoruluĭ raportŭ asupra lucrărilorŭ Academieĭ din acéstă sesiune:

«*Domnilorŭ Colegĭ,*

«Sesiunea generală, care se închide astădĭ, dă începutŭ la alŭ doilea pătrarŭ de secolŭ alŭ activităţiĭ Academieĭ. Greutăţile carĭ eraŭ consecinţa situaţiuneĭ neclare şi nu încă bine stabilite a Statuluĭ nostru în întâia jumĕtate a secoluluĭ s'aŭ înlăturatŭ, pentru activitatea culturală a naţiuneĭ, prin înălţarea şi întărirea Românieĭ în timpulŭ celorŭ douĕ-deci şi cincĭ de anĭ, pe carĭ i-amŭ serbatŭ în sesiunea trecută. Academia însăşĭ se simte din ce în ce maĭ bine şi maĭ solidŭ aşezată. Posiţiunea eĭ de supremŭ institutŭ de cultură naţională cu sarcina de a da direcţiune activităţiĭ sciinţifice şi literare, de a aprecia scrierile şi lucrările carĭ se facŭ şi de a recompensa meritele şi talentulŭ, atragŭ asupră-ĭ privirĭ simpatice din partea tuturorŭ acelora carĭ aŭ în inimă iubirea pentru cultura némuluĭ românescŭ şi dorinţa de a o vedé făcêndŭ progrese repedĭ, spre a deveni egală cu a popórelorŭ carĭ aŭ avutŭ fericirea unuĭ trecutŭ maĭ puţinŭ agitatŭ decât noĭ.

«Acéstă simpatică consideraţiune, care se arată Academieĭ, cresce anŭ cu anŭ. Ea este pe de o parte o mare recompensă pentru Academie, pe de altă parte ea ne impune obligaţiunea ca să ne silimŭ a lucra totŭ maĭ multŭ şi maĭ bine spre a merita totŭ-deauna întrégă acea mare simpatie care se arată Instituţiuneĭ nóstre.

«Maiestatea Sa Regele, Augustulŭ nostru Suveranŭ, în fie-care anŭ ne dă noue dovedĭ despre înaltulŭ interesŭ ce are pentru lucrările nóstre. Douĕ şedinţe din acéstă sesiune aŭ avutŭ onórea de a fi presidate de Regele nostru.

«Maiestatea Sa, însoţitŭ de A. S. Regală Principele Moştenitorŭ, a binevoitŭ a asista la şedinţa dela 6 Martie, când a dăruitŭ Acade-

mieĭ unŭ album cuprindĕndŭ reproducerĭ a stemeĭ Munteniei şi a costumelorŭ românescĭ de pe unŭ manuscriptŭ transilvanŭ dela începutulŭ secoluluĭ XVII. In acea şedinţă Maiestatea Sa a făcutŭ urărĭ pentru prosperitatea şi înălţarea Academieĭ în alŭ doilea pătrarŭ de secolŭ alŭ existenţeĭ eĭ; apoĭ a ascultatŭ cu viulŭ interesŭ, pe care toţĭ îlŭ cunóscemŭ, lectura colegulu̮ĭ nostru B. P. Hasdeŭ din lucrarea sa monumentală asupra limbeĭ române, lectura d-luĭ V. A. Urechiă asupra luĭ Nicolae Milescu şi lectura d-luĭ Gr. Stefănescu despre cataracta dela Niagara.

«Şedinţa dela 26 Martie a fostŭ asemenea presidată de Maiestatea Sa, care a ascultatŭ disertaţiunea colegu̮luĭ nostru Hasdeŭ asupra genealogieĭ popórelorŭ balcanice.

«Increderea pe care Academia şi-a câştigat'o înaintea bărbaţilorŭ iubitorĭ de cultura naţională produce efecte din ce în ce maĭ îmbucurătóre.

«Academia găsesce ajutóre şi încuragiărĭ pentru lucrarea sa în generositatea patriotică şi luminată a acelora carĭ dorescŭ a da impulsiune desvoltăreĭ literelorŭ şi sciinţelorŭ între Românĭ. Lângă numele generoşilorŭ donatorĭ, ca Năsturelŭ-Herescu, Doctorulŭ Obedenaru, Ioanŭ Fĕtu, s'a adausŭ acum numele celuĭ maĭ mare donatorŭ alŭ Academieĭ, a rĕposatuluĭ întru fericire Vasile Adamachi dela Iaşĭ, care a lăsatŭ Academieĭ averea sa în valóre de aprópe două milióne şi jumĕtate Leĭ.

«Acéstă mare şi neaşteptată donaţiune va permite Academieĭ nóstre să dea activităţeĭ sale o desvoltare multŭ maĭ mare decât i-a fostŭ cu putinţă până acum. Numele luĭ Adamachi va rĕmâné astŭ-felŭ pomenitŭ cu respectŭ şi admiraţiune prin secoliĭ nesfîrşiţĭ, câtŭ va exista Academia Română şi câtŭ o cultură românéscă se va desvolta pe acestŭ vechiŭ pămîntŭ alŭ Coloniilorŭ luĭ Traianŭ.

«Domnia-vóstră aţĭ luatŭ hotărîrile de prima necesitate, pentru ca Academia să pótă lua în stăpânire acéstă mare donaţiune. Va rĕmâné ca în sesiunea viitóre să se regulamenteze esecutarea generóselorŭ intenţiunĭ şi voinţe ale ilustruluĭ patriotŭ.

«Sesiunea generală a acestuĭ anù s'a compusŭ din 28 de ședințe, dintre carĭ doue aŭ fostŭ solemne și treĭ publice.

«In ședința solemnă dela 29 Martie ațĭ ascultatŭ discursulŭ de recepțiune alŭ colegului nostru Iosifŭ Vulcanŭ, despre fabulistulŭ Dimitrie Țichindélŭ, și rĕspunsulŭ d-luĭ V. A. Urechiă. Colegiĭ noștri v'aŭ vorbitŭ în aceste douĕ frumóse discursurĭ despre o parte din luptele grele, pe carĭ le-aŭ purtatŭ la începutulŭ secoluluĭ Româniĭ din ținutulŭ Banatuluĭ și din părțile mărginașe ale Ungarieĭ pentru redeșteptarea cultureĭ naționale între dînșiĭ.

«Discursulŭ de recepțiune alŭ colegului nostru Gr. G. Tocilescu, anunțatŭ în programa lucrărilorŭ, a fostŭ amânatŭ pentru sesiunea anuluĭ viitorŭ.

«Ședința publică dela 13 Martie a fostŭ ocupată de d-lŭ membru corespondentŭ T. D. Speranția cu cetirea uneĭ părțĭ din lucrarea sa asupra fabuleĭ în generalŭ și în specialŭ la Românĭ.

«La 20 Martie colegulŭ nostru d-lŭ Gr. G. Tocilescu a cetitŭ o însemnată lucrare despre Nicolae Alexandru Basarabŭ și despre primiĭ Domnĭ aĭ Principatuluĭ Munteniei.

«Comisiunĭ alese de d-vóstră aŭ examinatŭ atâtŭ lucrările diverse, carĭ s'aŭ executatŭ în cursulŭ anuluĭ după decisiunile din sesiunea trecută, câtŭ și gestiunea financiară și starea fondurilorŭ Academieĭ. Prin rapórtele lorŭ aceste Comisiunĭ v'aŭ arĕtatŭ resultatulŭ cercetărilorŭ făcute, și d-vóstră ațĭ binevoitŭ a aproba prin votŭ atât lucrările cât și gestiunea financiară a anuluĭ încheiatŭ.

«După propunerile Secțiuneĭ istorice ațĭ hotărîtŭ ca Delegațiunea să îngrijéscă a procura copiĭ de pe unele documente istorice privitóre la Româniĭ din Banatŭ, carĭ se află în archivele de la München și asupra cărora a atrasŭ atențiunea d-lŭ membru corespondentŭ P. Broșteanu. Ațĭ hotărîtŭ asemenea a nu se publica, dar a se păstra în colecțiunile Academieĭ, încercarea de studiŭ criticŭ asupra luĭ Michnea alŭ III-lea de Ioanŭ Crișanŭ.

«Ațĭ hotărîtŭ, după propunerea d-luĭ Urechiă, ca Academia să se asocieze, prin trimeterea unuĭ documentŭ subscrisŭ de membriĭ eĭ, la ma-

rea serbare care se face în acestŭ anŭ în onórea luĭ Cristofŭ Columbŭ pentru împlinirea a patru secole dela descoperirea Americeĭ.

«Comisiunile însărcinate încă din sesiunea trecută cu esaminarea lucrărilorŭ presentate la concursurile premielorŭ v'aŭ presentatŭ rapórtele lorŭ, şi Academia a avutŭ plăcerea de a puté acorda în acestŭ anŭ tóte premiile carĭ eraŭ disponibile.

«Premiulŭ Năsturelŭ-Herescu de 4.000 Leĭ l'aţĭ acordatŭ d-luĭ D. C. Ollănescu pentru traducerea în versurĭ românescĭ a scrierilorŭ poetuluĭ Horaţiu «Ode, Epode, Carmen saeculare» şi «Ad Pisones». Aţĭ apreciatŭ în acéstă lucrare atâtŭ esactitatea reproduceriĭ ideilorŭ poetuluĭ latinŭ cât şi corectitudinea şi eleganţa versuluĭ românescŭ, în care autorulŭ a îmbrăcatŭ cugetarea poetuluĭ latinŭ.

«Premiuluĭ Statuluĭ Lazărŭ de 5.000 Leĭ l'aţĭ acordatŭ d-luĭ Dr. C. Istrati pentru scrierea sa «Cursŭ elementarŭ de Chimie», în care aţĭ recunoscutŭ atâtŭ o adâncă cunóscere a acesteĭ sciinţe în starea eĭ actuală şi cercetărĭ propriĭ ale autoruluĭ, câtŭ şi o bună metodă în espunere.

«Premiulŭ didacticŭ alŭ Societăţeĭ Craiovene de 1.500 Leĭ l'aţĭ acordatŭ d-luĭ P. Răşcanu pentru scrierea sa despre Istoria universală.

«Premiulŭ Statuluĭ Eliade-Rădulescu, care a fostŭ pusŭ la concursŭ în acestŭ anŭ pentru subiectulŭ «Nascerea şi înmormîntarea la Românĭ», l'aţĭ acordatŭ unuĭ manuscriptŭ, pe care Comisiunea specială vi l'a recomandatŭ ca o lucrare bună şi de meritŭ.

«Constatându-se însă că autorulŭ acestuĭ manuscriptŭ este colegulŭ nostru d-lŭ S. Fl. Marianŭ, d-vóstră aţĭ hotărîtŭ, că se recunoscŭ meritele lucrăreĭ, dar nu se póte da valórea premiuluĭ, fiindŭ acésta în contra decisiuneĭ din anulŭ trecutŭ, care opresce pe membriĭ activĭ aĭ Academieĭ de a presenta lucrările lorŭ la premiare.

«Pentru premiele carĭ vorŭ trebui acordate în viitórea sesiune aţĭ alesŭ Comisiunile carĭ vorŭ avé să esamineze lucrările presentate la concursurĭ. Aţĭ hotărîtŭ asemenea ca, pentru viitorŭ, concurenţiĭ să fie obligaţĭ a arĕta totŭ-deauna anume premiulŭ pentru care voescŭ a concura.

«Pentru premiulŭ Eliade-Rădulescu de 5.000 Leĭ din anulŭ 1896

ațĭ hotărîtŭ a se pune la concursŭ subiectulŭ «Botanica poporală ro-
«mână din punctulŭ de vedere alŭ credințelorŭ, datinelorŭ și literatureĭ
«populare, avêndu-se în vedere adunarea câtŭ se póte maĭ bogată a ma-
«terialuluĭ.»

«Perderile dureróse, pe carĭ Academia le-a suferitŭ în aniĭ trecuțĭ prin încetarea din viéță a unora din ceĭ maĭ ilustri membri aĭ sĕĭ, v'aŭ pusŭ în situațiunea grea de a trebuì să alegețĭ noĭ membri în loculŭ lorŭ. In acéstă sesiune însă ațĭ pututŭ înlocuì numaĭ pe unulŭ din rĕposațiĭ noștri colegĭ, alegêndŭ membru în Secțiunea sciințifică pe d-lŭ Spiru Haretŭ în loculŭ rĕmasŭ vacantŭ prin mórtea d-luĭ E. Bacaloglo.

«Loculŭ vacantŭ din Secțiunea literară și celŭ din Secțiunea istorică ațĭ hotărîtŭ a le lăsa neocupate până la viitórea sesiune.

«Chiar în cursulŭ acesteĭ sesiunĭ amŭ primitŭ trista scire despre încetarea din viață a membruluĭ corespondentŭ românŭ pentru Secțiunea literară Ioanŭ Popescu, profesorŭ la Sibiiŭ.

«După propunerea Secțiuneĭ literare ațĭ alesŭ de membru corespondentŭ românŭ pe lângă acea Secțiune pe d-lŭ D. C. Ollănescu, traducĕtorulŭ poesiilorŭ luĭ Horațiu; ațĭ alesŭ asemenea membru corespondentŭ străinŭ pentru aceeașĭ Secțiune pe d-lŭ Gustav Weigand, cunoscutŭ prin studiile sale asupra dialectuluĭ macedo-românŭ.

«Secțiunea istorică v'a propusŭ și d-vóstră ațĭ alesŭ de membru corespondentŭ românŭ pe d-lŭ Ioanŭ Bogdanŭ.

«Ațĭ alesŭ asemenea membri corespondențĭ românĭ pentru Secțiunea sciințifică pe d-niĭ inginerŭ A. Saligny și C. Climescu, profesorŭ la Universitatea din Iașĭ.

«Secțiunile v'aŭ presentatŭ oficiile ce și-aŭ alesŭ pentru conducerea lucrărilorŭ lorŭ în anulŭ viitorŭ.

«Pentru conducerea lucrărilorŭ Academieĭ până la viitórea sesiune ațĭ alesŭ iarășĭ Președinte pe d-lŭ Ion Ghica, iar Vice-Președințĭ pe d-niĭ I. Negruzzi, V. A. Urechiă și Dr. D. Brândză.

«Acestea sunt, Domnilorŭ Colegĭ, principalele lucrărĭ carĭ aŭ ocupatŭ cele 28 de ședințe ale actualeĭ sesiunĭ generale. Reamintindu-vi-le în acéstă repede schițare, nu potŭ termina decât făcêndŭ cele maĭ sincere și maĭ fierbințĭ urărĭ, ca Academia să progreseze, activitatea eĭ să se îmbogățéscă și să dea róde totŭ maĭ multe și maĭ marí pentru înălțarea cultureĭ naționale, ca astŭ-felŭ Instituțiunea nóstră să se arate totŭ-deauna vrednică de marea încredere ce i se acordă de națiune».

După cetirea raportuluĭ, d-lŭ Secretarŭ generalŭ, cerêndŭ cuvîntulŭ, ḑice:

«Rogŭ pe d-lŭ Președinte să nu închidă sesiunea, după obiceiŭ, îndată după cetirea raportuluĭ meŭ, ci să bine-voiască a-mĭ lăsa încă cuvîntulŭ pentru câte-va momente.

«Credŭ că nu ne putemŭ despărți de astă-dată fără a aminti despre unŭ evenimentŭ, care, orĭ câtŭ de personalŭ ar fi, să resfrânge asupra Academieĭ întregĭ.

«Când unŭ omŭ ajunge la adâncĭ bĕtrânețe în deplinătatea puterilorŭ luĭ trupescĭ și sufletescĭ, acésta este o mare bucurie pentru întréga familie căreia elŭ aparține. Când însă viéța aceluĭ omŭ e plină de muncă și de fapte roditóre pentru o națiune întrégă, acele bĕtrânețe sunt obiectulŭ venerațiuneĭ confrațilorŭ sĕĭ.

«Academia nóstră are fericirea a avé în sînulŭ eĭ pe unŭ bărbatŭ, care în adâncĭ bĕtrânețe a rĕmasŭ fruntașŭ între fruntașĭ, neobositŭ la muncă, neobositŭ la fapte, cu inimă caldă și tare pentru totŭ ce privesce némulŭ românescŭ.

«Peste puține sĕptĕmânĭ, venerabilulŭ nostru colegŭ Gheorghe Barițiŭ va serba a optŭ-ḑecea sa aniversare. La puținĭ muritorĭ este datŭ să ajungă la acéstă vîrstă, plinĭ de vigóre în tóte, ca colegulŭ nostru. Să ne bucurămŭ de acestŭ darŭ din cerŭ, mulțămindŭ Celuĭ Prea Înaltŭ, că amŭ pututŭ să-lŭ vedemŭ și astă-dată în mijloculŭ nostru, și implorândŭ dela Elŭ ca să ni-lŭ ție încă mulțĭ anĭ precum îlŭ avemŭ astăḑĭ.

«Domnule Barițiŭ! Cuvîntulŭ d-tale a strînsŭ și a îmbărbătatŭ încă de multŭ poporulŭ românescŭ. Numele d-tale este scumpŭ peste totŭ

loculŭ unde rĕsună graiulŭ nostru, căcĭ nu numaĭ că elŭ rĕsună de multŭ timpŭ, dar a rĕsunatŭ continuŭ şi fără încetare. Dumnedeŭ să-ţĭ maĭ lungéscă viéţa, pentru ca lunga experienţă a unuia din ceĭ maĭ vechĭ şi din ceĭ maĭ temeinicĭ fiĭ aĭ némuluĭ românescŭ să-şĭ maĭ dea ródele sale binefăcĕtóre.»

La aceste cuvinte toţĭ membriĭ Academieĭ s'aŭ ridicatŭ, urândŭ d-luĭ Gheorghe Bariţiŭ încă mulţĭ anĭ plinĭ de sănĕtate şi de vigóre.

D-lŭ *G. Bariţiŭ* a mulţămitŭ în puţine cuvinte pentru aceste urărĭ neaşteptate, care-ĭ mişcă adâncŭ inima şi sunt o dovadă preţiósă de iubirea, pe care a întâlnit'o totŭ-deauna între colegiĭ sĕĭ din Academie, căreia elŭ aparţine dela înfiinţarea eĭ. Aceste urărĭ sunt, la înaintata sa etate, o mare mângâere sufletéscă.

D-lŭ Preşedinte declară închisă sesiunea generală a Academieĭ din anulŭ 1892.

BUDGETULŬ

ACADEMIEI ROMÂNE

PE ANULŬ

1 APRILIE 1892 — 31 MARTIE 1893.

VENITURI

Nr.	I. VENITURI								
1	**Escedentulă**	—	—	—	—	—	—	7.298	30
2	**Fonduri cu destinaţiune generală:**								
	a. *Subvenţiunea anuală a Statului*	—	—	—	—	—	—	20.000	—
	b. *Fondulă Zappa:*								
	Cuponulă rentei amortisabile de 5%.	297.000	—	—	—	14.850	—		
	» dividendă la 11 Acţ. de Banca Naţ. à L. 88,45	5.500	—	9.866	80	972	95	15.822	95
	c. *Vĕrsămîntulă Zappa* anuală de gal. 1.000.	—	—	—	—	—	—	11.750	—
	d. *Fondulă Economiilor:*								
	Cuponulă rentei amortis. şi municipale de 5% . . .	114.500	—	—	—	5.725	—		
	» divid. la 1 Acţ. de Banca Nation. à L. 88,45	500	—	600	—	88	45		
	Produsulă vîndărei publicaţiunilor.	—	—	—	—	600	—	6.413	45
	e. *Fondulă Ioană Fĕtu:*								
	Din venitulă anuală de . . . . L. 10 470,10								
	După scăderea rentei viagere de L. 3.000,—								
	» » chelt. fondului de » 550,— 3.550,—								
	Rĕmâne . . . . L. 6.920,10								
	După scădere de 15% prelevaţi . . . . . » 1.038,—								
	Rĕmâne . . . . » 5.882,10								
	Scăḑêndă 4 părţi la fondă specială . . . » 4.705,90	—	—	—	—	—	—	1.176	20
	f. *Fondulă rentei viagere a Dómnei Ecaterina Fĕtu* . .	—		—	—	—	—	3.000	—
	g. *Fondulă cheltuelelor fondului Ioană Fĕtu*	—	—	—	—	—	—	550	—
	h. *Fondulă Macinca:* Chiria caselor din Craiova . . .	—	—	—	—	—	—	4.350	—
	i. *Prelevaţi dela:*								
	Fond. Cuza . . . . din L. 1.985,— à 15% L. 297,75	—	—	—	—	297	75		
	» *Năst.-Herĕscu* » » 34.412,— » 15% » 5.161,80	—	—	—	—	5.161	80		
	» *Danielă* . . . » » 890,— » 15% » 133,50	—	—	—	—	133	50		
	» *An. Fĕtu* . . . » » 750,— » 15% » 112,50	—	—	—	—	112	50		
	» *G. Lazără* . . » » 1.800,— » 15% » 270,—	—		—	—	270	—		
	» *El.-Rădulescu* » » 1.051,90 » 15% » 157,80	—	—	—	—	157	80		
	» *San-Marin* . . » » 600,— » 15% » 90,—	—	—	—	—	90	—		
	» *Hagi-Vasilie* . » » 1.150,— » 15% » 172,50	—	—	—	—	172	50		
	» *Neuschotz* . . » » 1.250,— » 15% » 187,50	—	—	—	—	187	50		
	» *Bodescu* . . . » » 325,— » 15% » 48,75	—	—	—	—	48	75		
	» *Ioană Fĕtu*. . » » 6.920,10 » 15% » 1.038,—	—	—	—	—	1.038	—		
	» *Craioveanu*. . » » 476,90 » 15% » 71,55	—	—	—	—	71	55	7.741	65
3	**Fonduri cu destinaţiune specială:**								
	a. *Dotaţiunea M. S. Regelui pe 1892—93* . Lei 9.000,—								
	Saldă rĕmasă din anulă 1890 — 91 . » 240,25								
	» » » *vinderea Etimologic.* » 84,—	—	—	—	—	9.324	25		
	b. *Donaţiunea Statului*: premiile Lazără şi Eliade. . . .	—	—	—	—	10.000	—		
	De raportată . . .	417.500	—	10.466	80	19.324	25	78.102	55

CHELTUELI

II. CHELTUELI										
1 **Cheltueli proprii ale Academieĭ:**										
A. Personalulŭ.										
a. *Diurnele sesiuneĭ generale din 1892*			—	—	19.500	—				
b. » *ședințelorŭ ordinare*			—	—	7.500					
c. » *a patru membri delegațĭ*			—	—	1.000	—				
d. *Indemnisarea Secretaruluĭ gener. pe unŭ anŭ à Leĭ 200*			—	—	2.400	—				
e. » *3 Secretarĭ de Secțiĭ pe 11 lunĭ » 300*			—	—	3.300					
f. *Remunerarea funcționarilorŭ pe unŭ anŭ:*			—	—						
1 Cassierŭ-Comptabilŭ	à Leĭ 450,—	Leĭ 5.400,—								
1 Bibliotecarŭ	» 450,—	» 5.400,—								
1 Scriitorŭ archivarŭ	» 250,—	» 3.000,—								
1 Ajutorŭ de bibliotecă	» 250,—	» 3.000,—								
1 » » »	» 200,—	» 2.400,—								
2 Scriitorĭ la Bibliotecă	» 150,—	» 3.600,—								
1 » » comptabilitate	» 150,—	» 1.800,—								
1 Ajutorŭ paleografŭ	» 200,—	» 2.400,—								
Intendentŭ	» 100,—	» 1.200,—								
2 Servitorĭ	» 100,—	» 2.400,—								
1 »	» 80,—	» 960,—								
1 Rândașŭ	» 60,—	» 720,—	32.280	—	32.280	—	65.980	—		
g. *Spese de cancelarie, materialŭ, încăldită, etc.*										
Suma ca în aniĭ trecuțĭ		Leĭ 2.000,—	—	—						
Imprimate		» 1.000,—	—	—						
Combustibile		» 1.400,—	—	—						
Iluminatŭ, apă și diverse		» 1.000,—	5.400	—						
h. *Spesele fonduluĭ Ioanŭ Fĕtu*			550	—						
i. *Ajutorulŭ Epitropieĭ S-ta Vinerĭ*			400	—						
j. *Intreținerea și repararea imobiluluĭ*			1.000	—						
k. *Portretele membrilorŭ decedațĭ*			1.000	—	8.350	—				
B. Materialŭ.										
l. *Spese de procese*			100	—						
m. *Mobiliarulŭ Biblioteceĭ*			100	—						
n. *Spese neprevĕḑute*			1.000	—						
o. » *de expedițiе*			1.800	—						
p. *Subvențiunea d-luĭ Burada*			400	—						
q. *Remunerarea d-luĭ Pop-Reteganu*			500	—	3.900	—	12.250	—	78.230	—
2 **Premiĭ, Achisițiunĭ, Publicatiunĭ și Tipărirĭ:**										
A. Premiĭ.										
r. *Premiulŭ Lazărŭ*			5.000	—						
s. » *Năsturelŭ-Herĕscu*			4.000	—						
t. » *Craiovénŭ*			1.500	—	10.500	—	10.500	—		
De reportatŭ							10.500		78.230	

VENITURI

Reportŭ . .			417.500	—	10.466	30	19.334	25	78.102	
c. *Fondulŭ Cuza:*										
Cup. renteĭ fonc. rur. și munic. 5% L.	1.985,—	min. 15%	39.700	—	—	—	1.687	25		
d. *Fondulŭ Năsturelŭ-Herĕscu:*										
Venit. moșieĭ Năsturelŭ pe 1 anŭ »	25.900,—									
» » Lămotescĭ » 1 sem. »	2.027,50									
» » » » al 2 sem. »	4.250,—									
Cup. renteĭ și munic. de L. 5% »	1.350,		27.000	—	—	—				
» la 10 acț. de Banca Naț à 88,45	884,50		5.000	—	9.031	65				
Suma Leĭ	34.412,—	» 15%	—	—	—	—	29.250	20		
e. *Fondulŭ Daniel:*										
Cuponulŭ obligaț. de statŭ de 6% »	840,—		14.000	—	—	—				
Cuponulŭ municipalŭ de 5% . . . . »	50,—		1.000	—	—	—				
Suma Leĭ	890,—	» 15%	—	—	—	—	756	50		
f. *Fondulŭ A. Fĕtu:*										
Cuponulŭ renteĭ și munic. de 5% »	750,—	» 15%	15.000	—	—	—	637	50		
g. *Fondulŭ G. Lazărŭ:*										
Cup. fonc. ruralŭ și munic. de 5% »	1.800,—	» 15%	36.000	—	—	—	1.530	—		
h. *Fondulŭ Eliade-Rădulescu:*										
Cup. fonc. rur. și munic. de 5% »	875,—		17.500	—	—	—				
» la 2 acț. de B. Naț. à 88,45 »	176,90		1.000	—	1.200	—				
Suma Leĭ	1.051,90	» 15%	—	—	—	—	894	10		
i. *Fondulŭ San-Marinŭ:*										
Cup. renteĭ și municipalŭ de 5% »	600,—	» 15%	12.000	—	—	—	510	—		
j. *Fondulŭ Hagi-Vasile:*										
Cuponulŭ municipalŭ de 5% »	1.150,—	» 15%	23.000	—	—	—	977	50		
k. *Fondulŭ Neuscholz:*										
Cuponulŭ municipalŭ de 5% »	1.250,—	» 15%	25.000	—	—	—	1.062	50		
l. *Fondulŭ Bodescu:*										
Cuponulŭ municipalŭ de 5% »	325,—	» 15%	6.500	—	—	—	276	25		
m. *Fondulŭ Ioanŭ Fĕtu:*										
Cup. la 86 acț. de B. Naț. à 88,45 »	7.606,70		43.000	—	47.533	80				
» municipalŭ . . . . de 5% »	875,—		17.500	—	—	—				
Venitulŭ grădineĭ dela móră . . »	1.300,—									
» caselorŭ dela móră . . »	350,—									
» à 5% la leĭ 6.768,30 econ. »	338,40									
Suma	10.470,10									
Minus 15% prelevațiĭ . . 1.038,—										
» rentă viageră. . . 3.000,—										
» cheltuelele fonduluĭ 550,—										
» a 5-a parte . . . 1.176,20	5.764,20		—	—	—	—	4.705	90		
n. *Fondulŭ Craioveanŭ:*			6.000	—	—	—				
Cup. renteĭ și municipalŭ de 5% Leĭ	300,—		1.000	—	1.200	—				
» la 2 acț. de B. Naț. à 88,45 »	176,90									
Saldulŭ din anulŭ 1891—92 . . . . »	1.730,80		—	—	—	—	2.136	15		
Suma	2.207,70	» 15%								
o. *Fondulŭ Chițu:*			500	—	912	50				
In 1 acț. de Banca Națională . Leĭ	1.412,50									
In numerarŭ			—	—	—	—	495	50	64.243	60
			708.200	—	70.344	75	—	—	142.346	15

CHELTUELI

Reportŭ . .	—	—	—	—	10.500	—	78.230	—
B. Achisițiunĭ.								
u. Monete, chrisóve etc.	—	—	756	50				
v. Cărțĭ de fie-care secțiune à Leĭ 1.000.—	3.000	—						
legatulŭ lorŭ	3.000	—	6.000	—	6.756	50		
C. Publicațiunĭ.								
w. Etymologicum magnum Romaniae	—	—	—	—	6 000	—		
D. Tipărirĭ.								
x. Anale	8.000	—						
y. Herodotŭ	1.000	—						
z. Tipărirea Etimologiculuĭ	3.324	25						
aa Flora Dobrogeĭ	1.530							
bb. Discursurile M. S. Regeluĭ	3 000	—						
cc. Nascerea și înmormîntarea la Românĭ	3 000	—						
ss. Ţĕranulŭ Românŭ	2.000	—	21.854	25	21.854	25	45.110	75
3 **Cheltuelĭ din Fondulŭ Ioanŭ Fĕtu.**								
ee. Cărțĭ de școlă	4.705	90						
ff. Renta viageră a Dómneĭ Ecaterina I. Fĕtu	3.000	—	7.705	90	7.705	90	7.705	90
4 **Capitalisărĭ**								
Premiulŭ Eliade-Rădulescu	5.000	-						
Procentele Fonduluĭ Cuza	1.687	25						
» » *A. Fĕtu*	637	50						
» » *San-Marinŭ*	510	—						
» » *Hagi-Vasile*	977	50						
» » *Neuschotz*	1.062	50						
» » *Bodescu*	276	25						
Saldulŭ fonduluĭ Craiovénŭ	230	80						
Adausulŭ și numerarulŭ Fonduluĭ Chițu	495	50	10.877	30	10.877	30	10.877	30
5 **Escedentŭ**	—	—	—	—	—	—	422	20
							142.346	15

Comisiunea financiară: *V. Babeșŭ, P. Poni, Gr. Tocilescu.*

SECȚIUNEA LITERARĂ

ȘEDINȚA DIN 7 MARTIE 1892.

Președința d-luĭ *G. Sion.*

Sub-semnațiĭ membri aĭ Secțiuneĭ literare, întrunindu-ne astădĭ în 7 Martie, asupra convocăreĭ d-luĭ presidentŭ, ni s'aŭ pusŭ în vedere manuscriptele «Credințe și datine populare» ale d-luĭ Reteganu, înaintate prin decisiunea plenuluĭ Academieĭ apreciereĭ nóstre, în ceea ce privesce valórea lorŭ ca colecțiune și întru câtŭ arŭ merită a fi publicate cu spesele Academieĭ.

Secțiunea literară, considerândŭ faptulŭ că menționatele manuscripte sunt multe și voluminóse, așà încât unŭ singurŭ membru alŭ eĭ n'arŭ dispune de timpulŭ necesarŭ pentru a le examinà pe tóte în cursulŭ sesiuneĭ generale actuale și a face o relațiune asupra lorŭ, a decisŭ a distribuì aceste manuscripte la patru din membriĭ eĭ, și anume: d-lorŭ G. Sion, I. Caragiani, I. Vulcanŭ și N. Quintescu. Câte patru d-nĭ membri vorŭ comunicà Secțiuneĭ în timpulŭ celŭ maĭ scurtŭ posibilŭ părerea asupra manuscriptuluĭ ce vorŭ fi cercetatŭ, iar relațiunea generală asupra tuturorŭ manuscriptelorŭ va fi încredințată unuĭ raportorŭ, care se va desemnà cu ocasiunea întruniriĭ Secțiuneĭ în scopŭ de a se pronunțà asupra manuscriptelorŭ amintite.

Remâne însă înțelesŭ, că relațiunea generală va da expresiune aprecierilorŭ conținute în raportele în parte saŭ celŭ puținŭ celorŭ venite dela majoritatea membrilorŭ, carĭ aŭ luatŭ parte la lucrare.

Președinte: *G. Sion.*

Secretarŭ: *N. Quintescu.*

Membri: *I. Negruzi, I. Vulcanŭ, I. Caragiani.*

ȘEDINȚA DIN 12 MARTIE 1892.

Președința d-luĭ *G. Sion.*

D-lŭ T. Speranția, membrulŭ nostru corespondentŭ, exprimândŭ dorința a ceti în ședință publică o lucrare a d-sale asupra *fabuleĭ în genere și fabuliștiĭ românĭ în specialŭ,* Secțiunea literară, presențĭ fiindŭ d-niĭ *G. Sion, Hasdeŭ, I. Carugiani, Gr. Tocilescu* și *N. Quintescu,* spre a se conformă disposițiunilorŭ Regulamentuluĭ Academieĭ, care prescrie ca asemenea lecturĭ să fie maĭ înainte aprobate de Secțiunea respectivă, a luatŭ în cercetare partea lucrăreĭ d-luĭ Speranția, care se ocupă cu fabuliștiĭ românĭ rĕposațĭ și anume: *Țichindél, Asachi, C. Stamati, Antonŭ Pan, I. Eliade, Al. Donicĭ, Gr. Alexandrescu, C. V. Carp și G. Tăutu,* pe care aprobând'o, remâne ca d-lŭ Speranția să o cetéscă în proxima ședință publică de la 13 a. c.

ȘEDINȚA DIN 14 MARTIE 1892.

Președința d-luĭ *G. Sion.*

Secțiunea voesce a determina subiectulŭ premiuluĭ Eliade-Rădulescu pentru anulŭ 1896.

D-lŭ *Hasdeŭ* propune: *Botanica populară română din punctulŭ de vedere alŭ credințelorŭ, datinelorŭ și literatureĭ populare.*

D-lŭ *Tocilescu* ar preferi unŭ subiectŭ din sfera istorieĭ.

La acésta d-lŭ *Hasdeŭ* observă, că pe tĕrĕmulŭ propusŭ de d-sa sunt mulțĭ bărbațĭ carĭ se ocupă, pe când pe tĕrĕmulŭ istorieĭ lucrările de valóre reală sunt maĭ grele și sunt maĭ puținĭ representanțĭ.

D-lŭ *Tocilescu,* cerênd ca celŭ puținŭ să se aibă în vedere *adunarea cât se póte maĭ bogată a materialuluĭ,* se admite subiectulŭ enunțatŭ maĭ sus cu amendamentulŭ d-luĭ Tocilescu.

Se admite de Secţiune lectura discursuluĭ d-luĭ *I. Vulcanŭ* întitulatŭ: *Dimitrie Ţichindél.*

Se hotăresce a se adresa din partea Delegaţiuneĭ o scrisóre circulară d-lorŭ membri aĭ Secţiuneĭ literare absenţĭ astădĭ, cu învitare de a binevoi să vină Marţĭ (la 17 l. c.) pentru a puté desemna Secţiunea literară unŭ noŭ membru în loculŭ vacantŭ.

ŞEDINŢA DIN 17 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *G. Sion.*

Inainte de a trece la cestiunea, pentru care s'a făcutŭ convocare expresă membrilorŭ Secţiuneĭ, d-lŭ *Tocilescu* ridică o cestiune prealabilă. Loculŭ sĕŭ, observă d-sa, este, după ocupaţiunile cărora consacră activitatea sa, propriŭ vorbindŭ, la Secţiunea istorică, deşi a fostŭ alesŭ în cea literară. Cere ca Secţiunea să se pronunţe în privinţa trecereĭ sale dela o secţiune la alta.

D-lŭ *Hasdeŭ* îşĭ exprimă părerea, ca acéstă cestiune să se aducă la cunoscinţa plenuluĭ Academieĭ; pe când d-lŭ *Sion* crede, că propunerea colegului nostru, d-lŭ Tocilescu, se póte admite cu reserva aşteptăreĭ resultatuluĭ relativŭ la acésta dela Secţiunea istorică şi a aprobăreĭ eĭ din partea plenuluĭ Academieĭ.

— Astŭ-felŭ formulatŭ lucrulŭ, se aprobă de unanimitatea Secţiuneĭ.

După aceea Secţiunea intră în cestiunea, care forma obiectulŭ propriŭ alŭ ordineĭ dileĭ, adică alegerea unuĭ noŭ membru în loculŭ rĕposatuluĭ nostru colegŭ, ilustrulŭ şi pentru tóte timpurile neuitatulŭ V. Alecsandri.

Procedândŭ la acésta, Secţiunea a recunoscutŭ, că nu va puté recomanda şi vota decât o persónă, care în óre-care mĕsură să se apropie de valórea ilustruluĭ rĕposatŭ, de óre-ce la nivelulŭ sĕŭ nicĭ unulŭ din poeţiĭ timpuluĭ actualŭ nu póte avé pretenţiunea a fi.

Inainte de a se propune unŭ candidatŭ saŭ altulŭ se admite ca normă la designarea unuĭ candidatŭ, ca elŭ să fie, pe cât se póte, poetŭ de o valóre recunoscută, născutŭ în partea Românieĭ de unde fusese membrulŭ predecesorŭ, şi înzestratŭ cu cunoscinţele necesare pentru a puté aduce serviciĭ înaltuluĭ corpŭ învĕţatŭ din care va face parte.

După aceea se propune din o parte, ca corespundêndŭ pe cât posibilŭ cerinţelorŭ enunciate, d-lŭ T. Speranţia, autorulŭ cunoscutŭ ale celorŭ douĕ volumurĭ de poveştĭ populare în versurĭ. Dintr'o altă parte este propusŭ d-lŭ Antonŭ Naum, iarăşĭ autorŭ a douĕ volume de poesiĭ, traducerĭ şi originale.

In urma uneĭ discuţiunĭ viĭ, la care ieaŭ parte d-niĭ *I. Negruzzi*, *Hasdeŭ*, *Romanŭ*, *Sion*, *Maiorescu* şi *Caragiani*, şi cu ocasiunea căreia se punŭ în vedere comparativŭ meritele literare precum şi cunoscinţele ambilorŭ candidaţĭ propuşĭ, Secţiunea procede la punerea scrutinuluĭ pentru d-lŭ A. Naum maĭ întâĭ, şi resultatulŭ obţinutŭ este: *şépte voturĭ* date în favórea d-nieĭ sale, iar *douĕ* voturĭ contra. După acestŭ resultatŭ nu maĭ era locŭ a se pune la votŭ şi celŭ-laltŭ candidatŭ.

ŞEDINŢA DIN 27 MARTIE 1892

Preşedinţa d-luĭ *G. Sion*.

Constituirea biurouluĭ pe anulŭ 1892—93. Se realegŭ cu unanimitatea voturilorŭ d-niĭ *G. Sion* preşedinte, *T. Maiorescu* vice-preşedinte.

Alegerea de membri corespondenţĭ. Se pune în vedere, că pe lângă loculŭ vacantŭ de membru corespondentŭ dintre Românĭ, creatŭ prin repausarea d-luĭ I. Popescu, maĭ este disponibilŭ şi acela alŭ d-luĭ Jarník, din eróre trecutŭ printre membriĭ corespondenţĭ românĭ.

Ca membru corespondentŭ dintre străinĭ, alŭ cărorŭ numĕrŭ, prin o decisiune luată în sesiunea generală a anuluĭ trecutŭ, este nelimitatŭ, s'aŭ propusŭ și votatŭ unanimŭ, d-lŭ Dr. *Gustav Weigand*, docentŭ (Privat-docent) la Universitatea din Lipsca, autorulŭ scrierilorŭ *Die Sprache der Olympo-Walachen* (Leipzig 1888), și *Vlacho-Meglen*, eine ethnographisch-philologische Untersuchung (ibid. 1892).

Asemenea ca membru corespondentŭ românŭ se aclamă d-lŭ *Dim. Ollănescu*, ministrulŭ nostru plenipotențiarŭ la Atena, cunoscutulŭ și meritosulŭ traducĕtorŭ alŭ luĭ Horatiŭ, apreciatŭ și prin alte producțiunĭ literare.

Manuscriptulŭ de *Datine și Credințe populare* alŭ d-luĭ Ioanŭ Pop-Reteganu.

Secțiunea, în sensulŭ păreriĭ emise de d-niĭ membri însărcinațĭ cu examinarea celorŭ cincĭ părțĭ carĭ constituescŭ acéstă voluminósă colecțiune, recunoscĕndŭ că în lucrarea d-luĭ Reteganu se află cuprinsŭ unŭ materialŭ prețiosŭ, s'a pronunțatŭ pentru acordarea uneĭ recompense de 500 leĭ în favórea autoruluĭ, cu condițiune ca colecțiunea să rĕmână proprietate a Academieĭ, care, la timpulŭ oportunŭ, va căută a pune în ordine prețiosulŭ materialŭ, și, eliminândŭ ceea-ce ar păré de prisosŭ ca fondŭ saŭ formă, să-lŭ facă aptŭ pentru publicațiune.

Relativŭ la fasciculele *Stanŭ Pățitulŭ* și *Buchete de florĭ* ale învĕțătoruluĭ din Argeșŭ, d-lŭ Ioanŭ Totanŭ Tomescu, Secțiunea, în conformitate cu opiniunea colegului nostru *A. Romanŭ*, însărcinatŭ cu apreciațiunea lorŭ, a găsitŭ că nu este motivŭ a li se acordà vre-o încuragiare materială.

Salutarea în versurĭ latine hexametrice, adresată Academieĭ Române de fostulŭ profesorŭ din Brașovŭ, d-lŭ Davidŭ Almășanu, cu ocasiunea aniversăreĭ a 25 anĭ de la fundațiunea Academieĭ, Secțiunea emite părerea, ca să fie publicată în Analele Academieĭ.

SECŢIUNEA ISTORICĂ

ŞEDINŢA DIN 4 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *D. Sturdza* comunică Secţiuneĭ o scrisóre din partea d-luĭ Ioanŭ Crişanŭ, însoţită de unŭ manuscrisŭ alŭ fiuluĭ sĕŭ Const. Crişanŭ, purtândŭ titlulŭ de «*Incercare critică asupra luĭ Mihnea III şi «timpulŭ sĕŭ.*»

In scrisóre se ḑice că se încredinţéză Academieĭ acelŭ elaboratŭ spre a face usŭ de elŭ, după cum va crede de cuviinţă.

După lectura introducţiuneĭ şi a ultimeĭ părţĭ din manuscrisŭ, Secţiunea, ascultândŭ pe d-lŭ *N. Ionescu,* care declară că vede în acea lucrare maĭ multŭ o apologie a ideeĭ luĭ Mihnea de independenţă, expusă în formă de disertiune ca apĕrare în contra asprelorŭ critice din partea diferiţilorŭ cronicarĭ, conchiḑêndŭ că, după a d-sale părere, lucrarea ar puté fi publicată în Analele Academieĭ, fie chiar spre a se încuragiă şi îndemnă junimea pentru asemenea studiĭ critice.

D-lŭ *Bariţiŭ* observă că ar fi de doritŭ să se afle dela cine şi prin cine ne a venitŭ acéstă lucrare; de asemenea ar fi bine să se cetéscă în întregulŭ eĭ lucrarea spre a se puté rosti Secţiunea cu maĭ multŭ temeiŭ.

D-lŭ *Sturdza,* unindu-se cu părerea d-luĭ Bariţiŭ, se însărcinéză d-sa cu examinarea primeĭ părţĭ, despre care va face apoĭ o dare de sémă.

D-lŭ *Maniu* nu crede că lucrarea presentată sub formă de studiŭ criticŭ ar fi întrunindŭ elementele uneĭ cercetărĭ critice în mĕsura de a puté fi publicată în Analele Academieĭ; de altŭ cum împărtăşesce părerea d-luĭ Bariţiŭ cu care s'a unitŭ şi d-lŭ Sturdza.

— Se decide a se reserva luarea uneĭ decisiunĭ pentru şedinţa pro-

ximă, când se va primi, pe lângă informațiunea cerută de d-lŭ Barițiu, darea de sémă a d-luĭ Sturdza.

D-lŭ *V. Maniŭ* comunică o propunere ce i s'a trimisŭ pentru Academie din partea d-luĭ P. Broșteanu, membru corespondentŭ, relativă la descoperirea unorŭ documente și diplome nobilitare aflătóre în Archiva Statuluĭ din München, carĭ aŭ fostŭ rădicate și adunate din Banatulŭ Temișianeĭ de către electorulŭ Bavarieĭ Maximilianŭ Emanoilŭ, celŭ ce în calitate de comandantŭ alŭ armateĭ austriace, înfrângêndŭ și alungândŭ la 1688 pe Turcĭ din acele regiunĭ, a ocupatŭ totŭ ținutulŭ Banatuluĭ. In epistola sa d-lŭ Broșteanu ḑice că informațiunile despre existența acelorŭ documente, le are dela directorele archiveĭ din München, cu numele Dr. Chr. Haeutle, care presupune că acele documente, după tóte probabilitățile, vorŭ fi stândŭ în legătură cu trecutulŭ Românilorŭ bănățenĭ. D-lŭ Broșteanu, întemeiatŭ pe încredințările și consiliile numituluĭ d-nŭ directorŭ, face respectuósa întrebare, dacă onor. Academiă are dorința să se urmeze cu cercetările începute de d-sa, și în casulŭ unuĭ rĕspunsŭ afirmativŭ, dînsulŭ declară că, după ce se va convinge într'unŭ modŭ positivŭ cum că acele documente și diplome sunt de interesŭ meritoriŭ pentru istoria Românilorŭ, primesce a se pune la dispo-sițiunea Academieĭ și a se transporta la fața loculuĭ spre a copia tóte documentele de interesŭ istoricŭ românescŭ, după ce i se va mijloci, prin intervenirea guvernuluĭ românŭ, autorisațiunea ministeruluĭ Bavarezŭ spre acelŭ scopŭ.

D-lŭ *Barițiŭ* este de părere a se recomanda d-luĭ Broșteanu să consulte colecțiunea de diplome nobilitare a d-luĭ Pușcariŭ din Budapesta.

D-lŭ *N. Ionescu* ḑice că, luându-se actŭ de propunerea d-luĭ Broșteanu, să i se pună în vedere că, de îndată ce va fi încunosciințată despre unŭ rĕspunsŭ afirmativŭ din partea d-luĭ directore alŭ archiveĭ, referitorŭ la existența unorŭ asemenea documente de interesŭ pentru istoria Românilorŭ, Academia va da misiunea de a procură copiĭ depe acele documente pe séma eĭ. In acestŭ sensŭ este de părere a se solicită de la plenum chiar de acum autorisațiunea pentru o asemenea misiune.

D-lŭ V. *Maniŭ* observă că dispariţiunea diplomelorŭ şi documentelorŭ despre autonomia bisericeĭ naţionale române din Banatŭ şi despre imunităţile celorŭ 7 districte bănăţene de asemenea autonome, coincide cu epoca evenimentelorŭ din anulŭ 1688, şi s'ar puté susţiné cu óre-care positivitate că o însemnată parte din dispărutele documente şi diplome nobilitare ale familielorŭ române fruntaşe, între carĭ sunt a se numĕra *Basarabiĭ* (Castelan), *Ugriniĭ*, *Farcaşiĭ* din *Macedonia*, *Sturdzesciĭ*, *Mircea*, *Vladŭ*, *Mutnik* (Părcalab), *Balasa*, *Berendeĭ*, *Matscasiĭ*, *Pribeg*, *Racoviţa*, *Bizereĭ*, etc., se va fi rădicatŭ şi transportatŭ la München de numitulŭ electorŭ. A fostŭ, în adevĕrŭ, o întîmplare fericită că s'a făcutŭ o asemenea descoperire, şi ar fi păcatŭ a nu i se da tótă meritata atenţiune. Conchide că este de părere a se supune plenuluĭ propunerea d-luĭ Broşteanu şi a i se cere autorisaţiunea necesară pentru scopulŭ indicatŭ.

D-lŭ *D. Sturdza* opinézá că descoperirea d-luĭ Broşteanu îşĭ are în adevĕrŭ importanţa eĭ, şi propunerea d-sale merită tótă solicitudinea Academieĭ; crede că este bine a se pune propunerea d-luĭ Broşteanu în desbaterea plenuluĭ şi a i se cere autorisaţiunea pentru continuarea cercetărilorŭ şi copiarea documentelorŭ prin d-lŭ propunătorŭ, după ce însă va fi încredinţată Academia despre existenţa documentelorŭ în numita archivă fiindŭ de interesŭ pentru istoria nóstră naţională.

— Secţiunea decide a se supune plenuluĭ propunerea d-luĭ Broşteanu şi a-ĭ cere autorisaţiunea de a însărcina, la timpulŭ sĕŭ, şi în condiţiunĭ cât maĭ economice, pe d-lŭ propunătorŭ cu copiarea unorŭ asemenea diplome şi documente.

ŞEDINŢA DIN 5 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *D. Sturdza* raportézá că a cetitŭ întrégă lucrarea rĕposatuluĭ C. Crişanŭ; că este numaĭ o critică a detractorilorŭ luĭ Mihnea III, iar nu o lucrare istorică completă. Incercarea trebuia să se compună

din o introducere și din treĭ părțĭ. Figura luĭ Mihnea, partea III, lipsesce, și ea nu s'a aflatŭ nicĭ în cele-lalte hârtiĭ ale luĭ Crișanŭ depuse la Academie. Lucrarea se póte considera numaĭ ca unŭ începutŭ de scriere asupra luĭ Mihnea III, căcĭ ea nu conține partea constructivă a domnieĭ luĭ Mihnea, ci numaĭ critica atacurilorŭ îndreptate în timpurile vechĭ și noue asupra luĭ Mihnea III. D-lŭ Sturdza propune ca lucrarea luĭ Crișanŭ să se păstreze în Academie ca materialŭ de studiŭ.

D-lŭ *N. Ionescu*, împărtășindŭ vederile d-luĭ Sturdza, după ascultarea referatuluĭ sĕŭ, să unesce cu conclusiunile din raportŭ.

D-lŭ *A. Papadopol-Calimachŭ* este de părere să se rĕspundă bĕtrânuluĭ părinte I. Crișanŭ, mulțumindu-ĭ pentru încredințarea manuscriselorŭ și esprimându-ĭ compătimirea Academieĭ pentru durerósa perdere ce a încercatŭ prin decesulŭ fiiuluĭ sĕŭ.

— Secțiunea, primindŭ conclusiunile referatuluĭ și admițĕndŭ propunerea d-luĭ Papadopol-Calimachŭ, dispune a se rĕspunde bĕtrânuluĭ părinte și a se păstra manuscrisele la Academie, supuindu-se plenuluĭ spre încuviințare.

ȘEDINȚA DIN 23 MARTIE 1892.

Preșidința d-luĭ *V. A. Urechiă.*

D-lŭ *Urechiă* pune în desbaterea Secțiuneĭ manuscrisulŭ armenescŭ tradusŭ în romănesce, intitulatŭ: *Lamentațiunĭ* asupra persecuțiunilorŭ la carĭ aŭ fostŭ supușĭ Armeniĭ în Valachia. Manuscrisulŭ s'a transmisŭ Secțiuneĭ istorice dela plenulŭ Academieĭ spre a-lŭ studia și a-șĭ da părerea. D-lŭ Urechiă observă că acestŭ manuscrisŭ este primulŭ documentŭ ce ne vine relativŭ la Armeniĭ emigrațĭ din țéra lorŭ în secolulŭ XVI și așezațĭ în parte și pe pămîntulŭ Românieĭ. Conchiḑĕndŭ d-lŭ Urechiă crede că ar fi de interesŭ pentru istoria țĕreĭ nóstrĕ să se facă cercetărĭ amĕnunțite asupra acestuĭ subiectŭ.

D-lŭ *D. Sturdza* amintesce ca în «Revista mensuală» (1888, pag.

37—62) s'a publicatŭ pentru prima óră de către Congregaţiunea Mechitariştilorŭ din Viena unŭ extrasŭ după unŭ manuscrisŭ armenescŭ din biblioteca din Paris, şi d-sa este de părere că, cu ocasiunea uneĭ lucrărĭ istorice asupra Armenilorŭ din ţéra nóstră, ar puté fi utilisată cu folosŭ acea publicaţiune.

D-lŭ *Bariţiŭ* observă că lucrarea istorică, fie ca simplă întroducere la publicarea manuscrisuluĭ, fie ca unŭ studiŭ istoricŭ în parte, ar puté să se ocupe dinadinsŭ de mişcarea, evoluţiunea şi viéţa Armenilorŭ, începêndŭ dela imigraţiunea lorŭ în ţĕrile locuite de Românĭ.

D-lŭ *N. Ionescu* ḑice că pentru momentŭ ar fi bine să se mărginéscă preocupaţiunea Academieĭ numaĭ la publicaţiunea manuscrisuluĭ în traducere românéscă, reservându-se pentru maĭ târḑiŭ facerea uneĭ lucrărĭ istorice complete asupra subiectuluĭ în întregimea luĭ.

D-lŭ *Urechiă* revine asupra păreriĭ sale de maĭ înainte şi declară că ar fi de ajunsŭ să se publice deocamdată numaĭ manuscrisulŭ în traducere românéscă însoţitŭ de o notiţă istorică relativă la subiectulŭ manuscrisuluĭ.

D-lŭ *Sturdza* crede că ar fi vătămătorŭ pentru adevĕrulŭ istoricŭ publicarea unorŭ *Lamentaţiunĭ* nejustificate în contra poporuluĭ românŭ, fără a fi însoţită publicaţiunea de unŭ studiŭ criticŭ fie şi sub forma de introducţiune.

D-lŭ *V. Maniŭ*, împărtăşindŭ pe deplinŭ aprecierile d-luĭ Sturdza, propune amânarea publicaţiuneĭ până se va termina lucrarea întreprinsă şi promisă de P. S. S. Episcopulŭ Melchisedec, care de sigurŭ nu va perde din vedere indicaţiunile d-luĭ Bariţiu.

— Se decide a se subordona publicaţiunea manuscrisuluĭ lucrăreĭ istorice cu care s'a însărcinatŭ P. S. S. Ep. Melchisedec.

D-lŭ *V. A. Urechiă* propune a se procede la constituirea oficiuluĭ Secţiuneĭ pe anulŭ 1892—93.

— Se alegŭ cu unanimitatea voturilorŭ de şépte: d-lŭ *V. A. Urechiă* preşedinte, d-lŭ *A. Papadopol-Calimachŭ* vice-preşedinte.

D-lŭ Preşedinte *Urechiă* pune în desbaterea Secţiuneĭ procesulŭ ver-

balŭ alŭ Secțiuneĭ literare din 17 Martie curentŭ, cuprindêndŭ dorința d-luĭ Gr. G. Tocilescu de a trece dela Secțiunea literară, pentru care a fostŭ alesŭ, la cea istorică, spre a ocupa loculŭ rĕmasŭ vacantŭ prin decesulŭ d-luĭ M. Kogălnicénu de eternă memorie.

D-lŭ *A. Papadopol-Calimachŭ* propune amânarea alegereĭ în loculŭ d-luĭ Kogălnicénu și a întregeĭ cestiunĭ până la viitórea sesiune.

D-lŭ *Urechiă* este de părere a supune cestiunea deslegăreĭ plenuluĭ.

După o discuțiune, la care aŭ luatŭ parte toțĭ membriĭ presințĭ, Secțiunea s'a divisatŭ în majoritate și minoritate.

Majoritatea, compusă din d-niĭ *G. Barițiŭ*, *A. Papadopol-Calimachŭ* *V. Babeșiŭ* și *V. Maniŭ*, propune amânarea alegereĭ și resolvarea cestiuneĭ d-luĭ Tocilescu pentru anulŭ viitorŭ, în semnŭ de profundă durere pentru nereparabila perdere ce a încercatŭ Academia împreună cu țéra întrégă.

Minoritatea de treĭ, compusă din d-niĭ *N. Ionescu*, *D. Sturdza*, *V. A. Urechiă*, este de părere că cestiunea d-luĭ colegŭ Gr. G. Tocilescu ar fi pentru Secțiune obligatoriŭ s'o supună cunoscințeĭ și deslegăreĭ plenuluĭ. Nu combate în principiŭ amânarea pentru viitorŭ din respectŭ pentru bărbatulŭ care a lăsatŭ vacantŭ după elŭ fotoliulŭ, dar subordonă cestiunea la deslegarea ce plenulŭ va da asupra cerereĭ d-luĭ Tocilescu.

D-lŭ *D. Sturdza* depune o propunere scrisă, purtândŭ semnăturile d-lorŭ *A. Papadopol-Calimachŭ*, *D. Sturdza*, *V. A. Urechiă*, *V. Babeșŭ*, pentru alegerea d-luĭ Ioanŭ Bogdanŭ ca membru corespondentŭ alŭ Academieĭ.

— Se decide cu majoritate de voturĭ a se supune plenuluĭ.

ȘEDINȚA DIN 26 MARTIE 1892.

Presedința d-luĭ *V. A. Urechiă*

D-lŭ *N. Ionescu* propune ca Secțiunea să examineze albumulŭ dăruitŭ Academieĭ de M. S. Regele.

Se amână examinarea pentru o ședință proximă, când va aduce și d-lŭ Urechiă din noŭ în sînulŭ Secțiuneĭ studiulŭ sĕŭ asupra armelorŭ țĕreĭ.

D-lŭ *N. Ionescu* comunică Secțiuneĭ că amână pe Sâmbăta viitóre lectura anunțată asupra graiuluĭ Romancilorŭ.

— Se iea actŭ.

SECŢIUNEA SCIINŢIFICĂ

Raportŭ despre şedinţa din 24 Martie 1892.

Domnilorŭ Colegĭ,

Secţiunea sciinţifică, în numĕrŭ de *şepte* membri, întrunindu-se pentru a discuta asupra persónei ce va trebui să presinte plenuluĭ spre a fi alésă ca să înlocuiască pre multŭ regretatulŭ nostru colegŭ Emanoilŭ Bacaloglo, a avutŭ satisfacţiunea să constate că maĭ multĭ bărbaţĭ de sciinţă arŭ merita unanimitatea voturilorŭ eĭ, şi că pre orĭ-care dintr'înşiĭ vi l'arŭ fi presentatŭ, ar fi fostŭ bine primitŭ şi de d-vóstră.

Secţiunea însă, preocupată maĭ înainte de tóte de unŭ interesŭ primordialŭ alŭ sĕŭ, acela de a avé, pre cât posibilŭ, representate în sînulŭ sĕŭ tóte ramurile sciinţelorŭ, pentru ca lucrările nóstre interióre să nu sufere, a vĕḑutŭ că din diferitele ramurĭ de sciinţe, unele aŭ câte doĭ representanţĭ, altele câte unulŭ, în sînulŭ Secţiuneĭ nóstre, pre când patru nu sunt de locŭ representate; cum sunt: mecanica, astronomia, fisica şi geografia.

Discutândŭ după aceea, care din aceste ramurĭ este, în împrejurările actuale, acelŭ căruia trebuia să i se dea preferinţă, Secţiunea în unanimitate s'a pronunţatŭ pentru mecanică, şi a alesŭ totŭ în unanimitate ca representantŭ alŭ sĕŭ pe d-lŭ Spiru Haretŭ, doctorŭ în matematice, licenţiatŭ în fisice şi profesorŭ la Universitatea din Bucurescĭ, pre care să-lŭ presinte voturilorŭ d-vóstre pentru a fi alesŭ ca membru activŭ în Secţiunea sciinţifică.

D-lŭ Haretŭ este deja colegulŭ nostru ca corespondentŭ încă de la 1879; d-sa este unulŭ din rariĭ corespondenţĭ, carĭ aŭ luatŭ parte maĭ activă la lucrările nóstre. Deosebitŭ de maĭ multe rapórte sciinţifice cu carĭ a fostŭ însărcinatŭ să facă Academieĭ, d-sa a presentatŭ Academieĭ şi lucrărĭ propriĭ ale sale; între altele unŭ memoriŭ de mecanică, intitulatŭ «Consideraţiunĭ la studiulŭ experimentalŭ alŭ

mişcăreĭ apeĭ în canalele descoperite şi la constituţiunea intimă a fluidelorŭ.»

Sperămŭ, Domnilorŭ Colegĭ, că acestea sunt destule titlurĭ pentru ca d-lŭ Haretŭ să obţie şi voturile d-vóstre, cum a obţinutŭ şi pre ale unanimităţiĭ Secţiuneĭ nóstre.

V.-Preşedinte: *St. Fălcoianu.*

Secretarŭ: *Gr. Ştefănescu.*

Raportŭ despre şedinţa din 24 Martie 1892.

Domnilorŭ Colegĭ,

Secţiunea sciinţifică, în numĕrŭ de şepte membri, întrunindu-se în ḑiua de 24 Martie, a alesŭ, în unanimitate, ca membri corespondenţĭ pe d-niĭ Anghelŭ Saligny inginerŭ, Constantinŭ Climescu licenţiatŭ în matematice şi fisice, profesorŭ la Universitatea din Iaşĭ.

Punêndŭ la cunoscinţa d-nicĭ vóstre acéstă alegere, vĕ rógă să-ĭ votaţĭ şi d-nia vóstră.

V.-Preşedinte: *St. Fălcoianu.*

Secretarŭ: *Gr. Stefănescu.*

ŞEDINŢA DIN 30 MARTIE 1892.

Preşedinţa d-luĭ *St. Fălcoianu.*

Astăḑĭ, 30 Martie 1892, Secţiunea sciinţifică, întrunindu-se şi luândŭ în desbatere raportulŭ următorŭ alŭ d-luĭ generalŭ Fălcoianu asupra cerereĭ d-luĭ căpitanŭ Dimolescu de a ceti într'o şedinţă a Academieĭ cartea sa întitulată «Idealulŭ Armateĭ Române» şi

Considerândŭ că d-lŭ căpitanŭ în cererea sa declară că «principala

sa atenţiune, în cursulŭ acesteĭ lucrărĭ, a fostŭ ţintită aprópe esclusivŭ asupra *scriereĭ* şi maĭ multŭ încă asupra *limbeĭ,*»

Secţiunea a credutŭ că este necesarŭ, pentru a se pronunţa în deplină cunoscinţă de causă, să cheme în sînulŭ sĕŭ, conformŭ art. 26 din Statute, şi alţĭ membri din cele-lalte Secţiunĭ, competenţĭ în cestiunĭ de *scriere* şi de *limbă,* şi aŭ rugatŭ pe d-niĭ N. Ionescu, membru din Secţiunea istorică, şi N. Quintescu, membru din Secţiunea literară, să participe la deliberare.

Vĕdêndŭ că cererea d-luĭ căpitanŭ constă: «în rîvna de a da cetire opereĭ sale într'una din şedinţele Academieĭ, pentru care solicită înalta sa bunăvoinţă de a-ĭ încuviinţa o audienţă de celŭ multŭ ½ de oră;»

Vĕdêndŭ că opera sa este deja tipărită;

Considerândŭ ca în şedinţele Academieĭ, conformŭ Regulamentuluĭ, nu se dă cetire decât la lucrărĭ manuscrise destinate a fi publicate în Anale;

Secţiunea este de părere că nu se póte acorda cererea d-luĭ căpitanŭ Dimolescu.

Raportulŭ d-luĭ Generalŭ St. Fălcoianu.

Domnilorŭ,

Am parcuratŭ cărticica întitulată *Idealulŭ Armateĭ* şi n'am pututŭ înţelege interesulŭ ce autorulŭ, d-lŭ căpitanŭ Dimolescu, póte avé de a pretinde să o cetéscă în Academie. Dice în petiţiunea sa că importanţa materieĭ şi competinţa cu care a fostŭ tractată a fostŭ apreciată de presa întrégă; că atenţiunea ĭ-a fostŭ aţintită asupra scriereĭ şi maĭ cu sémă asupra limbeĭ, făcêndŭ aplicaţiunea studiilorŭ sale literare, spre a-ĭ da o valóre în acestŭ sensŭ, care a şi atrasŭ atenţiunea generală. Cum de nu s'a mulţumitŭ cu acésta, nu înţelegŭ.

Materia ce tractéză este relativă la reorganisarea şcólelorŭ militare, la creare de cadre, la îmbunătăţirea sórteĭ oficerilorŭ, s. c. l. şi pre-

supunŭ că speră că realisarea reformelorŭ ce propune ar fi idealulŭ armateĭ. Din acestŭ punctŭ de vedere cetirea opereĭ în cestiune ar fi póte interesantă înaintea unuĭ publicŭ militarŭ, căcĭ d-niĭ membriĭ aĭ Academieĭ aŭ ocupațiunĭ de o altă natură și nu ar puté să o aprecieze.

Cât privesce scrierea și limba, ca aplicațiune literară, cum ḍice d-lŭ autorŭ, negreșitŭ că ar fi în avantagiulŭ d-sale de a alege unŭ auditorŭ maĭ puținŭ dificilŭ decât membriĭ Academieĭ.

Dacă d-sa s'a înșelatŭ, afirmândŭ prin presă, încă din anulŭ trecutŭ, că va ceti acéstă cărticică în Academie, acésta nu póte decât să ne mire, de óre-ce nicĭ nu s'a datŭ unŭ asemenea exemplu până acum.

ȘEDINȚA DIN 1 APRILIE 1892.

Secțiunea sciințifică, întrunindu-se astăḍĭ pentru a-șĭ reînnoi biuroulŭ sĕŭ, a alesŭ în unanimitate : președinte pe d-lŭ *N. Crețulescu*, vice-președinte pe d-lŭ *P. S. Aurelianŭ*.

Acéstă alegere se va aduce la cunoscința plenuluĭ.

COMISIUNEA BIBLIOTECEI

Raportŭ asupra progreselorŭ Bibliotecei în anulŭ 1891—92.

Domnilorŭ Colegĭ,

Colecțiunile bibliotecei Academiei în anulŭ acesta s'aŭ sporitŭ prin următórele adaosurĭ:

1. S'aŭ cumpĕratŭ 201 volume și broșurĭ tipărite, 16 volume manuscrise, 15 volume de ḑiare vechĭ, 13 foĭ volante, 294 documente, 11 stampe și 1 inelŭ-sigiliŭ.

2. Dela instituțiunile, cu carĭ Academia stă în relațiunĭ de schimbŭ, s'aŭ primitŭ 490 volume și broșurĭ.

3. S'aŭ primitŭ asemenea dela tipografiile din țéră, conformŭ legiĭ imprimatelorŭ din 1885, 958 volume și broșurĭ.

4. De mare valóre sunt în acestŭ anŭ și darurile datorite generosităţiĭ unorŭ persóne, carĭ urmărescŭ cu viŭ interesŭ progresele Academieĭ nóstre, și carĭ aŭ binevoitŭ să oferă: 334 volume și broșurĭ, 20 manuscrise, 13 volume de ḑiare vechĭ, 6 foĭ volante, 7 charte geografice, 39 portrete și 5 stampe. Dintre acestea 130 volume aŭ fostŭ dăruite de d-lŭ Secretarŭ generalŭ D. A. Sturdza.

5. Colecțiunea manuscriselorŭ s'a înavuțitŭ în anulŭ acesta cu peste 800 documente și manuscrise dăruite de următórele persóne:

D-lŭ D. C. Sturdza-Scheianulŭ a dăruitŭ o colecțiune de 75 documente vechĭ românescĭ;

D-lŭ Dr. N. Calinderu a dăruitŭ o copiă de pe unŭ manuscriptŭ românescŭ din 1777.

D-lŭ Dimitrie Danielŭ, librarŭ din Iașĭ, a dăruitŭ unŭ manuscrisŭ dela finele secoluluĭ XVIII, cuprindêndŭ *Alexandria.*

Rĕposatulŭ nostru colegŭ V. Alecsandri ne-a legatŭ prin testamentŭ manuscrisele sale literare.

D-lŭ D. A. Sturdza a dăruitŭ unŭ chrisovŭ dela Stefanŭ celŭ Mare din 1495, unulŭ dela Stefanŭ Domnulŭ Moldoveĭ din 1520, precum și o culegere de diverse documente istorice românescĭ din secoliĭ XVII—XIX, 10 volume manuscrise din secolŭ XVII-XIX, 50 documente vechĭ, 37 portrete, 5 stampe, 3 charte geografice și peste 1600 monede românescĭ vechĭ.

D-lŭ Inginerŭ Sc. C. Vârnavŭ a dăruitŭ 30 documente privitóre la moșia Silișculŭ de jos din Dorohoiŭ.

D-lŭ M. Stroescu, funcționarŭ în serviciulŭ bibliotecei Academieĭ, a dăruitŭ unŭ manuscrisŭ grecescŭ din 1754.

D-lŭ M. Kogălniceanu a legatŭ prin testamentŭ corespondența sa politică.

D-lŭ N. Hodoșŭ, funcționarŭ în serviciulŭ bibliotecei Academieĭ, a dăruitŭ din partea familieĭ sale, peste 600 documente, în mare parte originale, despre revoluțiunea Românilorŭ din Ardealŭ la 1848—49; o copiă manuscrisă de «Vera historia Transilvaniae..... per Michaëlem Tsereri» și manuscrisulŭ revoluțiuneĭ Românilorŭ din Ardélŭ dela 1848—49, de A. Papiŭ-Ilarianu.

D-lŭ Stefanŭ M. Gane a dăruitŭ unŭ chrisovŭ originalŭ din 1768, 4 volume manuscripte românescĭ și alte 6 documente.

D-lŭ V. A. Urechiă a dăruitŭ traducerĭ și copiĭ moderne de pre nisce corespondențe din 1497 și 1600, de asemenea 2 scrisorĭ autografe ale luĭ G. Asachi din 1866 și unŭ rĕspunsŭ autografŭ la ele de C. A. Rosetti.

D-lŭ Președinte alŭ Senatuluĭ a trimesŭ din partea d-șóreĭ Acrivița Herĕscu 21 documente.

D-lŭ B Iorgulescu, directorulŭ Gimnasiuluĭ din Buzĕŭ, a dăruitŭ 12 documente istorice.

D-lŭ Ioanŭ Crișanŭ a dăruitŭ unŭ manuscrisŭ alŭ rĕposatuluĭ sĕŭ fiŭ

C. Crişanŭ, intitulatŭ: «Incercare critică asupra luĭ Mihnea III şi timpuluĭ sĕŭ.»

D-lŭ I. Paraschivescu a dăruitŭ 15 acte din timpulŭ rĕsboiuluĭ dela 1877—78.

Donatorilorŭ li s'a mulţumitŭ directŭ şi prin «Monitorulŭ Oficialŭ».

Tabloulŭ de maĭ jos arată crescerea totală a colecţiunilorŭ Academieĭ în anulŭ expiratŭ.

	Cărţĭ tipărite	Manu-scrise	Docu mente	Ḑiare	Foĭ volante	Charte	Portrete	Stampe
Cumpĕrate. . . .	201	16	294	15	13	—	—	11
Schimbŭ	490	—	—	—	—	—	—	—
Dăruite.	334	20	817	13	6	7	39	5
Conformŭ legeĭ .	958	—	—	213	—	—	—	—
Totalŭ . .	1983	36	1.111	241	19	7	39	16

S'aŭ legatŭ 445 volume, dintre carĭ 91 in-folio, 165 in-4° şi 189 in-8°.

Cu acéstă ocasiune trebue să observămŭ că cifra de 958 a cărţilorŭ tipărite şi 213 a ḑiarelorŭ nu represintă exactŭ mişcarea tipografică din ţéră până la acéstă dată, pentru că nu avemŭ mijloculŭ de a controla totŭ ce se tipăresce, pentru că uniĭ tipografĭ şi editorĭ sunt în întârḑiere cu trimiterea tipăriturilorŭ, şi în fine pentru că lucrările de litografie sunt omise din legea imprimatelorŭ dela 1885.

Din tabloulŭ de maĭ sus se constată că biblioteca şi colecţiunile sale în anulŭ acesta aŭ câştigatŭ fórte multŭ, atâtŭ în cantitate, câtŭ şi maĭ alesŭ în calitate.

Sala de lectură, înfiinţată abia anulŭ trecutŭ, a fostŭ visitată de unŭ numĕrŭ însemnatŭ de cetitorĭ, maĭ alesŭ studenţĭ aĭ Facultăţeĭ de litere, carĭ îşĭ pregătescŭ tesele de licenţă. Sub acestŭ raportŭ, ca şi sub altele, biblioteca nóstră aduce unŭ folosŭ realŭ, oferindŭ numero-

şiloră sĕĭ cetitorĭ tóte mijlócele pentru a puté studia diferitele cestiunĭ istorice, de limbă şi sciinţifice.

Câtŭ privesce cabinetulŭ manuscriselorŭ, unde se conservă documentele şi colecţiunile manuscrise, deşi nu este destulŭ de încăpĕtorŭ, totuşĭ a pututŭ fi utilisatŭ de iubitoriĭ de cercetărĭ istorice.

În acestŭ anŭ s'a începutŭ regularea şi catalogarea Bibliotecei rĕmase dela Nifonŭ Bălăşescu, care cuprinde unŭ însemnatŭ numĕrŭ de volume privitóre, maĭ alesŭ, la istoria bisericéscă şi la religiune. Sperămŭ ca în curêndŭ să terminămŭ şi catalogarea celorŭ-lalte cărţĭ, cum sunt cele din biblioteca Hepites şi Hasdeŭ.

Totŭ aci e loculŭ să amintimŭ că în anulŭ acesta s'a maĭ primitŭ în darŭ dela d-na dr. Vlastò din Craiova, biblioteca rĕposatuluĭ sĕŭ soţŭ, compusă din vre-o 200 volume cărţĭ de medicină.

Din aceste cresceri, precum şi din înmulţirea numĕruluĭ de cercetătorĭ, carĭ consultă cărţile şi colecţiunile Academieĭ, se póte vedé lămuritŭ avêntulŭ ce iea biblioteca eĭ pe fie-care anŭ, precum şi trebuinţele simţite la carĭ ea rĕspunde

Membriĭ Comisiuniĭ: *N. Quintescu*, *V. Maniu*, *Gr. Stefănescu*.

Cărţile cumpĕrate în anulŭ 1891—92.

Acathistu cu multe alese rugăciunĭ pentru evlavia fieşte-căruĭ creştinŭ. Blaj 1791. — 1 vol. in-16°.

Alegerile în districtulŭ Argeşŭ şi machinaţiile patrioţilorŭ privilegiaţĭ. Bucurescĭ 1861. — 1 br. in-8°.

Allgemeine Gerichtsordnung für Böheim, Mähren, Schlesien, Oesterreich. — Rânduiala judecătorescă de obşte pentru Bohemie, Moravie, Silesie, Austrie. Viena 1787. — 1 vol. in-8°.

Almanach de Gotha. Annuaire généalogique, diplomatique et statistique. 1872-1874. Gotha. — 3 vol. in-12°.

Annales des sciences naturelles. Zoologie et Paléontologie. VII série. Tom. XII. Paris 1891. — 1 vol. in-8°.

» Botanique. VII série. Tom. XIII, XIV. Paris 1891. — 2 vol. in 8°.

Archiv für œsterreichische Geschichte. 77ter Band. Wien 1891. — 1 vol. in-8°.

Archiv für slavische Philologie, herausgegeben von V. Jagić. XIV Band. Berlin 1891. — 1 vol. in-8°.

Archives diplomatiques. Recueil mensuel international de diplomatie et d'histoire. II série. 31 et 32 année. Paris 1891-92. — 2 vol. in-8°.

Archivio glottologico italiano. Diretto da G. I. Ascoli. Vol. XII. Milano-Roma 1890. — 1 vol. in-8°.

Aricescu (C. D.), Foĭ de suvenire din Zaizon. Braşov 1844. — 1 vol. in-8°.

Asaky (G.), Nouvelles historiques de la Moldo-Roumanie. Jassy 1868. — 1 vol. in-8°.

Bibliographisch-kritischer Anzeiger für romänische Sprachen und Literaturen. Redigirt von Dr. Emil Ebering. Neue Folge. III Band. 1891. Berlin. — 1 vol. in-8°.

Boerescu (B.), Codicile române saŭ colecţiune de tóte legile Românieĭ. Bucurescĭ 1873-1885. — 1 vol. in-8°.

Brociner (M), Doctor Hamlet und anderes. Deutsche und rumänische Geschichte. Stuttgart 1891. — 1 vol. in-8°.
Brockhaus (H.), Die Kunst in der Athos-Klöstern. Leipzig 1891.—1 vol. in-4°.
Bunyitay Vincze, A váradi püspökök a püspökség alapitásától 1566 évig. Nagyvárad 1883-84. — 3 vol. in-8°.
Bürger (K.), Ludwig Hain's, Repertorium Bibliographicum. Register. Leipzig 1891. — 1 vol. in-8°.
Carmen Sylva, Deficit. Roman. Bonn 1891. — 1 vol. in-8°.
Cartea fondaţională despre fundaţiunea Zsiga-iană. Oradea-mare 1864. — 1 vol. in-8°.
Centralblatt für Bibliothekswesen. Herausgegeben von Dr. O. Hartwig. IX Jahrgang. Leipzig 1892. — 1 vol. in-8°.
Collecţiunea legilorŭ din anulŭ 1868. Publicată prin Ministeriulŭ Ung. Reg. de Justiţia. Pesta 1869. — 1 vol. in-8°.
Croce (Enrico), La Romania devanti all'Europa. Firenze 1878. — 1 vol. in-8°.
Culegere de jocurĭ shi de tururĭ care se facŭ, prin numere, prin cârtzĭ saŭ prin mijloculŭ luminceĭ, aeruluĭ, căldureĭ & traduse de L. Galle. Bucurescĭ 1857. — 1 br. in-8°.
Duval (Charles), Souvenirs militaires et financiers. Deuxième édition. Paris 1891. — 1 vol. 8°.
Ἐλαιῶνος (K.), Αὐγούστου Λαφονταίνου Κλεομένης μεταφρασθεὶς ἐκ τῆς Γερμανικῆς εἰς τὴν νῦν καθομιλουμένην Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν. Viena 1817. — 1 vol. in-8°.
Felix (I.), Apele de bĕutŭ ale Bucurescilorŭ. Bucurescĭ 1864. — 1 vol. in-4°.
Florian, Numa Pompilius, second roi de Rome. Avec explication allemande par J. H. Meynier. Cobourg & Leipzig 1801. — 2 vol. in-8°.
Fontes rerum Austriacarum. Zweite Abtheilung. Diplomataria et acta. XLV Band. II Hälfte. Wien 1891. — 1 vol. in-8°.
Franken (A.), Rumänische Volkslieder und Balladen. Danzig 1889. — 1 vol. in-8°.
Gaster (M.), Chrestomatie română. Bucurescĭ-Leipzig 1891. — 2 vol. in-8°.
Gazeta Medicală, fóie periodică. Bucurescĭ 1875. — 1 vol. in-4°.
Gedenkbuch eines Augenzeugen über die Ereignisse zu Wien vom 6 Oktober bis 1 November 1848. Graz 1848. — 1 vol. in-8°.
Geschichte der Wissenschaften in Deutschland. Neuere Zeit. XXI Band. Geschichte der Kriegswissenschaften vornehmlich in Deutschland. Von Max Jähns. III. München 1891. — 1 vol. in-8°.
Ghica (D.), Articles publiés dans les journaux valaques. 1 vol. in-8°.
Gindely (Dr. Anton), Die maritimen Pläne der Habsburger und die Antheilnahme Kaisers Ferdinand II am Polnisch-Schwedischen Kriege. 1627-29. Wien 1890. 1 vol. in-4°.

Gillbauer (Dr. M.), Die Ueberreste Griechischer Tachygraphie im Codex Vaticanus graecus. I-II. Wien 1878. — 2 vol. in-4°.

Godefroy (Fr.), Dictionnaire de l'ancienne langue française et de tous ses dialectes du IX au XV siècle. Fasc. 64 — 67. Paris 1890 — 91. 1 vol. in-4°.

Grandea (H.), Preludele luĭ Haralamb Grandea cu o prefaţă de G. Sion. Bucurescĭ 1862. 1 vol. 8°.

Grotefend (Dr. H.), Zeitrechnung des Deutschen Mittelalters und de Neuzeit I. Hannover 1891.— 1 vol. in-4°.

Gubernatis (A. de), Dictionnaire international des écrivains du jour. Florence 1891.— 3 vol. in 8° gr.

Heliade R. (I.), Litteratura critică. Vol. I. Bucurescĭ 1860.— 1 vol. 8°.

[Heliade R.], Cyclopele tristeĭ figure. Tandalida, poemă heroică. A doua ediţiă. Bucurescĭ 1860.— 1 vol. in-8°.

Heuser (Emil), Beiträge zur Geschichte der Universitätsbibliothek Giessen. Beiheft zum Centralblatt für Bibliothekswesen. VI. Leipzig 1891. — 1 vol. in-8°.

Hochegger (Dr. R.), Ueber die Entstehung und Bedeutung der Blockbücher. Beiheft zum Centralblatt für Bibliothekswesen. VII. Leipzig 1891. — 1 vol. in-8°.

Höfler (Constantin R. v.), Donna Juana, Königin von Leon, Castilien und Granada. Wien 1885.— 1 br. in-40.

Holder (Alfred), Alt-Celtischer Sprachschatz. Leipzig 1891-92. — 2 vol. in-8°.

Hugonnet (Léon), Six mois en Roumaine.— Paris 1875.— 1 vol. in-8°.

Jagić (Dr. V.), Glagolitica. Würdigung neuentdeckter Fragmente. Wien 1890. — 1 vol. in-4°.

Ideler (Dr. L.), Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie. Berlin 1825-26.— 2 vol. in-8°.

Jireček (Dr. Constantin), Das Fürstenthum Bulgarien. Prag 1891. — 1 vol. in-4°.

Instrucţiune circulară către Domniĭ Prefecţĭ (Bucurescĭ) 1860.— 1 br. in-8°.

Invĕţătorul. An. II (1878) — VII (1883). Bucurescĭ 1878-83.— 6 vol. in-8°.

Iung (Young), Culegere de cele maĭ frumóse nopţĭ ale luĭ. . . . . . de Serdarul Simeon Marcovicĭ. Ediţ. II. Bucurescĭ 1835.— 1 vol. in-8°.

Kopernicki (Dr. G), Quelques mots sur le nouvel établissement anatomique de l'hôpital Colza à Bucarest. Bucarest 1868.— 1 br. in-8°.

Korné (M. D.), Poésies. Jassy 1868.—1 vol. 8°.

Körting (G.), Lateinisch-romanisches Vörterbuch. Paderborn 1881.— 1 vol. in-4°.

Erdélyi Muzeum-Egylet (Az) évkönyvei. Uj folyam. I—VIII. Kolozsvárt 1861-1877. 8 vol. in-8° şi in-4°.

Landesgesetz-Sammlung für das Jahr 1868. Herausgegeben vom k. ung. Justiz-Ministerium. Ofen 1868. — 1 vol. in-8°.
Leskien (A.), Handbuch der altbulgarischen Sprache. Grammatik, Texte, Glossar. Weimar 1886. — 1 vol. in-8°.
Literaturblatt für germanische und romanische Philologie. XII Jahrgang. 1891. Darmstadt. — 1 vol. in-4°.
Majláth (B.), Gróf Széchenyi István levelei. III kötet. Budapest 1891. — 1 vol. in-8°.
Martens (G. Fr.), Nouveau recueil général de traités. II série. Tome XVI. Goettingue 1891. — 1 vol. in-8°.
Martianu (D. P.), Proprietatea și naționalitatea și o ochire în marea chestiune a Jidanilorŭ. Bucurescĭ 1866. — 1 vol. in-8°.
Mateescu (B.), Țĕranulŭ filosofŭ și politicŭ prin învĕțăturĭ morale. Bucurescĭ 1859. — 1 vol. in-8°.
Mavrula (C.), Catechismulŭ creștinescŭ... tradusŭ din rusesce. Bucurescĭ 1853. — 1 br. in-8°.
Mediculŭ Românŭ. Fóie periodică. Bucurescĭ 1865. — 1 vol. in-4°.
Mémoires de la Société Géologique de France. Tome II. Paléontogie. Paris 1891. — 1 vol. in-4°.
Memoriŭ presentatŭ onorabiliĭ Curțĭ de punere sub acusațiune în afacerea D. V. Nedelcovicĭ. Bucurescĭ. — 1 vol. in-8°.
Meyer (Gustav), Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache. Strassburg 1891. — 1 vol. in-8°.
Miklosich (Dr. Franz), Die türkischen Elemente in den Südost- und Osteuropäischen Sprachen. Nachtrag. Wien 1888—90. 2 vol. in-4°.
» Geschichte der Lautbezeichnung im Bulgarischen. Wien 1883. — 1 vol. in-4°.
» Die Blutrache bei den Slaven. Wien 1887. — 1 vol. in-4°.
» Die Darstellung im slavischen Volksepos. Wien 1890. — 1 vol. in-4°.
Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale. Neue Folge. Band XVII. Wien 1891. — 1 vol. in-4°.
Moldován (Dr. Gergely), Válaszirat a Bukuresti román ifjak memorandumára. Kolozsvár 1891. — 1 br. in-8°.
» Eine Antwort auf die Denkschrift der Bukarester Universitäts-Jugend. Budapest 1891. — 1 br. in-8°.
Monaci (E), Studj di filologia romanza. Roma 1891. — 3 vol. in-8°.
Monumenta Germaniae historica. Index. Hannoverae 1890. — 1 vol. in-4°.
Murray (James A. H.), New English dictionary on historical principles. Part VI. Oxford 1891. — 2 vol. in-4°.

Nöldeke (Th.), Beiträge zur Geschichte des Alexanderromans. Wien 1890.— 1 vol. in-4°.

Nyelvtudományi közlemények. I—XV. Budapest 1862—79. — 15 vol. in-8°.

Odilon-Barrot, De la centralisation et de ses effets. Paris 1870. — 1 vol. in-8°.

Oncken, Allgemeine Geschichte. IV.3, IV.5, IV.6. Berlin 1890—92. — 3 vol. in-8°.

Országgyűlési törvény-czikkek 1865/8. Pest 1869. — 1 vol. in-8°.

Petrik (Géza), Magyarország bibliographiája. 1712—1860 III kötet. Budapest 1891. — 1 vol. in-8°.

Pfizmaier (Dr. August), Die Gottesmenschen und Skopzen in Russland. Wien 1883. — 1 vol. in-4°.

Pictorul Gihgi (istorie romană) tradusă de S. D. Bucurescĭ 1858. — 1 br. in-8°.

Pizone (I. P.), O rĕsbunare, saŭ Roco del Piso. Melodramă-vodevilă. Bucurescĭ 1852. — 1 vol. in-8°.

Πολυαίνης (N.), Τεχνικὴ ἱστορία ἐκ διαφόρων παλαιῶν καὶ νέων ἱστορικῶν συνερανισθεῖσα, καὶ συνταχθεῖσα ἐν ἐπιτόμῳ. Iașĭ 1820. — 1. vol. in 8°.

Pressa. An. I (1876). Bucurescĭ. 1 vol. in-fol.

Ranke (L. von), Weltgeschichte. II, III. Leipzig 1886. — 2 vol. in-8°.

Rîureanu (I. M.), Morala. Collecţiă și traducerĭ. Bucurescĭ 1862. — 1 vol. in-8°.

Romania Recueil trimestriel consacré à l'étude des langues et littératures romanes. Tome XX, 1891. Paris — 1 vol. in-8°.

Ρομανίτου (Ἐμμανουήλ), Ὁ Μετανοῶν διδασκόμενος. Veneţia 1742. — 1 vol. in-8°.

Roumains et Hongrois. Leurs rapports envisagés aux points de vue des intérêts roumains, des droits historiques et de l'équité. Par X. Budapest 1891. — 1 br. in-8°.

Roumains (Les) hongrois et la nation hongroise. Réponse au mémoire des étudiants universitaires de Roumanie. Budapest 1891. — 1 vol. in-8°.

— A magyar Románok és a magyar nemzet. Budapest 1891. — 1 vol in-8°.

— Die ungarischen Rumänen und die ungarische Nation. Budapest 1891. — 1 vol. in-8°.

Rugăciunĭ de cérire către Născătórea de Dumnedeŭ și către Sfîntul Marele Mucenicŭ Trifonŭ. Neamţu 1847. — 1 vol. in-8°.

Rzach (Alois), Kritische Studien zu den sibyllinischen Orakeln. Wien 1890.— 1 br. in-4°.

Słownik geograficzny królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. I—XI. Warszawa 1880—1891. — 11 vol. in-4°.

Societatea de dare la semn «Bucurescĭ». Raport anual al Comitetuluĭ. 1863. Bucurescĭ 1864. — 1 vol. in-8°.

Statistica medicală pe aniĭ 1860—63. Bucurescĭ.

Statutele capeleĭ române din Lipsca. Bucurescĭ 1858. — 1 vol. in-8°.
Stoenescu (Th. M.), Nunta neagră. Dramă localizată în două acte în versurĭ. Bucurescĭ 1883. — 1 vol. in-8°.
Stoppani (Antoine), Paléonthologie lombarde ou description des fossiles de Lombardie. Publiée avec le concours de plusieurs savants. Milan 1858 — 1881. — 4 vol. in-4°.
Szabó (Károly), Székely oklevéltár. Kolozsvár 1872, 1876. — 2 vol. in-8°.
Szarvas (G.) & Simonyi (Zs.). Lexicon linguae hungaricae aevi antiquioris. I—III. Budapest 1891. — 3 vol in-8°.
Szinnyei (J.), Magyar irók élete és munkái. Budapest 1891. — 2 vol. in 8°.
Tamm (Traugott), Ueber den Ursprung der Rumänen. Ein Beitrag zur Ethnographie Südosteuropas. Bonn 1891. — 1 vol. in-8°.
Țehurile. — Ceĭ de obște articulĭ pentru societățile și țehurile de supt Crăimea Ungarieĭ. Buda 1813. — 1 vol. fol.
Ubicini (A.), La Turquie actuelle. Paris.
Ulbach (L.), C. A. Rosetti. Paris. — 1 vol. in-8°.
Ungaria, Revistă socială-stientifică-literară. Redactor, editor Grigoriŭ Moldovan. An. I. Kolozsvár 1891. — 1 vol. in-8°.
Universul. 1884. Bucurescĭ. — 1 vol. in-fol.
Vacaresco (Helene), Lieder aus dem Dimbovitzathal. Aus dem Volksmunde gesammelt. Ins Deutsche übertragen von Carmen Sylva. Bonn 1889. — 1 vol. in-8°.
» Chants d'aurore. Paris 1886. — 1 vol. in-8°.
Vaillant (I. A.), Ma lanterne magique ou passé, présent, avenir de la Roumanie. Poëme d'économie sociale et politique. Bucarest 1868. — 1 vol. in-8°.
Valerio (Théodore), Costumes de la Hongrie et des Provinces Danubiennes. Paris 1891. — 1 vol. in-fol.
Weidenbach (A. J.), Calendarium historico-christianum medii et novi aevi. Regensburg 1855. — 1 vol. in-4°.
Weigand (Dr. Gustav), Vlacho-Meglen. Eine ethnographisch-philologische Untersuchung. Leipzig 1892. — 1 vol. in-8°.
Véropoulo (Périclès), L'antichrèse en droit civil. Génève 1866. — 1 br. in-8°.
Vestitorul românesc. Gazetă semi-oficială. An. 9 (1845)—11 (1847) și 1855. Bucurescĭ 1845-1847, 1855. — 4 vol. in-fol.
Weinsheimer (O.), Ueber Dinotherium giganteum Kaup. Berlin 1883. — 1 vol. in-8°.
Wessely (Dr. C.), Griechische Zauberpapyrus von Paris und London. Wien 1888. — 1 vol. in-4°.
Wierzbowski (Th.), Bibliografia polonica XV ac XVI s. Volumen II. Varsovia 1891. — 1 vol. in-8°.

Wlislocki (Dr. Heinrich von), Märchen und Sagen der Bukowinaer und Siebenbürger Armenier. Hamburg 1892.— 1 vol. in-8.

Zahariad, Consultare către tinerĭ de sântulŭ Vasile cellŭ mare. Traduse din limba elenă. Bucurescĭ 1852.— 1 br. in-8°.

Zeillerus (Martinus), Itinerarium Germaniae. Strassburg 1674. — 1 vol. in-fol.

Zeitschrift für romanische Philologie. Herausgegeben von Dr. G. Gröber. XV Band. Halle 1891. 1 vol. in-8°.

» » Suplementhefte: Bibliographie 1887, von Kurt Schmidt; 1881 von Dr. Willy List. Halle 1891, 1886. — 2 vol. in-8°.

Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen. Herausgegeben von E. Kuhn und J. Schmidt. XXXII Band. Gütersloh 1891. — 1 vol. in 8°.

Manuscrise.

«Catechismus» tipăritŭ romănesce cu litere latine la Alba-Julia la 1648.— (Copie-manuscrisă).— 1 vol. in-8°.

Chrisovŭ slavonŭ pe pergamentŭ, de la Petru Vodă Rareşŭ, cu pecete atêrnată.

Milton, Paradisulŭ perdutŭ. Tălmăcitŭ de Cerchez G. Ciomacŭ. 1839.— 3 vol. in-8°.

Stihi E., Cursŭ de istorie.— 1 vol. in-8°.

COMISIUNEA FONDULUI IOANŬ FĔTU

PENTRU CĂRŢI DIDACTICE

Raportŭ asupra lucrărilorŭ sale în 1891—92.

In şedinţa din 21 Martie 1891 a sesiuneĭ generale trecute, fiindŭ aleşĭ de noŭ în Comisiunea fonduluĭ Ioanŭ Fĕtu, în conformitate cu regulamentulŭ acestuĭ fondŭ, avemŭ onóre a presenta Delegaţiuneĭ Academieĭ sémă despre activitatea Comisiuneĭ în decursulŭ anuluĭ şi de modulŭ în care s'aŭ îndeplinitŭ disposiţiunile testamentare ale repausatuluĭ Ioanŭ Fĕtu.

Comisiunea s'a întrunitŭ în douĕ rîndurĭ, la 21 Iunie şi la 28 Octobre 1891 şi a hotărîtŭ ca, pentru anulŭ acesta, să se distribue gratis cărţĭ la scólele rurale din judeţele Sucéva şi Prahova. Din tabloulŭ scólelorŭ rurale şi alŭ învĕţătorilorŭ, trimisŭ de Ministeriulŭ Cultelorŭ şi Instrucţiuneĭ publice în urma cerereĭ nóstre, s'a vĕḑutŭ că numĕrulŭ scólelorŭ rurale din aceste douĕ judeţe este de 219, şi anume: 69 în Suceava şi 150 în Prahova.

S'aŭ alesŭ pentru distribuire aceleaşĭ cărţĭ ca şi în anulŭ trecutŭ, şi anume:

1. Prima carte de cetire şi scriere de C. Meissner şi V. Dogar. Preţulŭ 35 banĭ (redusŭ dela 50 banĭ).
2. Invĕţătura creştinéscă de I. Stefanelli. Preţulŭ 1 leŭ.
3. Manualŭ de geografie de N. Michăilescu. Partea III (clasa IV). Preţulŭ 60 banĭ (redusŭ dela 75 banĭ).

4. Gramatica română. Etimologia. De I. Manliu. Prețulŭ 64 banĭ (redusŭ de la 80 banĭ).

5. Istoria română de Gr. G. Tocilescu. Prețulŭ 80 banĭ (redusŭ dela leŭ 1,20).

S'a decisŭ a se împărți la fie-care scólă câte **11** exemplare din cartea de cetire, câte **4** din învĕțătura creștinéscă, iar din cele-lalte câte **5** exemplare.

Tabloulŭ următorŭ arată numĕrulŭ exemplarelorŭ și prețulŭ lorŭ:

CĂRȚILE PROCURATE	ȘCOLI	Exemplare de fie-care scólă	Totalulŭ exemplarelorŭ	Prețulŭ unuĭ exemplarŭ	Prețulŭ totalŭ
Prima carte de cet.	219	11	2.409	L. 0,35	L. 843,15
Invĕțătura creșt. .	219	4	876	» 1,00	» 876,—
Manualŭ de geogr.	219	5	1.095	» 0,60	» 657,—
Gramatica română	219	5	1.095	» 0,64	» 700,80
Istoria română . .	219	5	1.095	» 0,80	» 876,—
		30	6.570		L. 3.952,95

In anulŭ 1889—90 s'aŭ împărțitŭ următórele cărțĭ la **72** scóle din județulŭ Tutova și **115** scóle din județulŭ Dâmbovița:

CĂRȚILE PROCURATE	ȘCOLI	Exemplare de fie-care scólă	Totalulŭ exemplarelorŭ	Prețulŭ unuĭ exemplarŭ	Prețulŭ totalŭ
Prima carte de cet.	187	12	2.244	L. 0,35	L. 785,40
Invĕțătura creșt. .	187	8	1.496	» 1,00	» 1.496,—
Manualŭ de geogr.	187	8	1.496	» 0,60	» 897,60
Gramatica română.	187	8	1.496	» 0,64	» 957,44
Istoria română . .	187	8	1.496	» 0,80	» 1.196,80
		44	8.228		L. 5.333,24

In anulŭ 1890—91 s'aŭ împărţitŭ următórele cărţĭ la 117 şcóle din judeţulŭ Gorjŭ şi 78 şcóle din judeţulŭ Némţu:

CĂRŢILE PROCURATE	SCOLI	Exemplare de fie-care şcólă	Totalulŭ exemplare-lorŭ	Preţulŭ unuĭ exemplarŭ	Preţulŭ totalŭ
Prima carte de cet.	195	11	2.145	L. 0,35	L. 750,75
Invĕţătura creşt. .	195	5	975	» 1,00	» 975,—
Manualŭ de geogr.	195	6	1.170	» 0,60	» 702,—
Gramatica română	195	5	975	» 0,64	» 624,—
Istoria română .	195	6	1.170	» 0,80	» 936,—
		33	6.435		L. 3.987,75

Astŭ-felŭ, în aceştĭ treĭ anĭ, s'aŭ împărţitŭ la 601 şcolĭ din 6 judeţe 21.233 cărţĭ de şcólă în valóre de leĭ 13.073, banĭ 94.

In anulŭ curentŭ, ca şi în ceĭ precedenţĭ, din exemplarele destinate pentru fie-care şcólă s'a făcutŭ câte unŭ pachetŭ şi acestea aŭ fostŭ înaintate Ministeriuluĭ Instrucţiuneĭ publice pentru a fi trimise revisorilorŭ şcolarĭ, carĭ să le dea învĕţătorilorŭ spre a le împărţi după instrucţiunile puse înăuntrulŭ pachetelorŭ. Ceĭ maĭ mulţĭ învĕţătorĭ aŭ trimisŭ până acum adeverinţe de primirea şi împărţirea cărţilorŭ. Restulŭ adeverinţelorŭ trebue să ne soséscă în curêndŭ.

Membriĭ Comisiuniĭ: *P. S. Aurelianŭ, D. Sturdza, G. Ştefănescu*

Anexă. — La pag. 122.

VERSURI

ADRESATE ACADEMIEI ROMANE

PENTRU ANIVERSAREA DE 25 ANĬ

DE

DANIILŬ ALMĂȘANU
Profesorŭ emeritŭ în Brașovŭ.

Almus sol musarum, Academia duret in æva!
Ex qua scisse fluunt tamquam de fonte perenni.
Salve dux laterna viæ, quæ nubilla pellis,
Lux tua monstrat iter directum, gratia cœli!
Gratulor ergo Academiæ a dulci Dâmbovița amne,
Ex quo, qui potat, nunquam discedit ab illo.
Istinc emanat teneri perfecțio Regni;
Hic discunt juvenes culmen virtutis adire,
Atque ideo se se dedunt virtutibus ultro.
Est melius virtute nihil, quæ vibrat in illis!
Emineant musæ romanæ, lauro cinctæ!
Sancte pater rerum, Rex o dignissime regum,
Mitte tuum genium populo de gente latina,
Quo duce consilioque Academia surgat ad astra!
Semper honos Regi, veneranti templa Minervæ!
Doctrina fiunt homines clari et sapientes.

Vivant di patrii, vivant Martisque nepotes!..
Annuat Omnipotens, et vos valeatis amici.
Nent parcæ vobis longissima stamina vitæ!
Accipite has voces, quas fundit mens animusque .

Academia, venerabilulŭ muselorŭ sóre, dureze în vécurĭ,
Din care sciinţele curgŭ ca dintr'unŭ isvorŭ nesecatŭ.
Salutare lumină, care risipescĭ întunereculŭ din calea vieţeĭ.
Lumina ta arată, din graţia ceruluĭ, drumulŭ celŭ dreptŭ.
Felicitezŭ Academia dela rîulŭ Dâmboviţa dulce,
Din care cine bea nu se maĭ duce.
De aicĭ se revarsă cultura în tînĕrulŭ Regatŭ.
Aci învaţă tinerimea să se ridice la culmea virtuţiĭ.
Şi de aceea se consacră pe sine virtuţilorŭ de bună voe.
Nimicŭ nu este maĭ preţiosŭ ca virtutea, care strălucesce în eĭ.
Infloréscă musele române încoronate de laurĭ.
Sfinte părinte alŭ lumeĭ, celŭ maĭ demnŭ rege dintre regĭ,
Trimite geniulŭ tĕŭ poporuluĭ de gintă latină,
Ca sub conducerea şi sfatulŭ tĕŭ Academia să se înalţe până la cerŭ.
Totŭ-deauna onóre Regeluĭ, care îmbrăţişéză templulŭ Minerveĭ.
Sciinţele facŭ pe ómenĭ luminaţĭ şi înţelepţĭ.
Să trăiască fiiĭ bravĭ aĭ patrieĭ, să trăiască şi nepoţiĭ luĭ Marte.
Aşa bine-voiască A-Totŭ-Puterniculŭ şi voĭ amicilorŭ să fiţĭ sănĕtoşĭ.
Parcele să vĕ tórcă cele maĭ lungĭ fire de viéţă.
Primiţĭ dorinţele acestea, ce esŭ din inimă curată.

Braşovŭ, Martie 1892.

COMISIUNEA PREMIELORŬ ANUALE.

Quintus Horatius Flaccus, *Ode, Epode, Carmen Sæculare. — Traducțiune în versurĭ de* **Dumitru Constantinŭ Ollănescu.** *Volumulŭ I. Bucurescĭ 1891.*

» » » *Ad Pisones (Ars poetica). — Traducțiune în versurĭ de* **Dumitru Constantinŭ Ollănescu.** *Edițiunea I. Bucurescĭ 1891.*

— Raportŭ de d-lŭ **I. C. Negruzzi.**

Domnilorŭ Colegĭ,

Insărcinatŭ de onor. Comisiune ca să-mĭ daŭ părerea, dacă volumulŭ traducerilorŭ din Horațiŭ de d-lŭ D. C. Ollănescu merită să fie încoronatŭ cu premiulŭ Năsturelŭ, am onóre a vĕ raporta cele ce urméză:

D-lŭ D. Ollănescu se ocupă de maĭ bine de 12 anĭ cu studiĭ speciale asupra scrierilorŭ luĭ Horațiŭ și cu traducerea poesiilorŭ acestuĭ autorŭ în limba română. Intâiele sfiicióse încercărĭ ale d-luĭ Ollănescu isbutindŭ pe deplinŭ, d-lŭ Ollănescu, cunoscutŭ de altmінterĭ și ca autorŭ plinŭ de talentŭ de poesiĭ, comediĭ și novele originale, a urmatŭ cu traducerile sale în versurĭ până ĭ-a venitŭ cutezătórea idee de a reproduce în limba nóstră tóte scrierile vestituluĭ poetŭ latinŭ.

Opera d-luĭ Ollănescu este aprópe gata. Volumulŭ I e acelŭ presentatŭ spre premiare, volumulŭ II, care conține satirele și arta poetică cu o notiță asupra poesieĭ la Romanĭ, și volumulŭ III, cuprindêndŭ Epistolele luĭ Horațiŭ, precum și unŭ studiŭ istoricŭ literarŭ asupra timpuluĭ, caracteruluĭ și activitățiĭ poetice a luĭ Horațiŭ, vorŭ urma

în curêndŭ, maĭ tóte poemele din aceste din urmă volume fiindŭ deja traduse și în parte chiar publicate în revista «Convorbirĭ Literare.»

Când d-lŭ Ollănescu șĭ-a propusŭ să traducă pe marele poetŭ satiricŭ latinŭ, elŭ avea treĭ căĭ de alesŭ: saŭ traducea poesiile luĭ Horațiŭ în prosă și atuncĭ ar fi avutŭ numaĭ scopulŭ de a le face cunoscute aceleĭ părțĭ a publiculuĭ românŭ, care nu scie limba latină fără a reproduce frumusețile lorŭ poetice; saŭ păstra forma versuluĭ anticŭ, saŭ, în sfîrșitŭ, alegea forma versuluĭ modernŭ.

A adopta metrulŭ anticŭ era aprópe cu neputință. Negreșitŭ hexametrele arŭ fi fostŭ relativŭ ușóre de reprodusŭ în românesce, dar cele-lalte metre ce Horațiŭ întrebuințéză în odele și epodele sale, precum asclepiadele, archilochicele și trimetrele, apoĭ metrulŭ trochaicŭ, saficŭ, alcmanicŭ și ionicŭ, sunt în parte atâtŭ de complicate, încâtŭ arŭ fi presentatŭ greutățĭ aprópe neînlăturabile pentru o exactă reproducere; și chiar isbutindŭ, exemplele date de alțĭ traducĕtorĭ aĭ poețilorŭ anticitățiĭ, în specialŭ de autoriĭ germanĭ, dovedescŭ câtŭ vine de greŭ popórelorŭ moderne să se deprindă cu o formă de versurĭ proprie numaĭ limbilorŭ clasice, cu deosebirea mare ce făceaŭ acestea între silabe lungĭ și scurte, deosebire în mare parte dispărută din limbile de astădĭ și maĭ alesŭ din cele neolatine.

Apoĭ asemenea reproducerĭ placŭ numaĭ unuĭ micŭ numĕrŭ de iubitorĭ aĭ anticitățiĭ, dar lasă rece pe publiculŭ celŭ mare, care nu se póte familiarisa cu o prosodie așa de străină timpurilorŭ moderne. D-lŭ Ollănescu a făcutŭ decĭ cu dreptŭ cuvîntŭ traducerea sa în versurĭ rimate moderne, formă populară, înțelésă de toțĭ, și în care a isbutitŭ să reproducă în modŭ plăcutŭ și totŭ-odată esactŭ frumósele plăsmuirĭ ale poetuluĭ filosofŭ latinŭ.

Eŭ, care în dragostea mea pentru literatura clasică, urmărescŭ de multŭ și cu viŭ interesŭ lucrarea d-luĭ Ollănescu și l'am încurajatŭ în totŭ-déuna să urmeze până la capĕtŭ meritósa operă ce a începutŭ, vĕ propunŭ, Domnilorŭ Colegĭ, să conferimŭ autoruluĭ nostru premiulŭ Năsturelŭ. Cu atâtŭ sunt maĭ în dreptŭ să facŭ acéstă propunere, că Academia Română, încă dela înființarea eĭ, a rĕsplătitŭ și chiar a prescrisŭ traducerea autorilorŭ clasicĭ latinĭ. Cu câtŭ maĭ multŭ va

fi dispusă să recompenseze o traducere ca acésta ce este nu numaĭ o mare muncă intelectuală, dar și o adevĕrată și frumósă operă literară.

Pentru ca să fiţĭ și maĭ bunĭ judecătorĭ, daţi-mĭ voie să vĕ citezŭ câte-va din traducerile d-luĭ Ollănescu :

ODA IV.

Luĭ L. Sestius.

Iarna aprigă se duce căcĭ fiorĭ de primă-vară,
Cu dulcĭ adierĭ de vênturĭ aŭ coprinsŭ pămîntulŭ iară,
Vasele ce fără cârmă amorţise pe uscatŭ
Legănându-se pe pîrghiĭ către mare aŭ plecatŭ;
Turma tristă 'n adăposturĭ câmpulŭ netedŭ îlŭ doresce
Şi plugarulŭ cu plăcere vatra caldă-șĭ părăsesce,
Iar câmpiile 'nverḑite multŭ voióse se desbracă
De-a lorŭ haină argintie cu vĕlŭ albŭ de promorócă.
Iată la lumina luneĭ mândră horă s'a încinsŭ,
Unde Graţiele blânde și cu nimfele s'aŭ prinsŭ;
Venerea dela Cytera stă în fruntea lorŭ jucândŭ,
Ele cumpĕnindu-șĭ pasulŭ sborŭ pămîntulŭ atingêndŭ,
Iar Vulcanŭ plinŭ de ardóre, focu 'n vatră îșĭ aprinde
Şi la muncă, fară pregetŭ, cu Cyclopiĭ luĭ se prinde.
Acum să ne 'ncingemŭ fruntea cu myrtŭ verde saŭ cu florĭ,
Căcĭ pămîntulŭ ne deschide tinerele luĭ comorĭ;
Acum iar sosit'a timpulŭ Fauneluĭ să jertfimŭ
Câte-o tînĕră meóră saŭ unŭ iedŭ, de vrea maĭ bine!
Mórtea, sérbădă și órbă, alergândŭ prin lume vine
Şi de o potrivă bate la colibele sĕrace
Şi l'a Regilorŭ palate! Viaţa-ĭ scurtă și în pace
Omulŭ, Sextule ferice, în zadarŭ va căuta
Să hrănéscă lungĭ speranţe. In curêndŭ asupra ta
Nóptea vecĭnică pica-va și 'n curêndŭ veĭ întêlni
Manele, fabula lumeĭ și pe Plutonŭ le-ĭ găsi
In împĕrăţia tristă, unde, când te-ĭ duce-odată,
Sorţiĭ zaruluĭ pe tine la o masă îmbelșugată
N'orŭ să te maĭ scótă Rege, nicĭ aĭ să te 'nvrednicescĭ
Pe acelŭ drăgălașŭ Lycidas cu ochĭ galeșĭ să-lŭ privescĭ,
Elŭ, de care tinerimea gata-ĭ aḑĭ a se topi
Şi 'n curêndŭ înfierbântate fetele s'orŭ prăpădi.

ODA XI

Leuconoeĭ.

. . . . Tu n'aĭ grijă, fiĭ cu minte,
Limpeḑesce-ţĭ vinu 'n pace şi-ţĭ mĕsóră maĭ nainte
A speranţelorŭ lungime cu alŭ vieţeĭ scurtŭ cuprinsŭ.
Noĭ vorbimŭ acum şi vîrsta fuge, fuge într'adinsŭ.
Să ne veselimŭ dar astăḑĭ, iar credinţa să ne fie
In ḑiua de mânĭ maĭ mică. Mâne? mâne? cine scie?

ODA III

Luĭ Dellius.

Cată a-ţĭ păstra 'n restrişte inima nestrămutată,
Iar la bine să nu-ţĭ fie de mândrie îmbătată;
    Căcĭ, o Dellius, de mórte totŭ nu veĭ puté scăpa,
    Orĭ de te-a muncitŭ nevoia, orĭ că dulce viéţa ta
Veĭ fi petrecut'o veselŭ, jos pe iarbă la rĕcóre
Bĕndŭ alesŭ şi vechiŭ Falernum, ca într'o lungă sĕrbătóre!
    De ce albulŭ plopŭ plecându-şĭ către bradulŭ înălţatŭ
    Crăngile, ne pregătesce umbră bună de culcatŭ?
Haide, ḑi să ne aducă vinŭ, parfumurĭ, trandafirĭ,
Gingaşe florĭ trecĕtóre, cât maĭ aĭ îngăduirĭ
    Dela sórtă, dela vîrstă şi cătŭ cele treĭ Surate
    Vorŭ maĭ tórce a tale ḑile cu alŭ lorŭ negru fusŭ durate!
Parcurile cele scumpe, casa ta şi villa ta,
Ce cu galbenele-ĭ valurĭ Tibrulŭ udă, veĭ cătă
    Să le părăsescĭ şi atâtea avuţiĭ agonisite
    La moştenitori-ţĭ pradă vorŭ ajunge-a fi, iubite!
Ce e dacă aĭ avere şi din némulŭ strălucitŭ
Alŭ străvechiuluĭ Inachus te coborĭ, saŭ c'aĭ eşitŭ
    Din némŭ prostŭ, escĭ golŭ, n'aĭ vatră, dormĭ sub cerŭ de-a lipseĭ silă,
    Daca o să fiĭ totŭ prada luĭ Pluton, celŭ făr'de milă!?
Spre acelaşĭ locŭ cu toţiĭ împinşĭ suntemŭ ne'ncetatŭ.
Sorţulŭ fie-căruĭ este într'o urnă vênturatŭ;
    Maĭ târḑiŭ, orĭ maĭ de vreme, trasŭ elŭ va căta să fie
    Pentru-a ne'ndruma cu barca spre exilulŭ de vecie!

ODA III

Luĭ Augustŭ.

Nimicŭ nu póte sdruncina pe omulŭ de credinţă
Statornicŭ sprijinindu-se pe drépta-ĭ consciinţă;
Nicĭ furia poporuluĭ la rĕŭ îndemnătorŭ,
Nicĭ alŭ tiranuluĭ celŭ cruntŭ ochiŭ amerinţătorŭ,
Nicĭ Austrulŭ, craiŭ viforosŭ alŭ Hadrieĭ cumplite,
Nicĭ grósnicele trăsnete de Joe repeḑite:
Chiar dacă bolta ceruluĭ asupră-ĭ s'ar sdrobi,
Ruinele-ĭ neturburatŭ de spaimă l'arŭ lovì.

ODA XXI

Uneĭ Amphore.

O tu amphoră iubită, născută într'o ḑi cu mine,
Pe când Manliŭ Consulŭ stà,
De s'ascunde veselia orĭ tristeţea 'n sânŭ la tine,
Saŭ mânia de-aĭ purtà,
Orĭ nebunele amorurĭ saŭ uşorulŭ somnŭ, cobóră,
Căcĭ orĭ-cum ne-ar amăgi,
In acéstă ḑi ferice, Massiculŭ, scumpa-ţĭ comóră,
Vrednicŭ este-a ne 'ndrăgi.
Veḑĭ Corvinus poruncesce, vin' de-ĭ tórnă-o cupă plină
De-alŭ tĕŭ sânge 'mbĕtrânitŭ,
Şi de dorulŭ tĕŭ, n'aĭ témă, de şi luĭ Socratŭ se'nchină,
Că va fi nemulţumitŭ:
După cum se povestesce chiar bĕtrânulŭ Catonŭ, care
Fost'a omŭ de cumpĕtŭ plinŭ,
Işĭ dedea adesŭ virtuţeĭ o focósă 'mbărbătare
Golindŭ cupele cu vinŭ!
Tu înfrângĭ, pe nesimţite, printr'o blândă siluire
Cele maĭ trufaşe firĭ,
Tu glumindŭ poţĭ da pe faţă a 'nţelepţilorŭ gândire
Şi-a lorŭ taĭnice simţirĭ,
Tu poţĭ să redaĭ speranţa sufletelorŭ rĕsbătute
De durerĭ şi de nevoĭ
Şi din ceĭ fricoşĭ poţĭ face, când îĭ laşĭ să te sărute,
Ómenĭ mândri şi eroĭ!

Iar noĭ vomŭ ruga pe Bacchus și pe Venerea iubită,
Dîna dulceĭ desfătărĭ,
Și pe gingașele Grațiĭ, resădite de Ursită
A fi cuibŭ de fermecărĭ,
Ca isvorulŭ tĕŭ să curgă ne 'ncetatŭ totŭ plinŭ de vieță
La lumină de făcliĭ,
Până când va pune 'n gónă Phœbus către diminéță
Cele stele argintiĭ!

Dr. C. I. Istrati, *Cursŭ elementarŭ de Chimie. Bucurescĭ 1891.*
Raportŭ de d-lŭ **Dr. I. Felix.**

Cursulŭ elementarŭ de chimie de Dr. C. I. Istrati, profesorŭ la Universitatea din Bucurescĭ, *Bucurescĭ 1891,* este o carte de 400 pagine, care resumă cunoscințele moderne ale chimieĭ și expune cu claritate principiile fundamentale ale teorieĭ atomice. Autorulŭ se servă de ambele metode, analisa și sintesa, pentru a îmbrățișa completŭ tótă chimia.

Introducerea în chimie începe cu clasificarea sciințelorŭ exacte și lămuresce raportulŭ între chimie și între cele-lalte sciințe. Autorulŭ expune proprietățile generale ale materieĭ, dă definițiunea atomelorŭ și a moleculelorŭ, a corpurilorŭ simple și compuse, a valențeĭ și a greutățeĭ atomilorŭ; atinge problemulŭ încă neresolvatŭ alŭ constituțiuneĭ materieĭ; tractéză în prescurtare legile fisice ale chimieĭ, termochimia, legile combinațiunilorŭ, analisa și sintesa, și împarte elementele chimice în grupe.

In chimia anorganică d-lŭ Dr. Istrati face o împărțire nouă a corpurilorŭ simple, pe carĭ le clasifică nu în 2 ci în 3 grupe, formândŭ o grupă specială din idrogenŭ. Cu dreptŭ cuvîntŭ autorulŭ pune idrogenulŭ în capulŭ chimieĭ anorganice, căcĭ greutatea atomică a idrogenuluĭ este luată ca unitate de mĕsură pentru cele-lalte corpurĭ. In grupulŭ II, metaloide, și în grupulŭ III, metale, corpurile sunt divi-

sate în familiĭ după valenţă. După studiarea corpurilorŭ din câte o familie, autorulŭ cercetéză îndată compuşiĭ lorŭ cu idrogenulŭ, cu oxigenulŭ, cu halogeniĭ, apoĭ cele patru idracide: acidulŭ fluoridricŭ, chloridricŭ, bromidricŭ şi iodidricŭ. Pretutindenĭ formulele de constituţiune sunt însoţite de formulele brute; d-lŭ Dr. Istrati înlesnesce astŭ-felŭ cetitoruluĭ recunóscerea moduluĭ cum atomele se combină între ele.

La chimia apeĭ autorulŭ a omisŭ a precisa maĭ de aprópe caracterele apeĭ de puţŭ şi ale apelorŭ curgĕtóre, a descrie pe lângă filtrulŭ Pasteur şi alte filtre, şi alte modurĭ de limpeḑire şi de purificare a apeĭ, dar acestŭ micŭ neajunsŭ dispare pe lângă multele calităţĭ bune ale cărţiĭ d-luĭ Dr. C. I. Istrati.

Chimia metaloidelorŭ şi a metalelorŭ este tractată după aceeaşĭ metodă ca idrogenulŭ, oxigenulŭ şi halogeniĭ; la finele fie-căreĭ familiĭ autorulŭ recapituléză proprietăţile cele maĭ importante ale corpurilorŭ.

Pentru înţelegerea maĭ bună multe reacţiunĭ şi preparaţiunĭ sunt demonstrate prin figurĭ desemnate cu osebită îngrijire. Formulele de constituţiune şi ecuaţiunile chimice sunt părţile cele maĭ proeminente ale lucrăriĭ d-luĭ Istrati.

Chimia anorganică se închee cu o privire generală asupra elementelorŭ şi combinaţiunilorŭ lorŭ, cu o sintesă generală, filosofică, în sensulŭ grupăriĭ făcute cu atâtŭ succesŭ de Mendelejeff şi Lothar Meyer.

Chimia organică este tractată după principiele noueĭ şcóle atomice francese, representată astăḑĭ prin d-lŭ Friedel, ilustrulŭ profesorŭ dela Sorbonna, alŭ căruĭ discipolŭ este d-lŭ Dr. C. Istrati.

Autorulŭ, întemeindŭ expunerea pe funcţiunile chimice, părăsesce şi în chimia organică clasificaţia veche (în seria grasă şi aromatică) şi face unŭ singurŭ grupŭ din idrocarburiĭ cunoscuţĭ. Corpiĭ organicĭ sunt împărţiţĭ după funcţiunile lorŭ în 8 grupe: idrocarbure, alcoolĭ, fenolĭ, aldeide, cetone, chinone, aciḑĭ şi amide.

Radicaliĭ monovalenţĭ saŭ polivalenţĭ aĭ idrocarburilorŭ, saturaţĭ cu unulŭ saŭ cu maĭ mulţĭ oxidrilĭ, daŭ nascere la idraţĭ, pe carĭ d-lŭ Dr. Istrati îĭ compară, din punctulŭ de vedere alŭ funcţionăriĭ lorŭ, cu idraţiĭ metalelorŭ; şi îĭ împarte în dóue grupe marĭ, în idraţiĭ idrocar-

burilorŭ ciclicĭ saŭ fenolĭ şi în idraţiĭ idrocarburilorŭ aciclicĭ saŭ alcoolĭ. Maĭ alesŭ capitolulŭ despre alcoolí este scrisŭ cu o claritate exemplară, autorulŭ a omisŭ numaĭ a adăogi óre-carĭ noţiunĭ asupra roluluĭ fisiologicŭ alŭ alcooluluĭ etilicŭ, asupra prefacerilorŭ sale în corpulŭ animalŭ, asupra acţiuneĭ alcooluluĭ amilicŭ şi a celorŭlalte alcoole superióre, fără a intra într'unŭ studiŭ amĕnunţitŭ alŭ chimieĭ biologice, care nu este scopulŭ lucrăriĭ sale.

D-lŭ Dr. Istrati s'a ocupatŭ în ceĭ din urmă 3 anĭ cu studiĭ multiple asupra petroleurilorŭ şi şĭ-a făcutŭ chiar o specialitate din cercetarea petroleuluĭ romănŭ din tóte punctele de vedere şi din compararea luĭ cu petroleurile străine. Ne-amŭ miratŭ dar că d-sa, în Cursulŭ elementarŭ de Chimie tractéză petroleulŭ într'unŭ modŭ prea succintŭ; amŭ fi doritŭ ca autorulŭ să maĭ arate temperatura la care petroleulŭ face explosiĭ şi să expună metoda, de care trebue să se serve administraţiunea publică, precum şi industria la examinarea destilatelorŭ de petrolŭ aflate în comerciŭ.

Asemenea amŭ fi doritŭ ca, în capitolulŭ asupra fermentaţiuneĭ, autorulŭ să fi ḑisŭ câte-va cuvinte asupra origineĭ toxinelorŭ şi a ptomainelorŭ în generalŭ; d-sa menţionéză numaĭ între alcaloiḑĭ composiţiunea tifotoxineĭ şi a tetanineĭ fără nicĭ o explicaţiune.

La finele cărţiĭ se găsescŭ biografiile prescurtate şi portretele celorŭ maĭ ilustri chimiştĭ.

Cursulŭ elementarŭ de Chimie alŭ d-luĭ Dr. C. I. Istrati este scrisŭ într'unŭ stilŭ atrăgĕtorŭ, clarŭ şi precisŭ, resumă starea actuală a cunoscinţelorŭ despre Chimie astŭ-felŭ, precum se predă la facultatea de sciinţe în Bucurescĭ şi constitue una din publicaţiunile române cele maĭ importante în ramura studiilorŭ sciinţifice; ea cuprinde maĭ multe părţĭ originale, cu totulŭ propriĭ ale autoruluĭ, care nu se mărginesce în reproducerea descoperirilorŭ străine, ci lucréză şi singurŭ pentru lărgirea sciinţeĭ, îndemnândŭ şi pe alţĭ Românĭ ca să urmeze exemplulŭ sĕŭ.

Cartea d-luĭ Dr. C. I. Istrati este o lucrare meritorie şi subsemnatulŭ raportorŭ o recomandŭ pentru premiulŭ Lazărŭ.

Simionŭ Stoica, *Tratatulŭ bólelorŭ acute-infectătóre. Sibiiŭ, 1891.* — *Raportŭ de d-lŭ* **Dr. I. Felix.**

«*Tratatulŭ bólelorŭ acute-infectătóre* cu privire la istoriculŭ și «la descrierea lorŭ speciale, la vindecarea principală și sistematică, con-«formŭ sciinţeĭ și invenţiunilorŭ maĭ recente, cu medicamente aprobate «parte de casă, parte de farmacie, în adausŭ cu recepte numeróse, cu «regule de precauţiune și cu dietetică, descrisŭ pentru poporulŭ și căr-«turarii români *de Simionŭ Stoica, magistru în chirurgie și ve-«terinarŭ*, medicŭ cercualŭ alŭ Rodneĭ din comitatulŭ Bistriţa-Năsĕudŭ, «membru pe viéţă alŭ Asociaţiuneĭ transilvane pentru literatura ro-«mână și cultura poporuluĭ românŭ, *Sibiiŭ 1891*», este o carte de 170 pagine împărţită în patru părţĭ principale: 1. Patologia generală și bólele de pele, 2. bólele infecţióse interne, 3. bólele transmise dela animale la ómenĭ, 4. bólele venerice și 5 apendicele care cuprinde febra puerperală, bólele infecţióse de ochĭ și câte-va poveţe medicale populare.

Autorulŭ și-a propusŭ să scrie o carte de medicină pentru poporŭ și totŭ-deodată și pentru cărturarĭ, ceea ce este imposibilŭ. O carte populară de medicină este menită a expune faptele sciinţifice positive într'o formă, în care potŭ fi înţelese și de ómenĭ lipsiţĭ de multiplele cunoscinţe, carĭ constitue sciinţa medicală, a fi scrisă într'unŭ stilŭ simplu, desbrăcatŭ de terminĭ technicĭ, să resume acele noţiunĭ carĭ aŭ o valóre practică pentru toţĭ; folosulŭ uneĭ asemenea cărţĭ este nediscutabilŭ. Cu totulŭ alta este menirea unuĭ tractatŭ de patologie scrisŭ pentru medicĭ: elŭ trebue să studieze și sciinţele auxiliare ale patologieĭ, să céră concursulŭ largŭ alŭ fisiologieĭ, alŭ bacteriologieĭ, alŭ anatomieĭ patologice, să supună la critică unele cestiunĭ de patologie carĭ nu sunt resolvate într'unŭ modŭ exactŭ, să cerceteze cele din urmă lucrărĭ asupra imunităţiĭ și asupra imunisăriĭ artificiale și multe altele; unŭ asemenea tractatŭ nu póte resuma studiulŭ bólelorŭ acute-infecţióse într'o cărticică de 170 pagine.

D-lŭ Simionŭ Stoica, cu tóte că posedă cunoscinţa materieĭ pe care o tractéză, n'a putută să atingă amândouĕ scopurile, pe carĭ și le-a pro-

pusŭ: să scrie o carte populară, care să lumineze și pe medicŭ. Cartea pe care o examinămŭ a rĕmasŭ dar o scriere populară și avemŭ să o cercetămŭ din acestŭ punctŭ de vedere, făcêndŭ abstracțiune de ordonanțele medicale, de medicamentele în parte fórte energice recomandate de autorŭ și carĭ nu se potŭ întrebuința ca lécurĭ de casă, ci numaĭ după consultarea unuĭ medicŭ.

Abundența cuvintelorŭ technice ca: stadium incubationis, stadium prodomorum, stadium eruptionis, stadium floritionis, stadium desquamationis, paroxismu, albuminurie, exsudat, cyanosă, regiune ileocoecale, antiflogistic, ulcerosităţĭ difterice în intestine, inflamțiunĭ crupóse în rinichĭ, inflamațiunĭ difterice a organelorŭ genitale, intermisiunĭ și remisiunĭ ș. a. nu contribue la popularisarea medicineĭ, la rĕspândirea noțiunilorŭ sciințifice; tendințele democratice ale timpuluĭ nostru aŭ modificatŭ și limbagiulŭ sciințificŭ, astădĭ învĕțațiĭ nu sunt conduşĭ ca în timpurile trecute de acelŭ exclusivismŭ, care le impunea cuvinte technice și acolo, unde eĭ puteaŭ vorbi o limbă înțelésă de toțĭ. D-lŭ Simionŭ Stoica n'a avutŭ nevoe să probeze erudițiunea d-sale prin cuvinte, pe carĭ nu le înțelege lumea profană.

Maĭ găsimŭ în cartea d-luĭ S. Stoica o mulțime de provincialisme și de germanisme: d-sa ḑice aborturĭ în locŭ de latrine, flasterŭ în locŭ de plastru, ochiurĭ de găină în locŭ de bătăturĭ, mandule în locŭ de migdale, fantasare în locŭ de aiurare (delirare); d-sa traduce cysticercus celullosa prin vermișorŭ de celulă și nu face distincțiune între rana (vulnere) și între ulcerŭ, numindŭ șancărulŭ rană venerică. Literatura română posedă deja multe scrierĭ medicale și terminologia medicală română este deja astŭ-felŭ stabilită, ca să nu fimŭ nevoițĭ a crea cuvinte technice după metoda incorectă, de care se servă d-lŭ Stoica.

Prevențiunea bólelorŭ infecțióse, isolarea bolnavilorŭ, desinfecțiunea, vaccinațiunea, și revaccinațiunea, sunt bine expuse; asemenea sunt bine descrise unele bóle, precum pojarulŭ, scarlatina, tifosulŭ exantematicŭ, febra tifoidă. Pentru desinfectarea excrementelorŭ și a-gunóielorŭ autorulŭ recomandă de preferința desinfectante costisitóre și neglijéză întrebuințarea maĭ largă a lapteluĭ de calce, care dă succese sigure.

D-lŭ S. Stoica recunósce valórea luĭ numaĭ la desinfectarea păreţilorŭ locuinţelorŭ. Autorulŭ dă idroterapieĭ unŭ locŭ largŭ la tóte bólele febrile şi pentru acésta merită laudă. Cholera este tractată într'unŭ modŭ excelentŭ, regretămŭ numaĭ că autorulŭ se maĭ servă de cuvinte cholera nóstră şi cholerină, carĭ trebue să dispară şi din terminologia populară, pentru ca şi poporulŭ să nu confunde o bólă produsă la noĭ, maĭ alesŭ la copiĭ, prin alimente indigeste, cu altă bólă exotică, datorită unuĭ microorganismŭ importatŭ din India, care nu se póte nasce la noĭ într'unŭ modŭ autochtonŭ.

Nu împărtăşimŭ opinia autoruluĭ, ca rănile produse prin muşcătura cânilorŭ turbaţĭ să se cauteriseze şi cu «lapis» (nitratŭ de argintŭ) şi admitemŭ pentru acestŭ scopŭ numaĭ ferulŭ roşu saŭ acidulŭ carbolicŭ 10 la 100.

Dintre bólele animalelorŭ domestice, carĭ se transmitŭ la omŭ sunt maĭ bine descrise trichinosa şi panglica. La bólele venerice şi la febra puerperală sunt cunoscinţele moderne expuse cu claritate. Căutarea oftalmiilorŭ infecţióse nu maĭ corespunde cu cunoscinţele de astădĭ.

D-lŭ Simionŭ Stoica este partisanŭ alŭ arderiĭ cadavrelorŭ, maĭ alesŭ, ale persónelorŭ mórte de bóle infecţióse, şi consideră cremaţiunea ca necesară pentru prevenţiunea lăţireĭ acelorŭ bóle; d-sa uită că transportarea cadavrelorŭ dela locuinţa mortuluĭ până la cuptorŭ (crematoriŭ) reclamă aceleaşĭ precauţiunĭ ca şi transportulŭ la cimitirŭ, că huma fiindŭ unŭ desinfectantŭ excelentŭ, materia infecţiósă perde virulenţa eĭ în puţine săptămânĭ după înmormîntare, că astădĭ dispunemŭ de mijlóce sigure pentru desinfectarea cadavrelorŭ şi prin urmare că nu trebue să recurgemŭ la innovaţiunĭ, carĭ nu corespundŭ cu datinele, cu credinţele poporuluĭ românŭ şi cu carĭ nu se potŭ împăca chiar alte naţiunĭ creştine, la carĭ cultulŭ morţilorŭ este ma puţinŭ desvoltatŭ decât la Românĭ.

Terminândŭ acéstă critică recunóscemŭ că cartea d-luĭ Simionŭ Stoica este o publicaţiune folositóre.

COMISIUNEA PREMIULUI ELIADE-RĂDULESCU PE 1892.

«NASCEREA ȘI ÎNMORMÎNTAREA LA ROMÂNÎ. DATINE ȘI CREDINȚE.»

Raportulŭ Comisiuneĭ asupra lucrărilorŭ presentate la concursŭ.

Domnilorŭ Colegĭ,

La concursulŭ premiuluĭ Eliade-Rădulescu s'aŭ presentatŭ douĕ manuscripte tractândŭ subiectulŭ hotărîtŭ de Academie: *Nascerea și înmormîntarea la Românĭ, datine și credințe.* Unŭ manuscriptŭ are devisa: «Cine a vĕḑutŭ sórele, vede și mórtea»; alŭ doilea are motto: «Léganulŭ e imnulŭ fericireĭ rare, la cosciugulŭ jalnicŭ plân-«gemŭ cu 'ntristare. (I. S. Suciu).» Vomŭ numi manuscriptulŭ întâi *A*, pe alŭ doilea *B*.

Manuscriptulŭ *A* are următórea cuprindere:

Introducere. Viéța și manifestațiunile sale.

Nascerea.

Partea I. Înaintea nascereĭ. — De unde venimŭ și unde ne ducemŭ. — Concepțiunea. — Băiatŭ orĭ fată. —Sarcina. — Paza femeiĭ însărcinate. — Ca să nu piérdă. Ca să piérdă.

Partea II. Nascerea. — Truda femeeĭ. — Ursita. — Nascerea. — Copilulŭ îndată când se nasce. — Copiĭ gemenĭ. — Cuvada.

Partea III. După nascere. — Până la treĭ ḑile. — Până la nouĕ ḑile. — Rodinĭ. — Lehuza. — Lumînările de botezŭ. — Botezulŭ. — Scăldăciunea. — Cumetria. — Până la patru-ḑecĭ de ḑile. — Cu norocŭ. — Semne la copiĭ. — Scăldătórea. — De somnŭ. — Legănatulŭ. — Țîța. — Ințărcatulŭ. — Copilulŭ până la anulŭ. — Colaciĭ. — Copilulŭ până la șépte anĭ. — Lécurĭ pentru bólele copiilorŭ.

Inmormîntarea.

Partea I. Înaintea morții.—Lécurĭ la câte-va bóle.—Semne de mórte.—Truda morțiĭ.

Partea II. Mórtea.—Darea sufletuluĭ.—Mórtea năprasnică.—Cine-șĭ face sémă.—Scăldătórea mortuluĭ.—Gătirea mortuluĭ.

Partea III. După mórte.—Cele treĭ ḑile după mórte.—Priveghiulŭ.—Petrecerea mortuluĭ la grópă.—Inmormîntarea.—Legătura mortuluĭ.—Până la nouĕ ḑile.—Patru-ḑecĭ de ḑile.—Până la anulŭ.—Până la șépte anĭ.—Ucigașiĭ.—Strigoĭ, Moroĭ, Stafie și Stima.—A doua venire.

Pe lângă materia indicată în acestŭ cuprinsŭ scrisă în 24 fascicule, se maĭ află treĭ fascicule de anexe extrase din scrierea d-luĭ T. Burada despre datinele poporuluĭ românŭ la înmormîntărĭ.

Autorulŭ acestuĭ manuscriptŭ, uitândŭ că este vorba de datinele românescĭ, se ocupă maĭ multŭ cu țĕrile străine, până și cu China și India; în multe părțĭ ale sale manuscriptulŭ este unŭ compendiŭ medicalŭ. E caracteristicŭ că, în locŭ de a cita observațiunĭ și constatărĭ locale de datine din țĕrile române, acestŭ manuscriptŭ citéză continuŭ diferitele scrierĭ ale învĕțatuluĭ italianŭ De Gubernatis. Limba este fórte neglésă și redactarea în generalŭ lasă fórte multŭ de doritŭ.

Astŭ-felŭ manuscriptulŭ *A* nu corespunde nicĭ pe departe temeĭ propuse de Academie la acestŭ concursŭ.

Cu totulŭ altŭ-felŭ se presintă manuscriptulŭ *B*.

Conținutulŭ luĭ este următorulŭ:

I. Nascerea.—Dorulŭ Româncei.—In altă stare.—Sburătorulŭ.—Samca saŭ Avestița.—Nascerea.—Perderea.—Scăldătórea.—Slobozirea caseĭ.—Rodiniĭ.—Lăptarea.—Ursitórele.—Botezulŭ.—Numele de botezŭ.—Mărturiile.—Schimbarea numeluĭ.—Cumătria.—Scăldăciunea.—Scăldătórea nepóteĭ.—Inbisericirea.—Colăcimea.—Crescerea.—Bólele copiilorŭ.—Masa móșeĭ.—Tunderea pĕruluĭ.—Ințărcarea.

II. Inmormîntarea.—Semne de mórte.—Pe patulŭ morțiĭ.—Repausarea.—Scăldarea.—Imbrăcarea.—Așezarea.—Stégulŭ.—Bradulŭ—Bocirea.—La mortŭ.—Toiagulŭ.—Pausulŭ.—Coliva.—Pomulŭ.—Prânzișorulŭ.—Priveghiulŭ.—Stîlpiĭ.—Zorile.—Secriulŭ.—Petrecerea.—Stările.—Podurile.—Prohodulŭ.—Mormîntulŭ.—Sniamenulŭ.—Infrățirea.—Comândarea.—Moșiĭ.—Slobozirea apeĭ.—Jelirea.—Desgroparea.—Sufletulŭ.—Vămile.—Iadulŭ.—Raiulŭ.—Județulŭ.—Adausŭ.—Bocete.

Acestŭ manuscriptŭ arată, la fie-care din capitolele ale cărorŭ titlurĭ le-amŭ citatŭ, datinele poporuluĭ românŭ prin constatărĭ minuţióse din diferite localităţĭ, pe carĭ le citéză dimpreună cu sorgintea lorŭ.

Lucrarea se presentă cu unŭ materialŭ fórte bogatŭ, culesŭ cu atenţiune, studiatŭ în amĕnunte şi grupatŭ sistematicŭ; este scrisă cu îngrijire într'o limbă curată şi corectă.

In aceste condiţiunĭ manuscriptulŭ *B* cuprinde o scriere de celŭ maĭ mare interesŭ pentru cunóscerea credinţelorŭ şi a literatureĭ poporuluĭ nostru privitóre la cele douĕ puncte cardinale ale vieţeĭ omenescĭ, nascerea şi mórtea.

Pentru aceste motive Comisiunea propune a se da Premiulŭ Eliade-Rădulescu manuscriptuluĭ cu motto: «Légănulŭ e imnulŭ fericireĭ rare, etc.»

Membriĭ Comisiuneĭ: *G. Bariţiŭ*, *B. P. Hasdeŭ*, *D. Sturdza.*

COMISIUNEA PREMIULUI ASOCIAŢIUNEI CRAIOVENE

Raportŭ asupra publicaţiunilorŭ presentate la concursŭ,
de **Gr. Stefănescu.**

Domnilorŭ Colegĭ,

Comisiunea numită de D-vóstre pentru a cerceta cărţile didactice presentate la concursŭ pentru *premiulŭ craioveanŭ,* şi compusă din d-niĭ Nicolae Ionescu, Gheorghe Sion şi subsemnatulŭ, s'a întrunitŭ în maĭ multe rênduri şi, discutândŭ asupra meritelorŭ diferitelorŭ cărţĭ, a găsitŭ, în unanimitate, că nicĭ una nu merită premiulŭ, afară de cartea d-luĭ Teodorescu, care a obţinutŭ două din treĭ voturĭ pentru a fi premiată. Ea a însărcinatŭ pe subsemnatulŭ, ca rapartorŭ, să aducă la cunoscinţa plenuluĭ acéstă hotărîre.

Premiulŭ craioveanŭ este anunţatŭ astŭ-felŭ: *Celeĭ maĭ bune cărţĭ didactice apărute dela 1 Ianuariŭ 1890 până la 31 Decembre 1891.*

S'aŭ presentatŭ pentru acestŭ premiŭ, în timpulŭ cuvenitŭ, următórele cărţĭ:

1. *Noţiunĭ elementare de Geografiă generală:* Continentele fără România, pentru cl. IV-a primară.—în 8° de 96 pagine.
2. *Noţiunĭ elementare de Geografiă*: România fără continente, pentru clasa III-a primară.—în 8° de 76 paginĭ; ambele de d-lŭ Constantinŭ Tincu.
3. *Gramatica limbeĭ române, etimologia*, pentru cl. II-a primară de ambe-sexe.—în 8° de 84 pagine, de d-na Sofia Stoenescu.
4. *Cântărĭ bisericescĭ după melodiile celorŭ optŭ glasurĭ* ale sfinteĭ bisericĭ ortodoxe, culese, puse pe note şi aranjate, de Dim. Cunţanu.—în 8° mare de 119 pagine.
5. *Istoria literatureĭ latine*, manualŭ pentru cursulŭ superiorŭ de licee şi bacalaureatŭ.—în 8° de 196 de pagine, de d-lŭ Teodorescu G. Demetru.

Geografiile d-luĭ Tincu sunt puținŭ metodice și aŭ chiar unele neexactitățĭ și afirmărĭ de fapte carĭ lasă incertitudinĭ în spiritulŭ școlarilorŭ, saŭ îĭ induce în eróre.

Gramatica d-neĭ Sofia Stoenescu, nu este lipsită cu totulŭ de órecarĭ merite didactice, dar este cam confusă prin încărcarea cu multe exemple.

Cântările bisericescĭ după cele 8 glasurĭ, ale d-luĭ Dim. Cunțanu, aŭ meritele lorŭ, din punctulŭ de vedere alŭ munceĭ ce și-a datŭ autorulŭ pentru a le strînge și pune pe note, dar nu potŭ fi premiate ca cea maĭ bună carte didactică.

Imĭ rĕmâne acum să vorbescŭ de cartea d-luĭ Teodorescu, «*Istoria literatureĭ latine*», care a întrunitŭ voturile majoritățiĭ pentru premiare.

O carte didactică trebue să întrunéscă următórele condițiunĭ esențiale:

1. Să fie exactă, adecă să nu cuprindă eresiĭ saŭ neexactitățĭ de fapte.
2. Să fie metodicŭ expusă, și prin urmare clară.
3. Să fie mĕsurată pe inteligența copiilorŭ către carĭ se adreséză.

Neapĕratŭ că maĭ sunt și alte calitățĭ ce se cerŭ de la o lucrare, maĭ cu sémă literară, cum arŭ fi eleganța, puritatea limbeĭ și altele, dar acestea, orĭ câtŭ de necesare arŭ fi, eŭ le considerŭ, pentru o carte didactică, de o ordine ceva maĭ inferióră, față cu cele treĭ condițiunĭ pe carĭ le enunțaĭ maĭ sus.

Din aceste puncte de vedere, majoritatea găsesce că lucrarea d-luĭ Teodorescu întrunesce condițiunile uneĭ bune cărțĭ didactice.

In ceea ce privesce exactitatea, deși presintă pe icĭ pe colea micĭ neexactitățĭ, dar acestea sunt maĭ multŭ scăpărĭ din vedere, carĭ se potŭ îndrepta la o nouă edițiune.

Una din imputările ce i s'aŭ făcutŭ în sînulŭ comisiuneĭ, este că d-lŭ Teodorescu, începĕndŭ *Istoria literatureĭ latine*, nu face *filologia* limbeĭ în care s'a scrisŭ acéstă literatură. In acéstă privință eŭ credŭ că, a face într'unŭ cursŭ de liceŭ, și ca introducere în studiulŭ literatureĭ, întregŭ istoriculŭ geneseĭ și filologieĭ limbeĭ latine,

arŭ fi prea multŭ, și în totŭ casulŭ ar împovăra peste mĕsură pe elevĭ, și acésta în paguba adevĕrateĭ istoriĭ a literatureĭ, ce se voesce a se învĕța, fiindŭ nevoitŭ autorulŭ să prescurteze prea multŭ calificarea genurilorŭ și feluluĭ scrierilorŭ diferițilorŭ autorĭ. Dar chiar așa, acéstă imputare nu este cu totulŭ justificată, fiind-că autorulŭ nu lasă cu desĕvêrșire lipsițĭ pe elevĭ de noțiunĭ asupra geneseĭ limbeĭ latine; iacă în adevĕrŭ ce cetimŭ la pag. 13.

«*Limba.* In timpulŭ fundăriĭ Romeĭ se vorbiaŭ în Italia maĭ multe idiome, «înrudite între dînsele, carĭ formaŭ totŭ atâtea dialecte, numite după popó-«rele unde se întrebuințaŭ. Limba *oscă*, lățită în centrulŭ peninsuleĭ, înrîuri, «împreună cu cea *sabină* și *voscă*, asupra formăreĭ limbeĭ latine. Forma eĭ se «póte cunósce din tablele descoperite în aniĭ 1685, 1793 și 1848, la Abela, «Banția și Agnona, cuprindêndŭ textulŭ unorŭ legĭ agrare. Limba *etruscă* îm-«prumută Romanilorŭ terminiĭ privitorĭ la credințele și ceremoniile religióse. «Natura limbeĭ *umbrice* ne o revelă cele 7 table eugubine (*tabulae eugubi-«nae*) astŭ-felŭ numite după *Eugubium* (adĭ Gubio), orășelŭ din Umbria, «unde aŭ fostŭ găsite. Ele conținŭ textulŭ unorŭ formule rituale și rugăciunĭ «adresate vechilorŭ divinitățĭ italice. Maĭ târdiŭ limba *grécă* și în specialŭ «dialectulŭ eolicŭ din Grecia-mare esercită o puternică influență pentru îna-«vuțirea și poleirea vorbireĭ romane. Deși cele maĭ vechĭ monumente aŭ «peritŭ în incendiarea Romeĭ de către Galĭ, totușĭ din mărturiile autorilorŭ «și din fragmentele rĕmase se póte vede că *g* se scria cu *c* (ma*c*istratos, «pucnandos); că *u* era representatŭ prin *v*; că lipsiaŭ *f*, *h*, *x*, *y*, *z*; că între-«buințarea unorŭ caractere nu era bine determinată, confundându-se *r* cu *s* «(arbo*s* și arbo*r*, hono*s* și hono*r*, flo*s*is și flo*r*is), iar *o* cu *u* (domin*o*s și do-«min*u*s, lep*o*s și lep*u*s); că terminarea *ibus* se scria *ebos* (naveb*os*) etc.»

Ie ceea ce privesce planulŭ, divisiunea expunereĭ acesteĭ istoriĭ, d-lŭ Teodorescu arată că împărțirea faselorŭ saŭ epocelorŭ literatureĭ latine este fórte variată. Diferițĭ autorĭ aŭ divisatŭ timpulŭ în care s'aŭ produsŭ operele limbeĭ latine în modurĭ deosebite, și indică pe scurtŭ pe cele maĭ însemnate din aceste divisiunĭ. Eŭ nu potŭ intra în acestŭ scurtŭ raportŭ, în tót aceste amĕnunte, voiŭ arăta numaĭ că aceste epoce variază dela 3 (Isidor, Scott) la 9 (Funke) și 10 (N. S. Teuffel și Branbach) etc.

D-lŭ Teodorescu recunósce că divisiunile prea complicate nu con-

vinŭ operelorŭ didactice și de aceea admite cu Franz Ficker, fostŭ profesorŭ de literaturile clasice la Universitatea din Viena, *cincĭ* epoce.

Aceste cincĭ epoce sunt:

I. Dela fondarea Romeĭ până la finele primuluĭ rĕsboiŭ cu Cartaginesiĭ.

II. Dela finele primuluĭ rĕsboiŭ punicŭ până la mórtea luĭ Sila.

III. Dela mórtea luĭ Sila până la mórtea luĭ Augustŭ.

IV. Dela mórtea luĭ Augustŭ până la mórtea luĭ Traianŭ.

V. Dela mórtea luĭ Traianŭ până la distrugerea imperuluĭ romanŭ de apusŭ, sub regele barbarŭ Odocar.

Este sciutŭ și necontestatŭ lucru, că împrejurările politice, mediulŭ culturalŭ și influențele provenite din relațiunile cu alte popóre, aŭ o mare înrîurire asupra literatureĭ unuĭ poporŭ; autorulŭ, pĕtrunsŭ de acestŭ adevĕrŭ, face la începutulŭ fie-căreĭ din cele cincĭ epoce, unŭ resumatŭ istoricŭ, culturalŭ și relativŭ la limbă, și apoĭ ne arată pe diferițiĭ autorĭ carĭ aŭ scrisŭ, în versurĭ, saŭ în prosă și genulŭ în care fie-care din ieĭ aŭ scrisŭ; la ceĭ maĭ însemnațĭ din eĭ le face și biografia.

Pentru a vĕ puté face o idee maĭ esactă, de modulŭ cum d-lŭ Teodorescu ne înfățișéză fie-care din cele cincĭ epoce ale literatureĭ latine, permiteți-mĭ să vĕ cetescŭ cele relative la a III-a epocă, care corespunde aprópe cu *epoca de aurŭ* a unorŭ clasificatorĭ. Iacă ce cetimŭ la pag. 45.

„Epoca a treia.

«Anĭ 91 : de la mórtea luĭ Sila până la mórtea luĭ Augustŭ: 676 – 767 de la fundarea «Romeĭ, saŭ 78 a Cr.—14 p. Cr.)

« § 21. — *Resumatŭ istoricŭ.* Pe când Romaniĭ moșteniaŭ de la Atalŭ, «regele Pergamuluĭ, tesaure imense carĭ nu-ĭ costaŭ niciĭ sânge niciĭ sudóre, «pe când învingerea luĭ Mitridate, cucerirea Spanieĭ și Galieĭ 'ĭ ridicaŭ la cul- «mea puteriĭ, pe nesimțite luxulŭ și depravarea produceaŭ desordine internă.

«După Grachĭ, urmase resbelulŭ socialŭ cu rivalitățile dintre Mariu și Sila. «Ce maĭ scăpase din resbelŭ fusese nimicitŭ de furia proscripțiunilorŭ. Re- «publica fiindŭ de faptŭ distrusă, nu maĭ era vorbă dacă Roma se va supune «unuĭ stăpânŭ, ci care va fi stăpânulŭ acela. Primulŭ triumviratŭ conduse

«la resbelulŭ civilŭ, terminatŭ în câmpiile dela Farsala (706 saŭ 48 a. Cr.) «şi la uciderea învingĕtoruluĭ Iuliŭ Cesarŭ (710 saŭ 44 a. Cr.). Alŭ doilea «triumviratŭ provocă lupta de la Filippi (712 saŭ 42 a. Cr.) şi, după unspre-ḑece «anĭ, tînĕrulŭ Octavianŭ, norocosŭ în bătălia navală de la Acţiŭ, rĕmase stă- «pânŭ peste lumea romană. Luândŭ titlulŭ de Augustŭ, elŭ domni 44 de anĭ «într'o pace de multŭ dorită, menţinêndŭ numirile şi formele republicane, dar «transformândŭ guvernulŭ în monarchia ereditară.

«§ 22. – *Cultura.* Pe lângă împrejurările maĭ sus espuse, se adaogă că eru- «diţiĭ grecĭ, carĭ de pretutindenĭ veneaŭ acum la Roma, îşĭ întroduceaŭ «limba în societatea cultă şi învĕţaŭ pe copiĭ, în şcóle şi în familiĭ. Tineri- «mea romană, astŭ-felŭ iniţiată în literatura grécă, îşĭ completa studiile şi «educaţiunea la Apolonia, la Rodos, la Mitilena şi cu deosebire la Atena. «Bibliotecele publice înlesniră chiar formarea de societăţĭ literare, unde au- «toriĭ îşĭ cetiaŭ producerile în prosă saŭ în versurĭ. Astŭ-felŭ se ivì secolulŭ «de aurŭ alŭ literatureĭ latine, când se operă armoniósa combinare a geniu- «luĭ grecŭ cu celŭ latinŭ, spre a da nascere uneĭ poesiĭ care, deşì nu cu to- «tulŭ originară, celŭ puţinŭ nu maĭ fu o imitaţiune, ci unŭ reflexŭ elegantŭ «alŭ poesieĭ grece.

«§ 23.—*Limba.* Impreună cu puterea romană, limba latină se întinsese în «tóte provinciile, maĭ cu sémă în apusŭ, unde locuitoriĭ n'avuseseră o limbă «propriă şi bine formată. La acésta maĭ contribui strînsa legătură ce unia ca- «pitala cu provinciile, numĕrulŭ funcţionarilorŭ, introducerea jurisdicţiuneĭ ro- «mane şi minunata sistemă de colonisare. Astŭ-felŭ dobândi vigóre *sermo pe- «regrinus,* limba de toţĭ vorbită, pe când idioma din Roma *sermo urbanus,* «se consideră ca limbă cultă, literară, întrebuinţată de poeţĭ, oratorĭ şi istoricĭ. «Cicerone întroduse nouĭ cuvinte şi nouĭ combinărĭ de frase pentru dulcéţa «espresiuniĭ şi armonia periódelorŭ în prosă, precum maĭ 'nainte Eniu, Plautŭ, «Lucreţiu o înavuţise cu termenĭ poeticĭ. In stilulŭ istoricŭ, Romaniĭ rea- «liséză acea *immortalis velocitas* din operile luĭ Salustiŭ, acea *lactea ubertas* «dintr'ale luĭ Titu Liviŭ (1). Cu Vergiliŭ limbagiulŭ poeticŭ şi exametrulŭ «ajungŭ la tótă perfecţiunea posibilă, iar cele-l'alte speciĭ de versurĭ aparŭ «pentru prima óră cu poeţiĭ elegiacĭ şi cu liriculŭ Oraţiŭ. In resumatŭ, băr- «baţiĭ de talentŭ care înfloriră de la finele resbeluluĭ socialŭ până la mórtea «luĭ Augustŭ rădicară poesia latină la celŭ maĭ naltŭ gradŭ până unde na- «tura limbeĭ iĭ permitea să se ridice.»

Acésta în ceea ce privesce caracteristica epoceĭ şi împrejurările ce aŭ influenţatŭ asupra literatureĭ. Să-mĭ permiteţĭ să vĕ aratŭ acum

(1) Quintiliani *Institutiones oratoriae.*

cum autorulŭ presintă elevilorŭ sĕĭ două din stelele literatureĭ latine: pe *Ovidiu* şi pe *Vergiliu*:

«*Publiu Vergiliu Marone* (pag. 64) se născu la Andes, satŭ de lângă Man«tua, aprópe de rîulŭ Mincio (1), în an. 684 (70 a. Cr.) După ce studiă lite«rile şi filosofia, după ce dobândi câte-va noţiunĭ de medicină şi veterinărie «la Cremona, la Milan şi la Neapole, când tatălŭ luĭ fu deposedatŭ, cu oca«siunea împărţiriĭ de pămînturĭ la veteraniĭ luĭ Augustŭ, în urma lupteĭ dela «Filipi, Vergiliŭ merse la Roma şi, prin Asiniŭ Polione, dobândi dela Mece«nate restitituirea proprietăţiĭ paterne. Ca amicĭ avù pe Alfenu Varu, Polione, «Mecenate, Oraţiŭ, Tuca şi alţiĭ. De şi Augustŭ îlŭ iubia, poetulŭ însă nu se «amestecă în afacerile publice, trăindŭ devotatŭ muselorŭ («quorum sacra fere«bat, ingenti percussus amore») când la ţéră, când la Roma, când la Neapole. «In ultimiĭ anĭ aĭ vieţiĭ, făcêndŭ o călĕtorie în Asia şi în Grecia (de unde «fusese chematŭ), murì după uniĭ la Tarentŭ, după alţiĭ la Brundusiŭ, în anulŭ «735 (19 a. Chr.). Treĭ lucrărĭ făcură strălucitŭ numele luĭ Vergiliŭ: *Bucolicele*, «*Georgicele* şi *Eneida*. — «*Bucolica*» se compune ḑin ḑece *eclogae* saŭ idile pasto«rale, imitate, maĭ multŭ în formă, decât prin fondŭ, după ale luĭ Teocritŭ. Elŭ «face continue alusiunĭ la evenimentele politice ale epoceĭ, se represintă pe sine «şi întâmplările vieţeĭ sub forma persónelorŭ întroduse într'însele. In privinţa «naturalităţiĭ, păstoriĭ luĭ parŭ cu multŭ maĭ civilisaţĭ decât aĭ poetuluĭ grecŭ din «Sicilia. Astŭ-felŭ, pe câtŭ câştigă în eleganţă şi demnitate, pe atâtŭ perde din «simplicitate. Tóte Bucolicele se raportă la perióda cuprinsă între aniĭ 27 şi 33 a. «Chr. (2). — «*Georgica*», poemă de o perfecţiune singulară, care făcù epocă în po«esia didactică, tractéză despre agricultură în genere. Cartea I-a privesce natu«ra terêmurilorŭ şi cultura ce li se potrivesce; a II-a are ca subiectŭ plantele, «în specialŭ viţa de vie, pămîntulŭ ce le convine şi modulŭ de a le propaga; «a III-a tractéză despre animale, despre epizootiĭ şi mijlócele de vindecare; «a IV-a despre albine şi roiurĭ, despre crescerea şi obiceiurile lorŭ. Acéstă «scriere, compusă în timpŭ de 7 anĭ şi pentru care poetulŭ consultă maĭ «tóte operile grece şi romane în prosă şi în versurĭ, e recomandabilă prin «desvoltărĭ, prin episóde, prin stilŭ şi versificare: ea constitue unŭ adevĕratŭ «modelŭ de poesie latină (3). — «*Aeneis*», poemă epică în două-spre-ḑece cânturĭ

(1) De unde şi supranumirile-ĭ de *Andines*, *Mantuanus*, *Minciades*.

(2) In ordinea chronologică sunt aşezate astŭ-felŭ: 2, 3, 1, 5, 9, 4, 6, 8, 7, 10.

(3) Părţile maĭ însemnate sunt: elogiulŭ Italieĭ (II. vers. 136 et seq.), primă-vara (II. v. 323 et seq.), fericirea vieţeĭ dela ţéră (II. v. 458. et seq.), puterea iubireĭ (III. v. 242, et seq.), epizootia din Alpiĭ-noricĭ (III. v. 474 et seq.), cultura miculuĭ proprietarŭ (IV, v. 126 et seq.), episodulŭ luĭ Aristeŭ, măritŭ cu alŭ luĭ Orfeŭ şi Euridica (IV. v. 315 până la fine).

«(rĕmasă neterminată și pe care poetulŭ ar fi voitŭ s'o nimicéscă), are ca «subiectŭ fuga luĭ Enea din Troia dată flăcărilor, sosirea luĭ în Italia, vici-«situdinile prin carĭ trecuse stabilirea-ĭ în Lațiŭ, de unde-șĭ trase originea «familia regilorŭ din Alba, Romulŭ și întréga serie a domnitorilorŭ până la «Augustŭ, descendintele luĭ Iuliŭ Ascaniŭ, prin urmare strănepotŭ alŭ Ve-«nereĭ. Planulŭ primelorŭ șése cărțĭ amintesce *Odisea*, alŭ celorŭ-lalte șése «*Iliada* luĭ Omerŭ, imitate nu în modŭ servilŭ, ci ca de unŭ poetŭ originarŭ, «bunŭ cunoscĕtorŭ alŭ moravurilorŭ și tradițiunilorŭ italice. In representarea «afecțiunilorŭ și însuflețirea obiectelorŭ, Vergiliŭ întrece nu numaĭ pe Omer, «dar pe orĭ-ce altŭ scriitorŭ alŭ Romeĭ. Astŭ-felŭ *Eneida* rĕmase cu dreptŭ «cuvîntŭ o poemă națională a Romanilorŭ, de óre-ce se basa pe legende rĕs-«pândite, chiar prin operele luĭ Neviŭ și Eniŭ. Intre altele, se impută poe-«tuluĭ: 1) că désa intervenire a ḍeilorŭ nu dă opereĭ o strânsă lagătură organică, «nicĭ destulă acțiune; 2) că eroulŭ principalŭ n'are activitate și inițiativă per-«sonală, ci e condusŭ numaĭ de ḍeĭ și întrecutŭ atâtŭ de Didona, câtŭ și de «Turnu; 3) că în *Eneida* se vede la totŭ pasulŭ arta poetuluĭ, amesteculŭ «elementuluĭ liricŭ și elegiacŭ, trecerea dela representarea curatŭ obiectivă «la poesia subiectivă, totulŭ fiindŭ ordinatŭ ca să scóță în evidență pe Ro-«manĭ și familia Iulia. Cu tóte aceste neajunsurĭ, pe carĭ autorulŭ le-ar fi «îndreptatŭ în parte, dac'ar maĭ fi trăitŭ (1), *Eneida* are calitățĭ incompara-«bile: abundă în simțiminte, în scene și în descrierĭ, carĭ denotă o inimă im-«presionabilă; poetulŭ animéză și înnobiléză tótă natura; aci e pateticŭ, aci «duiosŭ în episóde (2). Vergiliŭ nu e unŭ pictorŭ însemnatŭ de caractere, nu «strălucesce prin invențiune, dar posedă bogăție de cunoscințe, gustŭ bine «formatŭ și vĕdesce unŭ simțimîntŭ alesŭ despre ce e frumosŭ, despre ce «se cuvine. Limba întrebuințată de dînsulŭ e îngrijită, variată, elegantă. Ver-«sulŭ are o armonie potolită, care e perfecțiunea arteĭ, pentru că în modulŭ «celŭ maĭ firescŭ oglindesce însășĭ natura. Poetulŭ, orĭ despre ce ar vorbi, «scie să găséscă calea ce conduce la inimă și să-șĭ asigure nu numaĭ admi-«rațiunea, ci și iubirea cetitorilorŭ (1).»

«***Publiŭ Ovidiŭ Nasone*** (pag. 55). — Cultivă genulŭ epicŭ, didacticŭ și «elegiaco-eroticŭ, în urma maĭ multorŭ scriitorĭ de talentŭ și într'o epocă de «mare eleganță. Născutŭ dintr'o vechiă familie de călărĭ, la Sulmona (alŭ doilea

(1) Se scie că înainte de a muri, Vergiliŭ exprimase dorința să i se ardă opera, dar că Augustŭ însărcină pe L. Variu și Ploțiŭ Tuca, amiciĭ poetuluĭ, cu transcrierea și publicarea eĭ.

(2) Dintre carĭ cele maĭ însemnate sunt: căderea Troieĭ (cartea II și III), pasiunea și sinuciderea Didoneĭ (IV și V), descrierea infernuluĭ (VI), omorirea luĭ Cacus (VIII), amiciția luĭ Nisu și Eurialŭ (IX), ardórea resbelnică a Camileĭ (XI).

«orașŭ din țéra Pelignilorŭ), în anulŭ 711 (43 a. Chr.), elŭ fù crescutŭ la Roma, «unde studiă retorica s. b conducerea luĭ M. Aureliŭ Fuscu și M. Porciu «Latrone, apoĭ fù trimisŭ la Atena și în Asia. Părăsindŭ studiulŭ legilorŭ și «pregătirea pentru afacerile publice, la care-lŭ obliga dorința părintéscă, Ovi-«diŭ preferì cultulŭ muselorŭ, carĭ îlŭ atrăgeaŭ c'o putere iresistibilă. La «Roma trăi în relațiunĭ amicale cu ceĭ maĭ de frunte literațĭ și cetățenĭ, până «când Augustŭ — nu se scie bine din ce causă — în anulŭ 763 (8 d. Chr.) «îlŭ depărtă pe țĕrmurile Măreĭ-negre, în actuala Dobroge, la Tomi, unde «locuì dela 763 până la 771, când îșĭ sfîrși viéța și fu înmormîntatŭ la Con-«stanța (Kiustenge) (2). Operile luĭ Ovidiŭ, pe carĭ le posedămŭ, sunt cele ur-«mătóre: ***Amorurĭ*** saŭ «Cărțĭ ale iubireĭ» (***Amores*** sive «***Amorum*** libri tres»), «treĭ cărțĭ cuprindĕndŭ 49 elegiĭ erotice, pline de imaginĭ simțuale, în carĭ se «întâlnesce numele Corineĭ. Adesea poetulŭ nu scie să-șĭ înfrĕneze avĕntulŭ «imaginațiuniĭ, cu tótă originalitatea espuneriĭ. Intr'însele naréză sub forme «străvestite, propriele-ĭ durerĭ saŭ plăcerĭ amoróse care-lŭ depărtéză de sco-«pulŭ adevĕratŭ alŭ poesieĭ. Ele apărură între aniĭ 739 și 746 dela fundarea «Romeĭ (3). — ***Tristele*** («***Tristium*** libri quinque»), culegere de 50 elegiĭ melanco-«lice, în cincĭ cărțĭ, scrise la Tomi, interesante prin simțimintele ce exprimă «din exilŭ, dar monotone prin antitese continue, printr'o durere afectată, prin «nisce plângerĭ fără demnitate. Poetulŭ se arată pusilanimŭ, disperatŭ, inca-«pabilŭ de a se stăpânì, ceea ce inspiră o profundă compătimire pentru ne-«fericita luĭ posițiune. In schimbŭ, ne oferă mare fluiditate de versificare. Une-«orĭ, prin multele-ĭ descrierĭ, trece în genulŭ didacticŭ și ne transmite nu-«meróse informațiunĭ despre relațiunile-ĭ personale (4). — ***Eroidele***, 21 mono-«logurĭ și epistole, pe carĭ unele femeĭ din epoca eroică le scriaŭ soțilorŭ «saŭ iubițilorŭ și rĕspunsurile ce le trimiteaŭ dînșiĭ. Cu tótă uniformitatea «subiectuluĭ principalŭ (amarulŭ despărțiriĭ saŭ alŭ iubiriĭ nefericite), tonulŭ «elegiacŭ se rădică une-orĭ până la gravitatea tragedieĭ. In genere, caracte-«rulŭ persónelorŭ e bine conceputŭ și păstratŭ până la fine (5). In acestŭ «genŭ e cu totulŭ originarŭ, căcĭ însușĭ se laudă că n'avea pe cine să imite «din grecesce. Stilulŭ e afectatŭ, declamatorŭ, iar fondulŭ contrarŭ meniriĭ

(1) Dintre comentatoriĭ luĭ Vergiliŭ maĭ insemnatŭ e Serviŭ Onoratŭ Mauru, gramaticŭ din secululŭ V p. Cr. Despre Vergiliŭ a se vedé: Quintilian, X. 1; Macrobiŭ Saturnal. V. 2.—

(2) G. Perrot, ***Mémoires d'archéologie d'épigraphie et d'histoire*** (Paris 1875).

(3) Părțĭ alese din ***Amores*** aŭ fostŭ publicate, ca adnotărĭ, in prima edițiune a ***Prosodieĭ*** mele. (Bucurescĭ 1879.)

(4) A se vedé edițiunea mea din ***Triste***. (Bucurescĭ 1889)

(5) ***Aulu Sabinu*** (care trăi pe la aniĭ 744—750) compuse rĕspunsurĭ la multe ***Eroide***, carĭ ni s'aŭ păstratŭ și aŭ fostŭ atribuite contimporanuluĭ sĕŭ Ovidiŭ. Ele se publicară pentru prima óră în Veneția la anulŭ 1486.

«ce se impune poesieĭ. Ele aŭ fostŭ date la lumină între aniĭ 749 şi 752.— «*Ponticele, (Pontica* sive *Epistolæ ex Ponto)* cuprindŭ, în patru cărţĭ scrise «şi în versurĭ elegiace, 46 epistole prin carĭ Ovidiŭ se plânge de suferinţele «depărtăriĭ, arĕtându-şĭ dorulŭ de patrie şi modulŭ cum trăia printre Geţĭ, «Sarmaţĭ, Besĭ şi Dacĭ. Deşi posiţiunea, în care se găsia elŭ, inspiră compă-«timire, totuşĭ abaterele-ĭ continue dela subiectulŭ principalŭ şi monotonia «neîncetatelorŭ luĭ suspine obosescŭ pe cetitorŭ, convingêndu-lŭ numaĭ de-«spre marea facilitate a poetuluĭ d'a spune acelaşĭ lucru sub forme variate şi «óre-cum interesante. — *Arta iubiriĭ (Ars amatoria* sive *ars amandi)*, treĭ «cărţĭ în versurĭ elegiace, de caracterŭ didacticŭ, în carĭ sunt depinse cu «originalitate moravurile corupte ale epoceĭ.—» Şi aşa autorulŭ continuă cu analisa celorŭ-lalte opere ale luĭ Ovidiŭ, ca *Lécurile iubireĭ*, *Medicamina faciei, Fastele*, *Metamorforsele*, etc.

Aşĭ puté să vĕ presintŭ asemenea şi pe diferiţiĭ autorĭ în prosă, pe istoricĭ ca *Cesarŭ, Titu-Liviŭ* şi alţiĭ, dar mĭ-e témă că deja v'am obosítŭ prea multŭ; totuşĭ îmĭ veţĭ permite să vĕ cetescŭ numaĭ câte-va rêndurĭ relative la marele oratorŭ alŭ acesteĭ epoce, la *Marcu Tuliŭ Cicerone*. După ce d-lŭ Teodorescu face biografia luĭ Cicerone şi arată diferitele sale genurĭ de scrierĭ, spune cele următóre (pag. 90):

« . . . In oraţiunĭ, Cicerone posede tóte calităţile unuĭ mare oratorŭ: e arti-«ficiosŭ în exordiurĭ, clarŭ şi evidentŭ în naraţiunĭ; regulatŭ, impetuosŭ, la «trebuinţă de spiritŭ în argumentare; în peroraţiunĭ maĭ pateticŭ decât orĭ-ce «oratorŭ din antichitate, când astŭ-felŭ îĭ e subiectulŭ. Dacă pe icĭ-colea este «abundentŭ şi minuţiosŭ, să nu se uite că astŭ-felŭ trebuia să fie pentru unŭ «auditorŭ compusŭ din Romanĭ, carĭ nu prea cunosceaŭ ce este arta şi ce «însemnéză «aticismulŭ». Comparândŭ pe ceĭ doĭ marĭ oratorĭ aĭ vechimeĭ, «găsimŭ că Demostene întrece pe Cicerone prin cunoscinţa profundă a rela-«ţiunilorŭ sociale, prin mărire şi simplicitate, prin vigóre şi perfecta potrivire «a expresiuneĭ. Cicerone, din contra, este superiorŭ maestruluĭ grecŭ prin «arta-ĭ de a excita pasiunile, d'a pĕtrunde în adânculŭ inimeĭ, d'a varia şi «înviora stilulŭ, dându-ĭ frumuseţe şi căldură. Oratorulŭ romanŭ e maĭ spi-«ritualŭ şi maĭ ironicŭ, posede talentulŭ d'a colora orĭ-ce lucru, d'a încânta «urechia prin periódе armoniόse, mintea prin sentinţe folositóre. — In scrie-«rile-ĭ retorice, Cicerone posede unŭ criteriŭ alesŭ, adâncă erudiţiune şi ex-«perienţă, claritate admirabilă. Dacă ele nu se maĭ potŭ aplica necesităţilorŭ «actuale, totuşĭ sunt preţióse ca norme de elocinţă generală, ca mijlóce pen-«tru formarea stiluluĭ, ca isvóre pentru istoriculŭ oratorieĭ greco-romane...»

Ca să fie cu totulŭ completŭ, d-lŭ Teodorescu ar fi trebuitŭ să citeze pasagele cele mai însemnate ale diferiţilorŭ autorĭ, dar atuncĭ opera sa s'ar fi prea măritŭ şi ar fi trecutŭ dincolo de scopulŭ propusŭ de «manualŭ pentru clasele liceale.» Totuşĭ, dacă nu citéză pasagele, d-nia sa indică în. note, după cum acésta s'a vĕdutŭ maĭ sus, părţile operelorŭ carĭ trebue să atragă maĭ cu deosebire atenţiunea ; aşa la pag. 66, vorbindŭ despre *Bucolicele* luĭ Virgiliŭ, ne arată în nota 2 că părţile cele maĭ însemnate sunt : *Elogiulŭ* Italieĭ (IV, vers. 136 şi următ.), ***Primăvara*** (II, vers. 323 şi următ.), ***fericirea vieţeĭ dela ţéră*** (II, vers. 458 şi următ.), ***puterea iubireĭ*** (III, vers. 442 şi următ.), ***Epizootia din Alpiĭ noricĭ*** (III, vers. 474 şi următ.), ***cultura miculuĭ proprietarŭ*** (IV, vers. 126 şi următ.), ***Episodulŭ luĭ Aristeŭ*** măritŭ cu alŭ luĭ Orfeŭ şi Euridica (IV, vers. 315 şi următórele până la fine), şi aşa pentru Eneida şi pentru scrierile altorŭ autorĭ.

După cum vedeţĭ, Domnilorŭ Colegĭ, lucrarea d-luĭ Teodorescu, nu este o lucrare absolutŭ perfectă, dar perfecţiunea absolută nicĭ nu este din lumea acésta; cartea este însă metodică, clară şi destulŭ de completă pentru învĕţămîntulŭ pentru care este destinată, şi ast-felŭ, indeplinindŭ condiţiunile uneĭ bune cărţĭ didactice, vĕ rogŭ să acordaţĭ şi d-vóstră d-luĭ Teodorescu premiulŭ Craiovénŭ de 1.500 de leĭ.

Raportŭ asupra publicaţiunilorŭ presentate la concursŭ, de d-lŭ **N. Ionescu.**

Prea stimaţĭ colegĭ,

Comisiunea pentru concursulŭ premiuluĭ Craiovénŭ de didactică n'a putută să se pună de acordŭ spre a decerne nicĭ unuĭ opŭ din cele presentate Academieĭ. D-lŭ Sion şi d-lŭ Ştefănescu vĕ vorŭ aduce în favórea cărţilorŭ ce respectivii le-aŭ judecatŭ demne de premiŭ, conclu-

siunile dumnia-lorŭ motivate. Iar subscrisulŭ, care a rĕmasŭ de opiniune osebită atâtŭ în ce se atinge de Gramatică cât şi în ce privesce Istoria literatureĭ latine, precum şi a Geografieĭ, vĕ cerŭ îngăduinţa a vĕ expune temeiurile pedagogice ce aŭ lipsitŭ tuturorŭ cărţilorŭ presentate pentru a obţiné favórea premiereĭ.

1. Gramatica nu are niciĭ metoda, niciĭ concepţiunea uneĭ cărţĭ didactice destinate pentru clasa pentru care se pretinde a fi lucrată.

2. Geografia ca și Istoria limbeĭ latine sunt fără niciĭ unŭ caracterŭ de cărţĭ didactice, carĭ aŭ misiunea de a înlesni nu numaĭ de a inculcà primele cunoscinţe (primele principiĭ) pentru învĕţătura materiilorŭ ce tractéză.

Materia geografieĭ ca și materia limbeĭ nu sunt lămurite din capulŭ loculuĭ cu nisce studiĭ positive destinate a deschide drumulŭ istorieĭ ca și a filologieĭ némuluĭ și a graiuluĭ romănescŭ.

CONCURSURI PENTRU PREMII.

1892.

INSCIINŢARE.

A. Premiĭ pentru cărţĭ publicate.

1. ***Marele Premiŭ Năsturelŭ-Herescu***, din seria B, în sumă de 12.000 leĭ, se va decerne, în sesiunea generală din anulŭ 1893, uneĭ cărţĭ scrise în limba română, cu conţinutŭ de orĭ-ce natură, care se va judeca maĭ meritorie printre cele publicate dela 1 Ianuarie 1889 până la 31 Decembre 1892.

2. ***Premiulŭ Statuluĭ Eliade-Rădulescu***, de 5.000 leĭ, se va decerne, în sesiunea generală din anulŭ 1893, uneĭ cărţĭ scrise în limba română, cu conţinutŭ literarŭ, care se va judeca maĭ meritorie printre cele publicate dela 1 Ianuarie 1891 până la 31 Decembre 1892

Notă.— Concurenţiĭ la aceste două premiĭ vorŭ binevoi a trimete la cancelaria Academieĭ Române (în Bucurescĭ — Calea Victorieĭ No. 135) operele lorŭ, carĭ vorŭ fi în condiţiunile de timpŭ aci însemnate, în câte 12 exemplare, până la 31 Decembre 1892.

In privinţa ***Premiilor Năsturelŭ-Herescu*** se punŭ în cunoscinţa publiculuĭ următórele disposiţiunĭ din codicilulŭ reposatuluĭ întru fericire C. Năsturelŭ-Herescu :

«În totŭ anulŭ Societatea Academică Română va avé a premia, din veni-«turile fonduluĭ *Năsturelŭ*, o carte tipărită originală, în limba română, care «se va socoti de către Societate ca cea maĭ bună publicaţiune apărută în «cursulŭ anuluĭ, însă aceste premiĭ vorŭ fi de două speciĭ:

«1. În treĭ anĭ consecutivĭ, d'a rêndulŭ, se va decerne câte unŭ premiŭ de «patru miĭ leĭ noĭ, No. 4.000 L. n. ***minimum***, la cea maĭ bună carte apărută «în cursulŭ anuluĭ espiratŭ.

«2. Iar în alŭ patrulea anŭ se va decerne unŭ premiŭ fixŭ de leĭ 12.000, «carele se va numì «***Marele Premiŭ Năsturelŭ***», opereĭ care va fi judecată «ca publicaţiunea de căpetenie ce va fi apărutŭ în cursulŭ celorŭ patru anĭ «precedenţĭ. Acestŭ premiŭ nu se va puté decerne uneĭ lucrărĭ, care va fi «obţinutŭ deja unulŭ din premiile anuale, decât defalcândŭ dintr'însulŭ va. «lórea premiuluĭ precedentŭ.

«Operile, ce se vorŭ recompensa cu acéstă a doua serie de premiĭ, vorŭ «tracta cu preferinţă despre materiile următóre:

«*a)* Scrierĭ serióse de istorie şi de sciinţele accesoriĭ ale istorieĭ, preferin«du-se cele atingĕtóre de istoria ţĕrilorŭ române;

«*b)* Scrierĭ de religiunea ortodoxă, de morală practică şi de filosofie;

«*c)* Scrierĭ de sciinţe politice şi de economie socială;

«*d)* Tractate originale despre sciinţele esacte;

«*e)* Scrierĭ enciclopedice, precum dicţionare de istorie şi geografie, în carĭ «să intre şi istoria şi geografia Românieĭ; dicţionare generale saŭ parţiale de «sciinţe esacte, de arte şi meseriĭ, de administraţiune şi jurisprudenţă, şi alte «asemenĭ lucrărĭ utile şi bine întocmite;

«*f)* Cărţĭ didactice de o valóre însemnată ca metodŭ şi ca cuprinsŭ;

«*g)* Dicţionare limbistice în limba românéscă, maĭ alesŭ pentru limbile an«tice şi orientale, adică limba latină, elenă, sanscrită, ebraică, arabă, turcă, «slavonă veche şi altele;

«*h)* Publicaţiunĭ şi lucrărĭ artistice de o valóre seriósă, adică relative la «artele plastice, architectura, sculptura, pictura, gravura şi chiar opere mu«sicale seriόse, pe carĭ aceste tóte Societatea Academică Română le va puté «apreţia atuncĭ, când îşĭ va întinde activitatea eĭ şi asupra tuturorŭ materii«lorŭ de bele-arte;

«*i)* Scrierĭ de pură literatură română, în prosă şi în versurĭ, precum poeme, «drame şi comediĭ seriόse, — maĭ alesŭ subiecte naţionale, — şi orĭ-ce alte «opere de înaltă literatură. Acestora maĭ cu sémă aşĭ dorì să se acorde «***Ma«rele Premiŭ Năsturelŭ***», când vorŭ fi judecate ca avêndŭ unŭ meritŭ cu «totulŭ superiorŭ, spre a se da astŭ-felŭ o încurajare maĭ puternică desvol«tăriĭ literatureĭ naţionale.»

La acestea se maĭ adaogă următórele disposiţiunĭ luate de Societatea Academică:

1. La concursurile acestorŭ premiĭ se potŭ presenta şi opurĭ preînnoite în nouĕ ediţiunĭ, carĭ se vorŭ fi retipăritŭ în cursulŭ anuluĭ de autorĭ în viaţă.

2. După cuprinderea chiar a testamentuluĭ, traducţiunile din limbĭ străine sunt escluse dela concursŭ: se va face însă excepţiune pentru acele traducţiunĭ dela opurĭ străine clasice, carĭ:

a) saŭ prin dificultăţile învinse ale uneĭ perfecte reproducerĭ în versurĭ românescĭ, vor constitui adevĕrate opurĭ literare ale limbeĭ române;

b) saŭ prin anexarea de elucidărĭ şi de note sciinţifice, cu totulŭ propriĭ traducătoruluĭ, îşĭ vor fi însuşitŭ meritele unorŭ lucrărĭ originale în limba română.

3. Cărţile premiate de Academia Română din alte fondurĭ ale sale, saŭ cele tipărite din iniţiativa şi cu spesele eĭ, nu potŭ intra la concursŭ pentru Premiile Năsturelŭ din seria B.

4. Premiile Năsturelŭ din seria B se potŭ acorda, nu numaĭ unorŭ opurĭ complete, ci şi părţiĭ unuĭ opŭ tipăritŭ în cursulŭ anuluĭ, cu condiţiune însă ca acéstă parte să fie de valórea şi de întinderea unuĭ volumŭ şi nu de ale uneĭ simple făsciórc (minimum 400 pag. formatŭ în 8 garmond).

5. Premiarea uneĭ părţĭ a unuĭ opŭ la unŭ concursŭ anualŭ nu împedecă premiarea uneĭ alte părţĭ a aceluiaşĭ opŭ la unŭ concursŭ posteriorŭ.

6. Opurile anonime şi pseudonime vorŭ puté fi admise la concursulŭ cărţilorŭ tipărite, iar autoriĭ lorŭ, spre a primì premiile acordate, vorŭ trebuì să justifice proprietatea lorŭ.

3. *Premiulŭ Statuluĭ Lazărŭ,* de 5.000 leĭ, se va decerne, în sesiunea ordinară din anulŭ 1894, uneĭ cărţĭ scrise în limba română, cu conţinutulŭ sciinţificŭ, care se va judeca maĭ meritorie printre cele publicate dela 1 Ianuarie 1892 până la 31 Decembre 1893, saŭ celeĭ maĭ importante invenţiunĭ sciinţifice făcute dela 1 Ianuarie 1892 până la 31 Decembre 1893.

4. *Premiulŭ Hagi-Vasile,* de 5.000 leĭ, se va decerne, în sesiunea generală din anulŭ 1894, uneĭ cărţĭ scrise în limba română şi publicată în timpulŭ dela 1 Ianuarie 1888 până la 31 Decembre 1893, alŭ căreĭ cuprinsŭ va fi:

Istoria comerciuluĭ la Românĭ, saŭ *starea actuală a comerciuluĭ în România,* saŭ *studiĭ asupra legislaţiuniĭ comerciale în Statulŭ românŭ,* saŭ *orĭ-ce alte subiecte privitóre la comerciulŭ românŭ.*

Terminulŭ presentăreĭ cărţilorŭ (în 6 exemplare) pentru concursŭ va fi până la 31 Decembre 1893.

5. *Premiulŭ Asociațiunii Craiovene pentru desvoltarea învĕțămîntuluĭ publicŭ,* în sumă de leĭ 1.500, se va decerne, în sesiunea generală din 1895, celeĭ maĭ bune cărțĭ didactice în limba română dintre cele tipărite dela 1 Ianuarie 1892 până la 31 Decembre 1894.

Terminulŭ depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 6 exemplare, a cărțilorŭ propuse pentru concursŭ este până la 31 Decembre 1894.

B. Premiĭ pentru lucrărĭ presentate în manuscriptŭ cu subiecte date.

6. *Premiulŭ Statuluĭ Lazărŭ,* de 5.000 leĭ, se va decerne, în sesiunea generală din anulŭ 1893, celeĭ maĭ bune lucrărĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ:

«*Studiulŭ vinurilorŭ din România din punctulŭ de vedere economicŭ și alŭ composițiuniĭ lorŭ chimice.*»

Manuscrisulŭ va trebuĭ să cuprindă materie pentru circa 300 pagine de tiparŭ în 8° *garmond.*

Terminulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi până la 31 Decembre 1892.

7. *Premiulŭ G. San-Marinŭ,* în sumă de 1.500 leĭ, se va decerne, în sesiunea generală din anulŭ 1893, celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ:

«*Considerațiunĭ asupra comerciuluĭ Românieĭ cu țĕrile străine atâtŭ la Orientŭ câtŭ și la Occidentŭ, începĕndŭ cu seculŭ alŭ XVI-lea până la anulŭ 1860.*»

Terminulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi până la 31 Decembre 1892.

8. *Premiulŭ Neuschotz,* de 1.500 leĭ, ce va decerne, în sesiunea generală din 1893, celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ:

Compendiŭ istoricŭ asupra desvoltăreĭ industriale la Românĭ până la 1875.

Termenulŭ extremŭ alŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi la 31 Decembre 1892.

9. *Premiulŭ Statuluĭ Eliade-Rădulescu,* de 5.000 leĭ, se va decerne, în sesiunea generală din anulŭ 1894, celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ:

«*Studiŭ asupra basmelorŭ române în comparaţiune cu legendele antice clasice şi în legătură cu ale popórelorŭ învecinate, şi ale tuturorŭ popórelorŭ romanice.*»

Terminulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi până la 31 Decembre 1893.

10. *Premiulŭ Alexandru Bodescu,* de 1.500 leĭ, se va decerne, în sesiunea generală din anulŭ 1894, celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ:

«*Istoria teatruluĭ în România.*

Terminulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi până la 31 Decembre 1893.

11. *Premiulŭ Statuluĭ Lazărŭ,* de 5.000 leĭ, se va decerne, în sesiunea generală din anulŭ 1895, celeĭ maĭ bune lucrărĭ în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ:

«*Igiena ţĕranuluĭ românŭ. Locuinţa, încălţămintea şi îmbrăcămintea. Alimentaţiunea în diferite regiunĭ ale ţĕreĭ şi în diferite timpurĭ ale anuluĭ.*»

Terminulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi până la 31 Decembre 1894.

12. *Premiulŭ Alexandru Ioanŭ Cuza,* de 10.000 leĭ, dimpreună cu procentele aceste sume până la acordarea premiuluĭ, se va decerne, în sesiunea generală din anulŭ 1896, celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ:

«*Istoria Românilorŭ dela Aurelianŭ până la fundarea Principatelorŭ.*»

Terminulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ va fi 30 Novembre 1895.

13. *Premiulŭ Alexandru Ioanŭ Cuza,* de 6.000 leĭ, se va decerne, în sesiunea generală din anulŭ 1896, celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ:

«Psichologia și metafisica poporului românŭ după literatura populară.»

Terminulŭ presentăriĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi 31 Decembre 1895.

14. *Premiulŭ Statuluĭ Eliade-Rădulescu,* de 5.000 leĭ, se va decerne, în sesiunea generală din anulŭ 1896, celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ:

«Botanica populară română din punctulŭ de vedere alŭ credințelorŭ, datinelorŭ și literatureĭ populare, avêndu-se în vedere adunarea cât se póte maĭ bogată a materialuluĭ.»

Terminulŭ presentăreĭ manuscriselorŭ la concursŭ va fi 31 Augustŭ 1895.

Notă. — Manuscrisele lucrărilorŭ puse la concursurile premielorŭ de sub N-riĭ VI, VII, VIII, IX, X, XII, XIII și XIV, se vorŭ presenta anonime, purtândŭ o devisă, care va fi reprodusă pe unŭ plicŭ sigilatŭ, cuprindêndŭ numele concurentuluĭ.

Academia îșĭ reservă dreptulŭ de a tipări în publicațiunile sale lucrările ce se vorŭ premia.

Premiile se vorŭ da autorilorŭ numaĭ după tipărirea lucrărilorŭ premiate.

Concurențiĭ sunt obligațĭ a arĕta totŭ-deauna în scrisŭ pentru care anume premiŭ presintă lucrările lorŭ.

PERSONALULŬ

ACADEMIEI ROMÂNE

LA 1 APRILIE 1892.

MEMBRIĬ ACADEMIEĬ

I. SECȚIUNEA LITERARĂ.

1.	D.	**Caragiani** *Ioanŭ,*	numitŭ	la	22	Aprillie	1866
	»	**Chițu** *Gheorghe,*	alesŭ	»	27	Iunie	1879
	»	**Hasdeŭ** *Bogdanŭ P.,*	»	»	13	Septembre	1877
	»	**Maiorescu** *Titu,*	numitŭ	»	20	Iulie	1867
5.	»	**Negruzzi** *Iacobŭ C.,*	alesŭ	»	26	Martie	1881
	»	**Quintescu** *Nicolae,*	»	»	14	Septembre	1877
	»	**Romanŭ** *Alexandru,*	numitŭ	la	22	Aprilie	1866
	»	**Sbiera** *Ioanŭ,*	»	»	11	Iunie	»
	»	**Sion** *Gheorghe,*	alesŭ	»	16	Septembre	1868
10.	»	**Tocilescu,** *Gr. G.,*	[illegible]	»	22	Martie	1890
	»	**Vulcanŭ** *Iosifŭ,*	»	»	30	»	1891
	—	(Locŭ vacantŭ).					

II SECȚIUNEA ISTORICĂ.

1.	D.	**Babeșiŭ** *Vincențiŭ,*	numitŭ	la	22	Aprilie	1866
	»	**Barițiŭ** *Gheorghe,*	»	»	»	»	»
	»	**Ionescu** *Nicolae,*	»	»	2	Iunie	1867
	»	**Maniu** *Vasile,*	alesŭ	»	12	Septembre	1876
5.	»	**Marianŭ** *Simeonŭ Fl.,*	»	»	26	Martie	1881
	»	**Marienescu** *At. M.,*	»	»	»	»	»
	»	**Melchisedec** *P.S.S. Ep.,*	»	»	10	Septembre	1870
	»	**Odobescu** *Alexandru,*	»	»	»	»	»

D. **Papadopol-Calimachŭ** *A.*, alesŭ la 12 Septembre 1876
10. » **Sturdza** *Dimitrie A.*, » » 15 » 1871
» **Urechiă** *Vasile A.*, numitŭ la 22 Aprilie 1866
— (Locŭ vacantŭ)

III. ȘECȚIUNEA ȘCIINȚIFICĂ.

1. D.	**Aurelianŭ** *Petre S.*,	alesŭ	la	9	Septembre	1871
»	**Brândză** *Dr. Dimitrie*,	»	»	30	Iunie	1879
»	**Cobălcescu** *Grigorie*,	»	»	29	Martie	1886
»	**Fălcoianu** *Stefanŭ*,	»	»	13	Septembre	1876
5. »	**Felix** *Dr. Iacobŭ*,	»	»	30	Iunie	1879
»	**Ghica** *Ion*,	»	»	13	Augustŭ	1874
»	**Haret** *Spiru*,	»	»	31	Martie	1892
»	**Kretzulescu** *Nicolae*,	»	»	9	Septembre	1871
»	**Poni** *Petre*,	»	»	30	Iunie	1879
10. »	**Porcius** *Florianŭ*,	»	»	10	Martie	1882
»	**Stefănescu** *Grigorie*,	»	»	12	Septembre	1876
»	**Teclu** *Nicolae*,	»	»	2	Iulie	1879

MEMBRIĬ ACADEMIEĬ ROMÂNE DECEDAȚĬ

1. **Alecsandri** (Vasile). — Numitŭ cu decretulŭ No. 892 din 2 Iunie 1867. — Decedatŭ la 22 Augustŭ 1890.

Bacaloglo (Emanoilŭ). — Alesŭ la 29 Iunie 1879. — Decedatŭ la 30 Augustŭ 1891.

Ciparĭŭ (Timoteiŭ). — Numitŭ cu decretulŭ No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedatŭ la 22 Augustŭ (3 Septembre) 1887.

Cozacovicĭ (Dimitrie). — Numitŭ cu decretulŭ No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedatŭ la 21 Augustŭ 1868.

5. **Dimitrovicĭ** (Ambrosiŭ). — Numitŭ cu decretulŭ No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedat la 3 (15) Iulie 1866.

Eliade-Rădulescu (Ioanŭ). — Numitŭ cu decretulŭ No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedatŭ la 27 Aprilie 1872.

Fĕtu (Dr. Anastasie). — Alesŭ la 11 Septembre 1871. — Decedatŭ la 3 (15) Martie 1886.

Fontaninu (Gheorghe M.). — Alesŭ la 10 Septembre 1870. — Decedatŭ la 24 Aprilie 1886

Hasdeŭ (Alexandru). — Numitŭ cu decretulŭ No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Alesŭ membru onorarŭ la 12 Septembre 1870. — Decedatŭ la 9 Novembre 1872.

10. **Hodoșiu** (Iosifŭ). — Numitŭ cu decretulŭ No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedatŭ la 28 Novembre 1880.

Hurmuzaki (Alexandru). — Numitŭ cu decretulŭ No. 697 din 22 Aprilie 1866. — Decedatŭ la 8 Martie 1871.

Hurmuzaki (Eudoxiŭ). — Alesŭ la 2 Augustŭ 1872. — Decedatŭ la 29 Ianuarie (10 Februarie) 1874.

Kogălniceanu (Michailŭ). — Alesŭ la 16 Septembre 1868. — Decedatŭ la 20 Iunie 1891.

Laurianŭ (Augustŭ Treboniŭ) — Numitŭ cu decretulŭ No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedatŭ la 25 Februarie 1881.

15. **Massimŭ** (Ioanŭ C.). — Numitŭ cu decretulŭ No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedatŭ la 2 Iunie 1877.

Mocioni (Andreiŭ). — Numitŭ cu decretulŭ No. 698 din 22 Aprilie 1866 — Alesŭ membru onorarŭ la 12 Septembre 1870. — Decedatŭ la 23 Aprilie (5 Maiŭ) 1880.

Munteanu (Gavrilŭ). — Numitŭ cu decretulŭ No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedatŭ la 17 (29) Decembre 1869.

Negruzzi (Constantinŭ). — Numitŭ cu decretulŭ No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedatŭ la 25 Augustŭ 1868.

Papiŭ-Ilarianu (Alexandru). — Alesŭ la 16 Septembre 1868. — Decedatŭ la 11 (23) Octobre 1878.

20. **Poenaru** (Petre). — Alesŭ la 10 Septembre 1870. — Decedatŭ la 2 Octobre 1875.

Rosetti (Constantinŭ A.). — Numitŭ cu decretulŭ No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedatŭ la 8 Aprilie 1885.

Stamati (Constantinŭ). — Numitŭ cu decretulŭ No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedatŭ la 26 Maiŭ 1876.

Străjescu (Ioanŭ). —Numitŭ cu decretulŭ No. 698 din 22 Aprilie 1866.— Dimisionatŭ și alesŭ membru onorarŭ la 12 Septembre 1870. — Decedatŭ la 4 Octobre 1873.

Vasiciu (Dr. Paulŭ). —Alesŭ la 2 Iulie 1879. — Decedatŭ la 20 Iunie (2 Iulie) 1881.

MEMBRI ONORARĬ

M. S. CAROL I. *Regele României.*

Protectorŭ alŭ Academiei Române

Preşedinte onorarŭ.

(15 Septembre 1878)

M. S. ELISABETA, *Regina Românieĭ* (Carmen Sylva).

(30 Martie 1881)

A. S. R. FERDINAND, *Principe alŭ Românieĭ.*

(15 Martie 1890)

A. S. R. VICTORŬ EMANUEL DE SAVOIA

Principe regalŭ alŭ Italieĭ.

(6 Martie 1890)

5. D. **Ascoli,** *Graz. Isaia* (Milanŭ).— Alesŭ la 13 Septembre 1877.
» **Avril,** *Baron Adolphe d'* (Paris).— Alesŭ la 7 Septembre 1871.
» **Baillon,** *H.* (Paris).— Alesŭ la 28 Martie 1887.
» **Bataillard,** *Paulŭ* (Paris).— Alesŭ la 30 Augustŭ 1872.
» **Bock,** *Dr. Franciscŭ* (Aix-la-Chapelle).— Alesŭ la 9 Septembre 1871.
10. » **Câmpeanu,** *Petre* (Miclăuşenĭ).— Alesŭ la 10 Septembre 1871.
» **Capellini,** *Cav. Ioanŭ* (Bolonia).— Alesŭ la 7 Septembre 1871.
» **Fröhner,** *Wilhelm* (Paris).— Alesŭ la 9 Septembre 1871.
» **Gonata,** *Ştefanŭ* (Basarabia).— Alesŭ la 12 Septembre 1870.
» **Grădişteanu,** *Petre* (Bucurescĭ).— Alesŭ la 2 Aprilie 1883.
15. » **Grant-Duff,** *M. E.* (Madras, India).— Alesŭ la 12 Septembre 1875.
» **Hurmuzaki,** *Nicolae* (Cernăuţĭ).— Alesŭ la 2 Aprilie 1883.
» **Iosifŭ Naniescu,** *I. P. S. S. Mitrop. Mold.* (Iaşĭ).— Alesŭ la 16 Aprilie 1888.
» **Mommsen,** *Teodorŭ* (Berlin).— Alesŭ la 3 Iulie 1879.
» **Müller,** *Max* (Oxford).— Alesŭ la 12 Septembre 1875.
20. » **Petruszewicz,** *A. S.* (Lemberg).— Alesŭ la 22 Martie 1890.
» **Picot,** *Emile* (Paris).— Alesŭ la 31 Maiŭ 1879.
» **Popea,** *Nicolae,* Episcopŭ (Caransebeşŭ).— Alesŭ la 13 Septembre 1877.
» **Puşcariu,** *Ioanŭ* (Branŭ).— Alesŭ la 13 Septembre 1877.

D. **Rosetti,** *Teodorŭ* (Bucurescĭ).— Alesŭ la 26 Martie 1891.
25. » **Schuhardt,** *Hugo* (Graz).— Alesŭ la 13 Septembre 1877.
» **Silași,** *Dr. Grigorie* (Clușŭ).— Alesŭ la 13 Septembre 1877.
» **Stanley of Alderley,** *Lord Henry* (Londra).— Alesŭ la 7 Septembre 1871.
» **Steenstrup,** *Iapetus* (Copenhaga).— Alesŭ la 12 Septembre 1870.
» **Suruceanu,** *Ioanŭ Cassianŭ* (Chișinăŭ).—Alesŭ la 11 Aprilie 1888.
30. » **Tobler,** *Adolf* (Berlin).— Alesŭ la 30 Augustŭ 1875.
» **Torma,** *Carolŭ* (Budapesta).— Alesŭ la 22 Martie 1882.

MEMBRI ONORARĬ DECEDAȚĬ

1. **Adrianŭ** (Generalŭ Gheorghe). — Alesŭ la 13 Septembre 1875. — Decedatŭ la 15 Octobre 1889.

Biondelli (Bernardino). — Alesŭ la 7 Septembre 1871. — Decedatŭ la 11 Iuliŭ st. n. 1886.

Bosianu (Constantinŭ). — Alesŭ la 30 Iunie 1879. — Decedatŭ la 21 Martie 1882.

Brătianu (Ioanŭ C.). — Alesŭ la 19 Martie 1885. — Decedatŭ la 4 Maiŭ 1891.

5. **Cecchetti** (Bartolomeŭ). — Alesŭ la 22 Martie 1890. — Decedatŭ la 16 Martie st. n. 1890.

Chasles (Philarète). — Alesŭ la 9 Septembre 1871. — Decedatŭ la 18 Iulie 1873.

Cihac (Alexandru). — Alesŭ la 30 Augustŭ 1872. — Decedatŭ la 29 Iulie (10 Augustŭ) 1887.

Cihac (Dr. Iacobŭ). — Alesŭ la 30 Augustŭ 1872. — Decedatŭ la 29 Novembre st. n. 1888.

Crețianu (Gheorghe). — Alesŭ la 22 Martie 1882. — Decedatŭ la 6 Augustŭ 1887.

10. **Cuciureanu** (Dr. Gheorghe). — Alesŭ la 10 Septembre 1871. — Decedatŭ la 10 (22) Ianuarie 1886.

Desjardins (Ernest). — Alesŭ la 9 Septembre 1871. — Decedatŭ la 21 Octobre st. n. 1886.

Diefenbach (Lorenz).— Alesŭ la 15 Aprilie 1880—Decedatŭ la 28 Martie st. n. 1883.

Diez (Frederic). — Alesŭ la 30 Augustŭ 1872. — Decedatŭ la 29 Maiŭ st. n. 1876.

Egger (Emilŭ). — Alesŭ la 7 Septembre 1871. — Decedatŭ la 30 Augustŭ st. n. 1885.

15. **Grădişteanu** (Grigorie) — Alesŭ la 30 Iunie 1879. — Decedatŭ la 28 Februarie 1892.

Haynald, (Cardinal Ludovicŭ). — Alesŭ la 2 Aprilie 1883. — Decedatŭ la 4 (16) Iulie 1891.

Ioanidŭ (Gheorghe). — Alesŭ la 10 Septembre 1871.— Decedatŭ la 27 Decembre 1888.

Ionescu (Ioanŭ). — Alesŭ la 1 Aprilie 1884. — Decedatŭ la 17 Decembre 1891.

Kotzebue (Wilhelm de) — Alesŭ la 1 Aprilie 1884. — Decedatŭ la 24 Octobre 1887.

20. **Kretzulescu** (Constantinŭ). — Alesŭ la 10 Septembre 1871. — Decedatŭ la 20 Martie 1884.

Lasteyrie (Comite Ferdinand de). — Alesŭ la 9 Septembre 1871. — Decedatŭ la 14 Maiŭ 1879.

Lepsius (Richard). — Alesŭ la 30 Augustŭ 1875. — Decedatŭ la 10 Iulie 1884.

Linas (Charles de). — Alesŭ la 9 Septembre 1871. — Decedatŭ la 14 (26) Aprilie 1887.

Longperrier (Adrien de). — Alesŭ la 7 Septembre 1871. — Decedatŭ la 14 Ianuarie 1882.

25. **Manginca** (Simeonŭ). — Alesŭ la 22 Martie 1890. — Decedatŭ la 22 Novembre 1890.

Miklosich (Dr. Franz de). — Alesŭ la 15 Aprilie 1880. — Decedatŭ la 7 (19) Martie 1891.

Monlau (Filipŭ). — Alesŭ la 12 Septembre 1870. — Decedatŭ la 16 Februarie 1871.

Mureșianu (Iacobŭ). -- Alesŭ la 17 Septembre 1877. — Decedatŭ la 17 (29) Septembre 1887.

Polizu (Dr. Gheorghe A.). — Alesŭ la 10 Septembre 1871. — Decedatŭ la 18 Octobre 1886.

30. **Quinet** (Edgar). — Alesŭ la 15 Septembre 1869. — Decedatŭ la 27 Martie 1875.

Sella (Quintino). — Alesŭ la 2 Aprilie 1883. — Decedatŭ la 15 Martie 1884.

Șiaguna (Mitropolitulŭ Andreiŭ). — Alesŭ la 7 Septembre 1871. — Decedatŭ la 16 Iunie 1873.

Szabo (Dr. Iosifŭ). — Alesŭ la 30 Augustŭ 1872. — Decedatŭ la 15 Decembre 1874.

Ubicini (A.). --- Alesŭ la 9 Septembre 1871. — Decedatŭ la 15 (27) Octobre 1884.

35. **Uvaroff** (Alexis S.). — Alesŭ la 9 Septembre 1871. — Decedatŭ la Februarie 1885.

Vegezzi-Ruscalla (G.). — Alesŭ la 15 Septembre 1869. — Decedatŭ la 29 Decembre st. n. 1885.

White (Sir William A.). — Alesŭ la 17 Martie 1885. — Decedatŭ la 16 (28) Decembre 1891.

MEMBRI CORESPONDENȚÏ

I. Pentru Secțiunea Literară.

Românï:

1. D. **Benegscu,** *Gheorghe* (Bruxelles). — Alesŭ la 2 Aprilie 1883.
» **Bianu,** *Ioanŭ* (Bucurescï). — Alesŭ la 25 Martie 1887.
» **Boiu,** *Zaharia* (Sibiiŭ). — Alesŭ la 13 Septembre 1877.
» **Burada,** *Teódorŭ* (Iașï). — Alesŭ la 25 Martie 1887.
5. » **Densușianu,** *Aronŭ* (Iașï). — Alesŭ la 13 Septembre 1877.
» **Esarcu,** *Constantinŭ* (Roma). — Alesŭ la 1 Aprilie 1884.
» **Gane,** *Nicolae* (Iașï). — Alesŭ la 23 Martie 1882.
» **Ionnescu-Gion,** *G. I.* (Bucurescï). — Alesŭ la 1 Aprilie 1889.
» **Laurianŭ,** *D. Aug.* (Bucurescï). — Alesŭ la 13 Septembre 1877.
10. » **Mărgăritŭ,** *Apostolŭ* (Bitolia). — Alesŭ la 3 Aprilie 1889.
» **Naum,** *A.* (Iașï). — Alesŭ la 28 Martie 1887.
» **Ollănescu,** *Dimitrie C.* (Bucurescï). — Alesŭ la 31 Martie 1892.
» **Speranția,** *Teodorŭ D.* (Bucurescï). — Alesŭ la 30 Martie 1891.
» **Vêrgolicï,** *Stefanŭ* (Iașï). — Alesŭ la 25 Martie 1887.
15. » — (Locŭ vacantŭ).

Străinï:

1. D. **Jarník,** *Dr. Ioanŭ Urbanŭ* (Praga). — Alesŭ la 28 Maiŭ 1879.
» **Lecomte du Nouy,** *A.* (Bucurescï). — Alesŭ la 25 Martie 1887.
» **Rosny,** *Léon de* (Paris). — Alesŭ la 13 Septembrie 1877.
» **Schrader,** *Otto* (Jena). — Alesŭ la 30 Martie 1891.
5. » **Weigand,** *Dr. Gustav* (Lipsca). — Alesŭ la 31 Martie 1892.

II. Pentru Secțiunea Istorică.

Românï:

1. D. **Bogdanŭ,** *Ioanŭ* (Bucurescï). — Alesŭ la 31 Martie 1892.
» **Broșteanu,** *Petre* (Reșița). — Alesŭ la 1 Aprilie 1889.
» **Codrescu,** *Teodorŭ* (Iașï). — Alesŭ la 2 Aprilie 1886.

D. **Densușianu,** *Nicolae* (Bucurescĭ).—Alesŭ la 6 Aprilie 1880.
5. » **Erbicénu,** *Constantinŭ* (Bucurescĭ).—Alesŭ la 20 Martie 1890.
» **Goldișŭ,** *Ioanŭ* (Arad). — Alesŭ la 22 Martie 1882.
» **Kalinderu,** *Ioanŭ* (Bucurescĭ).—Alesŭ la 25 Martie 1887.
» **Moldovanu,** *Ioanŭ M.* (Blașŭ) —Alesŭ la 7 Septembre 1871.
» **Onciul,** *Dr. Dimitrie* (Cernăuțĭ).— Alesŭ la 1 Aprilie 1889.
10. » **Slavicĭ,** *Ioanŭ* (Bucurescĭ).—Alesŭ la 22 Martie 1882.
» **Suțu,** *Michailŭ* (Bucurescĭ). — Alesŭ la 1 Aprilie 1884.
» **Vizanti,** *Andreiŭ* (Iașĭ).— Alesŭ la 23 Martie 1882.
» **Xenopol,** *Alex. D.* (Iașĭ). —Alesŭ la 1 Aprilie 1889.
— (Locŭ vacantŭ).
15. — » »

Străinĭ:

1. D. **Bamberg,** *Dr. Felix* (Saint-Gratien, Franța).—Alesŭ la 2 Aprilie 1891
» **Ghedeon,** *Emanuel* (Constantinopole).— Alesŭ la 2 Aprilie 1891.
» **Jung,** *Dr. Julius* (Praga). —Alesŭ la 13 Septembre 1877.
» **Kaluzniacki,** *Dr. Emilŭ* (Cernăuțĭ). — Alesŭ la 20 Martie 1890.
5. » **Legrand,** *Emilŭ* (Paris). — Alesŭ la 13 Septembre 1877.
» **Odhner,** *C. T.* (Stockholm). — Alesŭ la 20 Martie 1890.
» **Tamm,** *Traugott* (Kiel). — Alesŭ la 2 Aprilie 1891.

III. Pentru Secțiunea Sciințifică.

Românĭ:

1. D. **Assaky,** *Dr. G.* (Bucurescĭ). — Alesŭ la 20 Martie 1890.
» **Babeș,** *Dr. Victorŭ* (Bucurescĭ). — Alesŭ la 1 Aprilie 1889.
» **Climescu,** *C.* (Iașĭ). — Alesŭ la 31 Martie 1892.
» **Culianu,** *N.* (Iașĭ). — Alesŭ la 1 Aprilie 1889.
5. » **Gogu,** *Constantinŭ* (Bucurescĭ). — Alesŭ la 3 Aprilie 1889.
» **Hepites,** *Stefanŭ C.* (Bucurescĭ). — Alesŭ la 15 Aprilie 1880.
» **Istrati,** *Dr. C.* (Bucurescĭ). — Alesŭ la 1 Aprilie 1889.
» **Kalinderu,** *Dr. N.* (Bucurescĭ). — Alesŭ la 20 Martie 1890.
» **Petrescu,** *Dr. Zaharia* (Bucurescĭ). — Alesŭ la 18 Martie 1885.
10. » **Robescu,** *C. F.* (Bucurescĭ). — Alesŭ la 10 Septembre 1871.
» **Rômniceanu,** *Dr. Gr.* (Bucurescĭ). — Alesŭ la 20 Martie 1890.
» **Saligny,** *Anghelŭ* (Bucurescĭ). — Alesŭ la 31 Martie 1892.

D. **Suţu** *Dr. Alexandru* (Bucurescĭ). — Alesŭ la 11 Aprilie 1888.

— (Locŭ vacantŭ).

15. — » »

Străinĭ:

1. D. **Kanitz,** *Augustŭ* (Cluşŭ). — Alesŭ la 22 Martie 1882.

MEMBRIĬ CORESPONDENŢĬ DECEDAŢĬ

1. **Barcianu** (Sava Popovicĭ). — Alesŭ la 15 Septembre 1869. — Decedatŭ la 17 (29) Martie 1879.

Janka (Victorŭ). — Alesŭ la 22 Martie 1882. — Decedatŭ la 9 (21) Augustŭ 1890.

Lambrior (Alexandru). — Alesŭ la 2 Martie 1882. — Decedatŭ la 20 Septembre 1883.

Meşiota (Ioanŭ). — Alesŭ la 13 Septembre 1877. — Decedatŭ la 19 Ianuarie 1878.

5. **Obedenaru** (Dr. Michailŭ G.). — Alesŭ la 10 Septembre 1871. — Decedatŭ la 9 (21) Iulie 1885.

Petrino (Dimitrie). — Alesŭ la 17 Septembre 1877. — Decedatŭ la 29 Aprilie 1878.

Popescu (Ioanŭ). — Alesŭ la 13 Septembre 1877. — Decedatŭ la 3 (15) Martie 1892.

Popŭ (Gavrilŭ). — Alesŭ la 7 Septembre 1871. — Decedatŭ la 27 Maiŭ 1883.

Romanŭ (Visarionŭ). — Alesŭ la 13 Septembre 1877. — Decedatŭ la 29 Aprilie (11 Maiŭ) 1885.

10. **Schuyler** (Eugen). — Alesŭ la 12 Martie 1885. — Decedatŭ la 16 (28) Iulie 1890.

OFICIILE ACADEMIEI ROMÂNE ÎN ANULU 1892—93.

A. PERSONALULŬ DELEGAŢIUNIĬ.

Preşedinte alŭ Academieĭ Române . . . . D-lŭ **Ghica** *Ion.*
Asesorĭ (Vice-Preşedinţĭ) din *Secţiunea Literară* . . » **Negruzzi** *I. C.*
din *Secţiunea Istorică* . . . » **Urechiă** *V. A.*
din *Secţiunea Sciinţifică* . . » **Brândză** *Dr. D.*
Secretarŭ Generalŭ (pe 7 anĭ, 1891—98) . . . . . » **Sturdza** *D. A.*

B. PERSONALULŬ SECŢIUNILORŬ.

I. SECŢIUNEA LITERARĂ.

Preşedinte . . . . D-lŭ **Sion** *G.* (Bucurescĭ).
Vice-Preşedinte . . . . » **Maiorescu** *T.* (Bucurescĭ).
Secretarŭ (pe 7 anĭ, 1890—97) . . . » **Quintescu** *N.* (Bucurescĭ).

Membri : D-niĭ **Caragiani** *Ioanŭ* (Iaşĭ), **Chiţu** *Gheorghe* (Bucurescĭ), **Hasdeŭ** *B. P.* (Bucurescĭ), **Negruzzi** *I.* (Bucurescĭ), **Romanŭ** *Alex.* (Budapesta), **Sbiera** *Ioanŭ* (Cernăuţĭ), **Tocilescu** *Gr. G.* (Bucurescĭ), **Vulcanŭ** *Ios.* (Oradea-Mare) (1 locŭ vacantŭ).

II. SECŢIUNEA ISTORICĂ.

Preşedinte . . . . D-lŭ **Urechiă** *V. A.* (Bucurescĭ).
Vice-Preşedinte . . . . » **Papadopol-Calimachŭ** *A.* (Tecucĭ).
Secretarŭ (pe 7 anĭ, 1886—93) . . » **Maniu** *Vasile* (Bucurescĭ).

Membri : D-niĭ **Babeşiŭ** *Vincenţiŭ* (Budapesta), **Bariţiŭ** *Gheorghe* (Sibiiŭ), **Ionescu** *Nicolae* (Iaşĭ), **Marianŭ** *S. Fl.* (Suceava), **Marienescu** *A. M.* (Oradea-Mare), **Melchisedec** *P. S. S. Ep.* (Romanŭ), **Odobescu** *A.* (Bucurescĭ), **Sturdza** *D. A.* (Bucurescĭ), (1 locŭ vacantŭ).

III. SECŢIUNEA SCIINŢIFICĂ.

Preşedinte . . . . D-lŭ **Kretzulescu** *N.* (Bucurescĭ).
Vice-Preşedinte . . . . » **Aurelianŭ** *P. S.* (Bucurescĭ).
Secretarŭ (pe 7 anĭ 1886—93). . . . » **Ştefănescu** *Gr.* (Bucurescĭ).

Membri : D-niĭ **Brândză** *Dr. D.* (Bucurescĭ), **Cobălcescu** *Gr.* (Iașĭ), **Fălcoianu** *St.* (Bucurescĭ), **Felix** *Dr. I.* (Bucurescĭ), **Ghica** *Ion* (Bucurescĭ), **Haret** *Sp.* (Bucurescĭ), **Poni** *Petre* (Iașĭ), **Porcius** *Floriană* (Rodna), **Teclu** *Nicolae,* (Viena).

C. PERSONALULŬ COMISIUNILORŬ.

I. Comisiunea permanentă a Bibliotecei.

Membri : D-lŭ **Quintescu** *N.,* Secretarŭ alŭ Secțiuniĭ literare.
» **Maniu** *V.,* » » » istorice.
» **Ștefănescu** *Gr.,* » » » sciințifice.

II. Membru Conservatorŭ alŭ Colecțiuniĭ Numismatice : D-lŭ **Sturdza** *D. A.*

III. Comisiunea pentru cercetarea cărților tipărite intrate la concursŭ pentru :

Marele Premiŭ Năsturelŭ-Herescu din seria B, de 12.000 leĭ, destinatŭ celeĭ maĭ bune cărțĭ în limba română cu conținutŭ de orĭ-ce natură, tipărită dela 1 Ianuarie 1889 până la 31 Decembre 1892; și

Premiulŭ Statuluĭ Eliade-Rădutescu de 5.000 leĭ, destinatŭ uneĭ cărțĭ scrise în limba română, cu conținutŭ literarŭ, care se va judeca maĭ meritorie printre cele publicate dela 1 Ianuarie 1891 până la 31 Decembre 1892.

Membri :

din Secțiunea literară : D-niĭ **Hasdeŭ** *B. P.,* **Negruzzi** *I.,* **Quintescu** *N.*
» » istorică : » **Babeșiŭ** *V.,* **Ionescu** *N.,* **Maniu** *V.*
» » sciințifică : » **Aurelianŭ** *P. S.,* **Fălcoianu** *St.,* **Poni** *P.*

IV. Comisiunea pentru cercetarea lucrărilorŭ intrate la concursŭ pentru ***Premiulŭ Statuluĭ Lazărŭ*** de 5.000 leĭ, *pentru 1893, care se va decerne celeĭ maĭ bune lucrărĭ asupra subiectuluĭ :*

«*Studiulŭ vinurilorŭ din România din punctulŭ de vedere economicŭ și alŭ compositiuniĭ lorŭ chimice.*»

D-niĭ : **Aurelianŭ** *P. S.,* **Poni** *P.,* **Brândză** *Dr. D.*

V. Comisiunea pentru cercetarea lucrărilorŭ intrate la concursŭ pentru ***Premiulŭ G. San-Marinŭ*** de 1.500 leĭ, *care se va decerne în 1893, celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrisă în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ :*

«*Consideratiunĭ asupra comerciuluĭ Românieĭ cu țĕrile străine atâtŭ la Orientŭ cât și la Occidentŭ, începĕndŭ cu seculŭ alŭ XVI-lea până la anulŭ 1860*».

D-niĭ : **Aurelianŭ** *P. S.,* **Urechiă** *V. A.,* **Negruzzi** *I.*

VI. Comisiunea pentru cercetarea lucrărilorŭ intrate la concursŭ pentru ***Premiulŭ Neuschotz*** de 1.500 leĭ, *care se va decerne în 1893, celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiectŭ :*

«Compendiŭ istoricŭ asupra desvoltăreĭ industriale la Românĭ până în 1875.»
D-niĭ: **Aurelianŭ** *P. S.*, **Sturdza** *D. A.*, **Tocilescu** *Gr. G.*

VII. Comisiunea pentru împărțirea gratuită a cărțilorŭ didactice din fondulŭ Ioanŭ Fĕtu pe 1892:
D-niĭ: **Aurelianŭ** *P. S.*, **Ștefănescu** *Gr.*, **Sturdza** *D. A.*

CUPRINSULU

PARTEA I.

ȘEDINȚELE ORDINARE DIN ANULŬ 1891—92.

Pagina

PARTEA II.

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANULŬ 1892.

Pagina

Pagina

Pagina

IV. Secțiunea literară.

V. Secțiunea istorică.

ANALELE

ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMULŬ XIV.

1891—1892

MEMORIILE SECȚIUNEI LITERARE

BUCURESCI
LITO-TIPOGRAFIA CAROL GÖBL, STRADA DÓMNEI 16
1893.

ANALELE

ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMULŬ XIV.

1891—1892

MEMORIILE SECȚIUNEI LITERARE

BUCURESCI
LITO-TIPOGRAFIA CAROL GÖBL, STRADA DOMNEI 16
1893.

CUPRINSULŬ

FABULA IN GENERE

ŞI

FABULIŞTII ROMÂNI IN SPECIE

DE

TH. D. SPERANŢIA
Membru Corespondentŭ alŭ Academieĭ Române

Şedinţa din 13 Martie 1892.

IN LOCŬ DE PREFAŢA

Acéstă lucrare cuprinde:

I. Clasificarea genurilorŭ literare, comparaţia între fabulă şi celelalte genurĭ;

II. Originea şi istoriculŭ, *pe scurtŭ*, alŭ fabuleĭ, adecă fabula la ***Indienĭ***, ***Grecĭ***, ***Arabĭ***, ***Latinĭ***, ***Francezĭ***, ***Englejĭ***, ***Germanĭ***, ***Italienĭ***, ***Ruşĭ***, ***Polonĭ***, cu ceva date biografice asupra unora dintre fabuliştiĭ ceĭ maĭ însemnaţĭ şi cu bucăţĭ alese din fabulele lorŭ.

Acésta e partea I care privesce fabula în genere.

Partea a II-a, despre fabuliştiĭ românĭ în specie, cuprinde:

I. Ochire istorică asupra fabuleĭ la Românĭ, începêndŭ dela traducţiunile în românesce ale fabulelorŭ luĭ Esop şi urmândŭ cu toţĭ fabuliştiĭ românĭ dela Ţichindealŭ până în dilele nóstre, cu date biografice despre fie-care şi cu bucăţĭ alese.

II. Analisa şi apreciarea fabulelorŭ românescĭ rĕmase dela scriitoriĭ: ***Gh. Assaky***, ***Const. Stamati***, ***Ant. Pann***, ***I. Heliade-Rădu-***

lescu, Alex. Donicĭ, Gr. Alexandrescu, C. V. Carp* și *Gh. Tăutu. Regretămŭ că numaĭ din nume cunóscemŭ pe fabulistulŭ besarabianŭ ***Sirbu*** de pe la 1851, a căruia colecțiune de fabule ne-a fostŭ peste putință a ne-o procura.

Ne oprimŭ cu analisa numaĭ asupra acestorŭ fabuliștĭ: 1) pentru că eĭ sunt aceĭ carĭ aŭ scrisŭ maĭ multe fabule, și 2) pentru că aŭ încetatŭ din viață.

Câtŭ pentru ceĭ-lalțĭ scriitorĭ, carĭ numaĭ accidentalŭ aŭ scrisŭ fabule, saŭ carĭ aŭ scrisŭ maĭ multe, dar din fericire îĭ avemŭ împreună cu noĭ în viéță, ne mărginimŭ a da numaĭ câte-va date biografice și a reproduce din fabulele lorŭ pe acelea carĭ ni s'aŭ părutŭ maĭ reușite. In acéstă categorie intră, dintre ceĭ morțĭ: G. Seulescu, C. Bălăcescu, D. Bolintineanu, V. Alecsandri, Raleti și în viéță d-niĭ ***G. Sion, V. A. Urechiă*** și ***B. P. Hasdeŭ.***

Acesta este cuprinsulŭ întregeĭ lurărĭ.

PARTEA I

I. CE ESTE FABULA

Fabula (din latin. *fābŭla* din *fār, fāris, fātus sum, fāri*, grec. φάω, a vorbi) ***în prosă orĭ în versurĭ, este o composițiune literară, care face parte din poesia epico-didactică.***

Din punctŭ de vedere alŭ numĕruluĭ cetitorilorŭ la carĭ se adreséză, tóte composițiile scrise se potŭ împărți în două grupe: ***corespondențele*** și ***scrierile.***

Corespondențele se adreséză la anumițĭ cititorĭ, saŭ la unŭ numĕrŭ restrînsŭ (epistole).

Scrierile se adreséză la toțĭ cetitoriĭ, adecă la orĭ-cine vrea să le cetéscă.

Fabula face parte din ***scrierĭ.***

Lăsândŭ la o parte composițiunile numite corespondențe, trecemŭ la scrierĭ.

***

Din punctŭ de vedere alŭ formeĭ scrierile potŭ să fie în prosă orĭ în versurĭ.

Fabula póte îmbrăca amêndouĕ aceste forme.

Scrierile se maĭ deosebescŭ între ele și după fondŭ, adecă după felulŭ materialuluĭ saŭ alŭ cunoscințelorŭ ce cuprindŭ.

Cunoscințele omenescĭ carĭ forméză materialulŭ scrierilorŭ sunt felurite.

Sunt unele cunoscințe carĭ ne reproducŭ, în minte, lucrurile din lume tocmaĭ așa cum aŭ fostŭ ele în momentulŭ când ne-aŭ impresionatŭ. Acestŭ felŭ de cunoscinţĭ se numescŭ *istorice.*

Scrierile alŭ cărorŭ materialŭ este formatŭ de cunoscințe istorice, formézǎ *genulŭ istoricŭ.*

Sunt unele cunoscințe însă, carĭ, în locŭ de a ne reproduce în minte lucrurile din lume întocmaĭ așa cum aŭ fostŭ ele în momentulŭ când ne-aŭ impresionatŭ, ni le reproducŭ óre-cum concentrate saŭ resumate în nisce tipurĭ simbolice. Vědêndŭ, de exemplu, în trécětŭ, unŭ regimentŭ de soldaţĭ și voindŭ în urmă să ne reproducemŭ în minte imaginea unuĭ soldatŭ, icóna ce ne va veni în minte va cuprinde clarŭ saŭ deslușitŭ numaĭ *notele comune* tuturorŭ soldaţilorŭ: uniforma, armele, ţinuta, etc., iar notele particulare indivịdilorŭ, dacă nu vorŭ lipsi cu totulŭ, vorŭ fi relativŭ ca și nule. Ne va veni în minte numaĭ unŭ tipŭ de soldatŭ, unŭ tipŭ în care sunt concentrate notele comune ale tuturorŭ soldaţilorŭ câţĭ i-amŭ vědutŭ, unŭ tipŭ care va representa pe toţĭ soldaţiĭ în generalŭ și nicĭ pe unulŭ în particularŭ. Ca și tipulŭ soldatŭ, avemŭ tipulŭ *arborŭ,* care ne represintă toţĭ arboriĭ în generalŭ și nicĭ pe unulŭ în particularŭ; tipulŭ *calŭ, leŭ, casă, locomotivă, legea căderei corpurilorŭ* (tipulŭ fenomenelorŭ de cădere) etc.

Acestŭ felŭ de cunoscințe carĭ ne presintă realitatea concentrată în nisce tipurĭ simbolice, carĭ în generalŭ sémĕnă cu tóte lucrurile de acelașĭ felŭ, iar în particularŭ nicĭ cu unulŭ, se numescŭ cunoscințe *sciinţifice.*

Cunoscinţele sciinţifice ne presintă realitatea redusă, concentrată, adecă schimbată.

Scrierile alŭ cărorŭ materialŭ este formatŭ de cunoscințe sciinţifice formézǎ *genulŭ sciinţificŭ.*

Pe lângă cunoscinţele istorice și sciinţifice se maĭ află încă unŭ felŭ de cunoscințe, carĭ ne presintă realitatea cu desěvêrșire schimbată.

Acestŭ felŭ de cunoscințe se numescŭ *poetice.*

Cunoscinţele sciinţifice ne presintă concentrate saŭ grupate în tipurĭ simbolice numaĭ lucrurĭ de acelașĭ felŭ, de esemplu: tipulŭ

calŭ ne represintă toţĭ caiĭ, de diferite mărimĭ şi colorĭ; tipulŭ *casă* ne represintă tóte casele de diferite mărimĭ şi forme, etc.

Cunoscinţele poetice ne presintă realitatea schimbată în aşa modŭ, că ne presintă ca unite lucrurĭ carĭ în realitate sunt cu desĕvêrşire despărţite, şi ne presintă ca despărţite lucrurĭ carĭ în realitate vecĭnicŭ sunt unite.

In realitate, de esemplu, unŭ *corpŭ de omŭ* se vede în totŭdeauna unitŭ cu unŭ *capŭ de omŭ* şi unŭ *corpŭ de calŭ* cu unŭ *capŭ de calŭ*. Cunoscinţele poetice potŭ să ne presinte însă unŭ *corpŭ de calŭ* unitŭ cu unŭ *capŭ de omŭ* (Centaurulŭ mitologicŭ).

In realitate aripele sunt unite la corpurĭ de pasĕre. Cunoscinţele poetice potŭ să ne presinte însă aripele de pasĕre unite cu unŭ corpŭ de omŭ (îngerulŭ).

Elementele cunoscinţelorŭ istorice sunt imaginele maĭ multŭ saŭ maĭ puţinŭ exacte şi speciale ale lucrurilorŭ din realitate. Elementele cunoscinţelorŭ sciinţifice sunt notele comune maĭ multorŭ imaginĭ (saŭ şi tuturorŭ imaginilorŭ), carĭ represintă lucrurĭ reale de acelaşĭ felŭ. Cunoscinţele istorice sunt, prin urmare, basa cunoscinţelorŭ sciinţifice. Precum cunoscinţele istorice sunt scóse din realitate, aşa şi cunoscinţele sciinţifice sunt scóse din cunoscinţele istorice. Precum cunoscinţele istorice sunt nisce note ale realităţiĭ, aşa şi cunoscinţele sciinţifice sunt note ale cunoscinţelorŭ istorice.

Elementele cunoscinţelorŭ poetice sunt atâtŭ cunoscinţele istorice câtŭ şi cele sciinţifice, adecă atâtŭ notele realităţiĭ câtŭ şi notele cunoscinţelorŭ istorice. Cunoscinţele poetice formézä sinteza acestorŭ două felurĭ de cunoscinţe. Sintetizarea lorŭ însă nu urmézä nicĭ o regulă: imaginea unuĭ lucru realŭ se póte uni cu imaginea altuĭ lucru realŭ fórte deosebitŭ saŭ cu unŭ tipŭ simbolicŭ care represintă nisce lucrurĭ reale cu totulŭ de altŭ-felŭ. Unirea acésta este cu totulŭ fantastică şi fantazia e singura care guvernézä sintetizarea din care resultă cunoscinţele poetice. — Cunoscinţele poetice ne presintă realitatea schimbată, falsificată, adecă nu cum este.

Scrierile alŭ cărorŭ materialŭ este formatŭ de cunoscințe poetice, formézä *genulŭ poeticŭ*.

Vrea să ḍică, după fondŭ, adecă după felulŭ materialuluĭ saŭ alŭ cunoscințelorŭ ce cuprindŭ, scrierile se potŭ împărți în treĭ grupe saŭ genurĭ:

1) genulŭ istoricŭ,

2) genulŭ sciințificŭ, și

3) genulŭ poeticŭ.

* * *

Amŭ ḍisŭ că fabula face parte din poesie. Lăsămŭ deci la o parte scrierile cu conținutŭ numaĭ istoricŭ saŭ sciințificŭ și ne ocupămŭ numaĭ de producțiunile poetice.

Considerândŭ scrierile din punctŭ de vedere alŭ cunoscințelorŭ ce cuprindŭ, amŭ găsitŭ treĭ genurĭ de scrierĭ. Totușĭ genulŭ istoricŭ nu coprinde numaĭ cunoscințe istorice, nicĭ genulŭ sciințificŭ nu cuprinde numaĭ cunoscințĭ sciințifice, nicĭ celŭ poeticŭ, numaĭ poetice.

Tustrele felurile de cunoscințe fiindŭ cuprinse de o singură minte, rare-orĭ și cu anevoie acéstă singură minte póte să-șĭ manifeste în afară gândirile sale numaĭ printr'unŭ singurŭ felŭ de cunoscințe. Tóte scrierile ce resultă din activitatea mințeĭ sunt maĭ în totŭ-d'a-una unŭ amestecŭ de tóte felurile de cunoscințe; iar numirile genurilorŭ de scrierĭ se daŭ după predominarea cantitativă a unuĭ felŭ de cunoscințe asupra altora. Astŭ-felŭ genulŭ istoricŭ se numesce acela în care predomină cunoscințele istorice; genulŭ sciințificŭ, acela în care predomină cunoscințele sciințifice și genulŭ poeticŭ în care predomină cunoscințele poetice.

Maĭ multŭ:

Din amesteculŭ cunoscințelorŭ resultă genurĭ secundare de scrierĭ.

Din combinarea cunoscințelorŭ istorice cu cele-lalte două felurĭ de cunoscințĭ resultă:

1) *Scrierĭ istorico-sciințifice*, și 2) *Scrierĭ istorico-poetice.*

Din combinarea cunoscințelorŭ sciințifice cu cele-lalte două felurĭ de cunoscințĭ resultă:

1) *Scrierĭ sciinţifico-istorice*, şi 2) *Scrierĭ sciinţifico-poetice*.

Din combinarea cunoscinţelorŭ poetice cu cele-lalte două felurĭ de cunoscinţe resultă:

1) *Scrierĭ poetico-istorice* şi 2) *Scrierĭ poetico-sciinţifice*.

Vrea să dică, din punctŭ de vedere alŭ feluluĭ de cunoscinţe cuprinse într'o scriere, avemŭ treĭ genurĭ principale de scrierĭ şi şése genurĭ secundare, saŭ mixte, în totalŭ 9 genurĭ de scrierĭ.

A) Genurĭ principale:	*B) Genurĭ secundare:*
1) Genulŭ istoricŭ . . .	a) Istorico-sciinţificŭ, b) Istorico-poeticŭ;
2) Genulŭ sciinţificŭ . .	a) Sciinţifico-istoricŭ, b) Sciinţifico-poeticŭ,
3) Genulŭ poeticŭ . . .	a) Poetico-istoricŭ, b) Poetico-sciinţificŭ.

Din acestŭ tabloŭ se vede că genulŭ poeticŭ, de care ne ocupămŭ cuprinde treĭ felurĭ de scrierĭ saŭ treĭ felurĭ de producţiunĭ poetice:

1) Producţiunĭ poetice propriŭ dise,

2) Producţiunĭ poetico-istorice,

3) Producţiunĭ poetico-sciinţifice.

***

Amŭ numitŭ poetice acele cunoscinţe carĭ ne presintă realitatea ca schimbată.

Inţelesulŭ cuvîntuluĭ *poesie*, *ποίησις*, *facere*, *creaţiune* este tocmaĭ sinonimŭ cu acela de schimbare: a schimba unŭ lucru însemnéză a-lŭ face să nu maĭ fie elŭ, ci să fie *altulŭ* saŭ *altă-ceva*.

Realitatea pentru ochiĭ noştri se póte considera ca compusă din două părţĭ. *Intâia* parte şi cea maĭ apropiată de noĭ este însăşĭ persóna nóstră, suntemŭ noĭ înşi-ne microcosmulŭ conscientŭ, care simte, este activŭ şi scie că simte şi că este activŭ. *A doua* parte este macrocosmulŭ care ne cuprinde şi pe noĭ, care e diferitŭ de noĭ, care ne impresionéză, pe care îlŭ simţimŭ, a căruĭ influenţă

ajunge până la consciinţa nóstră, dar pe care consciinţa nóstră nu-lŭ străbate.

Partea realităţiĭ cea maĭ apropiată de noĭ suntemŭ noĭ înşi-ne şi tocmaĭ noĭ înşi-ne suntemŭ acea parte a realităţeĭ despre care avemŭ cunoscinţele cele maĭ puţinŭ exacte.

Noĭ amŭ numitŭ cunoscinţe poetice tocmaĭ pe acelea carĭ ne presintă realitatea ca schimbată, adecă neexactă. Deci producţiunile cele maĭ poetice, adecă ***producţiunile poetice propriŭ ḑise*** sunt acele alŭ cărorŭ materialŭ este privitorŭ la persóna nóstră, la cea ce se petrece în noĭ, pasiunĭ, emoţiunĭ, sentimente etc. Producţiunile poetice propriŭ ḑise corespundŭ decĭ tocmaĭ genuluĭ de poesie care s'a numitŭ şi se numesce ***genulŭ liricŭ*** (dela instrumentulŭ musicalŭ ***lyra***).

Producţiunile poetice carĭ privescŭ realitatea din afară de noĭ constituescŭ ***genulŭ epicŭ***, numitŭ astŭ-felŭ dela grecesculŭ ἔπος, care însemnéză ***vorbă, cuvîntŭ, povestire, vorbire. Poesie epică*** ar puté decĭ să se traducă la urma urmeĭ prin: ***fantastică povestire despre lume*** saŭ despre realitatea din afară de noĭ.

Poetisarea realităţiĭ din afară de noĭ se face însă în două felurĭ:

1) Saŭ combinândŭ în modŭ fantasticŭ cunoscinţele istorice, carĭ represintă obiectele realităţeĭ;

2) Saŭ combinândŭ în modŭ fantasticŭ tipurile formate din concentrarea imaginilorŭ ce represintă realitatea, adecă combinândŭ în modŭ fantasticŭ cunoscinţe sciinţifice.

Vrea să ḑică poesia epică este de două felurĭ:

1) Poesia epică istorică, pe care o putemŭ numi epică propriŭ ḑisă; şi

2) Poesia epică sciinţifică saŭ epică didactică.

In realitate din afară de noĭ, adecă în lume, putemŭ deosebi două părţĭ:

1) O parte care privesce pe omŭ, adecă faptele omenescĭ, şi

2) O parte care privesce restulŭ natureĭ afară de faptele omenescĭ. De aceea poesia epică, atâtŭ cea epică propriŭ ḑisă câtŭ şi poesia epică didactică, se póte împărţi în două grupe şi anume:

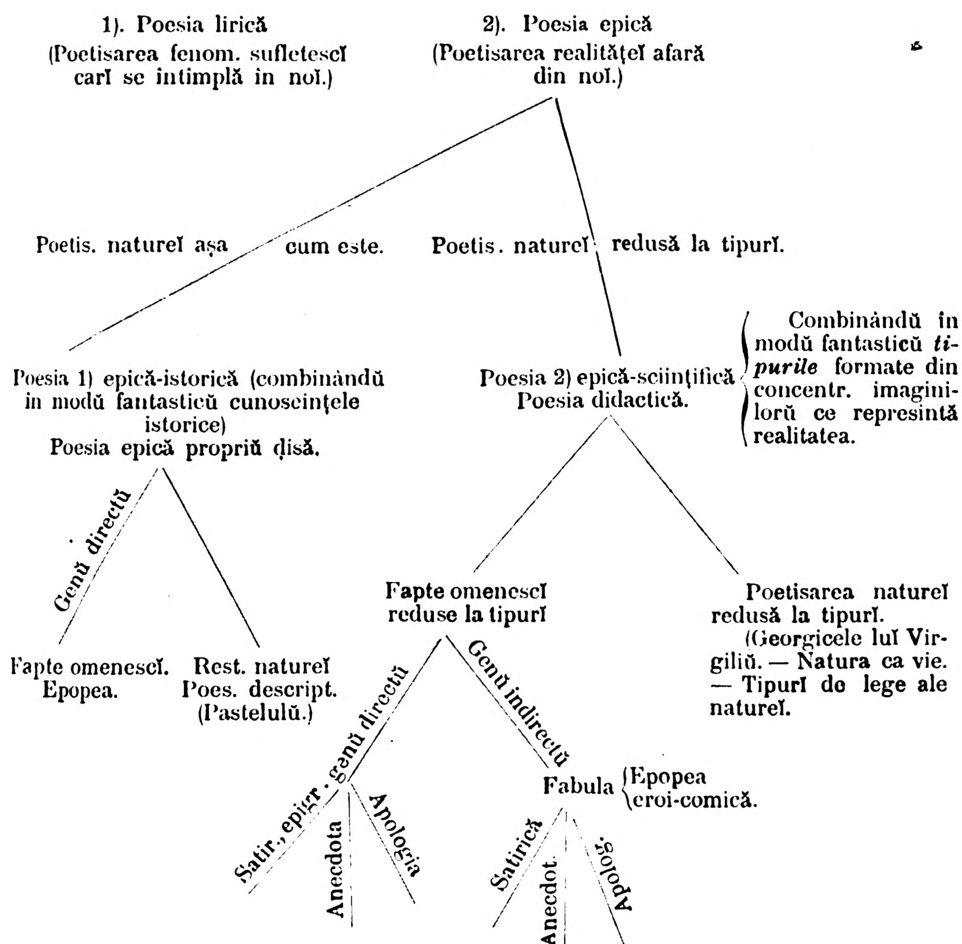
1) Poesia epică propriŭ ḑisă, care are de obiectŭ faptele omenescĭ, afară de restulŭ natureĭ.

2) Poesia epică propriŭ ḑisă, care are de obiectŭ restulŭ natureĭ, afară de faptele omenescĭ, și:

1) Poesia epică didactică, care are de obiectŭ faptele omenescĭ, afară de restulŭ natureĭ, și

2) Poesia epică didactică, care are de obiectŭ restulŭ natureĭ, afară de faptele omenescĭ.

Tabloulŭ I.

Dacă simplificămŭ clasificațiunea putemŭ împărți poesia epică în:

1) Poesia epică care are de obiectŭ faptele omenescĭ, și

2) Poesia epică care are de obiectŭ restulŭ natureĭ.

Apoĭ pe fie-care din aceste două grupe din poesia epică le putemŭ împărți în alte două grupe:

1) Poesia epică privindŭ pe omŭ și faptele omenescĭ, afară de restulŭ natureĭ în modŭ istoricŭ,

2) Poesia epică privindŭ pe omŭ și faptele omenescĭ, afară de restulŭ natureĭ reduse la tipurĭ, și

1) Poesia epică privindŭ restulŭ natureĭ, în afară de faptele omenescĭ, în modŭ istoricŭ,

2) Poesia epică privindŭ restulŭ natureĭ, în afară de faptele omenescĭ, ca redusŭ la tipurĭ.

Aceste patru felurĭ de poesiĭ epice își aŭ în literatură numirile și subdivisiunile lorŭ deja stabilite, deși până acum nu îndeajunsŭ de bine precisate și decĭ nu îndeajunsŭ de bine definite.

Urmândŭ însă, după priceperea nóstră, din punctulŭ de vedere din care amŭ începutŭ, ajungemŭ la următorulŭ resultatŭ:

1) Poesia epică propriŭ ḑisă, care privesce pe omŭ și faptele omenescĭ în modŭ istoricŭ pórtă numele de *epopee*.

2) Poesia epică didactică, care privesce pe omŭ și faptele omenescĭ, se împarte în două grupe:

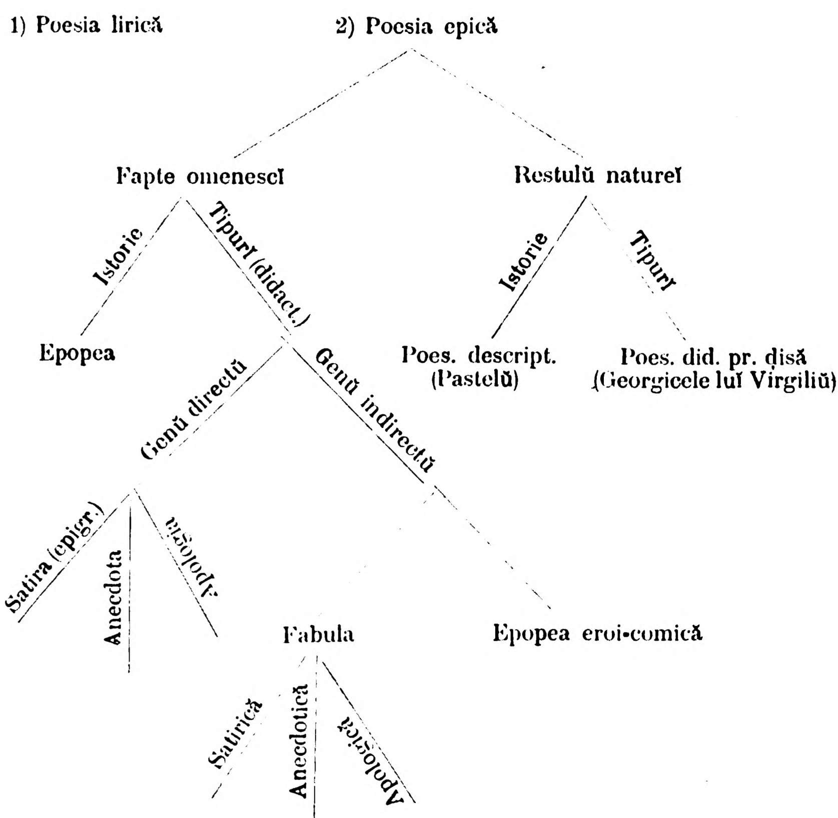
a) Grupulŭ care arată faptele omenescĭ în modŭ directŭ. In acestŭ grupŭ intră: 1) *satira* cu *epigrama*, 2) *anecdota* și 3) *apologulŭ*;

b) Grupulŭ care arată faptele omenescĭ în modŭ indirectŭ. Acestŭ grupŭ cuprinde *fabula* și poemulŭ *eroi-comicŭ*.

3) Poesia epică propriŭ ḑisă, care privesce restulŭ natureĭ în afară de faptele omenescĭ, în modŭ istoricŭ, pórtă numele de *poesie descriptivă* saŭ *pastelŭ*.

4) Poesia epică didactică, adecă aceea ce privesce restulŭ natureĭ, în afară de faptele omenescĭ ca redusŭ la tipurĭ, se numesce *poesie didactică propriŭ ḑisă:* Ast-felŭ sunt Georgicele luĭ Virgiliŭ, etc.

Tabloulŭ II.

* * *

Fabula face parte din poesia epică didactică, care cuprinde poetisarea faptelorŭ omenescĭ reduse la tipurĭ.

Acestŭ genŭ de poesie amŭ vědutŭ, însă, că se subdivide în două grupe:

1) Grupulŭ care arată în modŭ *directŭ* fapte omenescĭ ca făcute de ómenĭ.

2) Grupulŭ care arată în modŭ *indirectŭ* fapte omenescĭ ca făcute de animale saŭ lucrurĭ neînsuflețite.

Fabula face parte din grupulŭ acestŭ din urmă, adecă din genulŭ indirectŭ.

In clasificarea genurilorŭ poetice adese-orĭ fabula s'a confundatŭ și se confundă încă cu apologulŭ.

După clasificarea nóstră se vede, că fabula și apologulŭ facŭ parte fie-care din câte un grupŭ deosebitŭ și anume: Apologulŭ face parte din genulŭ directŭ și fabula din genulŭ indirectŭ. Pe de altă parte, în acelașĭ genŭ cu apologulŭ intră și ***satira*** și ***anecdota***. Dacă fabula se póte confunda cu apologulŭ, pentru ce nu s'arŭ confunda și cu satira și cu anecdota?

Tóte genurile poetice aŭ scopulŭ de a moralisa, și ca dovadă la acésta avemŭ faptulŭ că tóte genurile poetice aŭ începuturĭ populare. Se potŭ fórte bine inventa lucrurĭ stricătóre, dar poporulŭ nu conservă, nu a conservatŭ și nu va conserva cea ce-ĭ este stricătorŭ saŭ cea ce nu-ĭ priesce. A conserva ceva stricătorŭ e contrarŭ proprieĭ sale conservărĭ: cine cultivă unŭ vițiŭ îșĭ pregătesce însușĭ peirea.

Tóte genurile poesieĭ aŭ scopulŭ de a moralisa. Genulŭ liricŭ îșĭ plânge necazulŭ saŭ durerea, orĭ îșĭ cântă fericirea; în ***Epopee*** se laudă de-a dreptulŭ virtuțile saŭ faptele cele marĭ; în poesia epică didactică, și anume într'acea care arată fapte omenescĭ, din potrivă, nu se laudă de-a dreptulŭ virtutea saŭ faptele cele marĭ, carĭ trebue să fie imitate, ci se arată vițiile și greșalele, de carĭ omulŭ trebue să se ferescă; cu alte cuvinte în modŭ indirectŭ se propagă totŭ virtutea și faptele marĭ.

De óre-ce, însă, nimicŭ nu se perde în natură; de óre-ce orĭ-câtŭ de micŭ ***ceva***, va rĕmâné în totŭd'a-una ***ceva*** saŭ se va schimba în ***ceva***, dar nu va ajunge nicĭ-odată ***nimicŭ***, adecă nu se va nimici: de aceea orĭ-ce faptă omenéscă nu póte fi indeferentă, adecă nu póte să rĕmână fără urmărĭ.

Urmările se consideră în generalŭ în raportŭ cu faptele carĭ le-aŭ produsŭ, ca efectele către cause, pe motivulŭ că efectulŭ nu póte întrece causa.

In dinamica socială, însă, forțele orĭ faptele omenescĭ se aplică adeseorĭ asupra unorŭ pârghiĭ fórte variate, astŭ-felŭ că efectele potŭ să întrécă îndecitŭ și însutitŭ causa; de acea nu faptele hotărescŭ

mărimea efecteloră, ci efectele hotărescă mărimea saă importanța fapteloră.

După urmările ce potă avé faptele, ómenii le împărțescă în fapte bune și fapte rele. Apoi faptele bune se împărțescă de pildă, în *fapte bune* și *mai bune* saă *fórte bune;* și faptele rele în *fórte rele* și *mai puțină rele.*

Dintre genurile poetice, cari privescă faptele omenesci, epopea privesce faptele bune (1), iar poesia epică didactică, în care intră satira, anecdota, apologulă și fabula, privesce faptele rele, și anume :

Satira cuprinde faptele cele mai rele și mai periculóse pentru societate, pentru națiune saă indivizi, și poetulă satirică, stăpânită de iubirea virtuții, descriindă aceste fapte rele și exagerându-le, osândesce, desprețuesce și arată cu degetulă pe făptuitorulă loră saă pe acei cari îi îngădue. Poetulă satirică biciuesce și apără cu pornire virtutea; poetulă satirică e violentă, și își iea rolulă de *judecătoră.*

Anecdota saă *snóva* cuprinde totă faptele rele omenesci, însă nu pe acele rele de totă, saă când sunt și mai rele poetulă nu se arată pornită, ci se mulțumesce numai a le ridiculisa pentru a rușina pe făptuitori și a desgusta pe alții de a le imita. In anecdotă poetulă nu e violentă și nu cere o rĕsplată cumplită ca satiriculă, ci se mulțumesce numai a rîde saă a mustra prin rîsă; elă își păstréză óre-cum loculă de *prietenă,* față cu aceia de cari rîde.

Apologulă cuprinde totă fapte omenesci mai multă ori mai puțină rele. In apologă poetulă nu-și iea rolulă nici de judecătoră nici de prietenă, saă putemă dice mai bine, că le păstréză pe amândouĕ, însă numai într'o mică mĕsură. In apologă poetulă iea rolulă de povĕțuitoră, de *învĕțătoră:* arătândă fapta rea, elă arată și urmările ei și arată și fapta bună, care trebue să-i iea loculă.

Fabula arată fapte omenesci *în modă indirectă,* adecă atribuindu-le la animale saă la lucruri neînsuflețite. Prin acestă caracteră

(1) Amesteculă de fapte rele în epopee e făcută numai pentru a scóte în reliefă faptele mari: cam acesta e rolulă unui *Tersites* în Iliada.

fabula se deosebesce de satiră, de anecdotă și de apologŭ. Prin împrejurarea însă că fabula se ocupă totŭ de faptele rele omenescĭ, ea se asémĕnă cu satira, cu anecdota și cu apologulŭ. In fabulă se arată fapte maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ rele, și fabulistulŭ păstréză ca și în apologŭ rolulŭ de *învĕțătorŭ,* însă unŭ învĕțătorŭ la care calitatea de judecătorŭ e multŭ maĭ pronunțată decât în apologŭ. Pe când apologulŭ e totŭ atâtŭ de îndepărtatŭ saŭ de apropiatŭ de satiră ca și de anecdotă, fabula se apropie maĭ multŭ de satiră; fabulistulŭ e maĭ multŭ judecătorŭ decât prietenŭ, elŭ nu rîde, strînge din dințĭ, mușcă, și cu atâtŭ mușcă maĭ tare, cu câtŭ se arată maĭ naivŭ.

Naivitatea deosebesce pe fabulistŭ de satiricŭ.

Vrea să dică:

In fabulă ca și în apologŭ, poetulŭ îșĭ iea rolulŭ de învĕțătorŭ, însă învĕțătorulŭ în apologŭ e *blândŭ,* pe când în fabulă e *aspru.*

Fabula și apologulŭ arată fapte omenescĭ rele; însă apologulŭ le însușesce, *de-a-dreptulŭ,* la ómenĭ, pe când fabula le însușesce, *în modŭ indirectŭ,* la alte ființe, vietățĭ saŭ lucrurĭ neînsuflețite.

Acestea sunt asemĕnările și deosebirea dintre fabulă și apologŭ.

Intre fabulă și apologŭ, însă, maĭ este încă o asemĕnare.

E lucru obicĭnuitŭ ca în vorbirea de tóte dilele ómeniĭ să-șĭ povestéscă felurite întîmplărĭ carĭ îĭ privescŭ maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ; și totŭ lucru obicĭnuitŭ este că, după ce a povestitŭ unulŭ o întîmplare, să maĭ povestéscă și altulŭ o altă întîmplare, care să aibă vre-o legătură de asemĕnare saŭ de oposiție cu cea-laltă.

Când ómeniĭ îșĭ povestescŭ prin viŭ graiŭ întîmplările carĭ îĭ privescŭ, eĭ sciŭ scopulŭ povestiriĭ saŭ cum se dice, eĭ sciŭ la ce «*apropo*» sunt povestite.

Fabula și apologulŭ sunt tocmaĭ nisce povestirĭ de întîmplărĭ, de aceea povestașulŭ, adecă poetulŭ, trebue să caute unŭ mijlocŭ de a face cunoscutŭ scopulŭ povestiriĭ. Ceea ce se cunósce sub nume de «*morală*» la fabulă, saŭ sub nume de «*încheere*» la apo-

logŭ, servesce tocmaĭ pentru a arăta scopulŭ povestiriĭ. ***Morala*** este încă o parte comună fabuleĭ și apologuluĭ.

Uniĭ fabuliștĭ precum și uniĭ scriitorĭ de apologurĭ, în locŭ de a spune scopulŭ la sfîrșitulŭ povestireĭ, ca o încheere, îlŭ punŭ ca o introducere la începutŭ. Acésta, însă, întru câtŭ privesce asemĕnarea saŭ deosebirea dintre fabulă și apologŭ n'are nicĭ o importanță.

Apologurile cunoscute în Biblie sub numele de «***Parabole***» sunt lipsite de astŭ-felŭ de «***încheere***» saŭ «***morală***», și chiar și uniĭ scriitorĭ laicĭ, atâtŭ ***fabuliștĭ*** cât și scriitorĭ de apologurĭ, nu întrebuințéză «morala».

De aci se vede că «morala» saŭ «încheerea morală» nu este o parte integrantă din fabulă saŭ din apologŭ, ci o partecar e póte să fie saŭ póte să lipséscă. Vrea să dică fabula și apologulŭ se asémĕnă în privința «moraleĭ» numaĭ întru câtŭ ele potŭ s'o aibă câte odată, pe când cele-lalte felurĭ de poesie didactică citate maĭ sus, satira și anecdota, n'o aŭ nicĭ odată.

Arătândŭ loculŭ ce ocupă fabula printre cele-lalte producțiunĭ poetice, amŭ arătatŭ prin acésta ce este fabula.

II. ORIGINEA FABULEI

Acéstă cestiune, maĭ multŭ de curiositate până astăḑĭ, nu intră în cadrulŭ lucrăreĭ nóstre, dar, ca să nu se simţă vre-o ştirbire, împrumutămŭ ceva dela M. Édélestand du Méril.

Cândŭ istoria tuturorŭ popórelorŭ a începutŭ, ḑice elŭ, viaţa omuluĭ era prin raporturĭ intime amestecată cu viaţa animalelorŭ; câtă vreme imaginaţiunea şi sciinţa nu utilisase puterile natureĭ, omulŭ nu putea să-şĭ satisfacă trebuinţele decât apropiindu-şĭ prin vânătóre animale sĕlbatice, şi îngrijindŭ să le înmulţéscă pe acelea deja domesticite. Adese-orĭ pămêntulŭ acoperitŭ de pădurĭ era locuitŭ de fiare sĕlbatice, şi arşiţele sfişietóre ale sóreluĭ silindŭ pe omŭ a-şĭ căuta adăpostŭ la pădurĭ şi avêndŭ nevoie a se apĕra contra animalelorŭ maĭ tarĭ decâtŭ dînsulŭ, îlŭ nevoiescŭ să le studieze obiceiurile şi să fie cu gândulŭ numaĭ la ele.

In curîndŭ, decĭ, omulŭ începe a lega câte o idee de fie-care animalŭ pe care l'a observatŭ şi animalele acele carĭ l'aŭ impresionatŭ maĭ multŭ esercitéză o influenţă dominantă asupra formelorŭ gândireĭ sale şi asupra natureĭ graiuluĭ sĕŭ, elŭ numesce cu numele unuĭ animalŭ pe ómeniĭ carĭ posedă într'unŭ înaltŭ gradŭ calităţile carĭ i se parŭ luĭ că arŭ caracteriza specia; elŭ îşĭ înfrumuseţéză armele cu chipurĭ de animale şi pasĕrĭ, pe a cărora iuţélă o invidiază saŭ de a cărorŭ forţă se teme: în simbolismulŭ sĕŭ naivŭ elŭ însuşesce o însemnare reală uneĭ simple representărĭ, şi crede astŭ-felŭ că va tăia curagiulŭ inamicilorŭ sĕĭ şi va mări încrederea tovarăşilorŭ. Dela animale împrumută elŭ comparaţiunile cele maĭ obicĭnuite, nu numaĭ ca termenŭ de injurie pentru a-şĭ exprima dispreţulŭ, ci şi pentru a mări şi a poetiză obiectele admiraţiuneĭ sale. Homeriḑiĭ asemĕnaŭ încă pe Achile cu unŭ leŭ înconjuratŭ

de vênătorĭ aprigĭ, şi pe Troieniĭ carĭ se aruncase în luptă scoţêndŭ ţipete tarĭ, iĭ asemĕnaŭ cu unŭ cârdŭ de cocorĭ. Insuşĭ Indra, celŭ maĭ puternicŭ dintre ḑeiĭ Indienĭ, era asemĕnatŭ într'unŭ imnŭ, în cinstea luĭ, cu o vacă chemată la păscutŭ. Cerulŭ s'a populatŭ de constelaţiunĭ cu nume de animale; şi astăḑĭ încă se maĭ numĕră vre-o şépte speciĭ de animale printre cele 12 semne ale zodiaculuĭ; până şi graiulŭ de tóte ḑilele s'a îmbogăţitŭ cu vre-o câte-va onomatopee, carĭ însemnaŭ maĭ întâiŭ strigăte, a cărorŭ accepţiune întinḑêndu-se aŭ ajunsŭ să fie luate în înţelesŭ generalŭ. Şi aceste expresiunĭ, carĭ se potrivescŭ numaĭ cu forma şi natura animalelorŭ, s'aŭ îndepărtatŭ dela însemnarea lorŭ proprie şi aŭ devenitŭ metafore primite de toţĭ.

Una dintre înclinaţiunile omuluĭ e plăcerea de a vorbì de ocupaţiunile sale cele favorite, şi sĕrăcia cunoscinţelorŭ şi a ideilorŭ arŭ fi silitŭ pe cele d'întâiŭ popóre să-şĭ alégă, ca subiecte obicĭnuite de vorbă, obiceurile şi particularităţile animalelorŭ, chiar când ómeniĭ n'arŭ fi găsitŭ o plăcere într'însele. Işĭ povestiaŭ decĭ cu plăcere întîmplările de vênătóre; spuneaŭ observaţiunile lorŭ asupra instinctelorŭ animalelorŭ şi observaţiunile ce făcuseră asupra inteligenţeĭ şi curagiuluĭ lorŭ.

Aceste povestirĭ, la începutŭ, fie-care le făcea numaĭ ca să petrécă elŭ însuşĭ; Dumneḑeŭ însă ne-a datŭ, ca celŭ maĭ puternicŭ mobilŭ pentru progresulŭ umanităţiĭ, trebuinţa de a nu lăsa să se rupă în mâna nóstră firulŭ care trebue să lege generaţiunile noue de cele carĭ le-aŭ precedatŭ, şi de a le transmite sub beneficiŭ de inventarŭ tótă moştenirea trecutuluĭ. Nu e de ajunsŭ să-ĭ învĕţămŭ, prin povestirĭ maĭ multŭ saŭ maĭ puţinŭ poetice, a vênà cu succesŭ şi a se ferì de atacurile fiarelorŭ sĕlbatice; omulŭ caută să lase urmaşilorŭ regule de purtare stabilite în curgere de vécurĭ, carĭ să le arate trebuinţa de a-şĭ stăpânì patimile lorŭ şi a nu aţîţă patimile semenilorŭ. Orĭ-ce povaţă directă arată o îndoită pretenţiune care întărîtă uşorŭ amorulŭ propriŭ şi compromite multŭ fructele: presupunŭ o înţelepciune superióră şi dreptulŭ de a impune cu sila urmările proprieĭ sale experienţe. Pentru a se face în adevĕrŭ folositóre, învĕţăturile trebue

să încunjóre totŭ ceea-ce le-arŭ da unŭ caracterŭ personalŭ, și să se ascundă sub forma generală a uneĭ maxime saŭ a unuĭ proverbŭ. Dar spiritulŭ se supune cu greŭ unorŭ învĕțăminte alŭ cărorŭ scopŭ și folosŭ nu-lŭ înțelege, și chiar când într'unŭ momentŭ de nepĕsare le-arŭ primi fără greutate în curîndŭ ele vorŭ fi uitate, de óre-ce s'aŭ adresatŭ numaĭ la memorie. S'a căutatŭ deci a lumina mintea nemijlocitŭ printr'unŭ exemplu care o silia să scótă o regulă de purtare și să prevadă resultatele experiențeĭ. Licurgŭ făcuse deja din lecțiunĭ de acestea, date prin mijlocirea simțurilorŭ, o instituțiune socială: pentru a învĕța pe tineriĭ Spartiațĭ folósele cumpĕtăriĭ elŭ a fostŭ voitŭ să le arate iloțĭ degradațĭ de beție. Acesta era numaĭ unŭ mijlocŭ fórte mărginitŭ și fórte imperfectŭ de educațiune: maĭ nicĭ-odată pildele carĭ se crează după plăcere n'aŭ nimicŭ îndestulătorŭ, care să le facă a eși din întîmplările ordinare ale viețeĭ și a fixa în minte urmările ce trebue să scótă din ele. Apologulŭ, din contra, să mlădie la tóte împrejurările și la tóte învĕțăturile: nicĭ o sensațiune străină scopuluĭ sĕŭ nu întórce atențiunea dela preceptulŭ moralŭ care se învĕlesce într'însulŭ, și sforțarea inteligențeĭ de a scóte acestŭ preceptŭ îlŭ face, așa dicĕndŭ, maĭ propriŭ, și îlŭ întipăresce maĭ adâncŭ în gândire.

Apologulŭ devine în acelașĭ timpŭ maĭ ușorŭ de priceputŭ și maĭ instructivŭ când personagele luĭ ne sunt fórte cunoscute și se întâlnescŭ destulŭ de amestecate în viața nóstră dilnică pentru ca să ne intereseze sórta lorŭ.

Urmările conduiteĭ lorŭ însă nu ne vorŭ învĕța nimicŭ practicŭ, dacă nu vomŭ puté să le aplicămŭ la noĭ înși-ne, dacă nu vorŭ avé unŭ caracterŭ generalŭ și dacă vorŭ fi aduse numaĭ printr'unŭ capriciŭ întîmplătorŭ saŭ de gusturĭ personale. Animalele cele maĭ apropiate de noĭ, la carĭ reflexiunea și consciința se deștéptă numaĭ în împrejurărĭ fórte escepționale, se parŭ astŭ-felŭ actoriĭ naturalĭ aĭ acestorŭ micĭ drame didactice și le daŭ unŭ felŭ de logică naivă. De altŭ-felŭ, acéstă fatală supunere a animalelorŭ la tendințele natureĭ lorŭ făcŭ multă vreme să se crédă, dacă nu în înțelepciunea lorŭ, celŭ puținŭ într'unŭ bunŭ simțŭ relativŭ, care le împedecă de a se depărtă

dela rolulŭ ce le era datŭ în ordinea generală a ființelorŭ. Acestŭ caracterŭ religiosŭ alŭ vieței lorŭ făcù sacrificarea lorŭ maĭ în deosebĭ plăcută ḑeilorŭ; şi ómeniĭ ajungŭ ca în mişcările lorŭ cele maĭ indeferente să vaḑă fapte determinate maĭ dinainte de către Destinŭ, care arŭ puté să permită preḑicerea viitoruluĭ. Credința în inteligența lorŭ mergea până să le atribue cunoscința limbilorŭ omenescĭ: în Iliada, Hector adreséză unŭ felŭ de discursŭ filosoficŭ cailorŭ săĭ, şi, deşi semi-ḑeŭ, Polifemŭ mărturisesce în Odisea durerile sale unuĭ berbece ca unuĭ prietenŭ. O tradițiune, care se găsesce cu maĭ multă saŭ maĭ puțină limpeḑime în istoria mitică a maĭ tuturorŭ popórelorŭ, presupunea că ele la începutŭ puteaŭ să rĕspunḑă în aceeaşĭ limbă (se găsesce în ***Directorium humanae vitae: dicitur fuisse quidam rex in India qui habebat avem unam, Pinzam nomine, quae docta erat loqui et intelligere sermones hominis.)*** Cronicarulŭ Aimoin ḑicea încă, pe la sfârşitulŭ seculuĭ alŭ X-lea: ***Eo in tempore quo humanae copia eloquentiae cunctis inerat animantibus terrae,*** şi se credea că graiulŭ li se dedea la crăciunŭ. Însă când vocea omenéscă le-a fostŭ luată, păstrară, după o credință fórte rĕspândită, facultatea de a-şĭ comunica sentimentele lorŭ într'o limbă care le era proprie. (Poețiĭ din evulŭ mediŭ o numiaŭ latinésca lorŭ). Se cetesce încă în ***Livre des merveilles:*** «Intr'o țéră era unŭ omŭ, căruia Dumneḑeŭ i-a fostŭ datŭ atâta sciință că înțelegea cea ce dobitócele şi pasĕrile ḑiceaŭ; nu sunt încă 50 de anĭ (Du Meril publică în 1854) de când reproducêndŭ o asertiune a luĭ Apollonius de Tyana, unŭ omŭ respectabilŭ, Dupont de Nemours, pretindea seriosŭ că posedă vocabularulŭ acesteĭ limbĭ.

Intâia condițiune a unorŭ asemene apologurĭ este a se cuprinde într'o istorie fórte simplă, a căreĭ fie-care împrejurare tinde imediatŭ la învĕțătura ce-şĭ propune. Lecțiunea lorŭ nu s'arŭ aplica cu folosŭ la aceste posițiunĭ complexe pe carĭ le crează rafinările civilisațiuniĭ: ea nu va căuta să probeze justiția saŭ bunătatea unuĭ sentimentŭ entusiastŭ, nicĭ a uneĭ ideĭ morale; ea se adreséză numaĭ la simțulŭ nostru practicŭ, la interesulŭ nostru bine înțelesŭ; ea pretinde numaĭ să ne învețe printr'unŭ esemplu sensibilŭ o regulă de purtare.

Fabula primitivă care se găsesce, celŭ puținŭ în stare rudimentară, în tóte civilisațiunile începĕtóre, nu este decât o alegorie exprimândŭ, pentru o mică acțiune cunoscută tuturorŭ, o idee practică de o înțelepciune mărginită și vulgară. Departe de a fi poetică, gândirea povestitoruluĭ nu este nicĭ-odată personală și nu póte să și-o aproprieze prin vivacitatea întorsătureĭ saŭ a coloritului fraseĭ: eleganța formeĭ dispare aci ea însĕșĭ în naturalulŭ amĕnuntelorŭ și în naivitatea expresiuniĭ. Dară scopulŭ nu va fi atinsŭ pe deplinŭ dacă înțelesulŭ moralŭ se va presenta de sine și așa dicêndŭ brutalŭ în gândire; o învĕțătură așa directă nu ar lovì în de ajunsŭ imaginațiunea ca să rĕmâe în memorie: trebue ca inteligența să caute însemnarea și ca plăcerea de a o descoperi să dea maĭ multă plasticitate sentimentuluĭ utilitățiĭ sale.

Sub influența civilisațiuniĭ, așa de specială a Indostanuluĭ, fabula luă desvĕlire și câștigă o însemnătate pe care nicĭ unŭ poporŭ nu ĭ-ar fi dat'o; dar, deși ea conservă în aparență forma sa primitivă, caracterele sale esențiale aŭ fostŭ adâncŭ modificate. Divisândŭ populațiunea în categoriĭ factice, a cărorŭ origine și rațiune se perdea în adâncurle istorieĭ, legea religiósă a fostŭ impusă fie-căruia, după întîmplările nasctereĭ sale, obligațiunĭ mașinale, străine învĕțăturilorŭ cugetuluĭ sĕŭ. S'a fostŭ deprinsŭ cu încetulŭ de a nu maĭ alerga la nevoe la propriele sale gândirĭ; când textulŭ uneĭ legĭ fără minte și fără inimă nu lua pe séma luĭ responsabilitatea conduiteĭ nóstre, era nevoitŭ omulŭ a se adresa la lecțiunĭ de experiență și a se inspira din înțelepciunea trecutuluĭ.

Panteismulŭ din natura luĭ este înclinatŭ a înnăbușì individualitățile și a le vîrì ca pe nisce roțĭ mecanice într'unŭ totŭ însuflețitŭ de o singură viață: clasele pe carĭ le-a stabilitŭ elŭ pe malurile Gangeluĭ nu îndreptaŭ nicĭ decum acéstă crimă morală a natureĭ sale. In fondŭ nu era decât una singură: cele-lalte eraŭ stărĭ de degradațiune maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ adâncă din care cineva se putea ridica printr'o cale imutabilă, negândŭ din ce în ce maĭ multŭ personalitatea sa și percurgêndŭ unŭ ordinŭ succesivŭ de expiațiunĭ și de reabilitațiunĭ. Principiulŭ chiar alŭ civilisațiuniĭ și alŭ

poesieĭ care, ca pretutindenea, tindea s'o completeze și s'o rădice la o putere maĭ înaltă, era unitatea fundamentală a tuturorŭ ființelorŭ și absorbirea vieţeĭ fie-căreia în ordinulŭ universalŭ. Pentru Indus nu numaĭ unitatea materieĭ persista în tóte manifestațiunile sale; nu numaĭ eroiĭ și ḑeiĭ se transfiguraŭ conținêndŭ existența lorŭ personală și se produceaŭ din noŭ sub aparențele exterióre ale unuĭ animalŭ saŭ ale uneĭ plante, dar substanța lorŭ era identică. Orĭ-căruĭ regnŭ arŭ fi aparținutŭ, ómenĭ, plante saŭ animale, tóte ființele eraŭ însuflețite de o viéță sistematică, tóte ascultaŭ involuntarŭ de instinctele de conservațiune saŭ de ordine: istoria naturală nu forma decât o ramură din istoria umanitățeĭ.

In condițiunĭ așa de diferite, fabula nu rĕmâne numaĭ o alegorie luată dela animalele inferióre, ci ajunge o lecțiune positivă, care, în numele experiențeĭ personale, se dă orĭ-căruĭ omŭ. Fabula capĕtă influență așa de mare, încât ajunge ca un capitolŭ alŭ unuĭ codice moralŭ, și acésta nu face ca fabula să devină din ce în ce maĭ scurtă, pentru ca să se ajungă la morală; din contra, împinge imaginațiunea să înflorécă povestirile din ce în ce maĭ multŭ. (A se vedé maĭ departe, pag. 9, 18 ale introducțiuniĭ din *Poésies inédites du moyen âge* a luĭ M. Edélestand du Méril, Paris 1854.)

III. ISTORICULŬ FABULEI.

In Orientŭ, din vremurile cele maĭ îndepărtate, fabula, împreună cu apologulŭ, serviaŭ ca mijlocŭ de propagandă religiósă și morală. Acestŭ felŭ de producțiunĭ literare fiindŭ pusŭ și în scrisŭ și formândŭ cu timpulŭ colecțiunĭ maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ însemnate, unele dintre aceste colecțiunĭ aŭ ajunsŭ și până în ḑiua de astăḑĭ.

1. Fabula la Indienĭ și în Orientŭ.

Una dintre colecțiunile de fabule din India, ajunsă până la noĭ, e cunoscută sub numele de ***Pantcha-Tantra*** (Pança Tantra) și este atribuită luĭ ***Vichnou-Sarma*** (Vișnu-Sarma).

Vichnou-Sarma e numele unuĭ fabulistŭ care a trăitŭ între aniĭ 1000 și 1500 a. Chr. In tradițiunile orientale acestŭ fabulistŭ e cunoscutŭ și sub numele persianŭ de ***Bidpay*** și sub celŭ arabŭ de ***Pilpay***.

Se spune despre acestŭ personagiŭ că a fostŭ vizirulŭ unuĭ rege numitŭ ***Dobchélime*** (Dobșelim) și că a fostŭ guvernatorulŭ uneĭ provinciĭ din Indostanŭ. Luĭ i se atribue o colecțiune de fabule fórte măestrite, alŭ căreĭ originalŭ în limba sanscrită se numea ***Pantcha-Tantra***.

Acéstă scriere în prosă, întretăiată fórte adese-orĭ și de versurĭ, cuprinde maĭ întâĭ unŭ prologŭ saŭ introducere, în care se arată importanța scrieriĭ pe care o presintă ca unŭ povĕțuitorŭ pentru educațiunea morală și politică a prinților.

După Introducere urméză cinci fabule, formându fie-care câte o *secțiune* saŭ *carte*, de unde vine și numele colecțiunii de Pantcha-Tantra adecă: *cele cinci cărți*.

In fie-care din aceste cinci cărți, saŭ fabule principale, intră, înlănțuite, după obiceiulŭ orientalŭ, alte fabule mai mici, cuprindêndŭ intîmplări și fapte povestite de felurite animale ca: taurulŭ, leulŭ, brósca-țestósă, bufnița, corbulŭ, etc. Aceste fabule mici sunt în numĕrŭ de vre-o 69. Personagele principale, însă, ca tipuri de șiretenie și fățărie, din orientŭ, sunt doi șacali.

Fabulele cuprinse în acéstă colecțiune în curândŭ s'aŭ rĕspânditŭ și la alte popóre și în alte limbi, după cari apoi însăși colecțiunea a fostŭ tradusă.

Incă înainte de secolulŭ III d. Chr., sub titlulŭ de: ***Hitopadesa*** (Invĕțătură folositóre) s'a făcutŭ în sanscrita unŭ extractŭ din ***Pantcha-Tantra***. Acestŭ extractŭ saŭ prescurtare era împărțitŭ în patru ***cărți***, dintre cari I-a era intitulată: ***Câștigarea de prieteni;*** a II-a ***Despărțirea prieteniloru;*** a III-a ***Rĕsboiulŭ*** și IV-a ***Pacea***. Acéstă lucrare a fostŭ tradusă și imitată în diferite limbi. Textulŭ sanscritŭ ***Hitopadesa*** a fostŭ publicatŭ în Londra la 1810, dar era tradusŭ încă din 1787 de către ***Ch Wilhins***. Apoi urmară și alte traduceri, între cari și cea făcută de W. de Schlegel și Ch. Lassen în limba germană (1831) și a lui Ed. Lancereau, în limba francesă (1855).

Colecțiunea ***Pantcha-Tantra***, prin secl. VI d. Chr., din porunca regelui ***Khosroe Nousliirvan***, a fostŭ tradusă, de către unŭ magŭ numitŭ ***Buzrouyeh***, în prosă în vechia limbă persană — numită pehlvi — sub titlulŭ de: ***Humaiounn Nameh*** (carte domnéscă saŭ sfintă). Apoi a fostŭ tradusă și în versuri de către unŭ poetŭ numitŭ Boudcki. Din acéstă limbă (din pehlvi) s'a tradusŭ apoi în limba arabă pentru califulŭ ***Abougiafar Almansor*** sub titlulŭ: ***Calilah și Dimnah. Calilah*** și ***Dimnah*** sunt numele celorŭ doi șacali.

Pantcha-Tantra a fostŭ apoi tradusă în limba ebraică de către rabinulŭ Joël, iar din ebraica a fostŭ tradusă în latinesce pe la

1262 de către Ioanŭ de Capua, sub titlulŭ: *Directorium vitae*. În secolulŭ XV se făcù o traducere în limba turcéscă. În sfîrșitŭ urméză traducerile în limbile moderne ca, de exemplu, cea din franțuzesce a orientalistuluĭ francesŭ Antoine Galland, făcută după traducerea turcéscă *Houmaïounnameh*, în 1724.

La *Arabĭ* eraŭ cunoscute fabulele numite ale luĭ *Lokman înțeleptulŭ*. Numele Lokman era fórte comunŭ în Arabia. Despre unŭ Lokman se vorbesce și în *Coranŭ*. Se ḑice că elŭ a trăitŭ pe vremea luĭ *Davidŭ* (1085—1015 a. Chr.) După epitetulŭ de *înțeleptŭ*, se crede că acestŭ Lokman arabŭ e tocmaĭ *înțeleptulŭ Solomonŭ*, fiulŭ luĭ Davidŭ; alțiĭ credŭ că ar fi *înțeleptulŭ Esopŭ* alŭ Grecilorŭ. După studiele făcute asupra limbeĭ în care aŭ fostŭ scrise fabulele luĭ *Lokman înțeleptulŭ* se vede că ele nu potŭ să fie maĭ vechĭ decât secolulŭ VII d. Chr. și, deci unŭ împrumutŭ dela Grecĭ; cu atâtŭ maĭ multŭ că mulțime de amĕnunte din viéța luĭ Lokman se potrivescŭ cu amĕnuntele din viéța înțeleptuluĭ Esopŭ.

2. Fabula la Grecĭ.

Representantulŭ Fabuleĭ la Grecĭ a fostŭ *Esopŭ* (Αἴσωπος), care a trăitŭ între aniĭ 620 și 560 a. Chr.

Tradițiunea populară despre viéța luĭ Esopŭ a datŭ nascere la atâtea legende, încât e fórte greŭ a găsi adevĕrulŭ. Nicĭ loculŭ nascereĭ sale nu e cunoscutŭ. Elŭ se numesce Esopŭ Frigianulŭ, dar și Frigia și Lidia și Grecia și Tracia își dispută dreptulŭ de a-lŭ numi fiulŭ lorŭ. Uniĭ ḑicŭ că s'a născutŭ în *Cotyeum* saŭ Cotiarium în Frigia; alțiĭ, în Sardes din Lidia; alțiĭ, în Samos; alțiĭ, în Mesembria din Tracia. Iată ce ḑice *Suidas* la cuvîntulŭ Αἴσωπος:

«Esop Samianulŭ saŭ Sardianulŭ. Engitone însă ḑice că a fostŭ «Mesembrianŭ. Alțiĭ ḑicŭ că a fostŭ Cotianŭ-frigianŭ. A fostŭ și «scriitorŭ, adecă inventatorŭ de discursurĭ și sentințe. Petrecù pe «lângă Cresus, fiindu-ĭ prietenŭ, în vremurile din naintea luĭ Pita«gora. Elŭ, pe la mijloculŭ Olimpiadeĭ a 40-a, a scrisŭ, în 2 cărțĭ,

«cele ce i s'aŭ întîmplatŭ luĭ la Delfi. Maĭ multŭ însă, uniĭ pre-«tindŭ că Esopŭ ar fi scrisŭ numaĭ sentințe (rĕspunsurĭ). Căcĭ la «Delfi pe nedreptŭ a peritŭ precipitatŭ de dînșiĭ de pe stâncile nu-«mite Fedriade pe la a 54-a Olimpiadă, și că a fostŭ sclavulŭ li-«dianuluĭ Xantus. Alțiĭ dicŭ că a fostŭ alŭ unuĭ bărbatŭ Iadmon «Samianulŭ, a căruĭ sclavă era și Rodope, pe care Charaxos, fra-«tele Sapfeĭ, a luat'o femee — pe ea, care era de neamŭ tracianŭ, «și dela ea are copiĭ.

«Esopŭ era bărbatŭ nu numaĭ prin sórtă, ci și prin voință și toc-«maĭ din causa acésta nu era neprudentŭ. Fiindŭ-că legea nu-ĭ «dedea luĭ libertatea cuvîntuluĭ, de aceea elŭ trebuia să împodo-«bescă cu gustŭ și cu grație sfaturile sale alegorice și înflorite. In-«tocmaĭ cum și dintre doctorĭ, uniĭ liberĭ recomandă ceea ce trebue; «iar dacă nu este liberŭ și este de meserie doctorŭ, are nevoe și «să lingușéscă și să servéscă pe stăpânŭ.»

Din aceste cuvinte ale luĭ Suidas se vede că Esopŭ era sclavŭ, dar se vede în acelașĭ timpŭ și pricina care a datŭ nascere fabuleĭ: adecă, omulŭ fiindŭ sclavŭ și neavêndŭ libertatea să spună adevĕrulŭ pe față, îlŭ spune învĕlitŭ saŭ mascatŭ.

In sfîrșitŭ din comparațiunea diferitelorŭ legende și a diferitelorŭ date, reese cu multă probabilitate că Esopŭ a fostŭ în insula Samos sclavulŭ unuĭ óre-care Iadmon, pe care legendele îlŭ numescŭ Xantus.

Fiindŭ desrobitŭ de către stăpânulŭ seŭ, Esopŭ călĕtori prin diferite locurĭ. A fostŭ în Lidia la curtea luĭ Cresus; a fostŭ la Corintŭ la tiranulŭ ***Periandru*** și a asistatŭ la masa celorŭ șapte înțelepțĭ, în numĕrulŭ cărora, ca lingușire, a fostŭ pusŭ și Periandru. Plutarchŭ în ***Banchetulŭ celorŭ șapte înțelepțĭ*** (edit. Dutheil, pag. 216, după E. Q. Visconti Iconologie grécă) spune că Esopŭ ședea la masă pe unŭ scaunŭ fórte jos, de desuptulŭ luĭ Solonŭ. Esopŭ a fostŭ și în Atena, unde găsindŭ pe atenienĭ nemulțumițĭ de guvernulŭ luĭ Pisistratŭ, se dice că le-a povestitŭ fabula cu ***Bróștele carĭ cereaŭ unŭ rege***. Plutarchŭ spune că Esopŭ a fostŭ însărcinatŭ de Cresus să ducă nisce darurĭ scumpe la templulŭ dela Delfi și să împărțéscă delfienilorŭ o sumă însemnată de banĭ. Esopŭ a dusŭ

la templu darurile destinate, iar banĭ delfienilorŭ nu le-a împărțitŭ, căcĭ, ḑicea elŭ, că delfieniĭ sunt prea lacomĭ, și nevoindŭ să le maĭ ațițe lăcomia, trimise baniĭ îndărătŭ luĭ Cresus. Din acéstă causă, delfieniĭ, găsindu-ĭ vină că ar fi furatŭ din templulŭ luĭ Apolon o cupă de aurŭ, l'aŭ osândit la mórte și — după cum spune Suidas — l'aŭ aruncatŭ de pe stânca Hiampeea dintr'unŭ crescetŭ alŭ Parnasuluĭ. O legendă maĭ nouĕ decât cea urmărită de Plutarchŭ ne presintă pe Esopŭ ca luândŭ parte la lupta dela Termopile, 80 de anĭ maĭ târḑiŭ.

Cea maĭ cunoscută descriere a viețeĭ luĭ Esopŭ este acea găsită într'unŭ manuscrisŭ din secol. XIII și atribuită cu nedreptulŭ unuĭ învĕțatŭ călugĕrŭ grecŭ Planude (Πλανούδης), fostŭ ambasadorŭ în Veneția pe la 1327, prin urmare în secol. XIV, adecă multŭ maĭ în urmă decât data manuscrisuluĭ. In acésta biografie, numită a luĭ Planudes, pe lângă puținele date din viața luĭ Esopŭ, pe carĭ le-am amintitŭ maĭ sus, se maĭ înșiră și alte multe amĕnunte carĭ ne presintă pe Esopŭ ca unŭ monstru de diformitate fisică. In privința diformitățeĭ fisice a luĭ Esopŭ, în Iconologia grécă a luĭ E. Q. Visconti (vol. I, pag. 123) cetimŭ următórele rîndurĭ:

«Maĭ mulțĭ criticĭ, și din ceĭ maĭ ilustri, aŭ negatŭ diformitatea «luĭ Esopŭ, numaĭ pentru cuvîntulŭ că scriitoriĭ anteriorĭ călugĕ«ruluĭ grecŭ (Planudes) autorulŭ viețeĭ acestuĭ fabulistŭ, n'a vor«bitŭ despre acestŭ lucru. Din tăcerea lorŭ caută să scótă acéstă «încheere, ca și cum am fi avutŭ scriitorĭ vechĭ carĭ arŭ fi vorbitŭ «destulŭ de pe largŭ despre Esopŭ, saŭ ca și cum povestindŭ câte-va «amĕnunute din viața acestuĭ omŭ rarŭ, arŭ fi fostŭ neapăratŭ să «vorbéscă despre defectele luĭ corporale. Iată unŭ monumentŭ «anteriorŭ cu maĭ mulțĭ secolĭ călugĕruluĭ grecŭ Planude și care «ne presintă imaginea în *hermes*, a unuĭ omŭ de spiritŭ ale căruĭ «forme exprimă fidelŭ defectuositățile cele maĭ însemnate descrise «de autorulŭ viețeĭ luĭ Esopŭ. E o dovadă care sare în ochĭ și «care depune în favórea adevĕruluĭ acestuĭ faptŭ. Apoĭ nu e peste «putință a recunósce în vechiĭ scriitorĭ unele trăsăturĭ privitóre la «defectele de conformațiune ale luĭ Esopŭ; ne putemŭ închipui cu

«destulă probabilitatea că scaunulŭ fórte jos pe care Plutarchŭ aşéză «pe Esopŭ la banchetulŭ înţelepţilorŭ, n'are alte motive decât sta-«tura cea mică a fabulistuluĭ; şi că pasagiulŭ luĭ Lucianŭ, în care «acestŭ satiricŭ întroduce pe Esopŭ ca pe unŭ glumeţŭ saŭ bufonŭ «alŭ luĭ Epicurŭ, nu privesce maĭ puţinŭ conformaţiunea ridiculă «a frigianuluĭ decât veselia spirituluĭ seŭ.»

Insemnatulŭ filologŭ englesŭ Richard Bentley, autorulŭ savanteĭ ediţiunĭ a luĭ Fedru (din 1726), fostŭ conservatorŭ alŭ bibliotecel regale din Saint-James; poetulŭ şi academistulŭ francesŭ Claude-Gaspar Bachet de Meziriac 1630, autorulŭ uneĭ biografiĭ a luĭ Esopŭ; erudituluŭ francesŭ Mathurin Veyssière de la Croze; filologulŭ germanŭ, orientalistulŭ Paul-Ernest Jablonski (1750); toţĭ aceştĭ patru învĕţaţĭ, fără să maĭ vorbimŭ de alţiĭ, sunt contra păreriĭ care presintă pe Esopŭ diformŭ.

In adevĕrŭ, ne vine greŭ să ne închipuimŭ, dacă Esopŭ a fostŭ diformŭ, cum s'a putută face ca ochiulŭ celŭ admiratorŭ de frumosŭ alŭ Grecilorŭ să fi lăsatŭ neobservatŭ unŭ contrastŭ aşa de mare între fisiculŭ şi psihiculŭ unuĭ omŭ aşa de cunoscutŭ şi aşa de popularŭ ca Esopŭ. Pe de altă parte ne vine în minte casulŭ luĭ Tirteŭ. Se ḑice că Tirteŭ, elegiaculŭ eroicŭ alŭ Spartanilorŭ, n'a fostŭ schiopŭ, ci i s'a ḑisŭ schiopŭ în modŭ alegoricŭ după felulŭ versurilorŭ sale, fiind-că făcea distihurĭ compuse din douĕ versurĭ neegale. Dacă Tirteŭ a putută să capete epitetulŭ de schiopŭ din causa versurilorŭ sale schiópe, de ce n'ar fi fostŭ şi Esopŭ numitŭ gângavŭ din causă că făcea fabule, în carĭ punea să vorbéscă animalele, carĭ sunt lipsite de darulŭ vorbireĭ? De ce n'ar fi fostŭ şi Esopŭ asemĕnatŭ cu unŭ animalŭ, precum Tirteŭ a fostŭ asemĕnatŭ cu versurile sale? De altŭ-felŭ şi Esopŭ şi Tirteŭ aŭ trăitŭ cam prin aceleaşĭ vremurĭ (secl. VII a. Chr.), aceleaşĭ împrejurărĭ aŭ trebuitŭ să contribue la formarea aceluiaşĭ felŭ de legende despre unulŭ şi despre altulŭ.

In sfirşitŭ, cum fabula s'a născutŭ în Orientŭ ca o protestaţiune timidă contra inegalităţeĭ sociale şi a tiranieĭ, cine scie, la

urma urmeĭ, dacă Esopŭ a fostŭ în adevĕrŭ sclavŭ şi dacă nu cum-va sclavia luĭ este totŭ o apropiere alegorică.

Uniĭ aŭ ajunsŭ să afirme că Esopŭ e o personificare a fabuleĭ şi a apologuluĭ, de óre-ce tóte fabulele şi apologurile câte s'aŭ snovitŭ tocmaĭ de prin secol. IX, de la Hesiod, Archilochŭ, Stesicorŭ, Alceu, etc. i se atribuescŭ luĭ. Acésta e maĭ probabilŭ.

Despre loculŭ unde s'a născutŭ fabula, dacă ea a venitŭ din India în Grecia saŭ dacă din Grecia a trecutŭ în Orientŭ, nu maĭ e de vorbitŭ. Fabula şi apologulŭ sunt nisce producţiunĭ spontanee la diferitele popóre carĭ se găsiaŭ în aceleaşĭ împrejurărĭ fisice, psihice, sociale şi morale.

Nu se scie dacă fabulele atrebuite luĭ Esopŭ aŭ fostŭ scrise de Esopŭ saŭ de vre-unŭ Esopŭ; ele aŭ fostŭ scrise probabilŭ cu multŭ maĭ în urmă. Obiceiulŭ de a scrie şi a face colecţiunĭ era. Aşa Socrate, când era în închisóre, se spune, îşĭ petrecea vremea punêndŭ în versurĭ fabule de ale luĭ Esopŭ, de acele de carĭ îşĭ aducea aminte. Archontele Demetrius de Falera (secl. III. a. Chr.) a făcutŭ o colecţiune de aceste fabule.

Babrius (secl. III. a. Chr.), despre care Impĕratulŭ Iulianŭ şi Suidas şi Avianus ḑicŭ că e celŭ maĭ meşterŭ întocmitorŭ de fabule de ale luĭ Esopŭ, a pusŭ în versurĭ fabule de acestea, din carĭ se găsescŭ reproduse şi în Fedru. Călugĕriĭ bizantinĭ aŭ făcutŭ, în prosă, o colecţiune în care aŭ maĭ adaosŭ şi încheerĭ morale scóse din Evanghelie şi din S-ţiĭ Părinţĭ. De felulŭ acesta este colecţiunea intitulată Fabulele luĭ Esopŭ, făcută de Planude şi publicată întâiaşĭ-dată de Buono Accorso la Milanŭ în 1479, şi cuprinḑêndŭ 140 fabule. Acéstă colecţiune este dintre tóte, acea care a circulatŭ maĭ multŭ, care în urmă s'a tradusŭ, amplificatŭ şi comentatŭ de diferiţĭ scriitorĭ şi în diferite limbĭ.

Fabulele luĭ Esopŭ aŭ fostŭ traduse în franţuzesce în 1542 de Gilles Corrozet.

In evulŭ mediŭ circulase mulţime de colecţiunĭ de fabule carĭ purtaŭ numele luĭ Esopŭ, dar carĭ eraŭ de provenienţă cu totulŭ nouă.

Neapěratŭ că fabulele luĭ Esopŭ se rapórtă la împrejurărĭ din vremea, de pe când trăia saŭ de pe când trebuia să trăiască autorulŭ.

Calitățile stiluluĭ sĕŭ sunt ***simplicitatea*** și ***claritatea***.

Acțiunea e presentată ca reală, și morala e bine potrivită.

Narațiunea este simplă, naivă și îndestulŭ de pe scurtŭ.

Orînduirea părțilorŭ acțiuneĭ, saŭ, cum amŭ ḑice, tecnica narațiuneĭ e naturală și simplă. Arată numaĭ cea-ce are de arătatŭ, nu caută să apese maĭ multŭ asupra unorŭ lucrurĭ, nicĭ nu întrebuințéză descrierĭ de fapte saŭ lucrurĭ secundare, ca prin acésta să pună faptele principale maĭ în reliefŭ. Cu alte cuvinte Esopŭ nu caută să te convingă, ci povestesce lucrurile, adecă le spune așa cum îĭ vine la îndemână, dar le spune bine și fórte înțelesŭ.

Fie că le-a scrisŭ chiar Esopŭ saŭ orĭ-cine altulŭ, se vede că acelŭ ce le-a scrisŭ a avutŭ numaĭ gândulŭ ca să le scrie, saŭ să le adune, fără pretențiĭ literare, deși chiar din punctŭ de vedere literarŭ simplicitatea și claritatea sunt cele maĭ însemnate calităţĭ.

Reproducemŭ aci câte-va din fabulele sale, și reproducemŭ înadinsŭ de acele carĭ se maĭ găsescŭ imitate și de alțĭ fabuliștĭ, ca să ne servéscă la comparațiune. (După edițiunea ***E. Sommer, Fabule alese. 1886.***)

᾿Αλώπηξ.

᾿Αλώπηξ, εἰς οἰκίαν ἐλθοῦσα ὑποκριτοῦ, καὶ ἕκαστα τῶν αὐτοῦ σκευῶν διερευνωμένη, εὗρε καὶ κεφαλὴν μορμολυκείου εὐφυῶς κατεσκευασμένην, ἣν καὶ ἀναλαβοῦσα ταῖς χερσὶν, ἔφη· „῏Ω οἷα κεφαλὴ, καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει.“

Ἐπιμύθιον. — Ὁ μῦθος προσήκει πρὸς ἄνδρας μεγαλοπρεπεῖς μὲν τῷ σώματι, κατὰ δὲ ψυχὴν ἀλογίστους.

Vulpea.

O vulpe intrândŭ în casa unuĭ comedianŭ, și căutândŭ fie-care din uneltele luĭ, găsi și o mască bine făcută, și luând'o în mânĭ, ḑise: «O ce frumosŭ capŭ, și creerĭ n'are.»

Morala. — Fabula privesce pe ómeniĭ frumoșĭ la față, dar proștĭ la minte.

Γέρων καὶ Θάνατος.

Γέρων ποτὲ ξύλα κόψας, ταῦτα φέρων, πολλὴν ὁδὸν ἐβάδιζε, καὶ διὰ τὸν πολὺν κόπον ἀποθέμενος ἐν τόπῳ τινὶ τὸν φόρτον, τὸν Θάνατον ἐπεκαλεῖτο. Τοῦ δὲ Θανάτου παρόντος, καὶ πυνθανομένου τὴν αἰτίαν δι' ἣν αὐτὸν ἐκάλει, δειλιάσας ὁ Γέρων ἔφη· „Ἵνα μου τὸν φόρτον ἄρῃς."

Ἐπιμύθιον. — Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι πᾶς ἄνθρωπος φιλόζωός ἐστιν εἰ καὶ δυστυχεῖ καὶ πτωχός ἐστι.

Bĕtrânulŭ și Mórtea.

Unŭ bĕtrânŭ odată, după ce-șĭ tăiă lemne, luându-le în spate, merse cale lungă și, de multă ostenélă, punêndŭ sarcina într'unŭ locŭ, chemă mórtea Iar mórtea, arĕtându-se și întrebândŭ pricina pentru care a chemat'o, bĕtrânulŭ înspăimîntându-se dise: «ca să-mĭ ridicĭ sarcina.».

Morala. — Fabula arată că totŭ omulŭ este iubitorŭ de viață, chiar dacă este și nenorocitŭ și cerșetorŭ.

Ὄνος καὶ ἀλώπηξ.

Ὄνος, ἐνδυσάμενος λεοντῆν, περιῄει τἄλλα τῶν ζώων ἐκφοβῶν. Καὶ δὴ θεασάμενος Ἀλώπεκα, ἐπειρᾶτο νκαὶ ταύτη δεδίττεσθαι. Ἡ δὲ (ἐτύγχανε γάρ αὐτοῦ φθεγξαμένου προακηκουῖα, πρὸς αὐτὸν ἔφη· „Ἀλλ' εὖ ἴσθι ὡς καὶ ἐγὼ ἄν σε ἐφοβήθην, εἰ μὴ ογκωμένου ἤκουσα.)"

Ἐπιμύθιον. — Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι ἔνιοι τῶν ἀπαιδεύτων, τοῖς ἔξω δοκοῦντές τινες εἶναι, ὑπὸ τῆς ἰδίας γλωσσαλγίας ἐλέγχονται.

Măgarulŭ și Vulpea.

Unŭ Măgarŭ, îmbrăcându-se cu o piele de leŭ, s'a dusŭ să sperie pe cele-lalte animale. Și vĕdêndŭ, decĭ, o Vulpe încercă să o sperĭe și pe dînsa. Iar ea (fiind-că s'a întîmplatŭ să-lŭ audă maĭ înainte răgêndŭ) îĭ dise: «Dar sciĭ bine că și eŭ m'așĭ fi speriatŭ de tine dacă nu te-așĭ fi audítŭ răgêndŭ.»

Morala. — Fabula arată că uniĭ, arĕtându-se altora a fi ceva, se descoperŭ prin însășĭ mâncărimea lorŭ de limbă.

3. Fabula la Latinï.

Latiniï aŭ ca representantŭ alŭ fabuleï pe Fedru, care a scrisŭ pe vremea luï Tiberiŭ, pe la începutulŭ ereï creştine.

S'a ḑisŭ de uniï că fabulistulŭ Esopŭ era de origină din Tracia, dar Fedru spune elŭ însuşï că este tracŭ, adecă de acelaşï némŭ cu Daciï.

Câte-va amĕnunte despre Fedru găsimŭ numaï în prologurile şi epilogurile celorŭ cincï cărţï, în carï sunt împărţite fabulele sale. Aşa, găsimŭ că elŭ a fostŭ adusŭ la Roma ca robŭ, probabilŭ ca prisonierŭ de resbelŭ; iar titlulŭ cărţeï sale: ***Phaedri Augusti liberti fabulae aesopiae***, arată că elŭ era unŭ desrobitŭ alŭ Impĕratuluï Augustŭ. Atâta e totŭ ce se scie despre dînsulŭ. Ba se maï scie că a fostŭ persecutatŭ de Sejanŭ, ministrulŭ Impĕratuluï Tiberiŭ, pentru că Sejanŭ, în lauda pe care Fedru o aducea virtuţiï, în una din fabulele sale, vedea o împunsătură satirică la adresa luï. O alusiune fórte obscură din prologulŭ cărţiï III arată că Fedru n'a publicatŭ acéstă a III-a carte până la mórtea luï Sejanŭ.

Se pare că ceï vechï nu sciaŭ de scrierile luï Fedru, de óre-ce Seneca, pe timpulŭ luï Claudiŭ, ḑicea că Romaniï n'aŭ scrisŭ fabule.

Celŭ întâiŭ scriitorŭ care vorbesce despre Fedru este poetulŭ şi fabulistulŭ latinŭ Avienus, pe la sfîrşitulŭ secl. IV d. Chr.

In evulŭ-mediŭ însă fabulele luï aŭ fostŭ destulŭ de cunoscute, de óre-ce s'aŭ găsitŭ maï multe manuscrise din aceste vremurï.

In vremea renasceriï, gramatistulŭ italianŭ Nicolae Perotti fostŭ profesorŭ la Bolonia şi maï apoï archiepiscopŭ la Siponto şi guvernatorŭ alŭ Umbrieï şi alŭ Perugieï, a făcutŭ o colecţiune de fabule de ale luï Esopŭ, ale luï Avienus şi ale luï Fedru; dar acéstă colecţiune a rĕmasŭ necunoscută până la 1809, când a fostŭ publicată la Neapole de către Cassitti.

La sfîrşitulŭ secol. XVI jurisconsultulŭ şi eruditulŭ francesŭ Petru Pithou din Troyes (la sudŭ de Paris), descoperindŭ fabulele luï Fedru

într'unŭ manuscrisŭ, care era celŭ puţinŭ de prin seculului X, le publică la *Troyes* în 1596.

Unŭ altŭ manuscrisŭ, totŭ aşa de vechiŭ şi care cuprinde diferite variante, a fostŭ întrodusŭ în ediţiunea fabuleloru luĭ Fedru făcută de eruditulŭ francesŭ Nicolae Rigault în Paris la 1617.

Aceste prime ediţiunĭ cuprindŭ 97 fabule împărţite în 5 cărţĭ, fie-care carte avêndŭ şi unŭ prologŭ şi unŭ epilogŭ.

Ediţiunile de până în secl. XIX sunt făcute după textulŭ datŭ de Pithou şi Rigault.

Intru câtŭ privesce amĕnuntele biografice, interesantă este prefaţa dela ediţiunea luĭ Berger şi Xivrey (Paris 1830).

Cu Fedru se începe seria fabuliştilorŭ, a cărorŭ existenţă e neîndoelnică.

Stilulŭ luĭ Fedru se asémĕnă cu alŭ luĭ Esopŭ, e simplu, dar e ***multŭ maĭ concisŭ:*** nu poţĭ găsi nicĭ unŭ cuvîntŭ de prisosŭ şi nicĭ nu poţĭ înlocui maĭ cu folosŭ vre-unŭ cuvîntŭ printr'unŭ altulŭ óre-care. ***Simplicitatea, claritatea, puritatea, concisiunea*** şi ***eleganţa*** sunt calităţile stiluluĭ sĕŭ. Fabulele sale sunt în versurĭ. Versurile luĭ sunt fórte măestrite, dar elŭ însu-şĭ este aşa de meşterŭ, că nu se simte nicĭ o greutate în versificare. Versulŭ luĭ e curgĕtorŭ.

Acţiunea e presentată ca reală ca şi la Esopŭ, şi morala e bine potrivită, însă de multe orĭ e maĭ abstractă decâtŭ la Esopŭ. Este de observatŭ însă, că Fedru, în locŭ de a pune morala tocmaĭ la sfîrşitŭ, după cum face Esopŭ, o pune la începutŭ, sub forma de introducere.

Aşezarea moraleĭ la începutŭ e ceva originalŭ la Fedru, dar în acelaşĭ timpŭ ceva totŭ aşa de naturalŭ şi póte maĭ naturalŭ saŭ maĭ firescŭ decât aşezarea moraleĭ la sfîrşitŭ.

In vorbirea de tóte ḑile, se povestescŭ felŭ de felŭ de lucrurĭ. Tóte aceste povestirĭ sunt motivate de anumite împrejurărĭ, cu carĭ se légă prin asociaţiune de ideĭ.

Se scie ce vrea să ḑică în vorba ordinară unŭ «*à propos*». Eĭ bine, unŭ «*à propos*» din vorba ordinară este tocmaĭ motivulŭ povestireĭ

unuĭ faptŭ saŭ alŭ uneĭ împrejurărĭ. Fie-cine povestesce ceva ce este într'o legătură de asemĕnare saŭ de neasemĕnare, orĭ de contrastŭ cu lucrulŭ despre care a fostŭ vorba maĭ nainte. La fabuliștĭ resumatulŭ acestuĭ «*à propos*» este morala. Fedru de multe orĭ pune acestŭ «*à propos*» în fruntea fabuleĭ, urmândŭ calea firéscă, adecă arătândŭ motivulŭ dela care plécă vorbirea. Esopŭ, în privirea acésta, întrebuințéză maĭ multă măestrie. Esopŭ te angajază maĭ întâĭ cu povestirea și apoĭ îțĭ arată scopulŭ ce l'a avutŭ.

Tecnica narațiuneĭ la Fedru e ca și la Esopŭ: naturală și simplă. Așéză lucrurile în ordinea lorŭ naturală, dar nu caută să convingă, nu caută să pună unele lucrurĭ maĭ în reliefŭ decât altele. Elŭ arată numaĭ pe cele ce trebuiaŭ puse în reliefŭ, iar pe cele-lalte le lasă și nu se maĭ ocupă de dînsele, ca și cum le-ar crede cunoscute de toțĭ saŭ ca și cum ar urma vorba evangelică: «*Cine are urechĭ de audītŭ să audă.*»

Reproducemŭ din Fedru următórele fabule carĭ le-amŭ întâlnitŭ și la Esopŭ:

Vulpes ad Personam tragicam.

Personam tragicam fortè Vulpes viderat:
«O quanta species! inquit; cerebrum non habet!»

Hoc illis dictum est quibus honorem et gloriam
Fortuna tribuit, sensum communem abstulit.

Vulpea la masca tragică.

O vulpe, vĕḑêndŭ din întîmplare o mască de teatru, ḑise: O, ce mare frumusețĕ și creierŭ n'are!

Acésta e spusă acelora cărora sórta le-a datŭ onóre și glorie, dar le-a luatŭ mintea.

Asinus et Leo venantes.

Virtutis expers, verbis jactans gloriam,
Ignotos fallit, notis est derisui.

Venari Asello comite quum vellet Leo,
Contexit illum frutice, et admonuit simul

Ut insueta voce terreret feras,
Fugientes ipse exciperet: Hic auritulus
Clamorem subitò tollit totis viribus,
Novoque turbat bestias miraculo.
Quae dum paventes exitus notos petunt,
Leonis affliguntur horrendo impetu.
Qui postquam caede fessus est, Asinum evocat,
Jubetque vocem premere. Tunc iste insolens:
Qualis viditur opera tibi vocis meae?
— Insignis, inquit, sic ut, nisi nôssem tuum
Animum genusque, simili fugisem metu.

Măgarulŭ și Leulŭ la vênătóre.

Celŭ lipsitŭ de meritŭ, lăudându-se prin vorbe, înșélă pe ceĭ necunoscĕtorĭ, iar cunoscĕtorilorŭ le este de rîsŭ.

Leulŭ voindŭ să mérgă la vênatŭ în tovărășie cu Măgarulŭ, îlŭ îndosi în tufișŭ și totŭ odată îlŭ sfătui ca să sperie fiarele cu neobicĭnuitulŭ luĭ glasŭ, ca dînsele fugindŭ elŭ să le prindă.

Aci urechiatulŭ scóte de-odată unŭ strigătŭ din tóte puterile și prin acéstă nouă minune turbură tóte fiarele.

Pe când acestea înspăimîntate caută eșirile cunoscute, sunt întîmpinate de ataculŭ îngrozitorŭ alŭ Leuluĭ.

După ce se ostenesce de sugrumatŭ Leulŭ, chémă pe Măgarŭ și-ĭ poruncesce să înceteze strigătulŭ. Atuncĭ acesta obraznicŭ îĭ ḑice:

— Cum îțĭ pare isprava glasuluĭ meŭ?

— Insemnată, ḑice (Leulŭ), astŭ-felŭ că, dacă nu ți-așĭ fi cunoscutŭ mintea șí némulŭ, așĭ fi fugitŭ și eŭ de așa gróză.

4. Fabula la Francezĭ.

Intre fabuliștiĭ francezĭ și chiar între fabuliștiĭ modernĭ celŭ întâiŭ locŭ îlŭ ocupă:

Jean de La Fontaine. Născutŭ dintr'o veche familie burgheză, la *Chateau-Thierry* în *Champagne* la 1621, muri în 1695 la Paris.

Primele cunoscințe le căpĕtă în orașulŭ sĕŭ natalŭ, dar avù o educație rĕŭ îngrijită. La vîrsta de 20 anĭ se duse la Oratorieniĭ

dela Reims ca să învețe teologia. După unŭ anŭ și jumĕtate însă, lasă teologia și se dă la o viață neregulată, în mijloculŭ căreia capĕtă și gustulŭ poesieĭ și gustulŭ de cetitŭ și cetesce nu numaĭ scriitoriĭ favoriți aĭ timpuluĭ, ci și scriitorĭ vechĭ și scriitorĭ străinĭ.

Ca să-lŭ aducă la o viață statornică, tatălŭ sĕŭ îlŭ însură pe la vîrsta de 26 de anĭ și îĭ dădù funcțiunea sa (Maître particulier des eaux et forêts). La Fontaine însă în curândŭ își părăsesce soția și vinde și funcțiunea. La Fontaine avù și unŭ fiŭ cu a căruĭ educațiune, după recomandațiunea Dómneĭ de La Sablière, prietena și protectórea luĭ La Fontaine, s'a însărcinatŭ presidentulŭ Harley.

Pe séma luĭ La Fontaine s'aŭ născutŭ mulțime de legende și anecdote, din carĭ cea maĭ mare parte îlŭ presintă ca uitucŭ, neglígentŭ, nepĕsătorŭ și desfrăbălatŭ. Insușĭ La Bruyère, ca să pună maĭ în evidență frumusețea, eleganța și meritulŭ scrierilorŭ luĭ La Fontaine, ni-lŭ presintă ca o caricatură morală.

A fostŭ La Fontaine cam ușorŭ în moravurĭ, și dacă am puté ḑice maĭ bine: nepĕsătorŭ de ḑiua de mâne, dar atâta, și dovadă este că era în societatea ómenilorŭ și a damelorŭ celorŭ maĭ distinse și legăturile sale cu ómeniĭ de litere. Din contra, găsimŭ la La Fontaine douĕ calitățĭ fórte însemnate și fórte rarĭ:

Pe când era încă necunoscutŭ ca scriitorŭ, pe când de abia tradusese ***Eunuculŭ*** din Terențiŭ, Janmart, o rudă a luĭ, îlŭ presinta ministruluĭ Fouquet și acesta îlŭ luă între prieteniĭ luĭ și îĭ făcù și o pensiune, pe care La Fontaine, pentru ca s'o priméscă, trebuia să presinte câte o bucată în versurĭ. Acéstă pensiune îlŭ ajută să se stabiléscă în Paris. Apoĭ, când ministrulŭ Fouquet căḑù în disgrația regeluĭ și rĕmase părăsitŭ de toțĭ, La Fontaine îĭ rĕmase prietenŭ, și printr'o elegie a sa cerù regeluĭ ca să elibereze din închisóre pe ministrulŭ disgrațiatŭ. Iar când ruda sa Janmart, din causa desgrațieriĭ luĭ Fouquet, a trebuitŭ să plece în exilŭ la Limoges, La Fontaine merse cu dînsulŭ în acestŭ orașŭ.

La curte însă n'a avutŭ trecere La Fontaine. Era protegiatŭ de ómeniĭ ceĭ maĭ însemnațĭ, de damele cele maĭ influente la curte, însă, fie din causa prieteniеĭ ce avea elŭ pentru ministrulŭ disgra-

țiatŭ, fie din causa scrierilorŭ sale licențióse, ceea-ce nu e tocmaĭ de credutŭ, regele Ludovicŭ alŭ XIV nu-lŭ putea suferi. Acéstă ură a regeluĭ explică faptulŭ neiertatŭ că Boileau, în scrierea sa ***Arta poetică***, nu numaĭ că n'a pusŭ numele luĭ La Fontaine, dar n'a pusŭ nicĭ fabula. Necazulŭ regeluĭ se dădù pe față maĭ alesŭ cu ocasia alegereĭ luĭ La Fontaine în Academia francesă. Printr'unŭ neobicĭnuitŭ actŭ de independență, Academia francesă, în 1684, în loculŭ vacantŭ alŭ luĭ Colbert, în locŭ să aleagă pe Boileau, candidatulŭ regeluĭ, alege pe La Fontaine. Regele nu voi să priméscă însă acéstă alegere, până când nu se făcù unŭ altŭ locŭ vacantŭ și fù alesŭ și Boileau. După alegerea luĭ Boileau, când delegațiunea academieĭ merge să-ĭ vestéscă regeluĭ alegerea, regele rĕspunde: «*Alegerea d-luĭ Despréaux* (așa se numia Boileau) ***îmĭ*** «***este fórte plăcută.*** Acum puteți primi și pe La Fontaine, a fă- «găduitŭ să fie cu minte.»

Mulțĭ adoratorĭ a avutŭ La Fontaine, mulțĭ are încă și astădĭ, și mulțĭ aŭ scrisŭ despre dînsulŭ. Charles Perrault, Abatele D'Olivet, criticulŭ Jean François de la Harpe vorbesce cu laude de scrierile sale; Chamfort îĭ comentéză fabulele; erudítulŭ literatorŭ francezŭ Walckenaer îĭ editéză scrierile și-ĭ face biografia; alțiĭ îĭ studiază limba, alțiĭ îĭ facŭ portretulŭ (Saint-Beuve); H. Taine pentru teza sa de doctorŭ în litere îșĭ alege subiectŭ: ***La Fontaine și fabulele sale.***

Dintre cele vr'o 241 de fabule ale luĭ La Fontaine sunt unele maĭ puținŭ însemnate, dar altele sunt cap-d'opere. Ce putemŭ dice de esemplu de: ***Stejarulŭ și Trestia*** (Le Chène et le Roseau), ***Țĕranulŭ dela Dunăre*** (le Paysan du Danube), ***Ghinda și Dovleaculŭ*** (le Gland et la Citrouille), ***Maimuța și Pisica*** (le Singe et le Chat), ***Carulŭ și Musca*** (le Coche et la Mouche) și altele.

Iată ce dice ***H. Taine***:

«La Fontaine zugrăvesce rarŭ, și totŭ-d'auna în două cuvinte, ex- «teriorulŭ animalelorŭ; elŭ se ocupă numaĭ de caracterŭ. Elŭ este «unŭ istoricŭ alŭ sufletuluĭ și nu alŭ corpuluĭ. Ca să arate ochi- «lorŭ acestŭ sufletŭ, elŭ îĭ dă sentimentele și condițiunile omuluĭ;

«acestŭ amestecŭ de natură omenéscă, departe de a ștergo natura «animală, o pune în evidență, și capitolulŭ din zoologie este exactŭ «numaĭ pentru că este o comedie de moravurĭ.

«Poesia îșĭ arată aci tótă puterea. Transformândŭ ființele, ea dă «despre dînsele o idee maĭ exactă: ea le exprimă fiindŭ-că le de-«natureazǎ; și ea este celŭ maĭ credinciosŭ pictorŭ, fiindŭ-că e celŭ «maĭ liberŭ inventatorŭ. Ea întrece astŭ-felŭ sciința și elocința, și «îndrăsnescŭ a ḑice că portretele luĭ La Fontaine sunt maĭ esacte «și maĭ complete decât ale luĭ Buffon. Pe când Buffon, ca natu-«ralistŭ, descrie amĕnunțitŭ moravurile și organele fie-căruĭ ani-«malŭ; La Fontaine resumă tóte aceste detaliĭ într'unŭ singurŭ «epitetŭ glumețŭ. Pe când Buffon face pledoariĭ saŭ rechisitoriĭ și «ajunge fără restricțiune la laudă saŭ la disprețŭ; La Fontaine spune «binele și rĕulŭ, rîde de cânele pe care-lŭ socóte ***îngrijitorŭ*** și ***cre-«dinciosŭ,*** dar pe care îlŭ găsesce ***prostŭ și mâncăciosŭ.*** Elŭ îșĭ zu-«grăvesce fără orĭ-ce prevenire eroiĭ, rîndŭ pe rîndŭ, înșelătorĭ și «înșelațĭ, fericițĭ și nenorocițĭ, cu amesteculŭ de urîtŭ și de frumosŭ «pe care îlŭ dă natura și cu alternativa de plăcere și neplăcere care «e viéța. Poetulŭ e maĭ scurtŭ și maĭ animatŭ decât zoologistulŭ, «maĭ nepărtinitorŭ și maĭ dreptŭ decât oratorulŭ. Elŭ e creatorŭ, «pe când celŭ întâiŭ (zoologistulŭ) e numaĭ copiatorŭ; elŭ e pic-«torŭ, pe când celŭ alŭ doilea (oratorulŭ) este unŭ rezonatorŭ. (***H. Taine, Essaie sur les Fables de La Fontaine, 1853.***)

Din aceste laude ale luĭ Taine La Fontaine după cum e și dreptŭ, ese laudatŭ, dar Taine s'a înșelatŭ în privirea scopuluĭ fabuleĭ și alŭ luĭ La Fontaine. Maĭ cu sémă din comparațiunea ce face între Buffon și La Fontaine se vede că Taine și-a închipuitŭ că scopulŭ luĭ La Fontaine ca și alŭ fabuleĭ este de a descrie moravurile animalelorŭ, pe când din contra scopulŭ fabuleĭ este a ne arăta pe omŭ sub masca de animalŭ. Chiar lucrurile pe carĭ le laudă și de carĭ óre-cum se minunézǎ orĭ le admiră, arată că punctulŭ de vedere din care privesce elŭ fabula este greșitŭ. La Fontaine zugrăvesce pe scurtŭ animalele ca parte exterióră, pentru că nicĭ n'are nevoe de maĭ multŭ: zugrăvesce exteriorulŭ anima-

lului numaĭ întru câtŭ iĭ trebue ca să arate pe ómeniĭ saŭ pe omulŭ, orĭ tipulŭ de omŭ pe care acelŭ animalŭ îlŭ represintă. Sentimentele și condițiunile omenescĭ neapĕratŭ că nu ștergŭ natura animală, căcĭ La Fontaine nu ne descrie animale ci ómenĭ, și nu-șĭ dă ostenélă ca să arate cum le-arŭ ședé animalelorŭ cu sentimente omenescĭ; din contra, elŭ caută să pună în evidență partea animalică ce se găsesce la ómenĭ. Acésta ne explică pentru ce *«capitolulŭ din «zoologie este exactŭ numaĭ pentru că este o comedie de moravurĭ.»*

Din tótă comparațiunea dintre La Fontaine și Buffon, întru câtŭ privesce exactitatea descriereĭ caracteruluĭ animalelorŭ, nu resultă alta decât: 1) că La Fontaine a nemeritŭ bine animalele carĭ potŭ representa tipurile de caractere omenescĭ, 2) că La Fontaine a avutŭ atâta pĕtrundere, atâta putere de observațiune și așa talentŭ de a descrie saŭ zugrăvi, încât Taine s'a înșelatŭ, și privindŭ omulŭ descrisŭ de La Fontaine, i s'a părutŭ că vede animalulŭ care îlŭ represintă.

Fabulele luĭ La Fontaine tóte la unŭ locŭ represintă marea și lunga comedie, care se jócă mereŭ, care a începutŭ a se juca de când e omulŭ și care se va juca pe câtŭ va fi elŭ. Fabulele luĭ La Fontaine ne presintă o întrégă epopee — epopeea epopeilorŭ, în care iea parte întréga omenire, nu ca să cuceréscă Troia, ci ca să cuceréscă dreptulŭ de a trăi.

In decursulŭ acesteĭ lupte atâtŭ de vechĭ și atâtŭ de nouĕ se desvĕlescŭ felŭ de felŭ de sentimente și felŭ de felŭ de fapte, bune și rele, mărețe și detestabile, particulare și generale, și La Fontaine este artistulŭ care scie să exprime fie-care sentimentŭ prin córda ce i se potrivesce: stilulŭ sĕŭ aci e viŭ și înfloritŭ, aci e simplu orĭ naivŭ, nobilŭ, elegantŭ în sfîrșitŭ variatŭ după împrejurărĭ și după personage. Stilulŭ seŭ de multe orĭ aduce cu stilulŭ vechilorŭ poețĭ francezĭ și maĭ alesŭ cu alŭ luĭ Clément Marot.

Ceea ce e și maĭ de admiratŭ în La Fontaine este tecnica dramatică. Fie-care fabulă este o mică comedie în care personagiele principale sunt puse în evidență printr'o etopee specială, și faptele înșirate într'o demonstrațiune neimitabilă. La Fontaine e artistŭ.

Elŭ n'are pretenţia de a fi inventatorulŭ subiectelorŭ, căcï elŭ spune însuşï, că le-a luatŭ dela Esopŭ saŭ dela Fedru, etc.; elŭ caută numaï să descrie bine faptele şi personagele. Elŭ ne pune înainte tablourï viï, elŭ dramatiséză acţiunile.

S'a discutatŭ multŭ despre morala luï La Fontaine. La dînsulŭ morala e scósă din întîmplările ḑilnice, judecate cu bunulŭ simţŭ. Elŭ nu face fabula pentru morală; elŭ arată fapte din carï scóte morală. Nu recomandă calea de urmatŭ, ci arată numaï cum staŭ lucrurile: ne arată cum sunt fără să arate cum trebue să fie, şi le arată cu o naivitate care îï este caracteristică, aşa că dacă Esopŭ e simplu, dacă Fedru e elegantŭ, La Fontaine e naivŭ. Elŭ e artistŭ şi filosofŭ: înţelege viaţa şi scie să ne-o descrie.

Avêndŭ de modelŭ pe Esopŭ, care de obiceiŭ pune morala fabuleï la urmă, şi pe Fedru care o pune la începutŭ, La Fontaine îï imitéză pe amêndoï: une-orï o pune la începutŭ, alte-orï la urmă şi alte-orï pune şi la începutŭ şi la urmă, după cum îï vine. De multe orï însă elŭ face prea pe faţă aplicarea moraleï, şi acésta preface prea multŭ fabula în satiră, îï perde caracterulŭ eï de naivitate şi cu acésta chiar atracţiunea saŭ interesulŭ.

Omulŭ de felulŭ sĕŭ este iubitorŭ de sine, îï place să aibă calităţï alese şi maï cu sémă îï place să fie deşteptŭ. Când te puï să esplicï prea multŭ şi să-ï repeţï explicaţia, se pare că n'aï încredere în deşteptăciunea luï, se pare că i-o negï şi prin acésta îï deviï neplăcutŭ, saŭ scrierea îşï perde farmeculŭ în ochiï luï. Cam aşa este la La Fontaine chiar fabula: ***Le renard et le Buste:***

Iată câte-va fabule d'ale luï La Fontaine:

Le Renard et le Buste.

Les grands, pour la plupart sont masques de théâtre;
Leur apparence impose au vulgaire idolâtre.
L'âne n'en sait juger que par ce qu'il en voit:
Le Renard, au contraire, à fond les examine,
Les tourne de tout sens; et, quand il s'aperçoit
Que leur fait n'est que bonne mine,

Il leur applique un mot qu'un buste de héros
Lui fit dire fort à propos.
C'était un buste creux, et plus grand que nature.
Le renard, en louant l'effort de la sculpture:
«Belle tête, dit-il, mais de cervelle point.»
Combien de grands seigneurs sont bustes en ce point!

Vulpea şi Bustulŭ.

Ceĭ marĭ, aceĭ maĭ mulţĭ, sânt măscĭ de teatru.
Aparenţa lorŭ impune vulgaruluĭ idolatru.
Măgarulŭ scie să-ĭ judece numaĭ după cea ce vede:
Vulpea, din contra, îĭ examinéză adâncŭ,
Îĭ intórce 'n totŭ felulŭ; şi când bagă de sémă
Că totulŭ la dînşiĭ este numaĭ chipulŭ,
Le aplică o vorbă pe care unŭ bustŭ de eroŭ
O făcù să o spună fórte nemeritŭ:
Era unŭ bustŭ scorburosŭ, şi maĭ mare decât in natură.
Vulpea lăudândŭ meşteşugulŭ sculptureĭ:
«Frumosŭ capŭ, ḑice, dar creerĭ de locŭ.»
Câţĭ dintre mariĭ seniorĭ sunt busturĭ de-aşa felŭ!

La Mort et le Bûcheron.

Un pauvre bûcheron, tout couvert de ramée,
Sous le faix du fagot aussi bien que des ans
Gémissant et courbé, marchait à pas pesants,
Et tâchait de gagner sa chaumine enfumée.
Enfin, n'en pouvant plus d'effort et de douleur
Il met bas son fagot, il songe à son malheur.
Quel plaisir a-t-il eu depuis qu'il est au monde?
En est-il un plus pauvre en la machine ronde?
Point de pain quelque fois, et jamais de repos:
Sa femme, ses enfants, les soldats, les impots,
Le créancier et la corvée
Lui font d'un malheureux la peinture achevée.
Il appelle la mort. Elle vient sans tarder,
Lui demande ce qu'il faut faire.
«C'est, dit-il, afin de m'aider
A recharger ce bois; tu ne tarderas guère.»

Le trépas vient tout guérir;
Mais ne bougeons d'où nous sommes:
Plutôt souffrir que mourir,
C'est la devise des hommes.

Mórtea și tăetorulŭ de lemne.

Unŭ bietŭ tăetorŭ de lemne, cu o sarcină mare 'n spate, sub greutatea sarcineĭ și a vîrsteĭ geméndŭ și curbatŭ, mergea cu pașĭ greoĭ. Și se silia să ajungă la bordeiulŭ luĭ celŭ afumatŭ. In sfîrșitŭ, ne maĭ puténdŭ de obosélă și de durere, pune josŭ sarcina, gândesce la nenorocirea luĭ. Ce plăcere a avutŭ elŭ de când e pe lume? Maĭ e vre unulŭ maĭ sĕracŭ pe rotundimea pămîntuluĭ? Nu-ĭ pâne câte-odată și nicĭ de felŭ repaosŭ: Femeia luĭ, copiiĭ luĭ, óstea, birulŭ, creditorulŭ și avalelele îĭ facŭ leitŭ portretulŭ unuĭ nenorocitŭ. Chiamă mórtea. Ea vine fără întârdiere, ilŭ întrébă ce-ĭ trebue să-ĭ facă. «Pentru ca să-mĭ ajuțĭ, dise elŭ, să-mĭ rădicŭ iar aste lemne; nu e mare trébă.»

Mórtea vine să vindece totulŭ; dar nu ne mișcămŭ de unde suntemŭ. Maĭ bine a suferi decât a muri, e devisa ómenilorŭ.

L'âne vêtu de la peau du lion.

De la peau du lion l'âne s'étant vêtu
Était craint partant à la ronde;
Et, bien qu'animal sans vertu,
Il faisait trembler tout le monde.
Un petit bout d'oreille échappé par malheur
Découvrit la fourbe et l'erreur:
Martin fit alors son office.
Ceux qui ne savaient pas la ruse et la malice
S'étonnaient de voir que Martin
Chassât les lions au moulin.

Force gens font du bruit en France
Par qui cet apologue est rendu familier:
Un équipage cavalier
Fait les trois quarts de leur vaillance.

Măgarulŭ îmbrăcatŭ cu pielea leuluĭ.

Cu pielea leuluĭ măgarulŭ îmbrăcându-se, toțĭ de-a rîndulŭ se temeaŭ de elŭ; și deși animalŭ fără curajŭ, făcea să tremure tótă lumea. O bucățică de virfŭ de ureche eșindŭ, din nenorocire, descoperi înșelăciunea și erórea: Martin (cu ciomagulŭ) îșĭ făcù atuncĭ datoria. Ceĭ ce nu cunosceaŭ șiretenia și rĕutatea se minunaŭ vĕḑêndŭ că Martin mână leiĭ la móră. In Franția făcŭ vuetŭ mulțĭ ómenĭ prin carĭ acestŭ apologŭ s'a făcutŭ cunoscutŭ: O trăsură la modă face treĭ sferturĭ din meritulŭ lorŭ.

Afară de La Fontaine aŭ maĭ fostŭ fabuliștĭ francezĭ: ***Antoine Houdart de la Motte*** (1672—1731), ***Jean-Pierre Claris, chevalier de Florian*** (1755—1794), ***Dutremblay, Boisard, Viennet, Lachambeaudie*** și alțiĭ, pentru carĭ n'avemŭ locŭ în studiulŭ de față. Totușĭ trebue să ne oprimŭ unŭ momentŭ asupra cavaleruluĭ de ***Florian***, pe care l'amŭ amintitŭ maĭ sus, și care este autorulŭ unuĭ romanŭ a căruĭ traducere s'a făcutŭ și la noĭ sub titlulŭ *Gonzalv de Cordova*.

Pe noĭ însă ne interesézä fabulele luĭ Florian, pe care La Harpe în ***cursulŭ*** sĕŭ —***literatura veche și modernă***— îlŭ laudă atâtŭ câtŭ se póte lăuda cine-va.

Fabulele luĭ ***Florian*** aŭ ceva caracteristicŭ: poetulŭ, mergêndŭ spre încheere saŭ spre morală, nu merge degéba, saŭ, cum amŭ ḑice, mergêndŭ pe drumŭ nu perde vremea numaĭ cu mersulŭ, ci maĭ aruncă o înghimpătură într'o parte, o ciupitură în altă parte, așa că îțĭ face mersulŭ plăcutŭ. Fabulele luĭ Florian aŭ trăsăturĭ satirice fórte fine și fórte bine găsite; iar morala lorŭ este maĭ în totŭ-deauna epigramatică. Fabula luĭ Florian o putemŭ numi ***fabula erudită***. Unŭ exemplu ne va lămuri maĭ bine.

Iată o fabulă de Florian:

Le Hibou, le Chat, l'Oison et le Rat.

De jeunes écoliers avaient pris dans un trou
Un hibou,
Et l'avaient élevé dans la cour du collège.

Un vieux chat, un jeune oison,
Nourris par le portier, étaient en liaison
Avec l'oiseau ; tous trois avaient le privillège
D'aller et de venir par toute la maison.
A force d'être dans la classe,
Ils avaient orné leur esprit:
Savaient par cœur Denys d'Halicarnasse,
Et tout ce qu' Hérodote et Tite-Live ont dit.
Un soir, en disputant (des docteurs c'est l'usage)
Ils comparaient entre eux les peuples anciens.
— Ma foi, disait le Chat, c'est aux Egyptiens
Que je donne le prix: c'était un peuple sage,
Un peuple ami des lois, instruit, discret, pieux,
Rempli de respect pour ses Dieux,
Cela seul à mon gré lui donne l'avantage.
— J'aime mieux les Athéniens,
Répondit le hibou: que d'esprit, que de grâce !
Et dans les combats quelle audace !
Que d'aimables héros parmi leurs citoyens !
A-t-on jamais plus fait avec moins de moyens ?
Des nations c'est la première.
— Parbleu, dit l'oison en colère,
Messieurs, je vous trouve plaisants.
Et les Romains, que vous en semble ?
Est-il un peuple qui rassemble
Plus de grandeur, de gloire, et des faits éclatants ?
Dans les arts, comme dans la guerre,
Ils ont surpassé vos amis.
Pour moi ce sont mes favoris :
Tout doit céder le pas aux vainqueurs de la terre.
Chacun des trois pédants s'obstine en son avis,
Quand un rat, que de loin entendait la dispute,
Rat savant, qui mangeait des thèmes dans sa hutte,
Leur cria : je vois bien d'où viennent vos débats ;
L'Egypte vénérait les chats,
Athènes les hibous, et Rome, au Capitole,
Aux dépens de l'Etat nourissait des oisons :
Ainsi notre intérêt est toujours la boussole
Que suivent nos opinions.

(Cartea III, fabula 17.)

Bufnița, Pisica, Boboculŭ și Șóricile.

Nisce tinerĭ școlarĭ aŭ fostŭ prinsŭ dintr'o gaură o bufniță, și aŭ crescut'o în curtea colegiuluĭ.

Unŭ pisoiŭ bĕtrânŭ, unŭ bobocŭ tînĕrŭ, hrănițĭ de portarŭ, eraŭ în legătură cu pasĕrea; toțĭ treĭ aveaŭ privilegiulŭ de a se duce și a veni prin tótă clasa.

Prin multă umblare prin clasă, eĭ și-aŭ fostŭ împodobitŭ spiritulŭ, sciaŭ pe din afară pe Dionisie de Halicarnas, și totŭ ce Herodotŭ și Titu-Liviŭ aŭ ḑisŭ. Intr'o séră discutândŭ (cum e obiceiulŭ învĕțațilorŭ) comparaŭ între dînsele popórele vechĭ.

— Pre legea mea, ḑicea pisica, eŭ Egiptenilorŭ le daŭ întâetatea: era unŭ poporŭ înțeleptŭ, unŭ poporŭ iubitorŭ de legĭ, instruitŭ, discretŭ, piosŭ, plinŭ de respectŭ pentru Dumneḑeiĭ sĕĭ, și chiar acésta după părerea mea le face totŭ meritulŭ.

— Mie-mĭ placŭ maĭ multŭ Atenieniĭ, rĕspunse bufnița: ce maĭ spiritŭ! ce grație!... Și în lupte ce îndrăznélă! Ce de eroĭ amabilĭ printre cetățeniĭ lorŭ! Făcutu-s'a vr'odată maĭ multŭ cu maĭ puține mijlóce? E cea întâiŭ dintre națiunĭ.

— Așa! ḑice boboculŭ supĕratŭ, Domnilorŭ, vĕdŭ că suntețĭ nostimĭ. Și Romaniĭ... ce vi se parŭ? Este unŭ poporŭ care întrunesce maĭ multă măreție, glorie și fapte strălucitóre? In arte ca și în rĕsboiŭ, eĭ aŭ întrecutŭ pe prieteniĭ voștri. Pentru mine eĭ sunt favorițiĭ meĭ: Toțĭ trebue să dea întâetate cuceritorilorŭ lumiĭ.

Fie-care din ceĭ treĭ pedanțĭ stăruescŭ în părerea lorŭ, când unŭ șórice, care de departe auḑia certa, șórice învĕțatŭ, care mânca teme în căsuța sa, le strigă: eŭ vĕdŭ bine de unde vĕ vine cérta:

Egiptulŭ venera pisicile, Atena bufnițile, și Roma, în Capitoliŭ, pe cheltueala statuluĭ, nutria gâsce: Astŭ-felŭ interesulŭ nostru e tot-d'a-una busola pe care o urméză părerile nóstre.

5. Fabula la Italienĭ.

Lorenzo Pignotti.

Lorenzo Pignotti, născutŭ în Toscana la Figline, la 1739, a muritŭ la Pisa, la 1812. Elŭ a fostŭ medicŭ, fisicianŭ, profesorŭ și rectorŭ alŭ Universitățiĭ din Pisa, naturalistŭ, istoricŭ și poetŭ.

Fabulele sale aŭ fostŭ cele maĭ gustate de Italienĭ. Poesiile sale formézǎ o colecțiune de șése volume, publicate la Florența.

Din fabulele luĭ Pignotti:

I. *Progettisti.*

Ad onta dei filosofi,
Che l'umana ragione onoran tanto
Di doti si ammirande,
Il numero de' pazzi è molto grande:
V'han de' pazzi insolenti,
V'han de' pazzi innocenti,
V'han de' pazzi furiosi,
Ch'esser denno legati;
V'han de' pazzi graziosi,
Che vanno accarezzati,
Che senza alzar le mani
Con detti e fatti strani,
E coll'umor giocondo
Diverton tutto il mondo.
Ora fra questo numero
Più piacevoli pazzi io non ho visti
Di quei, che son chiamati i progettisti:
Chi senza uscir di camera,
Dall'agil fantasia portato a volo,
Scorre per l'oceàno
Dall'uno all'atro polo,
Senza timor del vento,
E torna a casa ricco in un momento.
Chi un canal va scavando,
Chi uno stagno asciugando,
Chi stabilisce in queste parti e in quelle
Colonie, arti novelle;
Chi un istmo romper vuole,
E con non altre spese
Che di poche parole,
Arricchisce un paese.
Per costoro sia detta
Questa mia favoletta.

Visse di Constantino
Nella ricca cittade
Un Turco, di cervel non molto fino,
Che per fin dalla culla
Altro non fe' che il placido mestiere
Di mangiare, e di bere, e non far nulla.
Ma morto il di lui padre, fu finita
Così comoda vita,
E bisognò trovare
Qualche via di campare.
Il buon Alì (ch'era così chiamato)
Col denaro assai scarso ritrovato
Nella casa paterna,
Deliberò di divenir mercante:
E tutto il suo contante
In vetri egli impiegò: questi in un' ampia
Paniera tutti pose,
E in vendita li espose.
Davanti a lor s'assise, e mentre intanto
Compratori attendea,
Questi bei sogni entro di sè volgea:
In questi vetri il doppio venderò
Di quel che mi costaro,
Onde il denaro mio raddoppierò:
E nella stessa guisa,
E comprando e vendendo,
Potrò per breve strada e non fallace
Crescere il capital quanto mi piace.
Ricco allor divenuto,
Lascerò di vetrajo il mestier vile;
Un legno mercantile
Io condurrò sin nell' Egitto; e poi
Ritornerò fra noi
Con preziose merci; e già mi sembra
Di mia nave al ritorno
D'esser fatto il più ricco mercatante,
Che si trovi in levante.
Acquistati i tresori,
S'han da cercar gli onori;

Onde lasciata allor la mercatura,
Un Bassà da tre code
Esser creato io voglio:
E se pieno d'orgoglio
Il Visir Mustafà
Negare a me volesse
Si bella dignità;
Ricordati, direi,
Chi fosti, e non chi sei;
Di me più vil nascesti... e se superbo
Negasse ancor... su quell'indegna faccia
Scaricherei colla sdegnosa mano
Di mia vendetta un culpo,
E in quell'informe ventre smisurato
Un calcio tirerei da disperato.
Il disgraziato Ali cotanto viva
S'era pinta le scena, e così vera,
Che urtò col piè furioso,
E rovesciò sul suol la sua paniera;
E con un calcio solo, in un momento,
Tutte gittò le sue speranze al vento.

(Ediţiunea 1853 — *Palermo.)*

Plănuitorii.

Spre rușinea filosofilorŭ carĭ, prin darurile lorŭ sufletescĭ atâtŭ de admirabile, facŭ o mare cinste raţiuneĭ omenescĭ, numĕrulŭ nebunilorŭ este fórte mare: sunt nebunĭ obraznicĭ, sunt nebunĭ nevinovaţĭ, sunt nebunĭ furioșĭ carĭ trebuescŭ legaţĭ, sunt nebunĭ gingașĭ pe carĭ toţĭ îĭ desmiardă și carĭ, fără să dea din mâinĭ cu gesturĭ și cuvinte desordonate, desfătéză tótă lumea cu voioșia fireĭ lorŭ.

N'am vĕḑutŭ din soiulŭ acesta nebunĭ maĭ cu hazŭ decât aceia carĭ se numescŭ ***plănuitorĭ***: aceștia fără să se mișce din casă, dușĭ în zborŭ de fantasia lorŭ ușóră, alérgă pe oceane, dela unŭ polŭ la cel-alaltŭ alŭ globuluĭ, fără témă de furtunĭ, și revinŭ acasă îmbogăţiţĭ într'o clipélă: care săpândŭ vr'unŭ canalŭ; care secândŭ vr'unŭ lacŭ; care stabilindŭ în vr'o parte óre-care a lumeĭ coloniĭ și arte noue; care vrêndŭ să străpungă vr'unŭ istmŭ și îmbogățindŭ o ţéră întrégă, fără de altă cheltuială decât cu puţine vorbe.

Acestora li se adreséză fabula mea.

Trăia în orașulŭ bogatŭ alŭ luĭ Constantinŭ unŭ turcŭ, nu tocmaĭ agerŭ la minte, și care din légănŭ încă nu făcuse altŭ meșteșugŭ decât că mâncase, bĕuse și nu făcuse nimicŭ. Dar murindŭ tătă-sĕŭ, acéstă viață plăcută se sfârși, și turculŭ fu nevoitŭ să caute unŭ altŭ mijlocŭ de traiŭ.

Cu puținiĭ baniĭ rĕmașĭ dela tată-sĕŭ, Ali (așa-lŭ chema pe turcŭ) plănui să se stabilescă neguțătorŭ și cumpĕră pe toțĭ baniĭ gémurĭ; puse gémurile într'unŭ panerŭ mare și le scóse la vîndare; s'așéză înaintea lorŭ și în vreme ce-șĭ aștepta mușteriĭ începù să facă planurĭ frumóse:

Am să vîndŭ gémurile îndoitŭ decât le-am plătitŭ, așa dar am să-mĭ îndoescŭ paralele și totŭ în chipulŭ acesta, cumpĕrândŭ și vîndêndŭ, am să potŭ în scurtŭ timpŭ și cu siguranță să-mĭ sporescŭ averea cât mi-o plăcea. Când m'oiŭ îmbogăți, am să mĕ lasŭ de meseria rușinósă de geamgiŭ; am să cumpĕrŭ o corabie de negoțŭ și am să mergŭ în Egiptŭ și d'acolo am să mĕ întorcŭ cu mărfurĭ scumpe; și par'că mĕ vĕdŭ d'acum chiar, la întórcerea corăbieĭ mele, ajungêndŭ celŭ maĭ bogatŭ neguțătorŭ din totŭ apusulŭ.

După ce voiŭ face avere, voiŭ căuta să capĕtŭ onorurĭ; am să mĕ lasŭ de neguțătorie și vreaŭ să fiŭ făcutŭ pașă cu treĭ tuiurĭ și dacă, îngâmfatŭ de sine, vizirulŭ Mustafa va vrea să-mĭ refuze acéstă demnitate, am să-ĭ dicŭ: Adu-țĭ aminte cine aĭ fostŭ și cine eștĭ; te-aĭ născutŭ din părințĭ maĭ sĕracĭ decât a-ĭ meĭ ... și dacă îngâmfatulŭ totŭ ar refuza ... i-așŭ da o lovitură de palmă peste obrazŭ și în pântecele luĭ enormŭ i-așŭ trage o lovitură desperată de călcâiŭ.

Nenorocitulŭ Ali așa de viŭ îșĭ închipuise acéstă scenă și atâtŭ de adevĕrată i se părea, încât lovi furiosŭ cu piciorulŭ și rĕsturnă panerulŭ și numaĭ cu călcâiulŭ, într'o clipélă, îșĭ risipi tóte speranțele în vêntŭ.

E.

6. Fabula la Germanĭ.

Fridericŭ de Hagedorn.

Fridericŭ de Hagedorn din Hamburg (1708—1754) a fostŭ ambasadorŭ danezŭ la Londra și în urmă, întorcêndu-se în țéră, a fostŭ secretarulŭ uneĭ societățĭ comerciale engleze.

Maĭ întâĭ a studiatŭ dreptulŭ la Iena, apoĭ se dădù la studiĭ literare. Studiè scriitoriĭ francezĭ și englezĭ și se distinse ca poetŭ, maĭ alesŭ în genulŭ ușorŭ alŭ luĭ Chapelle și alŭ Abateluĭ de

Chaulieu Guillaume Amfrye și rĕmase cunoscutŭ ca fabulistŭ, deschiḑêndŭ către acestŭ genŭ de poesie didactică calea, pe care vorŭ veni în urmă și alțĭ fabuliștĭ germanĭ ca Gellert, Lichtwer, Lessing, etc. Renumitulŭ poetŭ germanŭ Chr. Martin Wieland ḑicea că Hagedorn este Horațiŭ alŭ Germanieĭ.

Fabulele sale sunt imitațiunĭ maĭ alesŭ după La Fontaine, dar caracterulŭ sĕŭ de filosofŭ și criticŭ le dă o notă de originalitate.

Hagedorn are o mare ușurință la versŭ, abilitate și chiar sciința ritmuluĭ, care, la dînsulŭ, e fórte variatŭ, contribuindŭ prin acésta la popularisarea fabulelorŭ sale, dar care câte odată este și prea muncitŭ. Stilulŭ sĕŭ e ușorŭ, simplu, corectŭ și armoniosŭ, dar câte odată prea difusŭ.

Din fabulele luĭ Fr. de Hagedorn:

Der Fuchs ohne Schwanz.

Reinike verwirrte sich
In die ihm gelegten Stricke,
Und, wiewohl er selbst entwich,
Liess er doch den Schwanz zurücke.

Um nicht lächerlich zu sein,
Predigt' er den Füchsen ein,
Auch den ihren abzulegen,
Seine Hörer zu bewegen,
Sprach er, als ein Cicero:
Erstlich will's der Wohlstand so,

Um sich zierlicher zu regen:
Denn man trabt damit zu schwer,
Und zu unbequem einher
Zweitens macht ein Schweif zu Kenntlich,
Drittens hält er in dem Lauf
Oft den schnellsten Brandfuchs auf.
Viertens riecht er vielen schändlich.

Stumpfer Redner! schweige du,
Rief ein alter Fuchs ihm zu,

Was du lehrest, wird verlacht,
Nur der Neid ist was dich quält,
Der den Vorzug, der ihm fehlt,
Andern gern zuwider macht.

Vulpea fără códă.

Vulpea păcălindu-se, căcĭ a fostŭ prinsă în lațŭ, vrêndŭ să scape singură, să smuncesce ca să fugă, iar códa îĭ rĕmâne în urmă.

Pentru a nu rĕmâné de rîsŭ, face propagandă printre vulpĭ, ca și dînsele códa să și-o smulgă. Și pentru a le îndupleca, se adreséză (auditoruluĭ) ca unŭ Cicerone:

— Intâĭ progresulŭ cere să fițĭ maĭ elegantă și când astă greutate îțĭ atârnă dinapoĭ, rĕmâĭ neîndemânatecă, pășescĭ chiar fórte rĕŭ; alŭ doilea, códa te face prea cunoscută; alŭ treilea, te împiedică chiar dela fugă, alŭ patrulea te duce la multe nenorocirĭ.

— Destulŭ, rĕŭ voitorule oratorŭ, îlŭ întrerupe o vulpe bĕtrână; ceca-ce tu învețĭ.e de rîsŭ. Pisma e ceea-ce te necăjesce, celŭ ce-ĭ lipsesce ceva, învață pe alțiĭ să pățéscă totŭ așa.

Christianŭ Furchtegott Gellert.

Acesta este unŭ ilustru poetŭ germanŭ, care s'a născutŭ în Saxonia la Haynichem, în apropiere de Freyberg, în 4 Iuliŭ 1715, și a muritŭ în Leipzig la 13 Decembrie 1769. Intre alte poesiĭ a scrisŭ și fabule.

Din fabulele luĭ Christ. Furchtegott Gellert:

Die Nachtigall und die Lerche.

Die Nachtigall sang einst mit vieler Kunst;
Ihr Lied erwarb der ganzen Gegend Gunst;
Die Blätter in den Gipfeln schwiegen,
Und fühlten ein geheim Vergnügen;
Der Vögel Chor vergass der Ruh,
Und hörte Philomelen zu.
Aurora selbst verzog am Horizonte,
Weil sie die Sängerin nicht g'nug bewundern konnte.

Denn auch die Götter rührt der Schall
Der angenehmen Nachtigall,
Und ihr, der Göttin, ihr zu Ehren,
Liess Philomele sich noch zweimal schöner hören.
Sie schweigt darauf. Die Lerche naht sich ihr,
Und spricht: Du singst viel reizender, als wir;
Dir wird mit Recht der Vorzug zugesprochen;
Doch eins gefällt uns nicht an dir,
Du singst das ganze Jahr nicht mehr, als wenig Wochen.
Doch Philomele lacht und spricht:
Dein bitt'rer Vorwurf kränkt mich nicht,
Und wird mir ewig Ehre bringen.
Ich singe kurze Zeit. Warum? Um schön zu singen.
Ich folg' im Singen der Natur:
So lange sie gebeut, so lange sing' ich nur;
So bald sie nicht gebeut, so hör'ich auf zu singen.
Denn die Natur lässt sich nicht zwingen.

Privighetórea şi Ciocârlia.

Privighetórea cântă cu atâta artă, încât prin cântecululŭ eĭ câştigase iubire dela toţĭ din prejurŭ; foile din vîrfulŭ arborilorŭ tăceaŭ şi simţiaŭ o plăcere tainică; corulŭ păsĕrilorŭ uita somnulŭ şi întindea urechia la vocea dulce a filomeleĭ.

Aurora însĕ-şĭ se suì cu paşĭ micĭ pe orizonŭ, ne-putêndŭ îndestulŭ admira pe cântăreţulŭ de nópte; căcĭ înşişĭ ḑeiĭ sunt simţitorĭ la accentulŭ plăcuteĭ privighetorĭ.

Pentru dînsa, pentru ḑeiţa, în onórea eĭ, Filomela făcea să se audă sunetele cele maĭ plăcute. De odată ea tăcù. Ciocârlia se apropie de ea şi-ĭ spune: Cântecululŭ tĕŭ are maĭ multă frumuseţe decât alŭ nostru; precăderea care ţĭ-o dă e într'adevĕrŭ meritată; cu tóte astea, unŭ lucru alŭ tĕŭ nu ne e plăcutŭ. Intr'unŭ anŭ întregŭ, cânţĭ numaĭ câte-va sĕptĕmânĭ.

Filomela surîde şi ḑice: Dojenirea ta puţinŭ mĕ atinge, maĭ degrabă îmĭ va face în totŭ-d'a-una gloria mea. Cântŭ puţinŭ timpŭ. Pentru ce? Ca să cântŭ maĭ bine. Eŭ urmezŭ în cântŭ natura: Cântŭ numaĭ câtŭ vrea ea. Indată ce încetéză ea a porunci, încetezŭ şi eŭ a cânta. Căcĭ nu putemŭ forţa natura.

Magnus-Gottfried Lichtwer.

Lichtwer e totŭ din Saxonia, născutŭ la Würtzen în 1719 şi a muritŭ în 7 Iuliŭ 1783 la Halberstadt. Elŭ a fostŭ profesorŭ la Wittemberg. A scrisŭ fabule carĭ aŭ fostŭ destulŭ de gustate; dar, în alegerea şi tractarea subiectelorŭ, arată cam multă negligenţă. E talentatŭ şi lucrézâ pe basa talentuluĭ.

Din fabulele luĭ Lichtwer:

Die Katzen und der Hausherr.

Thier' und Menschen schliefen feste,
Selbst der Hausprophete schwieg,
Als ein Schwarm geschwänzter Gäste
Von den nächsten Dächern stieg.

In dem Vorsaal eines Reichen
Stimmten sie ihr Liedchen an,
So ein Lied, das Stein' erweichen,
Menchen rasend machen kann.

Hinz, des Murners Schwiegervater,
Schlug den Takt erbärmlich schön,
Und zween abgelebte Kater
Quälten sich ihm beizustehen.

Endlich tanzen alle Katzen
Poltern, lärmen, dass es kracht,
Zischen, heulen, sprudeln, kratzen,
Bis der Herr im Haus erwacht.

Dieser springt mit einem Prügel
In dem finstern Saal herum,
Schlägt um sich, zerstösst den Spiegel,
Wirft ein dutzend Schaalen um;

Stolpert über ein'ge Späne,
Stürzt im Falle auf die Uhr,

Und zerbricht zwo Reihen Zähne;
Blinder Eifer schadet nur.

Pisicile şi stăpânulŭ caseĭ.

Ómeniĭ şi animalele eraŭ cufundaţĭ în somnŭ, păzitorulŭ credinciosŭ alŭ locuinţeĭ păstra însu-şĭ o tăcere profundă, când de pe acoperemintele vecinilorŭ se scobora o trupă de visitatorĭ cu códă.

In anticamera unuĭ bogătaşŭ eĭ întonaŭ cântecculŭ lorŭ, unŭ cântecŭ în stare de a dărâma pietrele şi a face să turbure pe ómenĭ.

Şefulŭ bandeĭ, socrulŭ luĭ Pisicescu, bătea mĕsura cu o esactitate admirabilă, şi doĭ cotoĭ bĕtrânĭ se întreceaŭ să-lŭ acompanieze.

In curândŭ tóte pisicile se punŭ la jocŭ, facŭ unŭ vuetŭ, o gălăgie care dărâmă casa; suflă, miorlăe, se ceŕtă, se rupŭ cu unghiele, în câtŭ deşteptă pe stăpânulŭ caseĭ.

Acesta, înarmatŭ cu unŭ bastonŭ, se învirtesce în jurulŭ caseĭ, prin întunericŭ lovesce în drépta şi în stânga, strică oglinda, rĕstórnă o duzină de cescĭ.

Se împedică de nisce surcele, cade, în căderea luĭ rĕstórnă césulŭ şi-şĭ strică toţĭ dinţiĭ. Unŭ curagiŭ orbŭ e bunŭ numaĭ să strice.

Gotthald-Ephraim Lessing.

Lessing este cunoscutulŭ scriitorŭ germanŭ. S'a născutŭ în Lusatia de sus la Kamehz, la 22 Ianuarie 1729 şi a muritŭ la Brunswick în 1781, Februarie 15.

Pe lângă romane, piese de teatru şi alte felurĭ de scrierĭ, Lessing a scrisŭ şi fabule.

Fabulele luĭ nu sunt tóte, aşa ḑicêndŭ, de spiritŭ saŭ de efectŭ, dar sunt însemnate ca cuprinsŭ, ca fondŭ.

Din fabulele luĭ Lessing:

Der Wolf auf dem Todbette.

Der Wolf lag in den letzten Zügen, und schickte einen prüfenden Blick auf sein vergangenes Leben zurück. Ich bin freilich ein Sünder, sagte er; aber doch, hoffe ich, keiner von den grössten. Ich habe Böses gethan; aber auch viel Gutes. Einmals, erinnere ich mich, kam mir ein blökendes Lamm, welches sich von der Heerde verirret hatte, so nahe.

dass ich es gar leicht hätte erwürgen können; und ich that ihm nichts. Zu eben dieser Zeit hörte ich die Spöttereien und Schmähungen eines Schafes mit der bewundernswürdigsten Gleichgültigkeit an, ob ich schon keine schützenden Hunde zu fürchten hatte.

Und das alles kann ich dier bezeugen, fiel ihm Freund Fuchs, der ihn zum Tod bereiten half, in 's Wort. Denn ich erinnere mich noch gar wohl aller Umstände dabei. Es war zu eben der Zeit, als du dich an dem Beine so jämmerlich würgtest, das dir der gutherz ige Kranich aus dem Schlunde zog.

Lupulŭ pe patulŭ morţiĭ.

Lupulŭ, vĕḑêndu-se aprópe de mórte, îşĭ revede tóte faptele din viéţa sa. Sunt unŭ pĕcătosŭ, ḑice elŭ, e adevĕratŭ; cu tóte astea, credŭ, că sunt alţiĭ şi maĭ păcătoşĭ decât mine. Am făcutŭ rĕŭ; dar am făcutŭ şi multŭ bine. Intr'o ḑi, îmĭ aducŭ aminte, unŭ bietŭ mielŭ fragedŭ, care se rătăcise, s'apropiè aşa de multŭ de mine, că aşĭ fi pututŭ fórte uşorŭ să-lŭ gâtuiŭ şi n'am făcut'o. In acelaşĭ timpŭ mi-am auḑitŭ insulte şi batjocure de la unŭ berbecelŭ, şi totuşĭ, deşi nicĭ unŭ câne nu-lŭ păzia, şi nu trebuia să-mĭ fie témă de nimicŭ, am suferitŭ insultele cu o linişte şi o răbdare admirabilă.

Şi tóte astea, ḑice, întrerupêndu-lŭ, vulpea, care-lŭ ajuta să se gătéscă de mórte, potŭ să le dovedescŭ, căcĭ îmĭ aducŭ aminte încă de tóte împrejurările Era tocmaĭ pe atuncĭ când eraĭ să te înnecĭ, bietŭ, cu osulŭ pe care cocorulŭ ţi l'a scosŭ de milă din gâtŭ.

7. Fabula la Englezĭ.

John Gay.

John Gay a fostŭ unŭ poetŭ englezŭ născutŭ în 1688 şi mortŭ în 1732. Elŭ începù cariera literelorŭ printr'unŭ felŭ de semi-parodiĭ la carĭ fusese împinsŭ de compatriotulŭ sĕŭ, poetulŭ Pope. Elŭ a lăsatŭ, între altele, şi fabule, carĭ cu încetulŭ ajunseră fórte căutate.

Din fabulele luĭ John Gay:

The hare and many friends.

Friendship, like love, is but a name,
Unless to one you stint the flame.

The child whom many fathers share,
Hath seldom known a father's care.
'Tis thus in friendships; who depend
On many, rarely find a friend.

A hare, who in a civil way,
Complied with ev'ry thing, like Gay,
Was known by all the bestial train
Who haunt the wood or graze the plain.
Her care was never to offend;
And ev'ry creature was her friend.
As forth she went at early dawn,
To taste the dew-besprindkled lawn,
Behind she hears the hunter's cries,
And from the deep-mouth'd thunder flies.
She starts, she stops, she pants for breath;
She hears the near advance of death;
She doubles to mislead the hound,
And measures back her mazy round;
Till, fainting in the publick way,
Half dead with fear she gasping lay.
What transport in her bosom grew,
When first the horse appear'd in view!
Let me, says she, your back accend,
And owe my safety to a friend.
You know my feet betray my flight:
To friendship ev'ry burden's light.
The horse replied, poor honest puss,
It grieves my heart to see thee thus.
Be comforted, relief is near;
For all your friends are in the rear.
She next the stately bull implor'd;
And thus replied the mighty lord:
Since ev'ry beast alive can tell
That I sincerely wish you wel,
I may, without offence, pretend
To take the freedom of a friend:
Love calls me hence; a fav'rite cow
Expects me near yon barley-mow;
And when a lady's in the case,

You know all other tings give place.
To leave you thus might seem unkind;
But see, the goat is just behind.
The goat remark'd her pulse was high,
Her languid head, her heavy eye.
My back, says he, may do you harm;
The shdep's at hand, and wool is warm.
The sheep was feeble, and complain'd
His sides a load of wool sustain'd:
Said he was slow, confess'd his fears;
For hounds eat sheep as well as hares.
She now the trotting calf address'd,
To save from death a friend distress'd.
Shall I, says he, of tender age,
In this important care engage?
Older and ables pass'd you by:
How strong are those! how weak am I!
Should I presume to bear you hence,
Those friends of mine may take offence.
Excuse me then; you know my heart:
But dearest friends, alas! must part.
How shall we all lament! Adieu:
For see the hounds are just in view.

Epurele care avea mulţĭ prietenĭ.

Prietenia ca şi amorulŭ nu e decât unŭ cuvîntŭ, afară numaĭ dacă veĭ păstra foculŭ numaĭ pentru unulŭ. Copilulŭ pe care şi-lŭ însuşescŭ maĭ mulţĭ taţĭ rare orĭ a cunoscutŭ îngrijirile de tată. Aşa şi cu prietenia; cine se sprijină pe maĭ mulţĭ, rarŭ găsesce unŭ prietenŭ.

Unŭ epure care gospodăresce îşĭ făcea tóte treburile, ca şi Gay, era cunoscutŭ de totŭ némulŭ animalelorŭ carĭ visitéză pădurile şi pascŭ câmpia. Grija luĭ era de a nu supĕra pe nimenĭ şi tóte făpturile eraŭ prietenĭĭ luĭ.

Cum eşi elŭ în zorĭ de ḑiuă ca să guste din iarba umedă de rouă, aude in urma luĭ strigătele unuĭ vĕnătorŭ şi fuge de trăsnitulŭ celŭ cu gura adâncă. S'aruncă, se opresce, pierde rĕsuflarea, aude mórtea care se apropie şi se întórce îndărătŭ ca să înşale cânele, apoĭ se întórce pe drumulŭ luĭ aşa încurcatŭ până când, istovindu-se pe drumŭ, jumĕtate mortŭ de frică,

se întinde fără suflare. Ce bucurie se ridică în inima luĭ, când celŭ întâiŭ calulŭ îĭ vine înainte !

— Lasă-mĕ, ḑice (epurele), să mĕ suiŭ pe spatele tale și să-mĭ datorescŭ scăparea unuĭ prietenŭ. Sciĭ că piciórele mele n'aŭ doveditŭ să fugă. Pentru prietenie tóte sarcinile sunt ușóre !

Calulŭ rĕspunde : sĕrmane cinstitŭ epure, acésta îmĭ sângeréză inima să te vĕḑŭ ast-felŭ. Fă-ţĭ curajŭ : ajutorulŭ este aprópe, căcĭ toţĭ prieteniĭ tĕĭ îţĭ sunt la spate.

Elŭ rugă apoĭ pe măreţulŭ taurŭ ; și ast-felŭ îĭ rĕspunse puterniculŭ boerŭ : Fiind-că orĭ-ce animalŭ viŭ póte spune că eŭ sincerŭ îţĭ dorescŭ binele, potŭ, fără supĕrare, să-ţĭ cerŭ ca să-ţĭ vorbescŭ cu libertatea unuĭ prietenŭ. Amorulŭ mĕ chiamă de aice : o vacă favorită mĕ aștéptă lângă acestŭ orzŭ cositŭ, și când o damă este în jocŭ, sciĭ că orĭ-ce trebue să se supună. Să te părăsescŭ așa ţi-arŭ fi neplăcutŭ, dar uită-te capra este tocmaĭ aci.

Capra băgă de sémă că pulsulŭ era pornitŭ, capulŭ obositŭ și ochiĭ îngreuiaţĭ :

Spatele mele, ḑice ea, potŭ să-ţĭ facă rĕŭ, iată berbecele e aci, și lâna e caldă. Berbecele era slabŭ și se plânse că spatele luĭ ducea o grea sarcină de lână, spune că-ĭ móle (încetŭ), mărturisesce frica luĭ că pe berbecĭ câniĭ îĭ mănâncă tocmaĭ ca și pe epurĭ.

Elŭ se îndréptă atuncĭ către viţelulŭ sburdalnicŭ, ca dînsulŭ să scape dela mórte unŭ prietenŭ desperatŭ.

Potŭ eŭ, ḑice (viţelulŭ), la o vîrstă așa de crudă să-mĭ ieaŭ pe capŭ așa mare sarcină ? Ceĭ maĭ bĕtrânĭ și maĭ meșterĭ te-aŭ respinsŭ, ce tarĭ sunt eĭ ! și ce slabŭ sunt eŭ ! avere-așŭ eŭ îndrăsnéla să te ieaŭ d'aci ? ceĭ-lalţĭ prietenĭ aĭ meĭ s'arŭ supĕra d'acésta. Iartă-mĕ, decĭ, îmĭ cunoscĭ inima dar' ceĭ maĭ scumpĭ prietenĭ, vaĭ trebue a se părăsi ! ! cât de multŭ o să maĭ plângemŭ cu toţiĭ ! Adio, căcĭ uit'te câniĭ sunt dreptŭ în faţă.

(După traducerea franceză a d-neĭ Luisa Ghionis).

8. Fabula la Rușĭ.

Ivan Crilov.

Crilov este renumitulŭ fabulistŭ rusŭ, născutŭ în 13 Februare 1768 la Moscova și mortŭ la 1844. Elŭ a fostŭ membru alŭ Academieĭ și conservatorŭ alŭ biblioteceĭ imperiale din Sant-Petersburg.

Dămŭ aci un numĕrŭ maĭ însemnatŭ din fabulele sale, fiind-că după dînsulŭ s'a orientatŭ multŭ fabula la noĭ:

Собачянь дружба.

У кухни подъ окномъ
На солнышкѣ Полканъ съ Барбосомъ лежа грѣлись.
Хоть у воротъ передъ дворомъ
Пристойнѣебъ стеречь имъ было домъ:
Но какъ они ужъ понаѣлисъ,
И вѣжливыежь псы при томъ
Ни на кого не лаютъ днёмъ,
Такъ разсуждать они пустилися въ двоемъ
О всякой всячина: о ихъ собачей службѣ,
О худѣ, о добрѣ, и наконецъ о дружбѣ. —
Что можетъ, говоритъ Полканъ, приятнѣй быть,
Какъ съ другомо сердце къ сердцу жить,
Во всемъ оказывать взаимную услугу;
Ни спить безъ друга и ни съѣсть,
Стоянь горой за дружню шерсть,
И наконецъ въ глаза глядѣтъ другъ другу,
Чтобъ только улучить счастливй часъ,
Нельзя ли друга чѣмъ потѣшить, позабавить,
И въ дружнемъ счастьѣ все свое блаженство отавить,
Вотъ еслибъ, на примѣръ, съ тобой у насъ
Такая дружба завелась,
Скажу я смѣло,
Мыбъ и не видѣли, какъ время бы летѣло. —
А чтожо? это дѣло,
Барбосъ отвѣтствуетъ ему:
Давно Полканушка мнѣ больно самому,
Что бывши одного двора съ тобой собаки,
Мы дня не проживемъ безъ драки;
И изъ чего? спасибо господамъ,
Ни голодно, ни тѣсно намъ;
При томъ же же право стыдно:
Песъ дружества слыветъ примѣромъ съ давнихъ дней;
А дружбы между псовъ, какъ будщомежъ людей,
Почти совсѣмѣ не видено.

Явимъ же въ ней примѣръ мы въ наши времена,
Вскричалъ Полканъ — дай лапу. — Вотъ она.
И невые друзья ну обниматься,
Ну цаловатьшя;
Не знаютъ съ радости къ кому и прировнятьсь:
Орестъ мой! мой Пиладъ! прочь свары, завмстъ, злосшь!
Тушъ поваръ на бѣду, изъ кухни кинилъ кость.
Вотъ новые друвья къ ней въ запуски несутся;
Гдѣ дѣлся и совѣтъ и ладъ?
Съ Пиладомъ мой Орестъ грызутся;
Лушь только клочья въ верхъ летятъ.
Насилу наконецъ ихъ розлили водою.

Свѣтъ полонъ дружбою.
Про нынѣшнихъ друзей льза молвить, не граша.
Что въ дружбѣ всѣ они едваль не одинаки;
Послушать, кажется одна у нихъ душа,
А только кинь имъ кость, такъ что твои собаки.

Prietenia Cânilorŭ.

Sub ferêstra bucătărieĭ, Cesar şi cu Nero se încălḑiaŭ culcaţĭ la sóre. Măcarŭ că maĭ bine li s'ar cădé să păzéscă casa la pórta curţiĭ; de óre-ce însă tocmaĭ mâncaseră, apoĭ cânii politicoşĭ, afară de asta maĭ nu latră la nimenea ḑiua, aŭ începutŭ eĭ amêndoĭ să vorbéscă de una şi de alta, de slujba lorŭ de cânĭ, de rĕŭ, de bine şi în sfîrşitŭ de prietenie.

— Ce póte, ḑice Cesar, să fie maĭ plăcutŭ ca să trăescĭ la sufletŭ cu prietenulŭ tĕŭ; în tóte să-ţĭ facĭ reciprocŭ serviciĭ; nu dormĭ, nu mănâncĭ fără prietenulŭ, să aperĭ pielea prietenuluĭ şi în fine să te uiţĭ în ochiĭ prietenuluĭ, ca să apucĭ momentulŭ fericitŭ, unde poţĭ să maĭ desfaţĭ, să bucurĭ cu ceva pe prietenulŭ, şi să-ţĭ puĭ tótă fericirea în fericirea prietenuluĭ. Aşa de pildă, dacă cu tine ne-amŭ împrieteni în aşa modŭ, afirmŭ fără témă că nicĭ n'amŭ vedé cum arŭ trece timpulŭ.

— Eĭ bine? — Îĭ rĕspunde Nero, — e frumosŭ acésta; de multŭ, Cesare, îmĭ pare rĕŭ şi mie că noĭ cu tine, cânĭ dintr'o curte, nu putemŭ trăi o ḑi fără bătălie; şi pentru ce? — Mulţumită stăpânilorŭ, nicĭ flămânḑĭ, nicĭ strîmtoraţĭ nu suntemŭ. Apoĭ nu e şi ruşine, ḑĕŭ? Din vremurile vechĭ cânele se dă ca simbolŭ de prietenie, iar între cânĭ prietenia ca şi la ómenĭ nu se vede maĭ de locŭ.

— Să servimŭ dar noĭ de exemplu, în vremurile nóstre, strigă Cesar,— dă-mĭ laba.— Iat'o!— şi noiĭ prietenĭ se îmbrățişa şi se sĕruta! De bucurie nu sciură cum să se numéscă: Orestŭ alŭ meŭ! Piladulŭ meŭ! s'aŭ dusŭ certele, ura, invidia!

Spre nenorocire, în acelŭ momentŭ, bucătarulŭ aruncă unŭ osŭ din bucătărie; iată pe prieteniĭ noştri, cine să-lŭ apuce maĭ iute; în cotro s'a dusŭ prietenia şi dragostea. Orestŭ şi cu Piladŭ alŭ meŭ se batŭ, şi se vĕdŭ numaĭ bucățĭ de pĕrŭ cum sbóră. De abia în sfîrşitŭ i-aŭ pututŭ despărțĭ, turnândŭ pe dînşiĭ apă rece.

Lumea e plină de prietenia asta. Potŭ să spuiŭ, fără să greşescŭ, de prieteniĭ de acum că în prietenie toțĭ sunt de unŭ felŭ.

Să-ĭ ascultĭ, credĭ că unŭ sufletŭ aĭ, dar ian aruncă-le unŭ osŭ, întocmaĭ ca şi câniĭ noştri vorŭ fi.

E. Arbure.

Демъянова уха.

Сосѣдушка, мой свѣтъ!
Пожалуй-ста покушай.—
Сосѣдушка! я сытъ по горло.—Нужды нѣтъ,
Еще тарелочку; послушай;
Ушица ей-же-ей на славу сварена!—
Я три тарелки свѣлъ.— И! полно что за счеты?
Лишъ стало бы охоты;
А шо во здравъе! ѣшв до дна.
Что за уха! да какъ жирна!
Какв будто янтаремъ подернуласъ она.
Потѣшъ же, миленъкой дружочикъ!
Вотъ лещикъ, потрока, вотъ стерляди кусочикъ!
Еще хотъ ложечку! Да кланяйся жена!
Такъ подчивалъ сосѣдъ Демъянъ сосѣда Фоку,
И не давалъ ему ни отдыха, ни сроку;
А съ Фоки ужъ давно катился градомъ потъ.
Однако же еще тарелку онъ беретъ,
Сбирается съ послѣдней силой
И очищаетъ всю.— Вотъ друга я люблю,
Вскричалъ Демъянъ, за то ужъ чванныхъ не термлю.
Ну скушай же еще тарелочку, мой милой.—
Тутъ бѣдной Фока мой,
Схватя въ охабку

Кушакъ у шапку,
Скоѣй безъ памяти домой;
И съ той поры къ Демьяну ни ногой.

Писателъ! счастливъ ты, коль даръ прямой имѣешь;
Но если помолчать во время не умѣешь;
И ближняго ушей ты не жалѣешь,
То вѣдай, что твои и проза и стихи
Тошнѣе будуть всѣмъ Демьяновой ухи

Supa de pesce.

— Vecinaşule, dragă! Te rogŭ, maĭ mănâncă.

— Vecine, sunt sătulŭ de crĕpŭ.

— Nu face nimicŭ, înc'o farfurióră; ian ascultă: să mĕ credĭ că-ĭ bună ciorba!

— Amŭ mâncatŭ treĭ farfuriĭ.

— Eĭ, lasă! Ce felŭ de socotélă e asta? Numaĭ poftă să-ţĭ fie; şi fiĭ sănĕtosŭ, mănâncă până'n fundulŭ farfurieĭ.... Bre!!... Dar ce supă!... Şi grasă ce-ĭ! par'că ar fi 'cu chilibirŭ aşternută!... Mănâncă dar, prea scumpe amice... Iată crapŭ, potrocĭ, uite şi o bucăţică de cegă... Incă o linguriţă măcar!... Maĭ poftesce-lŭ şi tu nevastă!...

Astŭ-felŭ poftea vecinulŭ Ionŭ pe vecinu-sĕŭ Tache, şi nu-ĭ lăsa timpŭ nicĭ măcarŭ de resuflatŭ; iar bietuluĭ Tache de multŭ deja îĭ curgea sudórea şiróie de pe frunte... Dar totuşĭ elŭ maĭ iea o farfurie şi înarmatŭ cu ce-ĭ maĭ rĕmăsese din forţe, o şi golesce tótă.

— Uite, îmĭ place prietenulŭ! — strigă atuncĭ Ionŭ,— în schimbŭ însă nu potŭ răbda pe mofturoşĭ. Aşa dar înc'o farfurie, dragulŭ meŭ.

La aceste vorbe sĕrmanulŭ meŭ Tache, apucându-şĭ în grabă brâulŭ şi căciula o şterge la fugă şi de atuncĭ n'a maĭ trecutŭ nicĭ o dată pragulŭ caseĭ luĭ Ionŭ ..... Scriitorule! Ferice de tine dacă aĭ talentŭ adevĕratŭ, dacă însă la timpŭ nu sciĭ să tacĭ şi nu-ţĭ e milă de urechile semenilorŭ tĕĭ, să sciĭ că şi prosa şi versurile tale vorŭ fi tuturora maĭ greţóse decât ciorba luĭ Ionŭ. *E. Arbure.*

Слонъ и Моська.

По улицамъ Слона водили,
Какъ видно на показъ.

Извѣстно, что Слоны въ диковинку у насъ:
Такъ за Слономъ толпы зѣвакъ ходили.
Отколѣ ни возмись на встрѣчу Моська имъ.
Увидѣвши Слона, ну на него метаться
И лаять, и визжать, и рваться;
Ну такъ и лѣзитъ въ драку съ нимъ.
Сосѣдка, перестань срамиться,
Ей Шавка говоритъ: тебѣль съ Слономъ возиться?
Смотри, ужь ты хрипишь, а онъ себѣ идетъ Впередъ,
И лаю твоего совсѣмъ не примѣчаетъ. —
Эхъ! эхъ! ей Моська отвѣчаетъ.
Вотъ то-то мнѣ и духу придаетъ.
Что я совсѣмъ безъ драки
Могу попасть въ большіе забіяки.
Пускай же говорятъ собаки:
Ай Моська» знать она сильна.
Что лаетъ на Слона.

Elefantulŭ și cățelușulŭ.

Pe o stradă din orașŭ, nisce ómenĭ conduceaŭ unŭ elefantŭ ca să-lŭ arate cum se vede.

Se scie că la noĭ unŭ elefantŭ e o minune; de aceea o glótă de trândavĭ se luase după elefantulŭ acela. De unde, nu se scie, unŭ cățelușŭ de odată eși în fața lorŭ.

Vĕḍêndŭ pe elefantulŭ, cățelușulŭ se repede la dînsulŭ și latră și țipă și sare în jurulŭ luĭ; și maĭ, maĭ că vrea să se apuce la bătae cu dînsulŭ.

— Vecine, rușine să-țĭ fie, îĭ ḑice unŭ câne ..... Orĭ pentru tine e elefantulŭ? Iea, veḑĭ, tu nu maĭ poțĭ de ostenélă, iar *elŭ* se duce înainte și lătratulŭ tĕŭ nicĭ nu-lŭ aude măcarŭ.

— Eĭ și apoĭ!? — îĭ rĕspunde cățelușulŭ, — tocmaĭ asta mĕ face să fiŭ maĭ îndrăsnețŭ, că fără să mĕ batŭ de locŭ, potŭ fi luatŭ dreptŭ mare vitézŭ. — Să ḑică dar cániĭ: Bravo! cățelŭ. Se vede că-ĭ tare, de latră și la elefantŭ. *E. Arbure.*

Оселъ и Мужикъ.

Мужикъ на лѣто въ огородъ.
Нанявъ Осла, приставилъ

Воронъ и воробьевъ гоонять нахальный родъ.
Оселъ былъ самыхъ честныхъ правил:
Ни съ хищностью, ни съ кражей не знакомъ;
Не поживился онъ хозяйскимъ ни листкомъ,
И птицамъ, грѣхъ сказать, чтобы давалъ потачку;
Но Мужику барышъ былъ съ огорода плохъ.
Оселъ гоняя птицъ, со всѣхъ Ослиныхъ ногъ,
По всѣмъ грѣдамъ, и вдоль и поперегъ,
Такую поднялъ скачку,
Что въ огородѣ все примялъ и притопталъ.
Увидя тутъ, что трудъ его пропалъ,
Крестьянинъ на спинѣ Ослиной
Убытокъ выместилъ дубиной.
И ништо! всѣ кричатъ, скотинѣ по дѣломъ:
Съ еголь умомъ
За ето дѣло браться?
А я скажу, не съ тѣмъ, чтобъ за Осла вступаться,
Онъ точно виноватъ (съ нимъ сдѣланъ и расчетъ);
Но кажется, не правъ и тотъ,
Кто поручилъ Ослу стеречь свой огородъ.

Măgarulŭ şi Ţĕranulŭ.

Unŭ ţĕranŭ într'o vară luă ca păzitorŭ în grădină pe unŭ măgarŭ, ca să-ĭ gonéscă némurile cele obraznice de ciorĭ şi de vrăbiĭ.

Măgarulŭ era dintre ceĭ maĭ cinstiţĭ; nu cunoscea nicĭ furtulŭ, nicĭ jefuitulŭ; nu lua nicĭ o frunzuliţă măcarŭ din grădina stăpânuluĭ sĕŭ, şi pĕcatŭ ar fi să spunemŭ că a lăsatŭ să intre vre-o pasĕre odată.

Ţĕranulŭ însă avù prea puţinŭ câştigŭ din grădina luĭ.

Măgarulŭ, alungândŭ păsĕrile cu tótă repeḑiciunea picióreloră sale de măgarŭ, făcuse atâte săriturĭ prin grădină încât totŭ ce crescuse strivise şi rupsese.

Ţĕranulŭ, vĕḑêndŭ atuncĭ că munca sa fusese în zadarŭ, se rĕsbună cu unŭ ciomagŭ pe spinarea măgaruluĭ.

— Trébă mare ! — strigă toţĭ — dobitoculŭ a avutŭ numaĭ ce i se cuvenia ; cu mintea luĭ trebuia óre să se apuce de asemenea lucru.

Iar eŭ voiŭ ḑice, nu ca să fiŭ apĕrătorulŭ măgaruluĭ, — dacă e vinovatŭ (îşĭ are şi rĕsplata); mi se pare însă că nu prea are dreptate nicĭ acela, care a însărcinatŭ pe unŭ măgarŭ să-ĭ păzéscă grădina. *E. Arbure.*

Крестьянинъ и Работникъ.

Когда у насъ бѣда надъ голоуой,
То ради мы тому хотя молиться,
Кто вздумаетъ за насъ вступиться;
Но только съ плечь бѣда долой,
То избавишелю отъ насъ же придетъ худо:
Всѣ въ запуски его цѣнять,
И если онъ у насъ не виноватъ,
Такъ это чуъо.

Старикъ Крестьнинъ съ батракомъ
Шелъ подъ вечеръ лѣскомъ
Домой въ деревню съ сѣнокосу:
И повстрѣчали вдругъ медвѣдя носомъ къ носу.
Крестьянинъ ахнуть не успѣлъ,
Какъ на него медвѣдь насѣлъ.
Подмялъ Крестьянина, вертитъ его, ломаетъ,
И гдѣбъ его поѣать, лишь мѣсто выбираеиъ;
Конецъ приходитъ старику.
Степанушка родной! не выдй милой!
Изъ подъ медвѣдя онъ взмолился батраку. —
Вотъ новый Геркулесъ собравшись съ силой.
Отнесъ полчерепа медвѣдю топоромъ,
И брюхо прокололъ ему желѣзной вилой.
Медвѣдь взревелъ и замертво упалъ;
Медвѣдь мой издыхаетъ.
Прошла бѣда, Крестьянинъ всталъ
И онъ же батрака ругаетъ.
Опѣшалъ бѣдной мой Степанъ.
Помилуй, говоритъ, за что? — За что! болванъ;
Чему обрадовался съ дуру?
Знай колитъ, — всю испортилъ шкуру.

Țĕranulŭ și Rîndașulŭ.

Când vre-o primejdie ne amenință, suntemŭ gata să ne rugămŭ la cine ar veni să ne scape. Cum amŭ scăpatŭ însă de belea, apoĭ vaĭ de capulŭ

mântuitoruluï nostru : toțï îlŭ judecă și dacă nu-lŭ învinovățescŭ, apoï e o minune.

Unŭ țĕranŭ, moșnégŭ și cu unŭ rîndașŭ se întorceaŭ spre séră prin pădure acasă în satŭ, și de-odată se treziră în fața unuï ursŭ.

Țĕranulŭ n'avù timpulŭ nicï să deschiḑă gura, când ursulŭ îlŭ apucă, îlŭ stringe, îlŭ strivesc și căuta numaï de unde să-lŭ încépă ; simte moșnégulŭ că-ĭ cât p'aci să-șĭ curme viața.

«Ștefane, scumpulŭ meŭ ! Nu mĕ lăsa!»

Se ruga elŭ de sub ursŭ la rîndașŭ.

Atuncï noulŭ Herculŭ, înarmându-se cu tóte puterile sale, sfărâmă cu toporulŭ căpățina ursuluï și-ĭ înfige în burtă furca de fierŭ.

Ursulŭ scóse unŭ urletŭ și căḑŭ mortŭ.

Primejdia a trecutŭ. Țĕranulŭ s'a sculatŭ și iată-lŭ că începe să înjure pe rîndașŭ.

Sĕrmanulŭ meŭ Ștefanŭ încremeni.

— Te rogŭ, îĭ ḑice, dar pentru ce mĕ înjurï ?

— Pentru ce? Dobitocule ! cu ce m'am alesŭ din neroḑia ta ? — Tótă pielea ursuluï mi-aĭ stricat'o. *Ecat. Arbure.*

Клеветникъ и Змѣя.

Напрасно про бѣсовъ болтаютъ,
Что справедливости совсѣмъ они не знаютъ,
А правду и они не рѣдко наблюдаютъ;
Я и примѣръ тому здѣсъ приведу.
Въ какомъ-то торжествѣ въ аду,
Для дня рожденія Аттилы илъ Нерона,
Илъ можетъ быть Наполеона,
Боюсь сказать,
Чтобъ не солгать;
Да впрочемъ все равно: извѣстно, дни такіе:
У Сатаны
Всѣ въ табелъ включены,
И торжества для нихъ уставлены большіе.
Такъ въ иоужествѣ такомъ,
Готовясь въ ходъ змѣя съ Клеветникомъ,
Другъ другу уступить ни мало не хотѣли,
И зашимѣли,
Кому изъ нихъ идти приличнѣй напередъ?
А въ адѣ первенство, извѣстно, нотъ беретъ,
Кто ближнему надѣлалъ больше бѣдъ.

Такъ въ спорѣ семъ и жаркомъ и не маломъ,
Передъ Змѣею Клеветникъ
Свой выставлялъ языкъ;
А передъ нимъ Змѣя своимъ хвалилась жаломъ,
Шипѣла, что не льзя обиды ей снести,
И силилась его переползти.
Вотъ Клеветникъ было за ней ужъ очутился!
Но Вельзевулъ не потерпѣлъ того:
Онъ самъ, спасибо, за него
Вступился,
И осадилъ назадъ Змѣю
Сказавъ: хоть я твои заслуги признаю,
Но первенство ему по правдѣ отдаю:
Ты зла, твое смертельно жало,
Опасна ты когда близка,
Кусаешь безъ вины, (и то не мало!);
Но можешь ли язвить ты такъ издалека,
Какъ злой языкъ Клеветника,
Отъ коего нельзя спастись ни за горами,
Ни за морями.
Такъ стало онъ тебя вреднѣй!
Ползи же ты за нымъ и будь впередъ смирнѣй.
Съ тѣхъ поръ Клеветники въ аду почетнѣй Змѣй.

Calomniatorulŭ și Șérpele.

Cu nedreptŭ se vorbesce de dracĭ, că dreptatea n'o cunoscŭ de felŭ; adese, însă, caută și eĭ adevĕrulŭ și pentru asta voiŭ aduce și unŭ exemplu ací.

La o sĕrbare óre-care în iadŭ, la ḑiua nasceriĭ luĭ Atila saŭ a luĭ Neronŭ saŭ póte și a luĭ Napoleon, mi-e témă să spunŭ ca să nu greșescŭ cum-va; în sfîrșitŭ totŭ una-ĭ, e sciutŭ că asemene ḑile sunt tóte înscrise în calendarulŭ luĭ Satana și făcute sĕrbătorĭ marĭ. Eĭ bine, la o asemene serbare, venindŭ șérpele și cu calomniatorulŭ, nu vroiaŭ cât de puținŭ să cedeze pasulŭ unulŭ altuia și s'aŭ pusŭ să facă gălăgie, cuĭ i-ar fi maĭ potrivitŭ să vie înainte.

In iadŭ însă se scie, acela are dreptulŭ întâiŭ, care a făcutŭ maĭ multe rele semenilorŭ sĕĭ. Așa și în discuția acea, calomniatorulŭ mare și tare ḑicea șérpeluĭ de limba luĭ, iar șérpele se fălea cu a luĭ și șuerândŭ țipa că nu va îndura o asemene ofensă și se silia să-ĭ trécă înainte.

Şi calomniatorulŭ maĭ că rĕmăsese în urmă, dar Belzebutŭ nu putù să sufere acésta; mulţumitŭ să-ĭ fie, singurŭ venì în ajutorulŭ calomniatoruluĭ şi respinse pe şérpele înapoĭ, ḑicêndu-ĭ: «serviciele tale le recunoscŭ, dar ca să fiŭ dreptŭ îĭ daŭ luĭ întâietatea; eştĭ rĕŭ, veninulŭ tĕŭ e omorîtorŭ, eştĭ primejdiosŭ când eştĭ apróре, muscĭ pe orĭ şi cine fără pricină (şi acésta nu-ĭ puţinŭ!) Dar poţĭ óre să înţepĭ de departe ca limba rĕutăciósă a calomniatoruluĭ, de care nu veĭ scăpa nicĭ peste munţĭ nicĭ peste mărĭ? — Prin urmare elŭ e maĭ păgubitorŭ rĕŭ făcĕtorŭ decât tine, aşa dar târâie-te după dînsulŭ şi fiĭ maĭ modestŭ de-acum înainte.

De acum calomniatoriĭ îsŭ maĭ onoraţĭ decât şerpiĭ în infernŭ.

Ecat. Arbure.

Дерево.

Увидя, что топоръ крестьянинъ несъ:
Голубчикъ! Деревцо сказало молодое,
Пожалуй выруби вокругъ меня ты лѣсъ:
Я не могу рости во погоѣ;
Ни для корней моихъ простору нѣтъ,
Ни вѣтеркамъ вокругъ меня свободы:
Такіе надо мной онъ сплесть изволилъ своды!
Когдабъ вокругъ меня не этотъ сбродъ,
Я вѣрнобъ выросла до облакъ въ годъ,
И скрасилась бы мной здѣсь цѣлая долина:
Теперь же я какъ хворостина.
Взялся крестьянинъ за топоръ
И Дереву, какъ другу,
Онъ оказалъ услугу:
Вкругъ Деревца большой очистился просторъ.
Но торжество его не долго было!
То солнцемъ Дерево печетъ,
То градомъ, то дождемъ сѣчетъ,
И вѣтромъ наконецъ то Деревцо сломило. —
Безумное! ему сказала тутъ Змѣя,
Не отъ тевялъ бѣда твоя?
Когдабъ укрытое въ лѣсу ты возрастало,
Тебѣбъ вредить ни зной, ни вктры не могли,
Тебя бы старые деревья берегли.
А еслибъ нѣкогда деревьевъ тѣхъ не стало,
И время ихъ бы ототло,

То до того ты столкобъ возросло,
Усилилось и упрѣпилось.
Что нынѣшней бѣды съ тобой бы не случилось,
И бурю можетъ бытъ тыбъ выдержатъ могло.

Copăcelulŭ.

Unŭ tînĕrŭ copăcelŭ, vĕḑêndŭ pe unŭ ţĕranŭ trecêndŭ cu toporulŭ în mână, îĭ ḑise:

«Dragă! Te rogŭ, taie împrejurulŭ meŭ pădurea; nu potŭ să crescŭ în liniște. Rădĕcinile mele n'aŭ locŭ de felŭ, nicĭ vêntulețulŭ libertatea de a se sbate în jurulŭ meŭ, căcĭ pădurea a împletitŭ ziduri d'imprejurŭ!

«De n'ar fi fostŭ acéstă înghesuială, sigurŭ într'unŭ anŭ așĭ fi crescutŭ câtŭ cerulŭ de mare, și așĭ fi fostŭ podóba întregeĭ văĭ; acum însă nicĭ a copacŭ nu sémĕnŭ.»

Ţĕranulŭ îlŭ asculta ca pe unŭ prietenŭ și numaĭ decât, ca să-ĭ facă unŭ serviciŭ, se puse la lucru; și în jurulŭ copaculuĭ fu unŭ maidanŭ mare.

Triumfulŭ luĭ însă nu fu de multă durată!

Acum sórele îlŭ frige, acum îlŭ bate orĭ grindina orĭ plóia, și în sfîșitŭ copăcelulŭ acela cade smulsŭ de vêntŭ.

— Nebune! — îĭ ḑise atuncĭ șérpele, — nenorocirile tale óre nu vinŭ totŭ de la tine? De aĭ fi crescutŭ la adăpostŭ în mijloculŭ pădureĭ, nicĭ căldura, nicĭ vêntulŭ n'ar fi pututŭ să-ţĭ facă rĕŭ; copaciĭ ceĭ bĕtrânĭ te-aŭ apĕratŭ; iar dacă odată copaciĭ aceĭa n'arŭ maĭ fi fostŭ, și timpulŭ lorŭ ar fi trecutŭ, pân'atuncĭ și tu aĭ fi crescutŭ într'atâtŭ și te-aĭ fi împuternicitŭ și întăritŭ, încât nenorocirea de astăḑĭ nu ţi s'ar fi întîmplatŭ, și aĭ fi pututŭ, póte să indurĭ și o furtună.

Ecat. Arbure.

Гуси.

Предлинной хворостиной
Мужикъ Гусей гналг въ городъ продавать;
И правду истинну сказать,
Не очень вѣжливо честмлъ свой гуртъ Гусиной.
На барыши спѣшилъ къ базарному онъ дню.
(А гдѣ до прибыли коснтся,
Не только тамъ гусьмъ, и людямъ достается.)
Я мужика и не виню:
Но Гуси иначе объ этомъ толковали,

И встрѣтяся съ прохожимъ на пути,
Вотъ какъ на музика пеняли.
Гдѣ можно насъ Гусей несчастнѣе найти?
Музикъ такъ нами помыкаетъ,
И насъ какъ будто бы простыхъ Гусей гоняетъ;
А этаго не смыслитъ неучь сей,
Что онъ обязанъ намъ почтеньемъ;
Что мы свой знатной родъ ведемъ отъ тѣхъ Гусей,
Которымъ нѣкогда былъ долженъ Римъ спасеньемъ.
Тамъ даже праздники имъ въ честь учреждены.!—
А вы хотите быть за что отличены?
Спросилъ прохожій ухъ. — Да наши предки... Знаю,
И все читалъ; но вѣдать я желаю,
Вы сколько пользы принесли? —
Да наши предки Римъ спасли. —
Все такъ, — да вы что сдѣлали такое? —
Мы? ничего! — Такъ чтожъ и добраго въ васъ есть?
Оставьте предков вы въ покоѣ:
Имъ по дѣламъ была и честь;
А вы, друзья, лишь годны на жаркое.

Базнь эти можно бы и болѣ пояснить;
Да чтобъ Гусей не раздразнить.

Gâscele.

Unŭ țěranŭ pe unŭ drumŭ îșĭ ducea cu unŭ bĕțŭ lungŭ în mână gâsce pentru vîndare în orașŭ; și, ca să ḑicŭ adevĕrulŭ golŭ, nu prea trata politicosŭ dróia luĭ de gâsce. Se grăbia dór omulŭ, în ḑiua de târgŭ să aibă și elŭ ceva câștigŭ, și unde-ĭ vorbă de câștigŭ, acolo nu numaĭ gâscele, ci chiar ómeniĭ o pățescŭ. De aceea nicĭ nu-lŭ învinovățescŭ pe țĕranŭ.

Altŭ-felŭ însă judecaŭ gâscele și, întâlnindu-se cu unŭ trecĕtorŭ în calea lorŭ, se plânseră de țĕranŭ în modulŭ următorŭ:

— Unde veĭ găsi gâsce maĭ nenorocite decât noĭ? Țĕranulŭ ne tratéză în unŭ așa modŭ și ne alungă ca pe nisce gâsce de rândŭ. Dar prostulŭ nu înțelege că e datorŭ să aibă respectŭ către noĭ; némulŭ nostru nobilŭ se trage din acele gâsce, cărora Roma le-a datoratŭ scăparea eĭ. Acolo sunt chiar sĕrbărĭ instituite în onórea lorŭ.

— Dar voĭ pentru ce vrețĭ să fițĭ onorate? le întrebă trecĕtorulŭ.

— Dar strămoșiĭ noștri....

— Sciŭ, și amŭ cetitŭ despre dînșiĭ; vroiŭ însă să sciŭ, voĭ ce folosŭ ațĭ adusŭ?

— Dar strămoșiĭ noștri aŭ scăpatŭ Roma.

— Așa-ĭ, — dar voĭ înși-ve ce-ațĭ făcutŭ?

— Noĭ? Nimicŭ!

— Apoĭ atuncĭ la ce suntețĭ bune? Lăsațĭ în pace pe strămoșĭ: aŭ fostŭ onorațĭ pentru acțiunile lorŭ; voĭ însă, dragile mele, suntețĭ bune pentru friptură numaĭ.

Acéstă fabulă amŭ puté s'o explicămŭ maĭ bine încă; dar să nu necăjimŭ cum-va pe gâsce.

E. Arbure.

Любопытнюн.

Приятель дорогой, здороoо, гдѢ ты былъ? —
Въ кунсткамерѢ, мой другъ! Часа тамъ тра ходилъ,
Все видѢлъ, высмотрѢлъ; отъ удивленья,
Повкришь ли, не станетъ ни умѢнья,
Пересказать тебѢ, ни силъ.
Ужь подлинно сто тамъ чудесъ палата;
Када на выдумки природа таровата!
Аакихъ звѢрей, какихъ тамъ пиицъ я не видалъ!
Какія бабочки, букашки,
Козявки, мушки, таракашки!
ОднѢ какъ изумруоъ, другія какъ коралъ!
Какія крохотры коровки!
Есть право менѢе буларочной головки!
А видѢлъ ли слона? Ааковъ собой на взглядъ?
Я чай, подумалъ ты, что гору встрѢтилъ! —
Да разоѢ тамъ онъ? — Тамъ. — Ну, братецъ, виноватъ:
Слона-то я и не дримѢшилъ.

Curiosulŭ.

— Prietene scumpŭ, bună ḑiua, unde aĭ fostŭ?

— La museŭ, dragulŭ meŭ! Vre-o treĭ césurĭ am umblatŭ pe acolo; am vĕḑutŭ tóte, m'am uitatŭ; de miratŭ ce sunt, să mĕ credĭ, nu voiŭ avé nicĭ forța, nicĭ putința să-țĭ povestescŭ. Cu dreptŭ cuvîntŭ unŭ palatŭ de minunĭ! Ce avută e Natura în invențiile eĭ! Ce animale, ce păsĕrĭ am vĕḑutŭ pe-acolo! Ce fluturĭ, gândacĭ, lighióne, musce, insecte! Unele ca smaragdulŭ, altele ca mărgénulŭ! Ce insecte mititele! Sunt unele, ḑĕŭ! maĭ micĭ decât unŭ capŭ de acŭ cu gămălie!

— Dar aĭ vĕḑutŭ elefantulŭ? Cum e la faţă? De sigurŭ te-aĭ gânditŭ unŭ munte am întâlnitŭ!

— Ore acolo-ĭ? Eĭ frate, vina mea: tocmaĭ pe elefantŭ nu l'am băgatŭ de sémă.

E. Arbure.

9. Fabula la Polonĭ.

Ignaţiu Krasicki.

Ignaţiŭ Krasicki este un literatŭ polonezŭ născutŭ în Galiţia la Dubiecko în 1735 şi mortŭ la Berlin în 1801. A fostŭ archiepiscopŭ de Gnesne. Intre altele, elŭ a scrisŭ şi fabule, carĭ s'aŭ publicatŭ în 1779.

Din fabulele luĭ Ignaţiu Krasicki:

Słowik w urnie.

Między smutnemi ruiny,
W lasku nad maleńką rzeczką,
Kwilący słowik, pomiędzy krzewiny,
W żałobnéj urnie miał swoje gniazdeczko.
Wesoła pliszka stojąc na kamyku,
«Powiedz mi (rzecze) kochany słowiku,
«Czemu oddawna, i na każdą wiosnę,
«Obierasz za dom to miejsce żałosne?» —
«Zadość się twojéj ciekawości stanie,
(Łagodnie słowik odpowie).
Rodzice moi, i wszyscy przodkowie
Na tem tu drzewie mieli swe mieskanie
Strzaskał je wicher: a ja nieszczęśliwy,
Życząc, by widok dotkliwy,
Pamięci zezłéj dni moich nie smucił,
Osiadłem w urnie i drzewom porzucił.»
Pliszka mu na to: «Jeśli przy korzeniu,
«Drzewo puści latorośl i znowu odżyje?»
Przerwał jéj słowik: Ach! w takim zdarzeniu,
«Z laurowych liści gniazdo me uwije.»

Privighetórea în urnă.

Printre ruine triste, în păduricea, de care se atinge unŭ rîuleţŭ, privighetórea ce ciripia prin stufişe, în urna de p'unŭ monumentŭ avea unŭ cuibuleţŭ. Vesela presură stândŭ pe-o pietricică o întrebă:

-- Iea spune-mĭ, iubită privighetóre, de ce, de mulţĭ anĭ incóce, in fiecare primăvară, îţĭ alegĭ dreptŭ cuibŭ acestŭ jalnicŭ locŭ?

— Curiositatea îţĭ voiŭ satisface, îĭ rĕspunse blândŭ privighetórea. Părinţiĭ şi toţĭ aĭ meĭ ceĭ din trecutŭ, pe acestŭ pomŭ şi-aŭ avutŭ cuibulŭ lorŭ. O vijelie l'a ruptŭ şi eŭ, nenorocita, ca să scapŭ de-o amintire durerósă, de-o jale, ce ḑilnicŭ îmĭ întrista gândurile, m'am aşezatŭ în urnă, părăsindŭ acelŭ lugubru locŭ.

— Presura îĭ rĕspunse: dar dacă dela rădăcină pomulŭ ar da lăstarĭ noĭ şi ar reînvia?

— Privighetórea o întrerupse: «Ah! în acestŭ casŭ din frunze de laurŭ mĭ-aşĭ împleti cuibulŭ.»

Bobry.

Przy pięknym dworze, w strugu czystej wody,
Mieszkał bóbr z dziećmi i żoną;
Dom jego chociaż staroświeckiéj mody,
Przez pracę, zmyślność, bobrom przyrodzoną,
Wszystko posiadał; czyste były wniścia,
Pełno w komurkach i kory i liścia.
W cichéj swobodzie pędzili dni całe,
Jejmość, jegomość, i panięta małe.
Szczęśliwi, gdyby w życzeniach nie ślepi.
Żyli jak ojce i dziady.
A będąc dobrze, nie chcieli być lepiéj.
Ale przeciwnie, gdyż obce przykłady
Wszystko są popsuć gotowe,
Nieraz bóbr z wody wyścibiwszy głowę,
Widział co się w zamku działo,
I jak tam wszystko jaśniało.
Jak małe dzieci pomiędzy szpalerem,
Chodząc sobie z guwernerem
Jak gdyby na téj nie zrodzone ziemi,
Gadały słowy obcemi.
Pilne na wszystko mając uważanie
Rzekła do męża bobrzyca.

«Wiesz-że dla czego tak wielka różnica
Między człekiem a zwierzem? oto wichowanie,
Czyni ją, czemuż i bobrzęta
Nie mają być chowane jak inne panięta?
Niech nad naszemi biegłe jakie zwierze,
Dozór oświecenia bierze.»
Gdy tym zamysłem bobrzyca zajęta,
Papuga kędyś z więzienia wymknięta,
Z pąsowym skrzydłem, a szara na grzbiecie,
Wałęsając się po świecie,
Jak gdyby swoje przeznaczenie zgadła,
Przy budzie bobrów na gałęzi siadła,
I zaczęła szczebiotać różnemi języki.
Podobał się ten głos dziki,
Podobały się pióra pąsowe na szranku,
Wraz więc żona do męża: «Ach! mój ty kochanku,
Wszak to papuga, kiedy dziób otwiera,
Nakształt dworskiego gada guwernera.
Co to za szczęście i przygoda jaka,
Samo je niebo nam nieci,
Weźmy zaraz tego ptaka,
Za dozorcę naszych dzieci.»
Wielka powolność była w naszym bobrze,
Co rzekła żona, wraz powiadał «*dobrze*.»
Nie bez trudności przyszło do ugody,
Z papugą naszą dziwaczną,
Musiano wielkie zapewnić nagrody
I orzechów pensiję znaczną;
Nim się podjęła wykwintnéj usługi!
Nakoniec jeła mćczyć niebożęta
Zwierzęta!
Nauczyła ich dosyć przez czas długi,
Wszystkiego tego co znają papugi:
Jak się krzywić, jak głowę na ramie pokładać,
Jak bez sensu głupstwa gadać,
Rozwodzić krzyki i śmiechy;
Wszystko to dobrze, ale niedługie pociechy
Były rodziców; bo gdy z szczeniąt małych,
Doszły bobry lat dojrzałych,
Pokazało się, co za żal, o nieba!

Że wszystko znały, prócz co bobrom trzeba.
Żadnéj do rzeczy domowéj ochoty,
Same grymasy, a pasz do roboty.
Zestarzeli rodzice, a nie było komu,
Ni drzewa spuścić, ni zawlec do domu,
Ni tamy ubić ogonem,
Ni się w zimę opatrzyć świeżéj kory plonem.
Znędzniał ród cały, dla tego jedynie,
Że w małéj swojéj rodzinie,
Ojciec i matka nie myśląk o głodzie,
Nad pożyteczne, woleli co w modzie.
Późne na ten czas było narzekanie,
Na tak zdrożne wichowanie,
Próżno ojciec na dzikie patrząc koczkodany,
Skarzył sie łzami zalany;
Biada nędznemu, lecz tak zawsze bywa
Kiedy papuga bobry wychowywa.

Biberiĭ.

In apropiere de unŭ castelŭ, alăturĭ de albia unuĭ limpede riŭ, locuia o familie, formată dintr'unŭ biberŭ, puĭ şi nevastă. Casa (visuina) lorŭ, deşi după moda veche, prin muncă şi şiretlicŭ, era averea lorŭ proprie. Nu le lipsia nimicŭ, intrările (găurile) eraŭ curate; belşugŭ în cămăruţe de frunze şi cojĭ. Şi, într'o mulţumire completă îşĭ petreceaŭ ḑilele. Domnulŭ, cucóna şi miciĭ coconĭ arŭ fi fostŭ fericiţĭ, dacă s'ar fi mulţumitŭ, ne-cerêndŭ maĭ multŭ în órba lorŭ vanitate, de cum aŭ avutŭ tatălŭ şi buniciĭ; aflându-se în belşugŭ de tóte îndestulaţĭ. Dar eĭ din potrivă, apoĭ esemplele străine sunt orĭ şi când gata a strica totulŭ. Câte o dată Biberulŭ scóte capulŭ afară din apă, uitându-se la totŭ ce se petrecea în castelŭ. Şi cum totulŭ era lucindŭ acolo, cum miciĭ copiĭ printre spaliere se plimbaŭ cu instructorulŭ lorŭ, par'că nu arŭ fi fostŭ născuţĭ în astă ţéră, vorbiaŭ în limbă străină. Atentă fiindŭ cu băgare de sémă la tóte, îĭ ḑise soţuluĭ biberóica: «Sciĭ pentru ce e aşa de mare deosebirea între unŭ omŭ şi animalŭ? uite crescerea acestora; pentru ce adică şi copiiĭ noştri nu arŭ puté fi crescuţĭ ca alţĭ coconaşĭ? De-arŭ fi numaĭ şi aĭ noştri instruiţĭ de vr'unŭ animalŭ maĭ ţeselatŭ!»

Tocmaĭ cum sta aprofundată în ast-felŭ de gândurĭ, iată unŭ papagalŭ scăpatŭ din închisóre (colivie), cu aripĭ stropite roşiaticŭ, cam cenuşiŭ pe spate, rătăcea fără de nicĭ unŭ rostŭ în lume. Şi, ca şi cum şi-ar fi ghicitŭ providenţa se aşéză pe o cracă alăturĭ de vizuina biberilorŭ, începêndŭ a că-

răi în diverse limbĭ. Le plăcù acelŭ crășnetŭ sĕlbaticŭ; asemenea îĭ încântară și penele bălțate. Nevasta spune bărbatuluĭ: Ah, iubitulŭ meŭ soțŭ, acesta-ĭ papagalŭ, dar când deschide cioculŭ vorbesce tocmaĭ ca și guvernorulŭ. Ce norocŭ, ce întîmplare! se vede că chiar cerulŭ ne trimete acéstă pasĕre. S'o luămŭ numaĭ decât ca să îngrijéscă de copiiĭ noștri. Biberulŭ cam bunŭ, cam neplecându-ĭ cérta, ce-ĭ poftia nevesteĭ la nimicŭ nu-ĭ dicea «ba;» dar, nu cam fără greutățĭ convenise cu papagalulŭ nostru, și elŭ cam curiosŭ. Trebuiră să-lŭ asigure de o mare recompensă și încă și unŭ venitŭ cam însemnatŭ; până ce se hotărî să priméscă încredințata-ĭ slujbă. La urmă începù să căsnéscă bietele animale! i-a învĕțatŭ destulŭ timpŭ îndelungatŭ, totŭ ce posedă ca cunoscință papagaliĭ:

Cum să se strâmbe, cum s'aplece capulŭ pe umerĭ, cum făr' de nicĭ unŭ rostŭ se vorbéscă la proștĭ, le împrăscie vorbe și glume. Totulŭ era bunŭ, dar bucuria fuse cam scurtă, părințilorŭ; fiind-că prăsila mică crescù, ajunse în vîrstă, la aniĭ înaintațĭ s'a arĕtatŭ, ce jale, o cerule! aveaŭ cunoscință de tóte, dar de cea ce-ĭ trebuinciosŭ biberilorŭ nicĭ o plăcere, de vre-o lucrare casnică nicĭ o iubire, numaĭ grimasurĭ trândave la muncă. Părințiĭ îmbĕtrâniră și nu fuse cine s'aducă lemne, să care în casă saŭ să bată parĭ cu códa, nicĭ să s'aprovisioneze pentru iarnă cu cojĭ próspete; se prăpădi întregulŭ cuibŭ numaĭ pentru aceea că în mărginitele lorŭ proporțiĭ, tatălŭ și muma nu s'aŭ ganditŭ la fómete, la ce-ĭ maĭ nutritorŭ, numaĭ la ce-ĭ în modă. La urmă nu fură crutate de blesteme acele timpurĭ de așa crescere greșită; degéba se căi de vanitate, le plânse cu ochiĭ plinĭ de lăcrimĭ. Năpastia sĕraculuĭ, de, se întîmplă așa, când papagalulŭ dă crescere biberilorŭ.

Z. Arbure.

PARTEA II.

I. FABULA LA ROMÂNĬ.

La noĭ, la Românĭ, până pe la 1800 nu găsimŭ fabule scrise.

Dela *Samuelŭ Klein*, născutŭ în Transilvania în Sadu, scaunulŭ săsescŭ alŭ Sibiiuluĭ, la 1745, mortŭ la 1808 la Buda, a rĕmasŭ unŭ manuscrisŭ de *Viéța și faptele luĭ Esopŭ* (traducere).

De aci înainte fabulele luĭ Esopŭ intră la modă.

La 1812 întâlnimŭ pentru întâiașĭ dată tipărite *Viața și fabulele prea ințeleptuluĭ Esopŭ* — în Transilvania, nu se scie anume loculŭ.

In 1816 intâlnimŭ două edițiunĭ din *Viața și pildele luĭ Esopŭ* și anume una la Sibiiŭ și una la Iașĭ.

De aci înainte edițiunile *Vieței* și *pildelorŭ* saŭ *fabulelorŭ* luĭ Esopŭ urmézá. Așa la 1843 apare edițiunea întitulată: *Viața și pildele ințeleptuluĭ Esopŭ*, la *Sibiiŭ*, în tipografia luĭ *Gheorghie de Klozius*, formatŭ micŭ, 154 paginĭ. La 1857 Aprile 22 apare ediția cu titlulŭ: *Viața și 183 fabule ale luĭ Esopŭ, precese de câte-va teoriĭ retoricescĭ asupra scrierilorŭ alegorice, și urmate și de alte câte-va fabule dintr'alțĭ autorĭ elinĭ. Date acum în tiparŭ, după cererea prea sfințituluĭ Episcopŭ a sfinteĭ Episcopiĭ Buzĕŭ D. D Filoteiŭ; în tipografia sf. Episcopiĭ Buzĕŭ.*

Traducĕtorulŭ și prelucrătorulŭ acesteĭ cărțĭ iscălesce numaĭ cu inițialele: N. I. D.

Aci, ca și în traducerea din Sibiiŭ din 1843, Viéța și fabulele luĭ Esop sunt traduse după Planude; traducerea însă e maĭ liberă și încărcată cu amĕnunte explicătóre.

Dămŭ aci câte-va fabule de ale luĭ Esopŭ din traducerile românescĭ pe carĭ le avemŭ la îndĕmână:

Din traducerea din Sibiiŭ 1843:

Vulturele și Vulpea.

Vulturulŭ și vulpea, făcêndŭ între sine prieteșugŭ, aŭ rânduitŭ ca să șéḑă aprópe, întărindŭ prieteșugulŭ cu obiceiulŭ. Dreptŭ acea vulturulŭ într'unŭ arbore înaltŭ șĭ-aŭ pusŭ cuibulŭ, iar vulpea în nisce tufe aprópe aŭ născutŭ fiĭ. Decĭ, ducêndu-se odată vulpea după mâncare, vulturulŭ avêndŭ lipsă de bucate: zburândŭ în tufe, și răpindŭ fiĭ vulpiĭ, i-aŭ mâncatŭ împreună cu puiĭ sĕĭ. Iar întorcêndu-se vulpea și cunoscêndŭ ce s'a făcutŭ, nu atâta s'aŭ întristatŭ pentru mórtea fiilorŭ, cât pentru că nu-șĭ putea izbândi, că fiindŭ ea fiară de pămêntŭ, pe pasĕre nu o putea goni. Decĭ, departe stândŭ, după cum facŭ și ceĭ ce nu potŭ altă, blăstăma pre vrăjmașa. Iară nu după multŭ órecine prinḑêndŭ în câmp o capră, și jertfindu-o, zburândŭ vulturulŭ, aŭ apucatŭ o parte de carne cu cărbunĭ aprinșĭ, și o aŭ dusŭ în cuibŭ, și suflândŭ atuncĭ tare vêntulŭ s'aŭ aprinsŭ flacăra, și neputêndŭ încă zbura puiĭ vulturuluĭ, fripțĭ aŭ căḑutŭ pre pămêntŭ. Iară vulpea, alergândŭ înaintea vulturuluĭ, pre toțĭ i-aŭ mâncatŭ.

Din traducerea din Buzĕŭ 1857:

Vulturulŭ și Vulpea.

Vulturulŭ și vulpea, făcêndŭ între sine prieteșugŭ, aŭ hotărîtŭ să șaḑă aprópe unulŭ de altulŭ, ca să-șĭ întăréscă prieteșugulŭ lorŭ cu deasa vedere. Așa, vulturulŭ șĭ-a pusŭ cuibulŭ într'unŭ arbure înaltŭ, iar vulpea s'a așezatŭ aicĭ aprópe într'o lésă de spinĭ, unde a și născutŭ. Apoĭ odată, când vulpea s'a dusŭ după mâncare, vulturulŭ fiindŭ în lipsă de hrană, zbură spre lésă, și răpindŭ fiiĭ vulpeĭ i-a mâncatŭ împreună cu puiĭ sĕĭ. Intorcêndu-se vulpea și cunoscêndŭ cele ce i-a făcutŭ, nu s'a întristatŭ atâta pentru mórtea puilorŭ eĭ, cât pentru că nu putea să-șĭ rĕzbune; căcĭ fiindŭ ea o fiară de pămêntŭ, nu putea să vêneze o pasere (aeriană). Pentru acea stândŭ departe blestema pre vrăjmașŭ, totŭ lucrulŭ ce póte să facă ceĭ neputincioșĭ. Nu trecŭ multŭ timpŭ după aceea și vulturulŭ, vĕḑêndŭ că unŭ omŭ ferbea o capră pe care o vênase, zbură și răpi o parte de carne cu cărbunĭ aprinșĭ, și o aduse în cuibulŭ sĕŭ. Vêntulŭ sufla atâtŭ de tare în cât cuibulŭ s'a aprinsŭ și puiĭ, ce nu puteaŭ încă să zbóre, aprinḑêndu-se și eĭ, aŭ că-

Invĕţătură. — Acéstă fabulă însemnéză, că ceĭ ce strică prieteşugulŭ, măcarŭ că celŭ ce i s'aŭ făcutŭ strîmbătate nu póte să-şĭ izbândéscă, însă de pedépsa luĭ Dumnedeŭ nu vorŭ scăpa.

Vulturulŭ şi Rădaşca

Epurele, când alérgă după elŭ vulturulŭ, aŭ fugitŭ în cuibulŭ rădaşcăĭ, rugându-se ca să-l mântuiască. Iar rădaşca se rugă pentru marele Joe de vulturŭ, să nu ucidă pre epure, fiindŭ-că aşa se rógă, încaĭ micimea sa să nu o urgiséscă. Iară vulturulŭ mâniindu-se cu aripa bătêndŭ pe rudaşca, şi apucândŭ pe epure l'a mâncatŭ. Iar rădaşca a zburatŭ cu vulturulŭ, ca să scie unde e cuibulŭ luĭ, şi mergêndŭ acolo prăvălindŭ ouĕle luĭ le-aŭ spartŭ. Iar elŭ mâniindu-se, că a îndrăznitŭ cine-va să facă acéstă, şi în locŭ maĭ înaltŭ a doua óră şi-a pusŭ cuibulŭ. Ci rădaşca şi acolo iar aşa i-a făcutŭ. Ce să facă acum vulturulŭ nu scia, s'a suitŭ la Joe (că luĭ se dice că este vulturulŭ sfinţitŭ) şi între genuchiĭ luĭ a treia óră şi-aŭ pusŭ ouĕle, comandându-le luĭ Dumnedeŭ, şi rugându-se ca să le păzéscă. Şi rădaşca făcêndŭ din gunoĭ purură, s'a suitŭ, şi i-a slobozitŭ în sînulŭ luĭ Joe, iar Joe sculândutŭ pe pămêntŭ. Atuncĭ vulpea alergândŭ, i-a mâncatŭ pe toţĭ înaintea vulturuluĭ.

Epimit (Epilogulŭ moralŭ alŭ fabuleĭ). — Acéstă fabulă însemnéză, că ceĭ ce calcă prieteşugulŭ şi chiar de vorŭ puté să scăpe de pedépsa prietenilorŭ nedreptăţiţĭ, însă nu vorŭ puté scăpà de pedépsa luĭ Dumnedeŭ.

Vulturulŭ şi Rădaşca (unŭ gândacŭ).

Unŭ epure alergatŭ de unŭ vulturŭ a fugitŭ în cuibulŭ rădasciĭ, rugând-o ca să-lŭ mântuiască. Rădaşca se ruga şi ea de vulturŭ să nu ucidă pre epure, jurându-lŭ pe Joe celŭ mare să nu-ĭ despreţuiască umilirea sa, vulturulŭ însă lovindŭ furiosŭ cu aripa pre rădaşca şi apucândŭ pre epure l'a mâncatŭ şi a zburatŭ. Atuncĭ rădaşca, ca să afle cuibulŭ vulturuluĭ, a zburatŭ şi ea împreună cu dînsulŭ, şi apropiindu-se de cuibŭ a prăvălitŭ ouĕle ce eraŭ într'însulŭ şi le-a spartŭ. Vulturulŭ necăjindu-se fórte multŭ pentru acésta şi dicêndŭ, cum se póte să-mĭ facă un astŭ-felŭ de lucru şi-a mutatŭ cuibulŭ la un locŭ maĭ naltŭ, unde a ooatŭ de a doua óră ca să scóţă puĭ; rădaşca însă şi acolo i-a făcutŭ asemenea. In sfîrşitŭ vulturulŭ, ne-sciindŭ ce să maĭ facă, s'a suitŭ la Joe, pentru că se dice că elŭ este pasĕre sfântă a luĭ, şi şi-a pusŭ alŭ treilea rîndŭ de ouĕ între genuchile luĭ, încredinţându-le Deuluĭ, şi rugându-lŭ ca să le apere.

du-se, ca să scuture gunoiulŭ, uitându-şĭ a lepĕdatŭ şi ouĕle de spartŭ. Şi înţelegêndŭ că rădaşca a făcutŭ acésta ca să-şĭ isbândéscă pe vulturŭ că nu numaĭ pe rădaşcă vulturulŭ i-aŭ urgisitŭ, ci şi asupra luĭ Joe a fostŭ ne-credinciosŭ. Deci întorcêndu-se vulturulŭ i-a spusŭ Joe, că rădaşca este care i-a făcutŭ supĕrare, şi adevĕratŭ cu dreptate a făcutŭ acésta. Iar Joe ne-vrêndŭ să péră némulŭ vulturilorŭ, a ḑisŭ către rădaşca să se împace, care nevrêndŭ rădaşca să se împace, Joe într'altŭ timpŭ a mutatŭ nascerea vulturilorŭ, când nu se vĕdŭ rădasce.

Invĕţătura.—Acéstă fabulă învaţă, că pre nimenĭ nu se cade a-lŭ nebăga în sémă, socotindŭ că nimenĭ nu este, care de nu îĭ veĭ da pace să nu-şĭ pótă izbândi.

Privighetórea şi Curoulŭ.

Privighetórea, şeḑêndŭ într'unŭ arbure, după obiceiŭ cânta. Iar curoulŭ vĕḑênd'o şi fiindu-ĭ fóme, sburândŭ o aŭ apucatŭ. Şi când acum era să o omóre, rugă pe curoŭ să nu o mănânce, că nu e de ajunsŭ să-şĭ umple cu ea pântecele, ci dacă îĭ trebuie mâncare să cate să se întórcă la maĭ marĭ păsĕrĭ. Iar cu-

Rădaşca însă şi acum făcêndŭ unŭ micŭ cocoloşŭ de băligarŭ, l'a lăsatŭ în sînulŭ luĭ Joe. Atuncĭ Joe sculându-se să scuture gunoiulŭ, s'a uitatŭ că are ouĕ, pentru acésta ouĕle căḑêndŭ jos s'aŭ spartŭ. Joe află dela rădaşca că ea a făcutŭ acésta, ca să-şĭ rĕsbune pe vulturŭ, care n'a atacatŭ numaĭ pe dînsa, ci n'a respectatŭ nicĭ rugăciunea făcută în numele sĕŭ, de mare zĕŭ. Când s'a întorsŭ vulturulŭ, Joe i-a spusŭ că rădaşca este, care i-a făcutŭ nevoia acésta, şi că cu dreptate a făcutŭ acésta. Cu tóte acestea fiind-că elŭ nu voia ca să piară genulŭ vulturilorŭ, a încercatŭ maĭ întâiŭ să facă pe rădaşca să se împace cu vulturulŭ, apoĭ fiind-că rădaşca n'a voitŭ să se împace, a mutatŭ nascerea vulturilorŭ în altŭ timpŭ, când nu se vĕdŭ rădasce.

Epimitŭ (Peroraţia fabuleĭ). — Fabula învaţă a nu despreţui pe nimenĭ, cugetândŭ bine că nu este nicĭ unŭ omŭ (orĭ câtŭ de neputinciosŭ), care, când este atacatŭ, să nu-şĭ pótă rĕsbuna.

Privighetórea şi Uleulŭ.

Privighetórea şeḑêndŭ într'unŭ arbure cânta după obiceiŭ. Uleulŭ vĕḑênd'o şi fiindŭ flămândŭ s'a repeḑitŭ asupră-ĭ şi a prins'o. Privighetórea vĕḑêndŭ că are să móră, rugă pe uleŭ să n'o mănânce, că cu ea nu póte să-şĭ umple pântecele, şi că de are lipsă de mâncare să caute alte păsĕrĭ maĭ marĭ. «Dar eŭ

roulŭ, luând'o, ḑice: Dar eŭ cu adevĕratŭ nebunŭ aşĭ fi de a-şĭ lăsa bucata care o amŭ gata în mânĭ, şi să umblu după care nu se vede.

Invĕţătură.— Acéstă fabulă învaţă ca fórte mulţĭ ómenĭ aşa fără de socotélă sunt, care pentru sperarea alteĭ morĭ, care nu sciŭ putea-le-vorŭ căpĕta, perdŭ cele ce aŭ în mânĭ.

a-şĭ fi unŭ (mare) nebunŭ, ḑice ulcĭulŭ, rĕspunḑêndŭ, de a-şŭ lăsa bucata, care 'mĭ este în mână, şi aşŭ umbla după alte carĭ niciĭ nu se vĕd.

Epimitŭ (Invĕţătura morală) a fabuleĭ. — Fabula arată că mulţĭ ómenĭ sunt atâta fără judecată, încât lasă lucrurile, ce aŭ în mână, în speranţă că vorŭ prinde alte lucrurĭ, ce nicĭ nu le vĕdŭ.

1. Dimitrie Ţichindeal.

Biografia maĭ pe largŭ a luĭ Dimitrie Ţichindeal o face I. Eliade în precuvîntarea ediţiuneĭ a II (din 1838) a fabulelorŭ luĭ Ţichindeal.

Acestŭ fabulistŭ s'a născutŭ în ultimulŭ pătrarŭ alŭ seculuĭ trecutŭ în Banatŭ la Becĭcherecul micŭ. A fostŭ maĭ întâĭ preotŭ în comuna sa, apoĭ între 1812 şi 1813 profesorŭ la scóla normală (preparandia) din Aradŭ; apoĭ până la 1814 adecă până pe la mórtea luĭ, a trăitŭ ca preotŭ în Becĭcherecŭ şi Temişóra.

Dămŭ aci din fabulele luĭ pe cele treĭ dela începutŭ:

Vulturulŭ şi Vulpea.

Vulturulŭ, însoţindu-se cu vulpea, aŭ făcutŭ între sine prieteşugŭ şi, ca să fie acela pururea statornicŭ, s'aŭ vorbitŭ şi s'aŭ împreunatŭ să vieţuiască în vecinătate, ca să pótă ajuta unulŭ altuia în vreme de lipsă; şi spre acestŭ scopŭ şi-aŭ alesŭ loru-şĭ unŭ stejarŭ înaltŭ, întru ale căruia crăngĭ aŭ făcutŭ cuibŭ, întru carele vulturulŭ a ouatŭ ouĕle sale, apoĭ clocindu-le a scosŭ puiĭ, iar vulpea, la rădĕcina aceluiaşĭ copacŭ, într'o gaură, şi-a făcutŭ ei-şĭ aşternutŭ de frunze, şi fiindŭ grea, aci a fĕtatŭ căţeiĭ sĕĭ. Decĭ acésta, după obiceiulŭ eĭ, a eşitŭ odată la vĕnatŭ. Vulturulŭ în ḑiua aceea ne avêndŭ ce mânca, nicĭ cu ce-şĭ sătura familia sa cea flămândă, vĕḑêndŭ puişoriĭ vulpeĭ cam graşĭ, a sburatŭ jos, şi luându-ĭ în unghiĭ, i-a dusŭ în cuibulŭ sĕŭ. Nu târḑiŭ după aceea venindŭ şi vulpea dela vênatŭ, a vĕḑutŭ acéstă jalnică privire; căcĭ sângele încă caldŭ curgea din cuibŭ pe lemnŭ în josŭ, şi ticăloşiĭ aceia puişorĭ umilite glasurĭ de vaete şi plân-

gere da. Iar Vulturulŭ cu unghiile sale fólele le spărgea, cu clonţulŭ ochii le scotea. Socotiţĭ dreptŭ acea, cum a trebuitŭ să fie vulpeĭ atuncĭ, vĕḑêndŭ acéstă jalnică întîmplare; fiesce-carele póte fórte lesne ghici acésta, ca să pătiméscă dela altulŭ óre-carele, nu i-ar fi eĭ aşa jale, ca şi când dela prietenulŭ şi vecinulŭ sĕŭ pătimesce, după aceia neputêndŭ nimicŭ alta face, făcŭ aceea, care toţĭ ceĭ slabĭ facŭ, când li se face vre-o supĕrare dela ceĭ maĭ tarĭ: blĕstămă şi chiămă judecata şi dreptatea, cea ceréscă să-ĭ rĕsplătéscă. Insă după puţine ḑile păstorii în câmpŭ frigêndŭ carne, din care vulturulŭ răpindŭ o bucată, de care era lipitŭ unŭ cărbune nestinsŭ cu focŭ, şi după întîmplarea suflăreĭ vêntuluĭ, dintr'acea bucată s'a aprinsŭ cuibulŭ vulturuluĭ, deci căḑêndŭ vultureiĭ ceĭ micuţĭ jos, jumĕtate fripţĭ, o cu câtă bucurie i-a aşteptatŭ vulpea, şi cum îndată înaintea ochilorŭ vulturuluĭ i-a isbitŭ de copaciŭ, şi inima din eĭ, fiindŭ încă vie, o smulgea şi o înghiţia. Fieşte carele şi acésta póte fórte lesne ghici cum îĭ va fi fostŭ atuncĭ vulturuluĭ.

Invĕţătură. — Nu te însoţi cu cine nu eştĭ din destulŭ a te smulge de pĕrŭ, ḑice unŭ cuvîntŭ bĕtrânŭ; că spre cine se plângŭ maĭ multŭ ómeniĭ, decât spre veciniĭ şi prieteniĭ lorŭ; căcĭ astăḑĭ se sărută şi se prietenescŭ, iar diminéţa se sudue şi se sfădescŭ. Uniĭ pătimescŭ pentru rĕutatea şi nedreptatea lorŭ despre o parte, iar despre alta pentru nesciinţa şi blestemăţiile lorŭ.

Nu te însoţi cu cine nu te cunoscĭ, şi nu te împrieteni cu ceĭ maĭ puternicĭ decât tine; iar maĭ vîrtosŭ nu primi pe nimenĭ în prietenie maĭ nainte până ce nu-lŭ veĭ cunósce bine cum a trăitŭ cu ceĭ maĭ nainte prietenĭ aĭ sĕĭ. Dreptatea cere ca nimenuĭ câtŭ maĭ mică asuprire să nu-ĭ facemŭ: iar fapta cea bună voesce ca să ajutămŭ altora, şi să le facemŭ bine. Mintea cea sănĕtósă tare ne poruncesce nouĕ, ca să ne păzimŭ fórte, să nu ne facă rĕŭ cineva, şi tocmaĭ de ar voi, să nu pótă nicĭ-decum; acésta e maĭ fără primejdie şi fără de grijă, ca, până când póte să ne facă noue rĕŭ cine-va, de va vré, până atuncĭ nu stămŭ noĭ pre maĭ bunŭ piciorŭ: noĭ vomŭ vedé în multe fabule, că vulpea în multe împrejurărĭ, cu bună pricepere, şi înţelepciune s'a purtatŭ; iar aicĭ cu totulŭ s'a ruşinatŭ, că ea bine a sciutŭ că vulturulŭ e fórte bucurosŭ şi îĭ place epurĭ şi vulpĭ a mânca. Apoĭ cine ĭ-a ḑisŭ eĭ cu elŭ să se însoţéscă şi să se invecineze? Ce e iubirea cea de mărire deşartă, pre câţĭ din ceĭ cu minte ĭ-a făcutŭ fără minte şi pe ceĭ străbătătorĭ şi agerĭ la minte şi la vedere ĭ-a orbitŭ. Pe vulturulŭ a-lŭ avé în vecinătate nu e glumă, că acésta frumosŭ sună! ci ceea ce ne învaţă pe noĭ fabula acésta, maĭ frumosŭ e ca să înţelégă celŭ puternicŭ şi să nu se nădăjduiască întru puterea sa, căcĭ este ochiulŭ judecăţiĭ, carele tóte le vede. Spunŭ că se miră asupritoriĭ, căcĭ multŭ cerŭ

dela dînşiĭ, ci încă de se va cere înapoĭ tóte, câte aŭ luatŭ eĭ dela alţiĭ, puţin óre-ce le va rĕmâné.

Vulturulŭ săgetatŭ.

Unŭ vulturŭ, şeḑêndŭ într'unŭ locŭ înaltŭ, pândea dóră şĭ-ar vênà ceva de prânzŭ; însă, cum adesea-orĭ se întîmplă, că acela carele vrea pe alţiĭ să vêneze, pe sine însuşĭ se vênéză, şi carele pornesce după lâna altora nefiindŭ smulsă, elŭ însuşĭ vine acŭ totŭ tunsŭ. Unŭ vênătorŭ, fiindŭ aci óre-unde ascunsŭ, a săgetatŭ pe vulturŭ. -- Ah alŭ meŭ amărîtŭ vênatŭ! aŭ pe tine te-amŭ aşteptatŭ cŭ aicea? începù, jumĕtate mortŭ fiindŭ, a grăì vulturulŭ şie. Dar când încă vĕḑù la căpĕtulŭ codoriţeĭ (suliţeĭ) pene de vulturŭ, ḑise: ticălosulŭ de mine! sfârşindu-şĭ viéţa, aŭ dóră însuşĭ penele mele mĕ omóră? nu mĭ-e atâta de jale pre săgétă, cât îmĭ e pre penele mele.

Învĕţătură. — Omulŭ celŭ nedreptŭ şi rece, este asemenea vulturuluĭ fabuleĭ acesteia, căcĭ totŭ gândesce şi iscodesce şi bate capulŭ cum ar face rĕŭ altuia, până când cade elŭ însuşĭ în rĕŭ, apoĭ atuncĭ plânge şi se vaetă. Dragiĭ meĭ născĕtorĭ şi părinţĭ! iertaţi-mĕ pentru acéstă luare de sémă: dacă tata şi mama nu se iubescŭ între sine şi nu se cinstescŭ, apoĭ din cine se vor învĕţa fiiĭ lorŭ, ca să-ĭ cinstéscă şi să-ĭ iubéscă? Socotiţĭ, dreptŭ aceea ca să daţĭ pruncilorŭ voştri din pârga tinereţelorŭ modulŭ faptelorŭ bune, dacă poftiţĭ să vĕ fie vouĕ bunĭ, iar maĭ vîrtosŭ aşa să fiĭ către născĕtoriĭ tĕĭ, cum poftescĭ să-ţĭ fie prunciĭ. Cu dreptulŭ se plânge vulturulŭ spre penele sale, că nimicŭ nu e omuluĭ maĭ cu jale, decât când pătimesce dela aĭ sĕĭ, şi dela némulŭ sĕŭ; cine ţĭ-a scosŭ ochiĭ? fratele; pentru aceia aşa afund, ḑicŭ bĕtrâniĭ. Aşa dară dela cine va aştepta ajutorŭ? Decĭ să ne cercămŭ pe noĭ înşi-ne, nu cum-va suntemŭ noĭ pricina, că nu ne iubescŭ némurile şi prieteniĭ; căcĭ acela carele însuşĭ luĭ în lume îşĭ este prietenŭ nu-şĭ va dobândi şi credincioşĭ prietenĭ; şi carele numaĭ însuşĭ luĭ îşĭ place şi îşĭ slujesce, acela are domnŭ cu totulŭ nebunŭ.

Leulŭ şi Vulpea.

Leulŭ îndelungŭ vieţuindŭ şi fórte îmbĕtrânindŭ, nu putea nicĭ cu iuţimea, nicĭ cu virtutea sa ca în vremea tinereţelorŭ pre alte vieţuitóre să le supună şi să le mănânce; gândi dar şi socoti în totŭ chipulŭ, întru acéstă ticălósă circumstanţă (stare împrejurŭ) ce va fi de dînsulŭ; maĭ pre urmă, îĭ veni în minte, că de multe orĭ aicĭ pre pămîntŭ, cele ce nu se potŭ cu puterea şi virtutea birui, măestria şi isteţimea lesne le aduce spre acestŭ sfîrşitŭ. Dreptŭ aceia s'a făcutŭ bolnavŭ şi intrândŭ în pescera sa s'a întinsŭ

și s'a lungitŭ câtu-e de lungŭ, apoĭ a rĕsunatŭ și a făcutŭ scire în tóte laturile, și pretutindenea s'a dusŭ vorba, că leulŭ celŭ înfricoșatŭ, se muncesce cu sufletulŭ în gură, și trage de mórte, și e aprópe de sfîrșitŭ; numaĭ cât nu I-a eșitŭ sufletulŭ. Adevĕratŭ este, că cine ce poftesce, lesne și crede. Audindŭ acésta vieţuitórele, multe dintr'însele, una pre alta neașteptândŭ, s'aŭ înbulditŭ care maĭ întâiŭ acele nume de cercetare va intra la leulŭ celŭ ce-șĭ sfîrșesce suflarea, și uitându-se la periciunea luĭ să-șĭ îndulcéscă ochiĭ. Sĕraculŭ bietulŭ elŭ! ce făcea elŭ vĕdêndu-se de atâtea jigăniĭ împresuratŭ, când pe una când pe alta apucă lupișŭ ca bolnavulŭ, spre obiecturĭ și poftele sfînţia și le jertfia. Maĭ pe urmă iată și vulpea, care prin ușe privindŭ : noa ! cum eștĭ unchiule! rĕŭ, draga mea fiică, rĕspunse leulŭ și-I dise: dar vino maĭ aprópe, de mĕ vedĭ ! iartă-mĕ, unchiule, căcĭ nu am vreme, îmĭ este grabă, rĕspunse înţelépta jiganie, și nu sciŭ cum nicĭ îmĭ cam este voia, căcĭ vĕdŭ multe urme de către tine, iar de către mine nicĭ una.

Invĕţătura.— Intru acéstă fabulă póte fiește carele să-șĭ afle învĕţătura șie-șĭ. Ómeniĭ ceĭ asupritorĭ, rĕĭ și nedrepţĭ, ce nu potŭ cu puterea, aceea cu măestria, cu vicleșugulŭ și cu prefacerea facŭ. Spunŭ de acelŭ isteţŭ și politicŭ Papa Csist: acesta maĭ înainte, până a nu se pune Papă, a umblatŭ totŭ aplecușatŭ saŭ gârbovŭ; masariŭ de mreje pe masă avêndŭ, prânzia; iar cum îlŭ făcură Papă, îndată se îndreptă și se înţepeni maĭ bine decât fie-carele Cardinalŭ. «Amŭ aflatŭ acum cheile sfântuluĭ Petru, a disŭ unuĭ prietenŭ alŭ sĕŭ, carele se mira de acéstă schimbare; nu ne trebuesce a umbla maĭ multŭ aplecatŭ (gârbovŭ).» Iar cândŭ a vĕdutŭ mréja pe masa sa, a începutŭ a sudui pre sluga sa, pe bĕtrânulŭ Onufrie: «vedĭ că eștĭ fără creerĭ, îĭ dice, ce-ţĭ trebuesce maĭ multŭ mréja, dacă sunt toţĭ peștiĭ vênaţĭ?» Omulŭ viclénŭ și amăgitorŭ după vreme se pórtă, și se îmbracă când în piele de lupŭ, când de vulpe, iar când sunt de lipsă și de óe, și tocmaĭ și în cea de sfîntŭ. Păzesce greșelele când le spovedesce vulpea, și le povestesce lupulŭ! așa dice unŭ cuvîntŭ a unuĭ înţeleptŭ englezŭ, că noĭ așa suntemŭ întru acéstă piele a nóstră cât nicĭ nouĕ înșișĭ nu trebue cu totulŭ să ne încredemŭ. Nu crede nașule, că câinéscă e gura, și lacomĭ sunt ochiĭ la dînsa; nu lăsa laptele pre sufletulŭ viţeluluĭ, dicŭ bĕtrâniĭ Romanĭ. Acésta noĭ toţĭ, mulţumită luĭ Dumnedeŭ, scimŭ; nu e de lipsă ca eŭ acum maĭ înainte să o spunŭ. Fericită și de Dumnedeŭ bine cuvîntată e inima cea curată și dréptă, eĭ încă lasă să fie iarășĭ cu minte și înţelegere bună, iar maĭ vîrtosŭ cu aceia, pre care nu-Ĭ cunóscemŭ: că ce folosŭ îmĭ este, că m'a învĕţatŭ tatălŭ meŭ ca eŭ să nu înșelŭ pre nimenea, dacă nu m'a învĕţatŭ cum voiŭ face ca să nu mĕ înșele și pe

mine alțiĭ, grăesce Gilblas. Vulpea ne dă nouĕ aice minte, minte și învĕțătură, să nu grăimŭ nicĭ o dată așa iute întru lucrările naintea nóstră. Iartă unchiule că nu amŭ când, urmele mĕ spăimînteză. Cu greŭ e a cunósce pre omŭ! și cu cât sunt ale cuĭ-va maĭ dulcĭ și maĭ netede cuvintele, cu atâta maĭ multŭ trebue a fi în pază, și bine e a lua sémă cum sunt pre lângă dînsulŭ urmele, adecă: Cine e? și cum se pórtă și pășesce în lucrările sale acum? și cum s'a purtatŭ maĭ nainte, este maĭ multŭ de douĕ miĭ de anĭ de când se plânge Euripidŭ, că e muncă a cunósce pe omŭ, grăindŭ: Lucrulŭ carele e mincinosŭ, a datŭ Dumnedeŭ semne ca să-lŭ cunóscă ómeniĭ, iar a bărbatuluĭ cu ce putemŭ rĕulŭ să-lŭ cunóscemŭ? nicĭ unŭ semnŭ pe trupŭ nu i-a datŭ.

2. Gheorghe Asachi.

(Revista Nouă An. I. No. 1.)

Gheorghe Asachi s'a născutŭ la 1788 luna Martie 1, în Herța, târgușorŭ în județulŭ Dorohoiŭ. Familia luĭ era din Basarabia, și se așeḑase în Moldova pe la jumĕtatea seculuhuĭ trecutŭ. Tatălŭ sĕŭ, Leonŭ Asachi, era unŭ preotŭ instruitŭ și unŭ bunŭ patriotŭ. Acesta, după mórtea soțieĭ sale, se călugări. Când ceĭ doĭ copiĭ aĭ sĕĭ, Gheorghe și Petru se făcură de șcólă, pentru că la noĭ nu eraŭ școlĭ (o singură șcólă era în Iașĭ, și aceea grecéscă), iĭ luă și se așeză cu dînșiĭ la Lemberg.

La 1805, Gheorghe Asachi, în vîrstă de 17 anĭ, a isprăvitŭ cursulŭ studiilorŭ clasice dela academia din Cracovia. Dar în totŭ timpulŭ învĕțătureĭ sale s'a aplicatŭ cu deosebire la studiulŭ matematicelorŭ (inginerie și architectură).

Reîntorsŭ în țéră (1805) debută în specialitatea sa de architectŭ prin întocmirea unuĭ planŭ, după care s'aŭ ziditŭ în Iașĭ casele Principeseĭ Elena Sturdza Păstrăvénu (lângă biserica S-tuluĭ Nicolae celŭ sĕracŭ), aḑĭ proprietatea d-luĭ Vasile Sculi. Dar în acelașĭ anŭ, pentru motive de sănătate, trebui să plece la Viena. Timpŭ de patru anĭ, cât a statŭ acolo, elŭ s'a îndeletnicitŭ cu studiulŭ matematicelorŭ înalte și alŭ picturiĭ.

In vremea acésta Moldova era ocupată de armate rusescĭ. Gheorghe Asachi se duse la Roma. Acolo se ocupă cu studiulŭ archeo-

logieĭ și literatureĭ italiane și cu învěțămîntulŭ clasicŭ. Acolo îșĭ publică cele d'întâiŭ poesiĭ ale sale: «La Tibru» etc.

La 1812 se întórce în țéră și peste unŭ anŭ (1813) începe în Iașĭ unŭ cursŭ de inginerie. Cincĭ anĭ de-a rîndulŭ elŭ întocmi în limba română, spre mirarea tuturora, tractate de Aritmetică, Algebră, Geometrie, Trigonometrie și Geodosie practică.

La 1817 organisă unŭ începutŭ de teatru. Vědêndŭ apoĭ lipsa de profesorĭ pentru o cultură națională, Asachi aduse din Ardélŭ in Iașĭ câțĭ-va profesorĭ ca Vasile Fabianŭ și Vasile Popŭ, carĭ l'aŭ ajutatŭ multŭ în gréua și măréța luĭ muncă.

După restabilirea linișteĭ dela 1822, Ioanŭ Sturdza, Domnulŭ Moldoveĭ, trămite pe Asachi ca representantŭ alŭ țěriĭ la Viena, centrulŭ politiceĭ pe timpulŭ acesta; însă după cincĭ anĭ Asachi renunță la acea onóre și se întórce în țéră, unde înființéză la Treĭ-Ierarchĭ o școlă primară, una normală și unŭ gimnasiŭ. In anulŭ acesta, 1828, elŭ este numitŭ referendarŭ, în care funcțiune stă până la 1849 și face să se înființeze Academia Mihailénă la 1835 și la anulŭ 1841 Școla de arte din Iașĭ.

La 1 Iunie 1829 a scosŭ cea d'întâiŭ gazetă românéscă în Moldova «Albina Românéscă» care a ținutŭ 33 de anĭ, până la censură.

Fórte harnicŭ omŭ a fostŭ Asachi și trebue să fi avutŭ o rară înlesnire de a concepe și de așterne pe hârtie, căcĭ din góna viețeĭ luĭ, lasă aprópe o bibliotecă, din ce a scrisŭ și din ce a tradusŭ elŭ. Poesiĭ, nuvele istorice, balade, fabule, tablourĭ istorice, piese de teatru, călindare, cărțĭ de sciință, cosmografie, matematecĭ........ rěmâĭ uimitŭ când cugețĭ la câte a scrisŭ omulŭ acesta a căruĭ muncă de uriașŭ umple maĭ bine de o jumătate de secolŭ.

In vêrsta de 81 de anĭ, Gheorghe Asachi móre la Iașĭ în 1879.

Din fabulele luĭ Asachi:

Greerulŭ și Furnica.

Săltândŭ greerulŭ la țéră
Șuerat-aŭ tótă vară,

Și când iarna a venitŭ
Cu nemica s'a trezitŭ,

Ne-avêndŭ măcarŭ de dorŭ
Muscă saŭ un vermişorŭ.
Pe furnica sa vecină
A rugatŭ să-lŭ împrumute
Cu unŭ grăunte, c'o neghină,
Să maĭ prindă la virtute,
Dicêndŭ: — ḑeŭ, la timpŭ de trierŭ,
Daŭ parola mea de grierŭ,
Inturna-voĭ tótă soma
Şi 'nteresulŭ de 'mprumutŭ.
Dar furnica iconómă
I-a ḑisŭ: — vara ce-aĭ făcutŭ?
— Prin câmpiĭ şi prin grădine
Amŭ cântatŭ până aŭ datŭ bruma.
— Tu cântaĭ, îmĭ pare bine,
Jócă, vere, dar acuma.

Mórtea şi nenorocitulŭ.

Unŭ lemnarŭ din ceĭ sěrmanĭ,
Plinŭ de grijă şi de anĭ,
Cărândŭ vréscurĭ grele 'n spate
Din pădure pe la sate,
Se 'nturna încetişorŭ
La sěraculŭ foişorŭ.
Obositŭ, neputinciosŭ,
Pune sarcina sa jos,
Şi-şĭ aduce-aminte-anume
Câte sufere pe lume!
Că, de când elŭ s'a născutŭ,
Rele numaĭ a vĕḑutŭ.
Fără viptŭ de multe orĭ,
Fără somnŭ adese-orĭ,
Tótă nóptea 'n gândurĭ zace,
Ḑiua nicĭ cum n'are pace,
Căcĭ vătavulŭ rĕŭ şi tontŭ,
Boerescului peste pontŭ,
Birulŭ greŭ şi miĭ beilice,
Doĭ feciorĭ şi patru fiice,
O soţie sfădătóre
Viéţa îĭ face-o lingóre!
În cât, vrêndŭ a-şĭ face sémă,
Ca să vie mórtea chiamă!
Nesăţósa decĭ bĕtrână,
Ţiindŭ secerea în mână,
Repede s'a arătatŭ,
Şi ce vrea l'a întrebatŭ?
Vĕḑêndŭ fiorósa mórte,
Spăimîntatŭ lemnarulŭ fórte,
Ḑice: «— Rogŭ, ajut'unŭ picŭ
«Ceste lemne să rădicŭ.»
Mórtea curmă tóte cele,
Omulŭ însă-ĭ maĭ doritŭ
A suferì miĭ de rele,
Decât a fi mântuitŭ!

Bróscele carĭ cerŭ unŭ împĕratŭ.

Nevrêndŭ bróscele s'asculte
De guvernulŭ democratŭ,
Dela Zevs, cu strigărĭ multe,
Aŭ cerutŭ unŭ împĕratŭ.
Zevs, ce-ĭ ḑeŭ îndurătorŭ,
Le-aŭ trimesŭ unŭ domnitorŭ
Pacĭnicŭ, dreptŭ, cu blândă fire,
Incât altulŭ nicăire
Nicĭ odată s'a vĕḑutŭ.
Dar din cerŭ când a căḑutŭ,
A sunatŭ aşa de fórte,
Incât némulŭ celŭ broscosŭ
Bolândŭ multŭ şi maĭ fricosŭ,
Prin coşarŭ, glodóse bórte
Tupilŭ s'a acufundatŭ,
Şi timpŭ multŭ n'a cutezatŭ

De-a scóte capulŭ afară
Să facă concertŭ de séră.
Suveranulŭ însă-acelŭ
Pe care l'aŭ socotitŭ
Că-ĭ vr'unŭ uriașŭ cumplitŭ,
Ramŭ a fostŭ d'unŭ copăcelŭ.
Despre acéstă mare témă
Avea brósca, care întâĭ
A eșitŭ să iae sémă
Și să deie semnŭ l'aĭ seĭ.
Dar abia de ramŭ încetŭ
Tremurândŭ s'apropietŭ,
Iată șĭ-alta vine 'n urmă,
După ea întréga turmă.
Apoĭ nu pre târḑiorŭ
Totŭ acelŭ broscosŭ poporŭ,
Așa bine s'a deprinsŭ
La firésca bunĕtate,
Incât săria înadinsŭ
Impĕratuluĭ pe spate.
Păzindŭ alŭ sĕŭ caractirŭ
Tóte sufere-acelŭ Sirŭ!
Insă bróscele rebele,
Neastîmpĕrate, rele,
Cătră Zevs iar aŭ strigatŭ:
«Să ne daĭ altŭ împĕratŭ
«Care maĭ vioiŭ să fie!»
Zevs atunce în mânie
Le trimete o cucóră
Care 'mpunge, le omóră.
Să arăte-a eĭ putere,
Le înghite, și'n plăcere
Căpăținele le sfarmă.
Iată țipĕtŭ noŭ și larmă
Bróscele aŭ înălțatŭ!
Atuncĭ Zevs a detunatŭ
Cu aceste aspre ḑise:
«Brósce, haide! pare-vi-se
Că eŭ voiŭ să mĕ supunŭ
Către țipĕtulŭ nebunŭ?
Dacă ațĭ fi avutŭ minte,
Trebuia să fi ținutŭ
Pe guvernulŭ de 'nainte.
Dar după ce l'ațĭ perdutŭ,
Vĕ era destulŭ odorŭ
Acelŭ pacĭnicŭ domnitorŭ.
Acuma vĕ daŭ unŭ sfatŭ;
Păstrațĭ p'acestŭ împĕratŭ,
Nu cum-va iar prin schimbare
Să dațĭ peste-unŭ rĕŭ maĭ mare.

Ochiĭ și Nasulŭ.

Urma cértă dineóre între ochĭ și unŭ nasŭ vecinŭ,
Cuĭ din doĭ, după dreptate, ochelariĭ se cuvinŭ?
Advocatŭ se făcŭ limba și pe nasŭ îlŭ apĕra,
Iar urechea prezidentulŭ, a eĭ ḑicerĭ asculta,

Atuncĭ limba cu talentŭ:
A ḑisŭ către prezidentŭ:
— «Dréptă plécă-ni ureche,
«Să auḑĭ dovedĭ o mie,
«Prin înscrisŭ și mărturie,
«Cum din epoca cea veche,
«Némŭ de nasŭ, totŭ necurmatŭ,
«Ochelariĭ aŭ purtatŭ,
«Și-ĭ se cade ca moșie
«Trecută în paragrafie.
«O comisie de mazîlĭ,
«Rânduită chiar pe nasŭ,
«Aŭ găsitŭ între movilă
«Brazda ce-ochelariĭ aŭ trasŭ.
«Tribunalulŭ va ierta
«Să potŭ pilde arăta:

«Faţa dacă ar fi rĕmasŭ
«De 'ntimplărĭ să n'aibă nasŭ,
«Cine-arŭ fi acelŭ măgarŭ
«Ca să pórte ochelarĭ?
«Din aceste lămuritŭ
«După legĭ a doveditŭ:
«Cum că pentru nasŭ anume
«Ochelariĭ s'aŭ ursitŭ,
«Ş'ochelarilorŭ în lume
«Postŭ pe nasŭ s'a rânduitŭ!»
La acéstă limbuţie
Bravo 'n salā-a rĕsunatŭ.
Iar nasulŭ de bucurie
De treĭ orĭ a strĕnutatŭ!
Dar ghibacea nóstră limbă
A eĭ sistemă o schimbă,
Şi chiar pentru altă parte
Paragrafurĭ totŭ din carte
Aşa vederate a scosŭ,
Că a doveditŭ pe dosŭ,
Fără nicĭ un picŭ favorŭ,
Nicĭ prepusŭ de strîmbătate,
Cum că ochiĭ aŭ dreptate
Preste ochelariĭ lorŭ.
Dar urechea care 'n faptă
A limbeĭ aŭ înţelesŭ
Mituirea în procesŭ,
Hotărîre 'nchee dréptă:
«Nasulŭ dreptŭ de proprietarŭ
«Aibă preste ochelarĭ,
«Ochiĭ se vorŭ mărgini
«Prin eĭ numaĭ a privi.

Minciunile.

Intr'o séră fórte lină,
In plimbare am eşitŭ
La Copoŭ, lângă grădină,
Să rĕsuflu-aerŭ doritŭ.
Când vĕḑut'am de-odată
La statŭ mare o figură,
După modă îmbrăcată:
Dar precum facŭ ceĭ sĕracĭ,
Purta 'n umere dăsagĭ.
Insă nu amŭ însemnatŭ
De-ĭ femee, saŭ bărbatŭ?
Mĕ mirŭ de-acelŭ veneticŭ,
Şi întrebŭ atuncĭ de nume?
Stahia 'mĭ rĕspunde: «'n lume
«Intrigă ómeniĭ 'mĭ ḑicŭ.»
«In acéstă ţărnă bună
«Straturĭ samĕnŭ de minciună,
«De calumnie, creḑare,
«Greulŭ meŭ amestecŭ are.
«Ne-obosită în lucru suntŭ,
«Dintr'unŭ trecŭ la altŭ pămîntŭ.
«Insă nicăire nu-ĭ
«Ca pe malulŭ de Bahluĭ:
«Pămîntŭ grasŭ pentru minciune
«De se face de-a minune!
«S'apoĭ totŭ aicĭ cu preţŭ
«Fórte bunŭ astŭ-felŭ nutreţŭ
«Se întrébă şi se cată
«Ca o pómă delicată.
«Pentru acestŭ produsŭ mănosŭ
«Orĭ-ce timpŭ e priinciosŭ,
«Săcetă cu umeḑélă.
«Nicĭ odată daŭ smintélă.»
După-acéstă a sa mână
Iute sémĕnă în ţĕrână.
Unŭ grăunte nu se perde
Iată totŭ ogoru-ĭ verde.
O minune! 'ntr'unŭ minutŭ
Erburile aŭ crescutŭ
Inflorescŭ, ş'apoĭ pe locŭ
Amŭ spicele se cocŭ.
Incâtŭ totŭ acea câmpie

A produsŭ minciunĭ o mie.
Cele ce cu ochiĭ vĕdŭ,
Pipăindŭ abia le credŭ,
D'ómenĭ însă atuncĭ o cétă
De minciunĭ nouă insetată,
Case și copiĭ lăsa,
La culesŭ se indesa.
Măndru-ĭ fie-care spicŭ.
Dar de 'nuntru nu-ĭ nimicŭ.
De-a gusta toțĭ să îmbie,
Altulŭ pune în cutie
Trufandale înfoete,
La ținuturĭ le trimete.
Vĕdŭ colo femeĭ frumóse,
Deși ceva mincinóse,
A culege aŭ mare dorŭ
Minciunele de amorŭ.
Injositulŭ în trufie
Ne-avĕndŭ altă meserie
De nuvele care-ĭ placŭ,
Ișĭ culege unŭ plinŭ sacŭ.
Speculanțiĭ de pe locŭ
Pe la bolte marfa cară,
Ca s'o vîndă 'n iarmarocŭ
Și prin térgurĭ de prin țéră.
Ceĭ ce-ascultă pe la ușă,
Și veninulŭ pórtă 'n gușă,
De bunŭ nume răpitorŭ,
Culegŭ intrigĭ dintre florĭ.
Când prin chipurĭ felurite
Unu 'ncarcă altu 'nghite,
De o dată,
Se arată
Coborându-se din cerŭ:
Luminosulŭ adevĕrŭ.
Niciĭ unŭ vĕlŭ pre elŭ umbria,
Fachie 'n brațulŭ sĕŭ ținea.
Abia sânta cea figură,
Aruncă o căutătură,
Iute, cum a rĕsăritŭ,
Farmeculŭ a și peritŭ.
Șómeniĭ s'aŭ minunatŭ
Cum așa s'a îngânatŭ?...

Adevĕrule Pré-Sfinte!
Audĭ calda rugăminte:
Intre noĭ în vecĭ te-așéză.
Inimele luminéză.
D'aicĭ intriga să piară,
Ce pre noĭ vrea să desbine,
Și poporulŭ de prin țéră
Să se 'ncrédă numa 'n tine!

Momița la balŭ maschè.

Unŭ filosofŭ ce aflase
A sciințelorŭ secretŭ,
De pe'n lume adunase
Pentru publicŭ cabinetŭ.
După sistematicŭ planŭ,
Scoice, pesce din Oceanŭ,
Feare, pasĕrĭ cu verdĭ pene,
Bolovanĭ și buruene,
Crocodolĭ de pe la Nilŭ,
Și tabloŭ de Rafail.
In sfirșitŭ celŭ învĕțatŭ
De unŭ gustŭ, de o capriță,
Pentru sine-a cumpĕratŭ
Mare tînĕră momiță
Care-ĭ dicŭ orangutanŭ,
Și-ĭ de țĕrmulŭ Africanŭ.
In cărțĭ diua îngropatŭ,
Și'n negrélă împlântatŭ,
După lucru-ostenitorŭ,
Iubea șaga uneorĭ.
Și lăsândŭ de-o parte tomulŭ,
Invĕțatulŭ meŭ, ca omulŭ,

Să se pótă rĕsufla
Cu momiţa se juca.
Decĭ voiosŭ, vrêndŭ să petrécă
Séra unuĭ carnavalŭ,
Pus'aŭ strae ca să facă
Cea momiţă pentru balŭ,
Ca s'ó ducă acolo
Măscuită 'n domino.
In costumŭ înauritŭ
Contrabandu-a mistuitŭ
A eĭ céfă-ĭ învĕlită
Cu o freză încreţită,
Pune 'n capulŭ celŭ flocosŭ
Unŭ beretŭ cu fiongŭ tufosŭ.
Mijloculŭ cu brâŭ încinge
Şi în scarpe talpa-ĭ strînge.
Brânca-ascunde în mânuşĭ
Nasulŭ roşŭ ca pipăruşŭ
Ş'a eĭ botŭ, să nu-lŭ cunóscă,
Se acoperă cu mască.
Aşa mergŭ fără ciocoĭ
La teatru amândoĭ.
Filosofulŭ intră 'n sală,
Şi momiţa cu 'ndrăznélă.
Ce cu graţie cochetă
Ţine în brancă o lornetă.
Aicĭ află adunare
Miĭ luminĭ şi vuetŭ mare,
Săriturĭ, cacofonie,
Harurĭ date cu chirie.
Fie-care ca turbatŭ
Intră unde-ĭ îndesatŭ.
Unulŭ altuia în pripă
Sub nasŭ la ureche ţipă.
Multe masce sunt frumóse
Dar ca lumea-sŭ mincinóse!
Aicĭ veḑĭ pe unŭ nalbanŭ
Avêndŭ portulŭ şi organŭ
Unuĭ doftorŭ la consultŭ
Lătinesce vorbindŭ multŭ.
Veḑĭ din şcólă unŭ băetŭ,
Cu cunună de poetŭ,
Dama care-o lume 'nşală
Veḑĭ cu habotŭ de vestală.
Jidovulŭ de podulŭ vechiŭ
Imbrăcatŭ ca eroŭ grecŭ.
Ş'advocatulŭ celŭ limbutŭ
Jócă aice rolŭ de mutŭ.
Prin astŭ-felŭ de iarmarocŭ
Aĭ meĭ óspeţĭ îşĭ facŭ locŭ,
Filosofulŭ prin desime
Trece, dară nu-lŭ cată nime;
A momiţeĭ pasŭ măritŭ
Şi străina eĭ figură
Asupră-ĭ totŭ aŭ ţintitŭ
Adunăriĭ căutătură.
Cu zîmbire fie-care
Îĭ şoptia niscaĭ cuvinte,
Dar momiţa cu 'ngânfare
Trecêndŭ, trece înainte.
O asemenea tăcere
Şi măréţa eĭ vedere
Pe toţĭ umple de mirare,
Încât suna întrebare
Cine masca cea să fie!
Şi ideĭ s'audŭ o mie.
Cu respectŭ uniĭ se 'nchinŭ
Credêndŭ că-ĭ unŭ prinţŭ străinŭ.
Unulŭ ḑice: L'am aflatŭ,
Ilŭ arată a sale-odóre,
A Ungarieĭ magnatŭ.
Altu-apoĭ: O frăţióre!
Din tăcere sa nu veḑĭ
Că-ĭ unŭ milordŭ irlandez?
Jură însă a luĭ vecinŭ
Că-ĭ de China Mandarin.
Fie-care-a socotitŭ
Că pe mască a ghicitŭ.
Pre ea totŭ în jurŭ uréză
Şi i se recomandéză.

Iată pentru randevù
Îĭ dă-actrița unŭ bilè-dù,
Poliță îĭ dă bancherulŭ,
Minunatulŭ hapŭ spițerulŭ.
C'unŭ cuvîntŭ pe cea momiță
Toțĭ o credŭ de-alésă viță.
Iĭ facŭ curte și-ĭ se plécă
Ca protectorŭ să șĭ-o facă.
Iar pe omulŭ învĕțatŭ
Nicĭ în sémă l'a băgatŭ.
Elŭ atuncĭ plinŭ de mânie,
Astă-a lumeĭ nebunie
Ca să rabde nu maĭ póte;
A momițeĭ mască scóte,
Ș'apoĭ ḑice astă vorbă:
«Fără creerŭ turmă órbă!
«Totŭ e bunŭ ce e străinŭ,
«Veḑĭ la cine te închinĭ!
«Sistema ți-ĭ părtinire
«Interesulŭ și 'njosire;
«Meritulŭ celŭ învĕțatŭ,
«Cugetulŭ celŭ maĭ curatŭ,
«Sentimentŭ de omenire
«N'aŭ la tine prețuire,
«Și maĭ bine 'țĭ place o viță
«Ce 'n minciunĭ îmbrobodită,
«Nesciința și 'nfoere
«Le ascunde prin tăcere!»

3. Costache Stamati.

«La 1866, într'unŭ studiŭ din *Buletinulŭ Instrucțiuneĭ publice*, d-lŭ G. Misailŭ ḑicea următórele:

«Nobilulŭ Alexandru Hăsdeŭ și cavalerulŭ Costachi Stamati sunt «singuriĭ literațĭ românĭ de peste Prutŭ. Precum doĭ arborĭ verḑĭ «și stufoșĭ, părăsițĭ saŭ uitațĭ de Dumneḑeŭ și de ómenĭ pe întin-«derea cea nemărginită a unuĭ deșertŭ arinosŭ, represintă singura «vegetațiune din partea loculuĭ, de asemenea aceștĭ doĭ Românĭ «represintă viața intelectuală între Basarabienĭ. Vaĭ, durerosŭ lu-«cru este de a mărturi acésta, dar adevĕrulŭ așa e, și nimenĭ «nu-lŭ póte tăgădui!...»

«In adevĕrŭ, acești doĭ Basarabienĭ, tatălŭ meŭ și prietenulŭ sĕŭ Stamati, pe carĭ în copilăria mea îĭ vĕḑusemŭ de atâtea orĭ în Chișinĕŭ, petrecêndŭ împreună serile în duióse amintirĭ despre fost-aŭ-fostŭ alŭ Românilorŭ, amêndoĭ la unŭ locŭ, caracteriséză de minune întréga Basarabie de la 1812 încóce: Basarabia cea incultă, fără nicĭ o școlă, păstrândŭ cu sfințenie fondulŭ și forma Moldoveĭ de pe la începutulŭ véculuĭ, și Basarabia cea cultă, simțindŭ românesce, une-orĭ cu multă căldură, dar îmbrăcândŭ acestŭ simțŭ într'o haină străină.

«Părintele meŭ a scrisŭ românesce numaĭ povestea istorică «Dom-

nia Arnăutuluĭ», care şi aceea fusese lucrată d'intâiŭ în rusesce. Cele-lalte scrierĭ ale sale, aprópe tóte despre România, unele publicate, altele inedite, sunt în limba rusă, pe care — în proză şi 'n versurĭ — o mânuia cu multă înlesnire şi cu o rară tărie.

«Şi tótă acéstă însufleţire atâtŭ de românéscă e perdută pentru noĭ, fiind-că poetulŭ a scrisŭ rusesce; şi a scrisŭ rusesce, ba încă într'o ruséscă măiastră, fiind-că se călise prin întréga lungă filieră a şcólelorŭ rusescĭ, cărora — ce-ĭ dreptulŭ — le datoria o sciinţă fórte temeinică şi variată.

«Costache Stamati, născutŭ pe la finea secoluluĭ trecutŭ, înainte de alipirea Basarabieĭ către marea împĕrăţie a Crivĕţuluĭ, elŭ învĕţase ce învĕţase în Iaşĭ fără nicĭ o şcólă.

«Fiŭ alŭ luĭ Toma Stamati, Costache Stamati era nepotŭ de frate bunŭ alŭ aceluĭ celebru mitropolitŭ moldovenescŭ Iacobŭ Stamati, ardelénŭ de viţă, a căruia viaţă, ţesută din lupte pentru luminarea poporuluĭ românescŭ, o descrie doftorulŭ sĕŭ de casă, Némţulŭ Andreas Wolf, apoĭ maĭ târḑiŭ d-lŭ Kogălnicénu.

«Costache Stamati, rĕposatŭ în adâncĭ bĕtrâneţe cam pe la 1870, aparţine ca scriitorŭ unuĭ periodŭ cu multŭ maĭ vechiŭ.

«Costache Stamati a scrisŭ în proză şi în versurĭ.

«Cea maĭ însemnată şi maĭ bine scrisă din bucăţile prozaice este unŭ dialogŭ intitulatŭ: «Cum era educaţia nobililorŭ românĭ în se- «colulŭ trecutŭ, când domniaŭ Fanarioţiĭ în ţéră.»

«Versurile luĭ Costache Stamati se împartŭ în două rubrice: cele rimate şi cele nerimate.

«Poema «Păgânulŭ cu fiicele sale», atât prin energia concepţiuneĭ precum şi prin condiţiunile formeĭ, e cea maĭ nimerită din încercările rimate ale poetuluĭ.

«Proza luĭ Costache Stamati e slabă, deslegată, prolixă.

«Costache Stamati prosaistŭ nu este, ci numaĭ poetŭ; poetŭ însă, în unele privinţe, de prima ordine.

«Din versurile luĭ Costache Stamati, unele sunt mediocre, altele slabe, o sémă nu susţinŭ aceeaşĭ vervă dela începutŭ până la sfârşitŭ; dar ce ne pasă nouĕ de aceste intervalurĭ de cădere, când

le vedemŭ rĕscumpĕrate prin maĭ multe bucăţĭ de o adevĕrată poesie.» *(B. P. Hasdeŭ, Revista Nouă, An. I, No. 6)*

Din fabulele luĭ Costache Stamati:

Tabăra de cară.

Mergea odinióră
O tabără de cară,
Intre care era unulŭ, năstruşnicŭ şi mare fórte,
Că pe lângă cele-lalte,
Era ca o arătare,
Saŭ ca unŭ armăsarŭ,
Pe lângă unŭ ţînţarŭ.
Incât nu avea asemĕnare,
Nicĭ a carŭ, nicĭ cărucénŭ, ce o haraba era,
De orĭ-cine îlŭ vedea se miera,
Cu ce să fie încărcatŭ
Acelŭ carŭ ce mergea aşa de îngâmfatŭ!
Dar maĭ târḑiŭ s'a aflatŭ,
Că acelŭ carŭ era plinŭ de bârdane şi bĕşicĭ,
In care la căsăpie se pune sĕŭ şi cervicĭ,
Şi pe care le dusese la pârâŭ de le spĕlară,
Şi apoĭ cu vêntŭ le umflară.
Aşa vedemŭ nătărăiĭ cu nasulŭ pe sus umblândŭ,
Ca să gândimŭ că eĭ sunt înţelepţĭ saŭ boerĭ marĭ.
Dar să sciţĭ că toţĭ ceĭ mândri sunt netoţĭ şi gogomanĭ
Şi în a lorŭ căpĕţînă este curatŭ fumŭ şi vêntŭ.

Prieteşugulŭ cânescŭ.

Sub ferésträ la bucătărie
Roşca şi cu Tarca la sóre se culcase,
Măcarŭ că după datorie
Eĭ nu trebuia să lase
Pórta făr' de păzitorŭ.
Dar, fiind-că atuncea se săturară,
Şi era politicoşĭ cu orĭ-care trecĕtorŭ,
Ḑiua nu iubia să hâmâiască,
Iar nóptea să nu se odihnéscă.
Decĭ începù între dînşiĭ să judece, să vorbéscă,

De unirea cea frăţéscă...
De sórta lorŭ cea cânéscă,
Şi în sfârşitŭ de prieteşugŭ.
«Ah! ce este maĭ plăcutŭ, a ḑisŭ Tarca suspinândŭ,
«Decât doĭ prietenĭ bunĭ şi fără de vicleşugŭ?
«Căcĭ a lorŭ inimĭ legate dela-olaltă fiindŭ,
«Şi-apoĭ fiesce-care vrêndŭ maĭ fragedŭ să se pórte,
«Făr' de alŭ sĕŭ dragŭ consoţŭ nicĭ se mănânce nu póte,
«Şi la nevoĭ stă cu peptulŭ şi pentru dînsulŭ se bate.
«Iar dacă mâhnitŭ îlŭ vede măcarŭ numaĭ o minută,
«In ochĭ dulce i se uită,
«Şi nicĭ că se alinéză,
«Pără când nu-ĭ uşuréză,
«Sórta ce îlŭ împiléză!
«O aşa felŭ de unire de-amŭ avea noĭ amêndoĭ,
«Atunce, Roşcuţă, amate, pentru noĭ
«S'ar păré că trece timpulŭ repede, şi făr' de veste»...
La aceste Roşca rĕspunde oftândŭ:
«Şi greŭ îţĭ pare că este?
«Dacă noĭ la unŭ stăpânŭ ne aflămŭ servindŭ,
«Şi totŭ de unŭ neamŭ fiindŭ,
«Să facemŭ, amate Tarcă, unŭ prieteşugŭ vestitŭ,
«Căcĭ mĕ aflu prea mâhnitŭ,
«Vĕḑêndŭ că o ḑi nu trece, ca să nu ne clănţănimŭ.
«Şi nu avemŭ pentru ce, stăpânulŭ să ne trăiască,
«Ca totŭ aşa să ne hrănească,
«Şi să ne protegiuească,
«Iar noĭ prietenĭ să fimŭ;
«Măcar că de când îĭ lumea prieteşugulŭ cânescŭ
«Este ca celŭ omenescŭ.»
Atuncĭ Tarca strigă:
«Noĭ însă să fimŭ spre pilda ómenilorŭ pe pămîntŭ!
«Şi dă-mĭ laba! Na-ţ'o frate.» Decĭ îndată apucândŭ,
Unulŭ pe altulŭ să strîngă,
Se sărută cu dulcéţă,
Şi se ţinea strînsŭ în braţă,
Ne sciindŭ de bucurie ce nume să-şĭ potrivéscă,
Orestŭ alŭ meŭ! o Pilade! începù să se numéscă,
De acum dintre noĭ lipséscă zavistia, pizmuirea...
. . . .

Dar atuncĭ, din nenorocire,
Bucătarulŭ aruncară
Unŭ ciolanŭ din cuine afară,
După care cu iuțélă amiciĭ sarŭ, se aruncă,
Și iată că dela dînsulŭ la scărmănatŭ se apucă
Pilad cu Orest alŭ nostru, în câtŭ flociĭ le mergea,
Și de-ureche făr' de milă se trăgea,
Amiciția lorŭ uită între eĭ alcătuită,
In câtŭ sărindŭ bucătarulŭ cu ciomagulŭ ĭ-a stâlcitŭ
Păr'ce ĭ-aŭ despărțitŭ.
. . . .
Și prieteșugulŭ nostru întocmaĭ așa se strică
Din pricină de nimică,
Maĭ alesŭ când doĭ amicĭ aŭ să împartă unŭ folosŭ,
De prețŭ măcarŭ câtŭ unŭ osŭ.

Bĕtrânulŭ țĕranŭ și mórtea.

Unŭ bĕtrânŭ prea istovitŭ de nevoĭ și de trudă,
Iarna când era frigŭ mare, saŭ tómna pe vreme udă,
Adunândŭ puține lemne în codru cu depărtare,
Le-aŭ ridicatŭ în spinare,
Și abia stândŭ pe picióre se întorcea tremurândŭ
Către alŭ sĕŭ bordeeșŭ frigurosŭ și plinŭ de fumŭ,
Plângĕndŭ și amarŭ oftândŭ.
Apoĭ a stătutŭ în drumŭ,
De s'a odihnitŭ.
Și din spate la pămîntŭ sarcina sa slobodindŭ,
A ședutŭ și elŭ pe dînsa ostenitŭ și gâfuindŭ,
Și așa a grăitŭ:
«O vaĭ mie ticălosulŭ ce să facŭ, cum să trăescŭ,
«Și cum potŭ să împlinescŭ,
«Câte se cerŭ de la mine și când tóte îmĭ lipsescŭ
«Biata babă, copilașiĭ, golĭ, de fóme hemesițĭ,
«Nu amŭ pentru dînșiĭ hrană, nu am cu ce săĭ îmbracŭ.
«Iar zapciiĭ făr' de milă din casa mea nelipsițĭ,
«Cerŭ birulŭ, cerŭ boerescul̆, și în multe părțĭ mĕ tragŭ,
«Incât de când m'am născutŭ, păr' ce am îmbĕtrânitŭ,
«Nicĭ de-o ḑi de bucurie eŭ nu m'am învrednicitŭ!
«Decĭ, mórte, vinŭ de mĕ scapă de-o viață ticălósă...»

Abia cuvînta aceste, și mórtea ce nicĭ-odată
De lângă omŭ nu lipsesce, stă dinainte-ĭ îndată.
Cu strălucita sa cósă.
Și dice: «tu m'aĭ chematŭ, apoĭ iată amŭ venitŭ.»
Bĕtrânulŭ, sciindŭ că mórtea nu iubesce multă șagă,
De totŭ a încremenitŭ,
Dar maĭ viindu-șĭ în fire i-a rĕspunsŭ: «eŭ, soro dragă,
«Te am chematŭ ca să'mĭ ajuțĭ, să puĭ sarcina în spate,
«Căcĭ mĕ grăbiamŭ se mĕ ducŭ, fiindu-mĭ casa departe,
«Și atuncĭ
«Poțĭ să te ducĭ
«Dumnéta unde poftescĭ.»
Dintr'acésta noĭ vedemŭ, că de-ĭ urîtŭ se trăimŭ,
Insă când sosesce mórtea, ni-ĭ maĭ urîtŭ se murimŭ.

Gâscele.

Unŭ țĕranŭ la târgŭ ducĕndŭ,
De d'inapoĭ c'o prăjină,
De gâsce unŭ cârdŭ;
Nu potŭ sci din ce pricină,
Făr' cea maĭ mică cruțare,
Le gonia cu defăĭmare!
Se vede că a luĭ grabă era ca să iea prețŭ mare.
Apoĭ noĭ scimŭ fórte bine că interesŭ unde-avemŭ,
Acolo nu numaĭ gâsce, dar nicĭ ómenĭ nu cruțămŭ...
Și dar pe țĕranŭ nu învinovățescŭ.
Gâscele însă altŭ-felŭ acésta înțelegea,
Căcĭ întâlnindŭ pe drumŭ ele unŭ călĕtorŭ ce trecea,
Pe țĕranŭ așa pârăscŭ:
«Unde s'aŭ vĕdutŭ în lume gâsce maĭ nefericite,
«Și de unŭ țĕranŭ ca acesta maĭ osândite,
«Gonindu-ne cu prăjina ca pe nisce pasĕrĭ próste,
«Și bătĕndu-ne la cóste.
«Și nu scie elŭ țĕranulŭ că-ĭ datorŭ să ne cinstécă:
«Căcĭ némulŭ nostru se trage din cârdulŭ acelŭ slăvitŭ,
«Ce Roma odinióră aŭ mântuitŭ.
«Ah! când ar puté elŭ se cetéscă,
«In istoriĭ, și se vadă Romaniĭ vechĭ cât serba,
«Acele gâsce proslăvite și câte serbărĭ le da.»

Atuncĭ le-a ḑisŭ călĕtorulŭ: «aŭ şi voĭ să fiţĭ serbate,
«Ca acele gâsce onorate?»
«Dar dumné-ta n'aĭ cetitŭ ce aŭ fostŭ strămoşiĭ noştri?»
«Mie îmĭ este sciutŭ,
«Că Roma s'a mântuitŭ de către strămoşiĭ voştri:
«Insă vreaŭ să sciŭ: voĭ ce-aţĭ făcutŭ?»
— «Noĭ, nimică: dar strămoşiĭ n'aŭ făcutŭ destulă trébă?
Lăsaţĭ pe strămoşĭ în pace, de dînşiĭ nime nu 'ntrébă,
Căcĭ eĭ după a lorŭ fapte şi plata şĭ-aŭ priimitŭ;
Iar voĭ, iubitele mele, sunteţĭ de friptură bune,
Şi pufulŭ vostru de perinĭ, moĭ, trufaşe, de dormitŭ.
Şi nu vĕ maĭ lăudaţĭ cu strămoşiĭ rĕposaţĭ,
Dacă voĭ nimică nu însemnaţĭ.

S'ar puté fabula acésta maĭ pre largŭ a o vĕ spune,
Dar mĕ temŭ gâscele să zădărescŭ,
Şi de totŭ să le mâhnescŭ.

Calulŭ şi Călăreţulŭ.

Unŭ călăreţŭ óre-care avea unŭ calŭ învĕţatŭ,
Atâta de minunatŭ,
Că făr a clăti cu frâulŭ, orĭ ce elŭ îĭ poruncea,
Calulŭ tóte le făcea.
Decĭ, după aşa cercare,
Călăreţulŭ socotise de totŭ netrebuitóre,
Pentru unŭ calŭ ca acesta căpeţală saŭ zebală,
Şi scoţêndu-ĭ din capŭ frâulŭ aŭ eşitŭ la câmpŭ afară.
Iar calulŭ îndată ce pricepŭ,
A stăpânuluĭ greşală şi că slobodŭ l'aŭ lăsatŭ,
Maĭ întâiŭ elŭ începŭ,
Să stea gata de sburdatŭ,
Să mérgă maĭ îngâmfatŭ:
Apoĭ capulŭ rădicândŭ,
Cu nările şuerândŭ,
Şi din cómă scuturândŭ.
Aŭ începutŭ maĭ repede să păşască,
Făr a aştepta stăpânulŭ să-ĭ poruncéscă.
Şi în sfârşitŭ, vĕḑêndŭ că nu póte să-lŭ popréscă,
S'a aprinsŭ sângele 'ntr'însulŭ, ochiĭ luĭ s'aŭ înfocatŭ,
Şi l'a fugă a plecatŭ.

Alérgă pe câmpulŭ netedŭ, svârle, se aruncă iute,
De-a stăpânuluĭ poruncă nicĭ nu vrea sĕ maĭ asculte,
Care în zadarŭ vrea iarășĭ cu grijă și cu sfială
Să-ĭ pue în botŭ zăbală.
Dar calulŭ maĭ rĕŭ se 'ntărîtă, și-lŭ trântesce din spinare,
Și apoĭ singurŭ ca vêntulŭ, făr cea maĭ mică sfială,
Fuge peste dealŭ în pripă;
Și a se poprì nu póte, până ce-a cădutŭ în rîpă,
Și de mórte s'a stâlcitŭ.
Decĭ călărețulŭ, aflândŭ de mórtea caluluĭ sĕŭ,
Amarŭ l'aŭ bocitŭ,
Plângêndŭ
Și dicêndŭ:
Iubite calŭ, eŭ sunt vina acestuĭ sfîrșitŭ alŭ tĕŭ,
Căcĭ să nu fi scosŭ eŭ frâulŭ și zăbala dela tine,
Și tu nu perdeaĭ viéța, și nicĭ mĕ stâlceaĭ pe mine.

Orĭ cât de bună să fie libertatea multŭ dorită,
Dar este de stricăciune,
Poporuluĭ ce o are, când nu este îngrădită,
Cu așezĕmînturĭ bune.

Clevetitorulŭ și Șérpele.

Pentru dracĭ geaba bârfescŭ,
Că eĭ dreptate și lege n'ar fi păzindŭ nicĭ ca cum,
Insă și eĭ adevĕrulŭ câte odată iubescŭ,
Precum dovedesce pilda ce vĕ voiŭ spune acum.
O dată în iadŭ la o serbare,
Când se născuse Atila saŭ Neron,
Saŭ póte și Napoleon,
Nu potŭ dice cu încredințare,
Dar orĭ-când să se fi întîmplatŭ,
Noĭ scimŭ însă că satana așa dile le-a serbatŭ
Cu deosebită pompă și nespusă bucurie.
Decĭ la acelŭ mare praznicŭ
Clevetitorulŭ în tovărășie
Cu șérpele plécă;
Și cu a lorŭ mersŭ grabnicŭ,
Vrea unulŭ pe altulŭ să întrécă,

Certându-se amândoĭ fierbinte,
Care se cade se mérgă dintre eĭ maĭ înainte.
Deci noĭ scimŭ că preferenţa în iadŭ acela o are,
Ce-a făcutŭ maĭ multŭ rĕŭ
Aprópeluĭ sĕŭ.
Aşa dar în a lorŭ sfadă întărîtată şi cumplită,
Clevetitorulŭ fălesce a sa limbă otrăvită,
Iar şérpele dovedesce că a sa îĭ întreită;
Şi neputêndŭ ca să rabde deosebirea ce-ĭ făcea,
Se silia de întrecea
Pe clevetitorŭ.
Deci iată clevetitorulŭ cam înapoĭ rĕmâindŭ,
Berlebulŭ însă ce este în tartarŭ stăpânitorŭ
Acésta n'a suferitŭ,
Şi pe şérpe înapoĭ împingêndŭ,
Aşa i-a grăitŭ mâniosŭ:
«Măcarŭ că slujbelorŭ tale eŭ sunt prea îndatoritŭ,
«Multŭ rĕŭ în lume făcêndŭ
«Alŭ tĕŭ muşcatŭ veninosŭ,
«Căcĭ de multe orĭ omorĭ pe ceĭ ce nu-ţĭ daŭ pricină;
«Insă a ta limbă este atuncĭ primejduitóre,
«Când te afli pe aprópe...
«Dar clevetitorulŭ protie are,
«Căcĭ elŭ făr' de nicĭ o milă,
«Pe toţĭ cu a sa limbă veninéză şi împunge,
«Şi nu numaĭ celŭ de aprópe nu póte de elŭ scăpa,
«Dar a luĭ limbă ajunge,
«Peste munţĭ şi peste mare,
«Şi pe omulŭ ce trăesce şi pe acelŭ care móre,
«Şi pe însuşĭ Dumneḑeŭ.
«Apoĭ fiind-că elŭ este decât tine multŭ maĭ rĕŭ,
«Tărăsce-te după dînsulŭ, şi să nu-ţĭ trécă prin minte,
«Că decât clevetitorulŭ veĭ avé maĭ multă cinste,
Nu numaĭ în iadŭ fiindŭ,
Dar şi pe pămîntŭ trăindŭ.

4. Alexandru Donicĭ.

(1806—1866).

Alexandru Donicĭ s'a născutŭ în Basarabia la moșia părintéscă Stânca. Ișĭ făcù studiile în Rusia într'unŭ institutŭ particularŭ, apoĭ intră în școla de cadețĭ, de unde eșì ofițerŭ. In urmă veni la Iașĭ și intră în magistratură, dar se consacră poesieĭ și anume fabuleĭ, pe care o cultivă până la 1866, când muri.

Elŭ a scrisŭ în versurĭ fabule, cele maĭ multe imitațiĭ și traducerĭ.

Dela d-lŭ Al. Papadopolŭ Calimachŭ, membru alŭ Academieĭ Române, am aflatŭ că ar fi rĕmasŭ dela Donicĭ încă bucățĭ până acum inedite. D-lŭ Papadopolŭ crede că aceste bucățĭ trebue să fie originale și póte cam mușcătóre, de aceea autorulŭ nu le-a publicatŭ pe acele vremurĭ, când unŭ poetŭ trebuia să se adreseze nu la muză ca să-lŭ inspire, ci la stăpânire ca să-ĭ dea voe să cânte.

Din fabulele luĭ Al. Donicĭ:

Greerulŭ și Furnica.

Greerulŭ în desfătare,
Trecêndŭ vara cu cântare,
De odată se trezesce
Că afară viscolesce,
Iar elŭ de mâncatŭ nu are.
La vecina sa furnică,
Alergândŭ cu lacrimĭ pică,
Și se rógă să-ĭ ajute,
Cu hrană să-lŭ împrumute,
Ca de fóme să nu móră,
Numaĭ pân' la primăvară.
Furnica l'a ascultatŭ,
Dar așa l'a întrebatŭ:
—«Vara când eŭ adunamŭ,
«Tu ce făceaĭ?» —«Eŭ cântamŭ
«In petrecere cu toțiĭ.»
«Aĭ cântatŭ! îmĭ pare bine,
«Acum jócă dacă poțĭ,
«Iar la vară fă ca mine.»

Lupulŭ și Cuculŭ.

«Rĕmâĭ sănătosŭ vecine!»
A ḑisŭ lupulŭ către cucŭ,
«Aceste țĕrĭ de rĕŭ pline
«Le părăsescŭ și mĕ ducŭ,
«Nu maĭ potŭ trăi aice,
«De omŭ, câne prigonitŭ:
«In Arcadia, ferice!
«Este codru de trăitŭ.

«Unde aurita vreme
«Impĕrăţesce de plinŭ,
«Unde lupulŭ nu se teme
«De năpastele ce-ĭ vinŭ.
«Acolo nu sunt rĕsbóie,
«Toţĭ în pace vieţuescŭ:
«Omulŭ este blândŭ ca óie,
«Iar câniĭ nicĭ hămăescŭ.»
— «Cale bună mĕĭ vecine!
«Dar te rogŭ să-mĭ spuĭ curatŭ:
«Năravulŭ nu-ţĭ ieĭ cu tine?
«Şi colţiĭ aĭ lepĕdatŭ!» —
«— Să-ĭ lepĕdŭ! da cum se póte!»
— «Apoĭ ţine minte, frate,
«Că la viitórea iarnă,
«Aĭ să rĕmâĭ fără blană.»
Şi aşa s'a întîmplatŭ,
Precum cuculŭ i-aŭ cântatŭ.
Intre ómenĭ iar sunt uniĭ
Cu colţĭ de lupŭ înzestraţĭ:
Orĭ în care parte-a lumiĭ
Eĭ vorŭ fi totŭ ne'mpăcaţĭ.

Gânscele.

Cu o prăjină mare
Ţĕranu gânsce de vîndare
Mână la târgŭ
Şi dreptŭ să dicŭ:
In cârdulŭ gânscelorŭ, spre buna îndemnare,
Grăbindŭ la di de târgŭ, bătea adesŭ cam tare.
(Dar unde de câştigŭ saŭ pagubă s'atinge,
Nu numaĭ gânscele şi omenirea plânge).
Eŭ nu vinovăţescŭ ţĕranu nicĭ de cum;
Iar gânscele altŭ-felŭ acésta judeca,
Şi intâlnindu-se cu-unŭ trecĕtorŭ pe drumŭ,
Aşa striga:
«A! ce necazŭ, ce osândire!
«Asupra gânscelorŭ, ce crudă prigonire!
«Privesce, unŭ ţĕranŭ cum bate jocŭ cu noĭ;
«De astă nópte elŭ ne mână de-napoĭ:
«Luĭ, nătărăuluĭ, nu-ĭ trece nicĭ prin minte,
«Că are datorie a ne arăta cinste;
«Căcĭ noĭ ne tragemŭ dreptŭ din némulŭ celŭ slăvitŭ,
«Ce Capitolia din Rom'aŭ isbăvitŭ!
«Romaniĭ mulţumiţĭ aŭ pusŭ şi sĕrbătóre,
«Pentru aşa a lorŭ prea vrednică urmare.»
— «Şi voĭ totŭ cu acésta vreţĭ
«A lumiĭ slavă să aveţĭ?»
A disŭ acelŭ drumeţŭ.

— «Strămoşiĭ noştri....» — «Sciŭ,
«Darŭ eŭ la vorba mea să viŭ:
«Ce faptă vrednică, voĭ aţĭ făcutŭ în lume?»
« — Nimica, însă noĭ...»
— «Că numaĭ de fripture voĭ
«Sunteţĭ şi bune!
«Lăsaţĭ dar pe strămoşĭ în pace.
«Cu fapta e cinstitŭ acelŭ care o face.»

Acéstă fabulă a lămuri se póte,
Dar gânscele să nu se'ntarte.

Vulpea şi Bursuculŭ.

— «Da din cotro şi unde,
«Alergĭ tu aşa iute?»
Bursuculŭ întâlnindŭ pe vulpe-a întrebatŭ.
— «Oh, dragă cumĕtră, amŭ datŭ peste pĕcatŭ.
«Sunt iată, surgunită!
«Tu scii că eŭ am fostŭ în slujbă rînduită
«La o găinărie,
«Cu trebile ce-aveamŭ, odihna-mĭ am lăsatŭ,
«Şi sănătateamĭ-am stricatŭ.
«Dar totŭ eŭ am cădutŭ în grósnică urgie,
«Pe nisce pârĭ nedovedite,
«Precum că luamŭ mite.
«Tu singurŭ marturŭ eştĭ, în adevĕrŭ să spuĭ
«De m'aĭ vĕdutŭ cum-va, măcar cu vre unŭ puiŭ?»
— «Nu, dragă cumĕtre; dar când ne întâlniamŭ,
«Eŭ cam adesŭ vedeamŭ:
«Că tu pe botişorŭ
«Aveaĭ şi pufuşorŭ». —
Se întîmplă şi la noĭ de vedĭ,
Cum altulŭ, avêndŭ locŭ, aşa se tânguesce,
In cât îţĭ vine maĭ să-lŭ credĭ,
Că abia din léfă se hrănesce.
Dar astădĭ butcă, mâne caĭ,
De unde óre-ĭ vinŭ? şi când ar vré să staĭ,
Să-ĭ facĭ curată socotélă
Pentru venitŭ şi cheltuială,

N'aĭ ḑice ca bursuculŭ: că are pufuşorŭ
Pe botişorŭ?

Momiţa şi două Mâţe.

In a momiţelorŭ ţéră,
(Ce maĭ nu are hotară),
Odată judecătóre
Era o momiţă, care
Chibzuia cu scumpĕtate
Cumpĕna cea de dreptate
Şi iată că la momiţe,
Se arată două mâţe,
Zgâriate, încruntate,
In prigonire de mórte,
Părăsindŭ alŭ sĕŭ locaşŭ,
Pentr'unŭ bulgăre de caşŭ.
Una strigă: «Socotesce!
«Caşu eŭ l'amŭ fostŭ ochitŭ.»
Alta ţipă: — «hotăresce!
«Caşu eŭ l'amŭ dobânditŭ.»
«Staţĭ!» le ḑise lorŭ momiţa,
«In cumpĕna de dreptate
«Se va lămuri fiinţa
«Pricinií de caşŭ urmate.»
Apoĭ caşu dreptŭ în două
Rupĕndu-lŭ ca prea frumosŭ,
A pusŭ între amêndouă
Cumpene câte unŭ boţŭ,
Dar când cumpĕna ridică,
Vede c'o parte-ĭ maĭ mică;
Muşcă, cércă, chibzuesce,
Şi bine nu nimeresce.
Acum partea cea muşcată
Nu trăgea ca ceea-laltă.
Muşcândŭ iar din acea grea,
Tocmaĭ dreptŭ nu nimerea.
Şi aşa pân' în sfîrşitŭ,
Totŭ în cumpene a trasŭ;
Iar mâţele s'aŭ trezitŭ;
Că din caşŭ n'a maĭ rĕmasŭ.

Calulŭ şi Călăreţulŭ.

Unŭ vrednicŭ călăreţŭ
Avea unŭ calŭ prea blândŭ şi bine învĕţatŭ;
Iar singurŭ elŭ semeţŭ
Şi despre calŭ încredinţatŭ
A vrutŭ să facă o încercare:
Ca fără frâŭ călare
Să iasă la primblare.
De-odată calulŭ a pornitŭ
La pasŭ încetişorŭ;
Dar când a înţelesŭ, că n'are frâŭ strunitŭ,
A prinsŭ a maĭ juca, a merge maĭ uşorŭ,
Apoĭ luându-şĭ vêntŭ,
Săria, svârlia fugĕndŭ,
In cât pe călăreţŭ l'a trântitŭ elŭ josŭ;
Iar singurŭ a plecatŭ la fugă maĭ vîrtosŭ

Pe văĭ, pe délurĭ, prin ponóre,
Și dândŭ de o ripă mare,
S'a sdruncinatŭ de totŭ.
Stăpânulŭ a aflatŭ în urmă calulŭ mortŭ,
Șĭ-a ḑisŭ: «Sĕrmane calŭ, pe cruda ta peire
«Eŭ însu-mĭ ţĭ-amŭ gătitŭ.
«Tu sub povĕţuire
«A frâuluĭ strunitŭ,
«Eraĭ prea blândŭ și bunŭ, și nicĭ nu mĕ trânteaĭ,
«Nicĭ capulŭ nu-ţĭ rupeaĭ.»

Și slobodenia, câtŭ e de desfătată,
Dar când la unŭ norodŭ nu are
A sa mĕsură înţeléptă:
Se face primejduitóre.

5. Antonŭ-Pann.

(1797—1854).

Se scie până acuma că elŭ s'a născutŭ la Slidven în Bulgaria, pe la 1797, și că tatălŭ sĕŭ era meseriașŭ — arămarŭ orĭ căldărarŭ. Totușĭ, deși născutŭ în Bulgaria, nu scimŭ cu siguranţă dacă era bulgarŭ orĭ românŭ. Se găsescŭ prin scrierile luĭ întorsăturĭ sintactice carĭ nu sunt românescĭ, dar chiar Româniĭ de prin ţĕrile străine potŭ să facă asemenea greșelĭ, maĭ alesŭ când maĭ sciŭ și alte limbĭ străine. Antonŭ Pann scia limbile română, slavă, turcă și grécă, așa încât acésta nu póte fi o dovadă că elŭ era bulgarŭ, maĭ virtosŭ când veḑĭ câtŭ de multŭ materialŭ limbisticŭ și câtŭ de multe forme cu înţelesurĭ adâncĭ cunósce elŭ: pentru că dînsulŭ nu numaĭ că scie românesce, ci simte chiar greșalele carĭ le facŭ străiniĭ, precum și Româniĭ din alte ţĕrĭ: așa elŭ imitéză vorba stricată a némţuluĭ, a greculuĭ și a românuluĭ ardeleanŭ. Se maĭ póte apoĭ că cele maĭ multe greșelĭ să fie din causa tiparuluĭ, căcĭ din causa tiparuluĭ în multe locurĭ se vĕdŭ versurĭ întregĭ schilodite. Se póte ca pe vremea pe când scria elŭ să fi făcutŭ greșelĭ de rimă, să fi trecutŭ cu vederea hiaturĭ și alte greșelĭ de acele pe

carĭ poeţiĭ le numescŭ licenţe poetice, dar greşelĭ de mĕsură şi de ritmŭ atâtŭ de multe câte se găsescŭ în scrierile luĭ, nu se póte să le fi făcutŭ elŭ, care era unŭ fórte bunŭ musicantŭ.

In 1812 Antonŭ Pann (care avea 15 anĭ), fu luatŭ de către Ruşĭ în robie împreună cu tótă familia şi dusŭ în Rusia sudică, unde fu luatŭ în armată şi sluji câţĭ-va anĭ ca musicantŭ, până când într'o ḑi mulţumitŭ de dragostea muscăléscă, apucă drumulŭ Galaţuluĭ şi veni în România. Gândulŭ sĕŭ la începutŭ era să se întórcă la Slidven, dar pe de o parte începêndŭ a se deprinde aice în ţéră, iar pe de altă parte auḑindŭ de barbariile Turcilorŭ, se întîmplă cu dînsulŭ ca şi cu mulţĭ carĭ vinŭ în România:

Viĭ s'o veḑĭ, să staĭ unŭ ceasŭ
Şi rĕmâĭ, ca bunŭ rĕmasŭ.

Antonŭ Pann se statornicesce în Bucurescĭ, unde trăesce dândŭ lecţiĭ de cântărĭ bisericescĭ, de musica orientală şi cântândŭ la biserică.

Ca bunŭ musicantŭ începù d'întâĭ a pune pe note diferite cântece populare, pe carĭ le aduna din auḑite, precum este «Sĕrmănica turturea» şi altele, iar maĭ pe urmă începù să compună elŭ însuşĭ şi musică şi poesiĭ. Aşa începù elŭ a scrie. Activitatea luĭ literară şi artistică se desfăşură între 1830 şi 1854. Contimpuranŭ cu Thiers, cu Daniel O Connel din Anglia, cu Kossuth din Ungaria, pe când uniĭ punŭ la cale revoluţiĭ şi schimbărĭ repeḑĭ, Antonŭ Pann lucréză în linişte şi ridică cu încetulŭ celŭ maĭ rarŭ şi maĭ preţiosŭ monumentŭ, care dovedesce spiritulŭ, puterea de judecată şi vitalitate a poporuluĭ românŭ, căcĭ proverbele şi anecdotele nu sunt decât resultatulŭ observaţiuniĭ poporuluĭ: în ele se cuprinde filosofia populară.

In 1847, pentru a uşura maĭ multŭ tipărirea scrierilorŭ sale, fundă şi o tipografie.

Scrierile luĭ sunt fórte numeróse şi fórte variate.

Elŭ muri la 1854 de tifosŭ, şi fu înmormîntatŭ la biserica Lucacĭ.

Din fabulele luĭ Anton Pann:

Șórecele.

Unŭ șórece mare anume Gherlanŭ
Peste tótă glóta fiindŭ căpitanŭ,
Atâtŭ se mândrise, precum povestescŭ,
Incât îșĭ uitase némulŭ șoricescŭ.
Și vrêndŭ să se 'nsóre elŭ nu gândea altŭ,
Decât să iea fată de némŭ maĭ înaltŭ.
Cugetândŭ acésta, și totŭ cercetândŭ,
Pe bĕtrâniĭ șórecĭ mereŭ întrebândŭ,
Află că maĭ mare, dintre câte sunt,
E sórele singurŭ slăvitŭ pre pămîntŭ.
Și precum se vede frumosŭ, strălucitŭ,
Și fată întocmaĭ are negreșitŭ.
Auḑindŭ Gherlanulŭ nu sta nicĭ de cum,
Ci cât maĭ îngrabă s'a gătitŭ de drumŭ.
Luă óste multă, întocmi alaiŭ:
Poruncindŭ să pórte zaherea, mălaiŭ,
Plecă către sóre împompatŭ astŭ-felŭ,
Șórecĭ ca lăcuste sburândŭ după elŭ.
Mergêndŭ ḑi și nópte sfera aŭ pĕtrunsŭ,
Și la naltulŭ sóre s'a vĕḑutŭ ajunsŭ.
Sórele îndată pe mândrulŭ Gherlanŭ
L'a priimitŭ tocmaĭ ca pe-unŭ căpitanŭ.
I-a vorbitŭ cu cinste și l'a întrebatŭ
Să vie la dînsulŭ cum s'a întîmplatŭ?
Gherlanulŭ atuncea, complimentŭ făcêndŭ,
Către elŭ rĕspunse în astŭ-felŭ ḑicêndŭ:
«Luminate sóre alŭ naltuluĭ cerŭ,
«De-ţĭ facŭ supĕrare, iertăciune 'mĭ cerŭ.
«Eŭ sunt, cum sciĭ bine, marele Gherlanŭ,
«Care peste șórecĭ sunt aḑĭ căpitanŭ,
«Și am bogăţie, trăescŭ fericitŭ,
«Numaĭ despre una sunt nemulţămitŭ,
«Că nu găsescŭ fată după placulŭ meŭ,
«Cu némŭ de potrivă-mĭ să mĕ 'nsorŭ și eŭ,
«Dorescŭ să am socru de némŭ maĭ de sus,
«Putemicŭ în lume, la alţĭ nesupusŭ.

«D'aceia la tine dintr'atâtŭ locŭ viŭ,
«Că toțĭ de maĭ mare pe tine te sciŭ.»
Sórele rĕspunse la alŭ sĕŭ cuvîntŭ :
«O mare Gherlane! precum ḑiseșĭ sunt
«Inaltŭ și puternicŭ, de toțĭ mĕ slăvescŭ,
«De nimenĭ n'am frică, precum voiŭ trăescŭ,
«Dar cum se ivesce unŭ norŭ cât de micŭ,
«Eŭ atuncĭ îndată totŭ chiefulŭ îmĭ stricŭ.
«Căcĭ se pune 'ndreptu-mĭ, fără a-ĭ păsa
«Și mĕ întunecéză cu puterea sa,
«Mĕ face să nu potŭ vedé pre pămîntŭ.
«Luĭ fără de voie-mĭ ca unŭ supusŭ sunt.»
Auḑindŭ Gherlanulŭ pe sóre astŭ-felŭ
Cum că se supune de unŭ norŭ și elŭ,
De a-ĭ cere fata nicĭ nu pomeni.
De'ndată se'ntórce și la norŭ veni.
Pe carele norulŭ dacă l'a vĕḑutŭ
Și îĭ făcù cinste cum i s'a căḑutŭ,
L'a întrebatŭ ḑicêndu-ĭ : cum s'a întimplatŭ
Să vie la dînsulŭ din locŭ depărtatŭ ?
Gherlanulŭ îĭ ḑice: «O slăvite norŭ!
«Am venitŭ la tine că voiŭ să mĕ 'nsorŭ,
«Și cautŭ copilă de némŭ maĭ de sus,
«Să nu fie 'n lume nimĕruĭ supusŭ.
«Tu dar maĭ puternicŭ decât alțiĭ eștĭ,
«Că și chiar pe sóre poțĭ să-lŭ biruescĭ :
«Cum te puĭ îndreptu-ĭ îlŭ întunecescĭ,
«Pe locŭ îl acoperĭ și-lŭ nimicnicescĭ.»
«O mare Gherlane! norulŭ a rĕspunsŭ,
«Cea ce se vede nu e de ascunsŭ.
«Dreptŭ eŭ sunt puternicŭ, după cum ḑiseșĭ,
«De stingŭ și pe sóre cu aburi-mĭ deșĭ
«Dar cum se ivesce unŭ cât de micŭ vêntŭ,
«Eŭ trebuĭ de 'ndată să fugŭ de-unde sunt.
«Suflă, mĕ gonesce, să nu-ĭ staŭ în drumŭ,
«Și mĕ risipesce tocmaĭ ca pe unŭ fumŭ.»
Auḑindŭ Gherlanulŭ că și norulŭ chiar
Altuia maĭ mare este supusŭ iar,
Se pogóră 'ndată la marele vêntŭ,
Care atunce gróznicŭ sufla pe pămêntŭ.

Priimindu-lŭ vêntulŭ într'alŭ sĕŭ palatŭ
Și d'a luĭ venire fiindŭ întrebatŭ,
Incepù Gherlanulŭ și la dînsulŭ iar
Să-ĭ dică întocmaĭ ca și la norŭ chiar.
Ilŭ făcu că este puternicŭ in duhŭ,
Incât risipesce noriĭ din vĕzduhŭ.
Vêntulŭ ïĭ rĕspunse: «așa este, sunt,
«Tare și puternicŭ dup'alŭ tĕŭ cuvîntŭ.
«Eŭ risipescŭ noriĭ în aerŭ când sborŭ,
«Cutremurŭ pămîntulŭ, copaciĭ doborŭ,
«Dar e o cetate lângă ea c'unŭ plopŭ,
«Ce este zidită maĭ dela potopŭ,
«Fiindŭ pustiită de nisce tiranĭ,
«O batŭ și eŭ de sunt două miĭ de anĭ,
«Și nu am ce-ĭ face, nu o potŭ da josŭ,
«Puterea-mĭ supune deși sunt virtosŭ.»
Audindŭ Gherlanulŭ și pe vêntŭ astŭ-felŭ,
Fără de zăbăvă pleacă dela elŭ,
Dicêndŭ întru sine maĭ bine să iea
Pe fata cetățiĭ că-ĭ maĭ tare ea.
Mergêndŭ dar la dînsa fù iar priimitŭ
Ca și pân'acuma întocma cinstitŭ,
Apoĭ între vorbe la 'ntrebărĭ fu pusŭ:
Ce vêntŭ? ce 'ntâmplare aci l'a adusŭ?
Elŭ cu plecăciune pe locŭ a rĕspunsŭ
Și și-a spusŭ totŭ dorulŭ, nimicŭ n'a ascunsŭ.
Maĭ dicêndŭ cetățiĭ că ea c'unŭ cuvîntŭ
Este care n'are habarŭ nicĭ de vêntŭ,
Căruia cetatea rĕspundêndŭ a disŭ:
«Intr'adevĕrŭ, vêntulŭ de locŭ nu m'a'nvinsŭ,
«Și de acu 'nainte nu-mĭ pasă de elŭ,
«Că pe lângă mine e multŭ mititelŭ,
«Dar se încuibéză pe sub temeliĭ
«O grózá de șóreci, vr'o câte-va miĭ,
«S'atâtŭ mĕ găŭriră, totŭ săpândŭ de rîndŭ,
«Incât dintr'acésta credŭ să cadŭ curândŭ.»
Audindŭ Gherlanulŭ dice: «așa dar
«Tótă-a mea umblare a fostŭ în zadarŭ,
«Cum vĕdŭ eŭ șóreciĭ într'adevĕrŭ sunt
«Némulŭ celŭ puternicŭ pe acestŭ pămîntŭ.

«O cât făr de minte și prostŭ am fostŭ eŭ!
«Să nu ieaŭ eŭ fată chiar din némulŭ meŭ:
«Ci mĕ ducŭ la sóre, la norŭ și la vêntŭ,
«Și la cetățĭ slabe, — pe toțĭ să-ĭ descântŭ.»

Calulŭ stătutŭ.

Unŭ calŭ slabŭ, stătutŭ de cale,
Căḑutŭ, zăcea într'o vale,
Neavêndŭ niciĭ o putere
Ca sa maĭ stea în picere.
Să sculà câte o dată
Și iar se culcà îndată.
Care vĕḑêndu-lŭ unŭ câne
Leșinatŭ, flămândŭ de pâne,
Șeḑù lângă elŭ aprópe.
Așteptândŭ ca să-lŭ îngrópe.
Calulŭ gândulŭ pricepêndu-ĭ,
Oftà supĕratŭ, ḑicêndu-ĭ:
«Ce-țĭ pierḑĭ vremea lângă mine?
«Nu morŭ, nu, du-te maĭ bine.»
Cânele gura căscându-șĭ
I-a rĕspunsŭ, códa, mișcându-șĭ:
«Potŭ ședea eŭ și degébă,
«Că și acasă n'am trébă.»

Cuculŭ și Privighetórea.

Privighetórea micșóră
Stândŭ veselă pe tufșóră
Îșĭ resună cântecelulŭ
Intorcêndu-lŭ în totŭ felulŭ.
Cuculŭ ce abia tăcuse
Și din cucuitŭ stătuse
N'a maĭ pututŭ să-ĭ asculte
Sfărămăturile multe,
Ci necăjindu-se tare
Îĭ ḑice cu supĕrare:
«— N'auḑĭ tu, pasĕre sură,
«Próstă farfară de gură,
«Ce te fărâmĭ într'atâtă
«Cu cântarea-țĭ cea urîtă?
«Astâmpĕră-te maĭ bine
«Și stândŭ ascultă la mine,
«S'auḑĭ odată cântare
«Dulce și cu rĕsunare:
«Iar nu supțirĭ gheonghenele,
«Ce n'aŭ nicĭ unŭ hazŭ în ele.»
«— Jupânŭ cucule, ea ḑise,
«Aeve 'mĭ vorbescĭ orĭ vise?
«De îmĭ totŭ defaimĭ cântarea
«Și îțĭ lauḑĭ rĕsunarea,
«Intr'adevĕrŭ aĭ glasŭ mare
«Dar cine la gustŭ îlŭ are?
«Cântarea-țĭ e monotónă
«Tótă, tótă o brobónă,
«Cucu, cucu, o scĭĭ una,
«Atâta ḑicĭ tot-d'a-una.
«Ca să maĭ facĭ vre-o figură
«Nu poțĭ, e datŭ din natură,
«N'aĭ talentŭ în căscătură.
«De cântare nu-țĭ e glasulŭ,
«Ești bun numaĭ să țiĭ basulŭ.»
«— O tu pasĕre neródă!
«Ḑice elŭ mișcândŭ din códă.
«Nu te ținea 'nfumurată
«Să cânțĭ maĭ bine vr'o dată.
«Ale tale cântecele
«Sunt ca nisce jucărele,
«Că începĭ cu piuita
«Și sfîrșescĭ cu ciripita:

«Piŭ, piŭ, piŭ ciocu-ţĭ deşiră
«Şi cir, cir, cir o ţiĭ şiră,
«Cu aste tu, vaĭ de tine,
«O să mĕ rĕmâĭ pe mine?
«Părerea 'ţĭ este deşartă
«Şi'n zadarŭ te ţiĭ de cértă,
«Ci cere pardonŭ maĭ bine
«Şi te închină la mine.»
— «Eŭ, cucule, niciĭ o-dată,
«Ḑicea ea ne-supĕrată,
«Nu mĕ lasŭ supusă ţie,
«De o fi dreptulŭ să se ţie.
«Iar cântarea-mĭ de nu-ţĭ place,
«Te rogŭ să mĕ laşĭ în pace.»
— «Ba, ḑice elŭ, voiŭ acuma
«Să-ţĭ spuĭ că nu voescŭ gluma.
«Voiŭ, ḑicŭ, acuma îndată
«Să mergemŭ la judecată,
«Ş'acolo spuindŭ pricina,
«Să ni se alégă vina,
«Să vedemŭ care pe care
«Va rĕmânea la cântare,
«Şi din noĭ amêndoĭ cine
«Va lua în nasŭ ruşine.
Ḑice ea: — «Cucule, dragă,
«Dar cine să ne alégă?
«Cine socotescĭ că are
«Auḑŭ maĭ bunŭ la cântare?»
Iar elŭ, privindŭ prin totŭ loculŭ,
Ḑice, arătândŭ cu ciocul ŭ:
— «Iată acelŭ ce se vede
«Păscêndu-se prin livede
«Cu urechĭ marĭ ardicate
«Şi pórtă samarŭ în spate
«Incărcatŭ cu alte multe;
«Acela să ne asculte.»
Atuncĭ, zburândŭ de odată
Ş'ajungêndŭ la elŭ îndată
L'aŭ făcutŭ să înţelégă
Că este pusŭ să alégă
Pe celŭ ce cântă maĭ bine,
Ascultândŭ cum se cuvine.
Ḑicêndŭ acésta 'ncepură
Care cum să pricepură,
Cântară, se frămîntară;
Şi sfârşindŭ îlŭ întrebară:
Care din doĭ i se pare
A avé dulce cântare?
Le rĕspunse dobitoculŭ:
— «Cuculuĭ i maĭ bunŭ cioculŭ,
«Elŭ cântă cu rĕsunare
«Şi glasu-ĭ maĭ multŭ gustŭ are.»
Sĕraca privighetóre,
Iĭ venia să se omóre,
Vĕḑêndu-se defăimată
Şi de măgarŭ ruşinată.
Dar, însă, ciobanulŭ care
Se afla în ascultare
Stândŭ rezematŭ pe o cóstă
Vĕḑêndŭ alegerea próstă
Ce măgarulŭ o făcuse
Şi luĭ cuculŭ îĭ plăcuse,
Incepù cu vorbă mică
Privighetoriĭ să-ĭ ḑică:
— «O tu pasĕre frumósă
«Cu glăsuire duiósă,
«Inimă rea nu-ţĭ maĭ face,
«Ci cântă veselă în pace,
«Lasă pe cucŭ să rĕmâie
«De măgarŭ să se mângâie;
«Iar tu vin de-mĭ cântă mie,
«Că nu te daŭ pe o mie.
«De multe orĭ în viéţă
«Cântarea-ţĭ cea cu dulcéţă
«M'a făcutŭ să staŭ din fluerŭ,
«Ne-vrêndŭ la oĭ să le şuerŭ,
«Şi nicĭ să mĕ ducŭ nu-mĭ vine
«Numaĭ să ascultŭ la tine.»
Acestea ḑicêndŭ ciobanulŭ,
Se 'ntristă cuculŭ sĕrmanulŭ;

Iar dulcea privighetóre
N'a maĭ vrutŭ să se omóre,
Ci de ciobanŭ mângâiată
Mulţumindu-ĭ sbură 'ndată.

Iarna, Vêntulŭ şi Cojoculŭ.

Iarna ca muerea rea,
După cum i se părea,
Cu vêntulŭ se disputà
Şi ḑicêndŭ îlŭ descântà
Că tu eştĭ unŭ ăla micŭ,
Cum am ḑice unŭ nimicŭ,
Cum mĕ veḑĭ începĭ te umfli,
Alergĭ, ostenescĭ îmĭ sufli,
Bombănescĭ şi băăăescĭ,
Te înalţĭ sus, jos te târescĭ.
Ca cine te va vedé
De frică cinste să-ţĭ dea.
Şi 'n zadarŭ aste le facĭ,
Maĭ bine ar fi să tacĭ,
Pentru că eŭ sunt ce sunt,
Eŭ stăpânescŭ pe pămîntŭ.
Vêntulŭ rĕspunḑêndŭ i-a ḑisŭ:
— Ţie asta 'ţĭ este visŭ,
Căcĭ, eŭ nu sunt de nimicŭ,
Ci cum veḑĭ sunt un voinicŭ.
Eŭ cu putere când sborŭ
Gardurĭ, case jos doborŭ.
Eŭ facŭ pe ceĭ lenevoşĭ
Să umble maĭ inimoşĭ,
Facŭ pe toţĭ să-mĭ dea respectŭ
Strângêndu-şĭ haina la pieptŭ,
Pe ḑi de nu se smerescŭ
Eŭ pe locŭ îĭ căciulescŭ,
Şi la orĭ-cine voescŭ
Până la piele-ĭ rĕsbescŭ.
Tremurŭ, tremurŭ c'unŭ cuvîntŭ
Toţĭ de mine pre pămîntŭ.
— Iar unŭ peticŭ de cojocŭ,
Stândŭ asvîrlitŭ într'un locŭ
Şi acestea auḑindŭ,
A rĕspunsŭ pe locŭ zîmbindŭ:
— Ce ḑicĭ? ce ḑicĭ? jupânŭ vêntŭ,
Că aĭ fi tu pre pămîntŭ?
— Elŭ ḑice: ia ce voescŭ,
Eŭ cu tine nu vorbescŭ.

Vulpea şi Lupulŭ.

O vulpe rĕŭ stricătóre
Ducêndu-se 'n vênătóre
Intâlni în drumŭ p'o vale
Pe cumĕtru lupŭ în cale
Şi-ĭ ḑise, rînjindŭ măsele:
— Cale bună cumetrele.
Dar încotro, până unde?
— Ia pân'aci, îĭ rĕspunde.
Mĕ ducŭ pân' la o vecină
Să 'ngrijescŭ de vr'o găină,
Dar tu ce ţĭ-aĭ lăsatŭ casa?
— Amŭ plecatŭ să daŭ cu plasa
Colea 'n acea cotenéţă
Să vĕḑŭ n'oiŭ vêna vr'o raţă?
Ḑise astă-laltă iară:
— Aideţĭ împreună dară,
Şi gâinĭ raţe orĭ ouĕ
Le vomŭ împărţi în douĕ.
— Bine aide! şi plecară,
Vênară pe cât vênară,
Şi după ce împărţiră
Tóte câte le hoţiră,
Când cu ele se 'ncărcară
Şi pe la casă plecară

Incepură să-șĭ ureze
Sănătoșĭ să ospěteze :
— Nópte bună cumetrele
Feri-te-arŭ sfîntulŭ de rele.
— Îțĭ mulțumescŭ cumetriță,
Domnulŭ bine să-țĭ trimiță,
Ne-am folositŭ astă séră,
Dar unde ne 'ntâlnimŭ iară?
Dise ea: — fără greșală
La putina cu-argăsélă.

* * *

Dreptŭ este și prea firesce
Că hoțŭ cu hoțŭ se întâlnesce
Maĭ lesne în pușcărie
Decât în negustorie.
Dar bețivŭ cu bețivŭ unde?
Iacă și elŭ ne rĕspunde:
Unde-mĭ tórnă să-mĭ udŭ gâtulŭ
Și îmĭ maĭ petrecŭ urîtulŭ.
Așa și altŭ prin urmare,
Maĭ lesne 'ntâlnirea 'șĭ are
Unde 'lŭ trage pe elŭ ața
Ca să-șĭ petrécă viéța.

Pisicele și Cotoiulŭ.

Douĕ pisicĭ într'o casă, surorĭ, frațĭ veĭ să le dicĭ.
In cămară după masă intrândŭ ca nisce pisicĭ,
Mirosiră, cotoliră din talerŭ în talerașŭ
Și 'ntre altele găsiră și o felie de cașŭ.
Sarŭ amêndouĕ d'odată, asupra-ĭ se grămădescŭ,
Pentru elŭ vorŭ să se bată, facŭ gură, se gâlcevescŭ.
Și una și alta rele, mârîia și miuia,
Să-lŭ imparță între ele nicĭ de cum nu se 'nvoia.
Și ca să nu se maĭ certe, mergŭ la cotoiŭ, cerŭ la elŭ
Ca prin drépta judecată să le 'mpace la unŭ felŭ.
Cotoiulŭ ca unŭ cu minte, le-a disŭ: — nu vĕ maĭ certațĭ,
Ce folosŭ miĭ de cuvinte? eŭ sciŭ cum vĕ împĕcațĭ:
Care le împacă tóte e cumpĕnă pre pămîntŭ,
Și împotriva-ĭ nu póte nimenĭ să dică cuvîntŭ.
Dicêndŭ aceste apucă și cumpenele pe locŭ.
Cerŭ cașulŭ să-ĭ aducă, îlŭ rupe dreptŭ prin mijlocŭ
Pune într'o parte ș'alta cașulŭ celŭ în douĕ frîntŭ,
Inalță cu mâna 'ndată cumpĕna de la pămîntŭ,
Dacă vede că într'o parte atârnă maĭ greŭ nițelŭ,
Iea din ceea-laltă parte și mușcă ceva din elŭ.
Ilŭ pune iar, iar ridică, acum dincócĭ greŭ vĕdêndŭ,
Mușcă și d'aci nițică ca să potrivéscă vrêndŭ.
Apoĭ iar și iar și iară, când aci când colea greŭ,
Vrêndŭ lorŭ rĕŭ să nu le pară elŭ a mușcatŭ totŭ mereŭ,

Pân'se sătură pe sine și lăsă părțile mici,
Atunci le potrivi bine și le dete la pisici.
Ele dar silite fură astŭ-felŭ a se mulțămi,
Dacă minte nu avură singure a-lŭ împărți.

6. Ioanŭ Heliade Rădulescu.

(1802—1872.)

Heliade, fiulŭ unui căpitanŭ de poterașĭ, s'a născutŭ la 1802 în Târgoviștea. La vîrsta de 12 anĭ a fostŭ trimisŭ la unŭ unchiŭ alŭ sĕŭ să învețe negustoria, dar în curândŭ elŭ fuge din prăvălia unchiuluĭ și spune părințilorŭ că vrea să învețe carte.

Intră la Sf. Sava, unde e celŭ maĭ bunŭ școlărŭ alŭ luĭ Gh. Lazărŭ, în loculŭ căruia ajunge în urmă și profesorŭ.

Heliade întemeiază societățĭ politice, culturale, cum e de pildă *Societatea Filarmonică,* pe care a fondat'o împreună cu Câmpineanu. Elŭ deschide în Muntenia celŭ d'întâiŭ ḑiarŭ politicŭ *Curierulŭ Românescŭ*, din care celŭ întâiŭ No. apare la 1 Aprilie 1829, și durézá până la 1848, și apoĭ publicațiunea literară *Curierulŭ de ambe sexe,* care merge dela 1837 până la 1841.

La 1848 iea parte la revoluție.

Lasă în urmă-ĭ scrierĭ multe și diferite, scrie până și fabule și scrie până la mórte (1872).

Corbulŭ și Vulpea.

Jupânŭ corbulŭ câștigase
Din negoțulŭ ce-apucase
Unŭ bunŭ chilipirŭ de cașŭ
Și cu dînsu'n cĭocŭ se duse
P'unŭ copaciŭ, unde se puse
Ca unŭ omŭ l'alŭ sĕŭ sălașŭ.
Vulpea ca o jupânésă
O cam șterge de pe-acasă,
Și eșise la primblare.
Iar bunulŭ mirosŭ ce are
D'icĭ de colo o îndrepta
Sub copaciŭ și'n sus cătà;
«Jupâne Corbŭ, plecăciune!
«O Dómne, ce frumusețe!
«Ce, pasĕre, ce minune!
«Ce dragŭ de pene mărețe!...
«Dar n'are glasŭ; ce pĕcatŭ!»
Corbulŭ îngâmfatŭ în sine,
Nicĭ de cum nu-ĭ veni bine
Ca Vulpea să-lŭ socotéscă

De mutŭ, saŭ să mi-lŭ vorbéscă
Că-ĭ prostŭ la alŭ sĕŭ cântatŭ.
Lungi gâtulŭ, căscă cioculŭ
Și 'ncepù a croncăì.
Cașulŭ cădêndŭ, Vulpea-aci,
Cântărețulŭ păți joculŭ.
«Jupânŭ Corbŭ, precum se vede,
«Minte nu maĭ îțĭ lipsesce;
«Și fă bine de mĕ crede,
«Și 'nvață, te folosesce;
«Că de multŭ, fórte de multŭ
«Din punga celorŭ ce-ascultŭ
«Lingușitoriĭ trăescŭ.»

Ciòra privighetóre.

O dihanie de cióră
Ce-ĭ dedese naiba 'n gândŭ!
Să iea fulgĭ de alte pasĕrĭ
Să iasă la sborŭ cântândŭ!

Iat'o împopoțonată
Și mereŭ se gutuesce,
Ulubésna 'mpestrițată
Rățoitŭ bănănăesce.

Ce nume să-șĭ dea acuma?
Că e lucru însemnătorŭ!
De la nume atârnă tóte
Și trecutŭ și viitorŭ.

Dar cióra de, e totŭ cióră
Și astŭ-felŭ se socotea
Nu-șĭ maĭ vedea de locŭ ciocululŭ
Și trupulŭ nu-șĭ maĭ simția.

Se gândi cum s'o brodéscă
Și să-șĭ cate vr'unŭ nășicŭ,
Dar nașulŭ ĭ-o da vr'unŭ nume
Ce n'o plăti maĭ nimicŭ.

Haide! singură să vadă
In biserică de cașŭ
Ș'alde popa ș'alde nașŭ,
Ca să fie bine pace.
Fără sfadă, fără price
Rĕmâne disŭ ce șĭ-o dice.

Se numì privighetóre,
Păsĕruică cântărétă,
Unde cântă pe rĕcóre
Sciĭ colea de diminéță.

Și sburà de bucurie
Biata cióră când gândea
Că cioroiĭ orŭ s'o ție
De poetŭ și păsĕrea.

Iese-acuma îngâmfată
Și la lume se arată
Și-țĭ începe a cântà.
La 'nceputŭ coțofenésă
Glasulŭ și-lŭ maĭ subțiéză.
Dar ce-ĭ facĭ? că e totŭ ga!

Țipă «ga!» și ga! rĕsună;
Pĕsările se adună,
Ascultă,—aude gagă!
Să uită nu vede cióră,
Dihania 'nebunesce
Cântă, cine-o maĭ opresce!

«Sunt, dice, privighetóre
«Și Dumnedeŭ mĭ-a datŭ darŭ;
«Sunt pasĕre sburătóre,
«Care după lângă mine
«Va dice că nu cântŭ bine,
«E mare mare măgarŭ.»

Și echo rĕspunde: «garŭ!»
Paserile audŭ — garŭ.
In tăcere o ascultŭ,
Se apropie maĭ multŭ;
Fie-care o privesce.
Fie-care îșĭ zăresce,
Fulguleţulŭ, pana sa,
Și încetŭ ţio desbracă,
Scuipă 'n gură șĭ-apoĭ sbóră.—
Poetulŭ rĕmâne cióră.

Foile și Cărbunele.

Lâng'o lemnărie, unde sta grămadă
Una peste alta rĕŭ amestecate
Surcele și așchiĭ, a secureĭ pradă,
Ţăndărĭ și gătege, dóge rĕsturnate:
Multe ciopliture
Și sfărămăture
D'orĭ-ce felŭ de lemne, mobile stricate,
Unŭ grosciorŭ cărbune cât nuca de mare,
Dar viŭ, ardĕndŭ bine, cădŭ d'întîmplare
Din hîrbulŭ cu spuza saŭ chiar din lulea
Unuĭ sătenŭ care se ducea acasă
Saŭ să-șĭ facă foculŭ, să-șĭ cate de masă,
Saŭ cine maĭ scie ce trébă avea.
Aci prea aprópe, după drumŭ, nevoĭ
Eraŭ nisce foĭ,
Alŭ cărorŭ stăpânŭ
Era unŭ jupânŭ
Meșterŭ spoitorŭ,
Care spre repaosŭ capu 'șĭ rezemase
Chiar pe lemnărie și somnu-lŭ furase.
— «Ce sórtă te-așteptă, sĕrmane cărbune!
«Curândŭ te veĭ stinge și negru tăciune
«In dece minute bunŭ n'a să maĭ fiĭ
«Decât pe perete să scrie cu tine
«Și să mânjerescă care cum îĭ vine
«Să facă la pozne draciĭ de copiĭ.
«Dar ce maĭ renume când m'aĭ ascultà
«Eŭ să suflu 'n tine și tu 'n lemnărie
«Să te opreseĭ ţintă și să 'ncepĭ a dà
«Colea unŭ focŭ ţépĕnŭ! — Ce maĭ bărbăţie!
«Ce nume ţĭ-aĭ face chiar în istorie!
«Gazetele tóte tare-arŭ bucinà!»

Foile ca Naiba astŭ-felŭ îĭ vorbià.
Şi bietulŭ cărbune, ce nu se gândià,
Licărià acuma mereŭ de trufie
Şi de bucurie.
N'apucă să ḑică fatalulŭ sĕŭ *da*
Şi 'ncepù să sară sub iutea suflare,
Ce în şuerare
Dreptŭ între surcele flacăra 'lŭ mână.
S'aprinser' acestea, ş'apoĭ lemnăria
Luâ focŭ întrégă, vîlvórea se'ncinge,
Satulŭ e 'n pericolŭ şi megieşia
Tótă se deştéptă.
Sórta 'ntrégă a Troieĭ în spaimă aştéptă.
Heĭ! acum veĭ ḑice
C'alŭ nostru cărbune a cătatŭ să fie
Fórte mulţumitŭ?
Sĕracul Pârlice!
Plesnitŭ în scânteie facea grozăvie
De totŭ împărţitŭ
Cine-lŭ maĭ cunósce în foculŭ celŭ mare,
Care şi maĭ tare
Îlŭ făcù cenuşe în vre-o 'nghesuire?
Perì fără nume, fără pomenire!...
Şi foile iară cuprinse de focŭ
Lăsate în locŭ
D'alŭ lorŭ jupânŭ meşterŭ, care spăimîntatŭ
A fostŭ şi tulit'o din somnŭ deşteptatŭ.
Arseră şi ele
Cu lemnŭ şi cu pele,
Devenindŭ cenuşe fără de suflare.
Iată-vĕ exemplu şi daţĭ ascultare
Voĭ care suflaţĭ certele civile
Foĭ să nu maĭ fiţĭ.
Şi voĭ june inimĭ, organe docile,
Care dreptŭ cărbune la suflărĭ serviţĭ.
După sceleraţĭ
Nu vĕ maĭ luaţĭ.

Măceşulŭ şi Florile.

Unŭ măceşŭ ghimposŭ, sĕlbaticŭ
De prin locurĭ depărtate,
Nodurosŭ, rîiosŭ, iernaticŭ,
Smulsŭ de criveţe turbate,
Aruncatŭ într'o grădină,
Avuţită, roditóre,
Vrea să prindă rădĕcină
Intre florĭ mirositóre.
Pirŭ avea pe lângă sine,
Buruiană blestemată,
Ce se 'ntinde în miĭ de vine
Incleştată, înţesată,
Şi ţĕranu 'nţelenesce,
Ilŭ usucă şi-lŭ stîrpesce,
Stinge némulŭ d'orĭ-ce flóre,
Suge suculŭ din livede:
Fructŭ, legumă, abia vede
Muncitorulŭ cu sudóre.
Astea toţĭ le sciŭ prea bine,
Dar măceşu-Ĭ mărăcine,
Sciţĭ că nu e de vr'o mană.
Specula dar întru sine
Să-şĭ dea nume cu pomană,
(Ceea ce la dînsulŭ suvenire,
Va să dică pomenire).
Dise dar că e de viţa
Trandafirilorŭ faimoşĭ,
Să se bucure leliţa
Şi flăcăiĭ năzuroşĭ,
Ingâmfatŭ d'a luĭ mărime,
Ca unŭ semnŭ de nobilime
Că se trage dela nódă
Şi că simte, pătimesce,
La folosŭ obştescŭ gândesce,
Işĭ puse ş'unŭ *of* în códă
Nodurosulŭ mărăcine
Şi credŭ ca-Ĭ stă prea bine.

Of! încóce, of! încolo,
Of! grădina resună.
Floricele curióse
Una p'alta se 'ntreba.
— Trandafirŭ să fie, lele?
— Nu e trandafirŭ, surato.
— Vaĭ de noĭ de floricele!
— Ce-o maĭ fi de noĭ, cumnato!
— E măceşŭ lua-l'ar naiba,
Viorelele strigară,
E semnŭ rĕŭ că scaiulŭ, sgaiba,
E sĕlbătăcia 'n ţĕră.
— «Surorĭ bune, dumnia-vóstră
Nu vĕ temeţĭ, surăţele:
Rugiĭ, noĭ, din firea nóstră,
Şi noĭ facemŭ floricele!
Sunt d'o lege 'n astă ţéră
De domnulŭ blagoslovită,
La sporŭ mare vĕ invită
Viţa mea de din afară
— «Mĕĭ măceşe, mĕĭ măceşe,
Măĭ spióne, măĭ ploscaşe,
Dă-ne pace şi te cară,
Du-te draculuĭ din ţéră.
Eştĭ unŭ procletŭ mărăcine,
Nu ne aducĭ tu vre-unŭ bine.
Pirulŭ ăla e rea piesă!
Unde apucă de 'ncuibéză
Bagă nasulŭ, sfredelesce,
Sapă loculŭ, găuresce,
Dă-ne pace şi te cară,
Du-te draculuĭ din ţéră!»
Intr'acestea, iată vine
Grădinarulŭ, se aşéze
Binişorŭ pe mărăcine
Şi 'ntre florĭ să-lŭ încuibeze.
— «Nene, tată, grădinare,
Ea gândesce-te maĭ bine,

La primejdia cea mare
Ce-o să facĭ c'unŭ mărăcine?»
Floricelele strigară
Și fierbinte se rugară:
Ia astupă acea grópă!
Vin' maĭ bine de ne-adapă.
Dă la cióre pe roșcatulŭ
Că aĭ să ne tragĭ pĕcatulŭ!
— «N'auḑițĭ? Tacă-vĕ gura!»
Strigă omulŭ supĕratŭ,
Mie-mĭ trebue răsura:
Voĭ nu scițĭ a ține sfatŭ,
E obrăznicie mare
Să-mĭ ḑicețĭ curatŭ șĭ-anume;
«Gróp' astupă, grădinare,
«Dă la draculŭ pe roșcatulŭ!»
Mĭ-e rușine și de lume
Să-mĭ strigațĭ că tragŭ pĕcatulŭ
Când eŭ iarna, tótă vara,
Ḑi și nópte asudezŭ
Să v'adăpŭ, să vĕ lucrezŭ,
Cât m'a obositŭ povara.
Eŭ voescŭ obșteculŭ bine
Ș'a grădineĭ avuție;
Eŭ sciŭ și din mărăcine
Să scotŭ florĭ cu măiestrie!
Altoi-voiŭ eŭ răsura
Totŭ cu roze franțuzescĭ,
Trandafirĭ împĕrătescĭ,
Să vĕ tacă vouĕ gura!»
— «Nene, tată, grădinare,
Veḑĭ primejdia cea mare.
D'ar fi trandafirŭ totŭ merge,
Ci vedemŭ ghimpóse verge
Ș'acelŭ *of* grozavŭ din códă
Ce cu trandafirĭ se 'nódă!...
Totŭ maĭ multe scie satulŭ;
E sentimentalŭ spurcatulŭ
Ș'oftătura luĭ rĕŭ pute
Ç'omŭ merge din bute 'n bute.
Nu veḑĭ pirulŭ ce ne-aduce?
N'ar maĭ apuca s'apuce!
E o próstă buriană,
Și se'ntinde pe poiană,
Se prăsesce în grădină,
Ne stinge din rădĕcină!
Ce-țĭ vine cu avuția?
Lasă 'ncolo măestria,
Curcitura, altoirea,
Că totŭ lucru-șĭ are firea:
Măceșulŭ e mărăcine
Ciomăgosŭ și plinŭ de spine;
Flórea este iarășĭ flóre,
Că dă spirtŭ, iar nu duhóre,
Pune-o în peptŭ, la capŭ, pe masă;
Mărăcinĭ nu pune 'n casă.
Vorba, scií de la părințĭ,
Lacrime vĕrsămŭ fierbințĭ,
Noĭ scimŭ rîvna înfocată,
Scimŭ sudórea lăudată;
Prețuimŭ sciința mare,
Nene, tată, grădinare;
Că măceșulŭ e ispită,
E sĕmînță de gâlcévă,
De odihna cumplită:
Vaĭ de noĭ și d'a ta slavă!
Țipă-lŭ peste gardŭ afară,
Mérgă draculuĭ din țéră.
— «Florilorŭ, tăcețĭ acolo,
Că vĕ daŭ cu sapa 'n capŭ.
Amŭ făcute odată grópă
Șĭ-acum cinstea voiŭ să-mĭ scapŭ.
Ce-am făcutŭ nu se desface;
Pân'acum nu s'a maĭ datŭ
Grădinarŭ să céră sfatŭ
De la florĭ. Și dațĭ-mĭ pace!»
Grădinarulŭ ostenitŭ
De atâta gură multă,
Sapa iea, nu maĭ ascultă,
Și s'apucă de săditŭ.

Când totŭ vêntulŭ de apusŭ
Face-o vijelie mare,
Unŭ vîrtejŭ rotéză tare,
Şi măcaşulŭ sbóră sus!
Peste capŭ ţi-lŭ învîrtesce
Ameţitŭ ţi-lŭ rĕsucesce,
In bucăţĭ îlŭ împărţesce
Şi la draculŭ ţi-lŭ trântesce...
Şi'n grădină pace bună,
Grădinarulŭ florĭ adună:
Unulŭ sudă şi lucréză,
Altulŭ câmpulŭ însmălţéză,
Unulŭ sapă şi plivesce,
Altulŭ fructulŭ însutesce.

Grădinare, grădinare,
Vedĭ de pirŭ a te feri,
Că îţĭ face muncă mare;
Fugĭ de *of* câtŭ veĭ trăi.
Florilorŭ luaţĭ aminte:
Florĭ nevinovate fiţĭ!
Nu prea cereţĭ iar cuvinte,
Că nu 'n tóte nemeriţĭ!

7. Grigorie Alexandrescu.

(1812—1886.)

Grigorie Alexandrescu s'a născutŭ la Tîrgovişte. Avù de profesorŭ pe Eliade, la sf. Sava, şi apoĭ intră în armată, pe care o părăsi în curândŭ pentru 'a îmbrăţoşa politica şi literatura.

Alexandrescu a fostŭ poetŭ, a scrisŭ şi poesiĭ duióse, dar s'a făcutŭ cunoscutŭ prin satire şi fabule politice, în carĭ a reuşitŭ atât de bine, că a fostŭ trimisŭ şi la închisóre.

In Gr. Alexandrescu se pare că numaĭ sufletulŭ a trăitŭ: avea minte şi inimă, iar materie, pungă, nu. A trăitŭ şi a muritŭ săracŭ. (1)

Din fabulele luĭ Gr. Alexandrescu:

Elefantulŭ.

In vremea de demultŭ dobitócele tóte,
De împĕratulŭ Leŭ sătule, desgustate,
Îşĭ aleseră lorŭ,
Unŭ altŭ stăpânitorŭ,
Pe domnulŭ elefantŭ cu nasulŭ învîrtitŭ,
Putemicŭ îndestulŭ, dar însă necioplitŭ,
Şi de capŭ tare, grosŭ, câtŭ vreţĭ să socotiţĭ.
Insă ca să puteţĭ să vi-lŭ închipuiţĭ,

(1) Cf. *De la Vrançea*, biografia luĭ Gr. Alexandrescu, in *Revista Nouă*, An. I, (1888, p. 172—176.)

Mĕ grăbescŭ să vĕ spuĭ,
O judecată-a luĭ.
Noulŭ stăpânitorŭ,
Câtŭ s'a orânduitŭ,
Puse 'n slujbă pe boĭ,
Iar lupu mâncătorŭ
Se făcŭ favoritŭ,
Și Ministru la oĭ.
Vĕ lasŭ să judecațĭ
Câțĭ mieĭ fură mâncațĭ
Și câte oĭ slutite
De fiarele cumplite!
In zadarŭ facŭ strigare,
Oile împovărate,
Chipŭ nu e de scăpare,
Și plângerĭ necurmate,
Ce vinŭ de pe la turme,
Rĕulŭ nu potŭ să-lŭ curme.
Lupulŭ dar își urmézĕ
A sa nelegiuire,
Căcĭ de ce se lucrézĕ
Regele n'are scire
Ba, câte lupulŭ spune,
Le iea tóte de bune.
A! când o să ne vie
O ḑi de bucurie,
Ḑi fórte așteptată
Și scumpă în nevoĭ,
Ca să vedemŭ odată,
Și lupĭ mâncațĭ de oĭ?
- O! Asta nu se póte;
Ḑicŭ unia în lume:
— Domniĭ meĭ, se potŭ tóte,
Deși le spuiŭ dreptŭ glume.
Apoĭ scițĭ dumnia-vóstră
Că óia este próstă
Și că nădăjduesce
Aceea ce doresce!
Eŭ cu încredințare
Amŭ auḑitŭ odată,
La o turmă cam mare,
O vorbă așa ciudată.
Dar cum poțĭ sci ce spune
Oile între ele? . . .
Pentru astă minune,
Amŭ cuvintele mele.

Acum să venimŭ iar la vorba începută:
Vĕḑêndŭ bietele oĭ că tóte o să piară,
După lungĭ chibzuirĭ s'aleseră o sută,
Și merse la rege isbăvire să ceară.
Regele sta ocolitŭ d'o numerósă curte:
Cerbiĭ cu córne lungĭ, urșiĭ cu códe scurte,
Alcătuia unŭ sfatŭ vrednicŭ a fi privitŭ.
Unŭ berbece învĕțatŭ, ce scia să citéscă,
Se 'nfățișă smeritŭ, și 'ncepù să vorbéscă:
«Ne rugămŭ să ne asculțĭ Rege strălucitŭ!
Și să întorcĭ spre noĭ mila MărieĭI tale.
Starea în care ne aflămŭ e vrednică de jale,
Pentru că domnulŭ Lupŭ, Ministru ce ne-aĭ datŭ,
In locŭ de a ne păzi, de totŭ ne-a 'mpuținatŭ.»

Domnulŭ Lupŭ, întrebatŭ,
Rĕspunse cu glasŭ mare:
«Stăpâne luminatŭ!
Niciĭ unŭ cuvintŭ nu are:

Când le-am năpăstuitŭ?
Când am scosŭ biruri grele?
Eŭ iaŭ obicĭnuitŭ,
De oae câte-o piele,

Dar prostimea ciudată
Așa e învĕțată,
Și făr' a sci ce cere
Vrea ne-'ncetatŭ să sbiere.»

Mărețulŭ Elefantŭ, după ce se gândesce,
Dă de treĭ orĭ din capŭ, și lupuluĭ vorbesce:
«Ascultă, dice, și iea aminte
La ale nóstre regescĭ cuvinte.
Câtŭ pentru o piele, trécă și mérgă,
Fiind-că singurŭ spuĭ că aĭ dreptate.
Dar pentru că astădĭ óea alérgă
La mila nóstră, care multŭ póte,
O iertŭ, de dăjdiĭ fie scutită.
Ale eĭ plângerĭ voiŭ să le ascultŭ;
Și de cât pielea obicĭnuită
Să nu poțĭ cere unŭ pĕrŭ maĭ multŭ.

Câinele și Măgarulŭ.

Cu urechile lăsate, cu códa între picióre,
Câinele tristŭ și jalnicŭ, mergea pe o cărare.
După multŭ umbletŭ iată că-lŭ întâlnesce
Unŭ măgarŭ și-lŭ opresce,
—«Unde te ducĭ? îĭ dice,
Ce rĕŭ ți-s'a 'ntîmplatŭ? sciĭ par'că te-a ploatŭ,
Așa staĭ de mâhnitŭ.»
—«Dar, sunt nemulțămitŭ,
La împĕratulŭ Leŭ în slujbă m'am aflatŭ:
Însă purtarea luĭ,
De e slobodŭ să o spuĭ,
M'a silitŭ în sfîrșitŭ, să fugŭ să-lŭ părăsescŭ.
Acum cautŭ altŭ stăpânŭ, bunŭ, unde să-lŭ găsescŭ?»
—«Numaĭ d'atâtŭ te plângĭ? măgarulŭ întrebă,
Stăpânulŭ l'aĭ găsitŭ, îlŭ vedĭ, de față stă.
Vino numaĭ decât la mine să te bagĭ:
Eŭ ițĭ făgăduescŭ
Nu rĕŭ să te hrănescŭ
Nimicŭ n'o să lucrezĭ, niciĭ grijă n'o să tragĭ.»

La propunerea sa câinele ĭ-a rĕspunsŭ:
«Ascultă-mĕ, să-țĭ spunŭ: E rĕŭ a fi supusŭ
La orĭ-care tiranŭ; dar slugă la măgarŭ
E maĭ umilitorŭ și încă maĭ amarŭ.»

Boulŭ și Vițelulŭ.

Unŭ boŭ ca toțĭ boiĭ, puținŭ la simțire
In ḑilele nóstre de sórtă-ajutatŭ
Și decât toțĭ frațiĭ maĭ cu osebire
Dobândì 'n cirédă unŭ postŭ însemnatŭ.

—Unŭ boŭ în postŭ mare? —dreptŭ cam ciudatŭ vine,
Dar asta se 'ntimplă în orĭ-care locŭ.
Decât multă minte sciŭ că e maĭ bine
Să aĭ tot-d'a'una unŭ dramŭ de norocŭ.

Așa d'a viețeĭ veselă schimbare,
Cum și de mândrie boulŭ stăpânitŭ,
Se credea că este decât toțĭ maĭ mare
Și cu dînsulŭ nimenĭ nu e potrivitŭ.

Vițelulŭ atuncea plinŭ de bucurie,
Auḑindŭ că unchiulŭ s'a făcutŭ boerŭ,
Că are clăĭ multe și liveḑĭ o mie;
«Mĕ ducŭ, ḑise 'ndată, nițelŭ finŭ să-ĭ cerŭ.»

Făr'a pierde vreme vițelulŭ pornesce,
Ajunge la unchiulŭ, cércă a intrà;
Dar pe locŭ o slugă vine de-lŭ opresce:
«Acum dórme, ḑise, nu-lŭ potŭ supĕra.»

—«Acum dórme? ce felŭ! pentru 'ntâia dată
După prânḑŭ se dórmă! obiceiulŭ luĭ
Era să nu șéḑă ḑiua niciĭ odată.
Astŭ somnŭ nu-mĭ prea place, și o să ĭ-o spuĭ.»

—«Ba să-țĭ cauțĭ tréba, că mănâncĭ trântélă;
S'a schimbatŭ boerulŭ, nu e cum îlŭ sciĭ.
Trebue înainte-ĭ să mergĭ cu sfială,
Priimitŭ în casă dacă vreĭ să fiĭ.»

La o mojicie atâta de mare
Vițelulŭ rĕspunse că va adăsta.

Dar unchiulŭ se scólă, plécă la plimbare,
Pe lângă elŭ trece făr'a se uita.

Cu mâhnire tóte băiatulŭ le vede,
Insă socotesce că unchiu-a orbitŭ;
Căcĭ fără îndoială nu putea a crede
Că buna sa rudă să-lŭ fi ocolitŭ.

A doua ḑi iarăşĭ, prea de diminéţă
Să-ĭ găséscă vreme la dînsulŭ veni;
O slugă ce-afară îlŭ vede că 'nghéţă,
Ca să-ĭ facă bine de elŭ pomeni.

— «Boerule, ḑise, aştéptă afară
Ruda dumi-tale, alŭ dómneĭ vacĭ fiŭ.»
— «Cine, a mea rudă? mergĭ de-lŭ dă pe scară
N'am ast-felŭ de rude şi nicĭ voiŭ să-lŭ sciŭ.»

Şórecile şi Pisica.

Unŭ şórice de némŭ, şi-anume Ratonŭ,
Ce fusese crescutŭ sub patŭ la pensionŭ,
Şi care în sfîrşitŭ, după unŭ nobilŭ planŭ,
Petrecea retrasŭ într'unŭ vechiŭ parmezanŭ,
Intâlni într'o ḑi, pe chirŭ Pisicovicĭ,
Cotoiŭ care avea bunŭ nume 'ntre pisicĭ.
Cum că domnulŭ Ratonŭ îndată s'a gătitŭ
Să o iea la piciorŭ, nu e de îndoitŭ.
Dar smeritulŭ cotoiŭ, cu ochiĭ în pămîntŭ
Cu capu 'ntre urechĭ, cu unŭ aerŭ de sfîntŭ,
Incepù a strigà: — «De ce fugĭ, domnulŭ meŭ?
«Nu cum-va îţĭ facŭ rĕŭ? Nu cum-va te gonescŭ?
«Binele şoricescŭ, câtŭ de multŭ îlŭ dorescŭ,
«Şi câtŭ îmĭ eştĭ de scumpŭ, o scie Dumneḑeŭ!
«Cunoscŭ ce rĕutăţĭ v'aŭ făcutŭ fraţiĭ meĭ,
«Şi că aveţĭ cuvîntŭ să vĕ plângeţĭ de eĭ.
«Dar eŭ nu sunt cum credĭ; căcĭ chiar asupra lorŭ
«Veniamŭ să vĕ slujescŭ, de vreţĭ unŭ ajutorŭ.
«Eŭ carne nu mănâncŭ; ba încă socotescŭ
«De va vré Dumneḑeŭ, să mĕ călugărescŭ.»
La ăstŭ frumosŭ cuvîntŭ, Ratonŭ înduplecatŭ,
Vĕḑêndŭ că Dumneḑeŭ de marturŭ e luatŭ,

Işĭ cerù iertăciune, şi-lŭ pofti a veni
Cu némulŭ şoricescŭ a se 'nprieteni.
Ilŭ duse pe la toțĭ, şi-lŭ înfățişă
Ca unŭ prietenŭ bunŭ, ce norocŭ le dă.
Sĕ fi vĕḑutŭ la eĭ jocurĭ de veseliĭ!
Căcĭ şórecii credŭ multŭ la fisionomiĭ.
Ş'acestŭ străinŭ atâtŭ de cinstitŭ
Nu le 'nfățişa nimicŭ de bănuitŭ.
Dar într'o ḑi, când toțĭ îĭ dederă unŭ balŭ,
După ce refuză şi limbĭ şi caşcavalŭ,
Ḑicĕndŭ că e în postŭ şi nu póte mâncà,
Pe prieteniĭ sĕĭ, cerù a-ĭ îmbrățişà.
Ce felŭ de 'mbrățişărĭ! ce felŭ de sărutărĭ!
Pe cáțĭ gura punea
Indată îĭ jertfia,
In cât abia doĭ treĭ cu fuga aŭ scăpatŭ.

Cotoiulŭ celŭ smeritŭ
Este omulŭ ipocritŭ.

Câinele şi Cățelulŭ.

— «Câtŭ îmĭ sunt de urîte unele dobitóce,
«Cum — lupiĭ, urşiĭ, leiĭ şi alte câte-va,
«Care credŭ despre sine că prețuescŭ ceva !
«De se tragŭ din némŭ mare
«Asta e o 'ntîmplare:
«Şi eŭ póte sunt nobilŭ, dar s'o arătŭ nu-mĭ place.
«Ómeniĭ spunŭ adesea că în țĕrĭ civilisate
«Este egalitate.
«Tóte iaŭ o schimbare şi lumea se cioplesce,
«Numaĭ pe noĭ mândria nu ne maĭ părăsesce!
«Câtŭ pentru mine unulŭ, fiesce cine scie,
«C'o am de bucurie,
«Când tótă lighióna măcarŭ şi cea maĭ próstă
«Căine sadea, îmĭ ḑice, iar nu domnia-vóstră.»
Aşa vorbia deunăḑĭ cu unŭ boŭ óre-care
Samsonŭ, dulăŭ de curte, ce lătră fórte tare.
Cățelulŭ Samurache, ce şedea la o parte
Ca simplu privitorŭ,

Audindŭ vorba lorŭ
Şi că nu aŭ mândrie, nicĭ capriciĭ deşarte,
Se apropie îndată
Să-şĭ arate iubirea ce are pentru eĭ.
— «Gândirea vóstră, dise, îmĭ pare minunată
«Şi simţimîntulŭ vostru îlŭ cinstescŭ, fraţiĭ meĭ.»
— «Noĭ fraţiĭ tĕĭ !? rĕspunse Samsonŭ plinŭ dĕ mânie:
«Noĭ, fraţiĭ tĕĭ, potae!
«O să-ţĭ dămŭ o bătae
«Care s'o pomenescĭ!
«Cunoscĭ tu cine suntemŭ, şi ţi se cade ţie,
«Lichea neruşinată, astŭ-felŭ să ne vorbescĭ?»
— «Dar diceaţĭ...» — «Şi ce-ţĭ pasă? Te întrebŭ eŭ ce diceamŭ?
«Adevĕratŭ vorbiamŭ,
«Că nu iubescŭ mândria, şi că urăscŭ pe leĭ,
«Că voiŭ egalitate, dar nu pentru căţeĭ!»

Acésta între noĭ adese o vedemŭ,
Şi numaĭ cu ceĭ marĭ egalitate vremŭ.

Toporulŭ şi Pădurea.

Minunĭ în vremea nóstră nu vĕdŭ a se maĭ face,
Dar că vorbia odată lemne şi dobitóce,
Nu rĕmâne îndoială; pentru că de nu ar fi,
Nicĭ nu s'ar povesti.
Şi caiĭ luĭ Ahil, care proorocea,
Negreşitŭ c'aŭ fostŭ, de vreme ce-lŭ trăgea.
Intîmplarea ce sciŭ şi voiŭ s'o povestescŭ,
Mĭ-a spus'o unŭ bĕtrânŭ pe care îlŭ cinstescŭ,
Şi care-mĭ dicea
Că elŭ-o scia
Dela strămoşiĭ luĭ,
Care strĕmoşĭ aĭ luĭ dicea că şi eĭ o sciŭ
Dela unŭ altŭ strămoşŭ ce nu maĭ este viŭ,
Şi p'aĭ căruĭ strămoşĭ, dĕŭ nu potŭ să vi-ĭ spuĭ.

Intr'o pădure veche, în ce locŭ nu ne pasă,
Unŭ ţĕranŭ se dusese să-şĭ ia lemne de casă.

Trebue să sciţĭ, însă, şi potŭ să daŭ dovadă
Că pe vremea aceea toporulŭ n'avea códă.
Astŭ-felŭ se începŭ tóte: vremea desĕvêrşasce,
Orĭ-ce inventă omulŭ şi orĭ-ce duhulŭ nasce.
Aşa ţĕranulŭ nostru numaĭ cu fieru 'n mână
Incepù să sluţéscă pădurea cea bĕtrână.
Tufanĭ, paltenĭ, ghindarĭ se îngroziră fórte:
— «Tristă veste, prietenĭ, să ne gătimŭ de mórte,»
Incepură să ḑică; «toporulŭ e aprópe,
In fundulŭ-uneĭ sobe, ţĕranu-o să ne îngrópe!»
— «E vre-unulŭ d'aĭ noştri cu eĭ să le ajute?»
Ḑise-unŭ stejarŭ mare, ce avea anĭ treĭ sute,
Şi care era singurŭ ceva maĭ la o parte,
— «Nu» — «Aşa, fi-ţĭ în pace; astă-dată avemŭ parte:
Toporulŭ şi ţĕranulŭ n'o să isbutéscă,
Decât să ostenéscă.»
Stejarulŭ avù dreptate:
După multă silinţă, cercărĭ îndelungate,
Dând în drépta şi 'n stânga, cu puţină sporire,
Ţĕranulŭ să întórse fără isbutire;
Dar când avù toporulŭ o códă de lemnŭ tare,
Puteţĭ judecà singurĭ ce tristă întîmplare.

Istoria acésta, de-o fi adevĕrată,
Îmĭ pare că arată
Că 'n fie-care ţéră
Cele maĭ multe rele nu vinŭ de pe afară,
Nu le aducŭ străiniĭ; ci ni le face tóte,
Unŭ pămînténŭ d'aĭ noştri, o rudă saŭ unŭ frate.

8. C. V. Carpŭ.

(1838 — 1880.)

Despre Costache Carpŭ nu s'a scrisŭ nimicŭ până acuma, de aceea noĭ vomŭ da ceva maĭ multe amĕnunte decât asupra altorŭ scriitorĭ cunoscuţĭ, pentru că şi Costache Carpŭ merită să fie cunoscutŭ.

Costache Vasile Carpŭ, de némŭ de boerĭ vechĭ din Moldova, fiulŭ luĭ Vasile Costinŭ Carpŭ şi a Ecaterineĭ, născută Enache Dano, s'a născutŭ la 1838, în Iaşĭ.

Pe la 1841 saŭ 1842 Vasile Carpŭ, tatălŭ, face o călĕtorie la Constantinopolŭ, de unde nu se maî întórce: se crede că ar fi fostŭ ucisŭ. Vasile Carpŭ a ocupatŭ una din funcțiunile Tribunaluluî din Iașî.

Costache Carpŭ, fiulŭ, a învĕțatŭ carte maî întâî cu guvernorî francezî în familie, apoî trecù în pensionatulŭ particularŭ Haivas; în urmă — înaintea plecăriî tatăluî sĕŭ la Costantinopolŭ — Costache Carpŭ a fostŭ așezatŭ, împreună cu fratele sĕŭ celŭ maî mare Anastase, la șcóla reală din Cernăuțî, unde urmă cursulŭ, dar nu putù isprăvi din causa lipseî de mijlóce, în care rĕmăsese mama sa după plecarea tatăluî.

Se întórse deci împreună cu fratele sĕŭ în țéră, unde elŭ, Constantinŭ, maî urmă la învĕțătură la Academia Mihăilénă din Iașî și în urmă în pensionatulŭ luî Frey totŭ în Iașî.

C. V. Carpŭ moșteni, după mórtea mameî sale, moșia Brătulesciî din jud. Romanŭ, în coproprietate cu fratele sĕŭ Anastase, căruia cu încetulŭ îî cedă partea sa pentru valóre în numerarŭ.

După vinderea moșieî, și maî alesŭ după isprăvirea banilorŭ, care se realisă cu cea maî mare ușurință, C. V. Carpŭ ocupă în maî multe rîndurî funcțiunea de sub-prefectŭ și judecătorŭ de pace.

De talentulŭ sĕŭ de scriitorŭ saŭ fabulistŭ nu prea voia să țină elŭ sémă și scria maî cu sémă când n'avea ce face, de pildă când nu era în slujbă, orî n'avea banî; de aceea nicî nu voia să publice nimicŭ, până când nu-lŭ înduplecă fratele sĕŭ Anastase.

C. V. Carpŭ era un omŭ care nu se îngrijia de ḑiua de mâne. Îî plăcea să trăiască bine, însă.

Elŭ a murĭtŭ la 1880, în Iașî, și a murĭtŭ sĕracŭ, lăsândŭ în urmă vr'o patru copiî.

Scrierile luî sunt:

1. O colecție de fabule tipărite în 1866, în Iașî, tipografia Adolf Berman, într'unŭ volumŭ întitulatŭ: ***Micî încercărî de Poesie*** care cuprinde fabulele: ***Fluturulŭ și Albina, Melulŭ și Edița, Momița și Vulpea, Țințarulŭ și Armăsarulŭ, Cocórele și Cióra, Vulpea înșelată, Nourulŭ și Valea, Leulŭ și miniștriî sĕî, Bursuculŭ***

avarŭ, Cheia vieţiĭ, Timpulŭ şi Amorulŭ, Mórtea şi Pustniculŭ, Greerulŭ şi Furnica (imitaţie după La Fontaine), *Mórtea şi Lemnarulŭ* (imitaţie după Esopŭ şi La Fontaine).

2. *Boerulŭ şi Rĕzăşulŭ,* scriere pentru teatru, tipărită la 1873, în tipografia Th. Balasan în Iaşĭ.

3. *Fabule,* o a doua ediţie corectată şi adăugită. Tipografia Th. Codrescu. Iaşĭ 1880. In acestŭ volumŭ, dedicatŭ luĭ Mih. Kogălniceanu, sunt adaose următórele fabule: *Boiĭ filologĭ, Vulturulŭ căḑutŭ, Chiţigoiulŭ şi Cocóra, Lăstunul cu códa de Păunŭ, Lupulŭ liberalŭ, Săteniĭ şi Cânele, Bivolulŭ prefectŭ, Ceóriciĭ şi Mâţa, Veveriţa şi Ariciulŭ, Gaiţa şi Bufna, Asinulŭ primarŭ, Păstorulŭ şi Oile, Şopârla şi Culbeculŭ, Cânele şi Şoldanulŭ, Draculŭ şi Muerea, Inima şi Ochiĭ; Amorulŭ, Zulia şi Nebunia; Rĕulŭ şi Eternitatea, Omulŭ şi Povestea, Brósca şi Boulŭ* (imitaţie din Esopŭ după La Fontaine.)

Din fabulele luĭ Const. V. Carpŭ:

Catârulŭ şi Boiĭ.

Unŭ catârŭ fătatŭ pe drumurĭ, crescutŭ în of şi în vaĭ,
De lungŭ timpŭ, cu desplăcere, trăia între nisce caĭ.
Respinsŭ de toţĭ cu asprime, fómea, setea ilŭ usca;
Paele de prin gunóie, le pupă şi le mânca.
Posomorîtŭ ca o bufnă, greoiŭ, necioplitŭ şi slutŭ,
Era tótă ḑiulica mereŭ brâncitŭ şi bătutŭ.
Une orĭ, curgêndŭ ca plóea, pe biata spinarea sa,
Câte treĭ şi patru sute de copite numĕrà.
Altă dată pe sub cumpĕtŭ, făcêndŭ caiĭ toţĭ complotŭ,
Îlŭ lua gonindŭ la vale, până ce cădea în botŭ.
Nu se auḑia în urmă-ĭ decât «jnapŭ» şi iară «jnapŭ.»
In fine, sătulŭ o dată, luă şi elŭ lumea 'n capŭ.
Pornì dar, în turburare, ameninţatŭ cum era,
Peste văĭ, peste ponóre, blestemândŭ ursita sa.
Aşa mergêndŭ totŭ o fugă, şi cu ochiĭ înapoĭ,
Nimerì din întîmplare în unŭ cârdŭ mare de boĭ.
Aicĭ lucru de mirare! celŭ bătutŭ şi alungatŭ
Este primitŭ cu plăcere, găzduitŭ şi 'mbrăţoşatŭ:

Abia a păşitŭ hotarulŭ, toţĭ îĭ ḑicŭ: «mĕ rogŭ, poftimŭ;
«Suntemŭ boĭ în ţéra nóstră, de lungŭ timpŭ noĭ vĕ dorimŭ.»
Iată cum elŭ de o dată dă chiorîşŭ peste norocŭ:
O pace ne-întreruptă domina în acestŭ locŭ.
De păşunea cea maĭ bună elŭ aicĭ se bucurà,
Cerea una, primia două, şi flămândŭ nu maĭ erà.
Incepù catârulŭ nostru, totŭ nutritŭ şi desmierdatŭ,
Nu sciŭ cum, dar să ghicéscă pe ce pămêntŭ a călcatŭ.
Ce vĕ pare! de o dată, să-lŭ vedeţĭ pretenţiosŭ,
Plinŭ de tóne şi de nazurĭ pe celŭ din gunóie scosŭ:
Nu-ĭ plăcea maĭ multŭ mâncarea: fânulŭ era prea uscatŭ;
Érba îĭ părea amară şi ovĕzulŭ afumatŭ.
Pe boĭ îĭ numià sĕlbatecĭ, mişeĭ, trândavĭ, idioţĭ.
Respingea pe fie-care, şi despreţuià pe toţĭ,
Fantasiĭ ne auḑite, şi ocărĭ peste ocărĭ,
Care se prefacŭ în urmă în brutale maltratărĭ.
A luĭ veche suferinţă pe eĭ acum o vĕrsà;
Cum a fostŭ tratatŭ odată nu putea de locŭ uità.
Eraŭ siliţĭ boiĭ noştri să sufere acestŭ chinŭ,
In a lorŭ proprie ţéră dela unŭ catârŭ străinŭ,
Care abia erĭ venise golŭ, flămândŭ, ameninţatŭ,
Şi astăḑĭ îşĭ însuşise dejà unŭ dreptŭ autocratŭ.
O voce de libertate mereŭ însă le ḑicea:
Daţĭ în brâncĭ din ţéra vóstră, dar curajulŭ le lipsià.
Iată că din întîmplare pe aicĭ trece unŭ calŭ.
Vĕḑêndŭ atâta tristeţă, acestŭ nobilŭ animalŭ
Vroesce să scie caŭsa: — Ce aveţĭ dragilorŭ meĭ?
Îĭ întrébă elŭ îndată. — Ce să avemŭ? rĕspundŭ eĭ:
O fiară cotropitóre, unŭ sugrumătorŭ de boĭ,
Unŭ leŭ cruntŭ, celŭ maĭ teribilŭ s'a aruncatŭ între noĭ.
— Cum se póte! ḑice calulŭ; şi de lungŭ timpŭ acestŭ leŭ
A intratŭ în ţéra vóstră? aşĭ dorì să-lŭ vĕdŭ şi eŭ.
Dar când vede, oh! ce vede! lucru curiosŭ de totŭ!
Pe catârulŭ miserabilŭ! pe catârulŭ idiotŭ!
— «Adevĕrŭ, urméză calulŭ, unŭ proverbŭ a declaratŭ!
«Că în a orbilorŭ ţéră chiorulŭ este împĕratŭ.»

Calulŭ şi Momiţa.

O momiţă ostenită încetŭ la délŭ să suia;
Unŭ calŭ vis-à-vis la vale rĕpede se scobora.

— Ce norocŭ, ḑice momița, stăĭ, te rogŭ, nițelŭ pe locŭ;
Te vĕdŭ june, făcutŭ bine, vioĭŭ, agerŭ, plinŭ de focŭ.
Veḑĭ cât sunt de obosită, am căḑutŭ acum de totŭ:
Ia-mĕ, te rogŭ, în spinare, căcĭ îțĭ jurŭ că nu maĭ potŭ.
— Unde mergĭ? întrébă calulŭ. — Mergŭ în sus, iubitulŭ meŭ,
— Și eŭ mergŭ, în jos, la vale; așa dar cum să te iaŭ?
Dacă am avé o cale, bucurosŭ eŭ te-așŭ luà.
Adio, dragă momiță, te rogŭ nu te supĕrà.
— Scĭĭ ce? mergŭ și eŭ la vale, mĭ-am schimbatŭ planulŭ acum;
Maĭ bine mĕ ducŭ orĭ unde decât să rĕmâiŭ în drumŭ.
— Atuncĭ săĭ iute pe mine, căcĭ n'am timpŭ de așteptatŭ.
— Iată-mĕ-sŭ ḑice momița. Dar abia s'a așezatŭ;
Abia pe frîŭ a pusŭ laba: Stânga 'n prejurŭ! strigă ea,
Marș la délŭ spre casa mea!
— Cum! dar eŭ mĕ ducŭ la vale, mi se pare că țĭ-am spusŭ,
Ḑice calulŭ fără voe, ridicândŭ capulŭ în sus.
— Ce mĭ-aĭ spusŭ nu maĭ țiŭ minte: Așa este chefulŭ meŭ.
Iată frîulŭ, iată biciulŭ; mergĭ acum unde-țĭ ḑicŭ eŭ.
Să-țĭ fie de lecțiune, calŭ nebunŭ și dobitocŭ:
«Ce folosŭ că aĭ capŭ mare, dacă n'aĭ creerĭ de locŭ.»

Mulțĭ credulĭ îșĭ punŭ eĭ însușĭ sub frîŭ capetele lorŭ;
Nu uitațĭ că libertatea este celŭ maĭ scumpŭ odorŭ!

Țĕranulŭ și Vulpea.

Unŭ țĕranŭ odată, umblândŭ prin câmpie,
Zăresce figura unuĭ animalŭ,
Ce abia eșise din o visunie,
Stândŭ, ca o nălucă, singurelŭ pe malŭ:

Puișorŭ de vulpe încă fără dințĭ,
Străinŭ de părințĭ.

Muma luĭ sĕrmana nu de multŭ perise,
Din caŭsa manieĭ unuĭ vênătorŭ:
Și elŭ, rĕmasŭ singurŭ, afară eșise
Cerêndŭ ajutorŭ.

Avea o figură multŭ atrăgĕtóre;
Pĕrulŭ roșŭ ca foculŭ strălucea pe elŭ,

Cu doĭ ochĭ ca două flăcărĭ arḑĕtóre,
Și blândŭ, totŭ odată, ca unŭ melușelŭ.

Ilŭ luă țĕranulŭ cu scopŭ ca să-lŭ crescă:
Am să-lŭ ducŭ acasă ḑice'n gândulŭ sĕŭ;
Incă-ĭ crudŭ sĕrmanulŭ, póte să trăiască
Fără să cunóscă năravulŭ celŭ rĕŭ.

Copiiĭ, acasă, numaĭ ce-lŭ vĕḑură
Incepù cu dînsulŭ a se desfăta:
        Rupea de la gură
Câte-o bucățică și mereŭ îĭ da.

Daŕ proverbulŭ ḑice : spinulŭ, pân' nu cresce,
        Nu se desvĕlesce.
Abia luna trece; o găină sbóră
Țipêndŭ din poiată, și maĭ mulțĭ vecinĭ
Se plângŭ, tot-deodată, pentru prima óră,
Că nu daŭ de urma maĭ multorŭ găinĭ.

In nedumerire este fie-care,
Incepŭ să urmeze sfeḑĭ și bătăliĭ;
Nu veḑĭ în totŭ loculŭ decât întristare,
Femeĭ desolate și poiețĭ pustiĭ.

Ce póte să fie?
De locŭ nu se scie
Secretulŭ ca fumulŭ, ca argintulŭ viŭ
Fuge, se strecóră, nevĕḑutŭ se face.

        Toțĭ sunt în erórc :
        Cele maĭ ghibace,
        Babe vrăjitóre,
        Niciĭ ele nu sciŭ.

Maĭ deștepțĭ copiiĭ, însă observase,
Că de unŭ timpŭ vulpea se totŭ furișa ;
Că maĭ multŭ cu dînșiĭ nu ședea la masă
Și că totŭ-d'a-una sătulă era.

Umblândŭ, într'o séră, singurŭ prin grădină,
        Țĕranulŭ ochindŭ :
Zĕresce, sub tufe, o mică lumină,
Saŭ, ḑicêndŭ maĭ bine, doĭ ochĭ strălucindŭ.

Merge maĭ aprópe, dar ghiciţĭ ce vede?
O ticăloşie! Cine póte crede!
Mica nóstră vulpe, îmbrăcată'n roşŭ,
Pieptănà cu dinţiĭ pe unŭ bietŭ cocoşŭ.

Furiosŭ ţĕranulŭ, pune pe ea mâna,
De urechĭ începe a o scuturà,
A-ĭ da cu prăjina
Ş'a o blestemà:

Lipsescĭ, dela mine, vîespe veninósă,
In locŭ să facŭ bine, mĭ-am făcutŭ unŭ rĕŭ.
In zadarŭ sunt tóte
Eştĭ o ticălósă,
Numaĭ mórtea póte
Să te despărţéscă de năravulŭ tĕŭ.

Rana din nascere nu se lecuesce,
Cu încredinţare a ḑisŭ cine-va,
Ce ese din miţă totŭ şóricŭ pândesce;
Lupulŭ pĕrulŭ schimbă, dar năravulŭ ba.

Ţînţarulŭ şi Armăsarulŭ.

Câtŭ a ţinutŭ iarna gólă,
Unŭ ţînţarŭ slăbitŭ de bólă
Ce se duse în ospitalŭ;
Cum simţi ceva căldura,
Incepù să facă gură
Pe spinarea unuĭ calŭ.

Nu trecù o ḑi deplină
Ca să iasă la lumină
Ţînţarulŭ înstrĕinatŭ;
Abia numaĭ apăruse
Şi nuvela strĕbătuse
Dejà dincolo de satŭ.

Unŭ cocoşŭ umflatŭ în pene,
Ce din próspĕtŭ, nota-bene,
Acolo primarŭ era —
Rĕŭ de lucru, bunŭ de gură,
Ca să facă o bravură,
Incepù a publicà,

Crăinicindŭ în gura mare,
Ca unŭ lucru de mirare,
Că unŭ ţînţarŭ înviatŭ,
In ajunulŭ primăvereĭ,
Serbândŭ ḑiua deşteptăreĭ,
Pe unŭ calŭ l'aŭ sgâriatŭ.

Nuvela încă fierbinte,
Sburândŭ mereŭ înainte,
Domnulŭ câne, sub-prefectŭ,
Auḑindŭ în a sa plasă
Ce scandalŭ se întîmplase,
Acolo merge directŭ.

Şi făcêndŭ, în fuga mare,
O formală constatare,

Cu martorĭ și cu doprosŭ;
Numaĭ ce se 'ncredințéză,
Prefectureĭ avanséză
Acestŭ raportŭ fabulosŭ:

Că astăḑĭ în a mea plasă,
Pe unŭ calŭ celŭ maĭ de rasă,
Unŭ țînțarŭ din cerŭ picatŭ;
Apucându-lŭ de spinare,
Cu furia cea maĭ mare,
In treĭ locurĭ l'a mușcatŭ.

Prefectura întărtată,
Făcêndŭ cunoscutŭ îndată
Ministeruluĭ internŭ;
O depeșă sburătóre
Scurtă și coprinḑĕtóre
Viră foculŭ în guvernŭ.

Taurulŭ prefectŭ se plânge
Că unŭ hoțŭ lacomŭ de sânge,
Unŭ țînțarŭ — banditŭ, scăpatŭ
Astăḑĭ de la închisóre,
Prinḑêndŭ unŭ calŭ la strîmtóre,
De pele l'a desbrăcatŭ:

Și fiindŭ maltratatŭ fórte
Nu-ĭ departe nicĭ de mórte.

Lupulŭ, patriotŭ fierbinte,
Și ministru președinte,
Fórte s'a scandalisatŭ;
Părăsindŭ loculŭ îndată,
Cu inima tulburată,
Merge repede la sfatŭ.

Iar în urmă decât tóte,
Membriĭ aŭ găsit cu cale
Să vestéscă, cine póte,
Și înalt — Măriei sale:

Lupulŭ, urcândŭ vocea sa,
Leuluĭ ḑice așa:

— Datoria nóstră cere
Ca ministru cu durere
Pentru țéra ce servimŭ;
După regulele nóstre,
Să spunemŭ Măriei Vóstre
De-a mĕruntulŭ totŭ ce scimŭ.

Iată dar că anarhie
A ajunsŭ la noĭ să fie
Intr'unŭ gradŭ nesuferitŭ!
Mișeliĭ ne auḑite,
Cruḑimĭ cele maĭ cumplite
Ne încetatŭ se comitŭ.

Ḑiua mare hoțiĭ pradă:
Precum astăḑĭ, dreptŭ dovadă,
Unŭ rezbelnicŭ cruntŭ țînțarŭ,
Prebejindŭ la o câmpie
A mâncatŭ din herghelie
Celŭ maĭ mândru armăsarŭ!

— Cum se póte! țéra nóstră?
Strigă leulŭ furiosŭ.
— Chiar așa Măria Vóstră,
Și fățișŭ nu pe din dosŭ.

A lipsitŭ frica din țéră;
Sunteți bunŭ din cale-afară,
Indrăsnescŭ să vĕ spunŭ eŭ:
Și dacă, și astă dată,
Va fi fapta tolerată
Vomŭ păți încă maĭ rĕŭ.

— Miĭ de bombe! leulŭ strigă:
Merită de viŭ să-lŭ frigă.

De când lumea mĕ ascultă,
O asemene insultă
Incă nu am suferitŭ!
Și dar trimete îndată
A nóstră bravă armată
Să-lŭ ridice pe banditŭ.

Un regimentŭ de albine,
Din câmpiile vecine,
Îlŭ aducŭ legatŭ pe susŭ.
Strigă leulŭ înc'odată,
Din piciorŭ pornindŭ să bată,
Încă nu ni l'aŭ adusŭ?

— Iată-lŭ dómne! lupulŭ ḑice.
Leulŭ, cât pe ce să pice,
Plécă capulŭ spre fugariŭ.
Şi, privindŭ cu nerăbdare,
După multă căutare,
Abia zări unŭ ţînţarŭ.

Ciudatŭ lucru se ivesce!
N'am vĕḑutŭ, leulŭ gândesce,
Maĭ bicisnicŭ animalŭ;
Şi zîmbindŭ porni să ḑică:
— O ființă aşa mică
Póte învinge unŭ calŭ?

— Mĕ iertaţĭ, lupulŭ urméză,
Ţéra nóstră adoptéză
Diferite seminţirĭ:
Deşi micŭ şi miserabilŭ,
Este elŭ însă capabilŭ
De maĭ marĭ blestemăţiĭ.

Acestŭ soiŭ rarŭ se găsesce,
Aci scade, aci cresce;
Se dă tumba şi pe locŭ,
Din ţînţarŭ devine taurŭ,
Avêndŭ códă de balaurŭ,
Şi gură cu dinţĭ de focŭ.

In elŭ stă o greutate
D'unŭ cântarŭ şi jumĕtate.
Vĕ pare exorbitantŭ?
Dar acesta când s'aprinde,
Când se umflă şi se 'ntinde,
Inghite ş'unŭ elefantŭ!

— Ce rĕspunsŭ îmĭ veĭ da mie?
Strigă Leulŭ cu mânie,
Observândŭ pe acusatŭ,
Deşi parĭ o slăbătură,
Dar după căutătură,
Par'că aĭ fi vinovatŭ.

Ţînţăraşulŭ, mortŭ de frică,
Incepù scîncindŭ să ḑică:

Aŭ greşit, Prea Inălţate,
Sclavulŭ vostru din pĕcate.
O singură mângâere
Alină a sa durere:
Vĕ rogŭ puneţĭ în balanţă
Pentru ultima-mĭ speranţă
Unŭ ţînţarŭ celŭ maĭ voinicŭ
Cu o glóbă cea maĭ slabă
Saŭ de lupŭ măcarŭ c'o labă
Saŭ cu unŭ mânzŭ celŭ maĭ micŭ.
Şi cu cât a mea ființă
Se va părea maĭ uşóră
Cu aceiaşĭ chibzuinţă
Să-mĭ scădeţĭ şi din povară,
După care rogŭ plecatŭ
A fi aspru judecatŭ.

De multe orĭ din ţînţarĭ
Lumea face armăsarĭ.

Mórtea şi Lemnarulŭ.

(Imitaţie din Esopŭ, după La Fontaine).

Obositŭ de bĕtrâneţe, în miseria cea mare,
Unŭ bietŭ lemnarŭ suflândŭ greŭ,

Se tîrîe, în de séră, cu sarcina pe spinare
In spre bietŭ bordeiulŭ sĕŭ.
In fine elŭ nu maĭ póte; aruncă sarcina josŭ:
— De când sunt în astă lume avut'amŭ vre-unŭ folosŭ?
Ce viață ticălósă, ḑice elŭ, ducŭ pe pămîntŭ!
O minută de plăcere nu am gustatŭ de când sunt!
Chinurĭ grele, muncĭ, necazurĭ .... Ce durerĭ n'am suferitŭ!
Lacrămĭ și sudorĭ de sânge: Iată cu ce m'am nutritŭ.
Bĕtrânŭ acum, slabŭ și gârbovŭ, încă trebue să muncescŭ!
Pentru ce dar maĭ trăescŭ?
Vină mórte! vină dragă! vină, te rogŭ, de mĕ iea!
— Iată-mĕ sunt lângă tine: ce poftescĭ? îĭ ḑise ea.
— Ah! Dar ce?... Te rogŭ mĕ iartă: nu poftescŭ alta nimicŭ,
Decât sarcina acésta să-mĭ ajuțĭ să o ridicŭ.
Cât de multŭ să suferimŭ,
Totŭ ne place să trăimŭ.

9. Gh. Tăutu.

Despre acestŭ scriitorŭ n'am pututŭ până în presentŭ să-mĭ adunŭ încă amĕnunte biografice. Mi s'a spusŭ numaĭ că a fostŭ și elŭ prin funcțiĭ administrative, din carĭ de multe orĭ a fostŭ datŭ afară.

In caracterŭ cam sémenă cu C. V. Carpŭ, și sĕracŭ a fostŭ ca și dînsulŭ. Aŭ fostŭ chiar contimporanĭ amîndoĭ. Dar, când s'a născutŭ, din ce némŭ?...

Din fabulele luĭ Gh. Tăutu:

Brósca și Raculŭ.

Ce aŭ fabuliștiĭ, nu potŭ înțelege,
Că ne daŭ exemple prin măgarĭ și boĭ:
Cu-așa felŭ de vite par'că aŭ o lege,
Ca să compareze pe maĭ mulțĭ din noĭ.

Domnilorŭ! acésta n'o găsescŭ cu cale,
Pe-unŭ boerŭ de frunte de a-lŭ compara
Cu vr'una din aste ambe animale,
E ceva ce póte gróznicŭ supĕră.

Cât ḍĕŭ, despre mine vre odinióre,
Venindu-vĕ 'n minte ca să-mĭ arĕtațĭ
Ceea-ce mĕ face ridiculŭ sub sóre,
Vĕ prea rogŭ, cu ele nu m'asemĕnațĭ.

Fi-așŭ strĕnepotulŭ unuĭ boerŭ mare,
Dacă Iónŭ Tăutu, vechiulŭ meŭ strĕmoșŭ,
Fu logofĕtŭ mare; Iónŭ Tăutu care
Inchină Moldova Turcilorŭ bărboșĭ,

Și bĕŭ caféua dintr'o 'nghițitură,
In cât diplomatulŭ șĭ-a c'am opăritŭ,
Dacă nu gâtlejulŭ, sigurŭ biata gură;
Prin astŭ-felŭ de vite să fiŭ instruitŭ?

Vĕ maĭ repetŭ încă, a mele defecte,
De-țĭ vroi vr'odată a le declară;
Avețĭ bunĕtate prin alte obiecte
In a vóstre fabulĭ a mi le-arĕtă.

Vedețĭ dumnia-vóstră cum câte odată,
Și eŭ scriŭ la fabulĭ, dar fac a vorbi
Alte angărie, precum ș'astă dată,
Cea ce urméză vĕ va lămuri:

— Incotro plecat-aĭ, mĕĭ cumetre race?
— Mĕ ducŭ dreptŭ la Bratișŭ, căcĭ am auḍitŭ
Că'n a sale ape racĭĭ avêndŭ pace,
Devinŭ chiar ca urșiĭ marĭ de îngrozitŭ.

— Póte-așa să fie! dar pe cât îmĭ pare
Pasurile tale nu te ducŭ în jos
Unde laculŭ este, ce spre-apusŭ de sóre.
Îĭ rĕspunde brósca ocăindŭ cam grosŭ.

— Te'nșelĭ de părere, draga mea amică;
Eŭ mĕ ducŭ acolo unde chiar gândescŭ.
— Cale bună dară, însă ḍĕŭ mĭ-e frică,
Căcĭ iară în baltă am să te 'ntâlnescŭ.

Unŭ pasŭ numaĭ raculŭ, sanche, 'nainteză
Și de-o dată pică, huștiulucŭ în lacŭ,
Totŭ în laculŭ de-unde prea voiosŭ plecasă
Către acele valurĭ ce din racĭ urșĭ facŭ.

Fabula acésta, după cât îmĭ pare,
Dacă şi eŭ însu-mĭ nu mĕ amăgescŭ,
N'are trebuinţe de vr'o explicare
Privindŭ cum în ţéră trebile păşescŭ.

Óia şi Ţapulŭ.

O óie bună din întîmplare
Peste-o livadă ajunse-a fi
Autocrată stăpânitóre
Şi cu blândeţe a cârmui.

Insă livada ce o luase
In stăpânire, biata, era
De animale atâtŭ de róse,
In câtŭ privind'o te întristà.

Dreptŭ care, lucrulŭ vroindŭ să 'ndrepte,
A pune 'n funcţiĭ s'a apucatŭ,
Berbecĭ cu rîvnă şi minţĭ deşerte
Şi ţapĭ ce 'n slujbe s'aŭ esersatŭ.

Celorŭ de întâiŭ dândŭ să păzéscă
Muschiulŭ celŭ verde ce maĭ era;
Celorŭ din urmă, să se 'ngrijéscă
De mugurĭ, frunze, le comandà.

Maĭ târḑiŭ însă unŭ ţapŭ maĭ june,
Cu dinte agerŭ şi ascuţitŭ,
Viindŭ, regineĭ curatŭ îĭ spune,
Că pentru dinsa multŭ aŭ urḑitŭ.

C'a luĭ partidă pe tronŭ o puse;
Că are meritŭ şi-ĭ credinciosŭ.
De-aceste frase óia pĕtrunse,
Să-ĭ rĕsplătéscă vru generosŭ:

Pe ţapŭ îndată în trébă pune,
Dându-ĭ pe sémă micĭ copăceĭ,
Să se 'ngrijéscă a-ĭ cresce bine,
Dreptĭ; şi să aibă milă de eĭ.

Ca după vreme acea grădină
Unŭ raiŭ s'o facă a fostŭ gânditŭ;

Bună plecare biata regină
Avea; cu ţapulŭ îns'a greşitŭ.

Ce felŭ de sórtă ajunse 'n fine
Copacĭ, grădină nu potŭ să sciŭ!
Dar cum că capra róde cam bine,
Scie orĭ-care cu sufletŭ viŭ.

Orĭ şi cât ţapulŭ de-onestŭ să fie,
Eŭ însă unulŭ nu l'aşĭ lăsà,
Pristavŭ grădinei saŭ pe vr'o vie,
Căcĭ de prin ele tóte-arŭ stricà!

Găina cântăréţă.

O găină tóntă într'o ḑi întrébă
Pe cocoşŭ:—ia spune-mĭ, eŭ de ce nu potŭ,
Ca să cântŭ ca tine când sunt fără trébă,
Căcĭ şi mie firea mĭ-a datŭ pliscŭ, nu botŭ.

Orĭ nu totŭ o mamă ne-a născutŭ în fine?...
— Tu cânţĭ ca găina, cucoşulŭ a ḑisŭ.
— Ce felŭ cântŭ? eŭ cârâĭ şĭ-aşĭ voi ca tine
Plesnindŭ din aripă să cântŭ versŭ deschisŭ.

O! atunce dragă fără încetare
Eŭ pe pragulŭ uşiĭ una aşĭ cântà,
Ca să facŭ stăpâna care aḑĭ ne are
Óspeţĭ saŭ amantu-ĭ totŭ a aşteptà.

Pe la mieḑulŭ nopţiĭ zorile-aurite
Că sosescŭ aşĭ spune cu glasŭ sunătorŭ,
Chiar de către séră le-aşĭ vestì, iubite,
Ca puţinŭ să dórmă omulŭ muncitorŭ,

Şi de sigurŭ, frate, că cu-aşa purtare
M'aşĭ face plăcută la toţĭ în sfârşitŭ;
Când acum îndată ce cârâĭ cam tare
Sub o oborócă mĕ punŭ la clocitŭ.

De aḑĭ înainte să sciĭ cocoşele,
C'am să punŭ silinţa ca tine-a cântà.
— Ba-ţĭ cată de trébă c'apoĭ ḑĕŭ de piele
Stăpânica nóstră te va despoià;

Căcĭ ea e româncă şi nu vrea pe lume
Găina să cânte ca şi unŭ cocoşŭ,
Şi 'ndată te-a prinde, sĕrmano! te-a pune
Intr'o ólă mare spre-a te face borşŭ.

Insă porombaca sfatulŭ nu ascultă
Şi pe pragulŭ uşiĭ începe-a cântà;
Dar vreme nu trece tocmaĭ aşa multă
Şi lelea o prinde spre-a o descântà:

«De-aĭ cântatŭ de bine cobe-afurisită
«Negreşitŭ că códa îţĭ voiŭ retezà,
«De-aĭ cântatŭ tu însă c'am să fiŭ mâhnită,
«Pe pragŭ cu securea capu-ţĭ voiŭ tăià.»

Decĭ atuncĭ, peste capŭ începe s'o dee
Către pragulŭ uşiĭ din alŭ caseĭ fundŭ,
Fatalitatea însă, făcù ca să-ĭ stee
Capu 'ntâiŭ pe pragŭ, unde i l'a frântŭ.

Astă tristă scenă, cocoşu-a prevĕḑutŭ
Şi de'ndată-ĭ ḑice: — Nu ţĭ-am prorocitŭ?
— Cântă totŭ pe limbă-ţĭ, că nu veĭ fi perdutŭ,
Găina murindŭ astŭ-felŭ a rostitŭ.

10. G. N. Nichitachi.

D-lŭ G. N. Nichitachi s'a născutŭ la 1838 în Focşanĭ. E unŭ vechiŭ slujbaşŭ: a fostŭ subprefectŭ, membru în comitetulŭ permanentŭ, directorŭ de prefectură. Astăḑĭ trăesce la Bacăŭ.

Din fabulele luĭ G. N. Nichitachi:

Lupulŭ tînĕrŭ şi Óia.

Către óie, unŭ lupŭ se duce,
Şi ĭ-a ḑisŭ cu vorbă dulce:
— «Totŭ audŭ că frate, tată,
«Şi familia mea tótă
«Sunt de voĭ afurisiţĭ,
«Blestemaţĭ şi urgisiţĭ,
«Şi că voĭ ne-aţĭ ponigri,
«Cum că noĭ v'am prigoni.
«Eŭ sunt tînĕrŭ, nu sciŭ încă,
«Şi 'n plăcerea mea adîncă
«Ca să ştergŭ o pată mare
«De pe spiţa nóstră tare,

«V'aș ruga să fiŭ primitŭ
«Intre voĭ și sfătuitŭ,
«Ca ce trebue să facŭ
«Să potŭ vouĕ să vĕ placŭ?»
— «Altŭ nimica, óia ḑice,
«Ci să fugĭ acum de-aice,
«Și să mergĭ apoĭ să-țĭ scoțĭ
«Din gurița dințiĭ toțĭ.»

* * *

Măcarŭ că óia nu-ĭ prea istéță,
Dar uite bine ce se feresce
De celŭ ce cată s'o iea și 'n brață,
Când alt-fel scie că n'o iubesce.

Doĭ Gusganĭ.

Doĭ gusganĭ în góna mare
Se duceaŭ după mâncare,
Dar de-odată unulŭ stă
Și se pune tupilușŭ,
C'auḑise-unŭ cărăbușŭ;
Iară celaltŭ îlŭ întrébă:
— «Ce aĭ frate de te-oprescĭ?»
— «Tacĭ, mĕ rogŭ, să nu vorbescĭ,
«C'auḑiĭ o bâzâială
«Ce mĕ puse 'n bănuială.»
— «Eștĭ unŭ prostŭ, scólă și vină,
«Că nu-ĭ vespe nicĭ albină
«Ci-ĭ unŭ bietŭ cărăbușelŭ!»
— «Orĭ și cát, — mĕ temŭ de elŭ,
«Că ḑeŭ sémĕnă prea bine
«Și la sborŭ, ba și la glasŭ,
«Cu celŭ-ce, venindŭ spre tine,
«M'a mușcatŭ tocmaĭ de nasŭ.»

* * *

Dac'odată s'a 'ntimplatŭ
C'unŭ șiretŭ m'a înșelatŭ,
Eŭ vĕ rogŭ să am dreptate,
Când n'așĭ crede nicĭ pe frate.

Lupulŭ și Vulpea.

Nisce câinĭ la cășărie
Aŭ făcutŭ o cumetrie,
Unde iată c'a venitŭ
Și unŭ lupŭ, dar ne-poftitŭ;
Atuncĭ câiniĭ, toțĭ vĕḑendu-lŭ,
Sarŭ pe dînsulŭ și bușindu-lŭ,
Intr'atâta mi l'aŭ smultŭ,
Pân și-urechile ĭ-aŭ ruptŭ.
Și la urmă când scăpă
O vulpe mi-lŭ întrebă:
—«Mĕĭ cumetre ce-aĭ pățitŭ,
«Par'că eștĭ cam amețitŭ?»
—«Ia fuseĭ la cășărie
«Poftitŭ la o cumetrie
«Ș'ospĕtaĭ așa de tare,
«De-abia umblu pe cărare.»
—«Adevĕrŭ! de pe urechĭ,
«Credŭ c'aĭ supt la vinurĭ vechĭ;
«Și pe pĕrŭ îțĭ daŭ banatŭ
«Că tu chiar aĭ și jucatŭ!»

* * *

Unde sciĭ tu tare bine
Că nu-ĭ loculŭ pentru tine,
Nu te du, de nu vroescĭ
Ca și lupulŭ s'o pățescĭ

Șérpele și Șórecele.

Intr'o chelărie, unde polobóce
Eraŭ multe 'n cercurĭ, altele și dóge,
Unŭ polobocŭ mare, sta cu vrana 'n sus,
Și tocmaĭ în fundulŭ chelărieĭ pusŭ.
Unŭ șérpe încă tînĕrŭ ce se deprinsese
Pe la chelărie, că și untŭ linsese
De prin putinele,
Lapte din ulcele,
Câte-odată miere, lingea din știubeie:
Se vede că pĕcatulŭ, l'a făcutŭ să deie
Pe vrană 'n polobocŭ,
De unde ca să iasă pe aiurea n'avea locŭ,
Și pe vrană nu putea,
Era scurtŭ și n'ajungea.
Ci ședea acolo de fóme amețitŭ,
Până când odată la vrană a fostŭ venitŭ
Unŭ șórece, de care móle s'a rugatŭ,
Chipurĭ să găséscă, să pótă fi scăpatŭ.
Șóriculŭ sĕrmanulŭ, s'a și așternutŭ
A róde poloboculŭ, în fundŭ pe dedesubtŭ,
De a pututŭ eși
Șérpele, ș'atunce șóreculŭ veni
Plată d'eĭ cerù.
— «Spune ce vreĭ tu?
«Aŭ nu țiĭ destulă, ție rĕsplătire,
«C'aĭ scăpatŭ
«Ne sugrumatŭ?
«Ș'aĭ face maĭ bine, să fugĭ cu grăbire
«Că-sŭ flămândŭ frățică, de sunt leșinatŭ,
«Și póte să-mĭ vie gustulŭ chiar acu,
«Să te cercŭ pe tine, dulce eștĭ orĭ nu!»

* * *

De-unŭ târâie brâŭ, dacă poțĭ scăpa
Și cu sufletŭ numaĭ, alta nu căta.

11. Gheorghe Săulescu.

(1798—1860.)

Gheorghe Săulescu e tovarășulŭ de luptă alŭ luĭ G. Asachi pentru ridicarea învĕțămîntuluĭ. Amêndoĭ înființară școla din Treĭ Ierarchĭ. Săulescu a scrisŭ maĭ multe cărțĭ scolastice, dar a scrisŭ și ceva fabule.

Din fabulele luĭ Gheorghe Săulescu:

Momița.

Momița, precum se scie,
E din fire prea istéță.
Cu ageră ghibăcie
Și nu maĭ puținŭ măréță
Orĭ-ce vede precum omulŭ,
Vrea să facă și ea 'n dată.
Pândesce ce face omulŭ
S'apucă ca să lucreze
Vrea 'ntocmaĭ să-lŭ imiteze.
Și la asta are dreptate,
Tóte ale eĭ cercetate
Fiindŭ de omŭ maĭ aprópe
Decât bestiile tóte.

In casa unuĭ mare omŭ
Aflându-se o momiță
Și 'ntr'o ḑi de sĕrbătóre
Vĕḑêndŭ pe o cuconiță
Cum face pĕrura sa,
Rĕmâindŭ singură 'n casă
Momița pe tépa sa
Nu vrea maĭ jos să se lase:
După ce întâiŭ se unse
Cu parfumurĭ, cu pomadă,
Pe la botŭ și pe la códă,
Puse 'n capŭ și o bonetă
Și la gâtŭ o cordeletă.
Vrêndŭ apoĭ a se și rade
Cu briciulŭ, rade și nasulŭ,
Și voindŭ a fugi, cade
Călcândŭ cordela cu pasulŭ.

Nu ne fie de mirare,
Vĕḑêndŭ pe-o biată momiță
Avêndŭ astă neputință,
Căcĭ ómenĭ cu cuvîntare,
Cu minte, cu 'nțelepciune
Pățescŭ altele maĭ rele
Pentru-a lorŭ deșertăciune,
Căḑêndŭ în miĭ de smintele,
Când nu se cunoscŭ pe sine
Ce sunt, saŭ ce potŭ maĭ bine.

Cu acea ce nu se 'mpacă
Ș'ar vroi ca să se facă
Aceea ce natura nu ĭ-a făcutŭ,
Nicĭ cultura a pututŭ.

12. Constantinŭ Bălăcescu.

(1800—1880.)

Constantinŭ Bălăcescu a ocupatŭ funcțiunĭ administrative. A fostŭ prefectŭ, și a fostŭ și membru în comitetulŭ teatralŭ din Bucurescĭ. Elŭ a fostŭ în generalŭ poetŭ satiricŭ.

Din fabulele luĭ Constantinŭ Bălăcescu:

Țĕranulŭ și Pescarulŭ.

Unŭ țĕranŭ la târgŭ să duse
Pesce vrêndŭ a-șĭ târgui,
Ș'alegêndu-șĭ unŭ crapŭ mare,
Fără altă cercetare,
Seriosŭ pe locŭ se puse
Pe la códă-lŭ mirosi.
Pescarulŭ l'astă vedere,
Răbdarea de totŭ perḑêndŭ,
Ḑise rîḑêndŭ:
— Omŭ ciudatŭ ca tine, vere,
N'am maĭ vĕḑutŭ de când sunt
Pe ăstŭ pămîntŭ.
Nicĭ așa minte neródă,
Să miroșĭ pesciĭ la códă!!
De-ĭ próspĕtŭ, de vreĭ să afli, miróse-lŭ la capŭ, creștine,
Că elŭ dela capŭ se'mpute, și o scie orĭ și cine.
— Despre capŭ, ḑise țĕranulŭ,
Nicĭ maĭ este de vorbitŭ,
Căcĭ o sciŭ, o sciŭ, sĕrmanulŭ,
Prea de multŭ s'a împuțitŭ.
Vreamŭ să vĕḑŭ înca-ĭ la códă, dacă este precum spunŭ,
Că se póte d'întîmplare să rĕmâe ceva bunŭ.

Pe când se scria acésta, era lumea maĭ neródă,
Că totŭ maĭ credea la códă.
Acum pescele cu totulŭ, capŭ și códă, s'a stricatŭ
Și la o parte și la alta, ține-țĭ nasulŭ astupatŭ.

13. Dimitrie Bolintineanu.

(1826 — 1873.)

Dimitrie Bolintineanu e destulŭ de cunoscutŭ ca poetŭ; astŭ-felŭ n'avemŭ nevoe să amintimŭ decât că s'a născutŭ în jud. Ilfovŭ, la satulŭ Bolintinulŭ din vale, şi că a scrisŭ câte odată şi fabule.

Din fabulele luĭ D. Bolintineanu :

Leulŭ mortŭ şi Măgarulŭ.

Abătutŭ de bólă, leulŭ sta pe vale,
Resuflândŭ abia.
Taurulŭ, mistreţulŭ, l'aŭ vĕḑutŭ în cale
Unde elŭ era.
Eĭ resbunŭ asupra-ĭ o insultă veche,
Şi 'n picióre calcă corpu-ĭ maestosŭ.
Când vine măgarulŭ falnicŭ în ureche
Vede leulŭ josŭ,
Fără apĕrare, elŭ se sumeţesce,
Îĭ lovesce capulŭ cu picioru-ĭ latŭ.
Leulŭ care móre astŭ-felŭ le vorbesce ;
— «Când ceĭ tar ĭpe mine aḑĭ m'aŭ înfruntatŭ
«De multe orĭ,
«Am gemutŭ eŭ tare ;
«Dar să suferŭ rĕulŭ ce-mĭ facĭ tu, măgare,
«E să morŭ acuma chiar de douĕ orĭ.»
Pe acelŭ ce cade dintr'o demnitate
Astŭ felŭ totŭ mişelulŭ vine şi îlŭ bate.

14. Vasile Alecsandri.

(1821 — 1890.)

Vasile Alecsandri s'a născutŭ la Bacăŭ, şi a muritŭ la Mircescĭ. Elŭ e destulŭ de bine cunoscutŭ, de aceea ne oprimŭ a spune alta decât că printre poesiĭ a scrisŭ şi fabule.

Din fabulele luĭ V. Alecsandri :

Curcile.

Nisce curcĭ îmbĕtrânite,
Gârbovite şi sbârlite
Staŭ sub şură tremurândŭ;
Şi privindŭ cu pismuire

A porumbilorŭ iubire,
Ḑicea totŭ aşa pe rîndŭ:
«Eleĭ, soro ! eleĭ, frate !
«Aşa pasĕrĭ desfrânate
«Maĭ vĕḑut'aţĭ încă voĭ?
«Ian privițĭ, o ! surióre !
«Cum se drăgostescŭ la sóre
«Făr'a le păsa de noĭ !
«Nu le-ĭ frică
«De nimică.
«N'aŭ ruşine nicĭ de cum!
«Aŭ nu sciŭ c'alŭ nostru nume
«Onoratŭ de toţĭ e 'n lume,
«Că dreptŭ pilde noĭ acum...
— «Vaĭ acum sunteţĭ bĕtrâne,
Le rĕspuns'atuncĭ unŭ câine,
«Vaĭ, acum sunteţĭ sbârcite
«Gârbovite şi sluţite
«Voĭ de ciudă, voĭ de ură,
«Staţĭ cobindŭ acum sub şură,
«Clevetindŭ cu pismuire
«A porumbilorŭ iubire,
«Căcĭ de multŭ v'aţĭ trăitŭ traiulŭ
«V'aţĭ mâncatŭ de multŭ mălaiulŭ,
«Ş'acum tóte la unŭ locŭ
«Nu plătiţĭ nicĭ unŭ potrocŭ !»

15. **Gheorghe Sion.**

G. Sion s'a născutŭ pe la 1830 la Hîrşova (Moldova) şi a murit la 1 Octobre 1892 în Bucurescĭ. A fostŭ membru alŭ Academieĭ Române. A scrisŭ şi fabule. G. Sion a încetatŭ din viéță tocmaĭ în momentulŭ când aceste rîndurĭ se compuneaŭ la tipografie.

Din fabulele luĭ Sion:

Trepte de scară.

Vrabia odată prinde unŭ gândacŭ.
Elŭ atunce strigă: «Nicĭ unŭ rĕŭ nu-ţĭ facŭ;
«De ce voescĭ dară a mĕ omorî?»
Vrabia rĕspunde: «Tacĭ, şi nu vorbi.
«Nu e trebuinţă lucrulŭ să-ţĭ esplicŭ:
«Veḑĭ, eŭ sunt maĭ mare, iară tu maĭ micŭ.»

Uleulŭ odată prinde-unŭ vrăbioiŭ.
Elŭ atunce strigă: «Nicĭ unŭ rĕŭ nu-ţĭ voiŭ.
«De ce voescĭ dară a mĕ sfîşia?»
Uleulŭ rĕspunde: «Asta-ĭ tréba mea.
«Nu e trebuinţă lucrulŭ să-ţĭ esplicŭ:
«Veḑĭ, eŭ sunt maĭ mare, iară tu maĭ micŭ.»

Vulturulŭ apucă uleulŭ din sborŭ.
Elŭ atunce strigă: «De ce vreĭ să morŭ?

«De când sunt pe lume nu ţĭ-am făcutŭ rĕŭ.»
Vulturulŭ rĕspunde: «Asta-ĭ placulŭ meŭ.
«Nu am trebuinţă ca să-ţĭ maĭ esplicŭ:
«Vedĭ, eŭ sunt maĭ mare, iară tu maĭ micŭ.»

Unŭ omŭ dă cu puşca: Vulturulŭ din norĭ
Cade jos şi strigă: «De ce mĕ omorĭ?
«Nicĭ unŭ mielŭ din turmă nu ţĭ-am răpitŭ eŭ.»
Omulŭ îĭ rĕspunde: «Asta-ĭ gustulŭ meŭ.
«Nu e trebuinţă lucrulŭ să-ţĭ esplicŭ:
«Vedĭ, eŭ sunt maĭ mare, iară tu maĭ micŭ.»

Mórtea dă cu cósa într'unŭ muritorŭ.
Elŭ atuncea strigă: «De ce vreĭ să morŭ?
«Ce nu mergĭ la alţiĭ cariĭ te dorescŭ?»
Mórtea îĭ rĕspunde: «Aşa eŭ voescŭ.
«Nu e trebuinţă lucrulŭ să-ţĭ esplicŭ:
«Omulŭ celŭ maĭ mare pentru mine-ĭ micŭ.»

Doĭ Stigleţĭ.

Unŭ bĕtrânŭ stiglete se prinsese 'n plasă,
Celŭ care-lŭ prinsese îlŭ aduce 'n casă.
Îlŭ iea de-aripióre cu chipŭ delicatŭ;
Intr'o colivie îĭ dă de mâncatŭ
Seminţe mĕrunte, inŭ, meĭ, apă bună,
Şi c'unŭ altŭ stiglete june-lŭ împreună.
Iat'o 'n sclavie, biată pĕsărea!
Adio câmpia care îĭ plăcea!
Dintr'unŭ colţŭ într'altulŭ strimta închisóre
Elŭ mereŭ o cércă, vrĕndŭ să se strecóre;
Dar dă totŭ de gratiĭ care-lŭ ţinŭ în locŭ!
Şi mereŭ revarsă dorulŭ sĕŭ cu focŭ;
«Aşa dar aicea o să morŭ, vaĭ mie!
«N'o să maĭ am voie să sborŭ pe câmpie!...»
Camaradulŭ june, care-a fostŭ născutŭ
Chiar în colivie şi n'a cunoscutŭ
Viaţa de câmpie, se înduioşază.
Şi maĭ lângă dînsulŭ vine de s'aşéză
«Ce aĭ? îlŭ întrébă. Ce te întristezĭ?
Saŭ nu aĭ de tóte aicĭ unde şedĭ?

Totŭ deauna, dragă, aicĭ ni se pune
Apă şi mâncare, próspete şi bune.
Apoĭ eŭ, din parte-mĭ mĕ voĭ îngriji
Orĭ şi ce a-ţĭ face spre a mĕ iubi.
Dorulŭ, suferinţa, audŭ că s'alină
Când iubirea dulce inimele 'mbină.
Nu-ţĭ întórce gândulŭ spre câmpiĭ mereŭ,
Audŭ că acolo traiulŭ e maĭ rĕŭ.
Ninsorĭ, ploĭ şi grindinĭ, păsĕrile 'nghéţă;
Vindereĭ şi uleĭ ieaŭ dulcea viéţă.
Linişţea nicĭ nóptea nu o potŭ gustà;
Abia închidŭ ochiĭ spre a dormità,
Şi fără de veste chiar din cuibŭ le-apucă
Cucuvéua care umblă ca nălucă.
Astŭ-felŭ de viéţă este chinŭ curatŭ;
Cine o doresce este fermecatŭ.
Crede-mĕ, aicea este multŭ maĭ bine.
Dar de ce tacĭ astŭ-felŭ, scumpulŭ meŭ vecine?
Dac'aĭ sci, cât te adorŭ eŭ!
Cum aş vré totŭ veselŭ să te vĕḑŭ mereŭ!»
— «Ah! ḑice captivulŭ, a mea veselie
S'a dusŭ cu viéţa ce-aveamŭ pe câmpie!
Să maĭ fiŭ ferice eŭ nu voiŭ puté
Fără să recapĕtŭ libertatea mea.»

Ţînţarulŭ şi Taurulŭ.

Pe cornulŭ unuĭ taurŭ, unŭ micŭ ţînţarŭ odată,
Punĕndu-se, îĭ ḑice cu vocea-ĭ îngânată :
«De cum-va corpulŭ meŭ,
Ţi s'o părea prea greŭ,
Sunt gata să te lasŭ,
Aiurea să-mĭ catŭ pasŭ.»
Iarŭ taurulŭ rĕspunde : «Îţĭ fórte mulţămescŭ ;
Dar de a ta povară eŭ nicĭ nu mĕ simţescŭ.»

Când omulŭ îşĭ dă aerŭ de importanţă 'n lume,
Ajunge ca ţînţarulŭ, obiectŭ de rîsŭ şi glume.

Cocoşulŭ şi Rubinulŭ.

Unŭ cocoşŭ scurmândŭ,
Nutrimentŭ cătândŭ,
Află unŭ rubinŭ
Lucitorŭ şi finŭ.
Cércă a-lŭ sfărmà,
Cércă a-lŭ mâncà.
Dar orĭ-cât ciocnià
Totŭ nu reuşià.

Atuncĭ mâniosŭ
Ilŭ trântesce jos,
Ḑicêndŭ: «ce pĕcatŭ,
Că nu-ĭ de mâncatŭ!
Nu sciŭ ce gustŭ aŭ
Ómeniĭ ce daŭ
Banĭ pe lucru aşa
Ce nu-lŭ potŭ mâncà.»

Câțĭ cocoşĭ nemernicĭ în acéstă lume
Lucrurile scumpe le tratéză 'n glume!

Şérpele şi Ariciulŭ.

Unŭ şérpe vênătŭ, bĕtrânŭ şi rece
Pe iarbă verde lungitŭ dormià.
Din întâmplare pe-acolo trece
Unŭ Ariciŭ care nicĭ nu-lŭ zărià.
Dândŭ peste dînsulŭ țepele sale
Le 'nfige 'n şérpe făr'a voi.
Atuncĭ acesta îĭ sare 'n cale,
Decisŭ cu mórtea a-lŭ pedepsi.
Elŭ se aruncă plinŭ de furóre
Pe adversarulŭ ce l'a rănitŭ:
Limbĭ ascuțite, veninătóre,
Cată s'arunce pe elŭ cumplitŭ.
Ariciulŭ însă se ghemuesce
Cu 'nțelepciune în pielea sa,
Incât duşmanulŭ nu întâlnesce
Decât țepĭ gata a-lŭ înghimpà.
Şérpele însă, cu cât maĭ tare
Pe-ariciŭ s'aruncă, cu-atât simțià
C'a luĭ lovire putere n'are,
Şi că nimica nu folosià.
Limbele-ĭ rupte de sânge pline
Le vede 'n iarbă cum tremurà;
Atuncĭ decide c'a sa ruşine
Să o ascundă în gura sa.

Când vr'o insultă ne-aşteptată
Vine onórea a ne lovi,
Să nu ne prinḑă mânia 'ndată,
Ci să scimŭ încă a ne domni;
Căcĭ nebunia de rĕsbunare
Face scandalurĭ adese-orĭ,
Şi în ruşine cu multŭ maĭ mare
Póte atrage pe muritorĭ.

Greerele şi Furnica.

Pe o iarnă frigurósă,
Sub o talpă scorborósă,
Unŭ bietŭ greerŭ pirotià
Şi tuşindŭ mereŭ zăcea.

Celŭ ce vara cu cântarea
Amețià tótă suflarea,
Ajunsese leşinatŭ
Şi ca unŭ scheletŭ uscatŭ.

«Fómea o să mĕ omóre!»
Ḑise elŭ, eşindŭ la sóre.
Vaĭ de mine! nu maĭ potŭ!
Vocea mĭ-a peritŭ de totŭ.
Unde să mĕ ducŭ a cere
Măcarŭ vre o mângâere?
Cum o fi, o să mĕ ducŭ
La tulpina celuĭ nucŭ,
La furnica cea avută,
Deşi sciŭ că nu'mprumută.
De mĭ-o dà, de nu mĭ-o dà,
O să-ĭ cerŭ să-mĭ dea cevà.»

Greerele s'opintesce,
Spre nucŭ sare şi sosesce.
«Vecinică, ḑise elŭ,
Sunt unŭ greere mişelŭ.
Inima-mĭ e sfărâmată
Şi de fóme leşinată.
Te rogŭ dă-mĭ vr'unŭ ajutorŭ,
Şi nu mĕ lăsa să morŭ.
Sciŭ că lumea-ţĭ pórtă ură
Şi îţĭ ḑice sgârcitură;
Dar eŭ credŭ că lumea-ĭ rea
Şi că vecinica mea
Este bine-făcĕtóre
Cum puţine sunt sub sóre.
— O, vecine aĭ cuvîntŭ
Să mĕ judecĭ precum sunt,
Vino dar de şeḑĭ cu mine
Păr' s'o face caldŭ şi bine.
Critice-mĕ lumea rea,
Căcĭ aşa-ĭ făcută ea.
Calomnieĭ n'aĭ ce-ĭ face,
Când voesce să te-atace.
Calomnia sciŭ c'ar vra
Chiar pe sóre a-lŭ păta.
Dar ascultă-mĕ pe mine,
O iubitulŭ, meŭ vecine!
Pentru anulŭ viitorŭ
Fă-te maĭ prevĕḑĕtorŭ;
Lasă lenea şi-ţĭ adună
O provisie maĭ bună,
Ca să poţĭ a te nutri
Fără a cerşetori.»

16. Dimitrie Raletti.

D. Raleti era de némŭ boerescŭ. A fostŭ contimporanŭ cu Săulescu şi a trăitŭ până după 1860.

Din fabulele luĭ D. Raletti:

Cocostârculŭ şi Ciocârlanulŭ.

—Spune-mĭ, te rogŭ, ce-aĭ vĕḑutŭ pe unde aĭ colindatŭ?»
Intrebă unŭ ciocârlanŭ
Mărunţelŭ şi pămîntónŭ
Pe-unŭ cocostârcŭ deşiratŭ,
Ce-ĭ rĕspunse cu 'ngâmfare: «Póte mĕ socoţĭ de mutŭ,
«Cum eramŭ între voĭ proştiĭ; acu'sŭ mândru şi limbutŭ.
«Nu sciŭ cum a le începe,
«Cele multe nu-ĭ pricepe.

«Am simţitŭ păduri,
«Amŭ vĕḑutŭ căldurĭ,
«Unŭ sóre multŭ maĭ ferbinte, altă lună maĭ lină,
«Şi o ţéră de sciinţĭ plină.»
«Ascultă-mĕ, tacĭ maĭ bine, că şi limba ţi-aĭ stricatŭ,
«Îĭ ḑise ciocârlanulŭ, de truda ta pĕcatŭ;
«Pe-unde aĭ fostŭ, te-aŭ smulsŭ de pene,
«Şi ce folosŭ ne-aĭ adusŭ?
«A învĕţà ceva 'ţĭ fù lene,
«Viĭ zăludŭ, şi tontŭ te-aĭ dusŭ.

17. V. Alexandrescu Urechiă.

D-lŭ V. A. Urechiă s'a născutŭ la 1834 în Piatra. A învĕţatŭ la Madrid. Astăḑĭ e profesorŭ la Universitatea din Bucurescĭ şi membru alŭ Academieĭ Române.

Din fabulele luĭ V. A. Urechiă:

Orisonulŭ.

— Când bunică, vomŭ ajunge noĭ în loculŭ celŭ frumosŭ,
Unde cerulŭ cu pămîntulŭ par'că vorŭ a se uni?
— Nicĭ odată, băeţele, în zadarŭ chiar ne-amŭ porni;
Paşiĭ care noĭ i-amŭ face, ḑĕŭ ar fi făr' de folosŭ!
— Dar bine bunicuţă, cum, nu vomŭ ajunge mergêndŭ?
— S'ajungemŭ? dar orisonulŭ nu-lŭ veḑĭ totŭ înapoĭ dândŭ?

Insetatulŭ de mărire, ambiţiosulŭ aşa e:
Elŭ nu vede nicĭ odată, dorulŭ sĕŭ nu se'mplinesce,
Cu cât are, cu atât cere: setea nu-ĭ maĭ poţĭ tăiè,
Aḑĭ doresce-o gloriolă...... I-o daĭ, glorie doresce!

In lume, de-ĭ e supusă, elŭ te crede în prizonŭ,
Şi terminulŭ ce aspiră, terminulŭ de ea visatŭ,
Inapoĭ totŭ dă, mĕ credeţĭ, că şĭ-alŭ lumiĭ orisonŭ,
Şaŭ de-lŭ află elŭ vr'o dată, nu-ĭ acelŭ ce-a aşteptatŭ.

18. Bogdanŭ Petriceicu Hasdeŭ.

D-lŭ B. P. Hasdeŭ, din nobila familie moldovenéscă a Hasdeilorŭ, s'a născutŭ la moşia părintéscă în Basarabia la 1838, în ţinutulŭ Hotinuluĭ. A învĕţatŭ la Charchov în Rusia. Astăḑĭ e profesorŭ de filologia comparată la Universitatea din Bucurescĭ, Directorŭ generalŭ alŭ Archivelorŭ Statuluĭ, Membru alŭ Academieĭ Române.

Din fabulele luĭ B. P. Hasdeŭ:

Câniĭ şi Lupiĭ. 1).

Tótă deosebirea de organismŭ între lupŭ şi câne se mărginesce in códă.

Duponchel.

Unŭ câne plinŭ de fală,
Numitŭ Buffon,
Celebru libertonŭ,
Sciindŭ istoria ce-ĭ ḑice naturală
Din cartea luĭ Bĭuffon,
Făcuse o întrunire de cânime,
Dulăĭ, prepelicarĭ, zăvoḑĭ,
Maĭ toţĭ neroḑĭ,
Şi le grăì din înălţime:

«Cânĭ
«Citadinĭ
«Voiŭ să vĕ daŭ unŭ sfatŭ,
«Ca omŭ de statŭ:
«Să ştergemŭ urmele de barbarie,
«De care 'mĭ e ruşine mie,
«Căcĭ sunt civilisatŭ:
«Netoleranţa ruginită,
«Moştenită
«Din timpiĭ primitivĭ,
«Vĕ face esclusivĭ,

(1) Acestŭ felŭ de fabulă este in genulŭ fabulistuluĭ francezŭ Florian. Acesta a fostŭ motivulŭ care m'a făcutŭ să citezŭ pe Florian.

«Uitândŭ că lumea-ĭ ađĭ cosmopolită.
«In secolulŭ acesta liberalŭ
«Nu trebue și nu se póte
«A nu primi pe lupĭ la drepturile tóte.
«Căcĭ după codulŭ naturalŭ
«Numitŭ zoologie
«Se scie
«C'aceștĭ jupânĭ
«Și eĭ sunt totŭ unŭ felŭ de cânĭ
«Cu noĭ d'o singură tulpină:
«Familia canină
«Avêndŭ strĕmoșŭ pe mopsulŭ celŭ scăpatŭ
«In đilele de potopŭ
«Făcêndŭ unŭ hopŭ
«In Araratŭ!...»
Sensațiune mare
In lătrătórea adunare!
Cățeiĭ maĭ alesŭ
Din spiritŭ de progresŭ
Se distingeaŭ prin gălăgie,
Chemândŭ pe lupĭ la hora de frăție.
Unŭ câne ciobănescŭ atuncĭ a đisŭ:
«Frumosŭ e 'n teorie
«Și 'n visŭ;
«Dar vĕ poftescŭ la stânĭ,
«Ca să vedețĭ voĭ armonie
«De lupĭ și cânĭ!»

O fabulă pentru Românĭ,
Cam înrudită
Cu chestia israelită!

II. ANALISA ŞI APRECIAREA FABULELORŬ.

Analisa și aprecierea fabulelorŭ o împărțimŭ în douĕ, după cum și fabulele sunt scrise în prosă saŭ în versurĭ.

1. Fabulele romănescĭ în prosă.

Fabule în prosă avemŭ numaĭ dela Țichindealŭ. Vomŭ vorbi, deci maĭ întâĭ de fabulele luĭ Țichindealŭ și apoĭ de ale celor-lalțĭ.

In lucrarea de față noĭ avemŭ în vedere maĭ multŭ pe fabuliștiĭ românĭ carĭ aŭ scrisŭ în versurĭ, de aceea asupra luĭ Țichindealŭ ne vomŭ opri puținŭ.

Țichindealŭ este scriitorŭ de apologurĭ și de fabule apologice. Sunt apologice fabulele sale, pentru că tonulŭ e povĕțuitorŭ, părintescŭ. Țichindealŭ vorbesce din inimă și se adreséză la minte și la inimă, pentru ca să convingă.

Este o parte, însă, în fabulele sale, unde tonulŭ se schimbă câteodată și ajunge până la satiră, adecă sunt locurĭ unde elŭ în calitate de predicatorŭ, de apostolŭ alŭ moraleĭ și alŭ naționalismuluĭ, schimbă tonulŭ, devine judecătorŭ și mustră.

In privința formeĭ, Țichindealŭ, ca și Esopŭ, nu întrebuințéză versulŭ ci prosa, însă o prosă presărată de atâtea ideotisme, saŭ romănisme, în cât perde caracterulŭ de traducere și îmbracă haina originalităţeĭ. In cât privesce, însă, limba și stilulŭ, după cum constată și d-lŭ V. A. Urechiă (1), nu putemŭ ḑice că Țichindealŭ are unŭ stilŭ purŭ și corectŭ. «Se simte în multe fabule — ḑice d-lŭ «V. A. Urechiă — obicĭnuința autoruluĭ, de nu de a gândi, celŭ puținŭ «de a se exprima în o limbă cu o sintaxă diferită de acea română. «Așa, întrebuințarea verbuluĭ la finea fraseĭ și în urma complinirilorŭ «acusă celŭ puținŭ cunoscința limbeĭ germane........ In privirea

(1) Despre fabule în genere și în speciale despre Cichindel, Bucurescĭ 1866, pag. 33, 34.

«limbagiuluĭ, elŭ este maĭ purŭ de bună sémă decât era în deobşte «pe la aniĭ ediţionăreĭ fabulelorŭ sale, dar totuşĭ cuprinde încă «multe vorbe, când străine, când provincialisme ardelene, bănă-«ţene, etc.»

Fabulele luĭ Ţichindealŭ sunt de obiceiŭ împărţite în două, şi anume fabula propriŭ ḑisă orĭ naraţiunea şi apoĭ morala, saŭ, după cum arată d-lŭ V. A. Urechiă şi după cum a afirmatŭ şi I. Eliade în prefaţă la a II ediţie a fabulelorŭ luĭ Ţichindealŭ, că fabulele aŭ fostŭ luate numaĭ ca motivŭ pentru a puté desvolta învĕţătura saŭ morala care întovărăşesce fabulele. Aceste învĕţăturĭ câte odată se amestecă chiar în corpulŭ fabuleĭ, iar altă dată sunt urmate de nisce adaosurĭ, unŭ felŭ de corolariĭ, cum ḑice d-lŭ V. A. Urechiă, saŭ observărĭ «în carĭ subiectulŭ apologuluĭ nu există decât prin o slabă asociare de ideĭ.»

Materia fabulelorŭ luĭ Ţichindealŭ este alésă după Esopŭ şi Fedru, dar e călĕuzitŭ în acéstă alegere de fabulele luĭ Dositeiŭ Obradovicĭ (1739—1811), pe care adese-orĭ l'a imitatŭ şi aprópe localisatŭ, adăugêndŭ trăsăturĭ de moravurĭ caracteristice timpuluĭ şi loculuĭ pe unde trăia. Să observămŭ, în parantezŭ, că acestŭ Dositeiŭ Obradovicĭ, deşi una din gloriile literatureĭ sêrbescĭ, totuşĭ scia elŭ însuşĭ perfectŭ românesce, după ce trăise maĭ mult timpŭ în Moldova.

«Ţichindealŭ, ḑice d-lŭ Urechiă, câte-odată nu desparte morala de «fabulă. Aşa, bună-óră este fabula 73 ***Privighetórea şi Cobăţulŭ*** «fab. 71 ***Furnica,*** etc.

«Une-orĭ pune morala în lăuntrulŭ fabuleĭ, (veḑĭ fab. 21.)

«In alte daţĭ morala cuprinde, însăşĭ ea vre-o nouă fabulă.

«Maĭ tot-deauna adevĕrulŭ saŭ teza ce sprijină prin ad-fabula «ţiune, o demonstră prin exemple împrumutate dela istorie, prin «istorióre morale, proverbe vechĭ naţionale, prin asiomate cunoscute «şi nepuse de nime în îndoială.

«Aşa, în morala fabuleĭ 70, *Catîra îngrăşată* spre a dovedi că «a se ruşina de némulŭ sĕŭ aceea e dréptă prostie, dă de pildă «pe Agatocles, regele Siracuseĭ carele nu se ruşina că era feciorŭ «de olarŭ, căcĭ pentru bunătăţile, vredniciile, bărbăţia luĭ la ţéra

«și patria sa, s'a învrednicitŭ a ajunge la crăime. Totŭ în morala «acesteĭ fabule vedemŭ întroducêndu-se o istorióră, tindêndŭ a «adăuga o nouă dovadă pentru triumfulŭ teseĭ, că nu se cuvine nes«cine a se rușina de origina sa.»

Aceste din urmă observațiunĭ le face d-lŭ V. A. Urechiă în monografia sa, în care cetitorulŭ va puté găsi multe amĕnunte asupra luĭ Țichindealŭ.

2. Fabulele românescĭ în versurĭ.

In analisarea și apreciarea fabulelorŭ românescĭ în versurĭ noĭ procedămŭ în modŭ comparativŭ, studiindŭ pe fie-care fabulistŭ:

A. După alegerea subiectuluĭ;

B. După formă { a) Stilulŭ. b) Versulŭ cu { mĕsura, ritmulŭ, rima.

C. După fondŭ.

D. După tecnica literară { Disposiție, Incheere.

A. Alegerea subiectuluĭ.

1. **G. Asachi.** Intru cât privesce alegerea subiectuluĭ, G. Asachi, ca și La Fontaine, împrumută de unde găsesce, și găsesce maĭ alesŭ la Francezĭ, adecă la La Fontaine. Sunt vr'o câte-va fabule de ale luĭ Asachi în carĭ împrumutulŭ merge până la ***localisare***, așa e ***Greerulŭ și Furnica***, ***Mórtea și nenorocitulŭ***, etc. Imprumutulŭ luĭ Asachi se mărginesce numaĭ la fondŭ; forma o pune elŭ. Personagele luĭ pórtă vestminte românescĭ, vorbescŭ românesce și calcă românesce, orĭ celŭ puținŭ, unde vrea autorulŭ, ele se silescŭ să calce românesce.

După ***edițiunea a treia, adăogită***, întitulată: ***Fabule versuite de G. Asachi, Mădularŭ Academieĭ de Roma și a maĭ multorŭ societăți învĕțate (Iașĭ, Institutulŭ Albineĭ 1844)***, fabulele luĭ

Asachi sunt împărțite în două părțĭ. Partea I cuprinde numaĭ 25 fabule imitate după La Fontaine; iar partea II cuprinde 21 fabule cu subiecte originale și 4 imitațiunĭ: 1) *Castoriĭ*, 2) *Asinulŭ și fluerulŭ*, 3) *Pescele și pescarulŭ*, 4) *Călĕtorulŭ și câniĭ.*

Trebue să spunemŭ că imitațiunile sunt maĭ bine reușite. Asachi e fórte bunŭ elevŭ: când iĭ este datŭ subiectulŭ cu punctele principale și cu marginile până unde se póte întinde, elŭ execută cu dibăcie. In bucățile originale se întîmplă să se întindă câte o dată prea multŭ, cum se vede în fabula *Minciunile* (pag. 88) și în *Momița la balŭ maschè* pag. 89). Sunt cu tóte acestc și unele originale bine reușite, astŭ-felŭ e *Ochiĭ și nasulŭ* (pag. 87), *Două spice,* etc.

2. **Const. Stamati.** In *Musa Româneścă — compunerĭ originale și imitațiĭ din* autoriĭ Europeĭ de *Cavalerulŭ Const. Stamati,* Tom. I (Ediția Th. Codrescu, Iașĭ 1868), avemŭ o colecțiune de 40 fabule de ale luĭ Const. Stamati. După cum spune însușĭ autorulŭ, subiectele fabulelorŭ sale parte sunt împrumutate, parte originale; și anume originale sunt: *Tabăra de cară, Măgarulŭ împodobitŭ;* și altele imitațiunĭ, adecă cu subiectele împrumutate: *Bĕtrânulŭ țĕranŭ și Mórtea,* după La Fontaine; *Gâscele*; *Calulŭ și Călărețulŭ*; *Clevetitorulŭ și Șarpele* după Crilov. Fie subiectulŭ împrumutatŭ, fie inventatŭ, adecă originalŭ, fabulele luĭ Const. Stamati séměnă una cu alta; sunt turnate pe acelașĭ tiparŭ. In felulŭ sĕŭ Const. Stamati este creatorŭ, nu imitatorŭ, și cu atâtŭ maĭ puținŭ traducĕtorŭ.

3. **Antonŭ Pann**. Chiar în cărticica intitulată: *Fabule și Istorióre audite și versificate de Anton Pann* (Bucurescĭ, Tipografia Pitaruluĭ Constantinŭ Pencovicĭ 1841), se găsescŭ numaĭ vre-o cincĭ fabule: *Leulŭ amorezatŭ, Șóricele, Calulŭ stătutŭ, Cuculŭ și Privighetórea, Iarna, Vêntulŭ și Cojoculŭ.* Cele-lalte bucățĭ sunt *Apologurĭ,* saŭ — după cum le numesce elŭ — *Istorióre.* Antonŭ Pann nu și-a luatŭ nicĭ odată subiectulŭ fabulelorŭ sale dela alțĭ scriitorĭ. Dacă întâlnimŭ vre-o dată la dînsulŭ vr'unŭ subiectŭ tratatŭ de altulŭ cine-va, trebue să știmŭ că fondulŭ era popularŭ saŭ

ajunsese popularŭ: numaĭ dela poporŭ a împrumutatŭ Antonŭ Pann. Altă dată inventează și elŭ însușĭ: maĭ alesŭ subiectele fabulelorŭ parŭ originale.

4. **I. Heliade Rădulescu.** In cartea intitulată: *Cursŭ de poesie generală* — saŭ *Satirile și Fabulele luĭ I. Heliade Rădulescu* (*Craiova, Editura Librărieĭ S. Samitca, 1884*), găsimŭ unŭ numĕrŭ de ḑece bucățĭ sub nume de fabule, deși bucata intitulată: *Ce este Corbulŭ și Vulpea* e o satiră, iară *Orologiulŭ luĭ Carol V*, aprópe unŭ apologŭ saŭ unŭ felŭ de poesie didactică înrudită de aprópe cu apologulŭ. Cele-lalte optŭ bucățĭ sunt fabule. Din acele optŭ însă, *Corbulŭ și Vulpea*, *Vulturulŭ și Bufa*, *Areopagulŭ Bestiilorŭ* sunt subiecte împrumutate dela La Fontaine; cele-lalte cincĭ fabule: *Cióra Privighetóre*, *Foile și Cărbunele*, *Códa momițelorŭ*, *Măceșulŭ și Florile*, *Muscele și Albinele* parŭ a fi originale. Atâtŭ cele originale, însă, cât și cele împrumutate, la Heliade se asémĕnă unele cu altele, sunt croite ca și la Antonŭ Pann, pe acelașĭ calapodŭ, iaŭ caracterul originalitățiĭ.

5. **A. Donicĭ.** Din vr'o șése-ḑecĭ de fabule, câte le-amŭ avutŭ la îndemână, unele publicate a-parte sub titlulŭ: *Fabule de A. Donicĭ* (*Iașĭ, La Cantora Fóeĭ Sătescĭ, 1842*), altele în colecțiunea: *Fabule Române, alese, adunate și publicate de G. Petrini* (Iașĭ), maĭ tóte sunt pe subiecte împrumutate, în cea maĭ mare parte, aprópe vre-o cincĭ-ḑecĭ, dela Crilov, iar din cele-lalte, dela La Fontaine, directŭ saŭ indirectŭ. Imprumutulŭ la Donicĭ e fórte mare; maĭ alesŭ pe Crilov adese-orĭ ìlŭ traduce din cuvîntŭ în cuvîntŭ, și de multe orĭ Donicĭ e fórte bunŭ traducĕtorŭ. Maĭ multŭ, ceea ce e de lăudatŭ la dînsulŭ e întâĭ că scie bine rusesce și alŭ doilea bunulŭ simțŭ, căcĭ nu strică ceea-ce găsesce la Crilov. Supunerea prea mare originaluluĭ folosesce, însă, numaĭ literatureĭ nóstre, pentru că elŭ ne dă destulŭ de fidelŭ în românesce fabulele luĭ Crilov, dar elŭ însușĭ e în perdere; căcĭ, deprinḑêndu-se numaĭ a traduce saŭ imita, când se încércă să ne dea ceva originalŭ, ne dă bucățĭ slabe, cum credŭ că e de pildă *Turma și Câinele*.

6. **Gr. Alexandrescu.** Numaĭ vr'o câte-va din subiectele fabulelorŭ scrise de Gr. Alexandrescu le maĭ întâlnimŭ la Crilov, La Fontaine saŭ Fedru. Alexandrescu îșĭ inventéză singurŭ subiectulŭ și chiar acele carĭ parŭ împrumutate sunt tractate astŭ-felŭ că nu maĭ scĭĭ dela cine sunt luate și dacă sunt luate saŭ originale.

Alexandrescu n'a scrisŭ multe fabule. Din vre-o douĕ-ḑecĭ și una de bucățĭ, carĭ le-amŭ avutŭ sub ochĭ în: ***Eligiĭ și fabule de Gr. Alexandrescu*** (Bucurescĭ, Tipogr. Zaharia Carcalechi, 1838), precum și în colecțiunea luĭ G. Petrini, numaĭ vr'o douĕ parŭ a fi împrumutate, ast-felŭ sunt ***Elefantulŭ*** și ***Privighetórea și Măgarulŭ,*** cele-lalte sunt scrise pe subiecte inventate de elŭ.

7. **C. V. Carpŭ.** In: ***Micĭ încercărĭ*** de poesiĭ de C. V. Carpŭ (Iașĭ, Tipografia Adolf Berman, 1866) avemŭ unŭ numĕrŭ de 17 fabule, din carĭ numaĭ douĕ sunt imitațiunĭ. C. V. Carpŭ însă arată elŭ însușĭ chiar sub titlulŭ fabuleĭ după cine e imitată: așa vedemŭ la pagina 60: ***Grierulŭ și Furnica*** imitațiune din Esopŭ după La Fontaine; și la pagina 62 ***Mórtea și Lemnarulŭ,*** imitațiune din Esopŭ și La Fontaine. Chiar în imitațiunĭ, C. V. Carpŭ este óre-cum independentŭ; trecêndŭ prin pana luĭ subiectele se româniséză. Materia celorŭ 15 fabule originale e scósă din ḑilnicele întîmplărĭ ale viețeĭ nóstre politice și sociale.

8. **G. Tăutu.** Din nouĕ fabule ale luĭ G. Tăutu nicĭ una nu e traducere saŭ imitațiune, tóte sunt pe subiecte găsite de elŭ în împrejurările traiuluĭ nostru românescŭ. (Veḑĭ aceeașĭ colecțiune: ***Fabule române de G. Petrini,*** Iașĭ.)

9. **G. N. Nichitachi.** Volumulŭ intitulatŭ: ***Fabule de G. N. Nichitachi*** (Tipografia H. Goldner, Focșanĭ, 1869.) cuprinde 95 de bucățĭ ale cărorŭ subiecte sunt originale, adecă găsite de autorŭ. Firulŭ de care se ține Nichitachi pentru a găsi subiecte sunt credințele populare despre cea ce potŭ face în bine saŭ în rĕŭ, orĭ la ce potŭ sluji unele animale. Ideia este originală, pĕcatŭ că execuția nu corespunde cu bunĕtatea ideeĭ. Găsimŭ din vorba uneĭ ***Coțofene,*** de pildă, ***că ea e bună de pusă pisată în grăunțe la caĭ,*** saŭ că

pielea Nevăstuicăĭ e bună de lécŭ; dar atâta e totŭ. Subiectele în sine, însă, după cum sunt tractate, cu tótă originalitatea lorŭ, perdŭ prin nesuficiența autoruluĭ. Nichitachi schimbă animalele și păstréză împrejurările, saŭ schimbă și unele și altele, fără nicĭ unŭ felŭ de rațiune. Așa de pildă în locŭ de *Lupulŭ și Cocorulŭ* dela Asachi, la dînsulŭ găsimŭ (pag. 119) *Șérpele și Șóricele*. Apoĭ tóte subiectele ducŭ aprópe numaĭ la aceiașĭ morală.

B. Forma.

a) Stilulŭ.

1. **Gheorghe Asachi.** Stilulŭ luĭ Asachi, ca formă, în generalŭ este simplu și simplu până să se apropie de prosă. Figurĭ n'are obiceiŭ să întrebuințeze. Personagiile luĭ vorbescŭ limba moldovenéscă, a straturuĭ socialŭ din care, după acțiune, se arată că facŭ parte; și vorbescŭ așa cum se vorbesce, fără a căuta să întrebuințeze inversiunĭ orĭ proverbe carĭ să împodobească vorba. Când recurge la inversiunĭ, acésta o face din causa versuluĭ. Iată cum ḑice elŭ, de pildă, în *Greerulŭ și Furnica* (pag. 85):

. . . . . Grierulŭ . . . . .
. . . .
«Pe furnică *a sa vecină*
Aŭ rugatŭ să-lŭ împrumute
«C'unŭ grăunte, c'o neghină,

In *Ochiĭ și Nasulŭ* (pag. 87):

«Urmă cértă *dineóre* între ochĭ șĭ-un nasŭ vecinŭ
«Cuĭ din doĭ, *după* dreptate, ochelariĭ se cuvinŭ?
«Advocatŭ se *făcù* limba și pe nasŭ îlŭ apĕra,
«Iar urechia — presidentulŭ — *a eĭ ḑicerĭ* asculta.»

Construcțiunea din aceste patru versurĭ e aprópe de vorba de tóte ḑilele, afară de *a eĭ ḑicerĭ* în locŭ de *ḑicerile eĭ*, care e în acelașĭ timpŭ inversiune și moldovenismŭ, căcĭ ar fi trebuitŭ ḑisŭ: *ale eĭ ḑicerĭ*. Totŭ moldovenismŭ este și *dineóre*.

2. **C. Stamati**. Despre stilulŭ luĭ Stamati d-lŭ B. P. Hasdeŭ ḑice: (1)

«La dînsulŭ (Stamati) în deșertŭ vețĭ căuta acele transițiunĭ ne-aștep-«tate, acele întorsăturĭ măestrite, acea disperare închipuită, care vĕ «întîmpină la totŭ pasulŭ, cu cale și fără cale, în barḑiĭ noștri ceĭ «crescuțĭ în atmosfera Occidentuluĭ. Poetulŭ basarabianŭ este ***naivŭ***, «***simplu***, ***ne-meșteșugitŭ***, întocmaĭ ca Beldimanŭ, Conachi, Bălșucă «și ceĭ-lalțĭ de pe la 1830, de carĭ elŭ se deosibesce, însă, printr'o «maĭ multă rusticitate, printr'o maĭ mare ***sĕlbătăcie***.

«Sĕlbătăcia fiindŭ rodulŭ isolăriĭ saŭ alŭ singurătățiĭ, cine óre se «póte numì maĭ sĕlbaticŭ, în tótă puterea cuvîntuluĭ, decât un poetŭ «românescŭ asvîrlitŭ în mijloculŭ uneĭ societățĭ, care nu scie, saŭ «celŭ puținŭ nu cetesce românesce? Se pretinde că într'o situațiune «analogă ar fi fostŭ altă dată Ovidiŭ, surghiunitŭ la Dunăre de urgia «luĭ Augustŭ și scriindŭ sublimele sale «Triste» în cerculŭ unorŭ «barbarĭ, a cărorŭ brutalitate mergea până a amenința sórele și luna «cu fierulŭ săgeţilorŭ. Să nu se uite, însă, că poetulŭ muntóseĭ Sul-«mone, până a nu fi fostŭ aruncatŭ în pustietățile Dobrogeĭ, ișĭ «desfășurase deja deplinătatea geniuluĭ în acea Romă, unde străluceaŭ «pe atuncĭ Virgiliĭ și Orațiĭ, Tibuliĭ și Properțiĭ; pe când bietulŭ «Costachi Stamati fost'a urgisitŭ a scrie cea d'întâiŭ strofă, a face «primulŭ pasŭ în literatură, a începe, a se desvolta și a se stinge acolo, «unde nimenĭ nu putea saŭ nu voia să-lŭ pricépă.

«Tóte defectele, tóte neregularitățile, tóte asprimile, câte ne su-«pĕră în opera acestuĭ fiŭ alŭ desțerăriĭ, se justifică prin starea so-«cială a Basarabieĭ; iar numerósele frumusețĭ ale acesteĭ singuratice «muze ne aparŭ ca nisce minunate sbuciumărĭ ale uneĭ firĭ bogate «și puternice, pe care niciĭ chiar lipsa de resunetŭ n'a putută s'o «năbușéscă.»

Cu tótă sĕlbătĕcia în care trăia Stamati, stilulŭ fabulelorŭ sale este cu multŭ maĭ curgĕtorŭ decât alŭ luĭ Asachi. Iată cum se începe fabula ***Bĕtrânulŭ Ţĕranŭ și Mórtea:***

---

(1) *Revista Nouă*, I, 1888, pag. 213.

«Unŭ bĕtrânŭ prea istovitŭ de nevoe și de trudă
«Iarna, când era frigŭ mare, saŭ tómna pe vreme udă,
«Adunândŭ puține lemne în codru cu depărtare,
Le-aŭ ridicatŭ în spinare....

Moldovenisme găsimŭ și la dînsulŭ, dar inversiunĭ multŭ maĭ rarŭ decât chiar la Asachi și decât la alțiĭ, cum vomŭ vedé. Stamati nu se uită că scrie versurĭ, elŭ caută să vorbéscă vorbă curată — moldovenéscă, după cum va fi ḑisŭ elŭ, și dacă se potrivesce rima — bine, dacă nu, nicĭ n'o pune, caută alta. Elŭ nu vrea să facă licențe poetice, pentru ca să fie poetŭ: maĭ bine și ne-poetŭ, numaĭ să fie înțelesŭ. Și cu tóte aceste era adevĕratŭ poetŭ și numaĭ poetŭ. Talentulŭ poeticŭ alŭ luĭ Stamati străbătù prin tótă sĕlbătăcia și se arătă la lumină.

3. **Antonŭ Pann.** Ca să ne facemŭ o idee de simplitatea stiluluĭ luĭ Ant. Pann, reproducemŭ câte-va rîndurĭ din orĭ-ce bucată a luĭ. Iată, de pildă, cum începe fabula *Șóricele:*

«Unŭ șórice mare a-nume Gherlanŭ,
Peste tótă glóta fiindŭ căpitanŭ,
Atâtŭ se mândrise, *pe cât povestescŭ,*
In cât îșĭ uitase némulŭ *șoricescŭ.*
Și vrêndŭ să se 'nsóre *elŭ nu* gândea *altŭ*
Decât să iea fată de neamŭ maĭ înaltŭ.
Cugetândŭ acésta și totŭ cercetândŭ,
Pe bĕtrâniĭ șóricĭ mereŭ întrebândŭ,
Aflǎ că maĭ mare dintre câte sunt
E sórele *singurŭ slăvitŭ pe pămîntŭ.*
Și precum se vede frumosŭ, *strălucitŭ*
Și fată întocmaĭ are *negreșitŭ*».. . .

Stilulŭ luĭ Antonŭ Pann e simplu, dar totușĭ acéstă simplitate e maĭ măestrită decât la Stamati. Elŭ e meșterŭ: ca să-ĭ iasă versulŭ întregŭ și cum îĭ place luĭ, maĭ adauge pe icĭ, pe colea, câte unŭ epitetŭ, care lămuresce și gândirea, dar care maĭ multŭ completéză versulŭ.

Scoțêndŭ din bucata de maĭ sus totŭ ce nu e absolutŭ necesarŭ pentru înțelesŭ amŭ avé:

«Unŭ şórece mare a-nume Gherlanŭ,
. . . .
Atât se mândrise, ...
In cât îşĭ uitase némulŭ . . . .
Şi vrêndŭ să se 'nsóre . . . . gândea . . . .
. . . . . . să iea fată de némŭ maĭ înaltŭ.
Cugetând acésta şi totŭ cercetândŭ,
. . . .
Află că maĭ mare dintre câte sunt
E sórele . . . .
Şi pracum se vede frumosŭ . . . . . .
Şi fată întocmaĭ are . . . .

Cuvintele pe carĭ maĭ sus le-amŭ lăsatŭ afară sunt adaose de Ant. Pann maĭ multŭ pentru a face stilulŭ curgĕtorŭ şi a completa versurile, decât pentru a lămuri înţelesulŭ; dar este o înfloritură de acele, care pare aşa de la loculŭ eĭ, în cât nicĭ n'o bagĭ în sémă, ci o socoţĭ ca ceva trebuitorŭ. Altă dovadă de unŭ începutŭ de înflorire a stiluluĭ sunt unele inversiunĭ, iarăşĭ mascate cu abilitate.

Antonŭ Pann scrie aprópe cum vorbesce, şi vorbesce ca poporulŭ, ca ţĕranulŭ, care, când are să-ţĭ spue vorbă maĭ lungă, ţi-o spune pe aşezate şi pe cât se póte maĭ plasticŭ.

Iată cum începe fabula *Calulŭ stătutŭ*:

Unŭ calŭ slabŭ, stătutŭ de cale,
Căḑutŭ zace într'o vale.
Neavêndŭ nicĭ o putere
Ca să maĭ stea pe picere,
Se sculà câte odată
Si iar se culca îndată,
Care vĕḑêndu-lŭ unŭ câne
Leşinatŭ, flămândŭ de pâne,
Seḑù lângă elŭ aprópe,
Aşteptândŭ ca să-lŭ îngrópe...

Iată cum începe *Cuculŭ şi Privighetórea*:

Privighetórea ***micşóră***
Stândŭ veselă pe tufşóră
Işĭ rĕsună cântecelulŭ
Intorcêndu-lŭ în totŭ felulŭ...

De o parte și de alta vorbă curată populară și cu tóte acestea înflorită. Popularitatea ne apare maĭ cu sémă în versurile de maĭ sus în diminutivele: ***micșóră, tufșóră, cântecelulŭ*** și în relativulŭ ***care*** necorectŭ întrebuințatŭ în limba literară și prea corectŭ ca limbă populară.

4. **I. Heliade Rădulescu.** Stilulŭ și la Heliade e curgĕtorŭ, întru cât privesce cuvintele saŭ vorbele, dar în privirea ideilorŭ e cam greoiŭ. Stilulŭ luĭ Heliade nu e naivŭ, nu este, dacă nu veselŭ și zîmbitorŭ, celŭ puținŭ stilulŭ celŭ nepĕsătorŭ alŭ fabuleĭ. Heliade e omulŭ pasionatŭ, elŭ scrie din pornire, din emoțiune, din durere și nu gândulŭ stăpânesce inima, ci inima stăpânesce pana. Judecata hotăresce pe Heliade să-șĭ îmbrace gândurile sale în vestmîntulŭ fabuleĭ; pentru a-șĭ arătă însă gândurile, cuvintele se îmbulzescŭ adese-orĭ fără regulă, fără a-șĭ găsì numaĭ decât loculŭ și prefacŭ fabula în satiră. Stilulŭ luĭ Heliade póte fi pusŭ între felurile de stilŭ simplu, dar e stilŭ pornitŭ și satiricŭ.

Naivitatea fabuleĭ nu este o trăsură de prostie; din potrivă arată că celŭ ce povestesce cunósce cum stă lucrulŭ și-lŭ arată într'unŭ modŭ familiarŭ și instantaneŭ. Despre unŭ necazŭ vechiŭ putemŭ vorbì liniștițĭ și chiar zîmbindŭ, iar unŭ necazŭ noŭ ne supĕră, ne indignéză, de nu putemŭ să ne maĭ cumpĕnimŭ cuvintele. In casulŭ dîntâiŭ e fabulistulŭ, în alŭ doilea e poetulŭ satiricŭ, și poetŭ eminamente satiricŭ este Heliade. Fabula ***Corbulŭ și Vulpea,*** scrisă la 1839, și ***Foile și Cărbunele,*** sunt, dintre bucățile luĭ, acele carĭ se apropie maĭ multŭ de stilulŭ fabuleĭ, cele-lalte trecŭ în partea satireĭ. De pildă ***Cióra privighetóre,*** care începe:

O ***dihanie*** de cióră,
Ce-ĭ dedese naiba 'n gândŭ,
Să ia fulgĭ de alte paserĭ,
Să iasă la sborŭ cântândŭ!

Iat'o împopoţonată
Şi mereŭ se gutuesce,
Ulubésna 'mpestriţată
Răţoitŭ bănănăesce.
etc. etc.

Măceșulŭ și Florile.

Unŭ măceșŭ ***ghimposŭ***, ***sĕlbaticŭ***,
De prin locurĭ depărtate,
Nodurosŭ, ***rîiosŭ***, ***iernaticŭ***,
Smulsŭ de crivețe turbate.
etc. etc.

Amêndouĕ aceste fabule aŭ tonŭ și stilŭ de satiră.

Maĭ tóte fabulele luĭ Heliade sunt politice, de multe orĭ descriidu-șĭ eroiĭ, elŭ nu se gândesce să facă descriere potrivită cu animalulŭ saŭ planta alŭ căruĭ nume îlŭ pune în jocŭ, ci se gândesce numaĭ la tipulŭ saŭ la persóna pe care indirectŭ caută s'o arate prin fabulă de aceea chiar fabulele sale sunt greŭ de înțelesŭ. Acestŭ lucru se vede maĭ cu osebire în fabula ***Măceșulŭ și Florile,*** care după dată se pare a fi fostŭ scrisă în contra uneltirilorŭ rusescĭ prin Trandafiroff. Inlocuițĭ ***Măceșŭ*** prin Trandafiroff, ***grădină*** prin România, ***florĭ*** prin ***Românĭ, pirŭ*** prin Rușĭ și atuncĭ vețĭ vedé exactitatea descrieriĭ.

5. **A. Donicĭ**. Stilulŭ luĭ Donicĭ, e stăpânitŭ de stilulŭ luĭ Crilov.

In traducerĭ, ca să nu se departeze de textŭ, ne dă cam multe inversiunĭ, de pildă în *Calulŭ și Călărețulŭ*:

« . . . . . ***Sèrmane calŭ, pre cruda ta peire***
«***Eŭ însu-șĭ ți-am gătitŭ.***
«***Tu sub povĕțuire***
«***A frîuluĭ strunitŭ***
«***Eraĭ prea blândŭ și bunŭ și nicĭ nu mĕ trânteaĭ.***
«***Nicĭ capu nu-țĭ rupeaĭ.***»

Cu o maĭ mică inversiune s'arŭ ḑice:

Sĕrmane calŭ, eŭ însu-mĭ ți-am gătitŭ cruda ta peire. Strunitŭ sub povĕțuirea frîuluĭ eraĭ prea blândŭ și bunŭ . . . . etc.

Stilulŭ luĭ Donicĭ, în versurĭ scurte, și acolo unde nu traduce, adecă în imitațiunĭ și póte și în bucățĭ originale, dacă va fi avêndŭ, e fórte curgĕtorŭ; așa de pildă în imitația ***Greerulŭ și Furnica,*** și în fabulele ***Momița și douĕ mâțe,*** care pare a fi originală, dacă nu va fi cum-va o imitațiune după *Pisicele și Cotoiulŭ* luĭ Antonŭ

Pann, lucru de altŭ-felŭ cu putinţă, după obiceiulŭ luĭ Donicĭ şi după data tipărireĭ, căcĭ: *Pisicele şi Cotoiulŭ* luĭ Antonŭ Pann se tipărescŭ la 1835 în *Povestea vorbeĭ* şi fabulele luĭ Donicĭ cu *Momiţa şi douĕ mâţe* se tipărescŭ în I ediţie la 1840 (*Fabule de A. Donicĭ, Iaşĭ La Cantora Dacieĭ Litterare 1840.*) De altŭ-felŭ ne sunt destulŭ de cunoscute şi fórte uşorŭ de amintitŭ fabulele carĭ pórtă numele luĭ Donicĭ, de pildă:

Greerulŭ şi Furnica:

Greerulŭ în desfătare
Trecêndŭ vara cu cântare
. . . .

Lupulŭ şi Cuculŭ:

Rĕmâĭ sănătosŭ vecine,
A ḑisŭ lupulŭ către cucŭ,
Aceste ţĕrĭ de rĕŭ pline
Le părăsescŭ şi mĕ ducŭ.
Nu maĭ potŭ trăi aice . . . . . .

Momiţa şi douĕ mâţe:

In a momiţelorŭ ţéră
(Ce maĭ nu are hotară)
etc. etc.

6. **Gr. Alexandrescu.** Stilulŭ fabulelorŭ luĭ Alexandrescu este stilulŭ celŭ maĭ potrivitŭ cu fabula: *naivŭ* şi *simplu;* dar simplu până unde póte merge simplitatea în versurĭ. Elŭ nu se influenţéză de nimenĭ. Scrie aşa cum se vorbesce, vorba care o vorbesce elŭ, precum Antonŭ Pann scria în limba luĭ de dascălŭ de biserică, populară şi românéscă. La Fontaine, de ar fi scrisŭ fabulele sale în românesce pe vremea luĭ Alexandrescu, şi Alexandrescu, dacă ar fi scrisŭ în franţuzesce, nu sciŭ dacă ar fi fostŭ maĭ pe josŭ de La Fontaine. Orĭ-care din fabulele sale, chiar fabula *Elefantulŭ* alŭ căreĭ subiectŭ a maĭ fostŭ tractatŭ şi de alţiĭ, e totŭ atâtŭ de originală, totŭ atâtŭ de a luĭ ca şi cele-lalte.

7. **Cost. V. Carp.** Cetiţĭ fabula *Ţĕranulŭ şi Vulpea* şi de si-

gurŭ vețĭ ḑice că e a luĭ Gr. Alexandrescu, atâta asemĕnare are cu fabula acestuia *Boulŭ și Vițelulŭ*. Uniĭ chiar aŭ luat'o ca a luĭ Alexandrescu, și e maĭ curiosŭ că ceĭ ce credeaŭ că acéstă fabulă este a luĭ Gr. Alexandrescu eraŭ Ĭășanĭ ca și C. V. Carp. Nu multŭ maĭ josŭ sunt și unele din cele-lalte fabule ale sale, cum e ***Catârulŭ și Boiĭ, Calulŭ și Momița, Țînțarulŭ și Armăsarulŭ***, etc. Și observămŭ că C. V. Carp scrie fabule politice ca și Heliade, dar scie să-șĭ păstreze liniștea de fabulistŭ ca și Gr. Alexandrescu. Cost. V. Carp n'a avutŭ cultură ca Gr. Alexandrescu, dar în talentŭ nu sémĕnă de locŭ să fi fostŭ maĭ pe josŭ. Omŭ nepĕsătorŭ nicĭ de dînsulŭ nicĭ de ḑiua de mâne, C. V. Carp nu se gândia nicĭ o dată să facă ceva bunŭ. Dacă a scrisŭ, n'a scrisŭ pentru că era scriitorŭ, a scrisŭ că i-a venitŭ să scrie, saŭ că n'avea ce face când era datŭ afară din slujbă. Dacă ar fi avutŭ cine ilŭ împinge la scrisŭ — precum a avutŭ La Fontaine — Cost. V. Carp ar fi scrisŭ nu numaĭ bine, dar și multŭ. In sfirșitŭ în privirea stiluluĭ C. V. Carp se asémĕnă cu Alexandrescu, fără să-lŭ imiteze, ci rămânândŭ originalŭ.

8. **G. Tăutu** este poetŭ liricŭ până și în fabulele sale, unde lirismulŭ nu se încape. Ca dovadă citițĭ, de pildă, fabula ***Găina cântărétă :***

O ! Atuncea, dragă, fără încetare
Eŭ pe pragulŭ ușeĭ una așŭ cântà,
Ca să facŭ stăpâna care aḑĭ ne are
Óspețĭ saŭ amantu-ĭ totŭ a aștептà.
Pe la mieḑulŭ nopțiĭ zorile-aurite
Că sosescŭ așĭ spune cu glasŭ sunătorŭ,
Chiar de către séră le-așĭ vesti, iubite,
Ca puținŭ să dórmă omulŭ muncitorŭ.
. . . .

9. **G. N. Nichitachi** are stilŭ, dacă așŭ puté să ḑicŭ, simplu, și încă ***simplu de totŭ*** și cu tóte acestea cu inversiunĭ, ba de multe orĭ chiar și cu înfloriturĭ, numaĭ pĕcatŭ că nu sunt la loculŭ lorŭ. Așa vedemŭ în *Șérpele și Șóricele;*

. . . .
Unŭ șérpe încă tînĕrŭ, ce se deprinsese
Pe la chelărie, *că și untŭ linsese*
De prin putinele,
Lapte din ulcele . . . . . *etc.*

Nu era de locŭ nevoe de atâta motivare aci și de atâta linsătură. Pe lângă acésta adese-orĭ se întâlnesce la dînsulŭ între timpurile verbelorŭ o nepotrivire care încurcă înțelegerea acțiuneĭ, așa de pildă în *Lupulŭ și Óia tînără*, *presentulŭ* se întrebuințéză cu unŭ *trecutŭ* și încă *presentulŭ* precedéză trecutulŭ. Iată versurile:

Cătră óie-unŭ lupŭ *se duce*
Și ĭ-a ḑisŭ cu vorbă dulce.

După scrierĭ Nichitache sémĕnă tînĕrŭ.

b) Versulŭ.

1. **G. Asachi.** In fabulele luĭ Asachi versurile aŭ mĕsura plină, sunt sunătóre, armonice chiar și rima bogată. Mĕsura întrebuințată de elŭ e maĭ adese-orĭ de opt silabe, variată cu șapte și de șése-spre-ḑece variată cu cincĭ-spre-ḑece. Singurulŭ defectŭ este neîngrijirea accentuluĭ: adese-orĭ, în locŭ de accente *tonice*, întâlnimŭ accente *ritmice*. Astŭ-felŭ chiar în versurile de maĭ sus din fabula *Nasulŭ și Ochelariĭ* vedemŭ:

ùrma în locŭ de urmà
dupà » dùpă
fàcu » făcù

In cât privesce *bogăția rimeĭ* n'avemŭ nimicŭ de ḑisŭ: să ne uitămŭ numaĭ la sfîrșitulŭ versurilorŭ orĭ căreĭ fabule. De pildă în fabula *Bróscele care cerŭ unŭ împĕratŭ.*

. . . . asculte
. . . . democratŭ
. . . . multe
. . . . împĕratŭ
. . . . înduràtorĭ
. . . . domnitorĭ

. . . . fire
. . . . nicăire
. . . . vĕḑutŭ
. . . . căḑutŭ
. . . .
. . . .
. . . . deprinsŭ
. . . . bunĕtate
. . . . înadinsŭ
. . . . pe spate
. . . .
. . . .
. . . . aspre-ḑise
. . . . pare-vi-se
etc. etc.

In aceste douĕ liniĭ din urmă: . . . aspre-ḑise . . . pare-vi-se . . . găsimŭ și felulŭ de rimă, pe care Eminescu l'a înmulțitŭ și care de mulțĭ se crede că ar fi alŭ sĕŭ. Ne aducemŭ bine aminte de rimele luĭ Eminescu:

. . . . pân' la Tisa
. . . . plânsu-mi-s'a

2. **C. Stamati** are versurĭ slabe întru cât privesce ***ritmulŭ*** și ***rima***. In cât privesce mĕsura versurilorŭ nu putemŭ ḑice nimica despre Stamati, cum nu vomŭ ḑice nicĭ despre alțĭ fabuliștĭ, de la carĭ nu vomŭ avé chiar edițiunea I saŭ vre-o ediţiune corectată de mâna lorŭ. Constatŭ că editoriĭ suferŭ de bóla ***îndreptăreĭ***: vorŭ să îndrepteze, și totŭ îndréptă până ce strică. Din Const. Stamati am ***edițiunea Codrescu***, care de departe miróse a îndreptărĭ. Unŭ exemplu de îndreptărĭ de ale editorilorŭ vomŭ arătà ceva maĭ departe la Donicĭ.

Stamati întrebuințézà mĕsurĭ de șése, de șépte și de opt silabe, variate cu versurĭ de 16 și de 14 silabe; altă dată versurĭ de 16 cu 15 și de 14 variate cu versurĭ maĭ micĭ.

Ritmulŭ și ***rima*** sunt cu totulŭ neîngrijite la C. Stamati. In cât privesce ritmulŭ, accentele cadŭ unde se întîmplă. Scrie versurile luĭ Stamati totŭ înainte pe aceiașĭ linie, saŭ cetesce-le, nu ca

versurĭ, ci cu pausă de punctŭ și virgulă și veĭ avé adevĕrată prosă, unŭ felŭ de prosă măestrită ca a luĭ Ioanŭ Créngă. Luămŭ, de pildă fabula: *Tabăra de cară.* Iat'o:

«Mergea odinióră o tabără de cară, între care era unulŭ năs-«trușnicŭ și mare fórte, ce pe lângă cele-lalte era ca o arătare, «saŭ ca unŭ armăsarŭ pe lângă unŭ țînțarŭ. . . . . »

Cuĭ i-ar veni în minte că acestea sunt versurĭ?

Rima fórte dese-orĭ este asonantică. Chiar în fabula de maĭ sus, de pildă, rimează:

odinióră cu *cară*
mare fórte » *cele-lalte*
boerĭ marĭ » *gogomanĭ*

3. **Antonŭ Pann,** e meșterŭ de versurĭ, e musicantŭ: *mĕsura* versurilorŭ sale este plină. In fabula *Șóricele:*

Unŭ șórice mare anume Gherlanŭ,
Peste tótă glóta fiindŭ căpitanŭ,
Atâtŭ se mândrise, pre cât povestescŭ,
Incât îșĭ uitase némulŭ șoricescŭ.
. . . .

în: *Iarna, Vêntulŭ și Cojoculŭ:*

Iarna *ca* muerea rea,
După cum i *se* părea,
Cu vêntulŭ se *disputa*
Si ḑicêndŭ îlŭ *descânta*. . . . .

Mĕsura întrebuințată de elŭ e maĭ multŭ cea de 16 și de optŭ silabe.

Ritmulŭ nu e regulatŭ: accentele se încurcă. Avemŭ maĭ multŭ accente ritmice decât tonice:

pestè în locŭ de *pèste,*
neamùlŭ » *neàmulŭ.*
vêntùlŭ » *vèntulŭ.*

Pe lângă aceste, găsimŭ accentuate monosilabele *ca, se, cu, și,* acolo unde nu potŭ să iea accente, și cuvintele: *disputa* și *descânta* avêndŭ câte două accente:

dìsputà în locŭ de *disputà*
dsècântà » *descântà.*

Rime are bogate, dar adese-orĭ amestecate cu asonanțe. De pildă în *Iarna, Vêntulŭ și Cojoculŭ*:

disputa rimézâ cu *descânta*
umflĭ » *suflĭ*
respectŭ » *pieptŭ.*

Versulŭ luĭ Ant. Pann se apropie de versulŭ popularŭ, în care predomină accentele ritmice și asonanțele.

4. **Heliade Rădulescu** ne dă versurĭ pe diferite mĕsurĭ ca și maĭ toțĭ fabuliștiĭ, și mĕsura e îngrijită și plină, în locurile acele unde nu s'a întâmplatŭ vre-o greșală de tiparŭ, saŭ nepotrivire cu ortografia sa italienisată, orĭ unde n'a ajunsŭ pana vre-unuĭ *editorŭ îndreptătorŭ.* In privirea mĕsureĭ, versurile luĭ ne presintă o mare varietate. In unele bucățĭ găsimŭ mĕsura de optŭ silabe, în altele de optŭ cu șépte, saŭ de douĕ-spre-ḑece variată cu șése, de optŭ variate cu cincĭ-spre-ḑece, și de treĭ-spre-ḑece variate cu șése.

Ritmulŭ nicĭ la Heliade nu e regulatŭ, accentele ritmice abundézâ. Așa în «*Foile și Cărbunele*:

Lângă o lemnărie unde sta grămadă
Una peste alta rĕŭ amestecate
Surcele *și așchiĭ* **a** *secureĭ pradă*
Țăndărĭ și găteje, dóge rĕsturnate.

Súrcèle e accentuatŭ *sùrcele, a* (securiĭ) de asemenea accentuatŭ. Maĭ departe în:

Unŭ grăsciorŭ cărbune cât nuca de mare
Dar viŭ *arḑêndŭ* bine, căḑù d'intâmplare,
Din hìrbulŭ cu spuză saŭ chiar din lulea,
Unuĭ sătênŭ care se ducea acasă . . . . . .

avemŭ:

àrḑêndŭ în locŭ de *arḑêndŭ*
hîrbùlŭ » *hìrbulŭ*
sàteanu » *săteànŭ.*

Rima în versurile luĭ Heliade este bogată, de și de multe orĭ crează chiar cuvinte pentru rimă. Ast-felŭ totŭ în acéstă fabulă găsimŭ rimândŭ: *ḑice* cu *pîrlice* (cărbune).

5. **Alex. Donicĭ** ne dă în versurile sale mĕsura regulată și plină. In privirea mĕsureĭ, fabulele luĭ Donicĭ se împartŭ în două grupe: unele în mĕsură mică de șépte saŭ de optŭ silabe și altele în mĕsură mare de ḑece, două-spre-ḑece, saŭ treĭ-spre-ḑece silabe. Bucățile în mĕsură mică păstréză, de obiceiŭ, acelașĭ numĕrŭ până la sfîrșitŭ; acele în mĕsură mare alternéză cu versurĭ micĭ. Multe sunt în versurĭ de mĕsurĭ diferite, marĭ și micĭ. Amestecarea mĕsurilorŭ marĭ cu micĭ câte-odată luĭ Donicĭ iĭ este dictată de Crilov, așa e în *Gânscele, Vulpea și Bursuculŭ, Vulturulŭ și Paingulŭ, Parnasulŭ, Lupulŭ și Lupușorulŭ, Calulŭ și Călărețulŭ, Leulŭ și Epurele, Stiglețulŭ și Ciocârlanulŭ, Două polobóce,* etc. etc.

Neregularitățile de mĕsură carĭ le întâlnimŭ în versurile luĭ Donicĭ, provinŭ maĭ alesŭ din causa editorilorŭ luĭ, carĭ aŭ găsitŭ cu cale să-ĭ îndrepteze versurile. Dămŭ unŭ exemplu de îndreptare din ediția Petrini (Iașĭ), față cu ediția II făcută de însușĭ Donicĭ (1842, Iașĭ). Luămŭ *Calulŭ și Călărețulŭ,* și reproducemŭ numaĭ versurile carĭ sunt în rimă.

In ediția Donicĭ:	*In ediția Petrini*:
Unŭ vrednicŭ călărețŭ	Unŭ vrednicŭ călărețŭ
. . . .	. . . .
Iar singurŭ elŭ semețŭ.	Iar *elŭ* singurŭ *era sumețŭ.*
*	*
Ca fără friŭ călare	Ca fără friŭ călare
Să iasă la plimbare	*Se* ésă la *preumblare.*

* * *

Donicĭ:

De o dată calulŭ aŭ pornitŭ
. . . .
Dar când aŭ înțelesŭ că n'are friŭ strunitŭ,

***Petrini*:**

De o dată calulŭ aŭ pornitŭ

. . . .

Dar când aŭ înţelesŭ că ***nu are*** frîŭ strunitŭ,

* * *

***Donicĭ*:**

În câtŭ pe călăreţŭ l'aŭ trîntitŭ ***elŭ*** josŭ :
Iar singurŭ aŭ plecatŭ la fugă maĭ vîrtosŭ.

***Petrini*:**

În cât pe călăreţŭ l'aŭ trîntitŭ josŭ ;
Iar ***elŭ*** singurŭ aŭ plecatŭ la fugă vîrtosŭ.

* * *

***Donicĭ*:**

S'aŭ sdruncinatŭ de totŭ.
Stăpânulŭ aŭ aflatŭ în urmă calulŭ mortŭ.

***Petrini*:**

S'aŭ ***stâlcitŭ*** de totŭ.
Stăpânulŭ aŭ aflatŭ în urmă calulŭ mortŭ.

* * *

***Donicĭ*:**

Şĭ-aŭ ḑisŭ : Sĕrmanulŭ calŭ, ***pre*** cruda ta peire
Eŭ însu-şĭ ţĭ-amŭ gătitŭ.
Tu sub povĕţuire
A frîuluĭ strunitŭ,
Eraĭ prea blândŭ şi bunŭ, şi ***nicĭ*** nu mĕ trînteaĭ
Nicĭ capu ***nu***-ţĭ rupeaĭ,
Şi slobodenia câtŭ e de desfătată,
Dar când ***la*** unŭ ***norodŭ*** nu are
Aşa mĕsură înţeléptă
Se face primejduitóre.

Petrini:

Şi aŭ ḑisŭ: Sĕrmane calŭ, cruda ta peire
Eŭ însuşĭ ţi-amŭ *pregătitŭ*.
Tu sub povĕţuirea
Frîuluĭ strunitŭ
Eraĭ prea blândŭ şi bunŭ, şi nu mĕ trânteaĭ
Nicĭ capu-ţĭ rupeaĭ
Şi slobozenia câtŭ e de desfătată
Când un *poporŭ* nu are
A sa mĕsură înţeléptă
Devine primejduitóre

Chiar din versurile de maĭ sus se póte vedé că Donicĭ se îngrija de exactitatea ritmuluĭ. Aceleaşĭ greşelĭ de accente însă, ca şi maĭ la toţĭ ceĭ-lalţĭ fabuliştĭ, facŭ şi în versurile luĭ Donicĭ să rĕsară accente ritmice, carĭ ne supĕră auḑulŭ. Vedeţĭ chiar la începutulŭ celeĭ maĭ cunoscute fabule, *Lupulŭ şi Cuculŭ*:

Rĕmâĭ sănĕtosŭ, vecine,
Aŭ ḑisŭ lupulŭ către cucŭ,
Aceste ţĕrĭ *de rĕŭ* pline
Le *părăsescŭ* şi mĕ ducŭ.

Avemŭ	***rămâĭ***	în	locŭ	de	***rămâĭ***
»	***Sànătòsŭ***	»	»	»	***sănătòsŭ***
»	***Àŭ***	»	»	»	***au***
»	***Acestè***	»	»	»	***acèste***
»	***Dè***	»	»	»	***de***
»	rèŭ	»	»	»	reŭ
»	părăsescŭ	»	»	»	părăsèscŭ

Rima este îngrijită la Donicĭ, dar adese-orĭ e forţată. In versurile din *Lupulŭ şi Cuculŭ*:

Acolo nu sunt ***rĕsbóie***
Toţĭ în pace vieţuescŭ,
Omulŭ este blândŭ ca *óie*,
Iar câiniĭ nicĭ hămuescŭ;

Rĕsbóie rimatŭ cu *oae* merge, însă în loculŭ unde e pusŭ *óie* nu merge. După firea limbeĭ române în comparaţiunĭ, termenulŭ din urmă se pune articulatŭ cu articolulŭ propriŭ saŭ cu articolulŭ ne-hotărîtorŭ. In casulŭ de faţă ar fi trebuitŭ să se dică, saŭ:

Omulŭ este blândŭ ca óia

saŭ:

Omulŭ este blândŭ ca o óie

In casulŭ întâiŭ nu ese rima; în casulŭ alŭ doilea nu merge ritmulŭ.

Acésta ne arată că în româneşce Donicĭ nu prea era tare, orĭ celŭ puţinŭ nu era aşa de tare ca în rusesce. Acésta se dovedesce maĭ multŭ, când găsimŭ şi alte greşelĭ de româneşce, ca în *Gânscele:*

Privesce unŭ ţĕranŭ cum *bate jocŭ cu noĭ*:
De astă nópte elŭ ne mână dinapoĭ.

Işĭ bate jocŭ de noĭ se dice în româneşce, dar *bate jocŭ cu noĭ* nicĭ odată.

De multe orĭ rima la Donicĭ este asonantică; aşa totŭ în fabula *Gânscele:*

minte rimatŭ cu *cinste*,
se póte » » *se'ntarte.*

In *Vulpea şi Bursuculŭ*:

unde rimatŭ cu *iute.*

In *Momiţa şi douĕ mîţe*:

judecătóre rimatŭ cu *care*
încruntate » » *de mórte*
momiţa » » *fiinţa*
frumosŭ » » *boţŭ.*

Apoĭ *tîrgŭ* rimatŭ cu *dicŭ* în versurile:

Mână la *têrgŭ*
Şi dreptŭ să *dicŭ.*

din fabula *Gânscele,* sunt maĭ puţinŭ decât asonanţe.

6. **Gr. Alexandrescu** ne dă în fabulele sale versurĭ marĭ de treĭ-spre-ḑece silabe în carĭ emistihulŭ I e de șase, și alŭ II-lea de șépte silabe. Aceste versurĭ marĭ adese-orĭ sunt amestecate cu versurĭ micĭ de câte șése séŭ șapte silabe. In acéstă categorie intră fabula *Elefantulŭ:*

In vremea de de multŭ, dobitócele tóte
De împĕratulŭ Leŭ, sătule, desgustate,
Ișĭ aleseră lorŭ
Unŭ altŭ stăpânitorŭ.

Alte fabule păstréză în tótă întinderea lorŭ aceeașĭ mĕsură. Așa e *Cânele isgonitŭ,* care are mĕsura de optŭ silabe:

Lupulŭ cu tótă prostia
Cârmuia împĕrăția. . . .
etc.

Orĭ cum ar fi mĕsura, mare saŭ mică, Alexandrescu îngrijesce ca să fie completă saŭ plină.

Ritmulŭ la acestŭ fabulistŭ e maĭ puținŭ îngrijitŭ decât chiar la ceĭ de maĭ sus. La toțĭ întîmpinămŭ accente ritmice în locŭ de accente tonice, dar Alexandrescu se pare că nicĭ nu vrea să țină samă de accentele cuvintelorŭ. De pildă în *Elefantulŭ*:

In vremea dè de multŭ *dobitócèle* tóte
De ìmpĕratulŭ leŭ sătule desgustate
Ișĭ alesèră lorŭ. . . . ;

în *Cânele și Măgarulŭ*:

Cù urechilè lăsate, cu cóḑà 'ntre picióre
Cânelè tristŭ și jalnicŭ mergea pe ò cărare;

în *Boulŭ și Vițelulŭ*:

Ùnŭ boŭ cà toțĭ boiĭ, pùținŭ là simțire
Ìn ḑilèle nóstre de sórtă-àjutatŭ;

în *Șóricele și Pisica*:

Unŭ șóricè de neamŭ și-ànumè Raton
Ce fùsese crescutŭ sub patŭ la pension

în *Cânele și Cățelulŭ*:

Câtu-mĭ sunt de urîte unele dobitóce
Cum: lupiĭ, urșiĭ, leiĭ și alte câte-và,
Care credŭ despre sine că prețuescŭ ceva;
De sè tragŭ din némŭ mare
Astà e ò 'ntîmplare;

în *Toporulŭ și Pădurea*:

Minunĭ în vrema nóstră
Nu vĕḑŭ a sè maĭ face
Dar cằ vorbea odată
Lemnè și dòbitóce
Nu rằmânè 'ndoială
Pentrù că dè n'ar fi
Nicĭ nù s'ar pòvesti.

Adecă la elŭ găsimŭ de pildă accentuatŭ:

dè în locŭ de:		***de*** (fără accentŭ)
dobitócèle	»	***dobitócele***
ìmpĕràtulŭ	»	***împĕràtulŭ***
alesèră	»	***alèseră***
urechile	»	urèchile
códà	»	còda
cânelè	»	cằnele
jalnícŭ	»	jalnicŭ
cà	»	ca
pùținŭ	»	pușinŭ
là	»	la
ỉn	»	în
șóricèle	»	șòricele
ànume	»	anùme
fùsese	»	fusèse
prèțuescŭ	»	prețuescŭ
astà	»	àsta
lemnè	»	lèmne
rèmâne	»	rĕmằne

maĭ alesŭ se găsescŭ accentuate monasilabe ca: ***din, cu, și, o, ca, la, în*** etc. în locurĭ unde nu potŭ să aibă accentŭ.

Rima în versurile luĭ Alexandrescu e îngrijită și bogată, totușĭ întâlnimŭ din când în când și rimă asonantică; de pildă:

tóte	rimatŭ	cu	*desgustate*
póte	»	»	*unitate*
rĕspunsŭ	»	»	*supusŭ*
primblă	»	»	*schimbă*
ursŭ	»	»	*pĕtrunsŭ*
nóstră	»	»	*próstă*
mijlóce	»	»	*face*
dobitóce	»	»	*face*
dîntâiŭ	»	»	*fiŭ.*

7. **Const. V. Carpŭ,** în privirea mĕsureĭ, ne dă versurĭ regulate și de diferite mărimĭ: ne dă versurĭ de optŭ silabe variate cu șépte ca în *Fluturulŭ și Albina, Țînțarulŭ și Armăsarulŭ;* versurĭ de cincĭ-spre-ḑece silabe ca în *Catârulŭ și Boiĭ, Calulŭ și Momița;* versurĭ de douĕ-spre-ḑece silabe variate cu versurĭ micĭ de cincĭ, șése, și șépte silabe ca în *Țĕranulŭ și Vulpea, Cucórele și Ciόra, Vulpea înșelată, Norulŭ și Valea.* In generalŭ mĕsura e plină și se vede multă ușurință de versificare.

Ritmulŭ e maĭ îngrijitŭ decât la Alexandrescu, dar întâlnimŭ și destule accente ritmice; așa în *Țînțarulŭ și Armăsarulŭ,* cetimŭ:

Taurulŭ prefectŭ se plânge
Că unŭ hoțŭ *lacòmŭ* de sânge,
Unŭ țînțarŭ banditŭ scăpatŭ
Astăḑĭ *dèla* închisóre,
Prìnḑêndŭ ùnŭ calŭ *là* strîmtóre,
De *pelè* l'aŭ desbrăcatŭ;
Și fiindŭ *maltràtatŭ* fórte
Nu-ĭ departe nicĭ de mórte.....

adecă ne dă:

lacòmŭ	în	locŭ de	*làcomŭ*
dèla	»	»	*delà*
prìnḑêndŭ	»	»	*prinḑèndŭ*
ùnŭ	»	»	*unŭ*
pelè	»	»	*pèle*
maltràtatŭ	»	»	*maltratàtŭ.*

Rima în versurile luĭ Carpŭ e bogată și în generalŭ maĭ bogată decât la Alexandrescu, la care versurile se încheie așa desŭ în verbe de acele in *ește* saŭ *escŭ* și în participiĭ în *at*. Rima luĭ Carpŭ e dată fórte adeseorĭ de substantive și de verbe ne amplificate. E ajutatŭ însă în găsirea rimeĭ și de neologisme, pe carĭ le întrebuințéză maĭ desŭ decât Alexandrescu. Vedețĭ în ***Mielulŭ și Edița***:

. . . .
O voĭ, ***amatorĭ*** de ***funcțiĭ!*** O voĭ flămânḑĭ de ***sălare!***
O voĭ, care din pruncie ațĭ ***speratŭ*** într'unŭ ***procesŭ!***
Iată timpulŭ ***favorabilŭ***, alergațĭ în fuga mare
Câte cu unŭ mielŭ în brațe și fițĭ ***sigurĭ*** de ***succesŭ***.

Cu tóte aceste Carpŭ nu se îndepărtéză nicĭ de vorba obicinuită în poporŭ. Veḑĭ în ***Fluturulŭ și Albina***:

Uf! Ce huetŭ!... Vaĭ de mine!
A-șĭ dori multŭ să sciŭ cine
Sbârnâie așa frumosŭ?
Bunŭ sositŭ cobză stricată,
Strigă fluturulŭ îndată
Ce zări albina jos.

8. **G. Tăutu** întrebuințéză în fabulele sale mĕsura de ḑece, douĕ-spre-ḑece, patru-spre-ḑece și mĕsura de optŭ silabe, dar neamestecate: aceeașĭ mĕsură merge dela începutŭ până la sfîrșitŭ. ***Ritmulŭ*** e regulatŭ, maĭ îngrijitŭ și decât la Carpŭ, și cuvinte cu accentulŭ schimbatŭ se întâlnescŭ maĭ rarŭ. Cetițĭ în ***Șarlatanulŭ***, care e o satiră, dar care s'a luatŭ ca fabulă:

De palatŭ nu prea departe
Intr'unŭ unghiŭ odată stà,
Intre multe gurĭ căscate,
Șarlatanulŭ și strigà:

Venițĭ, domnilorŭ, la mine,
Unŭ lécŭ bunŭ a târguì;
Prefăcutŭ în prafurĭ fine
Șĭ-orĭ-ce rĕŭ potŭ lecuì.

Așa prafurĭ de minune
Incă 'n lume nicĭ aŭ fostŭ,
Ele potŭ înțelepciune
A da omuluĭ ce-ĭ prostŭ;

Cinste hoțuluĭ; iertare
Orĭ și căruĭ vinovatŭ,
Babeĭ sure ce dințĭ n'are
Amantŭ june de pupatŭ.
etc.

Rima e totŭ aşa de îngrijită ca şi la Carpŭ; Tăutu însă întrebuinţéză multŭ *încălcarea,* adecă la dînsulŭ, unŭ versŭ calcă adese-orĭ asupra celuĭ-laltŭ, cum vedemŭ chiar maĭ sus:

Cinste hoţuluĭ; iertare
Orĭ şi căruĭ . . . . etc.

9. **G. N. Nichitachi** (1).

C. Fondulŭ.

1. **G. Asachi.** In cât privesce fondulŭ, Asachi scie a se ţinea strînsŭ de subiectŭ. Se întîmplă câte-odată ca povestirea să se lungéscă, dar atuncĭ povestirea devine descriptivă şi capĕtă interesŭ prin descriere.

Descrierea la Asachi e maĭ în totŭ-d'a-una bine reuşită. Când face descrierea unuĭ personagiŭ, după cum trece de la arătarea exterioruluĭ la interiorŭ, descrierea, scurtă cum este, din prosopografică devine etopeică; şi când ne face tabloulŭ unorŭ împrejurărĭ, ni se pare că-lŭ vedemŭ cu ochiĭ. Iată de pildă descrierea de la începutulŭ fabuleĭ *Mórtea şi Nenorocitulŭ*:

Unŭ lemnarŭ din ceĭ sĕrmanĭ,
Plin de grijă şi de anĭ,
Cărândŭ *vréscurĭ grele* 'n spate
Din pădure pe la sate,
Se 'nturna încetişorŭ
La sĕraculŭ foişorŭ.
Obositŭ, neputinciosŭ,
Pune sarcina sa jos,
Şi-şĭ aduce-aminte-anume
Câte sufere pe lume!
Că de când elŭ s'a născutŭ
Rele numaĭ a vĕḑutŭ.
. . . . etc. . . . .

Trecêndŭ peste expresiunea *vréscurĭ grele,* care s'ar fi pututŭ înlocui prin *lemne grele,* pentru că vréscurile de ordinarŭ sunt

(1) Asupra luĭ Nichitachi nu maĭ revenimŭ: amŭ începutŭ analisarea fabulelorŭ luĭ înainte de a-ĭ cunósce biografia, şi amŭ încetatŭ de îndată ce amŭ aflatŭ că este în viaţă.

uscate și prin urmare ușóre, aicĭ în privirea descrieriĭ Asachi se asémĕnă cu La Fontaine. Cam aceeașĭ descriere face și La Fontaine în acelașĭ locŭ și în aceeașĭ fabulă și cu tóte acestea nu sémĕnă a traducere. Asachi, orĭ-ce s'ar ḑice, e omŭ deșteptŭ și artistŭ: cetesce și înțelege, și înțelege tocmaĭ ce trebue înțelesŭ:

In fabula *Bróscele carĭ cerŭ unŭ împĕratŭ* Asachi descrie fórte bine chipulŭ cum se apropie bróscele de craca de lemnŭ care le căḑuse din cerŭ, de la Zevs, ca să le fie împĕratŭ:

Suveranulŭ îns'acelŭ
Pe care l'aŭ socotitŭ
Că-ĭ vr'unŭ uriașŭ cumplitŭ,
Ramŭ aŭ fostŭ de-unŭ copăcelŭ.
Despre-acesta mare témă
Avea brósca care 'ntăĭ
Aŭ ieșitŭ să iee sémă
Și să dea semnŭ la aĭ sĕĭ.
Dar abia de ramŭ încetŭ
Tremurândŭ s'aŭ propiatŭ
Iată șĭ-alta vine 'n urmă.
După ea întréga turmă.
Apoĭ nu prea târziorŭ
Totŭ acelŭ broscosŭ poporŭ
Așa bine s'aŭ deprinsŭ
La firésca bunătate,
Incât sărea în adinsŭ
Impĕratuluĭ în spate.

Multŭ maĭ bine încă reușesce Asachi în descrierea de moravurĭ de ale timpuluĭ. Ne-apĕratŭ că asupra moravurilorŭ n'are când să insiste, ci numaĭ încolțesce saŭ împunge în trécĕtŭ, dar cu atâta naivitate, că-țĭ vine a gândi că elŭ crede lucrurile chiar «*vorbă cu vorbă.*»

Fórte dese-orĭ și fórte de multŭ se laudă și s'a lăudatŭ naivitatea în poesie și maĭ alesŭ în fabulă.

De ce?

Din viața de tóte ḑilele se scie că vederea este maĭ credinciósă decât auḑulŭ. Când veḑĭ, creḑĭ; când auḑĭ, poțĭ să creḑĭ, dar creḑĭ pe cât poțĭ, saŭ creḑĭ și nicĭ prea. Ca să creḑĭ din auḑite trebue ca martorulŭ să fie unŭ omŭ demnŭ de credință, adecă să-țĭ pară, după vorbă, că și dînsulŭ crede. Tocmaĭ aceste condițiunĭ ale martoruluĭ demnŭ de credință le îndeplinesce povestitorulŭ naivŭ: îlŭ creḑĭ pe dînsulŭ ca și cum aĭ crede pe unŭ copilŭ care nu scie a se preface. Îlŭ creḑĭ pentru că-țĭ închipuĭ că elŭ nu are nicĭ unŭ interesŭ ca să falsifice adevĕrulŭ și-țĭ pare că elŭ spune așa cum

a vědutŭ și cum este în adevěrŭ, așa încât îțĭ rěmâne ție să judecĭ numaĭ valórea lucruluĭ, iar nu și valórea mărturieĭ.

Povestirea naivă maĭ are pentru noĭ și altă pricină de ademenire: când scimŭ că celŭ ce povestesce, departe de a fi copilŭ la minte, este un omŭ deșteptŭ și pětrundětorŭ, povestirea luĭ naivă saŭ reflexiunile sale naive ne placŭ, pentru că nu le maĭ luămŭ ca naivitățĭ, ci le luămŭ dreptŭ confidențe saŭ destăinuirĭ. Prin străvedimea naivitățiĭ luĭ noĭ zărimŭ încrederea ce are elŭ în noĭ, ca să ne destăinuéscă asemenea lucrurĭ. Și, de óre-ce elŭ se încrede în noĭ, de óre-ce ne spune lucrurĭ carĭ nu s'arŭ puté destăinui orĭ șі cuĭ, de sigurŭ că și noĭ suntemŭ ómenĭ de încredere, de sigurŭ că și noĭ suntemŭ ómenĭ deștepțĭ.

Iată la ce ajunge naivitatea povestitoruluĭ, iată ce șurupŭ alŭ viețeĭ sufletescĭ atinge în noĭ acéstă naivitate; iată pentru ce ne place acéstă naivitate:

Ne place, pentru că în fața eĭ suntemŭ ómenĭ de încredere, suntem deștepțĭ, într'unŭ cuvîntŭ suntemŭ ómenĭ. Acéstă naivitate ne place, căcĭ ea este în ochiĭ noștriĭ o dovadă că suntemŭ ómenĭ. ***A fi omŭ*** este tótă ambiția nóstră și întregulŭ nostru idealŭ.

Iată ce este naivitatea și pentru ce place naivitatea.

Asachi cu sciință orĭ cu nesciință, și din talentŭ orĭ pověțuitŭ numaĭ de bunulŭ simțŭ scia din când în când să se facă naivŭ, și ca atare să ne facă să-lŭ cetimŭ orĭ să-lŭ ascultămŭ cu celŭ maĭ mare interesŭ.

Când în ***Grecrulŭ și Furnica*** Asachi dice:

. . . . Grecrulŭ . . . .
Pe furnică-a sa vecină
Aŭ rugatŭ să-lŭ împrumute
C'unŭ grăunte, c'o neghină,
Să maĭ prindă la vîrtute,
Dicêndŭ : ***děŭ la timpŭ di trierŭ,***
Daŭ parola mea de grierŭ,
Inturna-voiŭ tótă suma
Și-'nteresulŭ de 'mprumutŭ.

îțĭ pare că elŭ (Asachi) e convinsŭ că legea împrumutuluĭ e atâtŭ de generală, că se întinde până și la greerĭ și la furnicĭ. Și cu acéstă ocasiune ce icónă ne dă elŭ despre moravurile timpuluĭ, în care se dă împrumutŭ numaĭ cu condițiunea de a se plăti dobândă! Și apoĭ cuvintele: ***daŭ parola mea de grierŭ,*** ce frumosŭ și lămuritŭ arată, pe de o parte că nu tóte ***parolele*** sunt de sémă, iar pe de altă parte că ceĭ ce aŭ nevoe de împrumuturĭ sunt maĭ alesŭ de ceĭ carĭ umblă cu ***parola*** pe buze, adecă de ceĭ ce vorbescŭ franțuzesce. Iată cum din naivitate iese ironia. Iată cum, fără să băgămŭ de sémă, Asachi printr'o vorbă ne intră pe sub piele, se arată prietenulŭ nostru și noĭ ne facemŭ prieteniĭ și credincioșiĭ luĭ și rîdemŭ împreună cu dînsulŭ de celŭ ce umblă după împrumutŭ, punêndŭ ca garanție: ***parola luĭ de .... grierŭ.***

Când în fabula ***Mórtea și Nenorocitulŭ,*** Asachi ne arată cum bĕtrânulŭ acela, ***care de când s'a născutŭ numaĭ rele a vĕḑutŭ,*** se gândesce că:

«Tótă nóptea 'n gândurĭ zace,
«Ḑiua nicĭ cum n'are pace,
«Căcĭ vătafulŭ rĕŭ și tontŭ,
«Boerescułŭ peste pontŭ,
«Birulŭ greŭ și miĭ bețlice,
«Doĭ ficiorĭ și patru fiĭce,
«O soție sfădítóre,
«Viața-ĭ face o lingóre !....»

ne dă unŭ tabloŭ de moravurĭ care în puține cuvinte descrie fórte multŭ și le arată cu atâta siguranță că există, că sunt, în cât se vede din vorba luĭ că aceste lucrurĭ eraŭ atâtŭ de reale pe acele vremurĭ, și lumea era așa de obicĭnuită cu dînsele că numaĭ la mórte dóră, de ar fi maĭ pututŭ apela, dar aiurea, ba. Orĭ-cât s'ar fi inspiratŭ Asachi din La Fontaine, acésta nu e luată dela Francezĭ; acésta e gândită și simțită românesce și simțită adâncŭ. Și când veḑĭ ce-a simțitŭ și, maĭ multŭ, ce-a scrisŭ Asachi, îțĭ vine în adevĕrŭ să te mirĭ pentru ce «***luĭ i s'aŭ luatŭ în considerare numaĭ defectele***?»

In fabula *Ochiĭ și Nasulŭ* cetimŭ:

Atuncĭ limba cu talentŭ
Aŭ ḑisŭ către presidentŭ:
«Dréptă plécă-ne ureche,
«Să auḑĭ doveḑĭ o mie,
«Prin înscrisŭ și mărturie,
«Cum din epoca cea veche,
«*Némŭ de nasŭ, totŭ necurmatŭ*
«*Ochelariĭ aŭ purtatŭ,*
«*Și-ĭ se cade ca moșie*
«*Trecută 'n paragrafie.*»
O comisie de mazilĭ
Rînduită chiar pe nasŭ
Aŭ găsitŭ între movilĭ
Brasda ce-ochelarĭ-aŭ trasŭ.

Aceste rîndurĭ ne daŭ unŭ tabloŭ din întîmplările timpuluĭ, o judecată dintre rĕzașĭ, carĭ vecĭnicŭ aveaŭ procese și mereŭ se judecaŭ, în cât lorŭ le eșise vorba de ómeniĭ ceĭ maĭ *cârciogarĭ,* iară rĕzășieĭ, cântecululŭ:

... «Peticŭ de moșie
«Șĭ-unŭ sacŭ de hârtie...»

In aceste rîndurĭ se maĭ vede încă ce bine scie a personifica Asachi. Limba aci e advocatulŭ în picióre; iar în versurile următóre e și maĭ advocatŭ când ḑice:

«Tribunalulŭ va ierta
«Să potŭ pilde arăta:
«Fața dac'ar fi rĕmasŭ
«De 'ntîmplărĭ să n'aibă nasŭ
«Cine-ar fi acelŭ măgarŭ
«Să maĭ pórte ochelarŭ?...

Maĭ încolò vine și rîndulŭ nasuluĭ, care de bucurie că a câștigatŭ procesulŭ se ridică maĭ pre sus de *Limbă* și face chefŭ.

Fabula urméză:

Din aceste lămuritŭ,
După legĭ aŭ doveditŭ,

Cum că pentru nasŭ anume
Ochelariĭ s'aŭ ursitŭ,
Şĭ-ochelarilorŭ în lume
Postŭ pe nasŭ s'aŭ rînduitŭ!

La acéstă limbuție
Bravo 'n sală-a rĕsunatŭ,
Iar Nasulŭ de bucurie
De treĭ orĭ a strănutatŭ.

2. **C. Stamati,** în fabulele sale, ne presintă faptele omenescĭ în generalŭ numaĭ ca fapte omenescĭ desbrăcate de orĭ-ce culóre locală, totușĭ din când în când sub forma uneĭ scurte descrierĭ ne dă admirabile tablourĭ de moravurile timpuluĭ. Așa în fabula: ***Bĕtrânulŭ țĕranŭ și mórtea,*** iată cum vorbesce bĕtrânulŭ:

«O vaĭ mie ticălosulŭ, ce să facŭ, cum să trăescŭ,
Și cum potŭ să împlinescŭ
«Câte se cerŭ dela mine și când tóte îmĭ lipsescŭ!
«Biata babă, copilașiĭ golĭ, de fóme hămesițĭ.
«Nu am pentru dînșiĭ hrană, nu am cu ce să-ĭ îmbracŭ,
«Iar zapciiĭ făr de milă din casa mea ne-lipsițĭ,
«Cerŭ birulŭ, cerŭ boerescululŭ și în multe părțĭ mĕ tragŭ
«In cât de când m'am născutŭ, pân' ce am îmbĕtrânitŭ
«Nicĭ de-o ḑi de bucurie eŭ nu m'am învrednicitŭ!
«Decĭ, mórte, vinŭ de mĕ scapă . . . . . .

Subiectulŭ acesteĭ fabule este împrumutatŭ și chiar acéstă parte este o imitațiune. Modelulŭ de care s'a inspiratŭ însă Stamati i-a datŭ numaĭ ideea și i-a lăsatŭ libertatea de a-șĭ alege unŭ bĕtrânŭ nenorocitŭ din aceeașĭ clasă ca și alŭ luĭ La Fontaine, trăitŭ în aceleașĭ împrejurărĭ ca și alŭ luĭ Asachi, dar fiindŭ de unŭ caracterŭ deosebitŭ. Nenorocitulŭ din fabula luĭ Asachi, pe lângă «***vătafulŭ rĕŭ și tontŭ***» pe lângă «***boerescululŭ peste pontŭ***», «***birulŭ greŭ***», «***miĭ beilice***» «***doĭ feciorĭ și patru fiice,***» maĭ are pe capulŭ luĭ și «***o soție sfăditóre.***»

Bĕtrânulŭ luĭ Stamati nu póte rĕsufla de ***zapciĭ,*** carĭ îĭ sunt ***ne-lipsițĭ din casă*** și carĭ îlŭ întindŭ în tóte ***părțile*** pentru birŭ și boerescŭ, pe când ***biata babă*** și ***copilașiĭ*** sunt ***golĭ*** și ***hămesițĭ***

de fóme. Acestŭ bĕtrânŭ îșĭ iubesce biata babă și copilașiĭ, dar n'are când să îngrijéscă de eĭ din pricina ***zapciilorŭ,*** așa că maĭ multŭ de mila lorŭ, ca să nu-ĭ maĭ vadă ***golĭ*** și ***hămesițĭ,*** strigă mórtea ca să-lŭ scape. Acestŭ bĕtrânŭ e desperatŭ de viață din causa asupririlorŭ din afară. Nenorocitulŭ luĭ Asachi, pe lângă elementulŭ asupritorŭ venitŭ de din afară, maĭ e chinuitŭ și de unŭ ghimpe domesticŭ, de ***soția sfăditóre,*** căreia nimicŭ nu-ĭ maĭ place și care nu-lŭ crede la nevoie. Bĕtrânulŭ luĭ Stamati este adevĕratŭ țĕranŭ românŭ, căcĭ țĕrannlŭ de ceĭ străinĭ și de zapciĭ, cărora n'are ce le face, se îngrijesce și de mila copiilorŭ desperéză și-șĭ cere mórtea, iar despre femeia sfăditóre nu se îngrijesce așa multŭ. Se supĕră elŭ pe momentŭ, dar supĕrarea și-o descarcă în curîndŭ, căcĭ leaculŭ pentru a tăia gustulŭ de sfadă îlŭ dă proverbulŭ: «*gura bate . . . spatele.*»

Nenorocitulŭ luĭ Asachi e țĕranŭ românŭ după cele ce sufere dela ***vătafŭ*** etc., dar frica de soția sfăditóre i-a dăruit-o Asachi, care cunoscea pe țĕranŭ maĭ puținŭ decât Stamati.

In fabula ***Prieteșugulŭ cânescŭ*** Stamati, după Crilov (vedĭ ***Prietenia Câinilorŭ,*** pag. 59), ne dă în modŭ ironicŭ o trăsătură caracteristică a slujbașilorŭ sătuĭ, carĭ, după ce s'aŭ săturatŭ, îșĭ batŭ jocŭ de slujbă. Iată cum dice Stamati:

Sub feréstră la bucătărie
Roșca și cu Tarca la sóre se culcase,
Măcarŭ că după datorie
Eĭ nu trebuia să lase
«Pórta fără păzitorŭ:
Dar fiindŭ-că atuncĭ se săturase
Și eraŭ politicoșĭ cu orĭ-ce trecĕtorŭ....

Din aceste rîndurĭ, carĭ ne vorbescŭ cu unŭ tonŭ așa de naivŭ, se vede par'că ar fi lege generală, saŭ unŭ lucru fórte obicinuitŭ ca slujbașulŭ, după ce s'a săturatŭ, să nu-șĭ maĭ vadă de slujbă.

Stamati are spiritŭ de observație și de generalisare, și pană de fabulistŭ.

3. **Antonŭ Pann** pune așa de bine acțiunile omenescĭ pe séma

animalelorŭ că, cetindu-lŭ, îţĭ vine să ḑicĭ: cine scie, póte c'o fi fostŭ şi aşa. Citiţĭ de pildă fabula *Pisicile şi Cotoiulŭ*. Intréga acţiune e povestită aşa că-ţĭ vine a crede că s'a petrecutŭ chiar între pisicĭ. Când descrie Antonŭ Pann cum cotoiulŭ cântăresce şi mănâncă totŭ caşulŭ pisicilorŭ, în versurile:

Dacă vede că 'ntr'o parte
Atârnă maĭ greŭ niţelŭ,
Iea din ceea-laltă parte
Şi muşcă ceva din elŭ.
Îlŭ pune iar, iar ridică,
Acum dincócĭ greŭ vĕḑêndŭ,
Muşcă şi d'aci niţică
Ca să potrivéscă vrêndŭ.
Apoĭ iar şi iar şi iară,
Când aci când colea greŭ
Vrêndŭ lorŭ rĕŭ să nu le pară
Elŭ a muşcatŭ totŭ mereŭ......

ţi se pare că Antonŭ Pann crede că numaĭ ca să le facă plăcere pisicilorŭ cotoiulŭ, şi-a datŭ tótă silinţa şi a făcutŭ chiar sacrificiulŭ de a ***muşcatŭ totŭ mereŭ*** din caşŭ, numaĭ şi numaĭ pentru că vrea ca pisicilorŭ ***să nu le pară rĕŭ*** că partea celeĭ-lalte ar fi maĭ mare.

De obiceiŭ Antonŭ Pann pune pe animale să facă tocmaĭ acţiunĭ de acele carĭ se potrivescŭ cu ele. Acţiunile cuprinse în fabulele sale sunt acţiunĭ omenescĭ, acţiunĭ carĭ privescŭ omenirea în generalŭ, carĭ se întâlnescŭ la tótă omenirea.

Naivitatea nu-ĭ lipsesce nicĭ luĭ Antonŭ Pann, numaĭ elŭ arată lucrulŭ pe scurtŭ, în forma obicinuită; şi nu ne face ***destăinuirĭ naive,*** saŭ le face fórte rarŭ şi par'că numaĭ din întîmplare. In fabulele luĭ predomină nu poesia, ci istoria.

4. **I. Heliade Rădulescu** nu păstréză tonulŭ şi naivitatea fabuleĭ. Temperamentŭ sanguinŭ, nerăbdătorŭ, nu se póte stăpâni să aştepte până ce alţiĭ vorŭ înţelege acţiunea. Atribue faptele ce le descrie unorŭ animale saŭ plante, vrea să le îmbrace în haina modestă a fabuleĭ, dar n'are răbdare s'o acopere cu desăvîrşire, ci se pune

repede a biciuì pe animalulŭ nevinovatŭ, pe care îlŭ luase ca simbolŭ alŭ adevĕratuluï agentŭ. Heliade nu se dă ca naivŭ ci tocmaï ca prea cunoscĕtorŭ și ţi se pare că își maltratéză simbólele, tocmaï pentru ca să se înţelégă că nu este vorba de ele, ci de alţiï, cărora le ţinŭ loculŭ. Heliade ne dă tablourï de moravurï, dar tablourï vĕḑute nu cu ochiï fabulistuluï, ci cu ochiï poetuluï satiricŭ. Heliade îmbracă gândirile sale în haina fabuleï, dar după ce și-a pusŭ în minte să le îmbrace, începe a striga: scăpaţi-mĕ de acéstă haină: n'o potŭ suferì, mĕ înnăbușe, lăsaţi-mĕ să respirŭ în libertate!

Acéstă nepotrivire între blândeţea fabuleï și între dorinţa luï Heliade de a biciuì de-a dreptulŭ, adese-orï dă locŭ pentru noï la neînţelesurï; și anume ne face să nu-lŭ înţelegemŭ tocmaï acolo unde elŭ voesce să fie maï finŭ. De pildă în *Corbulŭ și Vulpea* (1829) ḑice:

Vulpea ca o jupânésă
O *cam șterge* de pe-a casă

Ce va fi voitŭ să înţelégă prin aceste vorbe?

Unŭ fabulistŭ în naivitatea luï, voindŭ să facă alusiune la jupânesele carï aveaŭ obiceiŭ *s'o cam ștérgă de pe-a casă,* adecă să plece de-acasă fără scirea bărbatuluï adecă a jupânuluï, ar fi pututŭ să ḑică așa cum a ḑisŭ Heliade, însă atuncï ar fi trebuitŭ să se întîmple altă ceva decât ceea ce s'a întîmplatŭ în fabula acésta: ar fi trebuitŭ să se întîmple ceva care să nu-ï fie pe placulŭ jupâneseï, ar fi trebuitŭ să fi păţitŭ ceva care s'o înveţe ca de altădată să *n'o maï ștérgă de pe-acasa.* Aicï din potrivă jupâneseï i-a mersŭ fórte bine, a pututŭ amăgi pe Corbŭ să-ï iea *cașulŭ.*

Amŭ puté să ḑicemŭ altŭ-felŭ. Amŭ puté să ḑicemŭ că Heliade prin jupânésă înţelege *neguţetorésă* și anume *neguţetorésă* în înţelesulŭ de *înșelătóre, de hóţă.* In acestŭ casŭ s'ar potrivi cu ceea ce urméză. Cu tóte acestea totŭ nu merge nicï așa, pentru că atuncï n'avea nevoe s'o *ștérgă* de-acasă.

Lăsândŭ la o parte ne-sintactica întrebuinţare a timpurilorŭ, căcï ḑi ce: «Vulpea . . . *o șterge* de pe-acasă și *eșise* la plimbare,» și ferindu-ne cu desĕvêrșire de gândulŭ de a îndrepta ceea ce alţiï

aŭ făcutŭ nu scimŭ cu ce scopŭ, credŭ că dacă era ca prin Vulpe să se înțelégă negoțetorésă ar fi pututŭ maĭ bine să ḑică:

Vulpea ca o jupânésă
O *ștersese* de pe-a casă
Și eșise la preumblare.

Așa cum este (în ediția din 1884, Craiova), de óre-ce dă locŭ la două înțelesurĭ, nu e bine.

Vorba *îngâmfatŭ* din versurile:

Corbulŭ *îngâmfatŭ* în sine,
Nicĭ de cum nu-ĭ vine bine,

ne arată că haina modestă a fabuleĭ îlŭ supĕra, îlŭ strîngea rĕŭ pe Heliade.

Maĭ bună dovadă, însă, că luĭ îĭ plăcea satira, biciuirea directă, găsimŭ în varianta: *ce este Corbulŭ și Vulpea* scrisă în 1860. Iată cum începe:

Corbulŭ stă pe locŭ totŭ corbŭ
(Precum orbulŭ e totŭ orbŭ
Și ciocoiulŭ totŭ ciocoiŭ,
Cât să-lŭ cânțĭ cu usturoiŭ).

Heliade voesce să ne dea câte ceva din moravurile timpuluĭ, dar e prea finŭ. Elŭ e tare în vorbe, dar slabŭ în ideĭ. Ideile, nu sciŭ cum, perŭ înainte de a se zamisli, iară vorbele curgŭ câte odată carĭ de carĭ maĭ tarĭ asupra erouluĭ, pe care caută să ne facă să-lŭ urîmŭ, îlŭ maltratéză într'atâta încât dela o vreme, în locŭ să-lŭ urîmŭ, nouĕ începe să ne fie milă de dînsulŭ. Cam așa e *Cióra privighetóre*: stilulŭ lipsitŭ de nobleță și demnitate; iar unde atinge câte ceva din moravurĭ rĕmâne aprópe neînțelesŭ. De pildă cam ce aĭ puté înțelege din versurile:

Ce nume să-șĭ dea acuma?
Că e lucru 'nsemnătorŭ!
De la nume-atârnă totulŭ
Și trecutŭ și viitorŭ.

Pe intriganțĭ și pe înșelătorĭ Heliade îĭ cunósce și îĭ descrie fórte bine:

«Jupâne corbŭ, plecăciune!
«O Dómne, ce frumusețe!
«Ce pasere, ce minune,
«Ce dragŭ de pene mărețe!...
«Dar n'are glasŭ; — ce pĕcatŭ!

Așa vorbesce vulpea către corbŭ.

In *Foile și Cărbunele,* însă, foile sunt și maĭ meștere de întorsŭ vorba. Iată cum vorbescŭ foile:

— Ce sórtă te aștéptă, sĕrmane cărbune,
«Curândŭ te veĭ stinge și negru tăciune,
«In ḑece minute bunŭ n'o să maĭ fiĭ
«Decât pe părete să scrie cu tine,
«Să facă la posne draciĭ de copiĭ;
«Dar ce maĭ renume când m'aĭ ascultà!
«Eŭ să suflu 'n tine și tu 'n lemnărie
«Să te opresci țintă și să începĭ a dà
«Colea unŭ focŭ țapânŭ! Ce maĭ bărbăție!
«Ce nume țĭ-aĭ face chiar în istorie!
«Gazetele tóte tare-ar bucinà!

5. **Alex. Donicĭ** nu ne dă nimicŭ noŭ pe lângă materialulŭ fabuleĭ. Numaĭ într'unŭ locŭ, în *Momița și douĕ mîțe,* a pusŭ o parenteză, dar o parenteză fórte bine găsită, ceea-ce dovedesce că Donicĭ avea talentŭ, dară nu avea îndrăsnélă. Se ținea de povețele luĭ Crilov și nu vrea să se abată dela ele. Parenteza de care vorbimŭ e tocmaĭ la începutŭ:

In a momițelorŭ țéră
(Ce maĭ nu are hotară)
. . . .

Tocmaĭ acéstă fabulă, fără să o putemŭ găsi la vr'unŭ scriitorŭ străinŭ, o găsimŭ și la Antonŭ Pann, numaĭ cu deosebire că în locŭ de maimuță, la Antonŭ Pann, judecătorulŭ este unŭ cotoiŭ. De și Antonŭ Pann a publicat'o maĭ înainte, așa că a fostŭ posibilŭ ca Donicĭ s'o fi vĕḑutŭ saŭ auḑitŭ, totușĭ la Donicĭ e multŭ maĭ bine

arătatŭ faptulŭ, deşi, după cum amŭ vĕḑutŭ maĭ sus, şi la Antonŭ Pann e destulŭ de bine. Naivŭ şi de bună credinţă, ca şi Antonŭ Pann, Donicĭ arată lucrurile cu maĭ multă limpeḑime decât elŭ. Parenteza în care ḑice că *ţéra momiţelorŭ maĭ nu are hotare,* adecă *e aşa de mare că maĭ nu-ĭ maĭ daĭ de margine,* e spusă aşa de nebăgatŭ în sémă, pare că ţi-ar fi spus'o la ureche, aşa încât nu strică nimicŭ naivităţeĭ povestiriĭ, ţi-aĭ închipui că elŭ crede chiar că ţéra maimuţelorŭ e fórte mare.

6. **Gr. Alexandrescu** ne dă fabulele cele maĭ româneseĭ şi cele maĭ bogate ca fondŭ. Şi prin fondŭ înţelegŭ la fabule nu atâtŭ subiectele, pentru că aceleaşĭ subiecte potŭ fi utilisate pentru tóte ţĕrile şi pentru tóte timpurile. Adevĕratulŭ fondŭ în fabule e formatŭ de modulŭ cum se presintă acţiunea, de reflexiunile şi motivările pe carĭ le dă fabulistulŭ. La Fontaine întrece pe Crilov şi pe toţĭ fabuliştiĭ vechĭ, pentru ce? Pentru că La Fontaine aşa motivéză acţiunile şi aşa descrie personagele, că le veḑĭ trăindŭ şi anume trăindŭ în lumea lorŭ. Crilov cu o fabulă lovesce numaĭ într'unŭ singurŭ viţiŭ; La Fontaine, pe lângă viţiulŭ pe care îlŭ isbesce în specialŭ, lovesce atâtea şi atâtea aplecărĭ rele, carĭ formézā óre-cum alaiulŭ sateliţilorŭ aceluĭ viţiŭ.

M. Saint-Marc Girardin ḑice că fabula se póte mlădia la tóte sentimentele, la tóte tonurile şi póte să fie aci dramatică, aci dogmatică, aci naivă, aci elocuentă aci duiósă, aci înţepĕtóre (1).

Sub pana luĭ La Fontaine fabula se mlădiéză tocmaĭ cum ḑice M. Saint-Marc Girardin, şi sub pana luĭ Gr. Alexandrescu alŭ nostru de asemenea. Asupra luĭ Gr. Alexandrescu ar trebui să facĭ o lucrare specială ca să poţĭ cuprinde tótă bogăţia din puţinele sale fabule. Aprópe fie-care frasă la Alexandrescu îţĭ descopere câte unŭ colţŭ din lumea în care trăesce ele, aşa că, voindŭ să daĭ numaĭ unŭ resumatŭ despre dînsulŭ, maĭ nu sciĭ ce să alegĭ, căcĭ orĭ-ce aĭ alege, îţĭ pare rĕŭ după ceea ce aĭ lăsatŭ. Iată de pildă, în fabula *Elefantulŭ:*

(1) La Fontaine et les fabulistes. 1867. I, pag. 90.

. . . Domnulŭ Elefantŭ, cu nasulŭ învîrtitŭ,
Puternicŭ îndestulŭ, dar însă necioplitŭ
Şi de capŭ tare, grosŭ . . . . . .

Acesta este, după Alexandrescu, unŭ tipŭ de stăpânitorŭ de care cunósce elŭ, adecă unŭ felŭ de omŭ destulŭ de perfectŭ ca exteriorŭ, cu nasulŭ destulŭ de învîrtitŭ; destulŭ de puternicŭ saŭ tare ca forţă animală, ca forţă brută, dar la minte grosŭ. Şi ca dovadă despre acésta:

Noulŭ stăpânitorŭ,
Cât s'a orînduitŭ,
Pus'a 'n slujbă pe boï;
Iar lupulŭ mâncătorŭ
Se făcù favoritŭ
Şi ministru la oï.

Maï departe cetiţï isprăvile acestorŭ sfetnicï aï tronuluï:

Vĕ lasŭ să judecaţï
Câţï mieï fură mâncaţï
Şi câte oï sluţite
De fiarele cumplite!
In zadarŭ facŭ strigare
Oile 'mpovĕrate,
Chipŭ nu e de scăpare.
Şi plângerï ne-curmate,
Ce vinŭ de pe la turme,
Rĕulŭ nu potŭ să-lŭ curme.
Lupulŭ dar îşï urméză
A sa nelegiuire;
Căcï de ce se lucréză
Domnulŭ nu are scire,
Ba câte lupulŭ spune
Le ia tóte de bune.

Cetindŭ fabula ***Câinele şi Măgarulŭ*** găsiţï nu numaï faptulŭ că unŭ slujbaşŭ caută slujbă, ci vedeţï chiar unŭ slujbaşŭ cinstitŭ, unŭ omŭ cu merite, unŭ omŭ cu caracterŭ, unŭ omŭ care e necăjitŭ nu pentru că n'are slujbă, ci pentru că e nevoitŭ să caute slujbe, şi în faţa luï vedemŭ pe cine? Vedemŭ pe acelŭ pe care fabula îlŭ

înlocuesce printr'unŭ măgarŭ, vedemŭ pe unulŭ care n'a sciutŭ ce vrea să dică cinste. Iată cum începe fabula:

Cu urechile lăsate, cu códa între picióre
Câinele tristŭ și jalnicŭ mergea pe o cărare.
După multŭ umbletŭ iată că-lŭ întâlnesce
Unŭ măgarŭ și-lŭ opresce.
— «Unde te ducĭ, îĭ dice.
«Ce rĕŭ ți s'a 'ntîmplatŭ?
«Scii par'că te-a ploatŭ,
«Așa staĭ de mâhnitŭ.»
— «Dar sunt nemulțumitŭ.
«La împĕratulŭ Leŭ în slujbă m'am aflatŭ;
«Insă purtarea luĭ,
«De e slobodŭ s'o spuĭ,
«M'a silitŭ, în sfîrșitŭ, să fugŭ să-lŭ părăsescŭ.
«Acum cautŭ altŭ stăpânŭ bunŭ, unde să-lŭ găsescŭ?
— «Numaĭ de atâtŭ te plângĭ, măgarulŭ întrebă,
«Stăpânulŭ l'aĭ găsitŭ, îl vedĭ, de față stă:
«Vino numaĭ decât la mine să te bagĭ. . . . .»

In vorbele prin carĭ cânele își arată îndoiala, ***dacă e slobodŭ să vorbéscă despre purtarea stăpânuluĭ***, se arată câtŭ de înlănțuită era pe atuncĭ libertatea cuvîntuluĭ: nicĭ despre fostulŭ stăpânŭ, de la care fugise și cu care nu maĭ avea nicĭ în clinŭ nicĭ în mânecă, nu maĭ avea voie să vorbéscă.

Ce putemŭ dice de *Boulŭ și Vițelulŭ*, saŭ câte amŭ trebui să dicemŭ, ca să putemŭ arăta totŭ ce se cuprinde în acéstă fabulă, care vorbesce maĭ bine decât tóte comentariile:

Unŭ boŭ, ***ca toțĭ boiĭ***, ***puținŭ la simțire***,
In dilele nóstre ***de sórtă-ajutatŭ***
Și decât toțĭ frațiĭ maĭ cu osebire
Dobândì 'n cirédă unŭ postŭ însemnatŭ.

— Unŭ boŭ în postŭ mare? — Dreptŭ cam ciudatŭ vine,
Dar asta se 'ntîmplă în orĭ-care locŭ.
Decât multă minte sciŭ că e maĭ bine
Să aĭ totŭ-d'a-una unŭ dramŭ de norocŭ . . . .

Incercațĭ a sublinia din acéstă fabulă numaĭ părțile principale

carĭ privescŭ moravurile timpuluĭ, și vețĭ vedé că vi se va întîmpla acelașĭ lucru ca și mie: Cu încetulŭ vețĭ sublinia tótă fabula, precum eŭ amŭ subliniatŭ aprópe în întregime aceste două strofe.

Unŭ boŭ puținŭ la simțire ca toțĭ boiĭ, fiindŭ ajutatŭ de sórtă, dobândesce în cirédă, adecă în téra boilorŭ, unŭ postŭ însemnatŭ. Și dacă unŭ boŭ a pututŭ să ajungă într'unŭ postŭ mare, vine lucru cam ciudatŭ pentru cine nu scie cum staŭ lucrurile; lucrulŭ în sine însă nu e de mirare, pentru că așa se face, așa este obiceiulŭ, *așa se întîmplă în orĭ-care locŭ.* Trebue să sciĭ că, pentru ca să ajungĭ mare, nu e nevoie de *multă minte* ci numaĭ de *unŭ dramŭ de norocŭ.*

Iată meritele carĭ se cerŭ în lumea boilorŭ. Iar dacă voescĭ să vedĭ ce póte unŭ boŭ, care a ajunsŭ în postŭ mare numaĭ cu dramulŭ luĭ de norocŭ; dacă voescĭ să vedĭ ce pățescŭ vițeiĭ neîncercațĭ, carĭ credŭ că orĭ-cine e datorŭ să aibă milă și să facă totulŭ ca să-șĭ ajute némulŭ, n'avețĭ decât să cetițĭ fabula întrégă și să vedețĭ ce dice boulŭ despre vițelŭ:

— Cine? A mea rudă?!.. Mergĭ de-lŭ dă pe scară,
N'amŭ ast-felŭ de rude și nicĭ voiŭ să-lŭ sciŭ.

Vedețĭ la Alexandrescu, în fabula *Cânele și Cățelulŭ,* portretulŭ unuĭ ambițiosŭ de rîndŭ, care predică egalitatea, care se arată omŭ înaintatŭ în ideĭ, care nu maĭ ține la mărire, ci ar voi ca să fie și la noĭ ca în țěrile civilisate, unde tóte prejudițiile de clasă aŭ trecutŭ și s'aŭ schimbatŭ; omŭ, care nicĭ chiar în vorbă nu voesce să i se dică măcarŭ domnule saŭ *domnia-vóstră,* ci orĭ-cine să-ĭ dică curatŭ pe nume; omŭ, care arde de dorința de a vedé realisate reformele din alte țěrĭ și care e întristatŭ, indignatŭ chiar, în contra acelora pe carĭ *mândria nu-ĭ maĭ părăsesce.* Iată vorbele acestuĭ tipŭ de ambițiosŭ puse de Alexandrescu în gura unuĭ câne *Samsonŭ dulăŭ de curte:*

«Câtŭ îmĭ sunt de urîte unele dobitóce
«Cum Lupiĭ, Urșiĭ, Leiĭ și alte câte-va,
«Care credŭ despre sine că prețuescŭ ceva!

«De se tragŭ din némŭ mare
«Asta e o 'ntîmplare.
«Şi eŭ póte sunt nobilŭ, dar s'o arătŭ nu-mĭ place.
«Ómeniĭ spunŭ adese că 'n ţĕrĭ civilisate
Este egalitate:
«Tóte ieaŭ o schimbare şi lumea se cioplesce,
«Numaĭ pe noĭ mândria nu ne maĭ părăsesce!
«Câtŭ pentru mine unulŭ fiesce cine scie
«C'o amŭ de bucurie
«Când tótă lighióna, măcar şi cea maĭ próstă,
«Câne sadeă îmĭ ḑice iar nu *Domnia-vóstră!* . . . .

Totŭ în acéstă fabulă, ce bine e schiţatŭ şi portretulŭ omuluĭ lesne creḑĕtorŭ şi care iea vorba dreptŭ faptă şi se bucură înainte de-a ajunge. Cetiţĭ maĭ departe ce face căţelulŭ, şi vedeţĭ în acelaşĭ timpŭ cum iubitorulŭ de egalitate îşĭ arată colţiĭ.

Gândirea *vóstră* ḑise (căţelulŭ), îmĭ pare minunată
Şi simţimîntulŭ *vostru* îlŭ cinstescŭ, *fraţiĭ meĭ!*
— Noĭ fraţiĭ tĕĭ? rĕspunse Samsonŭ plinŭ de mânie.
Noĭ fraţiĭ tĕĭ? potae!
O să-ţĭ daŭ o bătae
Care s'o pomenescĭ.
Cunoscĭ tu cine suntemŭ, şi ţi se cade ţie,
Lichea neruşinată, astŭ-felŭ să ne vorbescĭ?....
— Dar *ḑiceaţĭ*
— Şi ce-ţĭ pasă, te 'ntrebŭ eŭ ce ḑiceamŭ?. . .

O lume întrégă trăesce în fabulele luĭ Gr. Alexandrescu; şi ceea ce intereséză maĭ multŭ e că tóte personagele luĭ potŭ să fie tipurĭ generale saŭ vecĭnice, dar de-ocamdată trăescŭ cu tótele în una şi aceeaşĭ societate dintr'o anumită vreme.

7. **C. V. Carp** în fabulele sale ne dă, ca şi Alexandrescu, tablourĭ de moravurĭ. C. V. Carp însă asemĕnéză atâtŭ de multŭ moravurile omenescĭ cu obiceiurile animale, în cât ţi se pare, în adevĕrŭ, că lucrurile se petrecŭ chiar între animale. Iată, în fabula *Catârulŭ şi Boiĭ,* cum descrie elŭ viéţa unuĭ catârŭ între caĭ:

Unŭ catârŭ fătatŭ pe drumurĭ, crescutŭ în of şi în vaĭ
De lungŭ timpŭ, cu displăcere, trăia între nisce caĭ.

Respinsŭ de toţĭ cu asprime, fómea setea îlŭ usca:
Paele de prin gunóie le pupà şi le mâncà.
Posomorîtŭ ca o bufnă, greoiŭ, necioplitŭ şi slutŭ,
Era tótă ḑiulica, mereŭ brâncitŭ şi bătutŭ.
Une-orĭ, curgêndŭ ca plóia pe biata spinarea sa,
Câte treĭ şi patru sute de copite numĕrà.
Altă dată, pe sub cumpĕtŭ, făcêndŭ caiĭ toţĭ complotŭ
Ilŭ luaŭ gonindŭ la vale până ce cădea în botŭ;
Nu se auḑia în urmă-ĭ de cât *jnapŭ* şi iară *jnapŭ*.
In fine, sătulŭ, odată luâ şi elŭ lumea 'n capŭ....

Cetiţĭ ***Ţĕranulŭ şi Vulpea*** de C. V. Carp şi vedeţĭ pe de o parte cum se desvoltă şi se arată la lumină instinctele cele rele, năravulŭ din născare, iar pe de altă parte vedeţĭ cum se schimbă la dînsulŭ tonulŭ după felŭ ideilorŭ ce exprimă. La începutŭ, unde sub nume de puiŭ de Vulpe, descrie pe unŭ orfanŭ, tonulŭ este duĭosŭ; maĭ departe, când descrie faptele criminaluluĭ din nascere, tonulŭ devine elocuentŭ, la începutŭ sentenţiosŭ, apoĭ familiarŭ, ironicŭ şi în sfîrşitŭ energicŭ. Iată începutulŭ acesteĭ admirabile fabule, prin care Carp se ridică alăturea cu Alexandrescu şi căreia nimicŭ nu-ĭ lipsesce pentru a fi un capŭ de operă.

«Unŭ ţĕranŭ odată, umblândŭ prin câmpie,
«Zăresce figura unuĭ animalŭ,
«Ce abia eşise din o vizunie,
«Stândŭ ca o nălucă singurelŭ pe malŭ:
«Puişorŭ de vulpe încă fără dinţĭ
«Străinŭ de părinţĭ.

«Mama luĭ, sĕrmana, nu de multŭ perise
«Din caŭsa manieĭ unuĭ vênătorŭ
«Şi elŭ rĕmasŭ singurŭ afară eşise
«Cerêndŭ ajutorŭ.

«Avea o figură multŭ atrăgĕtóre:
«Pĕrulŭ roşŭ ca foculŭ strălucea pe elŭ,
«Cu doĭ ochĭ ca douĕ flacărĭ arḑĕtóre
«Şi blândŭ totŭ odată ca unŭ mĭeluşelŭ.

«Ilŭ luă ţĕranulŭ cu scopŭ ca să-lŭ créscă;
«Am să-lŭ ducu acasă, ḑice 'n gândulŭ sĕŭ:

«Incă-I crudŭ, sĕrmanulŭ, póte să trăiască
«Fără să cunóscă năravulŭ celŭ rĕŭ.

«Copiiĭ acasă numaĭ ce-lŭ vĕḑură
«Incepù cu dînsulŭ a se desfătà
«Rupea dela gură
«Câte-o bucăţică şi mereŭ îĭ dà».....

De aci înainte tonulŭ se schimbă:

«Dar proverbulŭ ḑice: «spinulŭ pân' nu cresce,
«Nu se desvĕlesce.»
Abia luna trece, o găină sbóră
Ţipândŭ din poĭată, şi maĭ mulţĭ veciniĭ
Se plângŭ totŭ-odată pentru prima óră
Că nu daŭ de urma maĭ multorŭ găinĭ.

In nedumerire este fie-care
Incepŭ să urmeze sfeḑĭ şi bătăliĭ;
Nu veḑĭ în totŭ loculŭ decât întristare.
Femeĭ desolate şi poieţĭ pustiĭ.

Ce póte să fie?
De locŭ nu se scie,
Secretulŭ ca fumulŭ, ca argintulŭ viŭ
Fuge, se strecóră, nevĕḑutŭ se face:
Toţĭ sunt în eróre;
Cele maĭ ghibace
Babe vrăjitóre
Nicĭ ele nu sciŭ.....

In fabula *Ţinţarulŭ şi Armăsarulŭ* C. V. Carpŭ satiriséză întregulŭ mecanismŭ administrativŭ, dela primarulŭ din satŭ până la primulŭ ministru. O simplă pişcătură de ţînţarŭ, trecêndŭ din gură în gură şi din autoritate în autoritate, se măresce şi se lăţesce întru atâta că ajunge să pună guvernulŭ pe gândurĭ şi chiar să trămiţă armată. Iătă cum începe fabula:

Cât a ţinutŭ iarna gólă,
Unŭ ţînţarŭ slăbitŭ de bólă,
Ce şeḑuse 'n ospitalŭ,
Cum simţi ceva căldură
Incepù să facă cură
Pe spinarea unuĭ calŭ.

Indată, în aceiașĭ ḑi, vestea veniriĭ ţînţaruluĭ se aude deja dincolo de satŭ:

Unŭ cocoşŭ umflatŭ în pene
Ce, din próspĕtŭ, nota-bene,
Acolo primarŭ era,
Rĕŭ de lucru, bunŭ de gură
Ca să facă o bravură
Incepù a publicà:
Crăinicindŭ în gura mare
. . . .
Că unŭ ţînţarŭ inviatŭ
. . . .
. . . .
Pe unŭ calŭ l'a sgâriatŭ.

Nuvela încă fierbinte
Sburândŭ mereŭ înainte,
Domnulŭ câne sub-prefectŭ,
Auḑindŭ în a sa plasă
Ce scandalŭ se întîmplase
Acolo merge directŭ,
Şi făcêndŭ în fuga mare
O formală constatare
Cu martorĭ şi cu doprosŭ....

Inaintéză prefectureĭ unŭ raportŭ că unŭ ţînţarŭ, apucândŭ unŭ calŭ de spinare, l'a mușcatŭ din *treĭ locurĭ*.

Prefectulŭ dă *ministeruluĭ internŭ* o telegramă că unŭ hoţŭ scăpatŭ din închisóre

Prinḑêndŭ unŭ calŭ la strîmtóre
De piele l'a desbrăcatŭ.
etc. etc.

Afacerea merge până la Leŭ, la capulŭ statuluĭ, și când acesta se miră cum se póte că:

O fiinţă aşa mică
Póte învinge unŭ calŭ,

Lupulŭ, ministrulŭ de interne, rĕspunde:

Acestŭ soiŭ rarŭ se găsesce,
Aci scade, aci cresce:

Se dă tumba şi pe locŭ
Din ţînţarŭ devine taurŭ,
Avêndŭ códă de balaurŭ
Şi gură cu dinţĭ de focŭ.
In elŭ stă o greutate
De-unŭ cantarŭ şi jumĕtate.
Vĕ pare exorbitantŭ?
Dar acesta când s'aprinde
Când se umflă şi se 'ntinde
Inghite şĭ-unŭ elefantŭ!

Dacă Carp ar fi avutŭ deprinderea de a scrie, fără să maĭ ḑicŭ şi cultura luĭ Alexandrescu, adecă dacă Carp ar fi sciutŭ în totŭdauna cum să-şĭ rotunjéscă subiectulŭ, n'ar fi fostŭ întrecutŭ nicĭ odată. De altŭ-felŭ chiar cu ceea-ce are este unŭ bunŭ tovarăşŭ alŭ luĭ Alexandrescu. Şi unulŭ şi altulŭ ţintescŭ moravurile politice, dar, pe când Alexandrescu se ocupă şi de moravurile sociale, Carp atinge numaĭ în generalŭ, numaĭ ceea-ce este omenescŭ în aceste părţĭ şi se opresce la moravurile politice.

8. **G. Tăutu** lasă prin fabulele sale numaĭ din când în când a se strecura câte o mică adiere privitóre la moravurile sociale, şi atuncĭ nu ca tablourĭ maĭ multŭ saŭ maĭ puţinŭ complete, ci numaĭ ca nisce alusiunĭ adese-orĭ greŭ de priceputŭ. Unŭ exemplu de acestŭ felŭ se póte vedé în *Găina cântăréţă*, care e din fabulele luĭ una din cele maĭ bine reuşite.

Iată cum vorbesce găina care are gustŭ să cânte ca şi cocoşiĭ:

. . . . aşŭ vroì ca tine
Plesnindŭ din aripe să cântŭ versŭ *deschisŭ.*
O! atuncea, dragă, fără încetare
Eŭ pe pragulŭ uşeĭ una aşŭ cântà
Ca să facŭ stăpâna care aḑĭ ne are
Óspeţĭ saŭ amantu-ĭ totŭ a aşteptà.

D. Tecnica.

In literatură ca şi în vorbă, pe lângă interesulŭ ce presintă faptele şi pe lângă forma în care faptele sunt povestite saŭ arătate,

valórea uneĭ bucățĭ literare atârnă și de modulŭ cum lucrurile sunt puse în evidență, atârnă de umbra și de lumina în care sunt puse unele fapte; de scurtimea cu care sunt expuse unele, de desvoltarea ce se dă altora, precum și de punctulŭ din care sunt privite, și de orînduirea saŭ dispozițiunea părțilorŭ narațiuneĭ saŭ descriereĭ. In scriere ca și în vorbire sunt două căĭ, două felurĭ de procedărĭ, de carĭ scriitorulŭ se póte servi pentru a ne pune saŭ a ne desfășură sub ochiĭ mințiĭ unŭ tabloŭ, o localitate, o totalitate de lucrurĭ saŭ unŭ faptŭ orĭ unŭ complexŭ de fapte. Aceste două procedărĭ saŭ căĭ sunt ***descrierea*** și ***narațiunea.***

Descrierea servesce a ne presentà lucrurile din lume ca existândŭ saŭ fiindŭ grupate orĭ înșirate în spațiŭ. Narațiunea ne presintă faptele orĭ fenomenele carĭ se desvĕlescŭ și se succedéză orĭ se întâlnescŭ în timpŭ. Descrierea tinde a ne presentà lucrurile în modŭ sinopticŭ, așa cum sunt unele față de altele. Narațiunea tinde a ne presentà faptele în modŭ sincronicŭ și în acelașĭ timpŭ cronologicŭ. Cu tóte acestea, nicĭ pentru presentarea sinoptică nicĭ pentru cea sincronică și cronologică, nu se potŭ stabili dinainte regule fixe. Aceste regule atârnă de lucrurile saŭ faptele ce voimŭ a presenta, de scopulŭ pentru care se presintă și de felulŭ cum scriitorulŭ saŭ povestitorulŭ vede lucrurile saŭ faptele. Tocmaĭ aci e tótă greutatea. Chiar dacă regule fixe s'ar stabili, totŭ ar rĕmâné ceva nestabilitŭ, pentru că aceste regule potŭ fi interpretate în modŭ diferitŭ de diferite mințĭ. Pe de altă parte rĕmâne, însă rĕmâne fórte stabilitŭ, că scriitorulŭ trebue să producă în mintea cetitoruluĭ ilusiunea lucrurilorŭ saŭ a faptelorŭ reale. Cum îĭ veĭ produce acéstă ilusiune?

Dacă veĭ descrie unulŭ după altulŭ lucrurile carĭ trebue să formeze unŭ tabloŭ, saŭ împrejurările în carĭ se desvoltă unŭ faptŭ, se póte fórte lesne să fie obositorŭ pentru cetitorŭ; saŭ, dacă veĭ reuși să-șĭ închipuéscă lucrulŭ, se póte să nu rĕușescĭ să-lŭ vadă în culorile în carĭ voescĭ să-lŭ vadă. Unŭ exemplu ne va lămuri maĭ bine.

Voimŭ, de pildă, sĕ descriemŭ lupta dintre individiĭ A și B — unŭ

Fĕt-Frumosŭ și unŭ ***Zmeŭ***, și voimŭ să arătămŭ că acéstă luptă a fostŭ crîncenă și, maĭ cu sémă, lungă.

Părțile principale ale acesteĭ narațiunĭ saŭ descrierĭ — căcĭ și narațiunea este totŭ o ***descriere de fapte*** — după cum se obicĭnuesce în generalŭ, sunt: 1) Introducerea, prin care chemămŭ luarea aminte asupra faptuluĭ; 2) Pregătirea în care se arată cine era *A*, cine era *B*; în ce ralațiunĭ se găsiaŭ și care a fostŭ causa lupteĭ saŭ a bătăcĭ; 3) Faptulŭ principalŭ care cuprinde: a) încăerarea și b) lupta; și 4) Incheerea saŭ resultatulŭ.

Procedându-se în acestŭ modŭ, e firescŭ lucru că partea cea maĭ mare din narațiune va fi ocupată de introducere și de pregătire, iar faptulŭ principalŭ cu încăerarea și lupta vorŭ fi relativŭ scurte, căcĭ nu veĭ puté da decât puține amĕnunte asupra încăerăriĭ și ceva maĭ multe asupra lupteĭ: veĭ spune că amêndoĭ s'aŭ încleștatŭ cu brațele lorŭ vênóse, și apoĭ aŭ începutŭ a se roti unulŭ pe altulŭ când la drépta când la stânga, până ce în sfîrșitŭ Fĕt-Frumosŭ trântesce odată pe Zmeŭ și-lŭ viră în pămîntŭ până în genunche, apoĭ a doua óră îlŭ vîră până la brîŭ și în sfîrșitŭ a treia óră îlŭ vîră până la gâtŭ și-ĭ taie capulŭ. In totŭ casulŭ în mintea ascultătoruluĭ, lupta va durà aprópe numaĭ atâta timpŭ cât va durà povestirea saŭ, în celŭ maĭ bunŭ casŭ, dacă îĭ veĭ spune că s'aŭ luptatŭ unŭ ceasŭ saŭ o ḑi întrégă saŭ treĭ ḑile și treĭ nopțĭ, va durà ceva maĭ multŭ, dar nu așa de multŭ cât aĭ voi să-lŭ facĭ să-șĭ închipuéscă.

Ce s'ar întîmplà însă dacă s'ar procedà în altŭ modŭ?

Dacă, după întroducere, trecêndŭ numaĭ decât la faptulŭ principalŭ, vomŭ descrie încăerarea, vomŭ arăta că dintr'o vorbă saŭ douĕ amîndoĭ s'aŭ încleștatŭ cu brațele lorŭ vênóse și aŭ începutŭ a se roti unulŭ pe altulŭ, când la drépta când la stânga, căutândŭ și unulŭ și altulŭ să rĕstórne orĭ să biruéscă pe celŭ-altŭ; și dacă printr'o trecere potrivită, lăsându-ĭ așa încăerațĭ, în locŭ de-a trece la descrierea lupteĭ, vomŭ face acum acea parte a narațiuneĭ pe care am numit'o ***pregătire*** și vomŭ arătà cine eraŭ luptătoriĭ, în ce relațiunĭ se găsia unulŭ cu altulŭ, care era causa lupteĭ, cum s'aŭ întâlnitŭ,

unde s'aŭ întâlnitŭ şi alte amĕnunte de felulŭ acesta; şi dacă numaĭ după arătarea tuturorŭ acestorŭ împrejurărĭ vomŭ veni la luptă şi vomŭ arătà cum îlŭ trântesce pe Zmeŭ în pămîntŭ până la genunchĭ, până la brîŭ, până la gâtŭ etc., efectulŭ va fi altulŭ. In acestŭ casŭ ascultătoruluĭ saŭ cetitoruluĭ lupta îĭ va părea multŭ maĭ lungă, pentru că elŭ sciindu-ĭ încăeraţĭ, în totŭ timpulŭ câtŭ amŭ făcutŭ noĭ pregătirea naraţiuniĭ, în totŭ timpulŭ câtŭ i-amŭ descrisŭ noĭ luptătoriĭ şi împrejurările şi causa lupteĭ, în totŭ timpulŭ acesta elŭ şi-ĭ închipuia necontenitŭ încăeraţĭ şi luptându-se; şi cu câtŭ descrierile pregătitóre aŭ duratŭ maĭ multŭ, cu atâtŭ a duratŭ maĭ multŭ şi lupta, aşa încât la urmă, când ajungĭ să-ĭ spuĭ că Fĕt-Frumosŭ a trântitŭ pe Zmeŭ până la genunchĭ şi până la brâŭ, cetitorulŭ crede că e şi vremea ca să-lŭ trântéscă, orĭ cu alte cuvinte e şi vremea ca să se isprăvéscă lupta.

Meşteşugulŭ saŭ priceperea scriitoruluĭ de a orîndui părţile descriereĭ saŭ ale naraţiuneĭ în aşa modŭ, încât să producă în mintea cetitoruluĭ ilusiunea că ar fi vĕḑutŭ lucrurile saŭ faptele reale, este aceea ce noĭ numimŭ *tecnică literară*.

In tecnica literară a fabuleĭ intră şi ceea ce se numesce *încheere.*

Nu numaĭ că orĭ şi ce începutŭ trebue să aibă şi unŭ sfîrşitŭ saŭ o încheere, dar o dramă trebue maĭ alesŭ să aibă o încheere, şi fabula în felulŭ sĕŭ este o dramă.

Fabula nu numaĭ că trebue să aibă o încheere, dar încă e pretenţiósă în privirea încheeriĭ.

Sunt unele genurĭ literare carĭ nu cerŭ numaĭ decât încheere. Aşa poesia epică, epopea şi romanulŭ aŭ şi n'aŭ încheere, saŭ amŭ puté ḑice că totŭ se închee şi iar se deschee, pentru că e în natura lorŭ de-a se puté prelungi la infinitŭ, precum se prelungesce şi viaţa omenireĭ. Fabula însă, avêndŭ o întindere mărginită, fiindŭ, aşa ḑicêndŭ, unŭ felŭ de teoremă de geometrie, cere numaĭ decât o încheere şi încă o încheere bine făcută. Satira póte să fie lipsită de încheere saŭ să aibă o încheere maĭ slabă, pentru că poetulŭ satiricŭ fiindŭ stăpânitŭ de pasiune, sub influenţa acesteĭ pasiunĭ n'a putută răbda până la sfîrşitŭ, ci de demultŭ şi-a spusŭ ce

avea de spusŭ, și-a spusŭ foculŭ; fabulistulŭ însă e omulŭ care vorbesce după ce a gânditŭ, după ce a judecatŭ și a cumpĕnitŭ lucrurile, de aceea încheerea fabuleĭ trebue să fie tare și concisă saŭ cuprindĕtóre. Acéstă împrejurare a făcutŭ că la fabuliștiĭ ceĭ bunĭ fabula să închee printr'unŭ proverbŭ saŭ încheerea însĕșĭ e așa de nemerită, că remâne ca proverbŭ. Totŭ de încheere ține și morala fabuleĭ.

Morala póte fi și a nu fi gustată, și în generalŭ maĭ multŭ nu este decât este. Pentru ce? Pentru că așa e omulŭ.

Unuĭ omŭ cu mintea cam de mijlocŭ și póte și maĭ jos eștĭ nevoitŭ să-ĭ spuĭ și iar să-ĭ spuĭ până te înțelege; pe când unuĭ omŭ deșteptŭ două treĭ cuvinte saŭ numaĭ o alusiune îĭ ajunge ca să te pricépă, când îĭ spuĭ ceva din sfera cunoscințelorŭ luĭ.

O fabulă povestită în lungŭ și latŭ e maĭ multŭ decât o alusiune. Când uneĭ fabule deci îĭ maĭ adaugĭ și morala, însemnéză că nu aĭ încredere că veĭ fi înțelesŭ și pentru aceea maĭ repețĭ odată rĕspicatŭ saŭ deslușitŭ, orĭ în gura mare, ceea ce în fabulă i-aĭ spusŭ la ureche. Cu alte cuvinte, când, după ce i-aĭ spusŭ cuĭ-va o fabulă, maĭ adaogĭ și morală, însemnéză că nu-lŭ credĭ destulŭ de deșteptŭ ca să te înțelégă dintr'odată.

Una dintre slăbiciunile omuluĭ este de a se crede deșteptŭ și orĭ cine îlŭ atinge în acéstă parte slabă, îlŭ supĕră.

Pe cât de multŭ place naivitatea în fabulă, pe atâtŭ de multŭ displace morala. Cu tóte acestea din vremile vechĭ, din vremurile când ómeniĭ aveaŭ maĭ multă nevoe de explicație, s'a luatŭ obiceiulŭ de a se adăuga la fabule și câte o parte explicativă, care se numesce morală.

Morala însă nu este o parte integrantă a fabuleĭ și ca dovadă putemŭ să aducemŭ și vomŭ vedé chiar mulțime de fabule fără morală și fiindŭ cu tóte acestea destulŭ de bune și póte maĭ bune decât sunt de cele cu morală.

In maĭ strînsă legătură se găsesce fabula cu proverbulŭ. Adeseorĭ proverbulŭ este întrebuințatŭ ca să închee fabula, și o închee așa de bine, încât îțĭ vine a crede că întréga fabulă a fostŭ snovită

pentru a motivă proverbulŭ, și cine scie dacă nu cum-va multe fabule aŭ fostŭ făcute tocmaĭ în acestŭ scopŭ. Cine scie, însă, pe de altă parte dacă nu cum-va tóte proverbele carĭ le audimŭ necontenitŭ circulândŭ în limbă n'aŭ fostŭ la începutŭ nisce încheerĭ ale unorŭ fabule saŭ ale unorŭ felurĭ de fabule.

Venimŭ la fabuliștiĭ noștri.

1. G. **Asachi** în fabulele sale nu se îngrijesce de formă, nicĭ nu se îngrijesce în deosebĭ cum ar puté să captiveze maĭ multŭ pe cetitorŭ. Interesulŭ fabulelorŭ sale rĕsare nu atâtŭ din măestria cu care sunt înșirate faptele, ci din înșirarea logică a lorŭ, și din exactitatea cu care descrie scene din viéța omenéscă. Elŭ în deobște arată lucrurile în ordinea în care se petrecŭ. La dînsulŭ găsimŭ maĭ multŭ metodă decât artă: arată maĭ întâĭ, în puține cuvinte, despre ce este vorba și apoĭ trece la fapte. Așa, în fabula *Bróscele carĭ cerŭ unŭ împĕratŭ*, dice:

Ne vrêndŭ bróscele s'asculte
De guvernulŭ democratŭ
De la Zevs cu strigărĭ multe
Aŭ cerutŭ unŭ împĕratŭ.
Zevs, ce-ĭ deŭ îndurătorŭ.
Le-aŭ trimisŭ unŭ domnitorŭ
Pacĭnicŭ, dreptŭ, cu blândă fire . . .

Și în *Ochiĭ și Nasulŭ:*

Urma cértă dineóre între ochĭ șĭ-unŭ nasŭ vecinŭ
Cuĭ din doĭ, după dreptate, ochelariĭ se cuvinŭ.
Advocatŭ se făcŭ limba și pe nasŭ îlŭ apĕră,
Iar urechia prezidentulŭ a eĭ diceri ascultă.....

Despre tecnica literară a luĭ Asachi putemŭ să ne dămŭ sémă numaĭ cercetândŭ modulŭ cum îșĭ încheie fabulele sale.

Incheerea este o parte de care se interesézä de aprópe; va să dică scie ce însemnătate are încheerea în fabule.

La dînsulŭ:

1) saŭ încheerea *isvoresce din însășĭ desvoltarea* subiectuluĭ, cum e la fabula *Bróscele carĭ cerŭ unŭ împĕratŭ*:

Păstraţi p'acestŭ împĕratŭ,
Nu cum-va iar prin schimbare
Să daţĭ peste-unŭ rĕŭ maĭ mare.

Saŭ la *Ochiĭ şi Nasulŭ*:

Dar urechia . . . .
. . . .
Hotărire încheo drĕptă:
«*Nasulŭ ditŭ de proprietarĭ*
«*Aibă peste ochelarĭ;*
«*Ochiĭ se vorŭ mărginì*
«*Prin eĭ numaĭ a privì.*»

2) saŭ ***încheerea este unŭ felŭ de morală pusă în gura unuĭ personagiŭ din fabulă,*** şi făcêndŭ prin acéstă parte din corpulŭ fabuleĭ, precum de pildă se vede în fabula satirică ***Momiţa la balŭ maschè.***

In mijloculŭ baluluĭ, filosofulŭ, scoţêndŭ masca maimuţeĭ, vorbesce cătră publicŭ:

«Fără crierŭ turmă órbă!
«Totŭ e bunŭ ce ĭĭ străinŭ,
«Vedĭ la cine te închinĭ!
«Sistema ţi-ĭ părtinire
«Interesulŭ şi 'njosire.
«Meritulŭ celŭ învĕţatŭ,
«Cugetulŭ celŭ maĭ curatŭ,
«Sentimentŭ de omenire
«N'aŭ la tine preţuire,
«Şi maĭ bine 'ţĭ place-o vită
«Ce 'n minciunĭ împodobită
«Nesciinţă şi 'nfoere
«Se ascunde în tăcere.»

Şi în fabula ***Douĕ spice,*** ca încheere spiculŭ plinŭ rĕspunde celuĭ secŭ:

. . . . Spiculŭ plinŭ
«Aŭ rĕspunsŭ la céstă céŕtă:
«Nu dorescŭ a mĕ schimbà;
«A mea frunte-aşĭ ridica
«Când de totŭ ar fi deşartă.

De asemenea în fabula: *Ursulŭ, Paserea, Sérpele şi Momiţa*, când Ursulŭ «*vrea să-şi facă o carieră în a curţii naltă sferă*» ca încheere:

Şérpele-ĭ dă unŭ altŭ planŭ:
— «Vrêndŭ a fi unŭ curtezanŭ,
«Mergĭ pe pântece vecine,
«Tîrîndu-te ca şi mine.»

3) saŭ în sfîrşitŭ Asachi închee fabulele sale printr'o *morală propriŭ ḑisă*, dar de multe orĭ aşa de bine potrivită cu subiectulŭ, aşa de obiectivă că, departe de a desplăcé, este prea bine gustată. Astŭ-felŭ de morală găsimŭ la fabula *Mórtea şi Nenorocitulŭ*:

«Mórtea curmă tóte cele;
«Omulŭ însă-ĭ maĭ doritŭ
«A suferi miĭ de rele
«Decât a fi mântuitŭ.»

Şi maĭ bine încă în fabula *Aurulŭ şi Ferulŭ*, care fiindŭ scurtă o reproducemŭ în întregulŭ;

Unŭ blancŭ galbănŭ scânteiosŭ
Gemêndŭ sub ciocanŭ vîrtosŭ,
Plângea sórta sa odată:
— «Orĭ se póte să mĕ bată
«Injositulŭ crudŭ metalŭ
«Care-lŭ calcă pân' şĭ-unŭ calŭ?»
Dar ciocanu-ĭ ḑice:
— «Frate,

«Este vechiŭ istŭ adevĕrŭ
«Că pre aurŭ fierulŭ bate.»

Morala.
Unŭ poporŭ ce n'are fierŭ,
Curajŭ n'are, n'are armă,
Se defaimă şi se sfarmă.

Aŭ fostŭ şi sunt asupra moraleĭ dela fabule păreri deosebite; cele maĭ curióse sunt însă ale luĭ Rousseau, care crede pe *Emile* alŭ sĕŭ atâtŭ de cuminte saŭ atâtŭ de prostŭ, în cât pentru ca

acestŭ copilŭ să trăiască în lume, voesce, nu să-lŭ învețe ce este lumea, ci să confecționeze lumea după dînsulŭ. (Vedĭ Emile, cartea II.)

Lăsămŭ la o parte pe Rousseau, pe care l'amŭ citatŭ numaĭ ca să nu rĕmâe necitatŭ, și amintimŭ numaĭ că orĭ-ce lucru se póte spune în douĕ felurĭ: ***directŭ și indirectŭ***. Directŭ atuncĭ când spuĭ tocmaĭ ce trebue să facă, și indirectŭ atuncĭ când spuĭ contrarulŭ. De pildă, voindŭ să oprescĭ pe cine-va de a se duce undeva, îĭ poțĭ dice directŭ: ***nu te duce*** saŭ indirectŭ ***du-te!*** In amêndouĕ casurile ințelesulŭ este acelașĭ.

Care din aceste douĕ felurĭ de exprimare e maĭ potrivitŭ pentru fabulă? Acésta atârnă de modulŭ cum sunt arătate lucrurile, adecă de măestria scriitoruluĭ, dar pentru fabulă e maĭ potrivitŭ modulŭ ***indirectŭ***, pentru că și fabula este genŭ indirectŭ și pentru că modulŭ indirectŭ e maĭ atrăgĕtorŭ, maĭ convingĕtorŭ, căcĭ în formă lasă maĭ multă libertate de alegere saŭ de acțiune, deși în fondŭ restrînge maĭ multŭ acéstă libertate, deși în fondŭ e maĭ absolutŭ: Omulŭ de felulŭ luĭ e maĭ credinciosŭ ochilorŭ decât urechilorŭ, ține maĭ multŭ la formă decât la fondŭ, saŭ cu alte cuvinte forma este maĭ atrăgĕtóre, îlŭ orbesce maĭ multŭ.

Paralelŭ cu aceste modurĭ de exprimare sunt și douĕ puncte de vedere din carĭ se potŭ arăta lucrurile, saŭ douĕ fețe pe carĭ lucrururile se potŭ arăta. Și anume: saŭ se arată lucrurile cum sunt, dândŭ a ințelege omuluĭ cum trebue să-șĭ croéscă conduita; saŭ se arată omuluĭ cum arŭ trebuì să fie lucrurile.

Fața întâiŭ a lucrurilorŭ este cea maĭ potrivită pentru fabulă. Arătândŭ cum sunt lucrurile, chiar dela începutŭ capețĭ încrederea omuluĭ, te iea de prietinŭ, te ascultă și se mulțumesce cu acésta, credêndu-se chiar recunoscĕtorŭ și luându-șĭ asupra luĭ grija de a-șĭ croì felulŭ de conduită celŭ maĭ potrivitŭ.

Arătândŭ omuluĭ cum arŭ trebuì să fie lucrurile, chiar din capulŭ loculuĭ te arățĭ prea pretențiosŭ, și anume întâĭ pentru că îĭ daĭ povață, și alŭ doilea pentru că, dându-ĭ povață, aĭ aerulŭ de a-ĭ pretinde că elŭ trebue să facă lucrurile să fie așa cum ar trebui. Deși uniĭ, între carĭ și Rousseau și Lessing, credŭ maĭ nemeritŭ

acestŭ modŭ, totușĭ elŭ nu este potrivitŭ pentru fabulă. Acestŭ modŭ va fi maĭ nepotrivitŭ când se va combină cu modulŭ ***directŭ***, despre care am vorbitŭ maĭ sus.

La fabula ***Óla de aramă și Óla de lutŭ***, care este o imitațiune după La Fontaine ***(Le pot de terre et le pot de fer***, cartea V, fabula II) Asachi, după La Fontaine, ne dă următórea morală:

«Cu acelŭ maĭ tare fórte
«Nu umblă ci cu maĭ móle,
«De nu vreĭ acesteĭ óle
«S'aibĭ în urmă trista sórte.

Acestŭ felŭ de morală e în modulŭ întâiŭ, adecă arată ***cum sunt lucrurile*** și cu tóte acestea nu merge destulŭ de bine, nu e destulŭ de plăcută orĭ de gustată, pentru că este combinată cu modulŭ directŭ, adecă pentru că dă povață de-a dreptulŭ.

Totŭ în genulŭ indirectŭ este și morala fabuleĭ ***Vulpea și Țapulŭ***:

«Orĭ-ce lucru 'nființezĭ
«Resultatulŭ să-ĭ prevedĭ.

Incheindŭ constatămŭ că Asachi întrebuințéză tóte felurile de morală, și anume că acolo unde nu imitéză pe nimenĭ, elŭ dă adese orĭ încheerĭ nimerite.

2. **Const. Stamati**, deși a trăitŭ pe unde a trăitŭ, din fire însă, elŭ a avutŭ talentŭ de scriitorŭ, și în fabulele sale găsimŭ adese orĭ că tecnica literară nu-ĭ lipsesce. Cetimŭ începutulŭ fabuleĭ ***Tabĕra de carĕ***.

«Mergea odinióră
«O tabĕră de cară,
«Intre carĭ unulŭ năstrușnicŭ și mare fórte,
«Ce pe lângă cele-lalte
«Era ca o arătare
«Saŭ ca unŭ armăsarŭ
«Pe lângă unŭ țînțarŭ,
«Încât nu avea asemĕnare
«Nicĭ a carŭ nicĭ cărucénŭ, ci o haraba era
«De orĭ-cine îlŭ vedea, se mirá
«Cu ce să fie încărcatŭ
«Acelŭ carŭ de mergea așa de îngîmfatŭ.

Inadinsŭ n'am mersŭ maĭ departe ca să arătŭ cu ce era încărcatŭ acelŭ carŭ, pentru ca cetitorulŭ să-șĭ pótă da sémă de interesulŭ orĭ curiositatea ce deștéptă acéstă fabulă prin începutulŭ eĭ. Sunt convinsŭ că cetindŭ aceste rîndurĭ ale mele cetitorulŭ care nu cunósce fabula se întrébă: cu ce să fi fostŭ încărcatŭ acelŭ carŭ îngîmfatŭ? Iată cum urméză fabula:

«Dar maĭ târḑiŭ s'a aflatŭ
«Că acelŭ carŭ era plinŭ de bârdane și bĕșicĭ,
«In care la căsăpie se pune seŭ și cervicĭ,
«Și pe care le-adusese la pîrăŭ de le spĕlase
«Ș'apoĭ cu vêntŭ le umflase.

Incât privesce încheerea fabuleĭ, Stamati se ține de vechiulŭ obiceiŭ de a încheià printr'o morală în modŭ directŭ, arătândŭ însă în cele maĭ multe casurĭ lucrurile așa cum sunt. Dreptŭ dovadă reproducemŭ aicĭ morala de la vr'o câte-va fabule. Așa morala fabuleĭ ***Tabĕra de carĕ*** este:

«Așa vedemŭ nătărăĭ cu nasulŭ pe sus umblândŭ,
«Ca să gândimŭ că eĭ sunt înțelepțĭ saŭ boerĭ marĭ;
«Dar să scițĭ că toțĭ ceĭ mândri sunt netoțĭ și gogomanĭ
«Și în a lorŭ căpĕțînă este curatŭ fumŭ și vêntŭ.

Morala fabuleĭ ***Prieteșugulŭ cânescŭ*** imitată după Crilov este:

«Și prieteșugulŭ nostru întocmaĭ așa se strică,
«Din pricină de nimică;
«Maĭ alesŭ când doĭ amicĭ aŭ să 'mpartă unŭ folosŭ,
«De prețŭ măcarŭ câtŭ unŭ osŭ.

La fabula ***Bogatulŭ și Sĕraculŭ***:

«Pentru aceea Românii de-a pururea grăescŭ,
«Când pe obrasnicĭ privescŭ,
«Că obrasniculŭ
«Mănâncă prazniculŭ.
«Dar obraznicii cu porcii în fire se potrivescŭ
«Și la sfîrșitŭ totŭ ca dînșiĭ de toțĭ se batjocorescŭ.»

Morala fabuleĭ la Stamati are însă o calitate, și acéstă calitate stă în aceea că nu arată numaĭ lucrurile cum sunt, ci dă și óre-

carĭ explicațiunĭ pentru ce sunt așa, saŭ dacă sunt așa, unde saŭ la ce capĕtŭ potŭ să ajungă. Așa de pildă, în fabula *Tabĕra de carĕ*, ḑice:

«Așa vedemŭ nătărăĭ cu nasulŭ pe sus umblândŭ
«Ca să gîndimŭ că eĭ sunt înțelepțĭ saŭ boerĭ marĭ. . . .

Explicațiunile de felulŭ acesteia sunt insinuante și atrăgĕtóre. Precum într'unŭ discursŭ oratoricŭ *moravurile* — așa numite în Retorică — atragŭ bună-voința ascultătorilorŭ, așa și în fabulă aceste explicațiunĭ aŭ óre-cum aerulŭ unorŭ destăinuirĭ și atragŭ bună-voința cetitoruluĭ.

3. **Antonŭ Pann** în fabulele sale ne presintă lucrurile la loculŭ lorŭ și faptele desfășurându-se unele după altele, așa cum se întîmplă în realitate. La dînsulŭ măestrie nu se arată, orĭ celŭ puținŭ tótă măestria, cu care ne pune elŭ lucrurile sub ochiĭ noștri, este acelŭ bunŭ simțŭ popularŭ care povĕțuesce pe unŭ țĕranŭ deșteptŭ să încépă povestirea, în modŭ naturalŭ dela unŭ capĕtŭ și să mérgă până la celŭ-alaltŭ. Cetindŭ orĭ-carĭ din fabulele luĭ nu putemŭ scóte decât acéstă conclusiune.

Incât privesce încheerea fabulelorŭ, Antonŭ Pann procedéză cum iĭ vine la îndemână. La dînsulŭ întâlnimŭ felŭ de felŭ de încheerĭ. Așa, în fabula *Pisicele și Cotoiulŭ* întîlnimŭ morala indirectă.

. . . . Când aci când colea greŭ
. . . . Elŭ a mușcatŭ totŭ mereŭ, (cotoiulŭ)
«Pân' se sătură pe sine și lăsă părțile micĭ,
«Atuncĭ le potrivì bine și le dete la pisicĭ.

Morala.

«Ele dar silite fură astŭ-felŭ a se mulțumì,
«Dacă minte nu avură singure a-lŭ împărțì.

In fabula *Vulpea și Lupulŭ* găsimŭ ceva deosebitŭ: găsimŭ și *încheere literară propriŭ ḑisă* și găsimŭ și *morală propriŭ ḑisă*, dar amestecată cu explicațiunĭ saŭ alte destăinuirĭ ca și la Stamati.

Antonŭ Pann era omŭ din poporŭ de felulŭ luĭ, Stamati era boerŭ, dar devenitŭ omŭ din poporŭ din causa împrejurărilorŭ

în carĭ trăia. Poporulŭ de jos, privitŭ ca colectivitate, a fostŭ dascălulŭ luĭ Stamati ca și alŭ luĭ Ant. Pann. Antonŭ Pann culege bucățĭ din gura poporuluĭ; Stamati nu culege de la poporŭ, dar le spune ca poporulŭ.

Fabula *Vulpea și Lupulŭ,* care are și încheere și morală, este o copie neprețuită a moduluĭ cum povestesce poporulŭ izbândile sale saŭ ale altora, cum închee și ce reflexiunĭ face maĭ pe urmă.

Omuluĭ din poporŭ — alŭ căruĭ tipŭ e țĕranulŭ — nu-ĭ place să vorbéscă multŭ: elŭ spune scurtŭ și cuprindĕtorŭ, dar când este elŭ, cum se dice, în baniĭ luĭ, adecă atuncĭ când are când și când are și interesulŭ de a vorbi saŭ de a explică, atuncĭ nu se mulțumesce cu o vorbă saŭ două, ci spune totŭ ce are pe inimă. Iată fabula *Vulpea și Lupulŭ* cu încheerea și morala eĭ:

O vulpe rĕŭ stricĕtóre,
Ducĕndu-se 'n vĕnătóre,
Intâlni în drumŭ pe-o vale
Pe cumĕtrulŭ lupŭ 'n cale
Și-ĭ dise rînjindŭ măsele
—«Cale bună, cumetrele!
«Dar încotro, până unde?
«—Ia pân'aci, îĭ rĕspunde.
«Mĕ ducŭ pân'la o vecină
«Să 'ngrijescŭ de vr'o găină.
—«Dar tu ce țĭ-aĭ lasatŭ casa?
—«Am plecatŭ să daŭ cu plasa
«Colea 'n acea cotinéță
«Să vĕdŭ n'oiŭ vĕna vr'o rață.
Dise astălaltă iară:
—«Aidețĭ împreună dară
«Și găinĭ, rațe, orĭ ouĕ
«Le vomŭ împărți în douĕ.»
—«Bine, aide,» și plecară.
Vĕnară pe cât vĕnară
Și după ce împărțiră
Tóte câte le hoțiră,
Când cu ele se 'ncărcară
Și pe la casă-șĭ plecară,
Incepură să-șĭ ureze
Sănătoșĭ să ospeteze:
—«Nópte bună, cumetrele,
«Feri-te-ar sfîntulŭ de rele!

(Incheerea)

«—Ițĭ mulțumescŭ cumetriță,
«Domnulŭ bine să-țĭ trimiță
«Ne-amŭ folositŭ astă séră
«Dar unde ne 'ntâlnimŭ iară?
Dise ea: «Fără greșélă
«La putină 'n argăsélă.»

(Morala)

Dreptŭ este și prea firesce
Că hoțŭ cu hoțŭ se 'ntâlnesce
Maĭ lesne în pușcărie
Decât în negustorie.
Dar bețivŭ cu bețivŭ unde?
Iacă și elŭ ne rĕspunde:
«Unde-mĭ tórnă să-mĭ udŭ gâtulŭ
«Și îmĭ maĭ petrecŭ urîtulŭ.»
Așa și altŭ, prin urmare,
Maĭ lesne 'ntâlnire șĭ-are
Unde-lŭ trage pe elŭ ața,
Ca să-șĭ petrécă viéța.

Iată şi încheerĭ propriŭ ḑise:
In *Calulŭ stătutŭ*:

(Calulŭ ḑice către câne)
«Ce-ţĭ perḑĭ vremea lângă mine?
«Nu morŭ, nu, du-te maĭ bine.
Cânele, gura căscându-şĭ,
I-a rĕspunsŭ códa mişcându-şĭ:
«Pociŭ şedé eŭ şi degébă,
«Că şi acasă n'am trébă

In fabula *Şóricele*:

«O, cât făr de minte şi prostŭ am fostŭ eŭ,
«Să nu iaŭ eŭ fată chiar din némulŭ meŭ;
«Ci mĕ ducŭ la sóre, la norŭ şi la vêntŭ
«Şi la cetăţĭ slabe, — pe toţĭ să-ĭ descântŭ.

4. **I. Heliade Rădulescu** ne dă în fabulele sale atâtŭ încheerea propriŭ ḑisă precum şi morala propriŭ ḑisă.

Exemplu de *încheere* avemŭ în *Corbulŭ* şi *Vulpea*:

Vulpea ḑice:

«Jupânŭ corbŭ, precum se vede,
«Minte numaĭ îţĭ lipsesce;
«Şi fă bine de mĕ crede,
«Şi 'nvaţă, te folosesce:
«Că de multŭ, fórte de multŭ
«Din punga celorŭ ce-ascultŭ
«Linguşitoriĭ trăescŭ.

Ca exemplu de *morală* putemŭ luà încheerea din *Foile si Cărbunele*:

«Iată-vĕ exemplu şi daţĭ ascultare
«Voĭ carĭ suflaţĭ certele civile.
    «Foĭ să nu maĭ fiţĭ.
«Şi voĭ june inimĭ, organe docile,
«Care dreptŭ cărbune la suflărĭ serviţĭ,
    «După sceleraţĭ
    «Nu vĕ maĭ luaţĭ.

5. **Alex. Donicĭ** ne dă unele fabule numaĭ cu încheere, altele cu o mică încheere şi cu morală. Iată încheerea dela *Greerulŭ şi Furnica*:

«Aĭ cântatŭ ! Imĭ pare bine,
«Acum jócă dacă poţĭ;
«Iar la vară fă ca mine.»

Iată şi încheerea cu morala dela *Lupulŭ şi Cuculŭ*:

— «Apoĭ ţine minte, frate,
«Că la viitórea iarnă
«Aĭ să rĕmâĭ fără blană.»
Şi aşa s'a întîmplatŭ
Precum cuculŭ i-a cântatŭ.

(Morala).

Intre ómenĭ iar sunt unıĭ
Cu colţĭ de lupŭ înzestraţĭ;
Orĭ în care parte-a lumiĭ
Eĭ vorŭ fi neîmpĕcaţĭ.

Incheerea: «***că la viitórea iarnă aĭ să rĕmâĭ fără blană***» e totŭ aşa de bună ca şi: ***Acum jócă dacă poţĭ, iar la vară fă ca mine.*** Adausulŭ care îlŭ face Donicĭ: ***Şi aşa s'a întîmplatŭ precum cuculŭ i-a cântatŭ***» nu era de locŭ de nevoe, saŭ maĭ bine ḑicêndŭ e stricătorŭ.

Incheerea sub formă de prorocie: «***apoĭ ţine minte, că o să rĕmâĭ fără blană***» e fórte potrivită, pentru că vine tocmaĭ la vreme ca să închiḑă gura unuĭ nemulţămitorŭ, căruia tóte relele i se întîmplă din pricina proprielorŭ sale defecte. Adaosulŭ «***aşa s'a întîmplatŭ etc.***» e nepotrivitŭ din tóte punctele de vedere: este contra ***unităţeĭ de timpŭ***, de ***spaţiŭ*** şi de ***acţiune.***

Dialogulŭ de ***rĕmasŭ-bunŭ*** între lupŭ şi cucŭ ne presintă acţiunea la începutulŭ eĭ şi ca petrecêndu-se într'unŭ anumitŭ locŭ, adecă în loculŭ saŭ în ţéra din care lupulŭ de-abia voesce să plece; iar adaosulŭ: ***şi aşa s'a întîmplatŭ*** ne transportă de odată din presentŭ în viitorŭ, din loculŭ de plecare în loculŭ unde trebuia să ajungă şi dela o acţiune de abia plănuită la unŭ faptŭ sĕvîrşitŭ

Nu numaĭ că acéstă săritură vine pentru minte greŭ de făcutŭ, dar apoĭ nicĭ nu e de nevoe, fiindŭ-că noĭ nu ne interesămŭ să scimŭ nicĭ dacă lupulŭ a plecatŭ saŭ nu în *Arcadia* luĭ. Noĭ suntemŭ sigurĭ că, orĭ va pleca în Arcadia orĭ va sta pe locŭ, elŭ totŭ va rĕmâné fără blană, și acéstă siguranță ne vine din propria nóstră experiență. Pe de altă parte aci amesteculŭ fabulistuluĭ în dialogulŭ dintre lupŭ și cucŭ este nepotrivitŭ, pentru că nu ne vine să-lŭ credemŭ că elŭ ar fi urmăritŭ acțiunea până la sfirșitŭ, până când lupulŭ și-a perdutŭ blana. Aci fabulistulŭ pare că se dă ca marturŭ, pare că voesce să ne încredințeze că elŭ chiar acuma vine din Arcadia, unde a fostŭ dusŭ după lupŭ, și rolulŭ celŭ maĭ slabŭ, celŭ maĭ ingratŭ rolŭ pe care fabulistulŭ, ca și orĭ-ce altŭ scriitorŭ póte să și-lŭ iea în scrierile sale, este rolulŭ de marturŭ. Așa e omulŭ din fire: maĭ ușorŭ crede o minciună bine întocmită și arătândŭ lucrurile cum s'ar fi petrecutŭ în realitate, decât unŭ faptŭ numaĭ afirmatŭ.

Subiectulŭ fabuleĭ *Lupulŭ și Cuculŭ* e împrumutatŭ de la Crilov. Crilov însă nu pune acestŭ adaosŭ. Crilov și morala o face multŭ maĭ nimerită: ințelesulŭ moraleĭ la elŭ este: «*în zadarŭ se plânge* cine-va când rĕulŭ ce-lŭ sufere vine chiar din causa luĭ.»

Donicĭ în fabulele sale de treĭ lucrurĭ se îngrijesce: 1) să fie cât maĭ aprópe de Crilov, dela care împrumută saŭ chiar traduce; 2) să fie lucrurile bine expuse și ințelese, și 3) să facă versurĭ bune. Din causă că s'a ținutŭ prea aprópe de Crilov ne-a datŭ la *Lupulŭ și Cuculŭ* morala cam slabă; din causă că doria să facă lucrurile bine ințelese a pusŭ adaosulŭ: «și așa s'a întîmplatŭ precum cuculŭ i-a cântatŭ.» Incât privesce versulŭ, Donicĭ e meșterŭ: cetițĭ de pildă morala dela *Vulpea și Bursuculŭ* și vețĭ vedé ce bine se mistuescŭ versurile luĭ:

Se întîmplă și la noĭ de veḑĭ,
Cum altulŭ, avêndŭ locŭ, așa se tînguesce,
Incât îțĭ vine maĭ să-lŭ creḑĭ
Că abia din léfă se hrănesce.
Dar astăḑĭ butcă, mâne caĭ,
De unde óre-ĭ vinŭ? Și când ar vré să staĭ

Să-ĭ facĭ curată socotélă
Pentru venitŭ şi cheltuială,
N'aĭ ḑice ca bursuculŭ: că are pofuşorŭ
Pe botişorŭ?

6. **Gr. Alexandrescu** ne descrie lucrurile cum se întîmplă în realitate, dar ni le descrie aşa de exacte şi cu amĕnunte atâtŭ de interesante, încât ni se pare că le vedemŭ chiar. Tecnica literară, în fabulele luĭ Alexandrescu se întrevede nu în modulŭ orînduireĭ lucrurilorŭ saŭ faptelorŭ unele faţă cu altele, ci în modulŭ de a le presenta cu tótă variaţiunea de colorĭ, de umbră şi lumină, carĭ ne facŭ să le cuprindemŭ cu mintea în întregime, să le vedemŭ existândŭ şi reale. Vorba luĭ Alexandrescu este adusă cu atâta libertate şi cu atâta măestrie, încât fără voia nóstră ne duce şi ne primblă prin tóte colţurile uneĭ lumĭ ascunse şi vĕḑute numaĭ de elŭ.

Incât privesce încheerea la dînsulŭ găsimŭ atâtŭ ***morala propriŭ ḑisă directă*** şi ***indirectă*** precum şi ***încheerea propriŭ ḑisă.***

In generalŭ, fabulele luĭ sunt anecdotice, cu tóte acestea fabulele carĭ se isprăvescŭ cu morală sunt de genulŭ mixtŭ: anecdotico-satirice, fiind-că morala la dînsulŭ e satirică.

Iată câte-va exemple de morală:

In ***Vulpea liberală***:

«Cunoscŭ mulţĭ liberalĭ la vorbe şi se 'ntrecŭ,
«Dar până în sfîrşitŭ cu óse se înecŭ.»

In ***Lupulŭ moralistŭ***:

«Când mantia domnéscă este de pieĭ de óie,
«Atunciĭ judecătoriĭ fiţĭ sigurĭ că despóie.

In ***Şóricele şi Pisica***:

«Cotoiulŭ celŭ smeritŭ
«Este omulŭ ipocritŭ.

In ***Cânele şi Căţelulŭ***:

«Acésta între noĭ adese o vedemŭ,
«Şi numaĭ cu ceĭ marĭ egalitate vremŭ.

In *Uliulŭ şi găinele*:

«Uliiĭ sunt cinstiţĭ
«Când sunt nenorociţĭ.

La Alexandrescu maĭ în totŭ-deauna morala este o parte adaosă la fabulă, căcĭ fabula se isprăvesce în totŭ-deauna prin încheerĭ bine potrivite. Morala de obiceiŭ la dînsulŭ e precedată de încheere.

Incheerile propriŭ ḑise, adecă încheerile fabulelorŭ fără morală, sunt încă şi maĭ bine nemerite. Cetiţĭ de pildă încheerea de la *Cânele şi Măgarulŭ*:

«La propunerea sa cânele i-a rĕspunsŭ:
—«Ascultă-mĕ să-ţĭ spunŭ! E rĕŭ a fi supusŭ
«La orĭ-care tiranŭ, dar slugă la măgarŭ
«E maĭ umilitorŭ şi încă maĭ amarŭ.»

La *Boulŭ şi Viţelulŭ*:

—«Boerule, ḑise, aştéptă afară
«Ruda dumi-tale, alŭ Dómneĭ vacĭ fiŭ.
—«Cine? A mea rudă?! Mergĭ de-lŭ dă pe scară:
«N'am astŭ-felŭ de rude şi nicĭ voiŭ să-lŭ sciŭ.

Alexandrescu adaogă morala numaĭ de obiceiŭ, căcĭ maĭ în generalŭ nu e nevoe de dînsa. De pildă ce nevoe maĭ este de morală la fabula *Cânele* şi *Căţelulŭ,* care se închee astŭ-felŭ:

«Adevĕratŭ, vorbiamŭ
«Că nu iubescŭ mândria şi că urĕscŭ pe leĭ,
«Că voiŭ egalitatea, dar nu pentru căţeĭ.»

7. **C. V. Carp**, în ceea-ce privesce tecnica, în unele fabule şi anume în cele maĭ bune este unŭ altŭ Gr. Alexandrescu. Ḑicemŭ în cele maĭ bune, pentru că în privirea talentuluĭ noĭ judecămŭ pe ómenĭ, până unde s'aŭ înălţatŭ, nu până unde s'aŭ pogorîtŭ. Acésta întru câtŭ privesce tecnica generală.

Intru cât privesce încheerea fabulelorŭ la Carp găsimŭ:

1) Morala propriŭ ḑisă, de pildă:

în *Mielulŭ şi Ediţa*:

«Aşa păţescŭ trădătoriĭ şi ceĭ cu inima rea:
«Nu săpa altuia grópa, să nu caḑĭ însuşĭ în ea.

In *Calulŭ şi Momiţa*:

«Mulţĭ creduli îşĭ punŭ eĭ înşişĭ sub frîŭ capetele lorŭ:
«Nu uitaţĭ că libertatea este celŭ maĭ scumpŭ odorŭ!

In *Ţînţarulŭ şi Armăsarulŭ*:

«De multe orĭ din ţînţarŭ
«Lumea face armăsarŭ.

In *Bursuculŭ avarŭ*:

«De multe orĭ egoistulŭ pe sine se amăgesce:
«Leneşulŭ maĭ multŭ alérgă; scumpulŭ maĭ multŭ păgubesce.

In *Fluturulŭ şi Albina*:

«Nu te îmgâmfa, nu te gurguţa,
«Că veĭ luneca.

Observămŭ aci că Carp, în morala fabulelorŭ sale, vîră în totŭ-deauna câte unŭ proverbŭ. Acésta este unŭ caracterŭ particularŭ alŭ luĭ: nicĭ la unulŭ din fabuliştiĭ noştri nu găsimŭ aşa de strînsŭ legată fabula de proverbŭ. Despre legătura între proverbŭ şi fabulă amŭ vorbitŭ maĭ sus aci, însă voimŭ să ne punemŭ numaĭ întrebarea dacă nu cum-va celŭ întâiŭ punctŭ luminosŭ care deschidea luĭ Carp calea către găsirea subiectelorŭ de fabule era unŭ proverbŭ?

E fórte probabilŭ pentru noĭ că Carp scria fabulele pentru a dovedì proverbele. In acéstă credinţă ne întăresce faptulŭ că maĭ tóte fabulele luĭ se încheе prin proverbe, fie acéstă încheere o încheere propriŭ ḑisă, fie o morală. Acestŭ lucru noĭ voimŭ nu maĭ să-lŭ constatămŭ, căcĭ fie că ar plecà dela proverbŭ şi ar creà subiectulŭ, fie că ar plecà dela subiectŭ şi ar căutà să ajungă la unŭ proverbŭ, meritulŭ este acelaşĭ, dar şi într'unŭ casŭ şi într'altulŭ avemŭ dovadă de existenţa unuĭ talentŭ incontestabilŭ.

2) Incheere propriŭ ḑisă avemŭ:

în *Catârulŭ şi Boiĭ*:

«Adevĕrŭ, urmézǎ calulŭ, unŭ proverbŭ a declaratŭ,
«Că în a orbilorŭ ţéră chiorulŭ este împĕratŭ.

In *Țěranulŭ și Vulpea*:

«Rana din născare nu se lecuesce
«Cu încredințare a ḑisŭ cine-va:
«Ce ese din mîță totŭ șórecŭ pândesce;
«Lupulŭ pěrulŭ schimbă, dar năravulŭ ba.

In *Cucórele și Ciórа,* o cucóră ḑice ciórei:

«Caută-țĭ maĭ bine o altă frăție,
«Căcĭ la noĭ de astăḑĭ maĭ multŭ nu aĭ locŭ:
«Celŭ ce fură jură, acésta se scie,
«Și fumulŭ nu ese până nu facĭ focŭ.

8. **G. Tăutu** par'că ar fi învěțatŭ la aceiașĭ scólă cu Carp și cu Alexandrescu. Naturalulŭ narațiuneĭ saŭ alŭ descripțiuneĭ este calitatea, care face fabulele sale atrăgětóre. Ca dovada cetițĭ de pildă fabula *Óiea și Țapulŭ,* care începe astŭ-felŭ:

O óie bună, din întîmplare,
Peste o livadă ajunse-a fi
Autocrată stăpânitóre
Și cu blândețe a cârmui.

Insă livada ce o luase
In stăpânire, biata, era
De animale atâtŭ de rósă
In câtŭ privind'o te întristà.

Dreptŭ care lucrulŭ voind să 'ndrepte,
A pune 'n funcțiĭ s'a apucatŭ
Berbecĭ cu rîvnă și mințĭ deșerte
Și țapĭ ce 'n slujbe s'aŭ exersatŭ.
etc. etc.

In ce privesce încheerea, la Tăutu găsimŭ *morala propriŭ ḑisă,* de pildă:

în *Brósca și Raculŭ*:

«Fabula acéstă, după cât îmĭ pare,
«Dacă și eŭ însu-mĭ nu mě amăgescŭ,
«N'are trebuință de vr'o explicare,
«Privindŭ cum în țéră trebile pășescŭ.

In *Omulŭ și calulŭ*;

Ce-ți ḑice dumnia-vóstră, nu sciŭ, dar mie-mĭ pare
Că, de aș fi vr'o dată în loculŭ ăstuĭ calŭ,
Nu aș luà de sigurŭ pe nime în spinare,
Fiindŭ-că frîulŭ este ceva de totŭ fatalŭ.

In *Óia și Puiulŭ de lupŭ*:

«Oițelorŭ duióse luațĭ voĭ séma bine,
«(Chiar vĕ și rogŭ, iubite) orfanĭ când adoptațĭ,
«Esemplu-avețĭ de fată, oița mea în fine:
«De lupiĭ țincĭ de-acuma nicĭ cum vĕ indurațĭ.

Găsimŭ de asemenea și încheere propriŭ ḑisă:
în *Găina cântăréță*:

«Cântă totŭ pe limbă-țĭ că nu veĭ fi perdutŭ,
«Găina murindŭ astŭ-felŭ a rostitŭ.

In *Para și Vermele*, Para și vermele încheo:

— «Inima mĕ dóre, ea ḑice cu vóce.
— «Nu aĭ nicĭ o frică ne vomŭ rĕsbunà.
— «Pân'atunce, însă, lasă-mĕ în pace!
— «Nu-ĭ chipŭ cât din mieḑu-țĭ va fi ce mâncà.

Incheerile luĭ Tăutu sunt multŭ maĭ generale saŭ maĭ abstracte decât ale luĭ Carp saŭ ale luĭ Alexandrescu. Acéstă abstracțiune se pare că ar fi venindŭ din lipsă de experiență proprie îndestulătóre: copiiĭ și ómeniĭ neexperimentațĭ vorbescŭ numaĭ după cele ce audŭ saŭ după cele ce aŭ învĕțatŭ dela alțiĭ. Tăutu, saŭ n'a avutŭ puterea de observațiune saŭ n'a avutŭ cultură ca Carp, dar talentŭ a avutŭ ca și dînsulŭ.

Ca să dămŭ unŭ exemplu despre tendința către obstracțiunĭ a minților sĕrace, amŭ puté să ne adresămŭ la fapte din cerculŭ de acțiunĭ alŭ copiilorŭ; noĭ, însă, vomŭ aduce ca dovadă diferența între doĭ scriitorĭ latinĭ între Juvenalŭ și Persiu. Amândoĭ poețĭ satiricĭ, însă Juvenalŭ pe lângă altele e și omŭ cu experiență, de aceea aprópe în fie-care proposițiune din satirele luĭ găsescĭ câte

unŭ tabloŭ de moravurĭ, descrise cu o plasticitate uimitóre, pe când în fabula luĭ Persiu umbli în lungŭ şi în latŭ fără să poţĭ găsì ceva, pentru că Persiu, în privirea experienţeĭ proprie, este unŭ copilŭ.

INCHEERE.

Scimŭ că după tonŭ fabulele potŭ să fie de treĭ felurĭ: satirice, anecdotice saŭ apologice.

Dintre fabuliștiĭ românĭ, tipurĭ de fabule ***satirice*** ne dă ***I. Heliade Rădulescu;*** tipurĭ de fabule ***apologice*** ne dă ***G. Asachi*** și tipurĭ de fabule ***anecdotice*** ne dă ***Gr. Alexandrescu.***

Din punctŭ de vedere alŭ scopuluĭ ce urmărescŭ, fabulele se împărțescŭ în douĕ grupe: fabule ***politice*** și ***sociale.***

1) Ca exemplu de fabule politice putemŭ da:

Bróscele carĭ cerŭ un împĕratŭ	de	G. Asachi.
Calulŭ și Călărețulŭ	»	Const. Stamati Alex. Donicĭ
Vulpea și Bursuculŭ	»	Al. Donicĭ
Calulŭ stătutŭ	»	Ant. Pann
Cióra și Privighetórea	»	I. Heliade Rădulescu
Toporulŭ și pădurea	»	Gr. Alexandrescu
Țînțarŭ și Armăsarŭ	»	C. V. Carp.
Brósca și Raculŭ	»	G. Tăutu

2) Ca exemple de fabule sociale avemŭ:

Mórtea și Nenorocitulŭ	de	G. Asachi.
Gâscele	»	Const. Stamati Al. Donicĭ
Lupulŭ și Cuculŭ	»	Al. Donicĭ
Pisicele și Cotoiulŭ	»	Antonŭ Pann
Cióra și Privighetórea	»	I. Heliade Rădulescu
Cânele și Cățelulŭ	»	Gr. Alexandrescu
Țĕranulŭ și Vulpea	»	C. V. Carp.
Găina cântăréță	»	G. Tăutu.

* * *

Fabula este unŭ genŭ literarŭ destulŭ de cultivatŭ la Românĭ. Aci imitândŭ, aci creândŭ, s'a scrisŭ mereŭ la fabule în tóte genurile și în tóte felurile și s'a scrisŭ cu atâta talentŭ, încât cu totŭ cultulŭ ce trebue să avemŭ pentru modestie, fără să punemŭ la socotélă că activitatea nóstră literară, de abea dacă ajunge la cincĭ-ḑecĭ de anĭ, ne vine să afirmămŭ că orĭ-ce critică imparțială nu ne va găsi maĭ pe jos de alte națiunĭ, și nicĭ chiar de Francezĭ.

O reușită, însă, atâtŭ de completă pe o cale atâtŭ de necunoscută și într'unŭ timpŭ așa de scurtŭ pentru noĭ Româniĭ este unŭ lucru fórte prețiosŭ; nu atâtŭ ca reușită, ci ca dovadă că chiar atuncĭ când a fostŭ lipsitŭ și de școlă și de orĭ-ce mijlóce de cultură, poporulŭ nostru a pututŭ să dea dovadă că e deșteptŭ, că e talentatŭ, că la nevoe scie să creeze și din nimicŭ, în sfîrșitŭ că are dreptulŭ de a trăi și póte să trăiască.

Dacă despre fabula la Românĭ s'a pututŭ vorbi așa de multŭ, negreșitŭ nu trebue să ne plângemŭ. Ar fi bine să se pótă vorbi totŭ atâta despre orĭ-care altă ramură a literatureĭ naționale.

CUPRINSULŬ

STRATŬ ŞI SUBSTRATŬ

GENEALOGIA POPÓRELORŬ BALCANICE

DE

B. PETRICEICU-HASDEŬ

Membru alŭ Academieĭ Române.

Şedinţa solemnă din 27 Martie 1892.

<table>
<tr><td>Dela secolulŭ VII până astăḑĭ</td><td rowspan="3">GRECIĬ</td><td>SERBIĬ</td><td>BULGARIĬ</td><td rowspan="2">ROMÂNIĬ</td><td rowspan="3">ALBANESIĬ</td></tr>
<tr><td>Dela secolulŭ III până la secolulŭ VII</td><td colspan="2">LATINIĬ</td></tr>
<tr><td>Dela 1500 înainte de Cr. până la sec. III</td><td colspan="3">TRACIĬ</td></tr>
<tr><td>Circa 2000 anĭ înainte de Cristŭ</td><td colspan="5">PELASGIĬ</td></tr>
</table>

Cine sunt Grecii de astăḑĭ?

De unde vinŭ Albanesiĭ?

Bulgariĭ şi Serbiĭ sunt eĭ óre în adevĕrŭ înrudiţĭ maĭ de aprópe cu Ruşiĭ decât cu ceĭ-lalţĭ Slavĭ?

Româniĭ din Carpaţĭ venit'aŭ eĭ de peste Dunăre în véculŭ de mijlocŭ, după cum ne asigură uniĭ? şi dacă n'aŭ venitŭ de acolo, atuncĭ carĭ anume să fie legăturile lorŭ de némŭ cu Macedo-Româniĭ şi cu Istriano-Româniĭ?

In fine, Greciĭ, Albanesiĭ, Serbiĭ, Bulgariĭ şi Româniĭ, grămădiţĭ toţĭ pe aceeaşĭ Peninsulă Balcanică, sunt eĭ óre în realitate nisce deosebite naţionalităţĭ străine una alteia, după cum s'ar păré a fi la prima vedere?

Acestea sunt problemele cele marĭ de limpeḑitŭ în studiulŭ de faţă, probleme pe carĭ de de-multŭ le-ar fi deslegatŭ sciinţa, dacă într'una, pe felŭ de felŭ de căĭ piezişe, nu s'ar fi silitŭ să le totŭ încurce politica.

Negreşitŭ, politica unuĭ statŭ póte şi chiar trebue să se foloséscă de istorie la aşezarea instituţiunilorŭ interne şi a raporturilorŭ externe ale naţiuniĭ, totŭ aşa precum profită de astronomie pentru marină saŭ de geometrie pentru cadastru; dar o politică uneltindŭ falsificarea verităţiĭ istorice este ca şi când ar cere să dispară din spaţiŭ planeta Marte saŭ să se schimbe proprietăţile triunghiuluĭ.

Eŭ unulŭ, dacă aşĭ scì că Româniĭ sunt Ţiganĭ saŭ că Unguriĭ aŭ descoperitŭ America, mĭ-ar păré rĕŭ, fórte rĕŭ, din punctulŭ de vedere alŭ simpatiilorŭ şi antipatiilorŭ mele personale; totuşĭ nu m'aşĭ sfii o singură clipă de a spune adevĕrulŭ în faţa tuturorŭ.

După acéstă profesiune de credinţă, care nu e de prisosŭ, intru d'a-dreptulŭ în materie.

Orĭ-unde istoria ne arată vre-o ginte temeinicŭ aşezată, pretutindenea sub acéstă ginte ea ne lasă a vedé, saŭ măcar a zărì pe furişŭ, nisce rĕmăşiţe maĭ multŭ saŭ puţinŭ stăruitóre dintr'o altă ginte maĭ veche, cucerită saŭ cotropită. Orĭ-ce ginte se compune, ca terenurile în geologie, dintr'unŭ stratŭ actualŭ şi din substraturĭ succesive anterióre.

Pe Peninsula Balcanică, întru cât ne putemŭ urca ceva maĭ sigurŭ pe scara timpuluĭ cu ajutorulŭ scriitorilorŭ şi alŭ monumentelorŭ, cincĭ-şése-şépte vécurĭ înainte de Cristŭ, ne întâmpină două straturĭ etnice învecinate: gintea grécă şi gintea tracică, ambele suprapuse unuĭ substratŭ comunŭ pelasgicŭ.

Cine anume să fi fostŭ Pelasgiĭ, aceĭ autoctonĭ între Marea-Négră şi Marea-Adriatică, maĭ presăraţĭ óre-când în Italia, póte şi în Spania, şi din carĭ în epoca luĭ Herodotŭ abia maĭ rĕmânea licărindŭ o urmă? Acéstă întrebare este, fără îndoială, maĭ întunecósă decât aceea despre originea Bascilorŭ de astăḑĭ; dar cum-că Pelasgiĭ aŭ

existatŭ într'o vreme, e totŭ așa de positivŭ ca și existența în timpulŭ nostru propriŭ a enigmaticuluĭ elementŭ bascicŭ.

Este probabilŭ că Pelasgiĭ n'aŭ fostŭ nicĭ Indo-Europeĭ, nicĭ Semițĭ, ci maĭ curêndŭ Hamițĭ. Așezămintele lorŭ în Asia-mică și apoĭ în Europa sudică sunt în dreptulŭ continentuluĭ africanŭ, unde Egiptulŭ strălucia ca centru alŭ hamitismuluĭ. Zidurile ciclopice ale Pelasgilorŭ parŭ a fi surorĭ piramidelorŭ egiptene, cu carĭ le și aseměna în vechime Pausanias, pe când Semițilorŭ, și chiar Indo-Europeilorŭ, nu le plăceaŭ nicĭ odată construcțiunile gigantice. Dacă Pelasgiĭ aŭ fostŭ Hamițĭ, după cum credemŭ noĭ, atuncĭ o personificațiune mitică a lorŭ pe Peninsula Balcanică ar fi Egipténulŭ Danaos, fratele luĭ Aegyptos, cu vr'o 1500 de anĭ înainte de Cristŭ, — să ḑicemŭ cu 2000 de anĭ, — acelŭ Danaos alŭ căruia némŭ clădi minunata cetate ciclopică de la Tiryns.

Orĭ-cum, fie Hamițĭ, fie Semițĭ, fie Indo-Europeĭ, Pelasgiĭ n'aŭ fostŭ Grecĭ și n'aŭ fostŭ Tracĭ; însă Traciĭ și Greciĭ, descălecândŭ în Europa, găsiseră pretutindenĭ o grósă pătură pelasgică și pretutindenĭ s'aŭ amestecatŭ cu ea, astŭ-felŭ că eĭ sciaŭ că nu sunt Pelasgĭ, dar sciaŭ totŭ-odată că se tragŭ din Pelasgĭ, de unde asertiunile cele contraḑicĕtóre în aparență la scriitoriĭ anticĭ, carĭ deosebescŭ fórte lămuritŭ pe Pelasgĭ, pe Grecĭ și pe Tracĭ uniĭ de alțiĭ, și totușĭ adesea îĭ împleticescŭ la olaltă.

Cu acestŭ primŭ raportŭ de stratŭ și substratŭ se începe istoria Peninsuleĭ Balcanice, și se desfășóră apoĭ de atuncĭ, la intervalurĭ depărtate, prin alte două raporturĭ analóge:

1) peste cea maĭ mare parte din stratulŭ tracicŭ, devenitŭ la rêndulŭ sĕŭ substratŭ, se așéză Latiniĭ, dândŭ nascere naționalitățiĭ traco-latine a Românilorŭ;

2) peste cea maĭ mare parte din stratulŭ românŭ, devenitŭ la rêndulŭ sĕŭ substratŭ, se așéză Slaviĭ, dândŭ nascere naționalitățiĭ româno-slavice a Serbilorŭ și naționalitățiĭ româno-slavice a Bulgarilorŭ.

Din prima amalgamare — latinisarea Tracilorŭ — se sustrage numaĭ némulŭ Albanesŭ, uniculŭ supraviețuitorŭ nemijlocitŭ alŭ stra-

tuluĭ ante-latinŭ și acela mulțumită căruia noĭ putemŭ sci astădĭ cam ce felŭ de ginte a fostŭ acea tracică, ceea ce n'amŭ sci aprópe de locŭ după puținele date linguistice și etice împrăștiate pe icĭ-colea în literatura clasică.

Din amalgamarea a doua — slavisarea Latinilorŭ — s'aŭ sustrasŭ numaĭ Românii din Dacia. Repetămŭ încă odată: ***numaĭ Românii din Dacia,*** căcĭ așa numițiĭ Macedo-Românĭ și Istriano-Românĭ, ***Armânii*** din Pindŭ și ***Rumerii*** din Dalmația, după cum ne vomŭ încredința maĭ la vale, nu se pogóră din Latinii de acolo din epoca cea ante-slavică, ci se tragŭ din numeróse cete de Daco-Românĭ din Carpațĭ, trecute peste Dunăre abia în secolulŭ X.

Pe Grecĭ, din causa înalteĭ lorŭ culturĭ literare, de'naintea căreia se închinaŭ cu entusiasmŭ Scipionii și Cesarii, Romanii n'aŭ pututŭ și chiar n'aŭ vrutŭ să-ĭ latiniseze. Din ce în ce maĭ scăpătațĭ sub raportulŭ moralŭ și intelectualŭ, Grecii totușĭ și-aŭ păstratŭ astŭ-felŭ străvechea lorŭ naționalitate, o păstréză și o vorŭ păstra și de acum înainte. Amesteculŭ medievalŭ cu Slavĭ, cu Albanesĭ, cu Românĭ, cu cine maĭ scie cine, — unŭ amestecŭ care făcea pe al-de Fallmerayer să tăgăduéscă elenismulŭ palicarilorŭ de astădĭ, — acelŭ amestecŭ grecisà pe ceĭ ce se însoțiaŭ cu dînșii, dar pe dînșiĭ nu ĭ-a românisatŭ, nicĭ albanisatŭ, nicĭ slavisatŭ. Ca naționalitate, Kir-Iane se trage d'a-dreptulŭ din Leonidĭ și din Aristotelĭ, din Temistocli și din Platonĭ, din acea pleiadă de capete sublime și de inimĭ uriașe, a cărora rĕsărire pe unŭ peticuțŭ de spațiŭ într'unŭ peticuțŭ de timpŭ este unŭ fenomenŭ fără pereche în istoria omeniriĭ. Grecii actualĭ sunt o continuitate directă a vechilorŭ Elinĭ, totŭ așa precum Copții actualĭ, fără graiulŭ cărora nu s'arŭ fi pututŭ descifra hieroglifele, sunt o continuitate directă a vechilorŭ Egiptenĭ.

Numaĭ și numaĭ legionarii romanĭ ar fi fostŭ în stare să desnaționaliseze pe Grecĭ, și eĭ n'aŭ făcut'o. In Grecia cea cucerită — observă Mommsen (Röm. Gesch. V. 249) — se învĕță maĭ puținŭ latinesce, decum se învĕță grecesce în Roma cea cuceritóre. Maĭ multŭ decât atâta: Romanii îngăduiaŭ de bună voe Grecilorŭ să gre-

ciseze întrégа parte meridională a Peninsuleĭ Balcanice, în care de altmintrelea procesulŭ de grecisare se începuse deja sub Filipŭ și sub Alexandru celŭ Mare. La umbra aquileĭ capitoline, acéstă propagandă grecéscă se întindea până la Balcanĭ. In Tracia propriŭ ḑisă, devenită provincie romană cu unŭ secolŭ înainte de cucerirea Dacieĭ, inscripțiunile până la Traianŭ, sub Traianŭ și după Traianŭ sunt aprópe tóte grecesce; ba chiar și legionariĭ ceĭ maĭ curațĭ Romanĭ, bună-óră unŭ *Aurelius Mucianus*, cum s'ar ḑice la noĭ unŭ «Aurelŭ Mucénu,» îșĭ făceaŭ fală de a nu scrie în latinesce, ci: *Αὐρελιὸς Μουκιανὸς πρετωριανὸς κωόρτης τρίτης πρετωρίου,* etc. (Dumont, Inscr. de la Thrace p. 11; cfr. Heuzey et Daumet, Mission de Macédoine, Paris 1864; O. Антонинъ Поѣздка въ Румелію, Petersb. 1880). Este archeologicesce absurdŭ de a crede că Româniĭ de astăḑĭ din Macedonia, din Epirŭ, din Tesalia, s'aŭ formatŭ acolo în acea epocă, și vomŭ vedé maĭ jos că acésta este absurdŭ nu numaĭ archeologicesce. La nordŭ însă, între Balcanĭ și între Dunăre, apoĭ pe întregulŭ teritoriŭ iliricŭ ocupatŭ astăḑĭ de elementulŭ serbo-croatŭ, cu atâta și maĭ vîrtosŭ în Dalmația cea pe atuncĭ privită ca o parte a Italieĭ, cultura latină și numaĭ latină se lăția fără nicĭ o pedecă de-asupra substratuluĭ tracicŭ, pe care-lŭ metamorfosà și prin care se metamorfosà ea însășĭ într'o naționalitate românéscă trans-danubiană, paralelă cu naționalitatea românéscă cis-danubiană din Carpațĭ, născêndă ceva maĭ târḑiŭ din aceleașĭ douĕ ingrediente — din Latinĭ și din ramura tracică a Dacilorŭ. In Epirŭ, grație unorŭ fericite împrejurărĭ topice excepționale, Traciĭ scăpaŭ și de Grecĭ și de Romanĭ, însă numaĭ acolo.

Româniĭ și Greciĭ împărțiaŭ dar atuncĭ, între seciliĭ III—VII, în douĕ jumĕtățĭ aprópe d'o potrivă întinderea Peninsuleĭ Balcanice: uniĭ la nordŭ de Balcanĭ, ceĭ-lalțĭ la sudŭ. Greciĭ maĭ aveaŭ pe de-asupra insulele și fășiĭ grecisate din Asia și din Africa, ba încă și orașele din Dobrogea și de lângă Dunăre, iar Româniĭ, pe lângă Oltenia, Banatŭ și o parte din Ardélŭ, îșĭ tindeaŭ ramure peste Panonia, unde maĭ în urmă îĭ găsi năvala maghiară. Câtŭ se atinge de Muntenia propriŭ ḑisă și de Moldova, să nu căutămŭ acolo pe

Românĭ în acea epocă, în care vîjia pe ţĕrmulŭ nordicŭ alŭ Măriĭ negre rostogolirea hórdelorŭ rĕsăritene spre gurile Dunăriĭ. Dela Nistru şi până la Oltŭ era o adevĕrată vale a plângeriĭ, de unde nu scăpaĭ decât numaĭ dóră înfundându-te în creeriĭ Carpaţilorŭ.

E comicŭ, şi totuşĭ este fórte adevĕratŭ, că celŭ maĭ vechiŭ monumentŭ alŭ limbeĭ române, unŭ monumentŭ istoricesce maĭ preţiosŭ pentru noĭ decât însuşĭ Columna luĭ Traianŭ, se datoréză unuĭ catârŭ „τῷ ἡμιόνῳ“, despre care vorbescŭ pe largŭ doĭ scriitorĭ bizantinĭ din secolulŭ VI : Theophanes în *Ἱστοριῶν βίβλοι δέκα*, şi Theophylactus Simocatta în *Ἱστορία οἰκουμενική*. Incepêndŭ dela Thunmann şi până la Cipariŭ, începêndŭ dela Cipariŭ şi până la mine, toţĭ pe rêndŭ suntemŭ nevoiţĭ a încăleca pe acelŭ năsdrăvanŭ catârŭ, fără care n'amŭ fi în stare astădĭ a dovedi printr'unŭ textŭ neîndoiosŭ vechea latinisare a Tracilorŭ între Balcanĭ şi între Dunăre. Era pe la anulŭ 580, sunt acum treĭ-spre-dece vécurĭ. Chaganulŭ Avarilorŭ pustià Imperiuluĭ Orientalŭ. Doĭ hatmanĭ romanĭ, Comenţiolŭ şi Martinŭ, ascunşĭ în codriĭ Balcanilorŭ, aŭ năvălitŭ de acolo pe neaşteptate asupra barbarilorŭ. Isbânda era sigură, să nu se fi întîmplatŭ catârulŭ de maĭ sus, care purta o povară. Povara alunecândŭ şi cădêndŭ de pe catârŭ, fără s'o bage de sémă stăpânulŭ dobitoculuĭ, unŭ altŭ ostaşŭ strigă, câtŭ îĭ ţinea gura, să se întórcă ca s'o rădice: *τόρνα τόρνα φράτρε*=t ó r n ă, t ó r n ă, f r a t r e! Aşa dice Teofane, şi totŭ aşa povestesce Teofilactŭ, la care însă este forma r e t ó r n ă: *ῥετόρνα*, şi se maĭ adaugă că aceste cuvinte eraŭ în limba ţĕreĭ, adecă în graiulŭ locuitorilorŭ din regiunea Balcanilorŭ : *„ἐπιχωρίῳ τε γλώττῃ“*. Intrégă óstea luĭ Comenţiolŭ şi a luĭ Martinŭ fiindŭ compusă din Românĭ, ţipĕtulŭ «tórnă, fratre!» produse între dînşiĭ o mişcare de spaimă, căcĭ elŭ însemna retragere: î n t u r n a r e saŭ r e ' n t u r n a r e. Româniĭ dar aŭ fugitŭ, însă «t ó r n ă, t ó r n ă, f r a t r e» ne-a rămasŭ, încât istoriculŭ trebue să binecuvinteze acea fugă, datorită unuĭ catârŭ.

Acésta se petrecea, încă o dată, în a doua jumĕtate a secoluluĭ alŭ VI-lea.

Precum la nordŭ în Dacia peste substratulŭ tracicŭ se așternuse stratulŭ latinŭ, totŭ așa dar aŭ dispărutŭ Tracii sub latinĭ la sudŭ în antica Mesie, iar cu atâtŭ maĭ vîrtosŭ nu puteaŭ să nu disparà în regiunea Ilirieĭ, unde elementulŭ tracicŭ fusese celŭ d'întâĭ cuceritŭ și latinisatŭ.

In loculŭ numeróselorŭ dialecte tracice de altă dată, trebuiaŭ să se formeze treĭ marĭ dialecte traco-latine: dialectulŭ daco-latinŭ în Carpațĭ, dialectulŭ meso-latinŭ în Balcanĭ și dialectulŭ iliro-latinŭ spre Adriatica; treĭ dialecte carĭ, dela apusŭ spre rĕsăritŭ, alcătuiaŭ o prelungire organică a grupuluĭ dialectelorŭ italiene.

Afară din Epirŭ, Tracĭ nu maĭ eraŭ nicăirĭ, adecă nicăirĭ nu se maĭ vedeaŭ pe de-asupra.

Acum, în seculiĭ VI și VII, se arată unŭ noŭ stratŭ: stratulŭ slavicŭ. Intr'unŭ modŭ sporadicŭ și fără a remâné pe locŭ, ci numaĭ năvălindŭ, prădândŭ, învărtindu-se și apoĭ întorcêndu-se, Slaviĭ făcuseră cunoscință cu Peninsula Balcanică deja cu multŭ maĭ dinainte, maĭ alesŭ amestecațĭ printre Goțĭ, printre Hunĭ, printre Avarĭ. In deșertŭ însă slaviștiĭ de altă dată cu generalulŭ Čertkow în frunte, și d. Drinow maĭ încóce (Заселеніе Балканскаго полуострова Славянами, Moscva 1873), și-aŭ bătutŭ și-șĭ batŭ capulŭ de a găsì locuințe compacte statornice de Slavĭ în Dacia până la secolulŭ VI, iar peste Dunăre până cu unŭ secolŭ maĭ târḑiŭ.

Pentru a ajunge la scopulŭ lorŭ, Čertkowiĭ și Drinowiĭ sunt silițĭ a alerga la următórele mijlóce:

1. dînșiĭ ieaŭ invasiunile momentane de Slavĭ, și chiar aparițiunile individuale de câte unŭ Slavŭ, dreptŭ așezăminte etnice permanente, ca și când — de pildă — ar susținé cine-va că România a fostŭ colonisată de Germanĭ, fiind-că armate austriace aŭ trecutŭ pe la noĭ nu o dată, saŭ fiindŭ-că unŭ Winterhalder a fostŭ subministru la Finance, iar unŭ Van Saanen la Externe;

2. dînșiĭ restălmăcescŭ prin lexiconulŭ slavicŭ vechea nomenclatură topică și personală a Peninsuleĭ Balcanice, adecă nesce cuvinte alŭ cărora sensŭ nu se scie și, prin urmare, e lesne orĭ-și-cuĭ, când

apucă o vorbă *en bloc* fără s'o descompună în tulpină și 'n sufixŭ și fără a se întemeia pe vr'o lege fonetică, să-ĭ dea totŭ felulŭ de sensurĭ cu ajutorulŭ unorŭ asemĕnărĭ curatŭ materiale, de exemplu unŭ *Hasdeŭ* prin cele treĭ sonurĭ *h-s-d* póte să devină latinulŭ *Hosidius* saŭ evreulŭ *Khisdaï* saŭ olandesulŭ *Heusde*;

3. în fine, dînșiĭ respingŭ mărturia contrarie a texturilorŭ celorŭ maĭ necontestabile, bună-óră a împĕratuluĭ Constantinŭ Porfirogenetŭ, și se întemeiază pe vre-o interpolațiune posterióră dintr'unŭ textŭ indiferentŭ, bună-óră pe pasagiulŭ despre cele «șépte némurĭ slavice» în Tracia la Arménulŭ Moïse de Choren, scriitorŭ din secolulŭ V, dar a căruia cronică a fostŭ refăcută în secolulŭ X, când s'a și intercalatŭ în ea pasagiulŭ în cestiune, luatŭ din Anastasius Bibliothecarius, scriitorŭ din secolulŭ IX.

Nicĭ o dovadă seriósă despre așezarea Slavilorŭ pe Peninsula Balcanică înainte de secolulŭ VII, nu există.

Cele «șépte némurĭ slavice» ne întîmpină pentru prima óră la Bizantinulŭ Teofane sub anulŭ 678, o sută de anĭ după «tórnă, tórnă, fratre.»

Pe când Româniĭ din Balcanĭ strigaŭ: tórnă, tórnă, fratre,— totŭ atuncĭ trăia Gotulŭ Iornande, ajunsŭ episcopŭ alŭ Ravenneĭ în Italia, și trăia Greculŭ Procopiŭ, devenitŭ prefectŭ alŭ Bizanțuluĭ, cele maĭ sigure douĕ isvóre despre începuturile Slavilorŭ pe Peninsula Balcanică, cele maĭ sigure nu numaĭ prin aceea că eraŭ contimpuranĭ, dar maĭ alesŭ prin călĕtoriile lorŭ și prin înalta posițiune politică a amîndurora. Pe timpulŭ luĭ Procopiŭ și alŭ luĭ Iornande, adecă în secolulŭ VI, la médă-ḍi de Dunăre nu se afla încă nicăirĭ nicĭ unŭ așezămîntŭ slavicŭ, ci numaĭ la nordŭ, și anume în sus dela gurele Dunăriĭ. Iornande, maĭ alesŭ, descrie pe cât se póte de limpede marginile topografice ale celorŭ douĕ marĭ ramure slavice orientale de atuncĭ: Anțiĭ și Slaviniĭ. Slaviniĭ — ḍice elŭ — se întindŭ dela Dunăre până la Nistru și apoĭ spre nordŭ până la Vistula, iar Anțiĭ dela Nistru spre rĕsăritŭ până la Nipru.

Noĭ amŭ tradusŭ din textulŭ luĭ Iornande numaĭ partea care se

cuprinde în tóte edițiunile și în tóte manuscriptele. Am lăsatŭ fără traducere pasagiulŭ, pe care slaviștiĭ, cu Schaffarik în capŭ, îlŭ tăgăduescŭ sub cuvîntŭ că n'are nicĭ unŭ înțelesŭ: «sinnlos» (Abkunft d. Slawen, 115.) Acelŭ pasagiŭ însă se găsesce atâtŭ într'unŭ manuscriptŭ fórte importantŭ, precum și în primele edițiunĭ, și dacă elŭ nu avea nicĭ unŭ înțelesŭ pentru Schaffarik, l'a căpĕtatŭ totușĭ pentru Zeuss, iar dela Zeuss încóce se maĭ întăresce printr'o descoperire archeologică. Pasagiulŭ în cestiune sună într'unŭ manuscriptŭ: «a civitate novi et Sclavino rumunnense et lacu qui appellatur Musianus»; în primele edițiunĭ, începêndŭ dela a luĭ Bonaventura Vulcanius: «a civitate nova et Sclavino Rumunnensi et lacu qui appellatur Musianus.» «Lacus Musianus» se scie că este lacullŭ Ramsin din Dobrogea. Aci se împacă toțĭ comentatoriĭ. Ceea ce nu plăcea luĭ Schaffarik este anume: «Sclavinum Rumunnense». Zeuss, unŭ capŭ genialŭ ca linguistŭ și ca istoricŭ totŭ-odată, acela care — după expresiunea luĭ Rösler (Üb. d. Zeitpunkt d. slaw. Ansiedlung, în Sitzungsb. d. Wien. Akad., phil-hist. Cl. t. LXXIII p. 96) — ne minunéză cu atâtŭ maĭ multŭ cu câtŭ maĭ bine îlŭ cunóscemŭ: «ein Forscher den wir desto mehr bewundern, je mehr wir ihn studiren;» Zeuss, reproducêndŭ pasagiulŭ de maĭ sus (Die Deutschen u. die Nachbarstämme p. 593—4), constată că «Civitas Nova» se numia la Bizantinĭ orașulŭ Nicopole, iar «Sclavinum Rumunnense» — ḑice elŭ — ar puté să fie actualulŭ satŭ Slăvenĭ din districtulŭ Romanațĭ, astŭ-felŭ că textulŭ întregŭ din Iornande însemnéză că locuințele Slavinilorŭ se întindeaŭ în jos până la gurile Dunăriĭ și până la Oltŭ: «die nördlichen Grenzen der Sklawenen lägen so am Dniester und an der Weichsel, die südlichen an der Donaumündung und der Aluta.»

Și când ḑicea acestea pe ghicite prin puterea geniuluĭ sĕŭ, Zeuss nu scia că satulŭ Slăveniĭ de lângă Oltŭ a fostŭ în adevĕrŭ unŭ punctŭ fórte însemnatŭ deja în epoca romană. Cu alte cuvinte, Zeuss nu putea să scie ceea ce va vorbi în urmă despre Slăvenĭ d-lŭ A. Odobescu bună-óră, când — profitândŭ de săpăturile altora de maĭ înainte — ne dă în studiulŭ sĕŭ despre «Antichitățile din Romanațĭ»

(Scrierĭ t. II, p. 414, 447) următórea notiță: «Maĭ spre nordŭ la Slă-«venĭ, alăturĭ cu calea luĭ Traianŭ, este o cetate pătrată cu șanțŭ «întreitŭ și cu unŭ turnŭ lângă dînsa, așezate dreptŭ pe malulŭ «înălțatŭ alŭ Oltuluĭ. In rîpa de sub cetate și sub curtea d-luĭ Mur-«gășénu s'a deschisŭ la 1837 o boltă subterană, din care s'aŭ scosŭ «maĭ multe tăblițe de pétră sculptate cu icónele ḑeuluĭ Mitra și cu «inscripțiunile: SOLI. INVICTO. MITHRAE., și unŭ altarŭ purtândŭ «cuvintele: ARA. SOLIS.. ..» Și apoĭ maĭ jos adaugă: «Iată acum «informațiunile ce ne veniră dela Slăvenĭ (plasa Ocoluluĭ): în acéstă «comună Slăveniĭ se află în centrulŭ sĕŭ ruinele uneĭ ***vechĭ cetățuĭ,*** «care, după cercetările făcute prin bĕtrâniĭ comuneĭ, nu se scie de «când și de cine este zidită, ale căreĭ șanțurĭ se vĕdŭ a fi fostŭ «numaĭ de pămîntŭ, iar nu de pétră saŭ de cărămidă. ***Bănuțĭ cu «inscripțiunĭ*** fórte vechĭ s'aŭ găsitŭ adesea de locuitorĭ pe ruinele «acesteĭ cetățĭ. Se maĭ află încă prin acéstă comună, ruinatŭ, unŭ «***drumŭ așternutŭ cu piétră*** mĕruntă, avêndŭ direcțiune dela «miéḑă-nópte spre miéḑă-ḑi prin comună, care se ḑice a fi fostŭ «făcutŭ de împĕratulŭ Traianŭ (subscr. P. Ionescu.....).»

In România sunt maĭ multe sate numite «Slăvescĭ», dar — afară de acelŭ satŭ de lângă Oltŭ — nicĭ o localitate nu pórtă numele de Slăvenĭ, în care se păstréză atâtŭ de viŭ «Sclavinum» alŭ luĭ Iornande, «Slavinum Rumunnense», adică Slăvinulŭ Românescŭ, marginea cea apusénă a stăpâniriĭ slavice la noĭ în secolulŭ VI. Sufixațiunea românéscă cea maĭ obicĭnuită a nomenclatureĭ de sate fiindŭ în «-escĭ» și în «-enĭ», ***Slăvenĭ*** este o formă posterióră analogică în locŭ de vechĭulŭ ***Slăvinŭ,*** «Sclavinum», în care ne întîmpină sufixulŭ -in, unŭ sufixŭ multŭ maĭ rarŭ dar fórte caracteristicŭ în numirĭ topice oltene: Severinŭ, Marotinŭ, Potopinŭ, Scorcodinŭ, Robotinŭ, Sânbotinŭ etc., și în cele personale ca: Tudorinŭ, Florinŭ, Sorinŭ și altele. Fie topicŭ, fie personalŭ, sufixulŭ nostru -in este vechiulŭ latinŭ onomasticŭ -īnus, -īna, -īnum, maĭ adesea numaĭ amplificativŭ ca în «Severinus» din «Severus», «Justinus» din «Justus», «Constantinus» din «Constans»

«Paulinus» din «Paulus» etc. Topiculŭ «Slăvinŭ» cată dar să se fi născutŭ din personalulŭ «Slăvinŭ», o amplificaţiune printr'unŭ sufixŭ curatŭ românescŭ din numele «Slavŭ» fórte întrebuinţatŭ altă dată la toţĭ Slaviĭ: Slavata, Slavek, Slavko, Slaven etc. (Морошкинъ, Именословъ, p. 179—80; cfr. Венелинъ, Грамати p. 348). Româniĭ, ca şi alte popóre, împrumutaŭ nume personale de pe la toţĭ veciniĭ, adesea fără nicĭ o schimbare; pe «Slav» însă eĭ l'aŭ românisatŭ în «Slăvinŭ» printr'o sufixaţiune de totŭ romanică. Maĭ este de observatŭ că *v* între două vocale s'a conservatŭ în «Slăvinŭ» ca şi 'n «Severinŭ», căcĭ fonetica numirilorŭ topice şi personale diferă în acéstă privinţă de fonetica vorbelorŭ comune, în carĭ unŭ asemenea *v* tinde a se vocalisa ca în «calŭ = ital. cavallo». Identificarea între Slăveniĭ de astădĭ şi între «Sclavinum» din secolulŭ VI, bănuită de Zeuss printr'o interpretare exclusivŭ istorică a textuluĭ luĭ Iornande, se confirmă dar pe deplinŭ prin archeologie şi prin linguistică totŭ-odată.

Intregulŭ pasagiŭ: «Sclavini a Civitate Nova et Sclavino Rumunnensi et lacu qui appellatur Musianus usque ad Danastrum et «in boream Vistula tenus commorantur; hi paludes sylvasque pro «civitatibus habent» însemnéză astŭ-felŭ: «Hotarele Slavilorŭ se «începŭ în centru dela Dunăre în faţa Nicopoleĭ, apoĭ la stânga «dela Oltŭ în dreptulŭ Slăvinuluĭ românescŭ, iar la drépta dela «laculŭ Ramsinŭ în Dobrogea, mergêndŭ de aci spre nordŭ şi spre «rĕsăritŭ până la Vistula şi până la Nistru, pe unde nu sunt oraşe, «ci numaĭ bălţĭ şi pădurĭ.»

Cele treĭ puncturĭ sudice, Iornande le înşiră în ordinea importanţeĭ lorŭ relative: Nicopole, Slăvinŭ, Ramsinŭ; iar la «Sclavinum» elŭ adaogă epitetulŭ «rumunnense,» «românescŭ,» tocmaĭ pentru a se ferì de confusiune, de óre-ce în pasagiulŭ întregŭ e vorba de poporulŭ Slavinilorŭ, cărora «Sclavinum» nu le aparţinea, ci aparţinea Românilorŭ.

Acestŭ «rumunnensis» ne aduce aminte că sufixulŭ -ensis devenise aşa dicêndŭ specificŭ pentru numirile etnice din Dacia: *Ἀλβοκήνσιοι, Πιαρήνσιοι, Τρικορνήνσιοι, Ποτουλατήνσιοι, Σαλδήνσιοι, Καυκοήνσιοι,*

Κιτήνσιοι, Ῥατακήνσιοι, Amicenses, Picenses etc. la Ptolemeŭ, la Dione Cassiŭ, la Ammian Marcellin și la alțiĭ. Către aceste numirĭ etnice din Dacia, «Namen dakischer Völkerschaften» după expresiunea luĭ Pott (Personennamen, p. 459), se maĭ adaogă acum: Rumunnenses, — prima mențiune textuală a formeĭ Românŭ saŭ Rumânŭ.

Pe când d-lŭ Gr. Tocilescu scormolesce cu sapa în mână și descopere în Dobrogea orașulŭ romanŭ Tropaeum, despre existența căruia nu maĭ e chipŭ a ne îndoi, îmĭ pare bine de a descoperi și eŭ, la unŭ altŭ capĕtŭ alŭ lumiĭ românescĭ, orașulŭ oltenescŭ «Sclavinum rumunnense;» totușĭ, maĭ puținŭ norocosŭ decât vechiulŭ meŭ elevŭ și acum iubitŭ colegŭ, acéstă descoperire eŭ cată s'o împărțescŭ cu rĕposatulŭ Zeuss, ba încă trebue să-ĭ lasŭ luĭ partea cea maĭ frumósă. Mergŭ cu altruismulŭ și maĭ departe: îmĭ pare rĕŭ că împărțéla nu s'a făcutŭ maĭ de 'nainte între Zeuss și între d-lŭ A. Odobescu, căruia unŭ Zeuss ar fi trebuitŭ să nu-ĭ scape din vedere, când scria tocmaĭ despre Slăvenĭ.

La Iornande ramura Slavinilorŭ se întindea dela Dunăre în sus până la Vistula, pe când la rĕsăritŭ de dînșiĭ locuia ramura Anțilorŭ dela Nistru până la Nipru. Acéstă prețiósă indicațiune «Vistula» ar fi ea singură de ajunsŭ pentru a ne arĕta că Slaviniĭ eraŭ anume Polonĭ, iar Anțiĭ eraŭ Rușĭ saŭ maĭ bine Rutenĭ. Poloniĭ dar aŭ fostŭ aceia carĭ în secolulŭ VI ocupaseră întréga Moldovă cu Muntenia până la Oltŭ și carĭ — cu câte-va ḑecimĭ de anĭ maĭ în urmă — s'aŭ revĕrsatŭ peste Dunăre pentru a da acolo nascere naționalitățiĭ bulgare. La acestŭ polonismŭ alŭ Bulgarilorŭ noĭ vomŭ reveni maĭ jos. De-o-cam-dată să trecemŭ la Sêrbĭ.

Ceea ce Procopiŭ și Iornande sunt pentru începuturile Bulgarilorŭ, pentru începuturile Serbilorŭ este Impĕratulŭ Constantinŭ Porfirogenetŭ. Nimenĭ nu era maĭ în posițiune decât dînsulŭ de a cunósce totŭ ce se petrecea saŭ ceea ce se petrecuse într'o epocă destulŭ de apropiată în marginile și la hotarele imperiuluĭ. Eĭ bine, elŭ ne spune fórte limpede că întréga ginte sêrbéscă, Sêrbiĭ propriŭ ḑișĭ și Croațiĭ cu diferitele lorŭ subdivisiunĭ, s'aŭ așezatŭ pe

teritoriulŭ spre Adriatică în secolulŭ VII, sub împĕratulŭ Eracliŭ, adecă ceva înainte de anulŭ 640, și că se pogorîse acolo din părţile Bavarieĭ *(Βαγιβαρεία)* învecinate cu Franconia (*Φραγγία*=Francia orientalis), decĭ nicĭ decum din Rusia, și nicĭ din Galiţia, după cum unulŭ după altulŭ și unulŭ dela altulŭ totŭ repetă slaviștiĭ, ci anume din ramura cea maĭ occidentală a Slavilorŭ, adecă din ramura bohemă.

Se pare că însușĭ cuvîntulŭ Serb a fostŭ într'o vreme óre-care unŭ nume genericŭ pentru întréga ramură bohemă. Așa ḑișiĭ Sorabĭ din Lusaţia, carĭ ișĭ daŭ eĭ înșiĭ numele de «Serbĭ» întocmaĭ ca și Serbiĭ din Peninsula Balcanică, vorbescŭ unŭ dialectŭ bohemŭ, amestecatŭ cu elemente polone. Nu e apoĭ fără însemnătate, că în cronica bohemă rimată a luĭ Dalimil, scrisă pe la anulŭ 1300 pe basa legendelorŭ poporane, ne întîmpină următorulŭ pasagiŭ despre «Ceh», fabulosulŭ părinte alŭ naţionalităţiĭ boheme:

«W srbském jazyku jest zemie
«Jejžto Charwati jest imie,
«W tej zemi bieše lech
«Jemuž imie bieše Čech . . . »

Adecă: «In gintea serbă este o ţéră, care se numesce Croaţia; în «acea ţéră era unŭ boierŭ, care se numia Ceh . . . »

Scriindŭ acestea pe la finea secoluluĭ XIII, Dalimil nu putea avé în vedere vre-o altă Serbie saŭ vre-o altă Croaţie decât singurele carĭ existaŭ atuncĭ și carĭ există până astăḑĭ. Prin urmare, uniculŭ sensŭ legendarŭ, care se póte da într'unŭ modŭ firescŭ pasagiuluĭ de maĭ sus, este că la Bohemĭ era încă próspĕtă în secolulŭ XIII tradiţiunea despre strînsa lorŭ legătură de némŭ cu Serbiĭ și cu Croaţiĭ și despre vechea respândire a numeluĭ de Serbĭ peste întréga ramură bohemă. Dalimil se împacă pe deplinŭ în acéstă privinţă cu aceea ce ne spune Constantinŭ Porfirogenetŭ

Bulgariĭ privіţĭ ca o colonie polonă și Serbiĭ ca o colonie bohemă, iată ceva cu totulŭ noŭ, deși resultă d'a-dreptulŭ din mărturia fântânelorŭ istorice celorŭ maĭ temeĭnice.

Acéstă mărturie atâtŭ de positivă n'o vedeaŭ óre predecesoriĭ meĭ, aceia carĭ citéză mereŭ pe Iornande și pe Constantinŭ Porfirogenetŭ? Negreșitŭ că eĭ o vedeaŭ, dar se sbucĭumaŭ a n'o vedé, adecă a o încungiura saŭ a o restălmăci prin felŭ de felŭ de tertipurĭ, numaĭ și numaĭ fiindŭ-că pe ceĭ tendențioșĭ îĭ nemulțumĭa că Slaviĭ nu sunt destulŭ de vechĭ pe Peninsula Balcanică, iar pe ceĭ nepărtenitorĭ îĭ încurca o teorie linguistică cu desĕvêrșire falsă, pe care dînșiĭ o îmbrățișară fără s'o fi cercetatŭ maĭ de aprópe. Vomŭ vorbi numaĭ cu aceștĭ din urmă, a cărora retăcire e de bună credință.

Dobrowsky împărția pe toțĭ Slaviĭ în două ramure: o ramură orientală, în care elŭ bagă pe Rușĭ, pe Bulgarĭ și pe Serbĭ, și o ramură occidentală, în care elŭ pune pe Polonĭ și pe Bohemĭ. Criteriele acesteĭ clasificațiunĭ, așa cum ni le dă Dobrowsky (Institutiones linguae slavicae, Vindob. 1822, p. I), sunt tóte fără nicĭ o greutate. Primulŭ criteriŭ este că Slaviĭ orientalĭ ḑicŭ «razum», pe când ceĭ occidentalĭ «rozum»; ultimulŭ criteriŭ este că Slaviĭ orientalĭ ḑicŭ «desnitza», pe când ceĭ occidentalĭ «pravitza»; și totŭ așa sunt cele-lalte optŭ din numĕrulŭ totalŭ de ḑece criterie. După nesce asemenea criterie, Ruteniĭ trebuescŭ despărțițĭ de Slaviĭ orientalĭ, căcĭ eĭ ḑicŭ «rozum», nu «razum».

Nu după deosebirĭ lexice și nu după forme rare saŭ isolate se clasifică dialectele uneĭ familie linguistice, ci ele trebuescŭ clasificate după trăsurile cele fundamentale fonetice. Astŭ-felŭ, de exemplu, ceea ce caracterisă graiulŭ rusescŭ și pe celŭ rutenescŭ după tóte dialectele și în tóte monumentele literare, întru câtŭ nu s'a furișatŭ în ele limba bisericéscă, paleo-slavică, este așa numitulŭ p l e n i s o n, rusesce полногласіе, adecă sonurile liquide ***l*** și ***r*** provócă o reduplicare vocalică a silabeĭ, de ex. «golovà» în locŭ de «glòva» saŭ «glàva», «gòrod» în locŭ de «grod» saŭ «grad», «koròlĭ» în locŭ de «krolĭ» saŭ «kralĭ» etc. Acestŭ pleni-son, cu care s'aŭ bălăbănitŭ toțĭ slaviștiĭ, începêndŭ dela Vostokov și până la Potebnia, este atâtŭ de esențialŭ și atâtŭ de circulatorŭ în graiulŭ Rușilorŭ și alŭ Rutenilorŭ, în câtŭ isbesce dela cea d'întâĭ clipă urechea orĭ-căruĭ ne-Rusŭ saŭ ne-Rutènŭ. Nicĭ Poloniĭ, nicĭ Bohe-

miĭ, dar nicĭ Serbiĭ, nicĭ Bulgariĭ, nu cunoscŭ câtușĭ de puținŭ acestŭ fenomenŭ foneticŭ, de ajunsŭ elŭ singurŭ pentru a construi o unitate dialectală deosebită ruteno-rusă.

Unitatea ruteno-rusă este acea pe care Iornande o numia Anțĭ, «Antes», spunêndu-ne că eĭ stăpânescŭ dincolo de Nistru și că sunt ramura cea maĭ puternică a gintei slavice: «fortissimi eorum», ceea ce e adevĕratŭ până astădĭ.

Alăturĭ cu unitatea ruteno-rusă, fără ca să vorbimŭ aci despre dialecte micĭ, carĭ lesne îșĭ potŭ găsi loculŭ internŭ saŭ intermediarŭ din dată ce se va stabili o adevĕrată clasificațiune a dialectelorŭ celorŭ marĭ, ne întîmpină alte două unitățĭ slavice dialectale: unitatea polono-bulgară și unitatea bohemo-serbă.

Pe Polono-bulgarĭ îĭ caracterisă:

1. Vocala nasală. In vechea bulgară, adecă în așa numita paleoslavică, acéstă vocală se representă prin literele cirilice ѫ și ѧ, rostite ca *on* și *en* în francesulŭ «b*on*» și «f*in*»; la Polonĭ ea se scrie astădĭ prin *a* și *e* cu cedilă: ą, ę. La Bulgariĭ actualĭ vocala nasală s'a păstratŭ numaĭ în unele localitățĭ saŭ în unele vorbe, dar totușĭ s'a păstratŭ cu o deplină certitudine. Fenomenulŭ a fostŭ indicatŭ de multŭ de Grigorovič, apoĭ studiatŭ de Miklosich (Die Sprache d. Bulgaren, Wien, 1858) și urmăritŭ de Hattala (Knijiževnik, t. II, p. 461 sqq.) Intre vocala nasală polonă și între cea bulgară nu există cea maĭ mică diferență. Nicĭ Ruteno-Rușiĭ, nicĭ Bohemo-Serbiĭ nu cunoscŭ acéstă particularitate atâtŭ de caracteristică pentru fonetismulŭ polono-bulgarŭ. Luândŭ exemple din textulŭ publicatŭ de Hattala, noĭ vedemŭ bulgăresce «*en*zik» = polonulŭ «język (ĭ*en*zyk)», pe când rusesce, rutenesce, bohemesce și serbesce cuvîntulŭ sună «ĭazyk» saŭ «ĭezik» fără nicĭ o nasală; bulgăresce «r*ăn*kă» = polonulŭ «ręka (r*en*ka)», pe când rusesce, rutenesce, bohemesce și serbesce: «ruka». Vorbele nóstre «por*un*că», «r*ân*d», m*un*că», rĕsp*in*tie», ogl*in*dă» etc., noĭ le-amŭ împrumutatŭ anume din vechea bulgară, și sub aceeașĭ formă nasală le-amŭ fi pututŭ împrumută dela Polonĭ, numaĭ dela Bulgarĭ

și dela Polonĭ, nicĭ-odată dela ceĭ-lalțĭ Slavĭ. La ceĭ-lalțĭ Slavĭ vocala *on* și *en* nu ne întîmpină nicĭ în graiulŭ de astădĭ, nicĭ în monumentele lorŭ cele maĭ vechĭ, afară numaĭ de dialectulŭ slovenŭ, despre care vomŭ vorbi maĭ jos.

2. Sonulŭ *dz* pe lângă *z* nu există nicĭ la Ruteno-Rușĭ, nicĭ la Bohemo-Serbĭ, ci numaĭ la Polono-Bulgarĭ. In grafica cirilică *z* se scria з și se numia «zemlĭa», iar *dz* se scriea **s** și se numia «dzĭalo», fie-care sonŭ posedândŭ câte unŭ semnŭ graficŭ deosebitŭ. Câte unŭ semnŭ graficŭ deosebitŭ aŭ ambele sonurĭ și în alfabetulŭ slavicŭ celŭ numitŭ glagolița. Miklosich a doveditŭ de multŭ că litera **s** și cea corespundĕtóre din glagolița exprimă totŭ-d'a-una anume sonulŭ *dz* (Rad jugoslov. Akad., IX, 11—16.) Totŭ așa în texturile cirilice românescĭ **s** se rostesce totŭ-d'a-una *dz*, și este maĭ cu sémă desŭ în cele moldovenescĭ: **раѕѫ** = ra*dz*â, **брѫнѕѫ** = brân*dz*â etc., dar **зълог** = *z*ălog. Polonesce se scrie *z* și *dz*: «ziemia» și «dzień». La Bulgariĭ de astădĭ sonulŭ *dz*, ca și vocala nasală, nu se maĭ aude pretutindenea, dar pe unde s'a păstratŭ, acolo sună curatŭ polonesce, și frațiĭ Tzankof (Gramm. d. bulg. Spr. 7) observă cu dreptŭ cuvîntŭ: «das *z* in einigen Wörtern wird in manchen Gegenden wie das polnische *dz* ausgesprochen.» In bulgarulŭ «*dzvănet*» «clopoțelŭ» *dz* sună întocmaĭ ca în polonulŭ *dzwónek* «clopoțelŭ», rusesce *zvonok*, bohemesce *zwonec*. Nemicŭ analogŭ la toțĭ ceĭ-lalțĭ Slavĭ, afară de Slovacĭ, la carĭ către elementulŭ bohemŭ s'a adaosŭ celŭ polonŭ. Belo-Rușiĭ sunt pe jumĕtate Polonĭ prin consonantismulŭ lorŭ. La Rutenĭ *dz* sună numaĭ în cuvintele împrumutate dela Polonĭ saŭ dela Moldovenĭ; iar la Muntenegrenĭ este unŭ italienismŭ «*z* dolce» ca în «razzo» saŭ «pranzo».

3. In fine, Poloniĭ și Bulgariĭ se întîlnescŭ în sonulŭ *ĭa*, pe care Ruteno-Rușiĭ și Bohemo-Serbiĭ îlŭ rostescŭ *ĭe*. In alfabetulŭ cirilicŭ acestŭ *ĭa* e representatŭ prin litera **ѣ** numită «ĭatĭ». Imprumutândŭ cirilica dela vechiĭ Bulgarĭ, Româniĭ aŭ conservatŭ luĭ **ѣ** valórea-ĭ cea adevĕrată, pe care Rușiĭ și Serbiĭ aŭ schimbat'o în *ĭe*. Numaĭ Bulgariĭ și Poloniĭ dicŭ: «v*ĭa*ra (**вѣра**)» nu «v*ĭe*ra», «gn*ĭa*zdo (**гнѣздо**)» nu «gn*ĭe*zdo», «nev*ĭa*sta (**невѣста**)» nu «nev*ĭe*sta».

In acestŭ modŭ, treĭ particularitățĭ fonetice de cea maĭ mare însemnătate: vocala nasală *on* și *en* (ѫ, ѧ), duplulŭ *z* și *dz* (з, ѕ) și ĭatismulŭ în locŭ de ĭetismŭ, stabilescŭ o unitate dialectală polono-bulgară în oposițiune cu unitatea dialectală cea ruteno-rusă.

Unitatea bohemo-serbă, pe de altă parte, se caracterisă prin:

1. Funcțiunea vocalică a luĭ *r*. Bohemesce și serbesce se dice de o potrivă *trn, prst, krk* etc., acolo unde toțĭ ceĭ-lalțĭ Slavĭ trebue să recurgă la o vocală propriŭ disă: *tern, perst*. Nicĭ Ruteno-Rușiĭ, nicĭ Polono-Bulgariĭ nu cunoscŭ acestŭ fenomenŭ.

2. Din tóte dialectele slavice, numaĭ Bohemiĭ și Serbiĭ posedă cantitatea prosodică: vocale lungĭ și vocale scurte în sensulŭ celŭ clasicŭ musicalŭ alŭ cuvîntuluĭ. O vocală lungă la Bohemĭ póte fi scurtă la Serbĭ și vice-versa, după cum este chiar în unele dialecte boheme saŭ serbescĭ, dar fenomenulŭ în sine e acelașĭ, și elŭ deosebesce cu totulŭ unitatea bohemo-serbă de cele-lalte două unitățĭ: cea ruteno-rusă și cea polono-bulgară. Compare orĭ-cine:

Rusulŭ:	*Polonulŭ*:	*Bohemulŭ*:	*Serbulŭ*:
boloto	błoto	bláto	blàto
soloma	słoma	sláma	slàma
zdorov	zdrów	zdráv	zdràv
čerešnĭa	czeresznia	třešně	trèšnĭa etc.

Despre accentuațiunea polono-bulgară și cea bohemo-serbă noĭ vomŭ vorbi maĭ jos.

A pretinde că Ruteniĭ și Rușiĭ aŭ avutŭ și eĭ odată vocala nasală saŭ vocala liquidă și le-aŭ perdutŭ maĭ în urmă, saŭ că Poloniĭ nu avuseseră dintru 'ntâĭ pe *dz* și l'aŭ căpĕtatŭ maĭ târdiŭ, este a confunda noțiunea concretă de unŭ dialectŭ naționalŭ cu noțiunea abstractă de o limbă primitivă comună uneĭ ginți. E vorba de Rutenĭ, de Rușĭ, de Polonĭ, de Bohemĭ, de când Ruteniĭ sunt Rutenĭ, de când Rușiĭ sunt Rușĭ, Poloniĭ Polonĭ și Bohemiĭ Bohemĭ, iar nicĭ decum nu e vorba de o teoretică epocă anterióră unitară.
Eĭ bine, de când Ruteniĭ sunt Rutenĭ și Rușiĭ Rușĭ, adecă dintr'o

periódă cu mult maĭ veche decât secolulŭ VI, — și numaĭ acestŭ secolŭ ne interesă pe noĭ în studiulŭ de fața, — eĭ n'aŭ nicĭ o urmă de vocala nasală a Polono-Bulgarilorŭ, de vocala liquidă a Bohemo-Serbilorŭ, de *dz*, de cantitate prosodică, etc.

Orĭ-care ar fi fostŭ, sub raportulŭ fonetismuluĭ, ipotetica «limbă primitivă comună» a Slavilorŭ, ea se diferențiase în câte-va dialecte marĭ dintr'unŭ timpŭ immemorialŭ, fie-care mare dialectŭ dobândindŭ unŭ caracterŭ propriŭ prin acelașĭ procesŭ prin care s'aŭ caracterisatŭ maĭ încóce Bulgariĭ și Serbiĭ: s t r a t i f i c a ț i u n e. Acéstă lucrare a substraturilorŭ eterogene asupra diferențieriĭ Slavilorŭ era cât p'aci s'o ghicéscă eminentulŭ linguistŭ rusescŭ Baudouin de Courtenay, elevŭ alŭ luĭ Ascoli, dar a trecutŭ iute pe d'asupra-ĭ cu următórea observațiune nedesvoltată și neaplicată: «Probabilŭ «o înrîurire străină, de altŭ némŭ, a comunicatŭ deosebitelorŭ gru-«purĭ de dialecte și sub-dialecte slavice caracterulŭ celŭ distinctivŭ «alu fie-căruĭ grupŭ.» (Программа лекцій, Kazan 1881 p. 145: «Вѣроятное чужое, иностранное вліяніе, сообщившее отдѣльным группам словянских нарѣчій и говоров своеобразный характер.»)

Treĭ straturĭ de o potrivă slavice așezându-se fie-care în treĭ regiunĭ diferite peste câte unŭ altŭ felŭ de substratŭ etnicŭ, unulŭ a devenitŭ bohemŭ pe Elba, celŭ-laltŭ polonŭ pe Vistula, celŭ de alŭ treilea ruteno-rusŭ pe Nipru saŭ pe aiurea, și din acelașĭ momentŭ fonetismulŭ fie-căruia din ele este unŭ fonetismŭ a-parte. Substratulŭ Bohemilorŭ va fi fostŭ celticŭ saŭ germanŭ, substratulŭ Ruteno-Rușilorŭ va fi fostŭ tătărescŭ saŭ finesŭ, nu se scie; cu maĭ multă siguranță se póte crede că substratulŭ Polonilorŭ a fostŭ anume litvanŭ, și numaĭ asupra acestuia din urmă noĭ ne vomŭ opri o clipă.

Litvaniĭ nu sunt Slavĭ, după cum nu sunt nicĭ Germanĭ, ci o ginte indo-europee separată. Prin încălcărĭ succesive din partea altorŭ némurĭ, eĭ aŭ ajunsŭ a fi puținŭ numeroșĭ, dar totușĭ se împărțescŭ în două marĭ dialecte: celŭ litvanŭ propriŭ disŭ și celŭ leticŭ, după ce unŭ alŭ treilea dialectŭ, celŭ prusicŭ, a dispărutŭ cu desĕvêrșire. Lețiĭ saŭ Latîșiĭ sunt ramura cea maĭ nordică, lângă

Marea-Baltică; Litvaniĭ propriŭ ḑișĭ, ramura cea sudică, sunt din veciĭ vecilorŭ la cósta Polonilorŭ, în același chipŭ în care Basciĭ sunt la cósta Spaniolilorŭ saŭ Bretoniĭ la cósta Francezilorŭ, adecă: înghițindŭ Spanioliĭ substratulŭ ibericŭ, aŭ rĕmasŭ neînghițițĭ numaĭ Basciĭ; înghițindŭ Francezii substratulŭ galicŭ, aŭ rĕmasŭ neînghițițĭ numaĭ Bretoniĭ; înghițindŭ Poloniĭ substratulŭ litvanŭ, pe care-lŭ cotropiseră la așezarea lorŭ în regiunea Vistuleĭ, numaĭ o parte din acelŭ substratŭ a rĕmasŭ neînghițită.

Acea vocală nasală pe care n'o aŭ Ruteno-Rușiĭ și Bohemo-Serbiĭ, pe care n'o are nicĭ chiar ramura cea letică a Litvanilorŭ, Litvaniĭ propriŭ ḑișĭ o aŭ pe deplinŭ desvoltată, de unde dînșiĭ, ca substratŭ, aŭ dat'o stratuluĭ polonŭ.

Comparațĭ:

Vechi bulgarŭ:	**Polonŭ:**	**Litvanŭ:**	**Rusŭ:**	**Rutenŭ:**	**Bohemŭ:**	**Serbŭ:**
des*en*tĭ	dziesi*eń*ć	déši*m*tis	desĭatĭ	desĭatĭ	deset	deset
p*en*ta	pi*en*ta	pé*n*tis	pĭata	pĭata	peta	peta (p*în*tene)
m*en*kŭkŭ	mi*en*kki	mè*n*kas	mĭagkiĭ	mĭahkyĭ	měkky	mek
*zen*tĭ	*zień*ć	ge*n*tis	zĭatĭ	zĭatĭ	zet'	zet
*zon*bŭ	*zon*b	*žam*bas	zub	zub	zub	zub (*zîm*bescŭ)
m*on*drŭ	m*on*dry	ma*n*drùs	mudryĭ	mudryĭ	moudrý	mudr (m*ân*dru)
r*on*ka	r*en*ka	ra*n*kà	ruka	ruka	ruka	ruka (por*un*că)
bl*on*ditĭ	bl*on*dzić	bla*n*sti	bluditĭ	bluditi	blouditi	bluditi (bl*ân*dă)
*on*glĭ	w*en*giel	a*n*glis	ugolĭ	uholĭ	uhel	ugalĭ...

Lăsămŭ ca alțiĭ să urmărescă maĭ departe ceea ce noĭ ne mărginimŭ aci de a indica pe scurtŭ, căcĭ nouĕ ne ajunge a constata conformitatea faptuluĭ istoricŭ cu faptulŭ linguisticŭ. Când Iornande aduce pe Bulgarĭ dela Vistula, iar Constantinŭ Porfirogenetŭ pe Serbĭ din Bohemia, mărturia lorŭ, atâtŭ de pondorósă prin sine însășĭ, nu numaĭ că nu e în contraḑicere cu adevĕrata clasificațiune a dialectelorŭ slavice, ci tocmaĭ se controléză și se întăresce prin acéstă clasificațiune.

In invasiunile Polonilorŭ peste Dunăre, înainte de așezarea lorŭ acolo, aŭ participatŭ une-orĭ și cete vecine de Rutenĭ de peste Nistru, adecă — în graiulŭ luĭ Procopiŭ și alŭ luĭ Iornande — pe lângă

«Slavinĭ» aŭ fostŭ și «Anțĭ», din carĭ uniĭ n'aŭ pututŭ să nu rĕmână și eĭ peste Dunăre. Pe de altă parte, la năvălirea Bohemilorŭ în laturea superióră apusénă a Peninsuleĭ Balcanice, ĭ-aŭ însoțitŭ o sémă de cete învecinate de Polonĭ, după cum ne dă a înțelege însușĭ Constantinŭ Porfirogenetŭ, când ne spune că unulŭ din principiĭ sĕrbescĭ era venitŭ din regiunea Vistuleĭ: *„εἰς τὸν ποταμὸν Βίσλας.“* Dar grosulŭ naționalitățiĭ bulgare s'a formatŭ din Polonĭ, cu unŭ amestecŭ prea micŭ de Rutenĭ, iar grosulŭ naționalitățiĭ serbe s'a formatŭ din Bohemĭ cu unŭ amestecŭ prea micŭ de Polonĭ, în ambele casurĭ fără nicĭ unŭ ingredientŭ de Rușĭ propriŭ ḑișĭ.

Aceste douĕ straturĭ slavice, celŭ polonŭ de o parte și celŭ bohemŭ de alta, s'aŭ suprapusŭ d'o potrivă stratuluĭ anteriorŭ românescŭ, așezatŭ elŭ însușĭ dela Marea-Négră până la Marea Adriatică peste substratulŭ primitivŭ tracicŭ, adecă s'aŭ suprapusŭ celorŭ douĕ dialecte latine transdanubiane dispărute: celŭ meso-latinŭ și celŭ iliro-latinŭ. Româniĭ de peste Dunăre aŭ fostŭ slavisațĭ astŭfelŭ pe de-asupra, ceea ce vrea să ḑică că Slaviĭ de peste Dunăre aŭ fostŭ românisațĭ astŭ-felŭ pe de de-subt: raportŭ de stratŭ și de substratŭ.

Inainte de a trece maĭ departe, unŭ cuvîntŭ despre Sloveniĭ ceĭ din Carintia și din Stiria, cărora șcóla luĭ Miklosich, saŭ maĭ bine a luĭ Kopitar, le atribue limba paleo-slavică, dându-ĭ numele de paleo-slovenică.

Strînsa înrudire dialectală a Slovenilorŭ cu Serbiĭ este maĭ pe sus de orĭ-ce îndoială, și totușĭ eĭ posedă până astăḑĭ pe a-locurĭ vocala nasală ca Poloniĭ și aŭ avut'o deja în seculul X, judecândŭ după textulŭ așa numitŭ frisingianŭ. Vocala nasală nu este singura particularitate fonetică, care-ĭ unesce cu Poloniĭ. In acelașĭ textŭ frisingianŭ, bună-óră, ne întîmpină contracțiunile ***tva, me*** pentru ***tvoia, moie,*** întocmaĭ ca polonesce, și până astăḑĭ la Slovenĭ, ca și la Polonĭ, circuléză de o potrivă ***člek*** și ***človek=czlek*** și ***czlowiek***. Numele lorŭ medievalŭ «Sclavini», identicŭ cu numele medievalŭ «Sclavini» alŭ Bulgarilorŭ, indică iarășĭ unŭ singurŭ dialectŭ polonŭ,

despărțitŭ în douĕ ramure. Epoca despărțiriĭ cată să fi fostŭ secolulŭ VI, póte chiar secolulŭ V, când dintr'unŭ punctŭ comunŭ la nordŭ-ostŭ de Carpațĭ, adecă din Galiția actuală, ramura cea maĭ orientală s'a pogorîtŭ spre gurile Dunăriĭ, unde nĭ-o arată Procopiŭ și Iornande. Cea-laltă ramură, maĭ occidentală rĕmasă dintâĭ în Galiția, a începutŭ apoĭ, prin trecĕtorile munțilorŭ Tatra și Beskid, a străbate în Pannonia, nu înainte de finea secoluluĭ VII, după ce adecă o ramură a Bohemilorŭ ocupase deja Iliria. Din Pannonia invasiunea maghiară împinse o parte din aceștĭ Polonĭ către Carintia și către Stiria, unde eĭ s'aŭ amestecatŭ cu Serbiĭ.

Sloveniĭ fomézá astŭ-felŭ unŭ dialectŭ intermediarŭ între unitatea polono-bulgară și între acea bohemo-serbă. In timpulŭ petreceriĭ lorŭ în Pannonia — o vomŭ vedé maĭ jos — Sloveniĭ s'aŭ întâlnitŭ cu elementulŭ românescŭ. Dela aceștĭ Slovenĭ, iar nu dela Bulgarĭ, aŭ căpĕtatŭ Unguriĭ cuvintele lorŭ cu vocala nasală: p*én*tek = **пѧтькъ**, r*en*d = **рѧдъ**, szer*en*tse = **сърѧща**, par*an*cs = **порѫчѫ**, etc. Aceștĭ Slovenĭ, la rêndulŭ lorŭ, dela Româniĭ din Pannonia, iar nu dela ceĭ din Dacia, aŭ căpĕtatŭ unele particularitățĭ linguistice, bună-óră diftongulŭ nostru *oa* (Miklosich, Lautl. p. 228.)

Este de observatŭ că, după cum trecerea Polonilorŭ din Moldova în Bulgaria în secolulŭ VII a permisŭ Rutenilorŭ a se așeza în urmă pe malulŭ nordicŭ alŭ Dunăriĭ, totŭ așa Ruteniĭ aŭ profitatŭ de pogorîrea celorŭ-lalțĭ Polonĭ în Pannonia pentru a urmà și acolo după dînșiĭ, prin aceeașĭ cale a Tatreĭ și a Beskiduluĭ, așezându-se în unele părțĭ nordŭ-ostice ale Ungarieĭ, unde-ĭ găsimŭ până astădĭ.

Câtŭ se atinge de cestiunea, dacă limba paleo-slavică este vechea bulgară saŭ dacă e vechea slovenă, apoĭ pe noĭ — întru câtŭ vechea slovenă și vechea bulgară represintă de o potrivă unŭ dialectŭ paleo-polonŭ — ea ne preocupă fórte puținŭ în casulŭ de fațá: lăsămŭ pe slaviștĭ să se certe eĭ-înde-eĭ.

Raportulŭ de s t r a t ŭ și de s u b s t r a t ŭ constitue substanța uneĭ naționalitățĭ. Către acéstă substanță se adaogă pretutindenĭ din când în când a c c i d e n t e, adecă o intervenire superficială a

unorŭ elemente etnice străine, deja după formarea cea definitivă a uneĭ naționalitățĭ. Fenicieniĭ aŭ fostŭ unŭ accidentŭ la vechiĭ Elenĭ. In Tracia occidentală a fostŭ unŭ accidentŭ elementulŭ celticŭ alŭ Scordiscilorŭ saŭ alŭ Tauriscilorŭ; în Tracia orientală, elementulŭ germanŭ alŭ Bastarnilorŭ. Goțiĭ, Gepidiĭ, Longobardiĭ, apoĭ Huniĭ, Avariĭ și câțĭ alțiĭ, aŭ fostŭ accidente pe întrégа Peninsulă Balcanică. La Neo-latiniĭ din Apusŭ n'a fostŭ decât unŭ accidentŭ revĕrsarea elementuluĭ germanicŭ peste stratulŭ latinŭ celŭ suprapusŭ acolo substratuluĭ celticŭ, ibericŭ, etruscŭ, pe a-locurĭ chiar pelasgicŭ. Din stratŭ și substratŭ se nasce organismulŭ uneĭ naționalitățĭ; prin accidente se preînnoescŭ moleculele acestuĭ organismŭ, se activéză circulațiunea, dar organismulŭ remâne acelașĭ.

In desvoltările de maĭ sus noĭ n'amŭ vorbitŭ nimicŭ despre elementele cele accidentale turanice pe Peninsula Balcanică. Bohemiĭ găsiră în Iliria stolurĭ de Avarĭ, carĭ aŭ peritŭ fără a lăsa maĭ nimicŭ fino-tătărescŭ în naționalitatea serbă. Asupra Polonilorŭ, abia așezațĭ în Balcanĭ, năvăliră alte stolurĭ fino-tătărescĭ, așa numițiĭ Bulgarĭ din părțile rîuluĭ Volga, carĭ se arĕtaseră din când în când și maĭ înainte în imperiulŭ bizantinŭ, atârnațĭ la hórdele cele cotropitóre ale Hunilorŭ (Zeuss, op. cit. 710—727), și carĭ de astă dată, devenindŭ stăpânĭ, deteră «Slavinilorŭ» luĭ Iornande și aĭ luĭ Procopiŭ până și numele de «Bulgarĭ». Unŭ nume și nimicŭ maĭ multŭ. Bulgariĭ sunt Tătarĭ numaĭ prin nume, după cum numaĭ prin nume sunt Germanĭ Francesiĭ: «Franken»; după cum numaĭ prin nume «Anțiĭ» luĭ Procopiŭ și aĭ luĭ Iornande sunt Scandinavĭ, căcĭ «Rus» era numele Varegilorŭ celorŭ venițĭ în Rusia din Svedia. De aceeașĭ natură ne-reală este numele de «Romanĭ», «*Ῥωμαῖοι*», pe care și-lŭ daŭ Greciĭ modernĭ.

Tătărescŭ între Grecĭ, Slavĭ și Românĭ nu e aprópe nimicŭ pe Peninsula Balcanică, afară numaĭ dóră de unele figurĭ cu nasurĭ turtite saŭ de unele căpĕține brachy-cephalice, pe carĭ le studiază antropologiștiĭ, dar carĭ nu dovedescŭ nimicŭ, chiar dacă ele s'arŭ puté supune unuĭ seriosŭ controlŭ statisticŭ. La Serbĭ, la Bulgarĭ, la Românĭ, pretutindenĭ némurile turanice se desnaționalisaŭ din

dată ce se vedeaŭ isolate de restulŭ Tătărimiĭ. Óre unde maĭ sunt astădĭ Cumaniĭ din Moldova?

Pentru Peninsula Balcanică întrégă, Tătariĭ aŭ fostŭ ca o vijelie care trece înainte, iar Slaviĭ — Polonĭ spre resăritŭ, Bohemĭ spre apusŭ — aŭ fostŭ o mănósă plóie care, intrândŭ adâncŭ în pămîntulŭ celŭ românescŭ de maĭ înainte, a făcutŭ să rodéscă acolo douĕ naționalitățĭ nouĕ pline de viitorŭ: naționalitatea bulgară și naționalitatea serbă.

Fiindŭ vorba despre numele «Bulgarŭ», pe care și l'aŭ însușitŭ maĭ târdiŭ Slaviniĭ luĭ Iornande și aĭ luĭ Procopiŭ, aci este loculŭ de a observa în trécĕtŭ că până în timpiĭ de totŭ noĭ elŭ era cu desĕvêrșire necunoscutŭ Românilorŭ. Moșiĭ și strămoșiĭ noștri numiaŭ totŭ-d'a-una pe Bulgarĭ Ș c h ĭ a ĭ. Așa, de exemplu, despre cucerirea Bulgarieĭ de către Turcĭ cronicarulŭ olténŭ Moxa (Hasdeŭ, Cuv. d. bĕtrânĭ, I, 402) dice: «Baĭazitŭ prinse pre Șușmanŭ domnulŭ Ș ç h ĭ a i l o r ŭ de-lŭ tăè, ani 1395, atunce luară Turcii țara Ș c h ĭ a i l o r ŭ cu totulŭ...» Cuvîntulŭ «șchĭaŭ», ca simplu epitetŭ, căpĕtase în gura poporuluĭ românŭ înțelesulŭ de «naivŭ» saŭ «rusticŭ.» Mitropolitulŭ Dosofteiŭ dice într'unŭ locŭ (Synaxar, 1683, Dec. 29, f. 244 a): «omŭ prostacŭ și ș c h ĭ a u și cu totulŭ țĕrănatecŭ.» Să se bage de sémă că în «Șchĭaŭ», nefiindŭ unŭ nume personalŭ saŭ topicŭ, ci unŭ termenŭ comunŭ, s'aŭ păzitŭ cu rigóre legile fonetice: «Șchĭaŭ» derivă din «Sclavum» prin aceeașĭ trecere a luĭ *cl* în *chĭ* și prin aceeașĭ vocalisare a luĭ *v* între vocale ca în «chee» vechiŭ «chĭae» din «clavem», «chĭamă» din «clamat», «rîŭ» din «rivum», etc. Româniĭ dar nu cunosceaŭ decât numele celŭ primitivŭ alŭ ramureĭ polone așezate în secolulŭ VII peste substratulŭ meso-latinŭ: «Sclavini» la Iornande, „*Σκλαβηνοὶ*“ la Procopiŭ. Albanesiĭ, alŭ cărora fonetismŭ se apropie în acéstă privință și în altele multe de celŭ românescŭ, nicĭ dînșiĭ nu numescŭ pe Bulgarĭ altŭ-felŭ decât Ș t ĭ a, Bulgaria — Ș t ĭ i n i c ă.

Despre rolulŭ substratuluĭ românescŭ în nascerea și în desvoltarea Slavilorŭ transdanubianĭ aŭ vorbitŭ maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ uniĭ și alțiĭ, maĭ alesŭ rĕposatulŭ Miklosich, și eŭ însumĭ în studiulŭ meŭ: «O pagină din sintaxa româno-albanesă» (Cuv. d. bĕtr., II p. 611—687.) Va fi multŭ, multŭ, fórte multŭ de vorbitŭ de acum înainte. Aci noĭ vomŭ atinge unŭ singurŭ punctŭ, care va întregi cele ḑise maĭ sus despre polonismulŭ Bulgarilorŭ și bohemismulŭ Serbilorŭ.

Cele treĭ unitățĭ dialectale slavice se deosebescŭ una de alta nu numaĭ prin fonetismŭ, dar și prin accentuațiune. Ruteno-Rușiĭ aŭ o accentuațiune de totŭ liberă: accentulŭ póte să caḑă pe orĭ-care silabă a cuvîntuluĭ. La Polonĭ și la Bohemĭ, din contra, accentulŭ este nestrămutatŭ, și anume: la Polonĭ totŭ-d'a-una pe silaba penultimă, la Bohemĭ totŭ-d'a-una pe prima silabă. Așa, de exemplu, numele rîuluĭ Ialomița póte să fie accentatŭ rusesce în patru felurĭ: Iàlomița, Ialòmița, Ialomìța și Ialomițà; polonesce numaĭ: Ialomìța; bohemesce numaĭ: Iàlomița; — treĭ sisteme de accentuațiune cu desĕvêrșire deosebite.

De aci urméză că la Bulgarĭ, după cum este la Polonĭ, accentulŭ ar trebui să caḑă tot-d'a-una pe penultima, iar la Serbĭ, după cum este la Bohemĭ, tot-d'a-una pe prima; și întocmaĭ așa ar fi fostŭ, dacă substratulŭ românescŭ celŭ transdanubianŭ n'ar fi sguduitŭ accentuațiunea celorŭ două straturĭ slavice de acolo. Româniĭ, ca și Italieniĭ, avêndŭ o accentuațiune pe deplinŭ liberă, aŭ altoit'o Serbilorŭ și Bulgarilorŭ. Acéstă libertate de accentuațiune s'a socotitŭ până acuma la Serbĭ și la Bulgarĭ ca unŭ semnŭ de unitate dialectală cu Rușiĭ, pe când în faptă Rușiĭ, precum amŭ vĕḑutŭ, n'aŭ avutŭ de locŭ a face nicĭ cu Bulgariĭ, nicĭ cu Serbiĭ Insă accentuațiunea românéscă n'a pututŭ să distrugă peste totŭ la Serbĭ și la Bulgarĭ cele două sisteme anterióre, astŭ-felŭ că sistema penultimară, cea polonă, se maĭ recunósce până astăḑĭ la Bulgarĭ, iar sistema primară, cea bohemă, se maĭ recunósce până astăḑĭ la Serbĭ. Și iată cum:

1. Unele sub-dialecte bulgare, bună-óră Zagoriceniĭ și Costureniĭ,

accentuéză tot-d'a-una pe penultima întocmaĭ ca Poloniĭ: èdno, mòmče, râkă, žènă, dète, òvčar, ùmrel, galèno, četìri, zatvorèni, napravìla, mesečìna, babìčkă, golèmo, kralìță etc. etc., mutândŭ accentulŭ în flexiune ĭarășĭ întocmaĭ ca Poloniĭ, de exemplu: din *òvčar* «ciobanŭ» *ovčàrkă* «ciobancă» = polonesce din «*òwczarz* — *owczàrka*» (Tzonev, Za udarenieto v bălgarski ezik, în Sbornik t. 6, Sofia 1891, p. 23.)

2. La Serbĭ, sdruncinându-se accentuațiunea bohemă prin înrîurirea substratuluĭ românescŭ, a rĕmasŭ totușĭ tendința de a accentà pe cât se póte maĭ sus, astŭ-felŭ că la audŭ se pare ca și când accentulŭ ar fi totŭ-d'a-una pe prima silabă Din acéstă causă, ca o dovadă de tendința cea generală, când unŭ nume se construesce cu o preposițiune, numele póte să devină atonicŭ, urcându-se accentulŭ pe preposițiune, bună-óră: nà ranu, nà vodu, prèko brda etc. (Miklosich, Lautl. I, 320), întocmaĭ ca bohemesce: òb den, pòd nohou etc., ceea ce la nume disilabice saŭ polisilabice e peste puțință în cele-lalte dialecte slavice.

Cunoscutulŭ profesorŭ dela Belgradŭ, d-lŭ Stoian Bošković, actualulŭ ministru alŭ Serbieĭ în România, mĭ-a observatŭ într'o ḑi că din toțĭ străiniĭ, Slavĭ și ne-Slavĭ, Bohemiĭ sunt aceia carĭ învață maĭ lesne și vorbescŭ maĭ bine serbesce. Și nu e de mirare, de vreme ce numaĭ pe Bohemĭ nu-ĭ póte încurca vocala *r*, quantitatea prosodică și accentuațiunea sêrbéscă.

In acestŭ chipŭ băgarea Sêrbilorŭ și Bulgarilorŭ în unitatea ruteno-rusă a fostŭ până acum ca unŭ felŭ de ilusiune optică, datorită împrejurăriĭ că Rușiĭ, Serbiĭ și Bulgariĭ aŭ acelașĭ alfabetŭ și aceeașĭ limbă bisericéscă.

Limba bisericéscă maĭ cu deosebire, adecă vechea bulgară, a servitŭ a formà limba rusécă cea literară, dându-ĭ unŭ aspectŭ fórte depărtatŭ de graiulŭ rusescŭ poporanŭ și apropiând'o într'unŭ modŭ artificialŭ de graiurile slavice transdanubiane; și aceeașĭ limbă bisericéscă a fostŭ în cursŭ de secolĭ limba oficială și literară a Sêrbilorŭ, astŭ-felŭ că — la prima vedere — rusesce, serbesce și bul-

gărescе se pare a fi maĭ-maĭ totŭ una, deşi în realitate aceste treĭ graiurĭ aparţinŭ la treĭ unităţĭ dialectale diferite.

Prin fonetismŭ, până şi prin accentuaţiune, întru câtŭ nu s'a amestecatŭ în ele substratulŭ celŭ românescŭ, bulgara este unŭ vechiŭ dialectŭ polonŭ, serba unŭ vechiŭ dialectŭ bohemŭ.

La Bulgarĭ, fără îndoială, înrîurirea românéscă se resimte maĭ puternicŭ decât la Sêrbĭ, ceea ce însemnéză una din treĭ:

1. Saŭ că stratulŭ serbescŭ a fostŭ, în provinciile pe carĭ le-a ocupatŭ, maĭ numerosŭ decât stratulŭ bulgarŭ în cele-lalte provinciĭ;

2. Saŭ că Meso-Latiniĭ aŭ fostŭ maĭ compacţĭ şi maĭ energicĭ sub Bulgarĭ decât Iliro-Latiniĭ sub Sêrbĭ;

3. Saŭ că Serbiĭ n'aŭ încetatŭ multŭ timpŭ de a fi în contactŭ cu dialectele cele înrudite dela Iliria în sus până la Bohemia, pe când Bulgariĭ s'aŭ vĕḑutŭ de odată despărţiţĭ de trunchiulŭ Polonilorŭ, aşa că ceĭ dintâĭ aŭ putută să resiste maĭ bine decât ceĭ-lalţĭ acţiuniĭ substratuluĭ românescŭ.

Câte trele causele aŭ putută să concurgă la producerea efectuluĭ; causa a treia însă ni se pare a fi fostŭ cea maĭ decisivă: grabnica isolare a Bulgarilorŭ de elementulŭ polonŭ şi prelungita comunitate a Sêrbilorŭ cu elementulŭ Bohemŭ.

Indată după trecerea şi aşezarea Slavinilorŭ peste Dunăre, fóstele lorŭ locuinţe dintre Oltŭ şi Nistru aŭ fostŭ ocupate de către porţiunea cea maĭ apusénă a Anţilorŭ, anume de către Rutenĭ, carĭ s'aŭ grăbitŭ a apuca Moldova, unde aŭ şi rĕmasŭ în cursŭ de maĭ mulţĭ secolĭ, luptându-se saŭ înfrăţindu-se acolo cu Pecenegiĭ, cu Cumaniĭ, apoĭ cu Româniĭ. Pe lângă Rutenĭ, cată să fi fostŭ şi stolurĭ de vechiĭ vecinĭ aĭ Polonilorŭ Litvanĭ, polonesce «Litwa», unŭ némŭ multŭ maĭ sĕlbaticŭ decât Slaviĭ şi a cărora atingere de atuncĭ cu Româniĭ, deşi fórte scurtă, totuşĭ ne-a lăsatŭ o amintire supĕrăciósă în cuvîntulŭ «litfă» saŭ «liftă»: «litfă rea», «liftă spurcată». Acéstă «litfă» saŭ «liftă» la Moldovenĭ şi la Muntenĭ nu se póte trage decât numaĭ din acea epocă, de óre-ce cu Litvania propriŭ ḑisă

Românii dela Dunăre n'aŭ fostŭ nicĭ odată în vecinătate. Prin Rutenĭ dar şi prin ceĭ-lalţĭ, continuitatea între Slavinĭ, adecă vechiĭ Bulgarĭ, şi între Polonĭ a fostŭ astŭ-felŭ ruptă pentru totŭ-d'a-una. Substratulŭ românescŭ a pututŭ să lucreze fără nicĭ o pedică asupra stratuluĭ bulgărescŭ, şi a lucratŭ atât de vigurosŭ, încât nu numaĭ a modificatŭ gramatica şi a sguduitŭ accentuaţiunea, dar încă a transmisŭ Bulgarilorŭ trăsurile cele maĭ caracteristice ale vocalismuluĭ românescŭ: pe *ea*, pe *oa* şi pe vocala obscură mobilă. Despre *ea* şi *oa* la Bulgarĭ noĭ nu vomŭ vorbi aci; despre vocala obscură mobilă vomŭ constata numaĭ că Bulgariĭ, întocmaĭ ca Româniĭ şi contra tuturorŭ legilorŭ foneticeĭ slavice, lasă pe *a* a trece în *ă* de câte orĭ *a* perde accentulŭ: ***slàtkă*** şi ***slătkà***, ca la noĭ ***bàrbă*** şi ***bărbàtŭ***.

Incepêndŭ de pe la finea seculuĭ VII şi până pe la începutulŭ seculuĭ X, adecă într'unŭ intervalŭ de celŭ puţinŭ două sute de anĭ, s'aŭ cristalisatŭ naţionalitatea polono-română a Bulgarilorŭ şi naţionalitatea bohemo-română a Sêrbilorŭ, deja după ce se traduseso Sânta Scriptură în vechea bulgară, de vreme ce în limba aceleĭ traducerĭ nu se recunósce încă puternica lucrare a substratuluĭ românescŭ asupra stratuluĭ slavicŭ. In acestŭ intervalŭ de timpŭ, la finea seculuĭ IX, cade năvălirea Ungurilorŭ în Pannonia, — unŭ evenimentŭ care a datŭ nascere Moravo-Românilorŭ pe de-o-parte, pe de alta Macedo-Românilorŭ şi Istriano-Românilorŭ.

Noĭ înlăturămŭ cu totulŭ pe făimosulŭ ***Notarius anonymus Belae regis*** şi cele-lalte fântânĭ, în carĭ se afirmă că Maghiariĭ la intrarea lorŭ în Pannonia aŭ găsitŭ acolo pe Slavĭ, maĭ corectŭ pe Slovenĭ, şi pe Românĭ. Acele fântânĭ potŭ fi criticate, potŭ fi bănuite, potŭ fi spulberate, potŭ fi hunfalvisate, — puţinŭ ne pasă. Ca punctŭ de plecare nouĕ ne ajunge unŭ textŭ istoricŭ maĭ pe sus de tóte texturile: existenţa Românilorŭ în Moravia. Este unŭ textŭ, pe care o mie de Röslerĭ nu vorŭ fi în stare să-lŭ rĕstórne, şi nicĭ măcarŭ să-lŭ restălmăcéscă în felulŭ lorŭ. Aceĭ Românĭ cum

óre ar fi pututŭ eĭ să nemeréscă în Moravia, dacă nu ĭ-ar fi împinsŭ într'acolo din Pannonia năvălirea Ungurilorŭ?

Astădĭ, în urma cercetărilorŭ luĭ Miklosich și ale luĭ Bartoš (Moravské Valašsko, în Osvěta, 1880, p. 369—386), nimenea nu se maĭ îndoesce că Valachiĭ din Moravia sunt adevĕrațĭ Românĭ, cu desĕvêrșire slavisațĭ de nu se maĭ scie de când, dar maĭ păstrândŭ încă multe cuvinte românescĭ, unele sub forma românéscă cea maĭ veche, de exemplu «glag = chiagŭ,» din latinulŭ rusticŭ «clagum = coagulum,» cu nemuiarea luĭ *cl* în *chĭ*, saŭ «merenda = merindă,» latinulŭ «merenda,» cu netrecerea luĭ *e* în *i*. Moravo-Româniĭ aŭ conservatŭ chiar unele vorbe romanice dispărute din graiulŭ românescŭ, bună-óră «tropa» = francesulŭ «troupe» = spaniolulŭ «tropa». Unŭ Moravo-românŭ, Beneš Kulda, a publicatŭ în două tomurĭ basmele româno-morave (Morawské národní pohádky, Praha, 1874—75), în carĭ cetitorulŭ se isbesce mereŭ de asemenĭ românisme. Epoca slavisăriĭ acestorŭ Românĭ din Moravia este așa de veche, încât nicĭ unŭ documentŭ moravŭ nu-ĭ deosebesce de ceĭ-lalțĭ Slavĭ de acolo. In actele morave din secolulŭ XI abia se maĭ găsescŭ câte-va nume personale românescĭ, precum «Crisan,» «Bukan filius Neg» și «Kokor» într'unŭ actŭ din 1052 (Boczek, Cod. Morav. I, 125), carĭ însă nicĭ acelea nu sunt pe deplinŭ sigure. Așezarea dar a acelorŭ Românĭ în Moravia trebue urcată cu vr'o doĭ secolĭ maĭ sus, întâlnindu-se astŭ-felŭ din punctŭ în punctŭ cu năvălirea Ungurilorŭ în Pannonia.

Năvălindŭ în Pannonia despre nordŭ și orientŭ, Unguriĭ aŭ trebuitŭ firesce să împingă pe Româniĭ de acolo în cele două direcțiunĭ opuse puncturilorŭ de intrare, adecă spre occidentŭ și spre sudŭ. Spre occidentŭ aŭ fostŭ împinșĭ Româniĭ pe carĭ ĭĭ găsimŭ apoĭ în Moravia, cu totulŭ despărțițĭ de restulŭ Românimiĭ și slavisațĭ fără nicĭ o greutate; spre sudŭ, adecă peste Dunăre, aŭ fostŭ împinse alte cete de Românĭ, din carĭ uniĭ, ceĭ din Bosnia maĭ alesŭ, șĭ-aŭ păstratŭ multŭ timpŭ naționalitatea și s'aŭ serbisatŭ d'abia după secolulŭ XV (Miklosich, Wander. d. Rumunen, 3—6), alțiĭ — Istriano-

Românii—aŭ nemeritŭ tocmaĭ pe la Triestŭ, unde aŭ pututŭ să resiste bine-reŭ serbisăriĭ, mulţumită stăpâniriĭ italiene de acolo; în fine o sémă, numĕrulŭ celŭ maĭ mare, trecêndŭ prin elementulŭ sêrbescŭ şi prin celŭ bulgărescŭ, s'aŭ străcuratŭ în Macedonia, în Epirŭ şi în Tesalia, unde nu s'aŭ desnaţionalisatŭ din causă că acolo se începuse deja lupta între Grecĭ şi între Slavĭ, astŭ-felŭ că nicĭ Greciĭ nu maĭ eraŭ tarĭ, nicĭ Slaviĭ nu se întăriseră încă. Profitândŭ de acestŭ antagonismŭ, Româniĭ sciură cu dibăcie a se însoţi: când cu Greciĭ contra Slavilorŭ, când cu Slaviĭ contra Grecilorŭ, căutândŭ maĭ pre sus de tóte a se consolidà eĭ înşişĭ, iar după ce se consolidară, peste vr'o doĭ secolĭ şi maĭ bine, eĭ aŭ isbutitŭ a fundà imperiulŭ romăno-bulgarŭ alŭ Asanilorŭ.

Aşa dar nascerea Macedo-Românilorŭ, a Istriano-Românilorŭ şi a Moravo-Românilorŭ datéză de o potrivă din secolulŭ X, nefiindŭ eĭ toţĭ altŭ ceva decât nisce Daco-Românĭ împinşĭ din Pannonia spre sudŭ şi spre apusŭ prin năvălirea maghiară. Tocmaĭ acésta resultă şi din cronica ruséscă a luĭ Nestorŭ, scriitorŭ din secolulŭ XI, care ḑice sub aniĭ 886—898 (ed. Miklosich p. 12): «aŭ trecutŭ «lângă Kiew Unguriĭ, pe délulŭ ce se numesce celŭ ungurescŭ, şi «ajungêndŭ la Nipru aŭ aşezatŭ corturile lorŭ, căcĭ umblă şi eĭ «cu corturĭ ca Cumaniĭ, şi venindŭ din părţile rĕsărituluĭ s'aŭ re«peḑitŭ peste munţĭ marĭ şi aŭ începutŭ a face resboiŭ cu Româniĭ «şi cu Sloveniĭ carĭ locuiaŭ acolo, fiindŭ-că dintâiŭ locuiseră «acolo Sloveniĭ, apoĭ Româniĭ aŭ cuprinsŭ pămîntulŭ Slovenilorŭ, «de aci Unguriĭ aŭ gonitŭ pe Românĭ şi aŭ rĕmasŭ cu «Sloveniĭ, pe carĭ i-aŭ supusŭ, şi de atuncĭ se chiamă Ţéra«Ungurésca, şi aŭ începutŭ Unguriĭ a face răsboiŭ Grecilorŭ, «predândŭ Tracia şi Macedonia până la Tesalonica, şi aŭ începutŭ «a face răsboiŭ cu Moraviĭ şi cu Bohemiĭ...» In acestŭ preţiosŭ textŭ nu numaĭ se constată că Unguriĭ aŭ găsitŭ pe Românĭ în Pannonia: «počaša voĭevati na živuščaĭa tu Vlahy» şi că ĭ-aŭ alungatŭ de acolo: «Ugri prognaša Vlahy i naslĕdiša zemlĭu,» dar se maĭ constată totŭ-odată că mişcarea cea centrifugă a Ungurilorŭ s'a făcutŭ anume în cele douĕ direcţiunĭ: spre sudŭ către Balcanĭ şi

spre apusŭ către Moravia: prima mișcare ne-a explicatŭ deja maĭ sus originea Românilorŭ transdanubianĭ de astăḑĭ, iar a doua mișcare pe aceea a Moravo-Românilorŭ.

In cronica luĭ Nestorŭ trebue despărţită cu stăruinţă partea cea dela începutŭ, în care nu se află nicĭ o indicaţiune cronologică, de partea cea următóre, unde evenimentele sunt înșirate anŭ după anŭ, anume de la anulŭ 852 încóce. Prima parte, o stângace ţesĕtură de legende, n'are aprópe nicĭ o valóre istorică. Acolo, bună-óră, Nestorŭ ne spune dintâĭ că «Vlachiĭ» aŭ alungatŭ pe toţĭ Slaviĭ din regiunea Dunăriĭ, făcêndu-ĭ să plece spre nordŭ; apoĭ maĭ jos ne povestesce că apostolulŭ Andreiŭ a găsitŭ pe Slavĭ tocmaĭ la Novgorodŭ, de unde resultă că acea alungare a tuturorŭ Slavilorŭ din regiunea Dunăriĭ se întêmplase cu multŭ timpŭ înainte de Cristŭ, de vreme ce pe timpulŭ apostolilorŭ eĭ eraŭ deja așezaţĭ la Novgorodŭ, iar prin urmare numele «Vlachilorŭ» nu se maĭ póte aplica nicĭ chiar la vechiĭ Romanĭ, astŭ-felŭ că școla luĭ Schaffarik se vĕḑù silită a preface pe aceĭ «Vlachĭ» în Galĭ și a născocì o fantasmagorie a unorŭ lupte preistorice între Slavĭ și Celţĭ. Incă odată, prima parte a croniceĭ luĭ Nestorŭ e aprópe o galimatie. Cu totulŭ altŭ ceva este partea cea cronologică. Aci călugărulŭ dela Kiew, înșirândŭ lucrurĭ apropiate de timpulŭ sĕŭ și despre carĭ elŭ avea informaţiunĭ precise, devine unulŭ din isvórele cele maĭ preţióse pentru istoria medievală a Europeĭ orientale. De acéstă natură este și relaţiunea de maĭ sus a luĭ Nestorŭ despre mersulŭ Ungurilorŭ pe lângă Kiew, despre trecerea lorŭ prin Carpaţĭ, despre intrarea în Pannonia, despre lupta cu Sloveniĭ și cu Româniĭ, despre gonirea Românilorŭ. Acéstă relaţiune resistă orĭ-căreĭ restălmăcirĭ rösleriane.

Primulŭ textŭ, care menţionéză pe Macedo-Românĭ, este din anulŭ 976, adecă numaĭ vr'o opt-ḑecĭ de anĭ după năvălirea Ungurilorŭ în Pannonia. Acelŭ textŭ se cuprinde anume la Bizantinulŭ Kedrenos (II, 435) și ne spune, că atuncĭ unŭ principe bulgarŭ a fostŭ ucisŭ de «nesce drumașĭ românĭ»: „παρά τινων Βλάχων ὁδιτῶν“. Româniĭ ceĭ fugăriţĭ din Pannonia nu eraŭ încă așezaţĭ nicăirĭ în-

tr'unŭ modŭ statornicŭ, ci alcătuiaŭ d'o-cam-dată cete de bejenarĭ fără adăpostŭ.

Peste unŭ secolŭ lucrurile se schimbă. La Bizantinulŭ Kekaumenos, scriitorŭ de pe la 1070, alŭ căruia textŭ s'a descoperitŭ abia de vr'o ḑece anĭ, ne întîmpină următorulŭ pasagiŭ:

Παραγγέλλω δὲ ὑμῖν καὶ τοῖς ἐξ ὑμῶν τοῦτο· ἐπεὶ δὲ τὸ τῶν Βλάχων γένος ἄπιστόν τε παντελῶς (ἐστι) καὶ διεστραμμένον, μήτε εἰς Θεὸν ἔχον πίστιν ὀρθὴν μήτε εἰς βασιλέα μήτε εἰς συγγενῆ, ἢ φίλον, ἀλλὰ ἀγωνιζόμενον πάντας καταπραγματεύεσθαι· ψεύδεται δὲ πολλὰ καὶ κλέπτει πάνυ· ὀμνύμενον καθ' ἑκάστην ὅρκους φρικωδεστάτους πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ φίλους καὶ ἀθετοῦν ῥᾳδίως· ποιοῦντες ἀδελφοποιήσεις καὶ συντεκνίας καὶ σοφιζόμενοι διὰ τούτων ἀπατᾶν τοὺς ἁπλουστέρους· οὐδέποτε δὲ ἐφύλαξεν πίστιν πρός τινα, οὐδὲ πρὸς τοὺς ἀρχαιοτέρους βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων. Πολεμηθέντες παρὰ τοῦ βασιλέως Τραϊανοῦ καὶ παντελῶς ἐκτριβέντες ἑάλωσαν,, καὶ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Δεκεβάλου ἀποσφαγέντος καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ δόρατος ἀναρτηθέντος ἐν μέσῃ τῇ πόλει Ῥωμαίων. Οὗτοι γάρ εἰσὶν οἱ λεγόμενοι Δάκοι καὶ Βέσσοι; ᾤκουν δὲ πρότερον πλησίον τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ καὶ τοῦ Σάου, ὃν νῦν ποταμὸν Σάβαν καλοῦμεν, ἔνθα Σέρβοι ἀρτίως οἰκοῦσιν, ἐν ὀχυροῖς καὶ δυσβάτοις τόποις. Τούτοις θαρροῦντες ὑπεκρίνοντο ἀγάπην καὶ δούλωσιν πρὸς τοὺς ἀρχαιοτέρους βασιλεῖς καὶ ἐξερχόμενοι τῶν ὀχυρωμάτων ἐληΐζοντο τὰς χώρας τῶν Ῥωμαίων· ὅθεν ἀγανακτήσαντες κατ' αὐτῶν, ὡς εἴρηται, διέφθειραν αὐτούς. Οἱ

Să scițĭ dela mine, voĭ și aĭ voștri, că alŭ Vlachilorŭ némŭ e necredinciosŭ la culme și stricatŭ, niciĭ luĭ Dumneḑeŭ ținéndŭ credință dréptă, nicĭ împĕratuluĭ, nicĭ rudeĭ saŭ amiculuĭ, ci silindu-se a-ĭ amăgi pe toțĭ. Marĭ minciunoșĭ și tâlharĭ vestițĭ, eĭ sunt pururea gata a jură prietenilorŭ cele maĭ grozave jurăminte, și a le călcă apoĭ cu ușurință, făcêndŭ frățiĭ de cruce și cumetriĭ, meșterĭ de a înșelă prin ele pe ceĭ proștĭ. Nicĭ o dată n'aŭ fostŭ eĭ cuĭ-va cu credință, nicĭ chiar vechilorŭ împĕrațĭ aĭ Romanilorŭ. Impĕratulŭ Traianŭ îĭ atacase, ĭ-a strivitŭ de totŭ și ĭ-a robitŭ, uciḑêndŭ pe împĕratulŭ lorŭ Decebalŭ, alŭ căruia capŭ a fostŭ înfiptŭ într'o suliță în mijloculŭ orașuluĭ Roma. Eĭ sunt așa numițĭ Dacĭ și Bessĭ. De 'ntâĭ locuiseră ***în vecinătatea Dunăriĭ și a fluviuluĭ Saŭ numitŭ astăḑĭ Sava, unde acum locuescŭ Serbiĭ,*** în locurĭ tarĭ, grele de străbătutŭ, pe carĭ rezemându-se, fățăriaŭ iubire și supunere către vechiĭ împĕrațĭ, pe când din întăririle lorŭ năvăliaŭ și pustiiaŭ provinciile Romanilorŭ, încât aceștia, perḑêndŭ răbdarea, precum am spus'o, ĭ-aŭ strivitŭ. Atuncĭ ***fugindŭ de acolo,*** eĭ s'aŭ rĕspânditŭ în totŭ Epirulŭ

καὶ ἐξελθόντες τῶν ἐκεῖσε διεσπάρησαν ἐν πάσῃ τῇ Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ, οἱ δὲ πλείονες αὐτῶν ᾤκησαν τὴν Ἑλλάδα.... (1)

și Macedonia, ceĭ maĭ mulțĭ s'aŭ așezatŭ în Elada....

In acestŭ pasagiŭ, este o parte pe care Kekaumenos a luat'o din lecturile sale clasice, bună-óră despre Bessĭ din Strabone (VII, 5 § 12) și despre lupta luĭ Traianŭ cu Decebalŭ din Dione Cassiŭ (ed. Gros, IX, 419); este o parte însă, în privința căreĭa elŭ nu putea să aibă decât informațiunĭ personale, și anume:

1. în secolulŭ XI Româniĭ locuiaŭ în Epirŭ, în Macedonia, și fórte mulțĭ în Elada;

2. aceĭ Românĭ sciaŭ să amețéscă și să înșele prin viclenie pe toțĭ dușmaniĭ lorŭ;

3. eĭ veniră acolo, fugindŭ dintr'o regiune învecinată cu rîulŭ Sava, adecă nu din Dacia, ci din Pannonia.

De către cine fuseseră alungațĭ Româniĭ din Pannonia? Acésta Kekaumenos n'o scia, și de aceea elŭ o atribue într'unŭ modŭ vagŭ «vechilorŭ împĕrațĭ», cădêndŭ astŭ-felŭ în douĕ nepotrivelĭ:

1. ar fi fostŭ absurdŭ ca «vechiĭ împĕrațĭ» să fugăréscă pe Românĭ din Pannonia tocmaĭ în interiorulŭ imperiuluĭ, adecă să-ĭ adăpostéscă în locŭ de a-ĭ goni;

2. din causa aceleĭ fugărirĭ Româniĭ veniseră a se așezà pênă în Elada, unde iarășĭ ar fi absurdŭ de a-ĭ căutà sub «vechiĭ împĕrațĭ».

Pasagiulŭ din Kekaumenos se póte înțelege pe deplinŭ numaĭ întregindu-se prin cronica luĭ Nestorŭ: invasiunea maghiară a fostŭ acea care alungase pe Românĭ din Pannonia.

Tuturorŭ istoricilorŭ noștri a rĕmasŭ necunoscutŭ unŭ prețiosŭ chrisovŭ dela împĕratulŭ bizantinŭ Basiliŭ Bulgaroctonulŭ, care—după ce nimicise primulŭ imperiŭ bulgărescŭ—ne spune în anulŭ 1020 că «în întréga Bulgarie se aflà împrăștiațĭ Românĭ, iar lângă rîulŭ «Var-

(1) Vasilievski, Совѣты и разказы византійскаго боярина XI вѣка. Petersburg 1881, pag. 106—2, 169.

«dari», adecă în Rumelia, locuescŭ o sémă de Ungurĭ»: *τῶν ἀνὰ πᾶσαν Βουλγαρίαν Βλάχων καὶ τῶν περὶ τὸν Βαρδάριον Τούρκων.* (Голубинскій, Исторія церквей, Moskva 1871, p. 263).

Aceĭ Românĭ din 1020 nu eraŭ Meso-Latiniĭ ceĭ găsiţĭ de Slavinĭ în Balcanĭ în secolulŭ VII și dispăruţĭ apoĭ prin amestecŭ cu dînșiĭ, ci eraŭ Româniĭ ceĭ alungaţĭ de cătră Ungurĭ din Pannonia pe la 900—950, pe carĭ gonindu-ĭ Maghiariĭ, „*Τοῦρκοι*" în cronicele bizantine, o sémă din aceștĭ Maghiarĭ aŭ remasŭ și eĭ în Rumelia.

Menţiunea Ungurilorŭ la unŭ locŭ cu Româniĭ în chrisovulŭ împĕratuluĭ Basiliŭ Bulgaroctonulŭ e fórte caracteristică. Pretinde-va unŭ Hunfalvy, pentru a nu-șĭ perde procesulŭ cu Româniĭ, cum că și aceĭ Ungurĭ locuiaŭ peste Dunăre totŭ din epoca luĭ Aurelianŭ, ca și colonia cea unguréscă de lângă Ochrida, pe care o menţionéză Anna Comnena: *οἱ περὶ τὴν Ἀχρίδα οἰκοῦντες Τοῦρκοι?*

Despre aceștĭ Ungurĭ vorbesce și Anonimulŭ regeluĭ Bela, când ne spune că în invasiunea peste Dunăre, perḑêndŭ pe căpitanulŭ lorŭ, eĭ din prostie nu s'aŭ maĭ întorsŭ în Ungaria: «stultus popu«lus, quia mortuo domino suo viam non dilexit redire ad patriam «suam.» Dînșiĭ aŭ rĕmasŭ dincolo de Balcanĭ din prostie, fie și așa, de óre-ce nu avemŭ nicĭ o probă contrarie; Româniĭ însă, alungaţĭ din Pannonia de némulŭ acestuĭ «stultus populus», aŭ trebuitŭ să rĕmână peste Dunăre de nevoe.

Năvălirea Ungurilorŭ a avutŭ o importanţă extremă pentru istoria Peninsuleĭ Balcanice în véculŭ de mijlocŭ. Pe Româniĭ din Dacia, tarĭ prin cetatea munţilorŭ, Arpad și urmașiĭ sĕĭ n'aŭ fostŭ în stare să-ĭ sfărame saŭ să-ĭ gonéscă, ci chiar din contra aŭ fostŭ aprópe tot-dea-una bătuţĭ de dînșiĭ; pe Româniĭ însă ceĭ de pe șesulŭ Pannonieĭ, rĕŭ adăpostiţĭ și póte și rĕŭ organisaţĭ, Maghiariĭ ĭ-aŭ alungatŭ, șĭ de aci următórele douĕ consecinţe:

dintâĭ, către naţionaiitatea serbă, plămădită din amesteculŭ Bohemilorŭ cu Iliro-Latiniĭ, s'a maĭ altoitŭ acuma unŭ elementŭ dacolatinŭ, de astă dată nu ca substratŭ, ci numaĭ ca accidentŭ, dar accidentŭ fórte însemnatŭ prin înrudirea sa cu substratulŭ;

alŭ doilea, s'a născutŭ naţionalitatea macedo-română, care în

cursŭ de vr'o douĕ sute de anĭ, dela secolulŭ X până la secolulŭ XII, n'a încetatŭ de a se totŭ lăţi, de o parte până la pólele Balcanilorŭ, de alta până la nordulŭ Eladeĭ.

Calea fiindŭ odată deschisă, din când în când puteaŭ a se maĭ adăuga către aceĭ Macedo-Românĭ cete nouĕ de Românĭ din Dacia, saŭ din ceĭ eşiţĭ cu dînşiĭ totŭ din Pannonia şi carĭ se opriseră printre Sêrbĭ.

Să nu fi fostŭ năvălirea Ungurilorŭ, nu s'ar fi născutŭ acelŭ puternicŭ imperiŭ româno-bulgarŭ alŭ luĭ Ioniţă Asénŭ, care dete Bizanţiuluĭ prima adevĕrată lovitură de mórte.

Când alăturéză cine-va dialectulŭ daco-românŭ saŭ alŭ ***Românilorŭ*** propriŭ ḑişĭ cu dialectulŭ macedo-românŭ alŭ ***Armânilorŭ*** şi cu celŭ istriano-românŭ alŭ ***Rumerilorŭ***, nu póte să nu constate următórele:

1. Aceste treĭ dialecte diferă între ele maĭ puţinŭ decât dialectele provinciale din Italia şi din Franţa, iar prin urmare e peste putinţă ca rumperea continuităţiĭ între ele să fie veche. Separaţiunea s'a operatŭ fórte târḑiŭ, după ce totalitatea uneĭ singure limbĭ românescĭ fusese deja pe deplinŭ formată, crescută şi consolidată, ceea ce s'a întîmplatŭ anume între seculiĭ III — IX, în cursŭ de şése sute de anĭ, în ţéra unde Traianŭ îşĭ pusese piciorulŭ trecêndŭ podulŭ dela Severinŭ şi de unde apoĭ elementulŭ românescŭ s'a întinsŭ treptatŭ în Ardélŭ, în Banatŭ, în Pannonia.

2. Dialectulŭ daco-românŭ presintă o desvoltare liniştită organică, în care nu ne întîmpină contrastulŭ între unŭ prea mare conservatismŭ pe de o parte şi între o prea mare desfigurare pe de alta, ca la Macedo-Românĭ şi cu atâtŭ maĭ multŭ la Istriano-Românĭ. Unŭ asemenea contrastŭ este resultatulŭ uneĭ sguduirĭ. Orĭ-ce sguduire desequilibréză. Dialectulŭ macedo-românŭ şi celŭ istriano-românŭ s'aŭ sdruncinatŭ prin colindările lorŭ, pe când celŭ daco-românŭ s'a mişcatŭ simetricesce, rĕmânêndŭ nestrămutatŭ în aceleaşĭ condiţiunĭ teritoriale, climaterice şi etnice.

Faĭmósa teorie a luĭ Rösler este o ipotesă anti-linguistică şi anti-

istorică tot-odată. Anti-linguistică, de vreme ce ea se întemeiază pe absoluta nescire a legilorŭ de formațiunea dialectelorŭ. Anti-istorică, fiindŭ-că ea uită în genere că popórele din veculŭ de mijlocŭ se împingeaŭ dela nordŭ spre sudŭ, nicĭ odată dela sudŭ spre nordŭ, și uită în specie că Româniĭ eraŭ atuncĭ ciobanĭ, iar migrațiunile ciobanilorŭ sunt tot-dea-una iarășĭ dela nordŭ spre sudŭ, nicĭ-odată dela sudŭ spre nordŭ.

Când e vorba de începutulŭ popórelorŭ și de epoce întunecóse din viéța lorŭ, orĭ-ce studiŭ exclusivŭ istoricŭ duce la încheerĭ greșite; la încheerĭ greșite, nu maĭ puținŭ, duce orĭ-ce studiŭ exclusivŭ linguisticŭ. Pentru a nemeri adevĕrulŭ, saŭ încaĭ a ne apropià de adevĕrŭ, trebue neapĕratŭ unŭ studiŭ paralelŭ istorico-linguisticŭ. Când unŭ textŭ istoricŭ se întăresce printr'unŭ faptŭ linguisticŭ saŭ vice-versa, ambele urmărite pe o cale strînsŭ metodică, atuncĭ și numaĭ atuncĭ adevĕrulŭ e găsitŭ.

Isprăvindŭ, mĕ întrebŭ acum : isbutit'am óre a limpeḍi problemele cele marĭ, puse în capulŭ studiuluĭ de fațǎ?

Primulŭ stratŭ etnicŭ cunoscutŭ alŭ Peninsuleĭ Balcanice întregĭ aŭ fostŭ Pelasgiĭ, o ginte ne-semitică și ne-indo-europee, semĕnândŭ la apucăturĭ maĭ alesŭ cu vechiĭ Egipteni.

Peste substratulŭ pelasgicŭ, amestecându-se cu elŭ, s'aŭ așezatŭ, cu vr'o 2000 de anĭ înainte de Cristŭ, douĕ ginţĭ indo-europee deosebite: Eleniĭ și Traciĭ.

Greciĭ de astăḍĭ, cu tóte ingredientele străine primite în cursulŭ vécurilorŭ, sunt o continuitate directă a anticilorŭ Elenĭ; iar o continuitate directă a anticilorŭ Tracĭ sunt Albanesiĭ de astăḍĭ, carĭ însă represintă numaĭ unulŭ din numerósele dialecte tracice.

Afară de Albanesĭ, toțĭ ceĭ-lalțĭ Tracĭ, împărțițĭ într'o mulțime de popóre marĭ și micĭ, aŭ fostŭ desnaționalisațĭ sub dominațiunea română; și anume Traciĭ ceĭ sudicĭ dela Balcanĭ în jos până la Elada aŭ fostŭ grecisațĭ, Traciĭ ceĭ nordicĭ aŭ fostŭ latinisațĭ.

Latinisarea Tracilorŭ nordicĭ, făptuită între secoliĭ III—VI, a

produsŭ treĭ dialecte traco-latine: dialectulŭ meso-latinŭ între Dunăre și între Balcanĭ, dialectulŭ iliro-latinŭ între Balcanĭ și între Adriatica, dialectulŭ daco-latinŭ în Carpațĭ.

In secolulŭ VII, aprópe în același timpŭ unŭ poporŭ slavicŭ de ramura polonă s'a așezatŭ peste Meso-Latinĭ, cu carĭ amestecându-se, a datŭ nascere națiuniĭ româno-slavice numite maĭ târḑiŭ Bulgarĭ; iar unŭ poporŭ slavicŭ de ramura bohemă s'a așezatŭ peste Iliro-Latinĭ, cu carĭ amestecându-se, a datŭ nascere némuluĭ româno-slavicŭ alŭ Sêrbilorŭ.

Inainte și în totŭ timpulŭ acelorŭ mișcărĭ polono-boheme, Daco-Latiniĭ locuiaŭ netulburațĭ în Oltenia, în Banatŭ și într'o parte a Ardéluluĭ, de unde cu încetulŭ îșĭ întinseră crengile asupra Pannonieĭ, pe când în Moldova și până la Oltŭ se învêrtiaŭ — parte Tătarĭ, parte Slavĭ — Pecenegiĭ, Comaniĭ, Ruteniĭ și chiar Litvaniĭ.

Năvălirea Ungurilorŭ în secolulŭ X n'a pututŭ să nimicéscă saŭ să alunge pe Româniĭ ceĭ din părțile Dacieĭ propriŭ ḑise, dar a reușitŭ să împingă o sémă de Românĭ din Panonia spre Moravia, unde eĭ n'aŭ întârḑiatŭ a fi slavisațĭ; iar pe ceĭ-lalțĭ Românĭ totŭ din Pannonia i-a gonitŭ peste Dunăre, unde dînșiĭ parte s'aŭ slavisatŭ, parte s'aŭ păstratŭ în Istria, partea cea maĭ mare a alcătuitŭ sîmburele Macedo-Românilorŭ de astăḑĭ.

In acestŭ modŭ, după secolulŭ X, afară de Daco-Latiniĭ ceĭ vechĭ rĕmașĭ în Carpațĭ, carĭ aŭ păstratŭ numele de ***Românĭ***, menționatŭ deja la Iornande, s'aŭ ivitŭ douĕ odrasle ale lorŭ peste Dunăre: ***Armâniĭ*** la sud de Balcanĭ și ***Rumeriĭ*** lângă Triest.

Sunt acum treĭ-ḑecĭ de anĭ și maĭ bine de când, printr'o monografiă despre *Io* în titlulŭ Domnilorŭ românĭ și bulgarĭ și printr'unŭ studiŭ întitulatŭ «*Perit'aŭ Daciĭ?*» eŭ începusemŭ unŭ șirŭ ne'ntreruptŭ de cercetărĭ analitice asupra istorieĭ române. Lucrarea de față, o scurtă sintesă a aceleĭ lungĭ analise, este ultimulŭ cuvîntŭ alŭ meŭ asupra unorŭ mărețe nedumerirĭ, carĭ m'aŭ sbuciumatŭ peste unŭ pătrarŭ de secolŭ. Căutândŭ totŭ-deauna adevĕrulŭ numaĭ pentru adevĕrŭ, fără nicĭ unŭ folosŭ egoistŭ și fără nicĭ o

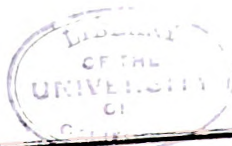
tendinţă şovinistă, sunt fericitŭ de a constata că nu m'am contra-ḑisŭ nicĭ-odată în trăsurile cele fundamentale, deşi mĭ-a plăcutŭ tot-dea-una a mĕ completa şi une-orĭ a mĕ rectifica eŭ însu-mĭ în amĕrunte. Dar fericirea mea cea maĭ mare este, că resultatulŭ definitivŭ alŭ munceĭ mele nu împinge la desbinare, ci îndémnă la înfrăţire. Tóte popórele balcanice, Româniĭ, Greciĭ, Albanesiĭ, Sêrbiĭ şi Bulgariĭ, ne aparŭ acum ca o singură familie strînsŭ înrudită, ca unŭ *συμπόσιον* de fraţĭ, de verĭ şi de cumnaţĭ.

Peninsula Balcanică între secolii III–VII

Românii

Grecii

Albanesii

BOHEMIĬ

POLONIĬ

LITVA

RUTENIĬ

LATINIĬ

DACO

Slăvine

MESO-LATINIĬ

BULGARIĬ

SERBIĬ

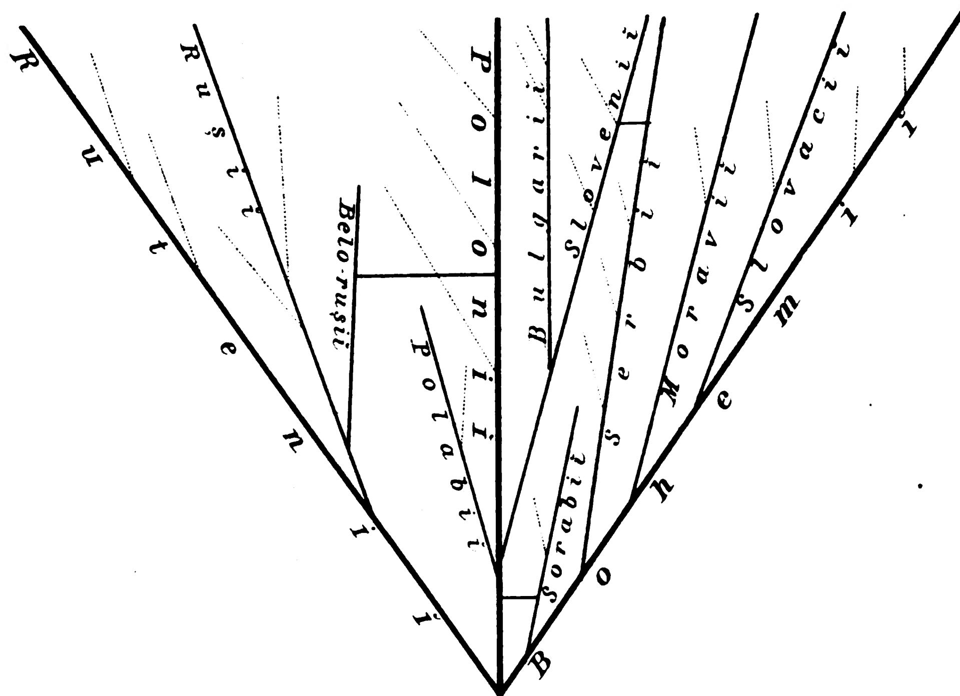
ILIRO-LATINIĬ

GRECIĬ

Descălecarea Serbilor și Bulgarilor în secolul VII.

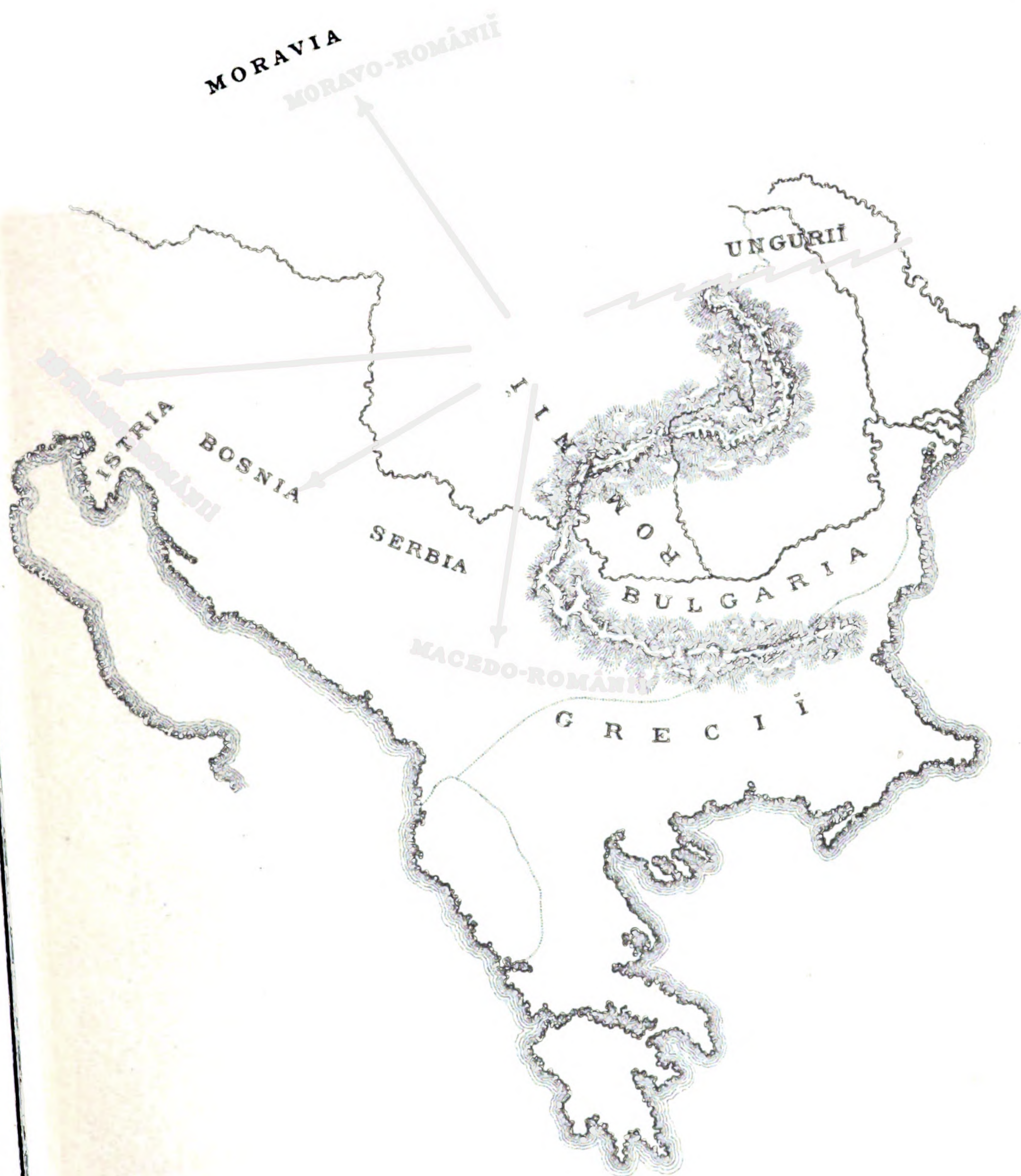

Lito-Tipogr. Carol Göbl, Bucuresci

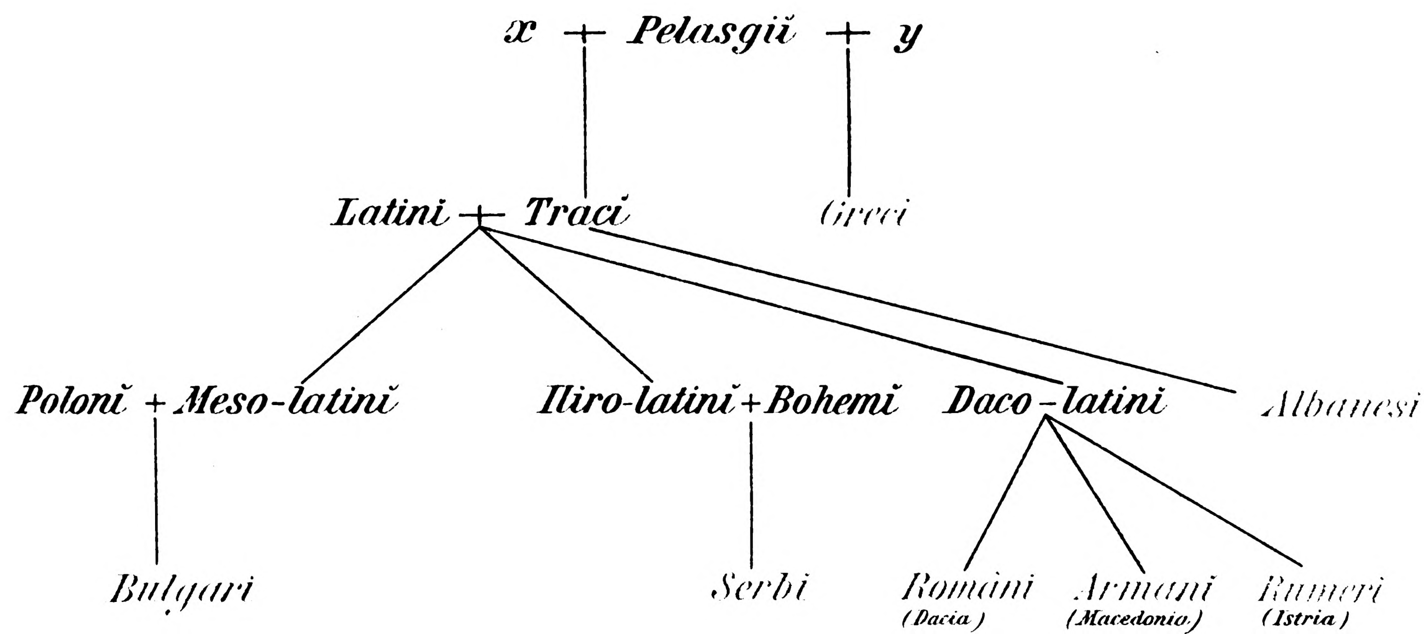
Locul Serbilor şi Bulgarilor între Slavi.

Lito-Tipogr. Carol Göbl, Bucurescî

Gonirea Românilor din Pannonia de cătră Unguri în Secolul X

Pl.V.

Genealogia popórelor balcanice.

DIMITRIE CICHINDEAL

(După portretulŭ originalŭ de Sawa Petrovicĭ, 1815, Temişóra)

OF THE
UNIVERSITY
OF

DIMITRIE CICHINDEAL

DATE NOUE DESPRE VIAȚA ȘI ACTIVITATEA LUI

DISCURSŬ DE RECEPȚIUNE

DE

IOSIFŬ VULCANŬ
Membru alŭ Academieĭ Române

Ședința solemnă din 29 Martie 1892.

> Intre bărbațiĭ ce aŭ slujitŭ națieĭ române și s'aŭ jertfitŭ pe sineșĭ folosuluĭ obștescŭ, precum Iorgovicĭ, Maior, Șincai și alțiĭ, Cichindeal a fostŭ unulŭ din ceĭ maĭ însemnațĭ.
>
> *I. Eliad* (1).

N'avemŭ încă o istorie sistematică și critică a literatureĭ nóstre. Nu o putemŭ avé, pentru că nu este adunatŭ totŭ materialulŭ trebuinciosŭ ; ne lipsescŭ multe date. Adunarea acestora întîmpină marĭ greutățĭ, căcĭ în cursulŭ vécurilorŭ ele s'aŭ resfiratŭ în câte părțĭ a lumeĭ și căutarea lorŭ reclamă timpŭ îndelungŭ și muncă stăruitóre.

Academia Română șĭ-a îndreptatŭ direcțiunea de frunte a activitățiĭ sale întru adunarea și publicarea documentelorŭ nóstre istorice și literare. Stăruințele eĭ aŭ produsŭ o colecțiune bogată și fórte prețiósă, dar maĭ sunt multe lacune de întregitŭ, relative la afirmarea și clarificarea idiomuluĭ nostru naționalŭ.

---

(1) Precuvintare la a doua ediție a Fabulelorŭ luĭ Cichindeal. Bucurescĭ, 1838, pag. VII.

Conformându-mĕ îndatoririĭ statutelorŭ Academieĭ nóstre, care ordonă ca noŭ-alesulŭ membru alŭ eĭ să-șĭ ocupe loculŭ prin unŭ discursŭ de recepțiune, m'am credutŭ datorŭ să urmezŭ direcțiunea stabilită și să vinŭ cu niște acte încă nescóse la publicitate, care varsă órecșĭ-care lumină asupra uneĭ epoce și asupra unuĭ bărbatŭ, care în epoca aceea a avutŭ unŭ rolŭ de frunte în desvoltarea istorieĭ nóstre naționale și culturale-literare, tocmaĭ în părțile acelea de unde mi s'a făcutŭ marea onóre d'a fi poftitŭ între d-vóstră.

Dimitrie Cichindeal, bărbatulŭ despre care mi-am propusŭ a vorbi, este o figură însemnată în istoria literatureĭ nóstre. Numele luĭ a devenitŭ cunoscutŭ și chiar nemuritorŭ maĭ cu sémă prin «Fabulele» ce a publicatŭ. Se scie că acelea aŭ stîrnitŭ unŭ succesŭ covêrșitorŭ, că i-aŭ produsŭ glorie și în urmă prigonirĭ și suferințe; dar încă nu cunóscemŭ deplinŭ viața și activitatea sa; n'avemŭ biografia luĭ completă, care să ne înfățișeze tóte fasele vie̦țiĭ sale sdruncinate, peripețiile sufletuluĭ sĕŭ nedomiritŭ, stăruințele luĭ pentru deșteptarea némuluĭ sĕŭ, mișcările conduse de dînsulŭ pentru rĕspândirea cultureĭ naționale, cumplitele pedicĭ și înverșunatele prigonirĭ ce a înduratŭ, aprópe desperatele dar neobositele lupte ce neclintitŭ a susținutŭ, triumfurile ce une-orĭ a serbatŭ, și lacrimile ce în sfîrșitŭ a vĕrsatŭ.

Scopulŭ meŭ este să aducŭ la cunoscință câte-va date, menite și ele a contribui la completarea biografieĭ luĭ; date carĭ se întemeiéză pe acte autentice, și anume pe corespondența sa cu episcopulŭ Orădiĭ-marĭ, Samuilŭ Vulcanŭ, unulŭ din bărbațiĭ noștri de frunte aĭ acelei epoce, care a adăpostitŭ și pe Gheorghe Șincai și a fostŭ unŭ zelosŭ sprijinitorŭ alŭ tuturorŭ stăruințelorŭ culturale române de pe atuncĭ, cu care și Cichindeal a avutŭ cele maĭ intime legăturĭ.

Acéstă corespondență prea interesantă și de mare valóre istorică culturală, dar pân'acum nepublicată și nestudiată, ba în mare parte necunoscută de locŭ, se păstréză, dimpreună cu multe alte docu-

mente preţióse privitóre la renascerea nóstră literară, în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare (1).

*

Marea revoluţiune francesă dela sfîrşitulŭ secoluluĭ trecutŭ, întocmaĭ ca o vijelie înfricoşată, a curăţitŭ aerulŭ infectatŭ alŭ Europeĭ. Aşezămintele putrede aŭ începutŭ să pîrăiéscă, popórele subjugate s'aŭ deşteptatŭ din letargia sclavieĭ, nimenĭ nu maĭ voia să rĕmână la discreţiunea unuĭ regimŭ absolutisticŭ şi toţĭ îşĭ pretindeaŭ drepturile confiscate.

Elementulŭ românŭ, împărţitŭ în maĭ multe state şi ţĕrĭ, maĭ întâĭ în Transilvania a resimţitŭ aerulŭ dătătorŭ de viaţă alŭ deşteptăriĭ. De aicĭ s'aŭ pornitŭ primele mişcărĭ naţionale şi culturale. Dacă întunereculŭ secolilorŭ ne-a ascunsŭ maĭ cu sémă pe noĭ în umbra amorţiriĭ, a trebuitŭ ca tocmaĭ din nopţile nóstre să rĕsară primele stele, carĭ să reverse lumină şi să anunţe românismuluĭ amorţitŭ: «Deştéptă-te, căcĭ zorile aŭ sositŭ!»

«Fundamentele cultureĭ naţionale moderne a némuluĭ românescŭ, ḑice d-lŭ D. A. Sturdza, s'aŭ pusŭ pe la sfîrşitulŭ secoluluĭ trecutŭ de către mariĭ învĕţaţĭ şi scriitorĭ din Transilvania (2).»

Iar Eliad a esclamatŭ : «Dar, fraţilorŭ Românĭ, marĭ bărbaţĭ aŭ eşitŭ dintre voĭ dincolo de Carpaţĭ, şi de acolo aŭ venitŭ şi în zidurile derăpănate din Sf. Sava nemuritorulŭ nostru Gheorghe Lazărŭ, care . . . s'a pusŭ s'arunce seminţele naţionalităţiĭ într'unŭ pămîntŭ nelucratŭ şi plinŭ de rodnicie (3).»

---

(1) Celŭ ce maĭ întâiŭ mĭ-a atrasŭ luarea aminte asupra acestorŭ documente, este d-lŭ Nic. Densuşianu, care le signalase în raportulŭ sĕŭ către Academia Română, anunţândŭ că a găsitŭ 15 bucăţĭ. (Veḑĭ: Raportulŭ d-luĭ Nic. Densuşianu despre misiunea sa istorică în Ungaria şi Transilvania, în Analele Academieĭ Române, seria II, tomulŭ II, secţ. I, pag. 113). Cu permisiunea îndatoritóre a Prea Sf. sale părinteluĭ episcopŭ dieceesanŭ Michailŭ Pavelŭ, maĭ făcêndu-se cercetărĭ în archivulŭ acesta, s'aŭ găsitŭ şi alte scrisorĭ şi hârtiĭ relative la cestiunea asta. La căutare şi decopiare mĭ-a datŭ mână de ajutorŭ d-lŭ Teodorŭ Roşiu, fostŭ profesorŭ la gimnasiulŭ din Beiuş.

(2) Raportŭ asupra activităţiĭ Academieĭ Române cu ocasiunea serbăriĭ de XXV anĭ a esistenţeĭ sale, 1866—1891, de D. A. Sturdza, secretarŭ generalŭ. Bucurescĭ, 1891, pag. 6.

(3) Eliad, în precuvîntarea ediţieĭ II a fabulelorŭ luĭ Cichindeal. Bucurescĭ, 1838, pag. XII.

Eŭ însă nu insistŭ asupra acestuĭ faptŭ, căcĭ nu mi-ĭ scopulŭ să vĕ întreţinŭ despre rolulŭ elementuluĭ românŭ de peste munţĭ în marea mişcare a redeşteptăriĭ naţionale şi să-ĭ fixezŭ partea ce-ĭ compete din succesele urmate maĭ târḑiŭ. O ast-felŭ de lucrare ar trece marginile unuĭ discursŭ de recepţiune, căcĭ ea ar trebui să fie tot-odată şi istoria naţională şi culturală a întregeĭ naţiunĭ române timpŭ de unŭ pătrarŭ de secolŭ şi maĭ bine.

Nicĭ chiar la schiţarea primilorŭ factorĭ aĭ renasceriĭ nu mĕ voiŭ opri. Şincai, Clain şi Petru Maior sunt apreciaţĭ. Rĕposatulŭ A. Papiŭ Illarian (1) şi d-niĭ Ioanŭ Bianu (2) şi At. M. Marienescu (3) ne-aŭ presentatŭ de multŭ portretele activităţiĭ acelora.

Influenţa lorŭ a datŭ avêntulŭ şcolilorŭ din Blaş. Invĕţăceiĭ lorŭ aŭ devenitŭ totŭ atâţia apostolĭ. Gheorghe Lazărŭ a trecutŭ munţiĭ şi a arboratŭ în România stindardulŭ cultureĭ naţionale; Timoteiŭ Cipariŭ a întemeiatŭ filologia română; Gheorghe Bariţiŭ a creatŭ presa periodică; Andreiŭ Mureşianu a încordatŭ lira şi a scosŭ strigătulŭ «Deştéptă-te Române!»; Simeonŭ Bărnuţiŭ a esprimatŭ creḑulŭ politicŭ românŭ de peste munţĭ şi Aronŭ Pumnulŭ a regeneratŭ Buco vina.

O schînteie din acea influenţă sbură de acolo şi în reşedinţa episcopéscă din Oradea-Mare, unde ajunse episcopŭ ardelénulŭ Samuilŭ Vulcanŭ, care aprinse la Beiuş unŭ noŭ focularŭ de cultură, înfiinţândŭ unŭ gimnasiŭ, de unde a eşitŭ aprópe tótă generaţiunea română actuală sciutóre de carte dintre cele treĭ Crişurĭ.

Pe când acestea se petreceaŭ în Transilvania şi în o parte a Ungarieĭ, în Banatŭ şi în părţile aradane asemenea s'a pornitŭ o mişcare de deşteptare naţională şi culturală. Pe acolo situaţiunea era însă şi maĭ grea. Îndelungatele rĕsbóie cu Turciĭ şi dominaţiunea acestora aŭ răritŭ rîndurile Românilorŭ. Scăḑêndŭ numĕrulŭ popo-

---

(1) Viéţa, operele şi ideile luĭ Georgiu Şincai din Şinca. Bucurescĭ 1869.

(2) Viéţa şi activitatea luĭ Samoil Micul alias Clain de Sadu. Bucurescĭ 1876.

(3) Viéţa şi operele luĭ Petru Maiorŭ, în Analele Academieĭ Române, seria II, tom. V, 1882—1883, secţ. II., pag. 31.

rațiuniĭ autochtone, locurile deșerte s'aŭ împoporatŭ cu totŭ felulŭ de seminţiĭ; chineziatele române s'aŭ ștersŭ și rolulŭ elementuluĭ românŭ s'a redusŭ fórte.

Afară de acestea, pe câtă vreme Româniĭ din Ardealŭ și ceĭ din părţile ungurene eraŭ ameninţaţĭ numaĭ politicesce, Bănăţeniĭ și ceĭ din comitatele mărginașe ale Ungarieĭ maĭ aveaŭ să supórte și apăsarea ierarchieĭ bisericescĭ. Sufletulŭ lorŭ amărîtŭ de nedreptăţile ḑilnice nu maĭ avea nicĭ măcar loculŭ unde totŭ creștinulŭ se duce cu evlavie, să-șĭ caute mângăere și curagiŭ: li se răpise locașulŭ luĭ Dumneḑeŭ, biserica, și în loculŭ eĭ li se impuse o biserică cu limbă străină: ierarchia sêrbéscă cu tóte șicanele sale.

Eraŭ grele sarcinele administraţieĭ politice, dar apăsarea ierarchieĭ sêrbescĭ le întrecea, căcĭ acésta ataca simţirile cele maĭ intime ale omuluĭ, sanctuarulŭ religiosŭ.

Mitropolitulŭ sêrbŭ din Carlověţŭ și vlădiciĭ sĕĭ, asemenea toţĭ sêrbĭ, stăpâniaŭ turma credinciósă română. Și o stăpâniaŭ cu atâta netoleranţă, nedreptate și cruḑime, încât generaţiunea actuală trebue să se mire de îndelunga răbdare a înaintașilorŭ sĕĭ. Mitropolitulŭ era unŭ despotŭ necontrolatŭ, iar vlădiciĭ vrednicĭ sateliţĭ aĭ luĭ. În órba lorŭ cutezare, eĭ îșĭ propuseseră a face din Românĭ, Sêrbĭ. Dreptŭ aceea confiscară tóte averile mânăstirescĭ și alte multe fondurĭ bisericescĭ române; de altă parte, nu toleraŭ nicĭ unŭ episcopŭ românŭ, nicĭ chiar în părţile locuite esclusivŭ de Românĭ; pretutindenĭ impuneaŭ protopresviterĭ sêrbĭ; prin comunele curatŭ române numiaŭ popĭ sêrboteĭ; nu admiteaŭ la cursulŭ teologicŭ nicĭ unŭ tînĕrŭ românŭ până ce nu-șĭ adăogà la nume terminaţiunea «vicĭ» și prigoniaŭ cu furie pe toţĭ ceĭ ce cutezaŭ a-șĭ manifestà simţirile naţionale.

Acéstă tiranie revoltătóre, ce-ĭ dreptulŭ, a pusŭ stavilă progresuluĭ culturalŭ românŭ, căcĭ aprópe tótă clasa inteligentă română se compunea din preoţime și învĕţătorime, dar n'a pututŭ ucide spiritulŭ naţionalŭ, ci a întăritŭ și maĭ multŭ puterea de resistenţă.

Și încetulŭ cu încetulŭ, ca unŭ frémătŭ alŭ frunzelorŭ, care precedéză viscolulŭ din pădure; ca unŭ murmurŭ ce străbate din fun-

dulŭ pămîntuluĭ și în cele din urmă cutremură globulŭ, s'a pornitŭ o mișcare, la începutŭ cam sfiósă și fricósă, apoĭ din ce în ce maĭ pe față și maĭ curagiósă, iar în sfîrșitŭ cu tótă puterea. Mișcarea a produsŭ luptă, o luptă înfricoșată contra usurpăriĭ ierarchieĭ sêrbescĭ, o luptă care le-a consumatŭ Românilorŭ cele maĭ bune puterĭ și le-a făcutŭ mulțĭ martirĭ.

Paulŭ Iorgovicĭ, după elŭ Dimitrie Cichindeal și alțiĭ aŭ fostŭ ceĭ d'întâĭ carĭ aŭ cutezatŭ să-șĭ ridice glasulŭ și să arboreze stindardulŭ deșteptăriĭ.

*

Primulŭ, născutŭ la 28 Aprilie 1764, în comuna Varàdia, comitatulŭ Timișoriĭ, unde părintele sĕŭ a fostŭ preotŭ, — făcêndŭ studiĭ de dreptŭ, obținù diplomă de advocatŭ. Apoĭ se duse la Viena și de acolo, ademenitŭ de esemplulŭ luĭ Șincai, la Roma, unde a statŭ treĭ anĭ de dile, studiândŭ prin bibliotecĭ și decopiândŭ o mulțime de documente și inscripțiunĭ relative la istoria și limba română. Din Roma s'a dusŭ la Paris și de aci la Londra, iar de acolo s'a întorsŭ la Viena, de unde episcopulŭ din Vêrșețŭ Șacabent l'a numitŭ advocatŭ consistorialŭ.

Aicĭ în orele sale libere a scrisŭ «Observațiile de limba română», care apoĭ s'aŭ tipăritŭ la 1799 în Buda. Totŭ aci a tradusŭ maĭ multe documente adunate la Roma, a scrisŭ unŭ glosarŭ în patru limbĭ: română, germană, latină și francesă.

Activitatea luĭ literară însă deșteptă nedomirirea Sêrbilorŭ. Iară când eĭ vĕdură că elŭ începe a scrie cu litere latine, fură cuprinșĭ de spaimă grozavă, pare că arŭ fi zăritŭ pe Necuratulŭ. Aŭ începutŭ a striga că Iorgovicĭ se slujesce de slove păgâne, pe carĭ le-a adusŭ din Roma; apoĭ îlŭ acusară la autoritățile politice, că acésta are să producă turburărĭ printre Românĭ. Iar ungurulŭ Zsiday s'a credutŭ în dreptŭ a-lŭ infrunta, că cum cutéză elŭ a susține că Româniĭ aŭ venitŭ în țĕrile acestea sub conducerea luĭ Traianŭ și că sunt aicĭ locuitorĭ maĭ vechĭ decât Unguriĭ?!

In urma intrigilorŭ și acusațiunilorŭ, Iorgovicĭ fu lipsitŭ de postulŭ sĕŭ și aruncatŭ în temniță. Și, ca să nu maĭ pótă lucrà

nicĭ după ce va eșì, pe timpulŭ închisoriĭ sale, i-aŭ confiscatŭ tóte cărțile și scrisorile pe câte aŭ pututŭ pune mâna, și le-aŭ arsŭ.

Negăsindu-i-se nicĭ o vină, fu eliberatŭ. Atuncĭ elŭ începù din noŭ să-șĭ facă glosarulŭ. Incă înainte dea-lŭ terminà, fu numitŭ inspectorŭ peste școlele din granița militară. Dar se bolnăvì și a doua ḑi, la 21 Martie 1808, murì. Mórtea luĭ grabnică Românilorŭ le părù suspectă; de aceea tradițiunea crede că ar fi fostŭ otrăvitŭ. Manuscriptele-ĭ rĕmase încă nu sunt publicate (1).

*

Paulŭ Iorgovicĭ a muritŭ ca martirŭ, dar idea națională nu s'a stinsŭ. Stégulŭ eĭ fu ridicatŭ de Dimitrie Cichindeal, care încă pe vremea luĭ Iorgovicĭ apucase a se distinge în arena publică. Nicĭ elŭ n'a fostŭ maĭ norocosŭ; viața luĭ asemenea a devenitŭ unŭ șirŭ de lupte și suferințe, carĭ s'aŭ încheiatŭ printr'unŭ martiriŭ; dar dînsulŭ a lăsatŭ după sine o pleiadă de luptătorĭ, carĭ în cele din urmă s'aŭ pututŭ bucura de triumfulŭ lorŭ.

Publiculŭ celŭ mare cunósce pe Cichindeal numaĭ ca fabulistŭ. Dar condeiulŭ a fostŭ numaĭ una din armele luĭ, de carĭ s'a servitŭ. Amvonulŭ, și maĭ cu sémă catedra, adică graiulŭ viŭ, i-aŭ datŭ mijlócele cele maĭ bogate pentru luminarea poporuluĭ și pentru rĕspândirea ideilorŭ sale de deșteptare.

Nicĭ n'a fostŭ elŭ vr'unŭ mare talentŭ literarŭ, căcĭ aprópe tóte scrierile sale sunt traduse, și a produsŭ fórte puținŭ originalŭ. Dacă însă lucrările sale totușĭ aŭ stîrnitŭ succesŭ și i-aŭ făcutŭ unŭ nume nemuritorŭ, causa este că le-a sciutŭ potrivi situațiuniĭ politico-bisericescĭ și sociale în care se aflaŭ aceia la carĭ se adresase; cunoscea prea bine pulsațiunea opiniuniĭ publice române, scia ce trebue să esprime, ce avea să laude saŭ să condamne.

Asta probéză că nu rîvna d'a figura ca omŭ de litere l'a îndemnatŭ să calce pe terenulŭ acesta, ci că numaĭ s'a servitŭ de literatură ca de unŭ organŭ pentru divulgarea principiilorŭ sale.

(1) «Familia», anulŭ 1870, nr. 1.

Elŭ n'a fostŭ unŭ literatŭ de profesiune, saŭ maĭ bine n'a fostŭ numaĭ literatŭ, precum n'a fostŭ numaĭ preotŭ și învĕțătorŭ; ci maĭ pre sus de tóte a fostŭ unŭ bărbatŭ, care, cunoscêndŭ prea bine suferințele și aspirațiunile națiuniĭ sale, voia să lucreze pe tóte terenele de carĭ se credea capabilŭ pentru rădicarea némuluĭ sĕŭ.

Elŭ a fostŭ o adevĕrată espresiune a consimțemîntuluĭ generalŭ, unŭ luptaciŭ de frunte alŭ deșteptăriĭ naționale, unŭ conducĕtorŭ alŭ mișcărilorŭ pentru renascerea nóstră.

De pe catedră, din amvonŭ, cu graiulŭ viŭ și cu condeiulŭ, pretutindenea și tot-deauna, elŭ a propoveduitŭ necontenitŭ și neclintitŭ idea națională, deșteptândŭ și îmbărbătândŭ pe aĭ sĕĭ, combătêndŭ și strivindŭ pe adversarĭ. Pentru acéstă idee șĭ-a trăitŭ tótă viața, pentru acésta a stăruitŭ orĭ unde și orĭ și când, pentru acésta a suferitŭ, pentru acésta a muritŭ!

E vrednicŭ s'aprindemŭ memorieĭ luĭ făclia amintiriĭ și să-ĭ aducemŭ prinosulŭ recunoscințeĭ și alŭ stimeĭ nóstre!

*

Biografiĭ de pân'acuma aĭ luĭ Cichindeal ne spunŭ că dînsulŭ s'a născutŭ în Becĭcherecul-micŭ, comună rurală aprópe de Timișóra.

Mi-am datŭ silința să verificŭ acésta, însă n'am pututŭ, căcĭ biserica de acolo n'are matriculă decât numaĭ începêndŭ din 1780, pe când elŭ a trebuitŭ să aibă 5—10 anĭ; iar ómeniĭ bĕtrânĭ din vremea aceea aŭ muritŭ și singurulŭ care maĭ trăesce, unŭ moșŭ de peste 90 anĭ, nu scie nimicŭ relativŭ la nascerea fabulistuluĭ nostru (1).

In firulŭ cercetărilorŭ mele mi s'a comunicatŭ suposițiunea că dînsulŭ s'a născutŭ în comuna Bulza (2). Acéstă părere se inte-

---

(1) Comunicatŭ prin scrisóre de preotulŭ sêrbŭ Petru Agrima din Becĭcherecul-micŭ

(2) Comunicațiunea mi s'a făcutŭ prin scrisóre de către Vicariulŭ protopopescŭ Svetoniŭ Petrovicĭ din Sf. Nicolae-mare, carele, petrecêndŭ două sĕptĕmânĭ la Becĭcherecul-micŭ, a studiatŭ matriculele bisericeĭ și a consultatŭ pe ómeniĭ bĕtrânĭ de acolo.

meiéză pe faptulŭ, că în matricula bisericeĭ din Becĭcherecŭlŭ-micŭ se află în treĭ locurĭ (la 2 Novembre 1813, la 20 şi 22 Septembre 1814) însemnatŭ numele Gheorghe Cichindeal, ca îndeplinindŭ nisce funcţiunĭ bisericescĭ, într'unŭ locŭ cu adausulŭ «parochŭ în Bulza». Acestŭ Gheorghe, ḑice-se să fi fostŭ părintele luĭ Dimitrie, care venià adese orĭ la Becĭcherecŭlŭ-micŭ să-şĭ vaḑă cuscrulŭ şi nora, pe timpulŭ când fiulŭ sĕŭ Dimitrie erà profesorŭ la Aradŭ; cu ocasiunĭ de acestea îndeplinià şi unele funcţiunĭ bisericescĭ. Prin urmare loculŭ nasceriĭ luĭ Dimitrie Cichindeal este a se căutà la Bulza.

L'am şi căutatŭ. Din Bulza mi s'a rĕspunsŭ, că în adevĕrŭ în comuna aceea a fostŭ unŭ preotŭ cu numele Gheorghe Cichindeal, care s'a mutatŭ acolo din Becĭcherecŭlŭ-micŭ şi a servitŭ ca preotŭ, începêndŭ din 18 Decembre 1813 şi până la 24 Decembre 1816, când a muritŭ totŭ acolo. Dar acesta, fiindŭ trimisŭ acolo din pedépsă de către episcopulŭ sêrbescŭ de la Timişóra, şi sperândŭ că acela are să-lŭ ĭerte în curêndŭ, n'a dusŭ cu sine şi soţia şi familia sa, ci a trăitŭ singurŭ. Acolo elŭ n'a avutŭ nicĭ unŭ pruncŭ; nicĭ ómeniĭ bĕtrânĭ din partea loculuĭ nu spunŭ că arŭ fi avutŭ, dar nicĭ matriculele bisericeĭ nu arată să i se fi botezatŭ vr'unulŭ (1).

Insă chiar şi dacă ar fi avutŭ, acela n'a pututŭ fi Dimitrie, căcĭ Gheorghe Cichindeal a statŭ la Bulza numaĭ începêndŭ de la 1813, pe când Dimitrie erà deja profesorŭ-catechetŭ la Aradŭ.

Prin urmare, dacă am şi admite ca acelŭ Gheorghe să fi fostŭ părintele luĭ Dimitrie, putemŭ constatà că acesta nu s'a născutŭ la Bulza.

Dar nu putemŭ admite nicĭ supoşiţiunea că Gheorghe arŭ fi fostŭ părintele luĭ Dimitrie, căcĭ după informaţiunile tradiţionale din Bulza, preotulŭ Gheorghe n'a fostŭ atâtŭ de bĕtrânŭ; de altă parte, acelŭ moşŭ bĕtrânŭ din Becĭcherecŭlŭ-micŭ spune că tatălŭ luĭ Dimitrie s'a numitŭ Zacharie (mamă-sa Elena) şi că a fostŭ preotŭ, însă nu

(1) Comunicatŭ prin scrisóre de preotulŭ Panteleimonŭ Popovicĭ din Bulza, comună curatŭ română, în comitatulŭ Caraş-Severinŭ, diecesa Aradŭ, protopopiatulŭ Lipova.

scie unde (1), de sigurŭ însă nu la Becĭchereculŭ-micŭ, căcĭ atuncea ar scì.

Totŭ moșulŭ acela maĭ ḑice, ceea ce mi s'a întăritŭ și din altă parte (2), că Dimitrie a avutŭ unŭ frate, Gheorghe, dar acesta, spune moșulŭ, a fostŭ plugarŭ (3). Óre nu acestŭ Gheorghe a ajunsŭ maĭ apoĭ preotŭ la Bulza? Se póte. Căcĭ pe vremile acelea, ba până și în timpulŭ maĭ noŭ, s'aŭ pututŭ face preoțĭ și individiĭ cu maĭ puțină carte, une orĭ și ómeniĭ din poporŭ. Mie mi se pare maĭ de creḑutŭ că preotulŭ din Bulza a fostŭ fratele, decât părintele luĭ Dimitrie Cichindeal. Și dacă acela câte odată mergea din Bulza la Becĭchereculŭ-micŭ, nu se ducea acolo să-șĭ cerceteze cuscrulŭ și nora, ci să-șĭ vaḑă nevasta și copiiĭ ce póte va fi avutŭ.

Relativŭ la loculŭ nascereĭ luĭ Dimitrie Cichindeal, mi s'a comunicatŭ, după scrierea acestorŭ rândurĭ, o afirmațiune, care dacă s'ar puté verificà, ar decide cu desĕvêrșire acéstă întrebare. Iată-o:

D-lŭ Iuliŭ Vuia, scriindŭ și d-sa în lucrarea sa despre istoria școleĭ pedagogice din Aradŭ, că Dimitrie Cichindeal s'a născutŭ la Becĭchereculŭ-micŭ (4), la întrebarea mea deslușitóre mĭ-a rĕspunsŭ că șĭ-a întemeiatŭ afirmațiunea pe unŭ actŭ autenticŭ. Anume studiândŭ d-sa la 1880—81 în Timișóra, a aflatŭ la fiulŭ preotuluĭ Secoșanŭ o carte vechiă din biblioteca luĭ Cichindeal, pe care acesta scrisese însușĭ loculŭ nascereĭ sale (5). Am căutatŭ să aflu și eŭ cartea aceea, însă n'am reușitŭ.

Neputêndu-se constatà loculŭ nasceriĭ luĭ Dimitrie Cichindeal, aceeașĭ greutate ne întîmpină și la fixarea anuluĭ în care s'a născutŭ. Numaĭ d-lŭ Iuliŭ Vuia scrie, în lucrarea sa citată, că s'ar

---

(1) Comunicatŭ prin scrisóre de preotulŭ Petru Agrima. Și preotulŭ Emilianŭ Micu din Chișoda îmĭ scrie, dupĕ spusa rĕposatuluĭ învĕțătorŭ Gheorghe Rachicĭ din Febelŭ, că părințiĭ luĭ Dimitrie Cichindeal s'aŭ numitŭ ast-felŭ, fără însă d'a indicà starea și locuința lorŭ.

(2) Comunicatŭ prin scrisóre de preotulŭ Emilianŭ Micu din Chișoda, pe temeiulŭ informațiuniĭ aceluiașĭ învĕțătorŭ.

(3) Comunicatŭ prin scrisóre de preotulŭ Petru Agrima.

(4) Fragmente din istoriculŭ pedagogiculuĭ gr. or. românŭ din Aradŭ, de Iuliŭ Vuia, învĕțătorŭ. Panciova, 1887, pag. 31.

(5) Comunicatŭ prin scrisóre.

fi născutŭ la 1755 (1), dar întrebându-lŭ, nicĭ d-sa nu mĭ-a putută indică unŭ isvorŭ autenticŭ.

Ceea ce privesce studiile sale, este positivŭ că a făcutŭ cursulŭ teologicŭ la Timişóra în 1801. Însuşĭ elŭ ne spune acésta în una din lucrările sale. (2) Iar în alta ne dice, că aicĭ i-aŭ fostŭ profesorĭ Pavelŭ Chengelaţŭ şi Mihailŭ Martinovicĭ (3). Dar s'a calificatŭ multŭ şi pe cale privată, căcĭ a fostŭ unŭ bărbatŭ inteligentŭ şi cultŭ, carele a sciutŭ maĭ multe limbĭ.

Despre viéţa luĭ privată, tradiţiunea din Becĭcherecului-micŭ susţine, că dînsulŭ a fostŭ însuratŭ cu fata paroculuĭ sêrbŭ Nadaşchi de acolo; căsătoria-ĭ n'a fostŭ fericită, căcĭ soţia ĭ-a zăcutŭ mulţĭ anĭ ológă, din care causă nicĭ la Aradŭ n'a dus'o pe timpulŭ câtŭ a fostŭ acolo ca profesorŭ. Copiĭ n'a avutŭ (4).

*

Incepêndŭ a-ĭ schiţà activitatea publică, maĭ întâĭ îlŭ aflămŭ învĕţătorŭ la Belinţŭ în 1794. Acésta se adeveresce prin propria sa descoperire, făcută în una din cărţile sale (5). Totŭ în acéstă lucrare maĭ scrie că a fostŭ învĕţătorŭ şi la Beregseŭ (6). Am cerutŭ informaţiunĭ din ambele locurĭ, dar nu mi s'a putută da nimicŭ.

La 1802 a funcţionatŭ ca învĕţătorŭ în Becĭcherecului-micŭ, ceea ce probéză «Înainte cuvîntarea» cărţiĭ acum indicate (7).

Se vede că a fostŭ unŭ învĕţătorŭ harnicŭ, căcĭ introducerea aceleĭ cărţĭ, în capitolulŭ «Patroniĭ», ne arată că direcţia r. l'a fostŭ trimisŭ să visiteze şcólele (8).

(1) Iuliŭ Vuia, opulŭ citatŭ, pag. 31.

(2) Epitomulŭ, tradusŭ de D. Cichindeal. Buda, 1808. Inainte cuvîntare, pag. 3 («Când eramŭ la anulŭ 1801 în şcóla clericală, la teologie în Timişóra...»)

(3) Sfaturile înţelegereĭ ceĭ sănătóse, trad de D. Cichindeal. Buda, 1802. Înainte cuvîntare, pag. XIV. («Şi pre aceştĭ doĭ invĕţătorĭ luminaţĭ, cu cât maĭ multŭ iĭ ascultamŭ.») Vedĭ şi «Lumina», fóie bisericéscă-şcolastică. Aradŭ, 1873, pag. 198, colóna a doua.

(4) Comunicatŭ prin scrisóre de preoţiĭ Svetoniŭ Petrovicĭ şi Petru Agrima.

(5) Sfaturile înţelegeriĭ ceĭ sănătóse, pag. 38.

(6) Totŭ acolo, capitolulŭ «Patroniĭ», pag. 2.

(7) Opulŭ citatŭ, Inainte-cuvîntare, pag. XVI, unde se subscrie: «Învĕţătorŭ naţionalnicŭ în Becĭcherecului celŭ micŭ.»

(8) Opulŭ citatŭ, cap. «Patroniĭ», pag. 4.

La 1805 a făcutŭ serviciŭ de preotŭ militarŭ, precum se vede din petiția ce-a adresatŭ împĕratuluĭ Franciscŭ I (1). Nu sciŭ câtŭ timpŭ a petrecutŭ la óste; dar din 3 Septembre acelașĭ anŭ numele luĭ începe a figurà ca parochŭ în matriculele bisericeĭ din Becĭchereculŭ-micŭ (2). Și din ḑiua aceea și până la mórte, esceptândŭ timpulŭ câtŭ a statŭ ca profesorŭ de preparandie la Aradŭ, elŭ a rĕmasŭ totŭ parochŭ în acea comună.

Becĭchereculŭ-micŭ este o comună mixtă. Pe timpulŭ luĭ Cichindeal poporațiunea se compunea din Sèrbĭ și Românĭ, carĭ aveaŭ treĭ parochĭ; dar de atuncĭ, scoțêndŭ Șvabiĭ, pe Sêrbĭ și pe Românĭ, numĕrulŭ ortodoxilorŭ a scăḑutŭ, și aḑĭ aŭ numaĭ o parochie cu unŭ preotŭ, care însă trebue să scie și românesce. Cichindeal a fostŭ acolo celŭ din urmă parochŭ românŭ (3).

La 1807 ilŭ vedemŭ semnatŭ la o petiție adresată împĕratuluĭ pentru a dobândi loculŭ de directorŭ școlarŭ românescŭ în Banatŭ. Acesta e primulŭ actŭ publicŭ, care ni-lŭ arată stăruindŭ pentru întemeiarea cultureĭ naționale (4).

Pe acele vremurĭ instrucțiunea poporală prin Banatŭ se aflà în stare fórte deplorabilă. Insușĭ Cichindeal ne face tabloulŭ posomorîtŭ alŭ eĭ în broșura sa «Arĕtare», tipărită la 1813 în Buda, unde ḑice: «De voescĭ să sciĭ în satŭ unde e școla? nu întrebà pe nimenĭ, ci du-te, apoĭ veĭ aflà o casă nu departe de biserică, desgrădită, descoperită, cu ferestile sparte și cu hârtie lipite; să sciĭ că aceea e școla! (5).»

Iar în altŭ locŭ spune: «Și pentru aceea tinerimea nóstră întru învĕțăturile cele de lipsă spre buna educație nu prea multŭ sporŭ face, și starea cea bună a poporuluĭ prin acésta pătimesce, de unde și învĕțătoriĭ saŭ crescĕtoriĭ pruncilorŭ până întru atâta urîciune pe la noĭ aŭ ajunsŭ, câtŭ pre multe locurĭ nu maĭ multŭ,

---

(1) A se vedé maĭ jos în corespondența cu Vulcanŭ, documentulŭ XXIII.
(2) Comunicatŭ de preotulŭ Sv. Petrovicĭ.
(3) Comunicatŭ de acelașĭ.
(4) Veḑĭ documentele introducĕtóre, nr. 1.
(5) Veḑĭ: «Arĕtare despre starea acestorŭ noue introduse scolasticescĭ instituturĭ ale națieĭ românescĭ, sèrbescĭ și grecescĭ.» Buda, 1813, pag. 19.

fără numaĭ ca pre crisniculŭ saŭ sfĕtul bisericeĭ îĭ socotesc (1).»

Spre a ridicà instrucţiunea poporală şi spre a-ĭ da o direcţiune naţională, s'a stîrnitŭ în clasa inteligentă română dorinţa generală să se înfiinţeze la Aradŭ o şcólă pedagogică, care să crésca pe viitoriĭ învĕţătorĭ aĭ poporuluĭ. Tendinţă fórte îndrăznéţă acésta pe vremile acelea, iar ceĭ ce cutezaŭ s'o propage, eraŭ timbraţĭ dreptŭ revoluţionarĭ. Dar pedecile, ameninţările şi prigonirile nu i-aŭ speriatŭ; pentru că toţĭ eraŭ inspiraţĭ de entusiasmulŭ cu care Cichindeal scria episcopuluĭ Samuilŭ Vulcanŭ: «Ce nu aşŭ îndrăzni eŭ pentru binele nému luĭ meŭ?!» (2).

Stăruinţele lorŭ aŭ şi avutŭ resultatulŭ doritŭ. După rĕsboiulŭ cu Francia, împĕratulŭ Franciscŭ I a datŭ ordinŭ consilieruluĭ Uroşŭ Ştefanŭ Nestorovicĭ, inspectorŭ alŭ tuturorŭ şcólelorŭ gr. or. din Ungaria, să le visiteze. Acesta, îndeplinindŭ ordinulŭ şi cercândŭ cu de-amĕruntulŭ, a aflatŭ şi a raportatŭ că cea maĭ mare parte a poporuluĭ zace în întunericŭ, din lipsa educaţiuniĭ cuviincióse. La 9 Februarie 1811 monarchulŭ a ordonatŭ să se înfiinţeze treĭ şcolĭ pedagogice, dintre acestea una la Aradŭ pentru Românĭ; fie-care cu treĭ cursurĭ de câte 5 lunĭ, fixândŭ şi studiile ce aveaŭ să se propună şi hotărîndŭ ca la fie-care şcólă să fie câte treĭ profesorĭ şi unŭ catechetŭ (3), şi numindŭ directorŭ al acestorŭ treĭ şcolĭ pedagogice pe ḑisulŭ consilierŭ şi inspectorŭ şcolarŭ gr. or. (4).

Pentru ca noŭ-înfiinţata şcólă pedagogică să se pótă susţiné, împĕratulŭ a maĭ datŭ ordinŭ ca, afară de alte isvóre de venitŭ ce se vorŭ introduce, prin tóte bisericele să se pórte unŭ tasŭ anume pentru acestŭ scopŭ, tasulŭ şcóleĭ, şi din ofertele adunate să se creeze unŭ fondŭ, care să se administreze în centrulŭ dieceseĭ de către o comisiune, şi din care să se plătéscă profesoriĭ,

---

(1) Opulŭ citatŭ, pag. 6.
(2) Corespondenţa cu Vulcanŭ, nr. VI.
(3) «Arĕtare» etc. pag. 7, 8.
(4) Totŭ acolo, pag. 12, 13.

să se dea stipendiĭ tinerilorŭ maĭ escelenţĭ din şcóla pedagogică şi să se tipăréscă cărţĭ morale (1).

De altă parte, constatându-se că directoriĭ districtualĭ gr. or. aŭ unŭ teritoriŭ prea mare, încât nu potŭ să facă visitaţiunĭ în fie-care anŭ prin tóte şcólele, ci trebue să-şĭ substitue visitatorĭ pentru vr'o câte-va şcóle (2), monarchulŭ a ordonatŭ să se creeze maĭ multe districte. Ast-felŭ din alŭ Timişoriĭ s'a maĭ făcutŭ alŭ Caransebeşuluĭ, iar alŭ Orădiĭ-marĭ a rĕmasŭ încă nedespărţitŭ. Directorĭ aĭ districtelorŭ s'aŭ numitŭ: în districtulŭ Timişoriĭ, senatorulŭ din Chichinda Luca Kengelatz; în alŭ Caransebeşuluĭ, Moise Arsicĭ (3); iară la Oradea mare a fostŭ numitŭ întâĭ advocatulŭ Constantinovicĭ şi după renunţarea acestuia advocatulŭ oradanŭ Ioanŭ Püspöky (4).

Mare bucurie aŭ produsŭ aceste în Românĭ, căcĭ prin îmbunătăţirile introduse şi în deosebĭ prin înfiinţarea şcóleĭ pedagogice române la Aradŭ, eĭ vedeaŭ acum ivindu-se zorile unuĭ viitorŭ strălucitŭ.

Cichindeal, pe vremea aceea parochŭ în Becĭcherecul-micŭ, care prin traducţiunile sale îşĭ creă unŭ nume literarŭ bine cunoscutŭ, apucă lira şi în o caldă prosă rimată dă espresiune entusiasmuluĭ generalŭ, şi tot-odată face şi programulŭ culturalŭ, dicêndŭ:

Ce voĭ proştilorŭ aţĭ adormitŭ,
Şi ce v'amŭ disŭ nu aţĭ urzitŭ?
Din somnŭ sculaţi-vĕ
Şi odată deşteptaţi-vĕ.
Póte că nu de multŭ dormiţĭ?
Din nesciinţă necăjiţĭ,
De pe ochiĭ voştri lepădaţĭ negura,
Că acuma aŭ sositŭ diua.
Aŭ nu milostivulŭ împĕratŭ

(1) Totŭ acolo, pag. 15, 16, 17.

(2) Precum însemnarămŭ maĭ sus, şi Cichindeal a fostŭ însărcinatŭ să visiteze şcolĭ; de sigurŭ ast-felŭ de visitatorŭ o fi fostŭ şi elŭ.

(3) «Arĕtare» etc. pag. 18—21.

(4) «Fragmente» etc. de Iuliu Vuia, pag. 11.

Şcólă pedagogicéscă aŭ ridicatŭ,
Carea e în vechiulŭ Aradŭ aşezată,
Românilorŭ să se înveţe e dată?
Multe vécurĭ aŭ trecutŭ,
Şi încă aşa şcólă Românu nu aŭ avutŭ.
De aci vorŭ eşi ómenĭ slăviţĭ
Cu bune năravurĭ împodobiţĭ.
Vorŭ cunósce legea luĭ Dumneḑeŭ
Şi vorŭ fi credincioşĭ împĕratuluĭ sĕŭ,
Crescĕtorĭ bunĭ pruncilorŭ eĭ vorŭ fi,
Mulţĭ dintr'înşiĭ se vorŭ şi preoţi.
De unŭ Seminarium încă trebue gânditŭ,
Şi pre lângă elŭ unŭ mare Convictŭ.
Ba şi de o Academie,
Care trebue să şi fie.
Unde Româniĭ se vorŭ învĕţà,
Pre Franciscŭ I-iulŭ vorŭ lăudà,
Dumneḑeŭ să-lŭ trăiéscă,
La mulţĭ anĭ să-lŭ fericéscă.
Veḑĭ aşà Române, frate,
Mâncă şi de-aceste bucate,
De care şi alte noróde s'aŭ săturatŭ,
Şi tare s'aŭ luminatŭ.
Duhulŭ luĭ Dumneḑeŭ să învie în voĭ,
Să véḑă şi alte noróde, că Dumnezeŭ este cu noĭ (1).

Realisarea sublimelorŭ visurĭ atêrnà însĕ prea firesce de la indiviḑiĭ carĭ aveaŭ să fie profesorĭ în acea şcólă pedagogică. Cichindeal, unulŭ din bărbaţiĭ doririlorŭ, aspirà şi elŭ a fi numitŭ, decĭ de sigurŭ rugase pe episcopulŭ Samuilŭ Vulcanŭ să-lŭ recomande la locurile maĭ înalte, căcĭ acesta iĭ rĕspunde la 31 Octombre st. v. 1812, că primindu-ĭ scrisórea, n'a lipsitŭ să scrie îndată pentru elŭ şi pentru Trăila (?), care asemenea îlŭ rugase, unde a socotitŭ. «Însă, încheie episcopulŭ, puţină nădejde am, ca să puteţĭ óre-care-va dorita profesorie dobândi, Sêrbimea împotriva vóstră lucrândŭ» (2).

(1) «Arĕtare» etc. pag. 55—57.
(2) Corespondenţa cu Vulcanŭ, nr. I.

Dar și de astă-dată aŭ învinsŭ Românii. Profesorĭ aŭ fostŭ numițĭ: parochulŭ Becĭchereculuĭ-micŭ, Dimitrie Cichindeal, catechet; Ioanŭ Mihuțiu, pentru pedagogie, metodică și istoria țĕreĭ unguresci; Iosifŭ Iorgovicĭ, doctorŭ de filosofie, pentru matematică și geografie; Constantinŭ Diaconovicĭ Loga, pentru gramatică și limba română (1).

Intre toțĭ, celŭ maĭ cunoscutŭ și maĭ cu autoritate pare că erà Cichindeal, atâtŭ prin activitatea sa literară, despre care voiŭ vorbi maĭ la vale, câtŭ și prin faptulŭ că, precum însemnaĭ maĭ sus, a subscrisŭ și elŭ la 1807 în numele Românilorŭ din Banatulŭ timișanŭ, dimpreună cu protopresviteriĭ Ștefanŭ Atanasievicĭ din Lugoșŭ, Gheorghe Petrovicĭ din Belințŭ și parochulŭ Petru Popovicĭ, petiția dată Împĕratuluĭ pentru numirea unuĭ directorŭ școlarŭ românŭ în Banatŭ (2). Acestŭ actŭ arată învederatŭ că dînsulŭ a fostŭ încă unulŭ din fruntașiĭ preoțilorŭ românĭ din Banatŭ.

Iosifŭ Iorgovicĭ, nepotŭ de frate alŭ luĭ Paulŭ Iorgovicĭ, a fostŭ unulŭ din ceĭ maĭ învĕțațĭ Românĭ din vremurile acele. Gradulŭ de doctorŭ în filosofie l'a obținutŭ la universitatea din Pesta. S'a născutŭ în comuna Varàdia și a muritŭ la Aradŭ în 1821 (3).

Constantinŭ Diaconovicĭ Loga s'a născutŭ la Caransabeșŭ în 1 Novembre 1770. A studiatŭ gimnasiulŭ la Lugoșŭ, legile la universitatea din Pesta. Aicĭ a fostŭ primulŭ învĕțătorŭ-cantorŭ românŭ, de aicĭ s'a numitŭ apoĭ profesorŭ la noua școlă pedagogică română din Aradŭ. Maĭ târḑiŭ a publicatŭ șepte lucrărĭ, dintre carĭ cea maĭ însemnată este «Gramatica Română», tipărită la Buda în în 1822 și 1823, care până la 1852 s'a întrebuințatŭ ca manualŭ pentru tinerimea pedagogică din Aradŭ. Intre toțĭ colegiĭ sĕĭ a fostŭ celŭ maĭ învĕțatŭ; ca autorŭ, superiorŭ luĭ Cichindeal. La 1830 s'a numitŭ directorŭ alŭ școlelorŭ naționale din regimentulŭ românescŭ banaticŭ și din districtulŭ batalionuluĭ sêrbescŭ banaticŭ

---

(1) «Arĕtare» etc. pag. 13, 14.
(2) Documente introducĕtóre, nr. I.
(3) Fragmente etc. de Iuliŭ Vuia, pag. 38.

de graniță până la Dunăre. A murită la Caransebeșă în 12 Novembre 1850 (1).

Ioanŭ Mihuțiŭ, după cum ne spune Cichindeal (2), s'a născutŭ in comuna Șiclău, comitatulŭ Aradŭ. Elŭ cu Cichindeal a venitŭ adese-orĭ la episcopulŭ Vulcanŭ (3). A servitŭ până la 1816, când s'a numitŭ directorŭ regescŭ alŭ școlelorŭ naționale din districtulŭ Caransebeș-Lugoșŭ (4).

Fiindŭ numițĭ profesoriĭ, maĭ lipsià localulŭ de școlă; însă banĭ nu eraŭ cu ce să se cumpere. Decĭ, la îndemnulŭ consilieruluĭ Uroșŭ Stefanŭ Nestorovicĭ, căpitanulŭ orașuluĭ Aradŭ Saba Arsicĭ a datŭ casa sa numită Rekopf pentru școlă pe 15 lunĭ. Acesta, ajunsŭ în anulŭ viitorŭ primarŭ alŭ Araduluĭ, a fostŭ totŭ odată numitŭ «și localnicŭ directorŭ pentru trebile cele din afară ale școlelorŭ preparande românescĭ» (5).

Ḑiua pentru deschiderea școleĭ noue s'a fixatŭ prin intimatulŭ consiliuluĭ de locotenență din Buda, cu data de 20 Octobre 1812 și numĕrulŭ 26.854, adresatŭ episcopuluĭ Paulŭ Avacumovicĭ din Aradŭ, pe 3 (15) Novembre 1812 (6).

Același intimatŭ poftesce pe episcopulŭ ca în ḑiua de deschidere să țină însușĭ în catedrală liturghie solemnă cu Te-Deum, cu care ocasiune să rostéscă și o cuvîntare, prin care să esplice însemnătatea acestuĭ institutŭ; totŭ odată să ordone și cleruluĭ diecesanŭ din tóte locurile, ca în ḑiua aceea pretutindenĭ să se servéscă ast-felŭ de liturghie și să se rostéscă poporuluĭ cuvîntare, arĕtândŭ scopulŭ și folosulŭ nouelorŭ școle de sciințe la Aradŭ, îndemnându-lŭ să facă darurĭ de bună voie pentru înființarea unuĭ fondŭ școlarŭ în folosulŭ aceluĭ așezămîntŭ culturalŭ.

---

(1) Aceeașĭ lucrare, pag. 34—38.
(2) Corespondența cu Vulcanŭ, nr. X.
(3) Totŭ acolo, nr. XIX și XX.
(4) Fragmente etc. de Vuia, pag. 39.
(5) «Arĕtare» etc., pag. 9.
(6) Documente introducĕtóre, nr. II. Documentele introducĕtóre nr. II, III și IV le-am decopiatŭ cu permisiunea și ajutorulŭ d-luĭ Iosifŭ Ioanŭ Goldiș, vicariu episcopescŭ gr. or. în Oradea-mare.

Episcopulŭ Paulŭ Avacumovicĭ a şi îndreptatŭ la 27 Octobre 1812 clerului sĕŭ eparchialŭ unŭ cerculară, prin care aduce la cunoscință că «şcólele Preparanşilorŭ» în Aradŭ se vorŭ deschide la 3 (15) Novembre 1812; şi poruncesce ca pentru serbarea acesteĭ ḑile în tóte bisericile să se țină liturghie cu obicĭnuita cântare: «Pre tine te lăudămŭ!» Totŭ odată a trimisŭ unŭ «Cuvîntŭ» alŭ sĕŭ episcopescŭ ca să se cetéscă poporuluĭ în biserică, stăruindŭ să se îndemne credincioşiĭ a contribui pentru susținerea şcóleĭ şi ordonândŭ să se facă de scire, ca «dascăliĭ tuturorŭ locurilorŭ» şi alțiĭ, carĭ vreaŭ să studieze în acele şcolĭ, să grăbéscă a se presentà, «pentru că de aci înainte nicĭ în cinulŭ preoțescŭ nu se vorŭ priimi, nicĭ diaconĭ şi preoțĭ a fi nu vorŭ puté» decât numaĭ aceia carĭ aŭ studiatŭ acolo (1).

Ce însemnătate mare se dădea acesteĭ şcolĭ se vede din «Cuvîntulŭ» episcopescŭ, care ḑice: «Astăḑĭ se începŭ şcólele preparanşilorŭ, astăḑĭ este ḑiua de prăznuire a némuluĭ nostru, pentru că astăḑĭ începutulŭ închipuiriĭ norociriĭ şi fericiriĭ noroduluĭ şi iubițilorŭ următorilorŭ noştri se începe.» (2)

In sfîrşitŭ şcóla pedagogică s'a deschisŭ în casa Rekopf a luĭ Saba Arsicĭ «în 3 Novembre 1812 cu mare solemnitate înaintea multorŭ fețe nobile şi cinstite» şi eleviĭ şi-aŭ începutŭ studiile în limba română (3).

Româniĭ setoşĭ de cultură întimpinară cu entusiasmŭ deschiderea acesteĭ şcóle. Şi cu dreptŭ cuvêntŭ, căcĭ de aicĭ datéză renascerea națională în părțile acelea. Intocmaĭ ca şcólele din Blajŭ, aşà şi preparandia (şcóla pedagogică) din Aradŭ are pagine strălucite în istoria cultureĭ nóstre. Ea a devenitŭ focularulŭ de cultură alŭ Românilorŭ aradanĭ şi bănățenĭ. Indată la începutŭ 212 tinerĭ s'aŭ înscrisŭ (4).

Cichindeal plinŭ de fericire a înscĭințatŭ despre aceste pe pro-

(1) Documente introducĕtóre, III.
(2) Aceleaşĭ, nr. IV.
(3) «Arĕtare» etc., pag. 9, 10.
(4) Corespondența cu Vulcanŭ. nr. VI, VIII.

tectorulŭ sĕŭ din Oradea. Acesta ĭĭ rĕspunde la 12 Decembre 1812: «Eŭ încă mĕ bucurŭ de şcóla vóstră şi cum-că între învĕţătorĭ şi tu eştĭ, căcĭ amêndouĕ aceste am doritŭ şi între amêndouĕ şi eŭ m'am ostenitŭ.» Totŭ odată ĭĭ promite, că-ĭ va trimite maĭ multe cărţĭ de catechisaţie şi catechismurĭ, pe carĭ în anulŭ precedentŭ tocmaĭ spre acestŭ sfirşitŭ le-a adusŭ din Viena. Ilŭ maĭ rógă să-ĭ scrie ce trebue să înveţe ceĭ-lalţĭ profesorĭ, să-ĭ ajute şi pe aceia cu cărţĭ (1).

*

Abea s'a deschisŭ şcóla pedagogică, s'a simţitŭ trebuinţa de unŭ internatŭ (convictŭ), ceea ce a anunciatŭ şi Cichindeal în versurile sale pe care le citarămŭ, pentru întreţinerea tinerilorŭ săracĭ la şcólă.

Cichindeal spune (2) că iniţiativa s'a luat de către consilierulŭ şi directorulŭ Uroşŭ Ştefanŭ Nestorovicĭ, care a făcutŭ apelŭ la protopopĭ să adune darurĭ pentru scopulŭ acesta. E faptŭ că şi autorităţile publice aŭ sprijinitŭ ideea. Vulcanŭ scrie luĭ Cichindeal la 7 Februarie 1813, că şi administratorulŭ Réday lucréză ca acelŭ institutŭ să se ridice (3).

Protopopiĭ aŭ şi rĕspunsŭ cu zelŭ, colectarea s'a începutŭ în tóte părţile. Ast-felŭ la Oradea-mare, la îndemnulŭ protopresbiteruluĭ neguţătoriĭ aŭ contribuitŭ 200 fl.; iar la sfatulŭ celuĭ din Şiria s'aŭ adunatŭ asemenea 200 fl. (4), fără d'a aminti de alte contribuirĭ.

Dar în scrisorile sale adresate luĭ Vulcanŭ, Cichindeal nu s'a simţitŭ de locŭ îndemnatŭ s'aducă laude consilieruluĭ şi directoruluĭ Nestorovicĭ. Causa va fi fostŭ că prin tiparŭ nu putea să publice decât ceea ce aprobă revisorulŭ sêrbŭ din Buda, George Petrovicĭ (5); iar în corespondenţele sale particulare îşĭ putea destăinui liberŭ tóte amărăciunile sufletuluĭ sĕŭ.

---

(1) Corespondenţa cu Vulcanŭ, nr. II
(2) «Arĕtare» etc., pag. 36.
(3) Corespondenţa cu Vulcanŭ, nr. III.
(4) «Arĕtare» etc., pag. 36, 37.
(5) «Arĕtare» etc., pag. 21.

Relativŭ la colectele pentru internatŭ, elŭ scrie luĭ Vulcanŭ în 19 Decembre 1813 acestea: «Despre Nestoroviciu nostru potŭ atâta să vĕ scriŭ, că a strînsŭ și de la Sêrbĭ și de la Românĭ din Pesta și din alte orașe, precum și din Banatŭ, banĭ și hrănesce Sêrbiĭ în convictulŭ lorŭ, iară nouĕ ne-a scosŭ ochiĭ du cele 252 fl. v. v. de la protopopulŭ Orădiĭ-marĭ, și acésta încă nu credŭ că nu de frică nouĕ ne-a îndreptatŭ. Bine de s'ar face vr'o întrebare de la Kanzler despre acésta (vre-o întrebare), că și noĭ avemŭ destuĭ săracĭ aicea și nu e dreptŭ cu baniĭ noștri să se hrănéscă Sêrbiĭ domnesce, iar aĭ noștriĭ cu bietulŭ mălaiŭ. *Scóte-ne din pămîntulŭ Egipetuluĭ și din casa robieĭ!*» (1)

*

Acestŭ apelŭ plinŭ de durere arată totŭ odată câtă încredere avea elŭ în influența episcopuluĭ Samuilŭ Vulcanŭ. Spre a înțelege maĭ bine acésta, trebue să schițămŭ și biografia acestuĭ bărbatŭ.

Samuilŭ Vulcanŭ a fostŭ descendintele uneĭ familiĭ din România, alŭ căreĭ înaintașŭ, Mihailŭ Vulcanŭ, de gróza luĭ Șerbanŭ Cantacuzénulŭ, ca să nu pățéscă și elŭ ca vorniculŭ Vulcanŭ, s'a refugiatŭ în Ardealŭ și s'a așezatŭ acolo (2). S'a născutŭ la Blajŭ în 1758. Studiândŭ acolo gimnasiulŭ, episcopulŭ Dragoșŭ alŭ Orădiĭ-marĭ, ardelénŭ și elŭ, l'a primitŭ în teologie și l'a trimisŭ la Viena, unde a făcutŭ cursulŭ teologicŭ în seminariulŭ S-ta Barbara și unde și-a atrasŭ atențiunea împĕratuluĭ Iosifŭ II, care îlŭ și numi prefectŭ alŭ studiilorŭ; strămutându-se cu seminariulŭ întâĭ la Agria, apoĭ la Lemberg, acolo fu numitŭ vice-rectorŭ, și în anulŭ alŭ patrulea alŭ preoțieĭ sale, la 1788, canonicŭ la catedrala oradană; aicĭ la 1792 fu alesŭ vicarŭ generalŭ, iar dupĕ mórtea episcopuluĭ Darabant, la 1806, împĕratulŭ Franciscŭ I l'a numitŭ episcopŭ românŭ gr. c. la Oradea-mare.

De aci încolo, tótă viéța luĭ fù unŭ șirŭ lungŭ de acte filantropice și naționale culturale. Reședința luĭ a devenitŭ unŭ asilŭ alŭ

(1) Corespondența cu Vulcanŭ, nr. VI.
(2) Chronica luĭ Șincai, anulŭ 1614.

tuturorŭ ce aveaŭ trebuință de ajutorŭ. Nicĭ o mișcare culturală națională nu s'a inițiatŭ fără scirea și conlucrarea luĭ. Nicĭ o carte românéscă nu s'a tipăritŭ fără contribuirea luĭ. Nicĭ unŭ scriitorŭ românŭ n'a rĕmasŭ, pe care să nu-lŭ fi încuragiatŭ și sprijinitŭ.

La elŭ a mersŭ să se odihnéscă Șincai și să-șĭ urmeze Cronica. La ajutorulŭ luĭ s'aŭ adresatŭ Petru Maiorŭ, Cichindeal și toțĭ ceĭ ce luptaŭ pentru ideea națională, căcĭ îlŭ sciaŭ bunŭ, rîvnitorŭ și cu influență (1).

Influența luĭ mare se esplică și prin faptulŭ, că pe timpulŭ petreceriĭ sale în Viena a instruitŭ în limba română pe principele moștenitorŭ Ferdinand, care în urmă ajunse împĕratŭ ; iar la 1807, când curtea din Viena s'a refugiatŭ dinaintea cuceritoruluĭ Napoleon, împĕrătésa Beatrice a venitŭ la Oradea-mare și s'a întreținutŭ timpŭ maĭ lungŭ în reședința episcopuluĭ Vulcanŭ, care cu aĭ sĕĭ s'a retrasŭ în grădina de la «Măiăriște», grădină devenită istorică și prin faptulŭ că în casa cu turnurĭ din ea a ședutŭ și Șincai, câtă vreme a fostŭ în Oradea-mare, lucrândŭ la Cronica sa (2).

Multe fapte i-aŭ făcutŭ numele nemuritorŭ, dar opera sa monumentală este fondarea gimnasiuluĭ în Beiușŭ, până astădĭ singurulŭ gimnasiŭ românescŭ în Ungaria proprie (3).

Ast-felŭ a fostŭ bărbatulŭ cu care Cichindeal întreținea cele maĭ intime legăturĭ. Nu numaĭ îĭ scria, dar, precum arĕtaĭ maĭ sus, se și ducea la elŭ ; decĭ este fórte ușorŭ de credutŭ că la Vulcanŭ s'a întîlnitŭ și cu Șincai.

*

Și avea bietulŭ Cichindeal ce să comunice luĭ Vulcanŭ, căcĭ sufletulŭ luĭ simțitorŭ tânjia de multe loviturĭ.

In broșura «Arĕtare», tipărită la 1813, scrie: «De bunŭ némŭ

(1) Vedĭ biografia luĭ S. Vulcanŭ, în «Fóia pentru minte, inimă și literatură» din Brașovŭ, anulŭ 1854, nr. 20-21.

(2) Tradițiunĭ păstrate în Oradea-mare.

(3) Actulŭ fondaționalŭ se păstréză în archivulŭ episcopescŭ gr. c românŭ din Oradea-mare.

născutulŭ d-nŭ Sabba Arsicĭ, burgermaistorulŭ Aradulu̥ĭ și localnicŭ directorŭ, carele, deșĭ la începutŭ casa sa pentru școle numaĭ pe 15 lunĭ o făgăduise, însă după sfîrșitulŭ esamenuluĭ d'intâiŭ de 5 lunĭ, vĕḑêndŭ sporulŭ preparanḑilorŭ celorŭ iubitorĭ de ostenélă, casele sale Rehkopf în vecĭ le-aŭ cinstitŭ, ba încă în declarație, îndată după esamenŭ s'aŭ legatŭ, că va zidi școlĭ de iznovŭ, după planulŭ ce i se va pune înainte de la locurile cele înalte.» (1)

Dar în scrisórea sa din 19 Decembre 1813 către episcopulŭ Vulcanŭ, se plânge amarŭ că primarulŭ Sabba Arsicĭ «nu a făcutŭ după declarația luĭ, și Dumneḑeŭ scie face-va aŭ ba» — și ḑice: «elŭ ne-a băgatŭ aicĭ cu atâta omŭ în nisce cocióbe» — iar maĭ josŭ adaogă: «în Rehkopf e birt, dar noĭ ne tragem 212 preparanḑĭ prin alte case, care Arsicĭ pentru școlă pe o vreme în arendă le-aŭ luatŭ, fiind-că plătesce numaĭ 300 fl., iară de pe Rehkopf care l'a numitŭ școlă, trage 400 fl. Aceste tóte bine le scie Nestorovicĭ și póte că ar fi și făcutŭ elŭ ceva, însă are la sine unŭ actuariușŭ sêrbŭ, acesta îlŭ órtă de nasŭ și acesta multe le împedecă. Vitregĭ și pace!» (2)

La 3 Ianuarie 1814 iarășĭ scrie Cichindeal luĭ Vulcanŭ, alăturându-ĭ și relația ce a trimisŭ luĭ Nestorovicĭ, ca să véḑă și Vulcanŭ ce facŭ Sêrbiĭ cu eĭ. «Toțĭ ne otrăvimŭ, scrie dînsulŭ, în școla acésta de aburile mirosŭ care acum, încălḑindu-se soba, ese din părete.» Apoĭ spune, că s'a plânsŭ și luĭ Nestorovicĭ de localŭ-directorulŭ Sabba Arsicĭ, care nu-ĭ de nicĭ o trébă,căcĭ nu scie nimicŭ, fiindŭ neguțătorŭ cu rifu, cu vinŭ și cu rachiŭ, unŭ speculantŭ; că acesta a începutŭ a ferbe miere în școlă și că de acolo vine mirosulŭ stricăciosŭ sănătățiĭ, ceea ce a constatatŭ și medicolŭ comitatuluĭ, dar în zadarŭ: «Nu-ĭ pasă de noĭ și pace.» Apoĭ esclamă: «*O de ar puté cum-va să ne descățămŭ de sêrbesciĭ maĭ-marilorŭ noștri!*» (3)

(1) «Arĕtare» etc., pag. 33, 34.

(2) Corespondența cu Vulcanŭ, nr. VI. La acéstă scrisóre se află alăturată și copia declarațiuniĭ luĭ Sabba Arsicĭ, însă cu iscălitura N. N., pe care n'am reprodus'o.

(3) Corespondența cu Vulcanŭ, VIII.

Acéstă esclamaţiune mĕ îndémnă să nu ne maĭ ocupămŭ la loculŭ acesta şi de acele părţĭ ale scrisorilorŭ luĭ Cichindeal, în carĭ dînsulŭ vorbesce despre Moise Arsicĭ, directorulŭ şcolarŭ alŭ districtuluĭ Caransebeşŭ, pe care se vede că-lŭ urà grozavŭ, căcĭ ilŭ descrie cu colorĭ câtŭ se póte de negre (1), ci să luămŭ firulŭ uneĭ mişcărĭ marĭ, mişcare pentru dobândirea unuĭ episcopŭ românŭ la Aradŭ, în care şi Cichindeal a avutŭ unŭ rolŭ de frunte.

*

Suferinţele multe ce Româniĭ bănăţenĭ şi ungurenĭ aŭ înduratŭ din partea Sêrbilorŭ chiar şi după înfiinţarea şcóleĭ pedagogice din Aradŭ, stîrnindŭ o consternaţiune nesuportabilă, acésta a eruptŭ într'o dorinţă unanimă d'a stărui să pótă avé unŭ episcopŭ românŭ la Aradŭ.

«Se istorisesce din acele timpurĭ, scrie Nicolae Tincu Velea în istoria sa, cum că poporulŭ şi clerulŭ românŭ din Ungaria şi Banatŭ în anulŭ 1812 aŭ formatŭ unŭ comitetŭ, compusŭ din ceĭ patru profesorĭ aĭ institutuluĭ pedagogicŭ, de unŭ deputatŭ civilŭ şi de câţĭ-va protopopĭ, care comitetŭ a procesŭ a cere de la guvernŭ a fi eliberată biserica română de usurpaţiunile mitropolieĭ sêrbescĭ.» (2)

Nu sciŭ formatu-s'a anume ast-felŭ acestŭ comitetŭ, este însă constatatŭ că profesoriĭ de la şcóla pedagogică din Aradŭ, cu Moise Nicóră şi cu câţĭ-va protopopĭ aŭ statŭ în fruntea mişcăriĭ pentru dobândirea unuĭ episcopŭ românŭ, ceea ce nicĭ nu putea fi alt-felŭ, căcĭ eĭ eraŭ ramura claseĭ inteligente române din vremile acele pe acolo.

Dar Tincu Velea se înşélă în credinţa sa, ḑicêndŭ totŭ acolo: «Credemŭ că totŭ aceştĭ profesorĭ (Cichindeal şi Iorgovicĭ) cu ceĭlalţĭ colegĭ aĭ sĕĭ şi cu alţĭ inteligenţĭ vorŭ fi fostŭ autoriĭ rugămîntuluĭ (petiţiuniĭ), care clerulŭ şi poporulŭ românŭ din diecesa

(1) Totŭ acolo, nr. VIII şi X.

(2) Nicolae Tincu Velea, Istoria bisericéscă politico-naţională a Românilorŭ preste totŭ. Sibiiŭ, 1865, pag. 300.

Araduluĭ în an. 1812 Iulie 30 l'a suşternutŭ la împĕratulŭ pentru a dobândi episcopŭ românŭ» (1), căcĭ şcóla pedagogică din Aradŭ s'a deschisŭ numaĭ la 3 (15) Novembre 1812, iar profesoriĭ numiţĭ pentru acea şcólă pân'atuncĭ n'aŭ avutŭ domiciliulŭ la Aradŭ; prin urmare mişcarea pentru episcopatulŭ românŭ condusă de eĭ trebue să aibă o dată maĭ târḑie, şi petiţia atribuită lorŭ numaĭ după înfiinţarea şcóleĭ pedagogice din Aradŭ s'a pututŭ înaintà la tronŭ.

In privinţa acésta găsimŭ următórele desluşirĭ în corespondenţa luĭ Cichindeal cu episcopulŭ Samuilŭ Vulcanŭ:

La 9 Septembre 1813, episcopulŭ Vulcanŭ însciinţéză pe Cichindeal, că «scrisórea cea de deunăḑĭ, acuma e gata» şi dacă n'ar veni după ea protopopulŭ de la G. (2), de va afla cu bine, i-o va trimite cu părintele Farcaş (3).

La 19 Septembre (însemnarea anuluĭ lipsesce), Vulcanŭ trimite luĭ Cichindeal unŭ conceptŭ de petiţie şi-ĭ scrie: «De veĭ căpătà vr'unŭ scriitorŭ bunŭ întrc preoţĭ, care să scrie maĭ frumosŭ decât este acésta scrisă, dă să o scrie, că eŭ voindŭ ca nu cum-va să vină lucru la ivélă, n'amŭ cutezatŭ a-lŭ da să-lŭ scrie altulŭ, fără numaĭ la nepotulŭ meŭ (4), însă şi aşa precum este scrisă póte să mérgă.» Totŭ în acea scrisóre Vulcanŭ spune că ar fi bine de arŭ puté să mérgă cu dênsa doĭ din clerŭ şi s'o deie împĕratuluĭ şi altora. Adaogă apoĭ, că arŭ fi bine ca clerulŭ, care va iscăli *instanţia* acésta, să-ĭ scrie şi luĭ o rugăminte cât de scurtă *şi în limba românéscă* «ca întru acésta — încheie dînsulŭ — şi eŭ să vĕ ajutŭ, că avêndŭ eŭ o scrisóre ca acésta, cu maĭ mare cutezare oiŭ puté lucrà, ce voescŭ a face tocma de nu-mĭ vorŭ scrie.» (5)

Acésta arată învederatŭ, că aicĭ este vorba de o cerere pe care clerulŭ aradanŭ avea s'o înainteze la împĕratulŭ.

(1) Totŭ acolo, pag. 300.
(2) De sigurŭ protopopulŭ de la Galşa-Şiria, Chirilovicĭ.
(3) Preotŭ gr. c. la Beiuşŭ.
(4) Părintele meŭ Nicolaŭ Vulcanŭ, care s'a crescutŭ în curtea episcopuluĭ Samuilŭ Vulcanŭ şi care mi-a spusŭ maĭ de multe orĭ că episcopulŭ l'a întrebuinţatŭ adese-orĭ la decopiarea actelorŭ secrete.
(5) Corespondenţa cu Vulcanŭ, nr. V.

La 19 Decembre 1813, Cichindeal rĕspunde luĭ Vulcanŭ că instanția s'a datŭ la unŭ încredutŭ prietenŭ alŭ sĕŭ și anume asesoruluĭ din comitatulŭ Timișoriĭ Szánto, care a lucratŭ alta iarășĭ amĕsuratŭ scopuluĭ celeĭ d'întâiŭ, una pentru împĕratulŭ, alta împĕrătesei, cardinaluluĭ Hohenwarth, prințuluĭ de corónă și altora, iar una pentru episcopulŭ Vulcanŭ. Tóte aceste acum se decopiéză și la serbătorile Crăciunuluĭ va îngriji de subscrierea cleruluĭ și apoĭ se va trimite fieste-care la loculŭ eĭ. «Insă, adaogă Cichindeal, maĭ nainte de acésta uniĭ din protopopĭ voescŭ a avé parola preosfinției tale, nu cumva pentru dragostea protopopuluĭ Orădiĭ-marĭ veĭ face pe egumenulŭ, fratele luĭ, episcopŭ la Aradŭ, *(căcĭ acésta se scie, că acela va fi episcopŭ pe care veĭ voì preosfinția ta, aibă nu aibă multe votumurĭ);* și acestia, deși arată că-sŭ Românĭ din Ardealŭ, nu e adevĕratŭ, căcĭ muma lorŭ spune aicea că eĭ sunt de viță Muscalĭ saŭ Rușĭ, și eŭ potŭ crede, că egumenulŭ e cu pĕrulŭ tare roșu. Și maĭ pre urmă și acésta cerŭ ca să arățĭ pre cine aĭ avé voie a fi episcopŭ la Aradŭ, nu cum-va uniĭ să se ostenéscă și alțiĭ de-a gata bucuria episcopieĭ, despre acésta avêndŭ eŭ ceva la mână vre-unŭ semnŭ, iĭ voiŭ puté încredință și maĭ lesne aduce la subscriere. Eŭ am îndrăsnitŭ acésta a spune și mĕ rogŭ de iertăciune, că ce nu aș îndrăsni eŭ pentru binele némuluĭ meŭ dice orĭ-cuĭ-va ceva!» (1)

Nu maĭ încape dar îndoială că scrisórea pe care episcopulŭ Vulcanŭ a anunțat-o luĭ Cichindeal la 9 Septembre 1813, și pe care i-a trimis-o la 19 Septembre aceluiașĭ anŭ, a fostŭ conceptulŭ petițieĭ Româniloŭ aradanĭ pentru dobândirea de episcopŭ românŭ la Aradŭ; prin urmare autorulŭ aceleia a fostŭ episcopulŭ Samuilŭ Vulcanŭ.

Totŭ odată putemŭ constată că persóna care în causa acésta a avutŭ în mână tóte firele porniriĭ Româniloŭ din părțile aradane, care a întreținiutŭ în numele acelora legăturele cu episcopulŭ Vulcanŭ, care a îngrijitŭ să se decopieze și să se subscrie petiția către

(1) Corespondența cu Vulcanŭ, nr. VI.

împĕratulŭ, care a condusŭ tóte ca unŭ adevĕratŭ capŭ alŭ mișcăriĭ, a fost Cichindeal.

La 3 Ianuarie 1814, elŭ scrie luĭ Vulcanŭ: «Instanția e gata, și acum e în mâna mea; curind va veni la mâna prea sființieĭ tale, că vlădica e betégŭ de picióre, elŭ nicĭ póte acum mânânca ca maĭ înainte, și e de lipsă să se grăbéscă; însă maĭ acésta am a vĕ spune că uniĭ din preoțĭ ḑicŭ, că nu va fi bine acum până ce-ĭ episcopulŭ la Aradŭ încă viŭ, căcĭ mitropolitulŭ înțelegêndŭ, va întrebuință tóte puterile, să impedice lucrulŭ, așà cât când va muri episc. nu vomŭ dobândi cererea. Și maĭ bine va fi să o trimitemŭ când va muri vlădica, că nu va avé mitropolitulŭ timpŭ de a strică; iar maĭ pe urmă așà s'a lăsatŭ *să-mĭ scriĭ cum vomŭ face ca să fie maĭ bine.*» (1)

La o sĕptĕmână, în 10 Ianuarie 1814, iarășĭ scrie Cichindeal luĭ Vulcanŭ în causa petițieĭ, întrebându-lŭ: «Fi-va bine uniĭ dintre preoțĭ și protopopĭ să-șĭ subscrie în instanția care va să se trimită la împĕratulŭ, numele lorŭ cu literele obicĭnuite sêrbescĭ, fiind-că nu sciŭ altmintrelea, aŭ alțiĭ să se subscrie cu litere latinescĭ, și cum va fi maĭ bine?» (2)

Totŭ în acéstă scrisóre elŭ îșĭ exprimă temerea, ca nu cum-va Moise Arsicĭ, directorulŭ școlarŭ de la Caransebeșŭ să fie transferatŭ la Giula, căcĭ în casulŭ dacă s'ar da preoțilorŭ dreptulŭ d'a alege episcopŭ, acesta arŭ face tulburărĭ între preoțĭ, să alégă episcopŭ sêrbŭ și nu românŭ, speriându-ĭ că prin românŭ se vorŭ face unițĭ.

Se pare că pe nime n'a urîtŭ Cichindeal ca pe omulŭ acesta, căcĭ iată ce a scrisŭ încă la 3 Ianuarie 1814 luĭ Vulcanŭ: «Pré sfințite! Și dacă nu te voiŭ fi rugatŭ în lumea acésta vre-odată, acuma te rogŭ: întrebuințéză mijlocirĭ să cadă din directorie cu totulŭ Arsicĭ Moisi director. Caransebeșuluĭ ; că ce face omulŭ acesta, nu e de spusŭ, și acesta e spre mare uciderea nóstră Românilorŭ, imposturile sunt vrednice de a fi fostŭ elŭ spînzuratŭ. . .» (3)

(1) Corespondența cu Vulcanŭ, nr. VIII.
(2) Totŭ acolo, nr. X.
(3) Totŭ acolo, nr. VIII.

Iar la 10 Ianuarie 1814, revine ḍicêndŭ: «Pré sfinţite! Moisi Arsicĭ, director. Caran. e unŭ omŭ smintitŭ aș ḍice la creerŭ, însă îlŭ vĕdŭ înţeleptŭ pentru punga sa. Omulŭ acesta e viclénŭ, prefăcutŭ, făţarnicŭ, scurtŭ — Sêrbŭ, de călugărĭ, otrava ómenilorŭ, adăpatŭ, și este astăḍĭ spre mare stricăciune Românilorŭ; de e cu putinţă, jos cu omulŭ acesta fără de nicĭ unŭ păcatŭ!» (1)

Spune apoĭ totŭ acolo, că pentru directoratulŭ Giuleĭ a recomandatŭ pe colegulŭ sĕŭ Ioanŭ Mihuţŭ, dar în zadarŭ, și încheie: «Decĭ, precum eŭ, așà și ceia-alalţĭ profesorĭ stămŭ gata orĭ să resigniruimŭ, orĭ să ne prindemŭ cu Nestorovicĭ, că altmintrelea nu voimŭ să fimŭ instrumentŭ stricăciuniĭ Românilorŭ.»

La 21 Ianuarie 1814, Vulcanŭ rĕspunde la scrisórea luĭ Cichindeal din 19 Decembre 1813, mirându-se cum aŭ pututŭ eĭ gândì că dînsulŭ ar lucrà să fie episcopŭ la Aradŭ fratele protopopuluĭ din Oradea-mare, căcĭ din scrisórea latinéscă adresată împĕratuluĭ și trimisă luĭ Cichindeal în 3 Septembre 1813, s'arŭ fi pututŭ convinge că elŭ doresce ca episcopulŭ să se alégă, precum se face și în Ardealŭ, și ceĭ treĭ carĭ vorŭ căpătà maĭ multe voturĭ, să se propună corónei, ca apoĭ aceea să denuméscă pe unulŭ. «Dreptŭ aceea, încheie episcopulŭ, de la acésta a mea părere, care și până acum împĕratuluĭ o amŭ arĕtatŭ, nicĭ cum nu mĕ voiŭ despărţì.» (2)

La 27 Maiŭ 1814, scrie Vulcanŭ luĭ Cichindeal că a înaintatŭ la locurile înalte cererea profesorilorŭ din Aradŭ. Dar îĭ pare rĕŭ că Cichindeal a arĕtatŭ instanţia cleruluĭ și asesoruluĭ Vörös, căcĭ acum va fi cunoscêndu-o și mitropolitulŭ și totŭ clerulŭ sêrbescŭ. Apoĭ încheie cu următórele rêndurĭ interesante: «Iar nu potŭ să nu laudŭ cum că pe preparandu-șĭ îĭ învĕţaţĭ a scrie cu slove latinescĭ, fiindŭ acésta începutulŭ cultureĭ.» (3)

La 10 Iunie 1814 Vulcanŭ rĕspunde la scrisórea luĭ Cichindeal, care-lŭ întrebase dacă va fi acasă orĭ la Beiușŭ până la 30 Maiŭ, ca să se pótă repeḍì la dînsulŭ. Totŭ odată îlŭ însciinţéză că

(1) Corespondenţa cu Vulcanŭ, nr. X.
(2) Totŭ acolo, nr. XII.
(3) Totŭ acolo, nr. XIII.

scrisórea ce a adresatŭ în interesulŭ profesorilorŭ din Aradŭ palatinuluĭ, a ajunsŭ la cunoscința luĭ Nestorovicĭ, căcĭ nefiindŭ palatinulŭ acasă, prin nebăgare de sémă a rătăcitŭ în sfatulŭ consiliuluĭ.» (1)

La 1 (13) Iunie, Vulcanŭ scrie luĭ Cichindeal că peste două ḍile va pleca la Viena, făcêndŭ parte din deputația regnicolară care se duce la împĕratulŭ (2).

*

Aicĭ trebue să facemŭ o pausă lungă, căcĭ amŭ ajunsŭ la unŭ punctŭ care a pricinuitŭ o mare schimbare în viața luĭ Cichindeal. De aicĭ începe martiriulŭ luĭ.

Activitatea luĭ neobosită nu l'a opritŭ să-șĭ urmeze lucrările și pe terenulŭ literarŭ. La 1813, a încheiatŭ opera sa de căpetenie, fabulele, care în urmă i-aŭ făcutŭ unŭ nume atâtŭ de mare. In acelașĭ anŭ a și trimisŭ luĭ Vulcanŭ prospectulŭ pagineĭ prime, cu titlulŭ «Fabule și învĕțăturĭ morale» și avêndŭ dreptŭ motto versurile:

Din loculŭ de subt sóre
Din cetatea Bonaveste
S'aŭ adusŭ cu sudóre
Românuluĭ fără veste.

Anunțândŭ că acéstă carte va cuprinde 30 de cóle (2).

Cartea însă a apărutŭ în anulŭ următorŭ și a avutŭ unŭ succesŭ ne maĭ pomenitŭ pân'atuncĭ.

Stăruințele luĭ necurmate și succesulŭ fabulelorŭ publicate aŭ stîrnitŭ nedomirire și frică grozavă în Sêrbĭ. A depărtă pe Cichindeal de la catedră și a confisca fabulele, iată ce gândiră eĭ că trebue să facă numaĭ decât.

Așa și făcură. Ierarchia sêrbéscă îlŭ denunță că este unŭ res-

(1) Corespondența cu Vulcanŭ, nr. XIV.
(2) Totŭ acolo, nr. XV.
(3) Totŭ acolo, nr. VII.

vrătitorŭ, iar autoritatea politică îlŭ suspendă și-ĭ confiscă la rêndulŭ sĕŭ cartea.

Ioanŭ Russu afirmă în cartea sa, publicată la Aradŭ în 1885, că «nu fanatismulŭ, după cum credŭ uniĭ, l'a amovatŭ, după ce a edatŭ «Fabulele» pe romanie, de la catedra de catechetŭ a institutuluĭ pedagogicŭ gr. or. românŭ, ci datorința superiorităţiĭ bisericescĭ și școlare, căcĭ a primitŭ învĕțăturile luĭ Dositeĭ despre icóne, religie, tradițiune, sinóde și păcatulŭ strămoșescŭ de ale sale și le-a publicatŭ prin tiparŭ sub numele sĕŭ.» (1)

Dar s'audimŭ pe Cichindeal cum istorisesce dînsulŭ causa suspendăriĭ și amovăriĭ sale.

La 6 (18) 1814 elŭ scrie luĭ Vulcanŭ o informațiune lungă. Spune în ea că, dilele nu de multŭ trecute, a sositŭ de la episcopulŭ Timișoriĭ la alŭ Araduluĭ o scrisóre, care cuprinde ridicarea luĭ din postulŭ de catechetŭ. In acea scrisóre, episcopulŭ Timișoriĭ rógă pe alŭ Araduluĭ să caute prin diecesa sa unŭ preotŭ vrednicŭ a puté fi catachetŭ în școla pedagogică din Aradŭ și să-lŭ propună. Episcopulŭ Araduluĭ a și căutatŭ, însă n'a aflatŭ; dar Cichindeal aude că alŭ Timișoriĭ ar fi aflatŭ unulŭ de la Lipova, și pe acela l'ar fi propusŭ mitropolituluĭ din Carlovĕțŭ. Informându-se din adinsŭ de cuprinsulŭ aceleĭ scrisorĭ, a aflatŭ că mitropolitulŭ ar dice în ea să i se propună unŭ preotŭ vrednicŭ a fi catechetŭ în școlele romanescĭ din Aradŭ, în loculŭ luĭ Dimitrie Cichindeal, care are să se ridice. Din acésta elŭ face conclusiunea, că episcopulŭ Timișoriĭ prin mitropolitulŭ din Carlovĕțŭ a mijlocitŭ la curte ridicarea luĭ din postulŭ de catechetŭ.

Scrie că a întrebatŭ în privința asta și pe Nestorovicĭ în Aradŭ, dar acela a rĕspunsŭ că elŭ numaĭ a auditŭ, însă în scrisŭ n'a primitŭ nimicŭ. Totŭ odată acesta l'a asiguratŭ că mitropolitulŭ din Carlovĕțŭ, fără scirea luĭ, nicĭ nu va destituì, nicĭ nu va pune catechetŭ. Cichindeal crede acésta, nu crede însă ceea ce Nestorovicĭ tare i-a făgăduitŭ cu gura, că adecă îlŭ va apăra înadinsŭ,

(1) Fabulele lui Demetriu Cichindeal, în traducere nouă, din originalulŭ sêrbescŭ alŭ luĭ Dositeĭ Obradovicĭ, de Ioanŭ Russu, parochulŭ Araduluĭ. Aradŭ 1885, pag. LXVIII.

căcĭ e Sêrbŭ. Nestorovicĭ însă i-a făcutŭ și destăinuirĭ importante, și anume i-a spusŭ că episcopulŭ Timișoriĭ a denunțatŭ pe Cichindeal la mitropolitulŭ că corespunde că episcopulŭ Samuilŭ Vulcanŭ, că vrea să facă pe Românĭ unițĭ și că prin acésta va pune împĕrăția în primejdie. I-a maĭ ḑisŭ Nestorovicĭ: «Voĭ Româniĭ ațĭ făcutŭ o instanție, prin care voițĭ de Sêrbĭ a vĕ despărți.» Unele ca aceste, urméză Cichindeal, îmĭ pricinuescŭ mutarea din acéstă diregătorie catecheticéscă.»

Scrie apoĭ, că din unele pricinĭ, după ce arŭ fi datŭ esamenulŭ de tóte treĭ cursurile, precum l'a și datŭ cu mare laudă, a avutŭ de gândŭ să se retragă de bună voie; însă acuma, ca nu cum-va cine-va să-lŭ crédă vinovatŭ, va sta loculuĭ; decĭ cere sprijinulŭ luĭ Vulcanŭ la locurile înalte, asigurându-lŭ că n'are să se rușineze pentru elŭ, numaĭ să se facă cercetare.

Apoĭ arată pentru ce s'a pornitŭ góna în potriva luĭ și anume:

1) «Că instanția cleruluĭ din Aradŭ e cunoscută din auḑŭ mitropolituluĭ și episcopilorŭ sêrbescĭ;

2) «Că eŭ aicea la Aradŭ nu am îngăduitŭ ca preparanḑiĭ în biserică slaveno-muscalŭ-sêrbesce tótă slujba, precum a poftitŭ vlădicu, să o cânte;

3) «Că clerulŭ celŭ maĭ mare sêrbescŭ socotesce că de voiŭ fi eŭ de aicea ridicatŭ încă la bună vreme, vorŭ puté lesne aduce preoțimea dieceseĭ Araduluĭ să se retragă de la cererea lorŭ în rêndulŭ vlădicieĭ românescĭ;

4) «Nu vorŭ Sêrbiĭ să se lumineze Româniĭ și eĭ socotescŭ că, de nu voiŭ fi eŭ aicĭ în șcóle, maĭ lesne aŭ o vorŭ sêrbi, aŭ strică.»

Apoĭ urméză că nu e dreptŭ ca fără vină și fără procesŭ, nesciindŭ elŭ nimicŭ, să fie scosŭ cu rușine și să i se negréscă astfelŭ cinstea. Și constatândŭ cu mândrie, că din institutŭ aŭ eșitŭ 60 de învĕțătorĭ cu duhulŭ românescŭ și peste treĭ lunĭ iarășĭ vorŭ eși atâția, punêndu-le în capŭ la toțĭ să céră vlădică românŭ, adaogă: «Că de s'ar întîmpla să móră vlădiculŭ Araduluĭ și eŭ fiindŭ catechetŭ aicea, am nădejde, de vreme ce sunt în creditŭ bunŭ la protopopĭ și la preoțĭ, că se va scóte lucrulŭ bine cu cale.»

Incă odată cere sprijinulŭ episcopuluĭ Vulcanŭ, să se purcédă cu

elŭ după legile ţĕriĭ: «Iar nu după voia cleruluĭ maĭ mare sêrbescŭ, de care mie nicĭ cât îmĭ este frică, deşi *elŭ oţelŭ şi eŭ voiŭ fi o cremene.*»

Incheie că a rugatŭ pe Nestorovicĭ să-lŭ lase să se ducă la Viena, acolo ar fi putută să vĕdă şi de instanţia cleruluĭ dieceseĭ Araduluĭ, dar acela nicĭ decât nu i-a datŭ voie să mérgă (1).

Care va să dică, relaţiunea luĭ Cichindeal e contrariă afirmaţiuniĭ luĭ Ioanŭ Russu.

Dar să audimŭ şi pe unŭ martorŭ clasicŭ, pe care nimenĭ nu-lŭ póte acusà că ar fi fostŭ interesatŭ în favorulŭ luĭ Cichindeal. Acestŭ martorŭ este însuşĭ mitropolitulŭ din Carlovĕţŭ.

In representaţiunea ce mitropolitulŭ Stratimirovicĭ din Carlovĕţŭ a făcutŭ către cancelarulŭ aulicŭ Iosifŭ Erdödy, la 13 Iulie 1815, în causa petiţiuniĭ Românilorŭ pentru episcopatulŭ Araduluĭ, elŭ spune apriatŭ că încă în anulŭ trecutŭ i s'a relatatŭ din diecesa Timişoriĭ şi a Vêrşeţuluĭ, că cunoscutulŭ catechetŭ Cichindeal şi profesorulŭ Diaconovicĭ de la şcóla pedagogică din Aradŭ stîrnescŭ şi propagă naţionalismulŭ românŭ, şi că eĭ sunt autoriĭ cereriĭ care s'a datŭ Maj. Sale prin preoţĭ în numele cleruluĭ şi alŭ poporuluĭ românŭ din părţile acele, ca după mórtea actualuluĭ episcopŭ din Aradŭ, viitorulŭ episcopŭ să nu se maĭ impună prin sinodulŭ sêrbescŭ din Carlovĕţŭ, căcĭ acela iarăşĭ arŭ alege unŭ Sêrbŭ, ci să se numéscă de către Maj. Sa dintre Românĭ, căcĭ cea maĭ mare parte a dieceseĭ e română (2).

După acéstă mărturie, nu maĭ încape dar nicĭ o îndoială că nu motivele indicate de Ioanŭ Russu aŭ produsŭ destituirea luĭ Cichindeal, căcĭ mitropolitulŭ în tótă representaţia sa, din care noĭ între documente reproducemŭ numaĭ partea privitóre la Cichindeal, nu amintesce de locŭ să i se fi relatat din Timişóra şi de la Vêrşeţŭ nicĭ unulŭ din acele, ci stîrnirea şi propagarea naţionalismuluĭ românŭ, de care Sêrbiĭ s'aŭ speriatŭ grozavŭ, şi în

(1) Corespondenţa cu Vulcanŭ. nr. XVI.
(2) Totŭ acolo, nr. XXV.

contra căruia a fostŭ ușorŭ a câștigà și ajutorulŭ de prigonire din partea puternicilorŭ ḑileĭ.

La 18 Iulie 1814, Cichindeal iarășĭ scrie luĭ Vulcanŭ și-ĭ spune că i-a fostŭ trimisŭ la Viena cererea cleruluĭ și rugămintea sa proprie, și-ĭ cere sprijinulŭ «câtŭ pentru clerulŭ eparhieĭ Aradŭ necășitŭ» atâtŭ și pentru sine.

Din acéstă scrisóre maĭ aflămŭ că episcopulŭ Timișoriĭ l'a pîrîtŭ la comitatulŭ Timișoriĭ, precum și la mitropolitulŭ din Carlovĕțŭ; dar elŭ scrie că este convinsŭ, că în adunarea comitatensă care se va ține la 8 Augustŭ, denunciarea se va aflà neîntemeiată.

Totŭ cu acéstă ocasiune rógă pe Vulcanŭ să mijlocéscă la Buda censorŭ românŭ gr. or., «că almintrelea cărțile românescĭ și literatura rabdă mare scădere.» (1)

Petru Maiorŭ adecă era censorŭ pentru Româniĭ greco-catolicĭ; iar Româniĭ gr. or. aveaŭ revisorŭ împreună cu Slavoniĭ-Sêrbiĭ pe Sêrbulŭ George Petrovicĭ (2).

*

In acelașĭ anŭ o nouă lovitură isbi pe Cichindeal. I se confiscase «Fabulele» ce a publicatŭ în anulŭ acela.

Urzitorul acesteĭ loviturĭ a fostŭ iarășĭ episcopulŭ de la Timișóra Stefan Avacumovicĭ, cu vredniculŭ sĕŭ tovarășŭ directorulŭ Nestorovicĭ, care s'a întrecutŭ în ură și viclenie față cu Cichindeal.

Faptulŭ acesta ni se adeveresce prin o scrisóre a luĭ Vulcanŭ, care la 21 Novem. 1816 îlŭ însciințéză din Viena pe Cichindeal ast-felŭ: «Despre fabulele tale mi-a spusŭ referendarulŭ Lányi, că episcopulŭ de la Timișóra și directorulŭ Nestorovicĭ să fi scrisŭ că sunt împotriva constituțieĭ împĕrățieĭ și pentru aceea să se fi opritŭ. A adaosŭ că le poțĭ iarășĭ tipări, dându-le de noŭ maĭ întâiŭ la censură.» (3)

Confiscarea s'a esecutatŭ în luna luĭ Decembre, la ordinulŭ co-

(1) Totŭ acolo, nr. XVII.
(2) «Arĕtare» etc., pag. 21.
(3) Corespondența cu Vulcanŭ, nr. XXVIII.

mitateloră Timișóra, Torontalŭ și Aradŭ (1). Va să ḑică, treĭ comitate marĭ s'aŭ întrunitŭ ca să sugrume glasulŭ unuĭ bietŭ fabulistŭ românŭ.

Cichindeal a recursŭ la palatinulŭ, și se vede că a cerutŭ și acum sprijinulŭ luĭ Vulcanŭ, căcĭ acesta la 1 Ianuarie 1815, provocându-se la o scrisóre precedentă a sa în causa «fabulelorŭ», iĭ maĭ cere informațiunĭ, «dar cu tótă adeverința, ca nu cum-va după tine și eŭ să smintescŭ și să daŭ de ocară.» (2)

Palatinulŭ într'atâta a sprijinitŭ pe Cichindeal, încât l'a scutitŭ de niște urmăririĭ maĭ de jositóre, pe care i le-aŭ cerutŭ denuncianțiĭ luĭ. Insușĭ persecutatulŭ fabulistŭ ne spune acésta în o suplică ce a înaintatŭ palatinuluĭ în 4 Iulie 1815 (3).

Dar «fabulele» totŭ nu s'aŭ maĭ eliberatŭ de sub secuestru.

*

Intr'aceste Cichindeal părăsesce Aradulŭ (4), și la 15 Aprilie 1815 începe a funcționà din noŭ ca parochŭ în Becĭcherecul̆-micŭ, unde pân'atuncĭ îlŭ suplinia administratorulŭ M. Tomicĭ, după cum arată matriculele bisericeĭ de acolo (5).

Strămutatŭ aicĭ, totŭ nu se póte stâmpĕra. Pornesce la Viena și la 21 Iunie 1815 scrie din Buda luĭ Vulcanŭ, că în ḑiua aceea plécă de acolo cu diligența spre Viena. Acolo i-a spusŭ Nestorovicĭ că consiliulŭ a hotărîtŭ, că până la sfîrșitulŭ luĭ Augustŭ totŭ elŭ va fi catechetŭ, apoĭ va urma altulŭ. Și adaogă satiricŭ: «Acum slobodŭ pentru mine la Viena», unde are să vorbéscă în interesulŭ vlădiciеĭ, alŭ directoratuluĭ și pentru sine. Și încheie: «Scrie, ușile îmĭ deschide, eŭ voiŭ fi la biserica unită saŭ la Boiagi dascălulŭ grecescŭ în cuartirŭ.» (6)

(1) Totŭ acolo, nr. XXIII.
(2) Totŭ acolo, nr. XVIII.
(3) Totŭ acolo, nr. XXIV.
(4) D. I. Vuia spune în lucrarea sa citată (pag. 13), că Cichindeal a părăsitŭ postulŭ seŭ la 21 Novem. 1814.
(5) Comunicatŭ de preoțiĭ Svetoniu Petrovicĭ și Petru Agrima.
(6) Corespondența cu Vulcanŭ, nr. XXI.

Ajunsŭ la Viena, în 4 Iulie 1815 a fostŭ primitŭ în audiență de cătro archiducele Rainer. Cu bucurie însciințéză încă în ḑiua aceea pe Vulcanŭ, că a fostŭ primitŭ la unŭ-spre-ḑece ceasurĭ și că a predatŭ archiducelui rugarea în scrisŭ pentru «fabule», comentându-o și cu gura. Intre altele a spusŭ că vlădicii fiindŭ Sêrbĭ, nu sciŭ nimicŭ românesce, decĭ aŭ credutŭ neprietenilorŭ sĕĭ carĭ aŭ tâlcuitŭ rĕŭ cartea. Româniĭ rĕmașĭ înapoĭ în cultură, vĕḑêndŭ ce se întîmplă acum cu fabulele luĭ, și-orŭ perde plăcerea a maĭ scrie. Archiducele a rĕspunsŭ, că va cerceta lucrulŭ, recomandându-ĭ ca să mérgă și la palatinulŭ, care a sositŭ aséră.

In privința postuluĭ de catechetŭ, a spusŭ archiduceluĭ că nu-lŭ maĭ cere, ci se rógă ca să se considere meritele luĭ de capelanŭ la regimentŭ și de catechetŭ în treĭ anĭ, și să fie dimisŭ cu cinste, ca următoriĭ luĭ să petrécă cu rîvnă în acéstă diregătorie. Archiducele i-a rĕspunsŭ: «Das in recht und billig!» și i-a făgăduitŭ că va face rênduială.

A maĭ rugatŭ pe archiducele și pentru novele (ḑiare). Și când i-a spusŭ că Româniĭ sunt maĭ numeroșĭ decât Greciĭ și Sêrbiĭ, și că aceștia aŭ novele iar Româniĭ n'aŭ, archiducele a zîmbitŭ a rîde, ḑicêndu-ĭ: «Aceea se scie că Româniĭ sunt maĭ mulțĭ decât Sêrbiĭ și Greciĭ.» Apoĭ l'a îndreptatŭ să mérgă la unŭ Grofŭ, ḑicêndu-ĭ: «Acésta vețĭ dobândi.»

Spune apoĭ că în ḑiua următóre are să mérgă la palatinulŭ și că instanția i-a făcut-o d. Stoica, clericulŭ Aronŭ (1) încă multŭ l'a ajutatŭ în tréba acésta; amêndoĭ intr'atâta l'aŭ sprijinitŭ, încât nu le póte mulțumi ; cei-lalțĭ clericĭ încă i-aŭ ajutatŭ, prescriindŭ instanțiile, dar aceștĭ doĭ maĭ cu sémă (2).

Rugămintea ce Cichindeal atuncĭ va fi predatŭ archiduceluĭ Rainer, va fi fostŭ cererea îndreptată monarchuluĭ, a căreĭ copie alăturată la acéstă scrisóre adresată episcopuluĭ Vulcanŭ, se păstréză și astăḑĭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Ora-

(1) Teodorŭ Aronŭ, maĭ târḑiŭ următorulŭ luĭ Petru Maiorŭ ca censorŭ la tipografia universitățiĭ din Buda.

(2) Corespondența cu Vulcanŭ, nr. XXII

dea-mare între actele corespondenţiale ale luĭ Cichindeal cu Vulcanŭ, şi de unde o reproducŭ între documentele ce publicŭ la sfîrşitulŭ acestuĭ studiŭ (1).

Cuprinsulŭ eĭ este cam acelaşĭ ce a spusŭ şi cu gura, dar descoperă şi unele date necunoscute din viéţa sa, de carĭ ne-amŭ şi servitŭ în firulŭ acesteĭ scrierĭ. Tonulŭ întreguluĭ rĕvarsă o reverinţă bărbătéscă, iar sfîrşitulŭ este plinŭ de demnitate.

După o introducere omagială, spune că, doritorŭ d'a înainta luminarea naţiuniĭ sale române, rĕmasă înapoia altorŭ popóre maĭ culte, a scrisŭ în anulŭ trecutŭ 1814 o carte în românesce şi întitulată «Invĕţăturĭ filosofice, politice şi morale — prin fabule,» care s'a examinatŭ de censura regéscă din Buda şi s'a găsitŭ vrednică de tiparŭ, apoĭ s'a datŭ la lumină cu cheltuiala luĭ în tipografia universităţiĭ din Pesta şi s'a vîndutŭ amatorilorŭ; nu peste multŭ însă, în luna luĭ Decembre 1814, comitatele Timişóra, Torontalŭ şi Aradŭ aŭ ordonatŭ să se confisce tóte esemplarele.

Decĭ, fiind-că la compunerea acesteĭ lucrărĭ a ţinutŭ contŭ de datoriile sale de omŭ, de cetăţeanŭ, preotŭ şi supusŭ şi n'a căutatŭ altŭ ceva decât numaĭ moralulŭ, s'a feritŭ s'atingă s-ta religiune, legile politice şi ocârmuirea înţeléptă, ceea ce a constatatŭ şi censura reg. a cărţilorŭ prin admiterea opuluĭ pentru tiparŭ; nu póte pricepe că pe ce temeiŭ aŭ pututŭ obţiné acusatoriĭ luĭ la locurile maĭ înalte confiscarea, cu tóte că elŭ nicĭ odată n'a fostŭ trasŭ la rĕspundere; contrarŭ, primulŭ vice-comite alŭ Araduluĭ, consilierulŭ r. Stanislovicĭ l'a informatŭ că Alteţa Sa imperială archiducele palatinŭ alŭ ţĕriĭ, după ordonata examinare a acesteĭ cărţĭ, n'a găsit-o ast-felŭ cum a fostŭ denunciată în detrimentulŭ luĭ, ci a constatatŭ că este o lucrare folositóre pentru publicŭ, care face laudă autoruluĭ.

De aceea rógă pe Maj. Sa să bine-voiéscă a ordonà, ca, de cum-va în lucrarea luĭ s'ar aflà vr'o abatere, aceea să se ştérgă şi cartea să se dea cumpĕrătorilorŭ, orĭ să se înapoieze tipografieĭ reg., declarându-se elŭ nevinovatŭ.

(1) Totŭ acolo, nr. XXIII.

Cu atâtŭ maĭ vîrtosŭ cere graţia acésta, căcĭ ea corespunde, atâtŭ dreptăţiĭ, câtŭ şi înalteĭ şi părintesciĭ îngrijirĭ de cultura poporuluĭ românŭ, care numaĭ în regatulŭ Ungaria se urcă peste unŭ milionŭ şi jumĕtate. In casulŭ contrarŭ s'ar produce acea tristă urmare, că în viitorŭ orĭ-care românŭ loialŭ s'arŭ sperià de esemplulŭ sĕŭ şi ast-felŭ s'ar împedecà cultura poporuluĭ românŭ, maĭ alesŭ în situaţiunea actuală a Românilorŭ gr. or. din Ungaria, carĭ n'aŭ unŭ singurŭ episcopŭ din mijloculŭ naţiuniĭ, ci numaĭ nisce străinĭ, carĭ nicĭ nu sciŭ romănesce, şi sunt supuşĭ la asemenea capĭ bisericescĭ şi şcolarĭ.

A doua rugare a sa este următórea: A servitŭ treĭ anĭ ca şi catechetŭ la preparandia din Aradŭ, şi cu stăruinţă grea şi cu sirguinţă neobosită a instruitŭ maĭ bine de 300 de tinerĭ; în timpulŭ acestuĭ greŭ serviciŭ, a edatŭ în limba română şi unŭ catechismŭ teologicŭ, de care Româniĭ încă nicĭ odată n'aŭ avutŭ; şi totuşĭ, desconsiderându-se silinţele luĭ, în Iunie 1814 consilierulŭ r. Nestorovicĭ, la ordinulŭ consiliuluĭ de locotenenţă, l'a dimisŭ din oficiulŭ sĕŭ, cu însărcinarea însă ca până la hotărîrea maĭ înaltă să pórte şi maĭ departe agendele, ceea ce îndeplinesce şi acum cu aceeaşĭ sîrguinţă şi rivnă, dar până în ḑiua aceea nu i s'a făcutŭ cunoscutŭ prin nicĭ un comunicatŭ, că ce i se impută şi cu ce s'a făcutŭ vrednicŭ de acéstă disgraţie.

Apoĭ încheie:

«Majestate! Dreptulŭ sfîntŭ alŭ apĕrăriĭ şi dreptulŭ de a nu fi condamnatŭ neascultatŭ, nu se refusă nicĭ celuĭ maĭ mare făcĕtorŭ de rele; acestŭ dreptŭ mi-lŭ cerŭ şi eŭ la tronulŭ Maj. Vóstre, şi nu pentru ca să fiŭ restituitŭ în funcţiunea mea, ci să vĕ înduraţĭ a ordonà ca tóte punctele cu care sunt acusatŭ să mi se comunice în scrisŭ, ca eŭ, consciŭ de nevinovăţia mea, să mĕ potŭ apĕra în contra invinuirilorŭ fără de nicĭ unŭ temeiŭ alŭ acusatorilorŭ meĭ, şi ast-felŭ să potŭ părăsi cu cinste oficiulŭ pe care treĭ anĭ de ḑile l'amŭ purtatŭ; acésta pretinde onórea mea şi posiţia-mĭ de preotŭ, precum şi instituirea unuĭ exemplu pentru indiviḑiĭ carĭ în viitorŭ vorŭ îndeplini acestŭ postŭ, chiar şi dacă nu s'arŭ considerà neînsemnatele mele merite, pe care le-amŭ câştigatŭ ca şi capelanŭ în resbelulŭ din 1805, ca autorŭ a cincĭ scrierĭ romănescĭ, în o epocă în

care puţine de aceste aŭ apărutŭ, şi ca şi catechetŭ alŭ preparandilorŭ, pe carĭ i-amŭ cultivatŭ cu atâta stăruinţă şi rîvnă.

«Alŭ Maj. vóstre, etc.»

Dusu-s'a orĭ ba Cichindeal a doua ḑi la palatinulŭ, nu sciŭ, căcĭ n'amŭ vĕḑutŭ nicĭ o scrisóre a luĭ despre acéstă audienţă, printre hârtiile episcopuluĭ Vulcanŭ.

Gândescŭ însă că s'a dusŭ, căcĭ totŭ între aceleaşĭ hârtiĭ se maĭ află copia uneĭ rugărĭ care, după cuprinsulŭ eĭ, a fostŭ adresată palatinuluĭ.

In acésta adecă Cichindeal aduce mulţumirĭ Alteţeĭ Sale imperiale, că l'a sprijinitŭ când a fostŭ acusatŭ nevinovatŭ pentru fabulele sale, încât deşi acusatoriĭ luĭ aŭ obţinutŭ chiar confiscarea aceleĭ cărţĭ, graţia părintéscă a archiduceluĭ l'a scutitŭ de nisce urmărirĭ desonărătóre pentru persóna şi posiţia luĭ preoţéscă, puse la cale de duşmaniĭ luĭ. Dar celŭ ce a apĕratŭ intru cât-va pe Cichindeal, precum vĕḑurămŭ din suplica luĭ înaintată împĕratuluĭ, a fostŭ palatinulŭ; prin urmare, rugarea acésta de sigurŭ a fostŭ adresată palatinuluĭ.

In acéstă rugare, elŭ cere de la palatinulŭ, ca, de óre-ce cartea luĭ a trecutŭ prin censură şi la ordinulŭ Alteţeĭ Sale s'a constatatŭ că aceea este o lucrare folositóre, să se redea luĭ saŭ cumpĕrătorilorŭ exemplarele confiscate; iar dacă s'ar fi strecuratŭ în ea nisce greşelĭ, acelea să se ştérgă. Dacă Curtea şi Alteţa Sa imperială arŭ refusa sprijinulŭ, luĭ saŭ orĭ-căruĭ Românŭ, ar fi o mare nenorocire pentru cultura bieteĭ naţiunĭ române; în casulŭ contrarŭ, naţiunea română, care numĕră peste treĭ milióne de suflete, ar fi pururea recunoscĕtóre Caseĭ austriace (1).

Dreptate a cerutŭ, satisfacţie a reclamatŭ Cichindeal, dar nicĭ una nu i s'a datŭ.

*

Intr'aceste móre episcopulŭ sêrbŭ Paulŭ Avacumovicĭ dela Aradŭ.

(1) Totŭ acolo, nr. XXIV.

Din incidentulŭ acesta, Vulcanŭ scrie luĭ Cichindeal în 17 Augustŭ 1815, că de n'aŭ avutŭ grije pân'acum să se trimită o deputație la Viena, ca acolo să céră dela împĕratulŭ în numele cleruluĭ și alŭ némuluĭ din eparchia Araduluĭ ca archiepiscopulŭ dela Carlovĕțŭ să nu maĭ numéscă episcopŭ la Aradŭ, acum să stăruiască la protopopĭ să se alégă o deputație de treĭ preoțĭ și treĭ mirenĭ, carĭ să mérgă la Viena cu cererea ca să se dea voie cleruluĭ a se adunà spre a candidà preoțĭ vrednicĭ de episcopie.

Totŭ odată le și propune persónele carĭ arŭ trebui să facă parte din acea deputație, și anume din clerŭ: protopopulŭ dela Galșa (Chirilovicĭ), Dimitrie Cichindeal și altulŭ; iar dintre mirenĭ, directorulŭ Püspöky dela Oradea-mare, Moise Nicóră dela Giula și altŭ cine-va.

Și adaoge, fórte semnificativŭ pentru timpulŭ acela: *„Și aceștia pentru cheltuială să vină pe la mine!“*

Apoĭ ḑice ca mandatulŭ acesteĭ deputațiunĭ să se întăréscă și de autoritățile publice ale comitatuluĭ Aradŭ.

Și urméză: «Eŭ cu poșta cea maĭ de curînd voiŭ scrie la Rainer prințulŭ, la Lorcant consiliarișulŭ, la archiepiscopulŭ din Viena și la episcopulŭ Rudnyánszky. Iar încât pentru cheltuială, cerețĭ și de la egumenulŭ din Bezdin (1) și umblațĭ cu grabă, să nu *ne* taie Sêrbiĭ pe dinainte.»

Cichindeal și colegulŭ sĕŭ profesorulŭ Mihuțŭ, fiindŭ în primăvara acestuĭ anŭ la Orade, Mihuțŭ a cerutŭ dela Vulcanŭ unŭ formularŭ de mandatŭ, ce ar trebui să se dea aceleĭ deputațiunĭ, care se proiectase încă de atuncĭ și maĭ de multŭ. Vulcanŭ i-a și datŭ. Invită dar acum pe Cichindeal să caute scrisórea aceea, să o decopieze și protopopiĭ s'o iscăléscă. Apoĭ repetéză că între persónele carĭ vorŭ merge la Viena, trebue să fie și protopopulŭ de la Galșa și Cichindeal; dar încât pentru directorulŭ Püspöky, n'are încredere, de aceea îĭ scrie să se alégă altulŭ.

In urmă îlŭ poftesce să se sfătuiască pe cine vreŭ să fie epis-

---

(1) Isaia Mihailovicĭ. — «Arĕtare» etc., pag. 31.

copŭ la Aradŭ, căcĭ se póte întîmplà ca împěratulŭ să nu le dea voie a candidà, ci să numéscă elŭ persóna care i se va cere (1).

*

Scopulŭ acestorŭ rêndurĭ nefiindŭ a face istoriculŭ renascerii diecesei Aradului, n'avemŭ să intrămŭ în aměnunțimile acesteĭ cestiunĭ, le atingemŭ și le deslușimŭ numaĭ în cât privescŭ viața și activitatea luĭ Cichindeal. Făcêndŭ acésta însă, trebue să luămŭ actŭ și de aceia carĭ aŭ lucratŭ alăturea de elŭ.

Aceștia aŭ fostŭ, după cum arată corespondența luĭ cu Vulcanŭ și scrierile sale, întâiŭ colegiĭ sĕĭ profesorĭ, iar dintre aceștia maĭ cu sémă Ioanŭ Mihuțŭ, protopopiĭ printre carĭ esceléză celŭ dela Galșa-Șiria Gheorghe Chirilovicĭ, egumenulŭ mănăstireĭ Bezdinuluĭ Isaia Mihailovicĭ; iar dintre mirenĭ, în fruntea tuturora, Moise Nicóră, pe care și Vulcanŭ îlŭ recomandă să se alégă în deputațiunea care avea să mérgă la Viena.

Fiind-că dintre toțĭ tovarășiĭ de luptă aĭ luĭ Cichindeal, acestŭ din urmă a avutŭ rolulŭ celŭ maĭ mare, vomŭ schițà și biografia acestuia.

Moise Nicóră s'a născutŭ la 17 Ianuarie 1784 în orașulŭ Giula, comitetulŭ Bichiș în Ungaria, din părințĭ nobilĭ. A studiatŭ la Oradea-mare, Timișóra, Pesta și Poșonŭ, unde la 1808 a terminatŭ cursulŭ de dreptŭ. Servindŭ timpŭ scurtŭ la tribunalulŭ din Bichiș, la 10 Iulie 1809 fu alesŭ locotenentŭ în óstea voluntară contra Francesilorŭ; după așà numita «insurecțiune», a făcutŭ o călětorie lungă prin străinătate, sciindŭ limbile română, maghiară, latină, germană și francesă.

Reîntorcêndu-se la 1814, a luatŭ parte în mișcările pentru dobândirea unuĭ episcopŭ românŭ la Aradŭ, petrecêndŭ aprópe doĭ anĭ la Viena în causa acésta, ca deputatŭ alŭ cleruluĭ și poporuluĭ românŭ din diecesa Araduluĭ.

Ingrijirile Sêrbilorŭ cu mare trecere la locurile decidětóre însă

(1) Corespondența cu Vulcanŭ, nr. XIX.

nu numaĭ aŭ zădărnicitŭ succesulŭ stăruințelorŭ luĭ și ale soțilorŭ sĕĭ de principiĭ, dar încă la 19 Septembrie 1819 elŭ fù declaratŭ hypocondricŭ, și mintea cea maĭ luminată s'a timbratŭ ca întunecată. Elŭ fù transportatŭ în închisorile dela Aradŭ, apoĭ în cele din Giula, îndurândŭ în ele doĭ anĭ de ḑile suferințele unuĭ martiriŭ naționalŭ.

Eșindŭ din închisóre cu inimă frântă și vĕḑêndŭ că în lupta desperată nu póte rĕsbi, la 1825 și-a părăsitŭ patria și a trecutŭ în România.

Tradițiunea a păstratŭ din timpulŭ acela o poesie atribuită luĭ și cântată multŭ prin Banatŭ și părțile aradane, prin care dînsulŭ cu multă durere și sub impresiunea uneĭ decepțiunĭ amare își ĭea rĕmasŭ bunŭ dela patria sa, esclamândŭ:

Deputatŭ Românilorŭ
Când-va eŭ amŭ fostŭ;
Să arătŭ nebunilorŭ
Ce rĕŭ le-am făcutŭ.

Să scie mișeletatea
Lorŭ și împĕratu,
Că pe mine nicĭ unŭ frate
Nu m'a apĕratŭ.

Că amarŭ ḑilelorŭ mele
In totŭ clerulŭ nostŭ,
Inșelăciunĭ numaĭ grele,
Credințe n'aŭ fostŭ.

Până ce eramŭ vĕḑutŭ,
Cinstea-mĭ totŭ crescea;
Hula, dacă amŭ căḑutŭ,
Nu se maĭ oprià! (1)

In România elŭ a ocupatŭ felurite funcțiunĭ, apoĭ s'a retrasŭ

(1) Veḑĭ întréga poesie, interesantă și din punctŭ de vedere limbisticŭ, în Apendice.

la Bucuresci, căcĭ din causa multelorŭ sale suferinţe şi-a perdutŭ vederea ochilorŭ.

Provedinţa Dumnedeéscă însă, póte pentru ca să-lŭ mângăe de durerile sufletescĭ consumătóre şi ca să-ĭ însenineze dilele din urmă ale vieţiĭ sale sdruncinate, i-a redatŭ vederea perdută, ca să védă triumfulŭ ideilorŭ sale pentru care a luptatŭ, ca să védă renascerea naţiuniĭ sale.

A muritŭ în 1 Octombre 1861 la Bucurescĭ. Dar memoria luĭ va trăi vecĭnicŭ, din generaţiune în generaţiune, în poporulŭ românŭ din părţile aradane (1).

*

Cichindeal, póte desgustatŭ de prigonirile îndurate, n'a făcutŭ parte din deputaţiunea care s'a dusŭ la Viena în causa episcopieĭ dela Aradŭ.

Asta se probéză prin scrisórea episcopuluĭ Vulcanŭ, care la 16 (28) Decembrie 1815 îlŭ mângăe, că pentru depărtarea luĭ dela catedră şi pentru oprirea fabulelorŭ sale, numele luĭ nu s'a pătatŭ la naţia română, căcĭ tinerimea îĭ cunósce viaţa şi intenţiunile bune şi póte să pricépă că acestea s'aŭ făcutŭ prin meşteşugirile mitropolituluĭ şi ale episcopuluĭ dela Timişóra. «Totuşĭ, urméză Vulcanŭ, socotescŭ că n'ar fi stricatŭ să mergĭ şi tu deputatŭ la Viena, să fi arĕtatŭ nevinovăţia ta şi la Consilium şi la Cancelarie, şi precum cartea să se fie slobodıtŭ, aşà şi tu să fi fostŭ pusŭ înapoĭ să înveţĭ.»

Apoĭ îlŭ invită, ca dacă pe Crăciunŭ n'ar puté merge la elŭ cu profesorulŭ Mihuţŭ, să-ĭ scrie îndată că pentru ce nu s'a dusŭ ca deputatŭ la Viena? Şi-ĭ cere informaţiunĭ privitóre la destituirea sa din postulŭ de catechetŭ şi la confiscarea cărţiĭ sale (2).

Ce a rĕspunsŭ Cichindeal nu scimŭ, căcĭ în archivulŭ de unde

(1) Panteonulŭ Românŭ, de Iosifŭ Vulcanŭ. Budapesta, 1869, pag. 101.
(2) Corespondenţa cu Vulcanŭ, nr. XX.

decopiarămŭ aceste și care acum se aranjéză, nu s'a găsitŭ altă scrisóre dela Cichindeal.

Dar din o hârtie a episcopuluĭ Vulcanŭ, cu data de 9 (21) Iunie 1816, aflăm că în aceeașĭ lună Cichindeal i-a scrisŭ de două orĭ.

In acésta, Vulcanŭ vorbesce despre deputația eparchieĭ Araduluĭ trimisă la sinodulŭ din Carlovĕțŭ, și spune că elŭ a sfătuitŭ și pe Ambrușŭ și pe maĭ mulțĭ protopopĭ carĭ l'aŭ întrebatŭ în causa aceea, că n'aŭ ce trimite deputație la sinodŭ; că a scrisŭ și luĭ Nicóră maĭ de multe orĭ să vină dela Viena, că póte să strice, dar nu l'a ascultatŭ. Și încheie: «Eŭ nu sciŭ puté-voiŭ merge la Viena saŭ ba, dar după ce oiŭ și merge, după ce și tótă nădejdea ca să *căpătămŭ* românŭ amŭ perdut-o, ce oiŭ puté să facŭ?» (1)

«Fabulele» luĭ Cichindeal nicĭ în tómna anuluĭ 1816 n'aŭ fostŭ eliberate.

Acésta se probéză prin o hârtie găsită între actele episcopuluĭ Vulcanŭ. Este conceptulŭ unuĭ recursŭ către împĕratulŭ și regele Francisc I, cu data de 19 Septembre 1816, și scrisŭ de însașĭ mâna luĭ Vulcanŭ, prin care acesta cere ascultarea luĭ Cichindeal asupra faptelorŭ ce i se impută, examinarea fabulelorŭ sale prin ómenĭ pricepĕtorĭ, și în urmă eliberarea acelora (2).

Actulŭ celŭ din urmă pe care se întemeiază lucrarea acésta, este scrisórea ce episcopulŭ Vulcanŭ la 21 Novembre 1816 a îndreptatŭ luĭ Cichindeal.

Ca formă exterióră, este de observatŭ că, pe când tótă corespondența de până acum a lorŭ e scrisă cu slove cirilice, spre sfîrșitulŭ acesteĭ scrisorĭ Vulcanŭ începe a se servi de litere latine, pe carĭ apoĭ le și conservă până în capĕtŭ.

In acésta, elŭ însciințéză pe Cichindeal că din Viena s'a întorsŭ numaĭ cu nădejdea. «Despre tine, urméză elŭ, amŭ datŭ că neîntrebându-te ce-aĭ făcutŭ, te-aŭ lipsitŭ de diregătoria catechetiĭ,

(1) Totŭ acolo, nr. XXVI.
(2) Totŭ acolo, nr. XXVII.

căcĭ te-aĭ nevoitŭ a învĕța pre învĕțătorĭ bine, și fabulele, care aŭ fostŭ pentru Românĭ multŭ folositóre, aŭ făcutŭ de s'aŭ opritŭ. Socotescŭ, că încaĭ despre fabule țĭ se va face dreptate.»

Apoĭ spune că, fiindŭ la Viena, a datŭ împĕratuluĭ cererea profesorilorŭ din Aradŭ, ce a primitŭ de la aceștia cu ocasiunea treceriĭ sale prin Aradŭ, și aude că și aceea va fi luată la socotélă. «Precum și despre Episcopie, despre care încă putemŭ să așteptămŭ bine. Ce amŭ pututŭ, tóte le-am făcutŭ. Dar eŭ audŭ acum dupĕ întórcere despre Nestorŭ Ioanovicĭ niște fapte, din care culegŭ că nu e omŭ cu socotélă și vrednicŭ să povățuéscă pe Românĭ la cele bune și dorite. Rĕŭ îmĭ pare, că și despre elŭ amŭ grăitŭ la locurĭ unde s'aŭ cuvenitŭ și încă cu scrisórea.» (1)

*

Aicĭ se întrerupe firulŭ nostru.

Inainte d'a încheià, maĭ avemŭ să schițămŭ și activitatea literară a luĭ Cichindeal.

Din rugarea luĭ adresată împĕratuluĭ la 1815 se constată, căcĭ o spune elŭ însușĭ, că a datŭ la lumină cincĭ cărțĭ. (2)

Le voiŭ înșirà pe rêndŭ, conformŭ aparițiuniĭ lorŭ.

Prima sa lucrare este: «*Sfaturile a înțelegeriĭ ceĭ sănătóse,* prin bine înțeleptulŭ Dositeĭ Obradovicĭ întocmite, iar acuma întâia-dată întórse despre limba sêrbéscă și întru acestŭ chipŭ în limba dacoromânéscă așezate. In Buda, s'aŭ tipăritŭ în crăiésca tipografie orientalicéscă a Universitățiĭ Peștiĭ. 1802.»

Cartea — ca tóte lucrările luĭ Cichindeal — tipărită cu slove chirilice, are 168 pagine in-8°. După unŭ motto, scosŭ din Dositeĭ Obradovicĭ și altulŭ în versurĭ, alŭ căruĭ autorŭ pare a fi însușĭ Cichindeal, urméză unŭ capitolŭ introducĕtorŭ sub titlulŭ «Patroniĭ», în care Cichindeal mulțumesce acelora carĭ l'aŭ aju-

(1) Totŭ acolo, nr. XXVIII.
(2) Totŭ acolo, nr. XXIII.

tatŭ la tipărirea acesteĭ cărţĭ. Aceştia aŭ fostŭ Gheorghe Petrovicĭ, protopresbiterulŭ Hasiaşuluĭ, Petru Murgulovicĭ, parochŭ în Beregsĕŭ, lângă care fusese şi Cichindeal învĕţătorŭ în aceeaşĭ comună, Vasile Gheorghievicĭ, parochŭ în Ţernithaz, alŭ căruĭ zelŭ ìlŭ cunoscea maĭ cu sémă din timpulŭ când elŭ (prelucrătorulŭ cărţiĭ) fu rênduitŭ dela direcţia r. pentru visitarea şcólelorŭ, Rista Duca neguţătorŭ în Grabaţ. Capitolul acesta este subscrisŭ cu vorba: «Prefăcătoriu.»

Urméză o «Inainte cuvîntare» semnată : «In Becĭchereculŭ-micŭ, în 2 Iunie 1802, Dimitrie Cichindeal învĕţătorŭ naţionalnicŭ.» In acésta elŭ expune scopulŭ lucrăriĭ şi face elogiĭ archimandrituluĭ Pavelŭ Chengelaţŭ, din reşedinţa episcopéscă a Timişoriĭ, precum şi luĭ Mihailŭ Martinovicĭ tâlcuitorulŭ teologieĭ în aceeaşĭ reşedinţă, pe carĭ Dumneḑeŭ i-a trimisŭ preoţimeĭ române pentru luminarea trebuinciósă. Tot-odată ne spune că acestŭ din urmă «iubitorŭ de folosulŭ naţieĭ sale la anulŭ 1776 a prefăcutŭ normalulŭ de pe limba sêrbéscă în limba daco-românéscă», care a fostŭ introdusŭ prin cele maĭ multe şcolĭ din Banatŭ. Iar la anulŭ 1784 i s'aŭ tipăritŭ două cărţĭ cu cheltuiala protopresbiteruluĭ C. Şuboni, carele atuncĭ a fostŭ parochŭ în Timişóra

După cum arătaĭ maĭ sus, aceştia amêndoĭ i-aŭ fostŭ profesorĭ de teologie, decĭ aicĭ le şi aduce tributulŭ devotamentuluĭ.

In sfîrşitŭ spune că în prelucrarea acesteĭ cărţĭ urméză luĭ Grigorie Obradovicĭ, directorulŭ şcólelorŭ militărescĭ de prin Banatŭ, «carele multŭ se ostenesce cu o negrăită rîvnă pentru luminarea némuluĭ daco-românescŭ.»

La pag. 76 spune că a tradusŭ în românesce cartea luĭ I. Muşcatirovicĭ despre sĕrbătorĭ şi, îndată ce se va găsi vr'unŭ patronŭ care să dea cheltuiala tiparuluĭ, va trimite-o să se tipăréscă. Insă ast-felŭ de patronŭ nu s'a găsitŭ şi cartea a rĕmasŭ netipărită. (Veḑĭ «Fabule» pag. 337.)

Ceea-ce privesce limba, scrie că Paulŭ Iorgovicĭ, în «Observaţiile» sale despre limba daco-românéscă, fórte înţeleptŭ a descoperitŭ cuvintele limbeĭ nóstre, arĕtândŭ cum amŭ puté aduce limba acésta

la originalulŭ eĭ celŭ adevĕratŭ. Şi urméză ast-felŭ : «Fiindŭ dar că materiile carĭ se cuprindŭ în cărticica acésta sunt pentru totŭ omulŭ care poftesce să-şĭ înfrumuseţeze năravurile sale, pentru aceea eŭ amŭ rĕmasŭ la cuvintele acele tuturorŭ cunoscute, pentru ca să pótă desĕvêrşitŭ înţelege aceia cari nu sunt desĕvêrşitŭ procopsiţĭ întru adevĕrurĭ.»

Dînsulŭ s'a servitŭ de limba vorbită de obşte. Şi a rĕuşitŭ bine. Limba acésta, curăţită binişorŭ de slavisme şi ferită cu totulŭ de neologisme, are scăderĭ sintactice, dar ne rĕspândesce unŭ aerŭ anticŭ, care ne încăldesce şi acum.

Dreptŭ specimenŭ, iată pagina primă, începutulŭ capitoluluĭ *Pentru dragoste :* «Dragostea nu este nimica alta, ci numaĭ o bucurie pentru cea desĕvêrşitŭ buna norocire a altora ; saŭ cu alte cuvinte: Dragostea este neîncetata poftă şi îndemnare cu buna norocire cea desĕvêrşitŭ altora, pe care îĭ iubimŭ, să le pricinuimŭ. Cu câtŭ maĭ multŭ ne bucurămŭ de binele lorŭ celŭ cu dreptate, cu atata maĭ multŭ îĭ iubimŭ. Iar dragostea este cea maĭ d'întâiŭ şi cea maĭ de căpetenie osebire a luĭ Dumnedeŭ. Bunătatea şi mila se nascŭ din dragoste. Tóte cele-lalte osebirĭ ale luĭ Dumnedeŭ, fără dragoste şi bunătate nicĭ spre unŭ folosŭ nu vorŭ fi nouĕ.»

Cartea însaşĭ se împarte în următórele capitole: Pentru dragoste, cu sub-împărţirile : Nu-ţĭ pară rĕŭ, făcêndŭ bine; Di ce e dreptŭ, apoĭ caută de veĭ puté să scapĭ ; Rĕspunsulŭ, adresatŭ cinstituluĭ părinte şi frate Serafimŭ ; Mĕ întrebĭ cine sunt eŭ şi cine mi-a datŭ putere să ieaŭ eŭ tonulŭ celŭ învĕţătorescŭ ; Imbĕtrânescŭ totdeauna învĕţându-mĕ; Prea înalta înţelepciune în cerŭ să stea deasupra de stele ; Ca să desrădĕcinezŭ rĕutatea din lumea acésta sunt ostenelele mele. — Pentru faptele bune, cu următórele titlurĭ: Faptele cele bune a le alege este maĭ bine ; Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ.

Precum arată şi titlurile aceste, cartea cuprinde unŭ şirŭ de învĕţăturĭ morale, naţionale şi patriotice fórte instructive; nu e tradusă verbalŭ, ci întocmită pentru Românĭ. Unde Dositeĭ Obradovicĭ produce obiceiurĭ de ale Sêrbilorŭ, Cichindeal le înlocuesce

cu datine de ale Romanilorŭ, comparându-le cu cele de ale poporuluĭ românŭ. Insușĭ elŭ ne spune acésta la pag. 34, ḑicêndŭ: «Lucrătorulŭ cărţeĭ acesteia d. Dositeĭ Obradovicĭ aduce aicĭ nisce obiceiurĭ ale Sêrbilorŭ, însă eŭ nu voiŭ să punŭ acele, ci tocmaĭ ale nóstre, carĭ stăpânescŭ până acum între noĭ, și din cele multe numaĭ vr'o câte-va voiŭ arĕtà; căcĭ a sositŭ acum vremea ca cu ochiĭ cu care amŭ vĕḑutŭ paiu în ochiulŭ altora, tocmaĭ cu aceia să vedemŭ bîrna în ochiulŭ nostru.»

Apoĭ începe a comparà obiceiurile și spune că Romaniĭ ţineaŭ sĕrbătórea Lupercalia pentru ca lupiĭ să nu le mânânce oile; totŭ ast-felŭ ţinŭ și Româniĭ la 12—17 Novembre sĕrbătorile lupilorŭ, când nu cutéză să taie nimica cu fórfecile, ca lupiĭ să nu le prăpădéscă oile. Romaniĭ serbaŭ la 22 Februarie ḑiua ḑeiţeĭ Formicalia saŭ Fornicas, aprinḑêndŭ în onórea eĭ grâŭ cu paie neîmblătite; ast-felŭ și la Românĭ, feciorii din poporŭ la lăsatulŭ de carne a Pascilorŭ facŭ séra focŭ și aprindŭ hodaiţe făcute de paie, ceea ce însă ocârmuirea a opritŭ. La 1 Maiŭ Romaniĭ ţineaŭ serbătórea Umbracolarum, făcêndu-șĭ umbră cu ramurĭ verḑĭ înaintea caselorŭ; iar Româniĭ în ḑiua de 1 Maiŭ punŭ armindenĭ înaintea caselorŭ. Romaniĭ aveaŭ în onórea luĭ Joe serbătorile holdelorŭ, ca grindina să nu le bată; intocmaĭ și Româniĭ serbéză Joile dintre Pascĭ și Rusaliĭ ca piétra să nu le strice holdele. La 24 Iunie Romaniĭ aveaŭ serbătórea Noroculuĭ; iar Româniĭ totŭ în ḑiua aceea facŭ cununĭ de florĭ de Sânziene, le aruncă pe acoperișulŭ caselorŭ, creḑêndŭ că acela e norocosŭ a căruĭ cunună rĕmâne sus, și nenorocosŭ a căruĭ cade jos. Romaniĭ strigaŭ în jocŭ, Româniĭ asemenea; Romaniĭ duceaŭ cu stégŭ mirésa acasă la casa mireluĭ, întocmaĭ ca Româniĭ în ḑiua de astăḑĭ. Romaniĭ puneaŭ în mâna mortuluĭ unŭ banŭ și rudele ilŭ petreceaŭ cu capulŭ golŭ și făceaŭ ospĕţulŭ mortuluĭ, chiar ca și aḑĭ Româniĭ.

Inșirândŭ aceste, Cichindeal constată că suntemŭ strănepoţiĭ Romanilorŭ, dar ḑice că totușĭ n'ar trebui să păstrămŭ tóte datinele, căcĭ multe sunt contrarie religiuneĭ creștine și umplu tótă viaţa Românuluĭ cu vrăjiturĭ.

Admitŭ că scopulŭ luĭ va fi fostŭ a șterge din superstițiunile poporuluĭ, dar nu încape îndoială că s'a servitŭ bucurosŭ de aceste comparațiunĭ, căcĭ prin ele afirmà latinitatea elementuluĭ românescŭ.

Intrégă lucrarea, în textŭ și printre rêndurĭ, are o vĕdită tendință d'a deșteptà poporulŭ românŭ, d'a-lŭ încuragià și de a-lŭ îndemnà la lucru și de a inspirà tuturorŭ încredere și tărie în vitalitatea némuluĭ românŭ.

O lectură acésta, care pe vremile acele, la 1802, a trebuitŭ să fie cetită cu multă plăcere și de sigurŭ a avutŭ un succesŭ mare!

Altă lucrare a sa a fostŭ volumulŭ intitulatŭ «*Adunare de lucrurĭ moralicescĭ*», publicatŭ la anulŭ 1808 în Buda, dedicatŭ luĭ Grigore Obradovicĭ, directorulŭ reg. alŭ șcólelorŭ din districtulŭ Timișoriĭ, nepotulŭ de frate alŭ luĭ Dositeĭ Obradovicĭ, după care a tradusŭ și acéstă lucrare.

In dedicația sa, Cichindeal aduce laude marĭ directoruluĭ școlarŭ Grigore Obradovicĭ, «căruia s'a împlinitŭ pofta luĭ cea maĭ ferbinte a se maĭ adăoge câmpulŭ activitățiĭ către dilecta nația sa românéscă,» ceea ce ar însemnà că și Obradovicĭ a fostŭ românŭ.

După dedicația plină de sentimente naționale și semnată numaĭ cu numele «Cichindeal», urméză o «Inainte cuvîntare», care de sigurŭ e tradusă, și apoĭ unŭ capitolŭ intitulatŭ «Către cetitorĭ,» care este scrisŭ de Cichindeal și în care face omagiĭ luĭ Dositeĭ Obradovicĭ, mulțămindŭ în sfîrșitŭ luĭ Christoforŭ Duca, negụțătorŭ în Grabațŭ, care a plătitŭ cheltuelile tiparuluĭ.

Cartea se imparte în următórele capitole: Pentru dragostea către învĕțătură; Pentru chiline istorieĭ pe scurtŭ; Pentru lucrurile de maĭ multe feliurĭ saŭ speciĭ; Ibdala și Balsora, o istorie prețiósă; O pereche de papucĭ saŭ călciunĭ; Pentru modru cu mare folosŭ a ceti; Pentru prietenĭ și prieteșugŭ.

Cuprinsulŭ este o culegere de felurite învĕțăturĭ și istorióre instructive. De astă dată Cichindeal a rĕmasŭ maĭ multŭ traducĕtorŭ decât localisatorŭ, căcĭ afară de unele alusiunĭ n'a prea făcutŭ aplicațiunĭ la Românĭ.

Volumulŭ are 104 pagine in-8° și se încheie cu acéstă însemnare: «Sfîrșitulŭ părții intâiŭ». Nu sciŭ, dacă a apărutŭ partea a doua.

În câtŭ pentru limbă, aicĭ nu s'a maĭ ținutŭ de principiulŭ enunciatŭ în prefața primeĭ sale lucrărĭ. A introdusŭ o mulțime de neologisme, care schimosescŭ limba-ĭ de maĭ nainte. Ast-felŭ găsimŭ între altele și următórele vorbe pe carĭ nu le vedemŭ în scrierea sa primă: honorată, patrie, publicŭ, comunŭ, informație, activitate, dilectă, abusurĭ, realitate, libertate, manuducere, satisfacție, exemplu, neglectŭ, dedicație, honestate, magnimitatulŭ, naturalŭ, ba într'unŭ locŭ (pag. 47) scrie homotemperatŭ saŭ omulŭ cu mĕsură etc. Și latiniséză forma exterióră a unorŭ cuvinte, ca «pone» în locŭ de pune, «bon» în locŭ de bunŭ, «dopă» în locŭ de după, «nome» în locŭ de nume, «spone» în locŭ de spune, etc.

O lucrare maĭ importantă a sa este «Epitomulŭ saŭ Scurte arĕtărĭ pentru sfânta biserică, pentru vesmintele eĭ și pentru Dumnezeéscа Liturghie, care se sĕvêrșesce într'însa. Așișderea și pentru preotulŭ și slogitoriulŭ luĭ Dumnedeŭ. Prin scurte întrebărĭ și rĕspunsurĭ, de folosŭ și de trebuințe slujitorilorŭ de cele sfinte, preoțilorŭ și diaconilorŭ, și tuturorŭ celorŭ ce gândescŭ aceste deregătoriĭ pre sine a luà. Prin părintele Cichindeal parochulŭ Becĭchereculuĭ micŭ traduse. In Buda, la crăésca tipografie a Universitățiĭ unguresci. 1808.»

Cartea are 80 de pagine in-8° și e dedicată episcopuluĭ Ștefanŭ Avacumovicĭ din Timișóra, pe care îlŭ numesce «patronŭ» și «făcĕtorŭ de bine» alŭ sĕŭ. Acésta a fostŭ la 1808; dar maĭ târḑiŭ — precum vĕḑurămŭ — patronulŭ și bine-făcĕtorulŭ acesta a devenitŭ celŭ maĭ aprigŭ prigonitorŭ alŭ luĭ.

Urméză apoĭ o «Inainte cuvîntare», probabilŭ prelucrată după Obradovicĭ, ce lămuresce trebuința acesteĭ lucrărĭ, care prin întrebărĭ și rĕspunsurĭ scurte arată ce este biserica și ce putere și însemnătate are liturghia sĕvêrșită într'însa. Spune că preoțimea n'are încă cunoscință despre mărturisirea creștinéscă, de óre-ce,

afară de catechismŭ, până acum nu s'aŭ publicatŭ în limba română cărțĭ despre luminarea rênduelei preoțescĭ. «E vremea odată, pentru Dumnedeŭ, esclamă elŭ, să deschidemŭ ochiĭ mințiĭ și aĭ inimeĭ nóstre ! Să nu rĕmână tot-deauna numaĭ la catechismŭ și la povățuirea cu mâna, căcĭ pân'atuncĭ nu se vorŭ întinde cu vîrsta maĭ departe.»

Cărțile cele maĭ trebuincióse celorŭ ce se gătescŭ pentru rênduiala preoțéscă, după vederile sale, sunt : «Dogmaticésca Teologie» saŭ Cuvîntarea de Dumnedeŭ a pravoslavniceĭ mărturisirĭ a Resărituluĭ; «Păstorésca Teologie» saŭ Învĕțătură pentru datoriile preoțescĭ; «Istoria Bisericéscă» saŭ Poveștĭ a Bisericeĭ de mărturisirea Rĕsărituluĭ.

Și declară că, îndată ce se vorŭ arĕtă atâția preoțĭ doritorĭ de a avé în limba română, ca să se pótă da la tiparŭ, le vorŭ puté avé.

Din acéstă declarațiune a luĭ Cichindeal, biografiĭ luĭ de până acum facŭ conclusiunea că operele înșirate aŭ și fostŭ gata ; dar din cuvintele acele încă nu se lămuresce cestiunea dacă le-a și scrisŭ, orĭ că le-arŭ fi lucratŭ numaĭ după ce le-arŭ fi cerutŭ unŭ numĕrŭ îndestulătorŭ de preoțĭ.

Apoĭ adaugă că maĭ trebuescŭ următórele lucrărĭ : Tâlculŭ faptelorŭ Apostolilorŭ, Măestria în cuvîntarea mințiĭ saŭ Filosofia, adică regulĭ a sci bine judecà și dreptŭ a gândi, Istoria firéscă, Homulia, Canónele sobórelorŭ a tótă lumea.

În sfîrșitŭ face unŭ apelŭ la preoțime și spune că nu este de ajunsŭ ca preoțiĭ să se arate lumiĭ numaĭ cu vestmintele și cu numele; nu este destulŭ să sĕvêrșéscă liturghia numaĭ prin îmbrăcare și desbrăcare, prin dicerea evangheliilorŭ, deschiderea și închiderea dverilorŭ, eșirea la ómenĭ, arĕtarea și intrarea în altarŭ și prin alte ceremoniĭ, nesciindŭ ce însemnéză și pentru ce se facŭ și — ceea-ce e de jale vrednicŭ — a lăsa sfânta liturghie fără de predicație, căcĭ liturghia fără învĕțătură este ca mâncarea fără sare.

Și încheie, îndemnândŭ preoțiĭ să țină cu ocasiunea liturghieĭ și cuvîntărĭ.

Lucrarea acésta, tipărită asemenea cu cheltuiala neguțătoruluĭ

Christoforŭ Duca din Grabaţŭ, are treĭ părţĭ: Partea primă e intitulată «Pentru domnedeésca Biserică şi sântele vase şi pentru veştmintele eĭ;» partea a doua «Pentru domnedeésca liturghiă;» partea a treia «Pentru preotŭ.»

Cuprinsulŭ se indică prin titlulŭ lungŭ pe care-lŭ reproduserămŭ maĭ sus. Este unŭ felŭ de catechismŭ în întrebărĭ şi rĕspunsurĭ relative la biserică şi la serviciulŭ dumnedeescŭ ce aŭ să facă preoţiĭ.

Limba e şi maĭ mestecată cu neologisme decât în scrierea precedentă. Aci găsimŭ cuvinte ca: graţie, traducţie, lingvă, gratitudine, cualitet, protecţie, sanctă, experienţă, predicaţie, natură, sanctificaţie, proprietate, circumstanţiĭ, cause etc. Dar trebue să constatămŭ că vorbele acestea obvinŭ maĭ cu sémă în prefaţă, parcă altulŭ ar fi scrisŭ acésta şi nu aceeaşĭ mână care a tradusŭ Epitomulŭ. Forma latinisătóre însă apare atâtŭ acolo, câtŭ şi aicea; ast-felŭ cetimŭ D*o*mnedeŭ, c*o*noscutŭ, p*o*tinţă, p*o*té, p*o*temŭ, s*o*nt, f*o*rmos, b*o*nĕtate, c*o*prinde, resp*o*nd, ba până şi «n*i*gre» în locŭ de «negre.»

A patra publicaţiune literară nu pórtă semnătura luĭ în frontispiciŭ, dar acrosticonulŭ de pe pagina 42 arată că autorulŭ este Cichindeal.

Titlulŭ acesteĭ broşurele de 62 pag. in-8° este următorulŭ: «Arĕtare despre starea acestorŭ noue introduse şcolaticescĭ Institutŭrĭ ale naţieĭ româneseĭ, sêrbescĭ şi grecescĭ. In Buda, cu tiparulŭ crăesciĭ tipografiĭ a Universităţiĭ unguresci din Peşta, 1813.»

Ea cuprinde istoriculŭ înfiinţăriĭ şcólelorŭ pedagogice pentru Grecĭ la Pesta, pentru Sêrbĭ la St. Andreĭ şi pentru Românĭ la Aradŭ, ocupându-se în deosebĭ de acésta din urmă, de care m'am servitŭ şi eŭ multŭ la scrierea acestorŭ schiţe.

La sfîrşitŭ se află câte-va versurĭ. Primulŭ este adresatŭ protopresbiterilorŭ. Alŭ doilea e dedicatŭ Impĕratuluĭ Franciscŭ I, făcêndu-ĭ elogiĭ pentru mĕsurile luate în interesulŭ instrucţiuniĭ poporale române şi acusândŭ pe ceĭ ce avuseră menirea să facă acésta, însă:

De aceste tóte
Puținŭ s'aŭ grijitŭ eĭ fórte;
Numaĭ carnea, laptele aŭ mâncatŭ,
Pentru turmă nimicŭ n'aŭ lucratŭ !

Și se încheie printr'unŭ epilogŭ întitulatŭ: «Iubiților cititorĭ», invitându-ĭ a contribuì pentru școla de la Aradŭ, dicêndŭ: «Care cunósce cum se cade starea nóstră, îmĭ va da dreptŭ, că sórtea nóstră e ticălósă, așa câtŭ nu cutezămŭ să spunemŭ totŭ necazulŭ nostru la nimenĭ, lasŭ să mărturiséscă lacrămile și suspinările starea nóstră!»

Ceea-ce privesce limba, acéstă lucrare, singura scriere cu totulŭ originală a luĭ Cichindeal, iarășĭ e maĭ curatŭ scrisă românesce. Se pare că încercarea luĭ de purificare radicală din cele douĕ scrierĭ precedente, n'a fostŭ bine primită din partea publiculuĭ cititorŭ, de aceea s'a întorsŭ la «limba de obște» de maĭ nainte.

Lucrarea cea din urmă și tot-odată cea maĭ importantă, care i-a făcutŭ numele cunoscutŭ și nemuritorŭ, este volumulŭ de fabule, care a apărutŭ sub titlulŭ:

Filosoficeștĭ și politiceștĭ prin **FABULE** *moralnice învățăturĭ. Acum intâĭa oară culese, și întru acest chip pre limba Româuéscă întocmite de* **Dimitrie Cichindeal**, *Parohul Becĭcherecului-mic și al shoalelor Preparande Româneștĭ din Aradulŭ-vechiŭ catechetŭ. In Buda, cu tiparĭulŭ Crăeșteĭ Typografiĭ a Universitățeĭ unguresci din Peșta. 1814.*

Precum se vede, titlulŭ difere de celŭ comunicatŭ luĭ Vulcanŭ în 1813, despre care vorbiĭ maĭ sus și pe care îlŭ reproducŭ maĭ la vale în corespondeța luĭ cu Vulcanŭ. Versurile din frunte lipsescŭ cu totulŭ, iar titlulŭ scurtŭ a fostŭ înlocuitŭ cu nisce parafrase lungĭ.

Cartea are 484 pagine in-8°; este dar și ca estensiune cea maĭ voluminósă lucrare a luĭ Cichindeal. Incepe cu o prefață, după care urméză fabulele, alŭ cărorŭ numĕrŭ este 154.

Acéstă lucrare a avutŭ unŭ succesŭ fórte mare, căcĭ pân'atuncĭ încă nu se publicaseră fabule în limba română; dar maĭ cu sémă pentru că sub modestulŭ titlu de «fabule» s'a ocupatŭ de cestiunile carĭ agitaŭ atuncĭ societatea și națiunea română, a destăinuitŭ o sumedenie de durerĭ ale poporuluĭ românŭ, a propovĕduitŭ deșteptarea națională, combătêndŭ desbinarea și îndemnândŭ pe frațĭ la iubire, stăruindŭ a stîrni în toțĭ rîvna de lucru, invocândŭ descendența nóstră latină și inspirândŭ tuturora credința neclintită a triumfuluĭ în viitorŭ.

Tendința acésta se indică numaĭ decât și pe față prin unŭ motto scosŭ din psalmĭ, care precedéză prefața și care sună astfelŭ: «Deschide-voiŭ în pilde gura mea și voiŭ arĕtà cele *ascunse.*»

Și maĭ la vale, între fabule, începe a spune cu mândrie că: «A se rușinà de némulŭ sĕŭ, aceea e dréptă prostie.» (1)

Apoĭ esclamă încuragiătorŭ: «Dóră va veni și acea fericită vreme, când și Româniĭ vorŭ dobândi odată învĕțătură și cărțĭ folositóre în limba lor!» (2)

Și nu peste multŭ enunță acestea: «Iară acuma a sositŭ vremea ca numele și pomenirea acelora, carĭ însemnéză ceva în obște, saŭ spre vecĭnica cinste și mărire, dacă sunt bunĭ, saŭ dacă suntŭ rĕĭ și netrebnicĭ, spre vecĭnica batjocură să rĕmână.» (3)

Și urméză cu convingere încuragiătóre: «Maĭ voescŭ în Becĭcherecuḷŭ-micŭ saŭ în satŭ la Berecsĕŭ să fiŭ preotŭ săracŭ, cu mintea luminată și cu cugetŭ curatŭ, decât în Bucurescĭ unŭ mitropolitŭ cu mintea întunecată și cu cugetŭ fără de pace.» (4)

In altŭ locŭ face acestŭ apelŭ: «Pentru aceea, o! prea cinstitŭ comunitatulŭ a némuluĭ omenescŭ, iar maĭ vêrtosŭ voĭ Românilorŭ, pentru carĭ scriŭ, ascultațĭ glasulŭ omeniriĭ, sfântulŭ glasŭ alŭ naturiĭ, și aceea va să ḑicŭ glasulŭ luĭ Dumneḑeŭ! Nu vĕ despărțițĭ, nu vĕ urîțĭ între voĭ înșivĕ pentru desclinirea legilorŭ nă-

(1) Fabule, pag. 161.
(2) Totŭ acolo, pag. 222.
(3) Totŭ acolo, pag. 452.
(4) Totŭ acolo, pag. 453.

lucite; biserica e a luĭ Christosŭ, ci numaĭ mândria, pizma și rĕutatea aŭ adusŭ acéstă deosebire și urîciune între atâția ómenĭ de omenie și bunĭ la inimă.» (1)

Și totŭ sub impresiunea acésta spune la sfîrșitŭ: «Să punemŭ nouĕ înainte, ce dulcéță și fericire ar fi, a vedé așà mare numĕrŭ de Românĭ că se iubescŭ ca frațiĭ și se omenescŭ!.... Nu e aicea Grecŭ, nicĭ Latinŭ, unitŭ și neunitŭ. Să fimŭ noĭ Româniĭ toțĭ una drepțĭ și adevĕrațĭ creștinĭ și credincioșĭ supușĭ aĭ împĕratuluĭ; apoĭ vomŭ fi aicea pre pămêntŭ, în câtŭ va fi cu putință, bunĭ, norocoșĭ, și după aceea în vecĭ fericițĭ!» (2)

Iar conclusiunea tuturora pare a fi esclamațiunea profetică: «Mintea! Mărită nație daco-românéscă în Banatŭ, în Téra-Românéscă, în Moldova, în Ardealŭ, în Téra-Ungurésca, mintea! când te veĭ luminà cu învĕțătura, cu luminatele fapte bune te veĭ uni, maĭ alésă nație nu va fi pre pămîntŭ înaintea ta. . . . Că faptele bune sunt ție firéscă omenie, mărirea, însuflețirea cea mare, bărbăția, aceste sunt faptele cele bune ale strămoșilorŭ tĕĭ, adecă ale Romanilorŭ celorŭ bĕtrânĭ!» (3)

Cuvintele aceste pe vremile acelea vorŭ fi sunatŭ ca tunetulŭ care strivesce totŭ ce-ĭ stă în cale și curăță atmosfera înnădușită, stîrnindŭ viață din culcușurile amorțiriĭ.

Româniĭ din părțile acelea, carĭ încă nu cetiseră Chronica luĭ Șincai, nicĭ Istoria luĭ Petru Maiorŭ, se trezirà ca dintr'unŭ somnŭ de mórte ; ascultară uimițĭ versulŭ care cu atâta tragere de inimă le tâlcuià necazurile și dorințele.... Iar cartea cu fabule deveni evanghelia lorŭ, din care toțĭ citiaŭ cu lăcomiă evlaviósă învĕțăturile pline de dragoste și de încuragiare, carĭ descoperindŭ greșelile trecutuluĭ, arĕtaŭ calea mântuințeĭ pentru viitorŭ.

Câtŭ de sguduitóre a pututŭ să fie vibrațiunea ce pĕtrunse tóte

(1) Totŭ acolo, pag. 258—259.
(2) Totŭ acolo, pag. 479—484.
(3) Totŭ acolo, pag. 274—275.

spiritele, se vede din lapidarele cuvinte ale luĭ I. Eliad, care cu douĕ-ḑecĭ şi patru de anĭ maĭ târḑiŭ, a scrisŭ aceste : «Fabulele luĭ Cichindeal, pot fi pentru Românĭ, pentru totŭ-deauna, tablele legiĭ aduse din pustie.» (1)

Vĕḑêndŭ acestŭ succesŭ covêrşitorŭ, nu ne putemŭ mirà că toţĭ ceĭ ce priviaŭ cu gelosie deşteptarea naţională română, s'aŭ speriatŭ... Fabulele s'aŭ confiscatŭ; autorulŭ lorŭ, destituitŭ dela catedră, a fostŭ prigonitŭ până la mórte.

*

Dar se ḑice, că fabulele acele nu sunt originale.

Aşa este. Ele, ba şi «Inainte-cuvîntarea» ce le precede, sunt lucrate după Dositeĭ Obradovicĭ. Rĕposatulŭ Ioanŭ Russu a probatŭ acésta cu desĕvêrşire, traducêndŭ fabulele luĭ Obradovicĭ şi publicându-le într'unŭ volumŭ (2). Prin traducerea acésta dînsulŭ a fácutŭ serviciŭ bunŭ literatureĭ române, căcĭ a aprinsŭ lumină în întunericulŭ ce împresurà până atuncĭ figura literară a luĭ Cichindeal.

Acéstă traducţiune nouă arată necontestabilŭ că Cichindeal a făcutŭ după Obradovicĭ nu numaĭ fabulele, ci şi învĕţăturile carĭ le însoţescŭ, şi că totŭ meritulŭ luĭ consistă în faptulŭ că le-a cam localisatŭ, aplicândŭ la Românĭ cele ce fabulistulŭ sêrbŭ a scrisŭ despre Sêrbĭ şi despre Albanezĭ. (3)

Păcatŭ că prin traducerea luĭ Russu nu se póte constatà deplinŭ: câtŭ şi unde a schimbatŭ Cichindeal, căcĭ singurŭ spune că, în ceea-ce privesce aplicarea la Românĭ a celorŭ ce scrie Dositeĭ Obradovicĭ despre Sêrbĭ, a urmatŭ şi dînsulŭ luĭ Cichindeal. (4)

Scopulŭ luĭ, precum ne spune în prefaţă, a fostŭ să facă cunoscutŭ prin traducerea acésta pe adevĕratulŭ autorŭ alŭ fabule-

(1) I. Eliad, precuvîntare la ediţiunea a II a Fabulelorŭ luĭ Cichindeal, Bucurescĭ, 1838, pag. XI.

(2) Fabulele luĭ Dimitrie Cichindeal în traducerea nouă, din originalulŭ sêrbescŭ alŭ luĭ Dositeĭ Obradovicĭ, de Ioan Russu. Aradŭ, 1885.

(3) Totŭ acolo, pag. XLIII.

(4) Totŭ acolo, pag. XLVII.

lorŭ (1). E bine, dar atuncĭ n'ar fi trebuitŭ să schimbe nimicŭ, ci să traducă fidelŭ numaĭ ceea ce a scrisŭ Obradovicĭ.

Dacă Russu ar fi tradusŭ purŭ și simplu pe fabulistulŭ sêrbŭ, fără nicĭ o aplicațiune la Românĭ scósă din Cichindeal, ar fi făcutŭ literatureĭ unŭ serviciŭ maĭ mare, unŭ serviciŭ completŭ, căcĭ atuncĭ prin traducerea sa amŭ puté stabili cum a scrisŭ Obradovicĭ și ce felŭ a modificatŭ Cichindeal, pe când ast-felŭ numaĭ ne-a indicatŭ originalulŭ, la care trebue să ne reîntórcemŭ.

Dar și de traducerea luĭ Russu putemŭ profită multŭ. Din cele ce dînsulŭ a tradusŭ fidelŭ, vedemŭ că Cichindeal a făcutŭ schimbărĭ maĭ marĭ și maĭ micĭ în unele învĕțăturĭ de ale fabulelorŭ; cea maĭ mare în învĕțătura fabuleĭ din urmă, unde a adăogatŭ vre-o două pagine.

Aceste schimbărĭ consistă maĭ cu sémă în înlocuirea numirilorŭ de Sêrbĭ, Albanezĭ saŭ Grecĭ, prin numele de «Românĭ». Une-orĭ ele sunt ceva maĭ lungĭ.

Dreptŭ exemple voiŭ pune aicĭ în comparațiune citațiunile de maĭ sus cu originalulŭ luĭ Obradovicĭ tradusŭ de Russu. Am alesŭ anume aceste, căcĭ tocmaĭ unele din ele aŭ fostŭ citate până acum la cele maĭ multe ocasiunĭ ca nisce enunciațiunĭ originale, carĭ facŭ gloria literară a luĭ Cichindeal.

Vorbele: «A se rușinà de némulŭ sĕŭ aceea e dréptă prostie» sunt adăogate de Cichindeal, căcĭ în traducerea luĭ Russu nu le găsimŭ. (2)

Pasagiulŭ citatŭ maĭ sus din Cichindeal : «Dóră va venì și acea fericită vreme, când și Româniĭ vorŭ dobândi odată învĕțătură și cărțĭ folositóre în limba lorŭ» — la Obradovicĭ se află astfelŭ: «Va veni timpulŭ celŭ fericitŭ când vorŭ avé și Albaneziĭ cărțĭ în limba lorŭ.» (3)

Cichindeal a ḑis: «Iară acuma a sositŭ vremea ca numele și pomenirea acelora, carĭ însemnéză ceva în obște, saŭ spre vecĭnica

(1) Totŭ acolo, pag. XLVIII.
(2) Totŭ acolo, pag. 60.
(3) Totŭ acolo, pag. 85.

cinste și mărire, dacă sunt bunĭ, saŭ dacă sunt rĕĭ și netrebnicĭ, spre vecĭnica batjocură să rĕmână.» Obradovicĭ spune așà : «Dar acum dejà a ajunsŭ timpulŭ ca numele și pomenirea acelora, carĭ însemnéză ceva în comună, să se predeie, dacă sunt bunĭ, vecĭniceĭ stime și glorie ; iară dacă sunt rĕĭ și netrebnicĭ, vecĭniceĭ deonestărĭ și batjocurĭ.» (1)

Bărbătésca hotărîre a luĭ Cichindeal: «Maĭ voescŭ în Becĭcherecului-micŭ saŭ în satŭ la Berecsĕu să fiŭ preotŭ săracŭ cu mintea luminată și cu cugetŭ curatŭ, decât în Bucurescĭ unŭ mitropolitŭ cu mintea întunecată și cu cugetŭ fără de pace,» — este imitată totŭ după Obradovicĭ, care ḑice: «Maĭ voescŭ să fiŭ în Semartonŭ saŭ în Voitegŭ preotŭ săracŭ cu mintea luminată și cu cugetŭ curatŭ, decât mitropolitŭ în Belgradŭ cu mintea întunecată de nesciință și cu consciință nepacĭnică.» (2)

Cichindeal scrie: «Pentru aceea, o! prea cinstitŭ comunitatulŭ a némuluĭ omenescŭ, iar maĭ vîrtosŭ voĭ Românilorŭ, pentru carĭ scriŭ, ascultațĭ glasulŭ omeniriĭ, sfântulŭ glasŭ alŭ naturiĭ și ceea ce va să ḑicŭ glasulŭ luĭ Dumneḑeŭ! Nu vĕ despărțițĭ, nu vĕ urîțĭ între voĭ înșivĕ pentru desclinirea legilorŭ nălucite ; biserica e a luĭ Christosŭ, ci numaĭ mândria, pizma și rĕutatea aŭ adusŭ acéstă deosebire și urîciune între atâția ómenĭ de omenie și bunĭ la inimă.» Iară Obradovicĭ a scrisŭ: «Pentru aceea, o prea onorată comunitate a némuluĭ omenescŭ, ascultă tu glasulŭ umanitățiĭ, sântulŭ glasŭ alŭ naturiĭ, iar acésta va să ḑică glasulŭ luĭ Dumneḑeŭ! Nu vĕ desbinațĭ, nicĭ vĕ urîțĭ între voĭ pentru biserica grécă și latină. Biserica este a luĭ Christosŭ, și nu e nicĭ grécă, nicĭ latină; numaĭ aroganța, disputa și rĕința aŭ introdusŭ numirile aceste, aŭ despărțitŭ și aŭ pusŭ în ură atâtea inimĭ oneste și bune ale ómenilorŭ.» (3)

Cichindeal: «Intre Românĭ, precum în Banatŭ, Țéra-Unguréscă, Ardealŭ, Țéra-Românéscă, Moldavia și în Bucovina, pretutindenea

(1) Totŭ acolo, pag. 198
(2) Totŭ acolo, pag. 198.
(3) Totŭ acolo, pag. 101.

se află ómenĭ avuțĭ, aŭ bărbăție și sunt iubitorĭ de străinĭ, bărbațĭ agerĭ, de cinste, spre bine aplecațĭ și sănătoșĭ, adecă cu cea de comunŭ ințelegere omenéscă dăruiți, și lângă aceea iubitorĭ de ostenélă. Și orĭ unde se și află, de se urĕscŭ între sine în vecinătate, pricina cea maĭ mare de acolo vine, că uniĭ sunt de legea grecéscă unită, iară alțiĭ de legea grecéscă neunită. Ceĭ d'întâĭ numescŭ pre ceĭ de alŭ doilea neunițĭ, iar aĭ doilea pre ceĭ d'întâĭ unițĭ. Iară numele celŭ cinstitŭ, frățescŭ și sfântŭ, creștinĭ, fiesce-carele pentru sine îlŭ ține, și acésta e între Româniĭ ceĭ pre la orașe, carĭ aŭ gustatŭ puțintea învĕțătură, arsenicum, aceștia sunt vulpile școliĭ.» (1)

Obradovicĭ: «In Serbia, Bosnia, în Slavonia, Dalmația și Herțegovina caracterulŭ sătenilorŭ regatelorŭ acestora pretutindenea e asemenea, ca și când arŭ fi, precum și sunt, o familie. In totŭ loculŭ unde staŭ bine, sunt marinimoșĭ, iubitorĭ de străinĭ, plinĭ de bărbăție, oneștĭ, plecațĭ spre bine și dăruițĭ cu ințelegere sănătósă, adecă de comunŭ omenéscă; pe lângă acésta și iubitorĭ de ostenélă. Și orĭ unde se urĕscŭ în vecinătate, acésta în partea cea maĭ mare provine de acolo, că uniĭ sunt de legea rĕsăriténă, iar alțiĭ de cea apusénă și se numescŭ uniĭ pe alțiĭ cu nisce numirĭ urîte și desprețuitóre; ceĭ d'întâĭ numescŭ pe ceĭ de aĭ doilea șocațĭ saŭ buniĭevațĭ, râmlenĭ saŭ latinĭ; iar aceștia pe aceia românĭ, rkațĭ și șismaticĭ, ținĕndŭ fiesce-carele numele celŭ onoratŭ, sfântŭ, frățescŭ, de creștinŭ, pentru sine; saŭ când numesce o parte pe cea-laltă de creștinĭ, aceea se face din deschilinită grație și modestie; dar din nenorocire rarŭ se întîmplă.» (2)

Cichindeal: «Să punemŭ nouĕ înainte, ce dulcéță și fericire ar fi a vedé așa mare numĕrŭ de Românĭ că se iubescŭ ca frațiĭ și se omenescŭ! Noĭ vedemŭ cu ochiĭ mila purtăriĭ de grije ceĭ vecĭnice! Că stăpânirea Turculuĭ scade și se împuținéză; iară cea creștinéscă de tóte părțile cresce și se înalță. Țéra-Românéscă și Moldova cu totulŭ se va scăpà cu vreme de Turcĭ; însă de nu va începe norodulŭ în pămînturile aceste a scuturà de pre sine cre-

(1) Fabulele luĭ Cichindeal, pag. 478, 479.
(2) Fabulele traduse după Obradovicĭ de I. Russu, pag. 209, 210.

dința deșértă, și de nu va desrădĕcinà acea bĕtrână și de de multŭ de Dumnedeŭ urîciósă vrajbă pentru lege, eĭ înșișĭ îșĭ vorŭ fi lorŭ Turcĭ și muncitorĭ.» (1)

Obradovicĭ: «Să ne presintăm, ce dulcéță și fericire ar fi de a vedé atâta poporŭ onestŭ, că se iubescŭ și se stiméză ca frațiĭ. Noĭ vedemŭ acum limpede mila provedințeĭ ceĭ vecĭnice. Stăpânirea și puterea turcéscă scade și se împuținéză, iar cea creștină cresce și se înalță din tóte părțile. Serbia, Bosnia și Herțegovina se vorŭ mântui și se vorŭ eliberà cu timpulŭ de Turcĭ; însă dacă poporulŭ în țérile aceste nu va începe a scuturà de pe sine superstițiunea, nu va desrădĕcinà acea vechiă și de Dumnedeŭ urîtă cértă și ură pentru lege, eĭ de sine îșĭ vorŭ fi Turcĭ și tiranĭ.» (2)

Nicĭ chiar memorabilulŭ apelŭ de înfrățire: «Nu e aicea Grecŭ nicĭ Latinŭ! etc.» citatŭ atâtŭ de multe orĭ în felurite lucrărĭ, nu este alŭ luĭ Cichindeal.

Iată cum sună acesta la elŭ: «Nu e aicea Grecŭ, nicĭ Latinŭ, unitŭ și neunitŭ. Să fimŭ noĭ Româniĭ toțĭ una dreptĭ și adevĕrațĭ creștinĭ și credincioșĭ supușĭ aĭ împĕratuluĭ; apoĭ vomŭ fi aicea pre pămîntŭ, în câtŭ va fi cu putință, bunĭ, norocoșĭ și după aceea în vecĭ fericițĭ.» (3)

Și acum iată cum l'a scrisŭ Obradovicĭ: «Nu este aicĭ Grecŭ, nicĭ Latinŭ, unitŭ și neunitŭ. Să fimŭ numaĭ adevĕrațĭ creștinĭ, apoĭ vomŭ fi și aicĭ, în câtŭ e cu putință pre pămîntŭ, bine norocoșĭ și după aceea în vecĭ, Amin!» (4)

Ar maĭ urmà să constatămŭ paternitatea renumiteĭ esclamațiunĭ: «Mintea! Mărită nație daco-românéscă! etc.» Dar asta e identică și în traducerea luĭ Russu. Se vede că în loculŭ acesta a adoptatŭ și dînsulŭ aplicațiunea luĭ Cichindeal; cu mica deosebire numaĭ că elŭ cu Obradovicĭ încheie prin vorbele: «Onestitatea, gloria, mărinimia, bărbăția sunt virtuțile tale strămoșescĭ;» (5) iar

(1) Fabulele luĭ Cichindeal, pag. 479.
(2) Fabulele luĭ Obradovicĭ traduse de Russu, pag. 210.
(3) Fabulele luĭ Cichindeal, pag. 484.
(4) Fabulele luĭ Obradovicĭ, traduse de Russu, pag. 213.
(5) Totŭ acolo, pag. 110.

Cichindeal termină așà: «Aceste sunt faptele cele bune ale strămoșilorŭ tĕĭ, adecă ale Romanilorŭ celorŭ bĕtrânĭ.» (1)

*

Ioanŭ Russu, care n'are o vorbă bună pentru Cichindeal, scrie că acesta de aceea n'a numitŭ pe adevĕratulŭ autorŭ, cum făcuse la traducerile sale de maĭ înainte, căcĭ la 1814 — când apărură Fabulele — Dositeĭ Obrabovicĭ erà mortŭ și ast-felŭ putea să crédă că va trece dreptŭ autorŭ alŭ acelora. (2)

Totŭ elŭ maĭ spune că Cichindeal de aceea n'a tradusŭ verbalŭ pe Obradovicĭ, ca nu cum-va cetitorulŭ să afle, că nu elŭ, ci Obradovicĭ a compusŭ cartea fabulelorŭ. (3)

Este adevĕratŭ că Cichindeal nu arată în fruntea cărțiĭ sale numele autoruluĭ după care a prelucratŭ fabulele; dar elŭ nu se afișéză nicĭ ca autorŭ, ci spune că fabulele sunt întocmite — adică prelucrate — pe limba românéscă. (4)

Dacă n'a numitŭ pe Obradovicĭ, causa va fi fostŭ că nu l'a pututŭ considerà dreptŭ autorŭ, de óre-ce chiar titlulŭ cărțiĭ aceluia spunea că fabulele acele sunt traduse. Acelŭ titlu sună ast-felŭ: «Fabulele luĭ Esop și ale celorŭ-lalțĭ feluriţĭ scriitorĭ de fabule din diferite limbĭ *traduse* etc.» (5)

Cichindeal s'a servitŭ de traducerea luĭ Obradovicĭ, dar n'a transplantat'o tótă și pretutindene întocmaĭ, ci numaĭ cele ce i-aŭ părutŭ potrivite pentru cetitoriĭ sĕĭ; a ștersŭ, a modificatŭ și a aplicatŭ după chibzuiala sa. Și tocmaĭ acesta-ĭ meritulŭ sĕŭ de frunte.

Cetitoriĭ din vremile acelea, carĭ sciaŭ că tóte cărțile publicate de dînsulŭ aŭ fostŭ traduse și dintre carĭ celŭ puținŭ ceĭ maĭ culțĭ

(1) Veḍĭ tótă citațiunea maĭ sus.

(2) Fabulele luĭ Obradovicĭ, trad. de Russu, pag. XXXIX.

(3) Totŭ acolo, pag. XL.

(4) Veḍĭ maĭ sus (pag. 313) titlulŭ întregŭ alŭ fabulelorŭ luĭ Cichindeal.

(5) Fabulele luĭ Obradovicĭ traduse de Russu, pag. XXXVIII. Dositeĭ Obradovicĭ s'a nāscutŭ la Ciacova în Banatŭ, la anulŭ 1739, din părinţĭ Sèrbĭ, dar a sciutŭ și românesce. A fostŭ unŭ călugărŭ fórte învĕțatŭ, carele a cutreeratŭ lumea și a muritŭ la Belgradŭ în 1811. (Ioanŭ Russu, opulŭ citatŭ, pag. III și XXXIX.)

cunosceaŭ genulŭ literarŭ alŭ luĭ Esop, nicĭ eĭ n'aŭ avutŭ convingerea că fabulele aceste sunt originale. Episcopulŭ Vulcanŭ îlŭ întrébă la 1 Ianuarie 1815: «Intórse sunt fabulele acestea de pre altă carte saŭ ba? Şi de sunt, de pre ce carte sunt întórse? Aŭ tóte sunt întórse saŭ numaĭ unele; adaus'aĭ tu multŭ într'însele şi în carĭ, saŭ nu?» (1)

N'am putută să daŭ de rĕspunsulŭ luĭ Cichindeal la acéstă scrisóre, şi ast-felŭ nu sunt în posiţiunea d'a puté constatà, dacă dînsulŭ a susţinutŭ orĭ ba că fabulele sunt originale ale luĭ, saŭ prelucrate şi traduse după altulŭ.

Dar din scrisórea ce episcopulŭ Vulcanŭ a adresatŭ la 21 Novembre 1816 luĭ Cichindeal, putemŭ să tragemŭ conclusiunea, că acesta a rĕspunsŭ că fabulele sunt traduse, căcĭ în acea scrisóre Vulcanŭ dice: «Fiind-că te îndeletnicescĭ cu întórcerea cărţilorŭ, câtŭ maĭ în grabă avêndŭ prilegiŭ ţi-oiŭ trimite pe celŭ ce ţ'amŭ fostŭ făgăduitŭ. . . .» (2)

D-lŭ V. A. Urechiă, în studiulŭ sĕŭ analiticŭ asupra luĭ Cichindeal, scrisŭ la 1865, dice: «Inspiraţiunile luĭ Cichindeal, după noĭ, sunt pe de o parte Esop şi pe altă parte marea luĭ iubire de adevĕrŭ, de frumosŭ, de bine, cu deosebire de românismŭ.» (3)

Da, aşà este. Insă, în câtŭ pentru inspiraţiunea directă a luĭ Esop, trebue să facemŭ o modificare. Cele desfăşurate maĭ sus arată că Cichindeal nu s'a servitŭ directŭ de Esop, ci numaĭ de traducĕtorulŭ saŭ maĭ bine de prelucrătorulŭ aceluia, adică de Obradovicĭ, carele însuşĭ a întrodusŭ multe schimbărĭ în formă, adoptate tóte şi de Cichindeal. Prin urmare, Cichindeal póte fi comparatŭ cu Esop numaĭ în ceea ce privesce sîmburele fabulelorŭ; dar în câtŭ pentru esecutare şi formă, deosebirile între elŭ şi între Esop, arĕtate cu atâta pĕtrundere de d-lŭ V. A. Urechiă în studiulŭ sĕŭ citatŭ, sunt a se declinà în favorulŭ luĭ Dositeĭ Obradovicĭ, de la care le-a primitŭ şi Cichindeal.

(1) Corespondenţa cu Vulcanŭ, nr. XVIII.
(2) Totŭ acolo, nr. XXVIII.
(3) V. A. Urechiă, Opere complecte, Conferinţe şi discursurĭ, seria B, tom. I, pag. 107.

Insă originalitatea, prelucrarea orĭ traducerea acestorŭ fabule, pentru noĭ este o cestiune secundară; căcĭ nu fabulele înseșĭ aŭ produsŭ succesulŭ mare, nu ele aŭ făcutŭ numele luĭ Cichindeal atâtŭ de popularŭ, ci aplicațiunea pentru Românĭ a învĕțăturilorŭ carĭ urméză fabulelorŭ, aplicațiunĭ alŭ cărorŭ autorŭ incontestabilŭ este elŭ.

După ce amŭ probatŭ că fabulele n'aŭ fostŭ lucrările propriĭ ale luĭ Cichindeal, ci numaĭ întocmite pe românesce după Obradovicĭ, se înțelege că nu maĭ e cuvîntŭ pentru care să facemŭ analisa lorŭ, ceea ce compete numaĭ autorilorŭ originalĭ. O comparațiune cu originalulŭ, spre a se puté constatà câtŭ a tradusŭ și câtŭ a schimbatŭ, iată datoria ce aveamŭ de făcutŭ. Eŭ credŭ că prin comparațiunile indicate maĭ sus m'am achitatŭ și în privirea acésta.

Rĕmâne să mĕ pronunțŭ asupra limbeĭ. Aicĭ potŭ să citezŭ douĕ opiniunĭ competente :

Eliad scrie : «Nu e carte din vremile acestea și până astădĭ să nu fie plină de barbarismurĭ, ca că dicŭ așa; și fabulele luĭ Cichindeal cuprindŭ o limbă câtŭ se póte pe acele vremĭ maĭ corectă și maĭ românéscă generală, în câtŭ fabula Cobățuluĭ cu Cuculŭ și a Rîndunelеĭ cu cele-lalte paserĭ, cu învĕțăturile lorŭ potŭ fi unŭ modelŭ și de gramatică și de moralŭ sănĕtosŭ.» (1)

Iar d-lŭ V. A. Urechiă ne dă următórea aprețiare: «Póte n'amŭ puté dice despre stilulŭ sĕŭ că este de-apururea corectŭ și de o sintaxă de-apururea românéscă. In adevĕrŭ, se simte în multe fabule obicĭnuința autoruluĭ, dacă nu a gândi, celŭ puținŭ de a se exprimà în o limbă cu o sintaxă diferită de aceea a limbeĭ române. Așa întrebuințarea verbuluĭ la finea fraseĭ și în urma complinirilorŭ, acusă deprinderea, cunoscința limbeĭ germane... In privirea limbagiuluĭ, elŭ este maĭ purŭ de bună sémă decât era în de obște pe la aniĭ edităriĭ fabulelorŭ, dară totușĭ cuprinde încă multe vorbe, când străine, când provincialismĭ ardelenĭ, bănățenĭ, etc.» (2)

(1) Eliad, precuvintare la ediția II a Fabulelorŭ luĭ Cichindeal, pag. X, XI.

(2) V. A. Urechiă, lucrarea citată, pag. 106.

Care va să ḑică, amândoĭ constată că limba luĭ Cichindeal este cea maĭ posibilă corectă în vremile acelea. Defectele de sintaxă, resultatŭ alŭ studiilorŭ făcute în limbĭ străine opuse geniuluĭ limbeĭ române, sunt unŭ timbru alŭ epoceĭ în care limba română nu era formată de locŭ și scriitoriĭ n'aveaŭ modele dinaintea lorŭ. In câtŭ pentru provincialismĭ, aceia daŭ lucrăriĭ unŭ felŭ de coloritŭ poporalŭ, care a contribuitŭ multŭ ca ea să fie cetită cu atâta plăcere până și de clasele maĭ puținŭ culte.

*

Maĭ avemŭ a lămuri o cestiune.

Prin Banatŭ există credința, care mi s'a comunicatŭ și mie în firulŭ scrieriĭ acestorŭ rêndurĭ și care maĭ de multŭ a fostŭ discutată și în publicitate (1), că adică nu Cichindeal a tradusŭ și lucratŭ aceste fabule, căcĭ elŭ nicĭ n'a sciutŭ bine sêrbesce, — ci Mihaiŭ Roșu alias Martinovicĭ, fostulŭ sĕŭ profesorŭ, carele însă n'a cutezatŭ să le publice sub numele sĕŭ.

Maĭ întâĭ voiŭ constată, că Cichindeal a sciutŭ sêrbesce.

Insușĭ elŭ ne spune acésta în prefața «Către cetitoriŭ» din «Adunarea de lucrărĭ moralicescĭ», care începe cu aceste cuvinte:

«Eŭ mĕ bucurŭ, iubite cetitoriŭ, că sciŭ sêrbesce, maĭ tare pentru că pociŭ înțelege cărțile d-luĭ Dositeĭ Obradovicĭ, și mulțămescŭ luĭ Dumneḑeŭ că sunt născutŭ în timpurile cărțilorŭ luĭ.»

Admitŭ însă că moșŭ Mihaiŭ Roșu i-a ajutatŭ la traducere. Așà mĕ informase și colegulŭ nostru d-lŭ Vinc. Babeșŭ, carele petrecêndu-șĭ copilăria aprópe de comuna Jădanĭ, unde Mihaiŭ Roșu s'a născutŭ și a petrecutŭ aniĭ din urmă aĭ viețiĭ sale, a auḑitŭ din părințĭ că acesta și Cichindeal aŭ lucratŭ împreună fabulele, căcĭ «Moșŭ Mihaiŭ» scia carte sêrbéscă încă maĭ perfectŭ decât Cichindeal.

Orĭ-cine i-a ajutatŭ, fabulele glorifică numaĭ numele luĭ Cichindeal. La 24 de anĭ după eșirea cărțiĭ sale, la 1838, I. Eliad, părintele literatureĭ române, i-a făcutŭ monumentulŭ neperitorŭ prin precuvîntarea ce a scrisŭ la edițiunea a doua.

*

(1) «Lumina», fóie bisericéscă, scolastică, etc., Aradŭ, 1873, Nr. 36 și 42.

Ș'acum încheiămŭ.

Firulŭ trebue să-lŭ căutămŭ în Becĭcherecul-micŭ. Matricula bisericeĭ de acolo arată că Cichindeal a funcționatŭ ca parochŭ până la 19 Augustŭ 1817. Atuncĭ s'a bolnăvitŭ greŭ; dar neavêndŭ cine să-lŭ grijéscă, cu voința proprie a fostŭ dusŭ într'unŭ spitalŭ din Timișóra. (1) Aicĭ a rĕposatŭ la 19 Ianuarie 1818; însă, conformŭ ultimeĭ sale voințe, cadavrulŭ luĭ a fostŭ transportatŭ la Becĭcherecculŭ-micŭ, unde s'a înmormîntatŭ la 22 Ianuarie 1818. (2)

Uniĭ susținŭ că elŭ n'a muritŭ în Timișóra, ci simțindu-șĭ sfîrșitulŭ, la dorința luĭ, a fostŭ dusŭ încă viŭ, cu unŭ carŭ cu boĭ, la Becĭcherecculŭ-micŭ, unde apoĭ a și încetatŭ din viață.

E indusŭ în matriculă pe pagina 121, nr. 623, data 22 Ianuarie 1818, cu textŭ sêrbescŭ: «Robulŭ luĭ Dumnedeŭ Dimitrie Cichindeal, locuitorŭ alŭ Becĭchereculuĭ-micŭ, înmormîntatŭ prin mine preotulŭ gr. orient. Pavel Nadașchi.» (3)

Trebue să notămŭ aicĭ și tradițiunea, care spune că mórtea-ĭ n'a fostŭ naturală. Uniĭ dicŭ că elŭ s'ar fi otrăvitŭ (4) ; iar alțiĭ susținŭ că l'ar fi înveninatŭ Sêrbiĭ. (5) Care va fi adevĕratulŭ adevĕrŭ și dacă aceste tradițiunĭ opuse aŭ óre-care basă reală, numaĭ a Totŭ-sciutorulŭ Dumnedeŭ póte să scie.

Noĭ vĕdurămŭ desfășurându-se înaintea nóstră o tragedie, alŭ căreĭ actŭ finalŭ a fostŭ mórtea luĭ. Cortina a cădutŭ și noĭ stămŭ emoționațĭ, cu lacrămĭ în ochĭ.

Dar la mormîntulŭ luĭ să ne revocămŭ în memorie cuvintele luĭ Eliad: «Cetițĭ, tinerilorŭ, pe Paulŭ Iorgovicĭ, Petru Maiorŭ, Cichindeal, Șincai. . . . și vețĭ învĕță într'înșiĭ și limba vóstră și ceea ce aŭ fostŭ moșiĭ voștri și ceea ce vețĭ puté fi, de vețĭ urmà învĕțăturile lorŭ!» (6)

---

(1) Comunicatŭ de preotulŭ Svetoniŭ Petrovicĭ.
(2) Comunicatŭ de Petrovicĭ și Agrima.
(3) Comunicatŭ de Svet. Petrovicĭ.
(4) Comunicatŭ prin Petru Agrima.
(5) Panteonulŭ Românŭ, Dim. Cichindeal.
(6) I. Eliad, Precuvîntare la a doua ediție a fabulelorŭ luĭ Cichindeal, pag. XII.

DOCUMENTE INTRODUCETÓRE

I

Recursŭ majestaticŭ.

Sacratissima Majestas! Non tam exrecta Juventutis Institutione promanans nostra cum Reipublicæ emolumento indissolubili vinculo conjuncta felicitas svasit, quam paterna erga æqualem cum reliquis congremialibus Nationibus prolium nostrorum educationem obligatio sub gravi coram Divino Tribunali dandæ Responsionis onere, ultro citraque exegit, ut per oportuna hac cum Demetrii Stephanovits Nationalium Scholarum nostrarum Directoris morte die 7-a hujus mensis interventa, affulgente occasione genuinas causas rectæ Juventutis nostræ educationi ab ipsa saluberrimi hujus Instituti Introductione pertinaciter obstantes, fine tandem ponendæ necessariæ medelæ Sacratissimæ Majestati Vestræ in homagiali submissione de genu substernere non itermitteremus.

Nos Romanarum Coloniarum per Trajanum Imperatorem anno Christi, ad huc 105 Daciæ illocatarum indubii posteri, cum Hungaris longe tardius horsum advenientibus, ex que Daciæ parte cum Tibisco conterminante, et vicina Pannonia novum Regnum a nomine suo Hungaria dictum efformantibus Christianam fidem amplexi communem hanc Patriam adversus quasvis ex terras impetitiones unitis semper viribus tutati sumus, tutamurque de præsenti etiam.

Magna Theresia Majestatis Vestræ Sacratisimæ avia probe statuens: neminem bonum esse posse sine Deo, sine Religione, ut sedatio tantisper Bellorum turbinibus perpetuo duraturum fundamentalem futuræ suæ, ac subjectarum Nationum felicitatis, publicueque securitatis poneret lapidem, erectionem Nationalium ubique Scholarum in quibus sine discrimine cujusvis Nationis Juventuti, ex qua Reipublicæ consistentia paratur, mox cum

prima ætate veræ Religionis principia per rectam educationem instillentur, clementer resolvere dignata est.

Ast a quo Rascianica Natio Anno 1690 primo per Patriarcham Arzenium Csernovich e vicinis Turcicis Provinciis horsum adducta prædominium Religionale, quod supra tota nostra gremiali Natione habere volebat, cum Nationis scissione in partem sibi adhærentem, prout arrogavit, ita etiam sensim sine sensu stabilivisset, Deus novit, utrum nostrum fatum, vel vero [quia absque ullo derogamine dictum sit] antelatæ nationis livor secum ita ferat, sufficit, quod etiamsi Natio nostra Banaticæ hujus Provinciæ duas puras, Rascianica autem non nisi unam mixtam efficeret Tertiam, attamen quemadmodum Episcopos, qui cum Gremialibus Parochis, et Plebe, ita Directores quoque Nationalium Scholarum, qui cum pædagogis, et suis alummis sine interprete sensa sua communicare voluissent, nullos hucusque potuerimus habere.

Imo cum Juventus illarum communitatum in quarum gremio una alterave Rascianica familia residet, talibus qualibus Rascianicis imbuerentur Litteris aliarum vero pure Romanarum, vulgo valachicarum communitatum Juventus ob Rascianorum Directorum, non ejusdem Institutionem, sed indiscretum solummodo quæstum pro suo fine habentium imperitiam, penitus negligeretur, ipsa res viva quasi voce loquitur nostram Religionalem cum antelata Natione connexionem ob praeclusum nobis commune nationalium scholarum beneficium in Mitylenecis unice principiis fundatam esse.

Mitylenei quidem Populi Jure victricum armorum devictis pro pœna per se Nationibus Literariam Liberorum educationem inhibuerunt, verum congremialis Rascianica Natio summo Terræ principi æqualem omnium subjectarum Nationum educationem habere volenti pari obligamine subjecta in nostram Nationem, nec ex defixæ sedis prioritate, nec ex Religionis connexione, nec ex animarum pluralitate, nec ex alio quocumque respectu cum gravi nostro præjudicio, graviorique publici emolumenti detrimento tale Jus sibi arrogare potest.

Ut igitur hic abusus in obversum Divini, humanique Juris directus tandem eradicetur, Divinumque summi Terræ Principis quoad Juventutis educationem Institutum nobis quoque commune, et efficax reddatur, Majestatem Vestram Sacratissiman, tamquam communem omnium subjectarum Nationum Patrem, per omme id, quod sacrum, sanctumque esse potest, de genu oramus, atque obsecramus, dignetur respectivis Dicasteriis idclementer impingere, ut pro nationalium Scholarum nostrarum Directore talem nationalem virum stabiliendum proponant, cujus moralis character, et necessariæ ad hoc officium scientiæ, ex dato desuper praevie specimine notæ sint; facto hoc suo removebit Majestas Vestra Sacratissima quæstuaria Ju-

ventutis nostræ educationi opposita impedimenta, et ad constitutionalem Religionem, quæ est fœcundissima Radix, et solidissimum fundamentum Regum, et nationum consistentiæ felicitatis, et securitatis Publicæ, viam aperiet, qua Liberi nostri malam de nobis communiter conceptam opinionem brevi evertent, data que inde adaltiora quæque studia occasione, si quidem avitæ virtutis igniculi in nostra natione nequaquam extincti, sed per neglectam educationem tantum suppresi essent, ostendent se cum summa Publici utilitate veros Romanos esse Posteros. Sacratissimæ Majestatis Vestræ. Temesvarini die 29 Junii 1807. Humillimi, perpetuoque fideles subditi: *Stephanus Athanassievits* m. p., Lugosiensis, *Georgius Petrovits* m. p., Belinczensis Protopresbiteri, *Petrus Popovits* m. p., Bogsániensis, *Demetrius Czikingyal* m. p., Kis Becskerekensis Parochi, Universæ Banatus Temesiensis Valachicæ Nationis Requisiti.

(Din archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

II.

Copia 26,854.

Intimatulŭ Locotenenţeĭ din Buda

către episcopulŭ Paulŭ Avacumovicĭ, relativŭ la deschiderea preparandieĭ din Aradŭ.

Illustris plurimum Reverende Amice, Illrme ac Rrdme Domine Episcope nobis abservandissime!

Cum Sua Mattas Ssma Populos Graeco non unito ritui addictos paterna Clementia jugiter Complecti, cunctaque institutionis litterariæ et educationis publice ac ita felicitatis Civilis Consequendæ Medio Eisdem indesinenti Sollicitudine ultro clementer elargiri, atque ad benignas catenus dispositiones suas ociori effectui mancipandas, Scholas Præparandorum Nationales initio futuri Mensis 9-bris Termino quippe stylo quidem Gregoriano in Diem 15-am stylo autem Iuliano in 3-tiam eiusdem Mensis incidente infallibiliter aperiandas jubere dignata sit, oportunum omnino ad altissime præfixum Scopum Petitio etiam Altissime renunciati Superioris Regii Scholarom Græco non Unitarum Inspectoris sufragante, assequendum et promovendum adinventum est; ut, Cum universi huius ritus populi benignam, Altefatæ Suæ Mattis Ssmæ munificentiam homagiali in submissione noscere, indeque ad implenentum fidelium, prout Subditos decet Officiorum, quæ Conflandum, Fundum Scholasticum, adeoque promotionem altissimarum intentionum respiciunt, sponte perduci, sinistras vero de hanc Instituto subortas Ideas abiicere, positaque impedimenta superare ex eorum

ipsorum liberalioris Culturæ Commodo sit, Eisdem in Templo Dei Collectis Clementia hæc Cæsareo Regia in Consolationem propriarum, quibus perfruentur, Scholarum et educationis publicæ directa efficaciter denuo explanetur incolecturque.

Quo proinde fidem de positiva paterna Suæ Mattis Ssm̃æ clementissima mente plenarie Convincantur, perspectaque promanatura exinde felicitate Institutum *hocce* litterarium et educationis pronius amplectantur, atque ad Dotationem illius fundum scholasticum mediantibus benevolis oblatis ultro Conflare pergant, Prastæ DVræ præsentibus Committendum duxit Consilium hoc Lttle Regium, ut eadem die, qua juxta inalterabilam Suæ Mattis Ssmæ benignam voluntatem Præparandorum Scholæ huius ritus et populationum Nationales solenniter aperientur, die utpote Dominica tam Præta Dvra personaliter in Loco residentionali sacram Lyturgiam Celebrare, pias de incolumitate Summi Terræ Principis, more in Ecclesiis suis ritu orientali Usitato in Congressu Populi fundere Sermonemque sacrum, quo ad Stantes Fideles de Clementia Cæsareo Regia cum Scholis Præparandorum in effectum deducta plenarie informentur, tenere, atque fundum Scholasticum oblatis dotandum, amplificandumque impensius Commendare non intermittat, quam et in id ipsum per subordinatum quoque, Clerum ubique Locorum institui et sic dictum Blagodenstive servari faciat unaque illis, e subordinato Clero suo, qui ex se accomodo sermone Ecclesiastico populum excitare nequirent, scriptam et totalem rei Complexum exhaurientem Orationem seu Dictionem velut occasione nativitatis et Resurrectionis Christi fieri assolet, Transmittas, Præmissorum et effectum procuratura et acceleratura Eadem Prætta Dvřa.

Datum ex Consilio Reo Lttli Hngro Budae die 20 Oct. anno millesimo octingentesimo duodecimo Celebrato.

Prættae Dvřae

ad officia paratus
paratissimi
Josephus Comes Brunsvik m. p.
Joannes Latinovics m. p.
Baro Josephus Barkoczy m. p.

Illustri plurimum Rñdo, Illm̃o ac Rñdmo Dño Paulo Avacumovicĭ Gr. n. u. r. Episcopo Aradiensi, Amico, nobis observandissimo.

Aradinum.

(De pe copia din archivulŭ consistoriuluĭ gr. or. românŭ din Oradea-mare.)

III.

Cercularulŭ episcopuluĭ Paulŭ Avacumovicĭ către clerulŭ diecesanŭ, cu ocasiunea deschideriĭ preparandieĭ din Aradŭ.

Cinstite Domnule Preses Consistorialnicŭ, şi Protoprosviterŭ

mie iubite!

Fiind-că a Sa Prea sfinţită Chesaro-Crăiéscă Mărire, ca a totŭ prea înaltŭ alŭ sĕŭ gândŭ, pentru luminarea şi norocirea noroduluĭ nostru, către sfirşitŭ să-lŭ aducă, bine aŭ voitŭ prin milostivulŭ a Înălţatuluĭ Ţiitorŭ de locŭ Sfatŭ Crăescŭ Unguresc, către mine sub nro 26854 slobodŭtŭ Intimatŭ prea milostivesce a însciinţà, cum că scólele preparanşilorŭ, în a 3-a ḑi luniĭ Noemvrie după vechiulŭ callendarŭ, iar în 15 ḑile Noemvrie după noulŭ callendarŭ acestuia anŭ curgĕtorŭ de a bună sémă şi neschimbatŭ se vorŭ deschide, şi se vorŭ începe, dreptŭ aceea se poruncesce, ca şi totŭ norodulŭ nostru în Bisericĭ despre aceea să se însciinţeze, precum ca însuşĭ acela chiarŭ să véḑă, ce felŭ îndurare a totŭ prea milostivulŭ alŭ nostru Monarchŭ, spre norodulŭ nostru varsă, şi aşà de niscarĭ nestatornice, şi neîntemeiate gândurĭ pentru aceste şcóle să înceteze, însă de acolo şi aceea să véḑă, cum-că dintr'altă parte a noroduluĭ nostru, ca şi a credincioşilorŭ supuşĭ datorinţeĭ este în totŭ modulŭ acésta a totŭ prea înaltă Voie, prin îndurătóre dăruinţe de bună voie spre fundușulŭ şcólelorŭ dimpreună a ajutà.

Insă ca norodulŭ despre aceea, cum că de a bună sémă, în ḑiua cea maĭ sus numită curgerea şcólelorŭ preparanşilorŭ se va începe deplinŭ a se încrede, şi aceleaşĭ şcóle maĭ bunŭ sporŭ a avé să pótă, iar norodulŭ dăruinţe pe fundușulŭ şcólelorŭ şi maĭ departe cu tótă rîvna a face să nu înceteze, se poruncesce ca în numita ḑi în alŭ 3-le Noemvrie după callendarulŭ nostru, iar în 15 Noemvrie după callendarulŭ noŭ an. c., în care ḑi fără de îndoială şcólele preparanşilorŭ se vorŭ deschide, în tóte bisericile după Dumneḑeésca Liturghie, cuvîntŭ noroduluĭ să se spună, întru care cuvîntŭ însciinţare trebue să se facă, precum a totŭ milostivulŭ Monarchŭ a totŭ prea înaltulŭ gândŭ alŭ sĕŭ, pentru şcólele preparanşilorŭ întru împlinire a-lŭ aduce, şi în acea ḑi, acelea şcóle cu prăznuire a le deschide prea înduratŭ bine aŭ voitŭ, şi cu acestŭ prilegiŭ şi norodulŭ să se chieme ca pe acelŭ fundușŭ alŭ şcólelorŭ dăruinţe de bună voie şi maĭ departe, cu multă îndurare să facă şi să deie, şi după aceea, cea obicĭnuită mulţămire să se facă.

Acésta dar C. Domnieĭ Tale însciinţândŭ preporuncescŭ, ca C. Domnia Ta în 3/15 Noemvrie în persónă Dumnedeéscă Liturghie să sĕvêrşescĭ, şi după sĕvêrşirea aceeaşĭ, aicĭ sub adăogatulŭ *Cuvîntŭ* noroduluĭ să spuĭ, apoĭ după aceea cea obicĭnuită mulţămire a săvêrşi să facĭ. Pe lângă acésta datorinţeĭ să aibĭ mintonŭ după primirea acesteia, şi aşà nicĭ în câtŭ maĭ puţinŭ zăbăvindŭ acésta pe la toţĭ parochialnicĭĭ preoţĭ după acolo obicĭnuitulŭ modŭ, a curentălui, ca şi Eĭ totŭ însulŭ în Biserica sa după spusulŭ maĭ nainte modŭ în 3 (15) dile Noemvrie a. c. după ce se va sĕvêrşi Dumnedeésca Liturghie, adăugatulŭ Cuvêntŭ noroduluĭ cu înfiertată rîvnă, şi bucurie să procitéscă, şi după aceea cea obicĭnuită mulţămire cu cântare *Pre tine Dumnedeule Te lăudămŭ* să facă, pentru că întru una şi aceeaşĭ di în tóte Eparchiile, şi în tóte locurile a noroduluĭ nostru aceea se poruncesce să se facă. Insă la care locurĭ acestŭ circulariŭ până în a 3-a di a luneĭ Noemvrie după alŭ nostru, iar 15 dile a luĭ Noemvrie după noulŭ callendarŭ nu va veni, în acelea locurĭ a doua saŭ a treia Duminecă, adecă în 10 saŭ 17 dile luniĭ Noemvrie a. c. după callendarulŭ nostru, precum adecă acestŭ circulariŭ acolo maĭ de vreme saŭ maĭ târdiŭ va sosi, aceea mulţămire după prescrisŭ maĭ susŭ modru nelăsatŭ, sub greumentulŭ rĕspunsuluĭ să facă, şi la dascăliĭ tuturorŭ locurilorŭ şi la alţiĭ carĭ vorŭ avé voie să umble la şcóla preparanşilorŭ, să se arate ca să nu întârdieze încóce la învĕţătură întru aceea şcólă a veni, pentru că de aci înainte nicĭ în cinulŭ preoţoscŭ nu se vorŭ primi, nicĭ Diaconĭ şi Preoţĭ a fi nu vorŭ puté, fără numaĭ aceia cariĭ învĕţăturile întru aceea şcólă vorŭ sevêrşi. Apoĭ maĭ pe urmă pentru împlinirea acestuĭ a totŭ prea înaltŭ lucru să nu leşĭ cu vreme relaţia C. Domnieĭ Tale încóce a trimite. Intru altele preaporuncindu-te acoperĕmîntuluĭ luĭ Dumnedeŭ, rĕmâiŭ

Al. C. Domnieĭ Tale.

In Aradŭ în 27 Oct. 1812.

voitorŭ de bine
P. A. Epp. m. p.

D-sale Pr. Pr. al Orădiĭ-marĭ.

Din afară:

Cinstituluĭ Domnŭ Mihailŭ Manuiloviĉĭ Preses Consistoriumuluĭ din V. Velencze de l. g. n. u. şi Protopresviterŭ Orădiĭ-marĭ, iar a slăvitelorŭ Varmegiĭ Araduluĭ şi Bihăriĭ asessorŭ mie iubitŭ să se deie.

M. V. Velencze.

(Originalulŭ în archivulŭ consistoriuluĭ gr. or românŭ din Oradea-mare.)

IV.

Cuvîntŭ
trimisŭ de episcopulŭ Paulŭ Avacumovicĭ din Aradŭ preşedinteluĭ consistoriuluĭ gr. or. din Oradea-mare şi tuturorŭ protopopilorŭ spre a se cetì în Bisericĭ în ḑiua deschideriĭ preparandieĭ din Aradŭ.

Cinstite Domnule Preses şi Proto-Presbiterŭ, Bine cucernicilorŭ Kir Administratorĭ, Cucernicilorŭ Parochialnicĭ Preoţĭ, Capelanĭ şi Diaconĭ, De bunŭ némŭ născuţilorŭ Nemeşĭ, De cinstitŭ némŭ născuţilorŭ Biraie, Juraţĭ, şi de obşte tuturorŭ carĭ vĕ aflaţĭ în păzita de Dumneḑeŭ Eparchia nóstră a Araduluĭ, Pravoslavnicilorŭ Creştinĭ, noue între Christosŭ Iubiţilorŭ Fiĭ, Darŭ, Milă, Pace şi Totŭ Binele de la Dumneḑeŭ!

Maĭ de multe orĭ dimpreună fiind Voĭ în biserică adunaţĭ, s'aŭ vestitŭ vouĕ, precum a Sa Prea Sfinţită Chesaro-Crăiéscă Mărire, pentru norocirea noroduluĭ nostru prea milostivesce a rêndui bine aŭ voitŭ, ca şcólele pentru preparanşĭ să se rênduéscă, unde să vorŭ aceia ómenĭ, carĭ chiemarea învĕţătorilorŭ a primì vorŭ avé, a închipui, precum ca prin mijlocirea lorŭ tinerimea nóstră întru luminare a se aduce să pótă. Socotiţĭ Pravoslavnicilorŭ creştinĭ, care altulŭ, folosŭ de acésta a totŭ Prea Înaltă gândire a aşteptà are, fără numaĭ norodulŭ nostru, pentru că maĭ vîrtosŭ pentru a nóstră tinerime aceste şcóle se ridică, de unde bărbaţĭ, şi pentru némulŭ nostru, şi pentru patrie spre folosŭ a eşi, însuşĭ pre sine, pre Dumneḑeŭ, şi sfîrşitulŭ vederiĭ sale a cunósce, şi aşà nu numaĭ întru acéstă lume pe sine norocoşĭ, ce şi întru cea-laltă lume fericiţĭ se potŭ face.

Fieşte-care dintre Voĭ poftesce ca să fie norocosŭ, fieşte-care dintre Voĭ poftesce ca să fie şi întru ceea-laltă lume fericitŭ, totŭ părintele, ḑicŭ tóte aceste bunătăţĭ următorilorŭ sĕĭ din tótă inima poftesce, însă nu-ĭ destulŭ numaĭ poftă a avé, ce de lipsă este şi trudă şi jertfe a face, ca acestŭ sfîrşitŭ, şi împlinirea pofteĭ a ajunge să pótă, aşà dar de lipsă este ca acestŭ sfîrşitŭ nouĕ însuşĭ şi următorilorŭ noştri a dobândi să putemŭ, îndreptărilorŭ şi învĕţăturilorŭ celorŭ de lipsă pre sine să predămŭ, şi să ne supunemŭ.

Mărirea Sa a nostru a Totŭ prea milostivulŭ Monarchŭ din acea dragoste a Totŭ prea înnaltă, care către norodulŭ nostru bine aŭ voitŭ tot-deauna a o avé, şi întru acéstă întîmplare folositóre sa a totŭ prea milostivesce nouă a cinstì nu s'a lăpĕdatŭ, ci tóte orênduelile prea înduratŭ le-a făcutŭ, pre maĭ marele Inspectorŭ, a şcólelorŭ directorĭ, caticheţĭ, şi învĕţătorĭ

preparanşilorŭ, carĭ pentru şcólele cele sêrbescĭ a preparanşilorŭ treĭ şi unŭ catechetŭ, atâţia pentru cele românescĭ, şi unŭ catechetŭ, şi pentru cea grecéscă unŭ învĕţătorŭ şi unŭ catechetŭ rênduiţĭ sunt, i-aŭ anumitŭ şi ḑiua de astăḑĭ a Totŭ prea înnaltŭ aŭ rênduitŭ, întru care şcólele preparanşilorŭ cu prăznuire a se deschide, şi curgerea sa, adecă cele sêrbescĭ în st. Andreĭ, cele românescĭ în Aradulŭ-vechiŭ, iar cea grecéscă în Peşta, a avé aŭ începutŭ; astăḑĭ dar se începŭ şcólele preparanşilorŭ, astăḑĭ este ḑiua de prăznuire némuluĭ nostru, pentru că astăḑĭ începutulŭ închipuiriĭ norociriĭ şi fericiriĭ noroduluĭ şi iubiţilorŭ următorilorŭ noştri se începe.

Insă fiindŭ că blagoslovenia luĭ Dumneḑeŭ în totŭ lucrulŭ celŭ bunŭ de lipsă este şi fără de aceea blagoslovenie nicĭ unŭ sporŭ nu vomŭ dobândi, pentru aceea, precum jertfa de astăḑĭ, şi rugăciunile nóstre către Dumneḑeŭ amŭ adusŭ pentru norocirea, îndelungŭ de ḑile a Totŭ prea milostivuluĭ Monarchŭ şi Părinteluluĭ nostru, aşà şi pentru aceea pre Făcĕtorulŭ celŭ de sus acum iarăşĭ îlŭ vomŭ rugà, ca luarea acésta înainte să o blagoslovéscă, celorŭ ce vorŭ să se înveţe, în ajutorŭ să le fie şi lorŭ darŭ să le dăruéscă, ca bunŭ sporŭ învĕţăturile a primì să le pótă.

Folosulŭ acestora şcóle vedé-veţĭ Pravoslavnicilorŭ Creştinĭ, când după vr'o câtă-va vreme, şi după săvĕrşirea curgeriĭ şcólelorŭ, fraţiĭ, fecioriĭ şi nepoţiĭ voştriĭ cu învĕţăturĭ şi cu luminare înfrumseţaţĭ în sînulŭ vostru înapoĭ se vorŭ întórce, şi tinerimeĭ vóstre, plăcute luĭ Dumneḑeŭ, împĕrăţieĭ, şi patrieĭ de lipsă, şi lorŭ pre de folosŭ învĕţăturĭ vorŭ împărtăşì. O! Pravoslavnicilorŭ Creştinĭ de abia aşteptŭ a ajunge acea vreme, ca despre acésta întru vederea tuturora, şi cu ruşinea acelora, carĭ într'altŭ chipŭ aŭ socotitŭ, să vĕ încredinţaţĭ.

Din sufletŭ, şi din trupŭ cum că-ĭ alcătuitŭ omulŭ nimenea nu se va îndoi, aşişderea şi acésta cum că-ĭ sufletulŭ maĭ frumósă fiinţă decât trupulŭ, fiesce-cine cunósce. Ce folosŭ darŭ este nouĕ avuţie a strînge şi fórte a ne îngriji acésta următorilorŭ noştri a lăsà, décă puterile cele sufletescĭ înfrumseţate nu sunt, când noĭ numaĭ pre lângă bună crescere şi pre lângă bună închipuire a puterilorŭ sufletescĭ întru cunóscerea datorinţelorŭ nóstre credinţeĭ şi a legiĭ, şi norocoşĭ a fi, şi a ne mântui putemŭ. Insă fiind-că acuma modrulŭ şi prilegiulŭ nouĕ ni se dă închipuire a dobândi, pentru aceea atâta maĭ mare dorinţă ne stă nouĕ înainte spre acestŭ sfîrşitŭ mijlocirĭ a pune, jertfe, şi aducerĭ a face, precum că sfîrşitulŭ acesta cu atâta maĭ uşorŭ şi maĭ curîndŭ a ajunge să putemŭ.

Cu ce faţă între alte noróde a ne arĕtà vomŭ puté, dacă întru acéstă rîvnă vomŭ slăbi, cum vomŭ a luĭ Dumneḑeŭ şi a Totŭ prea înaltă Chesaro-Crăiéscă neplăcere şi mânie a înconjurà, şi de aceea a scăpà, dacă Dumneḑeŭ poftesce ca pre sine totŭ-dauna în maĭ mare sĕvêrşire să ne

aducemŭ, şi aşà sfîrşitulŭ zidiriĭ nóstre să cunóscemŭ, dacă a Totŭ prea milostivulŭ Monarchŭ şi patria dela noĭ aştéptă, ca dorinţele nóstre cele supuşesticescĭ să le cunóscemŭ şi celora-lalţĭ a patrieĭ fiilorŭ pre sine să ne asemĕnămŭ.

Pentru aceea, ca şi mânia luĭ Dumneḑeŭ, atotŭ Prea înalta neplăcere, şi a patrieĭ urgie, pre sine să nu o tragemŭ, să alergămŭ mijlocirĭ a da spre închipuire acésta, să dămŭ după putinţa nóstră, din averile nóstre pe şcólele preparanşilorŭ, şi pe funduşurile directorilorŭ, celorŭ ce cu şcólele ocârmuiescŭ, să nu aşteptămŭ ca cu atâta trudă şi de atâte orĭ dela noĭ să se céră, ci îngrabă, şi singurĭ, maĭ înainte decât ce ni se aduce aminte aceea să facemŭ, şi acésta orĭ de vomŭ da pe aceste şcóle slugì-va nouĕ spre mângăerea nóstră, pentru că cu acésta pe următoriĭ noştri, carĭ nouĕ ne sunt maĭ dragĭ, din întunereculŭ, şi din nenorocire îĭ vomŭ mântui, şi în norocirea lumiĭ acesteia, iar în ceea-lalte lumĭ mântuire îĭ vomŭ aduce. Aminŭ.

Pravoslavnicŭ Episcopŭ Aradululĭ, Enopolieĭ, Orăḑiĭ-marĭ, Halmagiuluĭ şi acestora părţilorŭ.

In Aradŭ în 3 ḑile Noembrie 1812 după vechiulŭ Callendarŭ.

D-luĭ Pr. Pr. alŭ Orăḑiĭ-marĭ.

P. A. Epp. m. p.

(Originalulŭ în archivulŭ consistoruluĭ gr. or. românŭ din Oradea-mare.)

DIN CORESPONDENŢA LUI CICHINDEAL

CU EPISCOPULŬ

SAMUILŬ VULCANŬ.

I

Vulcanŭ către Cichindeal.

Frate!

Luândŭ dela tine şi dela Traila scrisóre din Peşcĭ, n'am lipsitŭ îndată pentru amêndoĭ a scrie, unde am socotitŭ, despre care şi pe Traila să-lŭ însciinţezĭ; însă puţină nădejde am, ca să puteţĭ óre-care-va dorita profesorie dobândi, sêrbimea împotriva vóstră lucrândŭ.

Poftescŭ să fiţĭ sănătoşĭ.

Oradie 12 Noembre, (31 Oct. st. v.) 1812. Episcopŭ *Samoilŭ*, m. p.

Din afară:

M. Varadino. Admodum Reverendo Domino Demetrio Czikindeal Parocho Kissbecskerekiensi.

p. Aradinum.

Temesvarinum.

Kis Becskerek.

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

II.

Vulcanŭ către Cichindeal.

Fiule!

Eŭ încă mĕ bucurŭ de şcóla vóstră, şi cum-că între învĕţătorĭ şi tu eştĭ, căcĭ amêndouĕ aceste am doritŭ şi întru amêndouĕ şi eŭ m'am ostenitŭ, şi în sĕptĕmâna ce vine de arŭ aduce dela Aradŭ aicia fărină, prin aceia ómenĭ îţĭ voiŭ trimite despre catechisaţie şi catechismurĭ maĭ multe cărţĭ, carĭ eŭ tocma spre acestŭ sfîrşitŭ le-am fostŭ adusŭ dela Beciŭ aŭ

trecutŭ unŭ anŭ, așișderea îțĭ voĭ trimite despre tâlcuirea evangheliĭ, numaĭ te rogŭ să ieĭ séma, ca nicĭ de cum să nu te depărtăzĭ dela învĕțătura cea de obște catolicéscă, și să nu socotescĭ, că de veĭ grăi numaĭ în școlă, nu vor sci și Episcopiĭ învĕțătura ta, căcĭ a tale învĕțăturĭ s'or nevoi Episcopiĭ a le avé, ca dintr'însele să pótă arĕtà, cum-că îțĭ este învĕțătura străină. Așișderea mĕ rogŭ să-mĭ scriĭ ce trebue să învețe și ceĭa-lalțĭ profesorĭ, ca și pe dînșiĭ după a mea putință să-ĭ ajutŭ cu cărțĭ. Iar cărțile acestea ți-le voĭ trimite până ce ți-le veĭ puté cumpĕrà, pofteseŭ să fiĭ sănĕtosŭ.

Oradie, 12 Decembre 1812. *Samoilă*, m. s.

Episcopŭ.

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

III.

Vulcanŭ către Cichindeal.

Iubite!

Domnulŭ Administratorŭ Redai a fostŭ pornitŭ către Aradŭ, când ți-am luatŭ scrisórea din 21 Ianuarie. Insă nu mĕ îndoescŭ, cum-că după a sa bunătate nu te va primi și cuprinde cu bucurie și pre tine și pre ceĭa-lalțĭ profesorĭ, și elŭ întru aceea lucrândŭ, ca acelŭ institutumŭ alŭ vostru să se ridice.

In câtŭ este pentru cartea, care prin mânile tale am îndreptatŭ către archimandritulŭ Kengelaț, ca cu atâta să fiŭ maĭ încredințatŭ, cum că aŭ primit'o, cum aĭ pututŭ să socotescĭ, cum că eŭ am înțelegere cu elŭ despre episcopiile vóstre? In scrisórea acésta este învĕluită altă scrisóre deschisă a unuĭ omŭ, care nice n'aŭ visatŭ despre Episcopie. Pentru aceea grăbesce a o trimite luĭ Kengelaț, și o trimite cu prilegiŭ ca acela, câtŭ chiar să poțĭ crede, cum-că îĭ va da-o în mână. Dumnedeŭ îțĭ deie totŭ binele.

Alŭ tĕŭ

Oradie, 7 Febr. 1813.

Ca unŭ frate

Samoilă Vulcanŭ, m. p.

Episcopŭ.

Din afară:

Admodum Reverendo Domino Demetrio Czikindeal Instituti Literarii Valachici Catechetæ.

p. Szalontam. *Aradini.*

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare).

IV.

Vulcanŭ către Cichindeal.

Iubite fiule!

Scrisórea cea de dĕunăḍĭ — acuma e gata, pentru aceea de cum-va părintele protopopŭ dela G. nu póte să vină după ea, scrie-mĭ, ca așișderea prin părintele Farcaș de veĭ socoti a fi bine să ți-o trimitŭ. Poftescŭ să fiĭ sănĕtosŭ. Oradia, 9 Septembrie 813.

Episcopŭ, *Samoilŭ*, m. p.

Din afară:

Admodum Reverendo Domino Demetrio Tzikindeal in Literario Instituto Aradinensi catechetae.

Aradini.

Totŭ din afară pe partea sigiluluĭ:

Literas has illico consignari curet intitulato.

(Sigilulŭ monogramŭ.) *S. V.*

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

V.

Vulcanŭ către Cichindeal.

Fiule!

De veĭ căpătă vre unŭ scriitorŭ bunŭ între preoțĭ, care să scrie maĭ frumosŭ decât este acésta scrisă, dă să o scrie, că eŭ voindŭ ca nu cum-va să vină lucru la ivélă, n'amŭ cutezatŭ a-lŭ da să-lŭ scrie la altulŭ, fără numaĭ la nepotulŭ meŭ, însă și așà precum este scrisă póte să mérgă. Bine ar fi de ar puté doĭ din clerŭ să mérgă cu dînsa, să o deie la Impĕratulŭ în mână, și apoĭ și la alțĭ domnĭ să o comendăluéscă cerere. Maĭ alesŭ prințuluĭ Karl, prințuluĭ Maximilian, sfetniculuĭ conferențialŭ Loreanțĭ, Archiepiscopuluĭ Hohenwart, în cancelarie la Preḍeșu, și la referentu și la alțiĭ, Palatinușuluĭ și altora cărora vețĭ socoti a fi de trebuință. Eŭ așŭ socoti, cum-că mie încă ar trebuì ca clerulŭ, care se va iscăli în instanția acésta să-mĭ scrie batĕrŭ câtŭ de scurtă, și în limba românéscă, o rugăminte ca aceea, ca întru acésta și eŭ să vĕ ajutŭ, că avêndŭ eŭ o

scrisóre ca acésta cu maĭ mare cutezare oĭ puté lucrà, ce voescŭ a face tocmaĭ de nu-mĭ vorŭ scrie.

Despre tóte ce vețĭ lucrà de amĕruntulŭ să-mĭ scriĭ. Poftescŭ să fiĭ sănătosŭ.

19 Sept. cal. noŭ (anulŭ lipsesce) (1813(?).

Episcopŭ *Samoilŭ* m. p.

Primit-aĭ scrisórea acésta, însciințézĕ-mĕ așișderea pentru ducere, plătesce părinteluĭ Farcaș, bucurosŭ așŭ plăti eŭ, dar amŭ socotitŭ că maĭ adeveritŭ și curèndŭ va veni de nu voĭ plăti.

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.

VI.

Cichindeal către Vulcanŭ.

Preosfințite D. Episcope!

Instanția s'aŭ datŭ la unŭ încredutŭ prietenŭ alŭ meŭ asesorŭ alŭ Varmegiĭ Timișoriĭ cu numele Szantoo și elŭ alta menunatŭ iarășĭ scopuluĭ celĭ d'întâiŭ asemenea a lucratŭ. Una pentru Inălțatulŭ Impĕratŭ, alta Impĕrătesiĭ, Cardinaluluĭ Hohenwart, Kronprinzuluĭ, luĭ Lorenz con. Ministr. Kanzleruluĭ, Palatin : și Preosfinții Tale, tóte aceste în maĭ multe originalurĭ curatŭ se prescriŭ, și acuma pre serbătorile céste viitóre mĕ voĭ grijà de subscrierea cleruluĭ, și apoĭ fieșce-care la loculŭ eĭ se va trimite

Insă maĭ nainte de acésta uniĭ din Protopopĭ voescŭ a avé parola Preosfinții Tale, nu cum-va pentru dragostea protopopuluĭ Orădiĭ-marĭ veĭ face pre Igumenulŭ fratele luĭ Episcopŭ la Aradŭ, (căcĭ acésta se scie, că acela va fi Episcopŭ pre care veĭ voi Preosfinția Ta, aibă nu aibă multe votumuri) și aceștia de și arată că sunt românĭ din Ardealŭ, nu e adevĕratŭ, căcĭ muma lorŭ spune aicea că eĭ sunt de viță de muscalŭ saŭ rușĭ, și eŭ potŭ crede, că Igumenulŭ e cu pĕrulŭ tare roșu. Și maĭ pre urmă și acésta cerŭ ca să arĕțĭ pre cine aĭ avé voie a fi Episcopŭ la Aradŭ, nu cum-va uniĭ să se ostenéscă, și alțiĭ de-a gata să intre întru bucuria Episcopieĭ, despre aceste avèndŭ eŭ ceva la mână vre-unŭ semnŭ îĭ voĭ puté încredință, și maĭ lesne aduce la subscriere. Eŭ am îndrăsnitŭ acésta a spune, și mĕ rogŭ de iertăciune, că ce nu așĭ îndrăsni eŭ pentru binele némuluĭ meŭ dice orĭcuĭ-va ceva.

Despre Nestoroviciu nostru pociŭ atâta să vĕ scriŭ că aŭ strînsŭ și dela Sêrbĭ și dela Românĭ din Peșta și din alte orașe, precum și din Banatŭ banĭ, și hrănesce Sêrbĭ în convictulŭ lor, iară nouĕ ne-a scosŭ ochiĭ cu

cele 252 f. v. v. dela protopopulŭ Orădiĭ-marĭ, şi aceste încă nu credŭ că nu de frică nouĕ i-a îndreptatŭ. Bine ar fi de s'ar face vre-o întrebare dela Kanzler despre acéstа vre-o întrebare, că şi noĭ avemŭ destuĭ sĕracĭ aicea, şi nu e dreptŭ cu baniĭ nostri să se hrănéscă Sèrbiĭ domnesce iar aĭ noştri cu bietulŭ mălaiŭ.

Scóte-ne din pământulŭ Egipetuluĭ şi din casa robieĭ.

Acésta subt *A,* aŭ dat-o după sĕvêrşirea Egsament: de 5 lunĭ, ne îmbucurasemŭ şi am mulţămitŭ acestuĭ neguţiitorŭ iară alta vulpie cu acésta subt *B,* aŭ împedecatŭ cea d'întâiŭ, căcĭ elŭ ne-aŭ băgatŭ aicea cu atâta omŭ în nisce cocióbe, şi nu aŭ făcutŭ după declaraţia luĭ şi Dumnedeŭ scie face-va aŭ ba. Eŭ am disŭ luĭ Nestorovicĭ să primimŭ pre 5 annĭ dela celŭ d'întâiŭ, şi Rekopfu (care e datŭ acuma în arendă cu 400 f.) să-lŭ dămŭ noĭ în a rendă şi baniĭ să vie la fundaţie până ce va face stăpânulŭ Rekopfuluĭ Arsicĭ burgermaisterulŭ şcólă precum s'a făgăduitŭ, însă dicerea mea nu a folositŭ nimica că căsile pre 5 anĭ 9 sobe le-amŭ perdutŭ atuncia, în Rekopfŭ e birtŭ, dar noĭ ne tragemŭ 212 preparandĭ prin alte case care Arsicĭ pentru scólă pre o vreme în arendă le-a luatŭ, fiindŭ că plătesce numaĭ 300 f: iară de pre Rekopfŭ care l'a anumitŭ şcólă, trage 400 f. Acéste tóte bine le scie Nestorovicĭ şi póte că ar fi şi făcutŭ elŭ ceva, însă are la sine pe unŭ actuarius de sêrbŭ acesta îlŭórtă de nasŭ şi acestŭ multe le împedecă. Vitregĭ şi paace.

Prin Banatŭ s'aŭ resfiratŭ mulţĭ Servienĭ, acésta e sciutŭ de Turcŭ fugindŭ, însă tare se vorbesce prin Banatŭ că ómeniĭ aceştia aşà varvarĭ fiindŭ, lotri şi sĕlbaticĭ vorŭ aţiţa în primăvéră vre-o rescólă maĭ vîrtosŭ pre lângă marginea Dunăriĭ, şi prin locurile unde sunt eĭ; întâiŭ pentru că şi eĭ şi aĭ noştri sunt în mare lipsă de bucate, a doua mulţĭ şi de aĭ nóstre împĕrăţiĭ ómenĭ fiindŭ tare asupriţĭ de domniĭ, cine scie ce gândescŭ; destulŭ că mulţĭ se temŭ căcĭ primăvéra e tufósă şi Servieniĭ sunt dedaţĭ, ş-acuma facŭ destule snóbe, că maĭ deunădĭ aŭ omorîtŭ pre unŭ căprarŭ în mijloculŭ Timişoriĭ. Decĭ ar fi bine să se facă arĕtare în sus despre Servienĭ maĭ timpuriŭ, ca nu cum-va în urmă să fie târdiŭ, eŭ nu pociŭ prinde omu de mână şi să-lŭ arĕtŭ care mi-aŭ spusŭ acésta, ci audŭ de tóte laturile şi aşà sună vorba de comunŭ prin Bănatŭ. Acésta o potŭ maĭ mulţĭ adeveri. Scrisorile îmĭ vinŭ bine prin Farcaş. Intru altele me comendo în mila părintéscă, şi sunt

Alŭ Preosfinţ. Tale

In 19 Decembre, 1813. *Cunoscutulŭ,* m. p.

(Originalulŭ, manuscrisŭ alŭ luĭ Cichindeal, în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

VII.

TITULA CĂRŢII CARE O INTIPĂRESCŬ

Din loculŭ de subt sóre
Din cetatea Bonaveste
S'aŭ adusŭ cu sudóre
Românuluĭ fără veste.

FABULE

ŞI

INVĚŢĂTURI MORALE

1813.

Va fi cartea acésta grósă de 30 de cóle.

(Originalulŭ, manuscrisŭ alŭ luĭ Cichindeal, în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

VIII.

Cichindeal către Vulcanŭ.

Preosfinţile Domnule Episcópe!
Alŭ meŭ milostive Patróne!

Aicea sub A, trimitŭ relaţia care o amŭ trimis-o consilier: Nestorovicĭ, ca să vedĭ ce facŭ Sêrbiĭ de noĭ, toţĭ ne otrăvimŭ în şcóla acésta de aburile mierosŭ care acuma încăldindu-se soba ese din părete, în tómna trecută am spusŭ luĭ Nestorovicĭ că localŭ directoru care e fără de nicĭ o trébă, de vreme ce nimica scie, e neguţiitorŭ cu rifu, cu vinŭ şi cu răchie, speculantŭ, Sava Arsicĭ, aŭ începutŭ a fierbe mierea în şcólă, şi aceea va fi spre marea vătămare sănătăţiĭ nóstre, care acuma le simţescŭ şi profesoriĭ, şi toţĭ preparandiĭ; şi nimica nu aŭ ajutatŭ. Pre Nestorovicĭ ilŭ interesiruesce tare Arsicĭ, că i-aŭ făgăduitŭ că ilŭ va face nemeşŭ, şi Arsicĭ numaĭ cu gura, şi cu péna pre hârtie face, iară întru lucrare să aducă ceva ba. Mĕ rogŭ fă o întrebuinţare din relaţia nóstră, că sciŭ că Nestorovicĭ va tăcé, ci arŭ fi bine să-lŭ întrebe cine-va pentru ce nu aŭ luatŭ casele luĭ George Popovicĭ pre 5 anĭ de şcólă, numaĭ otrăvesce atâta norodŭ. Prepar: sunt 212 în tóte treĭ şcolĭ, ci ne ţine în aşà puturósă şcólă, doctoru Varmegiĭ aŭ cercatŭ, şi aŭ aflatŭ mierea pricina, aicea adevĕratŭ aŭ făcutŭ Nestorovicĭ în potriva cugetuluĭ, nu-ĭ pasă de noĭ şi pace, o de ar puté cum-va să ne descăţămŭ de sêrbesciĭ maĭ marilorŭ noştri. Preosfinţite! şi dacă nu te voĭ fi rugatŭ în lumea acésta vre-odată acuma te rogŭ întrebuinţéză mijlocirĭ să cadă din directorie cu totulŭ Arsicĭ Moisi director: Caransebeşŭ, că ce face omulŭ acesta nu e de spusŭ, şi acesta e spre mare uciderea nóstră Românilorŭ, imposturile sunt vrednice de a fi fostŭ elŭ spânzuratŭ, iarŭ acuma încă transferiruéscă la Giula de directorŭ şi în loculŭ luĭ pune pe Radovanovicĭ care nu scie românesce directorŭ la Românĭ, nu sciŭ ce gândesce Nestorovicĭ.

Instanţia e gata, şi acuma e în mâna mea, curândŭ va veni la mâna Preosfinţieĭ Tale că Vlădica e beteagŭ de picióre, elŭ nicĭ póte acuma mănâncà ca maĭ nainte, şi e de lipsă să se grăbéscă, însă maĭ acésta am a vĕ spune, că uniĭ din preoţĭ dicŭ că nu va fi bine acuma până ce-ĭ Episcopu al Arad. încă viŭ, căcĭ Mitropolitu înţelegêndŭ va întrebuinţà tóte puterile, să împedice lucru aşà cât când va muri Episc. nu vomŭ dobândi cererea. Şi maĭ bine va fi să o trimitemŭ când va muri Vlădica că nu va avé Mitropoli: timpŭ de a strică, iar maĭ pre urmă aşà s'a lă-

satŭ să-mĭ scriĭ cum vomŭ face ca să fie maĭ bine. Cu aceste rĕmânŭ:
Alŭ Preosfinţieĭ Tale.
In Aradŭ bĕtrânŭ în 3 Ianuarie 1814.

Maĭ micŭ servŭ
Dimitrie Cichindeal m. p.
catech. şi senior.

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

A. IX.

Relaţiunea profesorilorŭ din Aradŭ către consilierulŭ Nestorovicĭ.

Magnifice Domine Regie Consiliarie
Domine nobis Gratiosissime!

Quamquam a Perillustri D. Sabba Arsics ædificium Scholasticum tempore Vacationum, quo illud repurgari debuisset, in suos proprios usus conversum et quidem magnum cubile in quo duo torcularia pro exprimendo mele reliquaque vasa et alia instrumenta pro hoc labore necessaria erant, in illo gradu coloris, quem destilatio puri melis exigit, obstructis fenestris et januis calefactum, et adhuc usque 1-am Novemb. a. c. necdum perpurgatum necessario talem melis putorem et parietes madorem contrahere debuerunt, ut prælectiones cum Juventute 2-æ et 3-æ Classis, quæ iam illud usque tempus confluxerat usque 10-am cum 1-a vero ob defectum cubiculi et Scholasticorum requisitorum usque 24-tam eiusdem mensis regulariter ut ex humillima Consessus huius 25-æ eiusdem mensis Magnificentiæ vestræ submissa relatione patet, studia inchoari non poterant: nihilominus tamen Consessus hic litterarius ad consulendum honori D. Sabbæ Arsics, hæc omnia silentio præterivit spe ductus nihil tale in futurum expertum iri.

Cum vero 17-a Decemb. (in cubiculo Scholæ) a. c. 1-am Classem, quæ ab 24-a Novemb. usque 17-a Decemb. in cubiculo Scholæ Illyricæ vernaculæ servata fuit, ad aliud ab ædificio scholastico remoti ædificii tam angustum tenebricosum et usui Prælectionum tam ineptum cubiculum transferri curasset, ut Prælectiones a die 17-a Decemb. cum 1 a Classe servari non possint. D. vero Localis Director aliud Cubiculum in eodem ædificio ad repetitas nostras præces ad hodiernum diem quod intra spatium unius diei antequam ad hoc ædificium intravissemus reparari et po-

tuisset et debuisset necdum reparari curavit; sicque Juventus non absque magno sui detrimento interea temporis gratis hærere cogitur.

In cubiculo vero pro 3-ia Classe destinato ne in hodiernum quidem fornax existit quo fit ut tam nos Professores quam vero ipsa Juventus pro subsistentibus huius anni lutosis temporibus refrigeratis pedibus vix tempus prælectionum exigere possumus, et D. Localis Director cui hæc concredita sunt nec semel scholas ut defectibus externis medelam adferat invisit: Id circo Consessus hic Litterarius per officiose atque humillime alto Magnificentiæ Vestræ Judicio substernere, atque Magnificentiam Vestram summa cum humilitate rogare, ut sustinet gratiosam huic malo medelam adferre dignaretur.

Qui in reliquo Gratiis atque Favoribus Magnificentiæ Vestræ devoti, profundissimo venerationis cum Cultu perseveramus.

Datum e consessu scholarum Præparatoriarum Valachicæ Nationis Litterario V. Aradini die 23-a Decemb. 1813 celebrato.

Magnificentiæ Vestræ.

humillimi servi.

Demetrius Czikingyall Scholæ Præpar. Cathechet. et senior m. p. *Joannes Mihutz* Paedagogiæ Professor m. p. *Josephus Iorgovics* A.A. L.L. Phi. Doctor et Geograph. et Matesis Professor m. p. *Constantin Diaconovics Loga* Gram. Prf. m. p.

(De pe copia din archivulŭ episcopescŭ gr. c. român de la Oradea-mare.)

X.

Cichindeal către Vulcanŭ.

Preosfinţite Domnule Episcope
Milostive Patronŭ !

In novelele sêrbescĭ sub nr. 119 faţa 526 am cetitŭ că la Oradia-mare e directorŭ Ioanŭ de Püspöky ; iară de partea céstă laltă a Giuliĭ se tace, ci numaĭ ḑice: că *a Lorŭ Mărire* a poruncitŭ acestŭ proinspectoratŭ în două districturĭ să se împarţă; şi nu e precum mi-a spusŭ mie în tómna trecută Nestorovicĭ, că va fi Moisi Arsici transferiruitŭ la Giula, se vede că este împedicare din novelele maĭ sus numite despre dînsulŭ, o de s'ar împedecă omulŭ acesta, ca să nu pótă fi în partea césta directorŭ, şi dintre tóte alte, şi maĭ tare pentru acéstă pricină; că aicea preoţimea se teme că după ce s'arŭ resolvirui preoţilorŭ să-şĭ alégă Vlădică, acesta fiindŭ directorŭ,

va face turburare între preoţĭ, nu Românŭ, ci iarăşĭ Sêrbŭ loru-şĭ episcopŭ să céră, puindŭ înainte că prin Românŭ se vorŭ face unițĭ; fantastulŭ acesta va aflà mijlocirĭ de turbare de a împedecà, ba am înţelesŭ că va metropolitulŭ Cârlovĕţuluĭ să-lŭ facă archimandritŭ, nu cum-va dóră prin acésta socotesce să-lŭ pue episcopŭ la Aradŭ, apoĭ atuncia ferice de Românĭ!

Preosfinţite! Moisi Arsicĭ director. Caran: e unŭ omŭ smintitŭ, aşŭ ḑice, la crierŭ, însă îlŭ vĕḑŭ înţeleptŭ pentru punga sa. Omulŭ acesta e viclénŭ, prefăcutŭ, făţarnicŭ, scurtŭ Sêrbŭ de călugărĭ, otrava ómenilorŭ, adăpatŭ, şi iaste astăḑĭ spre mare stricăciune a Românilorŭ, de e cu putinţă jos cu omulŭ acesta fără de nicĭ unŭ pĕcatŭ. Destule am spusŭ luĭ Nestorovicĭ, însă elŭ ḑice că Arsicĭ e Dumneḑeu Românilorŭ. Pentru cestŭ alŭ Giuliĭ directoratŭ amŭ îndemnatŭ pre unŭ colegŭ alŭ meŭ născutŭ din Şiclăŭ anume Ioanŭ Mihuţŭ, care e aicĭ pedagogiæ profesorŭ, să caute a-lŭ dobândi, şi domnia luĭ s'a resolviruitŭ şi de vreme ce astă tómnă mi-a spusŭ Nestorovicĭ că e târḑiŭ, fiindŭ că e Arsicĭ anumitŭ directorŭ alŭ Giuliĭ şi acuma se vede că încă nu e. Nu sciŭ ce e de a face ca să dobândéscă a fi directorŭ pomenit: D. profesorŭ; pentru aceea rogŭ, de e cu putinţă a face îndreptare întru acéstă trébă, maĭ bine Mihuţŭ care înţelege lucrulŭ scolasticescŭ cestŭ noŭ, şi e cu totulŭ întru tóte de Arsicĭ deschilinitŭ a fi directorŭ, decât nebunulŭ Arsicĭ. Aicia sub *a.*, trimitŭ în copie ce am datŭ luĭ Nestorovicĭ, ca să nu pună nouĕ localŭ directorŭ pre unŭ neguţiitorŭ care nu înţelege literatura, ci numaĭ caută cu speculaţiĭ viclene să capete nemeşagu; sĕracĭ noĭ profesorĭ noĭ lucrămŭ, şi totŭ lucru şi folosu de noĭ pricinuitŭ, va să se prescrie localdirectoruluĭ, care nimica meretire ş-a numaĭ decât să capete nemeşugu, acésta e speculaţie, de iaste de lipsă localdirectorŭ, cu tótă inima fie, numaĭ aşa care cu rifu şi alte neguţătoriĭ mincinóse, ci învĕţăturile, să pótă îndreptà şi suplini la vreme de lipsă, să înţelégă. Aşa se îndréptă lucrurile, câtŭ acuma cunoscŭ şi eŭ şi ceia-lalţĭ profesorĭ că Nestorovicĭ va să-ĭ fimŭ noĭ sculele prin care elŭ să se îmbogăţéscă de banĭ, ordenŭ şi alte mile împĕrătescĭ; iară nu să foloséscă némuluĭ românescŭ, de aceea nu-ĭ pasă din lăuntru, ci numaĭ le sleesce pre dinafară. Decĭ precum eŭ aşà şi ceştia-lalţĭ profesorĭ stămŭ gata orĭ să resigniruimŭ, orĭ să ne prindemŭ cu Nestorovicĭ, că almintrelea nu vomŭ să fimŭ înstrumentŭ stricăciuniĭ Românilorŭ. Cu care remânŭ totŭdeauna.

Alŭ Preosfinţ. Vóstre

In Aradŭ, bĕtr. în 10 Ianu., 1814.

maĭ micŭ

Cichindeal, m. p.

P. S. Fi-va bine uniĭ dintre preoţĭ, şi protopopĭ să-şĭ subscrie în instan

ţia care va să se trimiţă la Impĕratu, nomele lorŭ, cu literile obicĭnuite sêrbescĭ, fiindŭ că nu sciŭ almintrelea, aŭ alţiĭ să le subscrie cu litere latinescĭ, şi cum va fi maĭ bine?

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. romanŭ din Oradea-mare.)

a. XI.

Rugarea profesorilorŭ din Aradŭ către cons. Nestorovicĭ.

Magnifice Domine Regie Consiliarie,
Domine nobis Gratiosissime!

Inefabili Magnificentiæ Vestræ huic Instituto Litterario opera et Vigiliis Magnificentiæ Vestræ erecto (ob quod in omnem perpetuitatem est perenatura) vigorem, conspicuitatem, dignitatemque, conciliandi conatu permoti Magnificentiæ Vestræ in omnifiliali et clientelari submissione supplices accedere præsumimus, ut consessui vigorem quem hactenus juxta gratiosam Magnificentiæ Vestræ d-to 1-a Iulii 1813 dispositionem habuimus, relinquere dignaretur; Nam cum Dnus Sabbas Arsics Localis Director omnibus consultationibus Litterariis pro ratione necessitatum rem Litterariam tangentium, quae crebro obveniunt, partim rebus œconomicis, partim vero negotiis magistratualibus Intentus interesse rarissime potest, quod absque impedimento rei Litterariæ esse haud potest; et posito eo quod Dnus Localis Director semper adesse posset, ob defectum sublimiorum scientiarum exiguo aut plane nullo emolumento Consessui esse potest, qui reipsa necessitatem influxus alicujus scientiis conspicui viri, cujus opera et consiliis in omni re Litteraria uti posset, sentit, consequenter tales consultationnes Litterariæ ubi ille tanquam consessus Præses primus opinionem suam depromere objecta Litteraria dirigere atque emendare debet tediosæ absque omni dubio illi erunt; Præter haec veremur, ne major ejus in rem quam non intelligit influxus Inpugnationibus Instituti ansam saltem det, ad varias vilipendiosas oppiniones, sermotinationesque de Instituto.

Hæc dum a Magnificentia Vestra non ex aliquo rancore erga Dnum Sabbam Arsics, cui nos omnem aestimationem et honorem tribuimus, sed studio promotioni et honori Instituti consulendi aducti, humillime exoramus, Gratiis atque Favoribus Magnificentiæ Vestræ devoti profundissimo Venerationis cum cultu perseveramus.

Datum e Consessu Scholarum Pædagogicorum Valachicæ Nationis Litterario V. Aradini die 1-a Ianuarii 1814 *o* celebrato.

Magnificentiæ Vestræ. humillimi servi

Demetrius Czikindyal m. p.
catecheta et senior.
Joannes Mihutz m. p., Pædagogiæ
et Historiæ Pragmaticæ Proffessor.
I. Iorgovici m. p., Phæ Doctor
Gographiæ et Arithmeces Profess.
Constantinus Diaconovics Loga m. p.
stili vernaculi et Cantus Ritualis
Professor.

(De pe copia din archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XII.

Vulcanŭ către Cichindeal.

Fiule!

Despre scrisórea, care mi-aĭ trimis-o prin fainăriţă, cu care voescĭ ca să vĕ daŭ cuvîntŭ, cum-că n'oĭ lucrà, ca să fie Episcopŭ fratele Preḑeşuluĭ Consistoriuluĭ de aicea, nu sciŭ ce să gândescŭ, putêndŭ voĭ din scrisórea cea latinéscă la Impĕratulŭ scrisă, şi în 3 ḑile Septemvre ţie trimisă, cunósce, cum-că eŭ dorescŭ, ca să dobândiţĭ cu cererea vóstră acelŭ privilegium din Ardealŭ alŭ cleruluĭ unitŭ din vremĭ nesciute, iară aceluĭ neunitŭ când s'a alesŭ acuma maĭ de curêndŭ Episcopŭ Moga, ca prin voturĭ să alegeţĭ 3 feţe bisericescĭ, carĭ să-ĭ arĕtaţĭ la înnalta Curte, ca pre una din acele să o alégă Episcopŭ. Căcĭ clerulŭ maĭ bine cunósce care sunt vrednicĭ, şi întru alegere ca acésta şi strînsóre clerulŭ arare orĭ se amăgesce. Dreptŭ aceea eŭ dela acésta a mea părere, care şi până acuma Impĕratuluĭ o am arĕtat nice cum nu mĕ voĭ depărtà.

Canoniculŭ Branŭ acuma nu e acasă, poftescŭ ca Domnulŭ să vĕ deie ce doriţĭ. Oradie, 21 Ianuarie 1814. Episcopŭ, *Samoilŭ,* m. p.

Din afară:

Dilecto filio Demetrio Czikindeal in Valachico Literario Instituto Aradinensi Catechetae.

(Sigiliulŭ, monogram S. V.) *Aradini.*

In dosŭ din afară:

17 (29), Ianuar. 1814.

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XIII.

Vulcanŭ către Cichindeal.

Iubite!

Mĕ întrebĭ prin cartea din 9 ḑile a luniĭ aceştia despre scrisórea cinstiţilorŭ profesorĭ din 13 Februarie a. c. primitu-am saŭ ba, la care întrebare am a-ţĭ rĕspunde, cum-că o am primitŭ, şi nu numaĭ o am întrebuinţatŭ, scriindŭ eŭ în sus pe unde am socotitŭ a fi de trebuinţă, ci şi Profesorilorŭ în 29 Martie le-am respunsŭ cum-că cererea lorŭ la Înnalte locurĭ o am arĕtatŭ. Nu sciŭ pentru ce pricină respunsulŭ acesta alŭ meŭ nu le-aŭ mersŭ la mână şi unde aŭ rătăcitŭ.

Bine aĭ făcutŭ saŭ ba, că aĭ datŭ instanţia cleruluĭ dela Aradŭ asesoruluĭ Vörös, ca să o comendeluéscă vicespanilorŭ, şi aceştia maĭ încolo, nu potŭ să sciŭ necunoscêndu-lŭ şi nesciindu-ĭ cugetele către Clerŭ şi către némulŭ românescŭ. Dar aceea credŭ, cum-că lucrulŭ şi cererea acésta acuma va fi cunoscută Metropolituluĭ, şi la totŭ clerulŭ sérbescŭ, însă la mine nice Vörös, nice Szántó n'aŭ venitŭ încă. De orŭ veni bucurosŭ îĭ voĭ vedé, şi de mi-arŭ fi adusŭ cererea cleruluĭ despre Episcopulŭ Aradului, şi eŭ aşŭ fi pututŭ grăi şi Impĕratuluĭ şi altora pentru lucrulŭ acesta, şi eŭ fiindŭ despre partea varmegiĭ aceştia ablegatŭ la Impĕratu după ce se va întórce la Viena.

Iar nu potŭ să nu laudŭ, cum-că pe Preparanduşĭ îĭ învĕţaţĭ a scrie cu slove latinescĭ, fiindŭ acésta începutulŭ cultureĭ. Poftescŭ să-ţĭ deie Dumneḑeŭ totŭ binele. Orade, 27 Maiŭ, 1814. *Samoil*, Episcopŭ, m. p.

Din afară:

Admodum Reverendo Domino Demetrio Czikindeal Instituti Literarii Valachici Catechetæ.

(Sigiliulŭ: monogramŭ întregŭ S. V.) *ad manus.*

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XIV.

Vulcanŭ către Cichindeal.

Iubite Fiule!

Imĭ scriĭ să te înscìinţezŭ până în 30 a luniĭ luĭ Maiŭ, fi-voĭ aicea în Orade, orĭ merge-voĭ la Beiuşŭ, până ce te veĭ puté repeḑi până la Orade la

mine? Decĭ cu acésta numaĭ am a-ţĭ scrie, cum-că până ce nu se va întórce Înnălţatulŭ Împěratŭ la Viena, şi Palatinulŭ nu va scrie la Administratorulŭ de aicea Réday, ca deputaţia să mérgă la Viena, eŭ totŭ aicea în Oradie oĭ remâné. Iară scrisórea mea pentru cererea Profesorilorŭ de acolo la Înnaltulŭ Palatinus trimisă, a venitŭ la cunoscinţa d. Nestorovicĭ, pentru că nefiindŭ Palatinusulŭ acasă prin nebăgare de séma s'aŭ luatŭ în svatulŭ Înnaltuluĭ Consilium. Poftindu-ţĭ dela Dumnedeŭ sânătate, remânŭ Oradie, 10 Iunie 1814. *Samoilŭ Vulcanŭ*, m. p.

Episcop. Oradieĭ marĭ.

Din afară:

Admodum Reverendo Domino Demetrio Czikindeal Literarii Aradinensis Instituti Valachici Catechetæ.

Aradini.

(Sigilulŭ monogramŭ întregŭ : S. V.)

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XV.

Vulcanŭ către Cichindeal.

Fiule!

Alaltăerĭ Administratorulŭ Réday a luatŭ poruncă dela Palatinulŭ, ca deputaţia despre care ţ-amŭ scrisŭ, până la sfîrşitulŭ luneĭ aceştia după călindarulŭ celŭ noŭ să fie la Viena, care a hotărîtŭ ca toţĭ deputaţiĭ in 23 să fie acolo. Eŭ decĭ poĭmâne cu ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ oĭ porni către Viena. Despre care lucru însciinţându-te totŭ binele îţĭ poftescŭ. Oradie 13 (1) Iunie, 1814.

Samoilŭ, Episcopŭ, m. p.

Din afară:

Admodum Reverendo Domino Demetrio Czikindeal Literarii Aradinensis Valachici Instituti Catechetæ.

franco. *Aradini.*

Pe reversŭ:

In 6 Iunie după căr. vechiŭ am primitŭ.

(Sigilŭ monogramŭ : S. V.)

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XVI.

Cichindeal către Vulcanŭ.

Preosfinţite Domnule Episcope
Milostive Patrone!

In ḑilele aceste nu de multŭ trecute, s'aŭ adusŭ dela Episcopulŭ Timişoriĭ la alŭ Araduluĭ o scrisóre, a căreia cuprindere ar fi rădicarea mea din acéstă diregătorie catichelicéscă, Episcopulŭ Timişoriĭ într'însa cere dela alŭ Araduluĭ Episcopŭ, ca să cerce prin a sa diecesă preotŭ vrednicŭ a puté de a fi în şcólele preparande român. catechetă, şi să-lŭ propună: acésta aŭ şi făcutŭ alŭ Araduluĭ însă nu aŭ aflatŭ, auḑŭ că alŭ Timişoriĭ ar fi aflatŭ unulŭ dela Lipova şi pre acela l'ar fi propusŭ metropoli: dela Carlovĕţŭ.

Eŭ înadinsŭ despre aceea scrisóre m'am însciinţatŭ ar ḑice Metropolitulŭ aşà într'însa «să-mĭ propuneţĭ preotŭ vrednicŭ de catechetă în şcólele românescĭ din Aradulŭ vechiŭ, în loculŭ celuĭ *ce are de a se ridicà* Dimitr. Cichindeal.»

Acésta eŭ cred că episcopulŭ Timişoriĭ prin Metropol. Carlov. aŭ mijlocitŭ la Curte să fiŭ eŭ din acéstă diregătorie rădicatŭ, şi nu e almintrelea.

Mie îmĭ spone şi Nestorovicĭ aicia la Aradŭ încă fiind-că numaĭ din sunetŭ aude, însă d-sa în scrisŭ nimicŭ despre acestŭ lucru nu aŭ primitŭ, elŭ spone că Metropolitulŭ Carlovĕţuluĭ, fără de scirea Domnieĭ sale catechetă nicĭ va lăpĕdà nicĭ va pune, acésta îĭ credŭ, însă că se va interponirui elŭ, şi în adinsŭ mĕ va apĕrà ca să rĕmânŭ catechetă, tare mi s'aŭ făgăduitŭ cu gura şi m'am încredinţatŭ, fiind-că e Sêrbŭ nu-ĭ credŭ.

Nestorovicĭ îmĭ spone că ar fi scriatŭ Episcopulŭ Timişoriĭ Metropolituluĭ, că eŭ corespondiruescŭ cu Preosfinţia Ta, şi amŭ principiulŭ de a face pre Românĭ uniţĭ, şi prin acésta voiŭ pune împĕrăţia în primejdie. A doua ḑice: Voĭ Românĭ aţĭ făcutŭ o instanţie prin care voiţĭ de Sêrbĭ a vĕ despărţi, şi unele ca aceste îmĭ pricinuescŭ mutarea din acéstă diregătorie catecheticéscă.

Preosfinţite Domnule Episcope! Aşteptamŭ să daŭ egsamenulŭ de tóte treĭ cursurĭ precum l'am şi datŭ cu mare laudă cu preparanḑiĭ noştri, şi apoĭ socotiamŭ din multe pricinĭ de bună voie să rezegneluescŭ. Insă acuma ca să nu daŭ povaţă la mulţĭ rĕŭ de mine să socotéscă am încetatŭ; şi în aşà circumstanţiĭ mĕ rogŭ de Preosfinţia Ta părintesce să-ţĭ

placă pentru mine la locurile cele înnalte a Te prinde, fi încredințatŭ că defendiruindu-mĕ pre mine, nu te veĭ rușinà, că despre mine să se facă prin varmeghia Timișoriĭ, în Becĭchereculŭ-micŭ și orĭ unde-ĭ place, și aicea la Aradŭ în adinsŭ cercărĭ nu mĕ voiŭ învinovăți; niciĭ e cu potință mie cu modŭ dreptŭ a-mĭ face cine-va rĕŭ.

Tóte asupra mea de acolo vinŭ saŭ purcedŭ:

1) că instanția Clerului din Aradŭ conoscută din auḑŭ, Metropol. și episcopilorŭ sêrbescĭ;

2) că eŭ aicea la Aradŭ nu amŭ îngăduitŭ ca preparanḑiĭ în biserică slaveno-muscalŭ-sêrbesce, tótă slujba precum a poftitŭ Vlădica să o cânte;

3) că clerulŭ celŭ maĭ mare sêrbescŭ socotesce că de voiŭ fi eŭ de aicea ridicatŭ încă la bonă vreme, vorŭ poté lesne aduce preoțimea dieceseĭ Arad. să se retragă dela cererea lorŭ în rîndulŭ Vlădicieĭ românescĭ;

4) nu vorŭ Sêrbiĭ să se lumineze Româniĭ, și eĭ socotescŭ că de nu voiŭ fi eŭ aicea în școle, maĭ lesne aŭ o vorŭ sêrbi, aŭ strică.

Aceste și maĭ multe, care bine vede clerulŭ celŭ maĭ mare sêrbescŭ, și își nălucesce că eŭ îĭ sunt mare piedică, a nu poté supune preoțimea și némul românescŭ neunitŭ întunerecului și credințeĭ deșarte, dopă datina luĭ.

Ba aievea în cărticica nu de multŭ întipărită am arĕtatŭ la lume ce face elŭ cu noĭ.

Pre mine alta nu mĕ interesiruesce de a maĭ rĕmâné încă o vreme aicea în institutulŭ românescŭ catechetă fără

1) Nu e dreptŭ fără vină, și procesŭ, și neștiindŭ eŭ nimica cu rușinea să fiŭ slobodițŭ, și cinstea mea întru acestŭ chipŭ să se înnegréscă.

2) 60 de preparanḑĭ acuma la lume învĕțătorĭ din institutumulŭ nostru cu duhulŭ românescŭ — în numele Domnuluĭ i-amŭ sloboḑitŭ și preste treĭ lunĭ iarășĭ atâția se vorŭ sloboḑi, dela care am nădejde că va avé împĕrăția mare interesŭ, puindu-le în capŭ la toțĭ vlădică de românŭ să céră și întru acestŭ chipŭ cu câtŭ maĭ îndelungŭ voiŭ fi eŭ aicĭ acéstă și alta aurită poftă în maĭ mulțĭ se va înrădĕcinà.

3) Că de s'ar întîmplà să móră vlădicu Araduluĭ, și eŭ fiind catechetă aicea am nădejde de vreme ce sunt în creditŭ bonŭ la Protopopĭ, și la Preoțĭ, că se va scóte lucru bine la cale

Scurtŭ, binele némuluĭ mieŭ mĕ interesiruesce cu aplecăciune pre Preosfinț. Ta a Te rugà fițĭ pentru, și îmĭ ajută ca să se pășéscă cu mine dopă dreptulŭ legile țĕriĭ, iarŭ nu dopă voia cleruluĭ maĭ mare sêrbescŭ, de care mie nicĭ câtŭ îmĭ este frică, deși elŭ oțelŭ, și eŭ voĭ fi o cremene.

Eŭ m'am rugatŭ de con. Nestorovicĭ să mĕ lase să mergŭ acuma la Viena (socotiamŭ în sine fórte bine pentru instanția cleruluĭ dieceseĭ Ara-

dului) însă Domnia Sa nicĭ decum nu va să-mĭ deie slobodenie, până ce nu va avé ceva în scrisŭ dela curte despre acestŭ lucru în rêndulŭ mutăriĭ mele, eŭ aşŭ fi venitŭ la Oradia-mare precum amŭ scrisŭ, însă până în 8/20 Iunie con. Nestorovicĭ de aicea nu plécă.

Preparandiĭ noştri ducêndu-se de aicea la ale sale prin Nestorovicĭ date staţiĭ de învĕţătorĭ, aŭ făgăduitŭ în scrisŭ unŭ tritelŭ din simbria şi deputatu lorŭ care ilŭ vorŭ avé de pre unŭ anŭ, pe séma Alumneuluĭ, care are de a se ridicà aicea, a da.

Alŭ Preosfi.

Aradŭ, 6(18)814.

Sărutândŭ drépta
slugă aplecată
D. Cichindeal m. p.

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XVII.

Cichindeal către Vulcanŭ

Preosfinţite Domnule Episcope
Domnule mie milostive!

Şépte sĕptĕmânĭ se petrecură, de când cu duo pachetur̆ĭ, unulŭ maĭ micŭ de aicea îndreptŭ, iară altulŭ maĭ mare preste Oradia-mare, amânduo de o cuprindere, adecă rugăciunea clerulu̇ĭ alŭ dieceseĭ Aradulŭ maĭ adăogândŭ osebitŭ o rugăciune şi pentru mine întru luarea de sémă a strămutăriĭ mele din acéstă diregătorie la Vienna în curtea sfin. Varvariĭ, în mâna Preaosfinţieĭ Tale să se déie, amŭ trimisŭ.

Venit-aŭ unele ca acele la loculŭ lorŭ, aŭ rătăcescŭ în vre-unŭ labirintŭ de odată trezîndu-se în mâna Metropolituluĭ din Carlovĕţŭ, până astădĭ nicĭ maĭ mică înştiinţare, cu care să pociŭ şi eŭ pe aceĭ care aŭ lipsă a sti înştiinţà, nu amŭ, nicĭ ştiŭ. De şi prea bine ştiŭ, şi cu trupulŭ şi sufletulŭ sunt încredinţatŭ, că ostenéla care pentru ridicarea căduţuluĭ, şi de Sêrbĭ sugrumatuluĭ némŭ românescŭ, la Vienna o poni, e numaĭ umbra aceia care o pociŭ mie închipuì, şi nicĭ se póte spone nicĭ scrià, totuşĭ rogŭ la vremea sa, şi de va fi de lipsă, cât pentru clerulŭ Eparchieĭ Aradŭ necăjitŭ, atâta şi pentru mine, în ce stă lucru, de înştiinţare; ca să ştiŭ unorŭ din clerŭ ce spone, şi eŭ cum şi în ce-mĭ stă a mea de Sêrbĭ fiartă păpară, că pre mine nu mĕ pociŭ zeuità stiindŭ să mĕ pociŭ din vreme fără scădere orândui.

Tóte ce a datŭ Vlădiculŭ Timişoriĭ la varmeghia Timişoriĭ, care apoĭ

întrebuințândŭ și la Metropolit. Carlovĕț. sub nomele comunitet. Becĭchereculuĭ micŭ, spre ocara Vlăd. în 8 Augustŭ la congregaț. de mincinóse se va publicălui, și apoĭ voiŭ ști și eŭ din aceea face întrebuințare spre a mea laudă.

Fórte bucurosŭ așĭ fi acelŭ catechetŭ pe care l'a propusŭ Metropolit. la împĕrăție să poe cu mine de față egsamenŭ.

Și să mi se déie pricina pentru care sunt din acésta ridicat diregĕtor. că întru acésta sunt fără vină tare vătămatŭ.

Eŭ amŭ căutatŭ, și cautŭ și prin Nestorovicĭ, însă elŭ îmĭ va ajută cât póte și din totŭ suflet. și inima, numaĭ sêrbesce — din buze, și așà precum s'a obicĭnuitŭ a ajutorà Românii.

Nu mĕ lasŭ a nu rugà și de acésta ca să mijloceștĭ censorŭ neunitŭ Românŭ la cr. tipograf. din Buda, că almintrelea cărțile românescĭ, și literatura rabdă mare scădere.

Cu fiésca înnaltă cinstire sărutândŭ drépta, mĕ comendăluescŭ și sunt

Alŭ Preosfinț. Tale.

In Aradŭ în 18 Iulie 1814.

Serv aplecatŭ
Dimitrie Cichindeal m. p.
catechetŭ.

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XVIII.

Vulcanŭ către Cichindeal

Fiule!

Scriindu-țĭ în Vinerea trecută despre fabulele tale, încât îmĭ aducŭ aminte, nu te-amŭ întrebatŭ: întórse sunt fabulele acestea de pre altă carte saŭ ba? Și de sunt, de pre ce carte sunt întórse? Aŭ tóte sunt întórse saŭ numaĭ unele, adaus-aĭ tu multŭ într'însele și în carĭ, saŭ nu? Oprită-ĭ cartea aceea, de pre care aĭ scosŭ tu fabulele tale, saŭ nu e oprită și se citește de toțĭ. Dreptŭ aceea, de nu te-amŭ întrebatŭ și de acestea, și de nu veĭ puté veni întocmindu-se calea câtŭ maĭ îngrabă la mine, și să aducĭ și scrisórea care ți-amŭ trimisŭ acum Vinerĭ, rĕspunde-mĭ așișderea pe largŭ și la întrebările acestea, dar cu tótă adeverința, ca nu cum-va după tine și eŭ să smintescŭ, și să daŭ de ocară. Fiĭ sănătosŭ. Oradie 1 Ianuarie 1815.

Episcopŭ Samoilŭ m. p.

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XIX.

Vulcanŭ către Cichindeal.

Fiule!

Murindŭ episcopulŭ dela Aradŭ, de n'aţĭ avutŭ grije până acuma să deputăluiţĭ treĭ preoţĭ şi treĭ mirenĭ, carii cu numele Clerulul şi a némuluĭ din Eparchia Araduluĭ să mérgă la Vienna, şi să céră dela Impĕrăţie, ca Archiepiscopulŭ dela Carlovĕţŭ, să nu numéscă Episcopŭ la Aradŭ şi să poruncéscă ca Clerulŭ să se strîngă, şi să candidăluéscă împĕrăţii preoţĭ vrednicĭ de Episcopie, acuma alergaţĭ la Protopopĭ şi deputăluéscă. Eŭ credŭ că din Clerŭ s'arŭ puté deputălui Protopopulŭ dela Galşa, tu şi încă unulŭ, care ar vrea să mérgă, iarŭ dintre Mirenĭ arŭ puté să se trimită Directorulŭ Püspöky, Nicóră, şi încă altulŭ óre-careva. Şi aceştia pentru cheltuială să vină pela mine. Scrisórea prin care s'arŭ deputălui să fie întărită şi dela tisturile varmegiĭ Araduluĭ. Eŭ cu poşta cea maĭ de curândŭ oĭ scrie la Rainer prinţulŭ, la Lorenţ consiliarişulŭ, la Archiepiscopulŭ din Vienna, şi la Episcopulŭ Rudnay. Iar încâtŭ e pentru cheltuială cereţĭ şi dela Egumenulŭ din Bezdin şi umblaţĭ cu grabă, să nu ne taie Sêrbiĭ pe dinnainte. Poftescŭ să fiĭ sănătosŭ. Beiuş, 17 Augustŭ 1815 după cal. noŭ. Episcopŭ *Samoilŭ* m. p.

Astă primă-véră fiind tu cu Mihuţŭ la Oradie şi ducêndu-te tu dela Oradie aŭ rĕmasŭ Mihuţŭ înapoĭ, şi aŭ cerutŭ dela noĭ formă saŭ scrisóre, cu care arŭ trebui acele persóne care orŭ merge la Vienna să se deputăluiéscă. Acésta decĭ o caută şi scriind-o bine de noŭ, întru aceea Protopopiĭ să se iscăléscă. Intre persónele acele care orŭ merge la Vienna trebue să fie şi Protopopulŭ dela Galşa şi tu, iară despre Directorulŭ *Püspöky mĕ îndoescŭ*, pentru aceea aflaţĭ altulŭ în loculŭ luĭ. Maĭ pre urmă şi despre aceea vĕ vorbiţĭ cine ar trebui să fie la Aradŭ Episcopŭ, că se póte întîmplă ca Împĕrăţia să nu voiéscă a porunci, ca Clerulŭ să candidăluiéscă, şi într'o întîmplare ca acésta trebue acuma încă să vĕ învoiţĭ pe cine ar trebui să cereţĭ ca să fie Episcopŭ şi la Impĕrăţie să spuneţĭ.

Din afară:

Admodum Reverendo ac Clarissimo Domino Demetrio Czikindeal Literarii Instituti Valachici Aradinensis Catechetae. *Aradini.*

(Sigilulŭ, monogramŭ S. V.)

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XX.

Vulcanŭ luĭ Cichindeal.

Fiule Dimitrie!

Deşi nu ţ-aŭ pătimitŭ la Naţia românéscă numele, pentru că eştĭ depărtatŭ dela Catedră şi pentru că ţi s'aŭ opritŭ Fabulele, căcĭ eŭ credŭ că tinerimea îţĭ cunósce viaţa şi voia cea bună de a-ĭ folosì, şi póte să pricépă cum că numaĭ prin meşteşugirile Metropolituluĭ şi a Episcopuluĭ dela Timişóra s'aŭ făcutŭ aceste, totuşĭ, socotescŭ că n'ar fi stricatŭ să mergĭ şi tu Deputatŭ la Vienna, să fi arĕtatŭ nevinovăţia ta şi la Consilium şi la Cancelarie, şi precum Cartea să se fie slobodţitŭ aşà şi tu să fi fostŭ pusŭ înapoĭ să învețĭ. Insă fiind-că n'aĭ voitŭ a merge, de nu-ĭ puté acuma în sĕrbătorile Crăciunuluĭ să viĭ până la mine cu Profesorulŭ Mihuţŭ, ce mi-ar fórte plăcé, îndată şi fără de întârḑiere să-mĭ scriĭ, dar adevĕratŭ şi fără de tăinuire, pentru ce n'aĭ mersŭ Deputatŭ? De ce nu eştĭ acuma profesorŭ? Cine te-aŭ pîrîtŭ, cu ce şi pentru ce? Impărtăşit-aŭ cu tine pîra aceea cine-va, făcutu-s'aŭ cercare cu jurămîntŭ despre partea mărturiilorŭ, rĕspuns-aĭ la ea după cum e datina, cine te-aŭ judecatŭ, şi cine ţi-aŭ spusŭ sentenţia şi unde? Aşişderea despre Carte: cine aŭ ţensurăluit-o, cine aŭ datŭ lucru la Consilium, şi ce aŭ datŭ? Ce poruncă aŭ eşitŭ dela Consilium şi ce aĭ lucratŭ tu, ca să se slobódă iarăşĭ, la tóte acestea îmĭ rĕspunde de amĕnuntulŭ câtŭ veĭ puté maĭ ingrabă. Dumneḑeŭ îţĭ dea totŭ binele. Oradie, 28 (16) Decembrie 1815.

Episcopŭ *Samoilŭ* m. p.

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XXI.

Cichindeal către Vulcanŭ.

Părinte!

Astăḑĭ şi acum îndată în 21 Iunie după căr. noŭ Miercurĭ cu dilijanţu plecŭ la Vienna. Imĭ spone Nestorovicĭ că aŭ venitŭ la Consilium pentru mine să fiŭ până la sĕvĕrşitulŭ Augustŭ încă catechetă, apoĭ va fi altu, care Hirarchia l'aŭ alesŭ şi acela pe unŭ annŭ.

Acuma slobodŭ pentru mine la Vienna unde se cuvine mie a vorbì în

rêndu vlădic. direc. şi alŭ mieŭ, scrie, uşile îmĭ deschide, eŭ voĭ fi la beserica unită saŭ la Boiagi dascălu grecescŭ în cvartirŭ.

Cichindeal m. p.

(Din afară.)

v Ofen
Dem Hochwürdigsten H. Bischof
Samuel Vulcanŭ.
zu

Groszwardein.

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XXII.

Cichindeal către Vulcanŭ.

Preosfinţite Domnule Episcope.

Milostive Patrone!

Astădĭ la 11 césurĭ am avutŭ audenţie la a sa împĕrătéscă mărire Rainer, încă fiindu-mĭ în mână Instanţia am posuĭ înainte cu gura a me rogăciune despre cartea confişcăluită, pre lângă altele şi acésta am adăogatŭ că vlădiciĭ noştri fiind Sêrbĭ nimica românesce înţelegêndŭ şi eĭ neprictinilorŭ mieĭ care rĕŭ aŭ tâlcuitŭ cartea aŭ credutŭ, ba cu atâta maĭ nenorocoşĭ în cultură vorŭ fi Româniĭ şi vorŭ pierde voia a maĭ scria vĕdêndŭ ce s'aŭ făcutŭ cu ale mele fabule, şi alte maĭ multe pre rêndŭ i le-amŭ posŭ, la acésta mi-aŭ rĕsponsŭ că va cercà lucru, adăogêndŭ fiind-că palatinusulŭ aséră aŭ sositŭ să mergŭ şi la a sa mărire.

La a doua rogăciune, pentru catecheticie, despre care am sposŭ că nu o cerŭ înapoĭ, ci să-ĭ placă ale mele merite care eŭ ca unŭ caplanŭ la Regimentŭ, ca unŭ catechetă treĭ annĭ le-am făcutŭ la inimă a le luà, şi cu cinste să fiŭ slobodĭtŭ ca următoriĭ în acéstă Diregătorie cu rêvnă să petrécă şi altele. Mi-aŭ rĕsponsŭ Das ist recht und billig făgăduindu-mi-se că va face rênduială, la a treia pentru novele, când am sposŭ că Româniĭ cu mulţimea întrecŭ Greciĭ şi pre Sêrbĭ, şi aceştia aŭ în limba lorŭ novele iar noĭ Româniĭ nu, aicia aŭ jimbitŭ a rîde dicêndu-mĭ «aceea se ştie că Româniĭ îsŭ maĭ mulţĭ de câtŭ Sêrbiĭ şi Greciĭ», şi m'aŭ îndreptatŭ la unŭ Grof să mergŭ dicêndu-mĭ acésta veţĭ dobândi.

Dupĕ acésta aŭ luatŭ Instanţia dela mine şi s'aŭ uitatŭ la subscriere. Eŭ mi-am făcutŭ complementumulŭ, şi am eşitŭ afară.

Mâne voiŭ merge la Palatinusulŭ, că e aicea. Lorenţ nu-ĭ acasă ci îĭ la Baaden.

Instanţia mi-aŭ făcut-o d. Stoica, şi clericuşu Aaron multŭ mi-aŭ ajutoratŭ întru acéstă trébă, ómeniĭ aceştĭ doĭ atâta pentru ale mele trebĭ aŭ statŭ câtŭ nu le pociŭ mulţemi, şi ceia-l'alţĭ clericĭ încă mi-aŭ ajutatŭ prescriindŭ Instenţiile, dar aceştĭ doĭ maĭ multŭ.

Cu aceste înstiinţându-te sunt

Alŭ Măriĭ Tale.

Vienna în $\frac{4\ \text{Iulie}}{815}$

Slugă plecată
D. Cichindeal m. p.
cathec.

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare)

XXIII.

Rugarea luĭ Cichindeal cătră Impĕratulŭ.

Euer Majestät!

Die angeborne Milde und allerhöchst väterliche Liebe, womit Euer Majestät allen, unter Ihren gloreichen Scepter lebenden Unterthanen Gerechtigkeit wiederfahren lassen, flösst auch mir Endesallerunterthänigst Gefertigtem den Muth ein, mich vor dem geheiligten Throne meines Monarchen mit gebeugtem Knie zu wagen und meine gehorsamsten Bitten Euerer Majestät zu Füssen zu legen, in folgenden:

1-tens. Stets von dem brennensten Wunsche beseelt zur Bildung und Kultur meiner, hierin allen Völkern Euer Majestät weit zurückstehenden, walachischen Nation nach Hinreichung meiner Fähigkeiten beizusteuern, habe ich im nächst verflossenen Jahre 814 ein Werk unter dem Titel *Philosophisch-Politisch-Moralische Lehren durch Fabeln* in walachischer Sprache geschrieben, welches von der königli. Zensur-Bücher zu Ofen geprüft und des Druckes werth befunden, allda in der könig. Pester Universitäts-Buchdruckerei auf meine eigenen Kosten auch gedruckt und in der Folge an Liebhaber verkauft wurde; bald darauf aber, im Dezember 1814 gefiel es den Löb. Temesvarer-Torontaler und Arader-Komitaten aus irgend einem mir unbekannten Anlasse alle Exemplare den Käufern mittels Konfiskation abnehmen zu lassen.

Da ich bei Veranstaltung dieses Werkes die Pflichten als Mensch, Bürger, Priester und Unterthan stets vor Augen habend, die blosse Moral beabsichtigte, habe ich mich auf das sorgfältigste gehütet, die heilige Religion, die politischen Gesetze und die weise Regierung, pflichtwidrig zu berühren, wie auch solches die könig. Bücherzensur durch die ertheilte Druckfreiheit selbst anerkannt hat; so ist es mir ganz fremd, aus was für einem Grunde meine Ankläger diese Konfiskation höheren Orts bewirkt haben, indem ich zur diessfälligen Rechenschaftgebung nie aufgefordert worden bin; im Gegentheil habe ich von dem ersten Vice-Gespan des Arader-Komitats könig. Rath v. Stanislovitsch, in Erfahrung gebracht, dass Seine kaiser. Hoheit der Erz-Herzog Reichs Palatin nach gnädigst veranstalteter Untersuchung dieses Werk, nicht so, wie es die Ankläger zu meinem Nachtheile auslegten, sondern für eins dem Publikum nützliches und des Verfassers lobenswerthes Buch gefunden habe.

Ich unterfange mich demnach, Euer Majestät fussfällig zu bitten, geruhen Euer Majestät allergnädigst anordnen zu lassen: Dass im Falle in diesem Werke irgend ein Anstoss sich findet, dessen ich zwar mir noch immer unbewusst bin, solcher ausgestrichen und sodann die konfiszirten Bücher entweder den Käufern zurückgegeben oder aber der könig. Buchdruckerei gegen meine Schadloshaltung zurückgestellt werden.

Um so dreister Euer Majestät wage ich es um diese allerhöchste Gnade anzuflehen, als solche der Gerechtigkeit sowohl allerhöchst dero väterlichen Bestreben um die Kultur Ihres nur im Königreiche Ungarn über anderthalb Million zahlreichen walachischen Volkes angemessen ist; im widrigen Falle dürfte sonst die Höchsttraurige 'Folge eintreten, dass künftighin ein jeder gutgesinnte Walach durch mein Beispiel abgeschreckt den Muth, für seine Nation zu schreiben, verlieren und die allerhöchst beabsichtigte Kultur der Walachen ganz gehemmt wird, und besonders bei dem dermahligen Umstande wo wir Nichtunirte Walachen in Ungarn keinen einzigen Bischof aus der Mitte unserer Nation haben, sondern lauter Fremden, der Walachischen Sprache sogar unkundigen Bischöfen und sonstigen Kirchen und National-Schul-Vorstehern untergeordnet sind.

Mein zweites allerunterthänigstes Anflehen ist folgendes: Ich habe durch drei Jahre als Katechet der Praeparanden zu Arad mit schwerer Mühe und ununterbrochenem Fleisse über dreihundert Lehrer gebildet; während dieser besonders im Anfange sehr mühsamen und mit grossen Beschwerlichkeiten verbundenen Dienstzeit habe ich auch einen *theologischen* Katechismus in der walachischen Sprache, welchen die Walachen noch nie hatten, herausgegeben, und habe mich immer bemüht, meinen Dienst den mir obliegenden Pflichten gemäss zu besorgen; allein ungeachtet meines Bestrebens wurde

mir im Juni 1814 durch den königlichen Rath v. Nestorovics auf höheren Befehl der königl. Statthalterei die Entlassung des Dienstes mit dem weiteren Auftrage zwar zugestellt, dass ich solchen bis zu einer weiteren höheren Entschliessung zu versehen habe, welchen ich noch immer mit dem nämlichen Fleisse und Eifer versorge, und man hat mich noch bis heutigen Tages durch keine Zuschrift in Kentniss gesetzt, von allen dem was man mir zu Schulden kommen lässt, und wodurch ich mich dieser Ungnade schuldig gemacht habe.

Euer Majestät! Das geheiligte Recht der Selbstvertheidigung und das Recht nicht ungehört bestraft zu werden wird auch dem grössten Verbrecher nicht versagt, um dieses Recht flehe ich auch bei dem gerechten Throne Euer Majestät, und nicht um die Beibehaltung des Dienstes Geruhen Euer Majestät, allergnädigst zu verordnen, dass man mir jene Punkte die mir zur Last gelegt werden schriftlich mittheile, damit ich meiner Unschuld bewusst, mich vertheidigen, von der durch meine Kläger mir ungegründeter Weise auferlegten Schuld reinigen und sodann den während drei Jahren versehenen Dienst in Ehren verlassen könne; dies fordert meine Ehre und mein geistlicher Stand so auch die Exemplification für die in der Zukunft in dies Amt eintretenden Individuen, wenn auch gleich meine geringen Verdienst nicht in Anspruch genommen werden sollten, die ich mir als Regiments-Caplan bei dem Feldzuge 1805; als Verfasser fünf walachischer Werke in einem Zeitpunkte wo noch deren sehr wenige erschienen und als Katechet der Praeparanden, deren ich schon so viele mit grosser Mühe und Eifer gebildet habe, erumgen zu haben glaube.

Euer Majestät treugehorsamster Unterthan

Demetrius Czikindeal

G. n. u. r. Pfahrer zu Klein-Becskerek, und Katechet der Praeparanden zu Alt-Arad.

(De pe copia care se află în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XXIV.

Rugarea luĭ Cichindeal cătră Palatinulŭ.

Euer Kaiserliche Hoheit!

Euere Kaiserliche Hoheit geruhten mich gehorsamst Gefertigten in Hoch dero gnädigsten Schutze zu nehmen, als ich im Anfange dieses Jahres wegen Verfassung eines Werkes in walachischer Sprache unter dem Titel: *Phi-*

losophisch-Politisch Moralische Lehren durch Fabeln unschuldig angeklagt wurde; denn obschon meine Ankläger es so weit gebracht hatten, dass man mir auf höhern Befehl alle Exemplare konfiszirt hatte: so hat mich doch Eurer Kaiserlichen Hoheit väterlichen Gnade vor einer fernern von meinen Anklägern mir vorbereiteten, meine Person und meinen Geistlichen Stand entehrenden strengern Behandlung gnädigst geschützt. Indem ich für diese Hohe Gnade Euer Kaiserlichen Hoheit meinen allerunterthänigsten Dank als dem gnädigsten Beschützer meiner Unschuld zu Füssen lege, unterfange ich mich zugleich Euere Kaiserliche Hoheit gehorsamst zu bitten, gnädigst verordnen zu geruhen, dass nachdem schon die König. Bücher Zensur das oberwähnte Werk des Druckes werth befunden, und Kaiserl. Hoheit selbst nach gnädigst veranstalteter Untersuchung solches nicht so, wie es die der walachischer Sprache unkundigen Ankläger zu meinem Nachtheil auslegten, sondern als ein dem Publikum nützliches Buch zu finden geruhet haben, die mittelst Konfiskation abgenommenen Exemplarien mir und respective den betreffenden Käufern zurück gegeben werden; sollte aber in diesem Werke doch irgendwo ein Anstoss sich finden lassen, so könnte solcher leicht ausgestrichen werden, obwohl ich mir eines gleichen noch immer unbewusst bin, denn ich habe bei der Herausgabe dieses und noch vier anderer nützlichen Werke bloss und allein die Kultur und Ausbildung meiner so zahlreichen Nation zur Absicht gehabt; und wenn der Allerhöchste Hof, und Euere Kaiserliche Hoheit, denen die Kultur Ihres hierin noch weit zurückstehenden walachischen Volkes am Herzen liegt mir und einem jedem andern biedern Walachen in dieser Angelegenheit die allergnädigste Unterstützung versagen sollten, so wird zum grössten Unglücke dieser armen Nation die Kultur der Walachen immer nur ein frommer Wunsch bleiben, dessen Realisirung schwerlich zu stande kommen können, und folglich die diesfällige Allerhöchste Absicht nie erreicht werde. Im Gegentheile aber welcher beruhigende Freunden-Genuss dürfte es für ein Vater-Hertz nicht sein, wenn bald die über drei Millionen Seelen zählende walachische Nation und ihre späteste Nachkommenschaft ihr glücklicheren Wohlstand und die Emporhebung aus der Tiefe einer schon so viele Jahrhunderte wärenden düsteren Unwissenheit, bloss den Alerhöchst väterlichen Sorgen des glorreich regierenden Haus Österreich ewig verdanken wird.

Euer Kaiserliche Hoheit

allerunterthänigster Knecht
Demetrius Czikindeal.
Pfahrer zu Klein-Becskerek und
Katechet der Praeparanden-
Schule zu Alt-Arad.

(De pe copia din archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ dela Oradea-mare.)

XXV.

Din representaţiunea metropolitului de Carlovĕţŭ către cancelarulŭ aulică Iosifŭ Erdödy, cu data Carlovĕţŭ în 13 Iulie 1815, în causa petiţiunii Românilorŭ pentru episcopatulŭ Aradului :

. . . .

«Fide digno omnino mihi jam Anno prœterito ex Temesiensi et Versecziensi Diœcesi relatum est individua quædam Scholæ Præparandorum Aradiensis Instantiam nomine Cleri et Populi Valachici ad suam Majestatem appositam per Sacerdotes et quoque an Populo Valachico in iis partibus circumferre ejus tenoris ut Sua Majestas Sacratisima exoretur ad casum mortis moderni Episcopi Aradiensis Eundem Episcopatum non per Synodum serbicam Carloviczii quæ ipsa serbico Episcopo provideret, sed per propriam altissimam Denominationem ex Gentente Valachicam Idem Epptus maxima parte ex Valachis consistat — suplere dignaretur. Notum illum Catechetam Czikingyal et Docentem ejusdem Scolæ Diakonovics Nationalizmum Valachicum excitare, et promovere studentes atque alios quotdam, ex Clero Valachico præcipue viduos Protopresbyteros uti est ille Vilagosiensis, qui ut et in Parochia manere, et Archimandrita Hodosiensis Simul esse possit haud pridem petere non erubit, et Sacerdotes quosdm principales factores et promotores Instantiæ et talium principiorum esse nomine tenus mihi relatum erat, atque in his aliquot individuis consistit Clerus ille et Populus Valachicus cujus nomine Instantia ad Suam Majestatem Sacratissimam pro ut comunis est oppinio medio Consiliarii Nestorovics Calumniis in Clerum superiorem ea Illirica Gente et suarum Eclesiasticarum rerum ignorantia referta promota extitit.

Noto indagare utrum pro Statu publico utile et proficuum sit, ut Individua Iuventutis pro educatione destinata adque unicum pro scopo habentia totius Cleri et Nationis absque omni Legali auctoritatione nomen et Caracterem libere in se assumere, et sub hoc quasi Classico quæcumque sibi libuerit contra suæ Religionis Auctoritatem immpune projectare Instantias compilatas per Populum circum ferre et principia diversa curcum semenare prosumant.... etc. etc.

(De pe copia din archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XXVI.

Vulcanŭ către Cichindeal.

Părinte Dimitrie!

Amêndouĕ scrisorile din 4 ḑile a luneĭ acestia, mie trimise, le-am primitŭ. Cele ce-mĭ scriĭ despre deputaţia Eparchieĭ Araduluĭ la Sinodŭ le-am vĕḑutŭ maĭ înainte, şi nu numaĭ la Ambruşŭ aicea le-am ḑisŭ să nu mérgă, ci şi la vre-o câţĭ-va Protopopĭ, carĭ m'aŭ fostŭ întrebatŭ despre rêndulŭ deputăţiĭ le-am scrisŭ, că n'aŭ ce trimite deputaţie la Sinodŭ. Luĭ Nicóră încă nu odată ci în maĭ multe rêndurĭ i-am scrisŭ, să vină dela Viena, că póte să strice, nu sciŭ ce aŭ isprăvitŭ, dar nu m'aŭ ascultatŭ. Acuma aŭ venitŭ şi aŭ pornitŭ să mérgă la Sinodŭ care precum scriĭ aŭ maĭ avutŭ sfîrşitulŭ sĕŭ. Eŭ nu sciŭ puté-vo merge la Viena saŭ ba, dar după ce oĭ şi mere, după ce tótă şi nădejdea, ca să căpătămŭ românŭ am perdut-o, ce-oĭ puté să facŭ? Scrie-mĭ despre Sinodŭ tóte ce veĭ auḑi şi fiĭ sănătosŭ. Oradie, 21 (9) Iunie 816.

Dedesubt (scrisŭ de Cichindealŭ.) *Samoilŭ* m. p.

Am primitŭ 18 (30) Iunie.

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XXVII.

Recursulŭ episcopuluĭ Vulcanŭ către Impĕratulŭ şi Regele Franciscŭ I, în favorulŭ luĭ Dimitrie Cichindeal.

Din afară:

Ad Ssmam Cæsaream et Regio-Apostolicam Mattem Franciscum I-mum etc. etc. Dnŭm Dnŭm Benignissimum Clementissimum

Supplex Libellus

Samuelis Vulcan Eppi MVaradinensis Graeci Ritus Catholicorum de genu rogantis ut Demetrius Czikindel amotus Cathecheta Scholae Aradinensis quoad factam ei imputationem audiatur, ejusque Libellus per viros dexteros censuretur et venumdari admittar.

Din lăuntru:

Ad Suam Mattem Ssmam
Franciscum I-mum Viennæ sub 19 Septembris 1816.

Schola Præparatoria Aradinensi Græci Ritus non uniti Clementer resoluta dignabatur Majestas Vra munus cathechetæ Demetrio Czikindal Parocho Kis-Betskeriensi benigne conferre, qui etiam officio huic diligentissime, et cum fructu per aliquot annos præfuit, donec tandem delatus, et ab eo, quin vel causam noverit amotus fuisset.

Cum autem idem hic cathecheta ideo odium Eppos non unitos incurrisse, et ab iis nescio cujus prætexti reatus accusatus fuisse videat, quod in Prælectionibus suis, pariterque Libello sub Titulo: Fabulæ Morales ab se concinnato loco, ut more solito in unitos invehatur, de iis eorumque cum Romana Ecclesia Unione revera sapienter et omnino bene locutus fuerit, cum item Libellum hunc nationi Valachicæ certo proficuum fore observaverim et non nisi cum Damno penes Aradinensem Cottum confiscatus hæreat, Matti Vre flexo poplite præsumo supplicare, ut suprafactum amotum cathechetam super factis ei imputationibus audiri, ejusque Librum per viros dexteros censurari, et in quantum meruerit approbari distractionemque ipsius admitti Clementissime præcipere dignetur.

(Originalulŭ acestuĭ conceptŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

XXVIII.

Vulcanŭ către Cichindeal.

Părinte Dimitrie!

In 31 a luniĭ trecute după călindarulŭ celŭ noŭ dela Viena am sositŭ la Oradie. De am şi fostŭ acolo vĕḑutŭ, m'am întorsŭ totuşĭ numaĭ cu nădejdea. Adevĕratŭ că unŭ lucru, care l'am datŭ avĕndŭ în 19 zile Audienţie la Impĕratu s'aŭ isprăvitŭ bine, căcĭ clericu pentru care m'am rugatŭ să-lŭ priméscă în Institutu, care s'a ridicatŭ acuma în Viena sub titula «Die höhere Bildungs Anstalt» precum însuşĭ Impĕratu mi-a scrisŭ, s'aŭ priimitŭ.

Despre tine am datŭ, că neîntrebându-te ce-aĭ făcutŭ, te-aŭ lipsitŭ de Deregătoria Catecheticĭ, căcĭ te-aĭ nevoitŭ a învĕţă pre învĕţătorĭ bine, şi Fabulele, care aŭ fost pentru românĭ multŭ folositóre aŭ făcutŭ de s'aŭ opritŭ. Socotescŭ că încaĭ despre fabule ţi se va face dreptate.

Scrisórea, carea profesoriĭ din Aradŭ românesce trecĕndŭ eŭ pe acolo

mi-aŭ fostŭ dat-o, dimpreună cu tóte provocatele Documenturĭ încă am dat-o atuncĭ Împĕratuluĭ, și audŭ că și aceea să fie luată la socotélă. Precum și despre Episcopie, despre care încă putemŭ să așteptămŭ bine. — Ce am pututŭ, tóte le-am făcutŭ. Dar eŭ audŭ acuma după întórcere despre Nestorŭ Ioannovicĭ nește fapte, din care culegŭ, că nu e omŭ cu socotélă, și vrednicŭ ca să povĕțuiéscă pe Românĭ la cele bune și dorite. Rĕŭ îmĭ pare, că și despre elŭ am grăitŭ la locurĭ unde s'aŭ cuvinitŭ și încă cu scrisórea. Despre fabulele tale mi-aŭ spusŭ referendarulŭ Lányi, că Episcopulŭ dela Timișóra, și Directorulŭ Nestorovicĭ să fie scrisŭ, că sunt înpotriva Constituțieĭ Impĕrățieĭ, și pentru aceea să se fie opritŭ. Aŭ adausŭ, că le poțĭ iarășĭ tipări dându-le de noŭ maĭ întâiŭ la censură. Fiind-că te îndeletniceștĭ cu întórcerea cărților, câtŭ maĭ în grabă avêndŭ prilegiŭ, ți-oĭ trimite pre ceea-ce ți-am fostŭ făgăduitŭ, pe Becker «Noth und Hilfsbuch, welches lehret, wie man vergnügt leben, mit Ehren reich werden und sich und andern in allerhand Fällen helfen kann.» Ba încă și altă carte ți-oĭ trimite, ca să o ceteștĭ, fiind-că este pentru poporŭ. Adecă «Volksbuch: Ein fasstlicher Unterricht in nützlichen Erkenntnissen, und Sachen mittelst einer zusammenhängenden Erzählung für Landleute um Sie verständig gut wohlhabend etc. zu machen. von Zerener 2 Bände (1).

Mi se pare, che ar fi bine, cha și Professori de in Arad acea de ântei, ba si cea de a doa Carte se o cetescá. Dále de scire despre lucrul, quare mai sus ti lam scrisu despre ei. Fi sánitosu. Orade 21. Noemv. 816

Samóil m. p.

Preotul d'in Guirok Chrsta nau trebuit se se sileascá, cha Credintia se o márturisesca in Bisericá la Auditul tuturor si de obste, che aceia nu se poftesce. Nice nar fi trebuit il se se cérá dela preotul nostru d'in Temisiora, se sufere qua se se invetie in 6 septimâni, nescriindune anche pone acuma nóá nice o scrisore. Ci au trebuit se fie remas statornic in lege, quare au luato nesilit fiind si dupe aceia despre vietiurea lui am fi vediut.

(Originalulŭ în archivulŭ episcopescŭ gr. c. românŭ din Oradea-mare.)

(1) De aicĭ încolo scrisórea se continuă cu litere latine.

APENDICE

DESPĂRŢIREA LUI MOISE NICÓRĂ DE NAŢIUNEA ŞI PATRIA SA

trecêndů — după eşirea sa din inchisóre la 1825 — în România (1)

Am avutŭ eŭ maĭ nainte,
Ca şi nişte florĭ,
Cariĭ mě iubiaŭ ferbinte:
Fraţĭ, părinţĭ, surorĭ.

Eŭ în tóte casurile
Multŭ rărită eram;
Unde şi cu lucrurile
Cinste-mĭ trieramŭ.

Fuĭ de frunte în a mele
Fapte şi cuvinte;
In a mele căicele
Slobodŭ maĭ nainte.

Acum triste turturele
Pe căile mele
Umblă numaĭ singurele.
Eŭ opritŭ de ele.

Deputatŭ Românilorŭ
Cândŭ va eŭ am fostŭ;
Să arĕtŭ nebunilorŭ
Ce rěŭ le am făcutŭ,

Să scie mişelătatea
Lorŭ şi Impĕratu,
Că pe mine nicĭ unŭ frate
Nu m'a apĕratu.

Că amarŭ dilelorŭ mele,
In totŭ clerulŭ nostŭ,
Inşelăciunĭ numaĭ grele,
Credinţe n'aŭ fostŭ.

Până ce eram vĕdutŭ,
Cinstea mĭ totŭ crescea;
Hula dacă am cădutŭ
Nu se maĭ opriă.

Multe florĭ am fostŭ culesŭ
Eŭ din tinéreţe,
In tinéreţe alese.
Decĭ s'orŭ uscatu tóte.

Numeram în visŭ eŭ numaĭ
Prietenĭ câţĭ erau?
Visurile că trecură,
Toţĭ mĕ amăgiră.

(1) «Familia» 1871, nr. 14, pag. 163.

Singura statornicie,
Scie sfântulŭ sóre;
Măcar că e vrednicie,
M'a pusŭ în prinsóre.

Că am fostŭ totŭ cu credință
Némuluĭ, cu lanțurĭ
De ferŭ suferŭ în temniță
Gróznice necasurĭ;

Pentru ceĭ ce iubiamŭ fórte!
Să rabdŭ gonire,
Fóme acum păn' la mórte.
Bunŭ nu am pe nime.

Acum vĕrsŭ de lacremĭ vale,
Neavêndŭ în țéră
Scutŭ, numaĭ suspinŭ și jale,
Voiŭ să iesŭ afară.

Câțĭ sunt toțĭ se veselescŭ.
Eŭ vre-o ḑi de véră
Nu maĭ am, numaĭ jelescŭ
Intr'acéstă țéră.

Dómne, din acéstă țéră,
Rogu-te mĕ auḑĭ,
Și mĕ scóte din ocară,
Dă-mĭ unŭ calauzŭ.

Calauzŭ să-mĭ fiĭ lumină
Nóptea pe recóre!
Arĕtându-mĭ cale lină
Nainte de sóre.

Să mĕ trécă de părințĭ
Peste mărĭ departe,
Peste munțĭ neînfloritĭ
Ca pe Bonaparte.

Să mĕ tréca de surorĭ,
Peste nalte dealurĭ,
Infrumsețate cu florĭ
Maĭ de multe feliurĭ

De frațĭ! unde nicĭ albină
De acĭ nu este!
Maĭ multŭ veste să nu-mĭ vină!
Unde de poveste!

RESPUNSULŬ D-LUI V. A. URECHIĂ

LA

DISCURSULŬ DE RECEPŢIUNE ALŬ D-LUI IOSIFŬ VULCANŬ

Domniloru Colegĭ,

D-lŭ Iosifŭ Vulcanŭ nu a păşitŭ astădĭ pentru prima dată în acéstă incintă culturală : încă de la 1879 d-sa este colegulŭ nostru ca membru corespondentŭ. Aşa că nu se află nimenĭ între noĭ, care să nu scie maĭ bine decât mine, carĭ sunt titlurile, în puterea cărora membrulŭ corespondentŭ din 1879 a devenitŭ, în 1891, membru activŭ alŭ Academieĭ Române.

Aşa daŭ eŭ cu gândulŭ, că dacă cunoscutŭ cum eştĭ, Domnule Vulcanŭ, şi apreciatŭ de fie-care dintre vechiĭ membri aĭ Academieĭ, aĭ ţinutŭ totuşĭ, ca celŭ maĭ neînsemnatŭ şi maĭ puţinŭ înzestratŭ de însuşirĭ, adecă eŭ, să primescŭ, acum douĕ-treĭ dile, misiunea de a-ţĭ eşi întru întîmpinare şi a te salută de bună-venire ca membru activŭ, acésta aĭ făcut'o amintindu-ţĭ că, după marele Eliad, sunt unulŭ din ceĭ maĭ vechĭ apologiştĭ aĭ luĭ D. Cichindeal, care face obiectulŭ frumóseĭ şi bogateĭ de informaţiunĭ cuvîntărĭ ce ne-aĭ adusŭ, şi că mĕ mândrescŭ a fi dintre ceĭ numeroşĭ, fórte numeroşĭ, carĭ te stimă şi te iubescŭ.

Numaĭ aceste sunt óre de ajunsŭ titlurĭ, ca eŭ să nu mĕ sfiescŭ a-ţĭ împlini dorinţa şi să mĕ încumetŭ a mĕ urca, — eŭ căruntitulŭ, înaintea d-tale care aĭ piciorulŭ agerŭ şi ochiulŭ sigurŭ — pe

suișulŭ de colțŭ de cremene alŭ minței și să te urmezŭ, fără să te perdŭ din vederea mea obosită, prin luminișurile sufletescĭ și intelectuale, pe unde sciĭ să umbli?

Nu cautŭ, Domnule Vulcanŭ, să adăpostescŭ, nedestoinicia mea la lucrărĭ de felulŭ celeĭ ce aștepțĭ dela mine, pe cuvîntulŭ că nu mi-aĭ datŭ decât treĭ ḑile de lucrare. Dacă mănunchiulŭ de florĭ ce am plăcuta sarcină din partea Academieĭ, a culege și a-țĭ oferi, la pragulŭ acesteĭ incinte, nu va fi celŭ visatŭ de d-ta, celŭ cuvenitŭ meritelorŭ d-tale, apoĭ scuză-mĭ scăderile și amintesce-țĭ că: *d-ta aĭ voitŭ!*

* * *

In pervazŭ măestritŭ și cu bogate colorĭ ne aduseșĭ, Domnule Vulcanŭ, la priveliștea minţeĭ înduioșate, icóna unuĭ mare bărbatŭ, acea a luĭ *D. Cichindeal.*

Póte că, avêndŭ a luà întro noĭ loculŭ gloriosuluĭ Timoteiŭ Cipariu, s'arŭ fi așteptatŭ unia să asculte dela d-ta apologia aceluĭ pre care l'aĭ înlocuitŭ. Sunt sigurŭ însă, că toțĭ colegiĭ noștri din Academie și totŭ publiculŭ românŭ aprobă alegerea d-tale de obiectŭ, nu numaĭ pe temeiulŭ art. din reg. care-țĭ dă acestŭ dreptŭ de alegere, ci și din convingerea că avemŭ datorie maĭ urgentă: acea de a întreține vie și recunoscĕtóre în sînulŭ națiuneĭ, memoria bărbațilorŭ, carĭ în trecutulŭ maĭ vechiŭ aŭ lucratŭ pentru țéră, pentru cultură, pentru românismŭ..... In Walhala națiuneĭ Cipariu va ocupà asemenea locŭ de onóre, orĭ cât i se va pune la pasivulŭ teoriilorŭ sale unele erorĭ grave de directivă în cultura limbeĭ române; dar d-ta, Domnule Vulcanŭ, nu puteaĭ să uițĭ, că asemenea conservatoruluĭ abilŭ de pinacotecă, aveaĭ chiămarea a restaurà maĭ întâĭ pînzele vechĭ și a le da tótă vioiciunea coloritoluĭ și deplinătatea conturelorŭ, iar nu să preumbli unŭ penelŭ cu colorĭ inutile peste o zugrăvitură cu totulŭ recentă, modernă și întrégă.

Ș'apoĭ de cine maĭ cu dreptate decât de Cichindeal puteaĭ să ne grăescĭ aḑĭ d-ta, d-ta care în Academie represințĭ Banatulŭ, mândrulŭ colțŭ de țéră românéscă, patria nemuritoruluĭ parochŭ din

Becĭcherecului-micŭ, care preferia să fie unŭ bietŭ parochŭ, dar omŭ cărturarŭ la Becĭcherecului-micŭ, decât mitropolitŭ ignorantŭ la Bucurescĭ? Descindĕtorŭ însuțĭ din ilustra familie a episcopuluĭ Vulcanŭ, amiculŭ și patronulŭ luĭ D. Cichindeal, bine aĭ făcutŭ că în maestrita-țĭ cuvîntare ne-aĭ redatŭ amintirea gloriósă a ambilorŭ bărbațĭ, neînserațĭ sorĭ, în jurulŭ cărora aŭ gravitatŭ faptele și ómeniĭ Banatuluĭ din primiĭ patru lustri aĭ seculuiuĭ presentŭ.

Când unŭ colegŭ aduce Academieĭ o culegere de informațiunĭ și de documente inedite, ca cele ce am ascultatŭ astăḑĭ despre Cichindeal, îĭ era permisŭ să considere drept cantitățĭ negligeabile la resolverea problemeĭ sale scrierĭ, ca ceea ce eŭ însumĭ am făcutŭ despre Cichindeal la anulŭ 1865... Destulă mulțămire simțit'am eŭ, când am auḑitŭ cum d-lŭ Vulcanŭ apĕră pe Cichindeal contra acusăreĭ ce i-a adusŭ d-lŭ Ioanŭ Rusu, că n'a făcutŭ, în fabulele luĭ, decât a plagià scrierile luĭ *Obradovicĭ*. Acéstă teză am susținut'o acum 27 anĭ cu tótă ardórea tinereţeĭ de condeiŭ, și mĕ mândrescŭ a vedé că acéstașĭ conclusiune a aflat'o astăḑĭ ochiulŭ ce nu primesce impulsiune numaĭ dela inimă, ci maĭ alesŭ dela înțelegere.

La 1860, în unŭ studiŭ alŭ meŭ despre poesia română dintre 1800—1860, am recunoscutŭ și demonstratŭ că, în literatura orĭ-căruĭ poporŭ, se potŭ găsi scriitorĭ despre carĭ unŭ Ioanŭ Rusu, bunăóră, să pótă ḑice că aŭ copiatŭ, că aŭ plagiatŭ pe alțiĭ. Dar am deosebitŭ adevĕratele *împrumuturĭ* dela autorŭ la autorŭ, din *asemĕnările fortuite*, orĭ numaĭ câtŭ resultândŭ din împărtășirea omenireĭ la unŭ fondŭ comunŭ culturalŭ.

Ḑiceamŭ și maĭ deunăḑĭ (1885):

«Nu este bine să maĭ lăsămŭ nefăcută răfuiala dréptă, adecă istorică, a orĭ-căruia din factoriĭ externĭ, carĭ în diverse mĕsurĭ aŭ avutŭ o înrîurire la desvoltarea, orĭ cultura nóstră proprie, căcĭ nime nu póte negà că cultura orĭ-căreĭ națiunĭ este pururea în mare parte resultanta relațiunilorŭ internaționale.

«De multe orĭ bagagiulŭ culturalŭ alŭ unuĭ poporŭ nicĭ nu maĭ păstréză eticheta loculuĭ de proveninţă. In «*Măriòra Floriòra*» luĭ Alecsandri, câte cugetărĭ și forme de întîlnitŭ în cărțĭ vechĭ, de

carĭ iubitulŭ nostru poetŭ nicĭ o scire n'a avutŭ!.... *Alchimus Avitus*, archiepiscopŭ de Viena, în „*Paradisulŭ sĕŭ perdutŭ*“ descrie, în secolulŭ alŭ V-lea după Christŭ, primulŭ amorŭ alŭ luĭ Adam cu Eva și pune pre sóre, lună și stele să fie martore voióse ale primuluĭ matrimoniŭ: «*Et letis gaudebant cum sidera flammis.*»

«Măriόra se da și ea în dragoste cu voinicul călĕtorŭ și atuncĭ:

Luna stelelorŭ semnŭ făcea
Și stelele viŭ străluсea....

Urmézǎ din marea asemĕnare a cugetăreĭ și a formeĭ, că *Alchimus Avitus* a fostŭ inspiratorulŭ luĭ Alecsandri? Nu, ci că există unŭ bagagiŭ literarŭ comunŭ, o ereditate comună tuturorŭ popórelorŭ, și că de acea *clironomie* universală s'a folositŭ și Alecsandri.»

Maĭ ḑiceamŭ aiurea :

«Caracterele generale ale poesieĭ române de la 1800—1848 aŭ fostŭ 1) *generalulŭ* și alŭ 2) *spiritulŭ imitătorŭ*.

«Generalulŭ este tendința de a se ocupà cu ideĭ *clironomite*, adecă comune omenireĭ întregĭ, iar nu *individualisate*, timbrate cu timbrulŭ *particularismuluĭ naționalŭ*. *Venerea* și *Bachus* sunt nu numaĭ aĭ Văcărescululuĭ și aĭ luĭ Conachi, ci aĭ Europeĭ întregĭ.

«Fabula este și ea de felulŭ acesta. Ea urmăresce în genere manifestărĭ sufletescĭ umanitare.

«Nu eŭ mĕ opunŭ, orĭ așĭ voi să împedecŭ desvoltarea uneĭ literaturĭ care să urmărésсă *generalulŭ*, decât găsescŭ că de marĭ și adese adâncĭ ponóre și prăpăstióse orățiĭ dă piciorulŭ scriitoruluĭ, care urmăresce, în limba națiuneĭ sale, literatura de caracterŭ purŭ generalŭ, omenescŭ.

«Spre a se vedé cum nu ridică nescine măciuca luĭ Ercule, decât dacă are musculatură de Ercule, vadă-se cum o literatură care trăesce din *generalŭ*, din *omenescŭ*, cade în mânile cele neabile ale unorŭ scriitorĭ de alŭ doilea și alŭ treilea șirŭ.

«C. A. Rosetti a scrisŭ altă dată unŭ cântecŭ sub titlulŭ: «*Dorințe*». De sigurŭ că neuitatulŭ omŭ de statŭ, atrasŭ în curentulŭ literarŭ

alŭ timpuluĭ, a *imitatŭ* în *Dorințe* pe *Les Souhaits* de Riboutté (musica de Pergolèse).

Dorințe

De ce nu sunt dumbrava, ce séra pe rĕcóre
De brațe c'unŭ prietenŭ ți-e dragŭ a visità!
De ce nu sunt o rosă, de ce nu sunt o flóre,
C'atuncĭ gândescŭ, o dragă, că tu nu m'aĭ uità!
De ce nu sunt zefirulŭ, ce sînu-țĭ rĕcoresce,
De ce nu sunt parfumulŭ ce puĭ pe haina ta:
De ce nu sunt eŭ valsulŭ, ce șópta îțĭ lesnesce,
C'atuncĭ așĭ crede lesne că tu nu m'aĭ uità!

De ce nu sunt eŭ lucrulŭ ce sufletu-țĭ iubesce!
De ce nu sunt podóba ce puĭ pe fruntea ta!
De ce nu sunt eŭ slava ce inima-țĭ doresce!
C'atuncĭ așĭ fi prea sigurŭ cu tu nu m'aĭ uità!
Dar vaĭ! nu sunt nimica! sunt simplu o ființă,
Ce-a te iubì din sufletŭ, amorulŭ m'a 'nvĕțatŭ.
Eŭ nu am alte darurĭ decât a mea credință,
Și de aceea, crudo, mĕ temŭ că m'aĭ uitatŭ.

Les Souhaits.

Que ne suis-je la fougère
Où, sur le soir d'un beau jour,
Se repose ma bergère
Sous la garde de l'amour!

Que ne suis-je le zéphire
Qui rafraichit ses appas,
L'air que sa bouche respire,
La fleur qui naît sous ses pas!

Que ne suis-je l'onde pure
Qui la reçoit dans son sein!
Que ne suis-je la parure
Qui la couvre après le bain!

Que ne suis-je cette glace,
Où son portrait répété,
Offre à vos yeux une grâce
Qui sourit à la beauté!

Que ne puis-je par un songe
Tenir son cœur enchanté!
Que ne puis-je du mensonge
Passer à la vérité!

Les dieux qui m'ont donné l'être
M'ont fait trop ambitieux,
Car enfin je voudrais être
Tout ce qui plaît à ses yeux.

«Din comparaţiunea acésta a originaluluĭ şi a imitaţiuneĭ, ne grăbimŭ a declară că acésta de pe urmă nu remâne fără de însemnate avantage asupra chiar originaluluĭ. Nenorocirea pentru litere nu este căcĭ C. A. Rosetti a imitatŭ pe Riboutté, ci căcĭ s'aŭ găsitŭ alţĭ *poeţĭ* ce aŭ vrutŭ să imite pre C. A. Rosetti, aşa în câtŭ din pénă în pénă, ideea mergêndŭ, a ajunsŭ a nu avé nicĭ caracterulŭ poeticŭ primitivŭ şi nicĭ acelŭ originalŭ de care din capulŭ loculuĭ era lipsită. Lesne se va înţelege aceea ce vremŭ se susţinemŭ, din următórele strofe din o romanţă «Aşŭ vrea să fiŭ» de d-lŭ I. F.:

Aşĭ vrea să fiŭ.

Aşĭ vrea să fiŭ *claviru-ţĭ* cu córda aurită:
Când degetele tale pe dînsa arŭ jucà,
Atuncĭ inima-mĭ tristă, ce suferă sdrobită,
Arŭ scóte-o melodie care te-arŭ încântà.

Aşĭ vrea să fiŭ *telulŭ* ce trece lângă casă,
Telegrafulŭ electricŭ feréstra traversândŭ,
Căcĭ atuncea, iubito, *suflarea-mĭ durerósă*,
La tine arŭ străbate pe aripe de vêntŭ.

Aşĭ vrea să fiŭ *canarulŭ ce cântă* 'n colivie,
Prin cântecĭ variate plăcutŭ a mĕ făcea.
Aşĭ vrea să fiŭ *panglica* ce legĭ pe subt bărbie,
C'atuncĭ printre cosiţe mereŭ m'aşĭ strecurà.

Aşĭ vrea să fiŭ ghirlanda de florĭ de iasomie,
Pe fruntea ta de angelŭ cu dragŭ m'aşĭ aşezà,
Aşĭ vrea să fiŭ pantofu-ţĭ de stofă vişinie,
C'atuncĭ picioru-ţĭ fragedŭ mereŭ l'aşĭ contemplà.

Aşĭ vrea să fiŭ grădină, etc., etc., etc.

«Póte-se scoborî maĭ jos poesia! Ar vrea tinĕrulŭ poetŭ să fie *papuculŭ, pantofulŭ, panglica, telegrafulŭ...* Ar fi putută merge şi maĭ departe în asemine dorinţĭ; să-ĭ mulţămimŭ că n'aŭ voitŭ să fie şi . . . . . altŭ ceva.

«Dacă pe de o parte ideile poetice ale luĭ Riboutté aŭ degeneratŭ, graţie spirituluĭ imitatorŭ, Riboutté, ca şi în Francia Victor Hugo, aŭ găsitŭ în Moldova pre Alecsandri, care a ţesutŭ pe o urzélă vechiă, strofe cu multŭ maĭ poetice. Victor Hugo în balada a 9-a «Ecoute-moi Madeleine» ḑice :

Si j'étais, ô Madeleine, etc.
Si j'étais l'oiseau qui passe,
Et que poursuit dans l'espace
Un doux appel de ta voix ! etc. etc.

«Alecsandri cântà :

De-aşĭ fi, iubito, pasĕrea mică,
Ce printre frunze saltă uşorŭ,
Pe-a tale braţe stândŭ fără frică,
N'aşĭ vrea în lume ca să maĭ sborŭ!»

* * *

Totŭ aşà cu Cichindeal. Elŭ a imitatŭ fabule deja scrise de altulŭ, fie şi de Obradovicĭ; dar ce? Obradovicĭ nu le-a luatŭ însuşĭ dela vechiĭ fabuliştĭ?

Inspirațiunile luĭ Cichindeal, după noĭ, sunt pe de o parte *Esopŭ*, și pe de altă parte marea luĭ iubire de *adevĕrŭ, de frumosŭ, de bine*, cu deosebire de *românismŭ*.

Cum-că părintele Cichindeal, scriindu-șĭ fabulele sale, avea sub ochĭ pre ale luĭ Esopŭ, nu rĕmâne nicĭ o îndoială încă de la prima sa fabulă. In adevĕrŭ, prima fabulă a luĭ Esopŭ e, după edițiunile cele maĭ vechĭ, Ἀετὸς καὶ ἀλώπηξ (Aquila et Vulpes), cu care începe și Cichindeal edițiunea sa din 1814 (1). Dară ceea ce se demonstră cu acéstă primă fabulă se demonstră și de tóte cele-lalte. Așa fabulele 4, 5, 6, 10, 18, 24, 25, 27, 28, 30, 31, 33, 37, 41, 50, 51, 53, 55, 59, 64, 65 etc., corespundŭ fabulelorŭ luĭ Esopŭ, după edițiunea aci adnotată, 72, 3, 110, 227, 106, 7, 11, 29, 93, etc.

Cichindeal a luatŭ de la Esopŭ numaĭ titlurile, subiectele fabulelorŭ sale. Nimicŭ maĭ propriŭ de a arĕtà modulŭ cum acesta a urmatŭ luĭ Esop, decât de a pune față în față una din fabulele lorŭ asupra aceleiașĭ materiĭ. Asemenea comparațiune ne va puté luminà asupra metodeĭ, asupra procedureĭ fabulistuluĭ nostru.

Să luămŭ bună-óră pre a 19-a (corespunḑĕtóre la a 234-a în Esopŭ.)

234

Lupus et Capella

Lupus Capram in prærupto pascentem antro intuitus, cum ea potiri non posset, ut descenderet monebat, ne inopina delaberetur, aiens sibi pratum melius esse, et gramine maxime floridum. Cui illa respondit: me non ad pastum vocas, sed tu ipse cibo indiges.

19

Lupulŭ și Capra

Lupulŭ a vĕḑutŭ pe unŭ munte înaltŭ și petrosŭ pe o capră păscêndu-se, pe care nu se nădĕjduia că o va puté prinde, deci a gânditŭ să o moméscă la sine, ḑicêndu-ĭ: o soruică, sorióră! vino-mi-țĭ la moșu, că aci nu e prea bine la tine, că e primejdiosŭ loculŭ, și surpăciosŭ, de unde poțĭ lesne cădé și a-țĭ scurtà viața; încă către aceea, precum mi se vede, nicĭ pășune nu aĭ destulă, ci pogóră-te aicĭ în vale, că maĭ bine îțĭ va fi.

(1) Fabulæ variorum auctorum, nempe Aesopi fabulae Graeco-latinae CCXCVII etc. Haec omnia ex bibliotheca Palatina, opera et studio Isaaci Nicolai Neveleti. Francoforti M.DC.LX.

— Este! tocmaĭ așà va fi! cum ḑicĭ tu, crépe-mi-țĭ inima în tine, slutule și netrebnicule, rĕspunde capra: eŭ nu sciŭ de când sunt pre lume, că să fie fostŭ lupiĭ frațĭ cu caprele, și acum nu pricepŭ de când s'aŭ făcutŭ lupiĭ așà de bunĭ și așà milostivĭ. Du-te, du-te slutule! că aicea nu ți se ascultă minciunile, și te uită într'o apă unde-va, apoĭ veĭ vedé, óre-țĭ stă frumos să te prefacĭ că eștĭ bunŭ, urgia fiarelorŭ și motântanià!

Din fabula maĭ sus reprodusă, se póte lesne vedé că, dacă Cichindeal a cerutŭ luĭ Esopŭ subiectele fabulelorŭ sale, elŭ a reușitŭ a le îmbrăcà în vesminte iubite, naționale, celŭ puținŭ a le maĭ desbărà de marea severitate și prea sacăla precisiune, în care aridulŭ pămîntŭ alŭ Suduluĭ le inspirase apologistuluĭ frigianŭ. In „*Lupulŭ și Capra*“ este, nime nu póte negà, *Lupus et Capella* luĭ Esopŭ. Dar mulțămită simțuluĭ naționalŭ, originalŭ alŭ luĭ Cichindeal, fabula sa nu maĭ este, nu se maĭ póte ḑice o imitațiune. *Imitațiune* este *decopiare*, și Cichindeal nu decopiéză, ci creéză și *corige* și *perfecționéză*. Dacă asemenea procedeŭ de a scrie se póte califică de imitare, atuncĭ ceĭ maĭ marĭ scriitorĭ aĭ lumeĭ, atuncĭ Virgiliŭ, Dante, Milton, Voltaire, Racine, Molière, aŭ imitatŭ numaĭ, sunt numaĭ nisce palide icóne ale geniilorŭ precedente. Dar acésta nu este! Dacă Rafael nemuritorulŭ, Murillo și Van Dyck aŭ făcutŭ fie-care câte una saŭ maĭ multe sacre familiĭ, nu urméză că eĭ s'aŭ imitatŭ. Geniulŭ lorŭ nu stă decât în deosebita expresiune ce fie-care a datŭ aceleașĭ cugetărĭ, aceluiașĭ fondŭ. Geniulŭ artisticŭ nu totŭ-deauna crează materialulŭ opereĭ sale, ci numaĭ ordinarea și expresiunea ce i-o dă. Sant-Petru dela Roma nu e creată din alte materiale decât acele de carĭ și alțĭ architecțĭ se serviaŭ: geniulŭ artisticŭ însă făcù din materiĭ comune pe St. Petru, adecă o operă, o creațiune superióră a mințeĭ omenescĭ.

Dovedĭ că Cichindeal imitând pe Esopŭ a sciutŭ remâné originalŭ, avemŭ la fie-ce frasă din fabulele sale. Cum exprimă elŭ în „*Lupulu și Capra*“ pe: «cum ea potiri non posset, ut descenderet monebat, ne inopina delaberetur»....?

— «Pe care nu se nădĕjduia că o va puté prinde, decĭ a gânditŭ să o moméscă la sine, dicêndŭ : *o soruică, sorióră, vino-mi-țĭ la moșu,* că aci nu-ĭ prea bine de tine, că-ĭ primejdiosŭ loculŭ și surpăciosŭ, de unde poțĭ lesne cădé și a-țĭ scurtă viața. Incă către aceea, precum mi se vede, nu aĭ nicĭ pășune destulă,» etc.

Unde Esopŭ naréză, și prin urmare lasă să subsiste pe lângă persónele miceĭ drame a fabuleĭ și pe autorŭ, Cichindeal lasă să vorbéscă însĕșĭ persónele. Ce aerŭ de blândețe, de bună-voință nu iea „*Lupulŭ*“ luĭ Cichindeal sfătuindŭ pe capră, căreia, ca să-lŭ crédă maĭ amicŭ, maĭ voitorŭ de bine, i se și dă de rudă. «Vino la *moșu,* dragă sorióră, că-ĭ pĕcatŭ de tine să-țĭ scurtezĭ dragile de dile, cădêndŭ de pe prăpastiă,» dice cu *bonomiă* lupulŭ, suridêndŭ în sine la gândulŭ că ast-felŭ o va puté momi. Lupulŭ luĭ Esopŭ nu represintă așa de bine pe înșelătorŭ cu vocea dulce, ca lupulŭ luĭ Cichindeal. Dară nicĭ capra luĭ Esopŭ nu e așa de naturală ca acea a luĭ Cichindeal.

«Me non ad pastum vocas, sed tu ipse cibo indiges», dice capra celuĭ întâiŭ.

— «Tocmaĭ așà va fi, cum dicĭ tu, crépe-mi-țĭ inima în tine, slutule și netrebniculel.... Eŭ nu sciŭ, de când sunt pe lume, ca să fie fostŭ lupiĭ frațĭ cu caprele și acum nu mĕ pricepŭ de când s'aŭ făcutŭ lupiĭ așa de bunĭ și așa de milostivĭ! Du-te! du-te! slutule! că aicĭ nu ți se ascultă minciunile, și te uită într'o apă unde-va, apoĭ veĭ vedé, óre ițĭ stă frumosŭ să te prefacĭ că eștĭ bunŭ, urgia fiarelorŭ și motântaniă?»

Dacă capra fabulistuluĭ românŭ nu este așa de gravă și scumpă la rĕspunsŭ ca aceea a fabulistuluĭ *grecŭ,* ea dice însă nisce vorbe așa de cumințĭ, cu judecată și totŭ odată atâtŭ de naturale, în câtŭ nu i se póte imputà nicĭ unŭ momentŭ *loquacitatea.* Ce? Să nu-ĭ dică și ea odată lupuluĭ, ceea ce-ĭ stă pe inimă, ea care, dela înălți-

mea prăpastieĭ, este astă dată sigură că lupulŭ nu-şĭ va puté rĕsbunà? Póte ca să nu fie generósă purtarea capreĭ, să nu fie *cavalerescă*, dară e *omenéscă*, de mĕ potŭ esprimà cu aşa cuvîntŭ pentru a arĕtà simţirea uneĭ capre; e în fine naturală!.... Şi o ḑice acésta pentru că înţelépta capră e plină de esperienţă; ea scie *de când e pe lume* (admirabilă naivitate!) că lupiĭ n'aŭ fostŭ nicĭ odată fraţĭ cu caprele.... Ce mĕ maĭ chemĭ surióră, surióră! slutule, că la mine (care bine te cunoscŭ) nu ţi se trecŭ minciunile.... De géba vreĭ să-ţĭ daĭ aerŭ de lupŭ de trébă, uită-te în vre-o apă şi veĭ vedé că eştĭ totŭ cine eştĭ, adică unŭ lupŭ, urgia fiarelorŭ şi motântanie.

Dar unde Cichindeal este cu totulŭ *sui generis*, e în moralităţile fabulelorŭ sale. Dacă prin forma acestorŭ moralităţĭ saŭ adfabulaţiunĭ, elŭ s'a deosebitŭ de Esopŭ, deosebirea vine cu multŭ maĭ simţibilă prin fondulŭ lorŭ şi dovedesce în unŭ modŭ nerefutabilŭ ceea ce s'a maĭ ḑisŭ, că Cichindeal nu se servesce de fabulă spre a satisface o vocaţiune naturală de scriitorŭ, ci ca de nisce simple *preteste* la convorbirĭ pline de patriotismŭ, la adevĕrate apelurĭ la înfrăţire, la pace între Românĭ, la civilitare şi progresŭ naţionalŭ.

Cine caută în adfabulaţiunile luĭ Cichideal, adevĕrata, regulata temă a fabuleĭ, nu cunósce pe Cichindeal, nu scie preţui pe nemuritorulŭ *Catichetŭ* alŭ şcóleĭ preparandiale din Aradŭ. Altele sunt isvórele adfabulaţiunilorŭ luĭ Cichindeal decât la fabulele Esopiane. Aceste isvóre sunt, cum deja le indicarămŭ:

a) Patria şi românismulŭ,

b) Politica română în faţă cu naţiunile rivale şi neamice,

c) Dorinţa de a da lecţiunĭ sociale Românilorŭ,

în fine *d)* Lupta contra superstiţiunilorŭ, a prejudeţelorŭ şi a unorŭ viciĭ la carĭ s'ar fi putêndŭ crede Românulŭ maĭ adese dedatŭ.

Sub asemenea nobile şi marĭ sentimente şi aspiraţiunĭ scria «*învĕţăturile*» fabulelorŭ sale părintele catichetŭ Cichindeal.

Acelaşĭ lucru, Domnilorŭ Colegĭ, v'a spusŭ adineaore d-lŭ Vulcanŭ,

negreșitŭ cu maĭ multă competință decât eŭ, tînĕrulŭ dela 1865. D-sa ne-a ḑisŭ că:

«Nicĭ fabulele publicate de Obradovicĭ nu sunt compositiile luĭ originale, căcĭ și dînsulŭ le-a prelucratŭ după Esopŭ și alțĭ autorĭ. Și să ne însemnămŭ bine: Cichindeal nicĭ n'a tradusŭ pe Obradovicĭ din vorbă în vorbă, ci a întrebuințatŭ numaĭ ceea ce i-a părutŭ potrivitŭ pentru cetitoriĭ sĕĭ, modificândŭ moralulŭ din fabule și înlocuindu-lŭ cu învĕțăturĭ de ale sale, relative la situațiunea Românilorŭ. . . .

«Insă originalitatea în traducerea fabulelorŭ pentru noĭ e o cestiune secundară, căcĭ nu fabulele inseșĭ aŭ produsŭ succesulŭ mare, nu ele aŭ făcutŭ numele luĭ Cichindeal cunoscutŭ și nemuritorŭ, ci morala fabulelorŭ, alŭ cărorŭ autorŭ necontestabilŭ este elŭ.

«Dînsulŭ a primitŭ din Esopŭ-Obradovicĭ numaĭ subiectulŭ fabulelorŭ, întrebuințându-lŭ dreptŭ temelie pe care a clăditŭ neperitórele și cuvîrșitórele sale învĕțăturĭ întocmite stăreĭ Românilorŭ.»

* * *

Dar, Domnilorŭ Colegĭ, nu este chiamarea mea de a reluà sub condeiŭ obiectulŭ atâtŭ de bine și de completŭ respicatŭ și deslușitŭ de d-lŭ Iosifŭ Vulcanŭ. Ce voițĭ? E vina d-tale, Colege, dacă m'am opritŭ în cale... Porniamŭ să esŭ întru întîmpinarea d-tale, și d-ta, modestŭ ca adevĕratele talente, ne scoțĭ înaintea d-tale o icónă, pe care némulŭ românescŭ n'o póte întîlni fără de a îngenuchià și a o adorà, căcĭ Cichindeal i-a ḑisŭ acestuĭ némŭ : «Ce dulcéță și fericire ar fi a vedé așă mare numĕrŭ de Românĭ (din Banatŭ, țéra Unguréscă, Ardélŭ, Țéra-Românéscă, Moldova, Bucovina, Basarabia) *ce se iubescŭ ca frațiĭ și se omenescŭ!*»

Icónă în micŭ a mareluĭ visŭ alŭ luĭ Cichindeal, Academia Română a adunatŭ aci representanțĭ din tóte țĕrile române.... și eată-ĭ, eĭ se iubescŭ — cum voia elŭ, ca frațĭ, și se *omenescŭ*, adică se onoră.

Și noĭ iubimŭ și onorămŭ pre fratele nostru din Banatŭ, nu numaĭ căcĭ este Românŭ și că, asemenea preotuluĭ la ḑiua Nascereĭ și a

Invierei, vine între noi ţinêndŭ pe peptu-i icóna ta, o mare Cichendeal, apostolŭ alŭ naţiunei, ci şi pentru că Vulcanŭ este cu adevĕratŭ preotŭ alŭ culturei naţionale.

* * *

Născutŭ la 1841 în Holod, aprópe de Beiuşŭ, în Ungaria, Onor. nostru recipiendarŭ a fostŭ crescutŭ la bună şcólă, pe de o parte pentru că l'a îngrijitŭ tatălŭ sĕŭ Nicolae Vulcanŭ, mai apoi parochŭ protopopŭ, nepotŭ alŭ Episcopului Iosifŭ Vulcanŭ, care acela a fostŭ crescutŭ în casa Episcopiei, în Oradea-Mare, şi pe de alta, căci a urmatŭ cu frumosŭ succesŭ gimnasiulŭ de 8 clase din Oradea-Mare şi în urmă dreptulŭ la Universitatea din Pesta. D-lŭ Iosifŭ Vulcanŭ este advocatŭ alŭ Curţei de Apelŭ din Capitala Ungariei, dar desinteresatŭ, a preferitŭ să pledeze altă causă mai mare şi mai nobilă decât procese private: causa naţională a Românilorŭ!

De timpuriŭ, Domnule Vulcanŭ, abia fiind de 18 ani, te-ai dedicatŭ cu pasiune — fără de pasiune nimicŭ nu se face cu isbândă! — la studiile literare, şi la lupta pentru Românismŭ. «Telegrafulŭ românŭ» din Sibiiŭ, apoi «Fóia pentru minte, animă şi literatură» din Braşovŭ, mai apoi «Concordia» din Buda-Pesta, aŭ fostŭ arenele în cari mai întâi ai luptatŭ şi învinsŭ, Domnule Vulcanŭ. Erai la bună şcólă, căci la ambele foi periodice erai la şcóla multŭ iubitului şi pe atâtŭ veneratŭ colegŭ alŭ nostru d-lŭ G. Bariţiŭ şi alŭ multŭ meritosului profesorŭ şi colegŭ d-lŭ A. Romanŭ.

Urmărite-voiŭ, Domnule Vulcanŭ, în rodnica d-tale muncă, în ogórele literaturei naţionale peste munţi? In «Aurora Română» la 1862, ai atrasŭ atenţiunea nóstră a bĕtrânilorŭ, prin o colaborare de prima ordine. In «Umoristulŭ» împreună cu d-lŭ Gheorghe Ardeleanu, la 1863 şi apoi în «Gura Satului», cu care ai înlocuitŭ pre «Umoristulŭ», până la 1870, ai biciuitŭ voinicesce ómeni şi fapte şi ai începutŭ o minunată luptă, greŭ de susţinutŭ pe atunci peste munţi, pentru îndreptarea limbei române vorbite.

Şi în acelaşi timpŭ în care «*rîdêndŭ castigai moravurile*», la 1865

fundașĭ revista «Familieĭ». Este neîndoiosŭ unŭ mare meritŭ pentru d-ta de a fi pututŭ ţiné cu propriile d-tale mijlóce, în fiinţă, peste unŭ pătrarŭ de secolŭ, o fóie beletristică, în mijloculŭ indeferentismuluĭ totŭ maĭ ucidĕtorŭ pentru cultura naţională, care a copleșitŭ și mereŭ se întinde greŭ asupra societăţeĭ nóstre.

Dar acestŭ meritŭ este în mare sporire, când ne amintimŭ că «Familia» d-tale a devenitŭ sub direcţiunea d-tale, nu maĭ multŭ o fóiă de peste munţĭ, ci că în ea aŭ scrisŭ toţĭ bărbaţiĭ ceĭ maĭ eminenţĭ aĭ Românilorŭ. Alecsandri, Bariţiŭ, Cipariu, Hasdeŭ, Papiŭ Ilarianŭ, Tocilescu aŭ fostŭ alăturea cu d-ta în «Familia», înainte cu multŭ de ce să te cheme eĭ aci, alăturea cu dînșiĭ, ca membru corespondentŭ. Să nu uitŭ a spune și aceea, că debutulŭ sĕŭ în arta în care s'a înnemuritŭ, Eminescu l'a făcutŭ totŭ în «Familia»......

Cu acéstă fóiă d-lŭ Vulcanŭ, Domnilorŭ Colegĭ, legă strînsŭ și nedespărţitŭ, lângă bărbaţiĭ din Principate și Regatŭ, pre toţĭ cărturariĭ de peste munţĭ..., cum a făcutŭ și prin «Panteonulŭ românŭ.» In altă foie, ce o redactă dela 1875—1882 cu titlulŭ «Ședĕtórea», a deschisŭ o binefăcĕtóre școlă pentru poporulŭ necărturarŭ.

In tótă frumósa d-tale carieră de scriitorŭ, dela 1859—1891, d-ta, scumpe Colege, aĭ făcutŭ în Ardealŭ, ceea ce generaţiunea dela 1840 încóce, în penurie de specialiștĭ, până maĭ deunădĭ, silită fu să facă în Principate. Domnia-ta aĭ îmbrăţișatŭ cu egală ardóre și fórte adesea cu succesŭ, aprópe tóte genurile literare, în proză și în versurĭ. Aĭ scrisŭ romane ca «Sclavulŭ amoruluĭ» (3 tomurĭ), ca «Rănile Naţiuneĭ» (3 tomurĭ), «Fata Popeĭ» (2 tomurĭ), căutândŭ prin ele să însinuezĭ în sufletulŭ naţiuneĭ cugetarea română, simţemintele regeneratoriĭ și să combaţĭ curentulŭ destructorŭ alŭ neîncredereĭ în viitorŭ, alŭ pesimismuluĭ. In «Snóvele» d-tale, în volumele d-tale de versurĭ și maĭ alesŭ în volumele d-tale cu titlulŭ «Dela sate», te-aĭ impusŭ atenţiuneĭ contimporanilorŭ d-tale cărturarĭ și maĭ marĭ prin vîrstă.

Cercat'aĭ să mănuescĭ și péna grea a dramaturguluĭ. De sigurŭ, ca toţĭ ceĭ dintre noĭ carĭ amŭ scrisŭ ceva pentru scenă, și Domnia-ta n'aĭ pretenţiunea să fiĭ scrisŭ cap-de-opere în «Mireasă pentru Mi-

reasă» (3 acte), în «Ruga dela Chiseteŭ» (farsă populară în 1 actŭ); dar iată că în anulŭ din urmă, Comitetulŭ teatruluĭ naționalŭ din Bucurescĭ a premiatŭ ultima d-tale lucrare «Ștefanŭ Vodă celŭ tênĕrŭ» tragedie în 5 acte, în versurĭ. Nu va fi acéstă lucrare celŭ maĭ mare titlu alŭ d-tale la recunoscința teatruluĭ românŭ, căcĭ după inițiativa d-tale s'a organisatŭ, acum câțĭ-va anĭ, peste munțĭ, o asociațiune, care adună, anŭ după anŭ, fondulŭ necesarŭ pentru înființarea unuĭ teatru naționalŭ în Ardélŭ. Uneĭ puternice și neîntrecute șcóle veĭ fi devenitŭ Domnia-ta fondatorulŭ, când societatea pre care o prezidezĭ acum va fi datŭ Românilorŭ de peste munțĭ doritulŭ teatru...

Aprețuite sunt, Domnule Vulcanŭ, de națiune tóte aceste lucrărĭ ale d-tale; frumosŭ serviciŭ aĭ adusŭ literelorŭ nóstre, traducêndŭ în limba maghiară unele din frumósele nóstre balade și doine populare și făcêndŭ să le publice sub titlulŭ «*Román népdalok*» însășĭ societatea maghiară *Kisfaludyana* din Buda-Pesta (1870); dar maĭ presus de tóte meritele acestea, permite-mĭ a o spune, acela care ți-a deschisŭ porțile Academieĭ Române, întâĭ ca corespondentŭ, apoĭ ca membru activŭ, a fostŭ escelenta șcólă de care te țiĭ în mănuirea limbeĭ române.

Nu se póte, nicĭ nu trebue să negămŭ, că pentru motive în fondŭ fórte generóse și eminentŭ naționale, cărturariĭ de peste munțĭ, în marea majoritate, aŭ fostŭ ajunsŭ a creà, între 1840—1860, o limbă a cărțeĭ, care pe tótă ḑiua se depărtà de limba vorbită de poporŭ. Aceĭ cărturarĭ uitaseră frumósa învĕțătură a Mitropolituluĭ Belgraduluĭ Simeonŭ Ștefanŭ, că: «cuvintele trebue să fie ca baniĭ, că baniĭ aceĭa sunt bunĭ, carĭ âmblă în tóte țĕrile; căcĭ și cuvintele acelea sunt bune, câte le înțelege toțĭ. Noĭ dreptŭ aceea ne-amŭ silitŭ de în câtŭ amŭ pututŭ să isvodimŭ așà, cum să înțelégă toțĭ. Iară, de nu vorŭ înțelege toțĭ, nu-ĭ de vina nóstră, ci e de vina celuia ce aŭ resfiratŭ Româniĭ printr'alte țĕrĭ de și-aŭ mestecatŭ cuvintele cu alte limbĭ, de nu grăescŭ toțĭ întru unŭ chipŭ (1)».

(1) Noulŭ Testamentŭ. Belgradŭ 1648.

Uitaseră de asemenea frumosulŭ exemplu alŭ luï Cichindeal, care declară că «a rĕmasŭ la cuvintele acele tuturorŭ cunoscute, pentru ca să pótă desevĕrșitŭ înțelege aceia carï nu sunt desevĕrșitŭ procopsițï.»

Și uitândŭ marile învĕțăturï, se scriea adese-orï în Ardealŭ așà:

Juventute Romanésca alele-ntindí tu Victrice,
Spre-alma mater dela Tibru, al agendelor motrice,
Al agendelor humane, que nu pot indegeta
Dintr'aquest convict de pauperï, unde semper voiŭ custa.

E unŭ june *poetŭ*, care, într'unŭ internatŭ școlarŭ de școlarï sĕracï, dice că acolo pururea va rĕmâné, de nu va puté înșirà în versurile sale faptele omenescï, provenite din impulsiunea Romeï dela Tibru, spre care Romă junimea română învingĕtóre îșï întinde aripele...

Deslegat'am enigma? Nu sunt sigurŭ... Dar nu unŭ exemplu de asemenea limbă, ci multe potŭ aduce de peste munțï, maï alesŭ după 1848.

Pericolulŭ imensŭ ce decurgea din desbinarea, în Ardélŭ, a limbeï române, în limbă de carte și limba poporuluï, este cunoscutŭ fie-cuï.

Acestŭ pericolŭ amenință unŭ momentŭ și în Principate. Ne salvâ de pericolŭ salutara reacțiune începută la 1855 în Iașï de Kogălniceanu, Alecsandri, N. Rusu, Ralet etc. continuată apoï cu o energie și o competință rară în Bucurescï de d-niï Odobescu, Ion Ghica etc., și în presă representată acéstă reacțiune prin «Convorbirile literare» din Iașï. Mișcarea acésta avù repercutare peste munțï. Domnia-ta, Domnule Vulcanŭ, din generațiunea care succedâ imediatŭ generațiuneï ilustrilorŭ Mureșenï și Barnuțï, Domnia-ta aï luatŭ în Ardélŭ drapelulŭ salvatorŭ unitățiï limbeï române. *„Familia“* a urmăritŭ cu energie și înțelepciune toțï pașiï limbeï literare din Principate și a căutatŭ să înlăture din cartea ardelénă-bănățénă totŭ ce putea deosebi limba de acolo de cea din România liberă.

Nu, nu se póte face, în starea de față politică a națiuneï ro-

mâne, unŭ serviciŭ maĭ mare, maĭ rodnicŭ, decât celŭ ce i se aduce conlucrândŭ la menţinerea şi desăvîrşirea totŭ maĭ multŭ a unităţeĭ de limbă....

Academia Română, maĭ presus de tóte cele-lalte necontestate merite ale Domnieĭ-tale, Onorate Colegŭ, apreciândŭ acestŭ mare serviciŭ ce aĭ adusŭ şi aducĭ naţiuneĭ române, te-a îmbiatŭ să te bucurĭ de maximele onorurĭ ce le póte acorda luptătorilorŭ pentru limba şi cultura naţională.

Frumósa limbă a cuvîntăreĭ Domnieĭ-tale a probatŭ odată maĭ multŭ, că bine a făcutŭ Academia. Domnia-ta ḑicĭ de Cichendeal că avêndŭ o limbă neaoşă, curăţită bine de slavisme parasite şi ferită totŭ atâtŭ de bine de latinisme inutile, acea limbă a nemuritoruluĭ parochŭ dela Becĭcherecŭlŭ-micŭ era plină de farmecŭ, care ne încântă şi acum. Laudele Domnieĭ-tale despre limba luĭ Cichindeal le aplicămŭ noĭ limbeĭ Domnieĭ-tale, sub farmeculŭ cuvîntăreĭ de adineaore.

Şi eŭ potŭ terminà ca Domnia-ta : *Noĭ stămŭ emoţionaţĭ şi cu lacrimĭ în ochĭ*, ascultându-ţĭ duiósa povestire despre marele nostru apostolŭ naţionalŭ...; dar nu vomŭ ḑice ca şi Domnia-ta: *Cortina acum să cadă !*, ci vomŭ strigà : *sus cortina !* Căcĭ de aḑĭ înainte pre mulţĭ anĭ şi totŭ cu maĭ multŭ sporŭ, naţiunea vrea să-ĭ daĭ priveliştea activităţeĭ tale, muncindŭ fără pregetŭ, ḑi şi nópte, pentru ea, pentru românismŭ.

ERRATA

Pagina	rêndulŭ	în locŭ de	se îndreptéză
269	4	dea-lŭ	de a-lŭ
272	nota (1)	Febelŭ	Jebelŭ
274	15	a dobândì loculŭ de directorŭ	a dobândì directorŭ
284	2	deşĭ	deşì
»	23	mirosŭ	mierosŭ
285	25	ramură	lamură
289	27	preparandu-şĭ	preparanduşĭ
313	21	*shoalelor*	*şcoalelor*
322	15	celŭ ce	ceea ce

Пъринте !

добъ Кънноу)
Астъзь, ши акꙋм кѫндъ ꙋ 21 Іꙋніе (мїеркꙋрї
ꙋн Темишоара плек ла Віена. Ачеаста
нестаторнічїе къ аꙋ венит ла Конзіліꙋм
пентрꙋ міне се офер пѫнъ ла Септемврїе
лꙋнъ Аꙋгꙋст ꙋнꙋ Катехет, апої
ва фи алтꙋл каре Ієрархїа лаꙋ алес
ши ачела пентрꙋ Анꙋ.
Акꙋма слобод пентрꙋ міне ла
Віенна ꙋнде се кꙋноаще тꙋ авоа-
ба ꙋн Ꙋнгарїа ... ши алтꙋ
скрїе, ꙋнеле ... дескиде, сꙋ пот
фи ла Оберст ꙋнꙋл, саꙋ ла Боянджꙋ
Дасквълꙋл Грекеск ...

Чикиндеал

Scrisórea luĭ Cichindeal cătră Episcopulŭ Vulcanŭ

v. Ofen

Dem Hochwürdigsten H:
Bischof Samuel
Vulcan
zu Gross
Vardein

ANALELE
ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMULŬ XIV.

1892—1893

MEMORIILE SECŢIUNEI SCIINŢIFICE

BUCURESCI
LITO-TIPOGRAFIA CAROL GÖBL, STRADA DÓMNEI 16
1893.

ANALELE

ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMULŬ XIV.

1892—1893

MEMORIILE SECŢIUNEI SCIINŢIFICE

BUCURESCI
LITO-TIPOGRAFIA CAROL GÖBL, STRADA DOMNEI 16
1893.

CUPRINSULŬ

NIAGARA

DE

GREGORIŬ ȘTEFĂNESCU
Membru alŭ Academiei Române.

Ședința solemnă din 6 Martie 1892.

Sire,
Alteță Regală,
Domnilorŭ Colegĭ,

Cu ocasiunea mergereĭ mele în America, pentru a lua parte la cea de a 5-a întrunire a *Congresuluĭ geologicŭ internaționalŭ*, ținutŭ, în Augustŭ anulŭ trecutŭ, în capitala Statelorŭ-Unite, la *Washington*, am avutŭ rara ocasiune de a vedé, și într'unŭ modŭ cum cu anevoe se va maĭ întîmpla altcuĭ-va, a vedé ḑicŭ, o însemnată parte din întinsulŭ teritoriŭ alŭ mareĭ republice.

Ca să descriŭ cele ce am vĕḑutŭ, în cele maĭ bine de 10.000 de chilometre ce am percursŭ în America, dela țĕrmurile *Atlanticeĭ* până aprópe de țĕrmurile *Pacificuluĭ*, pe creștetulŭ și în inima *Munțilorŭ stâncoșĭ*, mi-ar trebui anĭ și volume carĭ să cuprindă tóte minunile naturale și omenescĭ ale acestorŭ regiunĭ ; mĕ mărginescŭ, pentru momentŭ, reservându-mĭ, maĭ târḑiŭ, să reviŭ asupra altorŭ subiecte, să vĕ vorbescŭ despre mărețulŭ fenomenŭ, despre atâtŭ de faimósa cataractă a *Niagareĭ*.

Maĭ înainte însă, permiteți-mĭ să vĕ spunŭ că geologiĭ americanĭ, organisatorĭ aĭ Congresuluĭ, aŭ avutŭ fericita idee ca, pe lângă importantele cestiunĭ sciințifice ce aveaŭ să se tracteze în sînulŭ Con-

gresuluĭ, carĭ maĭ tóte aŭ fostŭ relative la geologia Americeĭ, cum era și naturalŭ, căcĭ pentru noĭ europeniĭ formațiunile geologice americane, deși cunoscute din cărțĭ, eraŭ puținŭ, dacă nu maĭ de locŭ cunoscute ***de visu;*** aŭ avutŭ, ḑicŭ, fericita idee de a organisa după terminarea Congresuluĭ o lungă escursiune geologică, escursiune făcută cu unŭ trenŭ specialŭ alŭ însemnateĭ companiĭ ***Pullman***, trenŭ care ne-a servitŭ, în totŭ acestŭ timpŭ, și de locuință și de locŭ de discuțiunĭ sciințifice și care se opria orĭ unde era ceva de studiatŭ, în mijloculŭ câmpiilorŭ ca și în strîmtorile munțilorŭ, și unde geologiĭ localĭ ne daŭ lămuririle necesare.

Escursiunea acésta a ținutŭ 25 de ḑile și a îmbrățișatŭ unŭ circuitŭ de 10.000 de chilometre, în care geologiĭ americanĭ aŭ ținutŭ să arate colegilorŭ lorŭ europenĭ și țéra, și minunile, și avuțiile lorŭ geologice. Și în adevĕrŭ, dela Washington până la punctulŭ celŭ maĭ despre apusŭ, până unde am ajunsŭ, la ***Butte City,*** pre alŭ ***113-a gradŭ*** de longitudine occidentală dela meridianulŭ ***Greenwich,*** în munțiĭ stâncoșĭ, amŭ avutŭ ocasiunea să percurgemŭ: munțiĭ cu pădurile nesfîrșite, cu puternicele deposite de ***cărbunĭ de pămîntŭ*** ce se vedeaŭ la suprafață și cu nesecatele isvóre de ***petrolŭ*** ale ***Apalașilorŭ***, în ***Pensilvania***, ***Virginia*** și ***Ohio;*** câmpiile fertile ale ***Indianeĭ, Ilinoi*** și ***Minesoteĭ;*** bărăganele nesfîrșite ale ***Ioveĭ, Dakoteĭ*** și ***Kansas,*** cu liveḑile lorŭ înflorite, isvorŭ nesecatŭ alŭ milióneloŕ de vite ce nutrescŭ și cu a cărorŭ carne próspĕtă și sărată (1), orașulŭ ***Fenix*** (2), industriósa ***Cicago,*** inundéză lumea întrégă; regiunile sterpe și denudate ale ***Uteĭ*** și ***Coloradeĭ;*** minunea minunilorŭ, ***Parculŭ Naționalŭ Yellowstone,*** în care de sigurŭ ceĭ vechĭ, dacă l'arŭ fi cunoscutŭ, nu în craterulŭ Etneĭ, ci în platourile luĭ Yel-

---

(1) Cicago taie pe fie-care anŭ, în imensele și minunatele sale ***Packing Houses*** (abatoriĭ), 4.500.000 de porcĭ și 2.500.000 de boĭ, afară de oĭ, carĭ sunt asemenea fórte numeróse.

(2) Acum 70 de anĭ, în 1820, ***Cicago*** nu exista; în loculŭ sĕŭ se afla o adunătură de câte-va ***colibe*** de pescarĭ și maĭ cu sémă de vînḑĕtorĭ de blănurĭ. In 1847, ea avea 17.000 de locuitorĭ; în 1860, peste 100.000 și la 1870 ajunsese dejà la 336.000 de locuitorĭ. Distrusă maĭ cu desĕvêrșire prin grózniculŭ incendiŭ întîmplatŭ la acea epocă, o găsimŭ, numaĭ peste ḑece anĭ, avêndŭ 503.000 de locuitorĭ, și astăḑĭ în 1891, adecă peste 21 anĭ dela teribila destrucțiune, ***Cicago*** are 1.100.000 de locuitorĭ.

lowstone, arŭ fi pusŭ gura ***Infernuluĭ***, şi în fine, avuţiile miniere dela ***Butte City***, ***Blue-Bird*** şi dela ***Laidville***, în munţiĭ stâncoşĭ.

Americaniĭ, trebue s'o mărturisescŭ aci cu plăcere, şi acésta o ḑicŭ, nu numaĭ despre geologĭ, dar în generalŭ despre toţĭ Americaniĭ: ómenĭ de sciinţă, industriaşĭ şi marĭ proprietarĭ, aŭ făcutŭ Congresuluĭ, pretutindenĭ, o primire din cele maĭ cordiale. Oraşele ***Washington***, ***Cicago***, ***St. Paul***, ***Mineopolis***, ***Salt-Lake City***, ***Denver*** şi altele, aŭ rivalisatŭ în silinţa lorŭ de a-şĭ manifesta simpatiile pentru membriĭ Congresuluĭ. Eĭ aŭ înţelesŭ tótă importanţa acesteĭ visite sciinţifice; pentru prima óră, în adevĕrŭ, dela descoperirea Americeĭ, o societate aşa de numerósă de învĕţaţĭ, nu eraŭ maĭ puţinŭ de 61 numaĭ europenĭ, venià să visiteze in corpore teritoriulŭ Statelorŭ-Unite.

Trebue asemenea să mărturisescŭ că, în ceea ce ne privesce pe noĭ, Americaniĭ cunoscŭ România maĭ bine decât mulţĭ europenĭ, şi din punctulŭ de vedere politicŭ şi din celŭ economicŭ, şi că, maĭ presus de tóte, eĭ aŭ mare simpatie pentru noĭ, Româniĭ, maĭ cu sémă de când, ca şi dînşiĭ, ne-amŭ câştigatŭ prin luptă independenţa nóstră. Resbelulŭ din urmă a dusŭ numele Românilorŭ, pe aripele faimeĭ, în America şi dincolo de America, şi cu dînsulŭ şi simpatia popórelorŭ pentru noĭ.

Dar vĕdŭ că am intratŭ într'o altă ordine de ideĭ, şi mĕ oprescŭ aci ca să mĕ întorcŭ la subiectulŭ meŭ, la *Niagara*.

Niagara!... cine n'a auḑitŭ, cine n'a cetitŭ despre Niagara? dar iar cine póte ḑice că o cunósce, dacă n'a vĕḑut'o?... Nu este graiŭ omenescŭ atât de maestru, nicĭ pană atât de iscusită care să pótă înfăţişa imaginaţiuneĭ omuluĭ ce este acéstă cataractă.

Cine, în adevĕrŭ, ar fi în stare să descrie acelŭ potopŭ de apă care de secole se precipită dela 160 de picióre de înălţime?... Cine să înfăţişeze norulŭ de pulbere lichidă care se înalţă de douĕ orĭ maĭ sus decât însăşĭ cataracta căḑêndŭ?... Ce armonie omenéscă să pótă reproduce acelŭ sgomotŭ melancolicŭ şi majestosŭ în acelaşĭ timpŭ, pe care şi acum îmĭ pare că-lŭ audŭ, atât de profundŭ mi

s'a întipăritŭ în simțurĭ?... Care notă din gama musicală să fie în stare să reproducă vîjiitulŭ acesteĭ căderĭ, care se aude dela ḑecimĭ de chilometre?... Nimenĭ și nimicŭ, o repetŭ, nu ne póte înfățișa pe Niagara. S'aŭ încercatŭ mulțĭ scriitorĭ s'o descrie, s'aŭ încercatŭ mulțĭ poețĭ s'o cânte; dar cât este de micŭ și de neputinciosŭ omulŭ în fața natureĭ!!...

Unŭ poetŭ, entusiasmatŭ de faima acesteĭ cataracte, plécă la Niagara pentru ca, elŭ, poetulŭ inspiratŭ, să descrie ***de visu*** acestŭ neasemuitŭ fenomenŭ alŭ natureĭ. Apropiindu-se de cataractă, îșĭ invócă musa, îșĭ ascute condeiulŭ, și când ajunge în fața colosuluĭ, elŭ, pigmeulŭ, care se credea titanŭ, se vede părăsitŭ de musă, condeiulŭ se refusă de a scrie, și, înmărmuritŭ în fața acestuĭ fenomenŭ, abia póte sgâria aceste treĭ versurĭ:

I came to see,	Am venitŭ să vĕdŭ,
I thought to write,	Am creḑutŭ să scriŭ,
I am but dumb.	Am rĕmasŭ mutŭ.

Iacă ce este Niagara!!...

Dacă nu vĕ potŭ, prin cuvintele mele, să vĕ facŭ să vedețĭ tótă măreția Niagareĭ, póte acéstă fotografie vĕ va da o mică idee despre dînsa. *(Tabla I.)*

Declaratŭ în neputință de a vĕ descrie Niagara pe acéstă cale, mĕ voiŭ încerca să vĕ o facŭ cunoscută pre altă cale: o voiŭ descrie din punctulŭ de vedere sciințificŭ; póte aci voiŭ isbuti maĭ bine să vĕ facŭ să vedețĭ importanța acestuĭ însemnatŭ fenomenŭ geologicŭ.

Cataracta Niagara, se află la limita Statelorŭ-Unite cu Canada și la Nordulŭ statuluĭ ***New-York***. Ea se află la ceva maĭ multŭ de jumĕtate distanța ce rîulŭ Niagara percurge, din laculŭ ***Erie***, de unde ese, până la laculŭ ***Ontario,*** în care se varsă.

Numele sĕŭ este de origină indiană. Indianiĭ obicinuescŭ, ca și alte popóre, ca să dea numele tribuluĭ și regiuneĭ ce locuescŭ, după fenomenele naturale cele maĭ importante ale localitățiĭ, saŭ vice-versa; și celŭ maĭ însemnatŭ fenomenŭ alŭ acesteĭ localitățĭ este acéstă cataractă. Numele de ***Niagara*** se crede a veni din lim-

bagiulŭ tribuluĭ Indianilorŭ ***Irokezĭ,*** carĭ aŭ locuitŭ, și locuescŭ încă și astădĭ acéstă regiune, și însemnéză «***Tunătorulŭ apelorŭ.***»

Rîulŭ Niagara, dela eșirea sa din laculŭ Erie, la ***Bufalo,*** celŭ maĭ însemnatŭ portŭ alŭ navigațiuneĭ rĕsăritene a lacurilorŭ, și până la ***fortulŭ Niagara,*** la intrarea luĭ în laculŭ ***Ontario,*** percurge 36 de mile. In acéstă percurgere elŭ se bifurcă de două orĭ: 1-iŭ la treĭ mile după eșirea sa din laculŭ Erie, pentru a ocoli la ***Grande Island*** (insula mare), apoĭ se reîmpreună și produce, în apropiere de cataractă, maĭ multe căderĭ micĭ, numite ***Rapide,*** carĭ prin desimea lorŭ daŭ rîuluĭ unŭ aspectŭ din cele maĭ pitorescĭ; rîulŭ presintă aci, în adevĕrŭ, o suprafață în vecĭ ondulată și acoperită de spume, și produce unŭ ***murmurŭ*** cadențatŭ, care împreună cu sgomotulŭ ***neasemuitŭ,*** produsŭ de marea cădere, constituesce acea ***armonie*** neimitabilă, pe care odată audită nu o maĭ póte cineva uita.

Inainte de a se transforma în cataractă, rîulŭ Niagara se bifurcă din noŭ, pentru a ocoli pe ***Goat Island*** (insula Capreĭ) și a forma ast-felŭ ***Niagara americană*** (Statele-Unite) și ***Niagara Canadeĭ*** (pe malulŭ stângŭ); ajunsŭ aci, elŭ produce două căderĭ perfectŭ verticale: una ***cataracta americană,*** lată de 1.000 de picióre, cade dela 160 de picióre; și alta, cea maĭ largă, ea are 2.600 de picióre, și în formă ***de potcóvă, cataracta Canadeĭ,*** cade dela 158 de picióre. In acéstă cădere apa îșĭ schimbă cu totulŭ aspectulŭ, din albăstrie-verdie cum era devine albă ca laptele, afară de porțiunea despre țĕrmulŭ Canadeĭ, unde apa fiindŭ de o grosime de 7 metri, este de o frumósă colóre verde; aĭ dice că o masă de smarandŭ topitŭ isvoresce din cine scie ce peșterĭ fermecate ale celorŭ o mie și una de nopțĭ.

Apa cădêndŭ produce o pulbere de picățele imperceptibile, care se ridică, ca norĭ, de două orĭ maĭ sus decât însășĭ cataracta și, când adie puținŭ vêntulŭ, este dusă la distanță de maĭ multe chilometre. In masa acesteĭ pulberĭ lichide, se producŭ admirabile fenomene ale spectruluĭ solarŭ; am vĕdutŭ unŭ ***curcubeŭ*** care era o circumferință completă.

După cădere, Niagara își continuă drumulŭ spre Nord, prin maĭ multe *rapide*, pe o distanță de 14 mile, și între doĭ pereți verticalĭ, ***strîmtorile Niagareĭ***, formațĭ de erosiunile seculare ale rîuluĭ, pentru a se vĕrsa în lacul̆ŭ ***Ontario***, la fortulŭ Niagara. ***Figura I*** ne presintă diagrama rîuluĭ Niagara, de la eșirea luĭ din laculŭ ***Erie*** până la vĕrsarea luĭ în laculŭ ***Ontario***.

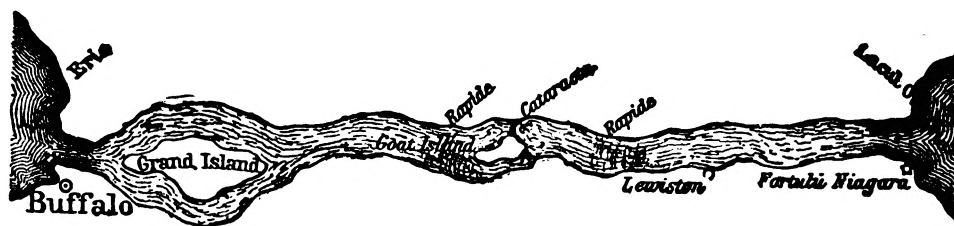

Fig. 1. — Diagrama rîuluĭ Niagara.

Repeḍiciunea cu care curgŭ apele Niagareĭ este uimitóre; diferința de nivelŭ între laculŭ ***Erie***, din care ese, și laculŭ ***Ontario***, în care se varsă, este de 326 de picióre; ceea ce face o clină medie de 17 milimetre pe metru, clină enormă pentru unŭ rîŭ.

Cantitatea de apă ce se precipită în acéstă cataractă este colosală; ea se evaluéză la 424.452 de metri cubĭ pe minutŭ; ceea ce dă: 25.485.162 de metri cubĭ pe oră, saŭ 601.643.888 de metri cubĭ pe ḍi.

Acéstă cădere represintă o forță motrice ce abea ne-o putemŭ închipui; ea este, după calculele ce colegulŭ nostru d-lŭ Haretŭ a bine-voitŭ a face, de 267.594.201 de ***cal*** putere. Americaniĭ se ocupă, în acestŭ momentŭ, cu studiarea mijlócelorŭ de a utilisă măcar o părticică din acéstă prodigiósă forță produsă de căderea Niagareĭ, și a o întrebuință la diferite industriĭ.

În fața acestuĭ mărețŭ fenomenŭ, orĭ-cine este în dreptŭ să se întrebe, de unde vine acéstă enormă și constantă cantitate de apă, care de secolĭ curge... curge și nu se maĭ sfîrșesce? Rĕspunsulŭ nu este greŭ de datŭ, dacă ne aruncămŭ ochiĭ pe orografia acesteĭ porțiunĭ a Americeĭ de Nordŭ; aci vedemŭ unŭ basinŭ idrograficŭ fórte întinsŭ; elŭ are o suprafață de 87.600 de mile pătrate, teritoriŭ de

douĕ orĭ maĭ mare ca alŭ Mareĭ Britaniĭ împreună cu Irlanda, și în care curgŭ rîurĭ și pârae de o lungime de 241.235 de mile, rîurĭ și pârae carĭ alimentéză cu apele lorŭ imensele lacurĭ ***Superior, Mihigan, Huron*** și ***Erie***, lacurĭ carĭ se înlănțuescŭ unulŭ de altulŭ prin comunicărĭ continue.

Dacă vomŭ considera asemenea că lacululŭ ***Superior*** are o lungime de 355 de mile, o lățime de 160 de mile și ***1008*** picióre de profundime; că lacululŭ ***Mihigan*** are 320 de mile lungime, 70 de mile lățime și 870 picióre adâncime; că lacululŭ ***Huron*** are 260 de mile lungime, 100 de mile lățime și 802 picióre adâncime, și în fine, că lacululŭ ***Erie,*** de și maĭ micŭ, totușĭ are 290 mile lungime, 63 mile lățime și 210 picióre adâncime; dacă maĭ adăogămŭ la acésta marea diferință de nivelŭ a acestorŭ lacurĭ și a rîuluĭ Niagara cu marea; dacă vomŭ sci că nivelulŭ lacululuĭ Superior este cu 601 picióre, alŭ lacurilorŭ Mihigan și Huron cu câte 581, și alŭ lacululuĭ Erie cu 573 de picióre d'asupra niveluluĭ măriĭ, ne vomŭ explica atuncĭ cantitatea nesfîrșită de apă ce alimentéză rîulŭ Niagara și prin urmare cataracta și repeḍiciunea luĭ, cum acésta se vede în diagrama din fig. 2.

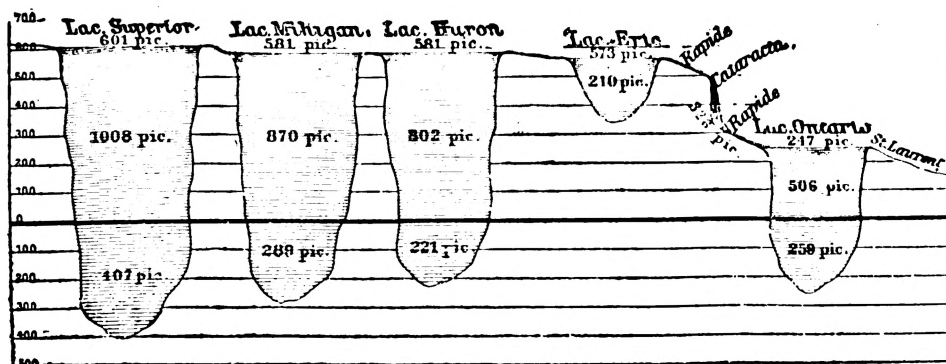

Fig. 2.—Diagrama in secțiune a celorŭ cincĭ lacurĭ și riurilorŭ Niagara și St. Laurențiŭ.

Din punctulŭ de vedere ***geologicŭ,*** tótă regiunea pe care curge rîulŭ Niagara este compusă de stratele ***Ereĭ paleozoice,*** și anume de stratele superióre ale sistemuluĭ ***siluricŭ,*** strate formate de

calcare cenuşiĭ, maĭ multŭ saŭ maĭ puţinŭ compacte, şi de puţine *gresiĭ*. Muchele acestorŭ strate, carĭ aicĭ sunt aprópe orizontale, se vĕdŭ fórte bine, atât în cóstele insuleĭ *Capreĭ*, cât şi maĭ cu sémă în pereţiĭ *strîmtóreĭ Niagareĭ*, în jos de cataractă.

Cu tóte că calcarulŭ siluricŭ, din care se compunŭ stratele ce formézá albia rîuluĭ Niagara, este destulŭ de tare, totuşĭ frecarea produsă de apele cataracteĭ este aşa de puternică, încât elŭ a fostŭ *rosŭ*, maĭ cu sémă la cascada Canadeĭ, cea maĭ largă şi a căreĭ formă fiindŭ acea a uneĭ potcóve a făcutŭ ca forţa apelorŭ să se grămădéscă la curbura sa. Observaţiunile făcute în timpŭ de 43 de anĭ, de la 1843 până la 1886, aŭ arĕtatŭ că cataracta a *retrogradatŭ* cu 66 de metri; ceea ce face o retrogradare de 1,$^{m.}$53$^{c.}$ pe fie-care anŭ.

In faţa acesteĭ puternice róderĭ, este naturalŭ să ne întrebămŭ când şi unde a începutŭ acéstă retrogradare?

Tóte cercetările geologilorŭ făcute până astăḑĭ concordéză a recunósce că basinulŭ laculuĭ Erie şi alŭ Niagareĭ formaŭ, la începutulŭ *Ereĭ cuaternare*, unuĭ basinŭ limitatŭ de înălţimile dela *Lewiston*, 7 mile spre N. de cataracta actuală; că în timpulŭ *Epoceĭ glaciale* a fostŭ în mare parte acoperitŭ de *gheţurĭ*, carĭ, prin topirea lorŭ, l'aŭ acoperitŭ cu ape alŭ cărorŭ nivelŭ trecea pe d'asupra *insuleĭ Capreĭ;* şi avemŭ probă despre acésta rĕmăşiţele de *conchiliĭ* de apă dulce din acea epocă, ce se găsescŭ atât pe insula Capreĭ cât şi împrejurulŭ şi la distanţe destulŭ de însemnate de mărginile strîmtóreĭ Niagareĭ; că aceste ape, făcêndu-şĭ încetulŭ cu încetulŭ locŭ prin înălţimile dela *Lewiston*, aŭ începutŭ să se scurgă în laculŭ *Ontario*, formândŭ ast-felŭ, rîulŭ Niagara şi laculŭ Erie.

Admiţêndŭ dar că primele erosiunĭ aŭ începutŭ, ast-felŭ, cum ne indică cercetările geologice, la *Lewiston*, oraşŭ departe cu 7 mile dela căderea actuală, şi că erosiunea s'a menţinutŭ la 1^{m} 53$^{c.}$ pe fie-care anŭ, cum a fostŭ în aceştĭ din urmă 43 de anĭ, a trebuitŭ 7.320 de anĭ pentru ca căderea să ajungă dela Lewiston la punctulŭ unde se află astăḑĭ, şi i-ar maĭ trebui 23.000 de anĭ ca să

retrogradeze până la *Bufalo* (distanță 22 de mile), și prin urmare ca lacul Erie să se verse directŭ în cataractă.

Nu potŭ termina aceste câte-va cuvinte asupra Niagareĭ fără să vě vorbescŭ despre legendele ce se rapórtă la acéstă cataractă.

Niagara este unŭ fenomenŭ prea măreţŭ, prea minunatŭ, pentru ca să nu fi impresionatŭ puternicŭ imaginaţiunea vie a Indianilorŭ ce aŭ vědut'o și carĭ, locuindŭ împrejurulŭ eĭ, să nu fi fostŭ înspăimîntaţĭ de sgomotulŭ fermecătorŭ alŭ apelorŭ sale și să nu fi făcutŭ din acestŭ fenomenŭ o ***divinitate***, alŭ căruĭ spiritŭ nevědutŭ era tot-deauna presinte, și căruia, pentru a fi îmblîndĭtŭ în mânia luĭ, îĭ trebuiaŭ ***sacrificiĭ*** omenescĭ. Tradiţiunea ne vorbesce, în adevěrŭ, de două ***legende:*** una a vechilorŭ Indianĭ «***The red man's fact***» ***(faptulŭ omuluĭ roșu)*** și alta, maĭ modernă, «***The White man's fancy, (închipuirea omuluĭ albŭ).***»

Vechiĭ Indianĭ, carĭ locuiaŭ împrejurulŭ cataracteĭ, ne spune tradiţiunea, oferiaŭ în fie-care anŭ ***Mareluĭ Spiritŭ*** alŭ Niagareĭ pre cea maĭ frumósă fecióră a tribuluĭ, care, așezată într'o ***barcă albă*** încărcată cu florĭ și fructe, o conducea singură pe apele spumegânde ale rapidelorŭ rîuluĭ Niagara și se precipita în cataractă. Cu tótă acéstă mórte sigură, feciórele indiane îșĭ disputaŭ onórea de a fi alese pentru acestŭ sacrificiŭ.

Intr'unŭ anŭ sórta alegeriĭ cădù pe frumósa fiică a șefuluĭ tribuluĭ. Părintele sěŭ, la începutŭ, nu arětă nicĭ o părere de rěŭ. Fecióra se sui voiósă în fatala barcă împodobită cu florĭ și care, condusă de vigurósele braţe ale victimeĭ, aluneca repede pe luciulŭ rîuluĭ; ea se aflà dejà la rapide și se apropià de cataractă, când inima părinteluĭ sěŭ înduioșată la ideea perdereĭ iubiteĭ sale copile, nu maĭ putù resistà, elŭ se aruncă într'o barcă și se repede pe rîŭ în josŭ, ca dór va ajunge pe fiica sa, o va oprì și o va puté scăpa ast-felŭ dela mórtea sigură la care se ducea. Dar, fatalitate!!... când înduioșatulŭ părinte ajunsese la rapide, barca cu victima fecióră se precipità dejà în cataractă, și elŭ însușĭ, ne maĭ putêndŭ luptà cu repedĭciunea apeĭ, îșĭ găsi mórtea împreună cu dînsa

Acéstă scenă a fostŭ fixată de unŭ pictorŭ pe o mare pânză, întitulată: «*The Maiden's sacrifice*» *(Sacrificiulŭ feciórei)* şi a căreĭ copie, tot în uleiŭ şi tot în aceeaşĭ mărime, se află aşezată în salonulŭ de conversaţie alŭ mareluĭ otelŭ de la Niagara «*The cataract House*». Reproducerea sa se vede în *Tabla II-a*.

Legenda modernă, saŭ *inchipuirea omuluĭ albŭ*, constă în concretisarea spirituluĭ Niagareĭ într'o fecióră, numită «*feciόra negurilorŭ*», care, ḑiua şi nóptea, stă la piciorulŭ cataracteĭ, în pulberea formată de căderea apelorŭ, pentru a primi şi salutà de bună-venire sufletele victimelorŭ, atât ale vechilorŭ indiane sacrificate spirituluĭ Niagareĭ, cât şi pe ale victimelorŭ carĭ, din accidente saŭ voluntarŭ, şi-aŭ găsitŭ mórtea în apele cataracteĭ; şi acéstă legendă este representată de acelaşĭ pictorŭ pe o pânză de aceeaşĭ mărime, întitulată «*The Maiden of the Mist*» *(Feciόra Negurilorŭ)*» şi aşezată în copie în acelaşĭ otelŭ. Reproducerea sa se vede în *Tabla III*.

În acéstă scurtă povestire, nu am pretenţiunea să vĕ fi pututŭ presenta imaginaţiuneĭ d-vóstre Niagara, nu v'am comunicatŭ decât impresiunea mea şi v'am descris'o din punctulŭ de vedere sciinţificŭ. Atâta a statŭ în puterea mea, şi atâta am făcutŭ.

DIAGNOSELE
PLANTELORŬ FANEROGAME
ŞI
CRIPTOGAME VASCULARE

CARĬ CRESCŬ SPONTANEŬ ÎN TRANSILVANIA ŞI NU SUNT DESCRISE ÎN OPULŬ LUĬ KOCH:
«SYNOPSIS FLORÆ GERMANICÆ ET HELVETICÆ»

de
FLORIANŬ PORCIUS
Membru alŭ Academieĭ Române

Şedinţa din 8 Martie 1893

PREFAŢA

Opulŭ «Synopsis Floræ Germanicæ et Helveticæ, auct. D. Guil. Dan Ios. Koch» (1) este, pentru determinarea plantelorŭ fanerogame şi criptogame vasculare, carĭ crescŭ pre teritoriulŭ aceleĭ flore, unŭ manualŭ dintre cele maĭ corespundĕtóre, încâtŭ de la edarea sa a servitŭ de basă maĭ la tóte manualele floristice, ce se repórtă la flora singuratecelorŭ provinciĭ din Europa medie.

Diagnosele celorŭ maĭ multe speciĭ şi varietăţĭ, ce s'aŭ constatatŭ până acum că crescŭ în Transilvania, sunt descrise în numitulŭ opŭ. Insă afară de acestea maĭ cresce în acéstă ţéră unŭ numĕrŭ considerabilŭ de plante, carĭ, din causă că nu se află în flora Germanieĭ şi Helveţieĭ, lipsescŭ şi în acelŭ opŭ.

Diagnosele acestorŭ plante se află descrise parte în limba la-

(1) Se înţelege edit. III. Lipsiæ, 1857.

tină, parte germană și parte maghiară în diverse manuale și jurnale botanice, broșurĭ monografiĭ și alte scripte, maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ voluminóse, de unde urméză, că pentru determinarea acelorŭ plante numaĭ atuncĭ e dată posibilitatea, dacă avemŭ la mână tóte acestea scripte, o întrégă și costisitóre bibliotecă, ce nu o póte posede fie-cine.

Scopulŭ lucrăreĭ presente este de a estrage din tóte aceste scripte și de a întruni la unŭ locŭ diagnosele acelorŭ plante provenitóre spontaneŭ pre teritoriulŭ Transilvanieĭ, carĭ nu se află descrise in opulŭ luĭ Koch.

O împrejurare destulŭ de momentósă, care a fostŭ îndemnulŭ la adunarea acestorŭ diagnose, e acea, că multe dintre amintitele scripte se potŭ chiar în timpulŭ presentŭ numaĭ cu anevoe procura și e de prevédutŭ, că în viitorŭ va fi procurarea lorŭ imposibilă. Decĭ urmarea nu póte fi alta decât că ceĭ interesațĭ vorŭ fi necesitațĭ a face călĕtoriĭ pre la Universitățile din Clujŭ, Budapesta și Viena.

La ordinarea diagnoselorŭ în acéstă lucrare m'am acomodatŭ opuluĭ luĭ Koch, indicându-le acolo, unde conformŭ acestuĭ opŭ se compete a fi puse în ordine sistematică, adecă arătândŭ după care anume genŭ saŭ specie aŭ se urmeze.

In opulŭ luĭ Koch sunt omise diagnosele unorŭ puține speciĭ din flora sa, acelea anume ce sunt unice ale genuluĭ. Diagnosele acestorŭ plante încă le-am completatŭ.

Unele genurĭ cu speciile lorŭ, precum *Anthyllis*, *Hieracium sect. Piloselloidea*, *Thymus* și *Festuca* le-am prelucratŭ din noŭ după anumite monografiĭ maĭ recente saŭ indicațiunĭ maĭ corespundĕtóre, din causă, că numĕrulŭ speciilorŭ s'a înmulțitŭ și prin urmare opulŭ luĭ Koch, în cea-ce se referesce la aceste plante, s'a arătatŭ nesuficientŭ. La genulŭ *Rubus* și *Potentilla* încă am completatŭ în ce privesce numerulŭ speciilorŭ omise în acelŭ opŭ.

Relativŭ la plantele vasculare din Transilvania esistă manuale floristice: a luĭ *Baumgarten*, *Fuss* și *Schur*. In acestea se află diagnosele pentru partea cea maĭ precumpĕnitóre a plantelorŭ.

Din motivŭ însă că și în aceste manuale lipsescŭ diagnosele pentru o bunicică parte de plante transilvane, apoĭ fiindŭ-că de la edarea lorŭ încóce numĕrulŭ acestorŭ plânte s'a maĭ sporitŭ, și afară de acésta în relativele manuale obvinŭ parte contradiceri și parte indicațiunĭ eronate, așa în acéstă lucrare nu numaĭ am completatŭ diagnosele relativelorŭ plante, dar de-odată am arătatŭ la locurile cuvenite și rectificările recerute, spre care scopŭ mi-a servitŭ de cinosură manualulŭ luĭ Simonkai.

Regretŭ, că unele, deși puține speciĭ și varietățĭ, am fostŭ necesitatŭ a le omite în acéstă lucrare, din causă, că mi-a fostŭ imposibilŭ a-mĭ câștiga scriptele în carĭ sunt diagnostisate, apoĭ nu am avutŭ la mână nicĭ înseșĭ plantele, ca să fi pututŭ face diagnosele după autopsie.

La acele plante, carĭ sunt raritățĭ saŭ a cărorŭ proveninţă e restrînsă la prea puţine localitățĭ, am indicatŭ proveninţa în modŭ specialŭ, pre când în privinţa celorŭ-lalte am arătat'o numaĭ în terminĭ generalĭ. Motivulŭ a fostŭ cruţarea materialuluĭ, pentru-că la din contră ar fi devenitŭ acestŭ scriptŭ prea voluminosŭ. Cine voesce a afla localitățile speciale pentru fie-care plantă, se póte folosi de manualulŭ luĭ Simonkai.

La descrierea plantelorŭ am folositŭ terminologia latină acomodându-o limbeĭ române. Terminiĭ latinĭ, de es. glaberrimus, hispidissimus, integerrimus, brevissimus, acutissimus etc. i-am înlocuitŭ prin : de totŭ glabru, fórte hispidŭ, de totŭ întregŭ, fórte scurtŭ, fórte acutŭ. Terminiĭ latinĭ pinna, pinnæ, i-am înlocuitŭ prin pénă, pene ; pinnula, pinnulæ prin penulă, penule.

Aci observezŭ, că la scrittoriĭ maĭ recenţĭ, după Bentham și Grisebach, în ceea-ce se refere la graminee, s'a adoptatŭ pentru valvele florilorŭ din una și aceeașĭ spiculă, terminiĭ latinĭ gluma, glumæ; și ast-felŭ pentru gluma, glumæ în înţelesulŭ opuluĭ luĭ Koch se folosesce terminulŭ de gluma, glumæ steriles; iar pentru palea, paleæ, anume pentru cea inferióră saŭ cele inferióre, se folosesce: gluma, glumæ fertiles, păstrându-se terminulŭ palea, paleæ numaĭ pentru glumela saŭ glumelele interióre saŭ superióre.

Eŭ, deşì cunoscŭ de fundată acéstă înnoire, ca se remânŭ în consonanţă cu opulŭ luĭ Koch, am adoptatŭ pentru valva, valvæ terminiĭ în limba română de glùmă, glùme (glumele), iar pentru palea, paleæ, saŭ şi glumella, glumellæ, terminiĭ: glumelă, glumele (glumelele).

Numaĭ la fructele Umbeliferelorŭ am înlocuitŭ terminulŭ latinŭ vitta, vittæ, prin vêrstă, vêrste; iar în locŭ de juga saŭ şi costæ, am ḑisŭ cóste.

Sperezŭ a fi acéstă lucrare binevenită şi botaniştilorŭ din România, de óre-ce, precum am convingerea, cele maĭ multe dintre plantele descrise aci provinŭ şi pre acestŭ teritoriŭ.

ABREVIETURILE AUTORILORŬ ȘI ALE SCRIPTELORŬ

Bmgt. Tr. = Enumeratio stirpium Magno Transilvaniæ Principatui præprimis indegenarum in usum nostratum botanophilorum conscripta, inque ordinem sexuali-naturalem concinnata; auct. Dr. Joh. Christ. Gottl. Baumgarten. Tom. I, II, III, Vindobonæ, 1816. — Tom. IV curante M. Fuss. Cibinii, 1846.

Bmgt. Mant. = Joh. Christ. Gottl. Baumgarten enumerationis stirpium Transilvaniæ indigenarum Mantissa; auct. M. Fuss, professore. Cibinii 1846.

Fuss Fl. Tr. = Flora Transilvanica excursoria; auct. Michaele Fuss. Cibinii, 1866.

Fuss Ber. = Bericht über den Stand der Kenntniss der Phanerogamenflora Siebenbürgens mit Schluss des Jahres 1853, von M. Fuss. Hermannstadt, 1854

Schur En. Tr. = Enumeratio plantarum Transilvaniæ exhibens stirpes phanerogamas sponte crescentes atque frequentius cultas, Cryptogamas vasculares, Characeas, etiam Muscos Hepaticasque; auct. Dr Philos. Johanne Ferdinando Schur. Vindobonæ, 1866.

Schur Sert. = Sertum floræ Transsilvaniæ, sive Enumeratio sysmatica omnium plantarum, quæ in Transilvania sponte crescunt et in usum hominum capiosius coluntur; auct. Dr. Joh. Ferd. Schur. Hermannstadt, 1853.

Schur Phytogr. = Phytographische Mittheilungen über Pflanzenformen aus verschiedenen Florengebiethen des œsterreichischen Kaiserstaates. Brünn, 1877.

Alt. Arch. = Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. Alte Folge.

Bot. Zeit. = Botanische Zeitung. Berlin.

Bess. Primit. Gal. = Besser W. S. J. G. Primitiæ Floræ Galiciæ Austriacæ. utriusque. Viennæ, 1809.

Bess. Volh. = Besser W. S. J. G. Enumeratio plantarum hucusque in Volhynia, Podolia, Gub. Kioviensi, Bessarabia cistyriaca et circa Odessam collectarum. Vilnæ, 1822.

Borb. = Borbás Vincze. A hazai Epilobiumok ismeretéhez. Értekezések a természettudományok köréből. Kiadja a magyar tudományos Akademia. Budapest, IX, köt. XVI sz. 1879.

Dianthi Hungarici (Transsilvanici) Schuriani in herbario Universitatis Leopolitani. Természetrajz Füzetek, vol. XII, part. I, 1889. A muzeo naturali hungarico Budapestinensi vulgata.

Symbolæ ad Thymos Europæ mediæ præcipue Hungariæ cognoscendos. Mathematikai és természettudományi közlemények vonatkozolog a hazai viszonyokra. Kiadja a magyar tudományos Akademia. Budap., XXIV köt. II sz. 1890.

Bluff & Fingerh. Comp. = M. F. Bluff & C. A. Fingerhut, compendium Floræ germanicæ, ed. II. Norimburgia, 1876—1878.

Boiss. Fl. Orient. = Flora Orientalis sive enumeratio plantarum in Oriente a Græcia et Aegypto ad Indiæ fines hucusque observatarum; auct. Eduardo Boissier. Genevæ & Basileæ. Vol. I—V, 1867—1884.

Čelak. Prodr. Fl. Böhm. = Prodromus der Flora Böhmens; von Ladisl. Čelakovsky. 1871—1881.

Crantz Stirp. Austr. = Stirpes Austriacæ; auct. H. I. Nep. Crantz, Viennæ 1769.

DC. Prodr. = Prodromus systematis naturalis regni vegetabilis; auct. Aug. Pyram & Alphonso De Candolle. Parisiis.

Erd. Muz. = Erdélyi muzeum. Kolozsvárt.

Értek. = Értekezések a természettudományok köréből. Kiadja a magyar tudományos Akademia. Budapest.

Fl. = Flora oder allgemeine botanische Zeitung. Herausgegeben von der k. botanischen Gesellschaft in Regensburg.

Fl. Carp. centr. = Flora Carpatorum centralium phanerogamicarum et crytogamicarum vascularium præcipue Tatræ magnæ montibusque adjacentibus sponte crescentium enumerationem et descriptionem continens; auctoribus Ernst Sagorski & Gust. Schneider, cum tab. II. Leipzig, 1891.

Fries Epicr. = Epicrisis generis Hieraciorum. Upsalæ, 1862.

Fro. Schässb. = Flora von Schässburg. Ein Beitrag zur Flora von Siebenbürgen; von Fridr. Fronius. Kronstadt, 1858.

Garcke Fl. Deutschl. = Flora von Deutschland; von Dr. Aug. Garcke. XIV. Aufl. Berlin, 1882.

Gris Iter = Grisebach & Schenk, Iter Hungaricum a. 1852 susceptum. Beiträge zur Systematik der ungarichen Flora. Berlin.

Hack. Monogr. Fest. eur. = Monographia Festucarum europæarum; auct. Eduardo Hackel professore gymnasii Hippolytani (St. Pölten) Austriæ. Kassel und Berlin, 1882.

Hacq. Reise = Hacquet B., Neueste Reisen in den Jahren 1784—1789

durch die Dacischen und Sarmatischen oder nördlichen Carpaten. Nürnberg, 1790—1796.

Herb. Fl. Bucov. = Flora der Bucovina; von Franz Herbich. Leipzig, 1859.

Herbich Pl. rar. Gal. & Buc. = Selectus plantarum rariorum Galiciæ et Bucovinæ, auct. Fr. Herbich. Czernovicii, 1846.

Heuff. Ban. = Enumeratio plantarum in Banatu Temesiensi sponte crescentium et frequentius cultarum; auct. Dr Joh. Heuffel. Vindobonæ, 1858.

Host. Gram. = Thom. Host, Icones et descriptiones graminum austriacarum. Vindobonæ, 1801—1809.

Kit. Add. = Kitaibelii additamenta ad floram Hungariam; edid. Aug. Kanitz. Separatabdruk aus der Linnæa. XXXII.

Kitt. Fl. Deutschl. = Taschenbuch der Flora Deutschlands und der Schweitz, von Dr Mart. Bald. Kittel. III. Aufl. Nürnberg, 1853.

Knapp Pfl. Gal. u. Bucov. = Die bisher bekannten Pflanzen Galiziens und der Bucovina; von Jos. Arm. Knapp. Wien, 1872.

Közlem. = Máthemátikai és természettudományi közlemények Kiajda a magyar tudománoys Akademia. Budapest.

Linn. = Linnæa, ein Journal für die Botanik in ihrem ganzen Umfange. Berlin und Halle.

Ledeb. Fl. Ross. = Flora Rossica, sive Enumeratio plantarum in totius imperii Rossici provinciis Europæis, Asiaticis et Americanis hucusque observatarum; auct. Dr. Car. Frid. a Ledebour. Stuttgartiæ. Vol. I, 1842; vol. II, 1844—1846; vol. III. 1846—1851; vol. IV. 1853.

Maly En. pl. phan. imp. Austr. = Enumeratio plantarum phanerogamicarum imperii Austriaci universi; auct. Dr. Jos. Car. Maly. Vindobonæ, 1848.

M. B. Taur. Cauc. = L. B. Ferd. Marschall a Bieberstein, Flora Taurico-Caucasica.

M. N. L. = Magyar növénytani lapok. Szerk. és kiajda Kanitz Agost. Kolozsvárt.

Naeg. & Pet. Monogr. Pilosell. = Die Hieracien Mittel-Europa's. Monographische Bearbeitung der Piloselloiden mit besonderer Berückksichtigung der mitteleuropäischen Sippen; von C. v. Naegeli und A. Peter. München, 1885.

Neilr. Nachtr. z. Maly's Enum. = Nachträge zu Maly's Enumeratio plantarum phanerogamicarum imperii Austriaci universi; von August Neilreich. Wien, 1861.

Neilr. Ung. Diagn. = Diagnosen der in Ungarn und Slavonien bisher beobachteten Gefässpflanzen, welche in Koch Synopsis nicht enthalten sind; von Dr. August Neilreich. Wien, 1867.

Neilr. Ung. u. Slav. Nachtr. = Aufzählung der in Ungarn u. Slavonien

bisher beobachteten Gefässpflanzen. Nachträge und Verbesserungen; von Dr. August Neilreich, Wien, 1870.

Nym. Syll. = Sylloge Floræ Europææ seu plantarum vascularium Europæ indigenarum enumeratio adjectis synonimis gravioribus et indicato singularum distributione geographica. Oerebroæ, 1854—1855. Cum supplemento. Oerebroæ, 1865.

Ö. b. Z. = Oesterreichische botanische Zeitschrift, Wien. (La începutŭ sub titlulŭ: Oesterr. botanisches Wochenblatt.)

Ott Catal. = Ott, Catalog der Flora Böhmens nach Tausch Herbarium Floræ Bohemicæ. Prag, 1851.

Porcius Distr. Năs. = Flora fanerogamă din fostulŭ districtŭ alŭ Năseuduluĭ, de Florianŭ Porcius. In «Transilvania, fóia asociaţiuneĭ transilvane pentru literatura română şi cultura poporuluĭ românŭ». Sibiiŭ, 1881.

Rchb. Fl. Germ. exc. = Flora Germanica excursoria ex affinitate regni vegetabilis naturali disposita, sive Principia Synopseos plantarum in Germania terrisque in Europa media adjacentibus sponte nascentium cultarumque frequentius; auct. Dr. N. G. Ludv. Reichenbach. Lipsiæ, 1830—1832. Ind. 1833.

Rchb. Icon. = Icones Floræ Germanicæ et Helveticæ, simul Pedemontanæ, Istriacæ, Dalmaticæ, Hungaricæ, Transilvanicæ, Borussicæ, Holsaticæ, Belgicæ, Hollandicæ, ergo mediæ Europææ, exhibens nuperrime detectis novitiis additis collectionem compediosam imaginem characteristicarum omnium generum atque specierum quas in sua Flora Germanica excursoria recensuit auct. H. G. L. Reichenbach. Lipsiæ.

Roch. Ban. Icon. = Rochel, Plantæ Banatus rariores iconibus et descriptionibus illustratæ. Præmisso tractatu phytographico et subnexis additamentis in terminologiam botanicam. Pestini, 1828.

R. & Sch. Syst. = Caroli a Linné systema vegetabilium; curantibus I. I. Römer et I. A. Schultes. Stuttgardiæ.

Salz. Reiseb. = Reisebilder aus Siebenbürgen; von Mich. Salzer. Hermannstadt, 1860.

Schedæ ad flor. exs. Austr.-Hung. = Schedæ ad floram exsiccatam Austro-Hungaricam, a Museo botanico Universitatis Vindobonensis editam; auct. A. Kerner.

Schott Anal. bot. = Analecta botanica. Scripta a Henr. Schott adjutoribus C. F. Nyman et Th. Kotschy. Vindobonæ, 1854.

Schult. Oest. Fl. = Schultes I. A., Oesterreichische Flora. Wien, 1814

Simonk. En. Fl. Tr. = Erdély edényes flórájának helyesbitett foglalata. Irta Dr Simonkai Lajos tanár. (Enumeratio Floræ Transilvanicæ vesculosa critica). Budapest, 1886.—In acestŭ manualŭ sunt arĕtate rectificările sinonimelorŭ eronate şi localităţile speciale pentru fie-care specie şi varietate.

Steininger (H.) Pedicul. = Beschreibung der europäischen Arten des Genus Pedicularis; von Hans Steininger. Cassel, 1887.

Sturm Deutschl. Fl. = Sturm, Deutschlandsflora in Abbildungen. Nürnberg, 1846—1855.

Stur Monogr. Drab. = Beiträge zu einer Monographie des Genus Draba in den Carpaten Ungarns, Galiziens, Siebenbürgens und des Banats, nördlich der Donau; von Dionis Stur. Wien, 1861. Mit. 3 lithogr. Tafeln.

Draba Kotschyi Stur. Eine neue Pflanze Siebenbürgens; von Dionis Stur. Wien, 1859.

Beiträge zu einer Monographie des Genus Astrantia; von D. Stur. Wien, 1860.

Term. Füz. = Természetrajzi Füzetek, az Allat-Növény-Ásvány-és Földtan köréből. Kiadja a magyar nemzeti Muzeum. Budapest.

Verh. Brandbrg. = Vehandlungen des botanischen Vereins für die Provinz Brandenburg und die angrenzenden Länder. Berlin.

V. S. V. = Verhandlungen und Mittheilungen des siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt.

Wahlbrg. Fl. Carp. = Wahlenberg Georg, Flora Carpatorum principalium. Göttingæ, 1814. Mit. 3 Tafeln.

W. K. = Waldstein et Kitaibel, Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariæ. Viennæ, 1802—1812.

Willd. En. h. Ber. = C. L. Willdenow, Enumeratio plantarum horti botanici berolinensis. Berolini, 1809. Cum supplemento, 1813.

Willd. Spec. = Caroli a Linné species plantarum, curante Car. Lud. Willdenow. Tom. I—IV, Berolini, 1797—1810.

Zaw. En. Gal. & Buc. = Zawadzki A., Enumeratio plantarum Galiciæ et Bucovinæ. Breslau, 1835.

Zimmeter Potent. europ. = Die europäischen Arten der Gattung Potentilla. Versuch einer systematischen Gruppirung und Aufzählung; von Albert Zimmeter. Steyr, 1884.

Beiträge zur Kenntniss der Gattung Potentilla; von Alb. Zimmeter. Innsbruck, 1889.

Zool. bot. Ges. = Verhandlungen der k. k. zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien.

I. DICOTYLEDONEÆ

RANUNCULACEÆ JUSS.

THALICTRUM L. Gen. Talictru Vulg. Rutişorŭ. Clocoţeĭ, Mărgé.

A se adauge la Th. aquilegifolium L. sp.

Subvar. **niveum** Bmgt. Tr. II. p. 118. Tulpina verde, foile încă verḑĭ, *florile numeróse* (ca la forma tipică), *albe.*

Prin pădurĭ montane, tufişurĭ.

Observare. Forma **Th. aquilegifolium** var. *filamentis albis* Koch Syn. diferă prin foile pre ambele paginĭ glauce (nu verḑĭ).

Var. **Th. pauciflorum** Schur En. Tr. 7. pro specie. Diferă de formă tipică prin o statură maĭ mică, maĭ subtilă, foile glauce-pruinóse, segmentele (foliólele) multŭ maĭ micĭ (de 13—20 mm. late) şi florile împuţinate (9—12 la numĕrŭ), albe.

Pre munţĭ în reg. subalpină şi alpină.

După Th. minus L. sp.

Th. majus Crantz Stirp. II, 1763, 108. Murr Syst. 513. Jacq. Fl. Austr. V, 1778, t. 420 Bmgt. Tr. II, 115. (**Th. Silvaticum** Schur En. Tr. 8.—Fuss Fl. Tr. 10.—**Th. capillare** Schur En. Tr. 9.—**Th. minus** b. **macrophyllum** Schur En. Tr. 8). T. maĭ mare. Tulpina strictă glabră, nepruinósă, aprópe dréptă, la basă fără foĭ, numaĭ cu squamule. Foile glabre, cele inferióre triternatŭ-penate, segmentele (foliólele) suborbiculare, orĭ subrotunde, orĭ şi cuneatŭ-obovate, la basă subcordate, orĭ rotundate, 3-dentate, orĭ 3-fide, până incisŭ-serrate, scurtŭ peţiolate, orĭ sessile, pre pagina superióră palidŭ-verḑĭ, pre cea inferióră glauce, până glauce-pruinóse. Peţioliĭ ramificaţiunilorŭ primare nestipelaţĭ, peţioliĭ parţialĭ manifestŭ angularĭ. Auriculele vaginelorŭ scurte, rotundate, patente orĭ reflecte. Panicula piramidală, orĭ ovată ramiĭ intermediĭ suborizontalĭ. Florile disperse subumbelate şi d'impreună cu staminele pendule. Carpelele sulcate, la ambele capete acutiusculé. Rădĕcina fibrósă (nu repentă). Tulpina de 0.50—1.60 m. înaltă.

In ținuturĭ muntóse la locurĭ cam umede și umbróse, în reg. montană până în cea subalpină.

Observare. **Th. minus** L. sp. diferă cu deosebire prin tulpina la geniculĭ infractŭ-flexuósă și maĭ mică (de 30—46 cm. lungă).

După Th. Jacquinianum Koch.

Th. medium Jacq Hort. Vind. III, 1776, 50 t. 96. Bmgt. Tr. II, 115, (**Th. nutans** Schur En. Tr. 9). T. mediu. Tulpina sulcată, glabră, nepruinósă, dréptă. Foile 3—4 penatisecte, cele inferióre după circumferință triangulare, egalŭ de lungĭ și de late, segmentele (foliólele) cuneiforme 3—5 (maĭ adese-orĭ 3-) fide, verḑĭ, pre pagina inferióră maĭ palide, laciniile lanceolate, acute. *Auriculele vaginelorŭ* triangularŭ-ovate, denticulate, *alipite de tulpină.* Panicula piramidală, difusă, ramiĭ erectupatențĭ, neflexuoșĭ. *Florile* subumbelate, verticelate, disperse, *pre timpulŭ înflorireĭ d'impreună cu staminele porecte,* deflorate pendule. Anterele apiculate. Rădĕcina fibrósă. Tulpina de 60—90 cm. înaltă. Sepalele gălbiniĭ. Staminele galbine. Pețioliĭ ramificațiunilorŭ primare când stipelațĭ, când nestipelațĭ, pețioliĭ parțialĭ semirotunḑĭ, angularĭ, pre partea superióră canaliculațĭ.

Pre coline macre, orĭ stâncóse, în reg. inferióră.

Observare. **Th. Jacquinianum** Koch (**Th. collinum** Wallr. — **Th. flexuosum** Bernh. non Rchb.) are tulpina, ramiĭ paniculeĭ și pețioliĭ foilorŭ maĭ multŭ maĭ puținŭ flexuoșĭ, segmentele foilorŭ subrotundŭ-obovate, auriculele rotundate, patente, ramificațiunile primare ale foilorŭ stipelate, florile și staminele pendule.

După Th. simplex L. fl Suec.

Th. strictum Ledeb. Fl. Ross. I. 10 (**Th. flavum** Schur V. S. V. X, 84, ex ipso in Ö.b.Z. X, 250.—**Th. exaltatum** Schur En. Tr. 10, non Gaud.) T. strictŭ. Tulpina sulcată. Foile bipenate, foliólele eliptice, la basă rotundate, la vîrfŭ incise, lobiĭ acuțĭ. Auriculele vaginelorŭ dilatate, truncate, subdenticulate. Panicula oblongŭ-piramidală, ramiĭ racemoșĭ. Florile disperse, erecte, orĭ nutante. Carpelele (fructele) ovate, sulcate. Pețioliĭ ramificațiunilorŭ primare nestipelațĭ. Rădĕcina fibrósă.

Pre localitățĭ erbóse și umede, în reg. inferióră.

Observare. **Th. simplex** L. fl. Suec. diferă prin o statură maĭ mică, rădĕcina repentă, segmentele (foliólele) multŭ maĭ micĭ, auriculele vaginelorŭ la foile superióre ovatŭ-oblongĭ, acuminate, carpelele eliptice.

Th. galioides Nestl. ap. Pers. Syn. II, 161. (**Th. Bauhini** Crantz Stirp. II, 105) diferă de **Th. simplex** L. prin foliólele lineare nedivise, lucitóre.

A se addoga la Th. angustifolium Jacq.

Var. **Th. peucedanifolium** Gris. Iter 1851, N. 102. (**Th. angustifolium** Bmgt. Tr. II, 116, et Aut. Tr. pro maxima parte.—**Th. spurium** Janka in Linn. XXX, 549.—**Th. lucidum** Schur V. S. V. X, 162. Fuss. Fl. Tr. 13). Diferă de forma tipică prin segmentele foilorŭ fórte angustŭ-lineare, elongate şi variŭ curvate, cu marginile de comunŭ recurvate, de totŭ glabre şi lucitóre.

Pre praturĭ lângă ape curgĕtóre, în reg. inferióră.

HEPATICA. Dill. nov. gen. Hepatică.
Vulg. Trierŭ, Popilnicŭ, Popilnicŭ iepurescŭ, Fóie de vióră.

După Anemone Hepatica L. sp.

H. Transsilvanica Fuss. Alt. Arch. III, 262. V. S. V. I, 1850, 83. (**H. multiloba** Schur En. Tr. 2.—**H. angulosa** Schott et Kotschy Bot. Zeit, 1851, 134, et Aut. Transs. non Lam.—**Anemone transsilvanica** Heuff. Ban. 6). H. transilvană. *Foile* puţinŭ pĕróse, pre ambele paginĭ cam palide, subreniformŭ-cordate, *3-lobate*, lobulŭ intermediŭ pluridentatŭ, ceĭ lateralĭ maĭ laţĭ şi laciniile acestora obtusŭ-dentate, denţiĭ creniformĭ. Sepalele maĭ adese-orĭ la vêrfŭ 3-dentate. Florile şi filamentele albastre. Rhizoma lungŭ repentă.

La marginĭ de pădurĭ, prin poienĭ, bercurĭ, în partea ostică şi sudică a Transilvanieĭ; în cea nordică şi vestică până acum nu s'a aflatŭ.

Observare. O formă medie între **H. Transsilvanica** Fuss şi **H. triloba** Chaix (= Anemone Hepatica L. sp.), orĭ probabilmente hibridă din ambele acestea, la care lobulŭ intermediŭ e grosierŭ - şi acutŭ - dentatŭ, iară lobiĭ lateralĭ maĭ înguştĭ sunt acutŭ - şi neegalŭ - bifiḑĭ, apoĭ de comunŭ (saŭ celŭ puţinŭ din parte) nedentaţĭ, orĭ arare-orĭ unulŭ dintre aceştĭ lobĭ numaĭ unidentatŭ, pórtă numirea: **H. media** (transilvanica triloba) Simk.

In partea sudvestică a Transilvanieĭ, pre localităţĭ păduróse şi cu tufişurĭ.

ANEMONE L. gen. Anemone. Vulg. Dedeţeĭ, Flórea vêntuluĭ, Flórea ascilorŭ, Flórea paserilorŭ, Oiţă, Sisineĭ, Muscericĭ, Zlacŭ, Găinuşă.

După A. narcissiflora L. sp.

Observare la **A. alpina** L. sp.

A. Kerner in Schedæ ad fl. exs. Austr.-Hung. 1882, p. 107—109 a arĕtatŭ, că colórea sulfurie şi albă la sepale nu constitue forme separate pentru denumirile: *A sulphurea* L. şi *A alba* Rchb. fl. Germ. exc. sub *Pulsatilla.*

Deosebirea se manifestă în alte caractere.

La **A. alpina** L. sp. sunt laciniile foilorŭ despărţite între sine prin inci-

surĭ depărtate și aperte, care nu pĕtrundŭ până la nervulŭ mediŭ și aceste laciniĭ sunt scurte, trigonale, la basă maĭ late și confluente în segmente grosierŭ-dentate. Foliólele involucruluĭ sunt pre timpulŭ înfloriręĭ arcuatŭ-recurvate, apoĭ stiliĭ la vêrfŭ glabri.

A. alba Rchb. sub *Pulsatilla* are laciniile foilorŭ despărțite între sine prin incisurĭ înguste și profunde, carĭ pĕtrundŭ maĭ până la nervulŭ mediŭ, iară laciniile sunt oblongĭ, orĭ lanceolate. Foliólele involucruluĭ sunt pre timpulŭ înfloriręĭ drepte, însă esplanate, iară stiliĭ până la vêrfŭ pĕroșĭ.

Conformŭ acestorŭ deslușirĭ provine în Transilvania numaĭ **A alba** Rchb. sub *Pulsatilla* (**A. alpina** Bmgt. Tr. II, 106 et Aut. Tr. non L. sp. α — edit. 1753, 539) și anume pre locurĭ erbóse în munțĭ înalțĭ.

ADONIS L. gen. Adonide. Vulg. Cocoșelŭ, Ruscuță

După A. vernalis L. sp.

A. Wolgensis Stev. in DC. Syst. I. 545. A volgensă. Diferă de *A. vernalis* L. prin florile de comunŭ maĭ micĭ, petalele maĭ anguste, iară *laciniile* foilorŭ maĭ late, maĭ scurte și *pre marginĭ incise.*

Pre câmpia Transilvanieĭ, la locurĭ erbóse de fênațŭ.

RANUNCULUS L. gen. Ranunculŭ. Vulg. Piciorŭ de cocoșŭ, Ranunchiŭ, Boglariŭ.

După R. divaricatus Schrank.

R. Rionii Lagger in Fl. XXXI, 1848, 50. (**R. divaricatus** Bmgt. Tr. II. 133, et Aut. Tr. — **Batrachium circinatum** Fuss Fl. Tr. 19 et Aut. Tr.) R. luĭ Rioni. *Foile tóte submerse*, sessile, setaceŭ-multifide, laciniile rigide dispuse în unŭ planŭ orbicularŭ. *Staminele numeróse, maĭ scurte de câtŭ capituliĭ ovariilorŭ.* Receptaculŭ setosŭ-pĕrosŭ, ovatŭ-conicŭ. Carpelele (fructele) glabre, orĭ și pĕróse. Florile micĭ, albe.

In ape stagnante, în reg. inferióră.

Observare. **R. divaricatus** Schrank diferă prin staminele maĭ lungĭ decât capituliĭ ovariilorŭ. — **R. pancistamineus** Tausch prin staminele împuținate (sub 12), iară **R. fluitans** Lam. prin laciniile (foilorŭ) elongate, paralele și porecte.

După R. ophioglossifolius Vill.

R. lateriflorus DC. Syst. II, 251. Janka Linn. XXX, 554 (**R. nodiflorus** Schur En. Tr. 15, non L. sp.) R. laterriflorŭ. Foile nedivise, ovale, oblongĭ,

orĭ lanceolate, de totŭ întregĭ, orĭ şi denticulate. Tulpina erectă, dichotomŭ-ramificată, multifloră, ramiĭ adese-orĭ recurvaţĭ. *Florile sessile, oposite foilorŭ, orĭ şi axilare.* Carpelele obovate, marginate, pre ambele laturĭ tuberculatŭ-scabre, *rostrulŭ elongatŭ, subulatŭ, puţinŭ arcuatŭ, aprópe de lungimea carpelelorŭ.* Tulpinele de 7—26 cm. lungĭ. Petalele fórte micĭ, abea de 2 mm. lungĭ, fugace, galbine.

Pre câmpia Transilvanieĭ, la locurĭ inundate, sărate saŭ paludinóse.

Observ. **R. nodiflorus** DC. Syst. II, 250, diferă numaĭ prin rostrulŭ carpelelorŭ, care e dreptŭ, fórte micŭ, adecă de 4 orĭ maĭ scurtŭ decât carpelele.

Vedĭ Neilreich Ungar. Diagn. p. 3.

După R. illyricus L. sp.

R. pedatus W. K. Pl. rar. Icon. II, tab. 108. R. pedatŭ. *Foile glabre*, orĭ numaĭ puţinŭ pĕróse, cele radicale pedatŭ-partite, cele tulpinale puţine, 2—3 partite, orĭ şi întregĭ, laciniile lineare, orĭ lanceolate, de totŭ întregĭ, orĭ şi puţinŭ dentate. *Tulpina* erectă, maĭ multŭ maĭ puţinŭ *perósă* (însă nu sericeŭ-sură), în partea inferióră fără foĭ, în cea superióră ramificată. Rădĕcina grumósă. Petalele galbine. Tulpina de circa 30 cm. înaltă.

Pre localităţĭ erbóse arenóse şi expuse sóreluĭ, în centrulŭ Transilvanieĭ.

Observ. **R. illyricus** L. sp. diferă prin perositatea sericeŭ-sură.

După R. auricomus L. sp.

R. flabellifolius Heuff. Ban. 8. (**R. ambiguus** Schur Ö. b. Z. X, 252. et En. Tr. 24.). R. cu foĭ flabeliforme. Foile radicale cordatŭ-orbiculare, până reniforme, crenate, nedivise, orĭ şi palmatŭ-lobate. Vaginele radicale membranacee, fără orĭ şi cu foĭ. *Foile* tulpinale cele inferióre de sub ramificaţiune *flabeliforme*, (adecă obversŭ-triangulare, orĭ şi rombee, la vĕrfŭ grosierŭ-crenate până încisŭ-lobate). *Tulpina multifloră.* Pedunculiĭ rotundĭ, netedĭ. Receptaculŭ glabru. Carpelele ventricóse; îngustŭ-marginate, rostrulŭ uncinatŭ. Tulpina de circa 30 cm. înaltă. Florile galbine.

Diferă de *R. auricomus* L. şi de *R. cassubicees* L. cu deosebire prin foile flabeliforme.

Prin pădurĭ pre coline şi pre locurĭ montane.

Var. **R. alliariæfolius** Rchb. Icon. IV, 1840, f. 4599. α pro var. R. auricomi. Diferă de *R. flabellifolius* Heuff. prin foile supreme linearŭ-multipartite, asemenea celorŭ de la *R. auricomus* L. — iar de acestŭ din urmă prin fóia tulpinală de sub ramificaţiune, care e la basă lată şi întrégă,

iar la vêrfŭ maĭ până la mijlocŭ, orĭ şi ceva maĭ profundŭ palmatŭ-partită. *Tulpina paucifloră, pedunculiĭ patenţĭ, orĭ divaricaţĭ.*

Prin pădurĭ montane în societate cu *R. auricomus* şi *R. flabellifolius.*

După R. montanus Willd.

R. Breyninus Crantz Stirp. II, 1769, 115, tab. 4, f. 2. (**R. montanus** Bmgt Tr. II, 124, exceptis varietat.— **R. Horuschuchii** Hoppe in Sturm Deutschl. Fl. 1826, 46. — **R. Villarsii** Aut. Tr. non DC. Fl. Fr. IV, 896. — **R. Grenerianus** Jord. in Schultz Arch. 1854, 304. -- **R. Thomasii** Kotschy apud Neilr. Ungarn. 241, non Ten. — **R. Pseudovillarsii** Schur En. Tr. 19.). R. breyninŭ. Rhizoma fibrósă emitândŭ una orĭ maĭ multe tulpine. Tulpina erectă, orĭ ascendentă, simplă, orĭ puţinŭ ramificată, uni-pauciflоră, hirtă, orĭ glabră. Foile radicale peţiolate, trisecte, segmentele laterale scurtŭ bifide, segmentulŭ mediŭ obovatŭ-cuneatŭ, trifidŭ, *laciniile tóte acutŭ-dentate.* Foile tulpinale digitatŭ-partite, *laciniile* oblongŭ-lineare, *erecte orĭ patentŭ-erecte.* Florile marĭ, auriĭ, petalele subrotundŭ-ovate, spre basă succesivŭ atenuate, la vêrfŭ subemarginate. Carpelele sublentiforme. Stigma dela basă uncinată. Pedunculiĭ nesulcaţĭ. Receptaculŭ pĕrosŭ. Tulpina de 20—40 cm. înaltă.

Pre locurĭ erbóse cu deosebire în reg. subalpină une-orĭ şi montană pre solŭ de calcarŭ.

Observare. **R. montanus** Willd. diferă prin tulpina multŭ maĭ mică, *laciniile segmentelorŭ foilorŭ radicale obtusŭ orĭ obtusiusculŭ-dentate,* laciniile foilorŭ tulpinale *palmatŭ-diverginte* şi prin carpelele pre ambele laturĭ *convexe.* A. Kerner în Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. 1881, p. 24 constată, că *R. Breyninus* Crantz nu e identicŭ cu *R. nemorosus* DC. după cum susţinŭ ceĭ maĭ mulţĭ autorĭ.

După R. acris L. sp.

R. Steveni Andrz. in Bess. Volh. 1822, 22. (**R. strigulosus** Schur En. Tr. 17, o formă în partea inferióră patentŭ-pĕrósă. — **R. Csatoi** Schur Phytogr 1876, 46, o formă în partea inferióră alipitŭ-pĕrósă) R. luĭ Steven. *Rhizoma orizontală, cărnósă, grósă.* Tulpina 2—3 foliată, foile palmatŭ - 5-partite, cele radicale lungŭ peţiolate, cele tulpinale multŭ maĭ scurtŭ peţiolate, până sessile, *segmentele* rombeŭ-obovate, *distante,* profundŭ 2—3-fide şi incisŭ-dentate. Carpelele lenticularŭ-comprese, marginate, multŭ maĭ lungĭ decât rostrulŭ subcurvatŭ. Pedunculiĭ nesulcaţĭ. *Receptaculŭ glabru.* Petalele auriĭ. Tulpina de 30—50 cm. înaltă. Rhizoma de 5—12 cm. lungă.

Are altcumŭ asemĕnare cu *R. acris* L, de care se póte uşorŭ distinge prin rhizoma cărnósă grósă orizontală.

Pre localitățĭ erbóse cam umede, în reg. inferióră până în cea subalpină.

Observare. **R. Frieseanus** Jord. obs. VI, 1847, 17. (**R. malacophyllus** Schur herb. Lemb. et En. Tr. 16, exceptis nonnullis synonimis. — **R. Constantinopolitanus** Schur En. Tr. 17, non D' Urv. — **R. tuberosus** Schur Ö. b. Z. XI, 82). Diferă numaĭ prin segmentele maĭ late, carĭ se acoperŭ între sine cu marginile·

R. Carpaticus Herbich Pl. rar. Gal. et Bucov, 1836, 15, non Wahlbrg. Fl. Carp. (**R. montanus** α. **dentatus** Bmgt. Tr. II, 124. — **R. Gouani** Bmgt. Tr. II, 125, o formă glabrescentă.—**R. Lerchenfeldianus** Schur En. Tr. 15). R. carpaticŭ. *Rhizoma orizontală, cărnósă, grósă* (aprópe de grosimea degetuluĭ micŭ). Tulpina cu 1—3 foĭ, uni-biflоră. Foile palmatŭ-5-lobate, orĭ palmatŭ-5-fide, cele radicale lungŭ pețiolate, orĭ şi lipsindŭ, cele tulpinale maĭ scurtŭ pețiolate, orĭ şi sessile, laciniile rombeŭ-obovate, scurtŭ 3—5-fide incisŭ-dentate. Carpelele netede, ventricóse, marginate, de 3 orĭ maĭ lungĭ decât rostrulŭ uncinatŭ. Pedunculiĭ nesulcațĭ. *Receptaculŭ setosŭ.* Tulpina de 15—30 cm. lungă, din josŭ de mijlocŭ adese-orĭ fără foĭ. Corola mare aurie. Forma foilorŭ are asemĕnare cu cele de la *R. lanuginosus* L.

La marginĭ de pădurĭ şi prin poienĭ, cu deosebire în reg. montană superióră şi în cea subalpină

A se adaoge la R. Philonotis E rh Beitr.

Var. **R. mediterraneus** Gris. in Heuff. Ban. 10 pro var. **R. Philonotidis** (**R. Philonotis** Bmgt. Tr. II, 130, et Aut. Tr.— **R. Sardous** Aut. Tr. non Crantz.— **R. Pseudobulbosus** et **R. subtrifolius** Schur En. Tr. 22). Diferă de *R. Philonotis* Crantz tipicŭ prin carpelele netuberculate.

Pre praturĭ cam umede, prin imaşurĭ (islazurĭ) şi pre lângă călĭ, în reg. inferióră.

CALTHA L. gen. Calce, Vulg. Scalce, Bulbucŭ, Capră nemțéscă.

In Transilvania nu provine *C. palustris* L. tipică, ci în loculŭ acesteia următórele douĕ specĭĭ :

C. cornuta Schott Anal. bot. 31. C. cornută. Tulpina ascendentă. Foile cordatŭ-orbiculare, mĕruntŭ-crenate. Pericarpiulŭ foliculilorŭ subtilŭ, móle, aprópe membraniformŭ, iar *foliculiĭ* deplinŭ desvoltațĭ înflațĭ, *polispermĭ, cu stilĭ succesivŭ atenuațĭ-curvațĭ, în tótă lungimea lorŭ egalŭ de lungĭ şi de lațĭ,* apoĭ reflecțĭ. Florile marĭ, galbine.

Pre localitățĭ apătóse lângă părae.

C. alpina Schur En. Tr. 25. (**C. palustris** Bmgt. Tr. II, 137 et Aut. Tr. non L. sp.—**C. latifolia, C. laeta** et **C. intermedia** Schott. Anal. bot. 32.— **C. ranunculoides** et **C. pumila** Schur En. Tr. 26). C. alpină. Tulpina ascendentă. Foile cordatŭ-orbiculare, mĕruntŭ-crenate. Pericarpiulŭ foliculilorŭ durŭ și coriaceŭ, cusuturile încă dure și firme. *Foliculiĭ* deplinŭ desvoltațĭ compresĭ, *oligospermĭ, în stilĭ abruptŭ contrasĭ* pre dosŭ dreptĭ, erecțĭ, scurțĭ, *în a treia parte superióră dilatațĭ, de aci în josŭ până la basă înguștațĭ, acoperindu-se cu marginile.*

Totŭ pre asemenĭ localitățĭ din reg. inferióră până în cea alpină.

TROLLIUS L. gen. Troliu. Vulg. Bulbucŭ.
Bulbucĭ, saŭ Bulbuceĭ de munte, Glóuță, Bălborŭ, Mĕrŭ auriŭ.

A se adaoge la Tr. europaeus L. sp.

Var. **Tr. Transsilvanicus** Schur En. Tr. 26. Diferă de forma tipică prin stiliĭ lungĭ, de jumătatea lungimeĭ foliculilor (de circa 5 mm. lungĭ).

La *Tr. europaeus* L. sunt stiliĭ abea de a $^1/_3$ parte lungĭ.

Pre munțĭ din sudulŭ Transilvanieĭ.

AQUILEGIA L. gen. Aquilegie. Vulg. Toporașĭ, Căldărușă, Cincĭ-códe, Cincĭ-clopoțeĭ.

După A. vulgaris L. sp.

A. nigricans Bmgt. Tr. II, 104. non Rchb. Fl. Germ. exc. III, 748, nec. aut. alior. (**A. glandulosa** Janka, Czetz & Porcius, non Fischer. — **A. atrata** Schur En. Tr. 29, non Koch.) A. negriciósă. Tulpina paucifloră, florile marĭ, negre-violacee. Pinteniĭ la vêrfŭ incurvațĭ, maĭ lungĭ decât limbulŭ truncatŭ și fórte obtusŭ alŭ petalelorŭ. Staminele puținŭ maĭ lungĭ decât lamina. Sepalele oblongŭ-ovate. Foile biternate, foliólele până preste jumĕtate 3-fide și incisŭ-crenate, crenele ovate, orĭ oblongĭ, obtuse. Carpele 5-vilóse. *Semințele de totŭ negre și de odată și lucitóre. Tulpina* de 30—46 cm. lungă, *la vêrfŭ glandulosŭ-pubescentă.*

Pre localitățĭ erbóse, în reg. subalpină și alpină numaĭ pre solŭ de calcarŭ.

Var. **A. Transsilvanica** Schur V. S. V. IV, 1853, 31. et En. Tr. 29. (**A. alpina** Bmgt.; Tr. II, 104 et Aut. Tr. non L. sp. — **A. glandulosa** Janka Ö. b. Z. VIII, 200. — Fuss Fl. Tr. 31. — **A. paraplesia** Schur En. Tr. 28.). Diferă de *A. nigricans* Bmgt. numaĭ prin *semințele* negre, însă *preste totŭ opace* (nu lucitóre).

Numaĭ pre solŭ de granitŭ în catena munțilorŭ din sudulŭ Transilvanieĭ.

Observare. **A. glandulosa** Fisch. in Link En. hort. Berol. II, 84, are tul-

pina multifloră, pedunculiĭ, peţioliĭ şi foile pre pagina inferióră pubescenţĭ, pinteniĭ incurvaţĭ multŭ maĭ scurţĭ decât limbulŭ petalelorŭ.

ACONITUM L. gen. Aconitŭ. Vulg. Omeagŭ, Omagŭ.

După A. paniculatum Lam.

A. lasianthum Rchb. Icon. IV, 1840, 21, tab. 70 pro var. A. Vulpariæ. (**A. ochroleucum** Bmgt. Tr. II, 97 et Aut. Tr. — **A. ochroleucum**, i. e. A. orientale et A. lasiostomum Schur En. Tr. 31, non M. B. — **A. pyrenaicum** Schur En. Tr 31, non L). A. lasiantŭ. Nectariile erecte, pinteniĭ filiformĭ, circinatŭ-convoluţĭ. Seminţele preste totŭ plicatŭ-rugóse, obtuse, trigonale, carina acută. Foile palmatpartite, segmentele cuneatŭ-trapezoide, cele laterale bifide, cele-l'alte 3-fide, laciniile incisŭ-dentate. Caşca (Cassis) conică. *Florile galbine. Tulpina*, florile, *caşca şi fructele preste totŭ patentŭ-vilóse.* Tulpina de 25—70 cm. lungă. Rădĕcina fusiformă, ramificată.

Provine numaĭ în sudulŭ şi sud-ostulŭ Transilvanieĭ pre munţĭ cu solŭ de calcarŭ.

A. Vulparia Rchb. Ill. Icon. 1827, 56—58 (**A. Lycoctonum** Bmgt. Tr. II, 96 et Aut. Tr. non L. — **A. intermedium** Bmgt. Mant. 50. — **A. Mycoctonum** et **A. Telyphonum** Schur En. Tr. 31). A. vulparių.

Are după esteriorŭ mare asemĕnare cu *A. lasianthum* Rchb, de care însă diferă cu deosebire prin *tulpina şi caşca glabră*, aşişderea şi *fructele glabre*, numaĭ în partea inferióră esternă puţinŭ pĕróse.

Pre localităţĭ cu pădure şi cu petrişŭ din reg. inferióră până în cea subalpină.

Observare. **A. pyrenaicum** L. sp. (= **A. barbatum** Patr. in Pers. Syn. II, 83. Var. β. hispidum) are pinteniĭ îngroşaţĭ, obtusĭ şi fórte scurţĭ, iar seminţele la basă truncate şi munite preste totŭ cu squamule membranacee.

A. orientale Mill. Dict. no. 10. (**A. ochroleucum** DC. Prodr, I. 58. — **M. B.** Taur. Cauc. II, 14, III, 372) are pinteniĭ gracilĭ, dreptĭ, la vêrfŭ curvaţĭ, iar seminţele la basă truncate munite preste totŭ cu squamule membranacee abreviate.

A. Moldavicum Hacq. Reise 1790, 169, 170. (**A. septentrionale** Bmgt. Tr. II, 98 et Aut. Tr. non Kœlle. — **A. Hosteanum** Schur En. Tr. 31.— **A. Transsilvanicum** Lerchenfeld in Schur V. S. V. X, 165. — **A. Phtora** Schur En. Tr. 31. — **A. Vulparia** β. Cynoctomum Fuss Fl. Tr. 33). A. moldavicŭ. Tulpina strictă, glabră, numaĭ în partea superióră fórte mĕruntŭ velutină. Pinteniĭ circinatŭ-cirvaţĭ, până circinatŭ-convoluţĭ. Caşca cilindriformŭ-conică, la mijlocŭ puţinŭ constrînsă. *Florile lilacine, orĭ cerulee*, scurtŭ pĕróse,

perĭ cam depărtațĭ. Tulpina ramificată, ramiĭ racemoșĭ, până la 1.20 m. înaltă. Fructele mature subglabre, orĭ maĭ scurtŭ maĭ lungŭ-pĕróse. Foile radicale și cele tulpinale după circumferință reniformŭ-cordate, până subrotunde, palmat-partite, segmentele cuneiformŭ-trapezoide, cele laterale bifide, cele-lalte 3-fide, laciniile incisŭ-dentate.

Prin pădurĭ și la marginea acestora pre localitățĭ petróse, în reg. montană, subalpină, până alpină.

Dacă plântele sunt maĭ micĭ, neramificate, orĭ tare puținŭ ramificate, apoĭ fructele maĭ tare și maĭ îndesuitŭ pĕróse, — în genere plânte ce provinŭ în regiunĭ maĭ înalte, constituescŭ: *A. Hosteanum* Schur En. Tr. 31.

Intre *A. lasianthum* Rchb. și între *A. Moldavicum* Hacq. esistă o formă intermediară (probabilminte hibridă): **A. Baumgartenianum** Simk. Term. Füz. 1886, 179 (**A. pyrenaicum** Schur En. Tr. 31. et Fuss Fl. Tr. 32, p. p.).

Florile de colóre uriciósă-cerulescentă, orĭ uriciósă-gălbinie. Se distinge de *A. lasianthum* Rchb. prin tulpina și inflorescența crispulŭ-orĭ reversŭ-pubescentă, iar de *A. Moldavicum* Hacq. prin cașca și fructele cu perĭ lungĭ erectŭ-patulĭ.

Provine numaĭ acolo unde se află și ambele acestea specii, și anume în partea sudică și sud-ostică a Transilvanieĭ.

Observare. **A. septemtrionale** Koelle după Rchb. Fl. Germ. exc. 738 identicŭ cu **A. Lycoctonum** L. sp. diferă de **A. Moldavicum** Hacq. prin pĕrositatea tulpineĭ și a inflorescențeĭ, care e móle, îndesuită și patulă.

PAEONIA L. gen. Peonie, Vulg. Rușióră, Bujorŭ, Rujĭ de rusaliĭ.

După P. peregrina Mill.

P. tenuifolia L. sp. P. cu foĭ înguste. Tulpina simplă, unifloră. Foliculĭ 2—3, de la basă suborizontalŭ-patențĭ. *Foile* glabre, *ternatŭ-multipartite, laciniile îngustŭ-lineare.* Fibrele radicale tuberosŭ-ingroșate, maĭ adeseorĭ lungŭ stipitate. Tulpina de 30—46 cm. înaltă. Corola mare, de colóre coccinee, orĭ rosee. Laciniile foilorŭ de circa 2 mm. late.

Pe colinĭ erbóse în câmpia Transilvanieĭ.

Var. **P. hybrida** Pall. Fl. Ross. II, 94. — Ledeb. Fl. Ross. I, 73. Se distinge de cea antecedentă prin *laciniile oblongŭ-lineare*, prin urmare multŭ maĭ late.

Totŭ pe aceleașĭ localitățĭ.

FUMARIACEÆ DC.

FUMARIA L. gen. Fumarie Vulg. Fumărică, Saftiră, Fumulŭ pămintuluĭ, Érbă de curcă.

Dupĕ F. officinalis L. sp.

F. prehensilis Kit. hort. Pest. 1812, 10 (**F. media** β. prehensilis DC. Syst. II, 134. — **F. rostellata** Knaf în Flora XXIX, 290. — **F. deflexa** Schur En. Tr. 38, non Heuff. — **F. transsilvanica** Schur En. Tr. 38). F. rostelată. Laciniile foilorŭ oblongŭ-lanceolate, până linearŭ-lanceolate, scurtŭ mucronulate. Pediceliĭ erectŭ-patențĭ, ceĭ fructiferĭ maĭ lungĭ decât bracteele. *Sepalele marĭ*, rombeŭ-ovate, acuminate, dentate, *de jumĕtate lungĭ cât petalele*, însă ceva maĭ late decât corola. *Cele douĕ petale exteriόre acuminate în unŭ rostru fórte scurtŭ. Fructele* globóse, *la vîrfŭ rotundate*, (nu truncate, nicĭ emarginate). Tulpina până la 46 cm. lungă. Plânta glaucescentă. Corola rosee, orĭ purpurie, de circa 6 mm. lungă.

Pre locurĭ arătóre saŭ şi părăginite în reg. inferióră.

F. Schleicheri Soy-Will. obs. 1828, 17. (**F. acrocarpa** Peterm. — **F. Wirtgeni** Schur En. Tr. 38, non Koch.). F. luĭ Schleicher. Laciniile foilorŭ lineare, lanceolate, până ovatŭ-oblongĭ. *Sepalele rotundatŭ-ovate, de 5 orĭ maĭ scurte decât corola, cele douĕ petale exterióre convolute în unŭ tubŭ lungŭ şi strîmtŭ.* Pediceliĭ subtilĭ, gracilĭ, de 2—3 orĭ maĭ lungĭ decât bracteele. Fructulŭ globosŭ, scurtŭ apiculatŭ, apiculŭ remanentŭ. Corola întunecatŭ roşie. Planta de 15—30 cm. lungă. Foile maĭ adese-orĭ deschisŭ-verḑĭ.

Pre asemenĭ localitățĭ ca cea precedentă.

CRUCIFERÆ JUSS.

ARABIS L. gen. Arabidă. Vulg. Găscăriță

Dupĕ A. arenosa Scop.

A. petrogena A. Kern. în Ö.b.Z. XIII, 1863, 141. (**A. stricta** Bmgt. Tr. II, 270. — **A. arenosa** var. heterophylla Schur En. Tr. 45. — **A. segetalis** Schur En. Tr. 45). A. petrogenă. Tulpina cu perĭ lungĭ hirsută. Foile cu perĭ moĭ, ramificațĭ, dispersĭ, cele radicale liratŭ-runcinate, de ambele laturĭ cu câte 6—9 lobĭ, cele tulpinale inferióre de figura celorŭ radicale, însă treptatŭ totŭ cu maĭ puținĭ lobĭ, cele superióre de totŭ întregĭ. *Silicele patente*, maĭ lungĭ decât la *A. arenosa* Scop. *cu unŭ nervŭ mediŭ prominulŭ. Florile albe încă maĭ marĭ.* Rădĕcina fusiformă, ramificată, bienală, emite una, orĭ maĭ multe tulpine stricte.

Prin fînaţe şi păşunĭ, cu deosebire pre localităţĭ maĭ multŭ petróse în reg. inferióră până în cea subalpină.

O formă, ce provine maĭ multŭ la locurĭ umbróse şi la care foile radicale sunt penatifide, segmentele de fie-care lature până la 10, apoĭ silicele mature reflecte, constitue *A. multijuga* Borb. Conf. Drei Arabisarten mit überhängenden Früchten in der Flora des ungarischen Krongebiethes, v. Dr. V. Borbás, 1876, apoĭ Adatok Marmaros megye Flórájának közzelebi ismertetéséhez, irta Dr. Borbás V. 1878, cu desemnulŭ plânteĭ.

Altă formă la care florile sunt aprópe duplu maĭ micĭ, albe, orĭ trăgêndŭ ceva în colóre lilacină, silicele încă multŭ maĭ subtilĭ (de circa 1/2 mm. late), cele mature erectŭ-patente, până aprópe orizontalŭ-patente, constitue = *A. parviflora* Porcius ined. *A. multijuga* Borb. provine pre localităţĭ petróse, umbróse în reg. subalpină, iar *A. parviflora* Porcius pre localităţĭ petróse maĭ multŭ expuse sóreluĭ în reg. inferióră.

Observare. **A. arenosa** Scop. (**Sisymbrium arenosum** L. sp.) are, conformŭ specimenelorŭ colectate în ţinutulŭ Salisburguluĭ şi distribuite sub acéstă numire din partea direcţiuneĭ museuluĭ botanicŭ din Viena, *florile lilacine*, maĭ micĭ ca la *A. petrogena* Kern. şi maĭ marĭ ca la *A. parviflora* Porcius Conf. Schedæ ad floram exs. Austr.-Hung. II, 1882, p. 102 sub No. 603.

Dupŭ A. Halleri L. sp.

A. neglecta Schult Oest. Fl. 1814, 248. (**A. glareosa** Schur En. Tr. 44.— **A. transsilvanica** Schur En. Tr. 43. — **A. floribunda** Schur En. Tr. 44). A. neglésă. Tulpina simplă, glabră. Foile glabre, arare-orĭ adsperse, cu perĭ furcaţĭ, cele radicale lungŭ peţiolate, ovatŭ-oblongĭ, lirate, grosierŭ-dentate, orĭ sub-întregĭ, cele tulpinale scurtŭ peţiolate, orĭ sessile, oblongĭ, orĭ lanceolate, dentate, orĭ şi de totŭ întregĭ. *Silicele* lineare, torulóse, cu unŭ nervŭ longitudinalŭ prominalŭ, *cele mature arcuatŭ-deflecte*. Caudiculiĭ stoloniformĭ lipsescŭ. Planta perenală. Tulpina de 5—14 cm. lungă. Foile cărnóse. *Petalele* marĭ *săturatŭ-rosee, orĭ persicine*. Silicele cam gróse de 13—22 mm. lungĭ, duplu câtŭ pediceliĭ de lungĭ (nu de 3—4 orĭ maĭ lungĭ ca la *A. arenosa* Scop).

Intre *A. arenosa* Scop şi *A. Halleri* L., de ambele diversă prin silicele deflecte.

Pre păşunĭ la locurĭ petróse în reg. alpină.

CARDAMINE L. gen. Cardamină. Vulg. Spumélă. Scuipitulŭ saŭ Stupitulŭ cuculuĭ.

Dupŭ C. alpina Willd.

C. gelida Schott. în Ö. b. z. V, 1855, 145. (**C. resedifolia** Bmgt. Tr. II, 273,

et Aut. Tr. non L. — **C. alpina** Aut. Tr. non Willd. — **C. resedifolia** var. dacica Heuff. Ban. 17. — **C. nivalis** Schur En. Tr. 46). C. frigurósă. Foile radicale ovate, orĭ eliptice, lungŭ peţiolate, cele tulpinale în aceleaşĭ cespite parte întregĭ, parte sub-întregĭ şi parte lirate, la acestea din urmă e lobulŭ terminalŭ mare şi latŭ. Florile albe. Tulpina de 2—7 cm. înaltă. Rădĕcina cespitósă. Plânta medie între *C. alpina* Willd. şi *C. resedifolia* L. Diferă de cea d'întâiŭ prin foile tulpinale, dintre carĭ unele, orĭ şi maĭ multe sunt incise şi lirate (la *C. alpina* sunt aceste foĭ întregĭ, orĭ obsoletŭ-3-lobate), iar de cea de a doua încă prin foile tulpinale, dintre care unele sunt întregĭ (la *C. resedifolia* sunt foile tulpinale penatŭ-2—3-jugate).

Pre localităţĭ petróse în munţiĭ din sudulŭ Transilvanieĭ.

După C. pratensis L. sp.

C. rivularis Schur En. Tr. 49. C. rivulară. Tulpina glabră, fórte subtilŭ striată. Foile cam cărnóse, penate, foliólele foilorŭ radicale peţiolate, subrotunde, orĭ cordate, de totŭ întregĭ, orĭ angulare, foliόla terminală maĭ lungŭ peţiolată, cordatŭ-reniformă, foliólele foilorŭ tulpinale ovalŭ-lineare, acutiuscule. Florile pre timpulŭ înfloririeĭ racemosŭ-corymbóse, până capitate, erecte. Petalele duplu maĭ lungĭ decât sepalele, de colóre purpurie orĭ violacee. Sepalele ovale, fórte latŭ albŭ-marginate, obtuse. *Anterele violacee* (nu galbine ca la *C. pratensis*). Silicele tetragonalŭ-lineare, erecte, maĭ lungĭ decât pediceliĭ, spre basă şi spre vêrfŭ îngustate. Planta de 20—40 cm. înaltă.

Lângă păraie şi alte localităţĭ apătóse, în reg. alpină şi subalpină, scoborîndu-se une orĭ şi până în reg. montană.

HESPERIS L. gen. Hesperide. Vulg. Nopticósă, Vióră de nópte, Mirodenie.

După H. inodora L. sp.

H. nivea Bmgt. Tr. II, 278. (**H. leucantha** Schur En. Tr. 52). H. albŭ. Tulpina maĭ mică şi de totŭ simplă, orĭ maĭ înaltă şi maĭ puţinŭ maĭ multŭ ramificată, hispidă. Foile inferióre elipticŭ-oblongĭ, scurtŭ peţiolate, cele superióre oblongĭ, sessile, tóte acutŭ-calosŭ-dentate. *Florile* la vêrfulŭ tulpineĭ şi a ramilorŭ racemóse, *albe*, bine mirositóre. Lamina petalelorŭ subitŭ atenuată în ungviculă şi egalŭ de lungă cu acésta din urmă. Sepalele la vêrfŭ barbulate, numaĭ de jumĕtatea lungimeĭ coroleĭ.

Pedunculiĭ egalŭ de lungĭ cu calicele. Silicele glabre, orĭ puţinŭ pĕróse. Stigma capitată, bilobată.

Pre localitățĭ petróse și din parte cam umede orĭ umbróse, din reg. montană până în cea alpină.

Observare. Plantele din regiunĭ maĭ înalte sunt maĭ micĭ și neramificate, cele din regiunĭ maĭ inferióre, cu deosebire din localitățĭ cam umbróse, sunt maĭ înalte (de la 0,50—1,60 m.) maĭ puținŭ maĭ multŭ ramificate.

H. alpina Schur En. Tr. 51. (**H. Kladnii** Schur V. S. V. IV, 65. En. Tr. 51. — **H. glabra** Schur En. Tr. 51. non Boiss. et Noë. — **H. oblongifolia** et **H. parviflora** Schur En. Tr. 52. — **H. moniliformis** Schur En. Tr. 52.). H. alpinŭ. Tulpina simplă, în partea superióră ramificată, preste totŭ glabră, orĭ în partea superióră hirtă, perĭ fórte scurțĭ și ramificațĭ. Foile glabre, cele radicale oblongĭ, scurtŭ pețiolate, cele tulpinale inferióre lanceolate, fórte scurtŭ pețiolate, cele superióre sessile, până subsessile, maĭ micĭ, acuminate, neegalŭ serratŭ-dentate. *Florile lilacine,* mirositóre, lungŭ, până fórte lungŭ pedunculate, patente. Petalele obovatŭ-cuneate, lungŭ-ungviculate, duplu maĭ lungĭ decât calicele. Silicele maĭ tinere erectŭ-patente, glabre. Planta de 25—70 cm. înaltă.

Pre localitățĭ petróse saŭ stâncóse, în reg. subalpină până alpină, în sudulŭ și sudostulŭ Transilvanieĭ.

SISYMBRIUM L. gen. Sisimbriŭ, Vulg. Brăncuță, Usturoiță, Aișorŭ, Voinicică, Vindecuță. Frunḑa voiniculuĭ, Érbă de lungóre, E. de tóte bólele

După S. strictissimum L. sp.

S. junceum W. K. în Willd. En. III, 513 sub Cheirantho. (**S. junceum** M. B. Taur-Cauc. II, 114. — **Brassica polymorpha** W. K. Jcon, I, t. 90. — **Erysimum junceum** Willd. l. c. — Bmgt. Tr. II, 263. — **Norta juncea** Schur En. Tr. 54). S. cu foĭ înguste. Foile inferióre lanceolate, sînuatŭ-dentate, orĭ penatifide, puținŭ hirsute, cele superióre îngustŭ-lineare, de totŭ întregĭ, glabre. Calicele patentŭ. Silicele erecte, la urmă paralele cu axia racemuluĭ. Rădĕcina lemnósă, la urmă multicipită. Tulpina de 40—65 cm. înaltă. Foile glaucescente, cele supreme fórte înguste (de 1—2 mm. late). Petalele galbine. Silicele gracile, glabre.

Pre câmpia Transilvanieĭ la localitățĭ de fênațŭ saŭ și sărate.

ERYSIMUM L. gen. Erisimŭ, Vulg. Gălbinósă, Barbușóră

După E. odoratum Ehrh.

E. Wahlenbergii Aschers. et Engl. Ö. b. Z. XV, 278, pro var. E. stricti (**E. odoratum** Bmgt. Tr. II, 262. — **E. Wittmanni** Aut. Tr. non Zaw. — **E.**

pumilum et **E. Baumgartenianum** Schur En. Tr. 56. — **E. transsilvanicum** et **E. Cretzianum** Schur En. Tr. 57). E. luĭ Wahlenberg. Tulpina erectă. Foile oblongŭ-lanceolate, repandŭ-dentate, pĕróse, *perit conformĭ, trifidĭ,* dispersĭ. Foile inferióre în peţiolĭ atenuate, cele superióre lanceolate sessile. Pedicelii subegalŭ de lungĭ cu calicele, încă cu perĭ trifidĭ dispersĭ. *Florile de colóre sulfurie*, lamina petalelorŭ plană cuneatŭ-obovată. *Silicele* tetragonale, *discolore; pre feţe surŭ-pĕróse, pre angulĭ manifestŭ maĭ verdĭ,* sessile pre pedenculĭ arcuaţĭ, însă *erecte şi paralele cu axia inflorescenţieĭ*, cele deplinŭ mature maĭ patente şi fórte lungĭ (de circa 8 cm.). Stigma obtusă, orĭ maĭ multŭ orĭ maĭ puţinŭ bilobată. Plânta de 20—50 cm. înaltă.

Pre localităţĭ petróse, orĭ stâncóse, solŭ de calcarŭ, în reg. subalpină şi alpină.

SYRENIA Andrz. Sirenie.

După S. angustifolia Rchb.

S. cuspidata Rchb. Fl. Germ. exc. III, 689. (**Cheiranthus cuspidatus** M. B. Kasp. Meer. 1800, 182. Taur-Cauc. II, 1808, 120. — W. K. Prant. rar. III. t. 231. — **Erysimum cuspidatum** DC. Syst. II, 493). S. cuspidată. Silicele ancipitŭ-comprese, surie, de 3 orĭ maĭ lungĭ decât stiliĭ. Florile scurtŭ pedicelate. *Foile radicale şi cele tulpinale inferióre oblongŭ-lanceolate, sînuatŭ-dentate până subruncinate, cele superióre orĭ oblongŭ-ovate şi grosierŭ-dentate, orĭ şi oblongŭ-lanceolate şi depărtatŭ mucronatŭ-denticulate.* Plânta strigosŭ-pĕrósă şi subsură. Tulpina de 30—64 cm. înaltă. Petalele galbine.

Prin pometurĭ, tufişurĭ la marginĭ de pădurĭ, lângă gardurĭ, cu deosebire în partea sudvestică a Transilvanieĭ, maĭ multŭ pre solŭ de calcarŭ şi de trachitŭ.

BRASSICA L. gen. Brasică. Vulg. Varză, Curechiŭ, Rapiţă, Mustariŭ.

După Br. nigra Koch.

Br. elongata Ehrh. Beitr. VII, 1792, 159. (**Eruca elongata** Bmgt. Tr. II, 264. — **Erucastrum elongatum** Rchb. Fl. Germ. exc. 694. — **Sinapis elongata** Gris. Iter No. 88. — **Sinapis elongata** Pall. Iud. Taur. non L.). Br. elongată. *Foile tóte peţiolate cele inferióre* oblongĭ, *penatifide, orĭ sînuatŭ-lobate,* hispidule, *cele superióre* lanceolate, *grosierŭ-sînuatŭ-dentate*, glabre. Racemiĭ încă pre timpulŭ înfloririĭ elongaţĭ, laxĭ. Caliceele erectiusculŭ. *Silicele pe recepta-*

culŭ scurtŭ pedicelate, ascendente. Tulpina de 60—90 cm. înaltă. Foile sub-cărnóse. Petalele galbine. Silicele de circa 2 cm. lungĭ, torulóse.

După esteriorŭ are asemĕnare cu *Erucastrum obtusangulum* Rchb. însă diferă prin semințele globóse ca la genulŭ *Brassica*.

Pre localitățĭ colinare, solare, abrupte, în centrulŭ și sudulŭ Transilvanieĭ.

ALYSSUM L. gen Alisŭ. Vulg. Albiță

După A. Wulfenianum Bernh.

A. repens Bmgt. Tr. II, 237. (**A. Wulfenianum** Aut. Tr. excepto Schur in En. Tr. 63. — **A. Rochelii** Schur En. Tr. 63 p. p.) A. repente. Tulpinele erbace, ascendente, la urmă la basă sufruticóse, dimpreună cu foile lanceolate puținŭ stelulatŭ-pĕróse, perĭĭ stelațĭ amestecațĭ cu alțĭ perĭ simpli maĭ lungĭ. Racemiĭ terminalĭ, solitarĭ, ceĭ fructiferĭ elongațĭ. Pedunculiĭ patentŭ-pĕroșĭ. Petalele retuse și subtilŭ crenulate. Filamentele cele maĭ lungĭ aripate, aripile la vêrfŭ subtruncate, — filamentele maĭ scurte la basă aripatŭ-apendiculate. Calicele dimpreună cu *siliculele ovale la urmă glabriuscule*. Stiliĭ de lungimea latitudineĭ siliculelorŭ. Florile de colóre săturatŭ-galbină. Semințele îngustŭ aripate. *Tulpinele și foile maĭ multŭ de colóre verḑie. Rădĕcina perenală.*

Pre localitățĭ stâncóse cu solŭ de calcarŭ, în reg. alpină.

Var. **A. Transsilvanicum** Schur En. Tr. 63. (**A. montanum** Bmgt. Tr. II, 238 et Aut. Tr. non L. — **A. rostratum** Aut. Tr. non Stev. in Mem. Petersb. III, 295, t. 15. — **A. arenarium** Schur En. Tr. 62, p. p. — **A. Wulfenianum** Schur En. Tr. 63. — **A. Rochelii** Schur l. c. p. p. — **A. repens** Fuss Fl. Tr. 65, p. p. — **A. Wierzbickii** Freyn Közlem. XIII, 115. — **A. alpestre** Wolff M. N. L. I, 56, non L.). Tulpinele la basă fruticóse și de la basă ramificate, ramiĭ sterilĭ procumbențĭ. *Foile* infime spatulatŭ-eliptice, orĭ oblongŭ-eliptice, în pețiolĭ atenuate, *tóte alburiŭ suriĭ*, aspre, cu perĭ stelațĭ și simpli,— foile tulpinale superióre duplu maĭ marĭ, de 2—2,6 cm. lungĭ. Florile laxŭ-racemóse, marĭ, auriĭ. *Siliculele orbiculare, orĭ suborbiculare*, planŭ-comprese, *la vêrfŭ truncate orĭ puținŭ emarginate*, cu perĭ stelațĭ fórte micĭ, saŭ la urmă glabriuscule, de jumĕtatea lungimeĭ stililorŭ. Tulpinele de 30—40 cm. lungĭ. Rădĕcină bienală orĭ și perenală, emițêndŭ maĭ multe tulpine.

Diferă de *A. repens* Bmgt. cu deosebire prin o statură maĭ înaltă, siliculele maĭ micĭ, tulpina și foile maĭ suriŭ-pĕróse și prin proveninţa în reg. maĭ inferióre.

Pre coline și promontoriĭ cu solŭ de calcarŭ, în reg. inferióră până în cea subalpină.

Observare. **Alyssum Rochelii** Andrz. in Rchb. Icon. Fl. Germ. et Helv. II, t. XIX, f. 4273 b. (1537) pre care uniĭ botaniştĭ ilŭ identifică cu *A. repens* Bmgt. e după Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. II, 1882, p. 96, sinonimŭ cu *A. Wulfenianum* Bernh.

A. rostratum Stev. diferă de *A. Transsilvanicum* Schur prin rădĕcina anuală, tulpina solitarie şi siliculele eliptice, inflate şi la vêrfŭ de totŭ întregĭ.

DRABA L. gen. Drabă. Vulg. Flămânḑică.

După D. aizoides L. sp.

D. aizoon Wallbrg Fl. Carp. 1814, 193. (**D. aizoides** var. aizoon Bmgt. Tr. II, 230. — **D. lasiocarpa** Roch. — **D. lasiocarpa** *b*) Rocheliana Stur Ö. b. Z. XI, 183. Stur Beitr. zur Monogr. des Genus Draba, p. 18, 19. — **D. aizoides** Kotschy Zool. bot. Ges. III, 65. Schur En. Tr. 66 quo ad loca natalia. — **D. Baumgartenii** Schur En. Tr. 65 ex. descript. et ex loco natali: (Schuler.). D. aizoon. Scapulŭ (tulpina) fără foĭ, glabru. *Foile rosulare* glauce, rigide, linearŭ-lanceolate, orĭ lanceolate, acute, până la 4 mm. late, nervulŭ dorsalŭ prominulŭ, — glabre, pre *marginĭ cu sete rigide pectinatŭ-ciliate.* Pediceliĭ maĭ adese-orĭ fórte patenţĭ, glabri, de lungimea siliculelorŭ, orĭ şi duplu maĭ lungĭ. Staminele ceva maĭ lungĭ decât calicele, însă maĭ scurte decât corola. Siliculele linearŭ-lanceolate, orĭ lanceolate, arare-orĭ ovale, la ambele capete rotundate, hispidule. *Siliĭ maĭ scurţĭ decât diametrulŭ transversalŭ alŭ siliculelorŭ.* Scapulŭ de 5—15 cm. lungŭ. *Petalele galbine.* Stiliĭ de circa 1 mm., arare-orĭ până la 2 mm. lungĭ.

Pre localităţĭ stâncóse cu solŭ de calcarŭ, în reg. inferióră până sus pre munţĭ.

Forma *glabrata* Schott (decalvans Simk.) diferă numaĭ prin siliculele glabre.

Observare. **D. aizoides** L.-Mant. diferă prin petalele maĭ marĭ, maĭ săturatŭ-galbine, staminele de lungimea coroleĭ şi prin stiliĭ maĭ lungĭ.

D. compacta Schott. Anal. bot 50. Stur. Beitr. z. Monogr. des Genus Draba, p. 26. Icon. tab. I. (**D. ciliaris** Bmgt. Tr. II, 230, p. p. **D. compacta** a. *pseudoaizoides* et b. *Schottii* Stur Ö. b. Z. XI, 184). D. compactă. Scapulŭ (tulpina) fără foĭ, glabru. Foile rosulare linearŭ-lanceolate, spre vêrfŭ succesivŭ acute, până la 2 mm. late, pre marginĭ ciliate. Pediceliĭ patenţĭ, arare-orĭ fórte patenţĭ, subegalŭ de lungĭ cu siliculele, glabri. *Siliculele eliptice, orĭ ovale, la ambele capete deplinŭ rotundate*, orĭ cele încă nemature la vêrfŭ obtuse, glabre, orĭ hispidule. Stiliĭ de $^1/_2$ mm. lungĭ. Planta mică, de 2—3 cm. lungă. Florile galbine.

Pre munţĭ cu solŭ de calcarŭ, în sudulŭ Transilvanieĭ.

D. Haynaldi Stur Ö.b.Z. XI, 1861, 185 tab. II, et Beitr. z. Monogr. des Genus Draba, p. 21. (D. Haynaldi α orbata et β ciliata Stur, l. c.) D. luĭ Haynald. Scapulŭ (tulpina) fără foĭ, glabru. Foile rosulare la vêrfŭ mucronate și cu câte unŭ perŭ maĭ validŭ, cele exterióre pre marginĭ cu perĭ maĭ împuţinaţĭ ciliate, cele interióre, orĭ și tóte neciliate, lineare, orĭ linearŭ-lanceolate, de 3/4 mm. late. Pediceliĭ erecţĭ, glabri, de lungimea siliculelorŭ, orĭ și maĭ lungĭ. *Siliculele ovate,* arare-orĭ eliptice, ***la basă rotundate, la vêrfŭ atenuate, acute,*** îndesuitŭ hispidule. Stiliĭ de circa 3/4 mm. lungĭ, adese-orĭ și maĭ scurţĭ. Plânta de 2—3, arare-orĭ până la 5 cm. lungă. Florile galbine.

Pre munţĭ în sudulŭ Transilvanieĭ cu solŭ de calcarŭ.

Dupĕ D. Traunsteineri Hoppe.

D. Dorneri Heuff. Ban. 23.—Stur Beitr. z. Monogr. des Genus Draba, p. 23. (**D. stellata** Bmgt. Tr. II, 231 quo ad pl. ex. alpe Retezatŭ. — **D. lactea** var. *stylosa* Gris. Iter. No. 95.) D. luĭ Dorner. Tulpina subbifoliată, glabră. Foile rosulare și tulpinale oblongŭ-lanceolate, spre basă atenuate, de totŭ întregĭ, glabre, numaĭ pe marginĭ cu perĭ furcaţĭ ciliate. Pediceliĭ subegalŭ de lungĭ cu siliculele. Siliculele oblongĭ, orĭ ovale, la ambele capete rotundate, glabre. *Stiliĭ dublu maĭ lungĭ decât latitudinea siliculelorŭ.* Stigma capitată. Plânta cespitósă, de 2 — 7 cm. înaltă. Silicula infimă emite adese-orĭ din axila fóieĭ superióre. Florile micĭ, albe, petalele duplu maĭ lungĭ decât calicele glabru.

Pre muntele Retezatŭ la locurĭ stâncóse pre solŭ de granitŭ.

D. Kotschyi Stur în Ö. b. Z. IX, 33 cum. Icon. (**D. androsacea** et **D. hirta** Bmgt. Tr. II, 234. — **D. ciliata** Schur En. Tr. 64). D. luĭ Kotschy. *Tulpina* unimultifoliată, *până la vêrfŭ hirsutŭ-perósă.* Foile rosulare și ale tulpineĭ oblongĭ, orĭ ovate, grosierŭ- și incisŭ-dentate, amestecate cu subîntregĭ, glabre și ciliate, orĭ și maĭ multŭ maĭ puţinŭ hirsute, periĭ tulpineĭ și aĭ foilorŭ simpli și maĭ lungĭ, orĭ și ramificaţĭ și maĭ scurţĭ. Pediceliĭ hirsutŭ-pĕroșĭ subegalŭ de lungĭ cu siliculele. Siliculele oblongĭ glabre, arare-orĭ cu puţinĭ perĭ micĭ, simpli, orĭ ramificaţĭ. Stiliĭ fórte scurţĭ. Tulpina de 3—13 cm. înaltă. Florile albe.

Are în cât-va asemĕnare cu *D. Carinthiaca* Hoppe, de care însă diferă principialminte prin perositatea tulpineĭ și a foilorŭ.

Stur deosebesce 2 forme:

α. flexuosa. Planta maĭ înaltă, maĭ tare hirsută, foile incisŭ-dentate, pediceliĭ maĭ lungĭ decât siliculele.

β. *robustior*. Planta maĭ puținŭ hirsută, foile grosierŭ-dentate, pediceliĭ maĭ scurțĭ decât siliculele.

Pre locurĭ stâncóse cu solŭ de calcarŭ orĭ de granitŭ, în munțiĭ din sudulŭ și nordulŭ Transilvanieĭ.

A se adaoge la D. Johannis Host (Dr. Carinthiaca Hoppe).

Var. **Porciusii** Stur l. c. Diferă de forma tipică prin *siliculele pre ambele paginĭ și pre marginĭ cu perĭ fórte subtilĭ și scurțĭ hispidule*, și prin scapulŭ, în partea superióră maĭ adese-orĭ până la pediceli laxŭ stelatŭ-pĕrosŭ.

Pre localitățĭ petróse în alpele Corongisŭ în apropiere de opidulŭ Rodna, în nordostulŭ Transilvanieĭ.

COCHLEARIA L. gen. Cochlearie.

După C. Armoracia L. sp.

C. macrocarpa W. K. Icon. t. 184. (**Armoracia macrocarpa** Bmgt. Tr. II, 240). C. cu fructe marĭ. Diferă de *C. Armoracia* L. prin tulpina maĭ înaltă (de 60—95 cm.) și maĭ puținŭ angulară, foile tulpinale maĭ inferióre ovatŭ-lanceolate, întregĭ, orĭ neregularŭ incisŭ-dentate (nu pectinatŭ-penatifide) florile și siliculele încă multŭ maĭ marĭ.

Pre localitățĭ erbóse umede, cu deosebire în centrulŭ și sudulŭ Transilvanieĭ.

THLASPI L. gen. Tlaspide. Vulg. Tășcuță, Tașca ciobanuluĭ, Punguliță, Buruiana vermeluĭ.

După T. montanum L. sp.

T. Kovacsii Heuff Ban. 25. (**T. alpinum** Bmgt. Tr. II, 245, non Jacq.— Schur En. Tr. 68. — **T. affine** Schott in Kotschy exs. — **T. longiracemosum** Schur in Ö. b. Z. VIII, 22, et En. Tr. 69. — **T. cochleariforme** Janca in Linn. XXX, 557, non DC. Syst. II, 381). T luĭ Kovács. *Rădĕcina multicipită emițêndŭ caudiculĭ elongațĭ stoloniformĭ și și rosule disperse tulpinifere și sterile. Foile de totŭ întregĭ*, cele radicale oblongŭ-ovate, orĭ subrotunde, obtuse, lungŭ pețiolate, cele tulpinale cordatŭ-oblongĭ, acute, sessile. Tulpinele simple, orĭ puținŭ ramificate. *Racemiĭ fructiferĭ elongațĭ*. Anterele încă și deflorate galbine. Ovariile cu câte 4—8 ovule. *Siliculele* triangulare, *la vêrfŭ truncate*, orĭ fórte neînsemnatŭ emarginate. Stiliĭ essertĭ. *Aripile valvulelorŭ dinainte duplu maĭ înguste decât loculiĭ* (lojele). Semințele netede. Plânta glaucă.

Tulpinele de 20—60 cm. înalte. Petalele albe. Racemiĭ fructiferĭ şi până la 20 cm. lungĭ.

Pre localitățĭ petróse însă erbóse din reg. inferióră, zona superióră până în cea subalpină, în centrulŭ şi sudulŭ Transilvanieĭ.

Observare. **T. cochleariforme** DC. are siliculele şi florile duplu maĭ marĭ, siliculele cuneate, spre basă atenuate, aripile încă marĭ, apoĭ foile radicale evidentŭ dentate şi în pețiolĭ cuneiformŭ-atenuate.

După T. alpinum Jacq

T. Dacicum Heuff Ban. 25. (**T. alpestre** Bmgt. Tr. II, 245.—Schur En. Tr. 68.—Fuss Fl. Tr. 72. — **T. Corongianum** Czetz apud Janka in Linn. XXX, 558. — **T. Dacicum** var. transsilvanicum Porcius Distr. Năs.). T. dacicŭ. Rădĕcina multicipită emițêndŭ tulpine abreviate, care formézâ cespite laxe Foile de totŭ întregĭ, orĭ şi repande, cele radicale obovate, orĭ subrotunde, obtuse, scurtŭ pețiolate, cele tulpinale latŭ cordatŭ-ovate, acute, sessile. *Racemiĭ floriferĭ şi şi fructiferĭ umbeliformĭ, abreviațĭ.* Anterele albinețe. Ovariile cu câte 8—12 ovule. Siliculele triangulare, la vêrfŭ emarginate, aripile valvulelorŭ la vêrfŭ de lățimea loculilorŭ (lojelorŭ). Stiliĭ puținŭ maĭ lungĭ (orĭ puținŭ maĭ scurțĭ) decât sînulŭ emarginatureĭ înguste alŭ siliculelorŭ. Semințele netede. Petalele albe. Plânta glaucescentă, orĭ glaucă. Tulpina de 5—10 cm. înaltă.

Pre păşunĭ la locurĭ petróse, în reg. alpină cu solŭ calcarŭ, orĭ şi de granitŭ.

Observare. La plantele ce provinŭ pre munțiĭ de calcarŭ din ținutulŭ Rodneĭ, sunt stiliĭ puținŭ maĭ scurțĭ decât sînulŭ emarginatureĭ, pentru care aceste plânte s'aŭ numitŭ: *T. dacicum* var. *transsilvanicum* Porcius.

CRAMBE L. gen. Crambe. Vulg. Tărtanŭ, Hodaleanŭ.

A se adaoge la C. Tataria Jacq.

Var. **C. aspera** M. B. Taur.-Cauc. II, 90. (**C. orientalis** Benkö Transs. 1778, non L. sp. — **C. tatarica** Bmgt. Tr. II, 228, p. p. ex locis natalibus. — **C. Biebersteinii** Janka Term. Füz. VIII, 36). Diferă de *C. Tataria* Jacq prin siliculele rugóse, prin foile şi tulpina hispide.

La *C. Tataria* Jacq. sunt foile tinere hispide, iar cele bĕtrâne, asemenea şi tulpina glabriuscule.

In câmpia Transilvanieĭ pre coline la localitățĭ expuse sóreluĭ.

CISTINEÆ DUN.

HELIANTHEMUM Tourn. Inst. Heliantemŭ. Vulg. Rujă, Rosa sórelui, Foresteŭ, Érba osuluĭ, Mălăoiŭ.

A se adaoge la H. œlandicum, după β hirtum.

Var. **H. rupifragum** A. Kern. in Ö.b.Z. XVIII, 1868, 18. (**A. marifolium** Bmgt. Tr. II, 85, non Dunal. — **H. œlandicum** β hirtum Andræ Bot. Zeit. XI, 416. — **H. alpestre** Kotschy Zool. bot. Ges. III, 65, 139. — Schur Ö.b.Z. VIII, 22 et En. Tr. 75. — **Rhodax alpestris** Fuss Fl. Tr. 78). Diferă de *H. alpestre* Jacq. prin foile maĭ verdiĭ în peţiolĭ atenuate, lineare, orĭ linearŭ-oblongĭ, acute, orĭ acuminate, de 12—20 mm. lungĭ şi de 1—3 mm. late, prin urmare de circa 8 orĭ maĭ lungĭ decât late, pre pagina inferióră glabre şi numaĭ dealungulŭ nervuluĭ mediŭ şi pre marginile puţinŭ recurvate cu perĭ antrorşĭ, dintre carĭ ceĭ supremĭ la vêrfulŭ fóieĭ sunt penicilaţĭ.

La *H. alpestre* Jacq. (A. œlandicum α glabrum et β hirtum Koch. Syn.) sunt foile de totŭ plane, oblongĭ orĭ oblongŭ-obovate, la vêrfŭ obtuse, celŭ multŭ de 4 orĭ maĭ lungĭ decât late, periĭ acestora sunt tare patenţĭ şi la vêrfulŭ fóieĭ nu penicilaţĭ.

VIOLACEÆ DC. Fl. Fr.

VIOLA L. gen, Violă. Vulg. Vioré, Hioré, Toporaşĭ, Micşunele, Florĭ mărunţele, Tămăióră.

După V. palustris L. sp.

V. Jooi Janka in Ö.b.Z. VII, 198 şi Linn. XXX, 558. (**V. sciaphila** Schur V.S.V. V, 81, et Aut. Tr. non Koch. — **V. prionantha** Janka in Ö.b.Z. VIII, 200, non Bunge. — **V. transsilvanica** Schur En. Tr. 78). V. luĭ Joo. *Plânta*, de totŭ glabră, glaucă-pruinósă, *fără tulpină şi fără stolonĭ*. Foile cordate, orĭ triangularŭ-cordate, obtuse, mucronatŭ-dentate, fórte lungŭ peţiolate, peţioliĭ rotundĭ. *Stipuliĭ linearŭ-lanceolaţĭ*, acuţĭ, de totŭ întregĭ, adcrescuţĭ la mijloculŭ peduncuIilorŭ emişĭ din rădĕcină. Florile marĭ, tare mirositóre. Petalele rosee, purpuriŭ-maculate, cele superióre egale şi reverse, subrotundŭ-ovate, scurtŭ ungviculate, la vêrfŭ crenulate, cele 2 laterale încă reverse, la basă glandulosŭ-barbulate, cea infimă truncatŭ-crenulată. Pinteniĭ obtusĭ, dreptĭ, orĭ în susŭ curvaţĭ, maĭ lungĭ decât apendiculiĭ sepalelorŭ. Sepalele obtusiuscule, apendiculiĭ rotundaţĭ, fórte scurţĭ. Ovariulŭ glabru, ovatŭ-globosŭ. Capsula mare, globósă, de totŭ glabră, de

3 orĭ maĭ lungă decât calicele persistentŭ. Plânta de 7—23 cm. lungă. Florile fructifere pendule, peduncuIiĭ fructiferĭ recurvaţĭ, orĭ revoluţĭ.

In reg. inferióră şi montană pre coline calcare umbróse şi ruptile.

A se adaoge la V. ambigua W. K.

Var. **V. gymnocarpa** Janka in Linn. XXX, 559. (**O. Drymeia** Schur En. Tr 80. — **V. sciaphila** Schur En. Tr. 80). Diferă de *V. ambigua* W. K. numaĭ prin capsulele ovate glabre.

După V. tricolor L. sp.

V. declinata W. K. Icon. III, 223. (**V. heterophylla** Schur En. Tr. 86.— **V. Valderia** Fuss Fl. Tr. 86). V. declinată. Foile crenate, cele inferióre de la basa cordată ovate, orĭ oblongĭ, în peţiolĭ decurente, cele superióre lanceolate. Stipuliĭ liratŭ-penatifidĭ, lacinia terminală maĭ lată, crenată. Pinteniĭ ceva maĭ lungĭ decât apendiculiĭ sepalelorŭ. Sepalele lanceolate, acute, 3-nervóse. Petalele superióre obovatŭ-cuneate, în ungvicule cam lungĭ atenuate. *Rădĕcina perenală şi repentă emite caudiculĭ prostraţĭ. Florile de colóre săturatŭ-cerulee.*

Pre păşunĭ alpine şi subalpine.

POLYGALEÆ JUSS.

POLYGALA L. gen. Polygală. Vulg. Şerpariţă, Amarélă.

Observare la P. amara L. δ. austriaca Koch.

P. Austriaca Crantz şi **P. amarella** Crantz, ambele cu florĭ micĭ, se deosebesc între sine conf. Schedae ad flor. exs. Austro-Hung. II, 1882, p. 64 şi 65, prin aceea că *P. Austriaca* are tulpina ramificată, iar *P. amarella* simplă.

După P. amara L. sp.

P. sibirica L. sp. (**P. Barthiana** Fuss. V. S. V. XIX, 210, XXI, 45). P. sibirică. Foile oblongĭ, cele inferióre subeliptice, orĭ şi tóte oblongŭ-lineare. Racemiĭ oposiţĭ foilorŭ, pauci- şi laxiflorĭ. Florile marĭ. Bracteele maĭ scurte decât pediceliĭ, decidue. Sepalele exterióre acute, subegale. *Aripile* eliptice, orĭ obovate, falcote, *subuninervóse,* vinóse, mucronate, maĭ lungĭ, însă aprópe duplu maĭ înguste decât capsulele. Capsulele suborbiculare, emarginate,

scurtŭ stipitate. Pediceliĭ florilorŭ inferióre deplinŭ desvoltate de 4—5 mm. lungĭ, puținŭ pubescențĭ. Caliceele încă pubescentŭ.

Până acumŭ se cunósce numaĭ din apropiere de comuna Cinadie pre coline arenóse macre.

Observare. După Ledeb Fl. Ross. I, 269, provine și în Rusia australă.

SILENEÆ DC. Prodr.

GYPSOPHILA L. gen. Gipsofilă. Vulg. Iperige, Ipearige, Ipcarige, Gipsăriță.

Inainte de G. repens L. sp.

G. petraea Rchb. Fl. Germ. exc. 801, Icon. f. 4996. (**Banffya petraea** Bmgt. Tr. I. 385. — **Gypsophila transsilvanica** Spr. cur. post. 1827, 179). G. de pétră. Calicele monosepalŭ, 5-partitŭ. Corola pentapetală. *Stamine 10, dintre care 5 anterifere, iar 5 sterile.* Stilĭ 2-filiformĭ. Capsula oblongŭ-ovată, uniloculară, la vêrfŭ 4-valvulară, mono-tetraspermă. Semințele reniformŭ-globóse. Foile lineare, cam îngroșate, obtusiuscule, cele radicale cespitiforme, cele tulpinale oposite, sessile, amplexicaule. *Florile fasciculatŭ-capitate*, de colóre albinéță-rosee. Rădĕcina lemnósă, multicipită. Tulpinele micĭ (de 4—10 cm. lungĭ), erecte, rotunde, simple, vilóse.

Diferă de cele-lalte speciĭ de *Gysophila* principialminte prin staminele, dintre care numaĭ 5 sunt anterifere, iar alte 5 sterile.

Pre localitățĭ stâncóse cu solŭ de calcarŭ, în reg. subalpină în sudostulŭ și ostulŭ Transilvanieĭ.

DIANTHUS L. gen. Diantŭ. Vulg. Garófă, Garofilŭ, Carofilŭ, Cuișóre.

După D. Armeria L. sp.

D. compactus Kit. in Schult. Œst. Fl. I, 654. (**D. barbatus** Bmgt. Tr. I, 387 et Aut. Tr. non L. — **D. capitatus** Bmgt. Mant. 38 et descript. et loco natali. — **D. subbarbatus** Schur En. Tr. 92). D. compactŭ. Foile inovațiunilorŭ oblongŭ-lanceolate, în pețiolĭ atenuate, cele tulpinale lanceolate pre marginĭ serrulatŭ-scabre. Vaginele duplu maĭ scurte decât latitudinea foilorŭ, tóte foile 5—7 nervóse. Florile marĭ, palidŭ-purpuriĭ. *Squamele calicine* erbace, *purpuriŭ-brune*, ovate, subitŭ-îngustate și lungŭ aristate, aristele de lungimea caliceluĭ, orĭ și puținŭ maĭ lungĭ. *Calicele* încă *purpuriŭ-brunŭ. Inflorescența fasciculatŭ-agregată.* Bracteele ovale, foliacee, fórte patente, flexuóse.

In reg. montană și subalpină pre localitățĭ erbóse, petróse și din parte și umbróse.

Observare. **D. subbarbatus** Schur consistă din specimine, a căroră inflorescenţie e maĭ laxă şi pauciflоră, la tótă întîmplarea o formă neînsemnată produsă prin influinţe locale.

D. barbatus L. sp. care în Transilvania în modŭ spontaneŭ nu provine, diferă cu deosebire prin calicele verde, asemene şi squamele calicine verḑĭ,

A se adaoge la D. Carthusianorum L. sp.

D. Carthusianorum var. **subfastigiatus** Schur En. Tr. 92 b. saŭ **maior praticolus** Schur in Verh. d. naturf. Vereins in Brünn XV, 1877, 127 (var. latifolius Gris. et Schenk. excl. loc. Ban., non Willd). Diferă de *D. Carthusianorum* L. sp. tipicŭ, prin tulpina multŭ maĭ înaltă, foile multŭ maĭ late, *inflorescenţia multifloră*, capitată, laxŭ-compactă, orĭ şi fastigiată; *lamina petalelorŭ circa numaĭ de jumĕtate lungă cât ungvicula*; squamele dimpreună cu aristele maĭ lungĭ decât jumĕtatea lungimeĭ caliceluĭ, lucitóre, îngustŭ obovate, abruptŭ aristate, negre-brune, pre marginĭ neîncinse cu o membrană albă. *Planta glabră.* Pre colinĭ erbóse.

Observare. **D. Carthusianorum** L. sp. tipicŭ nu provine în Transilvania, şi capituliĭ consistă din sub 6 florĭ, iar lamina petalelorŭ e de lungimea ungviculeĭ.

D. puberulus Simk. Közl. XV. 531 pro var. D. Carthusianorum. — Schedae ad flor. exs. Austro-Hung. II, 1882, p. 63. No. 537. (**D. Marisensis** Simk. in Simonkaí En. Fl. Tr. p. 118. — **D. Carthusianorum** Bmgt. herb. et Tr. I. 387, p. p. — **D. Carthusianorum** δ. campestris Heuff. Ban. 32. — non D. campestris M. B. — **D. atrorubens** Aut. Tr. non All. — **D. vaginatus** Schur En. Tr. 93, non Rchb. — **D. diutinus** Schur En. Tr. 93, non Kit.). D. puberulŭ. Foile tulpinale maĭ lungĭ decât internodiile. Vaginele de 3—4 orĭ maĭ lungĭ decât latitudinea foilorŭ. *Florile maĭ puţine maĭ multe agregate în unŭ capitulŭ terminalŭ*, roşĭ, orĭ rosee. *Lamina petalelorŭ mică*, cuneată, la vêrfŭ truncată orĭ rotundată, dentată, pre partea internă pĕrósă, *cu 2/3 părţĭ maĭ scurtă decât ungvicula*. Squamele caliceluĭ brune (une-orĭ gălbiniŭ-albineţe) coriacee, la vêrfŭ subitŭ contrase în ariste, aristele ajungŭ până din sus de mijloculŭ tubuluĭ caliceluĭ. Denţiĭ caliceluĭ acuţĭ. Bracteele foliacee, de lungimea capituluĭ, orĭ adese-orĭ şi maĭ scurte. *Tulpina, foile, squamele caliceluĭ şi bracteele asperulŭ-puberule.*

Acéstă perositate, precum şi colórea squamelorŭ caliceluĭ sunt variabile, pentru care autorulŭ destinge 3 forme:

α. **typicus** (**D. Carthusianorum** *b* puberulus Simk. — **D. Carthusianorum**

var. australis Panč. -- Conf. Schedae supra cit.) Squamele caliceluĭ şi tulpina asperulŭ-puberule.

β. **laevigatus** (**D. Carthusianorum** var. saxigenus Schur En. Tr. 93. — **D. rupicolus** Schur herb. non **D. rupicola** Biv.) Squamele caliceluĭ şi tulpina glabriuscule şi devenite aprópe netede.

γ. **Ohabensis** (**D. Carthusianorum rupicolus humilis subtriflorus** Schur Phytogr. 127.). Tulpina mică, squamele caliceluĭ gălbiniŭ-albineţe, asemenea celorŭ de la **D. sabuletorum** Heuff.

Observare. Asperitatea dispare adese-orĭ şi rĕmâne numaĭ la vêrfulŭ squamelorŭ, la ariste şi la denţiĭ caliceluĭ, şi ast-felŭ detrece în var. *laevigatus.*

După D. Carthusianorum L. sp.

D. tenuifolius Schur En. Tr. 95, saŭ **D. chloaephyllus** Schur herb. (**D. atrorubens** Bmgt. Tr. I. 388 et herb. — **Fuss** fl. Tr. 93 quo ad pl. herb. Bmgt. — **D. Carthusianorum** β. ternatus Heuff. Ban. 32. — **D. gramineus** Schur V. S. V. II, 177. — **D. tenuis** Schur V. S. V. X, 153. — **D. transsilvanicus** Czetz Erd. Mus. VI, 14, non Schur). D. cu foĭ înguste. Rădĕcina multicipită, emiţêndŭ caudiculĭ subteraneĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ elongaţĭ, apoĭ ascendenţĭ; foile acestora lineare, de 1—1 ½ mm. late, flaccide, lungĭ acuminate şi fórte acute. *Tulpinele florifere* 4-angulare, glabre, *cu 3—6 florĭ agregate* în capitulĭ terminalĭ, florile roşĭ, orĭ rosee. Lamina petalelorŭ cuneată, la vêrfŭ truncată, orĭ rotundată, dentată, pre partea internă albŭpĕrósă, de jumĕtate, orĭ şi cu a treia parte maĭ scurtă decât ungvicula. Squamele calicine, cele interióre maĭ late, abovate, coriacee, brune, netede şi lucitóre, la vêrfŭ emarginate, orĭ subcordate, subulatŭ-aristate, *ajungêndŭ aristele numaĭ până la jumĕtatea lungimeĭ caliceluĭ.* Calicele purpuriŭ-brunŭ, denţiĭ acuţĭ. Bracteele esterióre foliacee, egalŭ de lungĭ cu capituliĭ florilorŭ. Foile tulpinale puţinŭ maĭ late decât cele ale inovaţiunilorŭ, maĭ lungĭ decât internodiile tulpineĭ. Vaginele subtetragonale, de 3—4 orĭ maĭ lungĭ decât latitudinea foilorŭ.

În reg. subalpină şi alpină pre localităţĭ erbóse petróse.

Var. **D. subneglectus** saŭ **pumilus** Schur En. Tr. 95 e o formă unifloră câte odată paucifloră şi diferă de **D. Henteri** Heuff. prin foile maĭ lungĭ decât internodiile, squamele calicine brune maĭ late şi florile maĭ marĭ.

După D. Seguierii Vill.

D. giganteus D'Urb. En. 1822, 45. (**D. atrorubens** Jacq. Icon. p. 4, tab. 467, non All. Fl. Pedem. II, 75. — **D. glaucophyllus** Rchb. Icon. VI, f. 5015,

non Horn. — **D. Balbisii** Gr. et Sch. Iter Hung. in Wiegm. Arch. 301.— Schur En. Tr. 94.— Fuss Fl. Tr. 94, aliorumque Aut. Tr. non Seringe in DC. Prodr. — **D. banaticus** Boiss. Fl. Orient. I, 515, Gris. Iter No. 58 et Aut. Tr. non Heuff. — **D. pruinosus** Janka in Delect. sem. hort. Vindob. p. 4. — **D. biternatus** Schur En. Tr. 94). D. giganticŭ. Rădĕcina multicipită, lemnósă. *Tulpina* de 30—95 cm. înaltă, simplă, în partea inferióră subtetragonală, în cea superióră rotundă, glabră *şi dimpreună cu foile roridŭ-glaucă*. Foile inovaţiunilorŭ de 3 orĭ maĭ înguste decât cele tulpinale, scabriuscule, până hirtŭ-scabre, foile tulpinale maĭ late, cele inferióre maĭ lungĭ, cele superióre maĭ scurte decât internodiile. Vaginele laxiuscule, de 3—5 orĭ maĭ lungĭ decât latitudinea foilorŭ. Florile de colóre sangvineepurpurie în unŭ capitulŭ terminalŭ (15—45) fórte îndesuitŭ conglobate. Petalele latŭ-obovate, dentate, pre partea interióră maĭ palide, puţinŭ pĕróse. Lamina de $^1/_2$—$^1/_3$ parte cât ungvicula de lungă. Tubulŭ caliceluĭ obconicŭ, brunŭ-purpuriŭ, glabru, denţiĭ lanceolatŭ-subulaţĭ, subitŭ acuminaţĭ. Squamele caliceluĭ netede, lucitóre, coriacee, palidŭ-roşĭ, ovate, succesivŭ acuminate, subaristate, ajungêndŭ aristele numaĭ până la jumĕtatea tubuluĭ caliceluĭ. Bracteele de la basa oblongă, orĭ oblongŭ-ovată fórte lungŭ acuminate, subdistante, egalŭ de lungĭ cu capituliĭ.

Pre colinĭ petróse orĭ nĕsipóse cu solŭ de calcarŭ saŭ de trachitŭ, în regiunea inferióră, fórte respândită în Transilvania.

D. trifasciculatus Kit. in Schult. Öst. Fl. I, 654. (**D. heptaneurus** Gris. Iter No. 62. — **D. transsilvanicus** Schur En. Tr. 95. — **D. lancifolius** Tausch in Fl. I, 215 fide Heuff. Ban. 33). D. trifasciculatŭ. Tulpina la vêrfŭ fórte scurtŭ trifidă, prin urmare *florile în treĭ fasciculĭ terminalĭ agregate*. Squamele calicine ovatŭ- orĭ lanceolatŭ-subulate şi escurente în ariste erbace egalŭ de lungĭ cu tubulŭ caliceluĭ, orĭ şi maĭ scurte. Denţiĭ caliceluĭ latŭ-lanceolaţĭ, acuminaţĭ. Bracteele foliacee, lineare, cuspidate, de lungimea capitulilor, orĭ şi maĭ lungĭ. Foile latŭ-linearŭ-lanceolate, atenuatŭ-acuminate, sub-7-nervóse. *Vaginele egalŭ de lungĭ cu latitudinea foilorŭ, orĭ şi maĭ scurte.* Petalele obovate, duplu maĭ scurte decât ungviculele, dentate, purpuriĭ. Tulpina de 30—50 cm. înaltă. Foile de 4—10 mm. late. Calicele palidŭ-verde, orĭ şi purpurescentŭ. Corola espansă de 16—26 mm. în diametru.

Pre coline şi promontoriĭ cu pădure saŭ cu tufişurĭ, în reg. inferióră suindu se până în reg. subalpină.

După D. deltoides L. sp.

D. Henteri Heuff. in Gris. Iter 303. (**D. Kayserianus** Schur En. Tr. 97) D. luĭ Henter. Caudiculiĭ elongaţĭ. Tulpina 1—3-floră, în partea inferióră

hirtă-scabră. Foile lineare, fórte înguste, 3-nervóse, spre vêrfŭ atenuate, pre marginĭ puţin scabre. Vaginele duplu maĭ lungĭ decât latitudinea foilorŭ. *Squame calicine 4,* obovate, orĭ maĭ adese-orĭ obcordate, din emarginatură scurtŭ aristate, brunŭ- orĭ bruniŭ-scarióse, ajungêndŭ până la $^1/_3$—$^2/_3$ părţĭ a lungimeĭ caliceluĭ. *Denţiĭ caliceluĭ neegalĭ: treĭ dintre eĭ puţinŭ maĭ scurţĭ şi maĭ laţĭ, obtusĭ, fórte scurtŭ şi abruptŭ-mucronaţĭ, ceĭ-lalţĭ doĭ successivŭ acuminaţĭ şi puţinŭ şi maĭ lungĭ.* Lamina petalelorŭ incisŭ-dentată, purpurie, latŭ-obovatŭ-cuneată, unele lamine la vêrfŭ în mijlocŭ bifide, lobiĭ dentaţĭ, numaĭ puţinŭ maĭ scurte decât ungvicula. *Părechea foilorŭ supreme la basă dilatată şi deasupra verde încinge inflorescenţia.*

In regiunea sub-alpină pre localităţĭ stâncóse, în munţiĭ din sudulŭ Sibiiuluĭ în apropiere de comunele Rîusaduluĭ şi Gurarîŭ.

După D. glacialis Haenke.

D. callizonus Schott et Kotschy Bot. Zeit. IX, 192. D. calizonŭ. Tulpina la vêrfŭ unifloră. Foile rigidule, lanceolatŭ-lineare, obtusiusculŭ-acuminate, 3—5-nervóse, pre marginĭ scabre. Aristele squamelorŭ calicine lineare, maĭ lungĭ orĭ maĭ scurte decât calicele, în partea inferióră purpuriĭ. Bracteele maĭ lungĭ decât jumĕtatea caliceluĭ, negre-purpuriĭ. Petalele de lungimea caliceluĭ orĭ puţinŭ şi maĭ scurte. *Florile* de colóre carmezină, *cu o zonă barbulată albineţŭ-irorată şi velutinŭ-purpurie.* Plânta mică.

Pre munţiĭ Piatra craiuluĭ şi Bucegĭ.

D. brachyanthus Schur En. Tr. 96, non Boiss. voy. 1837, 85. (**D. Carpaticus** Borbás). D. brachiantŭ. Tulpinele la basă squamate, subtile, până la 20 cm. înalte, tetragonale, palidŭ-verḑĭ, laxŭ-foliate. Foile îngustŭ lineare, 3-nervóse egalŭ de late, la vêrfŭ acuminatŭ-atenuate, patente, glabre, pre marginĭ aprópe netede. Vaginele duplu maĭ lungĭ decât latitudinea foilorŭ. Flórea solitarie, terminală, purpurie, de 10—15 mm. în diametru. Foliólele involucruluĭ 2 verḑĭ şi foliacee, orĭ la basă puţinŭ dilatate şi verḑiŭ-brune, iar în partea superióră lungŭ foliacee, orĭ la basă puţinŭ dilatate şi verḑiŭ-brune, iar în partea superióră lungŭ foliacee, maĭ lungĭ decât calicele. *Squamele calicine 4*, eliptice, orĭ obovate, brune, abruptŭ-aristate, verḑiĭ, aristele încă verḑiĭ ceva maĭ lungĭ decât jumĕtatea caliceluĭ, glabre. Calicele brunŭ, de mărimea şi forma celuĭ de la *D. callizonus*, denţiĭ lanceolatŭ-subulaţĭ. Petalele încă ca la acéstă specie, la urmă reflecte, aprópe de lungimea caliceluĭ, dentate, pre faţa superióră pĕróse.

Diferă de *D. callizonus* S. et K. prin o statură maĭ înaltă, vaginele maĭ lungĭ, foile la basă nu îngustate, încă maĭ lungĭ şi maĭ înguste, squamele caliceluĭ maĭ scurtŭ aristate, numaĭ 4 la numĕrŭ.

Pre stâncĭ de calcarŭ în muntele Piatra-Craiuluĭ în sudostulŭ Transilvanieĭ.

Observare. Blocki in Ö. b. Z. XXXI, 150 e de părere a fi planta acésta hibridă din **D. Carthusianorum** L. sp. şi **D. alpinus** L. sp. Borbás în broşura: «Dianthi Hungarici (Transsilvanici) Schuriani in Herb. Univ. Leopolitanæ asservati» (Term. Füz. 1889, vol. XII, p. I) arată că nicĭ *D. Carthusianorum* typ. nicĭ *D. alpinus* nu provinŭ în Transilvania, pentru care e de părere a fi plânta de sub întrebare hibridă din *D. callizonus* S. et K. şi *D. tenuifolius* Schur, în a cărorŭ societate provine, pentru care o numesce *D. carpaticus* B.

După D. plumarius L. sp.

D. petraeus W. K. Icon. III, t. 222. Bmgt. Tr. I, 392, non M. B. D. de petrişŭ. Caudiculiĭ radicanţĭ, fórte ramificaţĭ. Tulpinele subuniflore. Foile linearŭ-subulate, ciliatŭ-scabre, punginte. Squamele calicine ovate, orĭ obovate, obtuse, scurtŭ aristate, de 4 orĭ maĭ scurte decât tubulŭ. Lamina petalelorŭ până la a 1/3 parte digitatŭ-multifidă, areola intermedie oblongă. *Petalele nebarbulate,* deplinŭ albe. Foile verḑĭ (nu glauce).

Cu siguritate numaĭ în reg. subalpină la Trăscăŭ şi la crepătura Turdeĭ.

Observare. **D. integripetalus** Schur En. Tr. 98. (**D. Pseudo-cæsius** Schur herb.), pre care Simonkai in En. Fl. Tr. p. 121 ĭlŭ ĭea de identicŭ cu **D. petræus** W. K. după opiniunea luĭ Schur póte să fie numaĭ o monstrositate de la acéstă specie. Totŭ in acestŭ înţelesŭ se esprimă şi Dr. Borbás in Term. Füz. vol. XII, parte I, 1889, p. 43, cu adăogirea, că planta póte să fie prin cultivare străformată în stare cu petale întregĭ.

D. serotinus W. K. Pl. rar. Hung. II, t. 172. D. întârziat. Caudiculiĭ radicanţĭ fórte ramificaţĭ. Tulpina 1—3-floră, florile solitarĭ. Foile linearŭ-subulate, obtusiuscule, ciliatŭ-scabre. *Squamele calicine* obovatŭ-subrotunde, membranaceŭ-marginate, *mutice*, de 4 orĭ maĭ scurte decât tubulŭ. Petalele obovatŭ-cuneiforme, abea până la a 1/3 parte digitatŭ-multifide. Florile deplinŭ albe. Denţiĭ caliceluĭ scurţĭ, rotundatŭ-obtusĭ. *Petalele la gâtŭ barbulate.*

Pre localităţĭ arenóse, în sudulŭ Transilvanieĭ.

D. spiculifolius Schur En. Tr. 98 excepto Synon. Fischeri (**D. plumarius** Bmgt. Tr. I, 390 et Aut. Tr. non L. — **D. Hungaricus** Andrae Bot. Zeit. XI, 436 vix. Pers. — **D. petræus** Kern. Ö. b. Z. XVIII, 90. — Janka Közlem. XII, 187. — **D. plumarius** var. erythrocalyx Schott herb.). D. spiculifoliatŭ. Rădĕcina firmă, multicipită. Tulpinele numeróse, tetragonale, netede, de 15—30 cm. lungĭ, ramiĭ uniflorĭ, arare-orĭ biflorĭ. Florile albe, orĭ rosee. Lamina petalelor după circumferinţă subrotundă, duplu maĭ scurtă decât ungvicula,

până la $^1/_3$ parte laciniată, laciniile bi-trifide, areola medie ovată, la basă barbulată. *Squamele calicine*, 2—4, ovatŭ-eliptice, pelucidŭ-marginate, 3-nervóse, de 5 orĭ, saŭ încă şi maĭ scurte decât calicele, *abruptŭ- şi scurtŭ-aristate*. Foile verḑĭ, linearŭ-subulate, nu punginte, 3-nervóse, pre marginĭ serrulatŭ-scabre.

Pre stâncĭ de calcarŭ din reg. infer. până în cea alpină.

SAPONARIA L. gen. Saponarie. Vulg. Soponăriţă, Săponelŭ, Săponărică, Flórea călugăruluĭ, Odogaciŭ.

Dupĕ S. officinalis L. sp.

S. bellidifolia Smith, Spic. Bot. 5. S. belidifoliată. *Florile terminale, capitale*, albe, orĭ albineţe. Calicele ovalŭ, maĭ multŭ maĭ puţinŭ hirtŭ. Lamina petalelorŭ lineară, crenată. Staminele esserte. Tulpina erectă, de totŭ glabră, de 30—40 cm. înaltă. Foile tulpinale depărtate, cele radicale şi cele tulpinale inferióre spatulate, cele superióre linearŭ-lanceolate. Rădĕcina perenală, orizontală, orĭ oblică.

Pre muntele Scărişóra lângă comuna Pociaga, solŭ de calcarŭ; uniculŭ locŭ de proveninţă în Transilvania până acum.

SILENE L. gen. Silene.

Dupĕ S. nemoralis W. K.

S. longiflora Ehrh. Beitr. VII, 144. Bmgt. Tr. I, 398. (**S. longiflora** β. juncea Ott. in DC. Prodr. I, 382. — **S. longiflora** var. linearifolia Heuff. Ban. 36). S. longifloră. *Planta glabrescentă.* Florile laxŭ-racemóse, orĭ racemosŭ-paniculate, erecte, *pedunculiĭ oposiţĭ, subuniflorĭ. Calicele* elongatŭ-clavatŭ, 10-striatŭ, *de totŭ glabru, denţiĭ ovaţĭ, acuţĭ*, membranaceŭ-marginaţĭ. *Petalele bifide, la gâtŭ coronate*, segmentele spatulatŭ-lineare. Stipitele capsuleĭ egalŭ de lungŭ cu acésta, orĭ puţinŭ şi maĭ lungŭ. Foile neundulate, cele inferióre obversŭ-lanceolate, lungŭ peţiolate, cele superióre linearŭ-lanceolate, sessile, tóte glauce, pre marginĭ ciliatŭ-scabre. Tulpina erectă, la basă pubescentă, sub nodurĭ subviscidă, de 45—95 cm. înaltă. Calicele de 16—26 mm. lungŭ. Petalele marĭ, pre pagina superióră palidŭ-verḑiĭ, pe cea inferióră de colóre lividă-brunie.

Pre coline macre espuse sóreluĭ, în reg. inferióră.

S. multiflora Pers. Syn. I, 496. (**Cucubalus multiflorus** Ehrh. Beitr. VII, 141. — **W. K.** Icon. I, t. 56. — **Viscago multiflora** Bmgt. Tr. I, 396). S. multifloră. *Planta velutinŭ-pubescentă, nu viscósă.* Ramiĭ paniculeĭ verticilatŭ-racemoşĭ, oposiţĭ, verticiliĭ 1—3-florĭ, une-orĭ multiflorĭ, orizontalŭ-patenţĭ. Florile

erecte, orĭ orizontale. *Calicele* elongatŭ-clavatŭ, 10-striatŭ, ***pubescentŭ, dențiĭ obtusĭ. Petalele bifide, fără coronulă.*** Stipitele capsuleĭ egalŭ de lungŭ cu acésta. Foile neundulate, scabriuscule, cele radicale spatulate, cele tulpinale inferióre oblongŭ-cuneate, în pețiolĭ atenuate, cele superióre obversŭ-lanceolate, orĭ lineare, sessile. Tulpina erectă, de 60—95 cm. înaltă. Calicele de circa 1 cm. lungŭ. Petalele marĭ, verḑiĭ-albe. Filamentele lungŭ esserte.

Pre coline macre espuse sóreluĭ, în reg. inferióră.

După S. nutans L. sp.

S. Transsilvanica Schur Ö. b. Z. X, 181. (**S. dubia** Herb. Bucov. 388.— **S. commutata** Schur V. S. V. X, 66, 73, 144, 195, 208, non Guss. — **S. infracta** Schur En. Tr. 101, et herb. non W. K. — **S. saxatilis** Schur En. Tr. 101. — **Kerner** Ö. b. Z. XVIII, 147, non Sims.). S. transilvanică. Rădĕcina perenală, adese-orĭ lungŭ repentă, multicipită. *Tulpinele* de 8—46 cm. înalte, oblicŭ-erecte, ***în partea superióră numaĭ puținŭ viscidŭ-hirte,*** în cea inferióră dimpreună cu foile cu perĭ fórte scurțĭ și reversĭ pubescente. Foile radicale pețiolate, oblongŭ-spatulate, orĭ oblongŭ-lineare, pre pagina inferióră papilosŭ-scabre, pre marginĭ ciliate, cele tulpinale succesivŭ maĭ micĭ. Florile racemosŭ-paniculate, subunilaterale, ***ramiĭ*** oposițĭ, ***sub-3-florĭ,*** florile pre timpulŭ înfloririĭ aprópe orizontalŭ-patente, după acea erecte. Calicele subclavatŭ, 10-striatŭ, glandulosŭ-pĕrosŭ, acutŭ- orĭ obtusiusculŭ-dentatŭ. Petalele albe-verḑiĭ, profundŭ bifide, coronate, coronula subulatŭ-bifidă, de 4 orĭ maĭ scurtă decât lamina, laciniile lamineĭ lineare, la vêrfŭ maĭ late. Staminele lungŭ esserte, anterele violacee. Capsula ovată, orĭ subconică, gălbinie, egalŭ de lungă cu calicele, subsessilă, dențiĭ sĕĭ erectŭ-patulĭ (nu revolutĭ).

Se distinge de *S. nutans* L. sp. cu deosebire prin tulpina în partea superióră maĭ puținŭ viscidă, cyma pauciflоră maĭ puținŭ infractŭ-nutantă, ramiĭ numaĭ 1—3-florĭ (nu 3—7-florĭ), florile maĭ micĭ și stipitele capsuleĭ maĭ scurtŭ.

Pre localitățĭ petróse saŭ stâncóse, din reg. montană până în cea subalpină.

S. viridiflora L. sp. (**S. livida** Bmgt. Tr. I, 402 et Aut. Tr. non Willd). S. cu florĭ verḑĭ. ***Planta pubescentă, în partea superióră viscósă.*** Cyma paniculeformă erectă, laxă, ramiĭ oposițĭ, elongațĭ, 1—3-florĭ, florile nutante, orĭ și erecte. ***Calicele cilindriformŭ,*** la urmă ovatŭ, 10-striatŭ, glandulosŭ-pubescentŭ, dențiĭ lanceolațĭ, acuțĭ. Petalele profundŭ bifide, coronate, laciniile linearŭ-oblongĭ. Stipitele capsuleĭ multŭ maĭ scurtŭ decât acésta. *Foile* pubescente, cele inferióre spatulate, orĭ oblongĭ, în pețiolĭ decurente,

cele *superióre ovale*, *orĭ subrotundŭ-ovale*, sessile. Tulpina erectă, de 60—95 cm. înaltă. *Petalele* marĭ, *verḑĭ*.

La marginĭ de pădurĭ şi prin tufişurĭ, în reg. inferióră.

După S. Otites Sm.

S. parviflora Ehrh. Beitr. VII, 143 sub Cucubalo. (**Viscago parviflora** Bmgt. Tr, I, 397.). S. parvifloră. *Ramiĭ paniculeĭ* opoşiţĭ, verticilatŭ-racemoşĭ multiflorĭ, porecţĭ *dimpreună cu calicele* tubulosŭ-campanulatŭ *pubescentŭ-scabri*. Denţiĭ caliceluĭ obtusĭ. Petalele lineare, nedivise, ciliate. Foile obovatŭ-lanceolate. Florile micĭ verḑiĭ.

Prin fênaţe şi păşunĭ la locurĭ uscate, în reg. inferióră.

Observare. *S. Otites* Sm. are panicula, peduncuiliĭ şi calicele glabri.

După S. inflata Sm.

S. Csereii Bmgt. Tr. III, 345 (omissa) (**S. soponariæfolia** Schott in Rchb. Fl. Germ. exc. III, 824. Icon. VI, f. 5121. — Schur En. Tr. 103. — **S. Schottiana** Schur En. Tr. 103.). S. luĭ Cserei. Tulpina de 40.80 cm. lungă rotundă, glabră, dimpreună cu foile roridŭ-glaucă. Foile inferióre peţiolate, de totŭ întregĭ, orĭ spre basă serrulate, eliptice, orĭ oblongĭ, cele superióre sessile, amplexicaule, cartilagineŭ-marginate. Florile dichotomŭ paniculate. Lamina petalelorŭ profundŭ bipartită, la basă coronată, coronula bipartită, Calicele elipticŭ, orĭ ovatŭ, înflatŭ, multistriatŭ şi reticulatŭ-vînosŭ, glabru. *Capsula* ovatŭ-eliptică, *multŭ maĭ lungă decât stipitele,* asemenea *maĭ lungă şi decât calicele*, *pre care-lŭ umple deplinŭ.*

Pre coline calcare espuse sóreluĭ, în partea sudică a Transilvanieĭ.

Observare. La *S. inflata* Sm. e capsula maĭ scurtă decât calicele şi nicĭ nu-lŭ umple.

După S. noctiflora L. sp.

S. Zawadzkii Herbich in Zaw. En. Gal. Bucov. 1835, 191. — Herbich Fl. d. Bucov. 390. (**Melandryum Zawadzkii** A. Br. in Fl. I, 387. — **Lychnis nivalis** Bmgt. Mant. 43, non Kit. — **Silenanthe Zawadzkii** Gris. Iter n. 56). S. luĭ Zawadzki. *Tulpina* ascendentă, *pubescentă*, simplă, unifloră, orĭ cymosŭ-paucifloră. *Calicele* ovatŭ, înflatŭ, multistriatŭ, reticulatŭ-vînosŭ, *pubescentŭ,* denţiĭ ovaţĭ, obtusĭ. *Petalele întregĭ, coronate. Foile îngroşate*, pre ambele paginĭ punctatŭ-scabre, glabre, fórte măruntŭ ciliate, *cele radicale* oblongĭ, orĭ oblongŭ-obovate, acuminate, subsessile, *îndesuite*, cele tulpinale multŭ maĭ

micĭ, lanceolate, orĭ lineare. Tulpina de 15—32 cm. lungă. Petalele marĭ albe. Capsula de 3 orĭ maĭ lungă decât stipitele seŭ.

Pre munţĭ de calcarŭ, în reg. alpină.

După S. Saxifraga L. sp.

S. petræa W. K. Icon. t. 164. (**S. saxifraga** Bmgt. Tr. I, 398.). S. de peatră. Tulpinele cespitóse, 1—2-flore, dimpreună cu *foile linearŭ-filiforme* şi ciliatŭ-serrate cu perĭ fórte scurţĭ şi recurvaţĭ scabre. Calicele clavatŭ, elongatŭ, glabru, denţiĭ ovaţĭ, obtusĭ, ciliolaţĭ. Petalele coronate, lamina bipartită, segmentele oblongĭ obtuse. Capsula ovoidee, puţin maĭ scurtă decât stipitele sĕŭ. *Florile pre pagina inferióră verḑĭ-gălbiniĭ.*

După Neilreich Ungar. Diagn. p. 25 o varietate de la *S. Saxifraga* L., de care se distinge prin foile fórte îngustŭ-lineare şi prin colórea florilorŭ.

Pre munţiĭ Rĕtezatuluĭ şi Parînguluĭ.

După S. quadrifida L. sp.

• **S. Lerchenfeldiana** Bmgt. Tr. I, 398. (**S. rupestris** Schur En. Tr. 105, non L. sp.). S. luĭ Lerchenfeld. *Tulpina decumbentŭ-erectă, filiformă, geniculată, glabră. Foile* glabre, pre marginĭ fórte subtilŭ albŭ-crenulate, cele radicale linearŭ-lanceolate, îndesuite, cele *tulpinale* oposite, la basă concrescutŭ-amplexicaule, *oblongŭ-ovate, orĭ lanceolate.* Florile laterale dar şi terminale, cele laterale sunt unilaterale, cele terminale câte două; pedunculiĭ neegalĭ, filiformĭ, patentŭ-deflecţĭ. Calicele clavatŭ, la vêrfŭ subînflatŭ, 10-striatŭ. Petalele emarginate. *Stipitele maĭ lungŭ decât capsula. Florile roşiĭ ca sângele.*

Pre munţĭ în sudulŭ Transilvanieĭ.

După S. acaulis L. sp.

S. Dinarica Spreng. Syst. II, 405. (**S. depressa** Bmgt. Tr. I, 404.). S. dinarică. Rădĕcina cespitósă emite tulpine florifere şi caudiculĭ sterilĭ fórte ramificaţĭ. Florile terminale, subsolitare. *Calicele subînflatŭ, oblongŭ-cilindriformŭ,* multistriatŭ, reticulatŭ-vînosŭ şi hirsutŭ, celŭ fructiferŭ subclavatŭ, denţiĭ ovaţĭ, obtusiusculĭ. *Petalele bilobate,* coronate. Foile lineare, acute, glabre, pre marginĭ ciliate. Tulpinele de 2—7 cm. lungĭ. Stipitele duplu maĭ scurtŭ decât capsula oblongŭ-ovată. Petalele săturatŭ-rosee, orĭ purpuriĭ. Cespitele când laxŭ, când fórte îndesuitŭ.

Pre munţiĭ din sudulŭ Transilvanieĭ, solŭ de granitŭ.

LYCHNIS DC. Fl. Fr. Lichnide. Vulg. Luminiţă, Opaliţelŭ.

Dupĕ L. alpina L. sp.

L. nivalis Kit. in Schult. Oesterr. Fl. ed. I, 698. (**Silene Siegeri** Bmgt. Tr. I, 400. — **Lychnis Siegeriana** Schur V. S. V. I, 103. — **Viscaria Siegeri** Gris. Iter. N. 51. — **Polyschemone nivalis** Schott. Anal. bot. 56. — **Melandrium nivale** Nyman Syllog.). L. de nea. *Petalele semibifide*, coronate, orĭ şi necoronate. *Tulpina glabră, nu viscósă,* puţinŭ foliată, *la vêrfŭ cymosŭ 1--3-floră.* Foile glabre, ciliate, cele basilare spatulatŭ-lanceolate, lungŭ peţiolate, cele tulpinale oposite linearŭ-lanceolate, orĭ lineare, sessile. Planta elegantă. Tulpina de 6—21 cm. lungă. Corola purpurie, mare, espansă de 17—22 mm. în diametru. Rădĕcina repentă. Petalele une-orĭ duplicate.

Până acuma numaĭ pre catena munţilorŭ carpaticĭ din ţinutulŭ opiduluĭ Rodna în nordŭ-ostulŭ Transilvanieĭ, pre solŭ micaşisticŭ, la o elevaţiune de 2000 m.

Observare. Diferă de cele-lalte Silenee pentagine ce provinŭ în Transilvania, prin capsula cincĭ-pluriloculară şi prin coronula ghibósă.

MELANDRIUM Roth. Deutschl. Fl. Melandriu. Vulg. Opaliţelŭ.

Dupĕ Lychnis diurna Sibth. (Melandrium silvestre Röhl).

M. nemoralis Heuff. in Rchb. Fl. Germ. exc. III, 824. — Heuff. Ban. 37, sub Lychnide. (**M. nemorale** A. Br. Fl. I, 371.). M. de bercurĭ. Tulpina dimpreună cu foile oblongŭ-lanceolate hirsută. Pedunculiĭ viloşĭ. Calicele la urmă campanulatŭ încă vilosŭ. Florile dioice, albe. Capsula globósă, *denţiĭ coniventĭ* (nu porecţĭ ca la *M. pratense* Röhl. — nicĭ revoluţĭ ca la *M. silvestre* Röhl.). Petalele bilobate, coronate, albe. Tulpina de 30—64 cm. lungă.

Dupĕ Neilreich Ungar. Diagn. p. 27 o formă de pădure de la *M. pratense* Röhl.

In locurĭ muntóse pădurose, în reg. montană, cu deosebire în vestulŭ şi sudulŭ Transilvanieĭ.

M. dubium Hampe apud Garcke Fl. Deutschl, ed. XIV, 64. (**M. album — rubrum** Gärtn. — **M. intermedium** Schur En. Tr. 106 ex descript.). M. dubiŭ. Tulpina dichotomŭ-ramificată, pĕrósă. Foile basilare latŭ ovatŭ-eliptice, scurtŭ acuminate, în peţiolĭ lungĭ atenuate, cele tulpinale oblongŭ-lanceolate, tóte verḑĭ şi tare puţinŭ pĕróse.

Pedunculiĭ şi calicele scurtŭ pĕroşĭ. *Capsula* ovată, *cu denţĭ marĭ recurvaţĭ. Florile rosee, orĭ palidŭ-roşietece.*

Diferă de *M. pratense* Röhl. prin pedunculiĭ şi calicele scurtŭ peroşĭ (nu glandulosŭ hirţĭ), prin denţiĭ capsuleĭ recurvaţĭ (nu porecţĭ) şi prin colórea floriloră, care nu e deplinŭ albă; — iar de *M. silvestre* Röhl. prin denţiĭ capsuleĭ numaĭ recurvaţĭ (nu revoluţĭ) şi prin colórea floriloră, care nu e purpurie.

Pre la marginĭ de pădurĭ în locurĭ montane.

ALSINEÆ DC. Fl. Fr.

SAGINA L. gen. Sagină. Vulg. Grăsătore.

A se adăoga la S. ciliata Fries.

Var. **S. depressa** Car. Fr. Schultz Prodr. Fl. Starg. Suppl. 1819. 10. (**S. dichotoma** Heuff. Bot. Zeit. 1853, 626. Zool. bot. Ges. VIII, 74. — **S. ciliata** et **S. apetata** Schur V. S. V. X, 208. et En. Tr. 108. — Fuss Fl. Tr. 110. — **S. ciliata** Fries var. dichotoma Heuff. Ban. 37.). Diferă de *S. ciliata* Fries prin tulpina dichotomă, foile mucronate, glabre şi pedunculiĭ defloraţĭ erectĭ (nu uncinaţĭ).

Pre coline lutóse, la marginĭ de pădurĭ, lângă paraie, în reg. inferióră.

ALSINE Wahlbrg. Fl. Lapp. Alsine. Vulg. Mierluţă, Rocoină, Racovină.

A se adăoga la A. setacea M. et K.

Var. **A. Banatica** Heuff. Ban. 38. (**Arenaria subulata** Bmgt. Mant. 42. — **Alsine setacea** Aut. Tr. non M. et K.). Tulpinele filiforme, cu 3—5 florĭ. Caudiculiĭ difuşĭ, fórte ramificaţĭ. Sepalele latŭ-membranaceŭ-marginate. Foile aprópe capilare, ciliate. Petalele numaĭ puţinŭ maĭ lungĭ decât calicele.

După Neilr. Ung. Diagn. 27 numaĭ o var. gracilă şi laxă de la *A. setacea* M. et K.

Pre localităţĭ stâncóse şi abrupte, solŭ de calcarŭ, din reg. inferióră până în cea subalpină.

Represintă în Transilvania pre *A. setacea* M. et K. tipică.

A se adăoga la A. verna Bartl.

Var. **carpatica** Porcius Distr. Năs. Se destinge de forma tipică prin tulpinele şi pedunculiĭ de totŭ glabre.

Pre aceleaşĭ localităţĭ unde provine forma tipică şi în societate cu acésta, însă multŭ maĭ rarŭ.

Var. **nivalis** (**A. verna** Bartl. α. nivalis Ledeb. Ross. I, 348. — **Arenaria**

liniflora Jacq. Austr. V, t. 445, non L. f.) Planta pulvinatŭ-cespitantă. Tulpinele de 1—7 cm. lungĭ, tóte — orĭ celŭ puţinŭ cele maĭ multe — numaĭ uniflore, fórte puţine biflore. Foile de totŭ glabre. Petalele late, maĭ lungĭ decât calicele.

La vêrfurĭ de munţĭ înalţĭ pre localităţĭ petróse.

MORIENGIA L. gen. Meringă.

După M. muscosa L. sp.

M. pendula Fenzl. Alsin. in tab. ad. p. 46. (**Arenaria pendula** W. K. Icon. I, t. 87. — Bmgt. Mant. 42.). A. pendulă. *Foile lineare, acute, plane*, 3-nervóse, glabre, orĭ la basă ciliate, verḑĭ. Tulpinele filiforme, difuse, glabre, orĭ puberule, procumbente, orĭ pendule, la geniculĭ radicante, la vêrfŭ cymosŭ-1—3-flore. Sepalele lanceolatŭ-subulate, subcarinate. *Florile decandre, pentapetale*, petalele puţinŭ maĭ lungĭ decât calicele. Tulpinele de 15—90 cm. lungĭ. Petalele albe, micĭ.

Pre localităţĭ stâncóse şi păduróse, în reg. montană şi subalpină, din sud-vestulŭ Transilvanieĭ, pre solŭ de trachitŭ, granitŭ şi calcarŭ.

ARENARIA L. gen. Arenarie. Vulg. Nĕsipăriţă.

A se adaoge la A. biflora L. Mant.

Var. **A. Transsilvanica** Simk. Term. Füz. X, 180. (**A. rotundifolia** Borb. Math. Term. Értes, 1882, non M. B.). După exteriorŭ are asemĕnare cu *A. biflora* L. de care însă diferă prin foile maĭ late şi rotundatŭ-eliptice, cymele maĭ adese-orĭ cu 3—6 florĭ şi sepalele maĭ acute.

A. rotundifolia M. B. Taur. Cauc. I, 343 are foile perfectŭ orbiculare, de totŭ glabre, abia la basă ciliate. Pedunculiĭ sub prima bifurcătură munițĭ cu o pereche de foĭ, ce sunt conforme celorŭ tulpinale. Sepalele subulate. Infloresce în luna Septembre.

La planta transilvană sunt foile celŭ multŭ latŭ-eliptice şi la vêrfŭ subitŭ apiculate, papilóse şi spre basă ciliate. Foile involucrante infime ale cymelorŭ sunt înguste, prin urmare neconforme cu cele-lalte ale tulpineĭ. Sepalele nu sunt subulate, ci lanceolate, acute; planta înfloresce în luna Iulie, şi către finele luĭ Augustŭ are fructele mature.

Pre muntele Piatra Craiuluĭ în sud-ostulŭ Transilvanieĭ.

După A. grandiflora All.

A. graminifolia Schrad. Hort. Götting. I, 11, t. 5. Bmgt. Tr. I, 411. (**Sabulina procera** Rchb. Fl. Germ. exc. III, 787. — **Eremogene procera** Rchb. Icon. V, t. 220, f. 4924. — **Alsine graminifolia** Bluff. et Fingerh. Comp. I, 2). A. cu foĭ de graminee. *Foile liniarŭ-subulate*, elongate, pre marginĭ scabre. Tulpinele erecte, terminate cu o cymă laxŭ-multifloră şi pubescentă. *Sepalele ovatŭ-rotunde fórte obtuse pre marginĭ membranacee.* Petalele obovate, duplu-triplu maĭ lungĭ decât calicele. Tulpinele simple, de 30—45 cm. înalte. Foile infime până la 15 cm. lungĭ şi de circa $^3/_4$ — 1 mm. late. Petalele marĭ, albe.

Pre praturĭ de fênaţŭ, în reg. inferióră.

STELLARIA L. gen. Stelarie, Vulg. Rocoină, Rocăţelŭ, Rocoţelŭ, Steluţă, Stéua feteĭ, Códă de găină.

După St. nemorum L. sp.

St. Reichenbachii Wierzb. in Rchb. Icon. V, 34-sine icone. (**Cerastium tetragonum** Bmgt. Tr. I, 424 ex descript. et ex loco natali. — **Stellaria Bungeana** Janka in Linn. XXX, 561. — Fuss Fl. Tr. 117, p. p.). St. luĭ Reichenbach. Planta decandră. Tulpina flaccidă, tetragonală, în partea superióră dichotomŭ-ramificată, dimpreună cu pedunculiĭ divariaţĭ uniserialŭ-perósă. Foile ovatŭ-lanceolate, acuminate, pre marginĭ ciliate. Calicele perosŭ, de jumĕtate maĭ scurtŭ decât corola. *Petalele* maĭ scurtŭ, însă *fórte ingustŭ-bipartite, laciniile lineare.* Capsula oblongă, maĭ lungă decât calicele. Seminţele complanate, pre marginĭ rugulóse. Florile albe. Planta de 20—38 cm. lungă. Are după exteriorŭ asemĕnare cu *Malachium aquaticum* Fries, însă florile îĭ sunt maĭ marĭ şi laciniile petalelorŭ lineare, apoĭ capsula dehiscentă ca la *Stellaria*, nu ca la *Malachium*.

Prin vălile munţilorŭ la locurĭ umede, în sudulŭ Transilvanieĭ.

CERASTIUM L. Gen. Cerastiu. Vulg. Cornuţŭ.

A se adaoge la C. triviale Link.

Var. **C. fontanum** Bmgt. Tr. I, 425. (**C. macrocarpum** Schur En. Tr. 120.— **C. longirostre Wichura** Verh. schles. Ges. 1854, 74. — **C. triviale** var. trichotomum Schur En. Tr. 120). Diferă de forma tipică prin petalele ceva maĭ lungĭ decât calicele şi prin *capsulele* maĭ marĭ cilindriforme, *cam de 3 orĭ maĭ lungĭ decât calicele* (de 18—22 mm. lungĭ).

La locurĭ umede, lângă păraie, în reg. montană și subalpină maĭ în întrégă Transilvania.

A se adaoge la C. arvense L sp.

Var. **C. ciliatum** W. K. Icon. t. 225. (**C. strictum** Kotschy Zool. bot. Ges. III, 63, p. p. — **C. laricifolium** Andræ Bot. Zeit. XI, 438. — **C. laricifolium** f. eglandulosum Simk. Term. Füz. V, 55. — **C. repens** Heuff. Zool. bot. Ges. VIII, 77 p. p. — Schur En. Tr. 124. — **C. arvense** δ. alpicolum Fenzl. in Ledeb. Ross. I, 413, p. p.). Tulpina și foile glabre, foile numaĭ pre marginĭ ciliate. *Pedunculiĭ îndesuită lungă pěroșĭ*, fără perĭ glanduliferĭ.

Var. **C. Lerchenfeldianum** Schur En. Tr. 122. (**C. repens** Bmgt. Mant. 44. Heuf. Zool. bot. Ges. VIII, 77 p. p. non L. — **C. laricifolium** et **C. ciliatum** Schur En. Tr. 124 tam ex descript. quam ex speciminib. in herb. Lembrg.— **C. ciliatum** Csato Erd. Muz. VI, 39. — **C. petrosum** Csato Erd. Muz. IV, 80. — **C. strictum** et **C. suffruticosum** Fuss. Fl. Tr. 122. — **C. strictum** et **C. arvense** b. **alpinum** Schur En. Tr. 123. — **C. arvense** δ. **alpicolum** Fenzl. p. p. — **C. arvense** β. **strictum** Porcius Distr. Năs. — **C. laricifolium** f. glandulosa Simk. Term. Füz. V, 55). Tulpina și foile cam latŭ-lanceolate, glabre, foile numaĭ pre marginĭ ciliate. *Pedunculiĭ cu perĭ scurțĭ glanduliferĭ*, fără perĭ simpli.

C. Coronense Schur Phytogr. 154 e o formă cu foile maĭ înguste și pre paginĭ pěróse.

Tóte acestea forme pre munțĭ la locurĭ petróse, însă erbóse.

C. arvense L. sp. tipicŭ provine numaĭ în reg. inferióră.

LINEÆ DC.

LINUM L. gen. Inŭ.

După L. viscosum L. sp.

L. nervosum W. K. Icon. II, t. 105, Bmgt. Tr. I, 271. (**L. narbonense** Bmgt. Tr. I, 272 et Aut. Tr. non L.) I. nervosŭ. *Sepalele* lanceolate, *cuspidate*, *3—5 nervóse*, subegalŭ de lungĭ cu capsulele, *din sus de mijloculŭ lorŭ fórte mă-runtŭ glandulosŭ-serrate*, *glandulele sessile.* Foile lanceolate, fórte acute și cuspidate, 3—5-nervóse, glabre, orĭ subciliate, cele infime tare micĭ și îndesuite. *Tulpinele* erecte, *glabre*, orĭ la basă pěróse. *Răděcina multicipită.* Tulpinele de 30—65 cm. înalte. Petalele cerulee, fórte marĭ (până la 22 mm. lungĭ).

Pre coline cu tufișurĭ expuse sóreluĭ și prin atarĭ locurĭ de fênațŭ, în reg. inferióră.

Observare. **L. tenuifolium** L. sp. diferă prin sepalele 1-nervóse, pre marginĭ stipitatŭ-glandulóse, foile îngustŭ-lineare și petalele palidŭ-rosee ; —

L. usitatissimum L. sp. prin sepalele neglandulosŭ-ciliate şi rădĕcina anuală; — **L. perenne** L. sp. şi **L. austriacum** L. sp. prin sepalele încă de totŭ întregĭ pre marginĭ, iar cele interióre obtuse.

După L. alpinum Jacq.

L. extraaxillare Kit. Addit. 1864, 269. Uechtritz in Ö. b. Z. 1866, 318. (**L. alpinum** Bmgt. Tr. I, 273 et Aut. Tr. non Jacq. — **L. montanum** Aut. Tr. ex locis alpinis indicatis, non Schleich.). T. extraaxilarŭ. Rădĕcina perenală multicaule. Tulpinele erecte, orĭ subdeclinate, rotunde, netede, glabre, de 30 cm., orĭ şi maĭ înalte, în partea inferióră simple, în cea superióră ramificate, sub inflorescenţie emitŭ din axilele foilorŭ ramĭ sterilĭ, iar ramiĭ fructiferĭ sunt extraaxilarĭ. Foile numeróse, disperse, fórte patente, de totŭ întregĭ, linearŭ-lanceolate, glabre, 3-nervóse. Florile în ramiĭ superiorĭ unilaterale, *pediceliĭ erecţĭ*, filiformĭ, de 3 orĭ maĭ lungĭ decât calicele. Calicele glabru, oblongŭ, *sepalele ovatŭ-lanceolate, acute orĭ acuminate* (maĭ lungĭ decât late), ajungêndŭ numaĭ până la $^1/_3$ parte a capsuleĭ deplinŭ mature, pre marginĭ membranacee, 3-nervóse. Corola mare, de 11—13 mm. lungă, pre partea externă palidŭ-cerulee, pre cea internă violaceŭ-cerulee. Petalele obovate, la vêrfŭ crenulatŭ-serrulate, striate, ungviculele galbine şi pre partea internă pubescente. Capsulele globosŭ elipsoidee. Staminele aprópe duplu maĭ lungĭ decât stiliĭ.

Diferă de *L. alpinum* şi *L. perenne* cu deosebire prin sepalele interióre la vêrfŭ acute, orĭ acuminate (nu fórte obtuse), iar de *L. austriacum* prin pediceliĭ defloraţĭ erecţĭ (nu arcuatŭ-pendulĭ).

Pre localităţĭ petróse însă erbóse, în reg. subalpină şi alpină, cu deosebire pre solŭ de calcarŭ.

HYPERICINEÆ DC.

HYPERICUM L. sp. Hipericŭ, Vulg. Poşarniţă, Sunătóre.

După H. Richeri Vill.

H. androsemifolium Vill. Fl. Delph. 81, Hist. de pl. Dauph. III, 1789, 502. (**H. alpinum** Vill. Hist. de pl. Dauph. I, 1786, 294. Villarsius ipse nomen mutavit in **H. androsemifolium**. — **H. alpinum** Bmgt. Tr. II, 390. — **H. Richeri** Aut. Tr. quoad. pl. alp. non Vill. nec. Bmgt. Tr. 389. — **H. Burseri** Simk. Közlem. XV, 537, non Spach.) H. alpinŭ. *Tulpinele de la basa procumbentă ascendente*, în partea superióră ancipite, la vêrfŭ cu una, orĭ cu puţine florĭ. Foile eliptice (la mijlocŭ maĭ late), la basă necordate, sessile,

pelucidŭ-punctate. *Bracteele și laciniile caliceluĭ setaceŭ-fimbriate, fimbriile laciniilorŭ caliceluĭ abia de jumĕtate lungĭ câtŭ dimetrulŭ transversalŭ alŭ acestorŭ laciniĭ.* Racemiĭ cymelorŭ scurțĭ, prin urmare florile în cyme contrase. Petalele de 2—3 orĭ maĭ lungĭ decât calicele. Semințele punctatŭ-striate.

Pre munțĭ, în reg. subalpină și alpină la locurĭ petróse, însă erbóse.

Observare. După Schedae ad flor. exs. Austr.-Hung. II, 1882, p. 58 *H. alpinum* W. K. cuprinde *H. Richeri* Vill. și și *H. androsemifolium* Vill.

H. Richeri Vill. are florile maĭ micĭ, fimbriile laciniilorŭ caliceluĭ maĭ scurte, tulpina preste totŭ ancipită, foile la basă maĭ late, pre discŭ fără puncte pelucide, semințele longitudinalŭ-undulatŭ-striate.

H. Richeri Roch. (H. Rochelii Gris. et Sch.) are foile de 3 orĭ maĭ lungĭ decât late, ovatŭ-oblongĭ, în terțialitatea inferióră maĭ late, fimbriile laciniilorŭ caliceluĭ de lungimea—orĭ aprópe de lungimea—diametruluĭ transversalŭ alŭ acestorŭ laciniĭ, ramiĭ cymelorŭ elongațĭ, prin urmare cymele laxe.

Dupĕ H. montanum L. sp.

H. umbellatum A. Kern. in Ö. b. Z. XIII, 1863, 144 et 247. (**H. Richeri** Bmgt. Tr. II, 389, non Vill.) H. umbelatŭ. Rhizoma repentă. Tulpina erectă, rotundă, până la inflorescență egalŭ foliată *Foile la basă maĭ late, cordate,* sessile, pre pagina inferióră glaucescente, la marginĭ și pe discŭ negru-punctate, apoĭ pre discŭ și dispersŭ pelucidŭ-punctate. Peduncul iĭ maĭ scurțĭ decât calicele, prin urmare *florile fasciculatŭ-agregate, iar ramiĭ cymelorŭ umbeliformŭ ordinațĭ.* Inflorescență pre timpulŭ înfloririĭ involucrată prin cele 2 foĭ supreme marĭ, ovate și oposite ale tulpineĭ. Bracteele fórte îngustŭ-lineare, fimbriate, *fimbriile duplu maĭ lungĭ decât diametrulŭ transversalŭ alŭ acestorŭ bractee. Sepalele* lanceolatŭ-lineare, *fórte scurtŭ denticulate, denticuliĭ superiorĭ glandulosŭ-ingroșațĭ.* Semințele longitudinalminte undulatŭ-striate.

Pre localitățĭ stâncóse saŭ petróse cu pădurĭ rărite, în reg. montană, cu deosebire în vestulŭ Transilvanieĭ.

ACERINEÆ DC.

ACER L. gen. Arțarŭ. (Paltinŭ, Jugastru).

Dupĕ A. campestre L. sp.

A. Tataricum L. sp. (**A. cordifolium** Bmgt. Tr. I, 337) A. tataricŭ. Foile subcordatŭ-ovale, nedivise, acuminate, neegalŭ încisŭ- orĭ lobatŭ-serrate. Corymbiĭ erecțĭ. Florile albe. Fructulŭ purpurescentŭ.

Prin pădurĭ și tufișurĭ, în reg. inferióră.

GERANIACEÆ DC.

GERANIUM L. gen. Geraniu. Vulg. Geranielŭ, Geronilŭ, Cioculŭ-bârzeĭ, Gregetinŭ.

După G. silvaticum L. sp.

G. alpestre Schur En. Tr. 135. (**G. silvaticum** Bmgt. Tr. II, 291 et Aut. Tr. non L. sp.). G. alpestru. Rădĕcina grósă, nodorósă. *Tulpina* firmă, în partea superióră ramificată, *cu perĭ strictĭ neglandulosĭ, reversĭ şi cam alipiţĭ hirsută.* Foile palmatŭ-7-fide, segmentele profundŭ încisŭ-dentate, la basa ramificaţiunilorŭ maĭ lungŭ peţiolate, oposite. Florile maĭ marĭ ca la *G. silvaticum* L., petalele sub-3-angulare, la basă barbulate, de 3 orĭ maĭ lungĭ decât calicele, la vêrfŭ emarginate şi crenulate. Sepalele acuminatŭ-aristate. Carpelele ovate, acute, dimpreună cu valvulele şi cu rostrulŭ pĕróse. Seminţele nepunctate. Florile purpuriĭ, uscate cerulescente. Staminele lanceolate.

Diferă de *G. silvaticum* L. sp. atâtŭ prin proveninţa în reg. subalpină şi alpină, câtŭ şi prin perositatea tulpineĭ.

La *G. silvaticum* L. sp. e tulpina, peţioliĭ foilorŭ, peduncuiliĭ şi calicele cu perĭ glanduliferĭ patulĭ, moĭ şi scurţĭ, hirsuţĭ.

Pre munţĭ, la locurĭ petróse însă cam umede şi din parte umbróse.

După G. palustre L.

G. collinum Stev. in Willd. Spec. III, 705.— Janka in Linn. XXX, 561.— Ledeb. Ross. I, 467. G. de colinĭ. Tulpina cam pĕrósă, ramificată, ramiĭ divaricaţĭ. *Foile subpeltată* 5- (maĭ rarŭ 7-) *partite*, cele superióre 3-partite, laciniile penatifide şi incise. Peduncuiliĭ biflorĭ, axilarĭ, orĭ din dichotomia tulpineĭ. *Petalele obovate*, întregĭ, *în ungvicule fórte scurte abruptŭ atenuate*, la basă ciliate şi *în internŭ barbulate*, duplu maĭ lungĭ decât calicele aristatŭ. Filamentele ciliate, la basă dilatate, cele alterne abruptŭ atenuate. Valvulele şi capsulele pĕróse. Rădĕcina perenală.

In centrulŭ Transilvanieĭ, pre coline cu tufişurĭ.

După G. aconitifolium L'Her.

G. cærulatum Schur En. Tr. 136. (**G. aconitifolium** Kotschy Zool. bot. Ges. III, 64.— Fuss Fl. Tr. 138, non L'Her.). G. cerulatŭ. Rhizoma îngroşată,

orizontală, cu fibre valide. Tulpina de la mijlocŭ dichotomŭ—însă puţinŭ ramificată, de 25—60 cm. lungă. Foile palmatŭ-7-partite, după circumferinţă suborbiculare, pre pagina inferióră maĭ palide, cu nervĭ îngroşaţĭ, pre marginĭ pĕróse, cele inferióre fórte lungŭ peţiolate, cele mediĭ subpeţiolate, cele supreme sessile, segmentele incisŭ-dentate. Florile solitare, orĭ câte douĕ, erecte, *petalele* obovate, cuneatŭ-îngustate, la basă barbulate, la vêrfŭ emarginate şi crenulate, duplu maĭ lungĭ decât calicele, *elegantŭ cerulee* şi *purpuriĭ-striate*. Sepalele ovatŭ-oblongĭ, 3-nervóse, aristate, pelucidŭ-marginate, carpelele cu perĭ scurţĭ neglanduloşĭ substrigóse. *Tulpina* în partea inferióră glabriusculă, în *cea superióră dimpreună cu penduculiĭ îndesuitŭ albŭ-pĕrósă*.

Planta are după exteriorŭ asemĕnare cu *G. pratense* L. e însă multŭ maĭ gracilă, florile de jumĕtate maĭ micĭ, nerviĭ sepalelorŭ detrecŭ în ariste valide, scurte.

De *G. aconitifolium* L'Her. se póte la prima vedere distinge prin corola elegantŭ cerulee.

Pre localităţĭ erbóse şi cam umbróse, pre munţiĭ din sudulŭ Transilvanieĭ.

ERODIUM L'Herit. in Ait. hort. Kew. II, 414. in DC. Fl. Fr. IV, 838. Erodiu. Vulg. Pliscŭ, Pliscului cocóreĭ.

După E. ciconium Willd.

E. serotinum Stev. in Mem. Acad. Petrop. III, 1810, p. 297, tab. 15, f. 2.—Janka in Linn. XXX, 561. E serotinŭ. Planta puţinŭ pĕrósă. Tulpinele ramificate, difuse. *Foile 3-secte*, segmentele sessile, segmentulŭ terminalŭ 3-fidŭ, segmentele laterale subifide, laciniile tóte subincise. Penduculiĭ multiflorĭ. Petalele duplu maĭ lungĭ decât calicele lungŭ aristatŭ. *Filamentele fertile glabre, de la basă până la vêrfŭ membranaceŭ marginate.*

Pre câmpia Transilvanieĭ în apropierea comuneĭ Fărăgăŭ.

RUTACEÆ JUSS.

HAPLOPHYLLUM Juss. Mem. Mus. XVI, 464. Haplofilŭ

Aparţine la familia *Rutaceæ*. Endocarpiulŭ capsuleĭ nesolubilŭ de sarcocarpiŭ.

Diferă de genulŭ *Ruta* L. gen. prin florile tóte conforme, quinarie. Petalele neungviculate. Stilulŭ la basă întregŭ (nedivisŭ). Calicele persistentŭ.

H. Biebersteinii Spach in Ann. Scienc. Nat. 3, ser. XI, 1849, 178. **Ruta linifolia** Maly En. 324 quo ad. pl. transsilvanicum. — **Haplophyllum Bux-**

baumii Schur En. Tr. 140, non [Poir].) H. luĭ Bieberstein. Rădĕcina multicaule. Tulpinele de 24—40 cm. lungĭ, în partea superióră scurtŭ vilosŭ-pubescente. *Foile simple*, oblongĭ, la basă atenuate, pubescente, pelucidŭ-punctate. Florile corymbóse, galbine, mirositóre. Petalele eliptice. Sepalele ovate, acute, pre dosŭ pĕróse, de totŭ întregĭ, pre marginĭ glabre. Capsulele glabre, tuberculate.

Pre coline lutóse şi cu tufişurĭ în câmpia Transilvanieĭ.

PAPILIONACEÆ L. ORD. NAT.

GENISTA L. gen. Genistă. Vulg. Ginistră, Grozamă, Droghiţă.

După G. pilosa L. sp.

G. spatulata Spach Revis. Gen. Genista in Ann. Sciens, Nat. III, 1845, 128, 129. (**G. triangularis** Bmgt. Tr. II, 320, non Willd. — **G. transsilvanica** Schur En. Tr. 144. — **G. sericea** Schur En. Tr. 144, ex. loco natali, (non Wulf). — **G. Lydia** Aut. Tr. non Boiss.). G spatulată. Rădĕcina validă. *Cauduliĭ* recumbenţĭ, *angularŭ-striaţĭ*. Ramiĭ anotinĭ floriferĭ erecţĭ, simpli, încă angularŭ-striaţĭ. Foile linearŭ-lanceolate, spre ambele capete atenuate, la vêrfŭ acuminatŭ-mucronate, încă glabre, pre marginĭ scarióse şi ciliate. *Florile axilare, solitarie*, pedunculate, maĭ lungĭ decât foile lorŭ, pedunculiĭ egalŭ de lungĭ cu calicele. Calicele glabru neegalŭ 5 dentatŭ, denţiĭ subtriangularĭ, acuţĭ. Vexilulŭ ovatŭ, maĭ lungŭ decât carina. Corola palidŭ-galbină, de 3 orĭ maĭ lungă decât calicele. *Legumile glabre*, linearŭ-oblongĭ, spre basă îngustate, comprese, la vêrfŭ subitŭ acuminate şi mucronate.

Pre coline petróse şi cu tufişurĭ, în reg. inferióră.

A se adaoge la G. tinctoria L. sp.

Var. **G. oligosperma** Andræ Bot. Zeit. XI, 1853, 440 pro var. *G. tinctoriæ* (**G. rupestris, G. incubacea et G. alpicola** Schur En. Tr. 145. — **G. Sigeriana** Fuss Fl. Tr. 149.). Tulpina prostrată, în partea superióră puţinŭ pĕrósă, cu liniĭ elevate angulară, ramiĭ încă angularĭ, ascendenţĭ. Foile oblongŭ-lanceolate, orĭ oblongŭ-ovale, glabre pe marginĭ ciliate. *Florile la vêrfulŭ rămurelelorŭ indesuitŭ capitatŭ-agregate.* Pediceliĭ maĭ scurţĭ decât calicele glabru, pre marginĭ subciliaţĭ. Vexilulŭ subegalŭ cu carina. Corola şi legumele glabre. Planta nearmată. Foile stipulate. Diferă de *G. tinctoria* L. sp. prin înflorirea maĭ de timpuriŭ, florile evidentŭ maĭ marĭ, maĭ îndesuite, tulpina cu liniĭ elevate angulară, bracteele decrescente, însă conforme cu foile tulpineĭ.

Pre locurĭ muntóse stâncóse erbóse, în sudulŭ Transilvanieĭ.

A se adaoge la G. ovata W. K.

Var. **G Mayeri** Janka in Ö. b. Z. IX, 4. XIII, 256 Freyn Közlem. XIII, 127. Planta intermedie între *G. tinctoria* L. sp. şi *G. ovata* W. K.

Diferă de cea d'intâiŭ prin legumele tinere dispersŭ-pĕróse, iar de cea din urmă prin legumele deplinŭ mature glabre.

De ambele prin foile eliptice, până la 30 mm. late, prin racemulŭ terminalŭ simplu şi pauciflorŭ, apoĭ prin înflorirea de cu primăvéră. *G. tinctoria* L. sp. are legumele de totŭ glabre, foile multŭ maĭ înguste, — iar *G. ovata* W. K. are legumele îndesuitŭ hirsute.

La marginĭ de pădurĭ, prin tufişurĭ, în reg. inferióră.

CYTISUS L. gen. Citisŭ Vulg. Grozamă, Grozamă mare, Bobiţelŭ.

Observare. **C. Austriacus** L. sp. variază:

α. **C. albus** Hacq. Reise I, 49. (**C. leucanthus** W. K. Icon II, t. 132. — Bmgt. Tr. II, 348.— **C. microphyllus** Janka in Linn. XXX, 563, vix Boiss. Diagn. Ser. No. II, p. 5.—**C. obvallatus** Schur En. Tr. 147.). Tulpina erectă, ramificată, rămurelele cu perĭ setiformĭ erecţĭ, maĭ lungĭ decât periĭ tomentosĭ. Foliolele foilorŭ obovate, acumbentŭ-pĕróse. *Florile umbelatŭ-capitate numeróse, corola albă orĭ albinéţă.* Legumele hirsute.

Pre coline, prin tufişurĭ, lângă căĭ, în reg. inferióră.

β. **C. pallidus** Schrad. in DC. Prodr. II, 1825, 155. (**C. austriacus** Bmgt. herb. et Tr. II, 348, nec. non Aut. Tr. — **C. Heuffelianus** Schur En. Tr. 147.— Fuss Fl. Tr. 152, non Wierzb. — **C. banaticus** Gris. Iter No 4, p. 292). *Rămurelele cu perĭ setiformĭ* erecţĭ, maĭ lungĭ decât periĭ tomentoşĭ. Foliolele foilorŭ obovatŭ- orĭ obversŭ-lanceolate, acumbentŭ-pĕróse, periĭ dispersĭ.

Florile umbelatŭ-capitate, dela cincĭ până numeróse. *Corola palidŭ galbină.* Legumele hirsute.

Pre aceleaşĭ localităţĭ.

γ. **C. Rochelii** Wierzb. in Gris. Iter, 293. (**C. ambiguus** Schur En. Tr. 147.) Diferă de *C. pallidus* Schrad. prin foliolele foilorŭ înguste, aprópe lineare; iar *periĭ* rămurelelorŭ, ceĭ maĭ lungĭ setiformĭ, *patenţĭ.*

Totŭ pre aceleaşĭ localităţĭ.

δ. **C. Heuffelii** Wierzb. in Gris. Iter. 292. Tulpina erectă, fórte ramificată, pĕrósă. Foliolele foilorŭ lanceolatŭ-lineare, spre vêrfŭ maĭ late, acute, pre pagina inferióră maĭ îndesuitŭ, pre cea superióră maĭ dispersŭ-pĕróse, periĭ scurţĭ, acumbenţĭ. Florile *umbelatŭ-capitate, 2—5 la numĕrŭ. Corola săturatŭ-galbină. Legumele sericeŭ-pĕróse*, periĭ scurţĭ şi alipiţĭ.

Pre aceleaşĭ localităţĭ.

Observare. La C. **Austriacus** L. sp., care în forma sa tipică nu provine în Transilvania, e corola săturatŭ-galbină, întocmaĭ ca la *C. Heuffelii* Wierzb., însă legumele sunt hirsutŭ-pĕróse, periĭ patenţĭ, foile surŭ-pĕróse, periĭ alipiţĭ.

C. **aggregatus** Schur En. Tr. 149. (C. **capitatus** Bmgt. Tr. II, 347 et Aut. Tr. non Scop. Carn.). C. agregatŭ. Planta sufruticósă, de 0.90—1.26 m. lungă, fórte ramificată, ramiĭ erecţĭ, iarăşĭ ramificaţĭ, hirsuţĭ. Foliolele foilorŭ obovate, orĭ oblongĭ, pre ambele pagine alipitŭ şi îndesuitŭ-peróse. *Florile* la vêrfulŭ rămurelelorŭ 3—6—9, *umbelatŭ-agregate*, bracteate, *galbine*. Calicele oblongŭ, cu perĭ erectŭ-patulĭ hirsutŭ. *Legumele câlţosŭ-hirsute* (stuppeo-hirsutis).

Are asemĕnare cu C. **supinus** L. sp. α. (— C. **capitatus** Scop. et C. **prostratus** Scop. — Conf. Schedae ad flor. exs. Austro-Hung. III, 1884, p. 3—5), de care însă diferă prin exteriorulŭ şi prin tulpina maĭ robustă munită cu perĭ rigidiusculĭ, la urmă gălbiniĭ fórte îndesuiţĭ, cója ramilorŭ încă gălbinie, nicĭ când negriciósă, foliolele maĭ lungĭ.

Maĭ are asemĕnare şi cu C. **leucotrichus** Schur, de care diferă învederatŭ prin florile umbelatŭ-agregate (nu laterale).

La marginĭ de pădurĭ şi de tufişurĭ, în reg. inferióră şi în cea montană.

După C. hirsutus L. sp.

C. **elongatus** W.K. Icon. II, t. 183. C. elongatŭ. *Tulpina* erectă, *dimpreună cu ramiĭ gracilĭ, elongaţĭ şi necurvaţĭ cu perĭ erecţĭ şi alipiţĭ hirsută.* Peţioliĭ maĭ lungĭ decât foile, foliolele obovatŭ-oblongĭ, pre pagina inferióră suriŭ-pubescente, periĭ alipiţĭ. *Florile tóte laterale*, câte 3—6 neegalŭ-pedunculate. Calicele cu perĭ erecţĭ şi alipiţĭ hirsutŭ, labiulŭ superiorŭ 2-dentatŭ, denţiĭ diverginţĭ, celŭ inferiorŭ sub-3-dentatŭ. Legumele hirsute. Planta până la 1.26 m. lungă.

La marginĭ de pădurĭ şi prin tufişurĭ în partea sud-vestică a Transilvaniei în vecinătate cu Banatulŭ.

C. **leucotrichus** Schur in Ö. b. Z. X, 179 et in V. S. V. X, 1859, 60 pro var. C. hirsuti. (C. **supinus** Bmgt. Tr. II, 349 ex descript. et locis natalibus, etiam Aut. Tr. excepto Schur En. Tr. 148. — C. **hirsutus** Aut. Tr. non L.— C. **prostratus** Schur En. Tr. 149. — **Schedæ** ad fl. exs. Austro-Hung. III, 1884, 7 sub C. **elongato,** non W. K.).

După exteriorŭ are asemĕnare cu *C. elongatus* W. K., de care se destinge prin ramiĭ maĭ scurţĭ şi maĭ îngroşaţĭ, tulpina şi rămurelele îndesuitŭ-hispide, *peţioliĭ, foile şi calicele cu perĭ lungĭ şi patulĭ.*

La marginĭ de pădurĭ şi prin tufişurĭ, în reg. inferióră şi montană.

După C. ratisbonensis Schæff.

C. leiocarpus Kern. Ö. b. Z. XIII, 1863, 90. (**C. elongatus** Bmgt. Tr. II, 348 p. p. — **Andræ** Bot. Zeit.. XI, 441). C. leiocarpŭ. *Florile tóte laterale*, cam câte douĕ, scurtŭ pedicelate. Tulpinele decumbente, orĭ ascendente. Calicele oblongŭ. *Rămurelele și foile glabre*, orĭ cele tinere cu perĭ dispersĭ și alipițĭ. *Petalelele, ovariile și legumele de totŭ glabre.* Corola galbină. Vexilulŭ la mijlocŭ cu o maculă brună-purpurie (ca la *C. hirsutus L.*). Calicele verde, iar legumile negre și lucitóre.

Observare. **C. hirsutus** L. sp. are perositatea patentŭ-hirsută, asemenea și legumele sunt hirsute, orĭ la **C. falcatus** W. K numaĭ ciliate, iar **C. ratisbonensis** Schæff. are calicele și legumele sericee.

ONONIS L. gen. Ononidă. Vulg. Sulcină, Sudórea capuluĭ, Sudórea caluluĭ, Sălășitóre, Dărmotină.

A se adauge la O. hircina Jacq.

Var. **O. pseudohircina** Schur En. Tr. 150. (**O. spinosa** Bmgt. Tr. II, 323 ex descr. et Aut. Tr. non L. — **O. hircina** β. spinescens Ledeb. Ross, I, 513. — **O. repens** Aut. Tr. non L. — **O. antiquorum** Schur En. Tr. 149 non L.). Diferă de forma gen. prin rămurelele terminate cu câte unŭ spinŭ validŭ și elongatŭ.

Pre coline marĭ lângă căĭ, în reg. inferióră.

ANTHYLLIS L. gen. Antilide. Vulg. Vătămĕtóre, Érbă de vătămŭ, Renolare, Érba raneĭ.

In Transilvania provinŭ următórele 4 speciĭ: **A. Vulneraria** L., **A. polyphylla** Kit., **A. calcicola** Schur și **A. montana** L., ale cărorŭ diagnose urméză aci, din causă că caracterele basate numaĭ pre colórea florilorŭ, carĭ de mulțĭ autorĭ se folosescŭ pentru destingerea speciilorŭ, sunt falace.

A. Vulneraria L. sp. Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. II, 1882, p. 13. (**A. Vulneraria** α. supina Bmgt. Tr. II, 325, p. p. — **A. Dillenii** Fuss Fl. Tr. 155, p. p. — **A. platyphylla** Schur En. Tr. 150 ex. locis natalibus).

A. vulgară. *Tulpina până sus foliată, foile inserte în distanțe aprópe egale pre întrégă lungimea tulpineĭ. Tulpina în partea superióră*, asemenea și foile tulpinale pre pagina inferióră cu perĭ micĭ și alipițĭ *surŭ-sericee.* Bracteele ceva maĭ scurte decât capituliĭ florilorŭ. Calicele fructiferŭ duplu maĭ lungŭ decât latŭ, cu perĭ erectŭ-patențĭ și moĭ sericeŭ-vilosŭ. Disculŭ vexiluluĭ de 7 mm. lungŭ. Legumele preste totŭ turgide, de 5 mm. lungĭ. *Colórea flori-*

lorŭ variabilă, când tóte coro'ele sunt aurii, când maĭ deschisŭ orĭ maĭ întunecatŭ-roşĭ. Planta maĭ până la 50 cm. înaltă.

Pre localităţĭ erbóse, în reg. inferiórĕ.

A. polyphylla Kit. apud Seringe in DC. Prodr. II, 170. A. multifoliotă. *Tulpina până sus foliată, foile inserte în distanţiĭ aprópe egale pre întrégă lungimea tulpineĭ. Tulpina* în partea superióră cu perĭ alipiţĭ şi patenţĭ *albŭ-tomentósă, în partea inferióră* dimpreună cu foile tulpinale pre pagina inferióră cu perĭ patenţĭ *îndesuitŭ-vilósă.* Bracteele de lungimea capituluĭ florilorŭ. Calicele fructiferŭ oblongŭ, aprópe tubuliformŭ, cu perĭ patenţĭ albĭ indesuitŭ-vilosŭ. Disculŭ vexiluluĭ de 6 mm. lungŭ şi de 5 mm. latŭ. Legumele numaĭ preste seminţe tare turgide. Colórea florilorŭ variabilă ca şi la *A. Vulneraria* L. Tulpina până la 50 cm. înaltă.

Pre coline lutóse, în reg. inferiórĕ.

A. calcicola Schur En. Tr. 150 pro var. **A. Vulnerariæ**. (**A. Vulneraria** α. supina Bmgt. Tr. II. 325 quo ad pl. alpinam. — **A. alpestris** Schur V. S. V. X, 144). A. calcicolă. *Tulpina numaĭ în partea inferióră foliată*, în cea superióră fără foĭ, prin urmare capituliĭ florilorŭ lungŭ pedunculaţĭ. Planta multŭ maĭ mică, glabriusculă, lucitóre. Capituliĭ florilorŭ maĭ micĭ ca la speciile precedente. *Florile albe, orĭ gălbinii, până citrine.* Foile radicale simple, ovate, fórte lungŭ peţiolate, cele tulpinale încă întregĭ, orĭ numaĭ puţinŭ laciniate, cele supreme încă aşà, până ternate, foliólа terminală maĭ mare.

Pre localităţĭ stâncóse saŭ petróse, în reg. subalpină şi alpină.

A. montana L. sp. A montană. *Tulpina numaĭ în partea inferióră foliată*, în cea superióră nudă, prin urmare capituliĭ florilorŭ lungŭ pedunculaţĭ. Planta încă mică. *Florile purpurii.* Foile tóte penate, foliólele aprópe egale, vilóse. Calicele încă vilosŭ. Vexilulŭ violetŭ-maculatŭ.

Pre localităţĭ petróse erbóse, în reg. alpină pre munţiĭ Bucegĭ şi Piatra-mare.

MELILOTUS Tourn. Inst. Melilotŭ. Vulg. Sulcină, Sufulfŭ, Trifoiŭ mare, Molotru.

După M. cærulea Lam.

M. procumbens Bess. En. 30. (**M. cærulea** Bmgt. Tr. II, 368 et Aut. Tr. quo ad pl. spont. non Lam. Dict. — **Trigonella Besseriana** Sering apud DC. Prodr. 181. — **Melilotus cærulea** b. laxiflora Roch, Ban. 1828, 51, t. 14, f. 31.). M. procumbentŭ. *Florile* palidŭ-cerulee, *în racemĭ elongaţĭ, laxiflorĭ,* cu deosebire cele inferióre între sine distante. Aripile subegalŭ de lungĭ cu carina, însă maĭ scurte decât vexilulŭ. Legumele ovoideŭ-oblongĭ dela basă până la vêrfŭ vînosŭ-striate, subreticulate, rostrate cu stilĭ persistenţĭ, 1—2 sperme, de 3 orĭ maĭ lungĭ decât calicele. Stipuliĭ inferiorĭ de-

la basa ovată şi dentată subulaţĭ, ceĭ superiorĭ lanceolaţĭ. Foliólele foilorŭ infime rombeŭ-ovate, ale celorŭ superióre oblongŭ-lineare, tóte acute şi acutŭ-serrate. Tulpinele lungĭ până la 1.80 m. procumbente orĭ ascendente.

Prin fênaţe, lângă pârae, pre localităţĭ sărate saŭ părăginite, în reg. inferióră.

Observare. M. *cœrulea* Lam. Dict. are racemiĭ floriferĭ şi şi fructiferĭ îndesuiţĭ, subrotundĭ orĭ ovalĭ.

TRIFOLIUM L. gen. Trifoiŭ. Vulg. Códa mâţeĭ, Papanaşŭ.

După Tr. pratense L. sp.

Tr. expansum W. K. Icon. III, 1812, t. 237. (**T. diffusum** Bmgt. Tr. II, 372, non Ehrh.). Tr. espansŭ. Spicele florilorŭ globóse, la urmă ovate, solitarĭ, la basă involucrate. *Tubulŭ caliceluĭ cu 10 nervĭ, vilosŭ*, denţiĭ filiformĭ, ciliaţĭ, erecţĭ, ceĭ 4 superiorĭ maĭ scurţĭ decât tubulŭ şi decât jumĕtatea coroleĭ, dentele infimŭ duplu maĭ lungŭ decât ceĭ-lalţĭ. *Aripile coroleĭ egalŭ de lungĭ cu carina. Stipuliĭ oblongĭ, succesivŭ escurenţĭ în unŭ cuspide subulatŭ. Foliólele foilorŭ* ovatŭ-oblongĭ, orĭ oblongĭ de totŭ întregĭ, orĭ obsoletŭ denticulate, şi dimpreună cu *tulpinele* procumbente orĭ ascendente *patentŭ-pĕróse. Rădĕcina perenală, fórte ramificată.* Tulpinele de 45—65 cm. lungĭ fórte ramificate şi difuse. Spicele marĭ. Corola purpurie.

Pre localităţĭ erbóse umede în reg. inferióră.

Observare. *Tr. pratense* L. sp. diferă prin spicele maĭ micĭ cam câte 2, *stipuliĭ* încă maĭ micĭ, *abruptŭ aristaţĭ* aripile mai lungĭ decât carina, tulpinele maĭ puţinŭ ramificate şi pĕrositatea acumbentă.

Tr. medium L. sp. diferă prin calicele glabru, spicele globóse, nude (adecă pedunculate şi la basă fără foĭ involucrale).

Tr. pallidum W. K. diferă prin corola albă, orĭ palidŭ-rosee, tulpina erectă şi rădĕcina anuală, orĭ bienală, fusiformă.

După Tr. medium L. sp.

Tr. Sarosiense Hazsl. Ejsz. Magy. 1864. 76. (**Tr. medium** var. Banaticum Borbás M. N. L., 1886, 115, vix Heuff.). Tr. şarosiensŭ. Spicile globóse, la urmă ovate, solitare, la basă nude. *Tubulŭ caliceluĭ cu 20 nervĭ*, glabru, orĭ fórte puţinŭ pĕrosŭ, denţiĭ filiformĭ, ciliaţĭ, erecţĭ, ceĭ 4 superiorĭ egalŭ de lungĭ cu tubulŭ, însă numaĭ de jumĕtate câtŭ corola, celŭ infimŭ puţinŭ maĭ lungŭ. *Stipuliĭ lanceolaţĭ, acuminaţĭ. Foliólele foilorŭ eliptice*, de totŭ întregĭ, orĭ obsoletŭ-denticulate. Tulpinele de circa 32 cm. lungĭ, procumbente

orĭ ascendente, ramificate, dimpreună cu foliólele subglabre. Spicele marĭ. Corola purpurie. Rhizoma cilindriformă, repentă.

Are după esteriorŭ mare asemĕnare cu *Tr. medium* L. sp., de care însă se deosebesce prin tubulŭ caliceluĭ, care are 20 nervĭ.

Conf. Neilreich Ungar. Diagn. p. 35.

Pre localitățĭ cu pădure din reg. inferióră zona superióră până în reg. montană, cu deosebire în partea sudvestică a Transilvanieĭ.

T. Rodnense Porcius ined. T. de Rodna. Spicele globóse, la urmă ovate, solitarie, arare-orĭ câte două, la basă învolucrate, maĭ rarŭ nude (scurtŭ pedunculate). *Tubulŭ caliceluĭ cu 12—18 nervĭ*, glabru, orĭ puținŭ pubescentŭ, dențiĭ filiformĭ, ciliațĭ, erecțĭ, ceĭ 4 superiorĭ egalŭ de lungĭ cu tubulŭ, orĭ puținŭ și maĭ lungĭ, însă numaĭ de jumĕtate câtŭ corola, celŭ infimŭ ceva maĭ lungŭ. Partea liberă a stipulilorŭ lanceolată, acuminată, (întocmaĭ ca la *T. medium* L.). Foliólele (foilorŭ) eliptice, de totŭ întregĭ, orĭ obsoletŭ-denticulate, pre ambele pagine glabre, orĭ și pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ puținŭ pĕróse, pre marginĭ ciliate. Tulpina procumbentă, orĭ ascendentă, puținŭ ramificată, glabră, de 30—60 cm. lungă. Spicele marĭ. Corola purpurie. Rhizoma perenală, maĭ multŭ maĭ puținŭ ramificată, lungŭ repentă.

La marginĭ de pădurĭ frondóse, în reg. montană, în apropiere de opidulŭ Rodna la nordostulŭ Transilvanieĭ, solŭ de trachitŭ și în societate cu *Tr. medium* L. maĭ rarŭ și cu *T. pratense* L.

Până acum uniculŭ locŭ de proveninţă în acéstă țară. Am vĕḑutŭ acéstă specie colectată și din Bucovina.

Observare. Convine cu **T. Sarosiense** Haszl. La acésta e însă tubulŭ caliceluĭ cu 20 nervĭ compleţĭ, pre când la planta nóstră, deși am visitatŭ un numĕr fórte mare de specimine, am aflatŭ numĕrulŭ nervilorŭ numaĭ de la 12—18.

După T. arvense L. sp.

T. gracile Thuill. Fl. Par. ed. II, 1799, 383. T. gracilŭ. Spicele solitare, la începutŭ ovate, maĭ târḑiŭ oblongŭ-cilindriforme. scurte, (de 4—11 mm. lungĭ), la basă nude. *Calicele* cu 10 nervĭ, *glabru*, arare-orĭ cu pĕrĭ dispersĭ, *dențiĭ* subulatŭ-setaceĭ, încă *glabri*, aprópe egalĭ de lungĭ, patulĭ, fără nervĭ, *maĭ lungĭ decât corola*, — gâtulŭ obsoletŭ-pĕrosŭ. *Foile glabre*, linearŭ-cuneate (până la 2—2 $^1/_2$ mm. late), de totŭ întregĭ, orĭ în partea dinainte puținŭ denticulate. Partea liberă a stipulilorŭ la foile inferióre lanceolată, la foile superióre ovată, glabră. *Tulpina rubelă*, procumbentă, orĭ ascendentă, orĭ și erectă, patentŭ-ramificată, de 2—15 cm. lungă, *glabră, ramiĭ încă glabri*. Co-

rola albă, denţiĭ caliceluĭ de colóre violacee. Penduculuŭ spicelorŭ aprópe capilarŭ, glabru. Rădĕcina anuală.

Planta gracilă are în cât-va asemĕnare cu *T. arvense* L. Acésta însă diferă prin tulpina maĭ robustă şi maĭ înaltă, spicele maĭ gróse şi maĭ lungĭ (până la 3 cm.), cilindriforme, cu deosebire însă prin tubulŭ şi denţiĭ caliceluĭ indesuitŭ vilosĭ, apoĭ prin indumentulŭ pĕrosŭ alŭ tulpineĭ şi alŭ pedunculilorŭ spicelorŭ.

In valea Haţeguluĭ pre locurĭ nesipóse lângă rîulŭ Streiulŭ, între comunele Ohoba de sub pétră, Ciopea şi Covragiŭ, în societate cu *T. rubellum* Jord.

Conf. Aufzähl. d. in Ung. u. Slav. bish. beobacht. Gefæsspfl. Nachtr. u. Verbess. v. A. Neilreich, Wien, 1870, p. 103.

T. rubellum Jord. Pugill. pl. nov. 1852, 57. T. roşieteeŭ. Spicele solitare, la începutŭ ovate, maĭ târdiŭ oblongŭ-cilindiforme, scurte, (de 4—11 mm. lungĭ) la basă nude. *Calicele* cu 10 nervĭ, *scurtŭ pubescentŭ*, *denţiĭ* subulatŭ-setaceĭ, violaceĭ, aprópe egalŭ de lungĭ, patulĭ, *lungŭ- şi rarŭ-pĕroşĭ* fără nervĭ, *maĭ lungĭ decât corola*, gâtulŭ glabru, orĭ obsolelŭ-perosŭ. Foile linearŭ-cuneate (până la 2—2 ½ mm. late), de totŭ întregĭ, orĭ la partea dinainte puţinŭ denticulate, pre ambele pagine glabre, pre marginĭ maĭ rarŭ orĭ maĭ indesuitŭ scurtŭ ciliate. Partea liberă a stipulilorŭ la foile inferióre lanceolată, la foile superióre ovată, lungŭ şi rarŭ ciliată. *Tulpina rubelă*, procumbentă, orĭ şi erectă, patentŭ-ramificată, de 2—15 cm. lungă, *în partea inferióră* glabră, în cea *superióră dimpreună cu ramiĭ cu perĭ dispersĭ erectŭ-patulĭ*. Corola albă. Pedunculiĭ spicelorŭ aprópe capilarĭ, glabri. Rădĕcina anuală.

Totŭ la un locŭ cu *T. gracile* Thuill., cu care după esteriorŭ are mare asemĕnare.

După Tr. montanum L. sp.

Tr. ambiguum M. B. Taur.-Cauc. II, 1808, 208. Tr. ambiguŭ. Spicele subglobóse, la urmă eliptice, la basă nude. Pediceliĭ de 2—3 orĭ maĭ scurţĭ decât tubulŭ caliceluĭ, ceĭ defloraţĭ deflecţĭ. *Calicele* numaĭ de jumĕtate câtŭ corola, *la vêrfŭ şi la basă puţinŭ pĕrosŭ în cea-laltă parte glabru*, denţiĭ subegalĭ, lanceolatŭ-subulaţĭ, divaricaţĭ. Stipuliĭ ovaţĭ, acuminaţĭ, emarcidĭ. Foliólele foilorŭ eliptice, până latŭ-eliptice, acutŭ-serrulate, glabre. Tulpina repentă, numaĭ în partea superióră puţinŭ pubescentă, orĭ şi preste totŭ glabră. Diferă de **Tr. montanum** L. sp. prin statura maĭ robustă, florile maĭ marĭ, calicele în cea maĭ mare parte glabru (nu subvilosŭ), foliólele duplu până triplu maĭ late, de totŭ glabre (nu pĕróse pre pagina inferióră), ve-

nele transversale maĭ puţinŭ îndesuite, egale, şi nu îngroşate, tulpina glabriusculă, numaĭ la vêrfŭ cu perĭ moĭ, dispersĭ (nu dela basă până la vêrfŭ pěrósă).

Pre câmpia Transivanieĭ, la comuna Fărăgăŭ. Janka in Linn. XXX, 563.

După Tr. repens L. sp.

Tr. glareosum Schleich. Cat. ed. 1821, 35. (**Tr. pallescens** Aut. Tr. non Schreb. — **Tr. cæspitosum** Schur En. Tr. 158, non Reynier. — **Tr. repens** β. prostratum, minimum Porcius Distr. Năs. — **Tr. glaciale** Porcius M. N. L. IX, 126). Tr. glacialŭ. Tulpinele cespitóse, prostrate, radicante, de 6—15 cm. lungĭ, tare ramificate. Foile scurtŭ peţiolate, foliólele obcordate, micĭ (de circa 5 mm. în diam.), acutŭ-serrate. Stipuliĭ subpeluciḑĭ, purpuriŭ striaţĭ, apendiculiĭ ovatŭ-acuminaţĭ. Capituliĭ florilorŭ axilarĭ, peduncuiliĭ duplu maĭ lungĭ decât foile lorŭ, pediceliĭ egalŭ de lungĭ cu calicele, ceĭ defloraţĭ deflecţĭ. Denţiĭ caliceluĭ lanceolatŭ-subulaţĭ, subegalŭ de lungĭ cu tubulŭ. *Florile albe orĭ palidŭ-gălbiniĭ*, uscate maĭ gălbiniĭ. *Calicele* de 4 orĭ maĭ scurtŭ decât corola, pre *partea externă cu o zonă diametrală de colóre violacee.*

Are un aspect ca *Tr. repens* L. sp. în miniatură şi provine numaĭ în reg. alpină la locurĭ petróse.

După Tr. elegans Sav.

Tr. angulatum W. K. Icon. I, t. 27, 1800.—Bmgt. Tr. II, 370. Tr. angularŭ. Capituliĭ florilorŭ globoşĭ laxĭ. Peduncuiliĭ axilarĭ, subegalŭ de lungĭ cu foile lorŭ. *Pediceliĭ defloraţĭ deflecţĭ, ceĭ interiorĭ egalŭ de lungĭ cu tubulŭ caliceluĭ, orĭ şi puţinŭ maĭ lungĭ.* Calicele glabru, gâtulŭ denudatŭ, *denţiĭ* subulaţĭ, dreptĭ, subegalĭ, *maĭ lungĭ decât jumĕtatea coroleĭ.* Tulpinele decumbente, glabre. Stipuliĭ ovatŭ-lanceolaţĭ, acuminaţĭ. Foliólele foilorŭ obovate, orĭ obcordate, mucronatŭ-denticulate. Rădĕcina anuală. Tulpinele ramificate, difuse, de 15 — 64 cm. lungĭ. Capituliĭ micĭ, la deflorare, din causa pedicelilorŭ deflecţĭ, obversŭ-umbeliformĭ. *Corola roşietică.*

Prin fénaţe la locurĭ sărate, în reg. inferióră.

GLYCYRRHIZA L. gen. Gliciriză. Vulg. Dulcişóră, Lemnŭ dulce, Rădĕcină dulce, Érbă dulce.

G. glandulifera W. K. Icon. I, t. 21. G. glanduliferă. Foile neîmpărechiatŭ-penate, foliólele ovatŭ- orĭ oblongŭ-lanceolate, obtuse, orĭ emarginate, pre pagina superióră glabre, pre cea inferióră glutinóse. *Peţiolulŭ comunŭ ne-*

marginatŭ. Stipuliĭ fórte micĭ, caducĭ. *Spicele elongate, laxe,* axilare, pedunculate, maĭ scurte decât foile lorŭ. *Legumele* semiobovate, 2—4 sperme, *cu sete scurte, îngroșate* și *glandulifere,* care maĭ la urmă se împetrescŭ. Tulpina de 60—95 cm. înaltă, pubescentă. Corola violacee.

Pre coline erbóse în apropiere de opidulŭ Oreștia.

Observare. **G. glabra** L. sp. are legumele glabre.

G. echinata L. sp. G. ghimpósă. Foile neîmperechiatŭ-penate, foliólele eliptice, orĭ ovatŭ-lanceolate, mucronate, glabriuscule, pre pagina inferióră impresŭ-reșinosŭ-punctate. *Pețiolulŭ comunŭ marginatŭ.* Stipuliĭ lanceolatŭ-subulațĭ. *Spicele globosŭ-capitate, fórte indesuite,* axilare, fórte scurtŭ pedunculate. *Legumele* ovale, subbisperme, *cu sete lungĭ neglandulóse,* care la urmă se împetrescŭ, sunt punginte și echinate. Tulpina de 30—65 cm. înaltă, pubescentă. Corola palidŭ-violacee.

Lângă pârae, pre localitățĭ inundate, în reg. inferióră.

ASTRAGALUS L. gen. Astragalŭ. Vulg. Unghia găineĭ.

Dupĕ Phaca astragalina DC. (Astragalus alpinus L. sp.)

A. linearifolius Pers. Synops. II, 336. (**A. arenarius** et **A. Hypoglottis** Schur En. Tr. 163, non L. — **A. aduncus** Janka in Linn. XXX, 564, non M. B. — **A. dacicus** Heuff. Ban. 57). A. cu foĭ lineare. Planta cespitósă, ramificată. *Tulpinele erecte,* flexuóse, cele tinere sericeŭ-pubescente, pubescenția tare mĕruntă și alipită, maĭ târḑiŭ glabrescente. *Stipuliĭ oblongŭ-lanceolațĭ,* ceĭ inferiorĭ liberĭ, ceĭ supremĭ concrescuțĭ între sine și oposițĭ foilorŭ. Foile multijugate, foliólele linearŭ-oblongĭ, obtuse. Spiculele capitatŭ-racemóse, pedunculŭ comunŭ multŭ maĭ lungŭ decât foile. Bracteele subulate. Calicele scurtŭ dentatŭ și sericeŭ-pubescentŭ. Vexilulŭ linearŭ-oblongŭ, emarginatŭ, subduplu maĭ lungŭ decât aripile. *Legumele sessile în calice,* erectŭ-patule, oblongŭ-cilindriforme, acuminate și alipitŭ pĕróse. Florile purpurascente.

Pre localitățĭ petróse saŭ nĕsipóse, în reg. inferióră.

Dupĕ A. asper Jacq. și înainte de sect. II. Tragacanthæ.

A. dasyanthus Pallas Iter III, 1776, 749. (**A. eriocephalus** W. K. Icon. I, t. 46. Bmgt. Tr. II, 360.). A. dasiantŭ. *Intréga plantă vilósă.* Tulpina erectă orĭ ascendentă abreviată, până aprópe lipsindŭ, și în casulŭ din urmă foile și pedunculiĭ sunt basilarĭ. Stipuliĭ triangularĭ, orĭ lanceolațĭ, liberĭ. Foile cu 10—18 pĕrechĭ de foliólе, foliólele ovale. *Spicele globosŭ-capitate,* multiflore, îndesuite, pedunculiĭ maĭ scurțĭ decât foile. *Legumele* ovatŭ-triquetre,

umflate, *vilóse, erectŭ-patule.* Tulpina îngroşată până la 20 cm. lungă, maĭ scurtă decât pedunculiĭ şi foile. Corola mare, de 22—26 mm. lungă, săturatŭ citrină.

Pre coline şi pre fénaţe nĕsipóse, în reg. inferióră.

După A. exscapus L. Mant.

A. Transsilvanicus Barth. apud Schur Phytogr. 1876, 184. — Janka Term. Füz. VIII, 307. — **A. exscapus** Bmgt Tr. II, 362 et Aut. Tr. non L. Mant. A. transilvanicŭ. *Planta fără tulpină*, tare vilósă. Stipuliĭ adcrescuţĭ peţiolilorŭ. Foile cu 12—18 părechĭ de folióle, foliólele ovale (de 18—30 mm. lungĭ şi de 10—13 mm. late). Florile dispuse pre unŭ pedunculŭ radicalŭ tare scurtŭ, pediceliĭ ceva maĭ scurţĭ decât calicele. Calicele glabru, denţiĭ subulaţĭ, subegalŭ de lungĭ cu tubulŭ, pre marginĭ lungŭ ciliaţĭ. Corola glabră, sulfurie (de 25 mm. lungă), vexilulŭ maĭ lungŭ decât aripile. *Legumele* vilóse (de 14—17 mm. lungĭ), ovate, acuminate, *lungŭ rostrate, rostrulŭ la vêrfŭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ circinatŭ-convolutŭ.*

Diferă de *A. exscapus* L. Mant., care nu provine în Transilvania, cu deosebire prin o statură maĭ înaltă (de 25—30 cm.), foliólele încă multŭ maĭ marĭ, florile şi legumele asemenea maĭ marĭ.

A. exscapus L. Mant. e plantă maĭ mică, are foliólele numaĭ de 4—6 mm. lungĭ şi de 2—3 mm. late, florile de 20 mm. lungĭ, legumele de 6 mm. lungĭ, acuminatŭ-mucronate (nu rostrate).

Pre coline nĕsipóse şi pre unele locurĭ de fênaţe în câmpia Transilvaniel.

OXYTROPIS DC. Oxitropŭ. Vulg. Luntrişóră, Luntricică.

După O. campestris DC.

O. sericea DC. Prodr. II, 276 pro var. O. uralensis. (**O. uralensis** Bmgt. Tr. II, 356 ex descript.—Schur En. Tr. 162.— **O. Halleri** Aut. Tr. non Bunge.— **O. velutina** Schur En. Tr. 162.) O. sericeŭ. Planta fără tulpină foliată. Scapulŭ erectŭ, maĭ lungŭ decât foile basilare, în partea inferióră cu perĭ albĭ alipiţĭ, în cea superióră încă cu perĭ albĭ alipiţĭ, apoĭ şi cu perĭ negri alipiţĭ şi şi patulĭ, toţĭ indesuiţĭ. *Foile* penate, foliólele numeróse (circa 12 părechĭ), ovatŭ-oblongĭ, acute, *pre ambele pagine sericee.* Stipuliĭ maĭ până la jumĕtate concrescuţĭ cu peţioliĭ, ovaţĭ, lungŭ acuminaţĭ, pre partea esternă indesuitŭ pĕroşĭ. Florile în o spică ovată erectiuscule. Peţioliĭ, bracteele şi calicele hirsutŭ-viloşĭ, periĭ lungĭ şi patenţĭ. Bracteele lanceolate, egalŭ de lungĭ cu

calicele, orĭ și maĭ lungĭ. Legumele erecte, ovate, umflate, acuminate, subbiloculare, vêrfulŭ recurvatŭ. *Florile lilacine.*

Pre vêrfurile munților la locurĭ stâncóse în sudulŭ și sudostulŭ Transilvanieĭ.

A se adaoge la O. montana DC.

Var. **O. Carpatica** Uechtr. in O. b. Z. XIV, 1864, 218—XVI, 1866, 319. (**O. montana** Bmgt. Tr. II, 356 et Aut. Tr. non DC.). Diferă de *O. montana* DC. prin colórea elegantŭ-cerulee a coroleĭ, legumele munite cu perĭ fórte scurțĭ și negri, devenindŭ legumele la urmă, prin dispariținnea acestorŭ perĭ, glabriuscule.

La *O. montana* DC. tipică este corola rosee, iară uscată cerulescentă, apoĭ pĕrositatea legumelorŭ persistă neschimbată și la maturitatea lorŭ.

Pre localitățĭ petróse însă erbóse, în reg. alpină.

ONOBRYCHIS Tourn. Onobrihŭ. Vulg. Sparsetă, Esparsetă.

După O. arenaria DC.

O. Transsilvanica Simk. Term. Füz. X, 1886, 180. (**O. montana** Bmgt. Tr. II, 364 et Aut. Tr. non DC. Fl. Fr. IV, 611). O. transilvanicŭ. Diferă de *O. arenaria* DC. prin provenința pre munțĭ, legumele maĭ micĭ, areolele încă maĭ micĭ, aculeiĭ areolelorŭ fórte micĭ, orĭ și lipsindŭ, aculeiĭ cresteĭ încă micĭ, maĭ adese-orĭ dreptĭ și nu subulațĭ.

Pre localitățĭ erbóse petróse, în reg. subalpină și alpină cu deosebire în sudulŭ Transilvanieĭ.

LATHYRUS L. gen. Latirŭ. Vulg. Linte, Lintea pratuluĭ, Linte de praturĭ, Măzeriche.

După L. pratensis L. sp.

L. Hallersteinii Bmgt. Tr. II, 333. (**L. pratensis** b. **grandistipulatus** Roch. Ban. f. 35. — Heuff. Ban. 61). L. luĭ Hallerstein. Pedunculiĭ pauciflorĭ, subegalŭ de lungĭ cu foile. Florile racemóse, la vêrfŭ cernue, unilaterale. Foile cu 1—3 părechĭ de foliόle, foliólele maĭ înguste decât stipuliĭ. *Stipuliĭ marĭ hastațĭ.* Legumele linearŭ-oblongĭ, oblicŭ-vênóse, vênele prominule. Semințele netede, globóse. Dințiĭ caliceluĭ de totŭ glabru subegalĭ, lanceolatŭ-acuminațĭ. *Tulpinele simple*, angulare. Rhizoma repentă. Florile galbine.

Diferă de *L. pratensis* L. sp. prin tulpina maĭ adese-orĭ simplă și cu deo-

sebire prin stipuliĭ marĭ şi hastaţĭ (nu sagitaţĭ ca la *L. pratensis)*, racemiĭ pauciflorĭ. Tulpina de circa 30 cm. înaltă şi infloresce maĭ de timpuriŭ decât *L. pratensis.*

Prin pădurĭ rărite şi tufişurĭ la locurĭ erbóse, în reg. inferióră şi montană.

OROBUS L. gen. Orobŭ. Vulg. Robie, Măzeriche

După O. albus L. fil.

O. pallescens M. B. Taur.-Cauc. II, 1808, 153. III, 1819, 463. (**O. canescens** Aut. Tr. non L. fil.) O. palidŭ. Tulpina angulară, simplă. Foile cu 2—4 părechĭ de folióle, foliólele linearŭ-lanceolate. Stipuliĭ semisagitaţĭ, maĭ lungĭ decât basa foliólelorŭ inferióre. *Stilulŭ la vêrfŭ dilatatŭ în o figură rombee.* Rădĕcina ramificată (însă nu fasciculatŭ-tuberosă). Planta subtilŭ pubescentă. Tulpina de circa 30 cm. înaltă. Corola albă trăgêndŭ puţinŭ în gălbiniŭ.

Pre câmpurĭ de fênaţe, în reg. inferióră.

După O. niger L. sp.

O. lævigatus W. K. Icon. III, 1812, t. 243. (**O luteus** Bmgt. Tr. II, 327 et Aut. Tr. non L. — **O. ochroleucus** Bmgt. Tr. II, 330 ob foliis 4-jugis et locis natalibus, non W.K. — **O. glaberrimus** Schur V. S. V. X, 97 et En. Tr. 174. — **O. montanus** Czetz Erd. Mus. VI, 18, vix Scop.). O. netedŭ. *Planta de totŭ glabră.* Tulpina de 60 cm. orĭ şi maĭ înaltă, fórte ramificată, ramiĭ divaricaţĭ. Foile sub 4-jugate, foliólele eliptice, orĭ oblongĭ, acute, pre pagina inferióră glauce. *Stipuliĭ* semisagitaţĭ, de totŭ întregĭ, *fórte micĭ*, multŭ maĭ scurţĭ decât peţioliĭ foilorŭ. Racemiĭ laxiflorĭ, florile galbine. Caliciele de 3 orĭ maĭ scurtŭ decât tubulŭ coroleĭ, *dinţiĭ toţĭ fórte scurţĭ, mucroniformĭ.* Stilulŭ linearŭ, numaĭ la vêrfŭ barbulatŭ. Legumele complanate, sublineare, oblicŭ-acuminate.

Prin poienĭ, în reg. montană şi subalpină.

O. Transsilvanicus Sprengl Syst. III, 260. (**O. lævigatus** Bmgt. Tr. II, 329, non W. K.) O. transilvanicŭ. Diferă de specia precedentă prin *tulpina subsimplă* şi *patentŭ-pĕrósă*, *stipuliĭ marĭ* (până la 2 cm. lungĭ), semisagitaţĭ, lacinia superióră oblongă, acuminată, — de 2—3 orĭ maĭ lungĭ decât peţioliĭ, dinţiĭ caliceluĭ ceĭ 3 inferiorĭ lanceolaţĭ, succesivŭ atenuaţĭ, maĭ lungĭ decât tubulŭ, calicele pĕrosŭ.

Prin tufişurĭ, în reg. inferióră.

ROSACEÆ JUSS.

SPIRÆA L. gen. Spircă. Vulg. Ferege, Barba Capreĭ, Crețuscă, Taulă, Oglice, Aglică, Teișorŭ, Ferige.

Dupĕ Sp. chamædryfolia L. sp.

S. crenata L. sp. S. crenată. *Foile* cuneate, obtuse de totŭ întregĭ, orĭ dinainte crenatŭ-serrate, la basă în pețiolĭ scurțĭ atenuate, manifestŭ- orĭ obsoletŭ-*3-nervóse*, pre marginĭ glabre, orĭ ciliate. Rămurelele rotunde, puberule, la urmă glabre. *Corymbiĭ* subhemisfericĭ, terminațĭ pre ramĭ anualĭ lateralĭ și foliațĭ, prin urmare *pedunculațĭ*. Staminele maĭ lungĭ decât petalele. Fruticulŭ de 30—95 cm. înaltŭ. Ramiĭ virgațĭ. Corymbiĭ micĭ. Petalele albe.

Diferă de **S. obovata** W. K., care încă are foile 3-nervóse, prin corymbiĭ pedunculațĭ (nu sessilĭ).

Pre coline la localitățĭ stâncóse și calcare. Se cultivă și prin grădinĭ.

A se adaoge la Sp. oblongifolia W. K.

Var. **S Picowiensis** Bess. (S. glabrescens Simk). Diferă de **S. oblongifolia** W. K., ale căreĭ foĭ tinere sunt pre pagina inferióră vilosule și numaĭ cele îmbĕtrânite glabrate, prin foile și cele tinere glabre, orĭ aprópe glabre.

Pre coline stâncóse, în reg. inferióră.

GEUM L. gen. Geŭ. Vulg. Crâncesŭ, Rădichióră, Cerencesĭ, Cuișoriță.

Dupĕ G. urbanum L. sp.

G. Aleppicum Jacq. Icon. rar. I, 1786, t. 93. (**G. strictum** Ait Hort. Kew. ed. II, 217. — **G. urbanum β. hispidum Wahlb.** Suec. I, 329. — **G. intermedium** Bmgt. Tr. II, 69. — **Csato** Erd. Muz. IV, 80. — **Schur** V. S. V. X, 195, non Ehrh. — **G. inclinatum Schur herb.** et En. Tr. 184. non Schleich). G. alepicŭ. *Întrégă planta fórte hispidă.* Receptaculŭ hirsutŭ. Carpelele cu perĭ lungĭ dispersĭ, arista biarticulată, articulŭ inferiorŭ glabru, de 4 orĭ maĭ lungŭ decât celŭ superiorŭ, *celŭ superiorŭ pĕrosŭ. Florile erecte. Petalele suborbiculare, maĭ lungĭ decât calicele.* Calicele fructiferŭ-recurvatŭ. Stipitele lipsesce. Foile radicale liratŭ-penatisecte, cele tulpinale trisecte, orĭ trifide. Tulpinele stricte, îngroșate, de 30—65 cm. înalte. Petalele galbine,

Pre localitățĭ erbóse însă petróse și din parte și maĭ multŭ maĭ puținŭ umede, lângă pârae, marginĭ de pădurĭ, în reg. montană și subalpină.

Observare. **G. urbanum** L. sp. are tulpina multŭ maĭ gracilă, pĕrositatea planteĭ multŭ maĭ impuținată, articulŭ superiorŭ numaĭ la basă hispidulŭ, maĭ sus glabru, petalele obovate, subegalŭ de lungĭ cu calicele.

După Geum L. sp.

Waldsteinia Willd. Neue Schrift. d. Berl. Naturf. II, 105. Waldsteinie. Calicele turbinatŭ-campanulatŭ, 10-fidŭ, laciniile biseriale, cele 5 esterióre maĭ micĭ. Petale 5. Carpele 2—6 inserte în fundulŭ caliceluĭ. Stilulŭ terminalŭ, deciduŭ.

W. geoides Willd. l. c. 106, t. 4. Bmgt. Tr. II, 37. W. geoidă. Intréga plantă pubescentă. Tulpinele erecte, orĭ ascendente, puținŭ foliate, multiflore. *Foile radicale* lungŭ pețiolate, *palmatŭ-5-lobate*, cele tulpinale scurtŭ pețiolate, 3-lobate, orĭ 3-fide, lobiĭ obtusĭ, incisŭ-serrațĭ. *Petalele galbine*, ceva maĭ lungĭ decât calicele, *la basă cordatŭ-auriculate*, auriculele reflecte. Ovariile puberule. Rhizoma repentă. Tulpinele gracile, de 15—30 cm. lungĭ.

Prin pădurĭ umbróse, în reg. inferióră.

W. trifolia Rochel apud Koch. in Linn. XIII, 1838, 337. (**W. triloba Hornung** in Bmgt. Mant. 1846, 45. — **W. sibirica** Aut. Tr. non Tratt. Ros. Monogr. III, 1823, 108. — **Comaropsis sibirica** Aut. Tr. non DC. Prodr. II, 555.). W. trifoliată. *Foile tóte ternate*, foliólele scurtŭ pețiolate, neegalŭ incisŭ-serrate, cele laterale bilobate, cea intermedie maĭ lungŭ pețiolată, trilobată. *Petalele galbine, la basă neauriculate.* Ovariile sericeŭ-vilóse. Tulpina mică.

Prin pădurile văilorŭ din munțĭ situațĭ în sudostulŭ Transilvanieĭ.

Observare. *W. sibirica* Tratt. se deosibesce în prima linie prin florile albe.

RUBUS L. gen. Rubŭ. Vulg. Murc. (Smeură).

După R. Idæus L. sp.

I. *Tulpinele sterile de comunŭ glabre, fără sete și nepruinóse, cu aculeĭ conformĭ și numaĭ fórte rarŭ cu unele glandule.*

A. *Tulpinele sterile erecte numaĭ la vêrfŭ nutante.*

R. suberectus Anders. in Linn. soc. IX, 1815, 218, t. 16. Schur En. Tr. 185. R. suberectŭ. *Tulpinele sterile* la basă rotunde, la mijlocŭ obtus-angulare, de odată cu *tulpinele fructifere cu aculeĭ micĭ, debilĭ și de comunŭ dreptĭ.* Foile 3—5—7 foliolate, foliólele pre ambele pagine verdĭ, glabre, foliola terminală cordatŭ-ovată, lungŭ acuminată. Florile racemóse, orĭ în paniculă racemiformă.

Petalele albe, obovate. Calicele verde, albŭ marginatŭ. Staminele maĭ lungĭ decât stiliĭ. Fructele roşĭ-brune.

La marginĭ de pădurĭ, prin tufişurĭ.

R. plicatus Weihe et Nees Rubi germ. 1822, 15. (**R. corylifolius** Hayne.— **R. fructicosus** L. sp. ed. 1753, 493.— Fl. Suec. ed. 1755, 172, p. p.). R. plicatŭ. *Tulpinele sterile* angulare, puţinŭ sulcate, *cu aculeĭ validĭ*, foile acestora 5-foliolate, *foliólele plicate* (cu încreţiturĭ), pre ambele pagine verḑĭ, pre pagina superióră glabre, pre cea inferióră pubescente, folióla terminală cordatŭ-ovată, acuminată, foliólele infime fórte scurtŭ peţiolate. Florile în unŭ racemŭ laxŭ aprópe corymbiformŭ. Calicele verde, fructiferŭ maĭ adesseorĭ patentŭ. Petalele obovate, albe, orĭ palidŭ-rosee. Staminele maĭ scurte decât stiliĭ şi între sine egalŭ de lungĭ.

Var. **R. nitidus** Weihe et Nees. *Foile* ceva maĭ micĭ, maĭ plane, *pre pagina superióră lucitóre*. Sepalele la basă puţinŭ aculeate.

La marginĭ de pădurĭ şi prin tufişurĭ.

R. sulcatus Vest. in Tratt. Ros. Monogr. III, 1823, 42. R. sulcatŭ. *Tulpinele sterile* angulare, *sulcate*, glabre, cu aculeĭ validĭ şi dereptĭ. Foliólele foilorŭ plane, acutŭ-serrate, pre ambele pagine deschisŭ-verḑĭ, pre pagina superióră subglabre, pe cea inferióră la nervĭ pĕróse, folióla terminală cordatŭ-ovată, lungŭ-acutată, *serraturile la urmă roşĭ*. Inflorescenţia maĭ adeseorĭ racemósă, lungŭ- orĭ îngustŭ-paniculată. Laciniile caliceluĭ verḑĭ la fructificare retroflecte. Staminele maĭ lungĭ decât stiliĭ. Fructulŭ compusŭ din puţine carpele.

Diferă de *R. plicatus* W. et N. prin impuţinata armare a ramilorŭ florilorŭ, pediceliĭ subtiliĭ şi florile marĭ, albe, — iar de *R. suberutus* Anders. prin tulpinele sterile sulcate munite cu aculeĭ validĭ şi prin fructele oblongĭ şi negre.

La marginĭ de pădurĭ, prin tufişurĭ.

R. affinis Weihe et Nees l. c. R. afinŭ. Tulpinele sterile valide, în partea inferióră subrotunde, la mijlocŭ obtusŭ angulare, cu aculeĭ validĭ şi lungĭ. Foliólele foilorŭ plane, late, puţinŭ undulate, neplicate, îndesuitŭ- şi acutŭ-serrate, pre pagina superióră întunecatŭ-verḑĭ, puţinŭ pĕróse, pre cea inferióră palidŭ-verḑĭ, tomentóse, lungŭ acuminate. Florile laxe, în o paniculă composită şi foliată. Laciniile caliceluĭ sure-verḑĭ, îndesuitŭ-pĕróse, fructifere retroflecte. Staminele maĭ lungĭ decât stiliĭ. Petalele albe, orĭ roşietece.

La marginĭ de pădurĭ, prin tufişurĭ.

R. thyrsoideus Wimm. (**R. candicans** Weihe et Nees). R. thyrsoideŭ. Tulpinele sterile la basă rotunde, la mijlocŭ obtusŭ angulare, sulcate, cu aculeĭ validĭ, aprópe falcaţĭ. *Foile* 5-foliolate, pre pagina superióră verḑĭ, *pre*

cea inferióră surŭ- orĭ albŭ-tomentóse, folióla terminală latŭ-ovată, orĭ obovatŭ-până ovatŭ-oblongă, acuminată. Panicula simplă, orĭ şi composită, lungă, îngustă, strictă, de formă thyrsoidee. Calicele surŭ-tomentosŭ. Petalele albe, orĭ palidŭ-rosee.

Var. **R. rhamnifolius** W. et N. Folióla terminală aprópe orbiculară, acuminată, peţioliĭ foilorŭ cu aculeĭ numeroşĭ, panicula composită largă.

La marginĭ de pădurĭ, prin tufişurĭ.

R. Schwarzeri Holuby in O. b. Z. XXIII, 1873, 376. (**R. discolor** et **tomentosus** Schwarzer apud Holuby). R. luĭ Schwarzer. Tulpinele sterile înaltŭ-arcuate, gróse, sulcatŭ - 5-angulare, numaĭ cele tinere puţinŭ fasciculatŭ-pěróse, maĭ târḑiŭ glabre, cu aculeĭ valiḑĭ, egalŭ de lungĭ, puţinŭ arcuaţĭ, fără glandule. *Foile* 5-foliolate, *pre pagina superióră la începutŭ îndesuitŭ surŭ-tomentóse, maĭ târḑiŭ numaĭ îndesuitŭ pěróse,* opace *pre pagina inferióră încă îndesuitŭ albŭ-tomentóse,* folióla terminală îngustă, rombee, orĭ obovată, spre basă rotundată şi cuneatŭ-îngustată, cele-lalte foliólele încă înguste, distante, neatingêndu-se între sine cu marginile. Petalele obovate, constantŭ rosee. Panicula cu aculeĭ numeroşĭ şi valiḑĭ. *Fructificaţia de totŭ sterilă.* Staminele maĭ lungĭ decât stiliĭ. Calicele albŭ-tomentosŭ.

Totŭ la asemenea locurĭ, rarŭ. Se presupune în sudvestulŭ Transilvanieĭ.

B. *Tulpinele sterile maĭ adese-orĭ arcuatŭ-prostrate.*

R. tomentosus Willd Spec. II, 1083. R. tomentosŭ. Tulpinele sterile angulare, sulcate, orĭ şi cu perĭ simpli saŭ glanduliferĭ, apoĭ şi cu aculeĭ scurţĭ şi debilĭ. Foile maĭ adese-orĭ 3-foliolate, foliólele obovatŭ-cuneate, acute pre pagina superióră de comunŭ surŭ-stelatŭ-tomentóse, pre cea inferióră albŭ-tomentóse. Panicula duplu composită, lungă, îngustă. Calicele surŭ-tomentosŭ. Petalele micĭ, albe.

Pre coline tufóse espuse sóreluĭ.

II. *Tulpinele sterile de comunŭ arcuatŭ-prostrate, nepruinóse,* **pěróse**, *icĭ colea glandulóse, maĭ adese-orĭ cu aculeĭ conformĭ.*

R. discolor Weihe et Nees. (**R. fruticosus** Bmgt. Tr. II, 56 et Aut. Tr. non W. et N. — **R. candicans** Aut. Tr. non Weihe. — **R. thyrsoideus** Aut. Tr. non Wimm). R. discolorŭ. Tulpinele sterile angulare, spre vêrfŭ sulcate, cu perĭ alipiţĭ sericeŭ-lucitóre, apoĭ pre angulĭ şi cu aculeĭ lungĭ, valiḑĭ, drepţĭ orĭ puţinŭ arcuaţĭ. *Foile* 5-foliolate, foliólele *pre pagina* superióră deschisŭ-verḑĭ, pre cea *inferióră maĭ adese-orĭ albŭ-tomentóse*, folióla terminală ovatŭ- orĭ cordatŭ-orbiculară, puţinŭ acuminată. Panicula composită, aprópe piramidală, neglandulósă, subtilŭ alburiŭ-surŭ-pěrósă, apoĭ cu numeroşĭ aculeĭ armată. Calicele surŭ-tomentosŭ, la urmă retroflectŭ. Petalele obovate, rosee.

Lîngă pădurĭ şi gardurĭ, prin tufişurĭ.

III. *Tulpinele sterile arcuatŭ-prostrate, orĭ şi numaĭ prostrate, pruinóse, orĭ şi nepruinóse, maĭ adese-orĭ pĕróse, cu aculeĭ* **neconformĭ** *şi de comunŭ cu glandule lungŭ stipitate.*

R. Radula Weihe et Nees. R. scobinosŭ. Tulpinele sterile nepruinóse, arcuatŭ-prostrate, la basă subrotunde, maĭ sus obtusŭ-angulare, cu aculeĭ dispersĭ egalŭ de lungĭ şi reclinaţĭ, apoĭ cu sete scurte, cu glandule şi cu perĭ. Foliólele foilorŭ ovate, scurtŭ acuminate. Ramiĭ inflorescenţeĭ cu aculeĭ lungĭ şi reclinaţĭ. Panicula cam lungă, dispersŭ aculeată, în partea inferióră setósă, în partea superióră cu numeróse glandule şi îndesuitŭ tomentósă, pediceliĭ tomentoşĭ, glanduloşĭ şi aculeaţĭ, însă fără sete. Bracteele lanceolate şi 3-fide. Petalele albineţe. *Tulpinele sterile se simţescŭ la pipăire ca o scobină* (ca o rădĕtóre). Caliceele fructiferŭ retroflectŭ.

Prin pădurĭ umbróse.

R. hirtus W. K. Icon. II, t. 114. (**R. glandulosus** Aut. Tr. non Bell.). R. hirtŭ. Tulpinele sterile, puţinŭ pruinóse, aprópe prostrate, cu aculeĭ dreptĭ, orĭ numaĭ puţinŭ reversĭ şi neegalĭ, apoĭ cu numeróse sete, glandule şi perĭ. Foile 3 foliolate, arare-orĭ pediformŭ 4—5-foliolate, folióla terminală ovată, succesivŭ şi scurtŭ acuminată, la basă puţinŭ cordată, pre pagina inferióră pubescente. Panicula thyrsiformă, multifloră, cu aculeĭ subtilĭ, cu sete roşĭ şi subtile, apoĭ cu glandule şi perĭ, tóte aceste organe îndesuite. Caliceele fructiferŭ patentŭ. Petalele albe.

Prin pădurĭ umbróse, în reg. montană până subalpină.

R. coryllifolius Smith. Engl. Bot. XI, t. 827. (**R. nemorosus** Hayne Arzneigew. III, t. 10. — **R. dumetorum** Weihe. Weihe in Boenningh. Prodr. Monast. 153. — **R. polymorphus** et **R. heterophyllus** Host. Fl. Austr. 29, 32). R. cu foĭ de alunŭ. Tulpinele sterile arcuatŭ-prostrate, cele tinere pruinóse la basă rotunde, maĭ sus şi până la vêrfŭ obtusŭ-angulare, glabre orĭ pubescente, cu şi fără glandule, la basă cu aculeĭ numeroşĭ, micĭ, conicĭ, aprópe dereptĭ, la vêrfŭ cu aculeĭ maĭ validĭ, adese-orĭ falcaţĭ, însă maĭ puţinĭ la numerŭ. Foile 3- şi pediformŭ- 5-foliolate, arare-orĭ 7-foliolate, foliólele adeseorĭ corugate (cu sbârciturĭ), pre pagina inferióră pubescente, orĭ tomentóse, foliola terminală lungŭ peţiolată, aprópe orbiculară, lungŭ acuminată, foliólele infime sessile, ovale, multŭ maĭ micĭ decât cele-lalte. Ramiĭ inflorescenţeĭ cu 3, orĭ la mijlocŭ cu 5 folióle pediformŭ dispuse. Panicula laxă cu ramĭ erectŭ-patenţĭ. Caliceele surŭ-pĕrosŭ, orĭ şi tomentosŭ, cu şi fără glandule şi sete, laciniile sale pre timpulŭ maturităţeĭ fructuluĭ retroflecte, orĭ şi una orĭ două alipite de fructŭ. Fructele nepruinóse. Petalele albe.

La marginĭ de pădurĭ, prin tufişurĭ, în reg. inferióră până montană.

A se adaoge la R. caesius L. sp.

Var. **R. agrestis** W.K. Icon. III, t. 268. Diferă de forma tipică prin tulpina îndesuitŭ pubescentă, foliólele foilorŭ pre pagina inferióră velutinŭ-pĕróse.

Pre arăturĭ şi locurĭ părăginite.

POTENTILLA L. gen. Potentilă. Vulg. Scrintitóre, Cincĭ degete.

A se adaoge la P. supina L. sp.

Var. **P. limosa** Boenningh. Fl. Monast. Westph. 154. — Schur En. Tr. 189.— Fuss. Fl. Tr. 197. Diferă de forma tipică prin tulpina erectă, simplă şi fórte strictă.

Pre localitățĭ umede, inundate, moraştenóse, (mlăştinóse), pre şanțurĭ.

A se adaoge la P. recta L. sp.

P. obscura Aut. plur. vix. Willd. — Koch Syn. ed. III, 186, pro var. P. rectae (**P. pilosa** et **P. recta** Bmgt. Tr. II, 61 et Aut. Tr. non L. nec. Willd.— **P. corymbosa** Mönch. Suppl. 279 sec. Lehm. non Pourr.). P. obscură. *Tulpinele* erecte, *roşietice*, dimpreună cu foile hirsute, perĭĭ simpli, elongațĭ, fără perĭ glanduliferĭ, în partea superióră ramificate, ramiĭ floriferĭ erecțĭ. Foile inferióre de comunŭ 7-foliolate, foliólele înguste oblongŭ-lanceolate, incisŭ-serrate, laxŭ-vilóse, obscurŭ-verḑĭ. *Petalele citrine* obcordate, *egalŭ de lungĭ cu caliciele, orĭ numaĭ puținŭ maĭ lungĭ.* Carpelele elevatŭ-rugóse, cu o carină fórte îngustă. Tulpinele de 35—65 cm. înalte.

Pre coline macre petróse saŭ stâncóse, în reg. inferióră şi montană.

Observare. De comunŭ se citéză Willd. de autorŭ la **P. obscura**. Planta acestuia din erbariulŭ sĕŭ (din Siberia) are foliólele îndesuitŭ şi acutŭ-aprópe pectinatŭ-serrate, dențiĭ de ambele laturĭ până la câte 15, patențĭ orĭ orizontalĭ, stipuliĭ laciniațĭ, iar foile pedate.

După P. pilosa Willd.

P. pratensis Herbich Fl. d. Bucovina, p. 434. Herb. Haynald teste Borbás in litt. (**P. pseudopilosa** Porcius ined.). P. de praturĭ. *Tulpina* erectă, orĭ de la basa decumbentă ascendentă, *de lungimea şi grosimea celeĭ de la P. canescens* Bess., maĭ multŭ maĭ puținŭ scurtŭ vilósă, apoĭ şi cu perĭ lungĭ albĭ, dispersĭ, aceştia parte insidențĭ pre tubercule micĭ, şi parte şi fără

tubercule, la vêrfŭ laxŭ-corymbósă. Foile de comunŭ 5-foliolate, arare-orĭ și 6—7-foliolate, foliólele foilorŭ radicale și ale foilorŭ tulpinale inferióre și mediĭ oblongĭ, orĭ obovatŭ-oblongĭ (la mijlocŭ, orĭ ceva din sus de mijlocŭ, maĭ late), la basă scurtŭ cuneate, simplu-serrate (însă nu profundŭ, nicĭ grosierŭ), pre paginea superióră cu perĭ cam lungĭ și dispersĭ, pre cea inferióră parte numaĭ la nervĭ cu perĭ lungĭ albĭ cam îndesuițĭ și fără alțĭ perĭ maĭ scurțĭ, prin urmare cea-laltă parte a suprafețeĭ glabră, și parte pre acéstă suprafață și cu alțĭ perĭ multŭ maĭ scurțĭ și drepțĭ (însă nu canescentŭ-tomentóse). Carpelele rugulóse încinse cu o carină filigrană fórte îngustă. Tulpina de 25—40 cm., arare-orĭ maĭ înaltă, spre basă de 2—3 mm. în diametru. Foliólele intermediĭ de $2^1/_2$—$3^1/_2$ cm. lungĭ (cele laterale maĭ scurte), și de 9—12 mm. late.

Planta intermediară între *P. canescens* Bess. și *P. obscura* Aut.

După înălțimea și grosimea tulpineĭ, inflorescența maĭ laxă, apoĭ mărimea și colórea florilorŭ se asémĕnă maĭ multŭ cu cea d'întâiŭ, iar după pĕrositatea foliólelorŭ pre pagina inferióră maĭ multŭ cu ceea de a doua, forma foliólelorŭ (nu tóte) e conformă cu cele dela *P. pilosa* Willd. Acéstă din urmă specie însă în forma sa tipică nu provine nicĭ aci și nicĭ altundeva în Transilvania.

Pre colina stâncósă formată din sedimentŭ de calcarŭ (productŭ alŭ apeĭ minerale) la stabilimentulŭ de baie (scaldă) cu apă minerală acră la comuna Sângiorgiŭ în nordostulŭ Transilvanieĭ în societate cu *P. obscura* Aut. și *P. canescens* Bess. de odată cu var. *P. polyodonta* Borb. și var. *P. fissidens* Borb.

Observare la **P. inclinata** Koch Syn.

Koch și maĭ mulțĭ alțĭ autorĭ susținŭ a fi **P. inclinata** Vill. Dauph. III, 1789, p. 567, t. XLV, sinonimă cu **P. canescens** Bess. Prim. Fl. Galic. I, 330.

Alb. Zimmeter (în broșura: Die europäischen Arten der Gattung Potentilla, Steyr, 1884, p. 15) arată a fi eronată acéstă părere, de óre-ce desemnulŭ acestĕ plante la Vill. l. c. în conformitate cu diagnosa: «*P. tata hirsuta*, foliis quinis senisve, caulinis ternatis oblongis, caule assurgente sub dichotomo» dovedescŭ că acéstă plantă nu se póte subsumà la nicĭ o formă din grupulŭ *P. canescens* orĭ *P. argentea*.

Decĭ în locŭ de *P. inclinata* Vill. este a se pune:

P. canescens Bess. Primit. Fl. Galic. I, 1809, 330. (**P. intermedia** Wahlbrg. Fl. Carp. — Bmgt. Tr. II, 62 et Aut. Tr. non L. Mant. — **P. hungarica** Willd. herb. — **P. adscendens** W. K.). P. surie. Tulpinele erecte, orĭ dela basa decumbentă ascendente, móle vilóse, și de odată și tomentóse, la vêrfŭ (în a 3-a—4-a parte superióră) corymbóse. Foile 5-foliolate, *foliólele obovatŭ-lanceolate* (spre vêrfŭ maĭ late), spre basă cuneate, cam grosierŭ-serrate, *pre*

pagina inferióră surŭ-verḑiŭ— până cam alburiŭ-tomentóse, tomentulŭ consistândŭ din perĭ micĭ crispulĭ tare îndesuițĭ, printre carĭ cu deosebire la nervĭ provinŭ și alțĭ perĭ maĭ lungĭ, patențĭ. Carpelele rugulóse și încinse cu o carină filiformă obsoletă. Florile galbine. Tulpina de 18—35 cm. lungă. La forma tipică e tomentulŭ maĭ îndesuitŭ și de colóre maĭ alburiŭ- orĭ maĭ deschisŭ-surie.

Pre localitățĭ macre, petróse saŭ stâncóse, în reg. inferióră.

Var. **P. fissidens** Borb. in Sched. (**P. canescens** var. **laciniosa** Lehm. Revis. Pot. 101. — **P. curvidens** Schur En. Tr. 190 teste Blocki). *Foile* maĭ marĭ, cele *inferióre maĭ adese-orĭ 7-foliolate, foliólele oblongŭ-lanceolate*, acute, grosierŭ- și profundŭ- une-orĭ duplicatŭ-serrate, pre pagina inferióră maĭ puținŭ (și maĭ verḑiŭ-) tomentóse. *Inflorescenția începe de comunŭ cam dela mijloculŭ tulpineĭ*, în totŭ casulŭ maĭ jos decât la forma genuină.

Pre aceleașĭ localitățĭ.

Var. **P. polyodonta** Borbás in Sched. Tulpina erectă, strictă. *Foliólele* foilorŭ oblongĭ, *până la basă serrate, serraturĭ* de fie-care lature 6—10, *antrorsŭ-curvate*, pre pagina inferióră surŭ-tomentóse, pre cea superióră vilosiuscule, însă verḑĭ.

Totŭ pre asemenea localitățĭ.

Var. **P. Baumgarteniana** Schur En. Tr. 191. (**P. canescens** var. fallax Uechtr. 44. Jahr. Ber. d. schles. Ges. f. vat. Cultur, 1862, 81, non Mor. — **P. Uechtritzii** Zimm. Die eur. Art. d. Gatt. Potentilla, 1884, 9.). Planta maĭ puținŭ pĕrósă. Foliólele foilorŭ obovate, spre basă maĭ lungŭ cuneate, dențiĭ maĭ rarĭ, de fie-care lature numaĭ 2—3 neregularĭ, ceĭ din vêrfŭ multŭ maĭ marĭ.

Totŭ pre asemenea localitățĭ.

P. collina Wibel. Primit. Fl. Werth. 1799, 267. P. de colinĭ. Tulpinele ascendente, pubescente, ramificate. Foile inferióre 5-foliolate, cele maĭ superióre ternate, cele supreme simple, *foliólele* cuneiformŭ-oblongŭ-obovate, pre pagina superióră verḑĭ, nude, pre cea inferióră surŭ- orĭ albŭ-tomentóse, cu *marginile plane, spre vêrfŭ incisŭ-dentate, incisurĭ* de fie-care lature câte 2—3 *obtuse late*. Florile galbine, corymbosŭ-paniculate. Pedunculiĭ deflorațĭ reflecțĭ. Caracteristicŭ pentru acéstă specie sunt foliólele spre basă cuneiforme și acì nedentate, *incisurile late și la vêrfŭ obtuse*, tomentulŭ pre pagina inferióră indesuitŭ și alipitŭ albinețŭ-surŭ, printre care nerviĭ secundarĭ numaĭ puținŭ se ivescŭ.

Pre coline arenóse macre.

Var. **P. cano-viridis** Schur Ö. b. Z. XIX, 1869, 208. (**P. thyrsiflora** Hülsen apud. Zimm. Die europ. Art. d. Gatt. Pot. p. 11. — Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. II, 1882, p. 21.). Diferă de *P. collina* Wib. gen. prin *tulpinele subtile de totŭ procumbente și explanate în unŭ cercŭ*, și numaĭ de 20—32 cm.

lungĭ, pĕrositatea maĭ puţinŭ îndesuită, încât foliólele aparŭ pre pagina inferióră de o colóre uriciósă-verde, apoĭ prin florile maĭ puţinŭ numeróse şi maĭ micĭ, ale cărorŭ petale sunt obcordate şi nu maĭ lungĭ decât sepalele caliceluĭ.

Pre coline macre prin tufişurĭ, în reg. inferióră.

P. **microdons** Schur En. Tr. 192. (P. **silesiaca** Uechtritz 44 Jahr. Ber. d. schles. Ges. f. vat. Cult. 1867, 82. — P. **collina** var. virescens Čelak. Prodr. d. Fl. Böhm. 630, non Karo. — P. **collina** Schur En. Tr. 192 p. p.). P. microdontă. Tulpinele prostrate, ascendente, vilosŭ-tomentóse. Foile radicale 7- orĭ 5-foliolate, foliólele oblongŭ-obovate, la basă cuneate, cu *marginile plane*, pre pagina inferióră sure-verḑiĭ, serrate, *manifestŭ elevatŭ-nervóse, nerviĭ-secundarĭ 5—8*, serraturile regulare, obtusiuscule. Petalele aprópe duplu maĭ lungĭ decât calicele, citrine. Florile dispuse în unŭ corymbŭ îndesuitŭ.

Pre coline macre, în reg. inferióră.

P. **Wiemanniana** Günth. et Schummel Cent. siles. exs. 1813, cum diagn.— Conf. Uechtr. 44 Jahr. Ber. d. schles. Ges. f. vat. Cult. 1866, p. 82, et idem in Ö. b. Z. 1871, 341. (P. **Güntheri Pohl** tent. Fl. Boh. 1815. — Lehm. Monogr. Pot. t. 10. — P. **collina** Aut. ex. p. Koch, non Wib). P. wiemanniană. Tulpinele la basă spre tóte laturile decumbente, apoĭ ascendente, vilosŭ-tomentóse, difusŭ paniculate. *Foile* inferióre 5-foliolate, *cele radicale dispuse în o rosulă centrală indesuită*, foliólele obovatŭ-cuneate, cu *marginile plane*, pre pagina inferióră surŭ-tomentóse, obsoletŭ-nervóse, nerviĭ secundarĭ 3—4, incisŭ-serrate, *serraturile fórte marĭ, neregulare, acute*, cea terminală maĭ nu maĭ scurtă. Stipuliĭ lanceolaţĭ, elongaţĭ. Petalele galbine, aprópe duplu maĭ lungĭ decât calicele. Carpelele fórte micĭ, rotundate, rugulóse.

Pre localităţĭ nisipóse, la marginĭ de arăturĭ.

P. **argentea** L. sp. (P. **Detommasii** Schur En. Tr. 191, non Ten). P. arginţie. Tulpinele ascendente, puţinŭ tomentóse. Foile aprópe coriacee, cele inferióre 5-foliolate, cele superióre 3-foliolate, *foliólele* maĭ multŭ divaricate, pre pagina superióră glabriuscule, obscurŭ-verḑĭ, *pre cea inferióră albŭ-tomentóse*, dela basa de totŭ întrégă şi îngustată obovate, profundŭ incisŭ-serrate, segmentele neegale, patente (când în sus, când în jos patente), *cu marginile revolute*. Sepalele exterióre oblongĭ, acutiuscule, cele interióre puţinŭ maĭ lungĭ ovate, acuminate. Petalele galbine, obovatŭ-cuneate, puţinŭ emarginate, numaĭ puţinŭ maĭ lungĭ decât calicele hirsutŭ-tomentosŭ. Inflorescenţia începe către mijloculŭ tulpineĭ şi e maĭ multŭ divaricată.

Pre localităţĭ macre nisipóse, în reg. inferióră.

Var. P. **dissecta** Wallr. Schedae crit. 237. (P. **argentea** ε. **dissecta** Lehm. Rev. Pot. 97. — P. **albovillosa** Schur En. Tr. 191). Intrégă planta sură. Tulpina erectiusculă, tomentósă. Foile inferióre 5-foliolate, *foliólele* obovate, *dis-*

secte în laciniĭ profunde şi lineare, cu marginile maĭ puţinŭ revolute, *pre pagina superióră sure, pre cea inferióră albŭ-tomentóse*. Florile galbine în unŭ corymbŭ maĭ multŭ indesuitŭ.

La aceleaşĭ localităţĭ ca cea precedentă.

Var. P. **impolita** Wahlbrg. Fl. Carp. 1814, 155. (**P. incanescens** Opitz in Rchb. Fl. Germ. exc. — **P. neglecta** Bmgt. Tr. II, 63. — **P. albovillosa** Schur En. Tr. 191). Tulpina erectă, tomentósă. Foile inferióre 5—7-foliolate, foliólele suboblongĭ, *pectinatŭ-incise*, laciniile terminale, inpuţinate, *pre ambele pagine albŭ-tomentóse*, cele ale foilorŭ superióre digitatŭ-3-partite. Florile subcorymbóse, fórte micĭ, citrine. Petalele latŭ-obovate, subemarginate, de lungimea caliceluĭ.

Une-orĭ provinŭ specimine cu foliólele pre pagina superióră parte aprópe glabre şi parte tomentóse.

Totŭ pre asemenea localităţĭ.

Intregirea diagnoseĭ la :

P. Thuringiaca Bernh. in Link En. pl. h. Berol. 1822, 64. (**P. heptaphylla** γ. **parviflora** Lehm. Rev. Pot. 77. p. p. — **P. chrysantha** Rchb. Fl. Germ. exc. 293, non Trev.). P. turingiacă. *Foile radicale cespitóse, 7-(une-orĭ şi 9-) foliolate,* foliólele oblongĭ (la P. Nestleriana Tratt. sunt foliólele spre vêrfŭ maĭ late), de ambele laturĭ cu câte 9—12 serraturĭ, serraturile maĭ adese-orĭ acute, antrorsŭ-curvate, orĭ şi porecte, foliólele foilorŭ supreme oblongŭ-lineare, numaĭ spre vêrfŭ puţinŭ şi depărtatŭ-serrate, la basă întregĭ, *tóte foile concolore*, pre pagina inferióră patentŭ hirsute. Petalele obcordate, galbine, de comunŭ maĭ lungĭ (însă nu cu multŭ) decât calicele. Florile de circa 20 mm. în diametru. Tulpinele orbicularŭ-patente şi ascendente, de la mijlocŭ dichotomŭ paniculate, hirsute, perĭĭ patenţĭ şi insidenţĭ pre tubercule, fără perĭ glanduliferĭ. Panicula laxă, foliată. Carpelele rugulóse.

Conf. Beiträge zur Kenntniss der Gattung Potentilla, v. Alb. Zimmeter. Innsbruck 1889, p. 26.

Pre locurĭ de fênaţe, prin poienĭ erbóse, cu deosebire în reg. montană şi subalpină.

P. chrysantha Trev. Ind. sem. h. Vratisl. 1818, 5, non Rchb. (**P. adscendens** Bmgt. Tr. II, 62 et herb. — **P. heptaphylla** Schur. En. Tr. 196 et herb. — **P. amphibola** Schur En. Tr. 198 et herb.). P. chrisantă. Tulpinele ascendente. *Foile radicale şi cele tulpinale infime 5-foliolate* (arare orĭ 6—7-foliolate, orĭ amestecate cu 6—7-foliolate), foliólele oblongĭ, orĭ oblongŭ-lanceolate, spre basă atenuate, *pre ambele pagine subalipitŭ-pĕróse*, jurŭ înprejurŭ serrate, serraturile de fie-care lature 8—10, maĭ multŭ micĭ. Florile sătu-

ratŭ-auriĭ, marĭ. Petalele obcordate, de comunŭ de 1 $^1/_2$ orĭ de lungĭ câtŭ calicele.

Diferă de specia precedentă maĭ multŭ prin foile radicale şi tulpinale infime numaĭ 5-foliolate, pĕrositatea maĭ alipită, serraturile foliólelorŭ (în proporţiune cu lungimea acestora) maĭ numeróse şi multŭ maĭ micĭ.

La marginĭ de pădurĭ şi prin poienĭ pre localităţĭ erbóse, însă maĭ multŭ petróse din reg. inferióră până în cea subalpină.

După P. aurea L.

P. chrysocraspeda Lehm. Ind. sem. h. Hamb. 1849, No. 14. — Lehm. Rev. Pot. 160, t. 54. (**P. grandiflora** Bmgt. Tr. II, 68 et herb. etiam Aut. Tr. non L. — **P. transsilvanica** Schur V. S. V. X, 131 et En. Tr. 194. — **P. pseudofrigida** Schur herb. et En. Tr. 195). P. chrisocraspedă. După exteriorŭ şi pĕrositate consună cu *P. aurea* L., de care însă diferă prin *foile radicale numaĭ 3-foliolate* (fórte arare-orĭ amestecate cu foĭ 4—5-foliolate), ambele foliólе laterale pre partea externă începêndŭ de la basă, saŭ celŭ puţinŭ de la $^1/_3$ parte inferióră, conformŭ serrate şi în fine prin fasciculiĭ centralĭ de foĭ, în jurulŭ cărora se ridică puţine tulpine florifere. Florile auriĭ.

Pre păşunĭ şi prin poienĭ, în reg. subalpină până alpină, unde plantele sunt de comunŭ maĭ micĭ.

Observare la **P. opaca** Koch Syn.

Diagnosa de la *P. opaca* Koch Syn. se referesce la:

P. rubens Crantz. Stirp. Austr. I. fasc. II, 1769, p. 75, non Vill. nec. All. St. Arm. Mönch. (**P. opaca** Koch. — Lehm. Rev. Pot. 123. Jacq. Icon. pl. rar. I, t. 91 et Aut. plur. non L. sp. pl.). P. roşietică. *Tulpinele* erecte, orĭ ascendente, *roşietice şi dimpreună cu peţiolĭĭ foilorŭ cu perĭ îndesuiţĭ elongaţĭ şi orizontalŭ-patenţĭ*, periĭ insidenţĭ pre glandule. *Foile radicale 7—9-foliolate* şi numaĭ arare-orĭ amestecate şi cu foĭ 5—6-foliolate, foliólele obovatŭ-oblongĭ, orĭ obovate spre basă cuneate, profundŭ-serrate, la vêrfŭ retuse, serratura terminală maĭ mică, pre ambele pagine dispersŭ pĕróse; foile tulpinale 1—2, 5-foliolate, cele-lalte 3-foliolate, cele supreme simple. Stipuliĭ oblongŭ-lanceolaţĭ. Florile galbine. Petalele maĭ lungĭ decât calicele. Carpelele rugulóse.

Pre coline erbóse cu tufişurĭ, în reg. inferióră.

Observare. **P. opaca** L. sp. non Koch Syn. et Aut. plur. (**P. verna** Aut. plur. non L. — **P. minor** Gilib. Suppl. Syst. pl. Europ. 362) nu provine în Transilvania, şi diferă de **P. rubens** Crantz prin foile radicale de comunŭ numaĭ 5-foliolate, caudiculiĭ prostraţĭ şi radicanţĭ, tulpinele ascen-

dente hirsute cu perĭ erecțĭ (nu orizontalŭ-patențĭ) și serraturile foliólelorŭ maĭ puține.

După P. alba L. sp.

P. Haynaldiana Janka in Boiss. Fl. Orient. II, 1872, 704. — Ö. b. Z. XXII, 1872, 176. (**P. nivalis** Csato Ö. b. Z. XXIII, 1873, 100 non Lap. ex ipso in Ö. b. Z. XXIV, 253). P. luĭ Haynald. Planta perenală lungŭ și latŭ repentă,— cu escepțiunea pagineĭ superióre a foliólelorŭ cu perĭ îndesuițĭ, *pre tulpină patențĭ, pre pețiolĭ reversĭ*, pre ambele aceste organe maĭ lungĭ decât diametrulŭ lorŭ, *sericeŭ-vilóse*. Foile radicale numeróse, 5—7-foliolate, *foliólele* discolore: pre pagina superióră glabre și verḑĭ, *pre cea inferióră sericeŭ-vilóse de colóre argintie*, dela basa cuneată oblongĭ, orĭ ovatŭ-lanceolate, spre ambele capete atenuate, din sus de basă, orĭ de la mijlocŭ spre vêrfŭ serrate, serraturile tóte aprópe egale. Foile tulpinale inferióre și mediĭ 5-foliolate, cele supreme 3-foliolate, succesivŭ totŭ maĭ scurtŭ pețiolate. *Stipuliĭ ovatŭ-orĭ lanceolatŭ-triangularĭ caudatŭ-acuminațĭ*, de totŭ întregĭ, orĭ icĭ colea incisĭ. *Florile* la vêrfulŭ tulpineĭ *numeróse și îndesuite*. Sepalele externe îngustŭ-lineare, acuminate, la vêrfŭ uncinate, maĭ lungĭ decât cele interne ovatŭ-triangulare. *Petalele albe, oblongĭ orĭ oblongŭ-spatulate*, retusŭ-truncate, orĭ cordatŭ emarginate, *evidentŭ maĭ scurte decât calicele*, Filamentele glabre. Receptaculŭ vilosŭ. Carpelele în jurulŭ umbiliculuĭ dinainte lungŭ- în cea-laltă parte maĭ dispersŭ barbulate. Tulpinele de circa 18 cm. lungĭ.

Până acum e cunoscută numaĭ din muntele Păringulŭ în sudvestulŭ Transilvanieĭ pre localitățĭ stâncóse, solŭ de gnaisŭ, în reg. superióră subalpină, aflată și colectată de J. Csato, în anulŭ 1872.

Totŭ acéstă specie s'a colectatŭ de V. Janka în 21 Augustŭ 1871 de pre muntele Perim-Dagh din sus de comuna Cornița, nu departe de opidulŭ Nevrecop în Macedonia orientală, și în 2 Septembre 1871 de prin văile munteluĭ Balcanŭ aprópe de Caloferŭ în Tracia boreală.

AGRIMONIA L. gen. Agrimonie Vulg. Turiță mare, Turice.

După A. Eupatoria L. sp.

A. pilosa Ledeb. Ind. sem. hort. Dorpat. Suppl. 1823, ex ann. 1828, 1. A. perósă. Florile în racemĭ elongațĭ, laxĭ. *Tubulŭ caliceluĭ fructiferŭ* obconicŭ, profundŭ sulcatŭ, *la basă însă fără sulcĭ*, dențiĭ muticĭ, setele tóte erecte și convente. Foile intreruptŭ-penate, foliólele, 7—11, rombeŭ-obovate, orĭ rombeŭ-lanceolate, pre pagina inferióră la nervĭ și la vine hispi-

dule, grosierŭ serrate, serraturĭ de ambele laturĭ câte 4—6, la basa cuneată de totŭ întrégă, folióla terminală maĭ adese-orĭ sessilă. Tulpina 0.50—1.50 m. înaltă. Florile auriĭ, maĭ micĭ ca la **A. Eupatoria** L.

Pre valea luĭ Drăganŭ în muntele Vlădeasa.

AREMONIA Neck. Aremonie.

A. agrimonoides Neck. la Koch Syn. fără diagnosă, acésta se indică aci:

A. agrimonoides Neck. A. agrimonoidă. Tulpinele ascendente, dimpreună cu peţioliĭ vilóse, în partea inferióră fără foĭ. Foile basilare întreruptŭ-penatisecte, la vêrfŭ cu o foliólă solitarie, cele tulpinale trisecte, segmentele rotundŭ-obovate, obtuse, grosierŭ-serrate. Florile terminale, adunate în o cymă mică și paucifloră. Tubulŭ caliceluĭ fructiferŭ subglobosŭ și ososŭ, încoronatŭ cu laciniile conivente. Tulpinele debile, de 5—15 cm. înalte. Petalele micĭ, galbine.

Prin pădurĭ frondóse, la locŭ umbrosŭ și umedŭ, în partea sudică și ostică a Transilvaniceĭ.

ROSA L. gen. Rosă. Vulg. Trandafirŭ. Măcieșiĭ, Căcădeĭ.

A se adaoge la R. alpină L. sp. după β. pubescens.

Var. **R. stenodonta** Borb. pro forma R. alpinæ, In: A. magyar birod. term. rozsái. 1880, p. 850. (**R. adenophora** Simonk. En. Fl. Tr. 208, non Kit. — **R. alpina** Bmgt. Tr. II, 51, non L. sp. — **R. pyrenaica** et **R. monspeliaca** Aut. Tr. non Gouan). *Pedunculiĭ și din parte și tubulŭ caliceluĭ cu glandule lungŭ stipitate și îndesuite.* Foliólele (foilorŭ) pre pagina superióră obscurŭ-verdĭ, glabre, pre cea inferióră maĭ dilutŭ-verdĭ, cu perĭ moĭ dispersĭ (încât cu ochiĭ liberĭ aparŭ a fi glabre), duplu-triplu serrate, serraturile fără glandule.

In ţinuturĭ muntóse la locurĭ umbrite, în reg. montană superióră și în cea subalpină. Numaĭ acéstă formă provine în Transilvania.

Observare. **R. adenophora** Kit. are foile pre pagina inferióră vilóse și la nervĭ glandulóse.

R. pyrenaica Gouan are pedunculiĭ muniţĭ, pre lângă glandule lungŭ stipitate, încă și cu aculeoliĭ, apoĭ serraturile foliólelorŭ sunt cu glandule scurtŭ stipitate până sessile.

A se adauge la R. canina L. sp.

Ad α. **canina vulgaris.**

Var. **R. dumalis** Bechst. Forstbot. 1810. (**R. biserrata** Mer. Fl. Par. 1812). Pedunculiĭ floriloră și tubulŭ caliceluĭ glabri, pețioliĭ foiloră încă glabri, muniți cu unele glandule stipitate și cu 1—2 aculeolĭ. *Foliólele* ovale, orĭ rotundatŭ-ovale, *duplicatŭ-serrate*, denticuliĭ cu glandule sessile, maĭ arare-orĭ fără glandule. Peduncliĭ 1—3, de 10—15 mm. lungĭ. Treĭ sepale pe natifide, două simple, tóte glandulosŭ-ciliate, după deflorare reflecte și îndată decidue. Stiliĭ pĕroșĭ. Fructele marĭ, ovoidee. Corola roseă.

Prin tufișurĭ, spineturĭ.

Var. **R. fissispina** Wierzb. (**R. canina** β. **opaca** Fries * fissispina Heufl. Ban. 66). Peduncliĭ floriloră și tubulŭ caliceluĭ glabri, pețioliĭ obsoletŭ-pubescenți. *Foliólele* pre pagina inferióră subglabre, până de totŭ glabre, opace, maĭ palide, orĭ glauce, *subsimplu serrate*, serraturile incumbente, elongatŭ-acuminate. Aculeiĭ tulpineĭ maĭ adese-orĭ bifidĭ.

La Deva lângă marginĭ de pădurĭ.

Ad β. **canina dumetorum.**

Var. **R. solstitialis** Bess. Fl. Gal. I. 1809, 324. Bess. En. Volh. 1822. 19. (**R. dumetorum** Aut. Tr. non Thuill. Fl. Par. 1799, 250). Pețioliĭ preste totŭ pĕroșĭ. *Foliólele* 5—7 ovale, orĭ eliptice, acute, orĭ acutŭ acuminate, destulŭ de marĭ, *subsimplu serrate*, pre pagina superióră puberule, pre cea inferióră pĕróse. *Peduncliĭ abreviați și acoperiți de bracteele adese-orĭ foliacee. Fructele ovoidee.* Corola roseă. Stiliĭ pĕroșĭ. Sepalele micĭ, reflecte.

Pre coline, în reg. inferióră.

Observare. **R. dumetorum** Thuill. are fructele globóse și foliólele simplu serrate, rotundate.

Var. **R. uncinella** Bess. in M. B. Taur. Cauc. III, 1819, 349. (Bess. En. Volh. 1822). Pețioliĭ preste totŭ pĕroșĭ. *Foliólele subbiserrate*, eliptice, orĭ subrotundŭ-ovate, pre ambele paginĭ subtilŭ pubescente, orĭ și numaĭ pre pagina inferióră la costa medie pilosule. Fructele subglobosŭ-ovoidee, orĭ elipticŭ-ovoidee. Stiliĭ puținŭ până aprópe nepĕroșĭ. Corola roseă. Tulpina cu aculeĭ marĭ, ramiĭ aprópe nearmațĭ, rămurelele, stipuliĭ și bracteele roșietice.

Provinŭ însă specimine, la carĭ serraturele sunt neperfectŭ duplicate, marginea foliólelorŭ ciliată, ramurelele, stipuliĭ și bracteele verdĭ.

Pre coline cu tufișurĭ, în reg. inferióră.

Ad γ. **canina collina.**

Var. **R. tortuosa** Wierzb. in Rchb. Fl. Germ. exc. 1840. (**R. collina** Bmgt. Tr. II, 53 et Aut. Tr. non Jacq. Fl. Austr.). Peduncliĭ cu glandule stipitate,

asemenea și tubulŭ caliceluĭ la basă. Pețioliĭ puținŭ pĕroșĭ și și cu glandule maĭ lungŭ maĭ scurtŭ stipitate. *Foliólele latŭ-eliptice orĭ ovalŭ-eliptice*, la ambele capete atenuate, pre pagina superióră maĭ multŭ maĭ puținŭ glabre, pre cea inferióră maĭ palidŭ-verḑĭ, preste totŭ pubescente, duplicatŭ-serrate, serraturile cu glandule sessile. Sepalele reflecte, deciduc. Fructele mature ovoidee. *Petalele maĭ lungĭ decât sepalele, palidŭ-rosee.* Stiliĭ aprópe glabri.

Pre coline cu tufișurĭ expuse sóreluĭ.

Observare. **R. collina** Jacq. are foliólele numaĭ pre pagina inferióră la nervĭ pĕróse, de formă aprópe orbiculară, stiliĭ îndesuitŭ lanatŭ-pĕroșĭ.

Var. **R. Transsilvanica** Schur En. Tr. 202. Peduncŭliĭ, tubulŭ caliceluĭ și laciniile sepalelorŭ cu glandule îndesuite parte lungŭ stipitale și parte subsessile. *Foliólele eliptice*, cele inferióre maĭ micĭ, subrotunde subbiserrate, serraturile antrorsŭ-curvate și dimpreună cu pețioliĭ aculeațĭ glabre, lucitóre, concolore. Stipuliĭ ovațĭ, acuminațĭ, glanduloșĭ. *Laciniile caliceluĭ* penatifide subegalŭ de lungĭ cu corola. *Petalele purpuriŭ-roșĭ*, asemenea celorŭ de la *R. rubiginosa.* Fruticele de 0.90—1.30 m. înaltŭ, cu aculeĭ valiḑĭ dela basa dilatată subulațĭ și curvațĭ, ramiĭ purpuriĭ, ceĭ maĭ bĕtrânĭ aprópe nearmațĭ, orĭ și în același frutice parte armațĭ, parte nearmațĭ.

Pre coline cu tufișurĭ în partea sudică a Transilvanieĭ.

După R. rubiginosa L. sp.

R. Meszköensis Simk. Foile 7-foliolate, *foliólele coriacee*, ovatŭ-eliptice, glandulosŭ duplicatŭ-serrate, *pre pagina* superióră lucitóre, pre cea *inferióră opace, la nervulŭ mediŭ cu glandule maĭ îndesuite, iar la ceĭ lateralĭ cu glandule disperse obsolete,* pre cea-laltă suprafață de totŭ glabre. Pețioliĭ cu glandule stipitate. Peduncŭliĭ maĭ scurțĭ decât fructele, orĭ abia egalŭ de lungĭ, munițĭ icĭ colea cu aciculĭ. Stipuliĭ glandulosŭ-ciliațĭ. Fructele oblongĭ, la basă une-orĭ cu aciculĭ. Laciniile caliceluĭ deflecte, pre dosŭ puberule, iar pre marginĭ dispersŭ-glandulóse. Disculŭ conicŭ. Stiliĭ împuținațĭ, subglabri, orĭ dispersŭ péroșĭ.

Pre coline cu solŭ de calcarŭ la comuna Miscăŭ în comitatulŭ (județulŭ) Arieșŭ-Turda.

După R. tomentosa Smith.

R. Barcensis Simk. R. barcensă. Foliólele micĭ, lanceolatŭ-eliptice, orĭ numaĭ eliptice, acutiuscule, filigranŭ și acutŭ duplicatŭ-serrate, pre pagina inferióră gălbiniŭ-verde-tomentóse, neglandulóse. Florile micĭ, albinețe. Pe-

talele numaĭ de 15—16 m/m. lungĭ. Fructele gracile, oblongĭ, glandulóse. Calicele reflectŭ. Fruticele micŭ.

Pre monticulŭ Têmpa spre ostŭ de urbea Brașovŭ.

SANGVISORBEÆ LINDL.

ALCHEMILLA L. gen. Alchemilă. Vulg. Crețișorŭ, Crețișoră, Plasca.

A se adaoge la A. vulgaris L. sp.

Var. **A. glabra** DC. Fl. Fr. IV. 1805. 451. (**A. vulgaris** α. **glabrata** Wimm. Fl. v. Schlesien I, 1844. 143. — **A. truncata** Schur V. S. V. X, 132 ex descript. — **A. fissa** Andræ Bot. Zeit. XI, 459. — Schur En. Tr. 204, non Schummel. — **A. alpestris** Porcius Distr. Năs.). Tulpina, pedunculiĭ, corola, calicele, pețioliĭ și foile pre ambele paginĭ de totŭ glabre, numaĭ dențiĭ foilorŭ la vêrfŭ penicilatŭ-pèroșĭ.

Conf. Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. III. 1883. p. 13.

Pre munțĭ înalțĭ la locurĭ erbóse.

POMACEÆ. LINDL.

CRATÆGUS L. gen. Crategŭ. Vulg. Păducelŭ, Mărăcinŭ, Mărăcine, Gheorghină.

După C. Oxyacantha L. sp.

C. nigra W. K. Icon. I, t. 61. C. negru. Foile după circumferință ovatŭ-oblongĭ, penatifidŭ- 5—7-lobate, la basă cuneate, orĭ truncate, *pre pagina* superióră pubescente, pre cea *inferióră vilóse*, lobiĭ acuțĭ, incisŭ-serratĭ. *Ramurelele, pețioliĭ, pedunculiĭ și calicele surŭ-vilóse.* Laciniile caliceluĭ triangulare, acute, la vêrfŭ reflecte. *Florile pentagyne.* Drupele (fructele) pentapyrene. Frutice, orĭ arbusculŭ. Foile de către tómnă purpurescente. Petalele albe. *Drupele negre.*

Prin pădurile montane de la Deva și Vaida-huniadu.

Observare. **C. monogyna** provine în douĕ forme:

α. **C. monogyna** Jacq. Fl. Austr. III. 1775, t. 292, f. 1. non Koch Syn. (**C. oxyacantha** Bmgt. Tr. II, 35 et Aut. Tr. non L. — **C. intermedia** Schur En. Tr. 205. — Fuss Fl. Tr. 211). Ramurelele, pedunculiĭ și calicele glabre.

β. **C. kyrtostyla** Fingerh. in Linn. IV, 1829, p. 372, tab. III, 1. (**C. monogyna** Bmgt. Tr. II, 36 et plur. Aut. Tr. — **C. hirsuta** Schur En. Tr. 206). Pedunculiĭ și calicele hirsutŭ-pèroșĭ.

COTONEASTER Medic. Philos. Bot. I. 154. Cotoneastru. Vulg. Bărcóce.

După C. vulgaris Lindl.

C. nigra Wahlbrg. Fl. Gothob. 1820. 53. (**C. vulgaris** β. **melanocarpa** Ledeb. Fl. Alt. 1830, 219. — **C. orientalis** Kern. Ö. b. Z. XIX, 270. — **C. tomentosa** Aut. Tr. p. p. non Lindl.). C. negru. Frutice tare ramificatŭ. Rămurelele tinere și încă erbace tomentóse, cele înlemnite glabre netede, cu cortice brună. Foile de 20—40 mm. lungĭ și 10—30 mm. late, eliptice, orĭ ovatŭ-eliptice, la basă rotundate, la vêrfŭ încă rotundate, orĭ puținŭ emarginate, une-orĭ scurtŭ mucronate, pre pagina superióră strigulosŭ-pubescente, pre cea inferióră dimpreună cu pețiolii indesuitŭ albinețŭ-tomentóse. Florile solitarĭ, orĭ câte 2—3 fasciculate, nutante, pedunculiĭ maĭ scurțĭ decât foile, surŭ-pĕroșĭ. Calicele turbinatŭ, glabru, laciniile erecte, ovate, obtuse, pre marginĭ dinainte surŭ-pubescente, alt-cum glabre. Petalele rosee, subrotunde, de 4 mm. lungĭ, maĭ lungĭ decât laciniile caliceluĭ. *Fructele mature negre-albastre*, de 8 mm. gróse, maĭ adese-orĭ 2 sperme.

Consună cu *C. vulgaris* Lindl. prin calicele glabru și cu *C. tomentosa* Lindl. prin pĕrositatea foilorŭ și a pedunculilorŭ.

Diferă însă de *C. vulgaris* Lindl. prin pedunculiĭ surŭ-pĕroșĭ și prin pĕrositatea pagineĭ superióre a foilorŭ, care încă și pre timpulŭ cădereĭ foilorŭ se află persistentă (la *C. vulgaris* Lindl. sunt foile și cele tinere glabre);— iară de *C. tomentosa* Lindl. prin calicele și fructele glabre ; — de ambele prin fructele negre-albastre, ce sunt asemenea celorŭ de la ***Prunus spinosa*** L.

Pre coline și monticulĭ la localitățĭ stâncóse.

ONAGRARIE JUSS.

EPILOBIUM L. gen. Epilobiu. Vulg. Rășcóge.

După E. palustre L. sp.

E. scaturiginum Wimm. in schles. Ges. f. vaterl. Cultur, 1848, 125. (**E. nutans** Kern. Ö. b. Z. XIX, 301, non Schmidt, nec Tausch. — **E. Krausei** = **alsinefolium** × **palustre**? Uechtr. in Ö. b. Z. XXIV, 240. — **E. Kerneri** Borb. in Ö. b. Z. XXVI, 17). E. de scaturiginĭ. Planta perenală. Rădĕcina fusiformă, fibrósă. *Tulpina* de la basa repentă erectă, de 0.07—0.22 m. înaltă, simplă, arare-orĭ puținŭ ramificată, în partea inferióră glabră, în cea superióră surŭ-pubescentă, *la vêrfŭ dimpreună cu florile virgine nutantă*, emițêndŭ încă pre timpulŭ înfloririĭ de la basă sarmente aeriane elongatŭ-filiforme. *Tulpina cu 2—4 liniĭ elevate și puberule. Foile* inferióre oposite, cele superióre alterne

tóte lanceolate, de 3—4 orĭ maĭ lungĭ decât late, *în a treia parte inferióră maĭ late*, la vêrfŭ obtusiuscule, de totŭ glabre, *lucitóre*, cu marginile plane, de totŭ întregĭ, orĭ obsoletŭ-denticulate. Florile (3—8) în unŭ racemŭ terminalŭ, infundibuliforme, de 8—10 mm. lungĭ. Laciniile caliceluĭ lanceolate. Petalele purpuriĭ. Stigma clavatŭ-concrescută. *Capsulele erecte, surŭ-pubescente*, orĭ arare-orĭ numaĭ dispersŭ pěróse.

Lângă păraie şi pre localitățĭ turfóse, în reg. subalpină până alpină.

Observare. Acéstă specie se póte confunda cu *E. nutans* Tausch, *E. anagallidifolium* Lam., *E. origanifolium* Lam., *E. Hornemanni* Rchb., *E. chordorrhizum* Fries şi *E. palustre* L.

E. nutans Tausch non Horn. are tulpina constantŭ simplă, aprópe glabră, numaĭ la vêrfŭ puberulă, foile tulpinale inferióre eliptice (prin urmare la mijlocŭ maĭ late), cele superióre maĭ înguste, însă eliptice, orĭ oblongĭ, tulpina încă şi fructiferă la vêrfŭ nutantă.

E. anagallidifolium Lam. (**E. alpinum** Fl. germ. et. hungar.) are capsulele glabre.

E. origanifolium Lam. are foile ovate, cam depărtatŭ repandŭ-denticulate, fructele glabriuscule şi stoloniĭ subteraneĭ.

E. Hornemanni Rchb. (**E. nuntas** Horn. non Tausch) are foile alterne, eliptice, denticulate şi florile albe.

E. chordorrhizum Fries (**E. obscurum** Schreb.) are tulpina multŭ maĭ înaltă şi foile la basă maĭ late.

E. palustre L. sp. încă are tulpina maĭ înaltă, adese-orĭ ramificată, foile tulpinale linearŭ-lanceolate, maĭ lungĭ şi maĭ înguste, cu marginile revolute, tulpina fără liniĭ elevate pěróse şi florile maĭ micĭ.

E. Haynaldianum Hauskn. teste Kanitz in litt. (**E. alsinefolium** × **palustre** Porcius ined.). E. luĭ Haynald. Diferă de *E. alsinefolium* Vill. prin o statură maĭ înaltă (tulpina de la 30—55 cm. lungă), foile ovatŭ-oblongĭ (de la 35—46 mm. lungĭ şi de 10—12 mm. late), asemenea şi florile maĭ micĭ (numaĭ ca cele de la *E. palustre*); — iară de *E. palustre* L. sp. prin foile maĭ late şi prin liniile decurente ale foilorŭ.

Lângă părae la locurĭ mlăştinóse, în reg. subalpină, în societate cu *E. alsinefolium* şi *palustre*. Până acumŭ cunoscută numaĭ dela Rodna în nordostulŭ Transilvanieĭ.

A se adaoge la E. tetragonum Koch. Syn. (i. e. E. obscurum Schreb.)

Var. **E. matrense** Borbás în lit. şi în broşura: A hazai Epilobiumok ismeretéhez, irta Borbás V. Budapest 1879, p. 22. (**E. palustre** × **obscurum** Porcius). Diferă de *E. obscurum* Schreb (**E. virgatum** Fries, non Lam, nec

Reut. — **E. chordorrhizum** Fries. — **E. tetragonum** Koch. Syn. non L. sp.) prin *foile maĭ înguste, linearŭ-lanceolate, obsoletŭ-denticulate*, pre ambele paginĭ glabre, orĭ și la nervulŭ mediŭ pe pagina inferióră pubescente, — iară de *E. palustre* L. sp. prin foile maĭ late la basă decurentŭ-concrescute formândŭ liniĭ elevate și pĕróse longitudinalŭ decurente pre tulpină.

Sunt forme, carĭ se apropie maĭ tare de *E. obscurum* Schreb, și iarășĭ altele, carĭ se apropie maĭ tare de *E. palustre*.

Lângă pĕrae la locurĭ mlăștinóse, în reg. montană în societate cu *E. obscurum* și *E. palustre*.

Până acum e cunoscută acéstă formă numaĭ dela Rodna în nordostulŭ Transilvanieĭ.

A se adaoge la E. origanifolium Lam. (E. alsinefolium Vill).

Var. **E. Brândzai** Porcius. Foile câte 3 verticilate (nu numaĭ douĕ oposite)
Var. **E. Stefanescui** Porcius. Foile tóte alterne, nu oposite.
La unŭ locŭ cu forma tipică.

După E. origanifolium Lam.

E. Biharicum (**alsinefolium** × **scaturiginum**) Simk. Term. Füz. X, 1886, 181. E. de Biharia. Esteriorulŭ și foile ca la *E. alsinefolium* Vill. (**E. origanifolium** Lam.) specimine maĭ mărunte. Se destinge însă de acesta prin tulpina sub inflorescenție, asemenea și pedunculiĭ, surĭ cu perĭ moĭ și micĭ; — florile virgine încă suriĭ cu perĭ claveformĭ și patulĭ. Acestŭ indumentŭ îșĭ are originea de la *E. scaturiginum* Wimm., de care iarășĭ se deosebesce prin pubescenția maĭ laxă și maĭ mĕruntă a foilorŭ și a părțilorŭ floralĭ, apoĭ prin *fructele tinere negre*.

Lângă părae cu petrișŭ în munțiĭ Bihoruluĭ în societate cu *E. alsinefolium* și *scaturiginum*.

CALLITRICHINEÆ LINK.

CALLITRICHE L. gen. Calitrice. Vulg. Steluță, Stéua balteĭ.

După C. verna Kütz.

C. Transsilvanica Schur En. Tr. 216. (**C. alpina** Schur En. Tr. 217. — **C. æstivalis** Schur Ö. b. Z., X, 325, non Thuill. — **C. pedunculata** Schur En. Tr. 216, non DC. — **C. hamulata** saŭ **C. decussata** Schur En. Tr. 217 et Aut. Tr.). C. transilvană. Foile inferióre ale ramilorŭ lineare, cele mediĭ și

cele superióre oblongŭ-lineare, triplinervóse, cele supreme stelatŭ espanse. Florile monoice, cele superióre de comunŭ masculine, cele inferióre feminine. *Fructele fórte micĭ, suborbiculare*, sessile. Stiliĭ dereptĭ, fórte lungĭ. *Bracteele uncinate.*

Pre bălțĭ, păraie, ape stagnante, marginĭ de lacurĭ, din reg. inferióră până în cea alpină.

Observare. Fructele sunt, întocmaĭ ca la *C. verna* Kütz, cele maĭ micĭ dintre tóte speciile, ce provinŭ în Europa, și *C. verna* Kütz. diferă prin fructele maĭ multŭ oblongĭ și bracteele subarcuate.

CUCURBITACEÆ JUSS.

După Bryonia L. gen.

SICYOS L. gen. Sicionŭ.

Florile monoice. Calicele 5-dentatŭ. Corola 5-fidă. La flórea masculină sunt 5 stamine concrescute cu columna anteriferă. La flórea feminină e stilulŭ 2—3-fidŭ, stigma nedivisă, ovariulŭ unilocularŭ, cu unŭ micŭ ovulŭ pendulŭ. Fructulŭ nucamentaceŭ, ovatŭ, *echinatŭ.*

S. angulatus L. sp. S. angularŭ. Tulpina scandentă, cu cârceĭ umbelatŭ-ramificațĭ. Foile cordate, 5-angulare, aspre, lobiĭ acuțĭ, denticulațĭ. Florile axilare, pedunculate, cele masculine racemóse, cele feminine umbelatŭ-agregate. Corola mică, galbină-verde. *Fructulŭ echinatŭ și tomentosŭ-lanuginosŭ.*

Transferatŭ din America boreală, vegetéză la noĭ pre gardurĭ și prin tufișurĭ în apropiere de locuințele ómenilorŭ.

SCLERANTHEÆ LINK.

SCLERANTHUS L. gen. Sclerantŭ, Vulg. Sincerică.

A se adaoge la Scl. annuus L. sp.

Var. **S. biennis** Reut. Diferă de forma gen. prin bracteele maĭ scurte decât florile și prin laciniile caliceluĭ maĭ late, apoĭ și maĭ scurte decât tubulŭ, orĭ și egalŭ de lungĭ cu acesta.

La forma gen. sunt bracteele maĭ lungĭ decât florile, iar laciniile caliceluĭ încă maĭ lungĭ decât tubulŭ.

La planta próspětă sunt aceste caractere ușorŭ de cunoscutŭ, la plantele uscate însă maĭ cu greŭ.

Pre localitățĭ petróse saŭ nisipóse, în reg. inferióră.

S. verticillatus Tausch in Fl. 1829. Ergänzbl. p. 50. — Schur En. Tr. 224.

S. verticilatŭ. *Tulpinele* dela basă fórte ramificate, *în întréga lorŭ lungime cu cyme glomerate* subverticilate, oposite, orĭ alternante, sessile, orĭ scurtŭ pedunculate. Florile maĭ micĭ ca la *S. annuus* L. Laciniile caliceluĭ la basă maĭ late, cu marginĭ înguste membranacee, erecte, egalŭ de lungĭ cu tubulŭ. Bracteele maĭ scurte decât florile.

Pre coline macre, în reg. inferióră.

S. uncinatus Schur En. Tr. 224. (**S. Haynaldi, S. Jankæ, S. Fussii, S. Czetzii** Rchb. in Ö. b. Z. XXII, 115. — **S. Radnanus** Rchb. in Ö. b. Z. XXII, 461). S. uncinatŭ. Rădĕcina multicaule, cespitósă. Planta anuală, orĭ bienală, fórte ramificată, difusă. Tulpinele de la 7—25 cm. lungĭ, dichotomŭ-ramificate şi dimpreună cu foile cu perĭ fórte scurţĭ, glanduloşĭ, viscidĭ şi reversĭ. Foile subulate la basă dilatate. Florile axilare, fasciculatŭ-glomerate. *Laciniile caliceluĭ* lanceolatŭ-acuminate, maĭ lungĭ decât tubulŭ, patente, *la vêrfŭ introrsŭ curvatŭ-uncinate,* pre marginĭ îngustŭ albŭ-membranacee.

Pre localităţĭ petróse saŭ nisipóse, pre plaiurĭ, din reg. montană până în cea alpină.

Dupĕ S. uncinatus Schur.

S. intermedius Kittel Taschenb. d. Fl. Deutschl. ud. Schweitz III, Aufl. II, Th. p. 1106. S. intermediŭ. Rădĕcina anuală, orĭ bienală. Bracteele maĭ scurte decât florile. *Laciniile caliceluĭ* oblongĭ, obtuse, *cu marginĭ late albŭ-membranacee, fructifere patente şi cu vêrfulŭ incurvatŭ,* maĭ lungĭ decât tubulŭ. *Planta* suriŭ-verde, orĭ gălbiniŭ-verde, de 2—8 cm. lungă, *dela basă ramificată.*

Pre localităţĭ nisipóse, petróse, la marginĭ de rîurĭ, în reg. inferióră.

S. dichotomus Schur En. Tr. 225. (**S. perennis** Bmgt. Tr. I, 394 et Aut. Tr. non L. sp.). S. dichotomŭ. Rădĕcina multicaule şi perenală emite tulpine florifere şi fasciculĭ de tulpine sterile, tulpinele florifere de 5—8 cm. lungĭ, flexuosŭ-erecte, în partea inferióră glabre, în cea superióră cam perόse, *din sus de mijlocŭ dichotomŭ-ramificate.* Foile flaccide, cam rărite, subulatŭ-elongate (de 12—18 mm. lungĭ), acute, verdĭ. Florile di-trichotomŭ-cymóse. Rămurelele la basă fără florĭ, pre partea inferióră pĕróse. *Laciniile caliceluĭ* oblongĭ, *acutiuscule cu marginĭ late albŭ-membranacee,* fructifere puţinŭ aperte (nu de totŭ închise).

Pre coline petróse, orĭ stâncóse, pre malurĭ petróse saŭ nisipóse, în reg. inferióră.

S. neglectus Rochel Ban. Icon. f. 10. — Bmgt. Mant. — Heuff. Ban. 73. (**S. marginatus** Guss. Prodr. Sic. 1827. 486). S. neglesŭ. Rădĕcina multicaule. *Tulpinele* procumbente, difuse, *îndesuitŭ foliate,* glabre. *Foile* subulate, subfal-

cate, depărtatŭ *glandulosŭ-ciliate*. Florile axilare, cele din vêrfŭ cymosŭ-fasciculate, decandre. *Laciniile caliciului* oblongĭ, *rotundatŭ-obtuse, cu marginĭ late albŭ-membranacee fructifere patule*.

La vêrfurĭ de munțĭ, pe localitățĭ sfărmiciosŭ-petróse, in sudulŭ Transilvaniei.

CRASSULACEÆ DC.

SEDUM L. gen. Sedŭ, Vulg. Oloiă, Érbă grasă, Rosăcică, Rușă, Rujă, Șerpăriță, Șoldină, Érbă de șoldină.

Observare. **Sedum Fabaria** Koch se referesce atâtŭ la planta din Eifel, câtŭ și la cea din Babia gora. Planta din localitatea ultimă consună deplinŭ cu planta din muntele Tatra în Ungaria și cu cea din Transilvania, și diferă în cât-va de planta din localitatea primă, pentru care la planta din Ungaria și din Transilvania i s'a dat numirea:

S. Carpaticum Reuss. Kvet. slov. 1853, 162. (**S. Telephium** β. **purpureum** Wahlbrg. Carp. 1814, 134, non L. — **S. purpureum** Bmgt. Mant. 43. — **S. purpureum** Wimm. — Fuss. Fl. Tr. 227, non Koch, nec. Tausch). S. carpaticŭ. *Foile* oblongŭ-lanceolate, orĭ lanceolate, dentatŭ-serrate, spre basa de totŭ intrégă în petiolĭ scurțĭ cuneatŭ-atenuate, *alterne*. *Florile roscŭ-purpuriĭ* dispuse în cyme îndesuite. Staminele interióre inserte in a treia parte deasupra basei petalelorŭ.

Pre localitățĭ petróse orĭ stâncóse, în reg. montană până subalpină.

In locŭ de S. hispanicum L. sp. este a se pune:

S. glaucum W. K. Icon. II, t. 181. Bmgt. Tr. I, 415. (**S. hispanicum** Aut. Tr. non L. sp. — **S. anglicum** Schur En. 227 ex locis indicatis). S. glaucŭ. Se destinge de **S. hispanicum** L. sp. prin carpelele succesivŭ atenuate în stilĭ și munite cu perĭ glanduliferĭ.

La *S. hispanicum* L. sp. sunt carpelele abruptŭ terminate in stilĭ și glabre.

Pre localitățĭ stâncóse, din reg. inferióră până in cea alpină.

Var. **S. glanduloso-pubescens** Feicht. Közlem. IX, 1873, 91, 92. (**S. dasyphyllum** Bmgt. herb. et En. Tr. I, 414.). Foile glandulosŭ-pubescente.

Pre coline petróse, saŭ stâncóse și pre alte localitățĭ nisipóse.

SEMPERVIVUM L. gen. Sempervivŭ. Vulg. Urechelniță. Érbă de urechĭ, Urechiușă, Érba tunuluĭ, Érba ciuteĭ, Varḑă de stâncă.

După S. tectorum L. sp.

S. assimile Schott Ö. b. Z. Wochenbl. III, 1853, 19. (**S. tectorum** Bmgt. Tr. II, 21 et Aut. Tr. p. p. non L. sp.). S. asimilatŭ. Tulpina erectă, glandulosŭ-

pubescentă. *Foile* opace-verdĭ, pre marginĭ ciliate, cele *rosulare* oblongŭ-obovate, în o mucronă abruptŭ-acuminate, *pre ambele pagine hirsute, orĭ pubescente*, cele tulpinale oblongĭ, orĭ oblongŭ-lanceolate, pubescente. Petalele rosee, stelatŭ-espanse, linearŭ-lanceolate, acuminate, duplu maĭ lungĭ decât calicele. Squamele hypogyne scurte, truncatŭ-rotundate. Tulpina de 15—35 cm. înaltă.

Pre localitățĭ stâncóse în reg. montană, apoĭ şi cultivată pre coperişurĭ de case spre scopurĭ medicinale.

S. blandum Schott. Ö. b. Wochenb. III, 1853, 29. (**S. tectorum** Bmgt. Tr. II, 21 p. p. — Schur En. Tr. 228. — **S. rubicundum** Schur En. Tr. 229). S. blândŭ. Se distinge de celŭ precedentŭ prin *foile rosulare pre ambele pagine glabre.*

Totŭ la aceleaşĭ localitățĭ.

Dupŭ S. Wulfeni Hopp.

S. Ruthenicum Koch Syn. in nota ad S. Wulfeni. (**S. globiferum** Besser En. Volh. Pod. 58. — **S. Zelebori** Schott. Ö. b. Wochenbl. VII, 1857, 245.) S. rutenicŭ. *Foile* rosulare *obovatŭ-cuneate,* scurtŭ acuminate, *pre ambele pagine glandulosŭ-pubescente,* cu perĭ multŭ maĭ lungĭ ciliate. Petalele palidŭ-galbine, cu o strie dorsală verdie, la basă connexe, stelatŭ espanse, linearŭ-lanceolate, atenuatŭ-acuminate, de 4 orĭ maĭ lungĭ decât calicele. Filamentele palidŭ-rosee, până purpuriĭ, comprese. Ovariulŭ oblicŭ-lanceolatŭ. Squamele hypogyne fórte scurte, convexe, glanduliforme. Tulpina puberulă, de circa 30 cm. înaltă.

Pre stâncĭ de varŭ în munțĭ.

Dupŭ S. hirtum L. sp.

S. Heuffelii Schott Ö. b. Wochenbl. II, 1852, Ianuarie p. 18. (**S. patens** Gris. Iter 315. 1852, December.— **S. hirtum** Bmgt. Tr. II, 22. — **S. ciliatum** Schur seu **S. campaniforme** Schur En. Tr. 229). S. luĭ Heuffel. Foile rosulare şi cele tulpinale inferióre oblongĭ, orĭ obovate acute, cele tulpinale superióre cordatŭ-lanceolate, cele rosulare exterióre maĭ late expanse, cele interióre erecte, *tóte foile* ciliate şi *pre ambele pagine glandulosŭ-pubescente.* Sepalele oblongŭ-lanceolate, glandulosŭ pubescente, ciliate. *Petalele* duplu maĭ lungĭ decât calicele, erecte, campanulate, *la vêrfŭ espanse*, palidŭ-galbine. Tulpina de 15—32 cm. înaltă.

Diferă de *S. hirtum* L. sp. prin tulpina de comunŭ maĭ înaltă, foile maĭ

marĭ şi cu deosebire prin petalele la vêrfŭ espanse (nu campanulatŭ-conivente).

Prin ţinuturĭ muntóse, pre stâncĭ de calcarŭ în sudulŭ şi ostulŭ Transilvanieĭ.

SAXIFRAGEÆ VENT.

SAXIFRAGA L. gen. Saxifragă. Vulg. Frânge-pétră. Rupe-pétră.

S. Aizoon Jacq. Austr. V, 1778, 18. Bmgt. Tr. I, 371.

Acéstă plantă variază în respectulŭ foilorŭ şi a statureĭ, pentru care se deosibescŭ :

A. Plantele de statură maĭ înaltă.

S. cultrata Schott Anal. bot. 23. (**S. longifolia** et **S. crustata** Bmgt. herb. et En. Tr. I, 370, non Lap. nec Host. — **S. elatior** Schur En. Tr. 231. — Fuss Fl. Tr. 235, non M. et K. -- **S. Hostii** Neilr. et Janka in Neilr. Nachtr. 64, non Tausch. — **S. recta** Lap. Kern. Ö. b. Z. XX, 70). Foile maĭ lungĭ, oblongŭ-lineare.

S. robusta Schott Anal. bot. 22. Foile maĭ scurte, maĭ late şi maĭ multŭ oblongĭ.

B. Plantele de statură maĭ mică.

S. notata Schott Anal. bot. 22. (**S. læta** et **S. cochlearis** Schott Anal. bot. 24, 25. — **S. ciliolata** Schur En. Tr. 231). Foile maĭ scurte oblongŭ-obovate.

C. Forma fortuită.

S. globulifera Schur En. Tr. 232, non Desf. Rădĕcina multicaule.

Maĭ tóte aceste forme aparţinŭ la *S. intacta* Willd., adecă petalele nepunctate.

Pre localitățĭ stâncóse saŭ petróse cu solŭ de calcarŭ, de granitŭ şi de trachitŭ din reg. inferióră până în cea alpină.

După S. elatior M. et K.

S. demissa Schott et Kotschy in Ö. b. Z. IX, 1859. 8. (**S. mutata** Bmgt. Tr. I, 371 et Aut. Tr. non L. sp. — **S. transsilvanica** Fuss Fl. Tr. 236.). S. demisă. *Tulpina de la basă ramificată, orĭ şi simplă, şi în casulŭ acesta din urmă cu pedunculĭ radicalĭ 1-florĭ, fórte indesuitŭ glandulosŭ-pĕrósă.* Foile radicale lingulate spre basă îngustate, multipunctate şi cartilagineŭ-marginate, de la basă până din sus de mijlocŭ fimbriate, de acĭ spre vêrfŭ aprópe de totŭ întregĭ, la vêrfŭ cu marginea reflectă emarginate, foile tulpinale spatulate. Inflorescenţia la tulpină şi şi la ramĭ racemósă, pedunculiĭ glandulosŭ-pĕroşĭ, simpli, fórte arare-orĭ biflorĭ, ceĭ inferiorĭ de 3—4 orĭ maĭ lungĭ decât ca-

licele, spre vêrfŭ decrescențĭ, calicele glandulosŭ-pĕrosŭ. Petalele galbine, linearŭ-lanceolate, acute, maĭ înguste decât laciniile caliceluĭ.

Pre stâncĭ de calcarŭ în munțiĭ din sudŭ-ostulŭ Transilvanieĭ.

După S. mutata L. sp.

S. **luteo-viridis** Schott et Kotschy in Bot. Zeit. IX, 1851, 65. (**S. luteo-purpurea** Bmgt. Tr. I, 372 et Aut. Tr. non Lap. — **S. Lapeyrosii** Herb. stirp. rarior. Bucov, No.72, non Don.) S. galbină-verde. *Foile rosulare* lingulatŭ-obovate, glauce, *cu marginile cartilaginee de totŭ întregĭ în partea spre basă nefimbriate*, lângă margin punctate, la vêrfulŭ obtusŭ scurtŭ acuminate; foile tulpinale cuneate, orĭ oblongĭ, maĭ micĭ. Tulpina dinpreună cu pedunculiĭ și calicele glandulosŭ-pĕrósă. Florile la vêrfulŭ tulpineĭ în o cymă racemiformă, orĭ paniculeformă, treĭ-multifloră. *Petalele* oblongŭ-obovate, obtuse, *galbine-verdĭ, orĭ trăgêndŭ cera și în colóre roșicteță.* Planta îndesuitŭ cespitósă. Tulpina de 5—15 cm. înaltă, maĭ adese-orĭ îndesuitŭ foliată.

Pre stâncĭ de calcarŭ în reg. subalpină și alpină.

După S. cæsia L. sp.

S. **Rocheliana** Sternb. Saxifr. Suppl. 1822, 2.— Sternb. in Host. Fl. Austr. I, 501. (**S. cæsia** Bmgt.? Tr. I, 374. — Schur En. Tr. 233. — **S. pseudocæsia** Roch. Pl. rar Ban. f. 9). S. rocheliană. *Foile caudiculilorŭ* îndesuite și *la vêrfulŭ lorŭ rosulare, lingulate, orĭ linearŭ-oblongĭ*, obtuse, glabre, glauce, *espanse, maĭ târḑiŭ recurvate*, cu marginile cartilaginee de totŭ întregĭ, numaĭ la basă ciliate, lângă marginĭ multipunctate, *pre pagina inferióră, convexe* și obtusŭ-carinate, cele tinere calcareŭ-crustate, cele maĭ bĕtrâne netede, lucitóre, — *foile tulpinale* linearŭ cuneate maĭ micĭ *și dinpreună cu tulpina, pedunculiĭ și calicele indesuitŭ glandulosŭ-pĕróse.* Tulpina la vêrfŭ cymósă, uni-multifloră. Petalele albe, obovate, marĭ (de 9 mm. lungĭ și dinainte de 4—6 mm. late) obtuse, 3—5-nervóse, nerviĭ lateralĭ arcuațĭ. Planta tare îndesuitŭ cespitósă. Tulpinele de 2—5 cm. lungĭ. Foile rigide, de 6—13 mm. lungĭ și de 2 mm. late.

Prin văĭ strîmte și cu precipisurĭ pre solŭ de calcarŭ în reg. montană și subalpină.

După S. retusa Gouan.

S. **Baumgartenii** Schott in Ö. b. Z. VII, 1857. 126. (**S. retusa** Bmgt. Tr. I, 382, et Aut. Tr., non Gouan. — **S. perporosa** Schur En. Tr. 234. — **S. retusa** var. 5—7-punctata Schur Sert. No. 1096.). S. luĭ Baumgarten. Caudiculiĭ

prostrați, tare micĭ şi fórte îndesuițĭ, ramiĭ indesuitŭ-cespitosĭ. *Foile* oposite 4-serialŭ-imbricate, de la mijlocŭ patente, orĭ recurvate, la vêrfŭ plane şi acutŭ-lanceolate, *5—7-porosŭ-punctate*. Pedunculiĭ 1-florĭ cu foĭ involucrațĭ. Calicele glabru. Petalele purpuriĭ, maĭ lungĭ decât calicele. Capsulele rostrate, rostrulŭ aprópe orizontalŭ, diverginte, maĭ lungĭ decât calicele. Planta tare cespitósă. Caudiculiĭ de 1—5 cm. lungĭ.

Pre stâncĭ micaşistice în munțĭ înalțĭ.

A se adaoge la S. muscoides Wulf.

Var. **S. Rhei** Schott Anal. bot. 1854, 30. O formă cu foile pre marginĭ dispersŭ glandulosŭ-pĕróse.

Provine în Transilvania în numĕrŭ multŭ maĭ abundentŭ decât forma genuină.

După S. bulbifera L. sp.

S. Carpatica Rchb. Fl. Germ. exc. 552. (**S. rivularis** Towns. Trawns. 487. — Bmgt. Tr. I, 383, non L. — **S. sibirica** Wahlbg. Carp. 121, non L). S. carpatică. Tulpina erectă, orĭ ascendentă, vilosulă, orĭ în partea inferióră glabră, de totŭ simplă, la vêrfŭ 1—3-floră, paucifoliată. Foile glabre, cele radicale şi cele tulpinale inferióre cordatŭ-rotunde, orĭ reniforme, palmatŭ-5—7-lobate, lungŭ pețiolate, pețioliĭ glabri, cele tulpinale superióre 3-fide, cele supreme bracteeforme, ovale, orĭ lanceolate, întregĭ, — lobiĭ foilorŭ ovațĭ, orĭ semirotundĭ, obtuşĭ, orĭ acuțĭ. *Bulbiliĭ în axilele foilorŭ lipsescŭ.* Calicele semi-superiorŭ. Petalele albe, subduplu maĭ lungĭ decât calicele. Rădĕcina granulată. Tulpina debilă, de 2—10 cm. lungă.

Pre locurĭ stâncóse în reg. alpină.

După S. rotundifolia L. sp.

S. heucherifolia Gris. Iter, 1852, 317. (**S. rotundifolia** Bmgt. Tr. I, 376 et Aut. Tr. quo ad pl. alpestrem, non L. — **S. fonticola** Kern. in O. b. Z. XIII, 1862, 90). S. cu foĭ de heuchera. *Planta glabră orĭ glabriusculă.* Tulpina erectă terminată cu o cymă paniculeformă multifloră. Foile radicale şi cele tulpinale inferióre lungŭ pețiolate, reniforme, la basă cu unŭ sînŭ fórte apertŭ, lobate, *lobiĭ basalĭ divaricațĭ şi crenațĭ,* foile tulpinale superióre maĭ scurtŭ pețiolate cuneate, 3-dentate, orĭ şi de totŭ întregĭ. Calicele liberŭ, patentŭ. Petalele marĭ, albe, oblongŭ-ovate, până elipticŭ-lanceolate, de 2—3 orĭ maĭ lungĭ decât calicele, citrinŭ- orĭ purpuriŭ-punctate, stelatŭ-espanse.

Capsulele ovoidee. Stiliĭ patenţĭ, orĭ divaricaţĭ egalŭ de lungĭ cu sepalele, orĭ şi maĭ lungĭ. Tulpina de 15—32 cm. înaltă.

Lângă părae pre localităţĭ cu petrişŭ din munţĭ.

S. glandulosa Gris. Spicil. I, 1843, 336 pro var. S. rotundifoliae. (**S. repanda** Bmgt. Tr. I, 376. — **S. Heuffelii** Schott. Anal. bot. 28 et **S. angulosa** Schott l. c. 29. — **S. rotundifolia** Aut. Tr. quo ad pl. e reg. campestri). S. glandulósă. *Tulpina în partea inferióră patentŭ-hirsută.* Foile radicale şi cele tulpinale inferióre lungŭ-peţiolate, reniforme, lobate, lobiĭ basalĭ divaricaţĭ, crenaţĭ, pĕrosŭ-ciliaţĭ, periĭ articulaţĭ. *Panicula viscidŭ-glandulósă apoĭ şi cu perĭ simpli maĭ lungĭ.* Petalele albe, înguste, lanceolatŭ-oblongĭ, până lanceolatŭ-lineare, de 3—4 orĭ maĭ lungĭ decât calicele, punctate orĭ şi nepunctate. Capsulele ovoidee. Stiliĭ patenţĭ, orĭ divaricaţĭ, egalŭ de lungĭ cu sepalele, orĭ şi maĭ lungĭ. Tulpina hirsută şi panicula viscidŭ-glandulósă e caracteristicŭ pentru acéstă specie.

Prin văile umbróse muntóse.

CHRYSOSPLENIUM L. gen. Chrysospleniu. Vulg. Splinuţă, Splina auruluĭ. Splină de aurŭ.

După Chr. alternifolium L. sp.

Chr. alpinum Schur V. S. V. X, 1859, 133. (**Chr. oppositifolium** Bmgt. Tr. I, 338 et Aut. Tr. non L. sp. — **Chr. kamtschaticum** Janka in Linn. XXX, 570, non Schlechtd. — **Chr. glaciale** Fuss. Fl. Tr. 247). Chr. alpinŭ. Planta glabră. Rhizoma repentă emite cespite fórte late de tulpine sterile procumbente, între care provinŭ tulpine florifere. *Foile oposite,* cele ale tulpinelorŭ sterile subsemiorbiculare, maĭ late decât lungĭ, la vêrfŭ latŭ-rotundate, la basă truncate, orĭ subitŭ în peţiolĭ subcuneate, pre marginĭ de totŭ întregĭ, orĭ obsoletŭ- şi puţinŭ crenate. Tulpinele florifere la basă procumbente, radicante şi acĭ maĭ îndesuitŭ-opositŭ-foliate, de acĭ apoĭ erecte, şi maĭ depărtate opositŭ-foliate, cu 2—4 părechĭ de foĭ, foile suborbiculare, subitŭ în peţiolĭ scurţĭ contrase, orĭ subrombeŭ rotundate şi în peţiolĭ subcuneate. Tulpinele la vêrfŭ dichotome. Florile auriĭ. Planta de 3—7 cm. lungă.

Pre munţĭ lângă părae, apoĭ şi la alte locurĭ umede, maĭ multŭ în reg. subalpină, şi infloresce îndată după topirea néueĭ.

Observare. **Chr. oppositifolium** L. sp. are foile maĭ marĭ, pre pagina inferióră maĭ glauce şi provine în Germania în reg. inferióră.

Chr. kamtschaticum Schlehtd. are tulpina numaĭ 2 părechĭ de foĭ oposite, foile obovatŭ-cuneate, succesivŭ în peţiolĭ atenuate.

UMBELLIFERÆ JUSS.

ASTRANTIA L. gen. Astranție. Vulg. Stevie.

Observare. **Astrantia maior** L. sp. variază după elevațiune și după solŭ. Formele ce provinŭ în Transilvania se subdividŭ în:

A. Foliólele involucelelorŭ la vêrfŭ de totŭ intregĭ.

α. **A. maior γ. vulgaris** Stur Sitz. Ber. XL, 482. Planta de statură înaltă. Foliólele involucelelorŭ albe, arare-orĭ cam roșietice.

β. **A. maior β. montana** Stur l. c. (**A. transsilvanica** et **A. dondiæfolia** Schur En. Tr. 245). Planta de statură maĭ mică. Foliólele involucelelorŭ roșietice, arare-orĭ maĭ albinețe.

B. Foliólele involucelelorŭ la vêrfŭ 1—2 denticulate.

A. maior δ. tridentata Stur l. c. (**A. maior tridentata** Stephani Catal. hort. Gorensk. 1812, 47. — **A. intermedia** M. B. Taur. Cauc. III, 194. — Schur En. Tr. 245. — **A. involucrata** Aut. Tr.).

La tóte aceste forme sunt foile radicale palmatŭ-*5-partite*.

Forma A. α. maĭ multŭ în reg. inferióră și montană; forma A. β. maĭ multŭ în reg. subalpină și alpină, iară forma B. încă în reg. inferióră și montană, maĭ rarŭ în cea subalpină.

A. alpestris Kotschy exs. 1850, No. 297 et apud Stur l. c. 482. (**A. carniolica** Bmgt. Tr. I, 212 et Aut. Tr. non Wulf. — **A. minor** Schur En. Tr. 246, non L. sp.). A. alpestră.

Planta mică. abia de 30 cm. înaltă. Umbelule numaĭ 1—3, arare-orĭ ceva maĭ multe. Foliόle involucelelorŭ elegantŭ-roșĭ. Foile infime până din jos de jumĕtate palmatŭ-*3-partite*.

Pre catena munților din sudulŭ Transilvanieĭ la locurĭ petróse, însă erbóse.

ERYNGIUM L. gen. Eringiu. Vulg. Indrăcită, Schinulŭ vêntuluĭ.

A se adaoge la E. planum L. sp.

Var. **E. armatum** Csato. Diferă prin capitulĭ maĭ marĭ și involucrulŭ încă maĭ mare, cu deosebire însă prin bracteele duplu maĭ lungĭ decât florile și care spre vêrfŭ aŭ 1 — 2 denticulĭ setaceĭ maĭ lungĭ decât diametrulŭ acestorŭ bractee.

Pre locurĭ de fênațŭ lângă comuna Păuca (Pokofalva).

BUPLEURUM L. gen. Bupleurŭ. Vulg. Urechielniţă, Urechie tătărască, Urechia iepureluĭ.

După B. falcatum L. sp.

B. diversifolium Roch. Ban. 1828, 68, t. 28. f. 57.— Heuff. Ban. 77. (**B. caricifolium** Bmgt. Tr. I, 243 et Aut. Tr. non Willd. — **B. baldense** et **B. exaltatum** Schur V. S. V. X, 1859, 169, nec alior. — **B. subfalcatum** Schur in Ö. b. Z. VIII, 22. Schur in En. Tr. 253. — **B. caricinum** Schur En. Tr. 252. — **B. transsilvanicum** Schur En. Tr. 253). B. diversŭ foliatŭ. Tulpina simplă, orĭ puţinŭ ramificată. *Foile* nervóse, cele radicale oblongŭ-lineare, acute, spre basă atenuate, cele *tulpinale dela basa ovată maĭ lată şi amplexicaule lanceolate, acuminate.* Involucrulŭ lipsesce, orĭ consistă numaĭ din o foliólă solitarie. Foliólele involucelelorŭ linearŭ-subulate, pre timpulŭ înfloriri maĭ lungĭ decât umbelulele. Cóstele fructuluĭ ingustŭ aripate. Valeculele univitate. Petalele galbine. Tulpina de 20 — 65 cm. înaltă. Planta perenală.

Pre localităţĭ petróse, orĭ stâncóse, însă erbóse, în reg. montană şi subalpină.

Observare. Are după exteriorŭ mare asemĕnare cu **B. falcatum** L. sp. Acesta diferă însă prin foile tulpinale la basă ingustate.

După B. longifolium L. sp.

B. aureum Fischer et Hoffm. Umbellif. 1814, 115. (**B. longifolium** Bmgt. Tr. I, 242 et Aut. Tr. non L. — **B. coloratum** Schur En. Tr. 254). B. auriŭ. Tulpina în partea superióră subramificată. *Foile* radicale eliptice, de la mijlocŭ spre ambele capete atenuate, acute, în peţiolĭ laţĭ şi lungĭ îngustate, cele tulpinale înfine maĭ scurtŭ peţiolate, *cele mediĭ oblongĭ*, amplexicaule, cele supreme cordatŭ-ovate, subperfoliate. Umbelele 5—7 radiate. Involucrulŭ 3—5-foliolatŭ, foliólele ovate, orĭ eliptice, orĭ subrotunde, acuminate, de 3 orĭ maĭ scurte decât umbelele. *Involucelele* de comunŭ 5-foliolate, *colorate, subduplu maĭ lungĭ decât umbelulele florifere*, însă decât cele fructifere numaĭ puţinŭ maĭ lungĭ. Fructele brune-purpuriĭ, cóstele filiforme, valeculele trivitate. *Florile auriĭ.* Planta perenală.

Pre munţĭ la locurĭ stâncóse însă erbóse, în reg. subalpină şi alpină, cu deosebire pre solŭ de calcarŭ.

Observare. **B. longifolium** L. sp., care în Transilvania nu provine, diferă de planta nóstră prin foile tulpinale mediĭ ovate, evidentŭ maĭ late, florile de colóre numaĭ limpede galbină (nu aurie) şi prin foliólele involucelelorŭ, ce sunt numaĭ de lungimea umbelulelorŭ florifere.

ŒNANTHE L. gen. Inate. Vulg. Mărăraşŭ, Chimionŭ de apă.

După Œ. silaifolia M. B.

Œ. Banatica Heuff. Ban. 78. (**Œ. pimpinelloides** Bmgt. Tr. I, 240, non L. sp. -- **Œ. silaifolia** Fuss Ber. 23. non M. B. — **Œ. dacica** Kov. Pl. rar. exs.). I. banaticŭ. Rădĕcina fasciculată, *fibrele napiformŭ îngroşate*, ovale, orĭ eliptice, *sessile*. Tulpina ramificată, sulcată, fistulósă. *Foile* radicale şi cele *tupinale inferióre bipenatisecte*, *cele supreme numaĭ penatisecte*, *segmentele penatifide*, laciniile, tóte linearŭ-lanceolate, orĭ lineare. Umbelele 10—15 radiate, cele fructifere patente. Petalele albe, radiante. Involucrulŭ lipsesce, orĭ consistă numaĭ din puţine foliole. Involucelele multifoliolate, maĭ scurte decât umbelulelele. *Fructele elipsoide, necalóse.* Tulpina de 30—65 cm. înaltă. Laciniile foilorŭ de 5—11 mm. lungĭ şi de 1—2 mm. late.

Prin fênaţe umede, cu deosebire lângă pârae şi la marginĭ de pădurĭ în reg. inferióră.

Var. **Œ. stenoloba** Schur En. Tr. 255. (**Œ. Banatica** Simk. Közlem. XV, 551.— **Œ. Banatica** var. longifolia Borbás Közlem. XV, 279). Prin structura fructuluĭ, pedunculiĭ fructiferĭ neîngroşaţĭ, tulpina fistulósă şi fibrele radicale napiformŭ îngroşate şi sessile consună cu *Œ. Banatica* Heuff., însă diferă de acésta prin foile tulpinale, ce sunt numaĭ *simplu penate*, penele lineare fórte lungĭ.

Prin fênaţe umede în partea sudică a Transilvanieĭ.

SESELI L. gen. Seselină.

După S. Hippomarathrum L. sp.

S. rigidum W. K. Icon. II, t. 146. — Bmgt. Tr. I, 238. (**S. leucospermum** Schur En. Tr. 257 ex loco natali non W. K. I, t. 89). S. rigidă. *Tulpina* rigidă, *subtomentósă*, rotundă, în partea superióră ramificată. *Foile ternatŭ-bitripenatisecte, laciniile lineare*, rigide, subpunginte. Umbelele multiradiate, radiile şi cu fructele tomentóse. *Involucelele la basă cupulate, maĭ sus fidate în laciniĭ lanceolatŭ-subulate şi surŭ-tomentóse*, egalŭ de lungĭ cu umbelulele. Tulpina de 32 cm. înaltă, îngroşată. Foile glauce, laciniile de circa 2 cm. lungĭ şi de 1 mm. late. Umbelele fórte îndesuite. *Petalele albe.*

La localităţĭ muntóse pre stâncĭ de calcarŭ.

După S. coloratum Ehrh.

S. gracile W.K. Icon. II, t. 117. Bmgt. Tr. I, 238. (**Peucedanum longifolium**

Reckert et Fuss in V. S. V. XV, 120, non W. K.). S. gracilă. Tulpina rotundă, ramificată, glabră, ramiĭ fórte subtilĭ. *Foile ternatŭ-tripenatisecte, laciniile capilare,* subflaccide. Radiile umbeleĭ elongate, neegalŭ de lungĭ, glabre. Tulpina de 30—62 cm. înaltă, gracilă, glabră. Foile verḑĭ, laciniile acestora de 2—5 cm. lungĭ. Umbelele înainte de înflorire nutante. ***Petalele deschisŭ-galbine.*** Fructele glabre. ***Foliólele involucelelorŭ setacee.***

Pre coline macre petróse saŭ stâncóse în reg. inferióră.

LIBANOTIS Crantz Stirp. Austr. Libanotă. Vulg. Smeóie. Tămăióră.

In locŭ de **L. montana** All. provine in Transilvania:

L. leiocarpa Heuff. Ban. 79 pro var. L. montanæ. (**L. Rivinii** Bmgt. Tr. I, 256, non Scop. Carn. — **L. montana** Aut. Tr. non Crantz Stirp. Austr. I. 222, nec All. Fl. Pedem. t. 62. — **L. sibirica** Aut. Tr. non L. sp. — **L. athamanthoides** Aut. Tr. excepto Schur, non DC. Prodr. II, 151). L. glabră. Diferă de ***L. montana*** All. tipică prin fructele glabre.

Pre colinĭ între fructice şi în locurĭ montane cu pădure.

După L. sibirica Koch.

L. humilis Schur V. S. V. X, 1859, 169 et En Tr. 258. (**L. Hosteana** et **L. athamanthoides** Schur En. Tr. 258 ex locis natalibus). L. měruntă. Rădĕcina firmă, ramificată. Tulpinele micĭ, de 7—15 cm. (arare-orĭ puţinŭ maĭ inalte,) adese-orĭ dela basă trichotomŭ-ramificate, angulare, maĭ multŭ maĭ puţinŭ hirsute. *Foile* după circumferinţă oblongŭ-lanceolate, *2—3 penatisecte* segmentele subbipenate, orĭ incisŭ-dentate, laciniile oblongŭ-lanceolate, mucronate, părechea infimă a segmentelorŭ decusată la cósta medie. ***Involucrulŭ fórte mare,*** reflectŭ, ***foliólele sale*** lineare, la ***vêrfŭ 3-fide, orĭ întregĭ,*** laciniile (la cele 3-fide) lineare. Foliólele involucelelorŭ linearŭ-subulate, duplu maĭ lungĭ decât umbelulele, orĭ şi subegalŭ de lungĭ. Ovariile şi fructele fórte hispide. Florile roşĭ, cele marginale une-orĭ radiante.

Pre stâncĭ de calcarŭ în reg. subalpină şi alpină la sudulŭ şi ostulŭ Transilvanieĭ.

SILAUS Bess. Silaŭ.

După S. pratensis Bess.

S. virescens Gris. Rum. I, 362. (**Selinum Rochelii** Heuff. in Roch Reise 1838, 78. — Heuff. Ban. 79. — **Peucedanum arenarium** Bmgt. Tr. I, 217 et herb. — **Silaus carvifolius** Schur V. S. V. X, 1859, 64, 78, 99, 53. — **Silaus**

peucedanoides Aut. Tr. non M. B.). S. verḑiŭ. Tulpina erectă, sulcatŭ-angulară, glabră, în partea superióră ramificată. *Foile după circumferinţă oblongŭ-lanceolate*, 2—3 penatisecte, laciniile lineare, mucronate, divaricate, ciliatŭ-scabre. *Involucrulŭ multifoliolatŭ*, *foliolele îngustŭ-lineare;* foliolele involucelelorŭ setaceŭ-lineare, egalŭ de lungĭ cu umbelulele. Tulpina de 30—64 cm. înaltă. Laciniile foilorŭ scurte, de 4—6 mm. lungĭ. Petalele galbine-verḑĭ.

Prin fênaţe, pre coline erbóse, în reg. inferióră.

Observare. La **S. pratensis** Bess., care însă nu provine în Transilvania, consistă involucrulŭ numaĭ din 1—2 foliole, orĭ une-orĭ şi lipsindŭ. Foile după circumferinţă ovatŭ-triangulare şi laciniile acestora duplu maĭ lungĭ şi şi maĭ late decât la *S. virescens* Gris.

S. Besseri DC. Prodr. IV, 1830, 161. (**Peucedanum alpestre** Spreng. Umb. sp. 56. — **S. alpestris** Bess. En. 43). S. luĭ Besser. Tulpina rotundă, striată. *Foile ternatsectate*, segmentele tripartite, laciniile lineare, acute, de totŭ întregĭ. *Involucrulŭ lipsesce.* Involucelele multifoliolate, foliolele lanceolatŭ-lineare. Fructele ovatŭ-oblongĭ. Florile galbine. Planta lucitóre-verde, de 45—64 cm. înaltă. Rădĕcina fórte mare, fusiformă, multicapitată.

Pre locurĭ de fênaţŭ la piciorulŭ munteluĭ Frumósa din sus de comuna Reşinarĭ şi pre Poiană la Braşovŭ.

CONIOSELINUM Fisch. in Hoffm. Umb. Conioselinŭ, Vulg. Bucinişelŭ.

In opulŭ luĭ Koch fără diagnosă; acésta se indică aci:

C. Fischeri Wimm. et Grab. Fl. Siles. 1827, 266. C. luĭ Fischer. Tulpina erectă, fistulósă, ramificată. Foile după circumferinţă rombeŭ-triangulare, bipenatisecte, segmentele după circumferinţă oblongĭ, orĭ oblongŭ-lanceolate, bipenatifide. Vaginele foilorŭ elongate. Umbelele multiradiate. Involucrulŭ consistentŭ din puţine foliole decidue, orĭ adese-orĭ şi lipsindŭ. Involucelele multifoliolate, foliolele setacee. Tulpina de 50 — 95 cm. înaltă, glabră, precum întrégă planta. Petalele de colóre uriciósă-albă. Fructele ovale, de 4—5 mm. lungĭ, de colóre obscură-gălbinie.

Pre localitățĭ stâncóse, umede şi umbróse în reg. montană până în cea alpină.

FERULAGO Koch Umb. Ferulagine.

După F. galbanifera Koch.

F. silvatica Besser En. 1822, 44 sub Ferula. (**Ferula nodiflora** Bmgt. Tr. I, 218. — Czetz Erd. Mus. VI, 15. — **Ferulago galbanifera** Aut. Tr. non

Koch. — **Lophosciadium Barrelieri** Gris. Iter. No. 135. non Gris. Spicil, Rum.). F. de pădure. Tulpina simplă, orĭ în partea superióră ramificată· *Foile* 2—3 penatisecte, *după circumferință linearŭ- orĭ oblongŭ-lanceolate, orĭ și ovatŭ-oblongĭ, spre mijlocŭ maĭ late,* laciniile lineare, abreviate, cuspidate, la cóstele primarĭ decusate. Foliolele involucruluĭ și ale involucelelorŭ ovatŭ-lanceolate, până lanceolate, cuspidate. Pediceliĭ puținŭ maĭ lungĭ decât fructele mature. Mericarpiile (fructele) ovale, cóstele dorsale filiforme, deprese. Comisura cu 12—16 vîrste. Stiliĭ fructuluĭ arcuatŭ-reflecțĭ, atingêndŭ marginea stilopoduluĭ, în grabă deciduĭ. Intrégă planta glabră. Tulpina de 30—94 cm. înaltă. Foile de 15—32 cm. lungĭ, când înguste (de 1—2 cm. late), când multŭ maĭ late (până la 10 cm.), laciniile de 2—6 mm. lungĭ. Ramiĭ supremĭ câte 3, orĭ și maĭ mulțĭ verticilațĭ. Petalele galbine. Fructele de 6—9 mm. lungĭ și de 3—4 mm. late, discolore; cóstele gălbiniĭ, iară valeculele olivaceŭ-brune.

Prin poienĭ și tufișurĭ în reg. inferióră.

Observare. **F. galbanifera** Koch, care în Transilvania nu provine, diferă prin exteriorulŭ maĭ robustŭ și cu deosebire prin foile după circumferință triangularŭ-ovate, spre basă maĭ late, (până la 30 cm. late).

FERULA L. gen. Ferulă.

Vîrste în valecule 1—3, în comisură 4, orĭ maĭ multe. Involucrulŭ consistentŭ din puține foliole, orĭ și lipsindŭ. In cele-lalte caractere ale genuluĭ ca și la *Ferulago.*

F. Sadleriana Ledeb. Ross. II, 300, nota. (**Peucedanum sibiricum** W. K.— Bmgt. Mant. 23, non Willd). F. sadleriană. Tulpina erectă, rotundă, substriată, în partea superióră ramificată și fără foĭ. Foile 3—4 plicatŭ-penatisecte, segmentele penatifide, laciniile elongatŭ-lineare, acute, pre ambele paginĭ scabriuscule, pre marginĭ fórte subtilŭ serrulate. Vaginele ramilorŭ lateralĭ umbeliferĭ marĭ, unflate, fără foĭ. Involucrulŭ consistentŭ din puține foliole, orĭ și lipsindŭ. Involucelele une-orĭ lipsindŭ, alte-orĭ consistente din puține, orĭ din multe foliole, foliolele lanceolatŭ-subulate, fórte scurte, caduce. Planta glabră, glaucescentă. Tulpina de 0.90—1.26 m. înaltă, îngroșată. Umbelele numeróse, oposite, orĭ verticilate, adese-orĭ prolifere constituindŭ panicule amplificate. Laciniile foilorŭ de 10—26 mm. lungĭ și de 2 mm. late. Petalele galbine. Fructele oblongĭ, marĭ, de 9—13 mm. lungĭ, brune.

Până acuma e cunoscută acéstă specie numaĭ de la crepătura Turdeĭ pre solŭ de calcarŭ, la locŭ stâncosŭ.

PEUCEDANUM Koch Umb. Peucedanŭ. Vulg. Chimionŭ.

După P. officinale L. sp.

P. Rochelianum Heuff. Ban. 81. (**P. officinale** Bmgt. Tr. I, 216 et Aut. Tr. non L. sp. — **P. ruthenicum** Roch. Ban. f. 49 et Aut. Tr. non M. B. — **P. campestre** Janka in Linn. XXX, 570. — **P. longifolium** et **P. Morisonii** Schur En. Tr. 264, nec alior.). P. luĭ Rochel. Tulpina rotundă, striată. *Foile duplu-triplu-trisecte, orĭ ternatpenatisecte, laciniile elongate, linearŭ-lanceolate, acuminate. Involucrulŭ lipsesce.* Foliolele involucelelorŭ numeróse, linearŭ-subulate, egalŭ de lungĭ ca umbelulele. Pediceliĭ puţinŭ maĭ scurţĭ decât fructele. Radiile umbeleĭ cartilagineŭ-angulare, glabre. Intrégă planta glabră. Tulpina de 60—95 cm. înaltă. Laciniile foliolelorŭ foilorŭ de 3—6 mm. lungĭ şi de 1—3 mm. late. Petalele galbine.

Diferă de *P. ruthenicum* M. B. prin statura maĭ validă, florile maĭ marĭ şi prin lipsirea involucruluĭ,—iară de *P. officina'e* L. sp. prin foile maĭ puţinŭ divise, laciniile acestora maĭ late şi pediceliĭ maĭ scurţĭ.

Pre coline cu tufişurĭ şi pre locurĭ de fênaţe, umede, în reg. inferióră.

După P. austriacum Koch.

P. latifolium DC. Prodr. IV, 181. (**Selinum latifolium** M. B. Taur. Cauc. I, 213. — **Macroselinum latifolium** Schur En. Tr. 266). P. cu foĭ late. Tulpina rotundă, striatŭ-sulcată. *Foile radicale bi- cele tulpinale inferióre simplupenatisecte,* cele superióre trisecte, *segmentele ovatŭ-eliptice*, subcoriacee, cartilagineŭ-serrate, cele laterale subdimidiatŭ-cordate, cea terminală cu basa cuneată subconfluentă cu cele laterale. Vaginele supreme lărgite, aprópe fără foĭ. *Involucrulŭ multifoliolatŭ*, foliolele lanceolatŭ-lineare. Radiile umbeleĭ glabre, striatŭ-sulcate. Marginea mericarpiilorŭ (fructelorŭ) fórte lată, aprópe pelucidă. Valeculele cu câte 1 vîrstă. Florile albe.

Pre câmpia Transilvanieĭ în văĭ umede şi sărate.

P. intermedium Schur En. Tr. 265 sub Pteroselino. (**Selinum austriacum** Bmgt. Tr. I, 222 et Aut. Tr. non Jacq. — **Peucedanum montanum** Bmgt. Mant. 25 et Aut. Tr. non Koch Umb. — **Pteroselinum austriacum** Aut. Tr. non Rchb. — **Pteroselinum transsilvanicum** Schur herb. ex ipso in Schur En. Tr. 265). P. intermediŭ. Tulpina erectă, de 60—95 cm. înaltă, sulcată, ramificată, în partea superióră hirtă. *Foile tripenatisecte*, laciniile lanceolatŭ-lineare, orĭ lanceolate, mucronate. *Involucrulŭ mulifoliolatŭ*, foliolele oblongĭ, fórte lungŭ acuminate, reflecte. Foliolele involucelorŭ îngustŭ-oblongĭ, acuminate, ciliate, reflecte, subegalŭ de lungĭ cu umbelulele. Umbela fórte

mare, subconvexă, cu 20—30 radiĭ. Florile albe. Fructele subrotunde, la basă emarginate. Marginea mericarpiilorŭ lată, aprópe pelucidă.

Pre localităţĭ stâncóse cu solŭ de calcarŭ în reg. inferióră şi montană.

HERACLEUM L. gen. Heracleŭ. Vulg. Brânca ursuluĭ, Crucea pămîntuluĭ.

După H. sibiricum L. sp.

H. palmatum Bmgt. Tr. I, 215. (**H. asperum** Sternb. Sieb. 23, et Aut. Tr. non M. B. — **H. simplicifolium** Herb. Bucov. 302. — **H. transsilvanicum** Schur En. Tr. 267). H. palmatŭ. *Foile simple*, după circumferinţă subcordatŭ-rotunde, *5—9 lobate,* pre pagina inferióră móle pubescente şi maĭ palide, lobiĭ 2—3-fiḑĭ, laciniile acute, orĭ acuminate, neegalŭ-incisŭ serrate, foile tulpinale superióre maĭ adese-orĭ trilobate. *Umbelele radiante.* Ovariile fórte filigranŭ scabre. Fructele ovale, glabre, vêrstele comisurale 2, numaĭ până la jumĕtatea mericarpiilorŭ decurente. Planta fórte mare, de la 1.20—2.00 m. înaltă. Foile inferióre încă fórte marĭ. Petalele albe, arare-orĭ rosee. Fructele de 9—10 mm. lungĭ şi de 6 mm. late.

Bmgt. descrie fructele verucosŭ-hispide. Plante cu atarĭ fructe dela dênsulŭ încóce nicĭ unŭ botanistŭ nu a aflatŭ.

Prin văile munţilorŭ lângă părae la locurĭ umbrite în reg. montană superióră şi în cea subalpină.

Observare. **H. pyrenaicum** Lam. Dict. I, 403 diferă prin foile discolore, pre pagina inferióră surŭ- orĭ albŭ-tomentóse, lobiĭ foilorŭ obtusĭ, fructele duplu maĭ micĭ, iară vêrstele comisureĭ decurente până din jos de mijloculŭ mericarpiuluĭ (Gr. et Godr. Fl. Fr. I, 697. Gris. Iter 318).

Ledeb. Fl. Ross. II, 327 aduce planta transilvană în asemĕnare cu **H. palmatifidum** Fisch et Lallem, care provine în provinciile caucasice. Acéstă plantă diferă însă prin o statură maĭ mică şi cu deosebire prin radiile umbeleĭ ce sunt la vêrfŭ tare îngroşate.

După H. alpinum L. sp.

H. Carpaticum Porcius Distr. Năs. — Simonkai En. Fl. Tr. p. 267. (**H. alpinum** Bmgt. Tr. I, 215 et Aut. Tr. non L. sp.). H. carpaticŭ. *Foile simple,* cordatŭ subrotunde, *acuminatŭ-lobate, orĭ palmatŭ-tripartite,* grosierŭ- şi acutŭ-crenatŭ-serrate, *pre pagina inferióră hirsute.* Umbela consistentă din 5—15 radiĭ, radiile glabre, de circa 3—4 cm. lungĭ. Fructele obovatŭ-orbiculare, glabre, vêrstele comisureĭ fórte scurte, până lipsindŭ. *Florile violacee.* Tulpina de 15—35 cm. înaltă.

Pre localităţĭ erbóse în reg. alpină.

Observare. **H. alpinum** L. sp. diferă prin o statură maĭ robustă, umbela cu 20—22 radiĭ multŭ maĭ mare, foile inferióre obtusŭ-lobate, pre pagina inferióră numaĭ la nerviĭ primarĭ mĕruntŭ puberule, la urmă glabre. Florile albe.

Planta transilvană s'ar vedé a sta în afinitate şi cu **H. Orphanidis** Boiss. Fl. Orient., însă şi acésta diferă prin radiile umbeleĭ şi ovariile hirsute.

CAPRIFOLIACEÆ JUSS.

LONICERA L. gen. Lonicerā. Vulg. Caprafoiŭ.

După L. Xylosteum L. sp.

L. leiophylla A. Kern. in Ö b. Z. XX, 1870, 322. (**L. alpigena** Bmgt. Tr. I. 160 et Aut. Tr. non L. sp. — **L. carpatica** Porcius M. N. L. IX, 1885, 127.) L. carpatică. Rămurelele tinere rotunde, glabre, netede. *Foile* oposite, de totŭ întregĭ, ovale şi acute, orĭ eliptice şi scurtŭ apiculate, la basă subitŭ in peţiolĭ contrase, neciliate, *pre ambele paginĭ glabre,* pre pagina inferióră maĭ palide. Peţioliĭ de circa 5 orĭ maĭ scurţĭ decât lamina, glabri şi neteḑĭ, orĭ maĭ arare-orĭ cu puţine glandule stipitate. Pedunculiĭ solitarĭ în axilele foilorŭ, de 2—3 orĭ maĭ lungĭ decât peţioliĭ foilorŭ şi circa de 1 $^1/_2$ orĭ maĭ lungĭ decât corola, glabri, biflorĭ. Ovariile până la basă disjuncte, munite cu glandule stipitate scurte, alt-cum glabre. Fie-care ovariŭ incinsŭ de 2 bractee subrotundŭ-obovate, pre marginĭ dispersŭ ciliate şi remanenente, apoĭ încă fie-care păreche de ovariĭ sprijinită de alte 2 bractee lineare, orizontalŭ patente, maĭ târḑiŭ decidue. Laciniile caliceluĭ ovate, albineţe, une-orĭ la vêrfŭ roşietice. *Corola* de 1 cm. lungă, la basă saccată, puţinŭ pubescentă, *gălbinie.* Staminele la basă vilóse. Fructele roşiĭ. Frutece.

Diferă de *L. Xylosteum* L. sp., cu care are maĭ mare asemĕnare, prin glabritatea rămurelelorŭ, a foilorŭ şi a pedunculilorŭ, precum şi prin foile maĭ lungŭ peţiolate, — iară de *L. nigra* L. sp. prin florile gălbiniĭ şi maĭ scurtŭ pedunculate, prin foile pre marginĭ neundulate şi prin fructele roşiĭ.

Prin pădurĭ muntóse în reg. montană superióră şi în cea subalpină.

STELLATÆ L.

SHERARDIA L. gen. Serardie.

S. arvensis L. sp., în opulŭ luĭ Koch fără diagnosă; acésta se indică aci:

S. arvensis L. sp. S. de agri. Tulpina prostrată, ascendentă, ramificată, 4-angulară, scabră, de 10—26 cm. lungă. Foile inferióre subrotundŭ-ovate,

cele următóre ovatŭ-lanceolate, cele superióre lanceolate, mucronate, pre marginĭ mĕruntŭ aculeatŭ-serrate, cele inferióre câte 2—4, cele superióre câte 4—8, verticilate. Florile tare micĭ in umbelule terminale, sprijinite maĭ adese orĭ de 8 bractee. Fructele semirotunde, negre-brune, munite cu aculeĭ de colórea rugineĭ. Florile lilacine.

Pre arăturĭ, lângă grădinĭ, printre viĭ, în reg. inferióră.

ASPERULA L. gen. Asperulă. Vulg. Mama pădureĭ, Lipitóre, Simziéne.

După A. cynanchica L. sp.

A. capitata Kit. in Sch. Östr. Fl. I, 312. (**A. Allioni** Bmgt. Tr. I, 80). A. capitată. Foile lineare, glabre, pre marginĭ netede, subegale, cele tulpinale câte 6, cele ale ramilorŭ sterilĭ câte 4. Rădĕcina fusiformă, multicaule. Tulpinele ascendente, stricte, puţinŭ ramificate. *Cymele florilorŭ indesuitŭ-fasciculate.* Bracteele lanceolate, acute. Tubulŭ coroleĭ glabru, duplu maĭ lungŭ decât limbulŭ pre marginĭ subpĕrosŭ. Fructele netede. Planta cespitósă, de 7—15 cm. înaltă, de totŭ glabră şi lucitóre. Corola de 4—6 mm. lungă, palidŭ-purpurie, orĭ albă.

Pre locurĭ stâncóse în reg. subalpină şi alpină.

GALIUM L. gen. Galiu. Vulg. Sânjuane. (Simziene saŭ Sinziene).

A se adaoge la G. vernum Scop.

Var. **G. alpinum** Schur En. Tr. 288 sub Valantia. (**G. vernum β. rotundifolium** Heuff. Ban. 87). Diferă prin foile infime orbiculare, cele superióre subrotundŭ-eliptice, tulpina glabră.

Pre locurĭ muntóse petróse, cu deosebire în sudulŭ Transilvanieĭ.

In locŭ de G. pedemontanum All., care în forma sa tipică în Transilvania nu provine, să se pună:

G. retrorsum DC. Prodr. IV, 605. (**Vaillantia pedemontana** Bmgt. Tr. I, 87, non Bell. — **Galium pedemontanum** Aut. Tr. non All.) G. retrorsŭ.

A. Kerner in Ö. b. Z. XX, 1870, p. 332 susţine că *G. retrorsum* DC. nu e identicŭ cu *G. pedemontanum* All.

G. pedemontanum All. ad. Fl. Pedem., 1789, nu are aculeĭ retrorsĭ pre angulíĭ tulpineĭ, ci tulpina e îndesuitŭ patentŭ-vilósă. Cymele consistă

din 4—5 (arare-orĭ numaĭ 3) florĭ, florile de 2 mm. în diametru; — din contră la

G. retrorsum DC. l. c. e tulpina pre angulĭ cu aculeĭ retrorsĭ, altcum orĭ glabră, orĭ şi maĭ multŭ maĭ puţinŭ perósă. Cymele consistă din 1—3 florĭ şi ajungŭ numaĭ până la jumĕtatea foilorŭ. Florile numaĭ de 0.5 mm. în diametru.

De unde resultă că diagnosa de la *G. pedemontanum* Koch Syn. se referesce la *G. retrorsum.*

După G. uliginosum L. sp.

Simonkai în En. Fl. Tr. p. 281, susţine că **G. parisiense** L. sp. e substituitŭ în Transilvania prin **G. tenuissimum** M. B. şi prin **G. divaricatum** Lam.

G. tenuissimum M. B. Taur. Cauc. I, 1808, 104. — Ledeb. Fl. Ross. II, 418. (**G. parisiense** Schur En. Tr. 279). G. filigranŭ. Tulpina debilă, ascendentă, fórte ramificată, pre angulĭ scabriusculă. Foile câte 6—8 verticilate, lineare, acute, scabre. Pedunculiĭ axilarĭ şi terminalĭ, trichotomĭ, divaricaţĭ, *pediceliĭ elongaţĭ, de lungimea pedunculilorŭ.* Florile albe. Fructele glabre. Inflorescenţia cymósă. Planta anuală. Diferă de *G. divaricatum* Lam. (G. parisiense var. γ. divaricatum Koch Syn.) cu deosebire prin pediceliĭ de 3—4 orĭ maĭ lungĭ.

Pre coline macre la locurĭ expuse sóreluĭ.

După G. aristatum L. Syst. nat.

G. Kitaibelianum Schult. Mant. III. 1827, 163. (**G. nitidum** Willd. in Rchb. Fl. Germ. exc. I, 1830, 209. — **G. capillipes** Rchb. Fl. Germ. exc. III, 1832, 847. — Heuff. Ban. 88). G. luĭ Kitaibel. *Tulpina* erectă, fórte ramificată, tare difusă, *aprópe rotundă*, netedă, la endurĭ îngroşată. Foile câte 8, îngustŭ lineare, une-orĭ numaĭ de 1/2 mm. late, cuspidate, maĭ puţinŭ rigide, une-orĭ de lungimea internodiilorŭ, de alte-orĭ maĭ lungĭ orĭ maĭ scurte decât internodiile, pre marginĭ scabre. Foĭ florale 2, linearŭ-setacee, aprópe de lungimea pedicelilorŭ. Panicula difusă, dichotomă, pediceliĭ capilarĭ, elongaţĭ. Florile albe, micĭ, fórte numeróse. Laciniile coroleĭ cuspidate, de lungimea tubuluĭ.

Prin văĭ maĭ înalte la locurĭ stâncóse saŭ petróse şi cu tufişurĭ.

Var. **G. pseudoaristatum** Schur En. Tr. 282. (**G. Heuffelii** Borbás Közlem. XII, 1875, 88. — **G. papillosum** Heuff. Ban. 88, non Lap. — **G. aristatum** var. scabrum Gris. Rum. II, 187 ?). Diferă de *G. aristatum* L. sp. numaĭ prin

tulpina tetragonală și scabră, apoĭ prin foile pre pagina superióră fórte mĕruntŭ papilosŭ-scabre.

Pre cóstele dealurilorŭ la locurĭ uscate însă crescute cu pădure saŭ cu tufișurĭ.

După G. silvaticum L. sp.

G. Schultesii Vest. in Fl. VI, 1821, 530. (**G. silvaticum** Bmgt. Tr. I, 84 et Aut. Tr. non L. sp.). G. luĭ Schultes. *Tulpina* firmă *maĭ dela basă începêndŭ 4-angulară.* Ramiĭ oposițĭ, orizontalĭ, debilĭ. Foile tulpinale câte 8 verticilate, deflecte, ale ramiilorŭ câte 6 patente, oblongŭ-lanceolate, orĭ obversŭ-lanceolate, la mijlocŭ, orĭ în a treia parte superióră maĭ late, pre pagina inferióră glaucescente. Inflorescenția după circumferință latŭ-ovată, cu ramiĭ patențĭ și cu pediceliĭ maĭ adese-orĭ 3-florĭ divaricațĭ relativŭ maĭ lungă. Laciniile coroleĭ oblongŭ-lanceolate, acuminate. Disculŭ ovariilorŭ micŭ, încoronéză numaĭ partea medie a fructuluĭ. Fructele albăstriŭ-pruinóse. Florile albe.

La marginĭ de pădurĭ, prin poienĭ, din reg. inferióră până în cea montană.

Observare. **G. silvaticum** L. sp., care în Transilvania nu provine, diferă prin tulpina până sus rotundă și netedă, foile pre marginĭ și pre pagina inferióră la carină retrorsŭ-scabre, pedunculiĭ capilarĭ, *florile* fórte micĭ, *cele virgine dimpreună cu pediceliĭ nutante.*

După G. lucidum All.

G. Transsilvanicum Schur En. Tr. 283. G. transilvanicŭ. Rădĕcina repentă. Tulpinele cam rigide, evidentŭ 4-angulare, erecte, dela basă ramificate, de 25—40 cm. înalte, lucitóre. Ramiĭ paniculațĭ. *Foile* câte 8 verticilate, plane, oblongŭ-lineare, *subitŭ acuminate, albŭ-mucronate, glabre, lucitóre*, de totŭ întregĭ, orĭ spre vêrfŭ serrulate, pre pagina inferióră cu unŭ nervŭ proeminentŭ validŭ. Foile florale oposite, oblongŭ-lineare. Florile albe, paniculate, fórte numeróse. Laciniile coroleĭ ovale, cuspidate. Fructele netede, negre.

Se póte deosebi de *G. erectum* Huds. prin foile maĭ lungĭ și maĭ înguste de odată și lucitóre.

Pre localitățĭ stâncóse în reg. subalpină și alpină în sudulŭ Transilvanieĭ.

Var. **G. Bielzii** Schur En. Tr. 285. (**G. petræum** a. **ramosissimum** Schur l. c. — **G. lucidum** var. **depressum** Borb. exs.). Diferă de *G. erectum* Huds. prin *foile scurte,* fórte înguste, lineare, și *tare indesuitŭ situate.* Rămurelele la vêrfŭ pauciflore.

Pre localitățĭ petróse în reg. subalpină la sudulŭ Transilvanieĭ.

Var. **Pseudocinereum** Schur En. Tr. 285. (**G. petræum** b. **vestitum** Schur l. c.). *Tulpinele* cam firme, *la basă pĕróse, internodiile fórte lungĭ.* Foile câte 6—8 verticilate, plane, de 13 mm. lungĭ şi de 1 mm. late. Rămurelele fructifere erecte. Pediceliĭ de 2—3 orĭ maĭ lungĭ decât fructele. Fructele sucóse, albŭ-maculate, uscate rugóse.

Forma foilorŭ ca la *G. erectum* Huds. însă multŭ maĭ micĭ, şi nu maĭ lungĭ decât la *G. Bielzii* Schur.

La locurĭ muntóse stâncóse saŭ petróse în sudulŭ Transilvanieĭ.

După G. purpureum L. sp.

G. Marisense Simk. (**G. flavescens** Borbás Közlem. XI, 266, non Wierzb. in Heuff. Ban. 88. — **G. ochroleucum** Kit. in Schult. Östr. Fl. non Wolf in Schweig. et Körte Fl. Erlang. 36. — **G. nitidum** Schur En. Tr. 282, non Willd. — **G. aristatum** Wollff apud Fuss. Fl. Tr. 290 ex ipso in M. N. L. I, 60. — **G. asparagifolium** A. Kern. Ö. b. Z. XX, 1870, 327, non Boiss. Diagn. Ser. II, 6, 1859, 91). G. marişiensŭ. Foile linearŭ subulate, aprópe aciculare, plane, pre marginĭ scabre, mucronate, pre tulpină câte 8 verticilate. *Tulpinele* erecte, *4-angulare, de totŭ netede, dela basă ramificate,* ramiĭ patenţĭ. Inflorescenţia tare largŭ-divaricată, *pediceliĭ* maĭ adese-orĭ 3-florĭ, erecţĭ (nu divaricaţĭ) *în partea spre vĕrfŭ* — atâtŭ ceĭ floriferĭ câtŭ şi ceĭ fructiferĭ — *tare cuneatŭ-îngroşaţĭ.* Laciniile coroleĭ erecte şi terminate cu câte o mucronă aprópe de lăţimea lacinieĭ. Ovariile obovate (nu globóse), glabre. Petalele gălbiniĭ.

Pre cóstele dealurilorŭ la locurĭ stâncóse saŭ petróse şi macre.

După G. verum L. sp.

G. ochroleucum Wolf in Schweig. et Körte Fl. Erlang. 1811, 36. (**G. Mollugo** × **verum** Schiede de pl. hybr. 1825, 64. — **G. verum** f. **Wulfenianum** [**rectius Wolfianum**] Schur En. Tr. 281). G. gălbiniŭ. Tulpinele glabre, de 60—95 cm. lungĭ. *Foile neconforme:* cele inferióre oblongĭ, cele superióre linearŭ-oblongĭ, cele supreme lineare, tóte plane, pre marginĭ serrulatŭ-scabre, uscate cu marginile revolute, glabre, pre pagina inferióră maĭ palide şi cu unŭ nervŭ îngroşatŭ-albŭ. *Florile gălbiniĭ* maĭ marĭ decât la *G. verum* L. sp. Fructele netede, glabre.

Pre locurĭ de fênaţŭ saŭ şi altcum erbóse în reg. inferióră în societate *G. verum* L. sp. şi *G. Mollugo* L. sp.

După G. rotundifolium L. sp.

G. Bailloni Brândză Anal. Acad. Rom. tom. II, 2, 1881, p. 538, cum icone. G. luĭ Baillon. Tulpinele erecte, tetragonale, netede, glabre, maĭ dela basă dichotomŭ-ramificate, ramiĭ divaricațĭ. Inflorescența terminală, trichotomŭ-laxŭ-ramificată, la basa ramilorŭ cu câte 2 bractee fórte micĭ. *Fructele* glabre, netede, *sessile*. *Foile* câte 4 verticilate, ovatŭ- orĭ rombeŭ-lanceolate, acuminate, *3-nervóse*, pre pagina superióră de colóre închisă-verde, pre cea inferióră palidŭ-verde, la nervĭ mĕruntŭ hispidule, pre marginĭ încă mĕruntŭ ciliate. Florile...... Planta de 15--20—30 cm. înaltă.

In ținutulŭ muntosŭ la Turnulŭ-roșŭ prin pădure.

Observare. **Asperula taurina** Bmgt. Tr. I, 79 din muntele Bucegĭ după descriere încă s'ar vedé a aparține la *G. Bailloni.*

Simonkai in M. N. L. VIII, 1884, p. 110—114 ḑice că *Asperula rubioides* Schur En. Tr. 276, asemenea și *Galium Bailloni* Brândză l. c. ar fi sinonime cu *Galium valantioides* M. B. Taur. Cauc. I, 1808, 102.— Boiss. Fl. Orient. III, 49.

Despre planta luĭ M. B., care conf. Ledeb. Fl. Ross. II, 411, provine numaĭ în provinciile caucasice în reg. subalpină și alpină, se ḑice în diagnosă l. c. ca pediceliĭ sunt subduplu maĭ lungĭ decât fructele glabre și netede (une-orĭ și hispide). Acestŭ caracterŭ, deși unicŭ, e de ajunsŭ pentru a presupune, că există o diferință între planta transilvană identică cu cea din România și între planta caucasică.

Observare la **G. boreale** L. sp.

G. boreale L. sp. are după diagnosa sa *fructele hispide,* iară foile florale îngustŭ lanceolate, iară

G. rubioides L. sp. are *fructele glabre,* iară foile florale ovate, orĭ ovatŭ-oblongĭ.

Prin urmare în Transilvania provine numaĭ *G. rubioides* L. sp. deodată cu

Var. **G. pseudorubioides** Schur En. Tr. 280 pro var., care are *fructele setulóse* (nu hispide), iară foile florale încă ovate, orĭ ovatŭ-oblongĭ.

După G. silvestre Poll.

G. Sudeticum Tausch in Flora XVIII, 1835, 347. (**G. pusillum** Bmgt. Tr. I, 83 et Aut. Tr. non L. sp. — **G. pumillum** Aut. Tr. non Lam. Dict. II, 586. — **G. supinum** Aut. Tr. non Lam. Fl. Fr. III, 1778, 379. — **G. alpestre** Schur V. S. V. III, 86 et Aut. Tr. non Gaud. — **G. saxatile** Schur, En. Tr. 287, p. p. non L. sp. — **G. silvestre** Andræ Bot. Zeit. XIII, 293.— Freyn Közlem. XIII, 96, non Poll. — **G. scabrum** Schur V. S. V. X, 1859 145, saŭ **G. Boccone** Schur En. Tr. 286. — **G. silvestre** β. **carpaticum** Por-

cius Distr. Năs.). G. sudeticŭ. Foile interióre obovate, retrorsŭ- ciliate, cele superióre obversŭ-lanceolate, scurtŭ mucronate, membranacee, netede, cele tulpinale sub optŭ verticilate. Tulpinele dela basa ascendentă erecte, orĭ procumbente, 4-angulare, glabre, orĭ hirte. Florile corymbosŭ-paniculate, pediceliĭ erectŭ-patențĭ. Laciniile coroleĭ acute. Fructele obsoletŭ-granulate. Florile albe, une-orĭ gălbiniĭ (forma carpatică Porcius). Planta de 5—12 cm. lungă.

Pre localitățĭ petróse, însă erbóse, în reg. subalpină şi alpină.

G. **Austriacum** Jacq. Fl. Austr. I, 1779, 51, t. 80. G. austriacŭ. Acesta e o formă de la **G. pumillum** Lam. cu foile lineare şi cu fructele subtilŭ- însă evidentŭ granulate. Planta lucitóre şi de totŭ glabră, de 10—20 cm. înaltă.

Prin ținuturĭ maĭ înalte la locurĭ stâncóse saŭ petróse.

Var **G. scabrum** Jacq. Fl. Austr. V, 1778, 10, t. 42. Acesta încă e o formă de la **G. pumillum** Lam. cu tulpina şi cu foile hirte-scabre.

Totŭ pre aceleașĭ localitățĭ.

VALERIANEÆ DC.

VALERIANA L. gen. Valeriană, Vulg. Odolanŭ, Năvalnicŭ, Guşa-porumbuluĭ.

După V. dioica L. sp.

V. simplicifolia Rchb. Icon. I, 1823 f. 120 pro var. V. dioicæ.— Kabath Fl. von Gleiw. 1846. (**V. dioica** Bmgt. Tr. I, 55 et Aut. Tr. non L. sp. — **V. elongata** Bmgt. Tr. I. 58, non L. sp. — **V. polygama** Bess. in DC. Prodr. IV, 637). V. cu foĭ simple. *Foile* fasciculilorŭ sterilĭ lungŭ-pețiolate, ovate, orĭ oblongĭ, une-orĭ cordate, cele radicale subrotunde, maĭ scurtŭ pețiolate, cele *tulpinale eliptice, cele supreme lanceolate, acute, unele orĭ altele neegalŭ grosierŭ dentate.* Cyma florilorŭ terminală, corymbiformă. Rhizoma stoloniferă. Tulpina de 25—60 cm. înaltă. Corola albă, orĭ rosee.

Pre localitățĭ erbóse însă băltóse din reg. inferióră până în cea alpină.

Observare **V. dioica** L. sp. are foile tulpinale inferióre liratŭ-penatpartite, iară cele superióre sub-3-jugate.

A se adaoge la V. tripteris L. sp.

Var. **V. bijuga** Simk. Közlem, XV, 1878, 558. (**V. tripteris β. heterophylla** Bmgt. Tr. I, 57, non V. heterophylla Lois Fl. Gall. I, 21. — **V. sisymbriifolia** Schur En. Tr. 290, non Desf. — **V. dacica** Porcius M. N. L. IX, 1885, 127).

Diferă de *V. tripteris* L. sp. gen. prin foile tulpinale neinperechiatŭ-bijugate (nu trifoliate ca la *V. tripteris*). Tulpina de 15—45 cm. înaltă.

Lângă pârae, pre locurĭ turfóse în reg. subalpină şi alpină.

DIPSACEÆ DC.

CEPHALARIA Schrad. cat. sem. Gotting. 1814. Cefalarie. Vulg. Măciucă.

După C. transsilvanica Schrad.

C. radiata Gris. Iter 1852, 351. (**Scabiosa leucantha** Bmgt. Tr. I, 73 et Aut. Tr. non L. sp. — **Succisa Fussiana** Heuff. manscr. ex Fro. Schässb. 38, et ex Schur Ö. b. Z. X, 326). C. radiată. Tulpina erectă, în partea inferióră hirsută, simplă, în cea superióră ramificată, cu puţinĭ capitulĭ, ramiĭ elongaţĭ. Foile penatisecte, pubescente, segmentele eliptice, orĭ elipticŭ-lanceolate, acute, la basă confluentŭ-decurente, din sus de basa de totŭ întrégă serrate, segmentulŭ terminalŭ maĭ mare, alt-cum segmentele deorsŭ decrescente, segmentele foilorŭ superióre multŭ maĭ înguste, glabre, pre marginĭ ciliate. Capitulii hemisfericĭ, radianţĭ, marĭ. Florile de colóre uriciósă-albă, orĭ cam gălbinie. *Foliolele involucruluĭ* cartilaginee, pre dosŭ puberule, pre marginĭ scarióse, glabre, cele *exterióre ovatŭ-rotundate, iară cele interióre acutiuscule. Involucelulŭ* (calicele internŭ) fructiferŭ 4-angularŭ, la basă atenuatŭ, patentŭ-pubescentŭ, *la vêrfŭ de totŭ întregŭ*, pre faţă cu 8 nervĭ elevaţĭ şi prominulĭ în formă de denticulĭ. Fructele sub-4-angulare, brune. Rădĕcina perenală, multicaule, emiţêndŭ tulpine florifere şi fasciculĭ sterilĭ de foĭ. Tulpina de 0.80—1.90 m. înaltă.

Pre cóstele colinelorŭ la locurĭ lutóse saŭ petróse în reg. inferióră.

C. uralensis Murr. Comm. Gött. II, 1786. 13, t. 4 sub Scabiosa. (**Scabiosa corniculata** W. K. Icon. I, 1800, t. 13. — Bmgt. Tr. I, 73. — **C. centauroides** Aut. Tr. non R. et Sch. in Coult. Dips. 25. — **Succisa uralensis** Rchb. Fl. Germ. exc. 196. — **Cephalaria lævigata** Aut. Tr. non W. K. — **Cephalaria cretacea** Schur En. Tr. 294, non R. et Sch. Syst. Veget. III, 51). C. uralensă. Tulpina la basă ascendentă, subsimplă, hirsută, periĭ reversĭ. Foile coriacee, cele radicale hirsute, obovate, de totŭ întregĭ, orĭ şi penatifide, în peţiolĭ lungĭ decurente, cele tulpinale subsessile, peţioliĭ la basă dilataţĭ şi concrescutŭ-amplexicaulĭ, decursivŭ-penate, penele ciliate, lanceolate, la cele superióre latŭ-lineare. Foliolele involucruluĭ pubescente, ciliolate, cele exterióre ovatŭ-subrotunde, cele interióre ovate, acuminate. Paleele lanceolate, ciliate. *Involucelulŭ* pubescentŭ, 4-angularŭ, *cu 4 corniculĭ fórte scurţĭ şi cu alţĭ 4 denţĭ patulĭ maĭ lungĭ.* Florile gălbiniĭ. Tulpina de 45—95 cm. înaltă.

Totŭ pe asemenea localităţĭ.

KNAUTIA Coult. Dips. Knauţie.

A se adaoge la Kn. silvatica Dub.

Var. **Kn. lancifolia** Heuff. Ban. 91 pro var. Kn. silvaticae (**Kn. transsilvanica** Schur En. Tr. 296). *Tulpina* simplă, arare-orĭ puţinŭ ramificată, *la basă de totŭ glabră,* în partea superióră maĭ scurtŭ pubescentă, apoĭ şi cu perĭ maĭ lungĭ şi maĭ puţinŭ strictĭ. Foile inferióre oblongŭ-lanceolate, cele superióre dela basa cordată, lată şi amplexicaule acuminate, de totŭ întregĭ, orĭ une-orĭ numaĭ puţinŭ dentatŭ-serrate.

La marginĭ de pădurĭ, în reg. subalpină.

Var. **Kn. Brândzăi** Porcius Distr. Năs. Planta de statură înaltă şi robustă, ca *Scabiosa dipsacifolia* Host. Fl. Austr. însă capituliĭ florilorŭ marĭ şi *neradianţi.*

Totŭ pe asemenĭ localităţĭ.

A se adaoge la Kn. arvensis Coult.

Observare. **Kn. arvensis** Coult. (**Scabiosa arvensis** L. sp.—Bmgt. Tr. I, 75.— **Scabiosa diversifolia** Bmgt. Tr. I, 75 et herb. ejus. — **Kn. exaltata** Schur herb. et En. Tr. 296). La forma tipică sunt foile eliptice orĭ tóte penatifide, orĭ cele inferióre nedivise şi numaĭ cele superióre (orĭ supreme) penatifide. *Florile cerulee,* radiante.

Var. **Kn. Carpatica** Heuff. in Fl. XXX, 1856, 50. (**Kn. alpigena** Schur herb. et En. Tr. 297). *Florile albe,* orĭ după Rchb. *gălbiniĭ.* Foile când nedivise, când penatifide.

Var. **Kn. campestris** Bess. En. 1822, 7. (**Kn. arvensis** var. **microcephala** Schur En. Tr. 296). *Florile cerulee,* însă *neradiante.*

Var. **Kn. integrifolia** Schur En. Tr. 295, non L. sp. sub Scabiosa. (**Kn. arvensis** β. **rosea** Bmgt. Tr. I, 75). Foile tóte întregĭ. *Florile rosee.* In celelalte caractere ca Kn. arvensis.

Var. **Kn. dumetorum** Heuff. Ban. 91. *Foile oblongŭ-lanceolate,* orĭ tóte nedivise, orĭ numaĭ cele inferióre *penatlobate, până penatifide,* şi cele superióre nedivise. *Planta lucitóre,* subglabră.

Pre marginĭ de agri, colinĭ macre, la marginĭ de pădurĭ, prin tufişurĭ, în reg. inferióră până în cea montană.

După Kn. arvensis Coult.

Kn. cupularis Janka herb. Kn. cupulară. După exteriorŭ consună cu *Kn. arvensis* tip. saŭ şi cu var. *integrifolia* şi *dumetorum.* Diferă însă de acestea

prin calicele interiorŭ micŭ, abia de $^1/_3$ parte a fructuluĭ, care consistă din *palee* oblongŭ-lanceolate, *până la mijloculŭ lorŭ concrescute între sine,* şi numaĭ maĭ sus libere.

Pre coline erbóse în câmpia Transilvanieĭ şi apoĭ şi la Deva.

SCABIOSA Tourn. Inst. Scabiosă. Vulg. Muscatulŭ draculuĭ.

A se adaoge la S. ochroleuca L. sp.

Subvar. **S. montana** Schur En. Tr. 299 sub **Asterocephalo.** Diferă de *S. ochroleuca* L. sp. prin foile radicale espanse subbipenatisecte.

Var. **S. polymorpha** Bmgt. Tr. I, 76, pro var. **S. Columbariæ.** (**S. flavescens** Gris. Iter, 350. — **S. Scopolii** Aut. Tr.). Diferă de *S. ochroleuca* L. sp. prin foile numaĭ simplu penatisecte, segmentele maĭ late.

Lângă căĭ, pre câmpurĭ, cóste de dealurĭ, în reg. inferióră.

S. Banatica W. K. Icon. t. 12. (**S. columbaria** Bmgt. Tr. I, 76 et Aut. Tr. non L. sp. — **S. tenuifolia** β. **carneo-rubra** Bmgt. Tr. I, 77. — **S. agrestis** Schur En. Tr. 298. — **Asterocephalus ucranicus** Schur En. Tr. 298, non [L. sp.]. — **Asterocephalus pseudobanaticus** Schur En. Tr. 300. — **Asterocephalus Hladnikianus** Schur V. S. V. X, 1859, 171). S. banatică. Foile fasciculilorŭ sterilĭ peţiolate, obovatŭ-oblongĭ, crenate, orĭ lirate, cele tulpinale inferióre întregĭ orĭ la basă penatifide, cele superióre bipenatifide, laciniile lineare, plane. Capituliĭ fructiferĭ ovaţĭ. Fructele 8-sulcate, *sulcile la vêrfulŭ fructuluĭ confluente* (prin urmare conjuncte). Setele caliceluĭ interiorŭ de 4 orĭ maĭ lungĭ decât coronula. Florile cerulee.

Prin fênaţe la locurĭ petróse saŭ stâncóse, însă erbóse în reg. montană.

Observare. Neilreich in Ung. Diagn. p. 64 ḑice că nu află deosebire între **S. Banatica** W. K. şi **S. columbaria** L. sp., pentru că sulciĭ sunt şi la *S. columbaria* parte escurenţĭ şi parte confluenţĭ.

Simonkai in En. Fl. Tr. p. 291 încă ḑice că *S. banatica* numaĭ cu greŭ se póte deosebi de *S. columbaria*, fiindŭ la acéstă din urmă numaĭ florile maĭ micĭ şi foile maĭ îngustŭ sectate.

COMPOSITÆ ADANS. FAM.

ADENOSTYLES Cass. Bull. Phil. 1816. Adenostilŭ.

Observare la **A. albifrons** Rchb. Fl. Germ. exc.

Koch în opulŭ sĕŭ descrie acéstă specie: *foile* reniformŭ-cordate, *grosierŭ-*

și neegalŭ- duplicatŭ-dentate, pre pagina inferióră *subtomentóse. Capitulii* consistențĭ din *3—6 florĭ.*

Simonkai in En. Fl. Tr. p. 297 numesce planta transilvană, care în respectulŭ foilorŭ consună deplinŭ cu *A. albifrons* Rchb:

A. Kerneri Simk. cu sinonimele: **A. alpina** Bmgt. Tr. III, 83, p. p. — Heuff. Zool. bot. Ges. VIII, 128 et Aut. Tr. non L. α. sp. — **A. albifrons** Bmgt. Tr. III, 83, et Aut. Tr. non L. fil. Suppl. 353. (i. e. **A albifrons** Rchb.).— **Cacalia Alliariæ** Kern. Ö. b. Z. XXI, 12, non Gouan Illustr. 65. — **A. hybrida** Czetz. Erd. Muz. — despre care ḑice că capitulii consistă numaĭ din 5—6 florĭ.

In Transilvania provinŭ însă, pre diferite localitățĭ, nu numaĭ specimene, ale cărorŭ capitulĭ consistă numaĭ din 5—6 florĭ, și care prin urmare corespundŭ numireĭ: *A. Kerneri* Simk., ci și de acele specimene, ale cărorŭ capitulĭ toțĭ consistă numaĭ din (2-) 3—4 florĭ, pentru care la Simonkai lipsesce numirea.

E constatatŭ că pre unele localitățĭ provinŭ specimene cu capitulĭ consistențĭ numaĭ din 5—6 florĭ, iară pre alte localitățĭ numaĭ de acele specimene, ale cărorŭ capitulĭ consistă simplamente din (2-) 3—4 florĭ.

Forme de acele, la care capitulii unuĭ și aceluiașĭ specimene să consiste din (2-) 3—4, și și din 5—6 florĭ, celŭ puținŭ până acum nu s'aŭ aflatŭ.

Ambele forme lângă pârae și alte locurĭ apătóse cu deosebire prin pădurĭ și lângă pădurĭ în reg. subalpină și până alpină.

A. alpina Bluff et Fingerh. Comp., care în Transilvania nu provine, se distinge de ambele forme prin *foile* reniformŭ-cordate *subegalŭ-dentatŭ-crenate,* pre pagina inferióră *numaĭ la vine pubescente.*

După A. alpina Bl. et Fingerh.

A. orientalis Boiss. Fl. Orient. III, 1875, 155. (**A. alpina** Bmgt. Tr. III, 83, p. p. — **A. hybrida** Schur V. S. V. II, 171, — III, 86. — Kotschy Zool. bot. Ges. III, 136, et Aut. Tr. non DC.). A. orientalŭ. Diferă de formele antecedente prin capitulii maĭ marĭ și consistențĭ din câte *12 florĭ.*

Lângă pârae la locŭ petrosŭ saŭ stâncosŭ, în reg. subalpină.

PETASITES Tourn. Inst. Petasite. Vulg. Brusturŭ
Cucuruzŭ sĕlbatecŭ, Rădĕcina ciumeĭ, Sudórea lapteluĭ, Căptălanĭ, Căptălacĭ.

După P. albus Gärtn.

P. Kablikianus Tausch in Rchb. Icon. XVI, 1853—1854, 4. (**P. officinalis** × **albus** Čel. Prodr. 1872, 244). P. Kablikianŭ. Planta intermediară între *P. offi-*

cinalis Mönch şi între *P. albus* Gärtn., orĭ hibridă din ambele aceste speciĭ. Diferă din cea d'întâĭ prin florile albineţe-gălbiniĭ (ca la P. albus), iară de cea de a doua prin *foile pre pagina inferióră* numaĭ subtilŭ-lanuginosŭ-suriĭ, *aproape verḑĭ* (nu alburiŭ lanuginosŭ-tomentóse).

Provine în societate cu *P. officinalis* şi *P. albus* lângă pârae şi isvóre, în reg. montană, şi până acum cunoscută numaĭ de la Rodna în nordostulŭ Transilvanieĭ.

LINOSYRIS DC. Prodr. V. Linosire.

După L. vulgaris Cass.

L. villosa DC. Prodr. V, 352. (**Chrysocoma villosa** L. sp.). L. vilósă. Foile oblongŭ-lanceolate, orĭ lanceolate, de totŭ întregĭ, alipitŭ-vilóse. *Tulpinele şi involucrulŭ surŭ-tomentóse, orĭ şi sublanate.* Capituliĭ corymbosĭ. Foliolele involucruluĭ ovate, obtuse, alipite, la vêrfŭ drepte, cele exterióre pe dosŭ lanate. Tulpinele de 15—26 cm. înalte. Corola galbină.

Pre coline macre în câmpia Transilvanieĭ.

GALATELLA Cass. Dict. Galatelă.

După G. cana Nees ab Essb.

G. punctata DC. Prodr. V, 255. (**Aster punctatus** W. K. Icon. t. 109. — Bmgt. Tr. III, 127). G. punctată. *Foile* linearŭ-lanceolate, acute, de totŭ întregĭ, 3-nervóse, punctate, *scabre, ciliate, alt-cum glabre. Tulpina pubescentă-scabră*, în partea superióră corymbosŭ- orĭ paniculatŭ-ramificată, multicapitată. Foliolele involucruluĭ alipite, obtusiuscule, 3—5-nervóse, cele interióre pre marginĭ membranacee. Tulpina de 60 - 95 cm. înaltă, în partea superióră îndesuitŭ-foliată. Florile disculuĭ galbine, ligulele lilacine, orĭ lipsindŭ. Forma cu capitulĭ fără ligule constitue după Ledeb. Fl. Ross. II, 480, *Linosyris discoidea Lallem.*

Prin fenaţe la locurĭ cam sărate şi pre la viĭ, în reg. inferióră.

Observare. **G. cana** N. a. Essb. diferă prin foile şi tulpina surŭ-lanate, foile ceva maĭ late însă maĭ scurte.

ERIGERON L. gen. Erigeronŭ. Vulg. Bêtrânişŭ, Spirinee, Soricelŭ, Steluţă.

După E acris L sp.

E. Podolicus Bess. En. 1822, 76. (**E. racemosum** Bmgt. Tr. III, 119, pro var. E. acris. — **E. angulosus** Schur V. S. V. X, 103, non Gaud. — **E. Droebachensis** Wolff ap. Fuss En. Tr. 314. — Schur En. Tr. 308, quo ad pl.

Claudiopolitanam, non Mill. — **E. macrophyllus** Herb. Stirp. N. 310 ex specimine originali in herbario Haynald asservato). E. podolicŭ. Diferă de *E. acris* L. sp. prin *tulpina glabră*, *foile tulpinale încă glabre*, erecte, *apropiate*, corymbulŭ terminalŭ maĭ îndesuitŭ.

Pre localitățĭ petróse, orĭ stâncóse, în reg. montană și subalpină.

După E. droebachensis Mill.

E. Carpaticus Gris. Iter, 336. (**E. Villarsii** Bmgt. Fr. III, 119, et Aut. Tr. non Bell.) E. carpaticŭ. Tulpina erectă, strictă, de 20—40 cm. înaltă, în partea superióră corymbosŭ-paniculată, munită cu perĭ lungĭ neglandulоșĭ amestecațĭ cu alțĭ perĭ fórte scurțĭ glanduliferĭ. Pedunculiĭ curvatŭ-ascendențĭ. Foile oblongŭ-lanceolate, scabriuscule, glandulosŭ-ciliate. Involucrulŭ încă glandulosŭ-pubescentŭ. Florile femenine filiforme, purpuriĭ, radiulŭ patentŭ.

Pre localitățĭ stâncóse saŭ petróse, in reg. subalpină până alpină.

Observare. Diferă de **E. Villarsii** Bell. prin o statură maĭ înaltă, tulpina strictă, involucrulŭ maĭ întunecatŭ și foile maĭ late.

După E. alpinus L. sp.

E. neglectum A. Kerner in Ber. naturw. Vereins Innsbruck III, 1872, 71. (**E. alpinum** Bmgt. Tr. III, 120 et Aut. Tr. p. p. — **E. glabratum** Schur En. Tr. 309, non Hoppe). E. neglesŭ. Tulpina cu 1, arare-orĭ cu 2 capituli, erectă, strictă, rigidă. *Foile* inferióre oblongŭ spatulate, carnosule, percurse cu unŭ nervŭ medianŭ și cu alțĭ nervĭ secundarĭ obsolețĭ, *pre pagina superióră glabre,* pre marginĭ cam pĕróse. Involucrulŭ obscurŭ purpuriŭ-brunŭ, albinețŭ-hirsutŭ, foliolele sale egalŭ-imbricate, linearŭ-lanceolate, cele exterióre maĭ scurte decât cele interióre, tóte la vêrfŭ patente, orĭ subrecurvate, ciliolate, pre dosŭ cu perĭ albĭ și flexuoșĭ maĭ lungĭ decât diametrulŭ transversalŭ alŭ acelorŭ foliole. *Florile radialĭ femenine multiradiale*, dintre acestea cele exterióre ligulate, de colóre persicină, ligulele egalŭ de lungĭ cu disculŭ, orĭ și puținŭ maĭ lungĭ, iară cele interióre (femenine) filiforme, — florile disculuĭ tubulóse (hermaphrodite), gălbiniĭ, dențiĭ bruniĭ, tubulŭ acestorŭ florĭ pre timpulŭ înfloririĭ subegalŭ de lungŭ cu papulŭ. Tulpina de 10—18 cm. înaltă.

Pre localitățĭ stâncóse saŭ petróse, însă erbóse, în reg. subalpină și alpină.

Observare. Simonkai in En. Fl. Tr. p. 302 omite a indicà pre *E. alpinus* L. sp. ca specie provenitóre în Transilvania.

Am vĕḑutŭ însă maĭ multe specimene colectate în Transilvania, ale cărorŭ

caractere consună deplinŭ cu cele indicate in Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. I, 1881, p. 94 relative la *E. alpinus* L. sp. şi în specie: Tulpina cu 1—2—3 capitulĭ, *foile pre pagina superióră hirsute*, foliolele involucruluĭ maĭ verḑiĭ, subegalŭ de lungĭ, tóte erecte, la vêrfŭ nu patule, pre dosŭ cu perĭ egalŭ de lungĭ cu diametrulŭ transversalŭ alŭ acestorŭ foliole.

INULA L. gen. Inulă. Vulg. Érbă mare, Omanŭ.

După I. salicina L. sp.

I. cordata Boiss. Diagn. I, 1844, ser. 4, fasc. 3. (**I. salicina** Bmgt. Tr. III, 131, et Aut. Tr. plur. non L. sp. — **I. squarrosa** Bmgt. Mant. 76. — Gris. Iter 337 et Aut. Tr. non Koch, nec L. — **I. auriculata** Schur V. S. V. X, 68, 75, 101, 196. — **I. Pseudo-Bubonium** Schur En. Tr. 313. — **I. Bubonium** Schur En. Tr. 314 [non Jacq.]). I. cordată. Tulpina erectă, de 30—46 cm. înaltă, angulară, în partea superióră subramificată, cu 1, orĭ 3—5 capitulĭ subfastigiatŭ-corymboşĭ. *Foile* tulpinale eliptice, ovale, orĭ ovalŭ-lanceolate, acute, pre marginĭ calóse, serrulate, între serraturĭ cu alţĭ denticulĭ fórte micĭ şi antrorsŭ curvaţĭ, *cu basa scurtŭ cordată* sessile, coriacee, opace, pre pagina superióră glabriuscule, pre cea inferióră nervosŭ-vînóse. Capituliĭ involucraţĭ prin bractee foliacee. Foliolele involucruluĭ erbace, alipite, pre dosŭ glabre, pre marginĭ ciliate, cele exteriόre succesivŭ maĭ scurte, apendiculate, cele interióre lineare, la vêrfŭ barbulate. Florile auriĭ. Ligulele duplu maĭ lungĭ decât disculŭ. Acheniile glabre.

Pre coline macre, între viĭ.

După I. squarrosa L. sp.

I. Vrabelyiana — **cordato** × **ensifolia,** v. **ensifolia** × **salicina,** Kerner in Ö. b. Z. XVIII, 1868, 297 et in Ö. b. Z. XXI, 1871, 59. — **I. Barthiana** Schur Conf. Ö. b. Z. XXI, 1871, 103). I. vrabelyiană. Tulpina erectă, glabră, angulară, cu unŭ capitulŭ, orĭ şi cu 2—4 ramĭ corymboşĭ şi fie-care cu câte unŭ capitulŭ. Foile apropiate, erecte, orĭ erectŭ-patente, cele inferióre pre timpulŭ înfloriręĭ maĭ adese-orĭ emarcide, lanceolate, spre basă spatulatŭ-ingustate, mĕruntŭ ciliatŭ-denticulate, pre ambele pagine glabre, orĭ numaĭ cu puţinĭ perĭ,—foile mediĭ şi superióre stricte, puţinŭ lucitóre, cu unŭ nervŭ mediŭ şi de ambele laturĭ încă cu câte 2—3 nervĭ ce escurŭ de la basa, orĭ aprópe de basa nervuluĭ mediŭ şi percurgŭ aprópe paralelŭ cu marginea fóieĭ până la vêrfulŭ acesteia, şi care atâtŭ între sine, câtŭ şi cu nervulŭ mediŭ împreunându-se prin vîne elevate oblice, orĭ diametrale,

formézǎ reticule anastomozante, — aceste foĭ sunt linearŭ-lanceolate, acute, cu o basǎ ingustatǎ şi truncatǎ sessile, de 30—90 mm. lungĭ şi de 10—11 mm. late, pre marginĭ cu perĭ scurţĭ şi antrorsŭ-curvaţĭ ciliatŭ-denticulate, pre ambele pagine glabre. Foliolele exterióre ale involucruluĭ la basǎ cartilaginee, albineţe, 3—5-nervóse, finindu-se în câte unŭ vêrfŭ ovatŭ-lanceolatŭ, verde, erectŭ-patentŭ, orĭ recurvatŭ şi ciliatŭ, pre dosŭ une-orĭ puţin pĕrosŭ, cele interióre linearŭ-lanceolate, maĭ inguste şi maĭ scurtŭ ciliate. Involucrulŭ de circa 1,5—2,0 cm.; întregŭ capitulŭ inclusivŭ cu ligulele de 3—4 cm. în diametru. Acheniile glabre.

Pre coline macre şi prin fênaţe, în reg. inferiórǎ cǎtre centrulŭ Transilvanieĭ, în societate cu *I. cordata* Boiss. şi *I. ensifolia* L. sp.

Dupǎ I. hirta L. sp.

I. hispida Schur En. Tr. 314 pro var. I. Bubonium. (**I. semihirta** Borbás Közlem. XV, 1878, 372. — **I. subcordata** × **hirta** Borbás Értek. IX/XV, 1879, 4. — **I. semicordata** [**supercordata** × **hirta**] Borb. Értek. IX/XV, 4, 5.— **I. rigida** Borb. M. N. L. X, 117, non Döll.). I. hispidǎ. Tulpina dimpreunǎ cu foile hispidǎ. *Foile* cu basa ingustatǎ sessile, oblongĭ, *pre ambele pagine setulosŭ-hispide*, cu nervĭ şi vîne prominule, pre marginĭ spre vêrfŭ depǎrtatŭ dentatŭ serrate şi fórte scabre. Ramiĭ cu câte unŭ capitulŭ, capituliĭ subglobosĭ, corymboşĭ. Foliolele involucruluĭ scariόse, glabre, cele exterióre serrulatŭ-laciniate, cele interióre ciliate. Ligulele duplu maĭ lungĭ decât disculŭ. Acheniile glabre.

Pre coline macre cu tufişurĭ, în reg. inferiórǎ.

Dupǎ I. Conyza DC.

I. bifrons L. α. sp. sub Conyza. (**Conyza alata** Bmgt. Tr. III, 102. — **I. glabra** Bess. Cat. Hort. Crems. 1816, non Gilib. Fl. Lithuan. III, 1782, 208). I. aripatǎ. Tulpina în partea inferiórǎ pubescentǎ, în cea superiórǎ glabriusculǎ, paniculatŭ-ramificatǎ, ramiĭ subpubescenţĭ, suprafastigiatŭ-corymboşĭ, capituliĭ numeroşĭ. *Foile* ovale, orĭ ovalŭ-lanceolate, rigide, glabre, pre marginĭ fórte scurtŭ ciliate, cele tulpinale sessile, *de ambele laturĭ latŭ-aripatŭ-decurente,* aripile aprópe de lungimea internodiilorŭ. Foliolele involucruluĭ pluriserialŭ-imbricate, cele exterióre squarόse, cele interióre la vêrfŭ maĭ indesuitŭ ciliate. Acheniile hirsute, orĭ pubescente.

Pre coline macre, la viĭ nelucrate, în reg. inferiórǎ.

După Bidens L. gen.

RUDBECKIA L. gen. Rudbechie.

Foliolele involucruluĭ biseriale, patente. Florile radiuluĭ neutre ligulate, cele ale disculuĭ hermaphrodite, tubulóse. Papulŭ fórte scurtŭ, coroniformŭ, neregularŭ-dentatŭ, orĭ și lipsindŭ. Acheniile tetragonale. Receptaculŭ paleaceŭ.

R. laciniata L. sp. (**R. amplexifolia** Schur En. Tr. 316 non Jacq. ex ipso Schur in Ö. b. Z. XXII, 90. — **R. heterophylla** Schur Zool. bot. Ges. VIII, 118.— V. S. V. X, 209, non Torr. et Gray). R. lacinată. Tulpina de 0,90 – 1,90 m. înaltă, ramificată, ramiĭ cu câte unŭ capitulŭ. Foile inferióre bipenatpartite, laciniile acute, grosierŭ- și neregularŭ-incise, cele supreme ovate, întregĭ, orĭ puținŭ dentate. Ligulele patente, orĭ reflecte. Papulŭ coroniformŭ. *Disculŭ capitulilorŭ conicŭ*, brunŭ. Ligulele de 3—5 cm. lungĭ, de colóre intensivŭ-galbină. Rhizoma lungŭ și latŭ repentă.

Plantă adusă din America și cultivată prin grădinĭ, de unde s'a sĕlbătăcitŭ și de presentŭ se află pre lângă fluviile Oltulŭ și Mureșulŭ.

FILAGO L. gen. Filagine. Vulg. Mucezală, Mucezică, Mucezătóre, Cenușie, Firicică, Lânăriță.

După F. germanica L. sp.

F. canescens Jord. Obs. Fragm. III, 1846, t. 7. A. (**Gnaphalium germanicum** Bmgt. Tr. III, 98, non L. sp. sub Filagine. — **Filago germanica** Aut. Tr. p. p. — **Filago germanica** β. **pyramidata** Fuss. Fl. Tr. 321.— Schur En. Tr. 317, non F. pyramidata L. sp. ed. I, 1199). F. albă-surie. Planta albătomentósă. Tulpina dichotomŭ-ramificată. *Foile oborată-lanceolate, spre vêrfŭ maĭ late.* Capituliĭ turbinațĭ, globosŭ-agregațĭ, glomeruliĭ axilarĭ și terminalĭ. *Foliolele involucruluĭ acoperite de o pĕrositate arachnoidee detergibilă,* alt-cum glabre, erbace, la vêrfŭ scarióse, cuspidate, *cuspidele necolorată.* Florile albinețe-gălbiniĭ. Papulŭ 1-serialŭ.

Pre câmpurĭ uscate, pășunĭ macre, în reg. inferióră.

După F. canescens Jord.

F. lutescens Jord. Obs. Fragm. 1846, t. 7. B. (**Gnaphalium gallicum** Bmgt. Tr. III, 100, et Aut. Tr. non L. sp. — **Filago germanica** L. sp. ed. 1763, 1311, ex sensu Aut. plurim. — **Filago apiculata** G. E. Smith.). F. gălbinie. Planta tomentosŭ-lanată. Tulpina dichotomŭ-ramificată. *Foile lanceolate.*

Capituliĭ turbinaţĭ, globosŭ-agregaţĭ, glomeruliĭ axilarĭ şi terminalĭ. *Foliolele involucruluĭ*, cu deosebire cele tinere, *acoperite de o pĕrositate arachnoidee permanentă,* erbace, la vêrfŭ scarióse, cuspidate, *cuspidele glabru şi roşieticŭ* Florile albineţe-gălbiniĭ. Papulŭ 1-serialŭ.
Totŭ la asemenĭ localităţĭ, însă maĭ rarŭ.

ARTEMISIA L. gen. Artemisie. Vulg. Pelinŭ, Peliniţă.

După A. spicata Wulf.

A. Baumgartenii Bess. Abr. n. 73. (**A. eriantha** Ten. viagg. in Abr. 91?— **A. spicata** Wahlbrg. Carp. 237. — **A. spicata** β. **eriantha** DC Prodr. VI,? 118. — **A. tanacetifolia** Bmgt. Tr. III, 88, non L. sp. — **Absinthium glaciale** Bmgt. Tr. III, 89 et Aut. Tr. non L. sp. sub Artemisia. — **Absinthium petrosum** et **Abs. spicatum** Bmgt. Tr. III, 90 et Aut. Tr. nec alior. — **Artemisia Mutellina** Schur En. Tr. 321, non Vill.). A. luĭ Baumgarten. Intrégă planta indesuitŭ albŭ-sericee. Rădĕcina multicaule emiţêndŭ caudiculĭ sterilĭ, fasciculĭ sterilĭ de foĭ şi tulpine florifere. Tulpinele florifere de 8—24 cm. lungĭ, accumbentŭ-ascendente, la basă sufruticóse, de totŭ simple, vilóse, cu circa 10—15 capitulĭ de florĭ. Foile radicale şi cele tulpinale infime lungŭ peţiolate, biternatŭ-multifide, laciniile lineare, acute, foile tulpinale inferióre maĭ scurtŭ peţiolate, penatifide, cele superióre şi cele florale de totŭ întregĭ, lineare, obtusiuscule, neauriculate, acestea din urmă maĭ lungĭ decât capituliĭ floriloru. Inflorescenţia racemósă, *racemulŭ în partea inferióră maĭ laxŭ, în cea superióră îndesuitŭ. Capituliĭ inferiorĭ maĭ lungŭ-ceĭ superiorĭ maĭ scurtŭ-pedunculaţĭ,* ceĭ supremŭ subsessilĭ, subrotundŭ-turbinaţĭ, fórte viloşĭ. Foliolele involucruluĭ tomentóse, pre marginĭ scarióse, oblongĭ. Corola hirsută. Ovariile îndesuitŭ pĕróse. Receptaculŭ glabru. Florile galbine.
Pre locurĭ stâncóse, în reg. alpină.

După A. maritima L. sp.

A. salina Willd. Spec. III, 1834. (**A. monogyna** Bmgt. Tr. III, 86 et Aut. Tr. non W. K. Icon. t. 75. — **A. Valesiaca** Schur En. Tr. 324, non All. — **A. maritima** Schur En. Tr. 324, non L. sp. — **A. fragrans** Schur En. Tr. 324, non Willd. sp.) A. de saline. Tulpinele sterile cespitóse, cele florifere ascendente, orĭ erecte, aceste din urmă în partea superióră paniculatŭ-ramificate, glabriuscule, orĭ puţinŭ sure. Foile tomentóse, până subglabre, după circumferinţă obovate, bi-tripenate, laciniile lineare, obtuse, cele tulpinale inferióre la peţiolĭ auriculate, cele supreme şi cele florale nedivise.

Capitulii floriloră la vêrfulŭ rămurelelorŭ *racemoşĭ penduli, tomentoşĭ,* cu câte 3—5 florĭ, florile tóte hermaphrodite. *Involucrulŭ cilindriformŭ-oblongŭ.*

Pre localitățĭ sărate, în jurŭ de saline, în reg. inferióră.

Var. **A. pendula** Schur En. Tr. 323. (**A. salina** Bmgt. Tr. III, 87. — **A. nutans** Gris. Iter n. 225 et Aut. Tr. non Willd. sp. — **A. maritima** var. **deserticola** Janka in Linn. XXX, 1859, 578). A. pendulă. Tulpinele florifere în partea inferióră glabre, în cea superióră surŭ-tomentóse, ramificate, ramiĭ virgațĭ, iarăşĭ ramificațĭ, aceste ramificațiunĭ la vêrfŭ recurvate şi florifere. Foile inferióre 2—3 penatisecte, cele superióre simplu penate, cele supreme nedivise şi lineare, segmentele încă lineare, acutiuscule. *Capitulii* floriloră fórte micĭ, subtriflorĭ, *ovatŭ-oblongĭ, brunĭ, lungŭ pedunculațĭ şi pendulĭ* pre unŭ racemŭ laxŭ şi tare lungŭ. *Foliolele exteriόre ale involucruluĭ glabre şi lucitóre.*

La unŭ locŭ şi în societate cu *A. salina* Willd.

ACHILLEA L. gen. Achilee. Vulg. Códa şoriceluluĭ.

Dupŭ A. Ptarnica L. sp.

A. lingulata W. K. Icon. t. 2, Willd. Spec. III, 2190.— Bmgt. Tr. III, 139. (**Ptarmica lingulata** Schur En. Tr. 326. — Fuss. Fl. Tr. 329). A. lingulată. *Foile nedivise,* hirsute, orĭ glabriuscule, *serrate, la vêrfŭ rotundate, cele inferióre oblongŭ-obovate, cele superióre lingulate.* Corymbulŭ floriloră compositŭ. Ligulele albe, de lungimea involucruluĭ. Tulpina de 20—45 cm. înaltă, simplă, îndesuitŭ foliată. Capituliĭ marĭ.

Pre locurĭ stâncóse, însă erbóse, în reg. subalpină şi alpină.

Dupŭ A. Clusiana Tausch.

A. Schurii Schultz-Bip. in Ö. b. Z. VI, 1856, 300. (**Anthemis alpina** Bmgt. Tr. III, 145, et Aut. Tr. non L. sp. — **Achillea atrata** Bmgt. Tr. III, 141, et Aut. Tr. non L. sp. — **Anthemis tenuifolia** Schur V. S. V. II, 171, saŭ **Ptarnica tenuifolia** Schur En. Tr. 327, non **Achillea tenuifolia** Lam. — **Anthemis cæspitosa** Herbich Fl. d. Bucov. 157). A. luĭ Schur. Foile puținŭ pĕróse, bipenatpartite, 5—7-jugate, laciniile lineare, atenuatŭ-acute, mucronate. Receptaculŭ hemisfericŭ, paleele linearŭ-oblongĭ, obtuse, la vêrfŭ laceratŭ-dentate şi de colórea tăciuneluĭ, egalŭ de lungĭ cu tubulŭ floriloră disculuĭ. Acheniile convexŭ-trigonale, încoronate cu o margine îngroşată fórte scurtă. Tulpinele simple, cu câte unŭ capitulŭ terminalŭ, fórte rarŭ ramificate, de 15—24 cm. lungĭ. Capituliĭ de 16—22 mm. în diame-

tru. Disculŭ la începutŭ de colóre uriciósă-albă, după acea palidŭ-galbină. Ligulele albe.

Pre locurĭ stâncóse, între crepăturĭ, în reg. alpină.

Var. **A. Dacica** Simk. Term. Füz. X. 1886, 181. (**A. alpina** Simk. Közlem. XV, 563. — Simk. apud Heimerl Ptarnica p. 121; 137). Foile simplu penate, penele lanceolate, fórte mĕruntŭ pectinatŭ-serrate.

Totŭ la asemenĭ localităţĭ, însă multŭ maĭ rarŭ.

Se vede a fi o modificare produsă prin influenţe locale.

Observare la **A. Millefolium.**

In Flora Austro-Ung. şi în specialŭ şi în Transilvania provinŭ douĕ forme, caĭ de comunŭ se desemnă de botaniştĭ cu numirea colectivă de *A. Millefolium* L. sp.

In Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. III, 1883, p. 115 şi 116 s'a demonstratŭ că sub numirea de

A. Millefolium L. sp. typica numaĭ acea formă se póte înţelege, care corespunde planteĭ din Flora Suecică şi Laponică.

Acéstă formă are tulpina maĭ înaltă, foile după circumferinţă lanceolate (maĭ late), penulile şi laciniile foilorŭ maĭ depărtate.

Cea-laltă formă, ce pórtă numirea specifică de *A. collina* Becker, are tulpina multŭ maĭ mică, foile aprópe lineare (maĭ înguste) şi laciniile maĭ scurte şi îndesuite.

Forma d'întâĭ provine pre terene erbóse maĭ fertile, prin poienĭ şi pometurĭ, lângă marginĭ de pădurĭ, prin tufişurĭ, cu preferinţă la locurĭ maĭ muntóse.

Cea-laltă formă pre coline, lângă căĭ şi alte localităţĭ macre, nisipóse saŭ petróse, cu preferinţă în reg. inferióră.

Var. **A. Pannonica** Scheele in Linn. XVIII, 1844, 471. (**A. Millefolium** γ. **lanata** Koch Syn. non **A. lanata** Spreng. Ind. pl. h. Hall. 1807, 10. — **A. Millefolium** e. **villosa** Schur En. Tr. 328). Corymbulŭ îndesuitŭ. *Tulpina, foile şi corymbulŭ îndesuitŭ lanatŭ-vilóse.* Florile albe.

Pre colinĭ argilóse expuse sóreluĭ.

Var. **A. tenuis** Schur En. Tr. 329. (**A. crustata** Schur En. Tr. 329 et herb. non Rochel). Tulpina în partea inferióră glabră, în cea superióră pĕrósă, devenindŭ glabriusculă. Foile tulpinale bipenatisecte, laciniile la vêrfŭ albŭ cartilagineŭ-mucronate. *Florile de colóre persicină, orĭ roşie.*

La marginĭ de părae şi de lacurĭ şi în apropierea acestora pre locurĭ de fênaţe.

Var. **A. setacea** W. K. Icon. t. 80, p. 82. (**A. setacea var. salina** Schur En. Tr. 328). Intrégă planta lanatŭ-hirsută. Laciniile foilorŭ fórte îngustate, linearŭ-setacee. Capitulĭĭ florilorŭ maĭ micĭ. *Ligulele pre pagina superióră gălbinĭĭ,* pre cea inferióră albe.

Pre localitățĭ cu arenă mobilă, în reg. inferióră.

Var. **A. sudetica** Opitz in Andræ Hesperus, 1812. (**A. Haenkeana** Tausch in Fl. IV, 1821, 567). Foliolele involucruluĭ cu marginĭ late negre-brune. *Florile purpuriĭ.*

Pre munțĭ, în reg. subalpină și alpină.

Var **A. maxima** Heuff. Ban. 98, pro var. **A. Millefolii** L. sp. Planta înaltă, hirsută, periĭ de lungimea diametruluĭ transversalŭ alŭ tulpineĭ. Foile caudiculilorŭ sterilĭ oblongĭ, la ambele capete atenuate, tripenatifide, foliolele infime decusate, laciniile întregĭ, orĭ 2—3-fide, scariosŭ-mucronate. Foile tulpinale bipenatifide.

Pre coline petróse și pre terene nisipóse, în apropiere de comuna Vidra, lângă rîulŭ Arieșŭ.

După A. tanacetifolia All.

A. crithmifolia W. K. Icon. t. 66, p. 68. (**A. nobilis** Bmgt. herb. et En. Tr. III, 141 quoad plant. e monte Cozolea. — **A. crithmifolia** var. **pseudonobilis** Schur En. Tr. 330.—Fuss. V.S.V. XXII, 48.) A. cu foĭ de crithmum. *Foile* vilosŭ-pubescente, cele ale caudiculilorŭ sterilĭ oblongĭ, tripenate, *cele tulpinale inferióre după circumferință oblongĭ,* bipenatifide, orĭ bipenatpartite, laciniile lanceolatŭ-lineare, orĭ linearŭ-setacee, cele supreme numaĭ simplu penatifide, la basă maĭ adese-orĭ auriculate. *Pețiolulŭ comunŭ* (primariŭ) *de totŭ întregŭ* (nedentatŭ). Corymbulŭ capitulilorŭ compositŭ, îndesuitŭ. Ligulele albe, orĭ de colóre uriciósă-albă, de jumĕtate maĭ scurte decât involucrulŭ. Planta verḑie. Tulpina de 20—32 cm. lungă. Foile de 6—13 mm. late. Capitulіĭ micĭ.

Diferă de *A. Millefolium* L. sp. prin foile după circumferință maĭ late și segmentele maĭ depărtate, iară de *A. nobilis* L. sp. prin pețiolulŭ comunŭ nedentatŭ.

Pre coline macre în reg. inferióră.

A. pectinata Willd. Spec. III, 2197.—Bmgt. Tr. III, 141. (**A. ochroleuca** Ehrh. Beitr. 7. p. 166.—Pl. sel. n. 69.—Conf. Ö. b. Z. XXI, 1871, p. 139.) A. pectinată. *Foile* maĭ multŭ maĭ puținŭ tomentóse, cele *tulpinale* după circumferință îngustŭ-lineare, *simplu pectinatŭ-penatifide,* laciniile întregĭ, lineare. *Pețiolulŭ comunŭ* (primariŭ) *de totŭ întregŭ* (nedentatŭ). Corymbulŭ capitulilorŭ compositŭ, îndesuitŭ. *Ligulele palidŭ-galbine,* de jumĕtate maĭ scurte decât involucrulŭ. Planta surŭ- orĭ verḑiŭ-pĕrósă. Tulpina de 20—32 cm. lungă. Foile numaĭ de 2—3 mm. late. Capituliĭ micĭ.

Pre câmpia Transilvanieĭ, la comunele Tăurĭ și Zaŭ.

A. sericea Janka in Linn. XXX, 579. (**A. compacta Sigerus** apud Fuss.

Ber. 18.—Andræ Bot. Zeit. XIII, 307, et Aut. Hungr. an Willd. Spec. III, 2206 ?) A. sericee. Rădĕcina multicipite. Tulpinele la infima basă subdecumbente, de aci erecte, simple, rotunde, striate, îndesuitŭ patentŭ-pubescente. *Foile* moĭ, oblongŭ-lineare, bipenate, *lungŭ sericeŭ-vilóse,* elegantŭ- şi în modŭ variŭ *curvate, segmentele de totŭ întregĭ.* Corymbulŭ capitulilorŭ fórte îndesuitŭ şi munitŭ cu *perĭ* tare îndesuiţĭ, scurţĭ şi patenţĭ, maĭ adese-orĭ de colóre roşie-galbină, *velutinĭ şi glanduliferĭ.* Involucrulŭ oblongŭ. *Ligulele numaĭ 2—3, fórte scurte, galbine.* Paleele oblongŭ-lanceolate, la vêrfŭ subtruncate şi laceratŭ-dentate.

Pre coline petróse, în sudvestulŭ Transilvanieĭ, în vecinătate cu Banatulŭ.

Observare. Neilreich in Ungar. Diagn. p. 68 ḑice că între *A. sericea* Janka şi între *A. compacta* Willd. Spec III, 2206 (plantă, care după Ledeb. Fl. Ross. II, 536, provine în Rusia australă şi anume în Besarabia prope Bender et alibi, apoĭ după Neilreich şi în Banatŭ) nu află nicĭ o diferinţă.

A. Neilreichii A. Kerner in Ö. b. Z. XXI, 1871, 141. (**A. punctata** Ten. Fl. Nap. II, 252, non Mönch. Meth. 1794, 603. — **A. nobilis** Bmgt. Tr. III, 141, p.p.). A. luĭ Neilreich. Planta perenală, partea subteranee a caudiculilorŭ lemnósă, repentă şi ramificată. Tulpina strictă, erectă, puţinŭ angulară, laxŭ-lanatŭ-pubescentă, multifoliată. Foile glauce, pre ambele pagine pubescente, cele tulpinale mediĭ după circumferinţă oblongĭ, cele tulpinale inferióre şi cele ale caudiculilorŭ sterilĭ, oblongŭ-obovate, bipenatpartite, laciniile lineare, scurte, serrate, serraturile ovatŭ-lanceolate, micĭ, alipite, laciniile segmentelorŭ invecinate prin interstiţiĭ evidente între sine despărţite, foile tulpinale supreme simplu penatpartite, segmentele pectinate, serrate, serraturile scurte, ovatŭ-lanceolate, alipite. *Peţioliĭ comunĭ* (primarĭ) *aĭ tuturorŭ foilorŭ în întréga lorŭ lungime dentaţĭ şi de odată şi cu apendiculĭ necegalĭ foliiformĭ,* ce sunt de totŭ întregĭ, orĭ şi 1—2 dentaţĭ multŭ maĭ scurţĭ decât segmentele, la foile supreme fórte scurţĭ şi dentiformĭ, apoĭ de comunŭ câte 3 între 2 segmente. Capituliĭ micĭ, de 2—3 mm. în diametru. Corymbulŭ capitulilorŭ îndesuitŭ, planŭ-convexŭ. Ramiĭ inflorescenţieĭ precum şi involucrulŭ îndesuitŭ lanatŭ-pubescenţĭ, periĭ de colóre urîciósă gălbiniesură. Florile disculuĭ palidŭ-galbine, iară ligulele subrotundŭ-4-angulare şi 3-dentate bicolore: pre pagina superióră palidŭ-galbine, pre cea inferióră albineţe.

Pre coline, în reg. inferióră, în specialŭ pre câmpia şi în partea sudică a Transilvanieĭ.

Observare. Acéstă specie e o formă paralelă cu *A. nobilis* L. sp. şi aparţine la ostulŭ Europeĭ.

A. nobilis L. sp., care în Transilvania nu provine, diferă prin foile verḑĭ multŭ maĭ subtilŭ partite, ale cărorŭ segmente sunt duplu maĭ late şi prin

urmare aparŭ maĭ apropiate, laciniile acestora multŭ maĭ lungĭ și cu 3—4 dențĭ linearĭ și acuțĭ, maĭ încolo prin florile disculuĭ și cele ligulate deplinŭ albe, și în fine prin o pĕrositate maĭ împuținată a tuturorŭ părților vegetative.

ANTHEMIS L. gen. Antemide. Vulg. Romoniță.

A se adaoge la A. tinctoria L. sp.

Var. **A. Fussii** Gris. Iter 1852, 338, n. 216. (**A. chrysantha** Schur En. Tr. 331). Diferă de forma tipică prin foliolele involucruluĭ încinse cu o margine lată scariósă și *brună*.

Pre localitățĭ muntóse, în reg. montană și subalpină.

După A. Triumfetti All.

A. macrantha Heuff. Ban. 99 (**A. tinctoria** var. α. Bmgt. Tr. III, 147.— **A. Triumfetti** Schur En. Tr. 331.—Fuss Fl. Tr. 334, non All. —**A. rigescens** Kern. Ö. b. Z. XXI, 1871, 160. — **A. hemisphærica** Herbich Bucov. 156.) A. înaltŭ. *Foile* puținŭ pĕróse, *pectinatŭ-bipenatifide*, pețioliĭ comunĭ (primarĭ) dentațĭ, laciniile lanceolate, de totŭ întregĭ, orĭ puținŭ dentate, mucronate. Receptaculŭ subemisfericŭ, paleele lanceolate și în o mucronă lanceolată acuminate. Acheniile tetragonalŭ-comprese, îngustŭ-aripate, obsoletŭ-striate și terminate cu o coronulă membranacee. *Ligulele* albe, *subduplu maĭ lungĭ decât diametrulŭ transversalŭ alŭ disculuĭ.* Tulpina de 35—64 cm. înaltă. Capituliĭ marĭ până la 5 cm. în diametru.

La marginĭ de pădurĭ, prin poienĭ, în reg. montană și subalpină.

A se adaoge la A. arvensis L sp.

Var. **A. Haynaldi** Janka in Ö. b. Z. VI, 1856, 1. (**A. auriculata** Gris. Iter 339.— Schur V. S. V. X, 1859, 78, et En. Tr. 332, non Boiss. Diagn. — **A. multicaulis** Janka Ö. b. Z. VI, 363). Planta albinețŭ lanatŭ-pubescentă.

Pre arăturĭ, între semenăturĭ, lângă căĭ.

După A. montana L. sp.

A. Carpatica W. K. in Willd. Spec. III, 2179. (**Pyrethrum alpinum** Bmgt. Tr. III, 108, non Willd. Spec. III, 2153. — **A. pyrethriformis** Schur En. Tr. 336 quo ad pl. ex alp. Rătezatŭ și Arpașŭ). A. carpaticŭ. Foile sericeŭ-

pĕróse, orĭ glabre, penatpartite, 3—5-jugate, laciniile diforme: nedivise, orĭ şi 2—3-fide, lineare, obversŭ-lanceolate, orĭ obovate. Tulpinele erecte, orĭ ascendente, simple, în partea superióră fără foĭ, numaĭ cu unŭ capitulŭ de 25—40 mm. în diametru. Receptaculŭ hemisfericŭ, paleele linearŭ-oblongĭ, la vêrfŭ de colórea tăciuneluĭ şi laceratŭ-dentate. Acheniile fórte scurtŭ coronulate, orĭ şi fără coronulă. Tulpinele de 7—26 cm. înalte. Capitulŭ fórte mare în proporţiune cu mărimea tulpineĭ. Foliolele involucruluĭ pre dosŭ brune verḑĭ, pre marginĭ brune-negre. Florile disculuĭ galbine, ligulele albe.

Pre munţĭ, la locurĭ stâncóse, în reg. alpină.

Var. **A. pyrethriformis** Schur En. Tr. 335. (**A. Carpatica** var. **abbreviata** Schott. apud Kotschy exs. n. 154.) Laciniile foilorŭ fórte abreviate şi tare vilóse, manifestă unŭ aspectŭ diversŭ de forma tipică.

Pre muntele Bucegĭ la Omŭ.

CHRYSANTHEMUM L. gen. Crisantemŭ. Vulg. Ochiulŭ bouluĭ, Aurată. Romoniţă mare. Romanŭ, Mărgărită.

Observare la **Ch. Leucanthemum** L. sp. (**Leucanthemum vulgare** DC.)

Acéstă specie se presintă în maĭ multe forme: Tulpina maĭ mică, maĭ mare, simplă numaĭ cu 1 capitulŭ, orĭ ramificată cu maĭ mulţĭ capitulĭ, glabrescentă, orĭ şi pĕrósă.

La forma **Leucanthemum vulgare** var. c. **sublirata** Schur En. Tr. 338 sunt foile radicale lungŭ peţiolate, lamina la mijlocŭ incisŭ-dentată, spre basă subpenatifidă.

La acésta sunt acheniile tóte (şi cele ale ligulelorŭ) fără coronulă.

Var. **auriculatum, affine** et **coronulatum** Peterm. Deutschl. Fl. 1849, 301. (**Chr. montanum** Bmgt. Tr. III, 107 et Aut. Tr. non L. sp. — **Leucanthemum heterophyllum** Schur En. Tr. 339. — Fuss. Fl. Tr. 338 pro var. L. montani). Planta înaltă, în partea superióră ramificată. Capitulіĭ marĭ. Acheniile ligulelorŭ în una şi aceiaşĭ specimine, ba în acelaşĭ capitulŭ, parte coronulate şi parte fără coronulă, coronulele dimidiate fórte micĭ.

Prin poienĭ şi la marginĭ de pădurĭ, în reg. montană şi subalpină.

Var. **Subalpinum** Schur V. S. V. X, 1859. 137. (**Chr. atratum** Bmgt. Tr. III, 105 et Aut. Tr. non L. sp. — **Chr. montanum** α. **adustum** Porcius Distr. Năs.) Tulpina de 20—35 cm. înaltă, glabră, numaĭ cu 1 capitulŭ terminalŭ. Foliolele involucruluĭ cu marginĭ negre-brune. Acheniile ligulelorŭ tóte coronulate, coronulele dimidiate fórte scurte.

Pre păşunĭ, în reg. subalpină superióră şi în cea alpină.

Observare. La **Chr. montanum** L. sp. încă este coronula acheniilorŭ ligulelorŭ dimidiată, însă de jumĕtate câtŭ achenia de lungă.

După Chr. Leucanthemum L. sp.

Chr. rotundifolium W. K. Pl. rar. III, 236, et in Willd. Spec. III, 2144. (**Tanacetum Waldsteinii** Schultz-Bip. Tanac. 1844, 35. — **Tanacetum Leucanthemum** γ. **rotundifolium** Kan. et Kn. Zool. bot. Ges. XVI, 104.) Cr. cu foĭ rotunde. *Foile inferióre lungŭ peţiolate, rotundŭ-ovate, orĭ ovale,* cele superióre maĭ scurtŭ peţiolate, orĭ sessile, ovate, orĭ oblongŭ-lanceolate, *tóte neegalŭ incisŭ-serrate.* Ligulele capitulilorŭ albe, subduplu maĭ lungĭ decât diametrulŭ disculuĭ. *Acheniile* tóte (și cele ale florilorŭ ligulate) *fără coronulă,* numaĭ cu unŭ papŭ cupuliformŭ dentatŭ-laceratŭ. Planta glabră. Tulpina de 25—50 cm. înaltă de comunŭ simplă, maĭ rarŭ ramificată (forma ramosa Ilse et Fritze). Capituliĭ de circa 5 cm. în diametru.

Prin pădurĭ subalpine și la marginea acestora la locurĭ umede.

Chr. serotinum L. sp. (**Pyrethrum uliginosum** W. K. in Willd. Spec. III, 2152.) *Foile sessile* oblongŭ-lanceolate, orĭ lanceolate, *incisŭ- și grosierŭ-serrate, la basă de ambele laturĭ auriculate.* Ligulele albe subduplu maĭ lungĭ decât diametrulŭ disculuĭ. *Acheniile* pre marginea lorŭ *cu o coronulă fórte scurtă.* Planta glabră, orĭ puţinŭ pubescentă. *Tulpina* de 0.90—1.60 m. înaltă, *îndesuitŭ foliată,* maĭ adese-orĭ corymbosă-ramificată, multicapitată, ramiĭ elongaţĭ. Capituliĭ marĭ, de circa 5 cm. în diametru.

Până acumŭ e cunoscută numaĭ din jurulŭ comuneĭ Zamŭ în sudvestulŭ Transilvanieĭ.

A se adaoge la Chr. corymbosum L. sp.

Var. **Chr. subcorymbosum** Schur En. Tr. 337 sub Pyrethro. (**Tanacetum Clusii** Kern. Ö. b. Z. XXI, 1871, 159. — Borbás in Ö. b. Z. XXVIII, 311, non Fisch. — **Pyrethrum Achilleæ** Czetz Erd. Mus. VI, 19, non L. Syst. sub Chrysanthemo). Chr. subcorymbosŭ. Tulpina flexuosŭ-erectă, de 30—46 cm. înaltă, angulară, pĕrósă, simplă. Inflorescenţia consistentă din puţinĭ capitulĭ, subcorymbósă, capituliĭ ceva maĭ micĭ decât ceĭ dela *Chr. corymbosum* L. sp. *Foliolele involucruluĭ* triangularŭ-lanceolate obtuse, la vêrfŭ scariόse și lacerate, *cu o margine lată brună, orĭ și peste totŭ brune,* pre dosŭ și pre marginĭ vilosule. *Foile* tulpinale după circumferinţă ovale, cele infime peţiolate, bipenate, cele superióre sessile, simplu penate, *pre pagina* superióră glabriuscule, pre cea *inferióră albineţŭ lanatŭ-pĕróse.*

La locurĭ muntóse, în reg. montană și subalpină.

DORONICUM L. gen. Doronicŭ. Vulg. Leopardulŭ mórteĭ.

După D. Austriacum Jacq. Fl. Austr.

D. Hungaricum Rchb. f. Icon. XVI, t. 65. (**D. plantagineum** Bmgt. Tr. III, 137 et plur. Aut. non L. sp. — **D. longifolium** Janka in Linn. XXX, 577, non Rchb.) D. de Ungaria. *Foile* aprópe de totŭ întregĭ, cele *radicale* şi cele *tulpinale inferióre oblongĭ în peţiolĭ îngustate,* obtuse, cele superióre oblongŭ-lanceolate, acute, amplexicaule. Receptaculŭ glabriusculŭ. *Rhizoma* oblică, *tuberiformŭ rotundatŭ-îngroşată.* Stolonĭ lipsescŭ. Tulpina de circa 32 cm. înaltă, maĭ adese-orĭ numaĭ cu unŭ capitulŭ. Ligulele galbine. Acheniile florilorŭ ligulate (radiante) fără coronulă. Caracteristică prin foile necordate.

Prin poienĭ, pădurĭ rărite, pre coline cu tufişurĭ, în reg. inferióră.

A se adaoge la D. cordifolium Sternbg.

Var. **D. pilosum** Simk. Közlem. XV, 1878, 563 pro var. D. cordati Wulf. (i. e. **D. cordifolii** Sternbg.) *Acheniile ligulelorŭ glabre, fără papŭ* (ca la Doronicum), însă la vêrfŭ încoronate cu unŭ anelŭ cartilagineŭ, sulcate, 10-costate, cóstele elevate. Tulpina sub involucru cu perĭ glanduliferĭ (ca la Aronicum Carpaticum), foile tóte pre ambele pagine setulosŭ-pĕróse, asemenea şi foliolele involucruluĭ scurtŭ setulosŭ-pĕróse.

Acéstă plantă are după exteriorŭ maĭ mare asemĕnare cu *Aronicum Carpaticum* Gris., iară acheniile sunt asemenea celorŭ dela *Doronicum cordifolium* Sternbg. şi ast-felŭ devine intermediară între ambele.

Pre munţiĭ Rătezatuluĭ şi Suruluĭ din suduluĭ Transilvanieĭ.

ARONICUM Necker Elem. Aronicŭ.

După A. scorpioides Koch.

A. Barcense Simk. A. barcensŭ. Planta intermediară între *Doronicum pilosum* Simk. şi între *Aronicum Carpaticum* Gris. Diferă de celŭ d'întâĭ prin *acheniile ligulelorŭ pilosule* munite cu unŭ papŭ fórte scurtŭ şi necompletŭ, iară de cele-lalte speciĭ ale genuluĭ *Aronicum* totŭ prin acestŭ papŭ scurtŭ şi necompletŭ.

Până acum cunoscutŭ numaĭ de pre muntele Piatra-mare din ţinutulŭ Bârseĭ.

A. Carpaticum Gris. Iter 1852, 342 pro var. A. scorpioides. (**Arnica scor-**

pioides Bmgt. Tr. III, 135. — **Doronicum orientale** Kotschy Zool. bot. Ges. 65, 140, non Hoffm. in Willd. En. II, 892. — **Doronicum cordifolium** Fuss. Fl. Tr. 341, quo ad pl. e Corongişŭ, Predealŭ, Piatra craiuluĭ, muntele Schuler. — **Doronicum Columnæ** Fuss. V. S. V. XIX, 193. — **D. cordatum** var. **asperum** Borb. Ö. b. Z. XXVIII, 311.) A. carpaticŭ. Rhizoma multicipită, oblicŭ descendentă, emiţêndŭ tulpine florifere şi fasciculĭ sterilĭ de foĭ. *Tulpina* de 15—50 cm. înaltă, simplă şi numaĭ cu 1 capitulŭ, orĭ fórte arareorĭ şi ramificată şi cu 2—3 capitulĭ, în partea inferióră glabră, *în cea superióră dimpreună cu pedunculiĭ gandulosŭ-pĕrósă.* Foile radicale reniformŭ-cordate, orĭ şi numaĭ cordate, la basă cu unŭ sînŭ apertŭ, fórte lungŭ peţiolate, grosierŭ-sînuatŭ-dentate, pre pagina superióră glabre, pre cea inferióră la nervĭ cu sete rarĭ scabriuscule, foile tulpinale mediĭ cu unŭ peţiolŭ dilatatŭ amplexicaule şi auriculate, iară cele supreme sessilŭ-amplexicaule, profundŭ cordate. Capitulŭ mare, iară dacă sunt 2—3, aceştia maĭ micĭ. Florile galbine-auriĭ. Acheniile şi cele ale ligulelorŭ terminate cu câte unŭ papusŭ.

La locurĭ stâncóse saŭ petróse în reg. subalpină şi alpină.

CINERARIA L. gen. Cinerarie. Vulg. Cenuşiţă, Cenuşie, Cenuşósă.

După C. spathulæfolia Gmel.

C. papposa Rchb. Icon. II, 1824, 13, f. 238. (**Senecio papposus** Lees. in Linn. 1831, 244. — **Tephroseris Fussii** Gris. Iter 1852, 342. — **Cineraria Clusiana** Heuff. Ban. 101, non Host. Fl. Austr. II, 482. — **Senecio alpester** A. Kern. in Ö. b. Z. XXI, 1871, 202, non Cineraria alpestris Hoppe. — **Tephroseris transsilvanica** Schur in Ö. b. Z. VIII, 394 et in En. Tr. 345). C. papósă. Tulpina erectă, de 30—60 cm., orĭ şi maĭ înaltă, fistulósă, simplă, orĭ une-orĭ în partea superióră corymbosŭ-ramificată. Foile radicale şi cele tulpinale infime latŭ-oblongĭ, până ovate, la basă repentinŭ în peţiolĭ aripaţĭ contrase, repandŭ-dentate, maĭ multŭ maĭ puţinŭ lanate, până glabriuscule, cele-lalte foĭ tulpinale decrescente oblongŭ-lanceolate, până lanceolate, cele supreme lineare. Corymbulŭ terminalŭ consistentŭ din 5—8 capitulĭ lungŭ pedunculaţĭ. Florile disculuĭ subauriĭ, *ligulele numeróse* (15—20) elongate, *gălbiniĭ. Ovariile şi acheniile glabre. Papulŭ multŭ maĭ lungŭ decât ovariile şi acheniile, egalŭ de lungŭ, orĭ şi ceva maĭ lungŭ decât tubulŭ coroleĭ la florile disculuĭ.*

Prin pădurĭ rărite, în ţinuturĭ muntóse, în reg. montană şi subalpină.

Var. **C. rupicola** Schur En. Tr. 345 sub **Tephroseride.** (**Tephroseris transsilvanica** Schur in Ö. b. Z. VIII, 394, non En. Tr. 345. — **Tephroseris Baumgarteniana** Schur in Ö.b.Z. XI, 293. — **Tephroseris spathulæfolia** β. **leiocarpa**

Andræ Bot. Zeit. XIII, 310.) Diferă de forma tipică prin o statură maĭ mică, *ligulele aurantiace* și prin staţiunea alpină.

Pre munţĭ din sudulŭ Transilvanieĭ pre solŭ de calcarŭ.

Var. **C. angustata** Schur Sert. n. 1610. — Ö. b. Z. XI, 1861, 293 sub Tephroseride. (**C. integrifolia** Bmgt. Tr. III, 124, non Jacq. — **C. sulphurea** Czetz Erd. Muz. VI, 13, non Bmgt. pro var. **C. longifoliæ**. — **Tephroseris pratensis** Gris. Iter n. 231.—Andræ Bot. Zeit. XIII, 309.—Fuss Fl. Tr. 344.—Schur En. Tr. 345, non **C pratensis** Hoppe.) Diferă de forma tipică numaĭ prin foile tulpinale maĭ înguste și prin staţiunea alpină.

Pre munţĭ înalţĭ, la locurĭ stâncóse, însă erbóse.

Var. **C. stenophylla** Schur Ö. b. Z. X, 1860, sub Tephroseride. (**Tephroseris angustifolia** Schur V. S. V. X, 102 et in En. Tr. 346, non **Cineraria angustifolia** Kunth.—**Tephroseris longifolia** Barth. Arch. XV, 112, nec alior.) Diferă de forma tipică numaĭ prin foile maĭ *subtilĭ* și maĭ înguste.

In locurĭ montane, la marginĭ de pădurĭ pre localităţĭ umbróse și umede.

C. Wolffii Schur En. Tr. 346 sub **Tephroseride**. (**Tephroseris Fussii** Csato M. N. L. I, 38, non Gris.) C. luĭ Wolff. Diferă de *C. papposa* Rchb. forma tipică numaĭ prin *ovariile hispide*.

Pre locurĭ de fênaţŭ și prin pometurĭ în reg. inferióră.

C. sulphurea Bmgt. Tr. III, 125 pro var. **C. longifoliæ** (**Tephroseris microrrhiza** Schur En. Tr. 346. — **Tephroseris alpestris** et **T. longifolia** Schur En. Tr. 344.—Fuss Fl. Tr. 344. — **Cineraria longifolia** et **C. pratensis** Czetz Erd. Muz. VI, 13.) C. sulfurie. Diferă de *C. papposa* Rchb. prin *papulŭ maĭ scurtŭ, numaĭ de lungimea ovariilorŭ.* Ovariile încă sunt glabre (nu pubescente ca la *C. longifolia* Jacq.). Ligulele elongate. Florile galbine.

Pre munţĭ, în reg. subalpină

Observare. **C. alpestris** Hoppe Taschenb. 1806, 130, diferă de **C. papposa** Rchb. prin ovariile pubescente și prin papulŭ maĭ scurtŭ decât ovariile.

C. longifolia Bmgt. Tr. III, 125, non Jacq. e o formă cu ligulele aurantiace, verosimiliter *C. rupicola* Schur.

După genulŭ Ligularia Cass.

SENECILLIS Gärtn. de fruct. Senecilŭ. Vulg. Curechiŭ de munte.

Capituliĭ multiflorĭ, heterogamĭ, florile radiuluĭ sub 12, ligulate, femenine, ale disculuĭ tubulóse, hermaphrodite. Foliolele involucruluĭ cilindriformŭ uniseriale. Receptaculŭ planŭ, nudŭ, gropilitŭ. Anterele necaudate. Furculiţele stiluluĭ filiforme, semirotunde. Papulŭ uniserialŭ, fragilŭ, albicantŭ, plumosŭ, la basă concrescutŭ în o coronulă.

S. Carpatica Schott, Kotschy et Nyman Anal. bot. 1854, 5.—Schur En. Tr. 342.—Fuss Fl. Tr. 346. (**S. glauca** Bmgt. Mant. 75.) S. carpaticŭ. Rădĕcina perenală, mare, cu fibre lungĭ și gróse emite o tulpină floriferă și fasciculĭ sterilĭ de foĭ. Tulpina de 0.50—1.25 m. înaltă, simplă, glabră, striată, la vêrfŭ racemósă, orĭ racemosŭ-paniculată. Foile fasciculilorŭ sterilĭ și cele radicale ale tulpineĭ variiforme: orbiculare, orĭ cordate, orĭ subcordate, orĭ ovale, orĭ oblongĭ, maĭ lungŭ maĭ scurtŭ peţiolate, peţioliĭ în partea lorŭ superióră aripaţĭ, pre marginĭ de totŭ întregĭ, orĭ și mĕruntŭ dentate, lamina de 14—30 cm. lungă și de 8—18 cm. lată, foile tulpinale inferióre în peţiolĭ laţĭ atenuate, amplexicaule, cele superióre cu basa lată sessile, cele supreme maĭ micĭ, *tóte foile* de consistenţă subcoriacee și *de colóre glaucă, pre marginĭ necalóse.* Inflorescenţia cam puţinŭ arachnoideŭ-pĕrósă, pedunculiĭ inferiorĭ maĭ lungĭ, ceĭ superiorĭ maĭ scurţĭ, muniţĭ cu câte 2—3 bractee alterne (nu oposite ca la **Ligularia sibirica** Cass.). Capituliĭ marĭ de 3—4 cm. în diametru. Involucrulŭ de 10—12 mm. lungŭ. Florile auriĭ, ligulele oblongĭ, radiante, lamina ligulelorŭ de 15—18 mm. lungă și de 7—8 mm. lată, cu 5—10 nervĭ, toţĭ între sine egalŭ distanţĭ, orĭ și 2 marginalĭ numaĭ de o lature, saŭ și de ambele laturĭ ale lamineĭ maĭ apropiaţĭ. Acheniile sublinearŭ-fusiforme, de totŭ glabre, cu unŭ papusŭ scurtŭ.

Din causă că foile radicale și cele ale fasciculilorŭ sterilĭ după consistenţă, formă, mărime și colóre aŭ asemĕnare cu cele dela «Varză» (curechiŭ) numesce poporulŭ din acestŭ ţinutŭ planta de sub întrebare «Curechiŭ de munte».

Plantă fórte rară, care în Europa provine numaĭ în o singură localitate, anume pre muntele Corongișŭ în apropiere de opidulŭ Rodna-vechie, în reg. subalpină, pre solŭ de calcarŭ primitivŭ.

Observare. **S. glauca** Gärtn. de fruct. II, 173, f. 4, care după Ledebour Fl. Ross. II, 620, provine în Podolia, iară după opulŭ: «Die bisher bekannten Pflanzen Galiziens u. d. Bucovina» von I. A. Knapp, 1872, 133 și în partea ostică a Galiţieĭ la Pantalicha, diferă după descriere prin acheniile oblongĭ maĭ late și prin foile cu marginile cartilaginee.

Cineraria glauca L. sp., pre care Simonkai in En. Fl. Tr. 331 o consideră de identică cu planta nóstră, e după Ledeb. Fl. Ross. II, 621 sinonimă cu *Ligularia altaica* DC. Prodr. VI, 315, care se deosebesce între altele prin unŭ *papusŭ pluriserialŭ și prin florile radiuluĭ sub 5*, precând la planta nóstră consistă radiulŭ din circa 12 florĭ.

SENECIO L. gen. Senecie. Vulg. Crucilită, Spălățiósă. Petimbrósă.

După S. abrotanifolius L. sp.

S. Carpaticus Herbich. Add. ad Fl. Galic. 1831, 44.—Herbich Fl. v. Bucov. p. V. (**S. abrotanifolius** Bmgt. Tr. III, 114.— Schur En. Tr. 349, non L. sp.— **S. monocephalus** Schur En. Tr. 349.) S. carpatică. *Tulpina* purpurie, curvatŭ-ascendentă, *numaĭ cu unŭ capitulŭ,* până la vêrfŭ foliată. Foile carnosule, glabre, cele ale caudiculilorŭ pețiolate, bipenatifide, laciniile oblongĭ, obtuse, cele terminale 3-dentate, orĭ 2—3-fide, foile tulpinale simplu penatifide, pețiolii lațĭ, penatifidŭ-dentațĭ, cele supreme lineare. Foliolele involucruluĭ glabre, la vêrfŭ colorate, cele externe numaĭ de jumĕtatea întreguluĭ involucru. Florile tóte auranțiace, ligulele radiante patente. Acheniile glabre. Papulŭ persistentŭ. Tulpina de 10—24 cm. înaltă.

Pre vêrfurile munțilorŭ, la locurĭ stâncóse saŭ petróse, în reg. alpină.

După S. Doria L. sp.

S. umbrosus W. K. Icon. III, 1812, t. 210.— Rchb. Icon. XXVI, t. 82. S. umbrită. *Foile* coriacee, marĭ, glaucescente, dentate, orĭ și de totŭ întregĭ, *pre pagina inferióră cu perĭ fórte scurțĭ și îngroșațĭ scabre,* cele inferióre ovate, spatulatŭ-ovate, orĭ eliptice, în pețiolĭ latŭ-aripațĭ decurente, cele superióre oblongĭ, orĭ oblongŭ-lanceolate, cu basa cordată orĭ rotundată sessile, *cele supreme diminute, detrecêndŭ succesivŭ în bractee îngustŭ-lanceolate, orĭ subulate. Tulpina crispulŭ-pĕrósă.* Corymbulŭ consistentŭ din mulțĭ capitulĭ. Calicele externŭ (foliolele externe ale involucruluĭ) fórte scurtŭ. Radiulŭ consistentŭ din 8 florĭ. *Acheniile glabre.* Papulŭ deplinŭ albŭ. Tulpina de 0.60—1.60 m. înaltă. Ligulele galbine.

In locurĭ muntóse, la marginĭ de pădurĭ.

Observare. **S. Doria** L. sp., care în Transilvania nu provine, diferă prin gracilitatea sa, prin foile și tulpina de totŭ glabre, prin radiulŭ numaĭ 5-florŭ și prin acheniile puberule.

S. Biebersteinii Lindemann Prodr. Fl. Chers. 1872, 113 pro var. S. Doriæ. (**S. Doria** Bmgt. Tr. III, 117 et Aut. Tr. non L. sp. -- **S. macrophyllus** Aut. Tr. non M. B. Taur. Cauc. II, 308. — **S. umbrosus** Aut. plur. non W. K.) S. luĭ Bieberstein. Consună cu *S. Doria* L. sp. prin foile șl tulpina glabre. Diferă însă de acéstă specie prin exteriorulŭ maĭ robustŭ, foile și capituliĭ maĭ marĭ și cu deosebire prin ligulele 6—8 la numĕrŭ (nu numaĭ 5), iară de *S. umbrosus* W. K. prin foile și tulpina glabre. Ligulele variază între 6—8 (nu constantŭ 8).

Pre locurĭ de fênațŭ, între arăturĭ, pre colinĭ erbóse, în reg. inferióră.

După S. Doronicum L. sp.

S. glaberrimus Roch. Ban. 1828, tab. 24 pro var. S. Doronici. (**S. Doronicum** Bmgt. Tr. III, 117, et Aut. Tr. non L. sp. — **S. transsilvanicus** Boiss. Diagn. Ser. II, 1856, 3. p. 34, non Schur V. S. V. X, 208. — **S. Pseudo-Doronicum** Schur En. Tr. 351. — **S. Rochelianus** Fuss Fl. Tr. 353.) S. glaberrimă. Rădĕcina subrepentă. *Tulpina* de 15—26 cm. înaltă, curvatŭ-ascendentă, simplă *numaĭ cu unŭ capitulŭ terminalŭ şi dimpreună cu foile de totŭ glabră.* Foile coriacee, cele tulpinale infime şi inferióre ovale, orĭ oblongŭ-ovale, în peţiolĭ aripaţĭ decurente, acuminate, neegalŭ dentate, cele tulpinale superióre maĭ înguste, succesivŭ maĭ scurtŭ-peţiolate, până sessile. Capitulŭ mare. Foliolele involucruluĭ subglabre, cele externe de lungimea întreguluĭ involucru, numeróse. Radiulŭ (ligulele) multiflorŭ, aprópe duplu de lungŭ câtŭ diametrulŭ disculuĭ. Florile tóte auriĭ. Ovariile şi acheniile glabre. Papulŭ de lungimea florilorŭ disculuĭ.

Pre munţĭ înalţĭ, la locurĭ stâncóse saŭ petróse, însă erbóse, în reg. alpină.

Observare. **S. Doronicum** L. sp. are tulpina de comunŭ maĭ înaltă, cu doĭ până maĭ mulţĭ capitulĭ, şi dimpreună cu foile maĭ multŭ maĭ puţinŭ pĕrósă.

ECHINOPS L. gen. Echinopside. Vulg. Căpăţinósă, Scaiŭ rotunjorŭ, Ariciŭ, Rostogolŭ, Măciuca ciobanuluĭ.

După E. sphærocephalus L. sp.

E. paniculatus Jacq. fil. Eclog. I, 1811, 72, t. 49. — Bmgt. Tr. III, 80. (**E. viscosus** Wierzb. exs. in Gris. Iter 345, non DC. Prodr. VI, 525. — **E. sphærocephalus** Aut. Tr. excepto Bmgt. non L. sp.) E. paniculatŭ. *Foile pre pagina superióră pubescente, perĭ subviscidĭ,* pre cea inferióră lanatŭ-tomentóse, de colóre cenuşie, *profundŭ penatifide, până penatpartite,* laciniile oblongŭ-obovate, sînuate, spinulosŭ-dentate. Involucrulŭ la basă cu *sete externe, ce sunt maĭ lungĭ decât jumĕtatea întreguluĭ involucru,* foliolele exterióre ale involucruluĭ glandulosŭ-pĕróse. *Papulŭ* cupularŭ, *numaĭ la basă concrescutŭ,* lobiĭ neegalĭ, sub microscopŭ ciliaţĭ. Tulpina înaltă până la 1.25 m., grósă, in partea superióră ramificată, ramiĭ foliaţĭ şi adese-orĭ iarăşĭ ramificaţĭ. Inflorescenţia paniculatŭ-subcorymbósă, pedunculiĭ tomentoşĭ şi glanduliferĭ. Corola albinéţă.

La marginĭ de pădurĭ, prin tufişurĭ, pre la viĭ, în reg. inferióră.

E. commutatus Juratzka in Zool. bot. Ges. VIII, 1858, 17. (**E. sphærocephalus** Bmgt. Tr. III, 80. — **E. exaltatus** Aut. Tr. non Schrad. hort. Gött. fasc. II, 1811, t. IX. — **E globifer** Janka Ö. b. Z. VIII, 1858, 341, in Linn.

XXX, 581. — **E. mollis** Schur En. Tr. 426.) E. preschimbatŭ. *Foile* penatifide, *pre pagina superióră setulosŭ-scabre,* pre cea inferióră cenuşiŭ-tomentóse, laciniile oblongĭ, acuminate, dentate, orĭ sînuatŭ-dentate, maĭ móle spinóse şi de odată şi spinulosŭ-ciliate. Involucrulŭ la basă cu *sete externe, ce ajungŭ numaĭ până la a* $^1/_3$ *parte, orĭ şi puţinŭ maĭ sus alŭ întreguluĭ involucru,* foliolele exterióre ale involucruluĭ lanceolate, cele maĭ multe aristeformŭ-atenuate, de la mijlocŭ până la vêrfŭ erectŭ-ciliate, vêrfulŭ însuşĭ evidentŭ recurvatŭ, pre dosŭ glabre. *Papulŭ* cupularŭ, *până din sus de mijloculŭ sĕŭ concrescutŭ,* iară în partea superióră lobulatŭ, lobuliĭ neegalĭ, sub microscopŭ ciliaţĭ. Tulpina ramificată, puţinŭ arachnoideŭ-tomentósă, de 65—96 cm., orĭ une-orĭ şi maĭ înaltă. Corola albinéţă.

La locurĭ maĭ muntóse, la marginĭ de pădurĭ, prin tufişurĭ.

E. setaceofimbriatus Andræ Bot. Zeit. XIII, 1855, 311, pro var. E. exaltati. E. setaceŭ-fimbriatŭ. Stă maĭ aprópe de *E. commutatus* Jur., de care însă diferă prin foliolele involucruluĭ: cele infime sunt lungŭ- şi plumosŭ-fimbriate, cele următóre pre dosŭ către vêrfŭ papilosŭ-pubescente, cu unŭ apendiculŭ maĭ lungŭ decât latŭ, cele mediĭ la vêrfŭ, celŭ puţinŭ din parte, glandulosŭ-ciliate. La *E. commutatus* Jur. sunt foliolele infime munite cu unŭ apendiculŭ romboidalŭ maĭ latŭ decât lungŭ, pre dosŭ tóte foliolele glabre şi la vêrfŭ neglandulosŭ-ciliate.

Pre coline şi la marginĭ de pădurĭ, în reg. inferióră.

E. Banaticus Rochel in Schrad. Blumenb. 1827, 48.—Heuff. Ban. p. 103. E. de Banatŭ. *Foile pre pagina superióră puberule, pre cea inferióră niveŭ-tomentóse,* spinosŭ-dentate, orĭ tóte penatifide, orĭ cele superióre nedivise, oblongĭ, acuminate, sînuatŭ-dentate. Involucrulŭ la basă cu sete, setele duplu, orĭ triplu maĭ scurte decât involucrulŭ, foliolele acestuia pre dosŭ glabre. *Papulŭ cupulatŭ, numaĭ la vêrfŭ divisŭ în lacinule fórte scurte.* Tulpina de circa 32 cm., orĭ şi maĭ înaltă, în partea superióră niveŭ-tomentósă. *Corola de colóre ametistină.*

Pre coline şi pre la viĭ, în reg. inferióră.

Observare. **E. Ritro** L. sp. are foile bipenatifide, segmentele şi laciniile maĭ înguste, iară papulŭ divisŭ până la mijlocŭ în laciniĭ lineare.

E. paniculatus Jacq. şi **E. commutatus** Jur. aŭ foile pre pagina inferióră numaĭ suriŭ- orĭ cenuşiŭ-tomentóse, şi florile albineţe.

E. Ruthenicus M. B. Taur.-Cauc. III, 1819, 597. (**E. Ritro** Aut. Tr. non L. sp. — **E. Rochelianus** Schur S. V. S. X, 91, non Gris. Rum. II, 229.) E. rutenicŭ. *Foile* pre pagina superióră glabre, orĭ dispersŭ flocóse, *pre cea inferióră niveŭ-tomentóse, tóte subsimplu penatifide,* laciniile neegalŭ- şi grosierŭ-dentate, denţiĭ la vêrfŭ spinoşĭ, interstiţiile setosŭ-ciliate. Tulpina ramificată încă niveŭ-tomentósă. Involucrulŭ cu sete externe de 3—4 orĭ maĭ

scurte decât involucrulŭ, foliolele involucruluĭ de totŭ glabre, pre marginĭ setosŭ-ciliate. *Papulŭ acoperitŭ de perĭ strigoşĭ aĭ acheniĭ.*

Pre coline şi pre la viĭ, în reg. inferióră.

Observare. Diferă de *E. Ritro* L. sp. numaĭ prin foile maĭ puţinŭ divise şi setele involucruluĭ puţinŭ maĭ scurte.

In Ledeb Fl. Ross. II, 654 e indicatŭ *E. Ruthenicus* M. B. de sinonimŭ cu *E. Ritro* L. sp.

CIRSIUM Tourn. Inst. Cirsiu. Vulg. Scaiŭ, Crĕpuşnicŭ, Crĕpuşnică.

După C. eriophorum Scop.

C. decussatum Janka in Linn. XXX, 582. (**C. eriophorum** Bmgt. Tr. III, 61, quo ad pl. Rodnensem, non Scop. Carn. II, 130. — **Cnicus spathulatus** Moretti de quibusdam pl. Ital. Decad. III, 1822, 6. — Gaud. Fl. Helv. V, 1829, 202. — Conf. Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. III, 1883, 109, No. 967.) C. decusatŭ. Foile pre pagina superióră verḑĭ, îndesuitŭ- însă mĕruntŭ-strigulóse, pre cea inferióră surŭ-vilóse, cele tulpinale superióre şi cele ale ramilorŭ sessile şi amplexicaule, tóte foile profundŭ penatifide, segmentele lanceolate, până lanceolatŭ-lineare, în unŭ spinŭ validŭ atenuate, fie-care segmentŭ cu 1—3 laciniĭ lobiformĭ, neegalĭ şi încă spinoşĭ, segmentele inferióre confluente. *Capituliĭ fórte marĭ,* sessilĭ la vêrfulŭ tulpineĭ şi alŭ ramilorŭ, involucraţĭ prin foile supreme. Involucrulŭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ arachnoideŭ-pĕrosŭ, foliolele sale cele exterióre maĭ scurte, cele interióre maĭ lungĭ, tóte aceste foliole sub vêrfulŭ spinosŭ în unŭ apendiculŭ roşŭ-brunŭ dilatate. La mijloculŭ involucruluĭ sunt aceştĭ apendiculĭ de comunŭ de 2 mm. laţĭ (arare-orĭ numaĭ de 1 mm), *marginea acestorŭ apendiculĭ e cu spinuţĭ patenţĭ pectinatŭ-ciliată. Florile purpuriĭ.* Tulpina până la 1.26 m. înaltă.

Diferă de *C. eriophorum* Scop. cu deosebire prin apendiculiĭ foliolelorŭ involucruluĭ spinescentŭ-ciliaţĭ.

La marginĭ de pădurĭ şi prin poienĭ, în reg. subalpină. Până acumŭ e cunoscută acéstă specie numaĭ din munţiĭ Rodneĭ, în nordostulŭ Transilvaniеĭ.

C. furiens Gris. Iter 1852, 348. (**C. ferox** Bmgt. Tr. III, 61, non DC. Fl. Fr. IV, 120. — **C. desertorum** Janka Ö. b. Z. VI, 204. — **C. Boujarti** Schultz-Bip. in Neilr. Ung. Diagn. 73. — **C. transsilvanicum** Schur En. Tr. 419 — **C. ciliatum** Schur En. Tr. 419. Simk. Közlem. [illegible]
briatum Schur herb. et En. Tr. 419, [illegible]
xicaule, nu decurente, lanceolate, pre [illegible]
cea inferióră surŭ-tomentóse, tóte de [illegible]

bipartite, orĭ întregĭ, la vêrfŭ cu unŭ spinŭ validŭ. Capituliĭ fórte marĭ (însă totuşĭ nu aşà de marĭ ca ceĭ dela *C. decussatum* Janka), solitarĭ, orĭ şi agregaţĭ, globoşĭ, involucraţĭ prin foile supreme. *Foliolele involucruluĭ* recurvate, orĭ patente, glabre, orĭ arachnoideŭ-lanate, linearŭ-lanceolate, acuminate, *îndesuitŭ ciliate, ciliile elongate, spinescente.* Limbulŭ coroleĭ maĭ scurtŭ decât tubulŭ. Tulpina erectă, în partea superióră ramificată, cu mulţĭ capitulĭ. *Florile albinete orĭ rosee.* Spiniĭ palidŭ-galbinĭ.

Pre locurĭ de păşunĭ, câmpurĭ, lângă căĭ, în reg. inferióră.

După C. palustre Scop.

C. brachycephalum Juratzka in Zool. Bot. Ges. VII, 1857, 91, t. 1. (**C. pseudopalustre** Schur En. Tr. 420, et herb. — **C. arvensi-palustre** Naeg. in Koch Syn. Porcius DN.) C. brachicefalŭ. *Foile* glabre, orĭ dispersŭ-pĕróse, spinulosŭ-ciliate, cele *inferióre nedivise*, cuneate, orĭ oblongŭ-lanceolate, repande, orĭ sînuate, deplinŭ decurente, *cele următóre* lanceolate, orĭ linearŭ-lanceolate, profundŭ sînuate, orĭ şi penatifide, *semidecurente*, laciniile terminate cu câte unŭ spinŭ, cele supreme conforme, însă multŭ maĭ micĭ, *puţinŭ- orĭ nu decurente. Tulpina în partea superióră nearipată, nudă,* corymbosŭ-ramificată, cu maĭ mulţĭ capitulĭ. *Foliólele involucruluĭ în câte unŭ spinŭ elongatŭ şi palidŭ-galbinŭ acuminate.* Tulpina de 60—95 cm. înaltă. Capituliĭ micĭ. Corola deschisŭ-violacee, fórte rarŭ albă.

Pre praturĭ umede.

Observare. **C. palustre** Scop. are foile tóte penatifide şi tóte decurente, tulpina până la vêrfŭ aripată, iară foliolele involucruluĭ terminate cu câte unŭ spinŭ scurtŭ şi maĭ adese-orĭ purpurascentŭ.

După C. canum M. B.

C. pungens (**cano × ciliatum**) Schur En. Tr. 420. (**C. cano × furiens** Simk.) C. punginte. *Foile tulpinale inferióre sessile, cele superióre cu basa cordată şi auriculată încă sessile,* subdecurente, lanceolate, acuminate, tóte grosierŭ-dentate şi spinosŭ-ciliate, denţiĭ terminaţĭ cu câte unŭ spinŭ dreptŭ şi lungŭ, *pre pagina inferióră albŭ-tomentóse.* Capituliĭ semigloboşĭ, de mărimea celorŭ dela *C. canum* M. B. Florile purpuriĭ, orĭ albe, hermaphrodite. Foliolele involucruluĭ ovatŭ-lanceolate, glabriuscule, subviscóse, cele exterióre terminate [illegible] validŭ, maĭ târdiŭ subrecurvatŭ, sub vêrfŭ de ambele [illegible] mutice, fórte lungŭ atenuate şi la vêrfŭ [illegible] maĭ inaltă, dela mijlocŭ ramificată, ra-

mil fórte lungĭ, foliaţĭ, cu câte unulŭ, orĭ cu câte doĭ, treĭ capitulĭ. Pedunculiĭ striaţĭ, lanatŭ-pĕroşĭ.

Pre praturĭ, în reg. inferiórĕ.

Dupĕ C. oleraceum Scop.

C. hybridum Koch in DC. Fl. Fr. V, 463. (**Cnicus palustri-oleraceus** Schiede Pl. hybr. 1825, 53. — Porcius Distr. Năs.) C. hibridŭ. Tulpina foliatĕ, orĭ în partea supremĕ nudiusculĕ, în partea inferiórĕ întreruptŭ-aripatĕ, în cea superiórĕ aprópe nearipatĕ. Pedunculiĭ lipsescŭ, orĭ sunt scurţĭ, nudiusculĭ, tomentoşĭ. Foile până la mijloculŭ internodiilorŭ decurente, cele superióre numaĭ scurtŭ decurente, subpubescente, orĭ pre pagina inferiórĕ puţinŭ arachnoidee, aprópe întregĭ, orĭ subsînuatŭ-penatifide, laciniile oblongĭ, orĭ oblongŭ-lanceolate, dentate, orĭ arare-orĭ bifide. Capituliĭ numeroşĭ, micĭ, la vêrfulŭ tulpineĭ şi a ramilorŭ aglomeraţĭ, subbracteaţĭ, bracteele lanceolate şi aprópe egalŭ de lungĭ cu capituliĭ, orĭ şi lineare şi maĭ scurte. Foliolele involucruluĭ oblongŭ-elongate, la vêrfŭ scurtŭ patente, apoĭ terminate cu câte o spinulă scurtă şi móle, în partea superiórĕ colorate, pre dosŭ subvilóse, pre marginĭ puţinŭ arachnoidee. Limbulŭ coroleĭ maĭ lungŭ decât tubulŭ. Florile palidŭ-galbine, orĭ albe, trăgêndŭ ceva în colóre roşietică. Stiliĭ purpuriĭ. Rhizoma perenală, tulpina şi foile corespundŭ la *C. oleraceum* Scop., iară forma capitulilorŭ la *C. palustre* Scop. Capituliĭ ceva maĭ marĭ şi foile încă ceva maĭ lungĭ decât la *C. palustre* Scop. Inflorescenţia şi bracteele sunt intermediĭ.

Pre praturĭ umede, în reg. montană şi în societate cu ambele aceste speciĭ.

C. Tataricum Wimm. et Gr. Fl. Siles. II, 96.—Ledeb. Fl. Ross. II, 738. (**Cnicus tataricus** L. sp. — **Cirsium cano-oleraceum** Rchb. Fl. Germ. exc. 1830, 287. — **Cirsium pseudo-oleraceum** Schur En. Tr. 423.) C. tataricŭ. Rădĕcina cu fibre filiforme. Tulpina în partea inferiórĕ maĭ îndesuitŭ- în cea superiórĕ maĭ depărtatŭ-foliatĕ. Pedunculiĭ subelongaţĭ, mĕruntŭ foliaţĭ, arachnoideŭ-pĕroşĭ. Foile subamplexicaule, scurtŭ decurente, cele supreme maĭ nu decurente, glabriuscule, orĭ pre pagina inferiórĕ puţinŭ arachnoidee, întregĭ, orĭ sînuatŭ-penatifide, laciniile dentate. Capituliĭ puţinĭ la numĕrŭ (1—5), solitarĭ, orĭ ceva apropiaţĭ, bracteaţĭ, *bracteele,* 1—5, *verḑĭ* (nu colorate), *lineare,* pre marginĭ spinóse, maĭ scurte decât involucrulŭ. Foliolele involucruluĭ oblongŭ-lanceolate, succesivŭ îngustate, acute, la vêrfŭ scurtŭ patente şi terminate cu câte unŭ spinuţŭ scurtŭ şi nepunginte. Limbulŭ coroleĭ maĭ lungŭ decât tubulŭ. Florile palidŭ-galbine, orĭ albe. Rădĕcina şi foile ca la *C. oleraceum* Scop. Pedunculiĭ elongaţĭ şi involucrulŭ corespundŭ maĭ multŭ la

C. canum M. B. Foile maĭ firme decât la *C. oleraceum* Scop. şi pre pagina inferióră glaucescente, apoĭ tare spinóse.

Pre praturĭ umede, lângă părae, în societate cu *C. oleraceum* şi *C. canum* M. B.

C. Candolleanum Naegeli Cirs. d. Schweitz, 1841, 98. (**C. Erisithali-oleraceum** Naegeli in Koch Syn.) C. luĭ Candolle. Tulpina până la vêrfŭ, însă în partea superióră maĭ depărtatŭ-foliată. Pedunculiĭ lipsescŭ, orĭ scurţĭ, pubescenţĭ, aprópe arachnoideĭ. Foile glabriuscule, amplexicaule, sînuatŭ-penatifide, laciniile suborizontale, oblongŭ-lanceolate, dentate. Capituliĭ subrotunḑĭ, aglomeraţĭ, nutanţĭ, bracteaţĭ, bracteele lanceolate, la basă dentate, la vêrfŭ acuminate, subegalŭ de lungĭ cu capituliĭ. Foliolele involucruluĭ oblongŭ-lanceolate, terminate cu câte o spinulă scurtă, nepunginte, viscóse, la vêrfŭ orizontalŭ-patente. Limbulŭ coroleĭ maĭ lungŭ decât tubulŭ. Florile de colóre citrină, orĭ palidŭ-galbină. Foile şi bracteele consună maĭ multŭ cu cele dela *C. oleraceum* Scop., iară inflorescenţia şi capituliĭ cu ceĭ dela *C. Erisithales* Scop.

In locurĭ montane, pre terene uliginóse.

După C. rivulare Link.

C. palustri-rivulare Schiede Plant. hybr. 1825, 54. (**C. subalpinum** Gaud. Fl. Helv. V, 1829, 182.) Tulpina maĭ până la vêrfŭ foliată, în partea inferióră întreruptŭ-aripată, în cea superióră aprópe nearipată. Foile în partea superióră a tulpineĭ maĭ depărtate şi maĭ micĭ, cele inferióre abia până la jumĕtatea internodiilor, cele superióre scurtŭ decurente, pre ambele pagine pubescente, puţinŭ spinóse, subsînuatŭ-penatifide, laciniile oblongĭ, dentate, până lobatŭ-dentate. Pedunculiĭ scurţĭ, nuḑĭ, tomentoşĭ. Capituliĭ 6—12, micĭ, cam îndesuiţĭ, nebracteaţĭ. Foliolele involucruluĭ oblongĭ, obtusiuscule, alipite şi terminate cu câte unŭ spinŭ fórte scurtŭ, móle şi patentŭ, de colóre purpurascentă, neînsemnatŭ viscosŭ-carinate. Limbulŭ coroleĭ maĭ lungŭ decât tubulŭ. Florile purpuriĭ. Rhizoma perenală şi cu foile corespundŭ maĭ multŭ la *C. rivulare* Link., iară capituliĭ la *C. palustre* Scop. Inflorescenţia e mediană.

Pre locurĭ de fênaţŭ umede, în reg. montană.

C. erucaginum DC. Fl. Fr. IV, 115. (**C. præmorsum** Michl. in Fl. III, 317.— **Cnicus oleraceo-rivularis** Schiede Pl. hybr. 58. — **Cirsium oleraceo-rivulare** DC. VI, 647.) C. erucagineŭ. Tulpina în partea inferióră maĭ îndesuitŭ-, în cea superióră maĭ depărtatŭ-foliată. Pedunculiĭ scurţĭ, tomentoşĭ, mĕruntŭ foliaţĭ. Foile glabre, orĭ pubescente, auriculatŭ-amplexicaule, întregĭ, orĭ penatifide, laciniile oblongŭ-lanceolate, orĭ lanceolate, subdentate. Capituliĭ agregaţĭ, bracteaţĭ, bracteele lanceolate, orĭ lanceolatŭ-lineare, subegalŭ de lungĭ cu ca-

pitulil, verḑl. Foliolele involucrulul oblongŭ-lanceolate, orl lanceolate, la vêrfŭ patente, terminate cu câte o spinulă scurtă, glabriuscule, orl puţinŭ arachnoidee, în partea superióră subcolorate. Limbulŭ corolel mal lungŭ decât tubulŭ. Florile palidŭ galbine, orl albe, une-orl la vêrfŭ roşietice.

Variază: tulpina simplă cu 1—4 capitull, orl ramificată şi cu 6—10 capitull, foile pre pagina inferióră verḑl, orl glauce, întregl, orl în partea spre basă penatifide, spre vêrfŭ întregl, orl şi preste totŭ penatifide, incisurile acutiuscule, orl şi sînuatŭ-obtuse.

Pre praturl umede, în societate cu *C. Oleraceum* L.

CARDUUS L. gen. Cardŭ. Vulg. Schinŭ.

A se adaoge la C. acanthoides L. sp.

Var. **C. albiflorus** Schur En. Tr. 415. Foile mal puţinŭ disecte, capitulil mal marl, florile albe.

Pre păşunl, lângă căl, între semĕnăturl.

După C. arctioides Willd. sp.

C. Kerneri Simk. Term. Füz. X, 1886, 181. (**C. nigrescens** Bmgt. Tr. III, 56 et Aut. Tr. non Vill. Prosp. — **C. arctioides** Bmgt. Mant. 71 et Aut. Tr. non Willd. sp. III, 1800, 1656. — **C. alpestris** Schur En. Tr. 415 et Aut. Tr. non W. K.) C. lul Kerner. Foile decurente, pre pagina superióră dispersŭ-pĕróse, pre cea inferióră puţinŭ arachnoidee, devenindŭ mal târḑiŭ glabrescente şi verde-lucitóre, penatifide, *laciniile latŭ-ovate,* de ambele laturl grosierŭ-dentate, denţil spinulosŭ-ciliaţl şi terminaţl cu câte o spinulă ceva mal validă. Tulpina şi cu ramil virgaţl detrecŭ în peduncull lungl, nuḑl şi subaripaţl, aripile crispule, spre vêrfŭ succesivŭ decrescente şi evanescente. Capitulil solitarl. Foliolele involucrulul cele infime erbace, elongate, dela basa lorŭ lineare, la vêrfŭ cam repentinŭ contrase (nu recurvate, nicl succesivŭ în unŭ spinŭ terminate.) Florile purpuril.

Pre munţl, la locurl petróse saŭ stâncóse, însă erbóse.

Observare. **C. hamulosus** Ehrh. consună cu **C. Kerneri** Simk. prin foile decurente şi penatifide, laciniile ovate, ramil detrecêndŭ în peduncull subnuḑl, însă acea specie pro ine numal în reg. campestră.

C. Kerneri Simk. diferă de **C. hamulosus** Ehrh. prin foliolele infime ale involucrulul, ce sunt elongate şi dela basa lorŭ lineare, la vêrfŭ mal repentinŭ contrase şi nu recurvate, mal încolo prin tulpina mal latŭ-aripată,

aripile și foile maĭ puținŭ spinóse, devenindŭ glabrescente și verḑiŭ-lucitóre, și în fine prin stațiunea subalpină și alpină.

Maĭ încolo diferă de:

C. arctioides Willd. sp. prin foile maĭ late și laciniile latŭ-ovate (nu lanceolate), de ambele laturĭ grosierŭ-dentate.

C. alpestris W. K. prin foile involucruluĭ lineare, prin incisura foilorŭ și prin pedunculiĭ maĭ scurțĭ, subaripațĭ și maĭ verḑiĭ.

C. viridis A. Kern. Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. I, 1881, p. 74, No. 217. (**C. carlinæfolius** Schur En. Tr. 416, non Lam. — **C. defloratus** et **C. transalpinus** Czetz Erd. Muz. VI, 12, nec alior.) C. verde. Plantă perenală. Tulpina ascendentă, simplă, orĭ puținŭ ramificată, foliată. *Foile* inferióre îndesuite, patule, cele superióre maĭ depărtate, fórte patule, la pipăitŭ moĭ, flexibile, subcărnóse, *pre ambele pagine dilutŭ-verḑĭ și glabre,* oblongŭ-lanceolate, serratŭ-dentate, orĭ sînuatŭ-lobate, orĭ și profundŭ penatifide, decurente, cu aripĭ subegalŭ de late, grosierŭ dentate, orĭ lobate, dențiĭ și lobiĭ triangularĭ și terminațĭ cu câte o spinulă cam lungă și fórte subtilă, alt-cum fórte scurtŭ spinulosŭ-ciliate. Pedunculiĭ erecțĭ, elongațĭ, în partea superióră fără foĭ, lanuginosŭ-pěroșĭ. Capituliĭ ovatŭ-globoșĭ, dintru întâĭ erecțĭ, după acea nutanțĭ orĭ pendulĭ, fructiferĭ iarășĭ erecțĭ. Foliolele involucruluĭ, cele exterióre și cele mediĭ cu puținĭ perĭ arachnoideĭ, dela basa ovată, scariósă și palidă elongatŭ-lanceolate, la vêrfŭ subsubulate, flexuóse, patente, verḑĭ (orĭ purpurescente), carinate, escurêndŭ succesivŭ în o spinulă móle și fórte subtilă, foliolele interióre lineare, erecte, în partea superióră colorate, acute, mutice. Acheniile oblongŭ-cilindriforme, subcomprese, de 3 orĭ maĭ lungĭ decât late, brune, cam lucitóre, punctulate, apoĭ coronate cu unŭ papŭ la basă de colóre uriciósă-brună. Florile purpuriĭ.

Pre munțĭ, la locurĭ stâncóse.

C. glaucus Bmgt. Tr. III, 58. Schedae ad flor. exs. Austro-Hung. I, 1881, p. 71, N. 215. (**C. defloratus** Schur En. Tr. 416, non L. sp.) C. glaucŭ. Plantă perenală. Tulpina ascendentă, simplă, orĭ puținŭ ramificată. *Foile* decurente, *pre pagina inferióră deplinŭ glauce*, cele inferióre eliptice, la basă în pețiolĭ contrase, cele superióre elipticŭ-oblongĭ, acutiuscule, întregĭ, duplicatŭ-serrate, serraturile spinescente, cele maĭ marĭ terminate cu câte o spinulă maĭ lungă și subtilă. Pedunculiĭ erecțĭ, elongațĭ, fără foĭ, arachnoideŭ-pěroșĭ. *Foliolele involucruluĭ, cele inferióre. și cele mediĭ ovatŭ-lanceolate, de 3—4 orĭ maĭ lungĭ decât late*, numaĭ cu vêrfulŭ patente, vêrfulŭ subitŭ contrasŭ și munitŭ cu o spinulă, care emanéză din vêrfulŭ nervuluĭ mediŭ calosŭ și îngroșatŭ și care numaĭ puținŭ întrece preste vêrfulŭ obtusiusculŭ alŭ folioleĭ. Acheniile obovate, comprese, de $2^1/_2$ orĭ maĭ lungĭ decât late, întunecatŭ colorate. Florile purpuriĭ.

Pre localităţĭ petróse saŭ stâncóse cu solŭ de calcarŭ, din reg. montană superióră până în cea subalpină.

Observare. **C. defloratus** L. sp. diferă cu deosebire prin foliolele involucruluĭ cele inferióre şi mediĭ, carĭ sunt dela basa ovată linearŭ-lanceolate, de şase până maĭ de multe-orĭ maĭ lungĭ decât late, din sus de mijlocŭ patente şi la vêrfŭ succesivŭ atenuate în o spinulă subuliformă. Acheniile oblongĭ, puţinŭ comprese, de 3—4 orĭ maĭ lungĭ decât late.

LAPPA Tourn. Inst. Lapa. Vulg. Lipanŭ, Scăete, Brustureĭ.

După L. maior Gärtn.

L. subracemosa Simk. (**L. maior × minor** Nitschke. — **L. intermedia** Schur En. Tr. 414, von Rchb. fil. Icon XV, t. 81.) L. subracemósă. Diferă de *L. maior* Gärtn. prin capituliĭ maĭ micĭ, maĭ indesuiţĭ şi din parte racemosŭ situaţĭ, — iară de *L. minor* DC. prin capituliĭ nu numaĭ maĭ marĭ, ci şi ceĭ terminalĭ lungĭ pedunculaţĭ.

Pre locurĭ ţelinóse, lângă căĭ, în societate cu *L. maior* şi *minor*.

După L. minor DC.

L. ambigua (maior × tomentosa) Čelak. Prodr. Boh. 1872, 249. — **L. intermedia** Porcius Distr. Năs. L. ambiguă. Capituliĭ de mărimea celorŭ dela *L. maior* Gärtn., însă puţinŭ arachnoideŭ-pĕroşĭ (maĭ puţinŭ ca la *L. tomentosa* Lam.), ceĭ terminalĭ (1—4) indesuiţĭ.

Sporadice printre ambiĭ părinţĭ.

Var. **L. mixta** Simk. Term. Füz. II, 1878, 145. (**L. minor × tomentosa** Porcius Distr. Năs.) Inflorescenţia ca la *L. minor* DC., iară pĕrositatea capitulilorŭ ca la *L. tomentosa* Lam. Capituliĭ totuşĭ maĭ marĭ ca la specia ultimă.

Incă sporadice printre ambiĭ părinţĭ.

CARLINA L. gen. Carlină. Vulg. Turtea, Turtă, Tătăişă, Punga babeĭ, Cépă ciorască.

După C. vulgaris L. sp.

C. brevibracteata Andr. Bot. Zeit XIII, 1855, 313 pro var. C. longifoliæ. (**C. longifolia** Fuss in Bmgt. Mant. 72, non Rchb. Icon, VIII, 25, f. 1008.— **C. nebrodensis** Aut. Tr. non Guss. in DC. Prodr. — **C. intermedia** Schur En. Tr. 413. — **C vulgaris** Barth V. S. V. XVIII, 83.) C. brevibracteată. Tulpina de 30—64 cm. înaltă, simplă, cu unŭ capitulŭ, orĭ în partea su-

periórĕ subramificată şi subcorymbósă. Foile tulpinale inferióre fórte lungĭ (de circa 23 cm. lungĭ şi 15 mm. late), oblongŭ-lineare, spre basă îngustate, cele superióre linearŭ-oblongĭ, fórte lungŭ acuminate, tóte pre pagina inferióră arachnoideŭ-lanate, neegalŭ denticulate şi spinulosŭ-ciliate. Capituliĭ şi peduncliĭ indesuitŭ lanaţĭ. Capituliĭ la basă involucraţĭ de foĭ reflecte. Foliolele involucruluĭ palidŭ-galbine, lineare, fórte lungŭ acuminate şi maĭ lungĭ decât capituliĭ.

La marginĭ de pădurĭ şi de tufişurĭ in reg. inferióră şi montană.

SAUSSUREA DC. in Ann. d. Mus Sosuree.

După S. discolor DC.

S. serrata DC. Ann. d. Mus. XVI, 199. — DC. Prodr. VI, 1837, 534. (**S. parviflora** Janka in Linn. XXX, 585, non DC. — **S. alata** Porcius & Czetz Distr. Năs.) S. serrată. Rădĕcina îngroşată, monocipită, perenală. Tulpina foliată, de 30—65 cm. înaltă (transplantată şi cultivată în grădină până la 85 cm.). *Foile* cam îndesuite, cele inferióre şi mediĭ oblongŭ-lanceolate, acute, spre basă atenuate, cele superióre şi supreme lungŭ acuminate, *tóte* pre marginĭ depărtatŭ şi obsoletŭ denticulate, până de totŭ întregĭ, pre pagina superióră verḑĭ şi de totŭ glabre, pre cea inferióră surŭ-verḑiĭ, puţinŭ pĕróse, până glabrescente, *de ambele laturĭ pre tulpină aripatŭ-decurente, aripile de lungimea internodiilorŭ*, de-asupra maĭ late, îngustându-se succesivŭ în partea lorŭ inferióră. Capituliĭ ia vêrfulŭ tulpineĭ corymbosĭ, corymbulŭ contrasŭ. *Florile în stare próspetă de colóre întunecată-albastră.* Involucrulŭ cilindriformŭ, de 10—11 mm. lungŭ, multifoliolatŭ, foliolele imbricate, cele infime şi inferióre maĭ scurte, ovate, pre marginĭ şi la vêrfŭ brune, pre dosŭ verḑĭ, cele maĭ interióre succesivŭ maĭ elongate, ovatŭ-oblongĭ, până ovatŭ-lanceolate, pre marginĭ şi la vêrfŭ maĭ latŭ brune, tóte neapendiculate, puţinŭ lanatŭ-pĕróse, la vêrfŭ aprópe barbulate. Papulŭ uniserialŭ, plumosŭ, maĭ lungŭ decât acheniile, de lungimea tubuluĭ florilorŭ disculuĭ. Anterele la basă bifide, la vêrfŭ apendiculate. Receptaculŭ setosŭ-paleaceŭ. Acheniile glabre.

Acéstă plantă fórte rară provine pe un teritoriŭ fórte restrînsŭ la marginea superióră a pădureĭ de molidŭ pre solŭ de calcarŭ primitivŭ în reg. subalpină a munteluĭ Saca, în apropiere de opidulŭ Rodna, în partea nordostică a Transilvanieĭ, unde în societate cu Czetz Antal am aflat'o prima dată către începutulŭ luĭ Septembre 1856. Din causă că planta înfloresce târḑiŭ (către finea Augustŭ luĭ şi începutulŭ luĭ Septembre) şi localitatea se pasce prin oĭ, numaĭ rarŭ se póte aflà culcată la pămîntŭ printre iarbă în spe-

cimine înflorite, însă şi acestea cu foile inferióre şi mediĭ parte distruse de totŭ şi parte emarcide.

Observare. Acéstă plantă consună maĭ multŭ cu **S. serrata** DC. var. β. **corymbo contracto** Ledeb. Fl. Ross, II, p. 667. Despre acésta var. se ḑice în anotare, că tulpina are maĭ puţine foĭ, foile sunt maĭ puţinŭ decurente, iară florile de colóre uriciósă-albăstrie. De unde urméză, că planta nóstră diferă în cât-va de planta ce provine în Rusia, şi anume în Siberia uralensă, altaică, baicalensă şi orientală, asemenea şi în Davuria.

După comunicarea primită dela D. Stur din Viena, maĭ provine planta acésta şi în munţiĭ din Laplandia.

SERRATULA L. gen. Serratulă. Vulg. Polomidă, Gălbinare.

După S. tinctoria L. sp.

S. Wolffii. Andræ Bot. Zeit. XIII, 1855, 321. (**Centaurea ruthenica** Bmgt. Tr. III, 70, non Lam. — **Centaurea Centaurium** Host Fl. Austr. II, 514. — Schur V. S. V. X, 100 ; non Willd. Spec. III, 2281. — **S. coronata** L. sp. p. p.) S. luĭ Wolff. *Foile glabre, penatpartite*, laciniile oblongĭ, orĭ eliptice, acuminate, grosierŭ-serrate şi fórte mĕruntŭ cartilagineŭ-serrulate, decurente, cele terminale confluente. Capituliĭ corymbosĭ. Foliolele involucruluĭ flocosŭ-tomentóse, cele exterióre ovate, cele interióre lanceolate. *Florile purpuriĭ.*

Pre praturĭ erbóse în reg. inferióră. Se folosesce pentru coloritŭ.

CENTAUREA L. gen. Centaure.

După C. splendens L. sp.

C. Ruthenica Lam. Dict. 1783, 663. (**C. Schwarzenbergiana** Schur V. S. V. VI, 1855, 4. — **Bielzia Schwarzenbergiana** Schur En. Tr. 409.) C. rutenică. Planta de totŭ glabră. Rădĕcina îngroşată, fórte lungă, emite fasciculĭ sterilĭ de foĭ şi tulpine florifere. Tulpinele erecte, de 0.60—1.26 m. înalte, simple, orĭ în partea superióră puţinŭ ramificate, ramiĭ fórte lungĭ, nuḑĭ şi cu câte unŭ capitulŭ. Capituliĭ ovaţĭ, la basă globosĭ. Involucrulŭ de totŭ glabru, foliolele sale neciliate, indesuitŭ imbricate, cele exterióre latŭ-ovate, orĭ suborbiculare, cele interióre eliptice, orĭ ovatŭ-oblongĭ. Foile penatisecte, cele radicale lungŭ peţiolate, după circumferinţă oblongĭ, indesuitŭ albŭ-lanate, cele tulpinale maĭ scurte, sessile, laciniile foilorŭ radicale şi tulpinale oblongŭ-lineare. Acheniile subcomprese, de totŭ glabre,

lucitóre, brunŭ-purpuriĭ şi albŭ-maculate. Papulŭ numaĭ a $^1/_3$ parte din lungimea acheniel. *Florile citrine.*

Pre coline erbóse în câmpia Transilvaniel.

După C. Jacea L. sp.

C. indurata Janka in Flora 1858, 444 ; in Linn. XXX, 584. (**C. nigra** Bmgt. Tr. III, 70 non L. sp. — **C. nigrescens** Czetz Erd. Muz. VI, 12, non Willd. — **C. pratensis** Aut. Tr. non Thuill. — **C. microptilon** Gris. Iter 347 et Aut Tr. non Gr. & Godr. Fl. Fr. 242. — **C. spuria** A. Kern. in Ö. b. Z. XXII, 1872, 51. — **C. macroptilon** Borb. exs.) C. dură. Tulpina strictă, erectă, cu unulŭ orĭ cu puţinĭ capitulĭ. Foile tulpinale maĭ multŭ maĭ puţinŭ suriŭ-verḑĭ, oblongĭ, orĭ linearŭ-oblongĭ, spre basă cam îngustate, întregĭ, orĭ une-orĭ la basă sinuate şi de ambele laturĭ cu câte 1—2 lobĭ, pre marginĭ serrate. Capituliĭ la vêrfulŭ tulpineĭ saŭ alŭ ramilorŭ cam scurţĭ, de comunŭ apropiaţĭ. *Involucrulŭ* dela basa ovată scurtŭ cilindriformŭ, la basă arachnoideŭ, *acoperitŭ preste totŭ de apendiculiĭ foliolelorŭ*, foliolele inferióre cu apendiculĭ palidŭ-brunĭ, linearŭ-lanceolaţĭ şi succesivŭ îngustaţĭ în unŭ vêrfŭ subulatŭ, recurvatŭ şi fimbriatŭ, ceva maĭ lungŭ de câtŭ ungviculele ce pórtă apendiculiĭ, — foliolele mediĭ cu apendiculĭ ovatŭ-lanceolaţĭ, contraşĭ subitŭ în câte unŭ vêrfŭ subulatŭ şi recurvatŭ, neregularŭ fimbriatŭ şi laceratŭ, fimbriile de 3 orĭ maĭ scurte decât ungviculele, iară foliolele superióre cu apendiculĭ subrotunḑĭ, orĭ truncaţĭ, neregularŭ erosĭ, de 3—4 orĭ maĭ scurţĭ decât ungviculele. Florile marginale radiante, sterile, purpuriĭ. *Papulŭ de comunŭ lipsesce*, orĭ une-orĭ la unulŭ şi acelaşĭ specimine, ba câte odată în acelaşĭ capitulŭ, *parte lipsesce şi parte e fórte micŭ* (rudimentarŭ) şi în formă de semicercŭ.

La marginĭ de pădurĭ, prin tufişurĭ, în reg. inferióră şi montană în întrégă Transilvania.

După C. nigrescens Willd.

C. salicifolia M.B. in Willd. Spec. III, 1800, 2283. — M.B. Taur. Cauc. II, 1808, 343. C. cu foĭ de salce. Tulpina strictŭ-erectă, în partea superióră ramificată. Foile tulpinale gramineŭ-verḑĭ, lucitóre, oblongĭ, acuminate, mucronatŭ-dentate, scabre. Involucrulŭ ovatŭ-subglobosŭ, bracteatŭ, foliolele sale cele inferióre şi mediĭ cu apendiculĭ ovaţĭ, acuminaţĭ, negri, erecţĭ, orĭ la vêrfŭ recurvaţĭ, maĭ scurţĭ decât ungviculele, pectinatŭ-fimbriaţĭ, fimbriile subduplu maĭ lungĭ decât latitudinea disculuĭ, — foliolele intime

cu apendiculĭ scariosĭ și sublaceraţĭ. *Papulŭ tare scurtŭ* (de 6—8 orĭ maĭ scurtŭ decât achenia.) Florile marginale radiante, purpuriĭ.

In locurĭ montane prin fênaţe.

După C. austriaca Willd.

C. stenolepis A. Kern. in Ö. b. Z. XXII, 1872, 45. (**C. phrygia** Landoz I, 10.—Czetz, Erd. Muz. VI, 12, non L. sp. — **C. cirrhata** Rchb. fil. Icon. XV, t. 31 et Aut. Tr. non Rchb. Iconogr. X, f. 1295, nec Rchb. Fl. Germ. exc. 214.) C. stenolepidă. Tulpina strictŭ-erectă, gracilă, de 0.30 — 1.0 m. înaltă, maĭ multŭ maĭ puţinŭ arachnoidee, munită cu numeróse (20—25) foĭ succesivŭ decrescente. Foile tulpinale inferióre lungŭ peţiolate (lamina de 8—20 cm. lungă și de 3—6 cm. lată), latŭ-eliptice, spre ambele capete egalŭ îngustate, la vêrfŭ acute și mucronate, spre basă succesivŭ în peţiolĭ atenuate, cele mediĭ și cele superióre oblongŭ-eliptice, până latŭ-lanceolate (de 3—10 cm. lungĭ și 1—3 cm. late), sessile, spre basă succesivŭ-îngustate, (nu truncate, nicĭ auriculate, nicĭ amplectente), tóte foile pre ambele pagine maĭ multŭ maĭ puţinŭ de colóre sură-verde, scabre, pre marginĭ calosŭ-denticulate. Din axilele celorŭ 3—6 foĭ supreme emitŭ ramĭ scurţĭ, erecţĭ, orĭ erectŭ-patulĭ, foliaţĭ, maĭ adese-orĭ simpli, arare-orĭ ramificaţĭ, ce pórtă capituliĭ, carĭ formézĕ o inflorescenţie îndesuitŭ-corymbósă. Involucrulŭ dela basa ovată scurtŭ-cilindriformŭ, de circa 2 cm. în diametru, la începutŭ cu perĭ arachnoideĭ, maĭ târḑiŭ glabrescentŭ. Apendiculiĭ foliolelorŭ la basă maĭ întunecaţĭ, spre vêrfŭ maĭ deschisŭ brunĭ, ceĭ dela foliolele inferióre și mediĭ îngustŭ-linearĭ, maĭ lungĭ decât ungviculele lineare și 3-nervóse, filigranŭ fimbriaţĭ și dela mijlocŭ recurvaţĭ,—disculŭ acestorŭ apendiculĭ, din carĭ emitŭ fimbriile multŭ maĭ lungĭ, e restrînsŭ la unŭ nervŭ linearŭ,—foliolele supreme terminate cu apendiculĭ ovaţĭ, neregularŭ-eroșĭ, orĭ laceraţĭ, puţinŭ maĭ laţĭ decât vêrfulŭ ungviculelorŭ și carĭ nu întrecŭ preste fimbriile inferióre, alt-cum printre fimbriile apendiculilorŭ se potŭ vedé ungviculele galbine-verḑĭ, asemenea și părţile basilare maĭ întunecate și erecte ale apendiculilorŭ. Florile purpuriĭ, cele marginale radiante, sterile. Capituliĭ inclusivŭ cu radiile de 4—4.5 cm. în diametru. Acheniile palidŭ-sure. *Papulŭ tare scurtŭ,* abia de $^1/_8$ parte a acheniеĭ mature.

La marginĭ de păndurĭ, prin tufișurĭ, lângă viĭ, în reg. inferióră.

A se adaoge la C. nervosa Willd.

Var. **C. Carpatica** Porcius Distr. Năs. și M. N. L. IX, 1885, 128. (**C. Rodnensis** Simk. En. Fl. Tr. in add. p. 620.) Tulpina cu 1—6 capitulĭ marĭ. Papulŭ

de jumĕtate lungŭ câtŭ achenia, orĭ şi maĭ lungŭ, însă nu tocmaĭ de lungimea acheniei.

La marginĭ de pădurĭ în reg. subalpină pre solŭ de calcarŭ.

După C. Cyanus L. sp.

C. trinervia Steph. in Willd. Spec. III, 2301. (**Cyanus roseus** Bmgt. Tr. III, 75. — **Odontolophus** Janka in Ö. b. Z. XXXII, 280). C. trinervósă. Tulpina erectă, ramificată şi dimpreună cu foile subtomentósă. *Foile lineare, de totŭ întregĭ, 3-nervóse.* Capituliĭ oblongŭ-cilindriformĭ, nebracteaţĭ, terminaţĭ pre ramiĭ elongaţĭ. Foliolele involucruluĭ strînsŭ-alipite, fórte îngustŭ albŭ-marginate şi terminate cu câte unŭ apendiculŭ ovatŭ, membranaceŭ, ciliatŭ-denticulatŭ şi încă alipitŭ. *Florile rosee,* cele marginale radiante şi maĭ lungĭ decât diametrulŭ disculuĭ. Acheniile pubescente. *Papulŭ* lipsesce la florile radiuluĭ, *la florile disculuĭ consistă din palee fórte numeróse, imbricate, îndesuitŭ- şi scurtŭ-barbulate.*

Intre semĕnăturĭ, în reg. inferióră, apoĭ şi în reg. montană până unde ajunge cultura grâuluĭ.

După C. Scabiosa L. sp.

C. atropurpurea W. K. Icon. II, t. 116. (**Cyanus atropurpureus** Bmgt. Tr. III, 77, p. p. — **Cyanus calocephala** Willd. En. 1809 et Aut. Tr.) C. négră-purpurie. Tulpina ramificată, cu puţinĭ capitulĭ. Involucrulŭ subglobosŭ, *apendiculiĭ* foliolelorŭ negri, triangularŭ-lanceolaţĭ, acuţĭ, fimbriaţĭ, *neacoperindŭ ungviculele fără nervĭ şi verḑĭ ale foliolelorŭ proxime, fimbriile* albe, lucitóre, *egalŭ de lungĭ cu diametrulŭ transversalŭ alŭ foliolelorŭ,* cele terminale produse în câte unŭ spinŭ scurtŭ. Papulŭ subegalŭ de lungŭ cu achenia. Foile lanate, scabre, orĭ glabre, penatifide, orĭ penatpartite, laciniile lanceolate, orĭ lineare, de totŭ întregĭ, orĭ dentate. Tulpina de 40—95 cm. înaltă. Capituliĭ marĭ. Corola négră-purpurie.

Pre coline macre, în reg. inferióră până în cea montană.

C. Csatoi (**atropurpurea** × **spinulosa**) Borbás Értekez IX (XVI, 1879, 26.— Borbás Ö. b. Z. XXVIII, 311, solum nomen.) C. luĭ Csato. Planta intermedie între *C. atropurpurea* W. K. şi între *C. spinulosa* Rochel (o formă dela *C. Scabiosa* L. sp.), saŭ maĭ bine hibridă din ambele. Consună cu *C. atropurpurea* W.K. prin capituliĭ marĭ, florile negre-purpuriĭ şi fimbriile apendiculilorŭ albe· Diferă însă prin apendiculiĭ latŭ- şi maĭ scurtŭ-triangularĭ, întocmaĭ ca la *C. spinulosa* Roch. (nu triangularŭ-lanceolaţĭ, ca la *C. atropurpurea* W. K.)

Provinŭ însă specimine, carĭ se apropie maĭ tare de *C. atropurpurea*, şi iarăşĭ altele, carĭ se apropie maĭ tare de *C. spinulosa*

Pre coline macre, în societate cu ambiĭ părinţĭ.

C. Kotschyana Heuff. Ban. 107, non Koch Synops. (**Cyanus atropurpureus** Bmgt. Tr. III, 77. quo ad plant. alpestrem. — **Centaurea Heuffelliana** Rchb. Icon. XV, 27, t. 70.) C. luĭ Kotschy. Tulpina simplă cu unŭ capitulŭ, arare-orĭ ramificată şi cu puţinĭ capitulĭ. Involucrulŭ subglobosŭ, *apendiculiĭ* foliolelorŭ negri, latŭ-triangularĭ, acuţĭ, fimbriaţĭ, *acoperindŭ deplinŭ ungviculele fără nervĭ şi verḑĭ ale foliolelorŭ proxime, fimbriile* albe, lucitóre, *maĭ lungĭ decât diametrulŭ transversalŭ alŭ foliolelorŭ,* cele terminale produse în câte unŭ spinŭ scurtŭ. Papulŭ subegalŭ de lungŭ cu achenia. Foile lanate, scabre, orĭ glabre, lirate, orĭ penatifide, cele radicale une-orĭ nedivise, oblongŭ-lanceolate, grosierŭ-serrate, laciniile lanceolate, orĭ lineare, de totŭ întregĭ, orĭ dentate. Tulpina de 30—65 cm. înaltă. Capituliĭ marĭ. Corola négră-purpurie.

Pre munţĭ, la locurĭ petróse saŭ stâncóse, în reg. subalpină până alpină, cu deosebire pre solŭ de calcarŭ.

După C. maculosa Lam.

C. Biebersteinii DC. Prodr. VI, 583. (**Cyanus paniculatus** Bmgt. Tr. III, 76, non L. — **Centaurea paniculata** Aut. Tr. non L. sp. — **C. maculosa** Aut. Tr. non Lam. Dict. — **C. rhenana** Freyn. Közlem. XIII, 91 et Aut. nonnul. non Bor. Fl. Cent. 355.) C. luĭ Bieberstein. Planta scabră. Tulpina erectă, fórte ramificată. Foile inferióre bipenatpartite, cele mediĭ penatpartite, laciniiile lineare, foile supreme nedivise, lineare, orĭ oblongŭ-lineare. Capituliĭ ovaţĭ, subbracteaţĭ. Foliolele involucruluĭ alipite, cele exterióre şi cele mediĭ cu apendiculĭ ovatŭ-triangularĭ, brunĭ-negri, ciliaţĭ, ciliile mediĭ subegalŭ de lungĭ cu disculŭ apendiculilorŭ, sub lenticulă scabre, foliolele intime oblongĭ, în partea superióră cu marginĭ membranacee, la vêrfŭ aprópe întregĭ, puţinŭ ciliate. *Papulŭ ceva maĭ lungŭ decât jumĕtatea acheniéĭ.* Florile radiante, de colóre deschisŭ-violacee.

Pre coline, prin islazurĭ, lângă căĭ, arăturĭ, în reg. inferióră, cu preferinţă la locurĭ cam petróse saŭ nisipóse.

Var. **C. epapposa**. (**C. Reichenbachii** Schur En. Tr. 408, non DC. — **C. Reichenbachioides** Schur En. Tr. 409.) Diferă prin acheniile puberule fără papŭ, în loculŭ acestuia la vêrfŭ cu o margine membranacee elevată,—capituliĭ numeroşĭ, fórte micĭ. Planta gracilă, cenuşiŭ-verde. Foile filigranŭ sectate.

Pre délurĭ, la locurĭ stâncóse, cu solŭ de calcarŭ.

C. triniæfolia Heuff. Ban. 108. C. cu foĭ de Trinia. Involucrulŭ ovatŭ, apendiculiĭ cu o maculă triangulară pre ambele laturĭ scurtŭ-decurentă,

neacoperindŭ foliolele elevatŭ- 5-nervóse, fimbriațĭ, fimbriile subcartilaginee, flexuóse, maĭ lungĭ decât latitudinea apendiculilorŭ, formândŭ fimbria terminală o spinulă nepunginte. *Papulŭ subegată de lungŭ cu achenia.* Tulpina erectă, în partea superióră paniculatŭ-subcorymbósă și dimpreună cu foile glabriusculă. Foile radicale și cele tulpinale bipenate, cele ale ramilorŭ numaĭ simplu penate, laciniile lineare, subfalcate, acute. Florile deschisŭ violacee. *Acheniile negre.*

Pre locurĭ montane, stâncóse, cu solŭ de calcarŭ.

Observare. După descriere consună cu **C. maculosa** Lam., numaĭ la acéstă specie e papulŭ abia de $1/3$ parte câtŭ achenia de lungŭ.

C. tenuiflora DC. Prodr. VI, 584. (**C. ovina** Pall. β. **microcephala** Ledeb. Fl. Ross. II, 704. — **C. Besseriana** Janka in Ö. b. Z. VI, 363, non DC. ex ipso Janka Közlem. XII, 179.) C. cu capitulĭ mĕrunțĭ. Planta lanuginosŭ-pubescentă. Tulpina erectă, ramificată, ramiĭ divaricațĭ. Foile inferióre pețiolate, bipenatpartite, cele superióre sessile, penatpartite, laciniile oblongŭ-lineare, foile supreme lineare, de totŭ întregĭ, orĭ subdentate, până penatifide. *Capitulĭĭ* aprópe nebracteațĭ, ovațĭ, *micĭ, respective maĭ îngușțĭ, cu maĭ puține florĭ.* Foliolele involucruluĭ ovate, cu apendiculĭ ovatŭ-triangularĭ, subbrunĭ, ciliațĭ, ciliile maĭ lungĭ decât diametrulŭ transversalŭ alŭ disculuĭ apendiculilorŭ și terminațĭ cu o spinulă patulă, — foliolele intime spre vêrfŭ cu marginĭ membranacee erosŭ-denticulate. *Papulŭ numaĭ de jumĕtate câtŭ achenia de lungŭ.* Florile deschisŭ-violacee.

Pre coline, în câmpia Transilvanieĭ.

C. orientalis L. sp. (**Cyanus orientalis** Bmgt. Tr. III, 78.) C. orientală. Foile pre pagina superióră netede, orĭ scabriuscule, cele inferióre subbipenatpartite, laciniile oblongŭ-lineare, obtusiuscule, mucronate. Involucrulŭ subglobosŭ, orĭ ovatŭ, glabru, apendiculiĭ foliolelorŭ membranaceŭ-coriaceĭ, ovațĭ, orĭ suborbicularĭ, la vêrfŭ rotundațĭ, orĭ scurtŭ acuminațĭ, lungŭ pectinatŭ-ciliațĭ, aĭ foliolelorŭ intime orbicularĭ, erosiusculĭ. *Florile sulfuriŭ-galbine. Papulŭ egalŭ de lungŭ cu achenia.*

La marginĭ de arăturĭ și pre locurĭ de fênațŭ nisipóse.

După C. Calcitrapa L. sp.

C. Iberica Trev. in Spreng. Syst. III, 406. — Janka Ö. b. Z. VI, 363. C. iberică. Tulpina erectă, de 30—64 cm. înaltă, lanuginosŭ-pĕrósă, ramificată, ramiĭ divaricațĭ, angularĭ. Foile scabre, cele radicale pețiolate, liratŭ-penatifide, cele tulpinale sessile, penatifide, cele supreme nedivise, orĭ și trifide, laciniile lanceolate, orĭ linearŭ-lanceolate, dentate. Capitulĭĭ subsessilĭ. Involucrulŭ de totŭ glabru, *foliolele exterióre subpalmatŭ-spinóse, spinulŭ ter-*

minalŭ validŭ, *tare patentŭ*, *elongatŭ*, maĭ lungŭ decât capitulŭ, spiniĭ lateralĭ puținĭ și fórte micĭ, foliolele intime nearmate (fără spinĭ), la vêrfŭ cu unŭ apendiculŭ subrotundŭ și transparentŭ. *Papulŭ duplu maĭ scurtŭ decât achenia. Florile purpuriĭ.*

Prin islazurĭ și lângă căĭ la Gherla și până la opidulŭ Sicŭ.

LAPSANA L. gen. Lapsană. Vulg. Sgrăbunțică, Sălată cânéscă, Buruiană de sgaibă.

A se adaoge la L. communis L. sp.

Var. **L. glanduloso-pilosa** Schur En. Tr. 355. (**L. communis** β. **glandulosa** Simk. Közlem. XV, 1878, 569.) Tulpina cu deosebire în partea superióră, pediceliĭ și foile lirate glandulosŭ-pĕróse.

Pre coline, în apropiere de viĭ, prin pometurĭ, lângă gardurĭ.

LEONTODON L. gen. Leontodonŭ. Vulg. Leonidă, Colțulŭ leuluĭ.

A se adaoge la L. hastilis L. sp.

Var. **L. Caucasicus** M. B. Taur. Cauc. II, 247 sub Apargia. (**Apargia alpina** Bmgt. Tr. III, 17, an etiam Host. — **L. hastilis** γ. **banaticus** Heuff. Ban. 109.— **L. repens** Schur V. S. V. X, 148.) Rădĕcina premorsă, repentă, cu fibre numeróse și valide. *Scapulŭ* (tulpina) numaĭ cu unŭ capitulŭ, *sub capitulŭ îngroșatŭ*. Foile elongate, oblongŭ-lineare, runcinatŭ-dentate, în pețiolĭ atenuate, lucitóre, glabre, orĭ pre pagina superióră cu puținĭ perĭ simpli. *Foliolele involucruluĭ* brune, *pre dosŭ cu perĭ albĭ simpli și la vêrfŭ barbulate.* Acheniile striate, punctatŭ-asperule, orĭ muriculate. Scapulŭ de 25—45 cm. înaltŭ.

Pre locurĭ stâncóse saŭ petróse, însă erbóse, în reg. subalpină și alpină, cu predilecțiune pre solŭ de calcarŭ.

După L. crispus Vill.

L. asper W. K. Icon. II, 114, t. 110, et in Willd. Spec. III, 1553, sub Apargia. (**Apargia aspera** Bmgt. Tr. III, 18. — **L. crispus**. Janka Linn. XXX, 586. — Schur En. Tr. 360, von Vill.) L. aspru. *Rădĕcina verticală, subramificată*, maĭ târḑiŭ premorsă. *Tulpina* simplă, cu unŭ capitulŭ, munită cu 2—5 squame subfoliacee, *sub capitulŭ îngroșată*. *Foile* lanceolate, in pețiolĭ atenuate, sinuatŭ-penatifide, laciniile neegale, *pre ambele pagine hispide*, *pre marginĭ indesuitŭ ciliate*, *periĭ toțĭ rigiḑĭ*, la vêrfŭ 3-furcațĭ. Involucrulŭ ovatŭ-oblongŭ, foliolele exterióre lanceolate, pre dosŭ hispide, pre marginĭ ciliate,

ciliile indesuite, *rigide furcate*, foliolele interióre lineare, pre dosŭ nude, pre marginĭ ciliate, ciliile fórte scurte, subsimple. Acheniile maĭ lungĭ decât papulŭ, scabriuscule, la vêrfŭ puţinŭ atenuate. Papulŭ plumosŭ. Florile galbine, pre pagina inferióră roşietece.

Pre coline petróse saŭ lutóse, macre, în reg. inferióră.

TRAGOPOGON L. gen. Tragopogonŭ. Vulg. Bărbuliţă, Barba capreĭ, Salată de iarnă, Flóre de câmpŭ galbină.

După T. maior Jacq.

T. campestris Bess. En. 1822, 84. (**T. maior** Bmgt. Tr. III, 8 et Aut. Tr.) T. de câmpŭ. Diagnosa după Ledeb. Fl. Ross. II, 784 este următórea: Planta glabră. *Pedunculiĭ în partea superióră* succesivŭ *îngroşaţĭ şi claveformĭ. Involucrulŭ consistentŭ din 8 foliole maĭ lungĭ decât florile.* Acheniile marginale spinulosŭ-muricate, maĭ scurte decât rostrulŭ filiformŭ şi netedŭ. Papulŭ subegalŭ de lungŭ cu achenia inclusive şi rostrulŭ. Foile dela basa maĭ lată şi amplexicaule lanceolatŭ-lineare, acuminate, stricte. Florile galbine.

Pre coline erbóse, prin fênaţe, pre la viĭ, in reg. inferióră.

Observare. **T. maior** Jacq. Fl. Austr. diferă (după diagn.) prin involucrulŭ consistentŭ din sub-12 foliole, acheniile marginale squamosŭ-muricate, aprópe maĭ scurte decât rostrulŭ, papulŭ maĭ scurtŭ decât achenia inclusive şi rostrulŭ, orĭ subegalŭ de lungŭ.

Neilreich in Ö.b.Z. XVIII, 1868, 338, combate genuitatea specieĭ *T. campestre* Bess afirmândŭ, că numĕrulŭ foliolelorŭ involucruluĭ la *T. maior* Jacq. variază între 8 şi 13, prin urmare caracterulŭ distinctivŭ basatŭ pre numĕrulŭ acestorŭ foliole nu póte avé valóre. Aşà după Spreng. Syst. III, 663, *T. maior* Jacq. are şi numaĭ 5 foliole la involucru. Aşà Bischoff in Monogr. Cichor. p. 13 ḑice, că la *T. maior.* Jacq. variază foliolele involucruluĭ între 8 şi 13, indicândŭ că dintre 28 exemplare din diferite localităţĭ s'a aflatŭ: la 22 exemplare un involucru cu 8, — la 2 exemplare cu 9, — la 1 exempl. cu 10, — la 1 exempl. cu 12 — şi la 2 exempl. cu 13 foliole.

Neilreich maĭ ḑice că şi cele-lalte caractere sunt la ambele forme în aceeaşĭ mĕsură variabile, prin urmare *T. campestre* Bess. e după părerea luĭ identicŭ cu *T. maior* Jacq.

SCORZONERA L. gen. Scorzoneră,

După Sc. hispanica L. sp.

S. stricta Horn. H. Havn. II, 1815, 750. (**S. taurica** Janka in Linn. XXX, 587, non M.B. ex ipso Janka Közlem. XII, 180.) S. strictă. Planta pubescentă. Tulpina erectă, foliată, cu maĭ mulțĭ maĭ puținĭ capitulĭ. Foile inferióre îngustŭ-lanceolate, de totŭ întregĭ, cele superióre linearŭ-subulate. Involucrulŭ oblongŭ, *foliolele acuminate, pre marginĭ subtomentóse*, cele exterióre ovate, maĭ scurte, cele interióre elongate, oblongĭ. Florile galbine.

Prin fênațe maĭ macre în reg. inferióră.

Observare. După Ledeb. Fl. Ross. II, 795, diferă de **S. taurica** M.B. numaĭ prin foile maĭ înguste.

Totŭ acolo se ḑice, că *S. taurica* M.B. e specie distinctă de *S. hispanica* L. sp.?

PODOSPERMUM DC. Fl. Fr. Podospermŭ.

Observare la **P. Jacquinianum** Koch. Simonkai in En. Fl. Tr. 356, ḑice că relativŭ la acéstă plantă provinŭ în una și aceeașĭ localitate specimene parte cu fasciculĭ sterilĭ de foĭ și parte fără atarĭ fasciculĭ, prin urmare indică planta transilvană sub numirea:

P. canum C.A. Meyer Verz. Cauc. 1831, 62. (**Scorzonera octangularis** Bmgt. Tr. III, 12, non Willd. Spec. III, 1800, 1506. — **P. Jacquinianum** Koch Syn. — **P. heterophyllum** et **P. calcitrapifolium** Schur En. Tr. 364, non C. Koch in DC.)

Pre locurĭ erbóse in reg. inferióră. In partea nordică a Transilvanieĭ nu provine.

Var. **P. integrifolium** Schur En. Tr. 364. (**Scorzonera angustifolia** Bmgt. Tr. III, 11, non L. sp. — **Galasia villosa** Aut. Tr. non Cass.) Foile tóte întregĭ și lineare.

Totŭ pre aceleașĭ localitățĭ.

CREPIS L. gen. Crepide. Vulg. Sunătóre.

A se adaoge la C. setosa Hall.

Var. **C. glabrata** Porcius Distr. Năs. Diferă de forma tipică prin pedunculiĭ și involucrulŭ glabri (nu subspinulosŭ-hispiḑĭ.) Lângă căĭ, prin islazurĭ erbóse, printre și la marginĭ de semĕnăturĭ.

După C. biennis L. sp.

C. **rigida** W.K. Icon. I, 1800, t. 19.— Bmgt. Tr. III, 34. (**Hieracium Pannonicum** Jacq. Collect. V, 148. — **Brachydera rigida** Bess. in Schur En. Tr. 373.) C. rigidŭ. Tulpina foliată, la vêrfŭ corymbósă. Foile infime oblongŭ-obovate, sinuatŭ- orĭ la basă laceratŭ-dentate, în peţiolĭ decurente, cele superióre sessile, dela basa hastată ovate, orĭ lanceolate, dentate, orĭ şi de totŭ întregĭ. *Foliolele involucruluĭ* tóte oblongŭ-lineare, obtuse, *alipite*, pre dosŭ surŭ-pubescente, *pre pagina interióră glabre.* Acheniile la vêrfŭ maĭ înguste, cu 10—13 strie. *Rădĕcina elongată, descendentă, perenală.* Tulpina de 60—95 cm. înaltă, rigidă, ramiĭ arcuaţĭ. Foile îngroşate, scabre. Capituliĭ de mărimea celorŭ dela *C. biennis* L. sp. Corola galbină.

Prin rădĕcina perenală şi descendentă şi prin receptaculŭ subfimbriliferŭ se deosebesce de tóte cele-lalte speciĭ ale sect. II, § 1, lit. c. din Koch Synops. ed. III.

Pre coline macre, la viĭ, in reg. inferióră.

După C. blattarioides Vill.

C. **viscidula** Froel. in DC. Prodr. VII, 166. (**Hieracium foliosum** Bmgt. Tr. III, 32, et Aut. Tr. non W.K. — **Hieracium amplexicaule** Bmgt. in Omissis 347. — Kotschy Zool. bot. Ges. III, 140. — Schur En. Tr. 396. — **Hieracium pulmonarioides** Schur En. Tr. 396 ex citat. Bmgt. herb.) C. viscidulŭ. *Tulpina* erectă, striată, cu 1—3 capitulĭ şi *dimpreună cu pedunculiĭ glandulosŭ-hirtă. Foile hirsute*, sinuatŭ-dentate, cele radicale oblongŭ-obovate, acute, in peţiolĭ atenuate, *cele tulpinale ovate*, cuspidate, cu basa cordată, orĭ sagitată subamplexicaule. Foliolele involucruluĭ glandulosŭ-ciliate, acuminate, cele interióre linearŭ-lanceolate, cele exterióre lineare şi de jumĕtate maĭ micĭ. Acheniile cu 20 strie. Rhizoma orizontală. Tulpina de 20—32 cm. înaltă. Florile auriĭ.

La locurĭ muntóse stâncóse, însă erbóse şi umede.

Observare. **C. blattarioides** Vill. diferă prin pĕrositatea neglandulósă, apoĭ prin foliolele involucruluĭ oblongŭ-lanceolate, maĭ late, obtuse, cele exterióre de lungimea celorŭ interióre.

C. grandiflora Tausch diferă prin foile tulpinale lanceolate, aprópe de totŭ întregĭ şi multŭ maĭ înguste şi prin rădĕcina elongată fusiformă.

HIERACIUM L. gen. Hieraciu. Vulg. Vulturică, Hultenióră, Hultenóră, Urechia șóreculuĭ, Culcușu-vaceĭ, Érba Ereteĭ.

Secțiunea I. Piloselloidea

Acheniile celŭ multŭ de 2 mm. lungĭ, costate, valeculele punctulate, cóstele aculeolate, acestea la vêrfulŭ acheniilorŭ nu confluente în unŭ inelŭ, ci fie-care escurêndŭ în câte unŭ denticulŭ. Radiile papuluĭ ne-egale, cele maĭ lungĭ multŭ maĭ numeróse.

Observare. Urmândŭ la descrierea plantelorŭ aparținĕtóre de sect. *Piloselloidea* opuluĭ luĭ Naegeli & Peter: Monographische Bearbeitung der Piloselloiden, și folosindu-mĕ de terminiĭ întrebuințațĭ în acestŭ opŭ, aflu de lipsă a da unele explicărĭ cu privire la inflorescenție, Acladiu, foile stolonilorŭ și foliolele involucruluĭ.

Cu privire la familia compositelorŭ se înțelege sub **inflorescenție** ordinarea și situația capitulilorŭ florilorŭ pre tulpină.

Când tulpina e simplă (fără ramĭ), are numaĭ unŭ unicŭ capitulŭ terminalŭ și e lipsită de foĭ, pórtă numirea de **Scapŭ**.

Când însă tulpina e ramificată și vêrfulŭ acestorŭ ramĭ pórtă unulŭ orĭ maĭ mulțĭ capitulĭ, se potŭ deosebi următórele forme:

Inflorescenție furcată, când tulpina e divisă la mijlocŭ, orĭ sub $^1/_3$ parte superióră în 2 ramĭ cu câte unŭ capitulŭ terminalŭ ; aceștĭ ramĭ potŭ fi iarășĭ ramificațĭ.

Inflorescenție paniculată, când doĭ orĭ maĭ mulțĭ ramĭ florigerĭ se află restrînșĭ la vêrfulŭ tulpineĭ, saŭ când internodiile acestorŭ ramĭ sunt spre partea superióră a tulpineĭ succesivŭ scurtate; de comunŭ sunt aceștĭ ramĭ florigerĭ iarășĭ ramificațĭ și florigerĭ.

Organulŭ la vêrfulŭ tulpineĭ, care pórtă unŭ unicŭ capitulŭ centralŭ, are numirea de pedunculŭ alŭ ordinuluĭ I. Sub acestŭ pendunculŭ la o distanță maĭ mare maĭ mică, emitŭ din anguliĭ unorŭ bractee alțĭ ramĭ alternĭ, carĭ iarășĭ pórtă la vêrfulŭ lorŭ câte unŭ capitulŭ. Aceștĭ ramĭ formézá ordinulŭ II.

Când și aceștĭ ramĭ se ramifică totŭ în acelașĭ modŭ, se ḑicŭ a fi acestea ramificațiunĭ de ordinulŭ III. In acestŭ modŭ potŭ urmà ramĭ de ordinulŭ IV, V și maĭ departe.

Inflorirea capitulilorŭ începe tot-deauna la capitulŭ ordinuluĭ I (celŭ centralŭ), urmézá apoĭ la capituliĭ ord. II și succesivŭ la capituliĭ ord. III, IV și maĭ departe. Ast-felŭ inflorescenția e centrifugală.

Partea pedunculuuluĭ centralŭ între capitulŭ ord. I și până la punctulŭ de unde emite *ramulŭ supremŭ* alŭ ord. II, se numesce **Acladiu**. Pre acestŭ

organŭ se află numaĭ nisce bractee micĭ, nicĭ când ramĭ orĭ rudimente de ramĭ saŭ de capitulĭ.

Ramulŭ supremŭ de ord. II se află maĭ depărtatŭ, orĭ maĭ apropiatŭ de capitulŭ ord. I, prin urmare Acladiulŭ devine maĭ lungŭ, orĭ maĭ scurtŭ.

Când ramiĭ ord. II se află prin prelungirĭ de internodiĭ între sine despărţiţĭ, se numesce inflorescenţia *paniculată*.

Când însă toţĭ aceştĭ ramĭ, orĭ celŭ puţinŭ ceĭ superiorĭ, se află între sine tare apropiaţĭ, respective când internodiile, ce despartŭ aceştĭ ramĭ, sunt ast-felŭ scurtate, în câtŭ aceĭ ramĭ aparŭ a emite maĭ din unulŭ şi acelaşĭ punctŭ, se numesce inflorescenţia *umbeliformă* saŭ *umbelată*. Sub acéstă umbelă potŭ fi unulŭ orĭ doĭ treĭ ramĭ inferiorĭ şi maĭ depărtaţĭ.

Există însă transiţiunĭ dela inflorescenţia furcată la cea paniculată şi dela acésta la cea umbeliformă.

Se numesce inflorescenţia:

suprafastigiată când ramiĭ ord. II întrecŭ cu lungimea lorŭ multŭ preste vêrfulŭ capituluĭ de ord. I (celŭ centralŭ);

egalŭ fastigiată când aceştĭ ramĭ ajungŭ numaĭ până la vêrfulŭ capituluĭ de ord. I;

infra fastigiată când aceştĭ ramĭ sunt maĭ scurţĭ de câtŭ capitulŭ ord. I.

Pentru acestŭ scopŭ e dătătóre de directivă numaĭ acea inflorescenţie, la care celŭ puţinŭ capitulŭ ord. I se află defloratŭ.

In privinţa **stolonilorŭ** se deosebescŭ foile acestora în:

decrescente, când aceste foĭ începêndŭ dela basa stolonuluĭ devinŭ succesivŭ orĭ şi maĭ subitŭ maĭ micĭ spre vêrfulŭ aceluia. (H. Pilosella.)

increscente, dacă contrariulŭ are locŭ. (H. Auricula.)

egale. când foile în întrégă lungimea stolonuluĭ sunt egalŭ de marĭ. (H. pratense, H. calomastix).

Foliolele involucruluĭ. Fiindŭ vorba de aceste foliole, se înţelegŭ numaĭ acelea, ce sunt directŭ visibile şi maĭ lungĭ. Cele externe sunt tot-deauna maĭ micĭ; asemenea şi cele interne acoperite de cele maĭ lungĭ încă sunt ceva maĭ micĭ.

A. ACAULIA.

Plantele cu stolonĭ de comunŭ elongaţĭ. Scapulŭ simplu (arare-orĭ furcatŭ) cu unŭ capitulŭ terminalŭ; une-orĭ emitŭ încă 1—2—3—4 scapĭ lateralĭ din axilele foilorŭ radicale (rosulare saŭ rosetare). Foliolele involucruluĭ de (0.5—) 1—2 mm. late, acute, orĭ acuminate.

A se adaoge la H. Pilosella L. sp.

Var. **H. Albulæ.** (**H. Pilosella.** Grex Subcaulescens. Subsp. Albulæ Naeg. et Pet. Monogr. Pilosell. p. 151.) Rhizoma elongată, cam îngroşată, până gracilă. Inovaţiunea prin maĭ mulţĭ stolonĭ puţinŭ elongaţĭ şi subtilĭ, cu foĭ laxŭ-dispuse şi succesivŭ decrescente. Scapŭ 1, de 10—14 cm. înaltŭ, subtilŭ, însă strictŭ, suriŭ-tomentosŭ, cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră numeroşĭ, maĭ jos dispersĭ, fără perĭ simpli, orĭ numaĭ fórte puţinĭ, până la 2 mm. lungĭ. Foile rosulare (îngustŭ-) lanceolate, acute, verḑĭ, pre pagina inferióră albineţŭ-surŭ-tomentóse, pre cea superióră cu perĭ simpli şi moĭ, de 3—4 mm. lungĭ. Involucrulŭ de 9 mm. lungŭ, gracilŭ, suriŭ-tomentosŭ şi cu *perĭ glanduliferĭ numeroşĭ, lungŭ stipitaţĭ*, fără perĭ simpli, orĭ une orĭ fórte puţinĭ,—foliolele sale cam late, lineare, acute, sure, aprópe fără marginĭ dilute, marginile neacoperite de perĭ stelaţĭ. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră nestriate.

Pre muntele calcarŭ Piatra capreĭ, spre nordvestŭ dela cetatea Alba-Julia.

Var. **H. vulgare** Tausch Bemerk. in Fl. 1828, 52. (**H. Pilosella A. vulgare** β. **lanceolatum** Monn. Essai, 1829, 18. — **H. Pilosella. Grex vulgare. Subsp. vulgare** Naeg. et Pet. op. c. p. 154.) Rhizoma elongată, cam îngroşată, până gracilă. Inovaţiunea prin maĭ mulţĭ stolonĭ elongaţĭ şi subtilĭ, cu foĭ laxŭ-dispuse şi succesivŭ decrescente. Scapĭ 1—2, de 8—16 cm. înalţĭ, subtilĭ (arare-orĭ furcaţĭ), suriŭ-verde-tomentoşĭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ, diluţĭ, de 1—2 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ la vêrfŭ numeroşĭ, maĭ jos dispersĭ. Foile rosulare verḑĭ, oblongŭ lanceolate, oblongŭ-ovate, oblongĭ, orĭ lanceolate, obtusiuscule până acute, pre pagina inferióră suriŭ- orĭ alburiŭ-surŭ-tomentóse, pre cea superióră cu perĭ simpli dispersĭ şi moĭ, de 3—4 mm. lungĭ. Involucrulŭ de 9—10—12 mm. lungŭ, adese-orĭ ovatŭ, orĭ şi ventricosŭ, surŭ-tomentosŭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ, diluţĭ, de 1 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ încă subnumeroşĭ, orĭ şi maĭ împuţinaţĭ,— foliolele sale înguste, sure-verḑĭ, cu marginĭ dilute, aceste marginĭ acoperite cu puţinĭ perĭ stelaţĭ. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră tare până fórte puţinŭ roşŭ-striate.

Indicată proveninţa în Transilvania, însă fără localitate specială.

Var. **H. angustius** (**H. Pilosella** β. **angustifolium** Tausch Bemerk. in Fl. 1828, 52. — **H. Pilosella.** Grex Vulgare. Subsp. angustius. Naeg. et Pet. op. c. p. 157.) Rhizoma elongată, cam îngroşată, până gracilă. Inovaţiunea prin maĭ mulţĭ stolonĭ elongaţĭ şi gracilĭ, cu foĭ laxŭ-dispuse şi succesivŭ decrescente. Scapŭ 1, de 14—18 cm. înaltŭ, subtilŭ, adese-orĭ furcatŭ (cu deosebire scapiĭ lateralĭ), suriŭ-verde-tomentosŭ şi cu perĭ glanduliferĭ, la vêrfŭ numeroşĭ, în jos până la basă dispersĭ, fără perĭ simpli. Foile rosulare

verḍí, lanceolate, acutiuscule, pre pagina inferióră verḍiŭ-surŭ- orĭ numaĭ surŭ-tomentóse, pre cea superióră cu perĭ simpli numeroşĭ şi moĭ, de 3—4 mm. lungĭ. Involucrulŭ de 9.5—10 mm lungŭ, la basă rotundatŭ, suriŭ-tomentosŭ şi cu perĭ glanduliferĭ numeroşĭ, fără perĭ simpli, — foliolele sale înguste, sure-verḍĭ, cu marginĭ dilute şi neacoperite cu perĭ stelaţĭ. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră fórte puţinŭ roşŭ-striate.

Indicată proveninţa în Transilvania, însă fără localitate specială.

Var. **H. tomentisquamum** (**H. Pilosella**, Grex vulgare. Subsp. tomentisquamum Naeg. et Pet. op. c. p. 159.) Rhizoma elongată, cam îngroşată, până gracilă. Inovaţiunea prin maĭ mulţĭ stolonĭ elongaţĭ şi cam îngroşaţĭ, cu foĭ laxŭ-dispuse şi succesivŭ decrescente. Scapĭ 1—2, de 16—22 cm. înalţĭ, gracilĭ, surŭ-tomentoşĭ, cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră dispersĭ, în jos fórte împuţinaţĭ, apoĭ şi cu perĭ simpli de totŭ puţinĭ, până lipsindŭ. Foile rosulare îngustŭ-lanceolate, acute, verḍĭ, pre pagina inferióră surŭ-tomentóse, foile cele de totŭ tinere pre pagina superióră cu perĭ stelaţĭ subnumeroşĭ, apoĭ de comunŭ cu perĭ simpli fórte împuţinaţĭ. Involucrulŭ de 10.5—11 mm. lungŭ, ventricosŭ, albŭ-tomentosŭ, cu perĭ glanduliferĭ subnumeroşĭ şi cu perĭ simpli de 1 mm. lungĭ împuţinaţĭ, — foliolele sale înguste, surĭĭ, cu marginĭ late dilute şi aceste marginĭ albŭ-tomentóse. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră fórte puţinŭ roşŭ-striate.

Indicatŭ ca provenitoriŭ la Rodna în nordostulŭ Transilvanieĭ, apoĭ la Mercurea în sudulŭ acesteĭ ţĕrĭ.

Var. **H. subvirescens** (**H. Pilosella**. Grex Subvirescens. Subsp. subvirescens Naeg. et Pet. op. c. p. 160.) Rhizoma elongată, cam îngroşată, până gracilă. Inovaţiunea prin maĭ mulţĭ stolonĭ elongaţĭ, gracilĭ, orĭ puţinŭ îngroşaţĭ, cu foĭ laxŭ-dispuse şi succesivŭ decrescente. Scapĭ 1—2, de 15—22 cm. înalţĭ, gracilĭ, cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ, până surŭ tomentoşĭ, cu perĭ simpli cam dispersĭ şi cam obscurĭ, de 2—3 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ la vêrfŭ numeroşĭ, în jos până la basă dispersĭ. Foile rosulare oblongĭ, orĭ lanceolate, obtusiuscule, orĭ acutiuscule, verḍĭ, pre pagina inferióră verḍiŭ-surŭ-tomentóse (tomentulŭ subtilŭ), pre cea superióră cu perĭ simpli dispersĭ şi moĭ, de 3—4 mm. lungĭ. Involucrulŭ de 9—9.5 mm. lungŭ, puţinŭ depresŭ-ventricosŭ, suriŭ-tomentosŭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ, negricioşĭ, de 1 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ numeroşĭ, scurţĭ,—foliolele sale cam late, sure, cu marginĭ dilute şi neacoperite de perĭ stelaţĭ. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră roşietecŭ- orĭ roşŭ-striate.

Indicată proveninţa în Transilvania, însă fără localitate specială.

Var. **H. inalpestre**. (**H. Pilosella.** Grex Inalpestre. Subsp. inalpestre Naeg. et Pet. op. c. p. 163.) Rhizoma elongată, cam îngroşată, până gracilă. Ino-

vaţiunea prin maĭ mulţĭ stolonĭ elongaţĭ şi destulŭ de gracilĭ, cu foĭ laxŭ-dispuse şi succesivŭ decrescente. Scapĭ 1—2, de 2—11 cm. înalţĭ, destulŭ de gracilĭ, une-orĭ la basă furcaţĭ, surŭ-tomentoşĭ şi cu perĭ glanduliferĭ la vêrfŭ numeroşĭ, în jos până la basă dispersĭ, fără perĭ simpli. Foile rosulare oblongĭ, orĭ oblongŭ-lanceolate, obtuse, până acutiuscule, verḑĭ, pre pagina inferióră albŭ-tomentóse, pre cea superióră une-orĭ la foile cele maĭ tinere cu perĭ stelaţĭ dispersĭ, alt-cum cu perĭ simpli destulŭ de numeroşĭ şi cam stricţĭ, de (3—) 5—7 mm. lungĭ. Involucrulŭ de 10—11 mm. lungŭ, albineţŭ-surŭ-tomentosŭ, cu perĭ glanduliferĭ numeroşĭ, fără perĭ simpli,— foliolele sale cam late, sure, cu marginĭ dilute şi tomentóse. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră roşŭ-striate. Periĭ glanduliferĭ scurţĭ.

Pre muntela calcarŭ Piatra capreĭ, spre nordvestŭ de cetatea Alba-Julia.

Var. **H. balticum**. (**H. Pilosella.** Grex Inalpestre. Subsp. balticum Naeg. et Pet. op. c. p. 164.) Rhizoma elongată, cam îngroşată, până gracilă. Inovaţiunea prin maĭ multĭ stolonĭ elongaţĭ şi subtilĭ, cu foĭ laxŭ-dispuse şi succesivŭ decrescente. Scapŭ 1, de 10 cm. înaltŭ, subtilŭ, surŭ-tomentosŭ, cu perĭ simpli dispersĭ, de 1—1.5 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră numeroşĭ, în jos până la mijlocŭ dispersĭ. Foile rosulare oblongĭ, orĭ lanceolate, obtusiuscule până acutiuscule, verḑĭ, pre pagina inferióră albineţŭ-tomentóse, pre cea superióră cu perĭ simpli dispersĭ şi moĭ, de 5—8 mm. lungĭ. Involucrulŭ de 9.5—10 mm. lungŭ, la basă rotundatŭ, surŭ-tomentosŭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ, orĭ şi maĭ împuţinaţĭ şi cu perĭ glanduliferĭ, destulŭ de numeroşĭ,—foliolele sale înguste, sure-verḑĭ, cu marginĭ dilute, fórte înguste şi de odată şi tomentóse. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră roşŭ-striate.

Plante ce staŭ în afinitate cu acéstă specie, cu perĭ simpli fórte împuţinaţĭ, orĭ la carĭ le lipsescŭ periĭ glanduliferĭ, orĭ şi cu capitulĭ maĭ micĭ, sunt l. c. indicate ca provenitóre şi în Transilvania, însă fără localităţĭ speciale.

A se adaoge la H. Pilosella var. δ. pilosissimum.

H. Peleterianum Mer. Fl. Par. p. 305. — DC. Fl. Fr. V, 1815, p. 437, No. 2913 a. (**H. Pilosella** var. **Peleterianum** Monn. — Essai Monogr. 1829, 18. — **H. Pilosella** var. **pilosissimum** Wallr. sched. crit. I, 1822, 406. — **H. Peleterianum**. Subsp. Peleterianum α. gen. β. angustius Naeg. et Pet. op. c. p. 128.) H. Peleterianŭ. Rhizoma scurtă, fórte îngroşată. Inovaţiunea prin puţinĭ stolonĭ scurţĭ şi îngroşaţĭ cu foĭ indesuite destulŭ de marĭ şi egale. Scapĭ 2—4, de 8—20 cm. înalţĭ, cam puţinŭ îngroşaţĭ, suriŭ- orĭ

surŭ-tomentoșĭ, cu *perĭ simpli* împuținațĭ, până numeroșĭ *sericeĭ*, de 3—5 mm. lungĭ și cu perĭ glanduliferĭ lungĭ în partea superióră numeroșĭ, în jos până la basă încă destulŭ de numeroșĭ. Foile rosulare lanceolate, orĭ oblongŭ-lanceolate, acutiuscule până acute, pre pagina inferióră (adese-orĭ aprópe sericeŭ-) albŭ-tomentóse, pre cea superióră cu perĭ simpli maĭ multŭ maĭ puținŭ numeroșĭ, cam stricțĭ, de 4—6 mm. lungĭ. Involucrulŭ de 12—14 mm. lungŭ, la basă rotundatŭ, *cu perĭ simpli* numeroșĭ, până fórte numeroșĭ, diluțĭ, *sericeĭ*, de 3—4 mm. lungĭ și cu perĭ stelațĭ numeroșĭ, fără perĭ glanduliferĭ, — foliolele sale dela basa de 2 — 2,5 mm. lată acuminate, la vêrfŭ acute, dilute-verḑĭ, la vêrfŭ roșĭ, mărginile neacoperite de perĭ stelațĭ. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră maĭ multŭ maĭ puținŭ roșietecŭ-striate.

După Schur En. Tr. p. 379, pre munțiĭ calcarĭ dela urbea Brașovŭ.

Observare. **H. leucophyllum** Schur En. Tr. 379, după descriere încă aparține aci.

A se adaoge la H. Pilosella ζ. Hoppeanum.

Var. **H. testimoniale** (**H. Hoppeanum** III. Macranthum. Subsp. testimoniale α. gen. 1 acutiusculum Naeg. et Pet. op. c. p. 122. — **H. pilosellæforme** var. macranthum Caflisch Excurs. Fl. 1878, 188.) Rhizoma scurtă, fórte îngroșată. Inovațiunea prin puținĭ stolonĭ scurțĭ și îngroșațĭ cu foĭ maĭ marĭ și indesuite. *Scapĭ* doĭ, până maĭ mulțĭ, de 15—30 cm. înalțĭ, destulŭ de gracilĭ, albŭ-tomentoșĭ, și în partea superióră cu perĭ glanduliferĭ micĭ și numeroșĭ, în jos dispersĭ, *fără perĭ simpli.* Foile rosulare lanceolate, până îngustŭ lanceolate, acute, pre pagina superióră (puținŭ glaucescentŭ-) verḑĭ, cu perĭ simpli subnumeroșĭ, până destulŭ de numeroșĭ, stricțĭ, de 4—5 mm. lungĭ, iară pre cea inferióră (velutinŭ-) albŭ-tomentóse. *Involucrulŭ* de 11—12 mm. lungŭ, *depresŭ-ventricosŭ* (1), albŭ-tomentosŭ și cu perĭ glanduliferĭ scurțĭ și numeroșĭ, *fără perĭ simpli,* — foliolele sale de circa 2 mm. late, cu marginĭ late albe și tomentóse, cele exterióre acutiuscule, cele interióre fórte acute. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră maĭ multŭ maĭ puținŭ roșŭ-striate.

Pre teritoriulŭ din jurulŭ urbeĭ Brașovŭ.

Var. **H. osmanicum** (**H. Hoppeanum** III. Macranthum. Subsp. osmanicum Naeg. et Pet. op. c. p. 124. — **H. Pilosella** var. **farinaceum** Panc. in sched.) Rhizoma scurtă, fórte îngroșată. Inovațiunea prin puținĭ stolonĭ scurțĭ și

(1) Forma involucruluĭ este a se constată în stare de totŭ próspetă, pentru că la planta uscată i se perde prin presare.

cam îngroşaţĭ, cu foĭ maĭ marĭ şi indesuite. *Scapŭ* 1, până la 15 cm. înaltŭ, subtilŭ, în partea superióră cu perĭ glanduliferĭ numeroşĭ, în jos până la basă subnumeroşĭ şi cu perĭ stelaţĭ destulŭ de numeroşĭ, *fără perĭ simpli.* Foile rosulare îngustŭ-lanceolate, acute, glaucescente, cu *perĭ* simpli dispersĭ până destulŭ de numeroşĭ, *setaceĭ*, de 3—4 mm. lungĭ, pre pagina inferióră velutinŭ-albŭ-tomentóse. *Involucrulŭ* de 10 — 11 mm. lungŭ, cam gracilŭ (maĭ multŭ maĭ puţinŭ cilindriformŭ), albineţŭ-tomentosŭ şi cu perĭ glanduliferĭ subnumeroşĭ, fără perĭ simpli, — foliolele sale de 1.5—2 mm. late, sure, cu marginĭ dilute şi tomentóse, cele exterióre acutiuscule, cele interióre fórte acute. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră roşŭ-striate.

Acéstă specie e caracteristică prin foile scurte cu perĭ setaceĭ, prin tulpina elegantă şi prin capituliĭ proporţionalmente maĭ micĭ.

Indicată ca provenitóre în Transilvania, însă fără localitate specială.

Var. **H. multisetum** (**H. Hoppeanum** III. Macranthum. Subsp. multisetum Naeg. et Pet. op. c. p. 126.) Rhizoma scurtă, fórte îngroşată. Inovaţiunea prin puţinĭ stolonĭ scurţĭ şi îngroşaţĭ, cu foĭ maĭ marĭ şi indesuite. *Scapŭ* 1, de 20 cm. înaltŭ, gracilŭ, cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ şi în partea superióră şi cu perĭ glanduliferĭ fórte numeroşĭ, în jos până la basă destulŭ de numeroşĭ, *fără perĭ simpli.* Foile rosulare lanceolate, obtusiuscule, maĭ adese-orĭ apiculate (uscate), gălbiniŭ-verḑĭ, cu perĭ simpli fórte numeroşĭ, cam setaceĭ, de 4—5 mm. lungĭ, iară pre cea inferióră velutinŭ-albŭ-tomentóse. *Involucrulŭ* de 9.5 mm. lungŭ, globosŭ, suriŭ-tomentosŭ şi cu perĭ glanduliferĭ numeroşĭ, *fără perĭ simpli*, — foliolele sale de 1.5 mm. late, obscure, cu marginĭ înguste dilute şi aprópe neacoperite de perĭ stelaţĭ, cele exterióre obtusiuscule, cele interióre acute. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră puţinŭ roşŭ-striate.

Indicată proveninţa în Transilvania, însă fără localitate specială.

După H. Pilosella (inclusire Peleterianum şi Hoppeanum.)

H. pachilodes n. sp. = H. Peleterianum — Pilosella, subsp. longisquamum Naeg. et Pet. op. c. p. 180. H. pachilodŭ. Rhizoma maĭ mulţŭ maĭ puţinŭ elongată, maĭ multŭ maĭ puţinŭ îngroşată. Inovaţiunea prin stolonĭ elongaţĭ şi cam îngroşaţĭ, cu foĭ maĭ laxŭ-inserte şi decrescente. Scapĭ 3, de circa 17 cm. înalţĭ, puţinŭ îngroşaţĭ, suriŭ-tomentoşĭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ şi diluţĭ, de 3 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră numeroşĭ, maĭ în jos tare împuţinaţĭ. Foile rosulare oblongŭ-spatulate, acutiuscule, pre pagina inferióră albŭ-tomentóse, iară pre cea superióră cu perĭ simpli subnumeroşĭ, stricţĭ, de 6—8 mm. lungĭ. Involucrulŭ de 14 mm

lungŭ, subrotundŭ, surŭ-tomentosŭ, cu perĭ simpli numeroşĭ, cam obscurĭ, de 2 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ tare imputinaţĭ, — *foliólele* sale de 1.5 mm. late, *lungŭ-acuminate*, obscure, cu marginĭ late dilute şi neacoperite de perĭ stelaţĭ. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră nestriate.

Se deosebesce de *H. Pilosella* maĭ alesŭ prin foliolele involucruluĭ lungŭ-acuminate.

Pre teritoriulŭ din jurulŭ urbeĭ Braşovŭ.

B. FURCATA

Tulpina la mijlocŭ, orĭ sub 1/3 parte superióră furcată.

H. stoloniflorum W. K. Pl. rar Hung. 1802—1812, p. 303, t. 273, non Koch Syn. = H. flagellare Willd. (**H. Pilosella** × **aurantiacum** Aschers. Fl. Brdbg. 1864, 394. — **H. fulgidum** Rchb. f. Deutschl. Fl. 19, 1860, p. 67, f. 1. et t. 129 f. 1.) H. stoloniflorŭ. Rhizoma orizontală, orĭ puţinŭ oblică, scurtă până subelongată, cam îngroşată. Inovaţiunea prin stolonĭ elongaţĭ, gracilĭ, cu foĭ laxŭ-inserte şi succesivŭ decrescente. Tulpina de 20—25 cm. înaltă, gracilă, orĭ puţinŭ îngroşată, cam ascendentă, în partea superióră surŭ-tomentósă, în cea inferióră cu numeroşĭ perĭ stelaţĭ, apoĭ şi cu perĭ simpli subnumeroşĭ, de 3—5 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ dispersĭ. Inflorescenţia furcată. Acladiulŭ — cu 1/5—1/2 (—5/6) parte a tulpineĭ. Foile rosulare oblongŭ-eliptice, orĭ obovatŭ-oblongĭ, până lanceolate, obtuse, mucronate, cele interióre acute, palidŭ-verḑĭ, pre pagina inferióră suriŭ-verḑĭ, pre ambele pagine cu perĭ simpli dispersĭ, de 3—4 mm. lungĭ, pre cea superióră stricţĭ, pre marginĭ destulŭ de numeroşĭ; pre tulpină 1 fóie tare aprópe de basă. Involucrulŭ de 10—11 mm. lungŭ, globosŭ, orĭ şi ovalŭ, şi la basă rotundatŭ, cu perĭ stelaţĭ destulŭ de numeroşĭ, cu perĭ glanduliferĭ încă destulŭ de numeroşĭ şi cu perĭ simpli numeroşĭ, periĭ cam obscurĭ, de 2—3 mm. lungĭ,— foliolele sale cam late, fórte acute, obscure, cu marginĭ înguste dilute. Pedunculiĭ cu perĭ glanduliferĭ fórte numeroşĭ. *Florile* (uscate) *aurantiace,* cele marginale pre pagina inferióră purpuriĭ.

Pre teritoriulŭ din jurulŭ urbeĭ Braşovŭ.

Var. **H. oligocephalum** Schur in sched. (**H. stoloniflorum** et var. **oligocephalum** Schur. Naeg. et Pet. op. c. p. 325.) Rhizoma orizontală, orĭ puţinŭ oblică, scurtă, orĭ subelongată, cam îngroşată. Inovaţiunea prin stolonĭ elongaţĭ şi fórte subtilĭ, cu foĭ laxŭ-inserte şi succesivŭ-decrescente. Tulpina de 12—30 cm. înaltă, gracilă, ascendentă, cu perĭ stelaţĭ subnumeroşĭ, cu perĭ simpli numeroşĭ, obscurĭ orĭ negri, de 3—5 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră fórte numeroşĭ, maĭ în jos dispersĭ. Inflorescenţia furcată.

Acladiulŭ de circa $^1/_4$ parte a tulpineĭ. Ramiĭ ord. II 1—2. Capituliĭ 2—3 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolate, acute, dilute-verḑĭ, pre pagina inferióră cu perĭ stelaţĭ (dispersĭ până) numeroşĭ, apoĭ pre ambele pagine cu perĭ simpli destulŭ de numeroşĭ, pre cea superióră cam stricţĭ, de 3—4 mm. lungĭ, pre marginĭ de 2 mm. lungĭ; pre tulpină 1 fóie în $^1/_6$ parte inferióră. Involucrulŭ de 10.5 mm. lungŭ, ovalŭ, la basă rotundatŭ, cu perĭ stelaţĭ subnumeroşĭ, cu perĭ simpli numeroşĭ, obscurĭ, orĭ negri, de 2—2.5 mm. lungĭ şi cu puţinĭ perĭ glanduliferĭ,—foliolele sale destulŭ de înguste, acute, negre, aprópe fără marginĭ dilute. Peduncuilĭ surŭ-tomentoşĭ şi cu perĭ simpli fórte numeroşĭ. *Florile* (la exemplarele maĭ vechĭ din erbariŭ) *aurantiace,* cele marginale pre pagina inferióră purpuriĭ

Pre munţiĭ Bârseĭ, în vecinătate cu urbea Braşovŭ.

Var. **H. Hornungianum** Schur in sched. sec. Gris. (**H. oligocephalum formosum** et **stoloniflorum coronense** Schur in sched. — **H. stoloniflorum**. Subsp. lividisquamum Naeg. et Pet. op. c. p. 326.) Rhizoma orizontală, orĭ puţin oblică, scurtă până subelongată, cam îngroşată. Inovaţiunea prin stolonĭ tare elongaţĭ şi fórte subtilĭ, cu foĭ laxŭ-inserte şi succesivŭ decrescente. Tulpina de 22—30 cm. înaltă, subtilă, cam debilă, ascendentă, aprópe suriŭ-tomentósă, cu perĭ simpli diluţĭ, dispersĭ, de 2—3 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră dispersĭ, maĭ în jos fórte împuţinaţĭ, până lipsindŭ. Inflorescenţia furcată. Acladiulŭ = cu a $^1/_6$—$^1/_3$ parte a tulpineĭ. Ramiĭ ord. II 0—1. Capituliĭ 1—2 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolate şi oblongŭ-lanceolate, acutiuscule şi acute, puţinŭ glaucescente, pre pagina inferióră suriŭ-verde-tomentóse, până numaĭ cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ, apoĭ pre ambele pagine cu perĭ simpli diluţĭ, dispersĭ, de 4—5 mm. lungĭ, pre pagina superióră stricţĭ, pre marginĭ subnumeroşĭ, de 2—3 mm. lungĭ; pre tulpină 1 fóie la basă. Involucrulŭ de 9—10 mm. lungŭ, ovalŭ, la basă rotundatŭ, cu perĭ stelaţĭ fórte numeroşĭ, cu perĭ simpli diluţĭ de 1—2 mm. lungĭ, numeroşĭ şi cu perĭ glanduliferĭ subnumeroşĭ, — foliolele sale aprópe înguste, acute, palidŭ-verḑĭ, puţinŭ suriĭ, cu marginĭ late dilute. Peduncuilĭ albineţŭ- orĭ surŭ-tomentoşĭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ şi cu perĭ glanduliferĭ numeroşĭ. Florile (uscate) galbine? Cele marginale pre pagina inferióră roşietecŭ-striate?

Pre teritoriulŭ din jurulŭ urbeĭ Braşovŭ.

Var. **H. versicolor** Schur En. Tr. 380. (**H. versicolor** et **stoloniflorum** var. **substoloniflorum** Schur in sched. — **H. stoloniflorum** subsp. Schurianum Naeg. et Pet. op. c. p. 326.) Rhizoma orizontală, orĭ puţinŭ oblică, scurtă. orĭ subelongată, cam îngroşată. Inovaţiunea prin stolonĭ tare elongaţĭ şi fórte subtilĭ, cu foĭ laxŭ-inserte şi succesivŭ decrescente. Tulpina de circa 17 cm. înaltă, debilă, cam ascendentă, simplă (nu furcată), în partea superióră surŭ-tomentósă, în jos cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ, cu perĭ glanduliferĭ

în partea superióră subnumeroşĭ, în jos dispersĭ, aprópe fără perĭ simpli. Foile rosulare oblongĭ, obtuse, glaucescente, pre pagina inferióră suriŭ-verḑĭ-tomentóse şi cu perĭ simpli dispersĭ şi moĭ, pre cea superióră cu perĭ simpli fórte dispersĭ, setaceĭ, de 5—6 mm. lungĭ,— pre tulpină fără foĭ. Involucrulŭ de 9 mm. lungŭ, globosŭ, cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ, cu perĭ simpli, obscurĭ, de 1 mm. lungĭ subnumeroşĭ şi cu perĭ glanduliferĭ încă subnumeroşĭ,—foliolele sale înguste, acute, sure, cu marginĭ înguste dilute. Florile aurantiace.

Pre teritoriulŭ din jurulŭ urbeĭ Braşovŭ.

Var. **H. meringophorum** = **H. stoloniflorum verum** Rehm. in sched. (**H. stoloniflorum** forma legitima Schur in sched. — **H. stoloniflorum.** Subsp. meringophorum Naeg. et Pet. op. c. p. 328.) Rhizoma orizontală, orĭ puţinŭ oblică, scurtă, orĭ subelongată, cam îngroşată. Inovaţiunea prin stolonĭ elongaţĭ şi puţinŭ îngroşaţĭ, cu foĭ laxŭ-inserte şi succesivŭ decrescente. Tulpina de 12—22 cm. înaltă, gracilă, aprópe erectă, surŭ-tomentósă, cu perĭ simpli numeroşĭ, de 3—4 mm. lungĭ, în partea superióră negri, în cea inferióră obscurĭ şi cu perĭ glanduliferĭ împuţinaţĭ, în jos lipsindŭ. Inflorescenţia furcată. Acladiulŭ = cu $^1/_5$ — $^1/_2$ parte a tulpineĭ. Ramiĭ ord. II 1 — 2. Capituliĭ 2 — 4 la numĕrŭ. Foile rosulare (puţinŭ oblongŭ-) lanceolate, obtusiuscule, orĭ acutiuscule, verḑĭ, pre pagina inferióră suriŭ- aprópe surŭ-tomentóse şi cu perĭ simpli pre ambele pagine maĭ multŭ maĭ puţinŭ numeroşĭ, pre pagina superióră setaceĭ, orĭ stricţĭ, de 2.5 — 4 mm. lungĭ, pre marginĭ subnumeroşĭ, de 2 mm. lungĭ,—pre tulpina 1 fóie în a $^1/_5$ parte inferióră. Involucrulŭ de 6.5—8 mm. lungŭ, globosŭ şi la basă truncatŭ, orĭ ovalŭ şi la basă rotundatŭ, cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ, cu perĭ simpli fórte numeroşĭ, negri, până cam diluţĭ, de 2 — 2.5 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ împuţinaţĭ, — foliolele sale înguste, acute, negre, maĭ fără marginĭ — orĭ numaĭ puţinŭ dilute. Pedunculiĭ albineţŭ-tomentoşĭ, cu perĭ simpli fórte numeroşĭ şi cu perĭ glanduliferĭ încă fórte numeroşĭ. Florile aurantiace, cele marginale pre pagina inferióră purpuriĭ.

Indicată proveninţa în Transilvania, însă fără localitate specială.

După H. bifurcum M.B.

H. brachiatum Bertol. (ined.) in DC. Fl. Fr. II, 1815, 442. = florentinum v. magyaricum -- Pilosella. Naeg. et Pet. op. c. p. 610. (**H. acutifolium** Gris. Rev. 1852, 6. — **H. bifurcum** β. **minus** Neilr. Fl. v. Wien, 1846, 287.— **H. bifurcum** β. **pilosellinum** Doell. Fl. Bad. II, 1862, 864. — **H. hybridum** Gaud. Fl. Helv. V, 1829, 74. — **H. flagellare** Rchb. Fl. Germ. exc. 1830, 261. — **H. pilosellinum** Gr. et Godr. Fl. Fr. II, 1850, 346. — **H. præaltum**—

Pilosella Wimm. Fl. Schles. III, Aufl. 1857, 319. — **H. Pilosella** × **præaltum** Aschers, Fl. Brdbg. 1864, 392.) H. brachiatŭ. Rhizoma verticală până orizontală. Inovaţiunea prin maĭ mulţĭ stolonĭ suprateraneĭ, maĭ multŭ maĭ puţinŭ elongaţĭ, cu foĭ de comunŭ depărtate, micĭ, succesivŭ decrescente. Tulpina ascendentă orĭ erectă, gracilă orĭ subtilă. Inflorescenţia maĭ sus maĭ profundŭ furcată. Ramiĭ ord. II (0—) 1 — 3 (—5) fórte depărtaţĭ, erectŭ-patenţĭ, iarăşĭ furcaţĭ. Capituliĭ (1—) 2—5 (—12) la numĕrŭ. Foile rosulare pre timpulŭ înfloririĭ 4—10, lanceolate, până oblongĭ, orĭ subspatulate, arare-orĭ până eliptice, glaucescente, orĭ glauce, — pre tulpină 0—1 fóie insertă în $^1/_3$ parte. Involucrulŭ de (6—) 7—10 (—11) mm. lungŭ, foliolele sale acute, sure, până negriciόse, cu marginĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ dilute. Periĭ simpli fórte diversĭ, pre involucru şi pre tulpină numeroşĭ, până lipsindŭ, scurţĭ orĭ elongaţĭ, la foĭ pre pagina superióră subnumeroşĭ, până dispersĭ, rigiḑĭ, orĭ setaceĭ. Periĭ glanduliferĭ reciprocŭ evoluţĭ, nicĭ când lipsindŭ. Periĭ stelaţĭ pre involucru maĭ adese-orĭ fórte numeroşĭ, până formândŭ unŭ tomentŭ, la foĭ pre pagina inferióră totŭ aşà, arare-orĭ maĭ împuţinaţĭ. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră concolore, orĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ roşŭ-striate.

Acesta e caracterulŭ generalŭ alŭ specieĭ, din care în Transilvania provinŭ varietăţile următóre:

Var. **H. Villarsii**. Schultz in Fl. 1861, 35. (**Pilosella Villarsii** Sz. Sz. in Fl. 1862, 424. — **H. brachiatum** Bert. in DC. Fl. Fr. II, 1815, 442. Subsp. Villarsii Naeg. et Pet. op. c. p. 616.) Rhizoma verticală, până orizontală, scurtă, orĭ elongată, îngroşată, orĭ gracilă. Inovaţiunea prin maĭ mulţĭ stolonĭ elongaţĭ şi gracilĭ, cu foĭ maĭ adese-orĭ depărtate, micĭ şi succesivŭ decrescente. *Tulpina* de 13—22 cm. înaltă, gracilă, maĭ multŭ maĭ puţinŭ ascendentă, *sus-furcată*, în partea superióră surŭ-tomentósă, în cea inferióră cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ, — cu perĭ simpli fórte dispersĭ, de 1—2.5 mm. lungĭ, şi cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră subnumeroşĭ, maĭ în jos. până la mijlocŭ împuţinaţĭ. Acladiulŭ = cu a $^1/_8$—$^1/_5$ parte a tulpineĭ Ramiĭ ord. II (1—) 2—3, fórte depărtaţĭ. Capituliĭ 2—5 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolate, acute, glauce, pre pagina inferióră surŭ-verde — până suriŭ-tomentóse, pre cea superióră cu perĭ simpli dispersĭ, setaceĭ, de 3 — 4 mm. lungĭ, — pre tulpină 0 — 1 fóie mică în jumĕtatea inferióră. Involucrulŭ de 8.5—9 mm. lungŭ, ovalŭ, la basă rotundatŭ, surŭ-tomentosŭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ, cam obscurĭ, de 1—1.5 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ destulŭ de numeroşĭ, — foliolele sale cam late, acute, obscurŭ-sure, cu marginĭ late dilute şi acoperite cu perĭ stelaţĭ tare împuţinaţĭ. *Florile* deschisŭ-galbine, *tóte tubulóse*, cele marginale pre pagina inferióră nestriate.

Pre teritoriulŭ opiduluĭ Năseudŭ şi alŭ urbeĭ Cluşŭ.

Var. **H. pieniakense** Rehmann in Ö. b. Z. 1873, p. 110 et in sched. (**H. brachiatum**. Grex Brachiatum. Subsp. pieniakense Naeg. et Pet. op. c. p. 626.) Rhizoma verticală, până orizontală, scurtă, orĭ elongată, îngroșată orĭ gracilă. Inovaţiunea prin maĭ mulţĭ stolonĭ elongaţĭ şi subtilĭ, cu foĭ maĭ adese-orĭ depărtate, micĭ şi succesivŭ decrescente. Tulpina de 18—32 cm. înaltă, subtilă, maĭ multŭ maĭ puţinŭ erectă, furcată, în partea superióră surŭ-tomentósă, cu perĭ simpli dispersĭ, de 3—6 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră dispersĭ, în cea inferióră fórte împuţinaţĭ. Acladiulŭ = cu $^1/_4$—$^1/_1$ parte a tulpineĭ. Ramiĭ ord. II 0—1. Capituliĭ 1—3 la numĕrŭ. Foile rosulare cam spatulatŭ-lanceolate, până îngustŭ lanceolate, acutiuscule, până acute, glauce, pre pagina inferióră surŭ-tomentóse, pre cea superióră cu perĭ simpli cam dispersĭ, stricţĭ, de 2—3 mm. lungĭ, — pre tulpină 1 fóie în a $^1/_3$ parte inferióră. Involucrulŭ de 7.5—8 mm. lungŭ, cilindriformŭ, cu basa produsă în pedunculŭ, suriŭ-tomentosŭ, cu perĭ glanduliferĭ numeroşĭ, fără perĭ simpli, — foliolele sale înguste, acute, sure, cu marginĭ înguste dilute şi neacoperite de perĭ stelaţĭ. Florile cam deschisŭ-galbine, cele marginale pre pagina inferióră fórte puţinŭ şi numaĭ la vĕrfŭ roşieticŭ-striate.

Pre teritoriulŭ comuneĭ Cinadia. (Scholten.)

Var. **H. flagelliflorum** Schur teste Csato in sched. (**H. brachiatum** a. **flagelliflorum** Schur En. Tr. 381. — **H. brachiatum**. Grex Brachiatum. Subsp. flagelliflorum Schur Naeg. et Pet. op. c. p. 630.) Rhizoma verticală, până orizontală, scurtă, orĭ elongată, îngroșată, orĭ gracilă. Inovaţiunea prin maĭ mulţĭ stolonĭ elongaţĭ gracilĭ, orĭ şi puţinŭ îngroşaţĭ, cu perĭ simpli fórte numeroşĭ, stricţĭ şi lungĭ, cu foĭ maĭ adese-orĭ depărtate, micĭ şi succesivŭ decrescente. *Aceştĭ stolonĭ sunt de multe orĭ la vêrfŭ florigerĭ.* Tulpina de 30—31 cm. înaltă, gracilă, erectă, furcată, cu perĭ simpli dispersĭ, diluţĭ, la basă negri, de 3—4 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ, în partea superióră destulŭ de numeroşĭ, în cea inferióră fórte dispersĭ şi cu perĭ stelaţĭ subnumeroşĭ, orĭ aprópe dispersĭ. Acladiulŭ = cu $^1/_{10}$ — $^1/_4$ parte a tulpineĭ. Ramiĭ ord. II 2, fórte depărtaţĭ. Capituliĭ 3—4 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolate şi lanceolatŭ-lineare, acute, până fórte acute, glauce, pre pagina inferióră cu perĭ stelaţĭ dispersĭ, pre cea superióră cu perĭ simpli subnumeroşĭ, până dispersĭ, setaceĭ, de 4—6 mm. lungĭ,—pre tulpină 1 fóie în a $^1/_3$ parte inferióră. Involucrulŭ de 10 mm. lungŭ, latŭ-globosŭ, cu perĭ stelaţĭ destulŭ de numeroşĭ şi cu perĭ glanduliferĭ fórte lungĭ şi numeroşĭ,—foliolele sale destulŭ de late, acute, negre, cu marginĭ dilute şi neacoperite de perĭ stelaţĭ. Pedunculiĭ surŭ-tomentoşĭ. Florile deschisŭ-galbine, cele marginale pre pagina inferióră nestriate.

Pre teritoriulŭ opiduluĭ Aiudŭ, apoĭ după Schur l. c. și pre pratulŭ numitŭ alŭ luĭ Bruckenthal la Sibiiŭ.

După H. furcatum Hoppe.

H. auriculiforme Fries Symb. 1848, 7. (**H. Auriculo-Pilosella** Schultz Arch. 1854, 7. — **H. auriculiforme.** Grex Auriculiforme. Subsp. auriculiforme Naeg et Pet. op. c. p. 232.) H. auriculiformŭ. Rhizoma orizontală, orĭ suboblică, scurtă, orĭ elongată, subtilă, până cam îngroșată. Inovațiunea prin stolonĭ scurțĭ, cam îngroșațĭ, orĭ și puținŭ elongațĭ și maĭ subtilĭ, cu foĭ depărtate decrescente orĭ și increscente. Une-orĭ lipsescŭ aceștĭ stolonĭ. Tulpina maĭ multŭ maĭ puținŭ ascendentă, de 5—13 cm. înaltă, subtilă, furcată, în partea superióră surŭ-tomentósă, în jos suriŭ-tomentósă, până munită numaĭ cu perĭ stelațĭ dispersĭ, apoĭ cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră fórte numeroșĭ, în jos subnumeroșĭ, orĭ numaĭ dispersĭ, fără perĭ simpli. Acladiulŭ = cu $^1/_5$ — $^1/_4$ parte a tulpineĭ. Ramiĭ ord. II 1, până puținĭ, suprafastigiațĭ. Foile rosulare îngustŭ- orĭ linearŭ-lanceolate, acute, puțin glaucescente, pre pagina inferióră verde-surŭ-tomentóse, pre cea superióră cu perĭ simpli, cam stricțĭ, de 4—5 mm. lungĭ, dispersĭ, până destulŭ de numeroșĭ, pre tulpină adese-orĭ 1 fóie mică. Involucrulŭ de 6 — 7 mm. lungŭ, cam ovalŭ, cu perĭ stelațĭ subnumeroșĭ, cu perĭ glanduliferĭ numeroșĭ și fără perĭ simpli, — foliolele sale înguste, sure, acute, cu marginĭ late dilute și neacoperite de perĭ stelațĭ. Florile galbine, cele marginale pre pagina inferióră nestriate, orĭ și roșŭ-striate.

Pre localitățĭ petróse saŭ stâncóse, în reg. subalpină în sudulŭ Transilvanieĭ.

H. germanicum n. sp. = (**florentinum—Pilosella**)—**cymosum.** Naeg. et Pet. op. c. p. 728. (**H. Hungaricum** = **Bauhini** × **Pilosella**. Simk. in Simonk. En. Tr. p. 365.) H. germanicŭ. Rhizoma verticală, orĭ oblică, scurtă, îngroșată. Inovațiunea prin rosule sessile, orĭ adese orĭ și prin stolonĭ elongațĭ, gracilĭ orĭ maĭ îngroșațĭ, cu foĭ cam depărtate, micĭ și decrescente. Tulpina erectă, de 25—75 cm. înaltă, maĭ multŭ maĭ puținŭ îngroșată, arare-orĭ gracilă, cu perĭ stelațĭ numeroșĭ, cu perĭ simpli adese-orĭ împuținațĭ și cu perĭ glanduliferĭ tare împuținațĭ, până lipsindŭ. Acladiulŭ de 7—50 mm. până = cu $^2/_3$ părțĭ a tulpineĭ. Inflorescenția laxŭ-paniculată, până maĭ multŭ maĭ puținŭ furcată, egalŭ- până suprafastigiată. Ramiĭ primarĭ 1—5, ceĭ superiorĭ maĭ apropiațĭ, ceĭ inferiorĭ, arare-orĭ toțĭ, depărtațĭ, spre vêrfŭ iarășĭ ramificațĭ. Capituliĭ 3—18 la numĕrŭ. Foile rosulare 3—8, oblongĭ, orĭ lanceolate, până sublineare, obtuse orĭ acute, maĭ multŭ maĭ puținŭ glaucescente, orĭ și galbine verḑĭ, până la 20 cm. lungĭ, pre pagina inferióră cu perĭ ste-

laţĭ numeroşĭ, maĭ adese-orĭ formândŭ unŭ tomentŭ, cu perĭ simpli pre pagina superióră dispersĭ, până maĭ multŭ maĭ puţin numeroşĭ, rigiḑĭ, orĭ setaceĭ, subelongaţĭ ; — pre tulpină 1—3 foĭ variabilŭ inserte. Involucrulŭ de 7—9 mm. lungŭ, maĭ multŭ maĭ puţinŭ ovatŭ, orĭ cilindriformŭ, cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ şi cu perĭ glanduliferĭ subnumeroşĭ, până numeroşĭ, — foliolele sale cam late, acute, obscure, cu marginĭ dilute. Pedunculĭ tomentoşĭ. Florile galbine, cele marginale maĭ adese-orĭ nestriate.

Prin locurĭ de păşunĭ şi de fênaţŭ, şi prin poienĭ, cu deosebire în reg. inferióră până montană în întrégă Transilvania.

C. THYRSOIDEA

Ramificaţia la vêrfulŭ tulpineĭ contrasŭ-paniculată, laxŭ-paniculată, umbeliformă până susfurcată.

După H. Auricula (L) Lam. et DC.

H. spathophyllum n. sp. = **collinum** — **Auricula** Naeg. et Pet. op. c. p. 386. (**H. Nassodense** = **Auricula** × **pratense** Simk. En. Fl. Tr. 366. — **H. Auricula** × **pratense** et **pratense** — **Auricula** Porcius Distr. Năs. non Schultz Arch. 1854, 9. = **H. floribundum** Wimm. et Gr. Fl. Siles.) H. cu foĭ spatulate. Rhizoma orizontală, orĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ oblică, subelongată şi cam îngroşată. Inovaţiunea prin stolonĭ supraleraneĭ, cu foĭ cam îndesuite şi maĭ marĭ, increscente, orĭ şi prin stolonĭ subteraneĭ. Tulpina erectă, orĭ ascendentă, dela 12 — 40 cm. înaltă, cu perĭ simpli maĭ rarĭ, maĭ îndesuiţĭ, cu perĭ stelaţĭ, în partea superióră maĭ numeroşĭ, în cea inferióră maĭ împuţinaţĭ, apoĭ şi cu perĭ glanduliferĭ maĭ împuţinaţĭ. Inflorescenţia paniculată, în partea superióră de comunŭ umbeliformă. Acladiulŭ de 3—10 mm. lungŭ. Capituliĭ 5—20 la numĕrŭ. *Foile* rosulare maĭ multŭ maĭ puţin spatulate, spatulatŭ-lanceolate, orĭ oblongĭ, rotundatŭ-obtuse, de comunŭ glauce, şi maĭ marĭ ca cele dela *H. Auricula*, *pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ cu perĭ simpli maĭ multŭ maĭ puţinŭ îndesuiţĭ,* apoĭ une-orĭ şi cu perĭ stelaţĭ dispersĭ, arare-orĭ şi pre întréga faţă cu puţinĭ perĭ simpli, pre pagina superióră de totŭ glabre, pre marginĭ cu deosebire către basă încă cu perĭ simpli cam îndesuitŭ ciliate. Pre tulpină 1—2 foĭ în jumĕtatea inferióră. Involucrulŭ de 6—8.5 mm. lungŭ, cu perĭ simpli maĭ multŭ maĭ puţinŭ numeroşĭ, cu perĭ glanduliferĭ numeroşĭ şi cu perĭ stelaţĭ împuţinaţĭ. Pedunculiĭ tomentoşĭ şi cu numeroşĭ perĭ glanduliferĭ. Florile maĭ deschisŭ- orĭ de comunŭ maĭ intensivŭ-galbine, cele marginale une orĭ pre pagina inferióră spre vêrfŭ cam roşietecŭ striate.

Pre localităţĭ erbóse, în reg. montană şi în societate cu *H. Auricula* şi *H. collinum* Gochn. (=*pratense* Tausch.)

Unele specimine se apropie maĭ tare de *H. Auricula,* altele iarăşĭ de *H. collinum* Gochn.

Var. **H. Csatoi** Naeg. et Pet. op. c. p. 393. H. luĭ Csato. Rhizoma orizontală, orĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ oblică, subelongată. Inovaţiunea prin stolonĭ suprateraneĭ elongaţĭ şi fórte gracilĭ, cu foĭ cam marĭ şi cam îndesuite, increscente. Tulpina de 28—40 cm. înaltă, fórte gracilă, erectă, cu perĭ simpli, în partea superióră dispersĭ şi obscurĭ, în jos diluţĭ, de 3—4 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră solitarĭ, orĭ lipsindŭ şi cu perĭ stelaţĭ împuţinaţĭ, până lipsindŭ. Inflorescenţia umbeliformă, în partea inferióră cam laxă. Acladiulŭ de 3—4 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 2—3, îndesuiţĭ. Capituliĭ 3—6 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolate, până îngustŭ lanceolate, acute, glauce, pre pagina inferióră numaĭ la nervulŭ mediŭ şi pre marginĭ cu perĭ simpli subnumeroşĭ, fără perĭ stelaţĭ. Involucrulŭ de 7 mm. lungŭ, ovalŭ, cu perĭ simpli numeroşĭ, diluţĭ, de 2.5 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ împuţinaţĭ, şi cu perĭ stelaţĭ încă împuţinaţĭ, — foliolele sale înguste, acutiuscule, negre, cu marginĭ albineţe. Peduncululĭ surŭ-tomentoşĭ, cu perĭ simpli şi şi cu perĭ glanduliferĭ împuţinaţĭ. Florile galbine.

Pre teritoriulŭ comuneĭ Mercurea (leg. Csato.)

H. Fussianum Schur En Tr. 384. Fuss Fl. Tr. 400. (**H. Pavichii** Heuff. in Fl. 1853, 618. **H. florentinum * Pavichii** Fries Epicr. 30 p. — **H. piloselloides** Gris. Rev. 12 p. non Vill. Hist. pl. Dauph. — **Pilosella Fussiana** Sz. Sz. in Fl. 1862, 427. — **H. astolonum** Vuk. Hier. Croat. 1858, 19 p. Naeg. et Pet. op. c. p. 525.) H. luĭ Fuss. Rhizoma verticală. Inovaţiunea prin rosule sessile, prin urmare stoloniĭ lipsescŭ. Tulpina de 22—50 cm. înaltă, subtilă, orĭ gracilă, în zigzagŭ flexuósă, erectă, de totŭ glabră. *Inflorescenţia fórte laxă*, paniculată, squarósă, supra-fastigiată. Acladiulŭ de 10—35 mm. lungŭ. *Ramiĭ* ord. II 3, până maĭ mulţĭ, *toţĭ depărtaţĭ*, subtilĭ. Capituliĭ (6—) 15—50 la numĕrŭ. Foile rosulare, cele exterióre spatulate, până lanceolate, rotundate, orĭ obtuse, cele interióre lineare, acute, glauce,— *pre tulpină 3—6 foĭ* inserte pre întréga tulpină, *semi-aplexicaule, orĭ cu basa lată sessile*, — foile rosulare exterióre pre pagina superióră cu perĭ simpli dispersĭ, setaceĭ, de 3—6 mm. lungĭ, cele interióre precum şi tóte foile tulpinale numaĭ pre marginĭ cu perĭ simpli dispersĭ, până subnumeroşĭ, de 4—6 mm. lungĭ, fără alt-felŭ de perĭ. Involucrulŭ de 5—5.5 mm. lungŭ, cilindriformŭ, cu perĭ simpli obscurĭ fórte împuţinaţĭ, până maĭ lipsindŭ, cu perĭ glanduliferĭ dispersĭ, până subnumeroşĭ, şi cu perĭ stelaţĭ numaĭ la basă fórte împuţinaţĭ, orĭ apróре lipsindŭ, — foliolele sale cam late, ob-

tusiuscule, verḑĭ-sure, cu marginĭ late verḑĭ-albineţe. Pedunculiĭ cu perĭ glanduliferĭ, celŭ multŭ în partea superióră solitarĭ, fără perĭ simpli şi stelaţĭ. Florile galbine. Stoloniĭ suprateraneĭ lipsescŭ. (S'ar păré totuşĭ a puté proveni une-orĭ stolonĭ scurţĭ şi subtilĭ subteraneĭ).

In ţinuturĭ muntóse prin văĭ cu stâncĭ şi cu pădurĭ în partea sudică a Transilvanieĭ.

Observare la **H. præaltum** Koch.

Naegeli et Peter in op. c. aŭ separatŭ cu totulŭ var. α. de var. β. γ. δ. ε. şi ζ.

Var. α. **florentinum** Koch e tractată specialŭ sub numirea colectivă: *H. florentinum* All.

Var. β. **Bauhini**, — γ. *fallax*, — δ. *decipiens*, — şi ζ. *setosum* Koch le-aŭ subsumatŭ la numirea: *H. magyaricum* n. sp. sens. ampl.

Var. ε **hirsutum** Koch e tractată specialŭ sub numirea: *H. calodon* Tausch (florentinum-echioides).

A. **H. florentinum** All. consistă din *plante fără stolonĭ,* cu foĭ tulpinale, carĭ nicĭ sunt la basa lorŭ maĭ late, nicĭ semi-amplexicaule, (prin ce se deosibescŭ de *H. Fussianum*). Une-orĭ emitŭ din rădĕcină două orĭ maĭ multe tulpine laterale, munite cu foĭ.

B. **H. magyaricum** n. sp. sens. ampl. consistă din *plante ce posedŭ stolonĭ* elongaţĭ suprateraneĭ.

A. Florentina.
Fără stolonĭ.

H. florentinum All. Ped. 1785, 213 sens. amplo. Naeg. et Pet. op. c. p. 526. H. florentinŭ. Rhizoma verticală, scurtă, grósă, orĭ numaĭ îngroşată. Inovaţiunea numaĭ prin rosule sessile (nu pedunculate). Tulpina de 30—80 cm înaltă, erectă, gracilă, până maĭ îngroşată, maĭ adese-orĭ strictă, cu perĭ simpli împuţinaţĭ, stricţĭ, orĭ setaceĭ, cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră maĭ împuţinaţĭ, până lipsindŭ, totŭ asemenea şi cu perĭ stelaţĭ. Inflorescenţia paniculată, une-orĭ de totŭ- orĭ şi numaĭ în partea superióră umbeliformă, egalŭ fastigiată, orĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ suprafastigiată. Acladiulŭ de puţinĭ până la 30 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II până la 12, ceĭ superiorĭ apropiaţĭ, celŭ inferiorŭ, orĭ ceĭ inferiorĭ, arare-orĭ toţĭ maĭ depărtaţĭ. Foile rosulare maĭ puţine maĭ multe (până la 20), cele exterióre maĭ adese-orĭ spatulate, rotundate, orĭ obtuse, cele-lalte maĭ multŭ maĭ puţinŭ lanceolate, până lineare, acute, glauce, orĭ glaucescente, cu perĭ simpli pre foile exterióre ale rosuleĭ maĭ numeroşĭ decât pre cele interióre, pre acestea maĭ adese-orĭ numaĭ pre marginĭ, şi pre pagina inferióră la

nervulŭ mediŭ maĭ adese-orĭ setaceĭ şi lungĭ, cu perĭ stelaţĭ pre pagina superióră maĭ tot-deauna lipsindŭ, pre cea inferióră încă aprópe lipsindŭ, până disperşĭ (orĭ une-orĭ şi subnumeroşĭ), fără perĭ glanduliferĭ, — pre tulpină 1—3 foĭ până la $^2/_3$ părţĭ, spre partea superióră repede descrescente. Involucrulŭ de 5—7 (—8.5) mm. lungŭ, cilindriformŭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ, obscurĭ, orĭ diluţĭ, orĭ şi lipsindŭ, cu perĭ glanduliferĭ numeroşĭ şi cu perĭ stelaţĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ numeroşĭ, până formândŭ şi unŭ tomentŭ, — foliolele sale înguste, până cam late, acute, orĭ obtusiuscule, obscure, până negre, aprópe fără marginĭ dilute, orĭ şi cu marginĭ late dilute. Pedunculiĭ surŭ-tomentoşĭ, orĭ şi fără perĭ stelaţĭ, saŭ împuţinaţĭ. Florile maĭ deschisŭ- orĭ maĭ obscurŭ-galbine, cele marginale pre pagina inferióră nestriate. Stiliĭ concolorĭ.

Pentru orientare urméză aci o tabelă analitică despre formele principale, ce provinŭ în Europa medie.

Inflorescenţia maĭ multŭ maĭ puţinŭ determinată, prin urmare tulpina de comunŭ simplă, ramiĭ ord. II cam indesuiţĭ, celŭ multŭ 1—2 dintre ceĭ infimĭ maĭ depărtaţĭ.
- Inflorescenţia paniculată.
  - Pedunculiĭ surŭ-tomentoşĭ, orĭ cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ.
    - Pedunculiĭ îngroşaţĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ.
      - Foliolele involucruluĭ cu marginĭ înguste dilute, orĭ aprópe fără marginĭ dilute.
        - Planta fórte robustă. Involucrulŭ mediocru-pĕrosŭ. Foile spatulatŭ-lanceolate . . . . **Ingens.**
        - Planta maĭ gracilă. Involucrulŭ fără perĭ simpli, cu numeroşĭ perĭ glanduliferĭ. Foile lanceolate, orĭ linearŭ-lanceolate . . . . . **Obscurum.**
      - Foliolele involucruluĭ cu marginĭ late dilute, prin urmare involucrulŭ maĭ dilutŭ.
        - Involucrulŭ maĭ adese-orĭ cu perĭ simpli.
          - Bract. obscure, orĭ numaĭ maĭ puţinŭ dilute. **Præaltum.**
        - Involucrulŭ de comunŭ fără perĭ simpli.
          - Bracteele albineţe, orĭ cu marginĭ fórte late dilute . . . . **Albidobracteatnm.**
    - Pedunculiĭ gracilĭ orĭ subtilĭ.
      - Foile rosulare pre pagina inferióră maĭ multŭ maĭ puţinŭ fără perĭ stelaţĭ.
        - Involucrulŭ dilutŭ, orĭ obscurŭ, maĭ adese-orĭ fără perĭ simpli.
        - Rosula basilară consistentă din puţine foĭ, foile maĭ multŭ maĭ puţinŭ lanceolate . . . . **Poliocladum.** part.
        - Rosula basilară consistentă din foĭ numeróse.
      - Foile maĭ multŭ maĭ puţinŭ spatulate . . . . **Cuneense.** part.

Foile rosulare pre pagina inferióră cu perĭ stelațĭ subnumeroșĭ.
Involucrulŭ obscurŭ. Foliolele involucruluĭ cu marginĭ înguste dilute. Pedunculiĭ tomentoșĭ. Foile lanceolate, orĭ spatulate . **Floccosum.**
Pedunculiĭ cu puținŭ perĭ stelațĭ, până lipsindŭ.
Pedunculiĭ îngroșațĭ.
Involucrulŭ cu perĭ simpli, obscurŭ . . . **Efloccosum.**
Pedunculiĭ subtilĭ.
Foliolele involucruluĭ cu marginĭ dilute, orĭ însușĭ involucrulŭ dilutŭ.
Rosula basilară consistentă din foĭ numeróse.
Foile maĭ multŭ maĭ puținŭ spatulate . . **Cuneense.** part.
Foile lanceolate . . . . **Lancifolium.**
Rosula basilară consistentă din puține foĭ. Involucrulŭ dilutŭ prin perĭ stelațĭ. Florile virgine maĭ multŭ maĭ puținŭ albŭ-tomentóse. Foile lineare . . . . **Nivigemmum.**
Involucrulŭ însușĭ obscurŭ.
Capituliĭ numeroșĭ, de 5—7 mm. lungĭ . . **Florentinum.**
Capituliĭ numaĭ 3—5, de 8 mm. lungĭ . . . **Gramineum.**
Inflorescenția (celŭ puținŭ în partea superióră) umbeliformă.
Pedunculiĭ tomentoșĭ.
Foliolele involucruluĭ de comunŭ fără perĭ simpli. Inflorescenția umbeliformă. Pedunculiĭ cam îngroșațĭ, până cam subtilĭ. Foile celŭ multŭ pre pagina inferióră cu puținĭ perĭ stelațĭ . . . . **Poliocladum.**
Foliolele involucruluĭ cu perĭ simpi. Inflorescenția subumbeliformă. Pedunculiĭ îngroșațĭ. Foile pre ambele pagine cu perĭ stelațĭ dispersĭ . . . . **Insigne.**
Pedunculiĭ cu puținĭ perĭ stelațĭ.
Foliolele involucruluĭ cu marginĭ maĭ multŭ maĭ puținŭ late dilute, maĭ adese-erĭ cu perĭ simpli. Inflorescenția multiradiată. Pedunculiĭ subsubtilĭ . . . . **Radiatum.**
Inflorescenția cincinósă, adică ramiĭ ord. II, precum și aĭ celor-lalțĭ ord. terminațĭ cu câte unŭ capitulŭ și munițĭ și cu câte unŭ ramŭ lateralŭ, ast-felŭ formândŭ unŭ sympodiu cincinosŭ. Pedunculiĭ subsubtilĭ cu puținĭ perĭ stelațĭ. Involucrulŭ maĭ multŭ maĭ puținŭ obscurŭ, cu saŭ fără perĭ simpli. Foile lanceolate . . . . **Pedunculare.**
Inflorescenția nedeterminată, ramiĭ ordinuluĭ II maĭ toțĭ, saŭ ceĭ maĭ mulțĭ depărtațĭ.

Involucrulŭ de 6—8 mm. lungŭ. Inflorescenţia laxŭ-paniculată.
Involucrulŭ obscurŭ, cu puţinĭ perĭ stelaţĭ, fără perĭ simpli, orĭ şi cu puţinĭ atarĭ perĭ, de 6—7 mm. lungŭ. Exteriorulŭ ca la **H. florentinum** sens. str. . . . . **Turcicum**
Involucrulŭ dilutŭ, cu puţinĭ perĭ stelaţĭ, fără perĭ simpli, orĭ şi cu puţinĭ atarĭ perĭ, de 7—8 mm. lungĭ. Exteriorulŭ ca la **H. præaltum** . . . **Longiceps.**
Involucrulŭ surŭ, tomentosŭ, cu fórte puţinĭ perĭ simpli, de 6—7 mm. lungŭ. Exteriorulŭ ca la **H. obscurum** . . . . **Polianthes.**
Involucrulŭ dilutŭ, cu perĭ stelaţĭ subnumeroşĭ, fără perĭ simpli, de 6—6.5 mm. lungŭ. Exteriorulŭ ca la **Cuneense** . . . . **Michelii.**
Involucrulŭ de 4—5 mm. lungŭ. Inflorescenţia în partea superióră maĭ adese-orĭ umbeliformă . . . **Polycephalum.**

H. obscurum Rchb. Fl. Germ. exc. 1830, 263. (**H. præaltum** var. **obscurum** Froel. in DC. Prodr. VII, 1838, 205. — **H. præaltum** α. **florentinum** forma pedunculis involucrisque pilis nigro-glandulosis. Koch Syn. — **H. florentinum**. Grex obscurum. Subspec. obscurum. Naeg. et Pet. op. c. p. 530.) H. obscurŭ. Tulpina de 35—70 cm. înaltă, cam îngroşată, până gracilă, cu perĭ simpli în partea inferióră împuţinaţĭ, stricţĭ, de 2—3 mm. lungĭ, în cea superióră lipsindŭ, apoĭ cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră subnumeroşĭ, până împuţinaţĭ, în cea inferióră dispersĭ, orĭ şi lipsindŭ, fără perĭ stelaţĭ. Inflorescenţia laxă, egalŭ fastigiată, orĭ şi puţinŭ suprafastigiată. Acladiulŭ de 6—8 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 5—6, ceĭ superiorĭ apropiaţĭ, ceĭ inferiorĭ puţinŭ depărtaţĭ. Capituliĭ 10—40 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolate, orĭ îngustŭ lanceolate, acute, glauce, cu perĭ simpli numaĭ pre marginĭ şi pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ dispersĭ, stricţĭ, de 4—6 mm. lungĭ, fără perĭ stelaţĭ şi glanduliferĭ, — pre tulpină 2—4 foĭ până la $^1/_3$ parte inferióră. Involucrulŭ de 6—7 mm. lungŭ, cilindriformŭ, cu perĭ glanduliferĭ fórte numeroşĭ şi cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ, orĭ subnumeroşĭ, fără perĭ simpli, — foliolele sale înguste, acute, negre, maĭ fără marginĭ dilute. Pedunculiĭ suriŭ- orĭ surŭ-tomentoşĭ şi cu perĭ glanduliferĭ numeroşĭ, fără perĭ simpli. Florile galbine. Stoloniĭ lipsescŭ, orĭ une-orĭ formândŭ tulpine laterale florigere.

La marginĭ de pădurĭ pre localităţĭ petróse saŭ stâncóse, şi pre localităţĭ arenóse în reg. inferióră şi montană.

B. Magyarica.

Cu stolonĭ.

H. magyaricum n. sp. Naeg. et Pet. op. c. p. 566, sensu amplo. (**H. Bauhini** Bess. Prim. Fl. Gal. Austr. II, 1809, 149. — **H. glaucescens** Bess. l. c. 159. — **H. piloselloides** Wallr. Sched. crit. I, 1822, 410. — **H. prææltum** var. stoloniferum Wallr. l. c. 412. — **H. prææltum** var. **decipiens** Doell Rhein. Fl. 1843, 523. — **H. prææltum** β. **flagellare** Neilr. Fl. v. Wien, 1846, 289. — **H. prææltum** var. **Bauhini** Gris. Rev. 1852, 13. — **H. prææltum** δ. **auriculoides** Gris. l. c. p. 13. — **H. filiferum** Rchb. f. exc. 1830, 262. — **H. florentinum I. prææltum** β. **stoloniferum** Gaud. Fl. Helv. V, 1829, 82. — **H. cymosum D. glaucescens** Monn. Essai, 1829, 21.) A. maghiaricŭ. Rhizoma verticală, orĭ oblică, scurtă, îngroşată. Inovaţiunea prin stolonĭ suprateraneĭ elongaţĭ până fórte elongaţĭ, stricţĭ şi subtilĭ, cu foĭ micĭ depărtate şi succesivŭ decrescente, arare-orĭ egalŭ de marĭ, orĭ puţinŭ increscente, apoĭ de odată şi prin rosule sessile. Tulpina de 30—80 cm. înaltă, erectă, subtilă, orĭ une-orĭ şi îngroşată, adese-orĭ rigidă. Inflorescenţia paniculată, glomerată, orĭ (celŭ puţinŭ maĭ tărḑiŭ) laxă, egalŭ-fastigiată, până tare suprafastigiată. Acladiulŭ de 3—30 (—50) mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II (2—) 4—8 (—12), ceĭ superiorĭ apropiaţĭ, până indesuiţĭ, ceĭ infimĭ maĭ adese-orĭ puţinŭ depărtaţĭ, toţĭ stricţĭ, subtilĭ, până cam îngroşaţĭ, oblicŭ-patenţĭ, arare-orĭ squaroşĭ. Capituliĭ împuţinaţĭ, până fórte numeroşĭ (până la 80). Foile rosulare 5—15, rigide, firme, glauce, cele exterióre tot-deauna relativŭ maĭ late şi maĭ obtuse decât cele interióre, aplecate spre forma spatulată, cele maĭ multe lanceolate, până linearŭ-lanceolate, acute, — pre tulpină 2—4 foĭ, maĭ adeseorĭ în jumĕtatea inferióră. Involucrulŭ de 5—8 mm. lungŭ, cilindriformŭ, maĭ adese-orĭ gracilŭ, la basă truncatŭ, — foliolele sale înguste, până cam late, acute, orĭ obtuse, sure, până negre, maĭ adese-orĭ cu marginĭ dilute. Periĭ simpli împuţinaţĭ, adese-orĭ la unele organe lipsindŭ, arare-orĭ numeroşĭ, tot-deauna stricţĭ, orĭ setaceĭ, cu deosebire la foĭ pre marginĭ şi pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ, — la stolonĭ fórte variŭ desvoltaţĭ. Periĭ glanduliferĭ puţinŭ desvoltaţĭ, pre tulpină şi cu deosebire sub inflorescenţie nu arare-orĭ lipsescŭ, pre foile tulpinale tot-deauna lipsescŭ. Periĭ stelaţĭ încă maĭ multŭ maĭ puţinŭ desvoltaţĭ, une-orĭ preste totŭ, maĭ adese-orĭ pre marginile foliolelorŭ involucruluĭ şi pre paginele foilorŭ lipsescŭ, arare-orĭ pre pagina inferióră, orĭ şi pre ambele pagine dispersĭ, — pre pedunculĭ fórte împuţinaţĭ, până lipsindŭ, orĭ şi formândŭ unŭ tomentŭ surŭ, — pre tulpină maĭ adese-orĭ împuţinaţĭ, până lipsindŭ. Florile variŭ galbine, cele marginale concolore cu stiliĭ.

Acéstă specie sensu amplo e fórte avută în forme, pentru care spre a le putea maĭ cu înlesnire deosebi, urméză aci o cheie analitică.

Stoloniĭ fórte scurţĭ, orĭ representaţĭ prin *rosule pedunculate* . . . . **I. Cryptomastix.**
Stoloniĭ fórte elongaţĭ, muniţĭ cu foĭ micĭ.
Stoloniĭ emitŭ din rosula basilară maĭ adese-orĭ consistentă din multe foĭ, şi de odată şi din axilele foilorŭ tulpineĭ, maĭ adese-orĭ cu foĭ increscente, orĭ egalŭ de lungĭ, pre pagina inferióră cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ . . . . **II. Effusum.**
Stoloniĭ fórte elongaţĭ emitŭ numaĭ din rosula basilară, maĭ adese-orĭ cu foĭ decrescente, pre pagina inferióră fără perĭ stelaţĭ, (orĭ numaĭ cu tare puţinĭ atarĭ perĭ).
Pedunculiĭ cu puţinĭ perĭ stelaţĭ.
Inflorescenţia tare suprafastigiată.
Inflorescenţia paniculată. Acladiulŭ maĭ lungŭ . . . . **III. Besserianum.**
Inflorescenţia umbeliformă. Acladiulŭ maĭ scurtŭ. . . . . **IV. Megalomastix.**
Inflorescenţia egalŭ- orĭ numaĭ puţinŭ suprafastigiată.
Acladiulŭ elongatŭ . . . . **V. Doroghense.**
Acladiulŭ scurtŭ . . . . **VI. Magyaricum.**
Pedunculiĭ cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ, până formândŭ unŭ tomentŭ.
Inflorescenţia umbeliformă . . . . **VII. Cymanthum.**
Inflorescenţia paniculată.
Acladiulŭ lungŭ. Foile pre pagina inferióră cu numeroşĭ perĭ stelaţĭ . . . . **VIII. Nematomastix.**
Acladiulŭ scurtŭ. Foile pre pagina inferióră fără perĭ stelaţĭ, orĭ şi numaĭ cu tare puţinĭ atarĭ perĭ.
Foile spatulate . . . . **IX. Spathuligerum.**
Foile maĭ multŭ maĭ puţin lanceolate.
Involucrulŭ cu perĭ stelaţĭ surŭ-tomentosŭ . . . . **X. Rodnense.**
Involucrulŭ obscurŭ, orĭ dilutŭ, (însă nu prin perĭ stelaţĭ). . . . . . . **XI. Bauhini.**

H. Besserianum Spreng. Syst. III, 1826, 639. Naeg. et Pet. op. c. p. 527 qua subsp. H. Besserianŭ. Tulpina de 56—70 cm. înaltă, maĭ multŭ maĭ puţinŭ îngroşată, cu perĭ simpli obscurĭ în partea superióră fórte dispersĭ, în jos până subnumeroşĭ, diluţĭ cu basă négră, de 2 — 5 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră fórte dispersĭ, maĭ în jos lipsindŭ,

fără perĭ stelațĭ. Inflorescenția paniculată, fórte laxă, tare suprafastigiată. Acladiulŭ de 12 — 30 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 5 — 8, ceĭ superiorĭ maĭ multŭ maĭ puținŭ apropiațĭ, ceĭ inferiorĭ (orĭ și toțĭ) depărtațĭ, gracilĭ. Capituliĭ 20—70 la numĕrŭ. Foile lanceolate, acute, glauce, cu perĭ simpli, pre pagina superióră spre marginĭ, orĭ numaĭ pre marginĭ dispersĭ, strictĭ, orĭ setaceĭ, de 3—5 mm. lungĭ și pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ subnumeroșĭ, periĭ stelațĭ lipsescŭ,— pre tulpină 2—3—4 foĭ în a $^1/_3$ parte inferióră. Involucrulŭ de 7 mm. lungŭ, cilindriformŭ, la basă truncatŭ, cu perĭ simpli aprópe subnumeroșĭ, de 1—1.5 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ numeroșĭ și cu perĭ stelațĭ fórte împuținațĭ, aprópe lipsindŭ, — foliolele sale cam late, acutiuscule, negre, cu marginĭ late verḑiĭ. Peduncululiĭ cu perĭ stelațĭ fórte împuținațĭ și numaĭ în partea superióră, cu perĭ glanduliferĭ subnumeroșĭ, fără perĭ simpli, orĭ fórte împuținațĭ. Florile galbine. Stoloniĭ fórte elongațĭ, subtilĭ, cu foĭ miciĭ și cu perĭ simpli numeroșĭ, de 2—3 mm. lungĭ.

Pre localitățĭ petróse, în reg. montană, solŭ de trachitŭ la Valea-vinuluĭ, în apropiere de opidulŭ Rodna.

H. megalomastix Naeg. et Pet. op. c. p. 573 qua subsp. H. megalomasticŭ. Tulpina de 45—60 cm. înaltă, gracilă, cu perĭ simpli în partea superióră împuținațĭ, negri, maĭ în jos dispersĭ și diluțĭ, spre basă destulŭ de numeroșĭ, de 2—3 mm. lungĭ, fără perĭ glanduliferĭ și stelațĭ. Inflorescenția paniculată, fórte laxă, tare suprafastigiată. Acladiulŭ de 8—17 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 5 — 6, ceĭ superiorĭ apropiațĭ, ceĭ infimĭ depărtațĭ subtilĭ. Capituliĭ 20 — 35 la numĕrŭ. Foile rosulare cele exterióre, obovatŭ spatulate, cele interióre lanceolate, acute, glauce, cu perĭ simpli pre pagina superióră dispersĭ, îngroșațĭ-setaceĭ, de 3—4 mm. lungĭ, pre cea inferióră fórte împuținațĭ, numaĭ la nervulŭ mediŭ destulŭ de numeroșĭ, apoĭ totŭ aci și cu perĭ stelațĭ fórte împuținațĭ, — pre tulpină 2 foĭ până la $^1/_3$ parte inferióră. Involucrulŭ de 6.5 mm. lungŭ, cilindriformŭ, la basă rotundatŭ, apoĭ truncatŭ, cu perĭ simpli maĭ multŭ maĭ puținŭ numeroșĭ și cu perĭ glanduliferĭ fórte împuținațĭ, iar periĭ stelațĭ aprópe lipsindŭ, — foliolele sale înguste, acute, negricióse, cu marginĭ cam verḑiĭ. Peduncululiĭ cu perĭ stelațĭ fórte împuținațĭ și încă numaĭ în partea superióră, maĭ în jos lipsindŭ, cu perĭ simpli destulŭ de numeroșĭ, fără perĭ glanduliferĭ. Florile galbine. Stoloniĭ fórte elongațĭ, aprópe de lungimea tulpineĭ, cam îngroșațĭ, cu foĭ miciĭ și cu perĭ simpli numeroșĭ, de 3—4 mm. lungĭ.

Pre teritoriulŭ urbeĭ Clușŭ și Sebeșŭ.

Var. **H. decolor.** (**H. megalomastix**. Subsp. decolor. Naeg et Pét. op. c. p. 574). Tulpina de 30—68 cm. înaltă, subtilă, până cam îngroșată, cu perĭ simpli solitarĭ, strictĭ, cam obscurĭ, de 1—2 mm. lungĭ, fără perĭ glanduliferĭ și

stelaţĭ. Inflorescenţia aprópe umbeliformă, laxă, tare suprafastigiată. Acladiulŭ de 10 — 18 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 5 — 8, subtilĭ. Capituliĭ 15 — 40 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolate, acute, glauce, cu perĭ simpli pre pagina superióră fórte împuţinaţĭ, setaceĭ, de 2 — 3 mm. lungĭ, pre cea inferióră numaĭ la nervulŭ mediŭ încă împuţinaţĭ, fără perĭ stelaţĭ, — pre tulpină 2—3 foĭ până la $^2/_3$ părţĭ a înălţimeĭ sale. Involucrulŭ de 6.5 mm. lungŭ, gracilŭ, cilindriformŭ, la basă rotundatŭ, apoĭ truncatŭ, cu perĭ glanduliferĭ solitarĭ şi cu perĭ stelaţĭ numaĭ la basă destulŭ de numeroşĭ, fără perĭ simpli,—foliolele sale înguste, acute, obscurŭ-verdĭ, cu marginĭ maĭ dilute. Peduncuriĭ cu perĭ stelaţĭ numaĭ în partea superióră subnumeroşĭ, în jos aprópe lipsindŭ, cu perĭ glanduliferĭ încă numaĭ în partea superióră solitarĭ, fără perĭ simpli. Florile galbine. Stoloniĭ fórte elongaţĭ, subtilĭ, orĭ gracilĭ.

Pre teritoriulŭ urbeĭ Cluşŭ.

H. magyaricum sensu stricto. Naeg. et Pet. op. c. p. 576. H. maghiaricŭ. Tulpina de 60—80 cm. înaltă, gracilă, de totŭ glabră, orĭ numaĭ la vêrfŭ cu perĭ simpli solitarĭ. Inflorescenţia paniculată, laxă, aprópe egalŭ-fastigiată, orĭ şi numaĭ fórte puţinŭ suprafastigiată. Acladiulŭ de 10—24 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 4 — 9, ceĭ superiorĭ apropiaţĭ, ceĭ inferiorĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ depărtaţĭ, subtilĭ. Capituliĭ 11 — 50 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolate, până oblongŭ-lanceolate, acute, până fórte acute, pre marginĭ de totŭ întregĭ, cam stricte, glauce, cu perĭ simpli orĭ numaĭ pre marginĭ dispersĭ, orĭ numaĭ la basă fórte împuţinaţĭ, orĭ şi pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ până subnumeroşĭ, toţĭ stricţĭ, de 2—4 mm. lungĭ, fără perĭ stelaţĭ,—pre tulpină 2—6 foĭ până la $^3/_4$ părţĭ a înălţimeĭ sale. Involucrulŭ de 5.5—6—7 mm. lungŭ, cilindriformŭ, la basă rotundatŭ, apoĭ truncatŭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ până împuţinaţĭ, diluţĭ, de 1—1.5 mm. lungĭ, până şi lipsindŭ cu totulŭ, cu perĭ glanduliferĭ împuţinaţĭ şi cu perĭ stelaţĭ fórte împuţinaţĭ,—foliolele sale înguste, cele interne cam late (dela basa lată lungŭ acuminate) acute, orĭ obtusiuscule, cu marginĭ late tare dilute. Peduncuiĭ cu perĭ stelaţĭ fórte împuţinaţĭ, maĭ în jos dispărêndŭ, cu perĭ glanduliferĭ numaĭ în partea superióră împuţinaţĭ, micĭ, obscurĭ şi cu perĭ simpli fórte împuţinaţĭ, până lipsindŭ. Florile galbine. Stoloniĭ fórte elongaţĭ şi fórte subtilĭ, cu foĭ micĭ.

Pre coline erbóse, în reg. inferióră şi montană.

Var. **H. heothinum.** (**H. magyaricum.** Subsp. heothinum. Naeg. et Pet. op. c. p. 575.) Tulpina de 40—50 cm. înaltă, fórte gracilă, orĭ subtilă, cu perĭ simpli solitarĭ, orĭ şi lipsindŭ, fără perĭ glanduliferĭ şi stelaţĭ. Inflorescenţia paniculată, fórte laxă, puţinŭ suprafastigiată. Acladiulŭ de 10—18 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 5, maĭ puţinŭ maĭ multŭ depărtaţĭ, fórte subtilĭ. Capi-

tulil 15—20 la numĕrŭ. Foile rosulare, cele exterióre maĭ multŭ maĭ puţinŭ spatulate, cele interióre până îngustŭ-lanceolate, acutiuscule până acute, glauce, cu perĭ simpli diluţĭ numaĭ pre marginĭ spre basă împuţinaţĭ, stricţĭ, de 2—2.5 mm. lungĭ, fără perĭ stelaţĭ,—pre tulpină 3 foĭ până la $^2/_3$ părţĭ a înălţimeĭ sale. Involucrulŭ de 6.5—7 mm. lungŭ, gracilŭ, cilindriformŭ, la basă rotundatŭ, apoĭ truncatŭ, cu perĭ simpli şi diluţĭ subnumeroşĭ, până împuţinaţĭ, de 1 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ dispersĭ, până fórte împuţinaţĭ şi cu perĭ stelaţĭ fórte împuţinaţĭ, până aprópe lipsindŭ,—foliolele sale, cele exterióre înguste, cele interióre puţinŭ maĭ late, tóte acute, suriĭ, cu marginĭ late verḑiĭ. Pedunculiĭ cu perĭ stelaţĭ fórte împuţinaţĭ, până aprópe lipsindŭ, cu perĭ simpli destulŭ de numeroşĭ, până fórte împuţinaţĭ, de 2 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ dispersĭ, până lipsindŭ. Florile galbine. Stoloniĭ fórte elongaţĭ, fórte subtilĭ, cu foĭ micĭ.

Pre teritoriulŭ opiduluĭ Mercurea.

Var. **H. filiferum** Tausch in Fl. 1828, 59. (**H. magyaricum**. Subsp. filiferum Naeg. et Pet. op. c. p. 576.) Tulpina de 36—52 cm. înaltă, subtilă, de totŭ glabră. Inflorescenţia paniculată, laxă, suprafastigiată. Acladiulŭ de 5—15 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 2 — 4, maĭ puţinŭ maĭ multŭ depărtaţĭ. fórte subtilĭ. Capituliĭ 5—15 la numĕrŭ. Foile rosulare îngustŭ-lanceolate. acute, glauce, cu perĭ simpli pre marginĭ spre basă fórte împuţinaţĭ, stricţĭ, de 2 — 3 mm. lungĭ, fară perĭ stelaţĭ, — pre tulpină 2 — 3 foĭ până la $^2/_3$ părţĭ a înălţimeĭ sale. Involucrulŭ de 5—5.5 mm. lungŭ, îngustŭ, cilindriformŭ, la basă truncatŭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ, diluţĭ, de 1—1.5 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ fórte dispersĭ şi cu perĭ stelaţĭ fórte împuţinaţĭ,—foliolele sale înguste, obtusiuscule, obscure, cu marginĭ verḑiĭ. Pedunculiĭ cu perĭ stelaţĭ în partea superióră fórte dispersĭ, maĭ jos lipsindŭ, fără perĭ glanduliferĭ şi simpli. Florile deschisŭ-galbine. Stoloniĭ fórte elongaţĭ, şi fórte subtilĭ, cu foĭ micĭ, cu perĭ simpli fórte împuţinaţĭ, de 1—2 mm. lungĭ.

Pre teritoriulŭ opiduluĭ Mercurea.

H. Rodnense Naeg. et Pet. op. c. p. 585. H. rodnensŭ. Tulpina de 46-53 cm. înaltă, gracilă, cu perĭ simpli solitarĭ, diluţĭ, de 1—1.5 mm. lungĭ şi cu perĭ stelaţĭ fórte micĭ dispersĭ, fără perĭ glanduliferĭ. Inflorescenţia paniculată, destulŭ de laxă, egalŭ-fastigiată, orĭ şi puţinŭ suprafastigiată. Acladiulŭ de 15—18 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 5—6, apropiaţĭ, celŭ infimŭ depărtatŭ, gracilĭ. Capituliĭ 15—20 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolate. acute, glauce, cu perĭ simpli numaĭ spre basă solitarĭ, setaceĭ, de 3 mm. lungĭ şi pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ cu perĭ stelaţĭ fórte micĭ şi dispersĭ,—pre tulpină 2 foĭ până la $^2/_5$ părţĭ a înălţimeĭ sale. Involucrulŭ de 6.5—7 mm. lungŭ, cilindriformŭ, la basă rotundatŭ, apoĭ truncatŭ, cu

perĭ glanduliferĭ subnumeroşĭ şi cu perĭ stelaţĭ destulŭ de numeroşĭ, fără perĭ simpli, — foliolele sale înguste, obtusiuscule, suriĭ, cu marginĭ dilute. Pedunculiĭ surŭ-tomentoşĭ şi cu perĭ glanduliferĭ numaĭ în partea superióră fórte împuţinaţĭ, maĭ jos lipsindŭ, fără perĭ simpli. Florile deschisŭ-galbine. Stoloniĭ elongaţĭ, subtilĭ, cu foĭ micĭ şi cu perĭ simpli spre vêrfŭ dispersĭ de 1 mm. lungĭ, pre cea-laltă parte aprópe lipsindŭ.

Pre coline erbóse în reg. montană în teritoriulŭ opiduluĭ Rodna.

Var. **H. hunyadinum** (**H. Rodnense**. Subsp. hunyadinum Naeg et Pet. op. c. p. 585.) Tulpina de circa 36 cm. înaltă, cam îngroşată, cu perĭ simpli în partea superióră dispersĭ, în cea inferióră subnumeroşĭ, iar către basă destulŭ de numeroşĭ, cu perĭ glanduliferĭ fórte dispersĭ şi cu perĭ stelaţĭ subnumeroşĭ. Inflorescenţia paniculată, destulŭ de laxă, suprafastigiată. Acladiulŭ de 4 — 7 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 4, ceĭ superiorĭ apropiaţĭ, celŭ infimŭ puţinŭ depărtatŭ. Capituliĭ circa 13 la numĕrŭ. Foile rosulare îngustŭ lanceolate, acute, glauce, cu perĭ simpli pre pagina superióră dispersĭ, stricţĭ, de 2—3 mm. lungĭ, iar pre pagina inferióră cu perĭ stelaţĭ fórte dispersĭ, — pre tulpină 3 foĭ. Involucrulŭ de 6.5—7 mm. lungŭ, cilindriformŭ, la basă truncatŭ, cu perĭ glanduliferĭ subnumeroşĭ şi cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ, aprópe fără perĭ simpli, — foliolele sale înguste, acutiuscule, obscurŭ-sure, cu marginĭ înguste dilute. Pedunculiĭ surŭ-tomentoşĭ, cu perĭ simpli împuţinaţĭ şi cu perĭ glanduliferĭ dispersĭ. Florile deschisŭ-galbine. Stoloniĭ fórte elongaţĭ, gracilĭ, cu foĭ micĭ şi cu perĭ simpli destulŭ de numeroşĭ, stricţĭ, de 1—3 mm. lungĭ.

Pre teritoriulŭ opiduluĭ Hunedóră.

H. Bauhini Schult. observ. 1809, 164. Naeg. et Pet. op. c. p. 592. (**H. præaltum** β. **Bauhini** Koch Syn. ed III, 383.) H. luĭ Bauhin. Tulpina de 55—60 cm. înaltă, gracilă, de totŭ glabră. Inflorescenţia paniculată, laxă, egalŭ-fastigiată. Acladiulŭ de 8 — 20 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 5 — 9, ceĭ superiorĭ indesuiţĭ, ceĭ inferiorĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ depărtaţĭ. Capituliĭ 12—25 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolate, până maĭ linearŭ-lanceolate, obtusiuscule, orĭ acute, glauce, cu perĭ simpli pre marginĭ şi pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ dispersĭ, stricţĭ, de 2—3 mm. lungĭ şi totŭ aci şi cu perĭ stelaţĭ fórte împuţinaţĭ, — pre tulpină 2—3 foĭ până la $^2/_3$ a înălţimeĭ sale. Involucrulŭ de 7 mm. lungŭ, gracilŭ, cilindriformŭ, la basă truncatŭ, cu perĭ simpli dispersĭ, obscurĭ, de 1—1.5 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ încă dispersĭ şi cu perĭ stelaţĭ asemenea dispersĭ, — foliolele sale destulŭ de înguste, obtusiuscule, negre, cu marginĭ cam obscurŭ-verḑĭ. Pedunculiĭ surŭ-tomentoşĭ, în partea inferióră cu maĭ puţinĭ

perĭ stelaţĭ, fără perĭ glanduliferĭ şi simpli. Florile săturatŭ-galbine. Stoloniĭ elongaţĭ, gracilĭ, cu foĭ destulŭ de marĭ.

Pre teritoriulŭ opiduluĭ Rodna.

Var. **H. macrum** (**H. Bauhini.** Subsp. macrum Naeg. et Pet. op. c. p. 589.) Tulpina de 26—30 cm. înaltă, subtilă, cu perĭ simpli solitarĭ, obscurĭ, de 1—1.5 mm. lungĭ, şi cu perĭ stelaţĭ fórte împuţinaţĭ, orĭ maĭ lipsindŭ, fără perĭ glanduliferĭ. Inflorescenţia paniculată, laxă, egalŭ-fastigiată. Acladiulŭ de 7—22 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 2—3, apropiaţĭ, fórte gracilĭ. Capituliĭ 3—6 la numĕrŭ. Foile rosulare îngustŭ lanceolate, acute, glauce, cu perĭ simpli pre marginĭ fórte împuţinaţĭ, cam stricţĭ, de 1—2 mm. lungĭ, fără perĭ stelaţĭ, — pre tulpină două foĭ. Involucrulŭ de 7 — 7.5 mm. lungŭ. scurtŭ, cilindriformŭ, la basă truncatŭ, cu perĭ simpli solitarĭ, orĭ şi lipsindŭ, cu perĭ glanduliferĭ destulŭ de numeroşĭ şi cu perĭ stelaţĭ dispersĭ,— foliolele sale cam late, acutiuscule, negre, cu marginĭ puţinŭ dilute. Pedunculiĭ cu perĭ stelaţĭ subnumeroşĭ, până dispersĭ, maĭ la vale împuţinaţĭ şi cu perĭ glanduliferĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ dispersĭ, fără perĭ simpli. Florile galbine. Stoloniĭ fórte elongaţĭ, fórte subtilĭ, cu foĭ micĭ.

Pre teritoriulŭ opiduluĭ Mercurea.

După H. echioides (W.K)

H. polycladum Schur in Sched. (**H. euchætium** n. sp. = **magyaricum**—**setigerum,** subsp. polycladum Naeg. et Pet. l. c. p. 766. — **H. bifurcum** Schur, non M.B. sive **H. polycladon** Schur En. Tr. 381.) H. policladŭ. Rădĕcina verticală, scurtă, îngroşată. Inovaţiunea prin stolonĭ fórte elongaţĭ, subtilĭ, orĭ gracilĭ, cu foĭ micĭ depărtate, subegalŭ de lungĭ, orĭ succesivŭ decrescente. Tulpina de 27—47 cm. înaltă, cam îngroşată, cu perĭ simpli dispersĭ (până lipsindŭ), stricţĭ, diluţĭ, de 2—3 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră numeroşĭ, în cea inferióră lipsindŭ şi cu perĭ stelaţĭ numeroşĭ. Inflorescenţia laxŭ-paniculată, fórte laxă, egalŭ-fastigiată. Acladiulŭ de 10 — 30 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 3 — 9, maĭ multŭ maĭ puţinŭ depărtaţĭ. Capituliĭ 4 — 22 la numĕrŭ. Foile rosulare îngustŭ-lanceolate, obtuse, până acute, glaucescente, pre pagina inferióră cu perĭ stelaţĭ destulŭ de numeroşĭ, până formândŭ unŭ tomentŭ suriŭ-verde, pre cea superióră cu perĭ simpli maĭ multŭ maĭ puţinŭ dispersĭ, setaceĭ, de 2—3 mm. lungĭ şi fără perĭ glanduliferĭ,— pre tulpină 2—3 foĭ până la $^2/_3$ părţĭ a înălţimeĭ sale. Involucrulŭ de 7—9 mm. lungŭ, ovalŭ, la basă rotundatŭ, maĭ târdiŭ aprópe globosŭ, surŭ-tomentosŭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ şi obscurĭ, de 1—1.5 mm. lungĭ şi cu perĭ glanduliferĭ încă subnumeroşĭ, — foliolele sale înguste, acute, sure, cu marginĭ fórte îngustŭ

dilute și acoperite cu perĭ stelațĭ indesuițĭ. Pedunculiĭ surŭ-tomentoșĭ. Florile deschisŭ-galbine

Pre teritoriulŭ urbeĭ Sibiiŭ.

Var. **H. obtusatum** Schur = **H. polycladon** var **obtusata** Schur in Sched. (**H. euchætium** = **magyaricum** — **setigerum,** subsp. **obtusatum** Schur. Naeg et Pet. op. c. p. 766). Rădĕcina verticală, scurtă, îngroșată. Inovațiunea prin stolonĭ elongațĭ, gracilĭ, cu foĭ micĭ depărtate, subegalŭ de lungĭ, orĭ succesivŭ decrescente. Tulpina de circa 30 cm. înaltă, îngroșată, flexuósă, cu perĭ simpli subnumeroșĭ, strictĭ, de 4—7 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră tare împuținațĭ, maĭ jos lipsindŭ și cu perĭ stelațĭ numeroșĭ. Inflorescenția laxŭ-paniculată, egalŭ-fastigiată. Acladiulŭ de 30 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 4 (—5), maĭ multŭ maĭ puținŭ depărtațĭ. Capituliĭ circa 7 la numĕrŭ. Foile rosulare oblongĭ, orĭ eliptice, spre basă îngustate, obtuse orĭ acutiuscule, glaucescente, pre pagina inferióră surïŭ-verdĭ-tomentóse, pre cea superióră cu perĭ simpli destulŭ de numeroșĭ, setaceĭ, de 4—5 mm. lungĭ, fără perĭ glanduliferĭ,—pre tulpină o fóie în $^1/_3$ parte inferióră. Involucrulŭ de 8.5 mm. lungŭ, globosŭ, cu perĭ simpli numeroșĭ, bruniĭ, de 2—3 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ împuținațĭ și cu perĭ stelațĭ încă destulŭ de împuținațĭ, — foliolele sale fórte înguste, acute, obscurŭ-sure, apróре fără marginĭ dilute și neacoperite de perĭ stelațĭ. Pedunculiĭ surŭ-tomentoșĭ. Florile?

Pre teritoriulŭ comuneĭ Tălmaciŭ.

H. aculeatum. (**H. tephroglaucum** = **echioides** × **Auricula**. Subsp. aculeatum Naeg. et Pet. op. c. p. 514.) H. aculeatŭ. Rhizoma verticală, scurtă, grósă. Inovațiunea prin rosule sessile. Tulpina de circa 40 cm. înaltă, îngroșată, subascendentă, cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră abia subnumeroșĭ, în jos solitarĭ și cu perĭ stelațĭ în partea superióră subnumeroșĭ, în cea inferióră dispersŭ-fărinoșĭ, spre basă lipsindŭ, fără perĭ simpli. Inflorescenția apróре umbeliformă, destulŭ de glomerată, egalŭ-fastigiată. Acladiulŭ de 2 — 3 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 4, fórte apropiațĭ. Capituliĭ 13 la numĕrŭ. Foile rosulare eliptice, obtusiuscule, până acute, glauce, cu perĭ simpli pre ambele pagine, pre cea superióră îngroșațĭ-setaceĭ, de 3—4 mm. lungĭ, pre cea inferióră strictĭ și cu perĭ stelațĭ împuținațĭ, până subnumeroșĭ, fórte micĭ, — pre tulpină o fóie apróре de basă. Involucrulŭ de 8—9 mm. lungŭ, cilindriformŭ, cu basa la începutŭ rotundată, iară după aceea truncată, cu perĭ simpli abia subnumeroșĭ, obscurĭ, de 1—2 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ destulŭ de numeroșĭ și cu perĭ stelațĭ subnumeroșĭ, — foliolele sale cam late, acutiuscule, negre, cu marginĭ înguste albinețe și neacoperite de perĭ stelațĭ. Pedunculiĭ albinețŭ-surŭ-to-

mentoșĭ și cu perĭ glanduliferĭ destulŭ de numeroșĭ, maĭ fără perĭ simpli. Florile galbine. Stoloniĭ lipsescŭ.

Pre teritoriulŭ comuneĭ Slîmnicŭ.

Observare. Probabilmente aparține acesteĭ specie și plantă indicată la Schur En. Tr. 385 sub numirea **H. echioides** dela comuna Slîmnicŭ (Stolzenburg.)

H. sulphureum Doell. Rhein. Fl. 1843, 521. — Fl. Bad. II, 1862, 863. = **florentinum astolonum** × **Auricula.** Naeg. et Pet. op. c. p. 651. H. sulfuriŭ. Rhizoma verticală, până orizontală, scurtă, orĭ subelongată, maĭ multŭ maĭ puținŭ îngroșată. Inovațiunea prin rosule sessile. Stoloniĭ lipsescŭ. Tulpina erectă orĭ subascendentă, de 20—55 cm. înaltă, gracilă, orĭ subtilă, rigidă până subdebilă, cu perĭ simpli dispersĭ, orĭ solitarĭ, cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră dispersĭ, în jos tare împuținațĭ și cu perĭ stelațĭ numeroșĭ, până fórte împuținațĭ, orĭ și lipsindŭ. Acladiulŭ de 5—20 mm. lungŭ. Inflorescenția maĭ multŭ maĭ puținŭ paniculată, subdeterminată, egalŭ-fastigiată. Ramiĭ ord. II 2—5 (—9), gracilĭ orĭ subtilĭ, ceĭ superiorĭ maĭ indesuițĭ, celŭ inferiorŭ, saŭ ceĭ inferiorĭ maĭ depărtațĭ, spre vêrfulŭ lorŭ ramificațĭ. Capituliĭ (3—) 5—25 la numĕrŭ. Foile rosulare, celŭ puținŭ cele exterióre, maĭ multŭ maĭ puținŭ spatulate, cele superióre lanceolate, orĭ lineare, obtuse, până acute, maĭ multŭ maĭ puținŭ glauce, cu perĭ simpli pre marginĭ spre basă împuținațĭ, pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ dispersĭ, orĭ și lipsindŭ, apoĭ totŭ aci și cu perĭ stelațĭ dispersĭ, până lipsindŭ, — pre tulpină 1—3 foĭ în sus fórte decrescente. Involucrulŭ de 5.5—8 mm. lungŭ, ovatŭ la basă rotundatŭ, orĭ și cilindriformŭ și la basă truncatŭ, cu perĭ simpli subnumeroșĭ, până lipsindŭ, cu perĭ glanduliferĭ numeroșĭ, până subnumeroșĭ și cu perĭ stelațĭ maĭ multŭ maĭ puținŭ numeroșĭ, până dispersĭ, — foliolele sale înguste, acute, orĭ obtusiuscule, obscure, până negre, cu marginĭ maĭ multŭ maĭ puținŭ dilute. Pedunculiĭ surŭ-tomentoșĭ, cu perĭ glanduliferĭ numeroșĭ, până dispersĭ, fără perĭ simpli. Florile deschisŭ-galbine.

Pre localitățĭ erbóse în reg. montană.

H. Kœrnickianum = **magyaricum** × **Auricula**. Naeg. et Pet. op. c. p. 650. (**H. Czetzianum** Simk. in Simonk. En. Fl. Tr. p. 367.) H. kœrnickianŭ. Rhizoma verticală, până orizontală, scurtă orĭ subelongată, maĭ multŭ maĭ puținŭ îngroșată. Inovațiunea prin stolonĭ maĭ scurțĭ, maĭ elongațĭ, subtilĭ, cu foĭ micĭ orĭ maĭ marĭ, depărtate, subegalŭ de lungĭ, orĭ și subincrescente. Tulpina de 25—50 cm. înaltă, gracilă, până subîngroșată, erectă, cu perĭ simpli solitarĭ, cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră dispersĭ, în jos aprópe lipsindŭ și cu perĭ stelațĭ fórte împuținațĭ, până lipsindŭ. Inflorescenția paniculată, maĭ târdiŭ laxă, egalŭ-fastigiată, orĭ și suprafastigiată.

Acladiulŭ de 5—10 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 2—5, apropiaţĭ, orĭ puţinŭ maĭ depărtaţĭ. Capituliĭ 6—20 la numĕrŭ. Foile rosulare glauce, eliptice orĭ lanceolate, cele exterióre maĭ multŭ maĭ puţinŭ spatulate, acutiuscule, cu perĭ simpli pre marginĭ tare împuţinaţĭ, iară pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ dispersĭ până fórte împuţinaţĭ, apoĭ totŭ aci şi cu perĭ stelaţĭ dispersĭ, orĭ şi lipsindŭ, — pre tulpină o fóie aprópe de basă. Involucrulŭ de 7—7.5 mm. lungŭ, ovalŭ-cilindriformŭ, la basă truncatŭ, cu perĭ simpli solitarĭ, orĭ dispersĭ, până lipsindŭ, cu perĭ glanduliferĭ numeroşĭ, până împuţinaţĭ şi cu perĭ stelaţĭ subnumeroşĭ, până tare împuţinaţĭ,— foliolele sale înguste, obtuse, negre, orĭ obscure, cu marginĭ înguste dilute. Peduncuiliĭ surŭ-tomentoşĭ şi cu perĭ glanduliferĭ fórte numeroşĭ, fără perĭ simpli. Florile deschisŭ-galbine.

Pre localităţĭ erbóse în reg. montană.

H. Pannonicum n. sp. = **magyaricum—echioides**. Naeg. et Pet. op. c. p. 749. (**H. præaltum** ζ. **setosum** Koch Syn. p. — **H. præaltum** ε. **fallax** Rchb. f. Deutschl. Fl. 1860, 76, t. 121, f. 2. — **H. præaltum** var. **hispidissimum** Fries Epicr. 1862, 31. — **H. collinum** Čel. in Ö. b. Z. 1871, 331. — **H. auriculoides** Kern. in Ö.b.Z. 1872, 257.) H. panonicŭ. Rhizoma verticală până suborizontală. Inovaţiunea prin stolonĭ suprateraneĭ fórte elongaţĭ, cu foĭ micĭ orĭ maĭ marĭ, depărtate, egalŭ de marĭ, orĭ subdecrescente. Tulpina erectă, de 25—75 cm. înaltă. Acladiulŭ de (3—) 5—15 (—36) mm. lungŭ. Inflorescenţia paniculată, orĭ umbelată, (glomerată până) laxă. Ramiĭ ord. II (2—) 4—8 (—10) îndesuiţĭ, ceĭ infimĭ adese-orĭ maĭ depărtaţĭ, spre vèrfŭ iarăşĭ ramificaţĭ, oblicŭ- orĭ squarosŭ- arare-orĭ arcuatŭ-patenţĭ. Capituliĭ (7—) 10—40 (—50) la numĕrŭ. Foile rosulare 3—8, maĭ multŭ maĭ puţinŭ acute, cele exterióre maĭ late şi maĭ scurte, glaucescente, orĭ glauce, până la 19 cm. lungĭ; pre tulpină (2—) 3—6 foĭ. Involucrulŭ de (5—) 6—7 (—9) mm. lungŭ, — foliolele sale acute, sure orĭ obscure, cu marginĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ dilute. Periĭ simpli de comunŭ numeroşĭ, lungĭ, rigidĭ, orĭ cu deosebire pre foĭ setaceĭ. Periĭ glanduliferĭ celŭ multŭ subnumeroşĭ, adese-orĭ lipsindŭ. Periĭ stelaţĭ pre involucru puţinĭ până subnumeroşĭ, une-orĭ formândŭ unŭ indumentŭ, pre peduncuiĭ aprópe lipsindŭ, până iarăşĭ formândŭ unŭ tomentŭ îngroşatŭ, pre tulpină maĭ puţinŭ numeroşĭ, la foĭ pre pagina inferióră lipsindŭ, până subnumeroşĭ. Florile galbine maĭ închisŭ maĭ deschisŭ. Stiliĭ concolorĭ cu florile.

Din acéstă specie provinŭ în Transilvania următórele 3 varietăţĭ:

Var. **H. asperifolium** Schur En. Tr. 383. (**H. pannonicum** = **magyaricum—echioides.** Subsp. asperrimum Naeg. et Pet. op. c. p. 752.) Rhizoma verticală, până suborizontală, scurtă, ingroşată. Inovaţiunea prin stolonĭ suprateraneĭ elongaţĭ, puţinŭ îngroşaţĭ, cu foĭ micĭ, orĭ şi ceva maĭ marĭ, depăr-

tate, egalŭ de lungĭ, orĭ și decrescente. Tulpina de 28—65 cm. înaltă, destulŭ de gracilă, orĭ și puţinŭ maĭ îngroșată, cu perĭ simpli diluţĭ în partea superióră subnumeroșĭ, maĭ în jos numeroșĭ, destulŭ de setaceĭ, de 3—5 mm. lungĭ și cu perĭ stelaţĭ subnumeroșĭ, fără perĭ glanduliferĭ. Inflorescenţia umbeliformă, în partea inferióră paniculată, puţinŭ laxă, egalŭ-fastigiată. Acladiulŭ de 10 — 15 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 5 — 7, îndesuiţĭ, ceĭ inferiorĭ depărtaţĭ. Capituliĭ 10 — 30 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolatŭ-lineare, acutiuscule și acute, puţinŭ glaucescente, cu perĭ simpli pre ambele pagine îngroșaţĭ-setaceĭ, de 3—5 mm. lungĭ, destulŭ de numeroșĭ, pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ maĭ numeroșĭ și totŭ acì și cu perĭ stelaţĭ fórte împuţinaţĭ, până aprópe lipsindŭ,—pre tulpină 4—6 foĭ inserte pre întréga lungime. Involucrulŭ de 5.5—8 mm. lungŭ, gracilŭ, cilindriformŭ, la basă truncatŭ, cu perĭ simpli destulŭ de numeroșĭ, de 1 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ fórte micĭ împuţinaţĭ și cu perĭ stelaţĭ dispersĭ,—foliolele sale înguste, acute, obscure, cu marginĭ puţin dilute. Peduncul iĭ surŭ-tomentoșĭ, cu perĭ simpli numeroșĭ și cu perĭ glanduliferĭ fórte micĭ numaĭ solitarĭ. Florile deschisŭ-galbine. Stă dintre tóte formele aparţinĕtóre genuluĭ *pannonicum* maĭ aprópe *H. echioides*.

Pre localităţĭ stâncóse cu solŭ de micaschistŭ la Turnulŭ-Roșu, din sus de comuna Boiţa.

Observare. După cit. in Simonkai En. Fl. Tr. p. 369 aparţine totŭ acì și *H. banaticum* Heuff. Ban. 115 pro var. d. **H. præalti**, adică forma ce posede stolonĭ. Plantele ce nu posedŭ stolonĭ suprateraneĭ sunt la Naeg. et Pet. op. c. p. 742 suscepute sub **H. calodon** Tausch in sched. = *florentinum echioides*.

Var. **H. umbellosum**. (**H. pannonicum** = **magyaricum** — **echioides**. Subsp. umbellosum Naeg. et Pet. op. c. p. 755.) Rhizoma verticală, până suborizontală, scurtă, îngroșată. Inovaţiunea prin stolonĭ suprateraneĭ fórte elongaţĭ și subtilĭ, cu foĭ micĭ, orĭ și ceva maĭ marĭ, depărtate, egalŭ de lungĭ, orĭ și decrescente. Tulpina de circa 85 cm. înaltă, îngroșată, aprópe erectă, cu perĭ simpli subnumeroșĭ, setaceĭ, de 3—4 mm. lungĭ și cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră solitarĭ, maĭ jos lipsindŭ, fără perĭ stelaţĭ. Inflorescenţia umbeliformă, fórte laxă, tare suprafastigiată. Acladiulŭ de 8—9 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 7. Capituliĭ circa 50 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolatŭ-lineare și lineare, acute, tare glaucescente, cu perĭ simpli setaceĭ, de 3—4 mm. lungĭ, pre marginĭ dispersĭ, iară pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ subnumeroșĭ, fără perĭ stelaţĭ,— pre tulpină 6 foĭ inserte pre întrégă lungimea. Involucrulŭ de 7—7.5 mm. lungŭ, scurtŭ-cilindriformŭ, la basă truncatŭ, cu perĭ simpli împuţinaţĭ, până la 1 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ dispersĭ și cu perĭ stelaţĭ fórte împuţinaţĭ, aprópe lipsindŭ,—foliolele sale înguste, acute, obscure, cu marginĭ dilute. Peduncul iĭ cu perĭ glan-

duliferĭ în partea superióră dispersĭ, maĭ jos şi maĭ dispersĭ, cu perĭ stelaţĭ numaĭ în partea superióră încă dispersĭ şi aprópe fără perĭ simpli. Florile deschisŭ-galbine.

Acéstă formă unesce *H. pannonicum* cu *H. magyaricum*.

In ţinutulŭ comitatuluĭ (judeţuluĭ) Alba-inferióră, fără indicarea uneĭ localităţĭ speciale.

Var. **H. stoloniferum** Bess. En. pl. Volh, Pod. 1822, 75. (**H. pannonicum** = **magyaricum** — **echioides**. Subsp. stoloniferum Naeg et Pet. op. c. p. 756.) Rhizoma verticală până suborizontală, scurtă, îngroşată. Inovaţiunea prin stolonĭ suprateraneĭ fórte elongaţĭ şi subtilĭ, cu foĭ micĭ, orĭ şi ceva maĭ marĭ, depărtate, egalŭ de lungĭ, orĭ şi decrescente. Tulpina de 35—43 cm. înaltă, gracilă, cu perĭ simpli, stricţĭ, dispersĭ, de 1.5—3 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră solitarĭ, în jos lipsindŭ şi fără perĭ stelaţĭ. Inflorescenţia maĭ multŭ maĭ puţinŭ umbeliformă, laxă, suprafastigiată. Acladiulŭ de 7—9 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 4—5, îndesuiţĭ, celŭ infimŭ puţinŭ maĭ depărtatŭ. Capituliĭ 12—20 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolate, acute, glaucescente, cu perĭ simpli pre pagina superióră dispersĭ, până aprópe subnumeroşĭ, setaceĭ, de 4—5 mm. lungĭ, iară pre cea inferióră la nervulŭ mediŭ numeroşĭ, apoĭ totŭ pre acéstă pagină şi cu perĭ stelaţĭ fórte împuţinaţĭ şi la nervulŭ mediŭ dispersĭ, — pre tulpină 3—4 foĭ până la $^2/_3$ părţĭ a înălţimeĭ sale. Involucrulŭ de 6 mm. lungŭ, cilindriformŭ, la basă truncatŭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ, de 1 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ tare dispersĭ şi cu perĭ stelaţĭ subnumeroşĭ, iară la basă maĭ numeroşĭ, — foliolele sale înguste, acutiuscule, obscure, cu marginĭ dilute. Pedunculiĭ cu perĭ stelaţĭ dispersĭ şi cu perĭ glanduliferĭ fórte dispersĭ, fără perĭ simpli. Florile galbine.

Pre teritoriulŭ oraşuluĭ Sebeşŭ.

A se adaoge la H. pratense Tausch.

Var. **H. brevipilum** Naeg et Pet. op. c. p. 312 pro subsp. **H. collini** Gochn. (**H. pratense** var. **silvicolum** Fries Symb. 1848, 20.— Epicr. 1862, 23.) Rhizoma oblică, orĭ aprópe orizontală, scurtă, orĭ puţinŭ elongată, cam îngroşată. Inovaţiunea prin puţinĭ stolonĭ scurţĭ, orĭ elongaţĭ, gracilĭ, până cam îngroşaţĭ, parte subteraneĭ cu squame palide şi parte suprateraneĭ cu foĭ apropiate marĭ şi egalŭ de marĭ. Tulpina de 35 — 50 cm. înaltă, cam îngroşată, până deplinŭ grósă, cu perĭ simpli în partea superióră fórte numeroşĭ, în jos ceva maĭ împuţinaţĭ, la basă iarăşĭ maĭ numeroşĭ, toţĭ diluţĭ, de 1 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ în partea superióră numeroşĭ, maĭ jos dispersĭ şi cu perĭ stelaţĭ în partea superióră încă numeroşĭ, în jos dispersĭ. Inflorescenţia umbeliformă, glomerată. Acladiulŭ de 2—5 mm.

lungŭ. Ramiĭ ord. II 3—7, îndesuiţĭ. Capituliĭ 10 — 20 la numĕrŭ. Foile rosulare oblongĭ, aprópe lingviforme, scurtŭ peţiolate, obtusiuscule, la vêrfŭ plicate, deschisŭ-verḑĭ, cu perĭ simpli pre ambele pagine şi pre marginĭ numeroşĭ, moĭ, de 0.5 mm. lungĭ, fără perĭ stelaţĭ, orĭ numaĭ pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ fórte împuţinaţĭ,— pre tulpină 2—3 foĭ în jumĕtatea inferióră, cu perĭ stelaţĭ la nervulŭ mediŭ dispersĭ. Involucrulŭ de 6 (—7) mm. lungŭ, cilindriformŭ, la basă truncatŭ, cu perĭ simpli subnumeroşĭ, de 0.5 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ împuţinaţĭ şi cu perĭ stelaţĭ încă împuţinaţĭ,—foliolele sale înguste, acute, obscure, cu marginĭ albineţe. Pedunculiĭ surŭ-tomentoşĭ, cu perĭ simpli numeroşĭ şi cu perĭ glanduliferĭ fórte numeroşĭ. Florile întunecatŭ-galbine. Stoloniĭ?

Pre alpele Păringŭ.

Var. **H. Porcii.** (**H. collinum** Gochn. Grex Stenocephalum. Subsp. Porcii Naeg et Pet. op. c. p. 313.) Rhizoma oblică, orĭ aprópe orizontală, scurtă, până puţinŭ elongată, cam îngroşată. Inovaţiunea prin puţinĭ stolonĭ scurţĭ, orĭ elongaţĭ, gracilĭ, orĭ cam îngroşaţĭ, parte subteraneĭ cu squame palide şi parte supraterancĭ cu foĭ apropiate marĭ şi egalŭ de marĭ. Tulpina de 40—54 cm. înaltă, subtilă, şi gracilă, aprópe erectă, cu perĭ simpli în partea superióră subnumeroşĭ, maĭ jos numeroşĭ, diluţĭ, la basă obscurĭ, până la 2 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ numaĭ în partea superióră şi acì încă împuţinaţĭ şi cu perĭ stelaţĭ în partea superióră numeroşĭ, în jos maĭ numaĭ solitarĭ. Inflorescenţia paniculată, tare laxă, egalŭ-fastigiată, cu perĭ simpli fórte împuţinaţĭ. Acladiulŭ de 6—8 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 3—4, apropiaţĭ, fórte subtilĭ. Capituliĭ 4 — 7 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolate şi îngustŭ lanceolate, fórte lungĭ, obtuse, cele superióre acute, deschisŭ-verḑĭ, cu perĭ simpli pre pagina superióră subnumeroşĭ, moĭ, de 0.5 mm. lungĭ, pre cea inferióră şi pre marginĭ destulŭ de numeroşĭ, la nervulŭ mediŭ şi maĭ numeroşĭ, de 1.5 mm. lungĭ, cu perĭ stelaţĭ pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ fórte împuţinaţi,—pre tulpină 3 foĭ în $^2/_3$ părţĭ a întregeĭ lungimĭ. Involucrulŭ de 7—8 mm. lungŭ, gracilŭ-cilindriformŭ, la basă rotundatŭ, cu perĭ simpli destulŭ de numeroşĭ, cam obscurĭ, de 1.5 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ împuţinaţĭ şi cu perĭ stelaţĭ încă împuţinaţĭ, — foliolele sale înguste, acute, obscure, cu marginĭ late dilute. Pedunculiĭ surŭ-tomentoşĭ şi cu perĭ glanduliferĭ numeroşĭ. Florile galbine. Stoloniĭ?

Pre teritoriulŭ opiduluĭ Rodna (leg. Porcius).

După H. aurantiacum L. sp.

H. pyrrhanthes n. sp. — **aurantiacum** — **Auricula**. Naeg et Pet. op. c. p. 330. Rhizoma orizontală, elongată. Inovaţiunea prin stolonĭ numeroşĭ

gracilĭ, orĭ subtilĭ, parte subteraneĭ cu squame palide şi parte suprateraneĭ cu foĭ disperse increscente spre vêrfŭ maĭ îndesuite şi la urmă subitŭ decrescente, orĭ şi dela basă începêndŭ succesivŭ increscente. Tulpina erectă, orĭ subascendentă până la 43 cm. înaltă. Acladiulŭ de 3—14 mm. lungŭ. Inflorescenţia paniculată, cu 6 — 20 capitulĭ, glomerată, maĭ târḑiŭ sublaxă. Ramiĭ ord. II egalŭ fastigiaţĭ, 2 — 5, la mijlocŭ, orĭ din sus de mijlocŭ iarăşĭ ramificaţĭ. Foile rosulare 3— 6, oblongĭ, oblongŭ-eliptice, lanceolate, orĭ spatulate, rotundate, orĭ obtuse, la vêrfŭ adese-orĭ plicate, maĭ multŭ maĭ puţinŭ glauce, până la 15 cm. lungĭ,—pre tulpină 1—2 (—3) foĭ inserte sub mijloculŭ aceleia. Involucrulŭ de 6—8 (—9) mm. lungŭ,—foliolele sale obscure orĭ negricióse. Periĭ simpli subnumeroşĭ până aprópe lipsindŭ, obscurĭ, lungĭ, pre foĭ dispersĭ. Periĭ glanduliferĭ numeroşĭ. Periĭ stelaţĭ pre involucru împuţinaţĭ, pre pedunculĭ formândŭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ unŭ tomentŭ, pre foĭ în pagina inferióră împuţinaţĭ, până lipsindŭ. Florile maĭ multŭ maĭ puţinŭ intensivŭ purpuriĭ până roşietecŭ-galbine, cele marginale pre pagina inferióră purpuriĭ orĭ roşŭ-striate.

Obserbare. **H. subfuscum** Schur En. Tr. 386 şi **H. subauratum** Schur En. Tr. 386 aparţinŭ după tótă probabilitatea la vre-o varietate dela **H. pyrrhanthes** N. et P., la care anume nu se póte sci din causa descriereĭ nesuficiente şi din lipsa specimenilorŭ.

Var. **H. detonaticum.** (**H. pyrrhanthes — aurantiacum — Auricula**. Subsp. detonaticum Naeg. et Pet. op. c. p. 334.) Rhizoma orizontală, elongată, gracilă. Inovaţiunea prin stolonĭ numeroşĭ, elongaţĭ, gracilĭ, orĭ subtilĭ, parte subteraneĭ cu squame palide şi parte suprateraneĭ cu foĭ disperse, spre vêrfŭ maĭ îndesuite, increscente şi la vêrfŭ subitŭ decrescente, orĭ şi dela basă succesivŭ increscente. Tulpina de 20—35 cm. înaltă, gracilă, ascendentă, cu perĭ simpli diluţĭ subnumeroşĭ, de 2—3 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ destulŭ de numeroşĭ, maĭ în jos lipsindŭ şi cu perĭ stelaţĭ subnumeroşĭ. Inflorescenţia paniculată, glomerată, egalŭ-fastigiată. Acladiulŭ de 4 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 2 — 3, indesuiţĭ. Capituliĭ 6 — 10 la numĕrŭ. Foile rosulare lanceolate, orĭ spatulatŭ-lanceolate, cele exterióre obtuse, cele interióre acute, puţinŭ glaucescente, cu perĭ simpli pre marginĭ împuţinaţĭ, iară pre pagina inferióră spre marginĭ şi la nervulŭ mediŭ subnumeroşĭ, apoĭ totŭ acĭ şi cu perĭ stelaţĭ împuţinaţĭ, — pre tulpină 1 fóie în a 1/7 parte inferióră. Involucrulŭ de 7—8 mm. lungŭ, ovalŭ, la basă rotundatŭ, cu perĭ simpli numeroşĭ, de 1.5 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ subnumeroşĭ şi cu perĭ stelaţĭ încă subnumeroşĭ, — foliolele sale înguste, acutiuscule, negricióse, maĭ fără marginĭ dilute. Pedunculiĭ albŭ-tomentoşĭ, cu perĭ glanduliferĭ destulŭ de numeroşĭ,—la inflorescenţie

lipsescŭ aprópe periĭ simpli. Florile maĭ deschisŭ-purpuriĭ. Stoloniĭ elongaţĭ, subtilĭ, subteraneĭ.

Pre muntele Detunata.

Var. **H. lævisquamum.** (**H. pyrrhanthes** = **aurantiacum** — **Auricula.** Subsp. lævisquamum Naeg. et Pet. op. c. p. 336.) Rhizoma orizontalĕ, elongatĕ, gracilĕ. Inovaţiunea prin stolonĭ numeroşĭ, elongaţĭ, gracilĭ orĭ subtilĭ, parte subteraneĭ cu squame palide şi parte suprateraneĭ cu foĭ disperse spre vêrfŭ maĭ îndesuite, increscente, iarĕ la vêrfŭ subitŭ decresoente, orĭ şi dela basĕ succesivŭ increscente. Tulpina de 20—30 cm. înaltĕ, gracilĕ, ascendentĕ, cu perĭ simpli, solitarĭ, diluţĭ, de 3 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ în partea superiórĕ fórte numeroşĭ, în jos maĭ dispersĭ şi cu perĭ stelaţĭ destulŭ de numeroşĭ. Inflorescenţia aprópe umbeliformĕ, glomeratĕ. Acladiulŭ de 3 — 4 mm. lungŭ. Ramiĭ ord. II 3 — 4, fórte îndesuiţĭ. Capituliĭ 6—10 la numĕrŭ. Foile rosulare scurtŭ-spatulatŭ-lanceolate, orĭ lanceolate, acutiuscule, orĭ acute, glaucescente, cu perĭ simpli pre ambele pagine dispersĭ, pre marginĭ subnumeroşĭ, de 1 mm. lungĭ şi cu perĭ stelaţĭ une-orĭ pre pagina superiórĕ spre vêrfŭ dispersĭ, iarĕ pre cea inferiórĕ încĕ dispersĭ, pânĕ împuţinaţĭ,—pre tulpinĕ 1 fóie maĭ adese-orĭ în a $^{1}/_{5}$ parte inferiórĕ, cu perĭ simpli solitarĭ şi cu perĭ stelaţĭ destulŭ de numeroşĭ. Involucrulŭ de 8.5 mm. lungŭ, ovalŭ, rotundatŭ, maĭ târdiŭ scurtŭ-cilindriformŭ şi la basĕ truncatŭ, cu perĭ simpli dispersĭ, obscurĭ, de 1.5 mm. lungĭ, cu perĭ glanduliferĭ destulŭ de numeroşĭ şi cu perĭ stelaţĭ împuţinaţĭ,— foliolele sale cam late, acutiuscule, negriciόse, maĭ fărĕ marginĭ dilute. Pedunculiĭ surŭ-tomentoşĭ. Florile sĕturatŭ-purpuriĭ. Stoloniĭ suprateraneĭ elongaţĭ, subtilĭ.

Totŭ pre muntele Detunata.

Secţiunea II. Archieracia.

Acheniile maĭ marĭ, costate, cóstele la vêrfulŭ acheniilorŭ confluente în unŭ inelŭ circularŭ nedenticulatŭ.

Dupĕ H. bupleuroides Gmel.

H. porphyriticum A. Kern. in Ö. b. Z. XIII, 1863, 247. (**H. saxatile** Bmgt. Tr. III, 27 et Aut. Tr. non Jacq. — **H. Tatræ** Gris. Hier. 73 ex spec. Bmgt. citato, in herb. Fuss. asservato. — **H. bupleuroides** Schur apud Gris. Hier. 69, non Gmel. — **H. glaucum** Aut. Tr. non All. — **H. porrifolium** Schur apud Gris. Hier. 75.— Schur En. Tr. 387, non L. — **H. Willdenowii** Schur apud Gris. Hier. 74, non Monn. Essai 15.) H. porfiriticŭ. Tulpina pânĕ la

65 cm. înaltă, în partea superióră ramificată, foliată, foile tare numeróse, (14—20), spre vêrfŭ decrescente, glauce, explanate, cele basilare pre timpulŭ inflorireĭ emarcide, orĭ şi numaĭ unele persistente, cele tulpinale inferióre oblongŭ-lanceolate, linearŭ-lanceolate, orĭ cuneatŭ-lingulate, de comunŭ lungŭ peţiolate, cele superióre sessile, tóte conforme cu cele basilare, pre marginĭ întregĭ orĭ depărtatŭ denticulate, spre basă cu puţinĭ perĭ moĭ munite. Inflorescenţia subcorymbósă, ramiĭ depărtaţĭ. Involucrulŭ de 12—15 mm. lungŭ, globosŭ, orĭ cam ventricosŭ, aprópe fără perĭ simpli şi glanduliferĭ, numaĭ cu perĭ stelaţĭ subnumeroşĭ, — foliolele sale lanceolate, maĭ multŭ maĭ puţinŭ acute, maĭ adese-orĭ obscure orĭ negre, cu marginĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ dilute. Florile galbine. Stiliĭ de colóre galbină-verde maĭ deschisă maĭ închisă. Acheniile negre-brune. Foile inferióre până la 18 cm. lungĭ, cele superióre detrecêndŭ succesivŭ în bractee.

Pre locurĭ stâncóse însă erbóse, în reg. subalpină şi alpină.

Observare. Se vede a fi o formă dela **H. bupleuroides** Gm. de o statură maĭ înaltă, maĭ tare foliată şi aprópe fără foĭ basilare.

A se adauge la H. vulgatum Fries.

Var. **H. calcigenum** Rehmann in Ö.b.Z. XXIII, 1873, p. 212. Tulpina gracilă, orĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ îngroşată, de 30—40 (—50) cm. înaltă, strictă, scabriusculă, spre vêrfŭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ angulară, în partea inferióră purpurascentă, glabră, orĭ şi numaĭ cu perĭ simpli. Inflorescenţia corymbósă, corymbulŭ consistentŭ din 2—12 capitulĭ, pedunculiĭ depărtaţĭ, ceĭ inferiorĭ tare elongaţĭ, spre vêrfŭ surŭ-tomentoşĭ, maĭ josŭ cu perĭ stelaţĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ numeroşĭ, fără perĭ simpli şi fără perĭ glanduliferĭ. Foile firme, obscurŭ-verdĭ şi maĭ multŭ maĭ puţinŭ glaucescente, până glauce, cele basilare pre timpulŭ înfloririĭ emarcide, orĭ şi numaĭ puţine virente, eliptice, în peţiolĭ decurente,—pre tulpină 2—7 foĭ, cele inferióre asemenea celorŭ basilare, însă maĭ profundŭ dentate, cele superióre în peţiolĭ scurţĭ îngustate, orĭ şi cu basa îngustată sessile. Involucrulŭ cilindriformŭ, maĭ multŭ maĭ puţinŭ indesuitŭ surŭ-tomentosŭ, arare-orĭ cu uniĭ perĭ glanduliferĭ şi perĭ simpli munitŭ, — foliolele sale cam late, negriciósе, cu marginĭ dilute. Ligulele auriĭ, orĭ galbine, glabre. Stiliĭ obscurĭ. Papulŭ de colóre urîciósă-albă. După exteriorŭ are mare asemĕnare cu *H. vulgatum* Fries, cu care ceĭ maĭ mulţĭ autorĭ l'aŭ confundatŭ, — însă diferă de acesta cu deosebire prin pedunculiĭ şi involucrulŭ surŭ-tomentosŭ şi prin aprópe totala lipsă de perĭ glanduliferĭ.

La marginĭ de pădurĭ pre locurĭ stâncóse, în reg. montană.

După H. murorum L. fl. Suec.

H. pseudoschmidtii Schur. En. Tr. 393. (**H. inciso × murorum** Porcius Distr. Năs. — **H. subcæsio × silvaticum** Simonk.) H. pseudoschmidtianŭ. Plantă intermediară între *H. silvaticum* (**H. murorum** β. **silvaticum** L.) şi între *H. subcæsium* Fries, în a cărorŭ societate provine.

Diferă de *H. silvaticum* prin foile radicale glaucescente, asemenea celorŭ dela *H. subcæsium*, — iară de acestŭ din urmă prin involucrulŭ şi pedunculiĭ muniţĭ cu perĭ glanduliferĭ înpuţinaţĭ (nu numeroşĭ ca la **H. silvaticum**.)

Pre locurĭ stâncóse saŭ petróse la marginĭ de pădurĭ, în reg. montană.

H. subcæsium Fries Epicr. 92 pro var. H. murori. (**H. incisum** Koch Syn. et Aut. Tr. non Hoppe. — **H. cæsium** Schur En. Tr. 393. — Kern. Ö.b.Z. XX, 1872, p. 353 et Aut. Tr. non Fries. — **H. Schmidtii** Schur En. Tr. 393, non Tausch). H. albăstriŭ. Tulpina gracilă, de 20—30 (—40) cm. înaltă, subflexuosă, în partea inferióră cu perĭ moĭ dispersĭ, la vêrfŭ cu perĭ stricţĭ numeroşĭ şi cu perĭ stelaţĭ, fără perĭ glanduliferĭ, orĭ şi numaĭ cu rarĭ atarĭ perĭ. Inflorescenţia furcată, orĭ dichotomă, orĭ şi furcatŭ-paniculată, cu puţinĭ capitulĭ (arare-orĭ numaĭ cu 1 capitulŭ), pedunculiĭ aprópe egalŭ de lungĭ, spre vêrfŭ surŭ-tomentoşĭ, apoĭ adese-orĭ şi cu perĭ simpli şi scurţĭ. fórte arare-orĭ şi cu uniĭ perĭ glanduliferĭ. Foile firme, pre pagina superióră gramineŭ-verḑĭ, pre cea inferióră palidŭ-glaucescente, orĭ şi adese-orĭ violaceŭ-colorate, pre marginĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ îndesuitŭ ciliate, une-orĭ pre ambele pagine dispersŭ pĕróse, orĭ şi numaĭ pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ puţin pĕróse, — peţioliĭ de comunŭ îndesuitŭ viloşĭ,—cele radicale maĭ puţine maĭ numeróse obovate, la basă truncate, orĭ subcordate, lungŭ peţiolate, pre marginĭ depărtatŭ denticulate, arare-orĭ subdentate, orĭ la basă cu uniĭ denţĭ maĭ marĭ, rectangularŭ distanţĭ, la vêrfŭ rotundate, mucronulate, orĭ subacutiuscule, — pre tulpină lipsescŭ foile, orĭ e numaĭ o singură fóie insertă la mijloculŭ eĭ, orĭ şi maĭ în jos, oblongŭ-lanceolată, peţiolată, acuminată, cam dentată, spre basă uniĭ denţĭ maĭ marĭ. Involucrulŭ de (8—) 9—10 mm. lungŭ, cu perĭ simpli scurţĭ şi la basă negri, apoĭ cu perĭ stelaţĭ îndesuiţĭ aprópe tomentosŭ, fără perĭ glanduliferĭ, — foliolele sale cam obscure, egalŭ de lungĭ cu florile capitulilorŭ virgineĭ. Florile galbine. Ligulele la vêrfŭ glabre. Stiliĭ obscuriusculĭ, orĭ şi maĭ diluţĭ. Acheniile roşiĭ-negre. Papulŭ de colóre urîciósă albă.

Pre locurĭ stâncóse saŭ petróse la marginĭ de pădurĭ, în ţinuturĭ muntóse.

H. bifidum Kit. in Hornem. hort. Hafn. II, 761, non Koch Synops. **cuius planta** = **H. rupicolum** Fries. H. bifidŭ. Tulpina subtilă, gracilă, (arare-orĭ

maĭ îngroşată), dréptă, orĭ numaĭ puţinŭ flexuósă, de (10—) 20—25 (—35) cm. înaltă, în partea superióră cu perĭ stelaţĭ nu prea numeroşĭ, în partea inferióră şi maĭ înpuţinaţĭ, fără perĭ glanduliferĭ. Inflorescenţia furcată, orĭ dichotomă, cu 2 orĭ cu puţinĭ capitulĭ, (arare orĭ numaĭ cu unulŭ), pedunculiĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ neegalĭ, gracilĭ, fără perĭ simpli şi fără perĭ glanduliferĭ, spre vêrfŭ tomentoşĭ. Foile pre pagina superióră glaucescente-verḑiĭ, glabre, pre cea inferióră maĭ palide, de comunŭ cu perĭ stelaţĭ dispersĭ, pre marginĭ subpĕróse, — foile radicale pre timpulŭ înfloririĭ maĭ multe virente, obovate, la vêrfŭ obtusate, orĭ lanceolate şi la vêrfŭ acute, la basă subtruncate, orĭ şi în peţiolĭ subdecurente, arare-orĭ la basă subcordate, maĭ scurtŭ maĭ lungŭ peţiolate, une-orĭ peţioliĭ şi nervulŭ mediŭ pre pagina inferióră de colóre urîciósă-violacee, apoĭ orĭ din sus de mijlocŭ, orĭ şi maĭ adese-orĭ spre basă neregularŭ repandŭ- orĭ sinuatŭ-dentate, denţiĭ adese-orĭ la basa foilorŭ maĭ grosierĭ, iară de alte-orĭ descindŭ pre peţiolĭ. Tulpina fără foĭ, orĭ cu o unică fóie insertă la mijloculŭ tulpineĭ, orĭ şi maĭ jos, linearŭ lanceolată, scurtŭ peţiolată, fórte acută, orĭ şi subuliformă. Involucrulŭ de 10—11 mm. lungŭ, fără perĭ glanduliferĭ, însă cu perĭ simpli şi scurţĭ puţinŭ numeroşĭ şi cu perĭ stelaţĭ multŭ maĭ numeroşĭ, — foliolele sale înguste, fórte cuspidate, cu marginĭ late maĭ dilute, la capituliĭ virgineĭ întrecŭ multŭ preste florĭ. Ligulele glabre. Florile galbine. Stiliĭ obscuriusculĭ. Acheniile roşiĭ-brune. Papulŭ de colóre urîciósă albă.

Pre localităţĭ stâncóse saŭ petróse cu solŭ de calcarŭ, în reg. subalpină.

Observare. Diferă de **H. subcæsium** Fries prin pedunculiĭ neegalĭ de lungĭ, foliolele involucruluĭ lungŭ acuminate, orĭ lungŭ cuspidate, la capituliĭ virgineĭ maĭ lungĭ decât florile şi cu perĭ stelaţĭ maĭ puţinŭ numeroşĭ şi în fine prin periĭ stelaţĭ dispersĭ pre pagina inferióră a foilorŭ.

H. Transsilvanicum Heuff. Ban. 115.— Schur apud Fies Epicr. 1862, 97. (**H. molle** Bmgt. Tr. III, 27. — **H. rotundatum** A. Kern. Ö. b. Z. XXII, 1872, 352, non Kitaib. herb. nec Schult. Œsterr. Fl. II, 439. — **Crepis Fusii** Kov. exs. apud Janka in Linn. XXX, 587. — Fuss. Fl. Tr. 397. — **H. arcticum** Schur V. S. V. X, 126, 172. — **H. lasiophyllum** Schur En. Tr. 395, non Koch. — **H. pseudomurorum** Schur V. S. V. X, 219. — **H. murorum** var. **ovalifolium** Andræ Bot. Zeit. XIII, 326, non Gr. et Godr. — **H. oblongifolium** Schur Ö. b. Z. XI, 22. — **H. pleiophyllum** Schur En. Tr. 394. — **H. eriocaule** Schur En. Tr. 395). H. transilvanicŭ. Planta verde. Tulpina la basă lanatŭ-comósă, gracilă, la vêrfŭ cu puţinĭ până maĭ mulţĭ capitulĭ, paniculatŭ-corymbósă, fără foĭ, orĭ şi cu 1—3 foĭ, în partea superióră dimpreună cu ramiĭ şi cu involucrulŭ cu perĭ stelaţĭ surie, apoĭ şi cu perĭ negri glanduliferĭ îndesuiţĭ. Foile verḑĭ, pre ambele pagine albŭ-hirsute, de totŭ în-

tregĭ, orĭ sinuatŭ- până repandŭ-dentate, dențiĭ antrorsŭ curvațĭ, cele radicale ovale, orĭ oblongŭ-ovale, până oblongŭ-obovate, obtuse, în pețiolĭ lanuginosŭ-viloşĭ atenuate, cele tulpinale obversŭ- orĭ linearŭ-lanceolate, decrescente, acute, sessile. Involucrulŭ gracilŭ, verde, (de grosimea celorŭ dela Senecio saracenicus L., uscatŭ şi presatŭ de 4—5 mm. latŭ),—foliolele sale linearŭ-lanceolate, acute, orĭ cuspidate, cele interióre glabrescente. Pedunculiĭ surŭ-tomentoşĭ, laxĭ, filiformĭ, bracteațĭ. Rhizoma orizontalŭ-premorsă. Tulpina de 15—65 cm. înaltă. Marginea foilorŭ şi cu deosebire pețioliĭ cu perĭ lungĭ fórte viloşĭ. Florile galbine. Ligulele auriĭ, glabre. Stiliĭ de colóre brună. Papulŭ de totŭ albŭ.

Diferă de *H. silvaticum* L. cu deosebire prin involucrulŭ multŭ maĭ îngustŭ, prin forma foilorŭ şi prin perositatea multŭ maĭ copiósă a pețiolilorŭ şi a lamineĭ foilorŭ.

La marginĭ de pădurĭ, în reg. montană şi subalpină pre locurĭ petróse saŭ stâncóse.

După H. alpinum L. sp.

H. nigrescens Willd. Spec. III, 1574. — Bmgt. Tr. III, 26. (**H. eriophyllum** Schur. En. Tr. 388, non Schur En. Tr. 394, nec Willd. in Rchb. Fl. Germ. exc. 266. — **H. alatum** et **H. Lachenalii** Czetz Erd. Muz. VI, 16, nec aliorum. — **H. murorum** β. **simplex** Roch. Ban. 1828, f. 58. — **H. pumilum** Czetz Erd. Muz. VI, 16). H. negriciosŭ. Tulpina în partea superióră subflexuósă până flexuósă, de (10—) 14—25 (—30) cm. înaltă, cu unulŭ până nouĕ capitulĭ, cu sete scurte, negre, arare-orĭ amestecate cu perĭ viloşĭ surĭ, apoĭ cu perĭ glanduliferĭ maĭ multŭ maĭ pușinĭ numeroşĭ,—în partea inferióră cu perĭ simpli subnumeroşĭ, apoĭ cu perĭ stelațĭ şi glanduliferĭ spre basă totŭ maĭ înpuținațĭ. Specimenile cu 1—2 capitulĭ aŭ perositatea maĭ numerósă decât cele cu maĭ mulțĭ capitulĭ. Inflorescenția furcată, orĭ tare laxŭ-paniculată, fórte suprafastigiată, pedunculiĭ emişĭ din axilele foilorŭ, orĭ din ale bracteelorŭ, cam îngroșațĭ, la vêrfŭ şi maĭ tare îngroşațĭ, spre vêrfŭ cu perĭ glanduliferĭ numeroşĭ, cu sete scurte negre şi cu perĭ stelațĭ. Foile obscurŭ-verḑĭ, pre ambele pagine cu perĭ simpli scurțĭ maĭ multŭ maĭ pușin dispersĭ, pre marginĭ şi pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ cu maĭ numeroşĭ atarĭ perĭ, — pețioliĭ spre basa lorŭ îndesuitŭ viloşĭ, — foile radicale pre timpulŭ înfloririĭ numeróse şi lungŭ pețiolate, pețioliĭ aripațĭ, eliptice, orĭ aprópe orbiculare, orĭ ovale, orĭ şi latŭ-lanceolate, tóte în pețiolĭ abruptŭ-îngustate, cele intime une-orĭ oblongŭ-lanceolate şi în pețiolĭ lungĭ succesivŭ decurente, tóte spre basă şi la mijlocŭ maĭ multŭ maĭ pușinŭ grosierŭ-dentate, spre basă sunt dențiĭ maĭ marĭ şi maĭ profundŭ

incișĭ, la vêrfŭ cu glandule sessile, arare-orĭ substipitate, foile tulpinale 1—2 oblongŭ- orĭ latŭ-lanceolate, pețiolate, orĭ cu basa îngustată sessile, maĭ multŭ maĭ puținŭ dentate. Involucrulŭ globosŭ, de (11—) 14—15 (—16) mm. lungŭ, cu sete scurte negre numeróse, une-orĭ și cu perĭ maĭ lungĭ viloșĭ, amestecațĭ cu perĭ glanduliferĭ încă numeroșĭ, la basă cu perĭ stelațĭ,—foliolele sale exterióre obtusiuscule, cele intime acuminate, tóte negre și subalipite. Florile auriĭ, dențiĭ ligulelorŭ cu perĭ albĭ și scurțĭ ciliate. Stiliĭ galbinĭ, la urmă maĭ obscurĭ. Acheniile negre.

Pre localitățĭ stâncóse saŭ petróse însă erbóse pre munțĭ înalțĭ.

H. decipiens Tausch in Fl. XI, 1828. Erg. Bl. 66, nec alior. (**H. Csereianum** Bmgt. Tr. III, 20. — **H. alpestre** Bmgt. Tr. III, 20, non Jacq. — **Crepis alpestris** Schur En. Tr. 375. — Fuss Fl. Tr. 399, non Tausch. — **H. carpaticum** Schur En. Tr. 397, non Bess. — **H. cydoniæfolium** Fuss Fl. Tr. 407. — Schur En. Tr. 397, non Vill. — **H. Sudeticum** Aut. Tr. non Sternbrg, nec Wimm. — **H. subnigrescens** Simk. Term. Füz. V, 1881, 52, non Fries.). H. decipientŭ. Tulpina (adese-orĭ maĭ multe din rosula basilară) erectă, orĭ subascendentă, adese-orĭ tare flexuósă, de (8—) 15—30 (—40) cm. înaltă, cu 2—3, arare-orĭ până la 5 capitulĭ, une-orĭ însă și numaĭ cu 1 capitulŭ, maĭ multŭ maĭ puținŭ cu perĭ viloșĭ, în partea superióră cu perĭ glanduliferĭ și și cu perĭ stelațĭ maĭ mulțĭ maĭ puținĭ, care spre partea inferióră disparŭ, — pedunculiĭ fórte elongațĭ, cu perĭ simpli și și glanduliferĭ subnumeroșĭ, iară la vêrfŭ cu perĭ stelațĭ, numeroșĭ și cu bractee. Foile subsuriŭ- orĭ gramineŭ-verḑĭ, fórte rarŭ subglaucescente, moĭ, pre ambele pagine cu perĭ simpli disperșĭ până subnumeroșĭ, cele radicale pre timpulŭ înfloriréĭ maĭ multe până fórte multe virente, fórte diversŭ formate, totdeauna în pețiolĭ îngustate: oblongĭ, eliptice, oblongŭ-spatulate, spatulate, îngustŭ- orĭ oblongŭ-lanceolate, maĭ multŭ maĭ puținŭ lungŭ pețiolate (foile exterióre sunt de comunŭ de formă maĭ lată și rotundată, iară cele interióre de formă maĭ îngustă), cele exterióre la vêrfŭ rotundate, obtuse, întregĭ, orĭ denticulate, cele exterióre acutiuscule, orĭ acute, denticulate, orĭ și — cu deosebire cele de formă lanceolată — neregularŭ-dentate, dențiĭ la vêrfŭ glanduliferĭ, cele exterióre și cele tulpinale cu perĭ simpli numeroșĭ,— pre tulpină 1—3 foĭ oblongŭ- orĭ și linearŭ-lanceolate, orĭ și numaĭ lineare, spre basă îngustate și sessile, cele inferióre adese-orĭ dentate orĭ denticulate, cele-lalte întregĭ, tóte acute, orĭ maĭ multŭ maĭ puținŭ cuspidate. Involucrulŭ globosŭ, de (12—) 13—15 (—18) mm. lungŭ, îndesuitŭ suriŭ-vilosŭ, periĭ de comunŭ la vêrfŭ albinețĭ, la basa îngroșată negri, apoi și cu perĭ glanduliferĭ (din parte acoperițĭ prin periĭ viloșĭ), destulŭ de numeroșĭ și în fine și cu puținĭ perĭ stelațĭ dispersĭ, — foliolele la involucrulŭ capitulilorŭ virgineĭ înguste și multŭ maĭ lungĭ decât florile, tóte foliolele acute,

orĭ lungŭ acuminate și aprópe negre. Ligulele aurii, dențiĭ acestora cu perĭ albĭ și scurțĭ ciliațĭ. Stiliĭ obscurĭ. Acheniile negre.

Pre munțĭ, la locurĭ stâncóse însă erbóse.

H. Bihariense A. Kern. după Ö. b. Z. XIII, 1863, p. 246 **H. aurantiacum** × **alpinum**, iară după Ö. b. Z. 1872, p. 352 — **aurantiacum** × **nigrescens**. H. bihariensŭ. Tulpina corymbósă cu 3—6 capitulĭ, in partea inferióră cu 3—5 foĭ, preste totŭ hirsută, apoĭ în partea superióră cu perĭ stelațĭ fórte scurțĭ albinețĭ, cu perĭ glanduliferĭ de totŭ negri subnumeroșĭ și cu perĭ simpli elongațĭ, orizontalŭ-patențĭ, surĭ și la basă negri. Foile gramineŭ-verḑĭ, oblongŭ- orĭ obovatŭ-lanceolate, acute, cu basa lată sessile, orĭ fórte puținŭ în pețiolĭ atenuate, glabre, orĭ dispersŭ hirsute. Involucrulŭ cu perĭ stelațĭ fórte scurțĭ, cu perĭ glanduliferĭ negri și cu perĭ simpli elongațĭ, surĭ și la basă negri. Stoloniĭ lipsescŭ.

Pre munțiĭ Bihoruluĭ în Valea Cepilorŭ.

Observare. In opulŭ luĭ Naeg. et Pet. p. 316 se ḑice, că **H. Bihariense** A. Kern. nu póte să derive din **H. aurantiacum** L. sp., de óre-ce nu posede nicĭ unŭ caracterŭ dela acéstă specie, apoĭ despre altă parte până acum nu e cunoscută nicĭ o plantă hibridă din **Piloselloidea** și din **Archieracia**.

După H. prenanthoides Vill.

H. Dacicum Uechtr. in Ö. b. Z. XXV, 1875, p. 214. H. dacicŭ. Planta palidŭ glaucă-verḑie. Rhizoma mediocră, descendentă, cu fibre copióse și valide. Tulpina obsoletŭ fistulósă, spre basă de colóre urîciósă purpurascentă și albŭ-hirsută, la vêrfŭ glabrată. Foile radicale pre timpulŭ înfloririeĭ emarcide, pre tulpină numeróse (7—9), cam rigide, succesivŭ decrescente, depărtatŭ denticulate, pre pagina superióră glabre, pre cea inferióră maĭ palide, nerviĭ laxŭ-anastomosanțĭ și dimpreună cu marginile albŭ-pěróse, cu deosebire la nervulŭ mediŭ, cele infime latŭ-lanceolate, apiculate, succesivŭ in pețiolĭ puținŭ aripațĭ ingustate, pețioliĭ la basă neauriculațĭ, — cele mediĭ îngustŭ lanceolate, orĭ oblongŭ-lanceolate, cu basa lată și rotundată, orĭ și truncată amplexicaule, orĭ subamplexicaule, — cele supreme maĭ micĭ și între sine maĭ depărtate, ovatŭ-lanceolate, subîntregĭ, glabrate, orĭ pre marginĭ puținŭ pěróse. Inflorescenția îndesuitŭ-corymbósă, cu 3—7 capitulĭ, arare-orĭ depauperatŭ-paniculată, ramiĭ scurțĭ, strícțĭ, maĭ lungĭ decât foile fulcrante. Pedunculiĭ abreviațĭ, cu vêrfulŭ la începutulŭ înfloririeĭ subcernuĭ, adese-orĭ bracteațĭ, la vedere glabri, sub lenticulă surŭ-stelatŭ-pěroșĭ, fără perĭ simpli maĭ lungĭ și fără perĭ glanduliferĭ. Involucrulŭ mediocru, la începutŭ cilindriformŭ, după acea la basă truncatŭ și totŭ acĭ negriciosŭ, puținŭ și měruntŭ glandulosŭ-pěrosŭ, apoĭ și cu perĭ simpli maĭ lungĭ,

rarĭ, albĭ, — foliolele sale late, fórte obtuse, la vêrfŭ barbulatŭ-ciliolate, cele externe maĭ micĭ, une-orĭ maĭ alipite, de alte-orĭ laxŭ-patule emiţêndŭ unŭ calice externŭ, cele imediatŭ următóre interióre negricióse, cele maĭ interióre glabrate şi cu marginĭ late maĭ palide, iară cele intime palidŭ-verḑĭ şi notate cu o linie medie négră. Ligulele la vîrfŭ cu denţiĭ scurţĭ, îngroşaţĭ şi obtuşĭ, denţiĭ puţinŭ şi neregularŭ ciliolaţĭ. Stiliĭ fuliginosŭ-negri. Acheniile la urmă palidŭ-brune. Papulŭ de colóre urîciósă albinéţă. Tulpina de 0.3—0.4 m. înaltă.

Pre locurĭ stâncóse, însă erbóse, în reg. subalpină şi alpină, până acum cunoscută numaĭ din munţiĭ dela sudulŭ Transilvanieĭ.

După H. racemosum W.K.

H. Kotschyanum Heuff. Ban. 116. H. luĭ Kotschy. Tulpina erectă, foliată, la basă dispersŭ pěrósă, periĭ simpli maĭ lungĭ decât diametrulŭ transversalŭ alŭ tulpineĭ, maĭ sus până la inflorescenţie glabriusculă. Inflorescenţia contrasă, racemiformă. Capituliĭ numeroşĭ, pedunculiĭ scurţĭ, subramificaţĭ, stelatŭ-pubescenţĭ, în partea lorŭ superióră cu squamule. Foliolele involucruluĭ imbricate, cele exterióre unicolore, puberule, obtuse, pre nervŭ cu o serie simplă de perĭ, cele interióre glabrescente, erecte, cu marginĭ albineţe, cele ale capitulilorŭ virgineĭ evidentŭ maĭ lungĭ decât florile. Foile tulpinale numeróse, cele inferióre îngustŭ elongatŭ-lanceolate, până linearŭ-lanceolate, la ambele capete, cu deosebire însă spre vêrfŭ atenuate, la mijlocŭ puţinŭ dentate, pre ambele pagine, cu deosebire însă pre marginĭ şi pre pagina inferióră la nervulŭ mediŭ lungŭ şi indesuitŭ pěróse, — cele mediĭ şi superióre în a $^1/_3$ parte deasupra baseĭ lorŭ nu îngustate, ci rotundatŭ- şi abruptŭ-constrînse, cele maĭ superióre sessile glabriuscule. Planta de colóre palidă. Foile radicale (rosulare) pre timpulŭ înfloririĭ lipsescŭ. Denţiĭ ligulelorŭ pre partea externă glabri. Periĭ foilorŭ neglanduliferĭ. Florile galbine.

Pre muntele Rětezatŭ.

După H. boreale Fries.

H. tenuifolium Host. Fl. Austr. II, 411. (**H. Sabaudum** Czetz Erd. Muz. VI, 16, non L. sp.). H. cu foĭ subtile. Răděcina nodurósă, négră fibrósă. Tulpina erectă, pěrósă, cu puţinĭ capitulĭ. Inflorescenţia racemiformă, — pedunculiĭ pubescenţĭ, de 2—4 orĭ maĭ lungĭ decât squamele fulcrante îngustŭ linearŭ-lanceolate. *Foile subtile şi moĭ*, subdentate, pre pagina inferióră cu perĭ elongaţĭ, cele inferióre în peţiolĭ lungĭ îngustate, oblongŭ-

lanceolate, orĭ oblongŭ-ovate, *cele medii ovate, la mijloculŭ tulpineĭ indesuitŭ-agregate*, cele supreme tare micĭ şi depărtate. Involucrulŭ pubescentŭ, — foliolele sale alipitŭ-imbricate, erecte, lanceolate, acute, obscurŭ-verḑiĭ. Florile galbine. Acheniile brune, netede.

La marginĭ de pădurĭ, în reg. inferióră.

CAMPANULACEÆ JUSS. GEN.

PHYTEUMA L. gen. Fiteumă. Vulg. Fetincă, Schinuţă.

După Ph. hemisphaericum L. sp.

Ph. confusum A. Kern. Nov. pl. sp. I. 1870, 1. (**Ph. pauciflora** et **Ph. hemisphærica** Bmgt. Tr. I, 156, 157 et Aut. Tr. non L. — **Ph. nanum** Schur En. Tr. 428 pro var. **Ph. pauciflori.** — **Ph. transsilvanica** Schur En. Tr. 429 pro var. **Ph. hemisphærici.** — **Ph. globulariæfolium** Fuss Alt. Arch. III, 258 et Art. Tr. non Hoppe. — **Ph. graminifolium** Schur En. Tr. 429, pro var. **Ph. hemisphærici**). F. confusă.

Diferă de **Ph. hemisphæricum** L. sp. prin foile radicale spre vêrfŭ maĭ late, oblongŭ-spatulate, orĭ linearŭ-oblongĭ subspatulate, bracteele obtuse (nu acuminate).

Pre locurĭ stâncóse erbóse, in munţĭ înalţĭ in sudulŭ şi ostulŭ Transilvanieĭ.

Observare. Inlocuesce in Transilvania pre **Ph. hemisphæricum** L. sp., care aci nu provine.

A se adaoge la Ph. orbiculare L. sp.

Var. **Ph. Austriacum** Beck in Zool. bot. Ges. XXXII, 1882, 179. (**Ph. humile** et **Ph. Sieberi** Schur En. Tr. 429, nec alior). Planta alpină maĭ mică, *foile basilare scurtŭ peţiolate.*

Pre munţĭ înalţĭ, in sudulŭ Transilvanieĭ.

După Ph. Michelii Bert.

Ph. Vagneri A. Kern. in Vagner Máramarosmegye Növ. Ism. 1875, 192. — **Schedæ** ad flor. exs. Austro-Hung. III, 1883, 107. (**Ph. nigra** et **Ph. ovata** Bmgt. Tr. I, 157, 158, et Aut. Tr. non Schmidt. — **Ph. Halleri** Aut. Tr. non All. — **Ph. betonicæfolium** Bmgt. Mant. 16, et Aut. Tr. non Vill. — **Ph. Michelii** Sternbrg. Sieb. 20. Schur V. S. V. X, 139. — **Ph. atropurpureum** Schur En. Tr. 430 pro var. *Ph. nigri*). F. luĭ Vagner. *Foile* inferióre lungŭ

peţiolate, ovate, la basă cordate, cele supreme sessile, lanceolate, orĭ linearŭ-lanceolate, *tóte neregularŭ duplicatŭ-crenatŭ-serrate.* Spica pre timpulŭ înfloriref globósă, deflorată elongată şi cilindriformă. *Florile negre-violacee.*

Pre locurĭ petróse, însă erbóse, în reg. subalpină şi alpină.

Observare. **Ph. nigrum** Schmidt diferă prin foile numaĭ simplu crenatŭ-serrate, cele supreme lineare, şi prin spica pre timpulŭ înfloriref ovată. **Ph. Halleri** All. diferă prin foile grosierŭ-duplicatŭ-serrate (ca la *Urtica dioica.*)

După Ph. spicatum L. sp.

Ph. tetramerium Schur V. S. V. X, 1859, 105, 174 [sub **Ph. tetramericum**] Schur En. Tr. 430 [sub **Ph. tetramerium**]. (**Ph spicata** Bmgt. Tr. I, 158, non L. sp.). F. tetrameră. Spica maĭ d'întâĭ ovată, maĭ târḑiŭ cilindriformŭ-elongată, de 3–7 cm. lungă. *Florile* cerulee (arare-orĭ albineţe) *tetramere*, adecă: calicele 4-fidŭ, corola 4-partită, stamine 4. – stilulŭ bifidŭ. Ovariulŭ 8-angularŭ, bilocularŭ. Capsula longitudinalŭ-dehiscentă. Bracteele lineare. Foile crenatŭ-serrate, cele radicale şi cele tulpinale infime lungŭ peţiolate, cordate, orĭ ovate, acuminate, cele superióre ovalŭ-lanceolate, cele supreme lanceolatŭ-lineare, sessile, tóte glabre. Tulpina încă glabră, fistulósă, de 40–90 cm. înaltă. Rădĕcina napiformŭ-îngroşată, emiţêndŭ de comunŭ numaĭ o tulpină, arare-orĭ 2–4 tulpine.

Prin poienĭ erbóse, prin fênaţe, din reg. inferióră până in cea subalpină.

A se adaoge la Ph. canescens W.K.

Var. β. **salicifolium** Kit. in Heuff. Ban. p. 117. Planta de totŭ glabră, florile racemóse.

Totŭ pre aceleaşĭ localitățĭ unde provine formă gen., insă maĭ rarŭ.

CAMPANULA L. gen. Campanulă. Vulg. Clopoţelŭ.

A se adaoge la C. rotundifolia L. sp.

Var. **C. dentata** Schur En. Tr. 444 pro var. **C. rotundifoliæ**. (**C. Hostii** Bmgt. Mant. ex **locis natalibus**, non ex herb. ejus. – **C. rotundifolia** var. **lancifolia** Koch Synops. p. p. – **C. Hostii** Freyn Közlem. III, 95). Foile tulpinale infime ovate, dentatŭ-crenate, cele superióre oblongĭ, acuminate, denticulate, cele supreme lineare, de totŭ întregĭ. Florile numeróse, sub-

paniculate. Laciniile caliceluĭ subulate, reflecte, egalŭ de lungĭ cu tubulŭ. Planta glabră.

Pre locurĭ de fenaţŭ şi pre alte localităţĭ erbóse cu tufişurĭ, în reg. inferióră.

După C. rotundifolia L. sp.

C. pseudolanceolata Pantocsek in Ö. b. Z. 1883, 31. (**C. lanceolata** Simk. in Simonk. En. Fl. Tr. 384, non Lap. Hist. Abr. 105. — **C. pulla** Bmgt. Tr. I, 146 et Aut. Tr. non L. — **C. pseudopulla** Schur En. Tr. 441 ex loco natali, non ex herb. ejus. — **C. linifolia** Bmgt. Tr. I, 147 quo ad. pl. subalp.— **C. Baumgartenii** Schur En. Tr. 444 pro var. **C. rotundifoliæ**. — Fuss Fl. Tr. 416. — **C. Hostii** Czetz Erd. Muz. VI, 12. — Schur En. Tr. 445. — Porcius Distr. Năs. non Bmgt. — **C. rotundifolia** γ. **multiflora** Porcius Distr. Năs. — **C. hirta** et **C. multiflora** Czetz Erd. Muz. VI, 12, nec alior.— **C. lancifolia** Schur V. S. V II, 171. — Gris. Iter N. 197. — **Andræ** Bot. Zeit. VIII, 327, non Koch). C. pseudo-lanceolată. *Tulpina* dela basa ascendentă erectă, strictă, *glabră*. *Foile* radicale pre timpulŭ înfloriręĭ maĭ totdeauna emarcide, cordatŭ-ovate, crenate, lungŭ peţiolate, *cele tulpinale lanceolate, subserrate, orĭ şi de totŭ întregĭ, glabre, pre la mijloculŭ tulpineĭ maĭ îndesuite*, pre marginĭ ciliate, cele supreme linearŭ-lanceolate, orĭ lineare, de totŭ întregĭ. Florile numeróse, unilaterale, maĭ rarŭ racemosŭ-paniculate, rămurelele inferióre cu 2—3 florĭ. Corola albastră, până către a $^1/_3$ parte 5-fidă, de 15—18 mm. lungă. *Laciniile caliceluĭ lanceolatŭ-subulate,* de $^1/_3$—$^1/_6$ parte câtŭ corola de lungĭ. Inflorescenţia consistentă din maĭ multe maĭ puţine florĭ. Tulpina de 0.15—0.70 m. inaltă.

In ţinuturĭ muntóse prin poienĭ şi alte locurĭ erbóse, pre la marginĭ de pădurĭ, din reg. montană până în cea alpină.

Observare. **C. lanceolata** Lap. Hist. Abr. 105 diferă prin o perositate scurtă şi alipită, încât întréga plantă arată unŭ aspectŭ surŭ şi în fine prin laciniile caliceluĭ, ce sunt lanceolate (nu lanceolatŭ-subulate.)

Var. **C. Hornungiana** Schur En. Tr. 442. Diferă de **C. pseudolanceolata.** Pant. prin *foile tulpinale inferióre şi mediĭ ovatŭ-eliptice şi peţiolate.*

In societate cu forma gen., însă maĭ multŭ la locurĭ umbróse şi umede.

Var. **C. arcuata** Schur V. S. V. X, 1859, 138. — Schur En. Tr. 445. (**C. rhomboidalis** saŭ **C. Bieltzii** Schur En. Tr. 445. — **C. lanceolata** var. **pubescens** Simk. Term. Füz. V, 50, non **C. pubescens** Schmidt Boh. n. 167). Diferă de var. precedentă prin *tulpina în partea inferióră hirsutŭ-pĕrósă*, dela mijlocŭ paniculatŭ-ramificată, —*foile* infime şi inferióre ovale, cam peţiolate,

la ambele capete atenuate, cele superióre maĭ lungĭ, oblongĭ, sessile, dentate, *tóte maĭ multŭ maĭ puţinŭ hirsutŭ-pĕróse*, pre marginĭ ciliate.

Pre localităţĭ petróse saŭ stâncóse însă erbóse şi cam umede, în reg. montană.

C. crassipes Heuff. Ban. 118. (**C. napuligera** Schur En. Tr. 444 secund. descript.). C. grosolană. *Rhizoma îngroşată, lemnósă*, multicipite. Tulpinele cespitóse, de totŭ glabre, subflexuóse, la vêrfŭ inclinate. *Foile* fasciculilorŭ sterilĭ ovate, orĭ cordate, orĭ reniforme, lungŭ peţiolate, cele *tulpinale tóte elongate, lineare, subfalcate, carnosule, de totŭ întregĭ* şi **îndesuite.** Florile la vêrfulŭ tulpineĭ paniculatŭ-racemóse, erecte, ramiĭ elongaţĭ, patenţĭ, pedunculiĭ îngroşaţĭ. Laciniile caliceluĭ linearŭ-subulate, subegalŭ de lungĭ cu capsula. Stilulŭ subessertŭ.

Pre localităţĭ solare erbóse. Până acumŭ cunoscută numaĭ din unghiulŭ sudosticŭ alŭ Transilvanieĭ, şi dela comuna Nimigia unguréscă din nordostulŭ Transilvanieĭ.

După Scheuchzeri Vill.

C. consangvinea Schott. Anal. bot. 8. (**C. carnica** Schur. V. S. V. II, 171, et apud. Gris. Iter n. 199, etiam Aut. Tr. non Schiede. — **C. linifolia** Bmgt. Tr. I, 147 pr. p. et Aut. Tr. non Willd. Spec. — **C. Baumgartenii** Czetz. Erd. Muz. VI, 12. — **C. Scheuchzeri β. dacica** Porcius Distr. Năs. — **C. excisa** Schur. En. Tr. 441 ex **locis natalibus**. — **C. Scheuchzeri** d. **stenophylla** et **C. Kladniana** Schur En. Tr. 443. — **C. rotundifolia** a. **alpina** et b. **angustissima** Schur. En. Tr. 444). C. consangvinee. Planta cespitósă şi de totŭ glabră. *Tulpina gracilă, numaĭ cu 1 flóre,* fórte arare-orĭ racemosŭ- 2—3-floră. Foile fasciculilorŭ sterilĭ lungŭ peţiolate, peţioliĭ multŭ maĭ lungĭ decât lamina cordată, orĭ ovată, orĭ reniformă. cele tulpinale inferióre linearŭ-lanceolate, cele mediĭ şi cele superióre lineare, de 25—50 mm. lungĭ şi de 2—4 mm. late, pre marginĭ de totŭ întregĭ, patente, cele superióre falcate. *Corola mare, campanulată, nutantă* (nu erectă), până la a $1/4$ parte 5-fidă, laciniile rotundate, la vêrfŭ scurtŭ acute. Laciniile caliceluĭ linearŭ-subulate, patente, orĭ şi ceva recurvate, de $1/2$ — $4/5$ părţĭ de lungĭ cătŭ corola. Tulpina de 0.08—0.24 m. lungă. Corola albastră.

Pre localităţĭ stâncóse saŭ petróse, în reg. alpină.

Observare. **C. Scheuchzeri** Vill. se distinge prin tulpinele maĭ gróse şi maĭ stricte, foile tulpinale inferióre elipticŭ-lanceolate, dentate, orĭ denticulate. Tulpina maĭ adese-orĭ cu 2—3 florĭ racemóse, maĭ rarŭ numaĭ cu 1 flóre.

C. carnica Schiede, care în Transilvania până acum nu s'a aflatŭ, are laciniile caliceluĭ linearŭ-setacee de lungimea coroleĭ şi reflecte.

Observare la **C. bononiensis** L. sp.

A. Kerner in Ö. b. Z. 1872, p. 385, 386 ḑice că **C. bononiensis** L. sp. are foile pre pagina inferióră móle- şi velutinŭ-pĕróse până surŭ-tomentóse, foile basilare pre timpulŭ înflorireĭ sunt emarcide, corola infundibuliformŭ-campanulată, în terţialitatea inferióră neventricósă, iară apertura limbuluĭ are unŭ diametru maĭ scurtŭ decât lungimea coroleĭ.

Altă plantă, care stă în afinitate cu **C. bononiensis** L. sp. şi pre care o numesce: **C. Tauscheri** Kern. in Ö. b. Z. 1871, p. 47, diferă de cea d'întâia prin foile basilare pre timpulŭ înflorireĭ virente cordate, lungŭ peţiolate, cele tulpinale infime ovate, lungŭ peţiolate, cele mediĭ aprópe pandureforme şi cu basa auriculată sessile, tóte pre pagina inferióră cu perĭ simpli, scurţĭ, curvaţĭ şi copioşĭ scabre, maĭ palidŭ-verḑĭ decât pre pagina superióră, însă totuşĭ evidentŭ verḑĭ, şi nu surŭ-velutine, orĭ surŭ-tomentóse; diametrulŭ apertureĭ limbuluĭ de lungimea întregeĭ corole.

Din contră, Simonkai in En. Fl. Tr. p. 382 — 383 atrage **C. Tauscheri** A. Kern. ca sinonimŭ la **C. bononiensis** L. sp., atribuindŭ foilorŭ pre pagina inferióră o perositate scabră, pre când planteĭ, ce are foile pre pagina inferióră moĭ pubescente şi surŭ-tomentóse, îĭ dă numirea: **C. cana** Simk. pro var. **C. bononiensis** L. sp. (**C. bononiensis** Koch Synops.)

După C. patula L. sp.

C. abietina Gris. Iter 333. (**C. Steveni** Fuss. in Bmgt. Mant. 14 et Aut. Tr. non M. B. — **C. patula** b. **pauciflora** Roch. Ban. 42, t. 6, non **C. pauciflora** Desf. Choix de pl. Cor. 1808). C. de brădetŭ. Foile glabre, crenate, orĭ şi de totŭ întregĭ, cele radicale ovate, orĭ oblongĭ, orĭ şi obovate, în peţiolĭ decurente, cele tulpinale elipticŭ-lanceolate, orĭ lanceolate, sessile. *Tulpina* cu una, orĭ cu puţine florĭ, netedă şi glabră, ***stoloniferă, stolonĭ filiformĭ, repenţĭ şi fórte fragilĭ, une-orĭ nutrindŭ numaĭ fasciculĭ sterilĭ de foĭ.*** Florile erecte. Laciniile caliceluĭ linearŭ-subulate, până lanceolatŭ-lineare, maĭ lungĭ decât jumĕtatea coroleĭ. Tubulŭ coroleĭ dela basa maĭ strimtă infundibuliformŭ, subegalŭ de lungŭ cu limbulŭ expansŭ, lobiĭ ovaţĭ, acutiusculĭ. Capsula obovatŭ-claveformă, subegalŭ de lungă cu calicele. Corola albastră. Tulpina de 15—45 cm. înaltă.

Diferă de **C. patula** L. sp. prin corola maĭ mare şi prin stolonĭ filiformĭ, repenţĭ.

La marginĭ de pădurĭ, în reg. subalpină.

Observare. **C. Stevenii** M. B. Taur.-Cauc. III. 138, diferă prin laciniile caliceluĭ maĭ scurte şi maĭ late.

După C. persicifolia L. sp.

C. **Carpatica** Jacq. Hort. Vind. I, 1770, t. 57. — Bmgt. Tr. I, 147. (C. **reniformis** Schur En. Tr. 441). C. carpatică. Foile tulpinale ovate, orĭ cordate, acute, neegalŭ-serrate, tóte peţiolate. Florile pe pedicelĭ elongaţĭ și nudĭ solitarĭ. Laciniile caliceluĭ lanceolate, cuspidate. Planta glabră, orĭ și numaĭ puţinŭ pĕrósă, de 10—22 cm. lungă. Tulpinele difuse, une-orĭ tare abreviate. *Corola mare, latŭ-campanulată,* intensivŭ-violacee, arare-orĭ albă.

In ţinuturile muntóse pre localităţĭ stâncóse saŭ petróse, în reg. montană și subalpină, cu deosebire pre solŭ de calcarŭ.

Var. **C. turbinata** Schott. Anal. bot. 1854, 14. (C. **carpatica** var. **tomentosa** Kotschy Zool. bot. Ges. III, 140.) Planta îndesuitŭ pubescentă, până hirsută-tomentósă.

Totŭ la asemenĭ localităţĭ, pre solŭ de calcarŭ.

După C. thyrsoidea L. sp.

C. **Transsilvanica** Schur. En. Tr. 436. — Heuff. Ban. 119. (C. **thyrsoidea** Bmgt. Tr. I, 152, non L. sp.). C. transilvanică. Planta hispidulă. Tulpina erectă, simplă, strictă, îndesuitŭ foliată. Foile obsoletŭ-crenate, orĭ subîntregĭ, cele radicale oblongŭ-obovate, obtuse, în peţiolĭ laţĭ decurente, cele tulpinale inferióre și mediĭ oblongĭ, orĭ oblongŭ-lanceolate, obtuse, orĭ acute, sessile, cele superióre cu basa dilatatată amplexicaule, lanceolate. *Florile sessile și agregate în unŭ capitulŭ terminalŭ subrotundŭ și îndesuitŭ.* Laciniile caliceluĭ ovatŭ-lanceolate. Tulpina de 10—22 cm. înaltă. *Corola lilacină.*

Pre munţĭ, la locurĭ stâncóse erbóse.

Observare. C. **thyrsoidea** L. sp. are *corola gălbinie,* perositatea maĭ rigidă, foile linearŭ-oblongĭ maĭ înguste și înflorescenţia spicată maĭ elongată.

După C. cervicaria L. sp.

C. **macrostachya** Kit. in Willd. En. I, 213. (C. **multiflora** W. K. Icon, III, t. 263). C. multifloră. Planta hispidă. Foile crenate, orĭ și de totŭ întregĭ, cele radicale eliptice, în peţiolĭ atenuate, cele tulpinale inferióre oblongĭ, orĭ lanceolate, sessile, cele superióre ovatŭ-lanceolate, amplexicaule. *Florile sessile, glomerate și agregate în o spică fórte lungă și întreruptă.* Tulpina strictă, simplă, de 60—95 cm. înaltă. Spica de 30 cm., orĭ și maĭ lungă. Corolele numeróse, micĭ, de 13—17 mm. lungĭ, palidŭ-albastre. Laciniile caliceluĭ lanceolatŭ-lineare, duplu maĭ scurte decât corola infundibuliformă.

Pre locurĭ părăginite macre, pre la viĭ, în reg. inferióră.

După C. sibirica L. sp.

C. divergens Willd. En. 212. (**C. spathulata** W. K. Icon. III, tab. 258. Bmgt. Tr. I, 154). C. diverginte. Planta pĕrósă. Foile radicale subspatulate, crenulate, la basă îngustate, cele tulpinale sessile lanceolatŭ-acuminate. *Florile* pedunculate, paniculate, *nutante*. Laciniile caliceluĭ oblongŭ-acuminate, apendiculiĭ egalŭ de lungĭ cu tubulŭ. Corola cilindriformŭ-campanulată, pre partea internă lanuginosŭ-pĕrósă, pre cea externă la vêrfŭ cu perĭ lungĭ şi rarĭ. Calicele de 4 orĭ maĭ scurtŭ decât corola, iară decât fructulŭ maĭ lungŭ de douĕ orĭ. Corola albastră.

In ţinuturĭ montane, pre localităţĭ stâncóse saŭ petróse.

Observare. Diferă de **C. sibirica** L. sp. cu deosebire prin corola maĭ mare, de circa 2 cm. lungă.

C. Grossekii Heuff. Ban. 119. C. luĭ Grosseki. Planta hispidă. Foile neegalŭ duplicatŭ-crenate, orĭ serrate, acute, cele inferióre cordate, lungŭ peţiolate, cele superióre ovate, orĭ ovatŭ-oblongĭ, scurtŭ peţiolate, orĭ subsessile. Florile pedunculate, laxŭ-racemóse, orĭ paniculate, nutante. Laciniile caliceluĭ lanceolate, setosŭ-ciliate, patente, la vêrfŭ revolute, duplu până triplu maĭ lungĭ decât apendiculiĭ conformĭ. Corola la vêrfŭ barbulată, orĭ glabrată. Tulpina de 60—95 cm. înaltă. Corola violacee, mare, de 2—3 cm. lungă;— pre tulpina ramificată sunt corolele maĭ micĭ.

După exteriorŭ are asemĕnare cu **C. Trachelium** L. sp., diferă însă de acésta prin apendiculiĭ caliceluĭ.

Pre coline cu tufişurĭ în reg. inferióră, şi anume în partea sudvestică a Transilvanieĭ.

ADENOPHORA Fisch. in Mem. Mosq. Adenoforă.

După A. svaveolens Meyer.

A. infundibuliformis DC. Monogr. Camp. 359 pro var. **A. lilifoliæ**. (**Campanula liliifolia** Bmgt. Tr. I, 148 et Aut. Tr. non L. sp. — **Adenophora stylosa** Schur En. Tr. 432, non Lam. — **A. svaveolens** Aut. Tr. non Meyer.) A. infundibuliformă. Diferă de **A. svaveolens** Meyer (**Campanula liliifolia** L. sp.) prin corola infundibuliformă (nu campanulată).

La marginĭ de pădurĭ, prin tufişurĭ, fĕnaţe, în reg. inferióră.

Var. **A. edentula** Simk. (**A. Lamarckii** Janka in Linn. XXX, 590, non Fisch. — **A. Stylosa** Simk. M. N. L. III, 52, non Lam.). Laciniile caliceluĭ de totŭ întregĭ (nu denticulate).

Totŭ pre asemenĭ localităţĭ.

După genulŭ Adenophora Fisch.

SYMPHYANDRA DC. fil. Mon. Camp. Simfiandră.

Anterele concrescute în unŭ tubŭ lungŭ, prin care străbate stilulŭ. In cele-lalte caractere ca *Campanula*.

S. Wanneri Heuff. Ban. 120. (**Campanula Wanneri** Roch. Ban. rar. f. 12, t. 5. — **Campanula heterophylla** Bmgt. Mant. non L. sp.). S. luĭ Wanner. Tulpina erbace, simplă, foliată, în partea inferióră pre timpulŭ înflorireĭ dimpreună cu foile pĕrósă. Foile lanceolate, orĭ cele inferióre oblongŭ-lanceolate, grosierŭ- și sinuatŭ-dentate, în peţiolĭ lungĭ decurente, cele supreme sessile. Florile axilare și terminale lungŭ-pedunculate, cernue, peduncuiliĭ subsimpli, 1—2-foliaţĭ. Laciniile caliceluĭ foliacee, acuminate, de totŭ întregĭ, orĭ puţinŭ serrate, ciliate, vînóse, hispide, pre timpulŭ înflorireĭ lanceolate, pre timpulŭ maturităţeĭ fructuluĭ înmărite și triangulare. Lobiĭ coroleĭ fórte scurţĭ. Planta cespitósă. Tulpinele erecte, procumbente, orĭ pendule, une-orĭ flexuóse, până la 32 cm. lungĭ. Laciniile caliceluĭ pre timpulŭ maturităţeĭ fructuluĭ până la 2 cm. lungĭ și 9 mm. late, lucitóre, adese-orĭ trăgêndŭ în colóre violacee. Corola albastră, la 2 cm. lungă.

Prin fisurile stâncilorŭ, în reg. subalpină și alpină, însă nu maĭ sporadice, în specialŭ pre munţiĭ din vestulŭ și sudulŭ Transilvanieĭ.

ERICINEÆ DESV.

După genulŭ Erica L. gen.

BRUCKENTHALIA Rchb. Germ. Exc. Bruckenthalie.

Calicele 4-fidŭ. Corola subglobosŭ-campanulată, 4-fidă. Stamine 8, filamentele la basă fórte scurtŭ concrescute, anterele în durata înflorireĭ libere, mutice. Stigma capitatŭ-truncată. Capsula 4-loculară, loculicidŭ- 4-valvulară.

Br. spiculifolia Salisb. in Transact. Linn. soc. 1802, 324, sub Erica. (**Mensiensia Bruckenthalii** Bmgt. Tr. I, 333). Br. spicată. Rămurelele ascendente, pubescente. Foile lineare, acute, disperse, orĭ și câte 3—4 verticilate, pre marginĭ glandulosŭ-ciliate, orĭ glabre, pre rămurelele florifere laxe, pre cele sterile îndesuite. Florile pedunculate, subverticilate, la vêrfulŭ rămurelelorŭ agregate în racemĭ scurţĭ oblongĭ. Rămurelele lemnóse, de 7—15 cm. lungĭ. Racemiĭ de circa 13 mm. lungĭ. Foile de 4—6 mm. lungĭ și de $^1/_3$—$^1/_2$ mm. late. Calicele lilacinŭ. Corola încă de colóre lilacină, însă maĭ intensivă.

La locurĭ muntóse, erbóse, saŭ prin tufişurĭ, în reg. montană şi subalpină.

Observare. Maĭ mulţĭ autorĭ, între aceştia Benth. in DC. Prodr. — Rchb. fil., şi Heuff. in En. Ban. scriŭ: **Br. spiculiflora,** ce însă e falşŭ, pentru că numirea se derivă dela **Erica spiculifolia** Salisb. l. c. Rchb. pat., care a propusŭ maĭ d'intâĭ acestŭ genŭ, scrie **Br. spiculifolia**.

AZALEA L. gen. Azalee.

In Koch Syn. fără diagnosa speciei, acésta se indică aci:

A. procumbens L. sp. A. procumbentă. Planta fruticósă, ramiĭ difusĭ, distanţĭ, depresĭ, compunêndŭ cespite îndesuite, pulviniforme. Foile ovale, orĭ oblongĭ, obtuse, de totŭ întregĭ, cu marginile revolute, de totŭ glabre, sempervirente şi apropiate. Florile câte 2—4 la vêrfulŭ rămurelelorŭ, subumbelate. Cespitele mare, până la 30 cm. în diametru. Foile micĭ, de 4—6 mm. lungĭ, dure, lucitóre. Corola încă mică, săturatŭ-rosee.

Pre munţĭ înalţĭ, la locurĭ petróse saŭ stâncóse.

RHODODENDRON L. gen. Rododendru. Vulg. Merişorŭ, Bojorŭ, Cocăzarŭ, Smirdarŭ, Trandafirŭ de munte.

După Rh. ferrugineum L. sp.

Rh. Kotschyi Simk. (**Rh. ferrugineum** Bmgt. Tr. I, 366, et Aut. Tr. non L. sp. — **Rh. myntifolium** Schott. et Kotschy in Bot. Zeit. IX, 1851, 17, non Lodd. Bot. Cab. t. 908, a căruia plantă provine în Spania). R. luĭ Kotschy. Planta fruticósă. Foile ovale, orĭ obovatŭ-eliptice, de 13—20 mm. lungĭ şi de 6—11 mm. late, pre pagina inferióră glandulosŭ-leprόse, pre marginĭ glabre. Racemiĭ florilorŭ subumbelaţĭ, florile pedunculate, pedunculiĭ până la 12 mm. lungĭ, hirtŭ-pĕroşĭ şi leproşĭ. Calicele fórte scurtŭ, verde, denţiĭ scurtŭ-ovaţĭ, transversalŭ maĭ laţĭ. Tubulŭ coroleĭ infundibuliforme pre partea externă, apoĭ pre cea internă la gâtŭ şi filamentele la basă, hirtŭ-pĕróse. Stilulŭ puţinŭ maĭ scurtŭ decât ovariulŭ. Corola rosee, trăgêndŭ în albăstriŭ.

Pre spinările şi cóstele munţilorŭ înalţĭ.

OLEACEÆ LINDL.

SYRINGA L. gen. Siringă. Vulg. Mălinŭ, Mălinŭ roşu, Liliacŭ, Iorgovanŭ, Scumpie, Scrinte.

Dupĕ S. vulgaris L. sp.

S. Josikæa Jacq. fil. in Rchb. Iconogr. VIII, 1830, 32 t. 780, f. 1049, et in Versamml. deutscher Naturf. u. Aerzte, den 20 Septbr. 1830 zŭ Hamburg; — in Flora XIV, 1831, I, 67, 399 — in Rchb. Fl. Germ. exc. II, 432. (**S. prunifolia** Kit. Msc. in Borb. Term. Füz. VIII, 75). S. luĭ Joşika. *Foile* ovate, orĭ ovale, acuminate, *discolore*: *pre pagina* superióră obscurŭ-verḑĭ, pre cea *inferióră glauce, orĭ glaucescente*. Tubulŭ coroleĭ multŭ maĭ lungŭ decât limbulŭ patulŭ. Florile lilacine.

Prin ţinuturĭ muntóse lângă rîurĭ şi pĕrae, pe locurĭ stâncóse umede.

FRAXINUS L. gen. Frasinŭ.

A se adaoge la Fr. excelsior L. sp.

Var. **Fr. oxycarpa** Willd. Spec. IV, 1105. (**Fr. oxyphylla** M. B. Taur.-Cauc. II, 450. — III, 645. — **Fr. excelsior** var. **montana** Porcius Distr. Năs.) Fructele la vêrfŭ rotundatŭ-obtuse şi de totŭ întregĭ (nu oblicŭ-emarginate).

Prin pădurile munţilorŭ.

GENTIANEÆ JUSS.

SWERTIA L. gen. Sverţie.

Dupĕ Sw. perennis L. sp.

Sw. alpestris Bmgt. Mant. 1846, 19. (**Sw. perennis** Bmgt. Tr. I, 190, non L. sp. — **Sw. intermedia** Schur V. S. V. X, 149. — **Sw. obtusa** Janka in Ö. b. Z. XIX, 1869, 75. — Közlem. XII, 149, non Ledeb. Fl. Ross. III, 75). Sv. alpestră. Tulpina suberectă, de 10—36 cm. înaltă, simplă cu 2—4 liniĭ perpendiculare. *Foile alterne,* orĭ une-orĭ cele supreme oposite şi sessile, cele radicale ovale, orĭ ovate, la basă une-orĭ subcordate, în peţiolĭ dilataţĭ subitŭ atenuate, 3—5-nervóse, de totŭ întregĭ. Inflorescenţia paucifloră, laxŭ-racemósă, pedunculiĭ axilarĭ, 1—3-florĭ, florile maĭ marĭ ca la *Sw. perennis* L. sp. solitarĭ. Bracteele egalŭ de lungĭ cu pedunculiĭ. *Laciniile coroleĭ* elipticŭ-oblongĭ, obtuse, stelatŭ-espanse, între nervĭ vînóse, *negre-violacee şi maĭ întunecatŭ-punctate,* cu câte 2 gropile nectarifere distante, ovatŭ-orbiculare, fim-

briatŭ-marginate, *fimbriile subconivente, aprópe duplu maĭ lungĭ decât diametrulŭ gropileĭ.* Tubulŭ coroleĭ fórte scurtŭ. Laciniile caliceluĭ ingustŭ-lanceolate, orĭ linearŭ-subulate, numaĭ de jumĕtate lungĭ câtŭ laciniile coroleĭ, însă egalŭ de lungĭ cu staminele. Ovariulŭ oblongŭ.

Criteriulŭ acesteĭ specie consistă — faţă de *Sw. perrenis* L. sp. — în florile maĭ marĭ, foile tulpinale alterne (nu oposite) şi fimbriile gropilelorŭ multŭ maĭ lungĭ.

Pre localităţĭ uliginóse-erbóse, în reg. alpină.

Sw. punctata Bmgt. Tr. I, 190. Sv. punctată. Tulpina simplă, erectă, multifloră. *Foile* inferióre eliptice, în peţiolĭ elongaţĭ atenuate, obtuse, dimpreună cu cele mediĭ *alterne,* cele supreme oblongŭ-lanceolate opositŭ-concrescute. Florile în o cymă terminală, pedunculiĭ axilarĭ, erecţĭ, 1—3-florĭ. Laciniile caliceluĭ lanceolate, acuminate, subegalŭ de lungĭ cu corola. *Corola gălbinie* cu puncte negre-violacee, gropilele nectarifere ale laciniilorŭ oblongĭ. Tulpina de 15—32 cm. înaltă.

Pre munţĭ la locurĭ stâncóse, însă erbóse.

GENTIANEÆ JUSS.

GENTIANA L. gen. Genţiană. Vulg. Ginţură, Engeră, Fierea pămîntuluĭ, Ocincele, Ochincele.

După G. cruciata L. sp.

G. phlogifolia Schott et Kotschy Bot. Zeit. IX, 1851, 151. (**G. depressa** Schur En. Tr. 454, non **G. Pneumonanthe** var. **depressa** Boiss. Voy. Bot. 1845, 415, t. 121, A.). G. depresă. *Tulpina* simplă, *în partea inferióră depresă,* în cea superióră ascendentă, foliată, de 7—15 cm. lungă, glabră. *Foile fasciculilorŭ sterilĭ şi cele radicale aprópe câtŭ tulpina, orĭ celŭ puţinŭ de jumĕtate câtŭ tulpina de lungĭ,* glabre, pre marginĭ netede, *elongatŭ-oblongĭ*, în peţiolĭ scurţĭ îngustate, acute, cele tulpinale inferióre oblongŭ-lanceolate, la basă opositŭ-concrescute, de 3 — 4 orĭ maĭ lungĭ decât internodiile, cele supreme ovatŭ-lanceolate, tóte carnosule, glabre şi de totŭ întregĭ. Florile, 2—3—4, la vêrfulŭ tulpineĭ capitatŭ-indesuite, orĭ şi numaĭ o singură flóre. Capitulŭ cu douĕ foĭ involucratŭ. Calicele 4-fidŭ, tubulŭ campanulatŭ de 3 orĭ maĭ scurtŭ decât corola, laciniile sale sublineare, între sine separate prin unŭ spaţiŭ orizontalŭ. Corola de colóre azurie-cianee, claveformŭ-tubulósă, tubulŭ de 3 orĭ maĭ lungŭ decât limbulŭ, laciniile limbuluĭ ovate, rotundate, acutiuscule. Anterele erecte. Stigma scurtă, sessilă, la urmă revolută.

Pre locurĭ stâncóse, în reg. subalpină.

După G. bavarica L. sp.

G. orbicularis Schur En. Tr. 458. (**G. bavarica** Bmgt. Tr. I, 195 et Aut. Tr. non L. sp. — **G. rotundifolia** β. **calcarea** Porta et Rigo exs. n. 3, itineris Italici, II, 1785. — **G. brachyphylla** et **G. imbricata** Schur En. Tr. 458, 459, nec aliorum.) G. orbiculară. Planta duplu maĭ mică decât *G. bavarica* L. sp. Caudiculiĭ subcespitoșĭ, fórte scurțĭ, uniflorĭ. Foile radicale subsessile, îndesuitŭ imbricatŭ-agregate, rotunde, orĭ subrotunde, fórte micĭ. Tubulŭ coroleĭ cilindriformŭ, la gâtŭ nudŭ, subegalŭ de lungŭ cu calicele, laciniile limbuluĭ coroleĭ acutiuscule, obsoletŭ crenulate.

Se vede a fi o formă mititică dela *G. bavarica* L. sp.

Pre vêrfurile munțilorŭ petroșĭ din catena Carpațilorŭ sudicĭ aĭ Transilvanieĭ.

După G. campestris L. sp.

G. Carpatica Wettstein. in Ö. b. Z. 1892 No. 1. (**G. Caucasica** Simonk. in En. Fl. Tr. 398, etiam Auct. Tr. et Hung. non M. B. Taur.-Cauc. I, 1808, 198. — **G. germanica** et **G. Amarella** Bmgt. Tr. I, 196 et Aut. Tr. non Willd. Spec. nec L. sp. — **G. obtusifolia** Aut. Tr. non Schmidt Fl. Boh. II, 27 sub Hippione. — **G. chloræfolia** Schur Ö. b. Z. VIII, 293. — V. S. V. X, 175, etiam En. Tr. 461, non N. ab Essb. — **G. uliginosa** et **G. flava** Schur En. Tr. 461 et Aut. Tr. non Willd. sp.). G. carpatică. Tulpina de 7—36 cm. lungă, maĭ întunecatŭ- orĭ maĭ dilutŭ-brună, 4-angulară, maĭ multŭ maĭ puținŭ ramificată, ramiĭ erecțĭ. Foile infime obovate, pețiolate, cele-lalte sessile, cele mediĭ maĭ inferióre ovale, cele maĭ superióre și cele supreme ovatŭ-lanceolate, acuminate, tóte maĭ scurte decât internodiile. Florile pedunculate. Calicele 5-fidŭ, tubulŭ de 5 mm., *laciniile* de 6—7 mm. lungĭ, ceva maĭ scurte, orĭ maĭ lungĭ decât jumĕtatea coroleĭ, la basă despărțite prin unŭ sinŭ rotundatŭ, *lanceolate, cu marginile revolute.* Corola semi-5-fidă, cilindriformă, la gâtŭ numaĭ puținŭ maĭ lărgită și acĭ fimbriată, de 24—28 mm. lungă, în partea superióră violacee, în cea inferióră de colóre uriciósă albă, arare-orĭ gălbinie, orĭ albă. *Capsula evidentŭ stipitată.* Planta de totŭ glabră.

Prin poienĭ și la marginĭ de pădurĭ, în reg. montană și subalpină.

Observare. La **G. Caucasica** M. B. Taur.-Cauc. I, 1808, 198, e tulpina începêndŭ din partea inferióră ramificată, ramiĭ patulĭ și subegalŭ de lungĭ cu tulpina. Corola în partea superióră campanulată. Calicele de o lature cu o incisură maĭ profundă, laciniile sale filiformŭ-subulate, la vêrfŭ uncinate, orĭ celŭ puținŭ arcuate.

CONVOLVULACEÆ JUSS.

CUSCUTA L. gen. Cuscută. Vulg. Iriță, Iniță, Intorțelŭ, Torțelŭ, Borangicŭ, Lipicĭ, Pĕrulŭ St. Mariĭ.

A se adaoge la C. Epithymum L. sp.

Var. **C. Trifolii** Babingt. in The Phytol. XXI, 467, Neilr. Fl. v. N. Œsterr. 532. Simk. M. N. L. II, 148. Tulpina ramificată. Florile glomerate, glomeruliĭ multiflorĭ. *Tubulŭ coroleĭ albŭ, orĭ palidŭ roseŭ*, cilindriformŭ, egalŭ de lungŭ cu limbulŭ, squamele marĭ, conivente includęndŭ tubulŭ. Filamentele multŭ maĭ lungĭ decât corola. Stilĭ 2, stigmele filiforme.

Plantă parasitică pre *Trifolium* și pre *Ballota nigra* la crepătura Turdeĭ.

Observare. Neilreich in Nachtr. z. Maly's Enum. pl. phanerog. imp. austr. p. 166. ḑice că acéstă formă e după Bab. Man. 203 și Engelm. Cusc. II, numaĭ o var. neînsemnată dela **C. Epithymum.**

BORAGINEÆ DESV. JUSS.

ANCHUSA L. gen. Anchusă. Vulg. Limbariță, Limba bouluĭ, Érbă de boŭ sĕlbaticŭ, Roșiĭ, Miruță.

A se adaoge la A. officinalis L. sp.

Var. **A. pustulata** Schur. En. Tr. 465. (**A. Baumgartenii** Nym. Consp. 1881, 510). Tulpina fórte ramificată, difusŭ-decumbentă, ramiĭ fórte lungĭ, iarășĭ ramificațĭ. Foile tulpinale cu basa lată sessile, lanceolate, acuminate, tóte puținŭ pĕróse, fórte scabre, pre marginĭ undulatŭ-crenate, *pustulate, pustulele albe fórte marĭ, periĭ insidențĭ pre pustule.* Florile în unŭ racemŭ bracteatŭ, lungŭ și laxŭ, unilateralŭ. Calicele la urmă unflatŭ, egalŭ de lungŭ cu tubulŭ coroleĭ. Corola albastră. Laciniile caliceluĭ conivente. Fructele duplu maĭ marĭ decât la **A. officinalis** L. sp. punctate, după maturitate, adherente receptacululuĭ. Tulpina de 30—46 cm. lungă.

Pre localitățĭ macre în societate cu *A. officinalis.*

După A. italica Retz.

A. Barrelieri Vitm. Summ. pl. I, 388. (**Buglossum Barrelieri** All. Pedem. I, 48. — **Myosotis obtusa** W. K. Pl. rar. I, t. 100). A. luĭ Barrelier. Intrégă planta hispidă. Foile oblongĭ, linearŭ-oblongĭ, orĭ lanceolate, întregĭ, orĭ și repande, acute. Racemiĭ axilarĭ, subbipartițĭ, dispușĭ în o paniculă subcilindriformă. Bracteele ovatŭ-lanceolate, acuminate, patente. Laciniile cali-

celuĭ obtuse. *Tubulŭ coroleĭ fórte scurtŭ şi inclusŭ în calice,* — fornicele ovatŭ-oblongĭ, pre marginĭ papilóse. Nucile oblongĭ, erecte, longitudinalŭ rugóse şi granulate. Tulpina erectă, de 30—64 cm. înaltă. Corola mică de colóre ciance, limbulŭ de 4—6 mm. în diametru. Fiindŭ tubulŭ coroleĭ inclusŭ în calice are asemĕnare cu *Myosotis,* şi prin acestŭ caracterŭ se distinge de tóte cele-lalte speciĭ provenitóre in Transilvania şi Ungaria.

Pre coline macre, în reg. inferióră.

SYMPHYTUM L. gen. Simfitŭ. Vulg. Lutatenă, Tatenă, Tătănésă, Érba luĭ Tatinŭ.

Dupĕ S. tuberosum L. sp.

S. cordatum W. K. Icon. t. 7, et apud Willd. Neue Schrift. d. berl. naturf. II, 121. (**S. cordifolium** Bmgt. Tr. I, 126). S. cordatŭ. Rhizoma orizontală, orĭ oblică, cărnósă, nodurósă, din dărăptŭ premorsă. Tulpina simplă. *Foile* acuminate, cele *radicale laterale şi cele tulpinale inferióre latŭ-cordate,* lungŭ peţiolate, cele tulpinale superióre ovate, orĭ ovatŭ-lanceolate, scurtŭ peţiolate, orĭ sessile. Florile racemóse. Fornicele incluse în corolă. Tulpina de 15—32 cm. înaltă. Corola de circa 13 mm. lungă, gălbinie, infundibuliformă, 5-dentată, denţiĭ recurvaţĭ. Stilulŭ essertŭ.

Prin pădurĭ şi la marginea acestora pre localităţĭ umede, lângă părae, în reg. montană până subalpină.

ONOSMA L. gen. Onosmă. Vulg. Otrăţelŭ, Baranţă.

A se adaoge la O. arenarium W. K.

Var. **O. pustulatum** Schur in Ö.b.Z. X, 1860, 226. (**O. tuberculata** Kit. in Roch. Ban. 26. — **O. montanum** Schur En. Tr. 468, non Sibth. et Sm.). Setele caliceluĭ maĭ micĭ şi alipite, apoĭ perositatea întregeĭ plante maĭ dispersă, maĭ scurtă, maĭ puţinŭ patulă şi maĭ puţinŭ rigidă.

Pre coline macre lutóse, în reg. inferióră.

Dupĕ O. stellulatum W. K.

O. Tauricum Pall. in Nov. Act. Acad. Petropol. X, 1797, 306. (**O. stellulata** M. B. Taur.-Cauc. I, 123.—III, 131. — **O. stellulatum** Bmgt. Mant. 10. Fuss. Fl. Tr. 452.— Schur. En. Tr. 468, non W. K. Icon. t. 173). O. taurică. Planta surie, orĭ şi verḑie (var. viridis Borb. Közlem. XIV, 1876, 409). Tulpinele ascendente, simple şi terminate cu câte unŭ racemŭ îngeminatŭ,

Foile oblongŭ-lanceolate, oblongŭ-lineare, orĭ lanceolate, plane, orĭ cu marginile revolute, cele supreme la basă maĭ late, hispide, *setele insidente pre tubercule stelatŭ-pĕróse. Corola* galbină *pubescentă, duplu-triplu maĭ lungă decât calicele.* Pedunculiĭ duplu-triplu maĭ scurţĭ decât calicele. Anterele incluse egalŭ de lungĭ cu partea liberă a filamentelorŭ, orĭ şi maĭ lungĭ. Nucile trigonale de totŭ netede şi de totŭ glabre, lucitóre, unicolore. Planta perenală.

Pre coline macre sporadice, în reg. inferióră.

Observare. **O. stellulatum** W. K. are pedunculiĭ egalŭ de lungĭ cu calicele, orĭ şi maĭ lungĭ, apoĭ corola glabră.

PULMONARIA L. gen. Pulmonarie. Vulg. Plumînărică, Mierea ursuluĭ, Sudoréle, Érba plumâneĭ, Cuscrişorŭ.

După P. mollis Wolff.

P. rubra Schott et Kotschy in Bot. Zeit. IX, 1851, 395. (**P. transsilvanica** Schur En. Tr. 471). P. roşie. Rhizoma orizontalŭ-repentă, cu fibre îngroşate numeróse, emiţêndŭ capituliĭ sterilĭ de foĭ şi şi tulpine florifere. Tulpinele florifere simple, orĭ în partea superióră dichotomŭ-ramificate, foliate, cu perĭ setoşĭ, în cea maĭ mare parte articulaţĭ şi patenţĭ, amestecaţĭ şi cu perĭ glanduliferĭ. *Foile fasciculilorŭ sterilĭ latŭ-ovate, orĭ şi ovatŭ-eliptice, acuminate de totŭ întregĭ, subitŭ contrase în peţiolĭ la vîrfŭ scurtŭ aripaţĭ,* cele tulpinale inferióre scurtŭ peţiolate, cele superióre sessile, tóte lanceolatŭ-oblongĭ, setulosŭ-strigulóse. *Corola de colóre roşie,* tubulŭ succesivŭ lărgitŭ şi egalŭ de lungŭ cu calicele. Calicele turbinatŭ-campanulatŭ şi cu perĭ articulaţĭ glanduliferĭ. Planta de 24 — 42 cm. lungă. Foile verḑĭ, concolore, arareorĭ albŭ-maculate.

Prin pădurĭ umbróse la locurĭ cam umede, în reg. montană şi subalpină.

După P. angustifolia L. sp.

P. mollissima A. Kern. Monogr. Pulm. 1878, 47. (**P. mollis** Bmgt. Tr. I, 125 et Aut. Tr. non Wolff. — **P. angustifolia** Czetz Erd. Muz. VI, 19 et Aut. Tr. non L. sp. — **P. azurea** Barth. V. S. V. XVIII, 89. Fuss. Fl. Tr. 455, quoad. pl. e Giresau. — **P. dacica** Porcius exs. quoad. pl. **subalpinam**). P. molisimă. Tulpina în partea superióră dimpreună cu ramificaţiunile inflorescenţieĭ cu fórte numeróse glandule stipitate şi de odată şi glutinósă. *Foile de colóre surie-verde, cu perĭ moĭ velutinĭ,* cele ale fasciculilorŭ sterilĭ ovatŭ-oblongĭ, la vêrfŭ lungŭ-acuminate, la basă în peţiolĭ atenuate, peţioliĭ lungĭ, înguştĭ, în partea superióră aripaţĭ, — foile tulpinale multŭ maĭ scurte,

cele supreme nu decurente. Corola violaceŭ-albastră, tubulŭ în internŭ sub anelulŭ pěrosŭ iarăşĭ pěrosŭ, (nu glabru). *Anterele gălbiniĭ.* Calicele fructiferŭ ventricosŭ-campanulatŭ, laciniile puţinŭ incurvate. Planta de 0.15—0.50 m. înaltă.

La marginĭ de pădurĭ, prin poienĭ erbóse, din reg. inferióră până în cea subalpină.

MYOSOTIS L. gen. Miosotŭ. Vulg. Şerpeliţă, Urechia şórecelui, Nu mě uita, Ochiulŭ şerpeluĭ.

După M. variabilis Angel.

M. montana Bess. Prim. Fl. Gal. I, 1809, 142. (**M. sylvatica** Bmgt. Tr. I, 117, et Aut. Tr. non Hoffm. Deutschl. Fl. — **M. variabilis** Schur. En. Tr. 475.— Schedæ ad. fl. exs. Austro-Hung. IV, 1886, 60, vix Angel. — **M. lactea** Schur En. Tr. 475. — **M. transsilvanica** Porcius M. N. L. IX, 1885. 130). M. montanŭ. Diferă de *M. variabilis* Angel. cu deosebire prin corola constantŭ albastră.

La *M. variabilis* Ang. e corola după desvoltare maĭ d'întâĭ galbină, după acea roşie şi numaĭ la urmă albastră, de unde derivă şi numirea.

Variază cu corola albă.

Prin pădurĭ şi la marginea acestora la locurĭ umede saŭ lângă pârae, în reg. montană superióră şi în cea subalpină.

ERITRICHIUM Schrad. Asperif. Eritrichiŭ. Vulg. Scorpionidă.

După E. nanum Schrad.

Var. **E. Jankae** Simk. (**E. nanum** Janka in Ö. b. Z. XVIII, 199, non All.— **E. villosum** Janka apud Nym. Cansp. 523, non Bunge). Diferă de *E. nanum* Schrad. prin calicele maĭ mare, lanatŭ, apoĭ prin inflorescenţia şi cu deosebire foile îndesuitŭ albŭ-lanate.

Pre munţĭ la locŭ stâncosŭ calcareŭ.

Observare. **E. villosum** Bunge En. Alt. 9, are calicele sericeŭ şi de jumětate numaĭ de mare ca la **E. Jankae.**

SOLANEÆ JUSS.

SOLANUM L. gen. Solanŭ. Vulg. Zirnă, Lesnicióră, Lăsniciorŭ.

După S. miniatum Bernh.

S. flavum Kit. in Schult. Œsterr. Fl. ed. 1814, I, 394. (**S. villosum** Bmgt. Tr. I, 170, et Aut. Tr, non Lam.). S. galbinŭ. Angulii ramilorŭ prominulĭ,

dentațĭ, strigosŭ-pubescențĭ. Foile ovatŭ-rombee, sinuatŭ-angulare, pilosiuscule. Racemiĭ simpli, subumbeliformĭ, pediceliĭ fructiferĭ la vêrfŭ îngroşațĭ, deflecțĭ. Bobițele de colóre galbină-citrină.

La viĭ, pre locurĭ părăginite, în reg. inferióră.

VERBASCEÆ BARTL.

VERBASCUM L. gen. Verbascŭ. Vulg. Luminărică, Luminărea, Luminărica Domnuluĭ, Códa lupuluĭ, Códa bouluĭ, Códa vaceĭ, Corovatecŭ, Lipanŭ, Purŭ.

După V. phlomoides L. sp.

V. phlomoidi × thyrsoideum Porcius ined. Consună întru tóte cele-lalte caractere cu **V. phlomoides** L., afară de perositatea foilorŭ, care pre pagina inferióră convine deplinŭ celeĭ dela **V. thyrsoideum** Host. Fl. Austr. (**V. nigrum** β. **thyrsoideum** Koch Syn.), pagina superióră glabriusculă.

Pre coline erbóse, în reg. inferióră, în societate cu *V. phlomoides* şi *V. thyrsoideum*, în jurulŭ comuneĭ Sângiorgiŭ, Distr. Năs., în nordostulŭ Transilvanieĭ.

După V. Lychnitis L. sp.

V. Reissekii (**Lychnitis × phlomoides**) A. Kern. in Ö.b.Z. XXIII, 1873, 248.— Borb. in Ö.b.Z. XXVIII, 279). V. luĭ Raissek. Planta bienală. Tulpina de 1.5—2.0 m. înaltă, angulară şi dimpreună cu pedunculiĭ şi cu calicele stelatŭ-tomentósă, perositatea subtilă, albinéță şi făinósă, în partea superióră divisă în puținĭ ramĭ de 20—50 cm. lungĭ. Foile radicale pre timpulŭ înfloririĭ emarcide, cele tulpinale lanceolate, cu basa subcordată sessile, nu decurente, pre marginĭ crenate, pre pagina superióră laxŭ stelatŭ-tomentóse, pre cea inferióră îndesuitŭ stelatŭ-tomentóse, perositatea albinéță, subtilă, la pipăitŭ ca velutină, detergibilă. Florile fasciculate, pedunculiĭ neegalĭ, ceĭ maĭ scurțĭ de lungimea caliceluĭ, ceĭ lungĭ maĭ lungĭ decât calicele. Corola galbină, la basă pelviformă, limbulŭ rotatŭ, la deplina înflorire de 11—14 mm. în diametru (cea presată şi deplinŭ aplanată de 20 mm.). Filamentele celorŭ 2 stamine maĭ lungĭ la basă lanate, maĭ sus spre antere glabre, iară filamentele celorŭ 3 stamine maĭ scurte până la antere îndesuitŭ albŭ-lanate. Stigma oblongă.

Pre coline, pre locurĭ părăginite şi pre locurĭ de păşunĭ.

V. pseudolychnitis Schur En. Tr. 483. (**V. Hausmanni** Čel. Prodr. 1872, 317. — **V. Austriaco × Lychnitis** Simk.). V. pseudlichnite. Tulpina erectă, de 65 cm. orĭ şi maĭ înaltă, în partea superióră subramificată, rotundŭ-angulară, flocosŭ-lanată, brunŭ-purpurie. Foile radicale oblongĭ, acuminate, fórte

lungŭ peţiolate, cele tulpinale inferióre la basă îngustate, scurtŭ peţiolate, cele medii cu basa îngustată sessile, cele supreme cu basa rotundată obsoletŭ-decurente, tóte pre pagina superióră glabre, orĭ subglabre, pre cea inferióră albŭ-lanate, duplicatŭ-crenate, crenele la foile infime spre basă maĭ profunde, foile supreme une-orĭ de totŭ întregĭ. Inflorescenţia racemosŭ-paniculată. Corola palidŭ-galbină (ca la *V. Lychnitis* L. sp.). Calicele suriŭ-tomentosŭ.

Pre coline macre, pre la viĭ, în reg. inferióră.

După V. nigrum L. sp.

V. glabratum Friv. in Fl. XIX, 1836, 44. (**V. leiostachyon** Gris. Rum. II, 1844, 43. — **V. leiocaulon** Heuff. Ban. 130. — **V. erythrocaule** Schur. En. Tr. 483. — **V. decalvans** (**nigrum × glabratum**) Borbás Term. Füz. IX, 1855, 248). V. glabratŭ. Planta perenală. Tulpina strictă, rotundă, în partea inferióră dispersŭ-pubescentă, în cea superióră de totŭ glabră, de 60 cm., orĭ şi maĭ înaltă. Foile infime lungŭ peţiolate, dela basa cordată ovatŭ-oblongĭ, de 3—4 orĭ maĭ lungĭ decât peţioliĭ viloşĭ, duplicatŭ- orĭ neegalŭ-crenate, pre pagina superióră glabriuscule, pre cea inferióră, cu deosebire la nerviĭ primarĭ, surŭ-tomentóse, pre tulpină foĭ puţine şi depărtate, cu basa subcordată sessile. Ramiĭ erectŭ-patulĭ, piramidalŭ-paniculaţĭ, angularĭ. Florile fasciculate, fasciculiĭ distanţĭ, pediceliĭ neegalĭ, de totŭ glabri. Anterele reniforme. Filamentele purpuriŭ-lanate. Capsulele ovatŭ-oblongĭ, la vêrfŭ emarginate, plus duplu maĭ lungĭ decât calicele glabru. Corola tare mică, galbină.

La marginĭ de pădurĭ, prin poienĭ, în reg. inferióră şi montană.

Observare. După Neilreich Ungar. Diagn. p. 92, o formă glabrescentă dela **V. nigrum** L. sp.

V. Hinkei Friv. in Magy. Jud. Társ. Évkönyv. III, 1834—1836, t. 11, etiam in Fl. XIX, 1836, 440. (**V. lanatum** Aut. Tr. An Schrad.? — **V. Wierzbikii** Heuff. Ban. 131). V. luĭ Hinke. Planta perenală. Tulpina sub racemulŭ simplu strictă, rotundă, în partea inferióră albŭ-lanată, în cea superióră de totŭ glabră. Foile infime marĭ, spre basă cordate, sublobate, subsinuate, orĭ subhastate, multŭ maĭ lungĭ decât peţioliĭ îndesuitŭ albŭ-viloşĭ, duplicatŭ- orĭ neegalŭ-crenate, pre pagina superióră glabriuscule, pre cea infetióră vilosŭ-tomentóse, pre tulpină 1—2 foĭ peţiolate, la basă cordatŭ-sagitate, cele supreme oblongŭ-lanceolate, subsessile. Florile fasciculate, pediceliĭ neegalĭ, de totŭ glabri. Corola galbină, de circa 18 mm. în diametru. Laciniile caliceluĭ glabru linearŭ-lanceolate, acute, ciliate. Anterele reniforme, filamentele purpuriŭ-lanate.

Infloresce de timpuriŭ, îndată după topirea néuel se desvoltă racemulŭ florilorŭ.

Prin poienĭ, în reg. montană şi subalpină, unde substitue pre *V. nigrum*.

Observare. A. Kern. in Ö. b. Z. 1873, p. 250 demonstră că **V. Wierzbikii** Heuff. e sinonimŭ cu **V. lanatum** Schrad. Asemenea arată şi Neilreich in Ungar. Diagn. p. 92, că **V. lanatum** Schrad. e identicŭ cu **V. Wierzbikii** Heuff., prin urmare şi cu **V. Hinkei** Friv.

Unica deosebire se vede a esistà în timpulŭ înflorireĭ: la **V. Hinkei** (V. Wierzbikii) maĭ de timpuriŭ, iară la **V. lanatum** Schrad. maĭ întârḑiatŭ — (după Koch Syn. în lunile Iuliŭ-Augustŭ).

După V. phœniceum L. sp.

V. rubiginosum W. K. Icon. t. 197. (**V. austriaco × phœniceum** Simonkai.— **V. orientali-phœniceum** Reichardt.— Winkler Ö. b. Z. XVI, 44). V. ruginosŭ. Veḑĭ diagnosa în Koch Synops. ed. III, p. 446 sub **V. nigro-phœniceum** F. W. Schultz.

Diferă de **V. orientale** M. B. prin pediceliĭ de 3 orĭ maĭ lungĭ decât calicele şi prin inflorescenţia glandulosŭ-pĕrósă,— iară de **V. phœniceum** L. sp. prin tulpina cu foĭ numeróse şi prin fasciculiĭ 3—4-florĭ, — de ambele prin colórea coroleĭ, care pre partea esternă e roşie-feruginósă, pre cea internă galbină-feruginósă, spre basă violaceŭ-maculată.

Pre coline şi pre câmpurĭ, în reg. inferióră.

V. Schmidtii (**Lychnitidi × phœniceum**) A. Kern. in Ö. b. Z. XIII, 1863, 196. (**V. rubiginosum** Landoz I, 34. — **V. Claudiopolitanum** Simk. M. N. L. II, 1878, 150). V. luĭ Schmidt. Diferă de **V. Lychnitis** L. sp. prin foile tulpinale micĭ, pediceliĭ lungĭ şi periĭ lanaţĭ aĭ filamentelorŭ purpuriĭ, — iară de V. **phœniceum** L. sp. prin indumentulŭ pulverulentŭ, florile inferióre ale racemilorŭ fasciculate şi capsulele pubescente, — de ambele prin corolele lividŭ-violacee.

Pre coline macre, în reg. inferióră.

SCROFULARIA L. gen. Scrofularie. Vulg. Bubărie, Pólă, Brânca porculuĭ, Frunză de bubă rea, Urzică négră, Érbă négră.

După S. Scopolii Hoppe.

S. lasiocaulis Schur herb. vel **S. rupestris** Schur En. Tr. 486, non M. B. (**S. pulverulenta** Janka Term. Füz. IV, 1880, 310, non Boiss. et Noë in Boiss. Diagn. et Boiss. Fl. Or. — **S. laciniata** Bmgt. Tr. II, 211 et Aut. Tr. non W. K — **S. laciniata** var. **hirsuta** Schur in Ö. b. Z. VIII, 22, solum no-

men. — **S. olympica Janka** in Linn. XXX, 592, et Aut. Tr. non Boiss. — **S. Jankae** Borb. in Ö. b. Z. 1886, 104). S. hirtă. Tulpina de 30—46 cm. lungă, decumbentă, glandulosŭ-pubescentă, fórte ramificată. Foile ovatŭ-oblongĭ, simplu- orĭ duplu-penatisecte, hirsutŭ-pĕróse. Florile micĭ, paniculate. Apendiculŭ staminoideŭ subrotundŭ.

Prin văĭ la locurĭ stâncóse cu solŭ de calcarŭ, în reg. inferióră şi montană.

A se adaoge la S. laciniata W. K.

Var. **S. alpina** Heuff. pro var. β. **S. laciniatæ**. Foile nedivise, neegalŭ- şi grosierŭ-dentatŭ-serrate.

In ţinuturĭ maĭ muntóse în apropiere de opidulŭ Abrudŭ.

ANTIRRHINEÆ JUSS.

DIGITALIS Digitală. Vulg. Degeţelŭ. Degetariŭ. Ţiţa oieĭ.

După D. lævigata W. K.

D. lanata Ehrh. Beitr. VII, 1792, 153.—Bmgt. Tr. II, 213. D. lanată. Foile oblongŭ-lanceolate. orĭ lanceolate, de totŭ întregĭ, orĭ repande, subglabre. *Tulpina în partea* inferióră glabră, în cea *superióră dimpreună cu bracteele şi calicele albŭ-lanate. Laciniile caliceluĭ lanceolate, acute.* Corola scurtŭ campanulată, glandulosŭ-vilósă, lacinia intermedie a labiuluĭ inferiorŭ lingveformă, obtusă, subegalŭ de lungă cu corola. Tulpina de 30—64 cm. înaltă. Corola de colóre ochracee (o colóre galbină opacă trăgêndŭ puţinŭ în bruniŭ), pre partea internă cu vine brune reticulată, lacinia lingveformă a labiuluĭ inferiorŭ albă.

Pre coline macre, în reg. inferióră.

Observare. **D. lævigata** W. K. are tulpina şi în partea superióră glabră, asemenea şi bracteele şi cu calicele sunt glabre, numaĭ pre marginĭ glandulosŭ-ciliate.

LINARIA Tourn. Inst. Linarie.

A se inserà între L. chalepensis Mill. şi Loeselii Schur.

L. Dalmatica L. sp. sub Antirrhino. (**L. Dalmatica** Bmgt. Tr. II, 205.— (**L. chloræfolia** Andræ Bot. Zeit. XIII, 739, non Rchb. — **L. transsilvanica** Schur En. Tr. 490). L. dalmatică. Planta de totŭ glabră, glaucă. Tulpina erectă, înaltă, subsimplă, orĭ paniculatŭ-ramificată. Foile cele maĭ multe

alterne, ovatŭ-lanceolate, oblongĭ, orĭ lanceolate, acute, semiamplexicaule. Florile marĭ, scurtŭ pedicelate. Laciniile caliceluĭ lanceolate, acute, la basă adese-orĭ dilatate. Pinteniĭ maĭ lungĭ decât corola. Corola palidŭ-sulfuric, orĭ şi albinéţă.

In partea sudostică a Transilvanieĭ pre dealurĭ stâncóse, în reg. inferióră.

A se adaoge la L. genistifolia Mill.

Var. **L. chloræfolia** Rchb. Icon. V, 1827, f. 627. (**L. nervosa** Bmgt. Mant. 62). Planta maĭ robustă, foile maĭ late ovatŭ-oblongĭ, 5-nervóse şi florile maĭ marĭ.

Var. **L. concolor** Gris. Spicil. II, 1844, 21. (**L. genistifolia α. angustifolia** Schur En. Tr. 490. — **L. genistifolia β. angustata** Wierzb. apud. Heuff. Ban. 132). Foile înguste, linearŭ-lanceolate, planta gracilă, laciniile caliceluĭ maĭ scurte decât capsula.

Ambele var. pre coline macre, nisipóse, în reg. inferióră.

După L. vulgaris Mill.

L. intermedia Schur in Ö. b. Z. VIII, 1858, 278. — V. S. V. X, 175. (**L. vulgaris** Bmgt. Tr. II, 206, et Aut. Tr. non Mill. — **L. vulgaris a. glaberrima** Schur En. Tr. 490. — **Antirrhinum Linaria** Czetz Erd. Muz. VI, 11 non L.). L. intermedie. Diferă de *L. vulgaris* Mill. tipică prin pedunculŭ comunŭ (axia inflorescenţieĭ) şi pediceliĭ glabri, nu glandulosŭ-pubescenţĭ.

Pre câmpurĭ, agri, lângă căĭ.

Observare. Se crede că în Transilvania numaĭ acéstă formă, nu şi cea tipică, provine.

După L. vulgaris Mill.

L. Kösensis Simk. Term. Füz. II, 1878, 143. (**L. Biebersteinii** Janka exs. Simk. M. N. L. II, 150. — **L. rudis** Janka Term. Füz. IV, 1880, 305). L. köşensă. Planta intermediară între *L. vulgaris* Mill. şi între *L. italica* Trev., însă fiindŭ că foile sunt firme şi destulŭ de late nu se póte considerà de hibridă din ambele acestea speciĭ.

Diferă de *L. vulgaris* Mill. prin foile maĭ late şi maĭ dure, tulpina şi întrégă plantă de totŭ glabră, florile gălbiniĭ (nu alburiĭ) şi labiulŭ inferiorŭ maĭ ingustŭ, — iară de *L. Biebersteinii* Bess., care are tulpina hirtă, prin tulpina glabră.

Pre coline macre, în reg. inferióră.

L. hybrida Schur En. Tr. 401. L. hibridă. Planta intermediară între *L.*

genistifolia Mill. şi între *L. intermedia* Schur, şi probalminte hibridă din ambele acestea. Tulpina cam firmă, de 60—95 cm. înaltă, în partea superióră subramificată. Foile scurte şi proporţionalminte late, elongatŭ-lanceolate, pre pagina inferióră glauce, 3-nervóse. Florile marĭ, asemenea celorŭ dela *L. Dalmatica* Mill. de colóre citrină, palatulŭ croceŭ. Pedunculŭ comunŭ (axia inflorescenţieĭ) dimpreună cu pediceliĭ glabru. Bracteele fórte lungĭ, duplu de lungĭ câtŭ pediceliĭ. Seminţele negre, maĭ îngroşate decât cele dela *L. Kösensis* Simk. radialŭ- şi reiculatŭ-elevatŭ-rugóse, subaripate.

La locurĭ nisipóse, lângă rîurĭ şi pârae, în reg. inferióră.

VERONICA L. gen. Veronică. Vulg. Ventrilică, Pribolnicŭ. Bobâlnicŭ, Bobovnicŭ. Bobarnicŭ. Bribornicŭ, Blabornică.

După V. Anagallis L. sp.

V. anagalloides Guss. Plant. rarior. 1826, 5. t. 3. (**V. Anagallis** c. **glandulosa** Schur En. Tr. 492 et **V. salina** Schur En. Tr. 492). V. anagalloidee. Foile sessile, lanceolate, orĭ linearŭ-lanceolate, acute. de totŭ întregĭ, orĭ şi serrate. Racemiĭ axilarĭ. *Pedunculŭ comunŭ, pediceliĭ, calicele şi marginea capsulelorŭ cu perĭ glanduliferĭ,* pediceliĭ fructiferĭ fórte patenţĭ. Capsula ovală, tare puţinŭ emarginată, maĭ lungă decât calicele. Tulpina de 15—32 cm. înaltă, subfistulósă, ramificată, până fórte ramificată, adese-orĭ dela basă cu racemĭ numeroşĭ şi cu florĭ fórte numeróse şi îndesuite. Corola tare mică, lilacină, puţinŭ maĭ lungă decât calicele.

Pre locurĭ băltóse, inundate, lângă pârae şi lacurĭ, în reg. inferióră.

Observare. **V. Anagallis** L. sp. tipică diferă prin o statură maĭ înaltă, tulpina deplinŭ fistulósă, foile maĭ late, inflorescenţia de totŭ glabră şi capsulele suborbiculare.

Observare la V. urticifolia Jacq. fil.

A. Kerner in Ö. b. Z. XXIII, 1873, p. 367—370 demonstră că planta, care în Koch Synops. ed. III, p. 454 sub n. 4 pórtă numirea de *V. urticifolia* Jacq. fil., după dreptulŭ de prioritate are să se numéscă: **V. latifolia** L. sp. ed. 1753. iară ca sinonimă: *V. urticifolia,* Jacq. Fl. Austr. I, 1773, 37, t. 59, pre când *V. latifolia* Koch l. c. p. 455, sub n. 11 are să pórte numirea de *V. Teucrium* L. sp. ed. 1762, 16, Syst. Veget. 57, de care aparţine şi var. *V. Pseudo-Chamædrys* Jacq. Fl. Austr. I, 1773, 38, t. 60.

După V. aphylla L. sp.

V. Baumgartenii R. et Sch. Syst. I, 1817, 100. (**V. petræa** Bmgt. Tr. I, 21, non Stev. in Mem. soc. de Mosc. III, 250). V. luĭ Baumgarten. Tulpina repentă,—ramiĭ ascendențĭ și dimpreună cu pedunculiĭ pubescentă. *Foile* sessile, oblongĭ, orĭ lanceolate, serrate, glabre, *distante și nu rosularŭ-agregate, cele supreme linearŭ-lanceolate, de totŭ întregĭ.* Racemiĭ axilarĭ, cu 1—4 florĭ, *pediceliĭ de 3 orĭ până maĭ de multe orĭ maĭ lungĭ decât calicele. Calicele și capsulele glabre.* Tulpina debilă. Ramiĭ de 2—7 cm. lungĭ, purtândŭ câte 1—4 racemĭ. Corola proporționalminte mare, de 9 mm. în diametru, palidŭ-cerulee.

Pre locurĭ stâncóse, în reg. alpină.

Observare. V. **aphylla** L. sp. diferă prin foile la basa tulpineĭ fórte scurte rosularŭ-agregate, racemiĭ subsolitarĭ, fórte lungĭ, (s'ar păré a fi terminalĭ), pediceliĭ numaĭ duplu de lungĭ câtŭ calicele, calicele și capsulele glandulosŭ-pĕróse.

A se adaoge la V. prostrata L. sp.

Var. **V. pubicarpa** Simk. Inflorescenția gracilă, mărimea caliceluĭ, a fructuluĭ și a pedicelilorŭ consună cu **V. prostrata** L. sp.; diferă însă de acésta prin fructele oblongĭ, evidentŭ maĭ lungĭ decât late, acutŭ-emarginate și subtilŭ-puberule. La *V. prostrata* L. sp. sunt fructele obovate, aprópe truncate, egalŭ de late și de lungĭ, apoĭ de totŭ glabre.

La aceleașĭ localitățĭ ca și forma tipică.

A se adaoge la V. Austriaca după β. pinnata.

Var. **V. Bihariensis** A. Kern. in Ö. b. Z. XXIII, 1873, 371. Tulpinele de 15—20 cm. înalte, cu perĭ albinețĭ crispulĭ jurŭ împrejurŭ îndesuitŭ pubescente. Foile verḑĭ, pre ambele paginĭ pubescente, cele tulpinale tóte sessile, după circumferință ovate, de 25—30 mm. lungĭ și de 15—25 mm. late, neregularŭ palmatŭ-partite, laciniile laterale nu ajungŭ preste jumĕtatea lacinieĭ terminale, orĭ întrecŭ numaĭ puținŭ, cu deosebire pre marginile externe neregularŭ sectate și grosierŭ-dentate, orĭ și bilobate,—lacinia terminală cu multŭ maĭ mare decât cele-lalte, obovată, orĭ romboidală, penatisectă cu laciniile lineare, pre marginea externă 1—3-dentate, plane (nu revolute). Racemiĭ florilorŭ îndesuițĭ, pre timpulŭ înfloririĭ tare elongațĭ. Calicele și pediceliĭ pubescențĭ. Corola întunecatŭ-azurie.

La aceleașĭ localitățĭ ca și forma tipică.

V. crinita Kit. in Schult Œsterr. Fl. I, 1794, 27, ed. II, 1814, 26.— Simk. in Schedæ ed. flor. exs. Austro-Hung. III, 1883, 91. — Schur. En. Tr. 494. V. crinită. Planta tare pĕrósă și robustă. Foile subsessile, dela basa cordată, orĭ subcordată, ovate, crenatŭ-serrate. Bracteele lineare, maĭ lungĭ decât pediceliĭ, ce sunt de lungimea caliceluĭ. Laciniile caliceluĭ esactŭ lineare, maĭ lungĭ decât capsulele obovate, acutŭ-emarginate și de totŭ glabre. Planta de colóre négră-verde, cu tótă precauțiunea uscată devine negriciósă, pre când la *V. Teucrium* L. sp. își conservă colórea verde maĭ mulțĭ anĭ.

Pre coline cu tufișurĭ la locurĭ petróse.

Observare. In locŭ de **V. latifolia** L. sp. in Koch Synops. ed. III, p. 455, sub n. 11, este a se pune: **V. Teucrium** L. sp., după cum s'a arĕtatŭ maĭ sus la **V. urticifolia**.

După V. spuria L. sp.

V. Bachofeni Heuff. Ban. 134. (**V. media** Bmgt. Tr. I, 17, non Schrad.). B. luĭ Bachofen. *Planta surŭ-pubescentă. Foile* oposite, *dela basa cordată orĭ truncată* oblongŭ-lanceolate, orĭ lanceolate, duplicatŭ-incisŭ-serrate, *pețiolate, pețioliĭ foilorŭ inferióre de circa 13—14 mm. lungĭ. Racemiĭ* terminalĭ subpaniculațĭ, elongațĭ, *laxiusculĭ.* Bracteele linearŭ-lanceolate, ceva maĭ lungĭ decât pediceliĭ florilorŭ. Capsulele obcordate, glabre, turgide, subegalŭ de lungĭ cu laciniile caliceluĭ. Tulpina de 30 cm., orĭ și maĭ înaltă. Corola de colóre albastră-violacee, laciniile obtusiuscule subegalŭ de lungĭ cu tubulŭ campanulatŭ.

In ținuturĭ muntóse maĭ înalte lângă rîurĭ și pārae la locŭ stâncosŭ, cu deosebire în sudulŭ Transilvanieĭ.

Observare. **V. foliosa** W. K. diferă prin foile în pețiolĭ îngustate și pețioliĭ numaĭ de 4—6 mm. lungĭ.

A se adaoge la V. spicata L. sp.

Var. **subcanescens** Schur En. Tr. 496, pro var. **V. spicatæ**. (**V. neglecta** Bmgt. Tr. I, 18 et Aut. Tr. non Vahl. — **V. incana** Schur En. Tr. 497 et Aut. Tr. non L. sp.). Tulpina surŭ-pĕrósă, perii îndesuițĭ, crispulĭ, glanduliferĭ, albĭ.

Pre coline solare, în reg. inferióră.

A se adaoge la V. serpyllifolia L. sp.

Var **V. nivalis** Schur Sert. n. 2094 sub e.— V. S. V. X, 130. — Schur En. Tr. 500. (**V. maior** Bmgt. Tr. I, 20? — **V. lucida** Schur V. S. V. III, 88 et

V. alpestris Schur V. S. V. II, 170). Diferă de *V. serpyllifolia* L. sp. cu deosebire prin corola cerulee cu strie albe.

La *V. serpyllifolia* L. sp. e corola albă și striile sunt cerulee.

Pre toțĭ munțiĭ la locurĭ petróse-starmicióse și cam umede.

OROBANCHEÆ JUSS.

OROBANCHE L. gen. Orobanche. Vulg. Verițelŭ, Crailicĭ, Érba untuluĭ. Flórea untuluĭ, Săgéta luĭ Dumnedeŭ.

A se adaoge la O. Epithymum DC.

Var. **V. epithymoides** Heuff. Ban. 136. (**O. transsilvanica** Porcius Distr. Năs.). Lacinia intermedie a labiuluĭ inferiorŭ alŭ coroleĭ e aprópe egalŭ de lungă cu laciniile laterale, saŭ și numaĭ puținŭ maĭ lungă, nu însă duplu maĭ lungă. Sepalele arată în stare próspetă numaĭ 1—3 nervĭ, iară la plantele uscate se arată și până la 5 nervĭ.

Pre rădĕcinĭ de Thymus, în reg. subalpină.

RHINANTHACEÆ DC.

MELAMPYRUM L. gen. Melampirŭ. Vulg. Grapeperiță, Ciormoiagŭ, Griulŭ prepelițeĭ, Griŭ negru, Carpenă, Mééă-nópte.

După M. nemorosum L. sp.

M. Bihariense A. Kern. Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. I, 1881, p. 135. (**M. nemorosum** Bmgt. Tr. II, 198, et Aut. Tr. non L. sp. — **M. subalpinum** A. Kern. Ö. b. Z. XIII, 363, non Juratzka Zool. bot. Ges. VII, 1857, 507.— **M. nemorosum** β. **montanum** Porcius Distr. Năs. non **M. montanum** Johnst.— Conf. Ö. b. Z. XXIV, 88). M. bihariensŭ. Vulg. Sorŭ cu frate. Tulpina erectă, simplă, orĭ ramificată și de odată cu ramiĭ patulĭ biserialŭ-hirtelă. Foile la nervĭ hirte, cele infime obovatŭ-oblongĭ, obtuse, cele următóre oblongĭ, orĭ elongatŭ-lanceolate, lungŭ acuminate. *Bracteele* inferióre subconforme cu foile supreme, verḑĭ, la basa dilatată de ambele laturĭ cu dențĭ acuminațĭ, iară la basă hastate, *cele superióre azurii,* dela basa truncată, orĭ cordată acuminate, din jos de mijlocŭ pre ambele laturĭ aristatŭ-dentate. *Calicele fórte scurtŭ pedunculatŭ,* tubulosŭ, *palidŭ,* 5-striatŭ, *glabru, orĭ la nervĭ cu perĭ dispersĭ articulațĭ și albĭ,* dențiĭ linearŭ-subulațĭ, porecțĭ. Corola aurie, de 15—20 mm. lungă, duplu maĭ lungă decât calicele, tubulŭ din sus de basă geniculatŭ, spre gâtŭ tare lărgitŭ, cașca labiuluĭ superiorŭ egalŭ rotundată (nu geniculată). Calicele fructiferŭ lărgitŭ, membranaceŭ, dențiĭ linearĭ, subu-

laţĭ. Inflorescenţia spicată, laxă, unilaterală. Capsulele aprópe de lungimea denţilorŭ caliceluĭ, diametralŭ-vînóse.

Prin pădurĭ şi la marginea acestora, prin tufişurĭ, la locurĭ montane.

Observare. **M. nemorosum** L. sp. tipicŭ are calicele hirsutŭ- orĭ vilosŭ pĕrosŭ.

M. commutatum Tausch. Ott. Catal. pl. Böhm. 1851, 37. (**M. pratense** Bmgt. Tr. II, 198 et Aut. Tr. non L. sp. — Conf. Ö. b. Z. XX, 1870, 270—272). M. schimbăciosŭ. Foile verḑĭ, ovate, orĭ lanceolate, lungŭ acuminate, la basă aprópe rotundate, orĭ abruptŭ-îngustate, de 5—18 mm. late. *Bracteele superióre*, verḑĭ, glabre, *la basă palmatŭ- 5—7-fide,* laciniile înguste, acutate, lungĭ, cele supreme aprópe stelatŭ ordinate, lacinia terminală maĭ lungă. *Calicele* glabru, *pedunculatŭ,* pedunculŭ aprópe de lungimea tubuluĭ caliceluĭ, denţiĭ subulaţĭ, maĭ lungĭ decât tubulŭ, ajungêndŭ până la a 1/4 parte a lungimeĭ coroleĭ. Corola aurie, de 15—17 mm. lungă, gâtulŭ numaĭ de jumĕtate deschisŭ, labiulŭ superiorŭ bidentatŭ, denţiĭ acuţĭ, poreeţĭ, labiulŭ inferiorŭ încă porectŭ, puţinŭ maĭ lungŭ decât celŭ superiorŭ, cu denţĭ acuminaţĭ. Caşca palatuluĭ tare arcuată şi terminată prin o incovoitură semilunară, a căreia convexitate e îndreptată spre înainte. Stilulŭ maĭ lungŭ decât labiulŭ superiorŭ, ce e vilosŭ. Capsulele aprópe duplu maĭ lungĭ decât denţiĭ caliceluĭ, acuminate, cu vine oblicŭ-longitudinale şi de odată şi reticulate.

Are după exteriorŭ mare asemĕnare cu *M. pratense* L. sp.

Deosebirea între ambele consistă după caracterele observate ca constante în următórele:

M. commutatum.	**M. pratense.**
Stilulŭ maĭ lungŭ decât labiulŭ superiorŭ vilosŭ alŭ coroleĭ.	*Stilulŭ* nu maĭ lungŭ decât labiulŭ superiorŭ vilosŭ alŭ coroleĭ.
Conectivulŭ deschisŭ-verde.	*Conectivulŭ* de colóre verde-olivacee.
Anterele galbine.	*Anterele* roşiĭ-brune.
Denţiĭ caliceluĭ maĭ lungĭ decât tubulŭ acestuia.	*Denţiĭ caliceluĭ* numaĭ de lungimea tubuluĭ acestuia.
Caşca palatuluĭ tare arcuată, terminată prin o incovoitură semilunară, a căreia convexitate e îndreptată spre înainte.	*Caşca palatuluĭ* puţinŭ arcuată spre partea din dĕrĕptŭ numaĭ succesivŭ aplanată.

In ţinuturĭ muntóse pre locurĭ cu tufişurĭ saŭ cu pădure rărită, în reg. inferióră şi montană.

Observare. **M. saxosum** Bmgt. Tr. II, 199. (La Simonkai En. Fl. Tr. p. 449 No. 1445 cumulatŭ cu **M. silvaticum** L. sp.). Diferă de acestŭ din urmă prin

corola albă, cașca pre partea externă purpuriŭ-maculată, iară labiulŭ inferiorŭ cu 2 strie auranțiace și cu 3 strie purpurii.

In stare próspetă se póte fórte bine deosebi prin corola albă de *M. silvaticum* L. sp., a căruia corolă e galbină, — însă în stare presată și uscată se perde maĭ multŭ maĭ puținŭ colórea albă.

A se adaoge la M. arvense L. sp.

Var. **M. pseudobarbatum** Schur En. Tr. 506. (**M. albicans** Porcius M. N. L. IX, 1885. Distr. Năs.). Diferă de forma tipică prin bracteele—cu deosebire cele superióre—albinețe.

La *M. arvense* L. sp. sunt aceste bractee purpurii. La câmpŭ, unde provine *M. pseudobarbatum* în masse maĭ marĭ, se deosebesce acéstă formă prin bracteele sale albinețe fórte evidentŭ de *M. arvense* L. sp., cu care de multe orĭ cresce în societate.

Presatŭ și uscatŭ se perde maĭ multŭ maĭ puținŭ colórea albinéță.

La aceleașĭ localitățĭ ca și forma tipică.

PEDICULARIS L. gen. Pedicularie. Vulg. Păduchernița, Păducheriŭ.

După P. Barelierii Rchb.

P. Baumgartenii Simk. Term. Füz. X, 1886, 182. Stă în afinitate cu **P. tuberosa** L. sp. și cu **P. Barelierii** Rchb. Diferă însă de ambele acestea prin dințiĭ caliceluĭ lațĭ, scurțĭ și de totŭ întregĭ, nu foliaceĭ, maĭ încolo prin calicele lungŭ vilosŭ, apoĭ laciniile bracteelorŭ denticulate.

După exteriorŭ are maĭ mare asemĕnare cu *P. Barelierii* Rchb.

Pre munțĭ la locurĭ stâncóse, însă erbóse, cu deosebire în sudulŭ Transilvanieĭ.

După P. comosa L. sp.

P. campestris Gris. Iter 1852, 324. (**P. comosa** Bmgt. Tr. II, 202 et Aut. Tr. plur. non L. sp. — **P. pseudocomosa** Schur V. S. V. X, 68. — **P. pratensis** Schur En. Tr. 508. — **P. dilochorrhiza** Rchb. Icon. XX, 71). P. de câmpŭ. Foile penatisecte, glabre, celŭ multŭ la basa pețioluluĭ primariŭ comunŭ cu puținĭ perĭ, segmentele cam depărtate, lanceolate, sectate, cele superióre nedivise, laciniile dentate, orĭ și de totŭ întregĭ, mucronate, albŭ-cartilagineŭ-acutate. Florile în o spică elongată, la vîrfŭ maĭ îndesuită, la basă maĭ laxă. Bracteele inferióre aprópe conforme cu foile superióre, lan-

ceolate, orĭ 3-partite, lacinia intermedie multŭ maĭ lungă. *Calicele campanulată,* 5-nervatŭ, *nerviĭ nearipaţĭ,* glabru, orĭ la nervĭ cu perĭ albĭ, denţiĭ abreviaţĭ, maĭ laţĭ decât lungĭ, 3-angularĭ, obtuşĭ, ciliaţĭ. Corola palidŭ-galbină, până la 23 mm. lungă, inflectă, tubulŭ seŭ maĭ lungŭ decât calicele, labiulŭ superiorŭ fórte scurtŭ rostratŭ, emarginatŭ, anguliĭ detrecêndŭ în câte unŭ dente 3-angularŭ şi acutŭ, labiulŭ inferiorŭ 3-lobatŭ, ciliatŭ. Ambele filamente ale staminelorŭ maĭ lungĭ lanate. Capsulele ovatŭ-lanceolate, aprópe drepte, scurtŭ acuminate, maĭ lungĭ decât calicele. Rădĕcina perenală cu fibre lungĭ, fasciculate, la mijlocŭ de comunŭ îngroşate. Tulpina strictă, erectă, simplă, până la 35 cm. înaltă, foliată, cu unele liniĭ longitudinale pubescente, multŭ maĭ lungă decât foile basilare.

Prin fênaţe la locurĭ muntóse, la marginĭ de pădurĭ, în reg. inferióră.

Var. **P. coronensis** Schur in Ö. b. Z. X, 1860, 138. (**P. comosa** Fuss. apud Gris. Iter n. 161 et Aut. Tr. non L. sp.). Planta maĭ mică, tulpina şi inflorescenţia vilosule.

Pre localităţĭ stâncóse, în reg. alpină la sudulŭ Transilvanieĭ.

Observare. In Simonkai En. Fl. Tr. p. 430 e indicatŭ **P. coronensis** Schur ca var. dela **P. campestris** Gris. Din contră în opulŭ: Beschreibung der europäischen Arten des Genus **Pedicularis** von Hans Steininger, Cassel 1887, p. 43. la No. 23 e indicatŭ **P. coronensis** Schur Ö. b. Z. X, 183 ca sinonimŭ cu **P. comosa** L. sp. (= **P. tuberosa** Vill. Hist. Dauph. non L. — **P. brachyodonta** Schloss. et Vuk. Fl. Croat. — **P. ochroleuca** Schloss. in Rchb. Germ. XX, p. 71, t. 134. — **P. Schlosseri** Tomm. in lit. — **P. leucadon** Rchb. fil. in Icon. Fl. Germ. XX, p. 70, non Gris.). Totŭ acĭ se ḑice, că la *P. comosa* L. sp. e capsula oblicŭ-ovată, în partea superióră tare curvată şi acuminată, iară calicele evidentŭ aripatŭ, — pre când la *P. campestris* Gris. e capsula ovatŭ-lanceolată, aprópe dréptă, iară calicele nearipatŭ.

Dupĕ P. foliosa L. Mant.

P. exaltata Bess. in Fl. XV, 1832, Beibl. p. 19. — Landoz I, 12. — Czetz Erd. Muz. VI, 18, non L.). P. exaltată. *Foile* flaccide, de colóre întunecată-verde, marĭ, cele *basilare* până la 30 cm. lungĭ, *glabre,* penatisecte, segmentele interióre aprópe de 5 cm. lungĭ, profundŭ penatpartite, lanceolate, laciniile incisŭ-serrate, — *foile tulpinale încă glabre,* conforme cu cele basilare. numaĭ maĭ micĭ. Florile în unŭ racemŭ terminalŭ laxŭ şi elongatŭ (până la 30 cm. lungŭ). Bracteele foliiforme, cele superióre lanceolate, la vîrfŭ penatifide, serrate, maĭ lungĭ decât corolele. *Calicele* coriaceŭ, campanulatŭ, *în faţa dinainte semibifidŭ,* glabru, orĭ fórte puţinŭ pĕrosŭ, scurtŭ 5-dentatŭ, denţiĭ neegalĭ, 3-angularĭ, adese-orĭ obsoleţĭ, dentele din dărăptŭ

ceva maĭ mare, toţĭ maĭ adese-orĭ pubescentŭ-ciliaţĭ. Corola palidŭ-sulfurie, până la 25 mm. lungă, *tubulŭ în internŭ glabru,* celŭ multŭ la inserţiunea staminelor puţinŭ pĕrosŭ, labiulŭ superiorŭ nerostratŭ, dreptŭ, obtusŭ, nedentatŭ, la limbŭ puţinŭ pubescentŭ, altcum glabru, labiulŭ inferiorŭ 3-fidŭ, laciniile laterale dilatate, lacinia intermedie maĭ mare, — ambele filamente maĭ lungĭ ale staminelorŭ barbulate, cele maĭ scurte încă nu de totŭ glabre. Capsulele ovate, oblicŭ-acuminate, scurtŭ mucronulate, ceva maĭ lungĭ decât calicele. Rădĕcina cilindriformŭ-fusiformă, la urmă ramificată. Tulpina erectă, de 0.80 — 1.50 m. înaltă, simplă, glabriusculă, fistulósă, multifoliată (până la 20 foĭ).

La marginĭ de pădurĭ şi prin poienĭ, în reg. inferióră şi montană.

Var **P. Carpatica** Andræ Bot. Zeit. XIII, 806 sub **P. foliosa**. (**P. foliosa** Bmgt. Tr. II, 202 et Aut. Tr. non L. — **P. exaltata** Schur En. Tr. 509 p. p. — **P. Hacquettii** Aut. Tr. non Graf. in Fl. XVII, 1832, I, 42. — **P. transsilvanica** Schur Ö. b. Z. XI, 361. — **P. exaltata** β. **carpatica** Porcius Distr. Năs.). Diferă prin tulpina maĭ mică, *foile* maĭ înpuţinate şi *pubescente, asemenea şi inflorescenţia pubescentă, tubulŭ coroleĭ în internŭ vilosŭ.*

Prin poienĭ şi la marginĭ de pădurĭ, pre localităţĭ petróse, însă erbóse, în reg. subalpină şi alpină.

După P. recutita L. sp.

P. limnogena A. Kern. in Ö. b. Z. XIII, 1863, 302. P. limnogenă. Foile basilare numeróse, glabre, după circumferinţă oblongĭ, lungŭ peţiolate, peţioliĭ îngustŭ aripaţĭ, de 1 $^1/_2$ orĭ maĭ scurţĭ decât lamina, — peţiolulŭ comunŭ primariŭ alŭ lamineĭ întregŭ, sub mijlocŭ fórte îngustŭ aripatŭ, spre vîrfŭ dilatatŭ, ast-felŭ încât lamina apare la basă penatisectă, iară în partea superióră penatpartită, segmentele aprópe orizontalŭ-patente, cele infime distante, cele mediĭ apropiate şi între sine atingêndu-se, iară cele supreme imbricatŭ confluente, tóte latŭ- oblongŭ-ovate, obtuse, penatifide, lacinulile acutŭ dentate, — foile tulpinale conforme cu cele basilare, numaĭ maĭ micĭ şi maĭ scurtŭ peţiolate. Florile în unŭ racemŭ oblongŭ-cilindriformŭ, cu 15 — 30 florĭ. Bracteele maĭ scurte decât calicele, oblongĭ, serrate, cele inferióre la basă de ambele laturĭ incise, cele superióre întregĭ. Calicele evidentŭ pedunculatŭ, ovatŭ-campanulatŭ, membranaceŭ, glabru, 5-dentatŭ, denţiĭ întregĭ, 3-angularĭ, acuţĭ, pre marginĭ puţinŭ ciliaţĭ. Corola mică, duplu câtŭ calicele de lungă, purpuriŭ-roşietecă, caşca puţinŭ curvată, labiulŭ superiorŭ obtusŭ, nerostratŭ, celŭ inferiorŭ 3-lobatŭ, pre marginĭ glabru. Ambele filamente ale staminelorŭ maĭ lungĭ puţinŭ barbulate. Capsulele duplu maĭ lungĭ decât calicele, dela basa unflată conicŭ-

prelungite şi curvatŭ-arcuate (saŭ în forma unuĭ *S*), vîrfulŭ obtusŭ şi fórte scurtŭ mucronulatŭ. Rădĕcina perenală, validă, cu fibre îngroşate. Tulpina erectă, orĭ ascendentă, de 10—20 cm. înaltă, glabră, cu 2—3 foĭ, maĭ lungă decât foile basilare.

Lângă păraie şi la locurĭ erbóse apătóse, în reg. subalpină şi alpină, specialminte în munţiĭ din vestnordulŭ Transilvanieĭ.

RHINANTHUS L. gen. Rinantŭ. Vulg. Clocoticĭ. Crésta cocoşuluĭ.

Observare. La **Rh. maior** L. sp. s'aŭ observatŭ 2 forme:

α. **glandulosus** Simk. (**Rh. maior** Ehrh. Beitr. VI, 1791, 144). Calicele glandulosŭ-pĕrosŭ.

β. **eglandulosus** Simk. Calicele neglandulosŭ-pĕrosŭ, numaĭ pubescentŭ.

EUPHRASIA L. gen. Eufrasie. Vulg. Burunită, Silurŭ. Flórea de ochĭ.

A se adaoge la E. officinalis după var. γ. nemorosa.

Var. **E. pudibunda** Simk. Diferă de var. γ. **nemorosa** (— **E. stricta** Host.) prin calicele, fructele, foile şi bracteele rigidulŭ pubescente, calicele fructiferŭ maĭ lungŭ decât capsula.

Pre locurĭ macre solare, din reg. inferióră până în cea subalpină.

LABIATHÆ JUSS. GEN.

MENTHA L. gen. Mintă. Vulg. Ismă.

A se adaoge la M. silvestris L. sp. după Lit. C.

Var. **M. Wierzbickiana** Opitz apud Heuff. Ban. 137 pro var. **M. silvestris.** Ramiĭ divaricaţĭ. Spicele gracile întrerupte, verticilastri pauciflorĭ, depărtaţĭ. Foile pre ambele pagine — pre pagina inferióră maĭ îndesuitŭ — surŭ-tomentóse.

Pre şanţurĭ şi pre marginea păraielorŭ icĭ colea, cu deosebire în sudulŭ Transilvanieĭ.

După M. aquatica L. sp.

M. reversa Roch. in Linn. XII, 1838, 588, t. XIX — XXII. (**M. sativa** et **M. gentilis** Bmgt. Tr. II, 162 et Aut. Tr. non L. — **M. verticillata** Bmgt. Tr. II, 163 et Aut. Tr. non Hoffm. — **M. rubra** et **M. acutifolia** Schur En.

Tr. 517, 518, non Sm. — **M. dentata** Fuss. Fl. Tr. 503). M. reversă. Florile verticilastre, verticilastri toţĭ depărtaţĭ, globoşĭ. Calicele cilindriformŭ, de 2—3 orĭ maĭ lungŭ decât latŭ, hirsutŭ, denţiĭ lanceolaţĭ, succesivŭ acuminaţĭ, maĭ lungĭ decât laţĭ, — pediceliĭ reversŭ-hispiḑĭ. Foile ovate, la basă rotundate, spre vîrfulŭ tulpineĭ şi alŭ ramilorŭ succesivŭ decrescente, cele inferióre maĭ lungŭ-, cele superióre maĭ scurtŭ-peţiolate, serrate, serraturile patente, pre pagina superióră maĭ obscurŭ-verḑĭ şi cu perĭ simpli, dispersĭ, pre cea inferióră maĭ dilute-verḑĭ, la nervĭ maĭ îndesuitŭ-pĕróse.

Pre localităţĭ umede, lângă păraie şi rîurĭ.

Var. **M. nitida** Host ex Roch. l. c. (**M. abruptiflora** Borb. exs.). Planta maĭ puţinŭ pĕrósă şi maĭ tare lucitóre. Foile lucitóre, acute, cele inferióre oblongĭ, cele superióre ovate. Tulpina fórte ramificată. Pediceliĭ subglabri.

Lângă Petroşenĭ în sudvestulŭ Transilvanieĭ.

M. arvensi-reversa Simk. Plantă intermediară între **M. arvensis** L. şi între **M. reversa** Roch., în a cărorŭ societate provine. Diferă de ambele acestea speciĭ prin peduncuiliĭ aprópe glabri şi roşieteci, calicele turbinatŭ, adecă: dela basa cilindriformă în sus lărgitŭ, cu circa jumĕtate parte maĭ lungŭ decât e lărgimea la limbŭ, pre întrégă suprafaţa îndesuitŭ setosŭ-pĕrosŭ, denţiĭ latŭ-triangularĭ, acuţĭ, orĭ abruptŭ- şi scurtŭ- acuminaţĭ.

Var. **M. subarvensis** (**reversa** × **superarvensis** Simk. — **M. arvensis** × **multiflora** Simk. M. N. L. III, 1879, 53). După exteriorŭ se apropie maĭ multŭ de *M. arvensis* L. sp. pentru foile ovate şi nu acutŭ-serrate, — însă planta e maĭ strictă, maĭ pĕrósă, iară foile spre vîrfulŭ tulpineĭ şi alŭ ramilorŭ sunt maĭ tare decrescente.

Ambele forme pre agri paludinoşĭ şi pre alte localităţĭ umede.

După M. arvensis L. sp.

M. Austriaca Jacq. Fl. Austr. V, 1778, 14, t. 430. M. austriacă. Tulpina scurtă, erectă, simplă, orĭ ramificată. Foile din sus de mijlocŭ serrate, la începutŭ patente, după aceea deflecte, cele inferióre maĭ adese-orĭ ovate, cele superióre lanceolate. Florile verticilate, verticiliĭ toţĭ depărtaţĭ, globoşĭ. Calicele tubulosŭ, cu perĭ patenţĭ, *denţiĭ* scurţĭ, *nu maĭ lungĭ decât laţĭ,* acutiusculĭ, ciliaţĭ. Pediceliĭ glabri. *Corola tare mică, purpurie,* pre partea externă cu puţinŭ perĭ dispersĭ, *numaĭ puţinŭ maĭ lungă decât calicele. Staminele incluse în corolă.*

Pre localităţĭ inundate, noroióse şi prin pădurĭ umede.

SALVIA L. gen. Salvie. Vulg. Salbie, Selvie, Jale, Cinsteţŭ, Coceanŭ căpresců, Șerlaiŭ, Erba luĭ St. Jonŭ, Códa vaceĭ.

După S. pratentis L sp.

S. Transsilvanica Schur in Gris. Iter. 1852, 328 pro var. — Schur. En. Tr. 521. (**S. nemorosa** Bmgt. Tr. 34, non L. — **S. Baumgartenii** Heuff. apud Gris. l. c. — **S. betonicæfolia** Janka Ö. b. Z. V, 230. — Fuss Alt. Arch. II, 351, non Etl.). S. transilvanică. Tulpina în partea inferióră dimpreună cu peţioliĭ lanuginosŭ-vilósă, în partea superióră dimpreună cu calicele și cu labiulŭ superiorŭ alŭ coroleĭ viscosŭ-pĕrósă. *Foile* infime și cele inferióre ale tulpineĭ lungŭ peţiolate, la basă cordate, orĭ truncate, oblongŭ-ovale, orĭ oblongŭ-triangulare, duplicatŭ-crenate rugóse, discolore: *pre pagina* superióră deschisŭ-verḑĭ, aprópe de totŭ glabre, pre cea *inferióră arachnoidcŭ-albariŭ-tomentóse*, — foile supreme sessile, lanceolate, acuminate. Bracteele subcordate, acuminate, reflecte, erbace, subegalŭ de lungĭ cu pediceliĭ, orĭ puţinŭ maĭ lungĭ. Florile verticilate, dispuse în o spică elongată, verticiliĭ cu 4—6 florĭ, disjuncţĭ. Calicele subcampanulatŭ, labiulŭ superiorŭ obsoletŭ-tridentatŭ, labiulŭ inferiorŭ 2-dentatŭ, denţiĭ elongaţĭ. Stilulŭ lungŭ essertŭ. Corola cianee, de 3 orĭ maĭ lungă decât calicele. Tulpina curvatŭ-ascendentă, de 30—64 cm. înaltă, în partea superióră puţinŭ ramificată, ramiĭ simpli.

Pre coline lutóse, în reg. inferióră, cu deosebire în câmpia Transilvanieĭ.

Observare la **S. silvestris** Koch Syn.

A. Kerner in Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. III, 1883, p. 101, 103 arată că Linné a instituitŭ *S. silvestris* și *S. nemorosa* cu provocare la două speciĭ descrise de Clusius in Hist. pl. lib. IV, și anume *S. silvestris* cu provocare la «Hormini silvestris quinti species altera», iară *S. nemorosa* cu provocare la «Hormini silvestris quinti species prior». Host însă și maĭ mulţĭ alţĭ botaniștĭ aŭ susţinutŭ că H. silvestris quinti species prior ar fi *S. silvestris* L., pre când H. silvestris quinti species altera ar fi o specie încă nedescrisă, pe care Host in Flora Austriaca I, 1827, p. 24, o numesce *S. elata*.

Koch in Synops. Fl. Germ. et Helv. ed. III, p. 480 indică sub *S. silvestris* (L. sp.) diagnosa, ce se referesce la *S. nemorosa* L.

S. silvestris (= **nemorosa** × **pratensis**) L. sp. (**Hormini silvestris** quinti species altera Clus. l. c. — **S. elata** Host. Fl. Austr. I, 24). S. de pădure. *Tulpina* înaltă, erbace, *fistulósă, fórte ramificată. Foile pre pagina* superióră glabriuscule, pre cea *inferióră pubescente*, cele radicale și cele tulpinale *latŭ-ovate*, erosŭ-dentate, la basă cordate și neegale, cele inferióre fórte lungŭ peţiolate, cele 2 supreme sessile, — foile ramilorŭ oblongŭ-lanceolate, ser-

rate. Tulpina și ramiĭ cu lungĭ spice de florĭ, ce presintă unŭ aspectŭ elegantŭ. *Calicele și bracteele inferióre palidŭ-verḑĭ,* iară cele superióre purpuriĭ. *Bracteele* pubescente, ovate, ciliate, acute, *maĭ scurte decât calicele* (duplu maĭ scurte decât cele dela **S. nemorosa** L. sp. - **S. silvestris** Koch Syn.). Florile micĭ. Calicele vilosŭ. Tubulŭ coroleĭ albŭ, limbulŭ ceruleŭ-purpuriŭ, cașca hirsută, emarginată.

Prin fênațe la locurĭ fertile; până acum cunoscută numaĭ dela comuna Hususeŭ.

Observare. **S. nemorosa** L. sp. (**S. silvestris** Koch Syn. et Aut. Tr. non L. sp.). Diferă prin tulpina maĭ mică și în internŭ nu fistulósă, foile oblongĭ subcordate, pre pagina inferióră subtomentóse, bracteele maĭ lungĭ decât calicele, tóte violacee, orĭ rosee.

S. betonicæfolia Etl. Comm. de Salvia 1777, n. 49. (**S. pendula** Aut. Tr. non Vahl. En. I, 281. — **S. silvestri-nutans** Janka in Ö. b. Z. VI, 363 et Linn. XXX, 596). S. cu foĭ de betonică. *Tulpina* erbace, erectă, *vilósă, foliată.* Foile oblongŭ-lanceolate, obtuse, duplicatŭ-crenate, la basă subcordate, rugóse, pubescente, cele infime pețiolate, cele supreme sessile. Bracteele orbiculare, acuminate, duplu maĭ scurte decât calicele, persistente, reflecte. Racemiĭ subramificațĭ, la vîrfŭ subnutanțĭ. Verticilastri 6 — 10 florĭ, distincțĭ. Calicele tubulosŭ, pubescentŭ, labiulŭ superiorŭ orbicularŭ, patentŭ, fórte scurtŭ tridentatŭ. Corola duplu maĭ lungă decât calicele, cerulee, cașca subfalcată.

Pre colline erbóse, în întrégă câmpia Transilvanieĭ.

S. nutans L. sp. S. nutantă. *Tulpina* erbace, *aprópe nefoliată,* dimpreună cu bracteele, calicele și corola *pubescentă.* Foile infime dela basa cordată ovatŭ-oblongĭ, lungŭ pețiolate, duplicatŭ-crenate, rugóse, pre pagina inferióră maĭ multŭ maĭ puținŭ sure și glandulosŭ-punctate, cele-lalte tulpinale înpuținate multŭ maĭ micĭ, bracteeforme, orĭ și lipsindŭ. Bracteele fórte micĭ, subrotunde, cuspidate, necolorate, preste duplu maĭ scurte decât calicele. Racemiĭ paniculațĭ, nutanțĭ, verticilastri dispușĭ în racemĭ abreviațĭ, sub-6-florĭ, apropiațĭ. Labiulŭ superiorŭ alŭ caliceluĭ fórte scurtŭ tridentatŭ, celŭ inferiorŭ bifidŭ. Staminele maĭ scurte decât corola. Corola mică, de 9—13 mm. lungă, violaceŭ-cerulee.

Totŭ la aceleașĭ localitățĭ și adese-orĭ în societate cu *S. betonicæfolia* Etl.

ORIGANUM L. gen. Origanŭ. Vulg. Măgeranŭ, Sovirfŭ, Sovovirfŭ, Solovirfŭ, Dostŭ, Milotŭ.

A se adaoge la O. vulgare L. sp.

Var. **O. virens** Hoffmsg. et Link. Fl. Portug. t. 9. (**O. vulgare** a. **albiflorum** Schur in Ö.b.Z. VIII, 287.—En. Tr. 524). Spicele verḑĭ (nu colorate). Corola albă.

In ţinuturĭ muntóse lângă părae la locŭ umbrosŭ.

Var. **O. Barcense** Simk. Term. Füz. X, 1886, 182. (**O. hirtum** Schur En. Tr. 524, non Link.). Plantă transitorie dela *O. vulgare* L. sp. la *O. hirtum* Link. Florile purpurascente de mărimea celorŭ dela *O. vulgare*, însă diferă de acéstă specie prin bracteele maĭ micĭ şi dimprennă cu calicele evidentŭ pubescente şi de odată şi glandulóse.

Pre locurĭ muntóse stâncóse cu solŭ de calcarŭ, din reg. montană până subalpină.

THYMUS L. gen. Thymŭ. Vulg. Cimbru, Cimbrişorŭ.

I. **Camptodromi** A. Kern. Nerviĭ secundarĭ aĭ foilorŭ spre vîrfulŭ lorŭ arcuaţĭ se subţie succesivŭ spre marginea fóieĭ, până ce devinŭ evanescenţĭ. *Marginea fóieĭ fără nervŭ calosŭ îngroşatŭ.*

A. Holotrichi Borbás. Ramiĭ floriferĭ jurŭ împrejurŭ pĕroşĭ.

Th. collinus M. B. Taur.-Cauc. III, 1819, 401. (**Th. Serpyllum** Bmgt. Tr. II, 181 et Aut. Tr. — **Th. pannonicus** Aut. Tr. non All. Pedem. — **Th. humifusus** Aut. Tr. — **Th. Marschallianus** A. Kern. Ö. b. Z. XXIV, 1874, 183, non Willd. Spec.). Th. de colinĭ. *Tulpina radicantă,* lungŭ humifusă, *ramiĭ* aprópe erecţĭ, *jurŭ împrejurŭ scurtŭ şi orizontalŭ-vilosulĭ. Foile glabre, eliptice, orĭ latŭ-lanceolate,* la vîrfŭ rotundate. Inflorescenţia fructiferă elongată, vilósă, florile laxŭ-verticilatŭ-capitate. Corola purpurie, mare. Calicele vilosŭ, labiulŭ superiorŭ până la a $^1/_3$ parte trifidŭ, denţiĭ dela basa triangulară acuminaţĭ, toţĭ denţiĭ lungŭ-ciliaţĭ. Nerviĭ lateralĭ aĭ foilorŭ în cât-va prominulĭ.

Pre locurĭ de păşunĭ, prin islazurĭ, pre coline erbóse, în reg. inferióră.

Th. angustifolius Pers. Syn. II, 1807, 130.— Schedæ ad. flor. exs. Austro-Hungar. I, 1881, p. 55, No. 178. (**Th. acicularis** Schur. En. Tr. 527, non W.K.). Th. cu foĭ înguste. Diferă prin *foile* ramilorŭ floriferĭ *scurte şi îngustŭ-lineare,* nerviĭ secundarĭ aĭ foilorŭ aprópe obsoleţĭ; inflorescenţia scurtŭ capitată; foile florate (bracteele) inferióre eliptice.

Pre localităţĭ petróse saŭ stâncóse, orĭ şi arenóse, în reg. inferióră şi montană.

Observare. Borbás în broşura «Symbolæ ad Thymos Europæ medie, præcipue Hungariæ, cognoscendos» Közlem, 1890, indică acéstă plantă ca var. dela **Th. Serphyllum** L. sp.

Th. lanuginosus Mill. Dict. 1785, edit. Gall. vol. VII, 367. (**Th. Austriacus** Bernh. apud Rchb. Fl. Germ. exc. 312. — **Th. pannonicus** Schur En. Tr. 527, non All. — **Th. hirsutissimus** Kit. Reliqu. 113). Th. lanuginosŭ. Planta robustă şi maĭ ramificată. *Tulpina la basă subfruticósă, ramiĭ* ascendenţĭ, *jurŭ*

împrejurŭ lungŭ- şi orizontalŭ- lanuginosŭ-pĕroşĭ, perii evidentŭ maĭ lungĭ decât diametrulŭ transversalŭ alŭ ramilorŭ. Foile scurte, ovate, eliptice, orĭ obovate, in peţiolĭ atenuate, *pre ambele pagine vilosŭ-pĕróse.* Inflorescenţia elongată, la urmă întreruptă. Calicele micŭ, lungŭ vilosŭ, labiulŭ superiorŭ până la a $^1/_3$ parte trifidŭ, denţiĭ dela basa triangulară acuminaţĭ, toţĭ denţiĭ lungŭ ciliaţĭ.

Pre coline macre in reg. inferióră.

Th. Marschallianus Willd. Spec. pl. III, 141. Th. marschallianŭ. *Tulpina* sufruticósă, la basă procumbentă, *nu radicantă, ramiĭ* ascendenţĭ, înalţĭ, *jurŭ împrejurŭ pĕroşĭ,* şi anume: *în partea inferióră scurtŭ- şi reflectŭ-puberulĭ, în cea superióră orizontalŭ-vilosulĭ. Foile linearŭ-lanceolate, orĭ linearŭ-oblongĭ, pre ambele pagine glabre,* spre basă pre marginĭ ciliate. Inflorescenţia verticilatŭ-spicată, laxă, la urmă intreruptă, vilosulă şi elongată. Florile violaceŭ-rosee, de mărime mediocră. Calicele vilosŭ, labiulŭ superiorŭ până la a $^1/_3$ parte trifidŭ, denţiĭ lanceolatŭ-acuminaţĭ, aĭ labiuluĭ inferiorŭ subulaţĭ, toţĭ lungŭ ciliaţĭ.

Pre locurĭ muntóse erbóse.

Th. Juranyianus (collinus × supermontanus) Borbás opusc. cit. Th. luĭ Juranyi. Tulpina la basă fruticósă, emiţêndŭ ramĭ floriferĭ, ramificaţĭ, ascendenţĭ, înalţĭ, *jurŭ împrejurŭ scurtŭ, însă pre angulĭ maĭ îndesuitŭ puberulĭ, periĭ reflecţĭ. Foile* evidentŭ peţiolate, *latŭ-ovate, orĭ subrotundŭ-eliptice, pre ambele pagine glabre,* în partea inferióră dimpreună cu peţioliĭ ciliate, din axilele foilorŭ emitŭ ramĭ. Inflorescenţia elongată, îngustă, elegantŭ-întreruptă, *axia vilósă.* Florile micĭ, purpuriĭ, insidente pre pedicelĭ abreviaţĭ. Calicele de 2—3 mm. lungŭ, în partea inferióră hirtŭ, negru-purpuriŭ, în partea superióră glabru, denţiĭ labiuluĭ superiorŭ scurţĭ, triangularĭ, glabraţĭ, aĭ labiuluĭ inferiorŭ subulaţĭ şi lungŭ ciliaţĭ. *Staminele incluse în corolă.*

Pre localităţĭ stâncóse, însă erbóse la comuna Zĕrneştĭ.

Th. Porcii (super-Marschallianus × subcitratus, vel **Marschallianus × montanus ?)** Borbás opusc. cit. pag. 92. Th. luĭ Porcius. Tulpina puţinŭ- orĭ nu repentă, la basă (ca la **Th. montanus**) fruticósă, emiţêndŭ ramĭ anualĭ floriferĭ, ascendenţĭ şi lanuginoşĭ,—*periĭ ramilorŭ orizontalŭ-patenţĭ, de jumĕtatea diametruluĭ transversalŭ alŭ ramilorŭ de lungĭ,* albineţĭ, *internodiile ramilorŭ însă alternativŭ glabre, orĭ aprópe glabre. Foile* evidentŭ peţiolate, *latŭ-ovate, orĭ eliptice,* unele însă şi oblongĭ, orĭ oblongŭ-lanceolate, *pre ambele pagine glabre,* în partea inferióră dimpreună cu peţioliĭ ciliate. Inflorescenţia elongată, laxă, la urmă întreruptă, lanuginósă. Florile de mărime mediocră. Calicele lanuginosŭ, de 4.5 mm. lungŭ, labiulŭ superiorŭ până la a $^1/_3$ parte trifidŭ, denţiĭ dela basa triangulară acuminaţĭ, aĭ labiuluĭ inferiorŭ subulaţĭ, toţĭ lungŭ ciliaţĭ.

Pre coline lutóse, în reg. inferióră. Până acum e cunoscutŭ numaĭ dela Rodna în nordostulŭ Transilvanieĭ.

Observare. Acéstă specie e o formă transitorie dela Holotrichi la Goniotrichi.

B. Goniotrichi Borb. Ramiĭ floriferĭ tetragonalĭ, numaĭ pre angulĭ pubescențĭ (pre laturĭ glabri), orĭ și alternativŭ două laturĭ oposite pĕróse, cele-lalte două laturĭ oposite glabre.

Th. subcitratus Schreb. in Schweig. et Körte Fl. Ertang. II, 1811, 18. (**Th. Serpyllum** α. **latifolius** Kov. exs.—Neilr. Fl. v. N. Œst. 492. — **Th. citriodorus** Link. En. II, 1822, 15, non Pers.—Wimm. Fl. Siles. 1832, 233. — **Th. elongatus** Host, Welw. exs. — **Th. montanus** Host, Fl. Austr. II, 1831, 136, non W. K. — **Th. clandestinus** Schur V. S. V. X, 1859, 127. — En. Tr. 526). Th. subcitratŭ. Rămurelele florifere — emise din ramiĭ anuluĭ precedentŭ decumbențĭ — 4-serialŭ puberule, înalte, maĭ multŭ erecte și adese-orĭ iarășĭ ramificate. Foile subrotundŭ-ovate, orĭ ovate, pre ambele pagine glabre, ciliate, manifestŭ pețiolate, cele florale adese-orĭ subrotunde. Inflorescenția la urmă elongată, în partea inferióră întreruptă. Calicele adese-orĭ negru-violaceŭ, în partea superióră glabru și lucitorŭ, în cea inferióră scurtŭ puberulŭ, labiulŭ superiorŭ până la a $^1/_3$ parte trifidŭ, dențiĭ dela basa triangulară acuminațĭ, maĭ multŭ scurțĭ, aĭ labiuluĭ inferiorŭ subulațĭ, toțĭ lungŭ ciliațĭ. Florile scurtŭ pedunculate.

Pre coline erbóse, în reg. inferióră și montană.

Observare. Borbás în opusc. cit. p. 68 indică acéstă plantă ca subvariațiune dela **Th. ovatus** Mill. Dict. 1759, n. 7, ed. VIII, 1785, p. 366 n. 7, afirmândŭ că specia tipică în Ungaria (inclusive cu Transilvania) până acum nu s'a aflatŭ. **Th. clandestinus** Schur are florile maĭ micĭ, corola și staminele incluse în calice. Planta dela Rodna e sexulŭ polygamŭ-femeninŭ.

Unele specimine staŭ maĭ aprópe de **Th. subcitratus,** iară altele de **Th. montanus**.

Th. ovatus Mill. l. c. are inflorescenția maĭ elongată și calicele preste totŭ hirtŭ-pĕrosŭ.

Th. montanus W. K. in Willd. Spec. pl. III, 1800, 143.—Icon. 1801, t. 71.—Gris. et Sch. Iter. n. 179. Th. montanŭ. Ramiĭ floriferĭ emișĭ din trunchiulŭ la basă lemnosŭ și maĭ robustŭ ca la *Th. subcitratus* Schreb., adese-orĭ iarășĭ ramificațĭ. *Foile ovate*, îndesuitŭ glandulosŭ-punctate, cam firme, glabre, în pețiolĭ neciliațĭ succesivŭ atenuate, maĭ lungĭ decât pețioliĭ. Inflorescenția elongată, întreruptă. *Calicele de totŭ, orĭ aprópe de totŭ glabru, labiulŭ superiorŭ scurtŭ tridentatŭ, dențiĭ fórte scurtŭ ciliați, aprópe neciliațĭ,* aĭ labiuluĭ inferiorŭ lungŭ ciliațĭ.

Prin poienĭ, la marginĭ de pădurĭ, în reg. montană și subalpină.

Observare. **Th. montanus** var. **amplificatus** Schur. En. Tr. 528 e o formă subalpină saŭ alpină cu foile și florile maĭ marĭ, inflorescenția spiciformŭ

elongată, în partea inferióră întreruptă, — *calicele în partea inferióră puținŭ pĕrosŭ*, — *foile amplificate*.

Acéstă formă provine maĭ adese-orĭ în Transilvania.

Th. Dalmaticus Freyn. Zool. bot. Ges. XXVIII, 1878, 400. (**Th. angustifolius** Heuff. non W. K.). Th. dalmaticŭ. Tulpinele elongate, fórte ramificate, tetragonale, *pre angulĭ cu sete micĭ recurvate,* numaĭ cu partea lorŭ superióră ascendente, *cu cea-laltă parte alipite de pămîntŭ și dimpreună cu ramiĭ radicante,* ramiĭ 2-seriatŭ-pubescențĭ. *Foile linearŭ-oblongĭ, pre ambele pagine glabre,* spre basă cu sete decidue ciliate. *Inflorescenția maĭ multŭ capitată.* Calicele numaĭ pre partea inferióră cu sete disperse, dențiĭ labiuluĭ superiorŭ scurțĭ, acuțĭ, scabriusculĭ, aĭ labiuluĭ inferiorŭ maĭ lungĭ, toțĭ ciliațĭ.

Pre coline petróse saŭ lutóse în ținutulŭ Brașovuluĭ.

Observare. Borbás în broș. citată la p. 90 susține că **Th. Dalmaticus** in Simonkai En. Fl. Tr. ex synonimis, nec aliorum (= **Th. angustifolius** Heuff. exs. non Pers. — **Th. acicularis** Wierzb. et Heuff. exs. non W. K.) e o variațiune *subacicularis* Borb. dela *Th. Jankae* Čel., de care diferă prin *foile* inferióre linearŭ-lanceolate, *pre pagina superióră pĕróse*, cele superióre dimpreună cu bracteele maĭ late, suborbiculare, orĭ latŭ eliptice.

După ce însă ramiĭ floriferĭ la var. *subacicularis* Borb. sunt jurŭ împrejurŭ viloșĭ nu póte fi sinonimŭ cu *Th. Dalmaticus* Simonkai l. c., încă și din acea împrejurare, că o atare plantă până acum în Transilvania nu s'a aflatŭ.

Th. Borbásii H. Braun in Borbás opus. cit. p. 105. (**Th. pulcherrimus** × **lanuginosus** H. Braun. in lit. 1886). Th. luĭ Borbás. Tulpina la basă sufruticósă, decumbentă, emițêndŭ *ramĭ floriferĭ* subtilĭ, cam lungĭ, ascendențĭ, *2-serialŭ viloșĭ, periĭ duplu-triplu maĭ lungĭ decât diametrulŭ transversalŭ alŭ tulpineĭ.* Foile obovatŭ-spatulate, lanceolatŭ-ovate, obovate, orĭ lanceolate, glabrate, icĭ colea cu puținĭ perĭ, subtilĭ, însă cu nervĭ îngroșațĭ, în partea inferióră dimpreună cu pețioliĭ ciliate, nerviĭ lateralĭ la marginea foilorŭ aprópe îngroșațĭ și anastomosanțĭ, foile inferióre maĭ micĭ și maĭ multŭ lanceolate. Inflorescența capitată, florile elegante, marĭ, purpuriĭ. Calicele cu deosebire în partea inferióră vilosŭ, labiulŭ superiorŭ până la a $^1/_3$ parte trifidŭ, dențiĭ dela basa triangulară acuminațĭ, aĭ labiuluĭ inferiorŭ subulațĭ, toțĭ lungŭ ciliațĭ. *Pedunculiĭ florilorŭ elongațĭ.*

Pre locurĭ stâncóse, însă erbóse la prediulŭ Dîrste lângă Brașovŭ.

Th. Chamædrys Fries. Nov. 1814, 197. (**Th. Serpyllum** α. **citriodorus** Bmgt. Tr. II. 181). Th. chamedrionŭ. Tulpina și cu ramiĭ difusĭ, conformĭ, rămurelele ascendente, erecte, 2-serialŭ-pĕróse. Foile maĭ micĭ ca la *Th. subcitratus* Schreb. ovate, lanceolate, orĭ obversŭ-lanceolate, pre ambele pagine glabre, maĭ multŭ discolore, de consistență subtilă, în pețiolĭ ciliațĭ atenuate, nerviĭ lateralĭ subtilĭ. *Florile îndesuitŭ capitate,* micĭ, orĭ mediocre,

Calicele preste totŭ vilosŭ, dențiĭ toțĭ lungŭ ciliațĭ, ceĭ aĭ labiuluĭ superiorŭ abreviațĭ, dela basa triangulară acuminațĭ. *Cașca* coroleĭ *întrégă.* Tulpinele decumbente și radicante.

Pre munțiĭ Arpasŭ, Rĕtezatŭ, Bucegĭ, Piatra craiuluĭ.

Var. **Th. alpestris** Tausch. Pl. sel. Boh. et herb. Fl. Bohem. Ott. Catal. d. Fl. Böhm. 1851, n. 35, non Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. I, 1881, p. 56, N. 180, qui = **Th. Sudeticus** Opitz. (**Th. alpicolus** Schur En. Tr. 525?). Florile maĭ marĭ, purpuriĭ, elegante.

Pre munțiĭ Piatra craiuluĭ, pre vîrfulŭ Negoĭ și pre Rĕtezatŭ.

Th. Reineggeri Opitz. Borbás. opusc. cit. p. 73. Th. luĭ Reinegger. *Tulpina humifusă,* ramiĭ floriferĭ 2-serialŭ- și scurtŭ-puberulĭ, însă periĭ unorŭ ramĭ aprópe evanidĭ. *Foile subrotundŭ-ovate, orĭ orbicularŭ-spatulate,* de mărimea și nervatura celorŭ dela *Th. montanus* W. K., saŭ celorŭ dela *Th. Sudeticus* Op., *pre pagina superióră albinețŭ-pĕróse*, în partea inferióră dimpreună cu pețioliĭ ciliate. *Capituliĭ floriĭorŭ* scurtŭ globoșĭ, *involucrațĭ prin foĭ marĭ orbicularŭ-spatulate și pĕróse*, maĭ adese-orĭ colorate, — la urmă puținŭ elongațĭ, laxiusculĭ. Calicele de colórea rugineĭ, cu deosebire în partea inferióră pĕrosŭ, dențiĭ labiuluĭ superiorŭ dela basa triangulară acuminațĭ, aĭ labiuluĭ inferiorŭ subulațĭ, toțĭ (însă aĭ labiuluĭ superiorŭ maĭ dispersŭ) ciliațĭ. Corola purpurie, maĭ mare ca la *Th. montanus* W. K., orĭ și de mărimea celeĭ dela *Th. alpestris* Tausch, — anterele perfecte.

Pre pășunile erbóse ale munțilorŭ din sudulŭ Transilvanieĭ (pre muntele Rĕtezatŭ și pre munțiĭ Făgărașuluĭ).

Th. Dacicus Borbás broș. cit. p. 80. Th. dacicŭ. Tulpinele florifere emise din trunchiulŭ lemnosŭ ascendente, adese-orĭ intensivŭ violacee, înalte, rigide, *în partea inferióră 4-serialŭ — și scurtŭ-puberule, iară în cea superióră 2-serialŭ — (între florĭ jurŭ împrejurŭ) albŭ-vilóse.* Foile oblongĭ, orĭ obovatŭ-oblongĭ, în pețiolĭ îngustate, pre ambele pagine glabre, la basă dimpreună cu pețiolĭ puținŭ ciliate, cele ale ramilorŭ și cele florale îngustŭ oblongĭ. Verticiliĭ florilorŭ în o spică cam elongată și laxă confluențĭ. Florile micĭ. *Calicele vilosŭ*, labiulŭ superiorŭ până la a $^{1}/_{3}$ parte trifidŭ, dențiĭ dela basa triangulară acuminațĭ, aĭ labiuluĭ inferiorŭ subulațĭ, toțĭ lungŭ ciliațĭ.

Are asemĕnare cu *Th. montanus* W. K., de care însă diferă prin foile maĭ înguste, cele florale multŭ maĭ micĭ, inflorescenția și calicele vilóse.

Pre coline macre în comitatulŭ Hunedóreĭ; — apoĭ și în România la Porțile de ferŭ.

II. **Marginati** A. Kerner. Nerviĭ secundarĭ aĭ foilorŭ îngroșațĭ și validŭ prominulĭ, în întréga lorŭ lungime egalŭ îngroșațĭ și la marginea fóieĭ calosŭ anastomosanțĭ, marginea fóieĭ cu unŭ nervŭ calosŭ îngroșatŭ.

A. **Goniotrichi** Borbás. Ramiĭ floriferĭ tetragonalĭ, numaĭ pre angulĭ pu-

bescenţĭ, pre laturĭ glabri, orĭ şi alternativŭ două laturĭ oposite pĕróse, cele-lalte două laturĭ oposite glabre.

Th. pulcherrimus Schur En. Tr. 526. (**Th. montanus** γ. **chamæledon** Heuff. Ban. 140). Th. elegantŭ. Tulpinele prostrate, fruticulóse, emiţêndŭ ramĭ floriferĭ şi scurţĭ, pre angulĭ cu perĭ scurţĭ reversŭ-hirsuţĭ. *Foile subrotunde, subrotundŭ-eliptice, orĭ orbiculare,* micĭ, subitŭ peţiolate, *pre ambele pagine maĭ multŭ maĭ puţinŭ pĕróse.* Inflorescenţia scurtŭ capitată, necomósă, la urmă puţinŭ elongată. Bracteele şi calicele negre-purpuriĭ. Florile marĭ. Calicele cu deosebire în partea inferióră pĕrosŭ, labiulŭ superiorŭ până la a $^1/_3$ parte trifidŭ, denţiĭ dela basa triangulară acuminaţĭ, aĭ labiuluĭ inferiorŭ subulaţĭ, toţĭ lungŭ ciliaţĭ.

Pre munţĭ înalţĭ la locurĭ petróse erbóse.

Observare. Nu tóte foile ale aceleaşĭ plante cadŭ în secţ. II. **Marginati**, ci unele (maĭ multe maĭ puţine) cadŭ în secţ. I. **Camptodromi**, pentru care Simonkai in En. Fl. Tr. p. 442 pune acéstă plantă între cele Camptodrome, iară Borbás in opusc. cit. p. 107 şi 109 între cele Marginate.

Th. alpicolus Schur En. Tr. 525 cu caudiculiĭ ascendenţĭ, acutŭ-angularĭ, pre angulĭ cu perĭ scurţĭ şi reversĭ, *foile* coriacee, cu nervĭ îngroşaţĭ, *glabre*, orĭ aparţine la **Th. alpestris** Tausch, orĭ e o formă cu foĭ glabre dela **Th. pulcherrimus** Schur.

Th. marginatus A. Kern. in Ö. b. Z. XXIV, 1874, 184. Th. marginatŭ. Tulpina humifusă emiţêndŭ flagelĭ filiformĭ subteraneĭ şi ramĭ floriferĭ ascendenţĭ tetragonalĭ, 2-serialŭ-reversŭ-puberulĭ, simpli orĭ şi ramificaţĭ. *Foile* de mărime mediocră (0.8 — 1.5 cm. lungĭ şi 0.6 — 1.2 cm. late) *subrotundŭ ovate,* la basă aprópe truncate, orĭ şi în peţiolĭ atenuate, *glabre orĭ tare dispersŭ pĕróse,* peţioliĭ de 2 — 4 mm. lungĭ, îndesuitŭ pĕroşĭ. *Inflorescenţia* subrotundă, orĭ ovoidee, la urmă laxă şi puţinŭ elongată, *comósă,* nu întreruptă. Calicele cu deosebire în partea inferióră pĕrosŭ, cu o margine calósă, labiulŭ superiorŭ până la a $^1/_8$ parte trifidŭ, denţiĭ lanceolatŭ-acuminaţĭ, toţĭ denţiĭ emisĭ din marginea calósă ciliaţĭ. Corola de 7—9 mm. lungă, purpurie. Staminele esserte din corolă cu 2.5—3 mm., prin urmare abia cu $^1/_3$ parte. Florile scurtŭ pedunculate.

Pre localităţĭ stâncóse cu solŭ de calcarŭ, din reg. montană până în cea alpină.

B. Holotrichi Borbás. Tulpina şi ramiĭ jurŭ împrejurŭ lanuginoşĭ orĭ puberulĭ.

Th. comosus Heuff. in Gris. et Schenk Iter 1852, 178. — Heuff. Ban. 140. (**Th. nummularius** Simonkai in En. Fl. Tr. p. 443 p. p. non M. B.). Th. comosŭ. Planta fruticulósă, ramiĭ ascendenţĭ, elongaţĭ, jurŭ împrejurŭ tare scurtŭ puberulĭ. *Foile ovate, rotundate, cam marĭ, glabre,* în partea lorŭ basală în

pețiolĭ spatulatŭ-atenuate, pețiolii ciliațĭ. Infloreseența încă pre timpulŭ inflorireĭ maĭ multŭ maĭ puținŭ elongată și laxiusculă, investită cu foĭ marĭ, verticiliĭ îndesuitŭ-spicațĭ. Florile marĭ, roseŭ-purpuriĭ. Staminele elongate și lungŭ esserte, partea essertă de jumĕtatea coroleĭ. Calicele în partea inferióră pĕrosŭ, labiulŭ superiorŭ până către mijloculŭ caliceluĭ trifidŭ, dențiĭ lanceolațĭ, lungŭ acuminațĭ și aristațĭ, toțĭ dențiĭ lungŭ ciliațĭ. *Vîrfulŭ inflorescențieĭ comosŭ.* Ramiĭ sterilĭ repențĭ lipsescŭ pre timpulŭ înfloririĭ.

Pre localitățĭ stâncóse, din reg. inferióră până în cea subalpină.

Observare. **Th. nummularius** M. B. Taur. Cauc. 1808, II, 58:—III, 403, non Aut. Tr. et Hung. — Bot. Magaz. 2666, aparține după Borb. opusc. cit. p. 67 la secț. **Camptodromi** B. **Goniotrichi,** avêndŭ ramiĭ numaĭ pre angulĭ- orĭ și biserialŭ-pĕroșĭ, prin urmare nu póte fi sinonimŭ cu **Th. comosus** Heuff.

Var. **Th. Transsilvanicus** Schur En. Tr. 528 diferă de **Th. comosus** Heuff. prin *foile inferióre și mediĭ pĕróse, cele superióre glabrate,* — florile maĭ micĭ, însă staminele lungŭ esserte, — laturile tulpineĭ fórte scurtŭ puberule, încât s'ar părea a fi glabre, însă anguliĭ maĭ evidentŭ alburiŭ-pubescențĭ, — dențiĭ labiuluĭ superiorŭ alŭ caliceluĭ micĭ, ciliațĭ.

Pre localitățĭ erbóse, în reg. montană.

Th. macrophyllus Rchb. Fl. Germ. exc. 1831, 312, pro var. **Th. humifusi** Bernh. (**Th. lanuginosus** Roch. exs. — **Th. nummularius** var. **hirsutior** M. B. Taur.-Cauc. III, 403. — **Th Rochelianus** Čelak in Fl. 1882, 563 et 1883, 123. — **Th. comosus** Schur En. Tr. 528, non Heuff). Th. mare în foĭ. Tulpina la basă fruticósă, emițêndŭ ramiĭ simpli, orĭ și ramificațĭ, jurŭ împrejurŭ orizontalŭ-albŭ-viloșĭ, *periĭ maĭ lungĭ decât diametrulŭ transversalŭ alŭ tulpineĭ și alŭ ramilorŭ. Foile* ovate, subrotunde, orĭ spatulate, *pre ambele pagine îndesuitŭ lanuginóse.* Racemiĭ la urmă elongațĭ, viloșĭ, întrerupțĭ. Calicele de 4.5 mm. lungŭ, vilosŭ, dențiĭ labiuluĭ superiorŭ dilatatŭ scurțĭ, aĭ labiuluĭ inferiorŭ subulațĭ, toțĭ ciliațĭ. Corola de mărime mediocră.

Pre monticulĭ la Deva, Trăscăŭ, la Brașovŭ și pre colina cu ruinele citadeleĭ la comuna Râjnăŭ.

CALAMINTHA Mönch Meth. Calamintă. Vulg. Mătăcina, Érba stupuluĭ.

După C. Acinos Clairv.

C. Patavina Jacq. Obs. IV, 1771, t. 86 sub Thymo. (**Thymus graveolens** Bmgt. Tr. II, 182 ex citat. **Th. patavini** Jacq. — **Acinos patavinus** Pers. Synops. II, 1807, 131). C. patavină. *Rădĕcina simplă.* Tulpina ascendentă, pubescentă. Foile pețiolate, cuneatŭ-ovate, orĭ suborbiculare, acute subîntregĭ, orĭ din sus de mijlocŭ serrate, rigide, vînóse. Calicele subsessilŭ, tubulŭ

duplu maĭ lungŭ decât limbulŭ, celŭ fructiferŭ în partea supremă constrînsŭ, dențiĭ erecțĭ. Corola subduplu maĭ lungă decât calicele, violacee.

Pre coline stâncóse solare, în reg. inferióră.

C. rotundifolia Benth. in DC. Prodr. XII, 232, et Aut. Tr. non **Thymus rotundifolius** Pers. Syn. (**Thymus graveolens** Bmgt. Tr. II, 182 ex descript. et locis natalibus, item et Aut. Tr. non M. B. Taur.-Cauc. II, 60. — **Calamintha patavina** β. **rotundifolia** Heuff. Ban. 141. — **Acinos alpinus** Schur V. S. V. X, 1859, 60. — Barth V. S. V. XIX, 141, 144. — **Melissa Hungarica** Simk. Term. Füz. X, 1886, 182, et in Simonkai En. Fl. Tr. 444). *Rădĕcina perenală multicipite.* Tulpinele ascendente, pubescente. Foile ovate, orĭ suborbiculare, serrate. Pedunculiĭ nedivisĭ. Verticiliĭ sub-6-florĭ. Calicele fructiferŭ, la vîrfŭ constrînsŭ, *dențiĭ patențĭ.* Corola duplu maĭ lungă decât calicele, violacee, de 9—13 mm. lungă. Foile micĭ, de 6—9 mm. lungĭ și subegalŭ de late.

Pre coline petróse, în reg. inferióră.

C. Baumgarteni Simk. Term. Füz. X, 1886, 182, sub **Melissa**. Simonkai En. Fl. Tr. 445. (**Thymus alpinus** Bmgt. Tr. II, 183, et Aut. Tr. non L. sp.— **Acinos alpinus** Aut. Tr. non Mönch. — **Thymus patavinus** Bmgt. Mant. 58, non Jacq. — **Acinos rotundifolius** Csato Erd. Muz. IV, 84 ex Csato Erd. Muz. VI, 39.— **Calamintha grandiflora** Schur En. Tr. 530, nec alior). C. luĭ Baumgarten. După exteriorŭ și după mărimea florilorŭ are mare asemĕnare cu *Thymus alpinus* L. sp. (**Calamintha alpina** Lam. Fl. Fr.), însă diferă de acesta prin foile pre pagina inferióră, asemenea și pețioliĭ patulŭ-hirsute, dențiĭ caliceluĭ aprópe egalĭ, toțĭ porecțĭ, ceĭ 3 superiorĭ lanceolatŭ-subulațĭ, adecă la basa lorŭ evidentŭ maĭ îngustĭ decât la *Thymus alpinus* L. sp.

Pre munțĭ la locurĭ petróse, însă erbóse, maĭ multŭ în reg. subalpină.

C. Bolnokensis (**Acinos** × **Baumgarteni**) Simk. sub Melissa. Simonkai En. Fl. Tr. p. 445. C. bolnocensă. Diferă de *C. Baumgarteni* prin corola egalŭ de lungă cu calicele, orĭ și maĭ scurtă, foile proporționalminte maĭ lungĭ, maĭ acute, și și maĭ acutŭ-serrate, tulpina și calicele cu perĭ rigidĭ și reversĭ, — iară de *C. Acinos* Clairv. prin corola maĭ mare și prin foile maĭ late, adică latŭ-ovate.

Până acum cunoscută numaĭ dela pasulŭ Timișuluĭ lângă comuna Satulŭ-lungŭ.

După C. officinalis Mönch

C. intermedia Bmgt. Tr. II, 184. (**C. officinalis** et **C. Nepeta** Aut. Tr. nec alior. — **C. silvatica** Bromf. Engl. Bot. Suppl. IV, 1849, t. 2897. — **C. umbrosa** Schur En. Tr. 530, non M. B.). C. intermedie. Tulpina erbace, ramiĭ

ascendenți, viloși. Foile pețiolate, latŭ-ovate, obtusiuscule, serratŭ-crenate, la basă rotundate, orĭ cuneate, pre ambele pagine vilóse. Racemulŭ laxŭ, unilateralŭ, cymele fórte laxe, subdichotome, pauciflore. Calicele distinctŭ-bilabiatŭ, dențiĭ subulațĭ, ceĭ superiorĭ recurvațĭ, ceĭ inferiorĭ elongațĭ, incurvatŭ ascendențĭ, gâtulŭ în internŭ vilosŭ. Corola preste duplu maĭ lungă decât calicele, purpurascentă.

Diferă de *C. officinalis* Mönch prin foile maĭ marĭ, florile maĭ înpuținate, calicele maĭ mare și maĭ profundŭ-bilabiatŭ, și corola purpurascentă.

Pre locurĭ cu tufișurĭ, prin pădurĭ rărite, în reg. inferióră.

După C. Nepeta Clairv.

C. Pulegium Rchb. fil. Icon. XXVIII, 45, t. 78. (**Melissa Pulegium** Roch. Ban. p. 62, t. 22. — **Satureja rupestris** Bmgt. Tr. II, 155, ex loco natali, non Wulf.— **Micromeria Pulegium** Benth. Lab. 382.— Heuff. Ban. 141. — **Cuspidocarpus** Fuss. Fl. Tr. 513, non N. ab Essb.). C. Pulegiŭ. Cymele verticililorŭ axilare, pedunculate, tri-multiflore, în unŭ racemŭ decrescentŭ confluente. *Foile* ovate, serrate, acute, *pre ambele pagine hirsute. Calicele* hispidŭ, *5-fidŭ, dențiĭ subulatŭ-aristațĭ, stricțĭ,* ceĭ inferiorĭ puținŭ maĭ lungĭ, gâtulŭ nudŭ, orĭ și pĕrosŭ. Nucile ovate, acute, bruniĭ. Tulpina hirsută, de 32 cm., orĭ și maĭ înaltă. Foile verdĭ, orĭ suriĭ. Corola mică, de 6—9 mm. lungă, albă, labiulŭ inferiorŭ purpuriŭ-punctatŭ.

Pre locurĭ stâncóse în muntele Păringŭ.

NEPETA L. gen. Nepetă. Vulg. Cătușnică, Érba vêntuluĭ, Érba mațeĭ, Érba flocósă, Póla S. Măriĭ.

După N. nuda L. sp.

N. Ucranica L. sp. (**N. sibirica** Aut. Tr. non M. B. — **N. parviflora** Andræ Bot. Zeit. XIII, 822, non M. B.). N. ucranică. Tulpina erectă, paniculată, glabră, orĭ fórte subtilŭ pubescentă, pre angulĭ hirsută. Foile pețiolate, obtuse, serrate, orĭ serratŭ-crenate, la basă rotundatŭ-cuneate, pre ambele pagine verdĭ și dimpreună cu marginile glabre, orĭ și pre pagina inferióră la vine puținŭ pĕróse și pre marginĭ subciliate, cele inferióre ovate, cele superióre oblongŭ-lanceolate. Cymele florilorŭ trichotomŭ-paniculate. Bracteele oblongŭ-lineare. Calicele cilindriformŭ, elongatŭ, pubescentŭ-hirsutŭ, la limbŭ egalŭ, dențiĭ lanceolatŭ-linearĭ, fórte acuțĭ, subsetaceĭ, subegalŭ de lungĭ cu corola. Nucile la vîrfŭ mĕruntŭ tuberculate.

Pre coline erbóse, în reg. inferióră.

LAMIUM L. gen. Lamiu. Vulg. Ursicică, Ursică mórtă.

A se adaoge la L. maculatum L. sp.

Var. **L. cupreum** Schott Anal. Bot. 1854, 14. (**L. hirsutum** Schur En. Tr. 535). Planta alpină hirtă. Foile scurtŭ-peţiolate. Corola de colóre obscurŭ-cuprină (adică bruniŭ-roşie cu splendóre metalică).

La **L. maculatum** L. sp. e corola purpurie, labiulŭ inferiorŭ lilacinŭ, purpuriŭ-maculatŭ.

Pre munţĭ, în reg. subalpină cu deosebire în apropiere de stânĭ.

STACHYS L. gen. Stachide. Vulg. Jale.

A se adaoge la St. recta L. Mant.

Var. **St. glabrata** Simk. in Simonk. En. Fl. Tr. 450. (**St. ramosissima** Schur En. Tr. 539, non Roch. apud Gris. Iter 330 et in Heuff. Ban. 144). Consună în ce privesce exteriorulŭ, structura şi fórma foilorŭ cu *S. recta* L.;— diferă însă prin inflorescenţia maĭ gracilă şi maĭ glabriusculă, verticilastri maĭ depărtaţĭ, şi cu deosebire prin calicele glabratŭ şi lucitorŭ, tulpina încă maĭ tare ramificată.

Pre coline macre, orĭ stâncóse, în reg. inferióră, cu deosebire în partea sudvestică a Transilvanieĭ.

MARRUBIUM L. gen. Marubiu. Vulg. Voronicŭ, Ungurașŭ, Cătușnică sĕlbatecă.

După M. peregrinum L. sp.

M. præcox Janka in Ö. b. Z. XXV, 63.—Közlem. XII, 1874, 181. M. precoce. Tulpina în partea inferióră puţinŭ pĕrósă, orĭ maĭ adese-orĭ glabră în cea superióră dimpreună cu ramiĭ manifestŭ 4-angularĭ puţinŭ stelatŭ-tomentósă, dela mijlocŭ, orĭ din sus de mijlocŭ paniculatŭ-ramificată, ramiĭ erecţĭ, toţĭ aprópe egalŭ de lungĭ, orĭ numaĭ ceĭ infimĭ maĭ scurţĭ, celŭ multŭ duplu maĭ lungĭ decât internodiile, arare-orĭ maĭ scurţĭ. Foile moĭ, discolore, pre pagina superióră dilutŭ-verḑĭ, orĭ verḑiĭ, puţinŭ alipitŭ-pĕróse, subsericee, cam lucitóre, pre cea inferióră suriŭ-tomentóse, tóte peţiolate, cele tulpinale inferióre şi mediĭ maĭ adese-orĭ de 5—6 cm. lungĭ şi preste 2 cm. late, oblongĭ, orĭ eliptice, în peţiolĭ contrase, la vîrfŭ rotundate, orĭ subtruncate, serrate, printre serraturele maĭ marĭ însă maĭ puţine, alte serraturĭ maĭ micĭ, — foile ramilorŭ şi cele florale succesivŭ maĭ înguste, ovatŭ-

lanceolate, orĭ lanceolate. *Panicula oblongŭ-ovală.* Verticilastri depărtaţĭ, cu circa 15 florĭ. Bracteele subegalŭ de lungĭ cu tubulŭ caliceluĭ, orĭ şi cu $^1/_3$ parte maĭ scurte, subulatŭ-setacee. *Calicele* laxŭ-stelatŭ-pĕrosŭ, tubulosŭ-cilindriformŭ, *5-dentatŭ*, denţiĭ drepţĭ, subegalĭ, subulatŭ-setaceĭ, ***la basă conjuncţi prin unŭ interstiţiŭ truncatŭ, orĭ prin unŭ sinŭ latŭ-rotundatŭ.*** Corola albă, orĭ palidŭ-rosee, de circa 1 cm. lungă, labiulŭ superiorŭ cam latŭ-linearŭ, egalŭ de lungŭ cu tubulŭ, la vîrfŭ 2—3-fidŭ, labiulŭ inferiorŭ de jumĕtate maĭ scurtŭ, profundŭ 3-fidŭ, lacinia intermedie latŭ-obovată, cele laterale lineare. Tulpina pre timpulŭ inflorireĭ de 32 cm., orĭ şi maĭ înaltă, erectă, la urmă până aprópe de 1 m. lungă.

Se apropie maĭ multŭ de *M. peregrinum* L. sp., de care diferă între altele cu deosebire prin denţiĭ caliceluĭ drepţĭ, conjuncţĭ la basă prin unŭ interstiţiŭ truncatŭ, orĭ prin unŭ sînŭ latŭ-rotundatŭ (nu prin unŭ sînŭ acutŭ confluenţĭ).

La *M. vulgare* L. sp. are calicele 10 denţĭ.

Pre coline erbóse şi pre câmpurĭ în câmpia Transilvanieĭ.

SCUTELLARIA L. gen. Scutelarie. Vulg. Caşcă.

După S. alpina L. sp.

S. supina L. sp. (**S. alpina** Landoz II, 1862, 35, non L. sp. — **S. lupulina** Pávai in Ö. b Z. XII, 216 et Aut. Tr.). S. supină. Tulpina de circa 16 cm. lungă, difusă. Foile cordate, profundŭ-serrate, orĭ incise, acute, pre ambele pagine glabre, peţiolate. Spicele florilorŭ imbricate, laxe, rotundatŭ-tetragonale. Bracteele ovale, concave, de totŭ întregĭ, patule. *Florile galbine, orĭ albincţŭ-galbine,* laciniile laterale ale coroleĭ une-orĭ violacee.

Pre coline erbóse, la marginĭ de pădurĭ şi de tufişurĭ, în reg. inferióră.

Observare. **S. alpina** L. sp. are florile preste totŭ violacee.

După S. minor L. sp.

Secţiunea III.

Stachymacris Hamilt. Monogr. Florile unilaterale, oposite, dispuse în unŭ racemŭ. Foile florale de totŭ întregĭ, micĭ, cele tulpinale crenate, diforme.

S. altissima L. sp. (**S. peregrina** Bmgt. Tr. II, 189 et Aut. Tr. non L. sp.— **S. commutata** Aut. Tr.). S. înălţată. Tulpina erectă, ramificată, pubescentă, orĭ glabriusculă. *Foile* peţiolate, grosierŭ-crenate, glabre, orĭ la vine pubescente, cele inferióre cordatŭ-ovate, obtuse, cele superióre dela basa cor-

dată orĭ truncată ovatŭ-oblongĭ, acute, cele *florale sessile,* ovate, acute, orĭ acuminate, de totŭ întregĭ, *subegală de lungĭ cu calicele fructiferŭ.* Racemulŭ elongatŭ, laxŭ, ramificatŭ, glandulosŭ-vilosŭ. *Calicele* maĭ lungŭ decât pedicelіĭ, însă *de 4 orĭ maĭ scurtŭ decât corola lungă de 1 cm.* Tulpina de 40—92 cm. înaltă. Corola ceruleŭ-violacee, labiulŭ inferiorŭ albŭ, orĭ palidŭ-gălbiniŭ, une-orĭ maĭ lungŭ de 1 cm.

Pre coline stâncóse și cu tufișurĭ, în reg. inferióră.

AJUGA L. gen. Ajugă. Vulg. Vinerițǎ, Tămâiță, Lavrentină.

După A. chia Schreb.

A. Laxmanni Benth. Lab. 697. (**Teucrium Laxmanni** L. Syst. Veget. — **Phleboanthe Laxmanni** Tausch. Fl. 1828, I, 323). A. luĭ Laxmann. Intrégă planta lanuginosŭ-vilósă. Tulpinele simple, erecte, orĭ ascendente, cele maĭ lungĭ la urmă procumbente. Florile solitare, orĭ câte două axilare. *Foile nedivise, oblongĭ,* obtuse, sessile, de totŭ întregŭ, orĭ și serrate. Rhizoma repentă. Tulpinele de 16 — 46 cm. lungĭ. Corola de 17—22 mm. lungă, de colóre uriciósă-gălbinie, vinele purpuriĭ.

Pre coline erbóse cu tufișurĭ, pre la viĭ, în reg. inferióră.

TEUCRIUM L. gen. Teucriu. Vulg. Dumbețŭ, Érbă usturósă.

A se adaoge la T. montanum L. sp.

Var. **T. Pannonicum** A. Kern. in Ö. b. Z. XIII, 384. (**T. prostratum** Schur Sert. 60. — **T. supinum** a. **prostratum** Schur En. Tr. 547. — **T. montanum** a. **incanum** Schur En. Tr. 547 ex locis natalibus. — **T. supinum** Bmgt. Tr. II, 154 ex locis natalibus, non L. sp. — **T. montanum** Aut. Tr. p. p. — **T. montanum** var. **villosum** Auersw. ap. Andræ Bot. Zeit. XIII, 823, non **T. villosum** Willd. Spec. III, 23). T. panonicŭ. Tulpinele decumbente, radicante, lanuginosŭ-pĕróse. *Foile* oblongŭ-lineare, cu marginile revolute, palidŭ-verdĭ, *pre ambele pagine albŭ-tomentóse.* Caliccle reticulatŭ-vînosŭ, pĕrosŭ, dențiĭ ciliațĭ.

După exteriorŭ maĭ robustŭ și maĭ tare lanuginosŭ-pĕrosŭ decât *T. montanum* L. sp.

Pre coline macre saŭ petróse, în reg. inferióră.

PRIMULACEÆ VENT.

ANDROSACE L. gen. Androsace. Vulg. Lăptişorŭ, Laptele stâncei, Primuliţă.

După A. villosa L. sp.

A. arachnoidea Schott Anal. bot. 1854, 17. (**A. villosa** Bmgt. Tr. I, 133 et Aut. Tr. non L. sp. — **A. articulata** Schur En. Tr. 551). A. arachnoidee. Diferă de *A. villosa* L. sp., cu care altcum are mare asemĕnare, prin pedunculiĭ evidentŭ maĭ lungĭ decât involucrulŭ. Corola albineţă.

La *A. villosa* L. sp. sunt pedunculiĭ pre timpulŭ înflorireĭ egalŭ de lungĭ, orĭ şi maĭ scurţĭ decât involucrulŭ.

Pre localităţĭ stâncóse cu solŭ de calcarŭ în munţĭ înalţĭ.

PRIMULA L. gen. Primulă. Vulg. Ciuboţica cuculuĭ, Angliciŭ.

După Pr. elatior Jacq.

P. Carpatica Gris. et Sch. Iter. 320. (**P. elatior** Bmgt. Tr. I, 134 et Aut. Tr. non Jacq. — **P. subarctica** Schur Ö. b. Z. XI, 359 et En. Tr. 552. — **P. montana** Schur En. Tr. 553. — **P. intricata** Janka in Linn. XXX, 590, non Gr. et Godr.). P. carpatică. Foile rugóse, undulatŭ crenate, pre pagina superióră aprópe glabre, pre cea inferióră numaĭ la nervĭ puţinŭ pĕróse, latŭ-ovate, subrotundŭ-ovate, triangularŭ- până suborbicularŭ-subcordate, in peţiolĭ latŭ-aripaţĭ subitŭ- orĭ cuneatŭ-contrase. Calicele subangularŭ, spre virfŭ ceva maĭ lărgitŭ, denţiĭ ovatŭ-acuminaţĭ, atingêndŭ limbulŭ coroleĭ. Corola infundibuliformă, laciniile obovate, aprópe plane, palidŭ-sulfurie. Planta de 15—20—36 cm. înaltă.

Diferă de *P. elatior* Jacq. cu deosebire prin foile, calicele şi pedunculiĭ aprópe glabri.

La *P. elatior* Jacq. sunt pedunculiĭ, calicele şi foile pre pagina inferióră vilosule.

Observare. Am vĕḑutŭ plante colectate pre munţiĭ din Bucovina, carĭ aŭ foile pre pagina inferióră albŭ-tomentóse, tomentulŭ tare subtilŭ şi carĭ prin urmare corespundŭ la **P. Benköiana** = **Carpatica** × **suaveolens**, Borbás in Ö. b. Z. 1891.

După P. svaveolens Bertol.

P. oblongifolia (**longiflora** × **svaveolens**) Schur En. Tr. 555. P. cu foĭ oblongĭ. Foile oblongĭ, obtuse, subsessile, orĭ în peţiolĭ tare scurţĭ atenuate, crenate, pre pagina superióră subtilŭ pĕróse, pre cea inferióră maĭ palide

și la nervii albĭ maĭ lungŭ pĕróse. Scapulŭ fructiferŭ de circa 24 cm. lungŭ, strictŭ-pĕrosŭ. Umbela sub-5-floră, pedicelii maĭ lungĭ decât calicele, erecțĭ, îndesuitŭ hirsutŭ-pĕroșĭ. Calicele pentagonalŭ, angulii tare prominulĭ, cam lungŭ pĕrosŭ, celŭ fructiferŭ subventricosŭ, egalŭ de lungŭ cu capsula, dențiĭ triangularĭ, acuțĭ. Corola marcescentă, cu unŭ tubŭ fórte lungŭ, duplu maĭ lungŭ decât calicele. Semințele negre, angulare, hispide.

Până acum cunoscută numaĭ de pre muntele Piatra Craiuluĭ la locurĭ stâncóse cu solŭ de calcarŭ.

CORTUSA L. gen. Cortusă. Vulg. Ciobotica ursuluĭ.

După C. Matthioli L. sp.

C. pubens Schott. Anal. Bot. 1854, 17. (**C. Matthioli** Bmgt. Tr. I, 136 p.p. — **C. Matthioli** c. **glabrescens** Schur En. Tr. 556). C. pubescentă. Planta cenușiŭ-verde. Lamina foilorŭ velutinŭ-pubescentă. *Scapulŭ și pețioliĭ foilorŭ scurtŭ puberulĭ.* Limbulŭ coroleĭ espansŭ-campanulatŭ, laciniile semieliptice, rotundatŭ-obtuse. Florile purpuriĭ.

Pre localitățĭ muntóse petróse saŭ stâncóse, maĭ multŭ umbróse, în reg. montană până în cea alpină, cu deosebire pre solŭ de calcarŭ.

Observare. **C. Matthioli** L. sp. are lamina foilorŭ hirsută. Scapulŭ și pețioliĭ lungŭ pĕroșĭ, periĭ orizontalŭ-patențĭ.

SOLDANELLA L. gen. Soldanelă. Vulg. Degetărutŭ.

A se adauge la S. montana Willd.

Var. **S. Hungarica** Simk. Diferă de **S. montana** Willd. numaĭ prin foile maĭ micĭ, asemenea celorŭ dela **S. alpina** L. sp., — iară de acéstă specie prin perositatea glandulósă a pedicelilorŭ florilorŭ, care e asemenea celorŭ dela **S. montana** Willd. și prin florile maĭ micĭ.

In formă ca *S. Hungarica* provine numaĭ în reg. alpină. In regiunĭ maĭ inferióre detrece în *S. montana* Willd.

GLOBULARIEÆ DC.

GLOBULARIA L. gen. Globularie.

G. Willkommii Nym. Syll. 1854, 140. (**G. vulgaris** et **G. cordifolia** Aut. Tr.— **G. rotundifolia** Barth. Arch. XV, 115, non L.) G. luĭ Willkomm.

Diagnosa dela *G. vulgaris* Koch Syn. ed. III, p. 512 se referesce la *G. Willcommii* Nym.

Pre coline petróse însă erbace, în reg. inferióră.

PLUMBAGINEÆ JUSS.

STATICE L. gen. Statice. Vulg. Sică, Limba pescelui, Garofița mărei.

După St. Gmelini (Willd).

St. Tatarica L. sp. S. tatarică. Tulpina erectă, angularŭ-sulcată, pre angulĭ aripată, în partea superióră ramificată, ramiĭ tare divaricațĭ, trigonalĭ și încă aripațĭ. Foile oblongŭ-obovate, acuminatŭ-cuspidate. Florile fasciculate, fasciculiĭ biflorĭ, depărtațĭ, 3-bracteațĭ, bracteele îngustŭ scariosŭ-marginate, bractea exterióră ovată, acuminatŭ-cuspidată, cea intermedie tricuspidată, cea intimă eliptică, lungŭ mucronată, sub mucronă membranaceŭ-marginată. Caliceele albŭ-pelucidŭ, tubulŭ în partea inferióră preste jumĕtate puberulŭ, 5-fidŭ, laciniile ovatŭ-lanceolate, acute. Corola puținŭ maĭ lungă decât calicele, rosee.

Pre coline macre, în reg. inferióră.

PLANTAGINEÆ JUSS.

PLANTAGO L. gen. Plantagine. Vulg. Platangină. Platagină, Patlagină, Limba oiei.

După P. maior L. sp.

P. maxima Juss. Hort. Paris. in Jacq. Collect. 1786, 82. P. maximă. *Foile* ovate, orĭ eliptice, de totŭ întregĭ, orĭ subdentate, puberule, cu 9—13 nervĭ, *atenuate în pețiolĭ lungĭ, cilindriformĭ, îngustŭ sulcațĭ, la basă dilatațĭ și acì galbinŭ-brunŭ-lanațĭ. Scapiĭ* (tulpinele) erecțĭ, rotunḑĭ, obscurŭ-striațĭ, *maĭ lungĭ decât foile.* Spica cilindriformă, elongată, îndesuită. Bracteele diminute, lineare, orĭ linearŭ lanceolate, acute, îngustŭ-marginate, maĭ scurte decât calicele. Laciniile coroleĭ albe. Capsulele cu patru, orĭ ceva maĭ multe semințe. Scapiĭ de 45 — 95 cm. înalțĭ. Spica și până la 15 cm. lungă. Foile fórte marĭ, până la 30 cm. lungĭ și 15 cm. late, la basă subcuculate.

Pre praturĭ mlăștinóse.

Observare. **P. maior** L. sp. are scapiĭ pre timpulŭ înfloririĭ subegalŭ de lungĭ cu foile, bracteele ovate, laciniile coroleĭ bruniĭ și capsulele 8-sperme.

După P. media L. sp.

P. gentianoides Smith in Rees. Cycl. V, 27.—Sibth et Sm. Fl. Gr. I, 101. (**P. uliginosa** Bmgt. Tr. I, 89. — **P. brutia** Janka in Linn. XXX, 598, non Ten.). P. gențianoidă. *Foile rosulare* ovate, spatulatŭ-ovate, orĭ ovale, de totŭ întregĭ, orĭ angularŭ-dentate, 3—5-nervóse, glabriuscule, *în pețiolĭ scurțĭ și lațĭ contrase. Scapiĭ* (tulpinele) *rotundĭ.* Spica ovată, orĭ oblongŭ-cilindriformă. Bracteele ovate, acute, glabre, subegalŭ de lungĭ cu calicele. *Laciniile caliceluĭ libere. Laciniile coroleĭ brune. Capsulele 2-sperme* (adecă în fie-care loculŭ numaĭ 1 seminţă). Scapiĭ de 2—15 cm. înalțĭ. Spica de 13—22 mm. lungă. Foile când maĭ micĭ, de 13 mm. lungĭ și 6 mm. late, când multŭ maĭ marĭ, până la 5 cm. lungĭ și 3 cm. late.

Pre pășunile munţilorŭ lângă isvóre și pârae, cu deosebire în catena munţilorŭ din sudulŭ Transilvanieĭ.

Observare. **P. media** L. sp. e de statură multŭ maĭ înaltă, laciniile coroleĭ albe, și capsulele 4-sperme.

P. lanceolata L. sp. are scapulŭ sulcatŭ-angularŭ, iară laciniile caliceluĭ concrescute.

După P. Cornuti Gouan.

P. Schwarzenbergiana Schur V. S V. VI, 1855, 3. (**P. sibirica** Janka in Ö. b. Z. X, 185 et Aut. Tr. non Poir. Enc. Suppl. IV, 1816, 433). P. luĭ Schwarzenberg. *Scapulŭ* (tulpina) *sulcatŭ,* de 8—23 cm. lungŭ, gracilŭ, *curvatŭ-ascendentŭ,* compresiusculŭ, glabru, duplu de lungŭ câtŭ foile. *Foile* glabre, cărnóse, 3-nervóse, de totŭ întregĭ, orĭ repandŭ-denticulate, plane, neegalŭ oblongŭ-lanceolate, obtuse, *în pețiolĭ lungĭ atenuate.* Spica cilindriformă, cam îndesuită, de 5—7 cm. lungă. Bracteele ovale, obtuse, glabre, subegalŭ de lungĭ cu calicele. Calicele glabru, laciniile libere. *Capsulele* ovoidee, *4-sperme* (adecă în fie care loculŭ câte 2 semințe). Corola albă, glabră.

Pre locurĭ băltóse și sărate.

Observare. **P. sibirica** Poir. Enc. Meth. Suppl. IV, 433 diferă prin capsulele cu câte 8 semințe (în fie care loculŭ câte 4).

După P. maritima L. sp.

P. tenuiflora W. K. Icon. 1800, tab. 39. P. cu foĭ subtile. *Foile lineare,* de totŭ întregĭ, orĭ fórte subtilŭ denticulate, carnosule, pre pagina inferióră obsoletŭ 3-nervóse. Scapiĭ (tulpinele) rotundĭ. Spica linearŭ-cilindriformă. *Tubulŭ coroleĭ glabru,* laciniile bruniĭ. *Capsulele cu câte 8 semințe. Rădĕcina*

subtilă, anuală. Scapiĭ dimpreună cu spicele de 2—15 cm. lungĭ. Foile de 2 mm. late, orĭ și maĭ înguste.

Are în cât va asemĕnare cu speciminile maĭ mĕrunte dela *P. maritima* L. sp., — însă acéstă specie diferă prin *rădĕcina* îngroșată, *perenală* și multicipită, prin tubulŭ coroleĭ vilosulŭ și prin capsulele bisperme.

Pre localitățĭ arenóse și sărate, în reg. inferióră.

AMARANTHACEÆ JUSS.

AMARANTHUS L. gen. Amarantŭ. Vulg. Stirŭ.

După A. Blitum L.

A. commutatus A. Kern. in Ö. b. Z. XXV, 1875, 194. (**A. Blitum** Bmgt. Tr. I, 267 et Aut. Tr. non L. sp. — **Albersia prostrata** Fuss Fl. Tr. 547, non **Amaranthus prostratus** Balb.). A. comutatŭ. Tulpina procumbentă, angulară, de comunŭ purpurascentă. Foile ovate, orĭ rombeŭ-ovate, în pețiolĭ lungĭ subitŭ contrase. Florile triandre, glomerate, glomeruliĭ axilarĭ, iară ceĭ terminalĭ dispersĭ în o spică nefoliată. Fructele subrotundŭ-ovate, circumscisŭ-dehiscente.

Pre locurĭ cultivate și părăginite, în jurŭ de locuințe omenescĭ, în reg. inferióră.

Observare. **A. Blitum** Autor. non L. sp. Moq. Tand. — **A. silvestris** Desf. (**Albersia Blitum** Kunth in Fl. Ber. — **Amaranthus viridis** L. sp.), cu care planta nóstră are după exteriorŭ mare asemĕnare, diferă prin fructele nedehiscente, — iară

A. prostratus Balb. e o plantă ruderală, aparținĕtóre de ținutulŭ mediteranŭ.

Ambele aceste speciĭ nu provinŭ în Transilvania.

CHENOPODEÆ VENT.

SCHOBERIA C. A. Meyer. Schoberie.

După S. maritima C. A. Meyer.

S. salinaria Schur En. Tr. 568. (**Chenopodium maritimum** Bmgt. Tr. I, 202 et Aut. Tr. non L. sp. — **Schoberia salsa** Schur Sert. No. 2367, saŭ **Suæda salsa** Janka in Linn. XXX, 599 et Aut. Tr. non **Chenopodium salsum** L. sp. — **Suæda maritima** var. **angustifolia** Andræ Bot. Zeit. XIII, 899.— **Suæda salinaria** Simonkai En. Fl. Tr. 466). S. salinarie. După Schur l. c. plantă medie între *Sch. maritima* C. A. Meyer și între *Sch. salsa* C. A. Meyer,

de 15—32 cm. lungă, glaucă-pruinósă, difusă, dela basă fórte ramificată, ramiĭ patenţĭ. Foile semirotunde, orĭ subplane, cărnóse, acutiuscule. Florile câte 2—3 glomerate, axilare. Perigonulŭ semi-5-partitŭ, laciniile obsoletŭ-carinate, subovale. Seminţele?

Pre localităţĭ sărate.

Observare. Am indicatŭ caracterele acesteĭ plante după Schur l. c. De óre-ce însă seminţele, carĭ constituescŭ caracterele principale, nu sunt descrise, remâne deocamdată nedecisŭ: e planta transilvană o specie proprie, orĭ aparţine la vre-o formă dela **Sch. maritima**, saŭ dela **Sch. salsa**.

Seminţele sunt la **Sch. maritima** Dumort (**Chenopodium maritimum** L. sp.) lucitóre concentrice punctatŭ-striate, punctele spre margine maĭ destinse şi maĭ adese-orĭ oblongĭ, — iară la **Sch. salsa** Pall. lucitóre, netede şi de totŭ nepunctate, orĭ şi spre marginĭ tare obsoletŭ-striolate.

După genulŭ Salsola L. gen.

HALIMOCNEMIS C. A. Meyer. Halimocnide.

Florile perfecte, axilare, solitare, alterne. Perigonulŭ 3-foliolatŭ. Stamine 3, arare-orĭ 2. Seminţele verticale, lenticulare. Embrionulŭ cochleariformŭ.

H. Volvox C. A. Meyer in Ledeb. Fl. Alt. I, 1829, 383. — Ledeb. Fl. Ross. III, 843. (**Polycnenum triandrum** Pall. It. I, 1771, App. 483, D. f. 2. — **Salsola lanata** Bmgt. Tr. I, 203 et Aut. Tr. non Pall. — **Petrosimonia triandra** Simonk. En. Fl. Tr. 466). H. volvoce. Planta anuală, alipitŭ surŭ-pĕrósă, orĭ pubescentă, la urmă glabrescentă. Tulpina erectă, în partea inferióră brachiatŭ-, în cea-laltă parte alternativŭ ramificată, până fórte ramificată, ramiĭ virgaţĭ, patenţĭ, orĭ ascendenţĭ, nu fragilĭ. Foile semirotundŭ-filiforme, acutiuscule, mutice, orĭ obsoletŭ-mucronulate, laxe, maĭ târḑiŭ variŭ curvate, orĭ flexuóse, de 2—5 cm. lungĭ şi de $1/2$ — 1 mm. late. Bracteele, celŭ puţinŭ la florile supreme, de jumĕtate până duplu maĭ scurte decât florile; naviculară-ovale, acuminate, pre dosŭ rotundate, în partea inferióră la urmă chartacee. Florile alterne, solitare, fórte depărtatŭ spicate, pre timpulŭ înfloririĭ de 3—4 mm. lungĭ. Perigonulŭ 3-foliolatŭ, foliolele ovatŭ-lanceolate, acuminate, glabre, orĭ alipitŭ subpuberule, maĭ târḑiŭ cuneatŭ-ungviculate şi membranacee. Filamente 3, arare-orĭ numaĭ 2, la basă aprópe nedilatate, discrete. Anterele sagitate, apendiculiĭ fórte micĭ, subulaţĭ orĭ mucroniformĭ. Stilulŭ gracilŭ, semibifidŭ.

Pre praturĭ umede şi sărate, în reg. inferióră.

CHENOPODIUM L. gen. Chenopodiu. Vulg. Spănacŭ. Talpa gâscei, Spănacŭ porcescŭ. Buruiană de bubă rea.

După Ch. Botrys L. sp.

Ch. Wolffii Simk. Term. Füz. III, 1879, 164. Ch. luĭ Wolff. Planta anuală. Tulpinele erbace, ascendente, înalte, palide, orĭ purpurascente, cu strie verḑĭ, ramificate până fórte ramificate, ramiĭ erecţĭ, foliaţĭ, spiciferĭ. Foile superióre fórte înguste, (de 1—2 mm. late), lingulatŭ-lineare şi de totŭ întregĭ, cele inferióre la mijlocŭ maĭ late (de 3 — 4 mm.), altcum îngustŭ-lineare, unilateralŭ- orĭ şi de ambele laturĭ sînuatŭ-unidentate, tóte elongate, (de 5—7.5 cm. lungĭ), în peţiolĭ maĭ adese-orĭ lungĭ îngustate, cu marginile subreflecte, pre pagina superióră verḑĭ, pre cea inferióră fărinóse şi surŭ-glaucescente, întocmaĭ ca la *Ch. glaucum* L. sp. (= Blitum glaucum Koch. Syn.). Florile micĭ, de circa 1 mm. late, glomeruliĭ pauciflorĭ, elongatŭ-întreruptŭ-spicaţĭ, spicele gracile şi elongate (de 7—30 mm. lungĭ). Inflorescenţia composită din spice numeróse, cele inferióre cu foĭ fulcrante, cele superióre îndesuite. Perigonulŭ 4-fidŭ, arare-orĭ prin abortare 3-fidŭ, celŭ fructiferŭ neperfectŭ închisŭ, laciniile necarinate, obtuse, obovatŭ-oblongĭ, membranaceŭ-marginate. Pericarpiulŭ verḑiŭ, orĭ purpurascentŭ. Seminţele orizontale, lucitóre, netede, planŭ comprese, fără marginĭ acute.

Pre praturĭ şi prin grădinĭ la opidulŭ Turda.-

ATRIPLEX L. gen. Atriplice. Vulg. Lobodă.

Observare la **A. tatarica** Koch Syn.

A. Kerner in Ö. b. Z. 1875, p. 251, 252 demonstră pre basa cercetărilorŭ luĭ Ascherson din «Appendix ad indic. sem. hort. Berol. anno 1872 collectorum», că **A. tatarica** L. sp. nu e identică cu **A. oblongifolia** W. K. Icon. III, 1812, p. 278, tab. 211, prin urmare şi **A. tatarica** Bmgt. Tr. I, 206 et Aut. Tr. nu se referesce la planta luĭ Linné, ci la **A. oblongifolia** W. K., asemenea şi diagnosa dela **A. tatarica** Koch Synops. se referesce numaĭ la **A. oblongifolia** W. K.

Totŭ cu provocare la acéstă observare este a se înţelege sub **A. laciniata** Bmgt. Tr. I, 205 et Aut. Tr. = **A. tatarica** L. sp., la care se referesce diagnosa dela **A. laciniata** Koch Syn.

POLYGONEÆ JUSS.

RUMEX L. gen. Rumice. Vulg. Stége, Macrișŭ.

A se adaoge la R. obtusifolius L. sp.

Var. **R. subalpinus** Schur En. Tr. 579 pro var. Planta maĭ mică (de 30—40 cm. înaltă), subsimplă. Foliolele interióre ale perigonuluĭ maĭ înguste și proporționalminte maĭ lungĭ, numaĭ din sus de basă dentate, orĭ denticulate și numaĭ 1 califeră. Ramiĭ floriferĭ maĭ scurțĭ, la vîrfulŭ tulpineĭ maĭ îndesuițĭ.

Prin pădurĭ în ținuturĭ muntóse la locŭ umedŭ, lângă părae.

Observare. După Simonkai En. Fl. Tr. p. 472 provine în Transilvania pre lângă var. indicată maĭ sus, numaĭ **R. silvester** Wallr. Sched. 1822, 161 (**R. obtusifolius** β. **silvestris** Koch Syn.).

A se adaoge la L. crispus L. sp.

Var. **R. lingulatus** Schur En. Tr. 580. Diferă de forma tipică prin foliolele interióre ale perigonuluĭ maĭ micĭ și maĭ înguste, *numaĭ 1 califeră.* Foile infime ale tulpineĭ lingulate. Verticilastri florilorŭ laxiflorĭ.

La locurĭ mlăștinóse saŭ umede prin islazurĭ.

Var. **R. biformis** Menyh. Kalocsa Növ. 1877, 161. (**R. crispus** var. **dentatus** Schur En. Tr. 580, non **R. dentatus** L. sp., nec Murr. nec Camp.). Planta verde, foliolele interióre ale perigonuluĭ fructiferŭ subrotundŭ-cordate, *dentate.*

La marginĭ de riurĭ și părae, lângă ape stagnante.

După R. crispus L. sp.

R. inundatus (**conglomeratus** × **lingulatus**) Simk. Term. Füz. X, 1886, 183. R. inundatŭ. Tulpina sulcată, înaltă. Foliolele perigonuluĭ coriaceŭ-membranacee, cele interióre tóte califere, pre marginĭ întregĭ, orĭ subrepande. Tulpina ramificată detrece în o paniculă erectă, lungă și îngustă. Foile tulpinale dela basa atenuată îngustŭ-oblongŭ-lanceolate, repande, subundulate, acutiuscule. Verticilastri inferiorĭ maĭ depărtațĭ și foliațĭ, ceĭ superiorĭ apropiațĭ și nudĭ (nefoliațĭ), pediceliĭ subtilĭ, sub mijlocŭ articulațĭ, circa duplu maĭ lungĭ decât perigoniile. Perigoniile fructifere micĭ, reticulate foliola anterióră maĭ mare, maĭ îngroșatŭ califeră, de 3—4 mm. lungă, de 2—2.5 mm. lată, cele-lalte două din dărătŭ de comunŭ maĭ micĭ, încă califere, tóte ovate, spre vîrfulŭ obtusŭ maĭ multŭ maĭ puținŭ prelungite. Achenia trigonală încoronată cu stilĭ deflecțĭ și liberĭ.

Provine în societate cu *R. conglomeratus* Murr. şi *R. lingulatus* Schur. După exteriorŭ stă maĭ aprópe de *R. lingulatus*, de care însă diferă prin verticilastriĭ şi perigoniile fructifere duplu maĭ miciĭ, foliolele perigonuluĭ proporţionalminte maĭ înguste şi spre vîrfŭ prelungite, apoĭ tóte califere, — iară de *R. conglomeratus* Murr. prin ramificaţia nu divaricată, foliolele perigonuluĭ ovate maĭ marĭ, şi pediceliĭ maĭ subtilĭ, multŭ maĭ lungĭ decât perigoniile.

Pre locurĭ inundate lângă rîulŭ Streiulŭ.

POLYGONUM L. gen. Poligonŭ. Vulg. Troscoţelŭ, Troscotŭ, Érbă roşie, Cârligaţĭ, Nodurariŭ, Érba pureceluĭ.

După P. Bellardi All.

P. patulum M. B. Taur.-Cauc. I, 1808, 304. (**P. arenarium** Bmgt. Tr. I, 343 et Aut. Tr. non W. K. — **P. Bellardi** Aut. Tr. non All. — **P. ramiflorum** Janka in Linn. XXX, 599, ex ipso in Közlem. XII, 176. — **P. maritimum** Wolff apud Fuss. V. S. V. II, 175, non L. sp. — **P. virgatum** Schur in Ö. b. Z. X, 353 et in En. Fl. Tr. 587). P. patulŭ. Diferă de *P. Bellardi* All. prin tulpina maĭ tare ramificată, ramiĭ maĭ lungĭ, foile maĭ înguste, cu deosebire însă prin *nucile opace manifestŭ reticulatŭ-nervate.*

Pre câmpurĭ cu arenă mobilă, în reg. inferióră.

Observare. După descriere se vede a fi o var. dela **P. Bellardi** All., la care nucile sunt lucitóre. In Ledeb. Fl. Ross. III, p. 530 e subsumatŭ **P. patulum** M. B. de sinonimŭ cu **P. Bellardi** All.

SANTALACEÆ R. Br.

THESIUM L. gen. Tesium, Tesie.

După Th. ramosum Hayne.

Th. diffusum Andrzj. in DC. Prodr. XIV, 644. — Janka in Linn. XXX, 600. (**Th. humile** Aut. Tr. excepto Schur En. Tr. 589, non Vahl. — **Th. rostratum** Reck. exs. apud Fuss Fl. Tr. 567. — **Th. alpinum** Barth V. S. V. XVIII, 100. — Schur V. S. V. X, 107). T. difusŭ. Diferă de *Th. ramosum* Hayne prin tulpinele (celŭ puţinŭ cele laterale) difuse, neramificate. Bracteele multŭ maĭ lungĭ, cea intermedie de circa 6 orĭ maĭ lungă decât fructulŭ. Rădĕcina îngroşată, nu fusiformă, multicaule.

Pre coline solare erbace.

Observare. In Ledeb. Fl. Ross. III, 541 e indusă acéstă plantă ca sinonimă cu **Th. ramosum** Hayne.

După Th. alpinum L. sp.

Th. Kernerianum Simk. Term. Füz. 1886, 183. T. luĭ Kerner. Perigonulŭ campanulatŭ, până la ovariŭ 5-fidŭ, laciniile lanceolate, acute, de 1 mm. saŭ și ceva maĭ lungĭ. Florile și fructele 3-bracteate, bracteele laterale decât florile duplu,—decât fructulŭ triplu maĭ scurte, bractea intermedie multŭ maĭ lungă decât cele laterale, circa duplu maĭ lungă decât florile și fructele. Fructele marĭ, elipsoidee, sessile, de 4—5 mm. lungĭ, orĭ și maĭ lungĭ, și de 3 mm. late, limbulŭ perigonuluĭ nu numaĭ incurvatŭ ci și încoronatŭ cu 5 ghiburĭ coroniformĭ dispuse în jurulŭ limbuluĭ, tare scurte, însă elegantŭ prominule. Nucile numaĭ simplu longitudinalŭ-nervóse, și nicĭ de cum reticulate. Rădĕcina perenală, descendentă, multicaule. Foile erectŭ-patule, 1-nervóse, lanceolate, acute și de totŭ glabre, netede, cele infime maĭ micĭ, cele mediĭ până la 16 mm. lungĭ și 1.5—2 mm. late. Tulpina rotundă, la vîrfŭ cu florĭ racemóse, racemiĭ simpli, ocupândŭ jumĕtatea, orĭ și numaĭ terțialitatea tulpineĭ. Peduncuiiĭ erectŭ-patulĭ, rotunḑĭ, neîngroșațĭ, egalŭ de lungĭ cu fructele evolute, orĭ și maĭ scurțĭ. Bracteele pre marginĭ netede.

Pre muntele Piatra Craiuluĭ și pre Bucegĭ, la locurĭ stâncóse prerupte.

După Th. rostratum M. & K.

Th. elegans Rochel in Rchb. Icon. Bot. Exot. I, 1827, 14. T. elegantŭ. Rhizoma lungŭ și latŭ repentă. Tulpinele ascendente, orĭ erecte, sufruticóse, terminate cu o cymă pauciflоră. Florile maĭ adese-orĭ unibracteate. Foile linearŭ-lanceolate. Drupele globóse, subsessile, încoronate cu perigonulŭ emarcidŭ. Tulpinele de 15—36 cm. înalte. Perigonulŭ pre partea externă verde, pre cea internă roșietecŭ. Drupele de 4—6 mm. în diametru. Bracteele fórte scurte, de 2—4 mm. lungĭ.

Diferă de *Th. rostratum* M. & Koch prin rădĕcina repentă, nu premorsă, iară de *Th. ebracteatum* Hayne prin drupele globóse,—de ambele prin tulpina terminată cu o cymă pauciflоră și nu comósă, apoĭ prin drupele fórte marĭ.

Pre locurĭ erbóse solare, în reg. inferióră.

EUPHORBIACEÆ JUSS.

EUPHORBIA L. gen. Euforbie. Vulg. Laptele câneluĭ. Buruiană de negeĭ. Buruiană de frigurĭ. Buruiană măgăréscă.

Observare la **E. epithymoides** Koch. Syn.

A. Kerner in Ö. b. Z. 1875, p. 395, 396 demonstră că **E. epithymoides**

Jacq. Obs. bot. 1764, p. 43 et Fl. Austr. IV, p. 23, t. 344 nu e identică cu **E. epithymoides** L. sp. Decĭ pentru delăturarea confusiuneĭ, care posibilŭ ar urmà din acéstă nomenclatură omonimă, ce se repórtă la douĕ speciĭ diferite, a propusŭ în loculŭ **E. epithymoides** Jacq. numirea de:

E. polychroma A. Kern. (**E. epithymoides** Bmgt. Tr. II, 13 et Aut. Tr. non L. sp. — **E. verrucosa** Bmgt. Tr. II, 17 et Aut. Tr. non Lam. — **E. fragifera** Schur En. Tr. 593, non Jan.). E. polichromă.

Diagnosa in Koch Syn. dela **E. epithymoides** Jacq. se repórtă la **E. polychroma** A. Kern.

Totŭ la loculŭ citatŭ amintesce A. Kern. că **E. epithymoides** L. sp. a numit'o multŭ maĭ tărḑiŭ Jan. **E. fragifera**. Decĭ după dreptulŭ de prioritate are acéstă specie se pórte numirea dată maĭ d'intâĭ de Linné: **E. epithmoides** L. sp. pl. non Jacq. și ca sinonimŭ: **E. fragifera** Jan.

La **E. polychroma** A. Kern. sunt radiile umbeleĭ încă și pre timpulŭ fructificațiuneĭ egalŭ de lungĭ cu foliolele involucruluĭ, orĭ numaĭ puținŭ maĭ lungĭ, — iară la **E. epithymoides** L. sp. (**E. fragifera** Jan.) sunt acele radiĭ evidentŭ maĭ lungĭ.

Observare la **E. procera** M. B.

In Koch Syn. ed. III, p. 546 e indicată **E. procera** M. B. ca consistentă din 2 forme:

α. capsulis laevibus glabris: **E. villosa** W. K. și

β. capsulis laevibus plus minusve quandoque dense pilosis pilis elongatis: **E. mollis** Gmel.

A. Kerner in Ö. b. Z. 1875, p. 397 și in Schedae ad flor. exs. Austro-Hung. III, 1883, p. 60—63 demonstră că **E. villosa** W. K. in litt. ad Willd. 1799 et in Plant. rar. Hung. I, 1802, p. 97, t. 93 are *capsulele nevervucóse*, de comunŭ glabre, însă une-orĭ munite cu perĭ lungĭ filigranĭ, patențĭ, maĭ mulțĭ maĭ puținĭ. Acéstă plantă cu sinonimele sale: **E. procera** M. B. Fl. Taur.-Cauc. I, 1808, p. 378. — **E. pilosa** Neilr. Fl. v. N. Oester. 1859, 846 non L. sp. ed. I, 1753, 460, provine și în Transilvania pre praturĭ umede și pre localitățĭ cu tufișurĭ, în reg. inferióră.

Maĭ provine încă în Austro-Ungaria (nu și in Transilvania) și altă formă, care stă în afinitate cu **E. villosa** W. K., pre care A. Kerner o numesce: **E. Austriaca** (**E. pilosa** d. **lasiocarpa** Neilr. Fl. v. N. Oesterr. 1859, 847, non **E. lasiocarpa** Klotsch Nov. act. cur. XIX, Suppl. 1843, 414, nec **E. lasiocarpa** C. Koch in Linn. XXI, 1848, 721). Acésta diferă de cea-laltă prin *capsulele* globóse *munite cu veruce cristule și puncte elevate* și deodată și cu perĭ fórte filigranĭ, elongațĭ și patențĭ.

După E. Nicaeensis All.

E. agraria M. B. Taur.-Cauc. I, 1808, 375. (**E. nicaeensis** Bmgt. Tr. II, 20.— **E. thyrsiflora** Gris. Spicil. Rum. I, 143, Gris. Iter n. 43. — **E. transsilvanica** Schur En. Tr. 597). E. agrarie. Planta glabră şi glaucă. Umbela multiradiată, radiile repetatŭ-dichotome. *Foile* sessile, *cordatŭ-eliptice,* cu marginĭ subcartilaginee, scabre, fórte mĕruntŭ, saŭ obsoletŭ serrulate, tóte, orĭ şi numaĭ cele inferióre la vîrfŭ rotundate şi mucronate, cele supreme uneorĭ acuminate. Foliolele involucruluĭ conforme cu cele tulpinale, numaĭ maĭ micĭ, foliolele involucelelorŭ reniforme, mucronate, maĭ late decât lungĭ. Glandulele lunate. Capsulele glabre, găocile pre dosŭ rotundate, subtilŭ tuberculate. Seminţele glabre, netede, lucitóre, brune. Rhizoma orizontală. Tulpina până la 90 cm. înaltă, rotundă, îndesuitŭ foliată.

Pre coline macre, la viĭ.

Var. **E. Csatoi** Simk. Diferă de forma tipică fiindŭ planta maĭ gracilă, foile evidentŭ maĭ micĭ, pre pagina inferióră maĭ adese-orĭ pubescente.

Pre coline macre la comuna Conţa.

A se adaoge la E. Esula L. sp.

Var. **E. riparia** Schur En. Tr. 596. (**E. Esula** δ. **latifolia** Ledeb. Ross. III, 576, non **E. latifolia** C. A. M.). *Foile* glauce, *oblongĭ, orĭ subobovatŭ-oblongĭ,* peţiolate, obtusiuscule, pre marginĭ ondulate. Foliolele involucruluĭ subreniforme, la basă truncate, mucronate. Glandulele semiorbiculare, necorniculate. Tulpina de 60—90 cm. înaltă.

Pre agri, lângă căĭ şi la marginĭ de ape curgĕtóre.

Var. **E. paradoxa** Schur En. Tr. 596 pro var. **E. Esulae**. (**E. Esula** b. **villosa** Roch. Ban. 2, 26. — **E. Esula** var. **pubescens** Gris. Iter 297 non **E. pubescens** Vahl Symb. II, 1791, 55). Tulpina ramificată cam îndesuitŭ pĕrósă *Foile* elongatŭ-oblongĭ, orĭ oblongŭ-lineare, obtuse, cu marginile subrevolute, *pre ambele pagine pubescente.*

Intre semĕnăturĭ, pre locurĭ de fènaţŭ şi prin islazurĭ, în reg. inferióră.

După E. salicifolia Host Syn.

E. Schurii (**salicifolia** × **riparia**, vel. **salicifolia** × **Esula**) Simk. (**E. obtusifolia** Schur. En. Tr. 597, non **E. platyphylla** b. **obtusifolia** Roch. Ban. 1828, f. 17). E. luĭ Schur. *Foile* elongate, obovatŭ- orĭ oblongŭ-lanceolate, *la vîrfŭ rotundatŭ-obtuse,* spre basă succesivŭ atenuate, cele superióre mucronate, *pre pagina* superióră verḑĭ, glabre, pre cea *inferióră maĭ palide şi*

la nervĭ pĕróse, pre marginile revolute şi de totŭ întregĭ ciliate, subsessile, în grabă caduce (fugace). Umbela la vîrfulŭ tulpineĭ solitarie, multiradiată, radiile repetatŭ-dichotome. Foliolele involucelelorŭ primare (adecă ale celorŭ inferióre) subtriangulare, la basă retuse, la vîrfŭ rotundate şi mucronate, pre marginĭ puţinŭ undulate, — alŭ celorŭ secundare (saŭ superióre) subreniforme, mucronulate. Planta de circa 64 cm. înaltă, de colóre palidŭ-verde. Tulpina fórte îndesuitŭ foliată.

Stă maĭ aprópe de *E. salicifolia* Host, de care diferă prin perositatea foilorŭ maĭ inputinată, ba unele foĭ ale ramilorŭ lateralĭ sunt chiar glabre, prin forma foilorŭ, ce sunt la vîrfŭ rotundate şi obtuse.

Pre locurĭ nisipóse umede în apropiere de Sibiiŭ şi de comuna Turnişorŭ aprópe de Sibiiŭ.

După E. lucida W. K.

E. pseudolucida Schur En. Tr. 598. (**E. Esulo lucida** Andræ Bot. Zeit. XIII, 914, nec alior). E. pseudolucidă. Rhizoma îngroşată, lemnósă, orizontală. Tulpinele rigide, erecte, striate, glabre, la basă purpuriĭ, de 60—95 cm. înalte, în partea superióră puţinŭ ramificate, în axilele foilorŭ ramĭ sterilĭ, maĭ mulţĭ maĭ puţinĭ. Foile coriacee, glabre, lucitóre, glauce, cele tulpinale maĭ late, elongatŭ-lanceolate, orĭ linearŭ-lanceolate, obtuse, mucronate, de totŭ întregĭ, cele mediĭ ale tulpineĭ maĭ marĭ, cele florale ovatŭ-lanceolate, la basă rotundate, — foile ramilorŭ sterilĭ oblongŭ-lineare, obtuse, mucronate, tóte de totŭ întregĭ, cu marginile cartilaginee şi revolute. Foliolele involucruluĭ ovate, ale involucelelorŭ subreniforme. Umbela multiradiată (6 — 10 radiĭ), radiile repetatŭ-dichotome. Glandulele falcatŭ-lunate, bicornute, corniculiĭ obtuşĭ. Capsulele veruculosŭ-scabre.

Pre locurĭ nisipóse lângă fluviulŭ Oltŭ în apropiere de comuna Tălmaciŭ.

URTICEÆ JUSS.

ULMUS L. gen. Ulmŭ.

Observare la **U. campestris** Koch Syn.

A. Kerner in Ö. b. Z. 1876, 53, apoĭ in Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. I, 1881, p. 98 a demonstratŭ că există douĕ forme de *Ulmus* cu fructele neciliate şi scurtŭ pedicelate, carĭ provinŭ spontaneŭ în Ungaria (inclusive şi Transilvania), dintre care la una aŭ fructele unŭ canalŭ alŭ stigmeĭ atâtŭ de lungŭ, în câtŭ *loculŭ* (loja) *seminţeĭ devine situatŭ tocmaĭ la mijloculŭ fructuluĭ;* aripile fructuluĭ maturŭ sunt subţirĭ, moĭ, de o colóre uriciósă-verdue-sură,

iară foile sunt lungŭ acuminate, apoĭ încă şi de către tómnă pre pagina superióră cu trichome scurte şi rigide aspre. Acéstă formă e:

Ulmus campestris L. sp. (**U. montana** Smith Engl. Bot. p. et tab. 1887, ex 1808. — Host Fl. Austr. I, p. 330).

Altă formă, ale căreĭ fructe aŭ unŭ canalŭ alŭ stigmeĭ ast-felŭ de scurtŭ, în câtŭ *loculŭ* (loja) *seminţeĭ devine situatŭ imediatŭ sub excisura stigmeĭ;* aripile fructuluĭ maturŭ sunt de consistenţa pergamentuluĭ, stricte, lucitóre, iară foile sunt scurtŭ şi latŭ acute, pre pagina superióră netede şi puţinŭ lucitóre. Acéstă formă e:

Ulmus glabra Miller Dict. ed. VIII, n. 4 ex 1768,— ed. gall. 212 ex 1785.— Smith Engl. Bot. XXXI, p. ex t. 2248 et 1810. — Host. Fl. Austr. I, 1827, p. 329.

CUPULIFERÆ RICH.

QUERCUS L. gen. Stejarŭ.

A se adaoge la Q. sessiliflora Smith.

Var. **Q. Welandii** Heuff. Ban. 159 pro var. **Q.** sessiliflore. (**Q. conglomerata** Schur V. S. V. II, 170, non Pers. — **Q. condensata** Schur Ö. b. Z. VII, 18. — Schur En. Tr. 606). Diferă de forma tipică prin foile lungŭ peţiolate, la basă neegale, fructele (ghinda) insidente pre unŭ pedunculŭ scurtŭ şi puberulŭ, squamele cupuleĭ puţinŭ pubescente, ghibóse.

In societate cu forma tipică, icĭ colea.

Q. pallida Heuff. Ban. 159, non Blume Bydragen 1825-1826, 524. — Schur En. Tr. 608. (**Q. Streimii** β. **pseudoconferta** Freyn. — **Q. tridactyla** Borb. Term. Közl. XVIII, 1886, 353. — **Q. pubescens** β. **glabrata** Heuff. in Wacht. Zeitschr. I, 1850, 98, non **Q. Ilex** c. **glabrata** Guss. Fl. Sic. Syn. II, 1844, 603). Rămurelele glabre, orĭ glabriuscule. Foile peţiolate, obovate, la basă neegalŭ emarginate, orĭ şi în peţiolĭ produse, sinuatŭ-penatifide, pre papina inferióră pubescente, la urmă glabrescente, pre nervĭ pilosule, lobiĭ îndreptaţĭ spre vîrfulŭ fóieĭ, întregĭ, acutiusculĭ şi despărţiţĭ prin sînurĭ înguste şi acute. Fructele subsessile, squamele cupuleĭ ovatŭ-acuminate, alipite, surŭ-pubescente.

Prin pădurĭ, în reg. colinelorŭ în sudvestulŭ Transilvanieĭ.

Observare. După exteriorŭ inclină spre **Q. pubescens** Willd., însă fiindŭ că perositatea în timpulŭ de véră se perde, se apropie şi de **Q. sessiliflora** Sm. şi ast-felŭ orĭ e o var. dela **Q. pubescens** Willd., orĭ e o formă transitorie in **Q. sessiliflora** Sm., orĭ şi e o formă hibridă din ambele.

Q. Kerneri Simk. M. N. Z. VII, 1883, 69, 70. (**Q. sessiliflora** × **sublanuginosa** Simk. — **Q. glabrescens** A. Kern. in Ö. b. Z. XXVI, 1876, 230, non Benth. pl.

Hartw. 1839-57, p. 55 et 348). St. luĭ Kerner. Plantă intermediară între **Q. pubescens** Willd. și **Q. sessiliflora** Sm.

Rămurelele surŭ-pubescente. Foile destulŭ de lungŭ-pețiolate, conforme când cu cele dela **Q. sessiliflora,** când cu cele dela **Q. pubescens,** cele tinere pre pagina inferióră pubescente, pre timpulŭ vereĭ însă glabrate, și atuncĭ numaĭ la nervĭ pĕróse. Fructele tare îndesuite și insidente pre unŭ pedunculŭ comunŭ fórte scurtŭ și surŭ-tomentosŭ.

In tinerețe are planta asemĕnare cu **Q. pubescens,** iară maĭ târḑiŭ cu **Q. sessiliflora**.

Prin pădurĭ în apropiere de Deva și de Hunedóra.

Observare. **Q. pubescens** Willd. are foile și în timpulŭ vereĭ pre pagina inferióră surŭ-pubescente, de comunŭ și maĭ profundŭ sinuatŭ-lobate, iară **Q. sessiliflora** Sm. are pedunculŭ comunŭ glabru, asemenea și rămurelele glabre.

A se adaoge la Q. pedunculata Ehrh.

Q. brevipes Heuff. Ban. 159, pro var. (**Q. pedunculata** var. **pseudosessilis** Schur En. Tr. 608. — **Q. previpes** b. **trichopoda** Borb. et Csato in M. N. L. X, 131). Pedunculiĭ de lungimea fructelorŭ (ghinda).

Var. **Q. australis** Heuff. Ban. 159, pro var. (**Q. extensa** Schur En. Tr. 609.— **Q. hiemalis** Borb. et Csato M. N. L. X, 131, non Stev. in Bull. soc. Mosc. 1857, 385). Pedunculiĭ fórte lungĭ, atingéndŭ vîrfulŭ respectivelorŭ foĭ, orĭ încă și maĭ lungĭ. Squamele cupuleĭ terminate cu apendiculĭ scurțĭ, glabri și liberĭ.

Prin pădurĭ de stejarŭ.

Q. pilosa Schur En. Tr. 610, pro var. **Q. pedunculatæ.** (**Q. Robur** × **sublanuginosa** Simk. — **Q. dilatata** A. Kern. in Ö. b. Z. XXVI, 1876, 188, non Lindl. — Conf. etiam Simk. in M. N. L. VII, 69, 71. — **Q. arenaria** Borb. Term. 1878, 322. — **Q. hiemalis** b. **microtricha** Borb. et Csato in M. N. L. X, 131. — **Q. malacophylla** var. **astrotricha** Borb. et Csato l. c. 132). St. pĕrosŭ. Rămurelele, atâtŭ cele tinere, câtŭ și cele bătrâne de totŭ glabre, de comunŭ munite cu numeróse lenticele micĭ și albinețe. Foile marĭ, fórte scurtŭ pețiolate, lamina de 12—16 cm. lungă și 9—11 cm. lată, obovate, penatifide, lobiĭ (laciniile) dela basă până către $^1/_3$ parte (superióră) rapidŭ acrescențĭ, spre vîrfulŭ lamineĭ abruptŭ decrescențĭ, prin urmare lobiĭ ceĭ maĭ marĭ se află între terțialitatea de mijlocŭ și cea din sus a lamineĭ, aceștĭ lobĭ sunt între sine despărțițĭ prin secturĭ profunde și strîmte, și arată o formă romboidală, — vîrfulŭ oblicŭ-truncatŭ alŭ lobilorŭ e sînuatŭ în 2—4 loburĭ maĭ micĭ, iară lobiĭ dela vîrfulŭ lamineĭ sunt multŭ

maĭ micĭ, scurţĭ, rotundaţĭ, adese-orĭ confluenţĭ în unŭ unicŭ lobŭ terminalŭ fórte latŭ şi repandŭ, — basa lamineĭ e profundŭ cordată şi auriculată, pagina superióră a lamineĭ la foile tinere munită cu perĭ scurţĭ, câte 2—4 fasciculaţĭ, la cele bĕtrâne aprópre glabră, puţinŭ lucitóre, întunecatŭ-verde, iară pagina inferióră în totŭ timpulŭ la nerviĭ prominulĭ pĕrósă, altcum glabră, opace, maĭ palidă şi aprópe glaucă. Pedunculŭ comunŭ îndesuitŭ pĕrosŭ, maĭ multŭ scurtŭ. In cele-lalte caractere consună cu *Q. pedunculata* Ehrh.

Prin pădurĭ în societate cu **Q. pedunculata** Ehrh. şi **Q. pubescens** Willd.

A se adaoge la Q. pubescens Will.

Var. **Q. Streimii** (**pubescens** × **sessiliflora**) Heuff. in Wacht. Zeitschr. I, 1850, 97. — Heuff. Ban. 159, pro var. Foile ovate orĭ obovate, pre pagina inferióră fórte finŭ pubescente, la vîrfŭ fórte latŭ- şi rotundatŭ- apoĭ neegalŭ sînuatŭ-dentate, maĭ jos profundŭ sînuatŭ-penatifide, lobiĭ neegalĭ, sînuaţĭ şi sublobulaţĭ.

Var. **Q. apennina** Lam. Encycl. I, 1783, 725. (**Q. pendulina** Kit. in Schult. Fl. Austr. I, 1814, 620. — **Q. Budayana** Haberle in Heuff. Ban. 159). Rămurelele tomentóse. Foile peţiolate, coriacee, ovale, orĭ obovate, sînuatŭ-lobate, cele tinere pre ambele pagine — maĭ bĕtrâne numaĭ pre pagina inferióră îndesuitŭ-pubescente, lobiĭ latŭ-ovaţĭ, întregĭ, orĭ ceva ondulaţĭ, la vîrfŭ rotundaţĭ, despărţiţĭ prin sînurĭ late şi aperte. Fructele terminale şi axilare, racemóse, pedunculiĭ maĭ scurţĭ decât cupula, squamele cupuleĭ elongate, alipite, pubescentŭ-tomentóse.

Prin pădurĭ de stejarŭ în apropiere de Deva, Dobra şi Hunedóra.

Q. conferta Kit. in Schult, Œst. Fl. I, 1814. 619. (**Q. Esculus** Aut. Tr. non L.). St. indesatŭ. Foile sessile, oblongŭ obovate, la basă emarginate, profundŭ penatifide, cele tinere pre ambele pagine tomentóse, orĭ stelatŭ-pubescente, cele bĕtrâne pre pagina superióră glabrate, — lobiĭ obtusĭ, întregĭ, angularĭ, orĭ sublobaţĭ, muticĭ, spre basa lamineĭ maĭ micĭ, despărţiţĭ prin sînurĭ înguste. Fructele la vîrfulŭ ramurelorŭ în axilele foilorŭ agregatŭ-sessile. Squamele cupuleĭ alipite, obtuse, pre marginĭ ciliate, cele inferióre ovate, cele superióre lanceolate. Rămurelele tinere velutinŭ-pubescente. Foile la vîrfulŭ acestorŭ rămurele flabeliformŭ-indesuite marĭ, până la 15 cm. lungĭ şi 7 cm. late. Fructele după figura şi mărimea lorŭ asemenea celorŭ dela *Q. pedunculata* Ehrh.

Prin pădurĭ în partea sudvestică a Transilvanieĭ.

Observare. **Q. sessiliflora** Sm. şi **Q. pubescens** Willd. aŭ foile peţiolate, peţioliĭ de 6—26 mm. lungĭ.

Q. pedunculata Ehrh. are fructele pedunculate.

Q. Cerris L. sp. are lobiĭ foilorŭ mucronaţĭ, fructele mature colocate sub foĭ şi squamele cupuleĭ linearŭ-subulate şi contorte.

După Q. Cerris L. sp.

Q. Austriaca Willd. Spec. IV, 1805, 454. (**Q. Cerris** Bmgt. Tr. II, 140 et Aut. Tr. non L. sp.). St. austriacŭ. Forma foilorŭ ca la *Q. sessiliflora.* Squamele cupuleĭ elongate, linearŭ-subulate, patente, contorte (ca la **Q. Cerris** L.).

Prin pădurĭ de stejarŭ, specialminte în partea sudvestică a Transilvanieĭ.

SALICINEÆ RICH.

SALIX L. gen. Salice. Vulg. Salce, Rĕchită, Loză.

Referitorŭ la S. fragilis γ. Russeliana Koch Syn.

In Koch Syn. e indicată acéstă formă cu o notare de caractere distingibile prea scurtă şi nesuficientă. La Simonkai En. Fl. Tr. p. 492 e contrasă ca sinonimă cu **S. fragilis** L. sp. Aci urméză descrierea maĭ pre largŭ:

S. Russeliana Smith Brit. III, 1043. S. russeliană. *Foile* lanceolate, orĭ oblongŭ-lanceolate, de 4—6 orĭ maĭ lungĭ decât late, lungŭ acuminate, arare-orĭ numaĭ acute, serrate, pre *pagina* superióră întunecatŭ-verḑĭ, *pre cea inferióră palidŭ- orĭ albăstriŭ-pruinóse, cele tinere dela vîrfulŭ rămurelelorŭ anuale sericee* (nu glutinóse), maĭ târḑiŭ glabre, cele ale pedunculilorŭ amentelorŭ parte neserrate şi parte serrate. Squamele amentelorŭ unicolore, dispersŭ pĕróse, periĭ dreptĭ, cele ale amentelorŭ femenine decidue încă înainte de maturitatea fructelorŭ. Florile diandre, fórte arare-orĭ amestecate cu 3—5-andre. Filamentele distincte, anterele galbine. Ovariile ovatŭ-conice, glabre, scurtŭ pedicelate, la basa acestora numaĭ câte 1 glandulă nectariferă, *pedicelĭ numaĭ de lungimea glandulelorŭ, orĭ şi numaĭ puţinŭ maĭ lungĭ.* Stilulŭ scurtŭ. Stigma bilobată. *Foile* de 6—15 cm. lungĭ şi de 1—2 cm. late, *pre pagina inferióră de comunŭ albăstriŭ-pruinóse,* însă acéstă pruină se arată în genere numaĭ la foile deplinŭ desvoltate, şi se perde adese-orĭ la cele bĕtrâne.

Planta intermediară între *S. fragilis* L. sp. şi între *S. alba* L. sp.

Diferă de cea d'intâĭ prin perositatea sericee la foile tinere din vîrfulŭ rămurelelorŭ anuale şi prin ovariile maĭ scurtŭ pedicelate (nu de 2—3 orĭ maĭ lungĭ decât glandulele), — iară de cea din urmă prin squamele maĭ tare vilóse, prin ovariile deşi scurtŭ totuşĭ evidentŭ pedicelate (nu sessile), şi prin foile, ce nu sunt pre pragina inferióră albŭ-sericeŭ-pĕróse.

Pre multe localităţĭ provine în numĕrŭ maĭ mare decât *S. fragilis* şi *S. alba.*

Dupĕ S. alba L. sp.

S. rubens Schrank Bayer. Fl. I, 226. (**S. fragilis-alba** Wimm. Denkschr. Schles. Ges. f. vaterl. Kultur, 1853, 156.—Schur En. Tr. 616.—**S. chlorocarpa** Schur En. Tr. 616. — **S. fragili × Russeliana** et **S. alba × Russeliana** Porcius Distr. Năs. — **S. excelsior** et **S. palustris ?** Host, Fl. Austr.) S. roşietecă. Planta are mare asemĕnare cu *S. Russeliana* Sm. Foile desvoltate de mărimea şi colórea acesteĭ specie, ovariile şi pedicelíĭ ovariilorŭ încă ca la acésta. Diferă însă prin foile tinere din vîrfulŭ rămurelelorŭ anuale, ce sunt glutinóse (nu sericee).

Lângă fluviĭ şi rîurĭ, maĭ rarŭ.

Observare. Neilreich in Nachtr. zur Fl. v. Nied. Œsterr. p. 25 ḑice, că *S. palustris* Host. abia se póte deosebi în stare tineră de *S. alba* şi în stare maĭ bĕtrână de *S. Russeliana.*

Dupĕ S. amygdalina L. sp.

S. alopecuroides Tausch Ind. pl. hort. Canal. 1821. (**S. speciosa** Host Sal. 1828, t. 17. — **S. subtriandra** - **amygdalina × fragilis** Kern. in Ö. b. Z. XIV, 10. — **S. triandra × fragilis** Wimm. Fl. I, 1848, 333. — Schur En. Tr. 617. — **S. fragili × amygdalina** Porcius Distr. Năs.). S. alopecuroide. Amentele masculine amestecate cu florĭ di- şi triandre.

Forma, ce stă maĭ aprópe de *S. amygdalina* e *S. Kovacsii* Kern. Diferă de *S. amygdalina* prin florile masculine triandre amestecate cu diandre, şi de *S. fragilis* totŭ prin florile masculine diandre amestecate cu triandre, prin amentele maĭ lungĭ, (de 5—7 cm.), squamele amentelorŭ maĭ glabre şi prin foile pedunculilorŭ amentelorŭ, ce sunt maĭ multŭ maĭ puţinŭ serrate.

Forma, ce stă maĭ aprópe de *S. fragilis* L. sp. = *S. fragilis* var. *subtriandra* Kern. diferă, prin florile masculine diandre amestecate cu maĭ puţine triandre şi prin amentele maĭ lungĭ, — iară de *S. amygdalina* L. sp. pre lângă florile bi-triandre, prin foile pedunculilorŭ amentelorŭ, ce sunt maĭ puţinŭ (maĭ numaĭ spre vîrfŭ) serrate orĭ serrulate.

Numaĭ în societate cu *S. amygdalina* şi *S. fragilis.*

Dupĕ S. Caprea L. sp.

S. Reichardtii A. Kerner in Zool. bot. Ges. X, 1860, 249. (**S. caprea ×**

cinerea Wimm. Fl. 1849, I, 43. S. luĭ Reichardt. Plantă hibridă, numaĭ cu anevoie de a o distinge. Diferă de *S. caprea* L. sp. prin ramiĭ şi muguriĭ surŭ-pubescenţĭ, prin foile—celŭ puţinŭ din parte—obovate, pre pagina superióră puberule şi prin stiliĭ, deşi scurţĭ, totuşĭ bine observabilĭ,—iară de *S. cinerea* L. sp. prin anterele oblongĭ (nu subrotunde), prin stigmele conivente (nu patule) şi prin nerviĭ lateralĭ aĭ foilorŭ, ce sunt pre pagina inferióră numaĭ puţinŭ elevaţĭ.

Lângă părae în societate cu ambiĭ părinţĭ.

După S. aurita L. sp.

S. **multinervis** Doell. Fl. Bad. II, 1859, 516. (S. **lutescens** Kern. Zool. bot. Ges. X, 1860, 253. — S. **aurito-cinerea** Wimm. Schles. Ges. 1847, 125). S. multinervósă. Diferă de *S. aurita* L. sp. prin amentele maĭ lungĭ, maĭ multŭ cilindriforme, stiliĭ, deşi scurţĭ, totuşĭ evidenţĭ, şi prin forma foilorŭ, ce sunt maĭ elongate, adică oblongŭ-obovate, — iară de *S. cinerea* L. sp. prin ramiĭ subtilĭ, squaroşĭ, şi la urmă glabri, precum şi prin micimea tuturorŭ părţilorŭ florilorŭ.

Pre praturĭ umede.

A se adaoge la S. hastata L. sp.

Var. S. **Dacica** Porcius. (S. **arbuscula** β. **dubia mihi** Distr. Năs.) Diferă de forma tipică prin stipuliĭ micĭ lanceolaţĭ, nu semicordaţĭ.

Pre localităţĭ umbróse şi cam umede, în reg. subalpină şi alpină.

BETULINEÆ RICH.

BETULA L. gen. Betulă, Vulg. Mesteacănŭ.

A se adaoge la B. pubescens după β. carpatica.

Var. **B. pseudocarpatica** = **pubescens** × **subverrucosa** Simk. Diferă de *B. carpatica* Willd., cu care după exteriorŭ are asemĕnare, prin rămurelele anuale pubescente şi prin squamele amentelorŭ maĭ pĕróse.

La caverna de la Büdös in ost-nordulŭ Transilvanieĭ.

CONIFERÆ JUSS.

EPHEDRA L. gen. Efedră.

Observare la E. **distachya** Koch Syn.

La E. **distachya** L. sp. emitŭ câte 2 amente din articuliĭ ramilorŭ, pre când la:

E. **monostachya** sunt amentele solitare.

Altcum Neilreich in Ung. Diagn. p. 115, arată că aceste caractere basate pre numĕrulŭ amentelorŭ sunt fórte falace. In Schur En. Tr. şi în Fuss Fl. Tr. nu se află indicatŭ ca provenitorŭ acestŭ genŭ în Transilvania. După Simonkai En. Fl. Tr. p. 596 provine numaĭ E. **monostachya** L. sp. în Transilvania şi anume la Crepătura Turdeĭ (Barth. M. N. L. I, 50).

JUNIPERUS L. gen. Juniperŭ. Vulg. Sneapenŭ, Juniperŭ, Cetină, Archişŭ.

A se adaoge la J. communis L. sp.

Var. J. **intermedia** Schur En. Tr. 625. Diferă de *J. communis* L. sp. prin foile fórte patente şi prin fructele numaĭ de jumĕtate maĭ scurte decât foile (nu de 2—3 orĭ). Se vede a fi o formă intermediară între *J. nana* Willd. şi între *J. communis* L. sp.

La locurĭ muntóse, în reg. subalpină.

II. MONOCOTYLEDONEÆ

BUTOMEÆ RICH.

BUTOMUS L. gen. Butomŭ. Vulg. Micşunéua apeĭ, Roşăcea, Fênulŭ cămileĭ, Crinŭ de baltă.

Diagnosa de la B. umbellatus, care in Koch Syn. e omisă, se indică acĭ:

B. umbellatus L. sp. B. umbelatŭ. Rădĕcina orizontală, tuberiformă. Foile lineare, canaliculate, trigonale, acute, de 30—90 cm. lungĭ. Scapulŭ (tulpina) maĭ lungŭ decât foile. Inflorescenţia o umbelă simplă, terminală, multifloră. Florile lungŭ pedunculate, rosacee. Involucrulŭ consistentŭ din 3 foliole.

In ape stagnante, saŭ linŭ curgĕtóre, la marginĭ de rîurĭ şi părae.

POTAMEÆ JUSS.

POTAMOGETON L. gen. Potamogetonŭ. Vulg. Broscăriţă, Notătóre.

După P. pectinatus L. sp.

P. interruptus Kit. apud Schut. Œsterr. Fl. 1814, 328. (**P. pectinatus** Bmgt. Tr. I, 106 et Aut. Tr. non L. sp. — **P. marinus** Fuss. Alt. Arch. III, 256. — Schur Sert. n. 2657 et Aut. Tr. non L. sp. — **P. filicaulis** Schur En. Tr. 633). P. intreruptŭ. Tulpinele fórte lungĭ şi fórte ramificate, rotundŭ filiforme, flaccide, de 60 — 95 cm. lungĭ, albineţe. Foile tóte submerse, membranacee, fórte lungĭ, capilare, moĭ. Pedunculiĭ fructiferĭ fórte lungĭ şi fórte subtilĭ, filiformĭ. *Fructele întrerupte, oblică-orate,* pre dosŭ obsoletŭ-carinate, subapiculate

După Neilreich Aufzähl. Ungar u. Slavon. Gefässpfl. Wien 1866, p. 71, numaĭ o formă luxuriantă dela *P. pectinatus* L. sp.

In ape linŭ curgĕtóre, orĭ stagnante.

ZANICHELIA L. gen. Zanichelie.

După Z. pedicellata Fries.

Z. aculeata Schur in Ö. b Z. XX, 1870, 203. (**Z. pedicellata** Schur En. Tr 634. — **Z. palustris** Fuss Fl. Tr. 612 et **verosimiliter etiam** Bmgt. Tr. I, 10, **saltem** p. p). Z. aculeată. Tulpinele fórte ramificate, flaccide, de 15—22 cm. lungĭ și dimpreună cu foile verticilate fórte subtile. *Fructele* oblongĭ, la ambele capete obtuse, lungŭ pedicelate și rostrate, câte 2—4 în verticiliĭ foilorŭ, puținŭ curvate, *pre dosulŭ obtusŭ aculeate,* aculeiĭ obtusiusculĭ, circa de jumĕtate maĭ scurțĭ decât diametrulŭ fructelorŭ,—fructele de 2mm. lungĭ și ceva maĭ puținŭ de 1 mm. late, — pediceliĭ și cu rostrulŭ egalŭ de lungĭ, puținŭ maĭ scurțĭ decât fructele. Are asemĕnare cu *Z. pedicellata* Fries, de care diferă prin fructele maĭ lungŭ pedicelate, lungŭ rostrate și pre dosulŭ obtusŭ aculeate.

In ape stagnante.

TYPHACEÆ JUSS.

TYPHA L gen. Tifă. Vulg. Spetează, Papură, Șovarŭ.

A se adaoge la T. latifolia L. sp.

Var. **T. remotiuscula** Schur En. Tr. 637. Plantă intermediară între **T. latifolia** L. sp. și între **T. angustifolia** L. sp. Spica masculină depărtată de cea femenină (ca la **T. angustifolia**), însă spica masculină maĭ lungă decât cea femenină, până aprópe egalŭ de lungă (la **T. latifolia** e spica masculină maĭ scurtă decât cea femenină). Stigma oblicŭ spatulatŭ-ovată (ca la **T. latifolila**). La **T. augustifolia** e stigma angustŭ-lineară, lungŭ acuminată·

In societate cu ambele speciĭ numite maĭ sus, în valea Arieșuluĭ mare și la Brașovŭ.

AROIDEÆ JUSS.

ARUM L. gen. Arumŭ. Vulg. Aronŭ, Rodulŭ pămintuluĭ, Unguréncă, Cocoșoică, Barba luĭ Aronŭ, Mărcețĭ, Piciorulŭ vițeluluĭ.

A se adaoge la A. maculatum L. sp.

Var. **A. alpinum** Schott & Kotschy Bot. Zeit. IX, 1851, 285. (**A. sagittæfolium** Benkö Tr. 119, non L. — **A. gracile** Unver. ap. Bielz. V. S. V. V, 1854, 173. — **A. italicum** Nym. Syll. 384, quo ad stirp. transsilv. — **A. ma-**

culatum Bmgt. Tr. I, 8 et Aut. Tr. plur.). A. alpinŭ. Foile sagitate, lobiĭ retroversĭ, obtuşĭ. Tubulŭ spatuleĭ în internŭ negru-purpuriŭ. Spadicele dreptŭ, numaĭ puţinŭ essertŭ din tubulŭ spatuleĭ, finindu-se în unŭ apendiculŭ cilindriformŭ maĭ subtilŭ. Ovariile şi anterele puţine la numĕrŭ. Staminoidele însă în 10 seriĭ fórte îndesuite.

Prin pădurĭ umbróse din munţiĭ dela sudulŭ Transilvanieĭ.

ORCHIDEÆ JUSS.

ORCHIS L. gen. Orchide. Vulg. Gemănăriţă, Bóşe, Poroinicŭ, Poraniciŭ.

După O. laxiflora Lam.

O. elegans Heuff. Ban. 166. (**O. palustris** Bmgt. Tr. III, 160, et Aut. Tr. non Jacq. — **O. laxiflora** & **O. Tabernæmontani** Aut. Tr. nec alior). O. elegantŭ. Labelulŭ mare, obcordatŭ, orĭ obovatŭ-cuneatŭ, la vîrfŭ emarginatŭ, orĭ obscurŭ-trilobatŭ, marginile crenulate. Pinteniĭ cilindriformĭ, orizontalĭ, subegalŭ de lungĭ cu ovariile. Foliolele perigonuluĭ oblongĭ, obtusiuscule, cele laterale reflecte. *Bracteele* 3—5-nervóse şi printre nervĭ vînóse, *tóte maĭ lungĭ decât florile.* Spica elongată, laxă, cea virginie comósă. *Foile latŭ-linearŭ-lanceolate, până la 2 cm. late.* Tuberile nedivise. Planta până la 65 cm., orĭ şi maĭ înaltă, până la spică foliată.

Diferă de *O. palustris* Jacq. prin tulpina multŭ maĭ înaltă, bracteele maĭ lungĭ decât florile, labelulŭ obscurŭ-trilobatŭ, orĭ numaĭ emarginatŭ şi prin foile multŭ maĭ late; — iară de *P. laxiflora* Lam. prin foile maĭ late, florile maĭ micĭ şi prin labelulŭ obscurŭ-trilobatŭ, orĭ numaĭ emarginatŭ.

Pre locurĭ erbóse umede, lângă pârae.

După O. maculata L. sp.

O. ambigua. = incarnata × maculata A. Kern. in Zool. bot. Ges. XV, 1865, 205, t. II. O. ambiguŭ. *Tulpina* strictă, *solidă* (nu fistulósă). *Foile* basilare membranacee, vaginiforme (fără lamină), cele *mediĭ inferióre verḑĭ, oblongĭ, la mijlocŭ maĭ late,* spre basă şi spre vîrfŭ egalŭ îngustate, la vîrfŭ obtusiuscule, orĭ acutiuscule, cele supreme lanceolate, acute, *tóte nemaculate,* spre vîrfulŭ tulpineĭ succesivŭ decrescente, — fóia supremă depărtată dela spică. Spica multifloră şi indesuită, de 1 $^1/_2$—2 orĭ maĭ lungă decât lată. Bracteele elongatŭ-lanceolate, acute, cele inferióre puţinŭ maĭ lungĭ decât florile, cele superióre maĭ scurte. Florile de colóre persicină, orĭ palidŭ-purpurie. Foliolele externe ale perigonuluĭ oblongĭ, obtusiuscule, orĭ acute, reverse, cele interne maĭ scurte, fornicate. Labelulŭ rombeŭ-orbicularŭ,

pre discŭ purpuriŭ-maculatŭ, crenulatŭ, 3-lobatŭ, lobiĭ subegalŭ de lungĭ, celŭ intermediŭ 3-angularŭ. Pinteniĭ cilindriformĭ, descendențĭ, subegalŭ de lungĭ cu ovariile.

Pre localitățĭ mlăștinóse în societate cu *O. maculata* și *O. incarnata,* saŭ și nu departe de loculŭ unde provinŭ aceste specĭ.

Observare. La **O. maculata** L. sp., cu care planta maĭ sus descrisă stă în maĭ mare afinitate, sunt foile maculate, cele inferióre și mediĭ sunt în terțialitatea superióră (spre vîrfŭ) maĭ late, iară cele superióre sunt subitŭ decrescente.

La **O. incarnata** L. fl. suec. e tulpina fistulósă, foile elongatŭ-lanceolate, paralelŭ cu tulpina, la basă, orĭ în terțialitatea inferióră (spre basă) maĭ late, iară fóia supremă ajunge basa spiceĭ, orĭ e și maĭ lungă.

Var. **O. Claudiopolitana** Simk. Foile erecte, tóte îngustŭ-lanceolate, iară fóia supremă e lineară și ajunge la basa spiceĭ.

Diferă de **O. maculata** L. sp. prin bracteele sangvinee, maĭ lungĭ decât florile (asemenea celorŭ dela **O. incarnata**) și prin tulpina subfistulósă, — iară de **O. incarnata** L. prin tulpina numaĭ puținŭ fistulósă, spica laxă și florile evidentŭ maĭ marĭ (asemenea celorŭ dela **O. maculata**).

Pre praturĭ fertile în apropiere de urbea Clușŭ.

După O. latifolia L. sp.

O. saccifera Brogn. in Bory Exped. de Morée, 1832, 259. — Icon. in Atlas zu Bory Morée tab. XXX, f. 1. (**O. lancibracteata** C. Koch in Linn. XXII, 1849, 284). O. sacciferŭ. Planta înaltă de 45—65 cm. *Tulpina fistulósă.* Spica evolută lungă, cam laxifloră, cea virginie comósă. *Foile* maculate, cele inferióre oblongĭ, orĭ oblongŭ-obovate, cele superióre succesivŭ maĭ înguste, lanceolate, cea *supremă ajunge la basa spiceĭ. Bracteele* foliacee, lanceolate, orĭ lanceolatŭ-lineare, cu 5 orĭ maĭ mulțĭ nervĭ și între nervĭ vînóse, *colorate, cele inferióre duplu orĭ aprópe triplu maĭ lungĭ decât florile,* cele superióre succesivŭ maĭ scurte, însă nu maĭ scurte decât florile. *Florile intunecatŭ purpuriĭ,* orĭ numaĭ purpuriĭ. Laciniile exterióre ale perigonuluĭ oblongŭ-lanceolate, labelulŭ trilobatŭ, lobiĭ lateralĭ crenulațĭ, multŭ maĭ lațĭ decât celŭ intermediŭ. Pinteniĭ unflațĭ, obconicĭ, descendențĭ, subegalŭ de lungĭ cu ovariile. Tuberele palmate.

Diferă de **O. maculata** L. sp. prin tulpina fistulósă și foliată până la spică, bracteele maĭ late și multŭ maĭ lungĭ, — iară de **O. latifolia** L. sp. prin tulpina maĭ înaltă, bracteele cu maĭ mulțĭ nervĭ, și multŭ maĭ lungĭ, și prin pinteniĭ încă maĭ lungĭ.

Pre localitățĭ umede saŭ mlăștinóse, în reg. montană până în cea subalpină.

Observare. Simonkai in En. Fl. Tr. p. 500 citéză **O. tetragona** Heuff. ca sinonimŭ cu **O. saccifera** Brogn.

In Heuff. Ban. 167 e indicatŭ **O. tetragona** ca var. β. dela **O. maculata** L. sp. cu notarea, că diferă de forma tipică (între alte caractere) prin bracteele tóte multŭ maĭ lungĭ decât florile, pre când **O. saccifera** Brogn. e indicată ca specie separată cu expresa notare, că tulpina e solidă, bracteele inferióre egalŭ de lungĭ cu florile, iară cele intermediĭ cu ovariile.

In Ledeb. Fl. Ross. IV, p. 58 sunt indicate: **O. maculata** L. sp. — **O. lancibracteata** C. Koch şi **O. saccifera** Brogn, ca 3 speciĭ separate.

In Maly's En. pl. phan. imper. Austr. Append. p. 374 sunt indicate:

O. saccifera Brogn. şi **O. tetragona** Heuff. ca 2 speciĭ separate. Despre cea d'întâĭ se ḑice că diferă de **O. maculata** L. sp. — între altele — prin tulpina fistulósă, — iară despre cea-laltă, că diferă totŭ de **O. maculata** L. sp. prin tulpina preste totŭ foliată şi prin bracteele multŭ maĭ lungĭ decât florile. Despre tulpină că e fistulósă saŭ solidă nu se face amintire.

In Neilreich Ung. Diagn. p. 117 e indicatŭ **O. saccifera** Brogn. ca var. dela **O. maculata** L. sp., de care se ḑice că diferă prin bracteele maĭ înguste şi maĭ lungĭ, şi prin pinteniĭ puţinŭ maĭ lungĭ, maĭ îngroşaţĭ şi subunflaţĭ.

Totŭ Neilreich in Nachtr. zu Maly's En. pl. phan. imp. Austr. p. 58, ḑice că **O. saccifera** Brogn. e var dela **O. maculata** L. sp., — iară **O. lancibracteata** C. Koch e sinonimă cu **O. saccifera** Brogn.

In fine observŭ că **O. maculata** L. sp. tipică are tulpina solidă (nu fistulósă), foile superióre abruptŭ-diminuate, cea supremă depărtată de spică, iară bracteele inferióre abia câtŭ florile de lungĭ, orĭ şi maĭ scurte, iară cele intermediĭ numaĭ câtŭ ovariile de lungĭ.

O. cordigera Fries Nov. Mant. II, 1843, 103. (**O. angustifolia** Fuss. in Bmgt. Mant. 78. — Fuss. Alt. Arch. III, 255, non Rchb. — **O. latifolia** Schur V. S. V. X, 141 et Aut. Tr. quoad pl. subalp. et alp. — **O. rivularis** Heuff. saŭ **O. latifolia** var. **Rochelii** Gris Iter n. 286. — **O cruenta** Roch. Ban. 1828, 34, t. 1.—non O. F. Müll. & Retz. — **O. foliosa** Schur En. Tr. 642). O. cordigerŭ. Labelulŭ rotundŭ-ovatŭ, până subcordatŭ, la vîrfŭ 3-lobatŭ, lobiĭ lateralĭ crenulaţĭ, lobulŭ intermediŭ maĭ lungŭ triangularŭ-ovatŭ, obtusŭ. Pinteniĭ conicĭ, arcuaţĭ, descendenţĭ, de jumĕtate câtŭ ovariile de lungĭ. Laciniile laterale ale perigonuluĭ patente. Bracteele 3-nervóse şi vînóse egalŭ de lungĭ cu florile. Spica pauciflоră. Florile săturatŭ-purpuriĭ. Tulpina fistulósă, cu 4 — 6 foĭ. Foile erecte, cele inferióre oblongĭ, spre basă atenuate, obtuse, cele superióre lanceolate, tóte obscurŭ maculate. Tuberile palmate.

Pre locurĭ mlăştinóse, lângă părae, în reg. subalpină şi alpină.

Observare. **O. cruenta** Roch. Ban. se referesce la specimine depauperate.

O. foliosa Schur se referesce la specimine maĭ înalte, spica maĭ multifloră, foile maĭ marĭ, cele inferióre obovatŭ-eliptice şi bracteele încă maĭ marĭ, cele infime maĭ lungĭ decât florile.

IRIDEÆ JUSS.

CROCUS L. gen. Crocŭ. Vulg. Şofranŭ, Şofrănelŭ, Brândusĭ, Brânduşĭ de primăvară.

După Cr. biflorus Mill.

Cr. Banaticus Heuff. Ban. 119, non Gay in Bull. Fer. XXV, 220. (**Cr. Heuffelianus** Herbert in Journ. Hort. Societ. II, 1847, 273. — **Cr. vernus** Bmgt. Tr. I, 60 et Aut. Tr. non Wulf. (All.). — **Cr. Veluchensis** Kotschy Zool. bot. Ges. III, 64 et Aut. Tr. non Herb. — **Cr. exiguus** Schur En. Tr. 652). Cr. banaticŭ. *Spatulŭ unifoliatŭ.* Perigonulŭ lilacinŭ, campanulatŭ, laciniile subegale, obovatŭ oblongĭ, obtuse, sub vîrfŭ de comunŭ cu câte o maculă maĭ întunecatŭ-colorată de formă aprópe cordată, *gâtulŭ nudŭ* (nepĕrosŭ), scapulŭ (tubulŭ) strîmtŭ vaginatŭ. *Stigma trifidă,* subduplu maĭ scurtă decât limbulŭ perigonuluĭ, orĭ şi ceva maĭ lungă (în totŭ casulŭ nu ajunge până la vîrfulŭ perigonuluĭ), *laciniile stigmeĭ* erecte, *spre vîrfulŭ lorŭ dilatatŭ-crestate* şi denticulate. *Foile ce se desvóltă de odată cu florile,* 2—3 la numĕrŭ, sunt lineare, cele deplinŭ desvoltate la mijlocŭ maĭ late, la vîrfŭ obtuse, pre pagina inferióră nervulŭ mediŭ albŭ. Fibrele tunicelorŭ radicale capilare, anastomosante, orĭ subparalele, areolele oblongĭ, înguste.

Prin poienĭ, din reg. montană până în cea alpină. *Infloresce primăvara.*

Observare. **Cr. Veluchensis** Kotschy e plantă alpină, de statură maĭ mare şi e maĭ robustă. Une-orĭ emitŭ din unŭ bulbŭ 2 scapĭ.

Cr. vernus Wulf. are gâtulŭ între basa staminelorŭ ciliatŭ-barbulatŭ, iară foile 2, 4, esactŭ lineare.

Cr. iridiflorus Heuff. Ban. 120. (**Cr. Banaticus** Gay in Bull. Fer. XXV, 220.— **C. speciosus** Bmgt. Tr. I, 60, non M. B. — **Crociris iridiflora** Schur Sert. n. 2743). Cr. iridiflorŭ. *Spatulŭ bifoliatŭ.* Perigonulŭ lilacinŭ, laciniile neegale, acute, orĭ acuminate, cele exterióre obovate, orĭ oblongŭ-obovate, suborizontalŭ-patente, cele interióre oblongĭ, orĭ lanceolate, subjumĕtate maĭ scurte, erecte. Gâtulŭ nudŭ (nepĕrosŭ). Scapulŭ (tubulŭ) strîmtŭ vaginatŭ. *Stigma trifidă, laciniile sale erecte, multipartite,* lacinulile *linearŭ*-cuneate, *la vîrfŭ denticulate. Foile* lanceolatŭ-lineare, orĭ latŭ-lineare *lipsescŭ pre timpulŭ înflorireĭ* şi se producŭ numaĭ în vara anuluĭ următorŭ. Fibrele tunicilorŭ radicale capilare, paralele.

Infloresce în luna Augustŭ-Noembre. Foile desvoltate în anulŭ urmatorŭ de 6—11 mm. late.

Prin poienĭ, pădurĭ rărite, tufişurĭ, în reg. inferióră şi montană.

IRIS L. gen. Iride. Vulg. Crinŭ, Stângini, Lilie.

După I. variegata L. sp.

I. arenaria W. K. Icon. I, 1800, t. 57. — Bmgt. Mant. 5. I. de năsipurĭ. Foile angustŭ ensiforme, de 1—4 mm. late. Tulpina 1—2-floră, maĭ lungă maĭ scurtă decât foile. Tubulŭ perigonuluĭ preste totŭ orĭ şi numaĭ la basă inclusŭ în spatulŭ, *laciniile* exterióre *ale perigonuluĭ* oblongŭ-obovate, cele interióre cuneate, *maĭ micĭ decât cele exterióre. Rhizoma* gracilă, stoloniferă, *în lungŭ şi în latŭ repentă.* Tulpina fără perigonŭ de 5—10 cm. înaltă. Flórea superióră maĭ tot-deauna abortientă. Perigonulŭ micŭ, palidŭ-galbinŭ, barbulatŭ.

La Crepătura Turdeĭ. Până acum altă localitate în Transilvania nu e cunoscută.

I. furcata M. B. Centr. pl. rar. II, 1810, t. 51. — Janka in Ö.b.Z. VI, 194, item in Linn. XXX, 607. I. furcatŭ. Foile ensiforme, maĭ scurte decât tulpina. Tulpina subbifloră. *Florile lungŭ pedunculate*, una dintre aceste florĭ e terminală, cea-laltă provenientă din axila fóieĭ supreme insertă sub mijloculŭ tulpineĭ. Spatulŭ bifoliolatŭ, ventricosŭ, foliolele sale erbace, cu marginĭ submembranacee, ovate, orĭ ovatŭ-oblongĭ, acute, orĭ acuminate. Tubulŭ perigonuluĭ maĭ lungŭ decât spatulŭ, laciniile limbuluĭ subegalŭ de late, la vîrfŭ rotundate. Filamentele subegalŭ de lungĭ cu anterele. Ovariulŭ în internulŭ spatuluĭ insidentŭ pre unŭ pedicelŭ egalŭ de lungŭ cu ovariulŭ, trigonalŭ, cu laturile sulcate. Perigonulŭ barbulatŭ.

Variază cu o unică flóre perfectă, cea din pedunculŭ lateralŭ abortivă.

Pre coline erbóse la Cluşŭ, Grindŭ, Zaŭ şi Hogia.

După I. pumila L. sp.

I. binata Schur in Ö.B.Z. X, 1860, 354. I. binatŭ. Tulpina de circa 7 cm. înaltă, bifloră, ambele florĭ la vîrfulŭ tulpineĭ, lungŭ pedunculate, dintre aceste florĭ una înfloresce maĭ de timpuriŭ şi e deflorată când cea-laltă ajunge la înflorire. Flórea infimă are spatulŭ bifoliolatŭ, cea superióră numaĭ unifoliolatŭ, spatulŭ mare, subventricosŭ, maĭ lungŭ decât tubulŭ perigonuluĭ. Foile subegalŭ de lungĭ cu tulpina floriferă, iară decât tulpina fructiferă multŭ maĭ lungĭ. Laciniile perigonuluĭ oblongŭ-ovate, în ungvicule

lungĭ atenuate, cele exteriόre reflecte, la vîrfŭ rotundate, cele interiόre conivente. Ovariulŭ linearŭ-oblongŭ, egalŭ de lungŭ cu pedicelulŭ, de 3 orĭ maĭ scurtŭ decât tubulŭ perigonuluĭ. Florile de colόre uriciόsă-cenuşie-violacee. Perigonulŭ barbulatŭ. Pre tulpină 3—4 foĭ. Anterele maĭ scurte decât filamentele.

Pre coline solare în apropiere de viĭ la comuna Roşia (Rothberg).

Dupĕ I. spuria L. sp.

I. subbarbata Joo in V. S. V. II, 1851, 98. (**I. spuria** Bmgt. Tr. I, 64 et Aut. Tr. non L. sp. — **I. Güldenstedtiana** Janka Közlem. XII, 175, non Lep. — **I. lilacina** Borb. Közlem. XIII, 49). I. subbarbulatŭ. Laciniile exteriόre ale perigonuluĭ notate cu o linie glandulόsă. In cele-lalte caractere consună cu *I. spuria* L. sp.

Pre praturĭ erbόse, în reg. inferiόră.

Dupĕ I. graminea L. sp.

I. humilis M. B. Taur.-Cauc. I, 1808, 33. Icon in M. B. Cent. pl. rar. Ross. 1810, t. XXXI.— Janka in Ö.b.Z. V, 230 et XVIII, 1868, 376-383.— Közlem. XII, 1874, 173. I. mititelŭ. Rhizoma orizontală, de grosimea uneĭ pene de gâscă, nodurosŭ-torulόsă, cu fibre numerόse. *Foile* turionilorŭ de 18—60 cm. lungĭ, îngustŭ-lineare, acuminate, stricte, orĭ puţinŭ curvate, ceva coriacee, *pre ambele pagine concolore, subglaucescente. Tulpina fόrte scurtă, aprόpe lipsindŭ*, celŭ multŭ la plantele fructifere de 3 cm. lungă, ancipite, foliată. Foile cele 2 inferiόre elongate, conforme cu cele ale turionilorŭ şi asemenea de lungĭ, fόia a 3-a detrecêndŭ în însuşĭ spatulŭ propriŭ. Spatulŭ elongatŭ, lanceolatŭ-acuminatŭ, celŭ inferiorŭ maĭ preste totŭ erbaciŭ, când maĭ lungŭ decât întregŭ perigonulŭ, când numaĭ decât tubulŭ acestuia. Florile solitare, orĭ fόrte arare-orĭ douĕ, pedicelate, pediceliĭ abia egalŭ de lungĭ cu ovariile. Tubulŭ perigonuluĭ de circa 3 cm. lungŭ, de $2^1/_2$—3 orĭ maĭ lungŭ decât ovariulŭ, gracilŭ, spre limbŭ subrepentinŭ lărgitŭ, limbulŭ maĭ lungŭ decât tubulŭ. *Segmentele limbuluĭ cele exteriόre* arucatŭ-patente, *pandureforme*, adecă din sus de mijlocŭ subitŭ escisŭ-îngustate şi în ungvicule contrase, lamina subrotundă, reniformă, orĭ eliptică, esplanată, violaceŭ-ceruleă, percursă cu vine radiale maĭ deschise, la basă semicercualŭ gălbiniŭ- şi albŭ-variegată, pre pagina inferiόră maĭ palidă. Ungviculele cu marginile introrse navicularŭ-concave, eliptice, orĭ cordatŭ-spatulate, puţinŭ maĭ înguste decât lamina, de colόre fulvă-miniată, orĭ palidŭ-carneă. Segmentele interiόre maĭ înguste, aprόpe egalŭ de lungĭ

cu cele exteriόre, oblongĭ, la vîrfŭ obtuse, orĭ emarginate, patule, orĭ divergente, dela mijlocŭ, orĭ și puținŭ sub mijlocŭ în ungvicule cu marginile convolute, subabruptŭ îngustate, cerulee. Staminele până la a $^1/_3$ parte adcrescute ungviculelorŭ segmentelorŭ exteriόre. Filamentele îngroșate tetragonalŭ-ancipite, subulate, egalŭ de lungĭ cu anterele. Stigma bifidă. Capsula devine fόrte târḑiŭ matură, de mărimea uneĭ alune, subglobόsă, la vîrfŭ acutată, la basă truncată, trigonală, între angulĭ obtusŭ-canaliculată, transversalŭ obsoletŭ submoniliformŭ-impresă. Semințele în fie-care loculŭ câte 3—4, orĭ și numaĭ câte 2, globόse, roșu-brunii, pre întrέga lorŭ suprafață ondulatŭ-rugulόse.

Pre coline erbόse în câmpia Transilvanieĭ.

Observare. După exteriorŭ convine cu **I. graminea** L., fiindŭ foile multŭ maĭ lungĭ decât florile și tulpina ancipite.

La **I. graminea** L. sunt însă foile discolore, pre o pagină deschisŭ-verḑĭ, lucitόre și de odată și convexe, pre cea-laltă pagină maĭ palide, opace la urmă laxe.

La **I. humilis** M. B. sunt foile pre ambele pagine concolore, opace, firme.

La **I. ruthenica** Ait. e rhizoma gracilă, filiformă, foile tulpinale maĭ scurte spatuleforme, diverse de cele ale turionilorŭ. Segmentele exteriόre ale limbuluĭ perigonuluĭ dela vîrfŭ până la basă succesivŭ atenuate.

I. cæspitosa Pall. in Link Jahrb. I, 3, 1820, p. 71. (**I. ruthenica** Aut. Tr. An Ait?—**I. humilis** Schur Sert. n. 2765.—**I. uniflora** Janka Közlem. XII, 175, non Pall.). I. cespitosŭ. Rhizoma gracilă, subfiliformă, lungŭ repentă. Tulpina de 2—10 cm. lungă. Foile basilare lineare, ensiforme, erecte, maĭ lungĭ decât tulpina uniflоră, cele tulpinale maĭ scurte. Spatulŭ bifoliolatŭ, foliolele subegalŭ de lungĭ, submembranacee, oblongĭ, acuminate, foliola exteriόră ceva maĭ lată. *Foliolele exteriόre ale perigonuluĭ dela vîrfŭ până la basă succesivŭ atenuate.* Tubulŭ perigonuluĭ de 2—3 orĭ maĭ lungŭ decât ovariulŭ pedicelatŭ și obtusŭ hexagonalŭ. Flόrea albinέță, violaceŭ-maculată. Perigonulŭ nebarbulatŭ.

Pre coline cu tufișurĭ, la marginĭ de pădurĭ, în reg. inferiόră.

AMARYLLIDEÆ R. Br.

LEUCOJUM L. gen. Leucoiŭ. Vulg. Lușce, Ghiocĭ, Ghioceĭ bogațĭ, Ghioceĭ marĭ, Noduțe, Omĕtuțe, Cocoșeĭ.

A se adaoge la L vernum L. sp.

Var. **L. biflorum** Simk. Közlem. XIV, 1879, 135. (**L. vernum** var. **Vagneri** Stapf. — Schedae ad flor. exs. Austro-Hung. IV, 1886, p. 86, No. 1480. —

L. vernum Bmgt. Tr. I, 285 et Aut. Tr. — **L. æstivum** Schur En. Tr. 658.— Czetz Erd. Muz. VI, 16, non L. sp. — **Erinosma carpaticum** Herbert apud Czetz Erd. Muz. VI, 14). Planta maĭ robustă, foile multŭ maĭ late (dela 10—16 mm. late) și maĭ lungĭ și spatulŭ de comunŭ 2-florŭ.

Var. **L. Transsilvanicum** Porcius Distr. Năs. Diferă de forma precedentă prin aceea, că din unŭ bulbŭ emitŭ doĭ scapĭ, fie-care uniflorŭ.

Ambele forme prin văĭ montane, la locŭ fertilŭ și cam umedŭ.

Observare. **L. vernum** L. sp. tipicŭ are foile maĭ scurte și maĭ înguste (de 7—8 mm. late) și tulpina numaĭ uniflоră.

In Transilvania e maĭ respândită forma *biflorum*, printre care maĭ rarŭ provine și forma *transsilvanicum*.

GALANTHUS L. gen. Galantŭ. Vulg. Clopoțeĭ, Ghioceĭ, Giórele, Primăvériță, Aișorŭ, Coconeĭ.

A se adaoge la G. nivalis L. sp.

Var. **G. montanus** Schur En. Tr. 658. Planta maĭ robustă, florile maĭ marĭ (până la 30—35 mm. în diametru), foile încă maĭ late (de 9—14 mm.), aprópe de lățimea celorŭ dela *Leucojum vernum* var. biflorum.

Prin poienĭ, la marginĭ de pădurĭ, în reg. montană.

Var. **G. Alexandrii** Porcius Distr. Năs. Diferă de forma antecedentă numaĭ prin aceea, că din unŭ bulbŭ emitŭ 2 scapĭ, fie-care uniflorŭ.

In societate cu forma antecedentă, însă maĭ rarŭ.

LILIACEÆ DC.

LILIUM L. gen. Lilie. Vulg. Crinŭ, Fiere, Aișorŭ, Aiŭ de pădure.

După L. Carniolicum Bernh.

L. Jankæ A. Kern. in Ö.b.Z. XXVII, 1877, 402. (**L. pyrenaicum** Bmgt. Tr. I, 301, non Gouan Illustr. 1773, 25. — **L. albanicum** Aut. Tr. non Gris. Spicil. Fl. Rum. et Bithyn. II, 1844, 385). L. luĭ Janka. Bulbulŭ subrotundŭ, squamosŭ. Tulpina maĭ dela basă până la vîrfŭ foliată, erectă, rotundă, strictă, glabră, pauciflоră. *Foile indesuitŭ-subverticilate*, erectŭ-patente, acute, orĭ acuminate, *pre marginĭ și pre pagina inferióră la nervĭ pĕróse, perĭĭ scurțĭ și îngroșațĭ*, alt-cum glabre, cele inferióre și cele medіĭ oblongŭ-lanceolate, orĭ lanceolate, dela 4—14 mm. late, cele superióre și supreme succesivŭ maĭ înguste, linearŭ-lanceolate și maĭ disperse. Florile terminale pedunculate nutante, foliolele perigonuluĭ revolute, galbine, pre pagina interióră

la basă squamosŭ-papilóse, cu macule şi strie negre depinse. Tulpina de 30—65 cm. înaltă.

Pre locurĭ erbóse cu tufişurĭ şi pre locurĭ stâncóse în reg. montană şi subalpină, specialmente în vestulŭ şi sudvestulŭ Transilvanieĭ.

Observare. La **L. albanicum** Gris. e tulpina sub mijloculŭ sĕŭ fără foĭ, foile tóte numaĭ pre marginĭ granulosŭ-scabre, alt-cum pre ambele pagine glabre, iară foliolele perigonuluĭ simplaminte galbine.

LLOYDIA. Salisb.

In Koch Syn. fără diagnosă, acésta se indică acĭ:

L. serotina Salisb. L. întârḑiată. Bulbulŭ tunicatŭ. Tulpina unifloră. Foile basilare, 2, semirotundŭ-filiforme, egalŭ de lungĭ cu tulpina, orĭ şi maĭ lungĭ, cele tulpinale cu multŭ maĭ scurte, linearŭ-lanceolate, decrescente. Foliolele perigonuluĭ oblongĭ, obtuse, patente. Tulpina de 7—13 cm. înaltă. Perigonulŭ albŭ, cu strie roşietice.

Pre localitățĭ stâncóse, în reg. alpină.

ORNITHOGALUM L. gen. Ornitogalŭ Vulg. Pliscŭ păserescŭ, Găiniță, Băluşcă, Luscă.

După O. sulphureum R. et Sch.

O. pyramidale L. sp. — A. Kern. in Ö.b.Z. XXVIII, 1878, 9. (**O. pyrenaicum** et **O. narbonense** Bmgt. Tr. I, 295 et Aut. Tr. omnium, non L. sp.— **O. stachyoides** Schur En. Tr. 664. — Fuss Fl. Tr. 646 et Aut. Tr. non Ait. — **O. brevistylum** Wolfner Ö.b.Z. VII, 1857, 230). O. piramidalŭ.

Diagnosa dela *O. pyrenaicum* Koch Syn. se referesce la *O. pyramidale* L. sp.

SCILLA L. gen. Scilă. Vulg. Viorele, Giorele, Găurele.

A se adaoge la Sc. bifolia L. sp.

Var. **S. nivalis** Boiss. Diag. Pl. Orient, V, 1844, 63, ex descript. et speciminibus alpium Graeciæ a Pichler et Heldreich electis. (**Sc. præcox** Schott Bot. Zeit. IX, 1851, 283.—Kotschy Zool. bot. Ges. III, 64, 275, non Willd. Spec. II, 128. — **Sc. Kladnii** et **Sc. alpina** Schur En. Tr. 668). Bulbulŭ ovatŭ-globosŭ, bifoliatŭ, fórte arare-orĭ 3—4-foliatŭ. *Foile linearŭ-spatulate,* în partea superióră maĭ late, la vîrfŭ cuculate, patente, orĭ recurvate, canaliculate. Scapulŭ de 10—24 cm. lungŭ, cu 1—5, orĭ maĭ rarŭ cu maĭ multe

flori. *Florile cerulee, bracteate, bracteele fórte micĭ,* membranacee, *cerulee persistente.* Planta de comunŭ maĭ robustă şi florile maĭ marĭ ca la forma tipică.

Variază: cu florĭ albe, apoĭ cu 2—3 scapĭ din unŭ bulbŭ. (**Sc Rodnensis Porcius**).

Pre localitățĭ petróse, însă erbóse, în reg. subalpină superióră şi în cea alpină îndată după topirea néueĭ.

ALLIUM L. gen. Aiŭ. Vulg. Ceapă, Usturoiŭ, Leurdă.

După All. ursinum L. sp.

A. atropurpureum W. K. Icon. 1800, t. 17. — Bmgt. Tr. I, 290. (**A. ampeloprasum** Landoz I, 15, non L. sp. — **A. nigrum** Nym. Syll. 373 quoad pl. Transsilv.). A. negru-purpuriŭ. Tulpina rotundă, fără foĭ. *Foile basilare* loratŭ-lanceolate, *pre ambele pagine lepidote pre marginĭ serrulatŭ-scabre.* Spatulŭ 1-valvularŭ, 2—4-lobatŭ, persistentŭ. Florile umbelate, umbela fastigiată, multifloră. Filamentele subulate, nedentate, la basă dilatatŭ-concrescute. Foliolele perigonuluĭ lineare, obtuse. Staminele puținŭ maĭ scurte decât perigonulŭ. *Florile negre-purpuriĭ.*

Pre arăturĭ, la viĭ, în islazurĭ, în reg. inferióră.

După A. acutangulum Schrad.

A. flavescens Bess. En. 1822, 56. (**A. senescens** Bmgt. Tr. I, 290, non L. sp.— **A. ammophilum** Heuff. Ban. 174. — **A. ochroleucum** Fuss. Alt. Arch. II, 363, non W. K.). A. gălbiniŭ. Tulpina nudă, la basă rotundă, în partea superióră subcompresă şi obtusŭ-angulară. *Foile* basilare lineare, obtuse, glabre, plane, *maĭ late decât diametrulŭ transversalŭ alŭ tulpineĭ* (scapuluĭ), pre pagina inferióră nervóse, *necarinate.* Spatulŭ bifoliolatŭ. Umbela fastigiată, laxă, capsuliferă. Filamentele nedentate, egalŭ de lungĭ cu perigonulŭ, orĭ şi puținŭ maĭ lungĭ. Foliolele perigonuluĭ oblongĭ, acute. Bulbulŭ adcrescutŭ rhizomeĭ orizontale şi acoperitŭ de tunicĭ întregĭ. Tulpina de 15—32 cm. înaltă, aşezată cu basa lângă fasciculiĭ foilorŭ şi dimpreună cu acestea foĭ inclusă în vaginĭ fără foĭ. *Perigonulŭ palidŭ-gălbiniŭ.*

Pre coline macre saŭ cu nisipurĭ mobile, saŭ şi la locurĭ stâncóse cu solŭ de calcarŭ saŭ de trachitŭ, în reg. inferióră.

După A. ochroleucum W. K.

A. xanthicum Gris. Iter 1852, 358. (**A. Moly** Bmgt. Tr. I, 291, non L. sp.)

A. xanticŭ. Tunica bulbuluĭ dela basă până la vîrfŭ divisă în fibre subtile. Tulpina la basă angulară. Foile plane, linearŭ filiforme, fórte lungŭ acuminate, pre pagina inferióră cu nervĭ prominulĭ. *Spatulŭ univalvularŭ, rostratŭ-subulatŭ, subegalŭ de lungŭ cu umbela.* Staminele duplu maĭ lungĭ decât perigonulŭ. Florile săturatŭ-galbine.

Pre locurĭ petróse saŭ stâncóse, însă erbóse, in reg. subalpină.

Observare. Uniĭ botaniştĭ identifică **A. xanthicum** Gris. cu **A. ochroleucum** W. K., pre când alţiĭ susţinŭ a fi ambele speciĭ diferite una de alta. Aflu deci de lipsă a notă caracterele diferenţiale între ambele:

A. xanthicum Gris.	**A. ochroleucum** W. K.
Tunica bulbuluĭ dela basă până la vîrfŭ divisă în fibre subtile.	*Tunica* bulbuluĭ numaĭ la vîrfŭ divisă în fibre subtile.
Tulpina la basă angulară.	*Tulpina* rotundă.
Foile linearŭ-filiforme, fórte lungŭ acuminate, pre pagina inferióră cu nervĭ prominulĭ.	*Foile* lineare, pre pagina inferióră acutŭ-carinate.
Spatulŭ univalvularŭ, subegalŭ de lungŭ cu umbela.	*Spatulŭ* bivalvularŭ, maĭ scurtŭ decât pedunculiĭ.
Florile săturatŭ-galbine.	Florile gălbiniĭ orĭ palidŭ gălbiniĭ, până albineţe.

A se adaoge la A. pallens L. sp.

Var. **A. Fussii** A. Kern. in Ö. b. Z. XXVIII, 1878, 155. (**Codonoprasum fuscum** Fuss. Fl. Tr. 655 ex alpe Öcsém). Diferă de forma tipică prin *foile* lineare *fórte subtilŭ crenulate,* pre pagina inferióră angulare, prin staminele puţinŭ maĭ lungĭ decât perigonulŭ (nu maĭ scurte) şi prin florile albineţe-brune.

Pre munţĭ la locurĭ stâncóse calcare.

După A. Schoenoprasum L. sp.

A. obliquum L. sp. A. oblicŭ. Bulbulŭ ovatŭ-oblongŭ. Tulpina rotundă, până la mijlocŭ, orĭ şi ceva maĭ sus foliată. Foile plane, lanceolatŭ-lineare, lungŭ acuminate, obtusiuscule, depărtate. Umbela globósă, îndesuită. *Staminele lungŭ esserte,* filamentele simple, subulate, între sine libere. Perigonulŭ galbinŭ, orĭ gălbuiŭ.

La Crepătura Turdeĭ pre solŭ de calcarŭ.

MUSCARI Tourn. Inst. Muscari. Vulg. Zambulŭ, Ceapa cióreĭ, Flórea vioreleĭ, Porumbeĭ.

Dupĕ M. comosum Mill.

M. tenuflorum Tausch in Fl. I, 1841, 233. (**Hyacinthus comosus** Bmgt. Tr. I, 298, non L. sp. **Muscari comosum** Aut. Tr. non Mill. Dict. n. 2. — **M. tubiflorum** Stev. Verz. Taur. Halbinsel 1857, n. 1416). M. cu florĭ subtilĭ. Florile inferióre fertile depărtate, orizontalŭ-patente, dențiĭ perigonuluĭ angularŭ-cilindriformĭ fórte scurțĭ, de colóre tăciunósă négră-brună, la limbŭ constrînse aprópe închise,—florile superióre neutre, apropiate, comóse, egalŭ de lungĭ cu pediceliĭ, orĭ și ceva maĭ lungĭ, perigoniile cilindriforme orĭ claveforme. Foile basilare lineare, canaliculate. Tulpina dela 20 — 46 cm. înaltă. Foile maĭ adese-orĭ de 2—12 mm. late. Perigonulŭ florilorŭ fertile de 6—11 mm. lungŭ, albinețŭ-verde, la florile neutre de 6—13 mm. lungŭ și dimpreună cu vîrfulŭ tulpineĭ și cu pediceliĭ de colóre ametistină. Capsulele acutŭ triangulare.

Pre arăturĭ și la viĭ, asemenea și pre alte locurĭ cultivate, în reg. inferióră.

Observare. **M. comosum** Tausch (Mill.) are foile basilare, de comunŭ 5—6, de 1—2 cm. late, pre timpulŭ înfloririĭ în cea maĭ mare parte emarcide. Tulpina de 46—78 cm. lungă. Florile supreme sterile multŭ maĭ lungŭ pedunculate, perigonulŭ la crescerea ovariuluĭ la basă și la vîrfŭ de colóre-galbină-verde, la mijlocŭ de colóre olivacee-brună, dențiĭ recurvațĭ de colóre albă-verḑie,—acestŭ perigonŭ numaĭ de 2—6 mm. lungŭ, de 4—6 orĭ maĭ scurtŭ decât pedunculŭ. Caracteristicŭ prin florile neutre (sterile) micĭ, însă evidentŭ lungŭ pedunculate.

Dupĕ M. botryoides Mill.

M. Transsilvanicum Schur En. Tr. 676. (**Hyacinthus racemosus** Bmgt. Tr. I, 298, non L. sp. — **Muscari botryoides** Aut. Tr. non Mill. nec **Hyacinthus botryoides** L. sp.). M. transilvanicŭ. Bulbulŭ subrotundŭ-ovatŭ, cu 2—3 foĭ. *Foile* erecte, planiuscule, *linearŭ-spatulate, spre vîrfŭ maĭ late,* la însușĭ vîrfulŭ scurtŭ cuculate, maĭ scurte decât scapulŭ. Scapulŭ (tulpina) solitarŭ, de 7—18 cm. lungŭ, debilŭ. Florile racemóse, cerulee, micĭ, ovate, laxe, orizontalŭ-patente, orĭ și nutante, cele infime deflorate reflecte, cele supreme erecte neutre (sterile). Limbulŭ perigonuluĭ apertŭ, dențiĭ limbuluĭ fórte micĭ, albĭ, semiorbicularĭ, pre timpulŭ înfloririĭ dreptĭ. Ovariulŭ trigonalŭ-conicŭ. Capsulele trigonalŭ-globóse, egalŭ de lungĭ cu pediceliĭ. Semințele negre, globóse, reticulatŭ-rugóse. Planta fórte gracilă, elegantă, de totŭ glabră.

Variază rarŭ cu florile albe, apoĭ şi cu câte 2 scapĭ din unŭ bulbŭ, dintre care un scapŭ maĭ micŭ şi maĭ pauciflorŭ.

Pre colinĭ şi pre dealurĭ erbóse, pre păşunĭ, din reg. montană până in cea subalpină şi alpină, cu deosebire pre solŭ de calcarŭ.

După genulŭ Muscari.

HYACINTHELLA Schur. Hiacintelă.

Perigonulŭ campanulatŭ-cilindriformŭ, limbulŭ 6-partitŭ, laciniile patente. Stamine **6** inserte in tubulŭ perigonuluĭ. Filamentele fórte scurte, concrescute cu tubulŭ. Ovariulŭ 3-locularŭ. Stilulŭ scurtŭ, 3-sulcatŭ. Stigma obtusă. Capsula membranacee, trigonală, 3-loculară, loculicidŭ-3-valvulară. Seminţe în fie-care loculŭ (lojă) câte 2, subglobóse. Testa seminţelorŭ crustacee, négră, umbiliculŭ cărnosŭ-îngroşatŭ.

H. leucophaea Stev. in Kunth En. IV, 1843, 312 sub **Hyacintho**. (**Hyacinthella leucophaea** Schur En. Tr. 677. — **Czekelia transsilvanica** Schur Ö. b. Z. VI, 237. — **Muscari pallens** Bess. En. 1822, 14, non **Hyacinthus pallens** M. B. Taur.-Cauc. I, 283. — **Botryanthus stereophyllus** Herbich Fl. d. Bucov. 71). H. cenuşie. Foile oblongŭ-lineare, erecte. Bracteele fórte micĭ. Perigonulŭ campanulatŭ-cilindriformŭ, laciniile limbuluĭ ovate, acutiuscule, duplu maĭ scurte decât tubulŭ, la urmă patule, orĭ la vîrfŭ subreflecte. *Florile palidŭ-cerulee.*

Pre localităţĭ muntóse petróse cu solŭ de calcarŭ, specialminte in sudulŭ Transilvanieĭ.

COLCHICACEÆ DC.

BULBOCODIUM L. gen. Bulbocodiŭ.

După B. vernum L. sp.

B. Ruthenicum Bunge Delect. Sem. Horti Dorpat. 1837, 12. (**B. vernum Brassai** ap. Schur V. S. V. II, 165, et ap. Wolff. V. S. V. VIII, 19. — **B. edentatum** Schur En. Tr. 678. — **B. triginum** Janka in Ö. b. Z. V, 230. — Schur En. Tr. 678. — **Merendera caucasica** Schur V. S. V. V, 84, et in En. Tr. 678. — **Vide etiam** Wolff. V. S. V. VIII, 20). B. ruteniců. Bulbulŭ oblongŭ, tunicatŭ. Foile desvoltate de odată cu florile, 2—3 la numĕrŭ, oblongŭ-lineare, orĭ lineare, la urmă drepte. Laciniile interióre alŭ limbuluĭ perigonuluĭ la basă rotundatŭ-auriculate, cu marginile involute. *Stilulŭ la vîrfŭ 3-fidŭ,* maĭ scurtŭ

decât perigonulŭ. Capsula ovatŭ-oblongă acuminată. Florile alburiŭ-purpuriĭ. Planta de 8—14 cm. înaltă.

Pre câmpia Transilvanieĭ la locurĭ de fênaţŭ în esposiţiunĭ spre nordŭ şi nord-ostŭ.

Observare. După Janka Ö. b. Z. 1858, p. 198 şi Linn. 1860, p. 601, **B. Ruthenicum** Bunge (= **B. edentatum** Schur şi **B. triginum** Schur) de pre fênaţele dela Clușŭ, nu ar fi diversŭ de **B. vernum** L.

Totŭ în acestŭ înţelesŭ se exprimă şi Neilreich in Nachträge zu Maly's Enum. pl. phan. imp. Austr. p. 43.

După Ledeb. Fl. Ross. IV, p. 205, 206, are **B. trigynum** Adam in Web. et Mohr. Beitr. z. Naturk. I, 49—3 stilĭ separaţĭ, iară la **B. Ruthenicum** Bunge sunt aceştĭ 3 stilĭ concrescuţĭ în unulŭ, care numaĭ la vîrfŭ e trifidŭ.

JUNCACEÆ BARTL.

JUNCUS L. gen. Juncus. Vulg. Ruginare, Rugină, Érba mlaştineĭ, Spetéză, Pipirigŭ, Simsă.

După J. filiformis L. sp.

J. Transsilvanicus Schur En. Tr. 684. (**J. filiformis** Bmgt. Tr. III, 334 et Aut. Tr. non L. sp.). J. transilvanicŭ. Planta de 7—15 cm. înaltă, fórte gracilă, în tóte părţile sale maĭ mică decât *J. filiformis* L. sp. Rhizoma unilateralminte fórte lungŭ repentă. Culmiĭ netedĭ, subtilĭ, striaţĭ, între sine subegalŭ de lungĭ, până la mijlocŭ foliaţĭ. Antela 3—6-floră, simplă, la basă cu o bractee erbace, orĭ cu unŭ acumine erbaciŭ subulatŭ. Foliolele perigonuluĭ lanceolate, fórte lungŭ acuminate. *Capsula subrotundă.* Florile hexandre.

Pre munţĭ la locurĭ turfóse.

A se adaoge la J. alpinus Vill.

Var. **J. carpaticus** Simk. Term. Füz. X, 1886, 183. Diferă de **J. alpinus** Vill. (**J. fuscoater** Schweig. et Körte) prin capituliĭ paucilorĭ, dispersĭ, capsula la vîrfŭ truncată, orĭ subcordată, egalŭ de lungă cu perigonulŭ, orĭ numaĭ puţinŭ maĭ lungă, şi prin foliolele exterióre ale perigonuluĭ, ce sunt cuspidate.

Pre păşunĭ umede, lângă părae, în munţĭ.

Observare. La **J. alpinus** Vill. sunt foliolele perigonuluĭ rotundatŭ-obtuse, cele exterióre sub vîrfŭ mucronulate, tóte maĭ scurte decât capsula ovatŭ-oblongă şi mucronată.

CYPERACEÆ JUSS.

CYPERUS L. gen. Cyperus. Vulg. Căprişorŭ.

După C. fuscus L. sp.

C. Pannonicus Jacq. Fl. Austr. V, 1778, app. t. 6. C. panonicŭ. *Antela fórte simplă redusă la unŭ fasciculŭ compusŭ din 3—8 spicule sessile.* Spiculele oblongĭ, comprese, glumele ovale, fără nervĭ, la urmă patule. Stigme?. Nucula obovată, compresă. Involucrulŭ bifoliatŭ, foile maĭ lungĭ decât antela, fóia inferióră erectă, orĭ curvată, emulândŭ o continuare a culmuluĭ. Foile culmuluĭ maĭ scurte decât culmulŭ. Rădĕcina fibrósă, anuală. Culmiĭ decumbenţĭ, orĭ ascendenţĭ, de 7—31 cm. lungĭ. Foile înguste, de circa 1 mm. late. Glumele verḑĭ-albineţe, pre ambele feţe cu câte o maculă brună-roşie.

La locurĭ sărate, în reg. inferióră.

CAREX L. gen. Carice. Vulg. Rogozŭ.

După C. rupestris All.

C. Pyrenaica Wahlbrg. Vet. Ak. Handl. 1803, 139. — Gris. Iter No. 302. (**Psyllophora capitata** Schur En. Tr. 697 ex **loco natali,** non **C. capitata** L. sp. — **Psyllophora pyrenaica** Czetz Erd. Mus. VI, 19). C. pirenaicŭ. *Spica* terminală, solitarie, *ovatŭ-oblongă*, androgynă, *multifloră*, indesuită, în partea superióră masculină. Stigme 3. *Fructele ovatŭ-lanceolate*, trigonale, glabre, *stipitate*, în unŭ rostru emarginatŭ atenuate, *la urmă orizontalŭ-patente, cele infime reflecte. Glumele la florile femenine pre timpulŭ maturităţeĭ fructuluĭ caduce.* Foile lineare, plicate. Rădĕcina fibrósă, cespitósă. Culmiĭ de 7—26 cm. înalţĭ, debilĭ. Foile înguste, de 1 mm. late. Spica de 6—13 mm. lungă. Fructele şi glumele brune.

Pre munţĭ la locurĭ turfóse, cu deosebire în sudulŭ Transilvanieĭ.

Observare. **C. rupestris** All. Pedem. are spica lineară, fructele erecte, iar glumele la florile femenine persistente.

După C. elongata L. sp.

C. Fussii (**elongata** × **paniculata**) Simk. (**C. paniculata** Fuss exs. **C. elongata** Fuss. exs. emend.). C. luĭ Fuss. Planta intermediară între **C. elongata** L. şi între **C. paniculata** L.

Diferă de C. **elongata** L. prin tulpina la basă firmă, squamele basilare şi cu vaginele de colóre brună-roşietecă, spicele brune-roşiĭ, glumele late, obtusiuscule, încă brune-roşiĭ, *fructele de colóre brună-roşietică, porecte,* puţinŭ convexe, maĭ puţinŭ nervóse şi maĭ scurte,—iară de C. **paniculata** L. prin *fructele lanceolate, evidentŭ maĭ lungĭ decât glumele,* în unŭ rostru subîntregŭ atenuate şi dimpreună cu glumele maĭ micĭ.

Pre localităţĭ paludinóse la comuna Veştemŭ colectată de repausatulŭ Michael Fuss.

După C. canescens L. sp.

C. **Biharica** (**canescens** × **echinata**) Simk. C. de Biharia. Planta intermediară între **C. canescens** L. sp. şi între **C. echinata** Murr. (C. stellulata Good.), în a cărorŭ societate şi provine.

Exteriorulŭ, tulpina scabră şi spicele verḑiĭ, orĭ palescente, ca la **C. canescens** L. — Diferă însă de acésta prin fructele cu rostrulŭ planiusculŭ şi fidatŭ, scabru cu punctule fórte micĭ şi disperse; — iară de **C. echinata** Murr. prin rostrulŭ de jumĕtate maĭ scurtŭ, maĭ neevidentŭ şi subglabru.

Forma fructuluĭ congruéză maĭ multŭ cu celŭ dela **C. lagopina** Wahlbrg. şi **C. Heleonastes** Ehrh., însă la ambele acestea e rostrulŭ fructuluĭ rotundŭ şi întregŭ.

Pre locurĭ turfóse şi uliginóse în munţiĭ Bihariei.

După C. stricta Good.

C. Buekii Wimm. Schles. Ges. 1851, 83. (**C. banatica** Heuff. Ban 186.— **C. stricta** Fuss-herb. et Fl. Tr. 680.—Schur En. Tr. 707). C. luĭ Bueki. Spice terminale masculine 1—2, femenine laterale 2—5, elongatŭ-cilindriforme, apropiete, orĭ maĭ depărtate, erecte, sessile, orĭ cele inferióre pedunculate, şi în casulŭ din urmă une orĭ nutante. Bracteele la basă de ambele laturĭ auriculate, nevaginante, bracteea infimă subegalŭ de lungă cu culmulŭ, cele-lalte multŭ maĭ înguste şi abia de lungimea spicelorŭ lorŭ. Stigme 2. Fructele glabre, obovate, comprese, obsoletŭ-nervóse, orĭ şi deplinŭ nenervóse, îndesuitŭ-imbricate, maĭ late şi puţinŭ maĭ lungĭ orĭ şi maĭ scurte decât glumele latŭ-lineare, rostrulŭ fórte scurtŭ, întregŭ, orĭ bidentatŭ. *Culmulŭ* erectŭ, acutangularŭ, scabru, *la basă incinsŭ cu vaginĭ lipsite de lamine şi reticulatŭ-fidate,* la mijlocŭ *cu 3—4 foĭ latŭ-lineare, de 3 orĭ maĭ late decât culmulŭ. Rădĕcina* cespitósă şi de odată şi *stoloniferă.* Culmulŭ de 30—64 cm. înaltŭ. Foile de 5—9 mm. late, verḑĭ. Spicele masculine brune, glumele obtuse. Spicele femenine maĭ adese-orĭ de 2—3 cm. lungĭ, une-orĭ

și maĭ scurte, iară glumele acute, negre-purpuriĭ, cu o strie dorsală verde. Fructele miciĭ.

Lângă ape curgĕtóre, la locurĭ mlăștinóse, în reg. inferióră.

Observare. C. **stricta** Good. și C. **Drejeri** Lang aŭ rădĕcina cespitósă fără stolonĭ, foile maĭ înguste, spicele maĭ gróse și maĭ scurte, iară fructele maĭ marĭ. C. **vulgaris** Fries și C. **asuta** L. sp. aŭ culmiĭ la basă foiațĭ și vaginele basale întregĭ, nu reticulatŭ-fidate.

A se adaoge la C. vulgaris Fries.

Var. C. **turfosa** Fries Bot. Not. 1843, 104 pro specie. — Schur V. S. V. X, 193. Rădĕcina fórte scurtŭ stoloniferă, subcespitósă. Culmulŭ înaltŭ, gracilŭ, vaginele basilare subfibrilóse. Spicele femenine strictŭ *erecte,* gracile. Foile ingusto, carinate, stricte.

La aceleașĭ localitățĭ ca și forma tipică, în partea ostică a Transilvanieĭ.

După C. vulgaris Fries.

C. **Dacica** Heuff. Ban. 185. — Icon. in Heuff. Fragm. t. IV, f. 1. (C. **saxatilis** Bmgt. Tr. III, 296 ex locis indicatis, non L. sp. — C. **rigida** Schur En. Tr. 705 et Aut. Tr. non Good.). C. dacicŭ. *Spicele* linearŭ-oblongĭ, masculine 1 terminală, *femenine* 2 — 3, *maĭ adesc-orĭ laxiflore*, cea infimă pedunculată, foliată, cele-lalte subsessile cu bractee setacee, auriculate, *bractea la spica infimă maĭ lungŭ auriculată*, *auriculele negre*. Fructele ovale, comprese, obsoletŭ-nervóse, glabre, rostrulŭ fórte scurtŭ, la gură intregŭ. Culmulŭ strictŭ, acutŭ-angularŭ. Foile plane, pre marginĭ scabre. Vaginele basilare ale culmuluĭ întregĭ (nu reticulatŭ-fidate). Rădĕcina laxŭ-cespitósă și de odată și stoloniferă.

Pre localitățĭ turfóse, orĭ mlăștinóse, în reg. subalpină și alpină.

A se adauge la C. acuta L. sp.

Var. C. **rufa** L. sp. pro var. C. **acutæ**. (C. **Mönchiana** Wender. Bot. Zeit. 1823, 718 et Aut. Tr. — C. **acuta** Aut. Tr.). Spicele femenine inferióre tóte la vîrfulŭ lorŭ masculine.

Lângă ape curgĕtóre, la locurĭ mlăștinóse, în reg. inferióră.

După C. præcox Jacq.

C. **Transsilvanica** Schur En. Tr. 717. (C. **diversiflora** Bmgt. Tr. III, 301, non Host. — C. **gynobasis** Aut. Tr. non Vill. — C. **Halleriana** Gris. Iter

n. 305. — Andræ Bot. Zeit. XIV, 203, non Asso. — **C. basilaris** Janka in Linn. XXX, 610, non Jord.). C. transilvanicŭ. Spica terminală masculină solitarie, spice *femenine* maĭ multe, *cea infimă* (saŭ cele 2 infime) *radicale, fórte lungŭ pedunculate, multiflore.* Fructele turbinate, pubescente, fórte finŭ lineate (nu nervóse) în unŭ rostru fórte scurtŭ atenuate, subegalŭ de lungĭ cu glumele. Bracteele nevaginante, orĭ scurtŭ vaginante. Rădĕcina stoloniferă.

Pre coline cu tufişurĭ, prin poienĭ, la locurĭ muntóse.

Observare. Diferă de C. **praecox** Jacq. cu deosebire prin spica infimă femenină (saŭ 2 spice femenine), care e radicală şi fórte lungŭ pedunculată.

A se adaoge la C. glauca Scop

Var. **C. dinarica** Heuff. Fragm. 1863, pro var. **C. flaccæ** Schreb. (**C. clavæformis** Schur En. Tr. 713 ex descr.) Spicele femenine lungŭ pedunculate, pendule. *Fructele* glabriuscule, orĭ şi de totŭ glabre, *negre-violacee,* patentŭ-recurvate.

La locurĭ stâncóse saŭ petróse, maĭ adese-orĭ între frutice, în reg. subalpină.

După C. ferruginea Scop.

C. tristis M. B. Taur.-Cauc. III, 1819, 615. (**C. ferruginea** et **C. spadicea** Bmgt. Tr. III, 308 et Aut. Tr. non alior. — **C. frigida** Schur En. Tr. 709. — Fuss Fl. Tr. 689, non All. — **C. sempervirens** Aut. Tr. non Vill. — **C. Mielichoferi** Schur V. S. V. X, 177, non Schkuhr.). C. tristŭ. Rhizoma oblică, subrepentă. Foile lineare, pre marginĭ în partea inferióră de totŭ netede, spre vîrfŭ prin tubercule cartilaginee aspre. *Spicele terminale, 2—4 la numĕrŭ, masculine, indesuite,* arare-orĭ ceva maĭ depărtate. Spice femenine de comunŭ 2, arare-orĭ 3, oblongŭ-lineare, laxiuscule, erecte, orĭ puţinŭ inclinate, tóte orĭ numaĭ cea infimă lungŭ pedunculate. Fructele oblongĭ, orĭ oblongŭ-lanceolate, compresŭ-triangulare, în unŭ rostru ceva maĭ scurtŭ decât fructulŭ atenuate, pre ambele laturĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ ciliatŭ-scabre, maĭ lungĭ decât glumele. Stigme 3.

Diferă de **C. ferruginea** Scop., cu care alt-cum după exteriorŭ are asemĕnare, cu deosebire prin pluralitatea spicelorŭ masculine. E însă de observatŭ că aceste spice sunt maĭ adese-orĭ ast-felŭ îndesuite, în câtŭ parŭ a constitui numaĭ o singură spică. Prin lenticulă se potŭ bine deosebi.

Pre localităţĭ stâncóse saŭ petróse, însă erbóse, în reg. subalpină şi alpină pre solŭ de calcarŭ.

Observare. Fórte arare-orĭ provinŭ specimine şi cu o unică spică mascu-

lină. De alte-orĭ e spica femenină radicală şi fórte lungŭ pedunculată întocmaĭ ca la **C. Transsilvanica** Schur (**C. Baritiana** Porcius).

In Transilvania nu provinŭ **C. ferruginea** Scop. şi **C. sempervirens** Vill.

După C. Michelii Host.

C. brevicollis DC. Fl. Fr. V, 295. (**C. rhynchocarpa** Heuff. in Flora I, 1833, 364. — Icon. in Heuff. Fragm. V, 6. — Heuff. Ban. 184). C. scurtŭ cespitosŭ. Spica masculină terminală solitarie. *Spice femenine,* 1—3 la numĕrŭ, maĭ depărtate, oblongĭ, essertŭ pedunculate, erecte, *multiflore.* Bracteele vaginante, subfoliacee, maĭ scurte decât spicele lorŭ, orĭ şi cea inlimă egalŭ de lungă. Stigme 3. *Fructele* glabre, orĭ puţinŭ puberule, *nervóse,* elipsoidee, orĭ subglobóse, în unŭ rostru linearŭ, pre marginĭ serrulatŭ-scabru şi la vîrfŭ acutŭ-bifidŭ succesivŭ atenuate, orĭ şi subitŭ acuminate. Rhizoma repentă nutrindŭ cespite îndesuite. Culmiĭ de 30—64 cm. înalţĭ. Foile radicale ale anuluĭ espiratŭ de 4 — 6 mm. late, rigide, plane, de lungimea culmuluĭ, (asemenea celorŭ dela **C. pilosa** Scop.), — iară foile culmuluĭ fórte scurte, lungŭ vaginante. Glumele spicelorŭ masculine şi femenine de colórea rugineĭ, la acestea din urmă cu o strie dorsală verde.

Prin văĭ la locurĭ stâncóse şi umbrite, în reg. inferióră şi montană.

A se adauge la C. ampullacea Good.

Var. **C. robusta** Weinm. Enum. Stirp. Petrop. 1837, 92, pro var. **C. ampullaceæ.** (**C. rhynchophysa** C. A. Meyer Ind. hort. Petrop. IX, Suppl. 1844, 10.— Janka in Linn. XXX, 614. — Ledeb. Fl. Ross. IV, 318). *Spicele femenine* depărtate, *sessile.* Fructele globosŭ-unflate, rostrate, fórte patente, de totŭ glabre, maĭ lungĭ decât glumele. Bracteele nevaginante. Culmulŭ trigonalŭ. Foile plane.

De statură maĭ robustă şi în tóte părţile sale maĭ mare decât *C. ampullacea* Good., Forma şi direcţiunea spiculelorŭ şi a fructuluĭ ca la *C. ampullacea* Good. — iară foile şi culmulŭ ca la *C. vesicaria* L. sp., adecă pre angulĭ scabru şi ast-felŭ ca intermedie între ambele.

Pre praturĭ mlăştinóse, în reg. inferióră şi montană.

GRAMINEÆ JUSS. GEN.

ALOPECURUS L. gen. Alopecurŭ. Vulg. Códa vulpeĭ, Vulpină, Codină.

După A. pratensis L. sp.

A. laguriformis Schur En. Tr. 726. Gris. Iter 362. (**Colobachne Gerardi** Schur En. Tr. 728, non Link. — **A. Wlassowii** Janka in Ö. b. Z. VIII, 200,

non Trin., saŭ **A. brachystachys** Janka in Linn. XXX, 615, et Aut. Tr. non M. B.). A. laguriformŭ. Rhizoma orizontală lungŭ repentă, emiţêndŭ tulpine spiculifere şi fasciculĭ sterilĭ de foĭ. *Foile* culmuluĭ late, lanceolatŭ-lineare, cele *supreme maĭ scurte decât vaginele, ce sunt fórte ventricóse,* cele ale fasciculilorŭ sterilĭ lungĭ, însă de jumĕtate maĭ înguste decât cele ale tulpineĭ. Ligulele abreviate. *Panicula ovoideŭ-oblongă.* Glumele la basă concrescute, elipticŭ-lanceolate, la vîrfulŭ dreptŭ acute, lungŭ sericeŭ-ciliate, numaĭ puţinŭ maĭ lungĭ decât flórea obtusiusculă,—arista insertă de-asupra baseĭ glumeleĭ exterióre, geniculată, aprópe duplu până triplu maĭ lungă decât gluma. Culmiĭ de 60—95 cm. lungĭ, la basă rectangularŭ-ascendenţĭ, apoĭ erecţĭ.

Caracteristicŭ pentru acéstă specie sunt vaginele foilorŭ supreme fórte unflate şi forma paniculeĭ.

Pre locurĭ erbóse umede, în reg. subalpină şi alpină.

Observare. **A. pratensis** L. sp. are panicula cilindriformă, foile culmuluĭ maĭ înguste, cele ale fasciculilorŭ sterilĭ multŭ maĭ scurte, vaginele foilorŭ numaĭ puţinŭ ventricóse şi rhizoma maĭ scurtă şi maĭ scurtŭ repentă.

PHLEUM L. gen. Fleŭ. Vulg. Timoftică, Érba luĭ Timofteĭ, Măturoiŭ.

A se adaoge la Phl. pratense L. sp.

Var. **Phl. fallax** Janka Közlem XII, 1874, 168. Diferă prin glumele maĭ lungŭ cuspidate (in formă de ariste), cuspidele numaĭ puţinŭ maĭ scurtŭ decât însuşĭ glumele, ce sunt pre dosŭ maĭ depărtatŭ patentŭ- şi rigidŭ-ciliate.

La **Phl. pratense** L. sp. e cuspidele numaĭ $^1/_3$ parte de lungŭ.

Pre locurĭ de fênaţŭ în reg. montană, cu deosebire în centrulŭ şi vestulŭ Transilvanieĭ.

Observare la **Phl. alpinum** L. sp.

In Transilvania provine numaĭ forma cu glumele cuspidate, însă cuspidele neciliatŭ, ce pórtă numirea specifică: **Phl. commutatum** Gaud. Agrost. I, 1811, 40 (= **Phl. alpinum** Bmgt. Tr. III, 199 et Aut. Tr. non L. sp. — **Phl. capitatum** Fuss apud. Bmgt. Mant. 79. — Alt. Archiv. III, 254.—Schur in O. b. Z. IX, 16, non Scop.).

La **Phl. alpinum** L. sp. e cuspidele lungŭ ciliatŭ.

In locŭ de Phl. Böhmeri Wib. să se pună:

Phl. ciliatum Gris in Ledeb. Fl. Ross. IV, 457 pro var. **Phl. Böhmeri**.

(**Chilochloa cuspidata** Schur Sert. n. 3063 et Aut. Tr. non Rchb. — **Phl. Michelii** Winkler Ö. b. Z. XVI, 47, non All. — **Phl. ambiguum** Aut. Tr. non Ten. Fl. Neap. — **Phl. serrulatum** Boiss. Diagn. Ser. II, 4, 1859 p. 125. — **Chilochloa collina** Schur En. Tr. 729). Fl. ciliatŭ. Diferă de **Phl. Böhmeri** Wib. tipicŭ prin ligulele foilorŭ maĭ produse şi prin glumele pre carină *lungŭ ciliate*, pre laturĭ glabre, marginile membranacee spre mucronă atenuate.

La **Phl. Böhmeri** Wib. e ligula abreviată, glumele pre dosŭ nude, marginile membranacee spre mucronă oblicŭ-truncate.

Pre coline aride, la viĭ, la marginĭ de pădurĭ rărite, specialminte în centrulŭ şi la sudulŭ Transilvanieĭ.

Phl. phleoides L. sp. sub **Phalaride**. (**Phl. Böhmeri** Bmgt. Tr. III, 199 et Aut. Tr. non Wib. — **Phl. phalaroides** Koel. Gram. 1802, 52. — **Phl. laeve** M. B. Taur.-Cauc. I, 1808, 46. — **Phl. glabrum** Porcius M. N. L. IX, 132). Fl. fleoidŭ. Diferă de **Phl. Böhmeri** Wib. prin glumele pre dosŭ fórte scurtŭ aspru-pĕróse şi neciliate.

Pre coline macre, pre locurĭ de fênaţŭ şi de păşunitŭ încă macre, în reg. inferióră.

AGROSTIS L. gen. Agrostide. Vulg. Érba vîntuluĭ. Spiculŭ vîntuluĭ, Bucăţelŭ.

A se adaoge la A. stolonifera L.

Var. **A. dubia** Leers. Fl. herb. 1775, t. IV, f. 4. (**A. compressa** Willd. in Ust. et Röm. Bot. Mag. XI, 1790, 39. — Willd. Spec. I, 368. — Bmgt. Tr. III, 207. — **A. decumbens** Host. Gram. IV, t. 54). Spiculele fórte scurtŭ aristate.

Lângă ape curgĕtóre pre locurĭ nisipóse umede saŭ esundate, în reg. inferióră.

Var. **A. vinealis** Schreb. Spicil. 1771, 47. — Willd. Spec. I, 369. (**A. gigantea** Roth. Tent. I, 31 ex Willd. l. c. — **A. stolonifera** var. **longearistata** Janka in Linn. XXX, 618). Aristele dorsale de lungimea glumelorŭ orĭ şi puţinŭ maĭ lungĭ.

Lângă părae în locurĭ muntóse.

CALAMAGROSTIS Roth. Calamagrostide. Vulg. Stuchŭ, Érbă roşie.

După C. epigeios Roth.

C. Bihariensis = **epigeios** × **varia** Simk. in Simonk. En. Fl. Tr. 566. C. bihariensŭ.

Aparține la sect. **Epigeios**, pentru că lipsesce rudimentulŭ flóreĭ secunde la basa glumeleĭ superióre. Panicula patentă (nu lobată), brunie. Periĭ flosculilorŭ nu maĭ lungĭ decât glumelele. Glumele netede, îngustŭ-lanceolate, lungĭ și acuminate. Aristele egalŭ de lungĭ cu periĭ flosculilorŭ, însă nu maĭ lungĭ decât glumelele. Prin aceste caractere convine cu **C. varia** Kunth. (= **C. montana** Host.), de care iarășĭ diferă prin lipsirea rudimentuluĭ pentru flórea secundă.

In societate cu ambele speciĭ pre muntele Ordincușa lângă comuna Scărișóra în munțiĭ Bihárieĭ.

STIPA L. gen. Stipă. Vulg. Nogară, Pănisŭ, Pănușiță, Érba curelei.

După St. pennata L. sp.

St. Lessingeana Trin. et Rupr. in Mem. Acad. Petrop. VI, ser. 7. 1842 p. 79. — Janka in Ö. b. Z. XVIII, 339. — Közlem. XII, 1874, 169. St. Lessingeană. *Glumele inferióre până la vîrfŭ jurŭ împrejurŭ pĕróse, la vîrfulŭ lorŭ cu unŭ fasciculŭ de perĭ, carĭ înfășurâ basa aristeĭ și carĭ după căderea aristeĭ incoronéză fructulŭ ca unŭ organŭ peniciliformŭ.* Aristele de 13—15 cm. lungĭ. Fructele nu maĭ lungĭ de 5 mm. Foile capilarŭ-filiforme. Panicula la basă inclusă, depauperată. Aristele de ambele laturĭ convexŭ cartilagineŭ-marginate, partea intermedie maĭ aprofundată e bruniŭ-violaceŭ colorată; prin spirale se apropie 2 marginĭ albe, carĭ alternéză cu interstițiile maĭ obscure, în câtŭ aristele aparŭ bicolore. Planta maĭ subtilă și maĭ delicată dintre tóte speciile munite cu ariste lungĭ și plumóse.

Pre coline macre lutóse în câmpia Transilvanieĭ.

St. Grafiana Stev. Verzeichniss Taur. Pfl. in Bull. soc. Mosc. XXX, 1857. No. 3, p. 368. — Janka in Ö. b. Z. XVIII, 341 et in Közlem. XII, 1874, 169. (**St. pennata** Aut. Tr. p. p.). St. Grafiană. *Glumele inferióre la basă jurŭ împrejurŭ pĕróse, în cea-laltă parte superióră cu o unică linie pĕrósă, care ajunge până la vîrfŭ; — organulŭ peniciliformŭ lipsesce. Aristele fórte lungĭ. Fructele peste 20 mm. lungĭ.* Foile convolute, setacee. Culmulŭ și foile maĭ îngroșate. Aristele pre marginĭ aprópe necolorate, marginile apropiate între sine prin spirale se manifestă multŭ maĭ înguste decât dosulŭ, ce forméză partea maĭ lată, — aceste marginĭ sunt la liniile (interne) ale atingereĭ lorŭ serratiformŭ dentate, orĭ celŭ puținŭ ast-felŭ marcate, și pentru acésta Stev. l. c. folosesce expresiunea «spiris eleganter ciliatis». Planta de circa 1.40 m. înaltă, multŭ maĭ robustă decât *St. Lessingeana* și *St. Tirsa.*

Totŭ pre aceleașĭ localitățĭ.

St. Tirsa Stev. Verzeichniss Taur. Pfl. in Bull. soc. Mosc. XXX, 1857,

n. 3, p. 367. — Janka in Ö. b. Z. XVIII, 342, et in Közlem. XII, 1874, 169. (**St. pennata** Aut. Tr. p. p.). St. tirsă. Glumelele inferióre în partea inferióră jurŭ înprejurŭ pĕróse, în cea superióră cu o mică linie pĕrósă, care se finesce la a ⅓ parte superióră, — organulŭ peniciliformŭ lipsesce. Aristele tare lungĭ. Fructele de 15—16 mm. lungĭ. Foile filiforme. Planta de circa 1 m. înaltă.

Totŭ la asemenea localităţĭ maĭ sporadicŭ şi maĭ rarŭ.

SESLERIA Scop. Carn. Seslerie.

După S. caerulea Ard.

S. caerulans Friv. in Fl. XIX, 1836, II, 438. — Neilr. Ung. Diagn. 135. (**S. marginata** Gris. Spicil. Rum. II, 442. — **S. Bielzii** Schur V.S.V. I, 109, II, 169. — **S. rigida** Schur Zool. bot. Ges. VI, 202 et Aut. plur. non Heuff.— **S. Haynaldiana** Fuss. Fl. Tr. 717, p. p. non Schur). S. cerulante. Spica ovată, orĭ globósă, spiculele 2—3-florĭ. Glumela inferióră hirsută, orĭ subglabră aristată, aristele de jumĕtate câtŭ glumela, orĭ şi maĭ lungĭ. *Foile* lineare plane, complicate, orĭ şi filiformŭ-convolute, *cuspidate, cele basilare maĭ scurte decât culmulŭ.* Vaginele basilare emarcide, pre marginĭ fidate. Rădĕcina cespitósă şi de odată şi stoloniferă. Culmiĭ de 7—31 cm. înalţĭ. Foile de 1—2 mm. late, rigide, glauce. Spica verḑie-cerulescentă.

Glumelele hirsute constitue: **S. Bielzii** Schur.

Glumelele subglabre constitue: **S. marginata** Gris.

Pre munţĭ la locurĭ stâncóse, însă erbóse.

S. rigida Heuff. in Rchb. Fl. Germ. exc. I, 1830, 140[s]. (**S. sphaerocephala** Landoz I, 17; II, 39. — **S. Heufferiana** Bielz Landesk 84. — **S. filifolia** et **S. tenuifolia** Aut. Tr., non Heuff. nec Schrad. — **S. Haynaldiana** Schur Zool. bot. Ges. VI, 207. — **S. pseudorigida** Schur Zool. bot. Ges. VI, 209, item ejusd. En. Tr. 795). S. rigidă. Spica oblongă, orĭ ovată, spiculele 2—3-florĭ. Glumela inferióră glabră, pre carină şi pre marginĭ ciliată, aristată, aristele de jumĕtate câtŭ glumela de lungĭ orĭ şi maĭ scurte. *Foile* lineare, filiformŭ-convolute, *la vîrfŭ obtuse, cele basilare maĭ lungĭ decât culmulŭ pre timpulŭ înfloririĭ,* orĭ numaĭ puţinŭ maĭ scurte. Vaginele basilare emarcide pre marginĭ fidate. Rădĕcina cespitósă şi de odată şi stoloniferă. Culmiĭ gracilĭ, de 15—32 cm. lungĭ. Foile de ½—1 mm. late, glauce, rigide, dure. Spica verde-cerulescentă.

Pre locurĭ stâncóse cu solŭ de calcarŭ, din reg. inferióră până în cea subalpină.

S. Heuffleriana Schur Sert. 1853, 84 No. 3101. (**S. coerulea** Bmgt. Tr. III,

228 et Aut. Tr. **plurim.** — **S. elongata** Landoz I, 17, non Host. — **S. robusta Pavai** in Ö.b.Z. XII, 214, non Schott Anal. bot. 1. — **S. transsilvanica** Schur Zool. bot. Ges. VI, 205). S. Heufflerianǎ. Spica oblongǎ, orĭ ovatǎ, spiculele 2—3-florĭ. Glumela inferiórǎ hirsutǎ, aristatǎ, aristele de jumětate câtŭ glumela de lungĭ. *Foile* lineare, *plane, la urmǎ complicate, cuspidate, cele basilare maĭ lungĭ decât culmulŭ pre timpulŭ înflorireĭ,* orĭ numaĭ puţinŭ maĭ scurte. Vaginele basilare emarcide, pre marginĭ fidate. Rǎděcina cespitósǎ şi de odatǎ şi stoloniferǎ. Culmiĭ de 30—94 cm. înalţĭ. Foile de ½ — 1 mm. late, pre pagina superiórǎ glauce, pre cea inferiórǎ verḑĭ, rigide, dure. Spica verde cerulescentǎ.

Pre locurĭ muntóse stâncóse, însǎ erbóse, în reg. inferiórǎ şi montanǎ.

KOELERIA Pers. Syn. Koelerie.

Observare. **K. cristata** Pers. Syn. (= **Aira cristata** L. sp.) tipicǎ are foile pre marginĭ ciliate, iarǎ vaginele foilorŭ tulpinale pěróse.

In Transilvania provine maĭ adese-orĭ forma cu vaginele foilorŭ glabre orĭ subglabre. Sinonimile acesteĭ forme sunt: **K. cristata** δ. **colorata** Heuff. Ban. 192. — **K. flexilis** Janka in Ö. b. Z. VIII, 93. — **K. interrupta, Liokii, gigantea** Schur in Ö. b. Z. VII, 305, 306 et in En. Tr. 749. — **K. ambigua** et **K. bivestita** Schur En. Tr. 750, 751.

Var. **K. rigidula** Simk. Diferǎ de **K. cristata** Pers. prin *foile basilare şi tulpinale rigide, pre marginĭ cu unŭ nervŭ durŭ albŭ-cartilagineŭ,* tóte dimpreunǎ cu vaginele glauce şi glabre. Foile basilare perhiemante (din anulŭ precedentŭ, ce aŭ duratŭ preste iarnǎ) emarcide sunt pubescente.

Pre colinĭ şi promontoriĭ la locurĭ petróse, în reg. inferiórǎ şi montanǎ.

Var. **K. Transsilvanica** Schur in Ö. b. Z. VII, 313 et in En. Tr. 750. Vaginele şi foile glabre ca la **K. rigidula,** însǎ foile sunt verḑĭ (nu glauce), maĭ lungĭ şi maĭ moĭ, apoĭ planta provine în reg. subalpinǎ şi alpinǎ pre locurĭ petróse erbóse.

AIRA L. gen. Airǎ. Vulg. Tirsócǎ, Tirsocŭ, Paişŭ, Érba Lalteĭ, Pipiriguţǎ.

A se adaoge la A. caespitosa L. sp.

Var. **A. Andraei** Auerswald in Bot. Zeit. XIV, 1856, 205. (**A. alpina** Bmgt. Tr. III, 218 et Aut Tr. non L. sp. — **Deschampsia alpina** Schur in Ö. b. Z. IX, 326. — **Deschampsia** Andraei Schur En. Tr. 753). Foile rigide, conduplicate, orĭ plane, fórte acute, subpunginte, tóte scurte şi cam îndesuite. Panicula abreviatǎ, de 5—8 cm. lungǎ. *Spiculele dublu maĭ marĭ* ca

la *A. caespitosa* L. tipică, verticolore, 2—3-flore, florile perfecte cu unŭ pedicelŭ penicilatŭ pentru a 3-a saŭ a 4-a flóre, orĭ şi cu o flóre masculină tabescentă. Culmulŭ de 25—46 cm. lungŭ, până la mijlocŭ foliatŭ.

Pre toţĭ munţiĭ, în reg. subalpină şi alpină.

Var. **A. chrysophaena** Porcius (**An. Deschampsia caespitosa** var. **aurea** Wimm. et Gr. in Fl. Carpat. centr.) diferă de **A. Andraei** prin spiculele auriĭ şi lucitóre.

Totŭ pre munţĭ la locurĭ petróse erbóse, însă maĭ rarŭ.

A se adaoge la A. flexuosa L. sp.

Var. **A. cuprina** Schur En. Tr. 753 sub **Lerchenfeldia**. Diferă prin inflorescenţia maĭ multŭ maĭ puţinŭ contrasă şi prin spiculele, ce aŭ o colóre bruniŭ-roşie cu splendóre metalică.

Pre locurĭ petróse, în reg. alpină.

AVENA L. gen. Avenă, Vulg. Ovĕsŭ, Odosŭ.

După A. planiculmis Schrad.

A. sesquitertia L. Mant. (**Trisetaria sesquitertia** Bmgt. Tr. III, 262 ex loco natali. — **A. pseudolucida** Schur Ö. b. Z. X, 72. [**Heuffelia pubescens e. glabrescens** Schur En. Tr. 761]. — **Heuffelia lævigata** Schur En. Tr. 761. — **Avena glabrescens** Schur V. S. V. X, 150). A. sesquiterţie. Foile tulpinale late şi scurte, la vîrfŭ rotundate, pre marginĭ glabre, cele ale inovaţiunilorŭ duplu maĭ înguste şi fórte lungĭ, adese-orĭ conduplicate, pre marginĭ scabre. Vaginele foilorŭ inferióre de jumĕtate maĭ scurte decât foile lorŭ, cu nervĭ îngroşaţĭ, retrorsŭ scabriuscule, orĭ glabre, puţinŭ ancipite. Ligulele fórte marĭ, rotundatŭ acuminate. Panicula tare ramificată, cernuă, de circa 15 cm. lungă, ramiĭ şi rămurelele fórte subtilĭ, scabri. Spiculele sub-4-florĭ, cu unŭ rudimentŭ pentru a 4-a saŭ a 5-a flóre, lucitóre, purpuriŭ-variegate. Glumele neegale, cea superióră 3-nervósă, pre carină scabră. Glumela inferióră glabră, 5-nervósă, la mijloculŭ dosuluĭ aristată, arista purpurie, geniculată, duplu de lungă câtŭ glumela. Axia spiculeĭ de odată şi partea calósă glabrescentă orĭ glabră. Ovariulŭ la vîrfŭ puţinŭ pĕrosŭ. Rhizoma fibrósă şi stoloniferă. Culmiĭ solitarĭ, de 60—95 cm. orĭ şi maĭ înalţĭ, până din sus de mijlocŭ foliaţĭ.

In ţinuturĭ muntóse prin poienĭ, în reg. montană şi subalpină.

După A. versicolor Vill.

A. Besseri Gris. in Ledeb. Fl. Ross. IV, 415. (**A. sempervirens** Bess. non Vill. Delph. — **A. sempervirens** et **A. setacea** Bmgt. Tr. III, 260. — **A. Besseri** Janka in Linn. XXX, 618 et Aut. Tr. — **A. decora** Janka Term. Füz. VIII, 1884, 28. — **A. stricta** Schur in Ö. b. Z. X, 73, non Lam. — **Heuffelia convoluta** Schur En. Tr. 763, non Presl. — **A. Parlatori** Fuss Fl. Tr. 726.— Barth. V. S. V. XIX, 143, non Woods. — **A. Hostii** Aut. Tr. non Boiss. et Reut.). A. luĭ Besser. Panicula subegală, elongată, raceiniformă, ramiĭ inferiorĭ câte 2—3, ceĭ maĭ lungĭ cu maĭ numeróse spicule. Spiculele cu câte 2—4 florĭ, de comunŭ însă cu 3 florĭ, florile puţinŭ escedente, cele inferióre perfecte, la basă cu perĭ scurţĭ albĭ, glumelele inferióre la mijlocŭ aristate, aristele contorte şi geniculate, maĭ lungĭ decât glumelele,—flórea supremă neperfectă pre unŭ pedicelŭ lungŭ şi pĕrosŭ, sub vîrfŭ aristată, arista dréptă şi scurtă. Glumele neegale, oblongŭ-lanceolate, cea inferióră maĭ scurtă, cea superióră maĭ lungă, 3-nervósă. Glumela inferióră verde, la vîrfŭ albŭ-membranacee şi puţinŭ lacerată, 7-nervósă, cea superióră ceva maĭ lungă. Ovariulŭ oblongŭ, la vîrfŭ pĕrosŭ. Ligulele fórte scurte, truncate, ciliate, orĭ lacerate. Foile pre pagina superióră scabre, cele ale culmuluĭ maĭ scurte, şi de comunŭ plane, cele ale inovaţiunilorŭ multŭ maĭ lungĭ, une-orĭ maĭ lungĭ decât culmulŭ, maĭ inguste, de comunŭ conduplicatŭ - (saŭ şi complicatŭ -) setacee. Culmulŭ glabru, de 60—90 cm. lungŭ. Rhizoma fibrósă şi stoloniferă. Vaginele basilare ale foilorŭ inovaţiunilorŭ fără lamine, cele următóre cu rudimente de lamină, detrecêndŭ succesivŭ în foĭ totŭ maĭ lungĭ.

La locurĭ stâncóse saŭ petróse cu solŭ de calcarŭ, în reg. inferióră şi montană, cu deosebire în centrulŭ, vestulŭ şi sudulŭ Transilvanieĭ.

Observare. Simonkai in En. Fl. Tr. p. 574 susţine că în Transilvania nu provine **A. Besseri** Gris., ci în loculŭ acesteia provine **A. decora** Janka, indicândŭ pentru proveninţa acesteĭ din urmă, între altele, şi localitatea Crepătura Turdeĭ (Tordai hasadéka).

Conformŭ Schedæ ad flor. exs. Austro-Hung. IV, 1886, p. 89, sub No. 1497 s'aŭ distribuitŭ de către direcţiunea museuluĭ botanicŭ din Viena plante colectate de I. et G. Wolff tocmaĭ dela Crepătura Turdeĭ sub numirea: **Avena Besseri** Gris. in Ledeb. Fl. Ross. IV, 415 (**A. sempervirens** Bess, non Vill.), care consună cu descrierea de maĭ sus.

Asemenea consună cu acéstă descriere şi planta colectată la Pociaga-de-sus pre stâncĭ la Scărişóra.

Observare la **A. flavescens** L. sp.

Simonkai in En. Fl. Tr. p. 575 susţine că **A. alpestris** Aut. Tr. ar fi

sinonimŭ cu **A. flavescens** L. sp. var. γ. **variegata** Gaud. Helv. I, 337, prin urmare **A. alpestris** Host. Gram nu ar proveni în Transilvania.

Acéstă aserţiune e eronată.

Var. γ. **variegata** Gaud. l. c. aparţine după Koch Synops. ed. III, p. 692 la **A. flavesceus** L. sp., la care gluma superióră oblongŭ-lanceolată e din sus de mijlocŭ acuminată, apoĭ *ovariulŭ glabru,*— pre când la **A. alpestris** Host. e gluma superióră lanceolată şi dela mijlocŭ începêndŭ spre vîrfŭ succesivŭ atenuată, apoĭ *ovariulŭ la vîrfŭ pubescentŭ.*

Plante, carĭ consună nu numaĭ întru acestea, ci şi în tóte cele-lalte caractere cu **A. alpestris** Host, provinŭ maĭ pre toţĭ munţiĭ în reg. alpină din fostulŭ districtŭ alŭ Năseuduluĭ.

A. Carpatica Host Gram. IV, 1809, t. 31, Bmgt. Tr. III, 263. A. carpatică. Diferă de **A. flavescens** L. sp. prin spiculele maĭ marĭ variegate orĭ flavescente şi cu deosebire *prin rădĕcina lungŭ şi latŭ repentă.*

Pre locurĭ stâncóse orĭ petróse, însă erbóse, în reg. subalpină şi alpină.

MELICA L. gen. Melică Vulg. Mărgică.

A se adaoge la M. ciliata L. sp.

Var. **M. flavescens** Schur En. Tr. 764, pro var. M. ciliatae. (**M. Bauhini Landoz** I, 17, non All.—**M. Magnolii** Janka in Linn. XXX, 621, non Gr. et Godr.— **M. lobata** Schur En. Tr. 765 ex loco natali et ex descript.). Diferă de forma tipică prin *panicula flavescentă unicoloră* şi prin cariopsele de totŭ netede şi lucitóre (nu rugulóse).

Pre coline macre saŭ petróse, în reg. inferióră.

După M Bauhini All.

M. altissima L. sp. M. prea înaltă. *Panicula contrasă, spiciformă,* unilaterală la basă întreruptă. Spiculele oblongŭ-lanceolate. *Glumelele nebarbulate.* Foile latŭ-lineare, dimpreună cu vaginele scabre. Rhizoma repentă. Culmulŭ de 0.60—1.60 m. înaltŭ. Foile de 6—11 mm. late. Panicula de 15—32 cm., spiculele de 9—11 mm. lungĭ, lucitóre, palidŭ-gălbiniĭ, orĭ trăgêndŭ numaĭ puţinŭ în purpuriŭ.

Pre localităţĭ cu tufişurĭ, lângă gardurĭ, în reg inferióră.

A se adaoge la M. nutans L. sp.

Var. **M. picta** C. Koch in Linn. XXI, 395.—Janka in Közlem. XII, 169.— Ledeb. Fl. Ross. IV, 400. — Neilreich Nachtr. u. Verbess. zur Fl. v. Ung.

u. Slav. p. 7. Diferă prin glumele neegale pre dosŭ verḑĭ, la basă negre brune, şi la marginĭ cu o strie purpurie. Planta laxŭ cespitantă.

La forma tipică sunt glumele pre dosŭ de colóre turbure purpurie.

Prin poienĭ şi prin tufişurĭ, în reg. inferióră, pre câmpia Transilvanieĭ.

POA L. gen. Poă. Vulg. Hiruşorŭ.

A se adaoge la P. laxa Haenke.

Var. **P. conferta** Parl. Fl. Ital. I, 347. Diferă de forma tipică prin panicula contrasă, maĭ îndesuită şi rigidă.

La unŭ locŭ cu forma genuină.

A se adaoge la P. alpina L. sp.

Var. **P. subalpina** Schur En. Tr. 775. Diferă prin panicula maĭ plină, spiculele maĭ marĭ şi cu deosebire prin rhizoma repentă.

Pre munţĭ la locurĭ petróse, însă erbóse şi humóse.

După P. caesia Smith.

P. sterilis M. B. Taur.-Cauc. I, 62.—III, 66. — Neilreich Ung. Diagn. 137. P. sterilă. *Panicula contrasă, racemiformă, ramiĭ scabri, ceĭ inferiorĭ fórte scurţĭ, câte 2—3, ceĭ superiorĭ aprópe lipsescŭ. Spiculele alternativŭ subsessile,* lanceolate. atenuatŭ-acute, cu 2—3 florĭ. Glumelele aprópe fără nervĭ, puţinŭ vilosule, *Vaginele puţinŭ maĭ scurte decât internodiile,* cele superióre maĭ lungĭ decât foile lorŭ, nodurile culmuluĭ denudate (neacoperite de vaginĭ). *Foile culmuluĭ* îngustŭ lineare, plane, orĭ complicate, *rectangularŭ-distice-patente, orĭ reflecte. Ligulele oblongĭ, lungŭ produse,* lacerate. Rădĕcina fibrosă, cespitósă. Planta glabră, glaucescentă. Culmiĭ de 15—32 cm. lungĭ, rigiḑĭ. Spiculele verḑĭ, orĭ la vîrfŭ violacee. Panicula fórte îngustă, lineară şi foile distice-patente sunt caracteristice pentru acéstă specie.

Pre localităţĭ stâncóse saŭ sterile, în reg. inferióră şi montană.

GLYCERIA R. Br. Prodr. Glicerie. Vulg. Mană de apă, Róua ceruluĭ, Plutitóre, Érbă dulce, Firuţă.

După Gl. plicata Fries.

Gl. nemoralis Uechtr. et Koern. in Bot. Zeit. 1866, 121. — Simk in M. N. L. III, 1879, 91. Gl. de bercurĭ. Panicula divaricată, ramiĭ câte 3—5, din sus de basa lorŭ iarăşĭ puţinŭ ramificaţĭ, aprópe neteḑĭ. Spiculele maĭ

adese-orĭ cu 7 florĭ, une-orĭ însă cu 6—9 florĭ, arare-orĭ și numaĭ la ramiĭ infimĭ și scurțĭ cu 2—3 florĭ. Glumelele exterióre otuse, 7-nervóse, dintre carĭ *3 nervĭ maĭ valiḑĭ escurŭ până la vîrfulŭ glumeleĭ, iară alțĭ 4 nervĭ sunt maĭ scurțĭ* (nu ajungŭ până la vîrfulŭ glumeleĭ). Ligulele fimbriate. Planta de 0.30—1.00 m. înaltă.

Lângă părae și isvóre la locurĭ cu pădure prin văĭ, în reg. inferióră și montană.

A se adaoge la Gl. distans Wahlbrg.

Var. **Gl. limosa** Schur En. Tr. 779, pro var. **Atropis distantis**. (**Poa distans** Bmgt. Tr. III, 231, p. p. ex locis natalibus. — **Gl. capillaris** Schur Sert. n. 3171, non Wahlbrg. — **Gl. festucaeformis** Schur V. S. V. I, 185.—Ö. b. Z. X, 249.—Janka Közlem. XII, 170, non Heynh.—**Gl. distans** Schur V. S. V. X, 110.— Landoz II, 39. — Winkler Ö. b. Z. XVI, 49. — Fuss Fl. Tr. 736 p. p.). Foile rigide, glauce, subconvolute. Panicula patulă, subpiramidală, ramiĭ și rămurelele fórte neegale, scabre, pre timpulŭ înfloriri refracte. *Spiculele cu 5—7 florĭ purpuriĭ. Glumelele inferióre dinaintea margineĭ notate cu o linie pĕrósă.* Ramiĭ și rămurelele maĭ subtilĭ.

Pre locurĭ sărate, în reg. inferióră.

Gl. salinaria Simk. sub Festuca (**Poa maritima** Bmgt. Tr. III, 232.—Schur O. b. Z. X, 249, non L. — **Glyceria distans** d. **salina, maxima, flaccida** Schur Sert. n. 3171. — **Gl. distans** γ. **salina** et **Gl. festucaeformis** Fuss Fl. Tr. 737. — **Atropis intermedia** Schur En. Tr. 779, non **Festuca intermedia** R. et Sch. Syst. II, 715, nec **Gliceria intermedia** Klinggr. F. Pr. 491. — **Gl. transsilvanica** Schur herb. et Schur En. Tr. 780, non **Festuca transsilvanica** Schur herb. et Schur En. Tr. 765). Gl. salinarie. După exteriorŭ are asemĕnare cu *Gl. distans* Wahlbrg. și cu var. *Gl. limosa* Schur Se deosebesce însă de ambele acestea prin florile evidentŭ maĭ lungĭ, lineare, orĭ linearŭ-oblongĭ și prin spiculele elongate și multiflore, adică cu 7—10 florĭ.

Pre localitățĭ apătóse, băltóse însă sărate, în reg. inferióră.

FESTUCA L. gen. Festucă. Vulg. Păiușŭ.

I. *Inovațiunile* (fasciculiĭ sterilĭ de foĭ) *intravaginale.* (1).

A. *Lamina foilorŭ cilindriformă, la plantele uscate cu laturile convexe* (nu cu laturile sulcate).

(1) Aceste inovațiunĭ îșĭ aŭ originea în gemule (gemmula) născĕnde în axilele vaginelorŭ foilorŭ infime, din care *în interiorulŭ acestorŭ vaginĭ*, unde persistă maĭ îndelungatŭ, se producŭ organe prefoliare cu vaginĭ dorsale, carĭ apoĭ prin progresare se desvoltă în foĭ perfecte consistente din vaginĭ și lamine.

Ligulele foilorŭ inovaţiunilorŭ tare scurte, însă manifestŭ biauriculate.

F. ovina L. sp. sens. amplss. (**Festuca ovina** α **vulgaris** Koch Syn. [excl. subvar. **F. tenuifolia** Sibth. saŭ **F. capillata** Lam.] — **F. ovina var. vulgaris** subvar. α. gen. — β **hispidula**, — δ **firmula** Hackel Monogr. Fest. europ. p. 86, 87). F. ovină. Panicula oblongă, orĭ ovatŭ-oblongă, patulă, pedunculŭ comunŭ primariŭ (**axia inflorescenţieĭ**) dimpreună cu ramiĭ scabru, ramulŭ infimŭ celŭ maĭ lungŭ de 2—3 orĭ maĭ scurtŭ decât panicula. Spiculele eliptice, orĭ oblongŭ-eliptice, micĭ, de 4.5—6—7.5 mm. lungĭ (1), îndesuite, cu 3—8 florĭ, de colóre verde şi palidŭ-violacee, maĭ multŭ maĭ puţinŭ variegate. Glumelele inferióre de 3—5 mm. lungĭ (2), glabre, lanceolate, aristate, aristele de 3—4 orĭ maĭ scurte decât glumelele. *Foile tóte conforme*, capilare, orĭ setacee, de 0.4—0.5—0.6 mm. în diametru, flaccide, orĭ firmule, verḑĭ, orĭ glaucescente, nu *pruinóse*, la vîrfŭ obtuse. Vaginele inovaţiunilorŭ numaĭ la basă întregĭ (3), netede, orĭ cam scabre. Culmiĭ subtilĭ, orĭ firmulĭ de 20—30—60 cm. lungĭ, sub paniculă maĭ multŭ maĭ puţinŭ angularĭ şi acĭ scabri, orĭ puberulĭ, arare-orĭ neteḑĭ. Rădĕcina fibrósă.

Forma α **gen**. Hack. Foile verḑĭ, scabre, orĭ scabriuscule. Spiculele de 4.5—6 mm. lungĭ în diametru. Glumelele inferióre glabre, netede, orĭ sub vîrfŭ scabre, de 3—3.5 mm. lungĭ.

Forma β **hispidula** Hack. Ca forma α, însă glumelele inferióre pre dosŭ hispidule, spre marginĭ maĭ lungŭ barbulate. Acĭ aparţine şi **F. sciaphila** Schur En. Tr. 789 ca formă din umbră.

Forma δ **firmula** Hack. Culmiĭ şi foile firmulĭ, — lamina foilorŭ setacee, subglaucescentă, maĭ adese-orĭ de 0.6 mm. în diametru, — scabri până fórte scabri. Spiculele maĭ marĭ, de 6—7.5 mm. lungĭ. Glumelele inferióre hispidule, spre marginĭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ subbarbulate, arare-orĭ glabrescente.

Pre praturĭ, câmpurĭ, prin tufişurĭ, pădurĭ rărite.

F. supina Schur En. Tr. 784. (**F. dura** Bmgt. Tr. III, 245. — Schur En. Tr. 788, non Host. — **F. alpina** Aut. Tr. — Heuff. Ban. 196, pro var. **F. ovinae,** non Sut. — **F. duriuscula** a. **alpigena** Schur En. Tr. 787. — **F. al-**

(1) La genulŭ Festuca se mĕsóră spicula incepêndŭ dela basa ĭeĭ şi până la vîrfulŭ *flóreĭ fertile a patra* (escludendŭ arista), orĭ-care ar fi în realitate lungimea spiculeĭ. Glumele nu se numĕră între florile fertile.

(2) Spre acestŭ scopŭ are să servéscă glumela inferióră dela flórea (fertilă) a doua, numĕrândŭ din jos în sus

(3) Spre acestŭ scopŭ este a se alege dintre foile uneĭ inovaţiunĭ fóia supremă, orĭ cea imediatŭ maĭ jos următóre, şi tot-deauna pre timpulŭ, când planta se află în inflorire.

pestris Simk. Közlem. XV, 612. — **F. Halleri** Schur En. Tr. 783, non All.). F. mĕruntă. Panicula scurtă (de 2—4 cm.), linearŭ-oblongă, îndesuită, pre timpulŭ înflorireĭ subcontrasă, de multe orĭ depauperată,— pedunculŭ comunŭ primariŭ (axia inflorescenţieĭ) şi cu ramiĭ scaberulĭ, orĭ puberulĭ. *Spiculele* de 6—8 mm. lungĭ, glabre, orĭ pubescente, *variegate.* Glumelele inferióre de 3.5—5 mm. lungĭ, aristate, aristele de jumĕtatea lungimeĭ glumeleloră, arare-orĭ nearistate. Ramiĭ infimĭ aĭ paniculeĭ cu 3—5 spicule. *Foile tóte conforme,* setacee, de 0.5—0.6 mm. în diametru, netede, arare orĭ scaberule, verḑĭ, la virfŭ obtuse, cele *ale inovaţiunilorŭ* maĭ multŭ maĭ puţinŭ *întrecŭ peste jumĕtatea culmuluĭ.* Vaginele inovaţiunilorŭ netede, *pre a treia, orĭ a patra parte inferióră întregĭ.* Culmiĭ micĭ, de 12—20—30 cm. lungĭ, firmulĭ, adese-orĭ în partea superióră tetragonalĭ, scaberulĭ, orĭ puberulĭ. Rădĕcina fibrósă.

Var. **F. oligantha** Hack. (**F. oligosantha** Schur En. Tr. 784. — **F. mutica** Simk.). Glumelele inferióre mutice, orĭ mucronate (nu aristate).

Var. **F. vivipara** Kotschy Zool. bot. Ges. III, 64, pro var. **F. ovinae**. Spiculele apogame, transmutate în gemule foliacee.

Pre localităţĭ stâncóse, orĭ petróse, însă maĭ multŭ erbóse, în reg. subalpină şi alpină.

F. duriuscula L. sp. secund. Hack. op. cit. p. 89 et 216. (**F. curvula** Gaud. Fl. Helv. I, 282, non Schur En. Tr. 790. — **F. duriuscula** β. gen. et γ. **crassifolia** Hack. op. cit. p. 90 et 91). F. duriusculă. Panicula de 4—5—7—10 cm. lungă, ovatŭ-oblongă, cam îndesuită, erectă, pedunculŭ comunŭ primariŭ (axia inflorescenţieĭ) de odată şi pediceliĭ maĭ adese-orĭ neteḑĭ orĭ şi scabri Spiculele de 6—7—8 mm. lungĭ, eliptice, orĭ elipticŭ-oblongĭ, verḑĭ, orĭ. palidŭ-violaceŭ-variegate, cu 4—9 florĭ. Glumelele inferióre de 4.5—5—6 mm. lungĭ, glabre, orĭ subciliate, une-orĭ puţinŭ pruinóse, netede, orĭ puţinŭ scabre, aristate, aristele maĭ scurte, orĭ numaĭ puţinŭ maĭ lungĭ decât jumĕtatea glumelelorŭ. *Foile* tóte conforme, setacee, până îngroşatŭ-setacee, *de 0.7—1.1 mm. în diametru, dure, rigide,* verḑĭ, orĭ glaucescente (însă nu pruinóse), netede, la vîrfŭ obtuse. Vaginele netede, până scaberule, numaĭ la basă întregĭ. Ligulele glabre şi ciliolate. Culmiĭ de 20—60 cm. lungĭ, robustĭ, neteḑĭ, *sub paniculă 4-ungularĭ.* Rădĕcina fibrósă.

Se póte deosebì de **F. glauca** Lam. maĭ numaĭ *prin lipsa pruineĭ glauce* (să nu se confunde cu simpla colóre glaucescentă) la foĭ şi la vaginĭ.

Pre praturĭ şi alte locurĭ erbóse, însă maĭ rarŭ, în reg. inferióră.

Observare. Subvar. β. **genuina** Hack. op. cit p. 90. La acésta sunt foile de 0.7—0.8 mm. în diametru, glumelele inferióre de 4.5—5 mm. lungĭ, aristele numaĭ de jumĕtate câtŭ glumele de lungĭ, ligulele glabre. Subvar. *γ. crassifolia* Hack. op. cit. p. 91. La acésta sunt foile de 1—1.1 mm. in diametru,

glumelele inferióre de 5—6 mm. lungĭ, aristele ceva maĭ lungĭ decât jumĕtatea glumelelorŭ, ligulele obsoletŭ- orĭ evidentŭ ciliolate.

F. **pallens** Host. Gram. II, 1802, t. 88. (F. **glauca** Bmgt. Tr. III, 244 et Aut. Tr. non Lam. Dict. — F. **curvula** Schur En. Tr. 790, non Gaud. — F. **rigurosa** Schur En. Tr. 790. — F. **ovina** ζ. **glauca** Koch Syn — F. **glauca** γ. **pallens** Hackel op. cit. p. 95). F. palidă. Panicula ovată, cam laxă, de 5—9 cm. lungă, patulă, adese-orĭ la vîrfŭ subnutantă, pedunculŭ comunŭ primariŭ (axia centrală) maĭ adese orĭ (celŭ puţinŭ în partea inferióră) netedŭ şi glabru, apoĭ dimpreună cu ramiĭ flexuosŭ. *Spiculele* eliptice, orĭ oblongĭ, de 6—8 mm. lungĭ, cu 4—7 florĭ, maĭ multŭ maĭ puţinŭ *pruinóse. Gluma superióră acută, orĭ acutiusculă.* Glumelele inferióre lanceolate, de 4—5 mm. lungĭ, scurtŭ aristate. *Foile tóte conforme,* de 0.7 mm. în diametru, rigide, compresŭ-cilindriforme, la vîrfŭ obtuse. *Vaginele şi foile* netede, maĭ adese-orĭ glabre, *pruinóse.* Vaginele numaĭ la basă întregĭ. Ligulele obsoletŭ-ciliolate. Culmiĭ de 30—40 cm. lungĭ. Rădĕcina fibrósă.

Forma **rigurosa** Schur En. Tr. 790. Diferă numaĭ prin glumelele fórte scurtŭ aristate.

Forma **puberula** Hack. Diferă prin glumelele inferióre în partea lorŭ superióră puberule, asemenea şi culmulŭ sub paniculă puberulŭ.

Forma **stenostachya** Hack. are spiculele aprópe linearŭ-oblongĭ, de 7—8 mm. lungĭ, glumelele inferióre linearŭ-lanceolate, fórte scurtŭ aristate.

Forma **curvula** Hack. are foile fórte arcuate.

Pre localităţĭ stâncóse saŭ petróse cu solŭ de calcarŭ, din reg. inferióră până în cea subalpină.

Observare. Are mare asemĕnare cu F. **duriuscula** L. sp., de care se deosebesce principalminte prin stratulŭ subtilŭ de pruină cerósă. La plantele din erbariĭ lipsesce de comunŭ acéstă pruină şi abia remâne urmă din ea la nodurile culmuluĭ şi la vîrfulŭ vaginelorŭ.

F. **vaginata** W. K. in Willd. En. 116. (F. **amethystina** Host Syn. 1797, 52.— Host Gram. II, 1802, 63, t. 89. — Bmgt. Tr. III, 244, non L. — F. **ovina** η. **amethystina** Koch Syn. (nec d. **vaginata** Koch Syn.)). F. vaginată. Panicula mare (de 8—20 cm. lungă), ovatŭ-oblongă, fórte laxă, pre timpulŭ înfloririeĭ fórte patentă, încă şi fructiferă numaĭ subcontrasă, pedunculŭ comunŭ primariŭ subtilŭ, dimpreună cu rămurelele filiforme flexuosŭ, ramiĭ inferiorĭ câte 2 cam depărtaţĭ. Spiculele micĭ (de 5 mm. lungĭ), oblongŭ-eliptice, palidŭ-verdĭ, cu 4—8 florĭ. *Gluma superióră obtusă, orĭ obtusiusculă. Glumelele inferióre* de 3.5—4 mm. lungĭ, oblongŭ-lanceolate, acutiuscule, *mutice, orĭ mucronulate* (nu aristate), netede, glabre, orĭ sub vîrfŭ ciliolate. *Foile tóte conforme,* de 0.8—1.0 mm. în diametru, la vîrfŭ obtuse, rigide, stricte, cilindriforme, de totŭ netede, *pruinóse* (celŭ puţinŭ la basă). *Vaginele* numaĭ

la basă întregĭ, *încă pruinóse,* une-orĭ de colóre ametistină. Ligulele fórte mĕruntŭ ciliolate. Culmiĭ de 30--55 cm. lungĭ, obtusŭ-angularĭ, orĭ subrotundĭ, de totŭ netedĭ. Rădĕcina fibrósă.

Forma **tipică: F. vaginata** W. K.

Forma **mucrontă** (**F. amethystina** Host Gram.), glumelele inferióre mucronate, sub vîrfŭ ciliolate.

Pre câmpurĭ nisipóse și sterile, în reg. inferióră.

F. stricta Host Gram. II, t. 86.— Bmgt. Tr. III, 243, non Gaud. Agrost. Helv. (**F. pannonica** Schur En. Tr. 789. — Fuss Fl. Tr. 741, non Wulf.). F. strictă. Panicula scurtă, de 4—5 cm. lungă, strictă, oblongă, îndesuită, *ramiĭ fórte scurţĭ.* Spiculele marĭ, de 7—8 mm. lungĭ, eliptice, verdĭ, orĭ palidŭ-violaceŭ-variegate, cu 3—6 florĭ. Glumelele inferióre lanceolate, de 5 mm. lungĭ, în partea superióră scabre, orĭ barbulate, aristate. *Foile tóte conforme,* la vîrfŭ obtuse, stricte, rigide, de 0.7—0.9 mm. în diametru, scabre, verdĭ, orĭ subglaucescente, *nepruinóse,* la secţiunea transversală ovale, la plantele uscate cilindriforme. Ligulele ciliolate, glabre. *Vaginele inovaţiunilorŭ* numaĭ la basă întregĭ, *retrorsŭ-puberule.* Culmiĭ de 30—40 cm. lungĭ, robustĭ, profundŭ striaţĭ, în partea superióră scabri. Rădĕcina fibrósă.

In ţinuturĭ muntóse pre locurĭ erbóse, în reg. inferióră.

F. amethystina L. sp. — Kerner in Ö. b. Z. XXXIX, 73.— Hackel op. cit. 122, non Host Gram. (**F. ovina** δ **vaginata** Koch Syn. non **F. vaginata** W.K.— **F. inarmata** Schur V. S. V. X, 1859, 177, et in En. Tr. 792. — **F. coerulans** Schur En. Tr. 789. — **F. austriaca** Hack. in Ö. b. Z. XXVIII, 349). F. ametistină. Panicula mare, de 8—15—22 cm. lungă, ovată, laxă, la vîrfŭ maĭ adese-orĭ nutantă, pre timpulŭ înfloririeĭ patentă, peduncul comunŭ primariŭ scaberulŭ, orĭ scabru, ramiĭ inferiorĭ câte 3 — 4, subtilĭ, flexuosĭ, scabri, în $^1/_3$ — $^1/_2$ parte inferióră nudĭ (fără spicule), maĭ sus multispiculaţĭ, pre timpulŭ înfloririeĭ adese-orĭ arcuatŭ-nutanţĭ. Spiculele lanceolate, orĭ linearŭ-lanceolate, cam lungŭ pedicelate, laxe, cu 3—7 florĭ, de 7—8 mm. lungĭ, verdĭ, orĭ violaceŭ-variegate. Glumele puţinŭ neegale, acute, pre carină scabre, cea superióră lanceolată. *Glumelele inferióre* de 4 — 5 — 6 mm. lungĭ, lanceolatŭ-oblongĭ, dela $^1/_3$ parte superióră spre vîrfŭ scurtŭ acuminate, *mutice, orĭ fórte arare-orĭ de totŭ scurtŭ aristate,* la vîrfŭ îngustŭ scariόse, glabre, netede, orĭ și cu setule disperse. Ovariulŭ obovatŭ-oblongŭ, la vîrfŭ pre partea posterióră cu puţinĭ perĭ (visibilĭ numaĭ prin o lenticulă bună). *Foile tóte conforme,* deplinŭ complicate, subsetacee, orĭ aprópe capilare, de 0.4 — 0.55 mm. în diametru, cele *ale inovaţiunilorŭ fórte lungĭ* (de 10—30 cm, la vîrfŭ obtuse, flaccide, palidŭ-verdĭ, scabre (celŭ puţinŭ în partea superióră). Ligulele fórte mĕruntŭ biauriculate, obsoletŭ-ciliolate. *Vaginele inovaţiunilorŭ dela basă până la mijloculŭ lorŭ întregĭ,* la partea in-

trégă profundŭ inplicatŭ-sulcate, adese-orĭ ametistine. Culmiĭ de 50—80 cm. lungĭ, robustĭ, erecţĭ, orĭ la basă puţinŭ geniculaţĭ, nu curvaţĭ, rotunḑĭ, neteḑĭ, orĭ in partea superióră scabriusculĭ. Rădĕcina fibrosă.

In ţinuturĭ muntóse pre cóste la locurĭ stâncóse saŭ petróse şi maĭ multŭ umbróse, prin poienĭ, în reg. montană până subalpină.

B. *Lamina foilorŭ cu laturile comprese, — la plantele uscate cu laturile profundŭ sulcate, iară cu marginile subcartilagineŭ îngroşate.*

Ligulele foilorŭ inovaţiunilorŭ tare scurte, însă manifestŭ biauriculate.

F. valesiaca Schleich. apud Gaud. Agrost. Helv. I, 1811, 242. — Schur En. Tr. 788. (**F. ovina** δ. **valesiaca** Koch Syn.). F. valesiacă. Panicula de 5—10 cm. lungă, erectă, oblongă, orĭ ovatŭ oblongă, cam îndesuită. *Spiculele* cam micĭ, de 5.5—6.0 mm. lungĭ, cu 3 — 8 florĭ, ovate, orĭ ovatŭ-oblongĭ, palidŭ-verḑĭ, orĭ trăgêndŭ puţinŭ în colóre violacee, maĭ multŭ maĭ puţinŭ *glauce-pruinóse. Glumele şi glumelele subulatŭ lanceolate,* glumelele de 3.5—4 mm. lungĭ, maĭ adese-orĭ glabre şi netede, arare-orĭ sub vîrfŭ scabre, orĭ ciliolate, scurtŭ aristate, aristele de 1 — 1.5 mm. lungĭ. *Foile* capilare, orĭ subsetacee, de 0.4—0.6 mm. în diametru, cam flaccide, orĭ cam firme *scabre, până fórte scabre, glaucŭ-pruinóse,* la vîrfŭ obtuse. Ligulele glabre. Vaginele numaĭ la basă întregĭ, glabre, netede. Culmiĭ de 20 — 30 — 50 cm. înalţĭ, în partea superióră scabriusculĭ, orĭ neteḑĭ şi glabri. Rădĕcina fibrósă.

Diferă de *F. sulcata* var. genuina Hack. op. cit. 104, cu deosebire prin foile glaucŭ-pruinóse.

Pre câmpurĭ, prin păşunĭ şi alte locurĭ erbóse, în reg. inferióră.

F. pseudovina Hack. op. cit. p. 102. (**F. tenuifolia** Bmgt. Tr. III, 242. — Schur En. Tr. 785, non Sibth. — **F. ovina** Schur En. Tr. 786 pro majore parte et Aut. Tr. plur. — **F. pulchra** Schur En. Tr. 785? ex descript. — **F. duriuscula** Fuss exs. et Aut. nonnul. — **F. duriuscula** α **parviflora** Hack. Term. Füz. II, 288). F. pseudovină. Panicula mică, de 3—4 cm. lungă, ovatŭ-oblongă. Spiculele încă micĭ, de 5.5 mm. lungĭ, eliptice, orĭ ovate, cu 4—5 florĭ. *Gluma* inferióră subulată, cea *superióră dimpreună cu glumelele inferióre latŭ-lanceolate*, acute, glumelele de 3—3.5 mm. lungĭ, scurtŭ aristate, aristele abia de 1 mm. lungĭ, maĭ adese-orĭ de totŭ glabre. *Foile* inovaţiu nilorŭ *capilare,* orĭ arare-orĭ setacee, la vîrfŭ obtuse, maĭ adese-orĭ scabre, flaccidule, orĭ firmule, dimpreună cu vaginele verḑĭ, orĭ glaucescente, însă *nu pruinóse.* Vaginele numaĭ la basă întregĭ. Ligulele glabre. Culmiĭ subtilĭ, de 20—30—40 cm. lungĭ, în partea superióră neteḑĭ. Rădĕcina fibrósă.

Se distinge de *F. valesiaca* Schleich. cu deosebire prin panicula maĭ mică, prin defectulŭ pruineĭ ceróse la foĭ şi prin gluma superióră latŭ lanceolată.

Pre câmpurĭ şi cóste erbóse, în reg. inferióră.

F. hirsuta Host Gram. II, 1802, t. 85. — Bmgt. Tr. III, 243. (**F. Halleri**

Fuss Fl. Tr. 738, et Aut. Tr. non All. Pedem.). F. hirsută. Panicula de 5—12 cm. lungă, laxiusculă. Spiculele marĭ, de 7—8 mm. lungĭ, pluriflore, florile îndesuite, eliptice, orĭ oblongŭ-eliptice. *Gluma inferióră* subulată, cea superióră latŭ-lanceolată. *Glumelele inferióre* încă latŭ-lanceolate, de 4—5 mm. lungĭ, *pre întréga lor suprafață hirsute*, maĭ scurtŭ maĭ lungŭ aristate. *Foile tóte conforme* la vîrfŭ obtuse, de 0.7—0.8 mm. în diametru, scabre, orĭ cam netede, fórte arare-orĭ deplinŭ netede, verḑĭ, orĭ glaucescente, însă *nepruinóse*. Vaginele netede, orĭ scabriuscule, orĭ și hispide, numaĭ la basă întregĭ. Culmiĭ de 35—50—60 cm. lungĭ, robustĭ, în partea superióră scabri, orĭ și neteḑĭ. Rădĕcina fibrósă.

Forma gen. are foile glabre, scabre, iară glumelele inferióre pre întréga suprafață hirsute.

Pre localitățĭ erbóse, în reg. montană și subalpină.

Var. F. **rupicola** Heuff. Ban. 197. (**F. megaphylla** Schur En. Tr. 789. — **F. sulcata** var. gen. **subvar.** β. **barbulata** Hack. op. cit. p. 105). Diferă de forma gen. prin glumelele inferióre pre dosŭ hispidule, iară pre marginĭ maĭ lungŭ ciliate.

Pre pășunĭ la locurĭ stâncóse orĭ macre, în reg. inferióră și montană.

Var. F. **saxatilis** Hack. op. cit. p. 105. Diferă prin vaginele, foile, culmiĭ și spiculele de totŭ glabre.

Forma: **F. saxatilis** Schur En. Tr. 791. Glumelele inferióre lungŭ aristate.

Forma: **F. glaberrima** Schur En. Tr. 791. Glumelele submutice.

Forma: **F. colorata** Schur En. Tr. 788. (**F. pseudodura** Schur En. Tr. 789). Panicula depauperată.

Pre munțĭ la locurĭ de pășune saŭ la locurĭ stâncóse.

Observare. Hackel in op. cit. p. 105 are **F. megaphylla** Schur de sinonimŭ cu **F. rupicola** Heuff., — pre când Simonkai in En. Fl. Tr. p. 588—589 o indică de sinonimŭ cu **F. colorata** Schur (i. e. **F. saxatilis** forma colorata).

II. Inovațiunile extravaginale (1), *orĭ și mixte* (2).

Foile neconforme: cele ale inovațiunilorŭ (foilorŭ radicale după Koch

(1) Aceste inovațiunĭ îșĭ aŭ tóte originea in gemule născênde in axilele vaginelorŭ foilorŭ infime, de unde erumpêndŭ basa acestorŭ vaginĭ și crescêndŭ în afară de aceste vaginĭ, producŭ organe prefoliare fórte scurte, carĭ se desvoltă maĭ d'intâĭ în 1—4 vaginĭ squameforme basale și numaĭ maĭ sus și succesivŭ producŭ vaginĭ și foĭ, ambele abreviate, și la urmă foĭ perfecte consistente din vaginĭ și lamine lungĭ.

(2) La inovațiunile mixte este o parte maĭ mică maĭ mare intravaginală și altă parte extravaginală.

Syn.) complicatŭ-setacee, cele ale culmuluĭ multŭ maĭ late, plane, orĭ aprópe plane (in stare viue). Vaginele foilorŭ inovaţiunilorŭ de totŭ întregĭ. Ligulele acestorŭ foĭ fórte scurte, reduse la o margine scariósă peste totŭ egalŭ de lată, *neauriculate*, iar ale foilorŭ culmuluĭ neegalŭ biauriculate, orĭ şi numaĭ uniauriculate, tóte glabre.

Plante aparţinĕtóre de F. rubra L. sens ampliss.

F. heterophylla Lam. Fl. Fr. 1778, 600. — **F. nemorum** Leyss. Abh. Hall. naturf. Ges. I, 368. — Bmgt. Tr. III, 247. — **F. rubro-heterophylla** Schur En. Tr. 792. — **F. vulpioides** Schur in Hack. op. cit. p. 131, non Schur Sert. n. 3198 b.). F. heterofilă. Panicula mare, de 6—16 cm. lungă, ovată, laxiusculă, pre timpulŭ înfloririĭ patentă, la vîrfŭ adese-orĭ nutantă, pedunculŭ comunŭ primariŭ scabru, ramiĭ inferiorĭ câte 2—3, de la $^1/_3$ parte inferióră începêndŭ spiculiferĭ, de comunŭ maĭ lungĭ decât jumĕtatea paniculeĭ. Spiculele linearŭ-oblongĭ, de 8—10 mm. lungĭ, cu 3—9 florĭ depărtate, verḑĭ, orĭ violaceŭ-variegate. Glumele neegale, orĭ subegale, fórte acute, pre carină scabre, cea superióră subulatŭ-lanceolată, 3-nervósă, nerviĭ lateralĭ escurêndŭ până din sus de mijlocŭ. Glumelele inferióre linearŭ-lanceolate, de 5—6.5 mm. lungĭ, lungŭ acutate, până la mijloculŭ dosuluĭ carinate, ceĭ 2 nervĭ lateralĭ prominulĭ, glabre, spre vîrfŭ maĭ adese-orĭ scabre, aristate, aristele de $^1/_2$ câtŭ glumelele de lungĭ, orĭ şi ceva maĭ lungĭ, une-orĭ de lungimea întrégă a glumelelorŭ. Foile tare neconforme, obtuse, cele ale inovaţiunilorŭ capilare de 0.4—0.6 mm. în diametru, complicate, fórte lungĭ, flaccide, moĭ, deschisŭ-verḑĭ, pre angulĭ maĭ adese-orĭ scabre (celŭ puţinŭ în partea supremă), acutŭ-carinate, — foile tulpinale multŭ maĭ late (de 2—3 mm.) plane, pre pagina superióră pubescente. Ovariulŭ la vîrfŭ hispidulŭ (sub lenticulă). Rădĕcina fibrósă, îndesuitŭ cespitósă. Inovaţiunile cele maĭ multe intravaginale, amestecate cu puţine extravaginale, nerepente. Culmiĭ de circa 60 cm., orĭ şi maĭ lungĭ, în partea superióră rotunḑĭ, neteḑĭ. Vaginele foilorŭ inovaţiunilorŭ trigonale, netede, orĭ scaberule.

La forma **tipică** sunt aristele $^1/_2$ câtŭ glumelele, orĭ şi numaĭ puţinŭ maĭ lungĭ.

La forma **vulpioides** Hack. (**F. vulpioides** Schur) sunt aristele de lungimea întrégă a glumelelorŭ.

Pre localităţĭ cu tufişurĭ şi cu pădurĭ rărite, însă maĭ rarŭ, în reg. inferióră şi montană.

F. picta Kit. in Schult. Œsterr. Fl. I, 1814, 236. (**F. pumila** Bmgt. Tr. III, 245 ex descript. et pro parte ex herb. ejus. — Fuss Fl. Tr. 742. — **F.**

violacea Aut. Tr. plur. non Schleich. — **F. nigrescens** Heuff. Ban. 197, non Lam. — **F. flaccida** Schur cum var. **aureo-flava**, i. e. **F. iniopoda** Schur En. Tr. 792, 793). F. colorată. *Panicula erectă*, de 6—7 cm. lungă, firmulă, *multispiculată,* ramiĭ puberulĭ. *Spiculele* de 7 mm. lungĭ, cu 2—4 florĭ, lucitóre, *intensivŭ obscurŭ-violaceŭ-variegate.* Glumele neegale, *gluma superióră obtusiusculă.* Glumele inferióre de 4 mm. lungĭ, latŭ-lanceolate, scaberule, scurtŭ aristate. *Ovariulŭ la vîrfŭ* distinctŭ *hispidulŭ. Foile* subbiforme: cele ale *inovaţiunilorŭ* complicatŭ-setacee, de 0.6 mm. în diametru, firmule, acutangulare, *spre vîrfŭ scaberule,* cele ale culmuluĭ maĭ late, laxŭ-complicate, orĭ planiuscule (esplanate până la 2 mm.). Rădĕcina fibrósă şi îndesuitŭ-cespitósă. Inovaţiunile cele maĭ multe, orĭ şi tóte, extravaginale, nerepente. *Culmiĭ* de 30—40 cm. lungĭ, în partea superióră obtusangularĭ, *îndesuitŭ puberulĭ.*

Forma: **F. flaccida** Schur are panicula flaccidă, *nutantă,* spiculele violaceŭ-variegate, maĭ lungŭ aristate.

Var. **aureo-flava** i. e. **F. iniopoda** Schur are spiculele auriŭ-galbine.

Pre păşunile munţilorŭ la locŭ erbosŭ.

Observare. In Simonkai En. Fl. Tr. p. 589 e atrasă **F. flaccida** cum var. **aureo-flava** Schur la **F. picta** Kit. ca sinonimă, şi anume pre basa descriereĭ la Schur l. c., care consună cu caracterele dela **F. picta** Kit. Din contră Hackel în op. cit. p. 133 indică **F. flaccida** Schur cum var. **aureo-flava** ca subvarietăţĭ dela **F. violacea** Schleich.

La **F. violacea** Schleich. gen. este gluma superióră acută, panicula maĭ scurtă, culmiĭ încă maĭ scurţĭ, în partea superióră de totŭ glabri, foile capilare maĭ subtilĭ, fórte moĭ şi netede.

F. nigricans Schleich, Cat. Pl. Helv. 1800, 13. — Schur En. Tr. 792. (**F. nigrescens** Gaud. Agrost. Helv. I, 1811, 254. — Fuss Fl. Tr. 741, non Lam.). F. nigricantă. Panicula suberectă, orĭ nutantă, flaccidulă, de 6—9 cm. lungă, multispiculată, ramiĭ filiformĭ, scabri. *Spiculele* marĭ, de 9—10 mm. lungĭ, cu 3—4 florĭ, *intensivŭ violaceŭ- orĭ negru-violaceŭ-variegate. Glumele* neegale, cea *superióră acutiusculă,* 3-nervósă, nerviĭ lateralĭ fórte scurţĭ. Glumelele inferióre de 6 mm. lungĭ, subacuminate, sub vîrfŭ şi pre carină scaberule, aristate, *aristele de jumĕtate câtŭ glumelele de lungĭ, orĭ şi maĭ lungĭ. Ovariulŭ la vîrfŭ hispidulŭ.* Foile biforme: cele ale inovaţiunilorŭ capilare, orĭ subsetacee, moĭ, acutangulare şi carinate, pre angulĭ şi pre carină scabre (celŭ puţinŭ în partea superióră), — foile culmuluĭ maĭ late (esplanate de 2 mm.), subplane. Rădĕcina fibrósă şi îndesuitŭ-cespitósă. Inovaţiunile cele maĭ multe, orĭ şi tóte extravaginale, nerepente. Culmiĭ de 30—40 cm. lungĭ, în partea superióră rotunḑĭ, striaţĭ, glabri.

Diferă de *F. nigrescens* Lam. (o formă alpestră dela **F. fallax** Thuill.) prin ovariulŭ la vîrfŭ hispidulŭ şi prin inovaţiunile cele maĭ multe extravagi-

nale. (La **F. fallax** Thuill. e ovariulŭ la vîrfŭ glabru, iară inovaţiunile pre câte extra-, pre atâtea intravaginale.)

In ţinuturĭ muntóse la marginĭ de pădurĭ şi prin poienĭ în reg. montană şi subalpină.

F. rubra L. sp. Bmgt. Tr. III, 247. (**F. dumetorum** Schur En. Tr. 793, non L. sp. — **F. eurubra** var. gen. subvar. α. **vulgaris,** δ. **juncea** et ε. **barbata** Hack. op. cit. 138, 139). F. roşie. Panicula maĭ adese-orĭ multispiculată, laxă, orĭ laxiusculă, de 6—15 cm. lungă. Spiculele lanceolate, orĭ oblongĭ, de 6—7—8—9—10 mm. lungĭ, verḑie, orĭ puţinŭ surŭ- până roşiŭ-violaceŭ-variegate. Glumele neegale: gluma superióră lanceolată, 3-nervósă; glumelele inferióre maĭ îngustŭ- orĭ maĭ latŭ-lanceolate, de 4.4—5.5—6—7—9—10 mm. lungĭ, mucronate, orĭ şi maĭ scurtŭ maĭ lungŭ aristate, glabre, orĭ şi scurtŭ pubescente. *Ovariulŭ glabru.* Foile obtuse, obscurŭ-verḑĭ, până glaucescente, diforme: cele ale inovaţiunilorŭ complicate, angulare, cam moĭ, până rigide şi glaucescente, de 0.6—0.7—0.8—1.2 mm. în diametru, obtusangulare, cele ale culmuluĭ maĭ late, plane, (orĭ uscate planiuscule), pre pagina superióră pubescente. Rădĕcina laxŭ-cespitósă. Inovaţiunile intra- şi extravaginale în numĕrŭ aprópe egalŭ, cele extravaginale repente (în formă de stolonĭ). Culmiĭ de comunŭ înalţĭ.

Forma **tipică** (subvar. α. **vulgaris** Hack.). Foile inovaţiunilorŭ moĭ, setacee, de 0.6—0.7 mm. în diametru, obscurŭ-verḑĭ. Panicula laxă, de 6—15 cm. lungă. Spiculele maĭ micĭ (de 7—8 mm. lungĭ), lanceolate, orĭ oblongĭ, verḑĭ, orĭ numaĭ puţinŭ surŭ-violaceŭ-variegate. Glumelele inferióre de 4.4—5.0 mm. lungĭ, mucronate, orĭ scurtŭ aristate, glabre.

Forma **juncea** (subvar. δ. **juncea** Hack.) Rădĕcina tare repentă. Foile inovaţiunilorŭ de 0.8—1.2 mm. în diametru, rigide, glaucescente. Panicula laxiusculă, maĭ mare. Spiculele încă maĭ marĭ, (de 9—10 mm. lungĭ), glabre, roşietecŭ-variegate.

Forma **barbata** (subvar. ε. **barbata** Hack.) (**F. barbata** Schrank. — **F. pubescens** Willd. — **F. rubra subvillosa** et **villosa** M. et K. — **F. rubra dumetorum** Gaud. Fl. Helv.) — Spiculele maĭ micĭ, maĭ marĭ, (de 5—10 mm. lungĭ), scurtŭ pubescente. Glumelele inferióre maĭ scurtŭ maĭ lungŭ aristate.

Pre localităţĭ nisipóse, macre, în reg. inferióră şi montană.

Var. **F. baicalensis** Gris. in Ledeb. Fl. Ross. IV, 352 pro var. F. rubrae. (**F. rubra** var. **planifolia** subvar. β **baicalensis** Hack. op. cit. 141). *Spiculele* de 9—10 mm., orĭ une-orĭ şi maĭ lungĭ, multiflore, *violaceŭ-variegate*, elipticŭ-lanceolate. *Glumelele inferióre latŭ-* (aprópe ovatŭ-) *lanceolate*, glabre. *Foile* conforme: în starea próspĕtă *tóte plane, de 2—3 mm. late*, deschisŭ-verḑĭ, cele tulpinale pre pagina superióră pubescente. Inovaţiunile intra- şi extra-

vaginale în numĕrŭ aprópe egalŭ, cele extravaginale maĭ scurtŭ repente, apoĭ curvate şi erecte. Culmiĭ robuştĭ.

Pre câmpurĭ erbóse, în reg. inferióră. Până acum cunoscută numaĭ dela Rodna, în nordŭ-ostulŭ Transilvanieĭ.

Var. **F. fallax** Thuill. exs. et Fl. Par. (**F. Pseudorubra** Schur En. Tr. 794. — **F. rubra commutata** Gaud. Fl. Helv. I, 287. — **F. dumetorum** Hegetschw. et Heer Fl. d. Schw. non L. — **F. rubra** var. **fallax** Hack. op. cit. 142). Consună cu **F. rubra** forma **tipică** în respectulŭ formeĭ foilorŭ inovaţiunilorŭ şi ale culmuluĭ, — însă diferă de acésta prin *rădĕcina îndesuitŭ-cespitósă,* inovaţiunile intravaginale maĭ numeróse decât cele extravaginale, acestea din urmă dela basa scurtŭ- şi subitŭ-curvată erecte, nerepente, orĭ fórte scurtŭ repente.

Forma **F. nigrescens** Lam. Dict. Encycl. III, 460 diferă de **F. fallax** Thuill. prin foile inovaţiunilorŭ maĭ gróse (de 0.7—0.8 mm. în diametru), moĭ, prin *spiculele* de 8—10 mm. lungĭ, *intensivŭ negru-variegate* şi prin staţiunea alpestră.

Conf. Observ. la **F. nigricans** Schleich.

Pre locurĭ erbóse, prin poienĭ, şi la marginĭ de pădurĭ, substratŭ lutosŭ, din reg. inferióră până în cea alpină.

Var. **F. turfosa** Schur herb. (**F. rubra** var. **uliginosa** Schur En. Tr. 793. — **F. trichophylla** Ducros apud Gaud. Fl. Helv. — **F. rubra** var. **trichophylla,** subvar. **uliginosa** Hackel op. cit. p. 142). F. turfósă. Panicula laxă, linearŭ-oblongă, de 6—10 cm. lungă, ramiĭ fórte subtilĭ. Spiculele de 7 mm. lungĭ, lanceolate. *Glumelele inferióre îngustŭ linearŭ-lanceolate,* de 4.5—5.0 mm. lungĭ, glabre, netede, submutice, orĭ scurtŭ aristate. *Foile conforme, tóte complicate* (orĭ arare-orĭ cele tulpinale subcanaliculate), capilare, orĭ setacee, de 0.4—0.5 mm. în diametru, glaucescente, pre angulĭ netede. Vaginele glabre. Inovaţiunile intravaginale maĭ numeróse decât cele extravaginale, acestea din urmă cu basa lorŭ maĭ lungŭ maĭ scurtŭ subteraneŭ repente şi acĭ munite cu vaginĭ squameforme, apoĭ curvate şi erecte.

Pre praturĭ uliginóse la piciórele munteluĭ Arpaşŭ.

F. Porcii n. sp. Hackel op. cit. 147. F. luĭ Porcius. Panicula de 12—15 cm. lungă, oblongă, cam îndesuită, erectă, orĭ la vîrfŭ subnutantă, pre timpulŭ înfloritreĭ erectŭ-patulă, după acea contrasă, multispiculată,—pedunculŭ comunŭ primariŭ în partea inferióră netedŭ, în cea superióră scabru, ramiĭ scabri, câte 2, arare-orĭ câte 3, ramiĭ primarĭ până la $^1/_3$—$^1/_2$ parte inferióră nudĭ (fără spicule). *Spiculele* scurtŭ pedicelate, tóte linearŭ-oblongĭ, laxe, cu 4—7 florĭ, de 8—9—10 mm. lungĭ, maĭ multŭ maĭ puţinŭ *negriŭ-violaceŭ-variegate.* Glumelele tare neegale, obtusiuscule, orĭ obtuse, arare-orĭ acutiuscule, *gluma* inferióră lanceolată, cea *superióră* elipticŭ-oblongă, orĭ latŭ-lanceolată,

3-nervósă (celŭ puţinŭ în partea inferióră) *sub vîrfŭ tot deauna* maĭ multŭ maĭ puţinŭ *ciliolată*, pre carină netedă. Glumelele inferióre de 4.5—6.0 mm. lungĭ, lanceolate, acuminate, pre dosŭ spre vîrfŭ submanifestŭ carinate, 5-nervóse, sub vîrfŭ şi pre carină scabre, cam latŭ albŭ- orĭ brunŭ-scariosŭ-marginate, aristate, aristele de 3—5 orĭ maĭ scurte decât glumelele. Ovariulŭ obovatŭ-oblongŭ, la vîrfŭ cu puţinĭ (2—6) perĭ rigidulĭ, orĭ şi de totŭ glabru. *Vaginele inovaţiunilorŭ* maĭ până la basă fidate, *cele infime 2—3 squameforme, fără lamine,* brune, *alte 2—4 următóre cu lamine rudimentare orĭ abreviate*, cele supreme de 12—20 cm. lungĭ cu lamine fórte lungĭ (de 50—60 cm.), — foile culmuluĭ de 20—40 cm. lungĭ, în stare próspětă plane, orĭ apertŭ canaliculate, uscate laxŭ-complicate, lungŭ acutate, esplanate de 3—4 mm. late. Ligulele foilorŭ inovaţiunilorŭ reduse la o margine scariósă fórte îngustă, neauriculate, ale foilorŭ culmuluĭ obseletŭ une-orĭ biauriculate, orĭ şi neauriculate. *tóte ligulele îndesuitŭ ciliolate.* Răděcina cespitósă şi scurtŭ stoloniferă. Inovaţiunile tóte extravaginale. Culmiĭ robustĭ, înalţĭ de 80—105 cm., în partea superióră rotunḑĭ, neteḑĭ.

Pre munţĭ la locurĭ stâncóse saŭ petróse, însă erbóse, în reg. subalpină şi alpină, pre solŭ de calcarŭ.

Până acum cunoscutŭ numaĭ din munţiĭ Crăciunelŭ, Gălaţĭ şi Corongişŭ din jurulŭ Rodneĭ în Transilvania nordostică.

F. elatior L. sp. (**F. pratensis** Huds. Fl. Angl. ed. 1762, 37. — Bmgt. Tr. III, 248.—**Bromus elatior** Koel. Descr. Gram. 214, et **Poa curvata** id. loc. cit. 207. — **Schoenodorus pratensis** R. et Sch. Syst. III, 698. — **Bromus pratensis** Spreng. Syst. I, 359). F. de praturĭ. Panicula de 10—20 cm. lungă, composită, orĭ subsimplă, oblongă, orĭ linearŭ-oblongă, până lineară, pre timpulŭ înfloriręĭ patulă, *ramiĭ infimĭ câte 2, ramulŭ maĭ lungŭ cu 4—6 spicule, celŭ maĭ scurtŭ cu 1—3 spicule.* Spiculele lanceolate, orĭ linearŭ-lanceolate, orĭ şi linearŭ-oblongĭ, puţinŭ comprese, laxiuscule, cu 3—13 (maĭ adese-orĭ cu 7—8) florĭ, de 10 cm. lungĭ, cam palide, orĭ şi variegate. Gluma inferióră subulatŭ-lanceolată, cea superióră oblongŭ-lanceolată, până obovatŭ-lanceolată, maĭ adese-orĭ la vîrfŭ obtusă, orĭ obtusiusculă, orĭ şi rotundată. *Glumelele inferióre* maĭ adese-orĭ obovatŭ-lanceolate, scurtŭ acutate orĭ acutiuscule, până obtusiuscule, netede, orĭ punctulate, la vîrfulŭ scariosŭ întregĭ, *mutice.* Ovariulŭ obovatŭ, glabru. Stiliĭ subterminalĭ. *Foile tóte conforme,* obscurŭ-verḑĭ, cele tinere convolute, în stare deplinŭ desvoltate şi próspete plane, uscate une-orĭ subconvolute, linearŭ-lanceolate, — foile tulpinale — *în locŭ de ligule — la basă de ambele laturĭ contrase în câte o auriculă falcată şi deflectă,* maĭ multŭ maĭ puţinŭ manifestă, arare-orĭ deficientă, pre pagina superióră scabre, flaccide. Inovaţiunile cele maĭ multe extravaginale, acestea la basă curvate şi une-orĭ scurtŭ repente. Vaginele acestora maĭ până la

basă fidate. Rădĕcina cespitósă. Culmii de 50—100 cm., orĭ şi maĭ lungĭ.

Var. **F. pseudololiacea** Fries Summ. Scand. 75. Panicula lineară, ramiĭ ceĭ maĭ lungĭ, şi şi ceĭ maĭ scurţĭ maĭ adese-orĭ numaĭ cu câte 1 spiculă, ramiĭ infimĭ câte 2, ceĭ-lalţĭ solitarĭ.

Pre praturĭ, păşunĭ, prin poienĭ, la marginĭ de pădurĭ, în reg. inferióră.

F. Apennina De Not. Prosp. Fl. Lig. 56. Repert. Fl. Lig. II, 1843, 502. (**F. australis** Schur En. Tr. 798). F. apenină. Panicula de 10—15 cm. lungă, la vîrfŭ nutantă, linearŭ-oblongă, patentă, pedunculŭ comunŭ primariŭ, asemenea şi ramiĭ fórte scabri, ramiĭ inferiorĭ câte 2, *ramiĭ ceĭ maĭ lungĭ de comunŭ cu câte 2 spicule, ceĭ maĭ scurţĭ cu câte 1 spiculă.* Spiculele de circa 15 mm. lungĭ, cu 5—8 florĭ depărtate, linearŭ-lanceolate, palide, pedunculuiŭ primariŭ alŭ spiculelorŭ pre dosŭ fórte scabru. Glumele puţinŭ neegale lanceolate, acute, orĭ cea superióră obtusiusculă şi 3—5-nervósă. *Glumelele inferióre* de 8 mm. lungĭ, îngustŭ lanceolate, dela mijlocŭ începêndŭ acute, până fórte acute, la vîrfŭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ manifestŭ bidenticulatŭ-scarióse, *aristate, aristele de jumĕtate câtŭ glumelele de lungĭ, orĭ şi cera maĭ lungĭ.* In cele-lalte caractere ca **F. elatior** L. La prima vedere se póte deosebi de acéstă specie prin glumelele **aristate.**

Prin poienĭ şi la marginĭ de pădurĭ la locurĭ erbóse, în reg. subalpină.

F. arundinacea Schreb. Spicil. Fl. Lips. 1771, 57. (**F. elatior** Bmgt. Tr. III, 248 et Aut. Tr. plur. non L. — **Bromus litoreus** Retz. Fl. Scand. Prodr. ed. I, 19. — **Bromus arundinaceus** Roth Tent. Fl. Germ. 141. — **Festuca pratensis** Savi Fl. Pis. — **Schoenodorus elatior** P. B. Agrost. 99). F. arundinacee. Panicula mare, maĭ adese-orĭ peste 20 cm. lungă, laxă, multispiculată, la vîrfŭ de comunŭ nutantă, după circumferinţă ovatŭ-oblongă, pre timpulŭ înflorireĭ fórte patentă, — ramiĭ inferiorĭ câte 2 (arare-orĭ în specimine maĭ valide câte 3), filiformĭ, arcuatŭ-patenţĭ, fórte scabri; *ramulŭ infimŭ celŭ maĭ lungŭ* duplu-triplu maĭ scurtŭ decât panicula, *multispiculatŭ,* iară celŭ maĭ scurtŭ maĭ dela basă ramificatŭ, în specimine maĭ macre cu 3—4, în cele tipice cu 6—8 spicule. Spiculele de 10—12 mm. lungĭ, de comunŭ cu 4—6 florĭ, adese-orĭ de comunŭ maĭ multŭ maĭ puţinŭ purpuriŭ-variegate. Glumele subegale, cea inferióră fórte acută, cea superióră lanceolată, acutiusculă. *Glumelele inferióre* de 7 mm. lungĭ, lanceolate, orĭ oblongĭ, orĭ şi subulatŭ-lanceolate, la vîrfŭ întregĭ, orĭ şi bidenticulate, *mutice, orĭ mucronate, orĭ şi fórte scurtŭ aristate,* la vîrfŭ latŭ-scarióse, subdistinctŭ 3—5-nervóse, nerviĭ exteriorĭ maĭ evidenţĭ, netede, orĭ punctulatŭ-scabre. Cariopsa oblongă. Ovariulŭ glabru. *Foile tóte conforme*, cele ale inovaţiunilorŭ de 20—70 cm. lungĭ şi de 3—5 mm. late, plane, rigidule, glabre, verḑĭ, orĭ glaucescente, la basă de ambele laturĭ contrase în câte o auriculă falcată şi deflectă, maĭ multŭ maĭ puţinŭ manifestă, arare-orĭ deficientă,

pre pagina inferióră netede, pre cea superióră şi pre marginĭ scabre, până fórte scabre. Inovaţiunile cele maĭ multe extravaginale, acestea la basă curvate şi une-orĭ scurtŭ repente. Vaginele acestora maĭ până la basă fidate. Rădĕcina cespitósă. Culmiĭ de 70—110 cm. lungĭ, în partea superióră neteḑĭ.

Pre praturĭ nisipóse, umede, pre şanţurĭ şi la marginĭ de rîurĭ, în reg. inferióră.

F. gigantea Vill. Hist. pl. Dauph. II, 1787, 110. (**Bromus giganteus L.** sp. — Bmgt. Tr. III, 256). F. gigantică. Panicula de 10—40 cm. lungă, ovată, orĭ ovatŭ-oblongă, laxă, nutantă, pre timpulŭ înfloririĭ fórte patentă, ramiĭ pre acestŭ timpŭ arcuatŭ- orĭ erectŭ-patenţĭ, încă şi defloraţĭ distanţĭ, ceĭ inferiorĭ maĭ adese-orĭ câte 2, ramulŭ maĭ lungŭ până la mijlocŭ, orĭ şi până maĭ sus nudŭ, de-asupra cu 4 — 20 spicule, celŭ maĭ scurtŭ până la $^1/_2$ parte nudŭ, maĭ sus cu 1 — 10 spicule. Spiculele cam lungĭ, pedicelate, de 10—13 mm. lungĭ, cu 3—7 florĭ (maĭ adese-orĭ cu 5—7), linearŭ-lanceolate, axia spiculeĭ pre dosŭ scabră. Glumele de 5—6—7.5 mm. lungĭ, cea inferióră subulatŭ-lanceolată, 1-nervósă, orĭ la basă 3-nervósă, cea superióră 3-nervósă, ambele fórte acute, scariosŭ-marginate. Glumelele inferióre de 7—9 mm. lungĭ, lanceolate, acute, la vîrfŭ subîntregĭ, orĭ scurtŭ bidenticulate, aristate, *aristele* de comunŭ flexuóse, *duplu maĭ lungĭ decât glumelele, orĭ încă şi maĭ lungĭ.* Ovariulŭ obovatŭ-oblongŭ, glabru. Cariopsa obovatŭ-oblongă négră-purpurie, pre partea ventricală cu unŭ sulcŭ spre vîrfŭ dilatatŭ. *Foile tóte conforme*, latŭ linearŭ-lanceolate, de 12—30 cm. lungĭ şi de 5—15 mm. late, fórte acute, la basă contrase în 2 auricule falcate şi amplectente, flaccide, deschisŭ- orĭ obscurŭ-verḑĭ, glabre, scabre. Ligulele fórte scurte, truncate, brune. Rădĕcina laxŭ cespitósă. Inovaţiunile tóte extravaginale, la basă curvatŭ-ascendente, stoloniforme. Vaginele peste totŭ fidate. Culmiĭ înalţĭ cu 3—5 nodurĭ.

Forma: **F. triflora** Sm. Engl. Bot. I, 1918. **F. gigantea** β. **triflora** Koch Syn. — **F. bromoides** Bmgt. Tr. III, 246 ex herb. ejus. — **Bromus triflorus** L. sp. non Sm.). Consistă din specimine, la care panicula e maĭ mică, ramiĭ cu puţine spicule, iară spiculele numaĭ cu câte 3 florĭ.

Une-orĭ sunt ramiĭ inferiorĭ numaĭ în câte 1—2 spicule, ceĭ-lalţĭ numaĭ cu câte 1 spiculă, spiculele maĭ tóte subsessile, linearŭ lanceolate, suberecte. **F. gigantea c. pseudololiacea** Grantzow Fl. v. Uekermark. 1880, 340).

La marginĭ de pădurĭ umbróse, prin tufişurĭ, în reg. inferióră şi montană.

F. loliacea Curt. Fl. Lond. 1777, VI, t. 9 et jam Hudt. Fl. Angl. ed. I, 1762, 38 (**vix decernendum**). **F. adscendens** Retz. Prodr. Fl. Scand. 1779, 134. — **F. elongata** Ehrh. Beitr. IV, 1791, 133. — **Poa loliacea** Koel. Descr. gram. 207 ex M. et K. — **Lolium festucaceum** Link hort. Ber. I, 1827, 273. — **Schoenodorus loliaceus** R. et Sch. Syst. II, 1817, 703.— **Glyceria loliacea**

Godr. Fl. Lorr. III, 168. — **F. elatiori × perennis** F. Schultz in Fl. 1854, 490. — **F. elatior × Lolium perenne** Focke Pflanzenmischl. 410. — Hack. op. cit. p. 161). F. loliacee. Plantă hibridă din *Festuca elatior* L. sp. și *Lolium perenne* L. sp. Panicula elongată, de 12—30 cm. lungă, de două forme: orĭ simplă și racemiformă, spiculele solitarĭ, scurtŭ pedicelate, maĭ multŭ maĭ puținŭ distante, — orĭ și subramificată, ramulŭ infimŭ maĭ lungŭ, cu 3—4 spicule, iară celŭ maĭ scurtŭ numaĭ cu 1 spiculă, — erectă, orĭ la vîrfŭ subnutantă. Pedunculŭ comunŭ primariŭ pre dosŭ, convexŭ, orĭ planŭ, orĭ și escavatŭ, pre angulĭ scabru. Spiculele inferióre scurtŭ pedicelate, în posițiune semitransversală, cele superióre sessile, orĭ subsessile, în posițiune mediană, lineare, orĭ linearŭ-oblongĭ, cu 5—12 florĭ, de 12—15 mm. lungĭ, palide, orĭ subvariegate. Glumele neegale, cea inferióră maĭ scurtă, lineară, 1—3-nervósă, obtusiusculă, până la 6 mm. lungă, une-orĭ însă deficientă, orĭ și fórte mică și bifidă, cea superióră linearŭ-oblongă, de 8 mm. lungă, acutiusculă, orĭ obtusă, orĭ și rotundată, 3—5-nervósă. Glumelele inferióre de 8—9 mm. lungĭ, oblongŭ-lanceolate, obtuse, orĭ acutiuscule, la vîrfŭ scarióse, glabre, netede, orĭ scaberule, mutice, glumelele interióre oblongĭ, bidenticulate, pre carină ciliatŭ-scabre. *Anterele unplute cu polină deformată sfero-poliedrică fără fovilă.* Foile tinere complicate, deplinŭ desvoltate plane, linearŭ-lanceolate, la basă auriculate, pre pagina inferióră netede, pre cea superióră și pre marginĭ scaberule, orĭ și netede. Rădĕcina laxŭ-cespitósă. Inovațiunile parte intra-, parte extravaginale. Vaginele inovațiunilorŭ (ca la Lolium) până la gură întregĭ. Ligulele scurte, truncate, glabre. Culmiĭ de 60—90 cm. lungĭ, rotundĭ, netedĭ. *Planta sterilă.*

Pre praturĭ umede, șanțurĭ și localitățĭ mlăștinóse.

Observare. Simonkai in En. Fl. Tr. indică de 2 orĭ acéstă plantă, odată la pag. 581 sub numirea: **Glyceria loliacea** Huds. Angl. 1762, 38 sub **Festuca.** ca var. dela **Glyceria fluitans,** și iarășĭ la pag. 591 sub numirea: **Festuca loliacea** Huds. Angl. 1762, 38.

III. Inovațiunile intravaginale.

F. varia Haenke in Jacq. Coll. II, 1788, 94 sensu stricto.— Bmgt. Tr. III. 245. (**F. versicolor** Tausch in Fl. — **F. fusca** Mut. Fl. Fr. IV, 1837, 105.— **F. alpestris** et **F. minor** Schur En. Tr. 795, nec alior. — **F. varia**, Subsp. en-varia, var. gen. subvar. typica Hack. op. cit. 173). F. varie. Panicula de 4—7 cm. lungă, ovată, subnutantă, pedunculŭ comunŭ primariŭ scabru, ramiĭ încă scabri, celŭ infimŭ primariŭ maĭ lungŭ decât jumĕtatea paniculeĭ. *Spiculele* cu 4—7 florĭ, de 8—10 mm. lungĭ, scurtŭ pedicelate, oblongŭ-lanceolate, *intensivŭ-variegate*. Glumele subegale, cea inferióră acută, cea su-

perióră încă acută, orĭ obtusiusculă, maĭ lată, une-orĭ la basă obsoletŭ tri-nervósă. Glumelele inferióre de 5.5 — 6.0 mm. lungĭ, lanceolate, dela mijlocŭ, orĭ şi de maĭ sus îngustate, însă nu acuminate, netede, orĭ sub vîrfŭ pre carină scaberule, mutice, orĭ mucronate, orĭ şi fórte scurtŭ aristate. *Glumelele superióre de lungimea celorŭ inferióre,* fórte scurtŭ bidentate, pre carină ciliolate. *Ovariulŭ la vîrfŭ pĕrosŭ. Foile tóte complicate,* glauce-verḑĭ, cele infime ale inovaţiunilorŭ de 1—3 cm. lungĭ, de 6—10 orĭ maĭ scurte decât cele supreme ale aceleaşĭ inovaţiunĭ, de 0.7 mm. în diametru, *la vîrfŭ fórte acute, pungint*e, de totŭ netede. *Ligulele neauriculate,* la foile inferióre de 0.5—1 mm., la cele superióre de 1—2 mm. lungĭ. *Inovaţiunile tóte intravaginale,* consistente din câte 4—6 foĭ. Vaginele acestora maĭ peste totŭ fidate, arare-orĭ în a $^1/_3$ parte inferióră întregĭ. Rădĕcina fibrósă fără stolonĭ. Culmiĭ de 15—35 cm. lungĭ, în partea superióră neteḑĭ.

La locurĭ stâncóse pre munţĭ înalţĭ.

Observare. Simonkai in En. Fl. Tr. p. 592 indică **F. Xanthina** R. et Sch. şi **F. Scoparia** var. **lutea** Hack. ca sinomine, pre când Hackel in op. cit. la p. 178 şi 180 le descrie ca speciĭ separate.

Pentru a putea apreţuì diversitatea ambelorŭ acestorŭ speciĭ, urméză aci descrierea lorŭ.

F. Xanthina R. et Sch. Syst. II, 721, excl. syn. Gaud. (**F. flavescens** Host Gram. Austr. III, 1805, t. 19. — Bmgt. Mant. 79 et Aut. Tr. — Heuff. Ban. 197, non Bell. App. ad Fl. Pedem. 1792, 11. — **F. varia** subsp. **xanthina** Hack. op. cit. 178). F. galbină. Panicula de 4—8 cm. lungă, ovată, orĭ ovatŭ-oblongă, flaccidă, subnutantă, pedunculŭ comunŭ primariŭ scabru, ramiĭ încă scabri, ceĭ inferiorĭ câte 2, celŭ infimŭ maĭ lungŭ subegalŭ de lungŭ cu jumĕtatea paniculeĭ, la basă în depărtare respectabilă nudŭ. *Spiculele* maĭ lungŭ maĭ scurtŭ pedicelate, pediceliĭ scabri, linearŭ-lanceolate, cu 3—4 florĭ, de 14—15 mm. lungĭ, laxiflore, *de comunŭ palidŭ-galbine-verḑĭ, la urmă deplinŭ galbine,* arare-orĭ palidŭ-variegate. Glumele puţinŭ neegale, cea inferioră lanceolată, cea superióră obovatŭ-lanceolată, ambele obtuse, orĭ obtusiuscule, netede, cea inferióră 3-nervósă. *Glumelele* inferióre de 6—7 mm. lungĭ, latŭ- orĭ obovatŭ-lanceolate, dela mijlocŭ acutate, manifestŭ acuminate, *mutice, orĭ mucronate,* de totŭ netede, 5-nervóse, nerviĭ externĭ maĭ manifestĭ. *Glumelele superióre cu $^1/_5$—$^1/_6$ parte maĭ scurte decât cele inferióre,* linearŭ-oblongĭ, obsoletŭ bidenticulate, pre carină scabre. *Ovariulŭ hispidulŭ. Foile* tóte complicate, de 0.6—0.7 mm. în diametru, flaccidule, cele infime ale *inovaţiunilorŭ* de 3—10 cm. lungĭ, de 3—8 orĭ maĭ scurte decât cele supreme ale aceleaşĭ inovaţiunĭ, tóte netede, verḑĭ, *la vîrfŭ obtuse, orĭ obtusiuscule.* Ligulele inferióre tare scurte, de 0.5—1 mm., cele superióre de 1.5—2.0 mm. lungĭ, tóte truncate, cele superióre une-orĭ fidate. Inovaţiunile

tóte intravaginale, consistente din câte 4 — 6 foĭ. Vaginele acestora maĭ preste totŭ fidate, arare-orĭ în a $^1/_3$ parte inferióră întregĭ.

Pre localităţĭ stâncóse erbóse, în reg. subalpină şi alpină.

Observare. Pre munţiĭ dela Rodna provinŭ conf. Hackel op. cit. p. 179 forme intermediare între **F. varia** Haenke şi **F. xanthina** R. et Sch.

F. scoparia Kern. et Hackel var. **lutea** Hack. op. cit. 181. **F. flavescens** Schur ex monte Œcsem-teteje prope St. Domokos. F. scoparie. Panicula de 10 cm. lungă, erectă, cam îndesuită, ovată, cu puţine spicule, ramiĭ infimĭ câte 2, orĭ şi solitarĭ, ramulŭ celŭ maĭ lungŭ cu 2—5 spicule, de jumĕtate câtŭ paniculă, orĭ şi ceva maĭ lungŭ. *Spiculele scurtŭ pedicelate, lanceolate, orĭ linearŭ-lanceolate, de 9—12 (de comunŭ 10) mm. lungĭ, cu 3—6 florĭ, de colóre intensivŭ gulbină,* pedunculŭ comunŭ primarŭ scabru. Gluma inferióră lanceolată, acută, cea superióră obovatŭ-lanceolată, obtusiusculă, în cea maĭ mare parte scariósă, la basă 3-nervósă. *Glumele inferióre* sub-egale până egale. Glumelele de 6—7 mm. lungĭ, lanceolate, dela mijlocŭ în sus succesivŭ acutate, orĭ obsoletŭ acuminate, *mucronate, orĭ fórte scurtŭ aristate,* fără nervĭ, de totŭ glabre, lucitóre, sub vîrfŭ până la $^1/_4$ parte a dosuluĭ scarióse. *Glumelele superióre egalŭ de lungĭ cu cele inferióre,* linearŭ-oblongĭ, acutŭ bidentate, pre carină scabre. *Foile* tóte complicate, cele ale inovaţiunilorŭ între sine subegale, orĭ cele infime subduplu maĭ scurte decât cele supreme ale aceleaşĭ inovaţiunĭ, *multŭ maĭ scurte decât culmulŭ, fórte adese-orĭ curvate,* rigide, glauce-verḑĭ, uscate angulare şi carinate, de totŭ netede şi *atenuate în unŭ vîrfŭ lungŭ şi fórte subtilŭ.* Ligulele tóte scurte (de 0.5 — 1 mm.), truncate, orĭ emarginate, cele superióre une-orĭ bifide. *Inovaţiunile* tóte intravaginale, la basă curvatŭ-ascendente, *consistente fie-care din câte 8—11 foĭ fasciculate în formă de măturĭ.* Vaginele acestora peste totŭ, orĭ celŭ puţinŭ până din sus de jumĕtatea lorŭ întregĭ. Rădĕcina forméză cespite îndesuite şi fórte late. Culmiĭ de 20—35 cm. lungĭ, ascendenţĭ, firmĭ, în partea superióră rotunḑĭ, neteḑĭ.

Pre localităţĭ stâncóse saŭ petróse, însă erbóse, în reg. subalpină şi alpină.

IV. Inovaţiunile extravaginale.

F. Carpatica Dietr. in Nachtr. z. Gärtn. Lex. III, 1817, 333. — Porcius Distr. Năs. (**F. nutans** Wahlbrg. Carp. 1814, 28, non Host Gram. IV, 1809, 35, t. 61, nec Spreng. — **F. pseudolaxa** Schur En. Tr. 796. — **Amphigenes Carpatica** Janka in Linn. XXX, 619. — **F. dimorpha** Janka in Ö. b. Z. XVI, 101, non Guss.). F. carpatică. Panicula ovatŭ-oblongă, de 8—12 cm. lungă, laxă, nutantă, pre timpulŭ înfloririĭ patentă, pedunculŭ comunŭ primariŭ scabru, orĭ scaberulŭ, ramiĭ totŭ ast-felŭ, ramulŭ infimŭ maĭ lungŭ de jumĕtatea lungimeĭ paniculeĭ, numaĭ din sus de mijlocŭ divisŭ, cu 6—10

spicule. Spiculele elipticŭ-oblongĭ, de 7—8 mm. lungĭ, îndesuite, cu 3—4 (maĭ adese-orĭ cu 3) florĭ, palide, orĭ trăgêndŭ ceva în violaceŭ, peduncululŭ lorŭ comunŭ scabru. Glumele neegale, maĭ peste totŭ (saŭ celŭ puţinŭ la vîrfŭ) scarióse, latŭ-lanceolate, cea inferióră acută, cea superióră acutiusculă, orĭ şi obtusă, ambele pre carină scabre. *Glumelele inferióre* de 5 mm. lungĭ, lanceolate, din sus de mijlocŭ îngustate, scurtŭ acutate, *mutice, orĭ mucronate,* subdistinctŭ 5-nervóse şi carinate, pre carină denticulatŭ-scabre, pre întrégă suprafaţa mĕruntŭ hispidule, orĭ scabru-punctate, la vîrfŭ latŭ-membranacee şi adese-orĭ lacinulate. *Ovariulŭ la vîrfŭ hispidulŭ.* Foile maĭ tinere convolute, cele maĭ bĕtrâne şi în stare próspĕtă plane, cele uscate adese-orĭ iarăşĭ convolute, — cele ale *inovaţiunilorŭ* de 20—30 cm. lungĭ, flaccidule, orĭ şi firmule, lungŭ acutate, pre pagina inferióră verḑĭ şi de totŭ glabre, netede, pre cea superióră glaucescente şi dimpreună cu marginile aculeolatŭ-scabre, *tóte extravaginale,* la basă erecte, orĭ şi repente, *în partea infimă incinse cu 4—5 vagine squameforme* (fără lamine), rotundatŭ-ovate, firme, lungŭ timpŭ persistente, cenuşiĭ, orĭ suriĭ, — vaginele acestorŭ foĭ numaĭ la basă întregĭ. Ligulele fórte înguste, ciliolate, neauriculate. *Rădĕcina* îndesuitŭ cespitósă şi de odată şi *stolonifera.* Culmiĭ de 50—70 cm. lungĭ.

Pre localităţĭ stâncóse erbóse, în reg. subalpină şi alpină, pre solŭ de calcarŭ.

Până acum cunoscută numaĭ din munţiĭ din jurulŭ Rodneĭ, apoĭ de pre muntele Œcsem-teteje în apropiere de St. Domokos (**F. pseudolaxa** Schur.).

Planta apare la prima vedere ca o *Poa,* pentru care e de creḑutŭ că botaniştiĭ aŭ presupusŭ a avea dinaintea lorŭ o plantă deja cunoscută, şi acésta împrejurare póte fi causa, că în cele-lalte părţĭ ale munţilorŭ carpaticĭ din patrie nu se află indicată ca provenitóre.

F. scheuchzeriformis Schur En. Tr. 796. (**F. pulchella** β. **plicata** Huter in exsicc.—Hackel op. cit. 192). F. scheuchzeriformă. Panicula de 4—10 cm. lungă, ovată, laxă flaccidă, paucispiculată, pre timpulŭ înfloriref patentă, fructiferă fórte patentă, pedunculŭ comunŭ primariŭ filiformŭ, glabru, ramiĭ capilarĭ, flexuoşĭ, maĭ adese-orĭ de totŭ glabri, ramulŭ infimŭ primariŭ (celŭ maĭ lungŭ) de jumĕtatea lungimeĭ paniculeĭ. *Spiculele* latŭ-obovate, orĭ obovatŭ-romboidee, cu 3—5 florĭ îndesuite, de 6—7 mm. lungĭ, *fórte comprese,* maĭ multŭ maĭ puţinŭ *violaceŭ-variegate,* pedunculŭ comunŭ alŭ spiculelorŭ scaberulŭ. Glumele subegale, îngustŭ-lanceolate, lungŭ acutate, la vîrfŭ fórte acute, semiscariόse, glabre, netede. *Glumelele* inferióre de 5 mm. lungĭ, lanceolate, dela mijlocŭ, orĭ şi ceva maĭ de sus acutate, *mutice, elevatŭ-5-nervóse,* până la basă carinate, pre întrégă suprafaţă cu perĭ fórte mĕrunţĭ şi rigidulĭ scabre, orĭ scabru punctulate, pre marginĭ şi la vîrfŭ îngustŭ scariόse. Ovariulŭ obovatŭ-oblongŭ, la vîrfŭ fórte puţinŭ pĕrosŭ,

orĭ și glabrescentŭ. *Foile inovațiunilorŭ tóte extravaginale*, în stare próspĕtă laxŭ-complicate, de 1—2 mm. late, la vîrfŭ obtusiuscule, de 5—20 cm. lungĭ, flaccide, deschisŭ-verḑĭ, pre pagina inferióră de totŭ netede, pre cea superióră și pre marginĭ aculeolatŭ-scabre, la basă maĭ multŭ maĭ puținŭ ascendente, orĭ și repente, în partea infimă cu 2—3 vagine squameforme (fără lamine). Vaginele acestora dela basă până preste jumĕtate, orĭ și aprópe până la gura lor întregĭ. Ligulele foilorŭ inovațiunilorŭ aprópe lipsindŭ, la foile culmuluĭ scurte, truncate, glabre, fórte subtilŭ lacinulate. Rădĕcina laxŭ cespitantă. Culmiĭ de 20—50 cm. lungĭ, gracilĭ, neteḑĭ.

Pre stâncĭ în Muntele Bucegĭ în valea Ialomița.

F. montana M. B. Taur.-Cauc. III, 1819, 75. (**F. Drymeia** Koch Synops.— **F. silvatica** Bmgt. Tr. III, 249 et Aut. Tr., non Vill. nec. Pollich sub Poa.— **F. lucorum** Schur En. Tr. 797). F. montană. Panicula mare, nutantă, de 10—20—30 cm. lungă, latŭ-ovată, orĭ subrotundă, arare-orĭ ovatŭ-oblongă, conținêndŭ spicule fórte numeróse, pedunculŭ comunŭ primariŭ scaberulŭ, ramiĭ filiformĭ, flexuoșĭ, scabri, ceĭ infimĭ 2—5 în a 1/4—1/8 parte inferióră nuḑĭ (fără spicule). Spiculele fórte scurtŭ pedicelate, tóte eliptice, orĭ lanceolatŭ-eliptice, de 7 mm. lungĭ, laxe, cu 4—6 florĭ, palidŭ-verḑie, pedunculŭ comunŭ alŭ acestora scabru. Glumele puținŭ neegale, de 3—4 mm. lungĭ, lanceolate, acute, 1-nervóse, orĭ cea superióră obsoletŭ-3-nervósă, pre carină scabre. *Glumelele inferióre* de 4.5—5 mm. lungĭ, lanceolate, orĭ linearŭ-lanceolate, acute, orĭ obtusiuscule, orĭ și obtuse, *mutice, orĭ une-orĭ obsoletŭ-mucronulate, distinctŭ 5-nervóse*, pre întréga suprafață fórte subtilŭ scabru punctate. Glumelele superióre egalŭ de lungĭ cu cele inferióre, orĭ și maĭ lungĭ, linearŭ-lanceolate, la vîrfŭ acutŭ bidenticulate, orĭ subîntregĭ, pre carină glabre, netede. Ovariulŭ la vîrfŭ hispidulŭ. Cariopsa oblongă, de 3 mm. lungă, négră-brună, pre partea ventrală plană, orĭ puținŭ impresă, impresiunea spre vîrfŭ dilatată. *Inovațiunile tóte extravaginale*, lamina foilorŭ acestora la cele infime rudimentară, succesivŭ acrescentă, la cele superióre fórte lungă (de 20—40—80 cm.), linearŭ-lanceolate, de 6—12—15 mm. late, cele tinere convolute, cele deplinŭ desvoltate plane, rigidule, lungŭ acutate și la vîrfŭ fórte acute, pre pagina inferióră verḑĭ, pre cea superióră glaucescente, pre ambele pagine scabre, pre marginĭ scabru-ciliolate. Vaginele acestora peste totŭ fidate, cele inferióre 2—3 scurte, squameforme, fără lamină, cele-lalte de odată cu laminele succesivŭ acrescente, netede, orĭ scaberule. Ligulele scurte (de 1—3 mm. lungĭ), rotundate, orĭ truncate, neauriculate, fimbriate, la urmă lacerate. *Rădĕcina* laxŭ-cespitósă, *lungŭ stoloniferă*. Culmiĭ de 70—120 cm. lungĭ, robustĭ, în partea superióră scaberulĭ

F. lucorum Schur l. c. e o formă maĭ mică și cu foile maĭ înguste.

In ținuturĭ muntóse, la marginĭ de pădurĭ, în reg. montană și subalpină.

BROMUS L. gen. Bromŭ. Vulg. Odac, Obsigă, Orsigă, Ocsigă, Érba ovĕsuluĭ, Érba vîntuluĭ.

După Br. asper Murr.

Br. Transsilvanicus Steud. Syn. 1855, 320. — Schur in Ö. b. Z. X, 1860, 227 et in En. Tr. 804. (**Br. erectus** Bmgt. Tr. III, 254 et Aut. Tr. non Huds. — **Br. variegatus** et **Br. laxus** Schur En. Tr. 805, nec alior. — **Br. erectus** β. **glaber Winkler** in Ö. b. Z. XVI, 1866, 48. — **Br. fibrosus** Hack. in Ö. b. Z. XXIX, 1879, 207). Br. transilvanŭ. Panicula erectă, subracemósă, pre timpulŭ înfloririĭ efusă, laxă, după aceea contrasă, de 10—15 cm. lungă, albuiŭ-verde, până maĭ multŭ maĭ puţinŭ colorată, ramiĭ inferiorĭ tare lungĭ, câte 2—3—4—5—6, ceĭ infimĭ maĭ lungĭ de jumĕtate câtŭ panicula orĭ şi maĭ scurţĭ. Spicele îngustŭ-oblongĭ, cu 4 — 11 florĭ, laxe, de 18 — 30 mm. lungĭ. Glumele subegale, de totŭ glabre, lungŭ acutate, cea inferióră 1-nervósă, cea superióră 3-nervósă. Glumelele inferióre de 12 — 18 mm. lungĭ, lanceolate, spre vîrfŭ îngustate, 5-nervóse, nervulŭ mediŭ şi ceĭ 2 nervĭ lateralĭ maĭ prominulĭ, fórte scurtŭ scabru-pĕroşĭ, ceĭ-alţĭ 2 nervĭ intermediĭ maĭ obsoleţĭ şi glabri, asemenea şi cea-laltă suprafaţă glabră, aristate, aristele de jumĕtate câtŭ glumelele de lungĭ, orĭ şi maĭ scurte, — glumelele superióre subegalŭ de lungĭ cu cele inferióre, pre carină scurtŭ ciliatŭ scabre. *Florile insidente pre unŭ pedunculŭ comunŭ* (axia) *glabriusculŭ, orĭ scurtŭ pubescentŭ.* Foile inovaţiunilorŭ maĭ înguste, lineare, aprópe filiforme, de 20—30 cm. orĭ şi maĭ lungĭ, cele tulpinale maĭ scurte, maĭ late (de 2—5 mm.) plane, pre pagina superióră glabre, orĭ scurtŭ puberule, iară pre pagina inferióră încă glabre şi numaĭ pre marginĭ, orĭ şi pre nervulŭ mediŭ depărtatŭ şi lungŭ pĕróse, periĭ hispidulĭ. Vaginele foilorŭ tulpinale glabre, orĭ une-orĭ cele inferióre maĭ multŭ maĭ puţinŭ vilóse. Culmiĭ de 60 — 90 cm. lungĭ, grumazulŭ (collum) munitŭ cu fibre flexuóse şi reticulatŭ-conexe. Rădĕcina cespitósă, perenală, scurtŭ stoloniferă.

Pre locurĭ stâncóse cu solŭ de calcarŭ, în reg. montană şi subalpină.

Br. Barcensis Simk. Br. barcensŭ. După exteriorŭ are fórte mare asemĕnare cu **Br. Transsilvanicus** Steud. de care diferă principalminte prin florile insidente pre unŭ *pedunculŭ comunŭ* (axia) *vilosŭ* şi prin glumelele inferióre *sericeŭ-pubescente.*

Până acum cunoscutŭ numaĭ din o singură localitate în apropiere de urbea Braşovŭ, unde provine la locŭ stâncosŭ pre solŭ de calcarŭ.

TRITICUM L. gen. Triticŭ. Vulg. Grâŭ, Pirŭ, Chirŭ.

După T. villosum M. B.

T. cristatum Schreb. Gräs. t. 23, f. 2. (**Bromus cristatus** L. sp. — **Agropyrum cristatum** P. B. Agrost. 102. — Fuss. Alt. Arch. III, 254. — **Cremopyrum pectinatum** Schur En. Tr. 807). T. crestatŭ. *Spica ovală, orĭ oblongă,* compresă, distice. *Spiculele* linearŭ-lanceolate, glabre, orĭ hispide, cu treĭ orĭ maĭ multe florĭ, *pectinatŭ-patente.* Glumele subulate, 3-nervóse, dimpreună cu glumelele scurtŭ aristate, pedunculŭ comunŭ primariŭ flexuosŭ, scabru. Foile și vaginele glabre, orĭ pubescente. Rădĕcina fibrósă, cespitósă și de odată și stoloniferă. Culmiĭ de 30—46 cm. lungĭ și de odată cu foile glaucescențĭ. Spica de 3—5 cm. lungă și de circa 1 cm. lată.

Pre coline și lângă căĭ, în reg. inferióră.

A se adaoge la T. glaucum Desf. (T. intermedium Host.)

Var. **T. barbulatum** Schur En. Tr. 809 sub Agropyro. Glumele și glumelele la vîrfŭ rotundate, orĭ truncate, mutice, orĭ mucronulate, pre *dosŭ hirsute și pre marginĭ barbulate.*

La unŭ locŭ și in societate cu forma gen., însă maĭ rarŭ.

A se adaoge la T. caninum L. sp.

Var. **T. pseudocaninum** Schur Sert. n. 3232 sub Agropyro. (**Agropyrum pauciflorum** Schur V. S. V. X, 77. — **A. caninum** c. **alpinum** Schur En. Tr. 810). Diferă de formă tipică prin spiculele cu câte 2—3 florĭ tóte perfecte și aristate, *aristele maĭ lungĭ decât florile;* — une-orĭ la spica trifloră e flórea supremă neperfectă și scurtŭ aristată.

In locurĭ muntóse prin pădurĭ și la marginea acestora până în reg. subalpină.

Observare. **T. biflorum** Brign. încă are spiculele 2-flore (arare-orĭ și 3—4-flore), însă aristele sunt maĭ scurte decât florile (subtriplu maĭ scurte).

HORDEUM L. gen. Orzŭ, Orzóie.

După H. maritimum With.

H. Gussonianum Parl. Fl. Palerm. I, 1845, 256. (**H. secalinum** Bmgt. Tr. III, 273 et Aut. Tr. non Schreb. — **H. maritimum** Aut. Tr. non With. — **H.**

Winkleri Hack. in O.b.Z. XXVII, 1877, 49). O. Gussonianŭ. Are fórte mare asemĕnare cu **H. maritimum** With., diferă însă de acesta prin aceea că spicele tragŭ maĭ multŭ în colóre gălbinie, sunt maĭ micĭ şi cele 2 florĭ laterale sunt la basa lorŭ despărţite prin un interstiţiŭ — deşi micŭ, totuşĭ bine observabilŭ.

La **H. maritimum** Wither. sunt spicele maĭ lungĭ şi tragŭ în colóre maĭ verḑie, iară cele 2 florĭ laterale sunt la basă apropiate, formândŭ unŭ angulŭ tare strîmtŭ.

Planta transilvană provine pre localităţĭ nisipóse şi macre, însă în apropiere saŭ în jurŭ de mlaştinĭ şi de şanţurĭ cu apă, pre când **H. maritimum** Wither. provine pre malurile măreĭ adriatice şi măreĭ nordice.

III. CRYPTOGAMAE VASCULARES

EQUISETUM L. gen. Equisetŭ. Vulg. Códa mânzuluĭ, Códa caluluĭ, Códa iepeĭ, Pĕrulŭ porculuĭ, Barba sasuluĭ, Érbă de cositorŭ.

După E. palustre L. sp.

E. inundatum Lasch. in Rabenh. Bot. Centr. Bl. 1846, 28. (**E. littorale** Kühlw. apud Rupr. Beitr. IV, 91. — **E. arvense var. inundatum** Rabenh. Crypt. II, 333. — Schur Ö. b. Z. VII, 410. — **E. arvensi-limosum** Lasch. Bot. Zeit. 1857, 505). E. inundatŭ. Tulpinele fructifere aprópe conforme cu cele sterile, anuale, cu 8—16 sulcĭ profundĭ, erecte, ascendente, orĭ procumbente, ramificate, orĭ și neramificate, ramiĭ scabri, 4—6-angularĭ. Vaginele tulpineĭ oblongĭ, cele de sub spică campanulate, cu 8—16 dențĭ, *dențiĭ* pre dosŭ fără sulcĭ longitudinalĭ, *lanceolatŭ-subulațĭ, negri,* cu marginĭ înguste, albe. Vaginele ramilorŭ *cu dențĭ* capilarĭ și *negri peste totŭ.* Sînurile dențilorŭ dela vaginele tulpineĭ acute. *Spica* ovatŭ-oblongă, *obtusă, galbină*, adese-orĭ la basă și la vîrfŭ roșietecă, arare-orĭ négră, orĭ în colórea bronzuluĭ. Sporiĭ necolorațĭ, sterilĭ, sporangiile albe.

Stă de comunŭ maĭ aprópe de *E. limosum* L.sp., maĭ rarŭ de *E. arvense* L. sp. Pre localitățĭ inundate arenosŭ mlăștinóse, lângă ape curgĕtóre.

A se adaoge la E. hyemale L. sp.

Var. **E. Schleicheri** Milde Nov. Act. XXVI, 1858, 465. (**E. intermedium** Schur En. Tr. 822). Dențiĭ vaginelorŭ caducĭ, ast-felŭ remânŭ vaginele fără dențĭ, orĭ și numaĭ vaginele supreme și cele infime sunt dentate. Vaginele negre-brune, netede.

Prin pădurĭ rărite și la marginea acestora, prin tufișurĭ, pre localitățĭ cam umede.

A se adaoge la E. variegatum Schleich.

Var. **E. serotinum** Schur En. Tr. 822. (**E. variegatum** var: **læve** Milde Filices 248; — Equiset. 580 citato jam Schur En. Tr. 822). Tulpinele fórte

gracile, subsolitare, neramificate. Spica fórte mică, de colóre aurantiacă, pre jumĕtate inclusă în vagina supremă. Fructifică maĭ târḑiŭ dintre tóte speciile ce provinŭ în Transilvania, anume în lunile Septembre și Octobre.

Pre praturĭ arenóse, lângă ţĕrmurĭ de rîurĭ, în locurĭ montane.

ISOËTES L. gen. Isoëte.

Dupĕ I. lacustris L. sp.

I. echinospora Durieu in Bull. Soc. bot. Fr. VIII, 1861, 164. (**I. lacustris** Bmgt. Tr. IV, 8, ex **Braun** ap. **Leonardi** in Lotos 1863, p. 32, et Ö. b. Z. XIII, 95). I. echinosporŭ. Planta fără tulpină. Foile subulate deschisŭ-verḑĭ, aprópe pelucide, în partea inferióră fistulóse, și la basă dilatate, la vîrfŭ acutate. Macrosporiĭ cu veruce fórte îndesuite, tare fragile și subtile, în formă de aculeĭ, dela carĭ se deduce și numirea. Plantele de 0.06—0.15 m. înalte.

Sub apă în fundulŭ lacurilorŭ pre câmpie.

CYSTOPTERIS Bernh. Cystopteride.

Dupĕ C. montana Link.

C. sudetica A. Br. et Milde in Jahresb. schles. Ges. 1853, p. 92. (**Cyathea regia** Bmgt. Tr. IV, 33, non Roth. — **Cystopteris leucosoria** Schur En. Tr. 840). C. sudeticŭ. Frunzele glabre, tripenatisecte (triplicatpenate), după circumferinţă latŭ-ovate, aprópe triangulare, lamina frunzeĭ maĭ scurtă decât stipitele sĕŭ. Segmentele divisiuneĭ terţiare (penulele) cuneate, penatifide, *segmentulŭ infimŭ alŭ divisiuneĭ secundare* **maĭ scurtŭ** *decât celŭ imediatŭ următorŭ și de lungimea întreguluĭ segmentŭ alŭ 7-lea din divisiunea primă* (numĕrândŭ de jos în sus). *Rhizoma repentă emiţêndŭ frunze solitare.* Frunzele (lamina și cu stipitele) de 0.15—0.30 m. lungĭ, lamina de 0.06—0.12 m. lungă și la basă aprópe de aceașĭ lăţime.

Pre locurĭ stâncóse și puţinŭ umede, în reg. montană și subalpină.

Observare. **C. montana** Bernh. are segmentulŭ infimŭ alŭ divisiuneĭ secundare *maĭ lungŭ* decât celŭ imediatŭ următorŭ și de lungimea întreguluĭ segmentŭ alŭ *treilea* din divisiunea primă.

INDICE

A.

D.

F.

M.

Q.

S.

T.

ERRATA ET ADDENDA.

pag.	rêndulŭ				
12	2	după *broşuri* să se pună semnulŭ virgulă,			
15	3	în locŭ de	indegenarum	cetesce	indigenarum
»	9	» » »	Transilvanica	»	Transsilvaniae
16	30	» » »	Frics	»	Fries
17	10	» » »	Hungariam	»	Hungaricam
»	17	» » »	tudománoys	»	tudományos
26	6	» » »	Horuschuchii	»	Hornschuchii
29	34	» » »	Cynoctomum	»	Cynoctonum
»	36	» » »	circinatŭ-cirvaţĭ	»	circinatŭ-curvatŭ
32	23	virgula după *adsperse* trebue omisă.			
»	27	în locŭ de	prominalŭ	»	prominulŭ
35	2	» » »	Cretzianum	»	Czetzianum
»	16	» » »	Prant	»	Plant
»	30	» » »	Iud	»	Ind
38	26	» » »	unimultifoliată	»	uni-multifoliată
39	22	» » »	T. montaneum	»	T. montanum
»	25	» » »	Janca	»	Janka
42	5	» » »	O. Drymeia	»	V. Drymeia
»	30	» » »	falcote	»	falcate
44	28	» » »	cu $^2/_3$ părţĭ marĭ	»	cu $^2/_3$ părţĭ maĭ
48	26	» » »	radicunţĭ	»	radicanţĭ
49	9	» » »	capitale	»	capitate
54	11	» » »	apetata	»	apetala
55	6	» » »	Moriengia	»	Moeringia
55	20	după Értes în locŭ de virgulă să se pună punctŭ.			
58	7	în locŭ de	T. extraaxilarŭ	cetesce	I. extraaxilarŭ

59 După *H. montanum* L. sp. şi înainte de *Acerineae* DC. să se pună dela începutŭ: **H. Transsilvanicum** Čel. in Ö. b. Z. XXIV, 1874, 138. (*H. Richeri* Schur En. Tr. 132, non Vill. — *H. maculatum* Fuss Fl. Fr. 133, non All. — *H. Burseri* Kern. in Ö. b. Z. XVIII, 245. Fuss V. S. V. XX, 169, non Spach.) H. transilvanicŭ. Planta de totŭ

pag. rêndulŭ

glabră. Tulpina dela basa repentă erectă, simplă, rotundă, în partea superióră cu două liniĭ, în cea inferióră fără atarĭ liniĭ. *Foile ovale, orĭ ovalŭ-oblongĭ*, la mijlocŭ maĭ late, cu basa subcordată sessile, însă nu amplexicaule, *pre lamine nicĭ când pelucidŭ* — însă la marginĭ serialŭ-negru-*punctate*, apoĭ *încinse cu o membrană subtilă şi pelucidă*, pre pagina inferióră maĭ palide şi maĭ nu glaucescente, nerviĭ lateralĭ primarĭ (la plantele uscate) prominulĭ, — cele 2 foĭ supreme trapezoidalŭ-ovale, cu basa angustă sessile, cu marginĭ membranacee maĭ late, une-orĭ pre pagina superióră negru-punctate şi fórte arare-orĭ şi pelucidŭ-punctate. *Bracteele* lineare, orĭ lanceolatŭ-lineare, negru-punctatŭ-striate, *fimbriatŭ-ciliate, fimbriile subegalŭ de lungĭ, orĭ şi maĭ scurte decât diametrulŭ transversalŭ alŭ acestorŭ bractee*, apoĭ terminate cu câte o glandulă négră fórte mică. *Florile în cyme scurte racemóse şi laxe*, adese-orĭ pre pediculĭ 1—2-florĭ, scurţĭ orĭ maĭ elongaţĭ, emişĭ din axilele foilorŭ supreme şi instruiţĭ cu câte 2 bracteole, — *pediceliĭ* (de-asupra bracteolelorŭ) *subegalŭ de lungĭ cu calicele. Sepalele* ovalŭ-lanceolate, orĭ linearŭ-oblongĭ, acuminate, pre discŭ cu puncte şi strie multiseriale negre, *pre marginĭ de totŭ întregĭ, orĭ numaĭ icĭ, colea, cu denticulĭ împuţinaţĭ fórte micĭ şi terminaţĭ cu câte o glandulă de totŭ mică* şi négră. Petalele subtriplu maĭ lungĭ decât calicele, linearŭ-nervate şi până la basă negru-punctate, orĭ striolate, însă fără puncte concolorŭ-pelucide.

Pre coline maĭ înalte între frutice în partea sudică şi spre centrulŭ Transilvanieĭ.

61	34	înainte de *Ruta* să se pună semnulŭ (	
61	35	în locŭ de transsilvanicum	cetesce transsilvanicam
64	17	» » » necurvaţĭ	» recurvaţĭ
65	20	» » » coline marĭ	» coline macre
67	16	după *orĭ oblongĭ* să se pună virgulă,	
70	21	» *globosĭ* » » » » ,	
71	32	» *ascendentă* » » » » ,	
76	6	în locŭ de Geum L. sp.	» Geum L. gen.
77	5	» » » fructicosus	» fruticosus
78	8	» » » R. discolor et tomentosus	» R. discolor × tomentosus
»	13	după *opace* să se pună virgulă,	
81	30	în locŭ de P. tata hirsuta	» P. tota hirsuta
82	17	după *surŭ-tomentóse* să se maĭ adaoge: tomentulŭ de colóre argintie.	
»	31	» *obtuse* să se pună virgulă,	
84	8	» *laciniile terminale* să se ştérgă virgula.	
»	35	» 6—7 să se pună semnulŭ)	
89	2	în locŭ de ovalŭ	cetesce ovatŭ
92	19	» » » nuntas	» nutans
95	18	» » » ud	» u. d.
100	5	» » » orizontalŭ, diverginte	» orizontalŭ-diverginte.
101	26	» » » depărtate op ositŭ-foliate	» depărtatŭ-opositŭ-foliate.
102	33	» » » (Pokofalva)	» Pokafalva)
104	10	» » » umbelulelele	» umbelulele
125	3	după *Fragm.* să se adaoge JII.	
132	21	în locŭ de sublirata	» sublyrata
»	25	la începutŭ după *Var.* să se pună încă *Ch.*	
»	»	după 301 să se maĭ adaoge: sub Tanaceto.	

pag.	rêndulŭ		
132	32	la începutŭ după *Var.* să se pună încă *Ch.*	
134	33	în locŭ de scorpioides	cetesce scorpioidis
147	17	înainte de *L. intermedia* să se pună semnulŭ (	
»	18	după *Nds.* » » » »)	
»	28	în locŭ de brevibract ata	» brevibracteata
148	36	după *Augustŭ* să se ștérgă *lui*	
152	29	în locŭ de IX (XVI	» IX/XVI.
153	21	în locŭ de Cent.	» Centr.
156	23	la începutulŭ rêndului în locŭ de pestre	» pestris.
»	»	după *Bess* să se pună punctŭ.	
»	32	în locŭ de campestre	» campestris
163	33	» » » H. Pilos lla	» Pilosella
166	13	după *p. 67* să se maĭ adaoge: tab. 113.	
169	2	» 392 și înainte de semnulŭ) să se maĭ adaoge: H. Hungaricum [Bauhini × Pilosella] Simk. in Simonkai En. Fl. Tr. 365, p.p.).	
171	27	după *p. 365* să se maĭ adaoge p.p.	

175 2 **să se încépă cuvîntulŭ** ***foile*** **numaĭ în dreptŭ cu rêndulŭ imediatŭ superiorŭ (*Rosula*), nu maĭ în afară spre stânga, de óre-ce linia perpendiculară începută** maĭ sus dela: *Foile rosulare pre pagina inferiórŭ....* trebue să corespundă cu li**nia cea scurtă** dela pag. 176 prin cuvintele: *Foile rosulare pre pagina inferiórŭ...*

Și **anume** ast-felŭ:

p. 175 Pedunculiĭ gracilĭ orĭ subtilĭ.

Foile rosulare pre pagina inferiórŭ maĭ multŭ maĭ puținŭ fără perĭ stelațĭ.

Involucrulŭ dilutŭ, orĭ obscurŭ, maĭ adese-orĭ fără perĭ simpli.

Rosula basilară consistentă din puține foĭ, foile maĭ multŭ maĭ puținŭ lanceolate . . . . **Pollocladum** part.

Rosula basilară consistentă din foĭ numeróse. Foile maĭ multŭ maĭ puținŭ spatulate . . . . **Cuneense** part.

p. 176 Foile rosulare pre pagina inferiórŭ cu perĭ stelațĭ subnumeroșĭ.

pag.	rêndulŭ		
188	24	în locŭ de = florentinum echioides	cetesce = florentinum—echioides
197	30	» » » exterióre	» interióre
200	13	» » » Art	» Aut
»	22	» » » arbiculare	» orbiculare
201	22	» » » Ph. tetramerium	» Ph. tetramerum
203	17	» » » et C. Kladniana	» et e. Kladniana
208	11	» » » myntifolium	» myrtifolium
217	27	» » » Jud . . .	» Tud.
221	11	» » » Bobarnicŭ	» Bobornicŭ
227	13	» » » 138	» 183
»	29	după *p. 19* și înainte de *Landoz* să se pună: (P. foliosa	
233	29	în locŭ de florate	cetesce florale
236	5	» » » W. K.	» Pers.
241	13	după *Cuspidocarpus* să se maĭ adaoge: *rupestris*	
250	20	» *triandra* » » » »	Pall. sub Polycnemo

pag.	rêndulŭ		
256	20	în locŭ de ondulate	cetesce undulate
»	25	» » » 26 . . .	» 27
257	14	» » » E. Esulo lucida	» E. Esulo-lucida
258	11	» » » p. ex	» p. et
»	»	» » » 2248 et 1810	» 2248 ex 1810
260	20	» » » ondulațĭ	» undulațĭ
263	10	» » » Docll.	» Doel.
264	6	după *E. monostachya* să se maĭ adaoge: L. sp.	
265	14	în locŭ de Schut.	» Schult.
268	15	după *bracteele* să se maĭ adaoge: late.	
273	10	în locŭ de ondulatŭ	» undulate
274	16	» » » în diametru)	» de lungĭ)
278	3	» » » tenuflorum	» tenuiflorum
281	6	» » » ?	» 2
283	6	» » » asuta	» acuta
289	27	» » » 795	» 745
295	24	» » » et Schur En.	» ex Schur En.
»	25	» » » et Schur En.	» ex Schur En.
296	19	cuvintele *în diametru* să se ștérgă.	
297	32	în locŭ de și ciliolate	» orĭ ciliolate
»	40	» » » glumele	» glumelele
298	31	» » » d	» ϑ
299	21	» » » d	» ϑ
»	38	după *30 Cm.* să se pună semnulŭ)	
302	7	» 600.— » » » » (	
303	6	în locŭ de Glumele	» Glumelele
304	20	» » » tipică	» typica

